୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଦୃ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ଙ

୨ । କୌଣସି ଦୃଢ଼ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ ପାଇବା—
2. To strike against a hard thing; to collide against a hard thing.

୩ । ଯୋକାଯିବା; ଅଟକାଯିବା—
3. To be detained or checked.

୪ । ଅତିରକ୍ତ ହେବା; ସମଧିକ ହେବା; ବଳପଡ଼ିବା—
4. To exceed.

୫ । ନିଶ୍ଚିତ ହେବା—5. To be fixed or settled

୬ । ସଂସାରରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଧକ୍କା ପାଇବା—
6. To encounter difficulties in one's field of action or in the world.

ଠିକ ଯିବା—ଦେ. କି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଧା ପାଇବା—
Thiki jiba — 1. To meet with difficulties.
ঠিকে যাওয়া — ୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
ठीक जाना — 2. To be baffled.

ଠିକରି—ଦେ. ବ—୧ । ତାସ୍‌ଖେଳରେ ନାଲବର୍ଗ ଚତୁଷ୍କୋଣ ଆକାରର ତାସ୍; ରୁହିତନ୍—1. The diamond cards of card play.
Thikiri
রুইতন
ईंट — ୨ । ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଇବା ଚଲମର କଣ୍ଠଦେଶରେ ଦିଆଯିବା ଗୋଡ଼ି—2. A bit of flint put at the neck of the mouthpiece or receiver of a hubble-bubble.
ठिकरी
कंकड़

ଠିକିରିବା—ଦେ. କି—ଠିକରିବା (ଦେଖ)
Thikiriba — Thikariba (See)

ଠିକିରି ବାହାରିବା—ଦେ. କି—ଫୁଟି କରି ବାହାରିବା; ପ୍ରକଟିତ ହେବା-
Thikiri bahariba — To bulge out.

ଠିକ ଶିଖିବା—ଦେ. କି— ସଂସାରକ୍ଷେତ୍ରରେ ନାନା ବାଧା ଅନୁଭବ କରି ଶିକ୍ଷା ବା ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବା; ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା କଠୁଦର୍ଶୀ ହେବା—To learn a lesson or to acquire experience by encountering difficulties in the world.
Thiki sikhiba
ঠীকে শিখা

[ଦୃ—ଠିକିଲେ ନାଣି ଘର କରେ—ପ୍ରବଚନ; ଏହାର ଅର୍ଥ =ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସଂସାରରେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ପାଇଥାଏ ସେ ଖୁବ୍ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରେ ।]

ଠିକେ—ଦେ. ଅ—ଠିକ୍ କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ—To speak the truth; roughly speaking
Thike
କ୍ରି. ବିଣ—ସଂକ୍ଷେପରେ; ସ୍ଥୂଳତଃ—Briefly, roughly.

ଠାଉର କରିଣ ଦେଖେ, ଠିକେ କହ କହ ଭାଷେ । ବଇଦେହୀ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଠିକେ ଠିକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସଂକ୍ଷେପରେ—
Thike thike — 1. Briefly; succinictly.
୨ । ସ୍ଥୂଳତଃ—2. Roughly; on the whole.

ଏଥର ଅମ୍ଭେମାନେ ଠିକେ ଠିକେ ସବୁ କଥା ଲେଖି ମଙ୍ଗରାଜ ଅଟ୍ଟାଳିକାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁଁ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠିକେଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଠିକେ ଠିକେ (ଦେଖ)
Thikena — Thike thike (See)

ଠିକେଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ମୂଳ. ହି. ଠୀକେଦାର)—
Thikedar — ଠିକାଦାର (ଦେଖ)—Thikadar (See)

ଠିକ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ବା ସଂଖ୍ୟା ଥିବା ତାସ୍ ଖଣ୍ଡ; ଟିକ୍କା—
Thikka
টেক্কা — 1. The ace of cards; the card having a single point on it.
एक्का

[ଦୃ—ତାସ ଖେଳରେ ୪ ରଙ୍ଗ (ଲାଲ୍ ପାନ—Heart, ଇସ୍ପାପାନ ବା କଳାପାନ-Spade, ଚିଡ଼ିତନ—Club, ଏବଂ ଠିକରି ବା ରୁହିତନ୍—Diamond); ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗର ୧୩ପଟ ଲେଖାଏଁ (୧ ଠାରୁ ୧୦, ଗୋଲାମ—୧୧, ବିବି—୧୨, ସାହେବ—୧୩) ଥାଏ । ୧ ସଂଖ୍ୟା ବା ବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ତାସର ମୂଲ୍ୟ ୧୪ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ । ଏଥିପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ 'ଠିକ୍କା' ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ।]

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. The chief person in an assemblage.

ଠିପି—ଦେ. ବି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—
Thipi — ଶିଶି ପ୍ରଭୃତିର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ଘୋଡ଼ଣି ବା ଖିଲ—A cork; plug; stopper.
ছিপি
ठेपी

ଠିପିଦାର—ଦେ. ବିଣ— ଠିପି ଦିଆଯାଇଥିବା (ବୋତଲ ବା ଅନ୍ୟପାତ୍ର)-
Thipi dar — Corked; stoppered (bottle).
ছিপিদার ठेपीदार

ଠିର୍କା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ ବାଦ୍ୟ ସଦୃଶ ବିଶେଷ-.
Thir-ka — A kind of contrivance made of bamboo which is struck with 2 sticks and produces a hollow sound which scares away wild beasts from fields during the night.
(ଠରକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦୃ—ଗୋଟିଏ ମୋଟା ବାଉଁଶ ନଳୀକୁ ଫାଳେ ଚିରି ତାହାର ପଛ ପାଖ ମୁଣ୍ଡ ସେଥିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିରେ ତା ଉପରେ ଆଘାତ କଲେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ରାତିରେ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା ପଶୁମାନେ ଡରିଭି କରି ପଳାନ୍ତି ।]

ଠିର୍କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ଆଗରୁ ସାବଧାନ କରି ଦେବାକୁ କୌଣସି ସ୍ଥଳରୁ ସେ ସ୍ଥଳ ଯିବାର ଉପାୟ କରିବା; ଝରକେଇବା—To warn away a person or animal from a place.
Thirka(ke)iba
[ଠିରକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃତର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏହି ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଠିରୁକା— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଠିର୍କା (ଦେଖ)
Thirikā Thirkā (See)

ଠିରିକିବା— ଗ୍ରା. କ୍ରି—ମାଟିରୁ ପାଗ ବା ଆର୍ଦ୍ରତା ଶୁଖି ଯିବା (ମାଟି ଟାଣ ହୋଇଯାଏ)—To dry up (said of a soil) and harden.
Thirikibā
(ଠିରିକିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠିଲ୍—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—
Thil ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full.
ଭରପୂର (ଯଥା—ଭୋଜନରେ ମୋ ପେଟ ଠିଲ୍ ହୋଇଗଲା ।)
ଠିଲାଠିଲ ୨ । ପ୍ରଚୁର—2. More than sufficient.

ଠିଲେଇବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—
Thileibā ୧ । ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
ଠିଲନା 1. To be full to overflowing.
(ଯଥା—ନଈରେ ପାଣି ଠିଲେଇଛି ।)
୨ । ପଛଆଡ଼ୁ ଠେଲିବା—
2. To push from behind.
(ଯଥା—ଗଙ୍ଗାରେ ଜୁଆର ପାଣି ଠେଲେଇଛି ।)

ଠୁ—ଦେ. ଅ—ଠୁଁ (ଦେଖ)—
Thu Thuñ (See)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଛୁ (ଛୁ)—
(thou) Art doing.

ଠୁଇଲ୍ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Thuil hebā ଠୁଳ ହେବା; ଏକତ୍ର ହେବା—
To be assembled; to be gathered.

ଠୁଂରି—ବୈଦେ. ବ. (ହି. ଠୁମ୍‌ରୀ)—ଠୁମ୍‌ରି (ଦେଖ)
Thumri Thum-ri (See)

ଠୁଁ—ଦେ. ଅ. (ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)—୧ । ଠାରୁ—
Thuñ 1. From.
ଥେକେ ନୋହିଲେ ମରିବ ମୁଁ ଛାଡ଼ ମୋଠୁଁ ସ୍ନେହ ।
ସେ କୃଷ୍ଣସିଂ ମହାଭାରତ, ବନ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷା—2. Than.
୩ । ଅମୁକ କାଳରୁ; ଅବଧି—3. Since.

ଠୁଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠେଁସିବା (ଦେଖ)
Thuñsibā 1. Theñsibā (See)
ଠୁଁସା ୨ । ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟିବା—
ଠୁସକାନା, ଠୁଁସନା 2. To beat with a hammer.
୩ । ବାଡ଼ିର ଅଗ ବା ମୂଳରେ ଖୋଦିବା; ଖୁନ୍ଦିବା—
3. To ram.

ଠୁକ୍‌ଠାକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବ—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Thuk-thāk Thuku-thuku (See)

ଠୁକ୍‌ଠୁକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବ—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Thuk-thuk Thuku-thuku (See)

ଠୁକ—ଦେ. ବ—ଟୋକ (ଦେଖ)
Thuka Toka (See).

ଠୁକ ଚଳିବା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଠୁକି ଚଳିବା (ଦେଖ)
Thuka chalibā Thuki chalibā (See)

ଠୁକର—ଦେ. ବ—ଠୋକର (ଦେଖ)
Thukara Thokara (See)

ଠୁକ(କୁ)ରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକରାଇବା (ଦେଖ)
Thuka(ku)rā(re)ibā Thokarāibā (See)

ଠୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୁକିବା (୨) (ଦେଖ)
Thukā(ke)ibā Thukibā 2 (See)
(ଯଥା—ଅବଧାନେ ବାଳକର ଗାଲରେ ବେତ ଠୁକାଉଅଛନ୍ତି ।)

ଠୁକା ଠିକି—ଦେ. ବ—ଠୁକାଠୁକି (ଦେଖ)
Thukā thiki Thukā thuki (See)

ଠୁକା ଠୁକି—ଦେ. ବ—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତର-ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ବା କଳି—
Thukāthuki
ଠୋକାଠୁକୀ 1. A breeze; slight verbal altercation.
ठोंकठाँक
୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ଆଘାତ ପ୍ରତିଘାତ—2 Mutual pecking at each other.
ଚଢ଼େଇ ଚଞ୍ଚୁ ଠୁକାଠୁକ—ଶିଶୁକ୍ରୀଡ଼ା ଗୀତ ।

ଠୁକି—ଦେ. ବ—ଟୋକ (ଦେଖ)
Thuki Toka (See)

ଠୁକି ଚଳିବା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ସାମାନ୍ୟପ୍ରକାରରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ହେବା; ଠୋକ ବା ଥୋକ ଚଳିବା—
Thuki chalibā
Bare living; eking out of one's livelihood; having a frugal fare.

ଠୁକି ଠୁକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁସୁଡ଼େଇବା; ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା—To pat; to strike slowly.
Thuki thuki debā
ठुका ଅର୍ଜୁନ ବାହୁ ଅଣ୍ଟା ବୁଝିବା ପାଇଁକ
ठोंकना ତପି ତପି ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ଦେଲେ ଠୁକ ଠୁକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଠୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଷ୍ଟୈ୍ୟ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା; ଧ୍ୱନ ଧାତୁ=କ୍ଲେଶନ; କିମ୍ବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Thukibā
ठुकान ୧ । ଧୀରଭାବରେ କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ କରିବା—
ठुकना 1. To strike on a hard thing slowly.
ଠ ବର୍ତ୍ତୁଳ ସ୍ତନେ ନଖ
ଠୁକିଲେ ହେଲେ ବମୁଖ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଠୁକୁରାଇବା—2. To peck repeatedly; to strike gently.
୩ । (ଢେଲା) ଫିଙ୍ଗିବା—3. To pelt.
ଟେକ ଠୁକିଲ ଗୋଷ୍ଠ ସବ ସୁଦବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତଳତୁଳ ଦେଖିଲ ଦ୍ୱାରକୁ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଣ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	କ୍ଷ	ନ୍

ଠୁକୁଠାକ୍—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବ—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭhuku-ṭhāk Ṭhuku-ṭhuku (See).

ଠୁକୁଠୁକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. ଓ ବ—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭhuku-ṭhuk Ṭhuku-ṭhuku (See).

ଠୁକୁଠୁକା—ଦେ. ବ—ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପ୍ରକାରବିଶେଷ; କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟାଦିର ଅଳ୍ପ
Ṭhuku-ṭhukā ରସଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ଛୋଟ ମାଛ କିମ୍ବା ଛୋଟ ଫଳ-
चड़चड़ी, सड़सड़ी କଢ଼ି ବା ଛତୁକୁ ମସଲା ପାଣି ଦେଇ ପାଣି ଶୁଖି-
ଯିବା ଅବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୁଲିରେ ବସାଇ ତିଆର କରିବା
ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ତାହା ସଜଳ ବା ନିର୍ଜଳ
ହୋଇ ନାହିଁ—Curry cooked in such a manner that it is neither watery nor waterless.

ଠୁକୁଠୁକୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ବହୁବଚନ)—ଦୃଢ଼ ପଦାର୍ଥରେ
Ṭhuku-ṭhuku ଆଘାତ ଜନିତ ଧୀର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ; ମୃଦୁ ଆଘାତଜନିତ
ठुक्‌ठाक्, ठुकुठुकु ଶବ୍ଦ--Tapping sound; sound of gentle
ठुमकठुमक strokes on hard substance; ticking sound.

'ବାଡ଼ି ଠୁକୁ ଠୁକୁ କାନ ଚଢ଼ିବା,
ବାଟେ ବିଜନର ଦେଖିବ ଏକା,
ପାଞ୍ଚକେ କୁମ୍ଭାର କୋଣକେ ଛେଲ
ବାପଭାଇ ହେଲେ ନ ଯିବ ପେଲ—ଡାକରୂପି ବଚନ ।

[ବ୍ୟୁ—ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦଠାରୁ ଠୁକୁ ଠୁକୁ ଶବ୍ଦ କ୍ଷୀଣତର ।
ବଢ଼େଇମାନେ ସାଧାରଣତଃ ହାତିଆର ଦ୍ୱାରା କାଠ କାଟିଲା ବେଳେ
'ଠକଠକ' ଶବ୍ଦ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଛୋଟ ହାତିଆରରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାମ କଲା
ବେଳେ ଠୁକୁଠୁକୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ ।]

ବି—ଗୃହର ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କଳହ, ଯାହାକି ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟ
ହୋଇ ନ ଥାଏ—Slight bickerings in a family, which is not known to outsiders.

ଠୁକୁର ଠୁକୁର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଠୁକୁ ଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭukur ṭhukur Ṭhuku ṭhuku (See)
(ଠୁକୁରୁ ଠୁକୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁକୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରୋଟ=ପକ୍ଷୀର ଚଞ୍ଚୁ)—
Ṭhukurā(re)ibā ୧ । ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ କରି ବା ଦୃଢ଼ ପଦାର୍ଥରେ
ठोकरान ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
ठुकराना 1. To do anything by making a gentle hard sound.
୨ । ଠୋକରାଇବା; ଥଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରା କଠିନ ବସ୍ତୁରେ ସାମାନ୍ୟ
ଆଘାତ କରିବା—2. To peck.

ଠୁକେଇ ଠୁକେଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଠୁକାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା
Ṭhukei ṭhukei ରୂପର ଦ୍ୱିତ୍ୱ; କ୍ରି. ବିଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ठंकठक ଭୂମିରେ ନାତିଧୀର ନାତିଶୀଘ୍ର ପାଦ ପକାଇ
ठुमकठुमक (ଚାଲିବା)—(to walk) With slow foot steps.

ଠୁଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
Ṭhuṅkā 1. Beating; beating with a short
ठोंकनी, ठेंकन् cudgel; cudgelling.
ठोंक ୨ । ଅଟକ କରିବା; କଏଦ୍ କରିବା—
2. Confinement.
୩ । ଅକଣ୍ଠ ଭୋଜନ—3. Full meal.

ଠୁଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଠୁଙ୍କା ବା ପ୍ରହାର
Ṭhuṅkā(ṅke)ibā କରାଇବା—To cause a person to
ठोंकना be cudgelled.
ठोंकवाना (ଯଥା—ପିଲାମାନେ ଘରେ ଦୁଷ୍ଟାମି କରିବାରୁ
ପିତା ଗୁରୁଙ୍କୁ କହି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଚ୍ଛାକରି ଠୁଙ୍କେଇଲେ ।)

ଠୁଙ୍କା ଠୁଙ୍କି—ଦେ. ଅ—୧ । ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ
Ṭhuṅkā ṭhuṅki ମାଡ଼ ମରାମରି—1. Mutual cudgelling.
ठोंकाठुंकि ୨ । ଠେଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
ठोंकाठुंकि 2. Cudgelling

ଠୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଠକର ଠକର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭhuṅkibā ୧ । ଠେଙ୍ଗା ବା ମୋଟ ବାଡ଼ିର ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା
ठोंका, ठुंका ପ୍ରହାର କରିବା; କୁଟିବା—1. To strike
ठोंकना or give blows with the butt of short stout sticks.
୨ । ଠେଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To cudgel.
୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଶୁନ୍ଦ କରି ବା ପେଟକୁ ଠୁଁସି
କରି ଖାଇବା; ଅକଣ୍ଠ ଭୋଜନ କରିବା—
3. (ironical) To eat one's full.
(ଯଥା—ସେ ଭାତ ବେଳ ଠୁଙ୍କି ଦେଇ ଯା ଦୁଆର ତା ଦୁଆର
ହୋଇ ବୁଲୁଛି ।)
୪ । କାରାବଦ୍ଧ କରିବା; ଘର ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ଦୁଆର
ପକାଇ ଅଟକିବା—4. To imprison or keep a person in confinement.
(ଯଥା—ସେ ଦୁଷ୍ଟକୁ ୨ ଘଣ୍ଟା ଅନ୍ଧାର ଘରେ ଠୁଙ୍କି ଦେଲା ।)
୫ । କାରାବନ୍ଦନ ଆଦେଶ ଦେବା; ଜେଲ୍ ଦେବା—
5. To pass a sentence of imprisonment.
(ଯଥା—ମେଜେଷ୍ଟ୍ରର ଚୋରକୁ ୩ ମାସ ମିଆଦ ଠୁଙ୍କି
ଦେଲେ ।)
୬ । ଆଘାତ କରିବା—6. To strike.

ଠଣା ଠୁଙ୍କି ଚାପ ଦ୍ୱାର • ମୂର୍ଚ୍ଛେ ମନମଥ ପୀଶ
ବନ୍ଧନ କରି ଭୂ ମଧ୍ୟେ ମୋ ତରିରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲାଚଉ୍ତିଶା, ୦ ଗୀତ ।

୭ । ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା କବାଟରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗୁଠି
ଆଘାତ କରିବା--7. To knock at (the door).

ଦର୍ଶିତମ ହୋଇ ଥାଏ କବାଟ
ଆସି ଜଣେ ଠୁଙ୍କ ଯାହା କବାଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୮। ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା—
8. To strike slowly.

ମୁଗ ନବେଶଙ୍କ ନକ ଭରକେ,
କ୍ଷିତ ଠୁକି ଅରମ୍ଭିଲ କରକେ। ଛନ୍ଦ ଲାବଣ୍ୟବତୀ।

୯। ପିଟିବା; ମାଡ଼ଦେବା—9. To beat; to thrash.
୧୦। ଖିଲ ଆଦିକୁ ଛୋଟ ଛିଦ୍ରରେ ବାଡ଼େଇ ପୁରାଇବା—
10 To drive a peg into a small hole.
୧୧। (ନାଲିସ, ଅରଜି, ମକଦମା) ଦାଏର କରିବା—
11. To file (a suit or complaint or case).
୧୨। ଥାପଡ଼େଇବା; ଧୀରେ ଧୀରେ ଚପେଟାଘାତ କରିବା—
12. To pat; to tap

ଠୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବଣ—୧। ଶାଖାପତ୍ରାଦିବର୍ଜିତ; ଥୁଣ୍ଟା (ଗଛ)—
Ṭhungā 1. Pollard (tree); lopped off.
ঠুঁটা ୨। (ସଂ. ନଗ୍ନ) ଲଙ୍ଗଳା; ବସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଅନାବୃତଶରୀର—
ठुँट 2. With naked or uncovered body.
খোলা ঘড়্গ
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଲୁଗା ନ ଥାଏ ତାକୁ ଲଙ୍ଗଳା (ନଗ୍ନ) ବୋଲାଯାଏ। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖଣ୍ଡିଏ ମାତ୍ର ଲୁଗା ବା କନା ଅଣ୍ଟା ଚାରିପାଖେ ପିନ୍ଧିଥାଏ ଓ ଅଣ୍ଟାପାଖ ଓ ଅଣ୍ଟାତଳ ଛଡ଼ା ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ଅଂଶମାନ ଅନାବୃତ ଥାଏ ତାକୁ ଠୁଙ୍ଗା ବୋଲାଯାଏ।]
একলা ୩। (ସଂ. ଏକାକୀ) ଏକାକୀ—
अकेला 3. Alone; solitary.

ତଣ୍ଟା ଓଦା ହାତଣା ମୁହଁରେ ବୁଲାଇଦେଇ ଠୁଙ୍ଗା ହୋଇ ଭାତପତ୍ର ପାଖରେ ବସି
ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡାରେ ସୁଡ଼୍ ସୁଡ଼୍ ଶବ୍ଦରେ ଦଣ୍ଡକ ମଧ୍ୟରେ ପତ୍ର ଖାଲି କରି ଦେଲା।
ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ।

ଦେ. ବି—୧। ଏକ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପରକୁ ଥିବା ଅନାବୃତ ଦେହ—1. The bare upper part of the body of a person (who has got only one piece of cloth round the loins).
ঠোঁগা ୨। (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ) ଠୋଙ୍ଗା; ପତ୍ର ବା କାଗଜର ଠୋଲା—
दोना 2. A cone-shaped case made of leaves or paper (to put sweetmeats etc.).

ଠୁଙ୍ଗ୍‌ରି—ଦେ. ବି (ହି. ଠୁମ୍‌ରୀ)—ଠୁମ୍‌ରୀ (ଦେଖ)
Ṭhung-ri Ṭhumri (See)

ଠୁଠା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ (ଥୁ ସ୍ଥାନରେ ଠୁ ଉଚ୍ଚାରଣ; ସଂ. ସ୍ଥାଣୁ;
Ṭhuṭhā ତୁଳ. ହି.. ଠୁଠ)—୧। ଯାହାର ହାତ, ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗୁଳି ଆଦି ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଅଛି—1. Having no limbs or fingers; fingerless.
୨। ପଙ୍ଗୁ; କୋଢ଼ିଆ—2. Leprous.
୩। ଥୁଣ୍ଟା; ଶାଖାବିରହିତ ବୃକ୍ଷ)—
3. Lopped up (tree); pollarded.
ବି—୧। ପଙ୍ଗୁ—1. A fingerless leper; a cripple.
୨। ଥୁଣ୍ଟା ଗଛ—2. Pollard.

ଠୁଠା ରୋଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୋଢ଼; କୁଷ୍ଠ ବ୍ୟାଧି—
Ṭhuṭhā rog Leprosy.

ଠୁଠୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାତଗାତି ଖେଳ (ଦେଖ)
Ṭhuṭhu Sātagāti khela (See)

ଠୁଡ଼ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) କ୍ରି—ଠୁଳ କରିବା—
Ṭhurḍaibā To gather; to amass.

ଠୁଣ୍‌କା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-kā Tuṇukā (See)
বেঁটে, খাট ବଣ.—[ସଂ. ଖଣ୍ଡକ=ଖର୍ବ(ଅପ୍ରେ)]—୧। ବାଙ୍ଗୁରା;
ठुमका ଠୁଣ୍ଟା—2. Dwarf; diminutive.
(ଠୁଣକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଛୋଟ ଅଥଚ ସୁନ୍ଦର—2. Pretty; small and graceful.
୩। ଛୋଟ ଅଥଚ ମୋଟ—
(ଠୁଣକା; ଠୁଣୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Short and stout; stumpy.

ଠୁଣ୍‌କା ଠୁଣ୍‌କି—ଦେ. ବି.— ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-kā ṭhuṇ-ki Ṭuṇukā (See)

ଠୁଣ୍ ଠୁଣ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ· (ବହୁବଚନ)—ଟୁଣ୍ ଟୁଣ୍ ଶବ୍ଦ—
Ṭhuṇ ṭhuṇ Jingle; tinkling sounds.
ঠুঁঠুন্ ठुनठुन

ଠୁଣ୍‌ଠୁଣ୍‌କା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ–ṭhuṇkā Ṭuṇukā (See)
(ଠୁଣ୍‌ଠୁଣ୍‌କିଆ, ଠୁଣ୍‌ଠୁଣୁକା, ଠୁଣୁଠୁଣୁକିଆ, ଠୁଣୁଠୁଣୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣା—ଦେ. ବି.—୧। ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇā 1. Ṭuṇukā (See)
ঠোনা ୨। ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ବଙ୍କା କରି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟର
ठोंगा ଖପୁରିରେ କରିବା ଆଘାତ ଠଣା—2. A blow by the knuckle of the fisted fingers dealt on the skull of another.
(ଠଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଣ. ପୁଂ.—ଠୁଣ୍‌କା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-kā (See)

ଠୁଣି—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇi Ṭuṇukā (See)

ଠୁଣୁକା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇukā Ṭuṇu-kā (See)
(ଠୁଣୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଣ. ପୁଂ—ଠୁଣ୍‌କା (ଦେଖ)
Ṭhuṇkā (See)

ଠୁଣୁ ଠୁଣୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଠୁଣ୍ ଠୁଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭhuṇu ṭhuṇu Ṭhuṇ ṭhuṇ (See)

୧	ଂ	ଙ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଗ୍ଂ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଳ

ଠୁଣୁ ଠୁଣୁକା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇu-ṭhuṇukā Ṭuṇukā (See)
(ଠୁଣୁ ଠୁଣୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଠୁଁଟ); ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—Beak of a bird.
Ṭhunṭ
(ଠୁଁଟ, ଠୁଁଠ, ଠୁଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଥୁଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Ṭhunṭā Thunṭā (See)
(ଠୁଁଟା, ଠୁଁଠା, ଠୁଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଓଷ୍ଠ; ଚିବୁକ—
Ṭhunṭhi 1. Lip; chin.
୨ । ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—2. Beak.

ଠୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଠୁଣ୍ଠି ୧ (ଦେଖ)
Ṭhundi Ṭhunṭhi 1 (See)
(ଠୁଣ୍ଡି, ଠୁଁଡ଼ି, ଠୁଁଢ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁମ୍ରି—ଦେ. ବି.—ଟପା ଗୀତର ତାଳ—
Ṭhum-rī A light measure in music.
ठुंरी [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦୁଇ ପାଦ ଥାଏ । ପ୍ରଥମ ପାଦରେ ୨୮
ठुमरी ଅକ୍ଷର ଓ ୨ୟ ପାଦରେ ୩୨ ଅକ୍ଷର । ପ୍ରତି ପାଦରେ ଷୋଡ଼ଶ ଅକ୍ଷରରେ ଯତି ପଡ଼େ ।]

ଠୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଖଟ୍ଟନ)—ଖର୍ବକାୟ; ବାମନ—
Ṭhurā Dwarfish; short; of low stature.
(ଠୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
खाट **ठुमका; ठिंगना**

ଠୁରି କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମୁଖଯୁକ୍ତ ଶର—
Ṭhuri kāṇḍ An arrow with a round head.
(ଠୁରକାଣ୍ଡ; ଠୁରକାଣ୍ଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁରା ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି.—କ୍ଷୁଦ୍ର ବେଙ୍ଗ; ଛୋଟ ବେଙ୍ଗ—
Ṭhurā beṅga Small frog.
(ଠୁରବେଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) କିସ କଥା ? ବେଙ୍ଗ ମଥା !
କି ବେଙ୍ଗ ? ଠୁରା ବେଙ୍ଗ । କାହାଣୀର ଲଥା ।

ଠୂଳ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ; ସ୍ତୂପୀକୃତ; ଭୁଲ ସଂ. ଅଟ୍ଟାଳ)—
Ṭhu̱la ୧ । ଗଦା କରାଯାଇଥିବା—1. Heaped up.
जड़ ୨ । ଏକୀଭୂତ; ସଙ୍ଗତ; ମିଳିତ; କୁଣ୍ଡ—
इकट्ठा 2. Crowded; collected together; amassed.
ସରଜନ ପବନ ହୋଇ ଏକ ମେଳ
ରହିଛନ୍ତି ତହିଁରେ ହୋଇଣ ସେ ଠୂଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।
୩ । ଦଳବଦ୍ଧ—3. Formed into a herd; herded together.
ପାଣି ପିଇବାକୁ ଆସିବେ ହୋଇ ଠୂଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୪ । ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥିବା (ବହୁସଂଖ୍ୟା)—
4. Added up; totalled (many numbers).
ବି—୧ । ମୋଟ; ସମଷ୍ଟି—1. Collection; total.
जमा; थाक ୨ । ଗଦା, ଥାକ—2. Heap; stack.
टाल; अटाला ୩ । ରାଶି—3. Mass.
ବି ଓ ବିଣ—ଠୂଳ (ଦେଖ)—Ṭhū̱la (See)

ଠୂଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—୧ । ଗଦା କରିବା; ଜମା କରିବା—1. To heap up; to amass.
Ṭhu̱la karibā
जड़ करा ୨ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—2. To gather up.
टालकरना, बटोरना ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇବା—
3. To cause people to gather at a place.
୪ । ବହୁବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା—
4. To mix up many things.
୫ । (ବହୁସଂଖ୍ୟାକୁ) ଯୋଗ କରିବା; ଯୋଗ କରିବା—
5. To add up; to total.

ଠୂଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୂଳ କରିବା (ଦେଖ)
Ṭhu̱lā(le)ibā Ṭhu̱la karibā (See)

ଠୁଳାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଠୂଳ କରିବା (ଦେଖ)
Ṭhulāibā Ṭhu̱la karibā (See)

ଠୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥୁ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ)—ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି—
Ṭhuli Skull.
खुली **खोपड़ी**

ଠୂଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳତଃ)—୧ । ସ୍ଥୂଳରେ—
Ṭhu̱le 1. Roughly.
मोटे ୨ । ଆଦୌ; ମୂଳେ; ବେଟେ; ଜମାରୁ—
सारा, बिलकुल 2. At all.
(ଯଥା—ମୋର କଟକରୁ ଯିବାକୁ ଏବେ ଠୂଳେ ଇଚ୍ଛା ହେଉ ନାହିଁ ।)
୩ । ଏକତ୍ର; ସମଷ୍ଟିରେ; ମୋଟରେ—
3. In a lump; in the gross; altogether.
ତହିଁର ପ୍ରତିଫଳ ଠୂଳେ
ଦେଖ ତାହାର ଏକାବେଳେ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୪ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) କିଞ୍ଚିତ୍—4. A little.

ଠୁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୁଁସିବା (ଦେଖ)
Ṭhusibā Ṭhuṅsibā (See)

ଠୂଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ—୧ । (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନା) ମାତ୍ରା; ଚିହ୍ନ; ଲକ୍ଷଣ—1. (tantric exercise) Sign; symbol.
Ṭhū̱la
ତୋ ବର୍ଣ୍ଣ ବେଦରୁ ବାହାର
ଠୂଳ ଶୂନ୍ୟରୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତର । ଶ୍ରୀଚୀ. ଚୂଡ଼ାମଣି ଗୀତା ।
୨ । (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନା) ଜୀବାତ୍ମା ଓ ଅକ୍ଷର ବା ପରମାତ୍ମାର ମିଳନ ସ୍ଥାନ; ଅର୍ଦ୍ଧ ମାତ୍ରା—2. (tantric exercise)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟିରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ।

The centre where the Individual Soul and the Divine Soul meet.

ଆକାଶ ପରେ ପୃଥ୍ୱୀ କ ସେ
ଶୂନ୍ୟ ଉପରେ ଠୂଳ ଦଣେ । ଭୂପତି- ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବିଣ—୧ । କେବଳ—1. Only; mere.

ଅବ୍ୟୟ ଅକ୍ଷୟ ଅଥୟ
କାମନ୍ତ ଠୂଳ ଶୂନ୍ୟମୟ । ଭୂପତି- ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସ୍ଥୂଳରୂପ ଧାରୀ—
2. Having a material shape.

ବି ଓ ବିଣ— ଠୂଳ (ଦେଖ)—Ṭhuḷa (See)

ଠୂଳରୂପ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ରୂପ; ଦେହଧାରୀ ଆକାର—
Ṭhūḷa-rūpa Material shape.

ସାଧୁଜନଙ୍କୁ ହିତ କରେ
ଶୂନ୍ୟରେ ଠୂଳ ରୂପ ଧରେ । ପ୍ରାଚୀ- ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠୂଳ ଶୂନ୍ୟ—ଦେ. ବି (ତାନ୍ତ୍ରିକ ବା ଶୂନ୍ୟ ସାଧନା)—ଜୀବାତ୍ମା
Ṭhūla śūnya ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମିଳନ-ସ୍ଥଳ-(tantric exercise)
The imaginary centre or meeting place of the Individual Soul and the Divine Soul.

ଠୂଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠୂଳେ (ଦେଖ)
Ṭhūle Ṭhuḷe (See).

ସବୁ ମିଶାଇ କର ଗାଏ
ଠୂଳେ ପାଇବ କରତାଏ—ଭୂପତି-ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କିଛି ଅ (ସ. ସ୍ତୋକ)—କ୍ୱଚିତ୍—
ଥୋଡ଼ା A little.

ଇଚ୍ଛା ହୋଇଲେ ଗୁଲେ ଠୂଳେ
ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ରହେ ନିସ୍ଥଳେ—ପ୍ରାଚୀ ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠେ—ଦେ. ଅ (ସ. ସ୍ଥାନେ; ଭୁଲ. ପ୍ରା. ଠେଁ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ;
The ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
୧ । ଠାଇଁ; ଠାରେ; ସ୍ଥାନରେ—1. At; in.
୨ । ପ୍ରତି; ଅଗ୍ରେ—2. For; towards.
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—
(ସେ) ଅଛି; ଛି—(he) Is.
(a verbal inflexion in the present tense, 3rd person, singular number).
(ଯଥା—ସେ ଯାଉଛେ ଯାଇଠେ ।)

ଠେଁ—ଦେ. ଅ—ଠେ (ଦେଖ)
Then̄ The (See).

ଠେଁଇଁ—ଦେ. ଅ—ଠେ (ଦେଖ)
Then̄in̄ The (See).
(ଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତା ମନ ଯା ଠେଇଁ ବଳେଇ ଗଲା ।
କୃତ୍ତିବାସ- ଲକ୍ଷ୍ମୀ କଥାଭୁଣୀ ।

ଠେଁକି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକି; ମାଟିର ଛୋଟ ଗଡ଼ୁ—
Then̄ki A small earthen pitcher or jug.

ଠେଁକେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଠାରେ—
Then̄ke At; in.

ଠେଁଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଥେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Then̄ṭā Thenṭā (See).
(ଠେଣ୍ଟା, ଠେଁଠା, ଠେଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଁଠୁ—ପ୍ରାଦେ (ଲଷଥ) ବି—ଗଳା; ବେକ—
Then̄ṭhu Throat; neck.
(ଠେଣ୍ଠୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଁ ଠେଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଠୋ ଠୋ ୨ (ଦେଖ)
Then̄ then̄ Tho tho 2 (See).

ଠେଁସ—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଅବଲମ୍ବନ; ଠିଆ—
Then̄sa 1. Prop; support.
(ଠେସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆଉଜିବା—
ठेंस 2. Leaning against.
ठेस; टेक ୩ । ପେଲା; ଧକ୍କା—3 Push.

ଠେଁସ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—
Then̄sa debā 1. To take the help of a prop.
(ଠେସ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୃଢ଼ ସଲଗ୍ନ ହୋଇ ଆଉଜିବା—
ठेंस देना 9. To lean against.
टेक लगाना କୁଟିଳ କୁମ୍ଭ କୁଚେ ଲେପି ଚନ୍ଦନ ଠେଁସ ଦିଏ ହୃଦୟର ।
ଭଞ୍ଜ- ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । ପେଲିବା—3. To push.

ଠେଁସା—ଦେ. ବି—୧ । ଆଧାର; ଭରା; ଆଶ୍ରୟ—
Then̄sā 1. Support; prop.
(ଠେସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠେଲା; ପେଲା—
ठेंसान 2. Push.
୩ । ଆଦେଶ ନ ମାନିବା; ଅବାଧ୍ୟତା—
3. Disobedience of order; insubordination; recalcitrance; refractoriness.
ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅବାଧ୍ୟ—1. Insubordinate.
ଠେଁସୀ, ଠେଁସେଇ } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ୨ । ପେଲୁଥିବା—
2. Pushing; shoving.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପଣା ଉପରକୁ ନ ନେବା—
3. Evasive.
୪ । ଅମାନିଆ—4. Disobedient.
ठेंसा ୫ । ଯେଉଁ ବାଳକ ବା ଭୃତ୍ୟ ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ
मगरा ବାକ୍ୟକୁ ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଜବାବ ଦିଏ—
5. Refractory; recalcitrant (boy or servant).

ଠେଁସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠେଁସିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Then̄sā(se)ibā Causative form of Then̄sibā.
ठेंसान

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍‌	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍

ଠେଁସାଠେଁସି—ଦେ. ବ—୧ । ପେଲାପେଲି; ଧକାଧକି; ଠେଲାଠେଲି—
Ṭheṅsā-ṭheṅsi 1. Mutual pushing, jostling.
(ଠେସାଠେସି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କଥାରେ ପେଲାପେଲି—
ठेसाठेसि 2. Mutual recrimination.
ठेलाठेलि ୩ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନିଚ୍ଛାସୂଚକ ବିରୋଧ—
3. Mutual shuffling of work to each other's shoulder.

ଠେଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପେଲିବା—
Ṭheṅsibā 1. To push; to jostle.
(ଠେସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଣ ବୋଲୁ ଠେଁସି ନଶି ଭାଷି ହସି ପଶିଗଲୁ
ठेसना ठेलना ଅନ୍ତଃପୁରରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଧକା ମାରିବା—2. To shove.
୩ । କଥାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବା; କଥା ନ ମାନିବା—
3. To be refractory; to resist an order.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପଣା ଉପରୁ ଖସାଇବା—
4. To shirk or shufle responsibility.
୫ । ଚାପିବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—5 To press.
ଠେଁସିଥାଇ ଉରେ ଉରଜକୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୬ । ଭରାଦେବା—
6. To support oneself upon a prop.
୭ । ବଳପୂର୍ବକ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—
7. To ram down; to stuff; cram.
୮ । ଅଧିକ ହେବା; ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—8. To preponderate; to predominate; to exceed.
୯ । ଠିଆଇବା (ଦେଖ)—9. Ṭhiāibā (See).
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା, ନେବା, ଆଣିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଠେକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଅବଲମ୍ବନ; ଭିଡ଼ି; ଠିଆ—
Ṭheka 1. Prop; support.
ठेकना ୨ । କାଠର ବା ଗଛର ଚଉଡ଼ାବାଗ; ଅଡ଼ବାଗ—
टेक, ठेक 2. The breadth of a timber or tree across its grains.
୩ । ଉଚ୍ଚ; ଉଚ୍ଚତା—3. Height.
(ଯଥା—ମୋ ଠାରୁ ସେ ଠେକରେ ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଳି ବଡ଼)
୪ । ପଥର ବା କାଠକୁ ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ତଳପାଖେ ମଝିରେ ଦିଆଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପଥର ବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ, ମାଡ଼ି—4. Fulcrum.
୫ । ବାଧା—5. Obstacle; hindrance.
୬ । ଠେକରା ୨।୩ (ଦେଖ)
6. Ṭhekarā 2, 3 (See).

ବଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ; ଉଚ୍ଚା—
1. High; tall.
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଚ୍ଚା; ଉଚ୍ଚତର—
2. Higher; taller.

ଠେକ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚତର ହେବା; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଚ୍ଚା
Ṭheka jibā ହେବା—To be a little higher or taller.
(ଠେକ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ବଡ଼ ପୁଅଟି ସାନ ପୁଅଠାରୁ ଠେକ ଯିବ ।)

ଠେକର—ଦେ. ବି—ଲମ୍ବ କାଠ କିମ୍ବା ପଥର ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତହିଁ
Ṭhekara ତଳେ ଅଡ଼ ବାଗରେ ଦିଆଯିବା ଅଡ଼ କାଠ—
Cross-pieces over which a long log or stone is supported; stays put under long heavy logs or slabs to keep them level.

ଠେକରା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଠେକ; ଉଚ୍ଚ—
Ṭhekarā 1. High.
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଚ୍ଚା—2. Higher; taller.
ବି—୧ । ଢେଲୁଅ; ଢୋଲୁଅ; ଢିମା—
Big clods of earth.
୨ । ଚଉକି, ମେଜ, ଖଟ ଆଦି ଛିପିଡ଼ିଗି ହେଉଥିଲେ ଭୂମିରେ ଲାଗି ନ ଥିବା ଗୋଡ଼ ବା ପାଖ ତଳେ ଦିଆଯିବା ପତଳା କାଠ ବା ଖପର—2. Thin piece of wood or shard put under the short leg or side of a bobbing or unstable chair, table etc.
୩ । ଅଗ ସରୁ ଓ ମୂଳ ମୋଟ ଖିଲା—3. Wedge.

ଠେକରା ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକରା ବସାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhekarā basā(se)ibā Ṭhākarā basāibā (See)

ଠେକ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଧା ପାଇବା—
Ṭheka lāgibā To be obstructed.
ଚାଲୁଁ ଚାଲୁଁ ଯେବେ ଅଭ୍ୟାସ ବା ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁ
ଠେକ ଲାଗି କେହୁ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼େ । ରାଧାନାଥ, କବିତା ।

ଠେକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଗ୍ ବା ଷ୍ଟୁର୍ ଧାତୁ ଗୋପନ)—
Ṭhekā ୧ । ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା
पाग, पागड़ी ପରିଧାନ; ପାଗ; ପଗଡ଼ି—
पगिया, चीरा 1. Turban; head-dress.
୨ । ହାଉଇ ବାଣର ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାଯିବା କାଗଜନଳି ବା ନକ୍ଷତ୍ରନଳି—2. A tube filled with Bengal lights tied to the top of a rocket which emits star-like sparks from high.
୩ । ମାଟିର ଘଡ଼ି—
3. Small earthen pitcher or jug.
ଠେକା କନ୍ଧେ ନେବାରେ
ତୁ ବୋଲି ମନି ଘରେ ଲେଖାରେ—ଭଗ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଖି ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—୧ । ଚୋକେଇ; ପାଛିଆ—
1. Small basket.

୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୋଟ କାଠ ଅଦ ଫଟାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ମୁଗୁର ବା ହାତୁଡ଼ି—
2. A big mallet used for spilling up thick logs of wood.

୩ । (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ହି. ଏହି-ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଠିକା; କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ—3. Contractor's job.

ଠେକାଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) ବି—
Ṭhekā-dār   ଠିକାଦାର (ଦେଖ) Ṭhikādāra (See)

ଠେକି— ଦେ. ବି—ଠେକା ୩. (ଦେଖ)
Ṭheki   Ṭhekā 3. (See)
ପ୍ରାଦେ. (ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ) ବି—ଚକି—Hand-mill.

ଠେକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ)—
Ṭhekibā   ୧ । ଗୋଟିଏ ଟାଣ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଟାଣ ବସ୍ତୁରେ ବାଜିବା—
ठेका
ठेकना   1. To strike (one hard thing against another); to collide with.

୨ । ଠିକିବା; ବାଧା ପାଇବା—
2. To be obstructed.

୩ । ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ପାଇବା—
3. To suffer in the world.

୪ । ସଂସାରରେ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା କଷ୍ଟ ବା ବାଧା ସଙ୍ଗେ ପରିଚିତ ହେବା—4. To become acquainted with the ups and downs of life by experience.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମାତ୍ରାରେ ଖୁବ ବେଶି ହୋଇଯିବା; ଖୁବ ଉଚ୍ଚା ହୋଇଯିବା—5. (figurative) To rise up to; to go up to.

(ଯଥା—ମୋର କାଡ ଅଧଲକର ଆପୁ ଅସି ଆଜକାଲି ଦଶ ପଇସାରେ ଠେକିଲାଣି ।)

ଠେକୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଶକ)—
Ṭhekuā   ଶଶକ; ଶଶା—Hare; rabbit; Lupus Ruficaudatus
ସଂ. ଶଶ, ଶଶକ
शशा, खरगोस,
खरगोस, चौगुड़ा

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୂଷା ଜାତୀୟ, କିନ୍ତୁ ମୂଷାଠାରୁ ବଡ଼ ଜୀବ; ଲମ୍ବରେ ଏକ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ ପିଠି ଓ ପୁଚ୍ଛ ଖଇରୀ, ପେଟ ଧଳା । ଏମାନଙ୍କ କାନ ଦେହତୁଳନାରେ ଖୁବ ବଡ଼; ପ୍ରାୟ ୭ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ଘାସବଣ ଓ ବୁଦାଳିଆ ଜଙ୍ଗଲରେ ଓ ପଡ଼ିଆରେ ଗାତ ଖୋଳି ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଖୁବ୍ ଛୋଟ, ପଛ ଗୋଡ଼ ଆଗ ଗୋଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ତେଙ୍ଗା; ଏମାନେ ରାତିରେ ପଦାରେ ବେଶି ବୁଲନ୍ତି ଓ ଖୁବ ଲୁଦା ମାରନ୍ତି ଓ ଦଉଡ଼ନ୍ତି । ଏ ଭାରି ଡରକୁଳା; ଏହାଙ୍କ ଦେହର ଲୋମ ଖୁବ୍ କୋମଳ । ଏ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ପାଇଲେ ମରିଯାଏ । ଠେକୁଆ ୬ ମାସ ବୟସରେ ଗର୍ଭ ଧାରଣ କରେ ଓ ମାସିକ ଅନ୍ତରରେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇ ଥରକେ ୭।୮ ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରେ । କୌଣସି କୌଣସି ଦେଶରେ ଠେକୁଆମାନେ ଶୀତକାଳରେ ଧଳା ପାଲଟି ଯାଆନ୍ତି । ଏହାର ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ଏହା ଭକ୍ଷ୍ୟ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଶୀତଳ, ଲଘୁ ଏବଂ ଶୋଥ, ଅତୀସାର, ପିତ୍ତ, ଓ ରକ୍ତନାଶକ, ମଳବନ୍ଧକାରକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—ବକାଠିଆ—
Wooden peg put on the wall.

ଠେଗ୍‌ଲା ଠେଗ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)
Ṭheg lā ṭheg-li   Ṭhelā ṭheli (See)

ଠେଙ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକ; ମାଟିର ଘଡ଼ି—
Ṭheṅki   Small earthen jar or jug.

ଠେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ)—
Ṭheṅga   ୧ । ଉଚ୍ଚ ଭୂମି; ଢିପା ଜମି—
टिकर, टीला   1. High ground.
टीकुर, टीला   (ଯଥା—ସେଉଁ ଜମିରେ ଧାନ ଅଦ ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ ।)
ठेंग, ठेङ्ग
टाँग   ୨ । (ସଂ. ଟଙ୍ଗ) ଗୋଡ଼—2. Leg.
୩ । ଚୂଟିଆ; ଜଙ୍ଘ—3. Buttock.
ଉଣ—ଢିପା—High (land).

ଠେଙ୍ଗଣା—ଦେ. ବି—ଢିପ ଜମି—
Ṭheṅgaṇā   High land.
टिकर   ଉଣ—ଢିପ—High (land).
टीकुर

ଠେଙ୍ଗଣି—ଦେ. ବି—ଠେଙ୍ଗୁଣି (ଦେଖ)
Ṭheṅgaṇi   Ṭheṅguṇi (See)
(ଠେଙ୍ଗଣି, ଠେଙ୍ଗିଣି, ଠେଙ୍ଗୁଣି, ଠେଙ୍ଗେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି.— (ସଂ. ଟଙ୍କ=ଗୋଡ଼; ଏହା ଗୋଡ଼ ପରି ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ; ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—
Ṭheṅgā
ठेंगा   ୧ । ଲାଠି—1. A staff; club; bludgeon.
ठेङ्गा   ୨ । ଲାଠିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
2. A blow with a bludgeon.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗଡ଼ଜାତର ଚଉକିଦାରବିଶେଷ—
A class of additional village-watchmen.

ଠେଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଠେଙ୍ଗା ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନାମଧାତୁର କ୍ରିୟା) ଠେଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା; ଠେଙ୍ଗାରେ ବାଡ଼େଇବା ବା ପିଟିବା; ଠେଙ୍ଗା ମାରିବା—
Ṭheṅgā(ṅge)ibā
ठेंगाना
ठेँगा बजाना   To beat with a club; to cudgel.

୧	ଇଂ	ଭ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଏ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ତ

ଠେଙ୍ଗା ଖାଁସି—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ହି. ଠସ୍କା + ଖାଁସୀ)
Ṭheṅgā khāsi ବଡ଼ ଜୋରରେ ହେଉଥିବା କାସ; ଦମା କାସ; ଶୁଖିଲା କାସ—Severe cough; dry coughing.

ଶୁଖି ଖାସି, ବାରମାସି, ଠେଙ୍ଗା ଖାସି, ପଗଲ୍ ନେସି । ପ୍ରବଚନ ।

ଠେଙ୍ଗା ଜର—ଦେ. ବି.—(ଇଂ. ଡେଙ୍ଗ୍ୟୁ ବା ଓ. ଠେଙ୍ଗା)—ଋକାଦନ-
Ṭheṅgā jara ସ୍ଥାୟୀ ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର—
ঠেঙ্গাজ্বর Influenza; dengue fever.
डंगुजर [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହହାତ ଭାରି ବନ୍ଧେ ଓ ଦରଜ
(ଠେଙ୍ଗା ଜ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୁଏ । ତିନି ଦିନ ପରେ ଜର ମନକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଏ । ଏହା ମାରାତ୍ମକ ନୁହେଁ । ଏହି ଜରରେ ଦେହତମାମ ଏପରି ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଯେ, ରୋଗୀ ମନେ କରେ ସତରେ ତାକୁ କେହି ଯେପରି ଠେଙ୍ଗାରେ ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ପିଟିଛି ।]

ଠେଙ୍ଗା ଠେଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—୧ । ଠେଙ୍ଗାରେ ମାଡ଼ ମରାମରି—
Ṭheṅgā-ṭheṅgi 1. Mutual striking with clubs.
ঠেঙ্গাঠেঙ্গি ୨ । ଠେଙ୍ଗାରେ ବିଶେଷ ମାଡ଼—
पीटापिटी 2. Belabouring with club or bludgeon.

ଠେଙ୍ଗା ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଲାଠି ଓ ବାଡ଼ି; ସବୁପ୍ରକାର
Ṭheṅgā bāṛi ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ ଓ ସାନ ଯଷ୍ଟି—
লাঠি সোঁঠা Sticks, large and small.
लाठी सोंठा

ଠେଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—ଠେଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)
Ṭheṅgi Ṭheṅgu (See)

ଖାଁଥି ଧୂଆଧୋଇ ଯହିଁରେ ପଶେ,
ମାଝ ଲାଜକୁଳୀ ଠେଙ୍ଗିରେ ବସେ । ଭାବବର୍ଣ୍ଣିବଚନ ।

ଠେଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଠଙ୍କ)—୧ । କଟିତଳର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ
Ṭheṅgu ହାଡ଼—1. The upper part of the hip-bone
ঠেঙ্গ in vertibrate animals; ilium.
टाङ्ग, पुट्ठा ୨ । ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତି ପଶୁଙ୍କର ଜଙ୍ଘାହାଡ଼ର ଉପର ଭାଗ; ବେଁଏଁ ଅଣ୍ଟା ପାଖେ ଶିରା ହାଡ଼ର ଦୁଇ ପାଖକୁ ବାହାରି ଥିବା ହାଡ଼ ଓ ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ ଶରୀରାଂଶ—
2. The rump of cattle; buttock.

ଠେଙ୍ଗୁଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗା—
Ṭheṅguṇi 1. Cudgel; a short stout club.
সোঁঠা ୨ । ଗୋରୁ ରଖୁଆଳର ପାଞ୍ଚଣ—
सोंठा, सटिया 2. Cow-heard's staff.

ଆଇଙ୍ଗିଣି କ ବାଇଙ୍ଗିଣି, ଗୋରୁମର ଠେଙ୍ଗୁଣି—ଶିଶୁଗୀତ ।

(ଠେଙ୍ଗଣି, ଠେଙ୍ଗଣି, ଠେଙ୍ଗେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଠେଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)—2. Ṭheṅgu (See)

ଠେଟର୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ଥିଏଟର୍)—ଥିଏଟର୍—
Ṭheṭar Theatre.
থেটার ठेटर

ଠେଠର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଥିଏଟର୍—
Ṭheṭhar Theatre.

ଠେଣ୍ଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି, (ଥ ସ୍ଥାନରେ ଠ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଖଣ୍ଟ;
Ṭheṇṭ ଡକାଇତ—Robber; dacoit.
(ଠେଣ୍ଟ୍, ଠେଁଟ୍, ଠେଂଠ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେପା—(ସମ୍ବଲପୁର)—ବି. (ଭୁଲ. ଠେପୀ=ବୋତଲର ଠିପି)—
Ṭhepā ମେଖ; ଖୁଣ୍ଟି; କୀଲା—A small post or pole; a peg

ଠେରି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବୁଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀ; ବୁଢ଼ୀ—
Ṭherī Old wòman hag.

ପହଣ୍ଡେ ବସିଛି ଠେରି ଦୁଆର ଅବୋର । ନାମରତ୍ନ ଦାସ, ହରବଂଶ ।

ଠେଲ କୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଟୋଲଙ୍କ; ବନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଲତା-
Ṭhel ko ଫଳବିଶେଷ—A kind of edible wild fruit.
[ଦ୍ର—ଏ ଫଳ କଇଞ୍ଚକୋଳିଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ମଟମଟକା ପରି । ଏହାକୁ ଚରକାଶ୍ୱ କରି ଖିଆ ଯାଏ ।]

ଠେଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥୁଲ ଧାତୁ=ଗତି; ସଂ. ଠଲ ଧାତୁ)—
Ṭhela ୧ । ଠେଲାଠେଲି; ଲୋକ ଗହଳି; ଗାଢ଼ ଜନତା—
ঠেলাঠেলি 1. Rush; dense crowd.
रेला
ঠেসান ୨ । କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ପଛ ଆଡ଼ୁ ଠେଲ ରଖିବା ଠିଆ; ଠେସ—
ठेकी 2. A prop which keeps a thing in position by supporting it from behind.

ଠେଲଉଁ ଠେଲା—ଦେ. ବି.—ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)
Ṭhelauṅ ṭhelā Ṭhelā-ṭheli (See)
(ଠେଲମ୍ ଠେଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥୁଲ ଧାତୁ ଗତି; ସଂ. ଠଲ ଧାତୁ)—
Ṭhelā ୧ । ପଛଆଡ଼ୁ ପେଲିବା; ପେଲା—
ঠেল 1. Pushing from behind.
ठेला ୨ । ତଳୁ ଉପରକୁ ଚାପ—2. Upward pressure.
୩ । ଲେଡ଼ା; ଧକ୍କା—3. A push; a shove.
୪ । (ପାନବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା)—ବରଜର ଏକ ମୁଣ୍ଡର ତାଟରେ ଦୁଇଆଡ଼ୁ ଲଗା ଯାଇ ଥିବା ବାଉଁଶଦ୍ୱୟ—4. A pair of bamboos which diogonally prop the wicker-frame at the end of a betel plantation.
[ଦ୍ର—ଏହା ତାଟକୁ ଦୃଢ଼ ଓ ସିଧା କରି ଠେଲି ରଖେ ଓ ତୋଫାନର ବାଉରୁ ପାନବରଜକୁ ରକ୍ଷା କରେ ।]
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ଔଷଧବିଶେଷ—A sort of medicine used for cattle-diseases.

ଠେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠେଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭhelā(le)ibā 1. The causative form of 'Ṭhelibā'
ঠেলান ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଠେଲିବା କର୍ମ କରାଇବା—
ठिलवाना To cause te be pushed.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଂଶ ସ୍ଥଳରେ ମହତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ଠିଲାଇବା (ଦେଖ)—2. Ṭhilāibā (See).

ଠେଲା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିକୁ ପଛଆଡ଼ୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଠେଲିକରି ଚଳାଏ—
Ṭhelā gāṛdi
ଠେଲା ଗାଡ଼ି 1. A cart which is pushed from behind; a push-push.
ठेला
୨ । ଟ୍ରଲି—2. Trolley.

ଠେଲା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଂ ହିଜୁମ) ବି—ପେଲଣା ଜାଲ—
Ṭhelā jāla A kind of triangular net which is pushed forward at the apex.

ଠେଲାଠେଲି—ଦେ. ବି—୧ । ପେଲାପେଲି; ପରସ୍ପରକୁ ପେଲିବା—
Ṭhelā-ṭheli 1. Jostling; mutual hustling; tussle.
ঠিলাঠিলি
ठेलाठेली, ठेलमठेला, रेलठेल ୨ । ଭିଡ଼—
2. A press or rush of people; in rush.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ପେଲୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—
1. Hustling each other; mutually pushing.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋକଗହଳପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ—
2. Densely crowded (place); packed up

ଠେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ୍ଥୂଳ ଧାତୁ=ଗତି କମ୍ପା ଠେଲ ଧାତୁ)—
Ṭhelibā ୧ । ପଛଆଡ଼ୁ ପେଲିବା—
ঠিলা, ঠেলা 1. To push from behind.
ठिलना ୨ । ପେଲିବା—2. To jostle.

ଜେମା ସେବାଦାସୀ ମୋତେ ଭରସ୍ତାର
କୂପେ ଠେଲି ଗଲ ଗଲ—ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା, ନେବା, ଆଣିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଠେସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠେଁସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhesa (etc) Ṭheensa etc (See).

ଠେସିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଛେଚିବା—
Ṭhesibā To bruise a thing; to pestle.
ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି—ପିଟିବା—
[ଠେସା(ସେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] To beat; to thrash.
ଦେ. ବି—ଠେଁସିବା (ଦେଖ)—Ṭheñsibā (See).

ଠୋ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ଏକବଚନ)—ଠୋ ଠୋ (ଦେଖ)
Ṭho Ṭho ṭho (See).
ସଂ. ବି—ମଣ୍ଡଳ—Circle.

ଠୋଓ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ). ଅ—ଠୋ ଠୋ ୧ (ଦେଖ)
Ṭho-o Ṭho ṭho 1 (See).

ସିବା ଗାଜେ କାଣ୍ଡ ଡୁମାନ ଠୋଓ ଭଲି
ନନ୍ଦା କସ ପ୍ରଳୟକାଳ ଘଡ଼ଘଡ଼ି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ

ଠୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତବକ; ସ୍ତୋମକ; ପ୍ରା. ଥୋବିକ; ସଂ.ସ୍ତୂପ)—
Ṭhoka ୧ । ସମଷ୍ଟି; ଥୋକ—1. Sum; total.
থোক ୨ । ରାଶି; ଗଦା—2. Heap; mass.
थोक

ଠୋକର—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଜୋରରେ ଲାଗିବା ଆଘାତ—
Ṭhokara
ঠোকর, ঠোক্কর 1. Hard knock; a hard thing coming in forceful contact with another hard thing; impact.
ठोकर

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁ ବେଗରେ ଗତି କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅଚଳ ବସ୍ତୁ ବା ବାଧାରେ ବାଜିଗଲେ ପ୍ରଥମ ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଘାତ ପାଏ ତାକୁ ଠୋକର ବୋଲାଯାଏ; ଦ୍ୱିତୀୟ ବସ୍ତୁ ଯେଉଁ ଆଘାତ ପାଏ ତାକୁ ଗୋଇଠା ବା ମାଡ଼ ବୋଲାଯାଏ । ଦୁଇ ଗତିଶୀଳ କଠିନ ବସ୍ତୁ ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଆସି ଜୋରରେ ବାଜିଗଲେ ଉକ୍ତ ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଘାତପ୍ରତିଘାତକୁ ଲଢ଼େଇ ବା ବାଜୁଆବାଜୁଡ଼ି କହନ୍ତି ।]

୨ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—2. Stumbling; tripping.
୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ବାଟରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଗୋଡ଼ ଆଗରେ ବାଜିଗଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼େ—
3. Stumbling-block.
୪ । ବାଧା—4. Impediment; obstacle.
୫ । ଠଣା; ବକ୍ରୀକୃତ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡଆଦି ଅସ୍ଥିମୟ ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ଆଘାତ—5. A rap with the knuckles.
୬ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କଥାରୁ ତାହା ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ତାଙ୍କୁ କଥା କହିବାର ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିଆଯିବା ବାଧା—6. Obstacles put on the way of a speaking person in the shape of ironical or pithy remarks or criticisms on the subject-mater of his speech.
୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପ୍ରୀତିକର ସାଂସାରିକ ଅନୁଭବଜନିତ ଶିକ୍ଷା—7. (figurative) Lesson learnt by a person from bitter worldly experience.
୮ । ଧୀରେ ଧୀରେ କରାଯିବା ଆଘାତ—
8. Slight stroke.

ଠୋକର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—
Ṭhokara khāibā 1 To stumble; to trip.
ঠোকর খাওয়া ୨ । ବାଧା ପାଇବା—
ठोकर खाना 2. To be obstructed.
୩ । ଠେକିବା ୩ (ଦେଖ)—3. Ṭhekibā 3 (See)

ଠୋକର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠଣା ଠୁକିବା—
Ṭhokara debā 1. To strike with the knuckle.

୧.	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ତଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳ୍	ଏ୍	ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ୱରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍

ठोकर देओआ **ठोकर देना** ୨ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା ଚଳୁଥିବା ମଝିରେ ମଝିରେ ଭାବ୍ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ବାଧା ଦେବା—2. To obstruct a person during his speech by passing unpleasant or ironical remarks at intervals.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାବଧାନ ବା ସତର୍କ କରଦେବା; ଚାବୁକ କରିବା—3. To warn; to give a warning.

୪ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଘାତ କରିବା—4. To give slight strokes;

ଠୋକର ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଖାଇବା ୧।୨ (ଦେଖ)
Ṭhokara nebā Ṭhokara khāibā 1-2 (See)

ଠୋକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଦେବା ୧।୨।୪ (ଦେଖ)
Ṭhokara māribā Ṭhokara debā 1.2.4 (See)
ठोकर मारा **ठोकर मारना**

ଠୋକର ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଚାଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗୁଠି ବା ଗୋଡ଼ାଇ ଠାପୁ ଭୂମିରୁ ବାହାର ପଡ଼ୁଥିବା କୌଣସି କଠିନ ବସ୍ତୁରେ ବାଜିବା—
Ṭhokara lāgibā
ठोकर लागा
ठोकर लगना The coming of a stumbling block on the way.

ଠୋକରା—ଦେ. ବି—ଠୋକର (ଦେଖ)
Ṭhokarā Ṭhokara (See)

ଠୋକରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଭୁଲ ସଂ. ତ୍ରୋଟ୍ଟ—ପକ୍ଷି ଚଞ୍ଚୁ)—୧ । କଠିନ ପଦାର୍ଥକୁ ଚଞ୍ଚୁ ଦ୍ୱାରା ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଘାତ କରିବା; ଖୁମ୍ପିବା—
Ṭhokarā(re)ibā
ठोकरान
चोंचमारना, ठुकराना 1. To peck at.

୨ । କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ କଠିନ ବସ୍ତୁକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଠୁକୁଠୁକୁ କରି ଅଘାତ କରିବା—2. To rap; to knock slowly and repeatedly.

୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସାମାନ୍ୟ ଠଣାମାରିବା—3. To repeatedly strike with the knuckle.

୪ । ଠୋକର ଦେବା (ଦେଖ) 4. Ṭhokara debā (See)

ଠୋ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । (ସଂ. ସ୍ପଷ୍ଟ) ଠୋସ୍ କରି; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ (କହିବା)—1. (to speak) Clearly or plainly.
Ṭho kari
ठाश करे
ठाँइ से ୨ । (୨ଟ କଠିନ ବସ୍ତୁର ଅଘାତ ଜନିତ ଧ୍ୱନି) ଠୋ ଶବ୍ଦ ଜାତ କରି; ସଶବ୍ଦରେ—2. Producing a loud cracking sound.

ଠୋକନା; ଠୋକନ; ଠୋକର; ଠୋଦସ } ଅନ୍ୟରୂପ

୩ । (ସଂ. ହଠାତ୍) ହଠାତ୍; ଅଗ୍ର ପଶ୍ଚାତ୍ ବିଚ୍ଛ ବିଚାର ନ କରି—3. Suddenly; without mature consideration.

ଠୋ କରି ଉତ୍ତର ଦେଲା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋସରମ୍ଭ ୦. ଗୀତ ।

ଠୋଙ୍ଗା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ)—ଡାଲି ଚାଉଳ ଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ କାଗଜ ବା ପତ୍ରର ଠୋଲି ବା ପାତ୍ର; ଦନା—
Ṭhongā
ठोंगा
दोना A cone-shaped case or packet made of leaves or paper.

ଠୋଟିଆ—ପ୍ରାଦେ, (ବସ୍ତୁର) ବଣ.—୧ । ଅକିଞ୍ଚନ—
Ṭhotiā 1. Insignificant.
୨ । ଅସହାୟ—2. Helpless.

ଠୋ-ଠା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁବଚନ)—ଠୋ ଠୋ (ଦେଖ)
Ṭho-ṭhā Ṭho ṭho (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି—Producing loud cracking sounds (as of splitting wood).
କାଠ ହାଣ, ଠୋ ଠା, ବାଘ ମାମୁଁ ଭୁ ଅଙ୍କେଉଛି ଯା—
ଚଉତିରୀ କାହାଣୀ ।
ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ—ଉଚ୍ଚ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—Words spoken loudly and distinctly.
(ଠୋଓଠା, ଠୋଓଠାଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୋ-ଠା ମରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବହୁଲୋକ ବା ଜୀବ) ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଚଞ୍ଚଳ ମରିଯିବା—
Ṭho ṭhā marijibā
(many persons or animals) To die in quick succession.

ଠୋ ଠୋ—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ଏକାଧିକ ଠୋ ଶବ୍ଦ)—
Ṭho-ṭho
ठाँइ ठाँइ
ठायँ ठायँ ୧ । କୁରାଢ଼ିରେ ବଡ଼ କାଠ ହାଣିବାର ଶବ୍ଦମାନ; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କୁରାଢ଼ି ଚୋଟର ଶବ୍ଦ—1. Repeated loud sounds produced by splitting logs with the axe.

୨ । ଏକାଧିକ ବାଣଫୋଟକା ଫୁଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—2. Loud cracking sounds of the bursting of many crackers.

୩ । ନଡ଼ିଆ ଆଦି କଠିନ ପଦାର୍ଥକୁ ପଥର ଉପରେ ଜୋରରେ ଏକାଧିକ ଥର ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—3. Sound produced by repeated striking of cocoa. nuts on a stones
(ଠୋଓଠୋ, ଠୋଓଠୋଓ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଠୁକ୍ ଠୁକ୍ ଠାରୁ ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚତର, ଠକ ଠକ ଠାରୁ ଠୋ ଠା ବା ଠୋ ଠୋ ଉଚ୍ଚତର, ଠୋ ଠୋ ଠାରୁ ଦୁ ଦା ଉଚ୍ଚତର ଶବ୍ଦ ।]

୪ । କଠିନ ପଦାର୍ଥ ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ହଠାତ୍ ଫାଟିଯିବା ଶବ୍ଦ—4. The loud sound of bursting of hard things.

୫ । ବିଲରୁ ପାଣି ଶୁଖି ଯାଇ ଭୂମି ଫାଟିଯିବା—5. Cracking of the surface of a field when it dries up.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଭାଦ୍ରମାସରୁ ବର୍ଷା ନ ହେବାରୁ କାର୍ତ୍ତିକମାସକୁ ବିଲସବୁ ଠୋ ଠୋ ଫାଟିଗଲାଣି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଡ଼' ଦେଖିବେ

୬ । ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଏକାଧିକ ଥର ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବାର ଶବ୍ଦ—6. Repeated clapping sounds of slapping.

(ଯଥା—ଅବଧାନେ ଆସି ମୋ ଗାଲରେ ଠୋ ଠୋ ଦୁଇପୁଞ୍ଜା ଚାପୁଡ଼ା ମାରିଲେ ।)

୭ । ବହୁବାର ଉଚ୍ଚ ହାସ୍ୟର ଶବ୍ଦ; ଅଟ୍ଟହାସର ଧ୍ୱନି—7. Sound of repeated boisterous laughter or horse laugh.

[ଦ୍ର—ଠୋ ଠୋ ଶବ୍ଦ ଏକାଧିକ ଠୋ ଧ୍ୱନି ସୂଚନା କରେ । 'ଠୋ' ଶବ୍ଦ ହଠାତ୍ ଜାତ ହେବା କଠିନ ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟର ଅଘାତଜନିତ ଧ୍ୱନି ଅଟେ । ସେହି ଧ୍ୱନି ଜାତ ହେବା ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ (ଯଥା—ନଡ଼ିଆକୁ ପଥରରେ ଜୋର୍ କରି ବାଡ଼େଇଦେଲେ ତାହା ହଠାତ୍ ଠୋ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଫାଟିଯାଏ, ଏହି ଭାବର ସଂକ୍ରମଣ ଦ୍ୱାରା) ଏହି ଠୋ ଠା ଓ ଠୋ ଠୋ ଶବ୍ଦର ଲାକ୍ଷଣିକ ପ୍ରୟୋଗମାନ ଭାଷାରେ ଚଳେ, ଯଥା—ଖରାରେ ବଇଁଚା ଠୋଠୋ ଫାଟିଗଲା, ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଠୋ ଠୋ ମରିଗଲେ, ସେ ଠୋ ଠୋ ହସିଲା ।]

ଠୋ ଠୋ ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସିବା (ଦେଖ)
Ṭho ṭho hasibā Ṭho ṭho hoi hasibā (See)

ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିବା—To laugh loudly; to laugh outright.
Ṭho ṭho hoi hasibā
हो हो हासा
ठठाना, कहकहा उठाना

ଠୋ ପଟକା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଠୋ ଶବ୍ଦ କରି—
Ṭho paṭakā 1. Making a loud report.

୨ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍; ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ—2. At once; at a trice; immediately.

ଠୋ ପଠାକ୍, ଠୋ ଫଟକା, ଠୋ ଫଠାକ୍, ଠୋଓ ପଟକା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଖାଦନଖା ପାଣି ପୂରିବା, ଫାଟିବ ଠୋ ପଟକା । ର କବି ଗୀତଲହରୀ ।

ଠୋ ପ(ଫ)ଟକା କଥା—ଦେ. ବ—୧ । ଅକସ୍ମିକ ଘଟଣା—
Ṭho pa(pha)ṭaka kathā 1. Accidental matter; a thing occurring suddenly.

୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ସତ୍ୟ କଥା—
2. Plain spoken words; plain truth.

୩ । କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦଆଯିବା ଉତ୍ତର—3. Instant reply given to a question or prayer.
[ଠୋଓ ପ(ଫ)ଟକା କଥା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଠୋଲକ୍—ଦେ. ବ—ଠୋଲକା (ଦେଖ)
Ṭholaka Ṭholakā (See)

ଠୋଲକା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—କାକରା ପିଠା; ଯେଉଁ ଘିଅପିଠାର ଦୁଇପାଖ ଫୁଲିଥାଏ—
Ṭholakā Swollen cakes (boiled in ghee).
गुड़पिठा
ठौंकवा

(ଠୋଲୋକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଁପା; ଫୋଁପା ବଣ—ଫୁଲିଥିବା; ଫୁଲିକା—
फुलाहुआ Swollen; inflated.

ଠୋଲକା ମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ—ଯାହାଙ୍କର ମୁହଁ ଫୁଲିଯାଏ; ସୋଥାମୁହାଁ—
Ṭholakā muhā̃ Having one's face swollen.
(ଠୋଲକାମୁହାଁ ; ଠୋଲକାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠୋଲା—ଦେ. ବ—ଦନା; ପତ୍ରାଧାର; ଠୁଙ୍ଗା—
Ṭholā A cone-shaped packet or cup made of leaves sewn with each other.
ठोंगा
दोना

ଠୋଲାରେ ଥୁଇ ଚନ ଭୋଳା ଗିଅ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠୋଲି—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ଠୋଲା; ଛୋଟ ଡଉପତ୍ର—
Ṭholi Small cup made of leaves sewn together.

ଠୋସ୍—ଦେ. ବଣ—୧ । (ସଂ. କର୍କଶ) କର୍କଶ; ରୁକ୍ଷ (ବାକ୍ୟ, ଭାଷା)—
Ṭhos 1. Rough (words; language); rasping.
खरखरे

ତା କଥାରେ ଏକା ମିଠା ନାହିଁ. ଠୋସ୍ ଠୋସ୍ ।
कड़ा, खरा; खुरखुरा ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । (ସଂ. ସ୍ପଷ୍ଟ) ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ—
3. Uttered clearly; distinct.

୪ । ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ (ବାକ୍ୟ)—4. Plain (utterance).

୫ । ଟାଣୁଆ; କଠିନ; ଦୃଢ଼—5. Hard; firm.

୬ । ଘନ—6. Solid.

ଦେ. ବ—କଥା କହିଲା ବେଳେ କୌଣସି ବାକ୍ୟ ବା ଶବ୍ଦ ଉପରେ ଦଆଯିବା ବିଶେଷ ଜୋର୍—Emphasis put on a word or sentence during speech.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ଠୋସ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନିବିଡ଼, ଘନ, ଗାଢ଼, ଯାହା ଫୋଲା ନୁହେଁ ।]

ଠୌର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଠଉର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhaura (etc) Ṭhaura etc (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଡ

ଡ—୧୩ ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ । ଟ ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା । ଏ ଅକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ଥିଲେ ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଡ' ଓ ମଧ୍ୟରେ ବା ଶେଷରେ ଥିଲେ 'ଡ଼' ହୁଏ—
Ḍa The 13th consonant and the 3rd letter of the 'Ṭa' series (cerebral), corresponding to the 'd' sound. When it occurs at the beginning of Oria words it is pronounced as in day and when at the end or middle of a word it is pronounce as rd in bird.

ସଂ. ବି. (ଡପ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. Siba.
୨ । ଶବ୍ଦ—2. Sound.
୩ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—3. Alarm; fright.
୪ । ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—4. Submarine fire.
୫ । ଡମରୁ; କ୍ଷୀଣମଧ୍ୟ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
5. A musical instrument narrow in the middle.
୬ । (ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଚାଷପକ୍ଷୀ; ଉଦଉଦିଆ ପକ୍ଷୀ—6. The blue jay; The Indian Roller bird; Coracias Indica.

ଡଅଣା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗୋରୁ ଓ ମଇଁଷିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନ ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବକାଗ୍ର ଲୌହଦଣ୍ଡ—A hooked iron rod used for searing cattle.
Ḍa-aṇa

ଡଅଁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର=ଗର୍ତ୍ତ)—୧ । ପାଣି ଭଉଁରିର ଚୋଡ଼ ହେତୁ ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ହୋଇଥିବା ଗର୍ତ୍ତ ବା ଖାଲ—
Ḍa-an̄ra 1. Deep pools grooved by eddies in the river-bed.
ଡହ଼ର; ଡର୍ଭର
(ଡଁଅ ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଜଳ ଭଉଁରି—2. Eddy.
୩ । ନଦୀର ଗଭୀର ଅଂଶ—
3. Deep part of a river.

ଡଅଁର କରଞ୍ଜ—ଦେ. ବି.—ପାଣିକୂଳରେ ଓ ଖାଲ ଜମିରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର କରଞ୍ଜ ଗଛ—
Ḍa-an̄ra karan̄ja Pongamia Indica.
ସଂ. ନାମ—କରଞ୍ଜୀ, ଉଦକୀର୍ଯ୍ୟ, ଷଡ୍ଗ୍ରନ୍ଥା, ହସ୍ତିକାରୁଣୀ, ମର୍କଟୀ, ବାୟସୀ, କରଭଞ୍ଜିକା
ଡହର କରଞ୍ଜା
କଂଜା
(ଡହର କରଞ୍ଜ—ଅନ୍ୟନାମ)
[ଦ୍ର—କରଞ୍ଜ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ; ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ସ୍ତମ୍ଭନକାରକ, ତିକ୍ତକଷାୟରସ, କଟୁବିପାକ ଓ ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା ବମନ, ପିତ୍ତ, ଅର୍ଶ, କ୍ରିମି, କୁଷ୍ଠ ଓ ପ୍ରମେହ ନିବାରକ । ଏଥିର ଚୁଇଁ ଚେପଟା ଓ ପ୍ରତି ଚୁଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚେପଟା ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ବାହାର ହେଉଥିବା ତେଲ ବାହାରେ । ଏ ତେଲ ଚର୍ମରୋଗରେ ମଧ୍ୟ ଉପକାରୀ ।]

ଡଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଖେଳରେ ହାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Ḍain̄ The person who loses in a game.

ଡଇଁ ଡଇଁ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—୧ । ଉପବାସକ୍ଲିଷ୍ଟ—
Ḍain̄ ḍain̄ 1. Starving; famishing.
ମରକୁଟେ ୨ । ଧଡ଼ଧଡ଼; ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ—2. Emaciated.
(ଯଥା—ପିଲାଟା ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ଡଇଁ ଡଇଁ ହୋଇ ବୁଲୁଛି)

ଡଉଁରା—ଦେ. ବି.—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍaun̄rā Ḍeun̄riā (See)

ଡଉଁରିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଡମରୁ)—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍaun̄riā . Ḍeun̄riā (See)

ଡଉଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଡମ୍ବର=ଆଡ଼ମ୍ବର; ବିଳାସ)—
Ḍaula ୧ । ସୁନ୍ଦର; ସୁଠାମ—
ସୁଡୌଲ 1. Pretty; handsome; nice; graceful.
ଡୌଲଦାର ୨ । ସୁଡୌଲ; ସୁଠାମ; ସୁଗଠିତ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—
(ଡୌଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Of symmetrical build; well-shaped.
[ଦ୍ର—ସୁଡୌଲ=ସୁନ୍ଦର, ବେଡୌଲ=ଅସୁନ୍ଦର ।]
ଡୌଲ ବି.—ଢଙ୍ଗ; ଢପ; ପ୍ରଣାଳୀ; ରୀତି—
ଡୌଲ 2. Manner; fashion; method.
୨ । ସ୍ୱଭାବଭଙ୍ଗୀ; ଆଚରଣ—2. Attitude.
୩ । ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ; ସୁଗଠନ—
3. Symmetry of form; grace.
୪ । ମୂର୍ତ୍ତି—4. Shape.
୫ । ଗଠନ—5. Form; make.

ଡଉଲ ଡାଉଲ—ଦେ. ବିଣ.—ସୁଠାମ; ସୁଗଠିତ; ସୁନ୍ଦର—
Ḍaula ḍāula Pretty; handsome.
ଡୋଲଦାର ଡୌଲଡାଲ

ଡଉଲଦାର—ଦେ. ବିଣ.—ଡଉଲ ଡାଉଲ (ଦେଖ)
Ḍauladār Ḍaula ḍāula (See)
ସୁଡୌଲ ଡୌଲଦାର

ଡଉଲିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଡଉଲ ଡାଉଲ (ଦେଖ)
Ḍauliā Ḍaula ḍāula (See)

ଡଂବ—ପ୍ରାଦେ. (ବିଶାଖ ପଟଣା) ବି.—ବିଶାଖାପଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଓଡ଼ିଆ ଜାତିବିଶେଷ—The name of an Oriya caste in the Vizag district.
Ḍamba

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲୁଗା ବୁଣି ବା ମୃତ୍ତିକା ଖୋଳି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ 'ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ' ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଡଂଶିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଦଂଶ ଧାତୁ)—ଦଂଶିବା (ଦେଖ)
Ḍaṁśibā — Daṁśibā (See)
দংশা ডংসনা

ଡକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜ ବନ୍ଦରରେ ଲାଗିବାର ଘାଟ—
Ḍak — Dock; dockyard.
ডক্ डक

ଡକଡକା—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଢକ୍କା; ଯେ ସବୁ କଥାକୁ ନାଗରା ପିଟି ଘୋଷଣା କରିବା ଭଳି ସବୁଆଡ଼େ କହି ବୁଲେ)—
Ḍakaḍakā
(ଡକଡକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ডেঁফো
ढिंगिया
୧ । ଡବଡବା; ଯେଉଁ ଲୋକ ପେଟରେ କଥା ଗୋପନ ନ ରଖି କହି ବୁଲେ—
1. Babbler; one who babbles out secrets.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅସମ୍ଭବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କଥାମାନ ଗପେ; ଅତ୍ୟୁକ୍ତିକାରକ—
2. A marvel-teller; an exaggerator.
୩ । ବାବଦୂକ; ଗପୁଡ଼ୀ—3. Talkative; garrulous.

ଡକରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡ=ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଢକ୍କା; ସଂ. ହୁଙ୍କାର)—
Ḍakarā
ডাক
बुलावा, पुकार,
୧ । ଆହ୍ୱାନ; ଡାକ—1. A call.
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ—2. Invitation.

ଡକରା ବିଭୀଷଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିରର ପୂର୍ବ ପାଖରେ ଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—
Ḍakarā bibhīshaṇa — Name of an image of Śiba to the east of Bhubaneswar temple.
[ଦ୍ର—ଏହା ଭୁବନେଶ୍ୱର ଥାନାର ଠିକ ପୂର୍ବରେ ଗୋଟିଏ ଭଗ୍ନ ମନ୍ଦିରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଡକରା ହକରା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଡାକହାକ—
Ḍakarā hakarā — Calling; hallooing.

ଡକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—
Ḍakā
ডাকা
डकार
୧ । ବୋବାଳି; ଧ୍ୱନି; ରବ; ଚିତ୍କାର—
1. Cry; sound.
ଦୁର୍ଗାନ୍ତ ମେଘ ପରି ଗାଣ୍ଡିବ କଲେ ଡକା।
ଶୁଣି ଭୂମିର ଲୋକେ ହୋଇଲେ ଧାକା ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।
୨ । କ୍ରନ୍ଦନର ରୋଳ—2. Lamentation.
ଧାଇଁ ଅଇଲି ନ ସହି ଧାଙ୍କ ଡକା, ଅବକ ଜୀବନ ସରି ରେ !
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ
୩ । ରଡ଼ି; ଉଚ୍ଚ ଗର୍ଜ୍ଜନ—3. Violent roar.
୪ । ତହଲ—5- Noise; uproar.
ହାତୁ ପିଟିଲେ ବ୍ରଜରେ ପଡ଼େ ଡକା । ଦାଶରଥି, ବ୍ରଜବିହାର ।
୫ । ନିନ୍ଦା; ଅପବାଦ—
5. Scandal; bad name; evil reputation.
୬ । ଆତୁର ଶବ୍ଦ; ବିକଳ ଚିତ୍କାର—
6. Cry of distress.
ଡକା କରଇ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ, ସରିଲିଟି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୭ । ଡମରୁ ୧ (ଦେଖ)—7. Ḍamaru 1 (See)
ବିଣ—୧ । ଆହୂତ—1. Called.
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ—2. Invited.

ଡକା(କେ)ଇତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା, ସଂ. ହୁଙ୍କାର; ଓ. ଡାକ; ଯେଉଁ ଦସ୍ୟୁ ଢକ୍କା ପିଟି ବା ଡାକ ମାରି ଧନ ଲୁଣ୍ଠନ କରେ)—ଖଣ୍ଟ; ଡାକୁ; ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ଚୋରିକାମନ୍ତେ ଦଳବଦ୍ଧ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦସ୍ୟୁ—Dacoit; robber; bandit; highway-man.
Ḍakā(ke)ita
ডাকাইত্, ডাকাত্
डकैत, डाकू
. ଡକାଇତ ପଣ କରେ ଜାଏ ଯେତେ କାଳ । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ୱରୋଦୟ ।
[ଦ୍ର—ଚୋର ସଂଖ୍ୟାରେ ଏକ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚୋର ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ୱାମୀର ଅଜ୍ଞାତରେ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଲୁଚାଇ କରି ଚୋରି କରେ । କିନ୍ତୁ ଡକାଇତମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଡାକହାକ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଚୋରି କରନ୍ତି ଏବଂ କେହି ବାଧା ଦେଲେ ତାକୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଦ୍ୱିଧା ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଡକାଇତ ପଣ—ଦେ. ବି—ଡକାଇତି (ଦେଖ)
Ḍakāita paṇa — Ḍakāiti (See)

ଡକା(କେ)ଇ(ଏ)ତି—ଦେ. ବି—ବଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଦଳବଦ୍ଧ ଦସ୍ୟୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲୁଣ୍ଠନକାର୍ଯ୍ୟ; ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା—Dacoity; gang robbery.
Ḍakā(ke)i(e)ti
ডাকাতি
डाका, डकैती
[ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୩୯୧ ଦଫାରେ ଡକାଇତି ଅପରାଧର ସଂଜ୍ଞା ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ୫ଜଣରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଚୋରି କରିବା ବା ଜବରଦସ୍ତି ଜିନିଷ ଛଡ଼ାଇନେବା ସମ୍ପର୍କରେ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ବା କାହାରିକୁ ଆଘାତ ବା ହତ୍ୟା କଲେ ବା କରିବାକୁ ଭୟ ଦେଖାଇଲେ ଉକ୍ତ ଅପରାଧକୁ ଡକାଇତି ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ଓ ଏଥିର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ୩୯୫ ଦଫାରେ ଅଛି ।]

ଡକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Ḍakā(ke)ibā — 1. Causative of 'Ḍākibā'
ডাকান
बुलवाना
୨ । ଡାକି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକ ପଠାଇବା—
2. To call for; to send for.
ଶକୁନି ଦୁଃଶାସନ କର୍ଣ୍ଣେ ଡକାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ।
୩ । ତଲବ କରିବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ କରିବା—3. To summon.

୧	ଇ	ଡ	ର୍,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଙ୍ଘ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୪ । ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—
4. To cause a person to shout.

ଡକାଏତ(ଇତ୍ୟାଦି)— ଡକାଇତ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Dakāeta etc Dakāita (etc) (See)

ଡକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ପାଟିକରି କହିବା; ରଡ଼ି କରିବା—
Dakā kariba To speak in a very loud voice; to shout.
জোরে ডাকা
चीख मारना
କି କରୁଛ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କଲେ ଡକା—
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ଡକା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā chhāṛdibā Dakā pāṛdibā (See).
ପଦାତିକୁ ଡକା ଛାଡ଼ିଲେ (୧) ପଦାତେ—ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା ।

ଡକାଡକି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଆହ୍ୱାନ—
Ḍakā ḍaki Calling each other.
ଆସ ଆସ ଡକାଡକିରେ ସେ ଡକା ପଡାଇ ଅଛନ୍ତି ପିଙ୍କେ ।
ଭକ୍ତ ବୋଲହୃଷ୍ଣ୍ଣରସୁନ୍ଦର ।
ডাকাডুকি, ডাকডোক ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ବହୁବାର ଡାକିବା—
हाँकपुकार 2. Outcry; repeated shouts.
ବିଣ—ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ଆହୂତ—
Called by each other.
ସଭାମାନେ ସମିକୁ ଛୁଟି ଉଡ଼ନ୍ତେ
ଡକାଡକି ହୋଇଲେ ଯୁଝିବାର ପାଇଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସ୍ୱର୍ଗ ।

ଡକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā debā Dakā pāṛdibā (See).
ଡକାଦେବା ଘନେ ଅରଣ୍ୟେ ଉଗ୍ରନେ ଦେଖିଛି ଶବଦ ଘନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲକନ୍ଦ ଗୀତ ।

ଡକା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā pakā(ke)ibā Dakā pāṛdibā (See).

ଡକା ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Dakā pāṛdibā 1. To utter a loud cry.
ডাক ছড়া ସେଠାରୁ ସେହି ସ୍ଥାନ ଡକା ପାଡ଼ି ଗଲ ।
डकारना. କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।
(ଡକା ପାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା; କାନ୍ଦ-ବୋବାଳି କରିବା—2. To lament loudly; to wail.
ମହାମାନେ ତାହା ଦେଖିଣ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ
ପାଡ଼ିଲେ ଡକା ଉଚ୍ଚେ ବଦନ ଶୁଖାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଡକା ବୋବାଳି—ଦେ. କ୍ରି. (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ)—କାନ୍ଦବୋବାଳି; ଅତି ଆର୍ତ୍ତ ସ୍ୱରରେ ରୋଦନ—
Dakā bobāli Wail; cry of distress.
কাঁদাকাটা
रोना पीटना

ଡକାମଝା—ଦେ. ବି: ସ୍ତ୍ରୀ—ଡାକ କଣ୍ଠ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର କଟି ଡମରୁ ପରି ସରୁ; ଡମରୁମଧ୍ୟା—Slender-waisted.
Dakā-majhā
ଡାକ କରିଗଲ ତୋତେ, ଡାକ କରୁଅଛ ଡକାମଝା ସରୁ ନୁହଇ
ମୁଁ କହୁଅଛେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

ଡକାର—ବୈଦେ. ବି. (ହୁଙ୍କାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ଉଦ୍ଗାର)—
Dakāra ଉଦ୍ଗାର; ବମନ; ବାନ୍ତି—
ডকার Vomiting.
डकार

ଡକାହକା—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ)—
Dakā-hakā ୧ । ଡକାଡକି; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଆହ୍ୱାନ, ଡାକହାକ—
ডকাডাকি 1. Calling each other.
बुलौआ ୨ । ଡାକହାକ (ଦେଖ)
2. Ḍāka-hāka (See)

ଡାକୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Dākuṇi Dāṅkeṇi (See)
ডাইনী ଏ ଡାକୁଣୀକୁ କାହିଁକି ଛାଡ଼ି ଦେଲୁରେ ପଦ୍ମ ।
चुडैल, डायन ଭକ୍ତକବି, ଗୌରୁଡ଼ ।

ଡକେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବଡ଼ ଚିଠି ବା ଆଦେଶପତ୍ରର ସାରାଂଶ—
Daket Docket.
ডকেট **डाकेट**

ଡକ୍କାରୀ—ସଂ. ବି—ଚଣ୍ଡାଳବୀଣା; କେନ୍ଦେରା—
Dakkāri The lute of the Chāndālas (Apte).

ଡଗ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡକ୍)—ଡକ୍ (ଦେଖ)
Daga Dak (See)

ଡଗଡଗ (ଚାଲିବା)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଦଗ; ସଂ. ଦଗ ଧାତୁ= ଶବ୍ଦ କରିବା)—
Dagadaga (chālibā)
ঢকঢক করে (চলা) ୧ । ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର (ଚାଲିବା)—
डग मारकर (चलना) 1. (to walk) Briskly or hastily.
ଡଗଡଗ ସେ ଚାଲିକୁ ଉଠନ୍ତି ଡରି । ପ୍ରୀତି. ବ୍ରଜନାଥ ରଥ ଗୀତା ।
୨ । ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇ (ଚାଲିବା)—
2. (to walk) With long strides; in a stalking manner.
ମୁଁ ସେ ବଗ—ଚାଲେ ଡଗଡଗ । ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡଗଡଗା—ଦେ. ବିଣ., ପୁଂ—୧ । ଡକଡକା (ଦେଖ)
Dagadagā 1. Dakadakā (See)
(ଡଗଡଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଡଗଡଗ ହୋଇ ଚାଲେ-
ଡଗଡଗୀ }
ଡଗଡଗେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ 2. Stalking; habituated to walking with long strides.

ଡଗର କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଅନ୍ୱେଷ କରିବା—
Dagar kariba To search; to be on the look-out for a thing.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଡଗର—ଦେ. ବି—୧ । ଦୂତ—
Dagara 1. Messenger.
পাইক ଗୌଡ଼ରେ ମୃତ୍ୟୁ-ଡଗର ବୁଲୁଅଛି ନିରନ୍ତର ।
হরকারা ମଧୁସୂଦନ. ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ମୂଳ. ହି. ଡଗର = ରାସ୍ତା)—
୧ । ପଦଚିହ୍ନ—1. Footstep.
୨ । ରାସ୍ତା; ମାର୍ଗ—2. Road; way; path.
୩ । ପଦାତି; ପିଅଦା—3. Peon.
୪ । ଗୁପ୍ତଚର—3. Spy.
୫ । ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ଚଲା ବାଟ—
डहर, डगर, पगडंडी 5. A foot-path running through a dense forest.
୬ । ଚାଲିଯିବା ପରେ ପଡ଼ିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ବା ପଶୁର ପାଦଚିହ୍ନ-
6. Foot-print; foot-track.

ଶରଗତ ଉପନ୍ତରେ ପଳାଇ ଗୁପତେ
ସେ ପଳାଶ କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ମହୁଷ ଡଗରେ । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

୭ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜାଜ୍ଞାକୁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାର କରେ—
7. Proclaimer of royal order; herald.
ନେଇ ଡଗରକୁ ଆଗ ସେ ବୁଲାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ଖୋଜିବା; ଅନ୍ୱେଷଣ—
1. The act of searching.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—
2. A species of paddy.

ଡଗରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) କ୍ରି—ବାଟ ଦେଖାଇ ନେବା—
Dagarāibā To lead the way.

ଡଗର ଡଗର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡଗଡଗ (ଦେଖ)
Dagara dagara Dagadaga (See)

ଡଗର ଫସର—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଦଗଲ ଫସଲ)—
Dagara phasara ଡଗଲ ଫସର (ଦେଖ)
Dagala phasara (See)
(ଡଗରଫସଲ, ଡଗଲଫସଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗରା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ରାଜାଦେଶ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହୁଏ; ଭାଟ—1. A herald; a proclaimer of royal order.
Dagarā
পাইক
হরাবল ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରେ ଡାକ ଡଗରା ଘୋଷିଲା ପଣ ହଙ୍କାର । ରାଧାନାଥ, ଉଷା ।
୨ । ଗୁପ୍ତଚର—2. Spy.
ଡଗରା ବୁଲୁଛି ମୁର, କଷାଇ କଷମ ଶର । କବିସମ୍ରାଟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ; ପାଇକମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—
3. The headman of the peons.
୪ । ଦୂତ; ବାର୍ତ୍ତାବହ—4. Messenger.
ତଥିର କର ସୈନ୍ୟ ଡକାଅ ଡଗରାକୁ
ଚାଲି ଯିବା ସମସ୍ତେ କାମ୍ୟକ ବନକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଖଣ୍ଡାଏତମାନଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—
5. A class or sect of Khandayats.
ବିଣ—ଯେ ଡଗ ଡଗ ହୋଇ ଚାଲେ; ଯାହାର ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ—
Long-legged (ant etc); stalking

ଡଗରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଡଗରାର କାର୍ଯ୍ୟ—
Dagarā(re)i 1. The duty or post of a Dagarā.
୨ । ଡଗରାକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଜାଗିର—2. Service-tenure granted to a Dagarā.
[ଦ୍ର—ଡଗରା ବା ଖଣ୍ଡାଏତ ବା ପାଇକସର୍ଦ୍ଦାରମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାଙ୍କର ଓ ମରହଟ୍ଟାଙ୍କ ଅମଳରେ ଦିଆ ଯାଇ ଥିବା ବୃତ୍ତି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡଗରାଇ ଜାଗିର ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଓ ତାହା ସାବିକ ଡଗରମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିଥିବାରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ତହିଁରେ ଜମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାହାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜମିଦାରୀରେ ପରିଣତ କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ଜମିମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରାଜ ଡଗରାଇ ଜାଗିର ବାଯ୍ୟାପ୍ତି (ଯହିଁର ସାଙ୍କେତିକ ଅ. ଡ. ଜା. ବା ଯଥା—ଅ. ଡ. ଜା. ବା. ମୌ କମାପୁର ଓଗ) ବୋଲି ସରକାରୀ ସିରସ୍ତାରେ ଲେଖା ଯାଉଅଛି ।]
୩ । ଯେ ଢେଙ୍ଗୁରା ଦିଏ—3. A drummer.
ବିଣ—ଡଗରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to a Dagarā.

ଡଗରା ଜଡା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୋଡ଼ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଜଡା—
Dagarā jandā Black big ants with long legs.
ডেহুয়া পিঁপড়ে; ডেয়েঁ পিঁপড়ে

ଡଗରା ନାୟକ—ଦେ. ବି—ପାଇକ ସର୍ଦ୍ଦାର—
Dagarā nāyaka The head of the Pāikas or old militia of Orissa.
পাইকদের সর্দার
ଉଦ୍ଧବ ଉଗ୍ରସେନ ଡଗରା ନାୟକ
ଡକାଇ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ରଥ ଯୁ ଟମକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଡଗରେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଡଗରାଇବା (ଦେଖ)
Dagareibā Dagarāibā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଚୋର ଓ ପଶୁମାନଙ୍କର ପଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରିବା—To track a beast or thief by following their footsteps or other marks left by them.

ଡଗଲ ଫସର(ଲ)—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଦମଦିଲାସା; ଭଣ୍ଡାଇବା; ଟାଳଟୁଳ-
Dagala phasara(la) 1. Putting off on various excuses.
दगलफसल
୨ । ଦଗାବାଜି—2. Fraud.
୩ । ହେଳା—3. Procrastination.

ଡଗା—ଦେ. ବି—ମାଟିର ମଦ୍ୟଭାଣ୍ଡ; ଅଥିଅ—
Dagā An earthen toddy-pot (Howells).
ভাঁড়

୧	୯	ଓ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଘ
୧	ଚ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଭ	କ୍ର

ଡଙ୍କ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଡଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ=ଗଢ)—୧ । ବୃକ୍ଷ ଓ ଲତାର କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The tendrils or sprouts of a creeper or plant; tender shoots of plant.
Ḍaṅka
ଡଗ୍; ଡଗା
ଡଗ; କଲ୍ଲା

ଦେଖୁଁ ପିଢ଼ାରେ ବଢ଼ି କଖାରୁ ଡଙ୍କ ଘରଟି ଘେରିଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । କୌଣସି ଲମ୍ବ ପଦାର୍ଥର ସରୁ ଅଗ—
2. The slender top of a long thing.
୩ । ସାପ—3. Serpent.
୪ । ପ୍ରାଣୀର ବେକ—4. Neck of animal.
୫ । ବେକମୁଣ୍ଡା—5. Nape of the neck.
୬ । (ସଂ. ଦଂଶ) ସାପର ବିଷଦାନ୍ତ—
6. The fangs of a serpent.

ମରମେ ଗଲା ଡଙ୍କ ହାଣି
କଷ୍ଟ ନ ଦେଇ ଗଦ ଅଣି । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ହୁଲ ୭ । ନାହୁଡ଼—7. The sting of venomous animals.
ଡଙ୍କ

ଡଙ୍କ ଛୁଇଁବା—ଦେ. ବ. (ଶୁଭବାଚକ; କମ୍ପା ସଂ. ଦଂଶ=ନାହୁଡ଼)—ସର୍ପାଘାତ—(Euphemism) Snake-bite.
Ḍaṅka chhuiṅbā
ଡଙ୍କମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡଙ୍କଲାଗିବା }
[ଦ୍ର—ସାପର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅମଙ୍ଗଳକର ଭାବି ଲୋକେ ସାପ ନାମ ନ ଧରି ଡଙ୍କ, ଲଥ, ଲତ୍, ଲମ୍ବଜନ୍ତୁ ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଡଙ୍କ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡଙ୍କ ଛୁଇଁବା (ଦେଖ)
Ḍaṅka māribā Ḍaṅka chhuiṅbā (See)
ହୁଲ୍ ଫୁଟାନ ଦେ. କ୍ରି—ନାହୁଡ଼ଦ୍ୱାରା ଅଘାତ କରିବା—
ଡଙ୍କ ମାରନା To sting.

ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଜଳାଭାବରୁ ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରା-ଯୋଗୁଁ ବା ମୂଳକାଟି ଦେବାରୁ) ବୃକ୍ଷଲତାଦିର କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗ ମଉଳିଯିବା ବା ଝାଉଁଳି ଯିବା—1. To wither at the top (said of plants and creepers).
Ḍaṅka mordidebā
ମୁର୍ଝାନା

(ଯଥା—ଖରାରେ ଲାଉ ଗଛଟି ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ି ଦେଲାଣି ।)

୨ । (ଅଘାତାଦିଜନିତ ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର) ମୁଣ୍ଡ ଅଂଶ ବେକଠାରୁ ଏକପାଖକୁ ଢଳି ପଡ଼ିବା—
2. To bend down one's head, being overcome with weakness.

(ଯଥା—ସର୍ପାଘାତରେ ସେ ମନୁଷ୍ୟଟି ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ି ଦେଲାଣି ।)

୩ । ଲତା ବା ବୃକ୍ଷାଦିର କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ମୋଡ଼ି ପକାଇବା—3. To twist the tender shoot of a plant or creeper.

୪ । କୌଣସି ଲୋକର ବେକଠାରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ମୋଡ଼ି ମାରି ପକାଇବା—4. To wring out a person's neck.

ଡଙ୍କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—୧ । ଦୁନ୍ଦୁଭି; ଧେଣ୍ଡୁରା; ନାଗରା; ଢେଙ୍ଗୁରା—1 A drum; tomtom.
Ḍaṅkā
ଡଙ୍କା ୨ । (ସଂ. ଦ୍ରୋଣକ; ଦଣ୍ଡ; ଦର୍ବିକା) —ଅଣକ—
ଡଙ୍କା 2. A wooden ladle or spoon.
ଡୌଁକା ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଲୁହା ବା ପିତଳର ଚଟୁଚଲ—
ଡୌଁଗ, ଡବ୍ବୁ . A metal ladle.

ଡଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଡଙ୍କ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—(ଲତା) ବୃଦ୍ଧିପାଇ ଡଙ୍କ ବା ଅଗ୍ରଭାଗ ବିସ୍ତାର କରିବା; ଲଟାଇବା—
Ḍaṅkā(ṅke)ibā
ଲତାନ
ହିଁଗନା; ଉଗନା To send out creeping tendrils or shoots (said of creepers while growing).

ଡଙ୍କା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନାଗରା ବା ଢେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ କୌଣସି କଥା ଘୋଷଣା କରିବା; ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରିବା—
Ḍaṅkā piṭibā
[ଡଙ୍କା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] To proclaim by beat of drum; to publish anything.
ଡଙ୍କା ପେଟା
ଡଙ୍କାପୀଟନା

ଡଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଡଙ୍କା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Ḍaṅkā māribā 1. Ḍaṅkā piṭibā (See)
ଡଙ୍କାମାରା ୨ । ହାଣ୍ଡିରେ ସିଝୁଥିବା ଡାଲି ଅଦିକୁ ଅଣକଦ୍ୱାରା
ଡଙ୍କାପୀଟନା ଗୋଳାଇବା—2. To stir boiling curry etc with the ladle.
ହାତା ମାରା
ଡୋଇମାରନା

ଡଙ୍କାରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଟଙ୍କାରୀ)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁପ—Wild; Goose-berry; Physalis Peruvina a plant used as medicine for some cattle diseases and as antidote against poisoning.
Ḍaṅkāri
ନ ଟେପାରୀ
ଟଙ୍କାରୀ

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗଳାଦିବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁ ଫଳ ଶାକ । ଏହାର ଫଳ ଟିକି ବାଇଗଣ ପରି ବହୁବୀଜ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା ଫଳ ପରି ଫଳର ମୂଳ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାରେ ଆବୃତ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ଗଛ; ଏ ଦେଶକୁ ଅଣା ଯାଇ ଜଙ୍ଗଲି ହୋଇ ଅଛି । ଏ ଗଛରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ, ପତ୍ର ଅବୃତ ମହାବଳପତ୍ର ପରି, ଉଚ୍ଚ ମହାର ପତ୍ର ଠାରୁ ଛୋଟ । ନାଲି, ଧଳା ଓ ଗୋଲାପୀ ଫୁଲ ଭେଦରେ ଏ ଗଛ ତିନି ପ୍ରକାରର । ଫୁଲ ଗୋଛା ଗୋଛା ହୋଇ ଧରେ, ଫୁଲ ଝଡ଼ି ଗଲେ ଫଳ ମଧ୍ୟ ଥୋପା ଥୋପା ହୋଇ ଫଳେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବାତଘ୍ନ, ଇକ୍ଷୁରସ, କଫନାଶକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଲଘୁ ଏବଂ ଶୋଥ ଓ ଉଦର ରୋଗ ନାଶକ ଏବଂ ଉଦର ଓ ବିସର୍ପ ରୋଗରେ ହିତକର ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୀ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଗୋମେଷାଦିଙ୍କର ବେଙ୍ଗା ଓ ଖୋସା ରୋଗରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏହା କୀଟନାଶକ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପିତଳର ଏକ ପ୍ରକାର ଚାଟୁ— A kind of brass ladle.

ଡଙ୍କାରୁଣୀ—ଦେ. ବି.—ଗନ୍ଧଣା (ଦେଖ)
Daṅkāruṇī — Gandhaṇā (See)

ଡଙ୍କି—ଦେ. ବି.—(ଓଡ଼ିଆ ଡଙ୍କା=ଅଙ୍କୁଶ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ ଇ)—
Daṅki ୧ । ତମ୍ବା ବା ପିତଳକର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚାମଚ; ଚମଚୀ— 1. Metal spoon; a small ladle made of metal.
কুশী; কোশী
করছি, কলছা

[ଦ୍ର—ଏଥିଦ୍ୱାରା ପଞ୍ଚପାତ୍ରରୁ ଜଳ ଆଣି ପୂଜାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

୨ । (ସଂ. ଦରଣ୍ଡ) ବେକମୁଣ୍ଡାରେ ଉଠିବା ମାରାତ୍ମକ ବ୍ରଣ-ବିଶେଷ; ପୃଷ୍ଠ ବ୍ରଣ—2. A boil or carbuncle on the nape of the neck.

୩ । ମାଲଖମ୍ବରେ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର କସରତ୍— 3. A kind of athletic exercise with a post or pillar.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ବାନ୍ତି ରୋଗ— 1. A disease accompanied with repeated vomiting.

(ଯଥା—ଡଙ୍କି ଧରିବା, ଡଙ୍କି ଦେଖାଇବା ।)

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଲତା— 2. A kind of creeper.

ଡଙ୍କୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Daṅkuṇī — Dāṅkeṇī (See)
(ଡଙ୍କୁଣା—ପୁଂ) ଶାଶୁଅ ବାହୁଙ୍କୁ ଡଙ୍କୁଣୀଟା ବୋଲି ଗାଳି ଦିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡଙ୍ଗର ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ) କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ହି. ଡଙ୍ଗର
Daṅgar pherā(re)ibā =ଗୋମେଷାଦି ଚତୁଷ୍ପଦ ଜୀବ)—
୧ । ହଳ ବୁଲାଇବା—1. To plough a field.
୨ । ଗୋମେଷାଦିଙ୍କୁ ଚରିବା ବେଳେ ଜଗିବା— 2. To tend cattle while grazing.

ଡଙ୍ଗା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଦ୍ରୋଣ, ଦ୍ରୋଣୀ=ଅଣ୍ଡାକାର କାଷ୍ଠପାତ୍ର-
Daṅgā ବିଶେଷ, ଲମ୍ବ କାଠୁଆ; ଦ୍ରୋଣୀ=ଡଙ୍ଗା)—
ডঙ্গা; ডোঙ্গা ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ନାବ; ନାହା; ନୌକା—
डोङ्गा, डोङ्गी 1. A small country-boat.

୨ । ନୌକାକାର ପାତ୍ର; ଦ୍ରୋଣୀ— 2. A reservoir or cup shaped like a boat; boat-shaped cup or water-vessel; an oval wooden vessel.

[ଦ୍ର—ବସ୍ତୁତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ପିଇବା ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଧୋଇବାପାଇଁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ଓ ଏଥିପାଇଁ ଡଙ୍ଗା କୋଟିଏ ଆଣି ଭୂଇଁରେ ରଖି ସେଥିରେ ପାଣି ଭରତି କରି ରଖାଯାଏ ।]

୩ । ଡଙ୍ଗା ମଟାମ (ଦେଖ)— 3. Daṅgā maṭāma (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗୋଟିଏ ଗଛର ଭିତର ଅଂଶ ଖୋଳା ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ସାନ ନାହା; ସାପୁଆ ଡଙ୍ଗା; ହୁଲା ଡଙ୍ଗା— A small boat made by excavating a tree; dug-out.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କୁଣ୍ଡ—Crater; bucket.

ଡଙ୍ଗାପତନ—ଦେ. ବି—ଡଙ୍ଗା ମଟାମ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି କାନ୍ଥ
Daṅgā-patana ଆଦିକୁ ସମତଳ କରିବା— Making a structure level with the help of the plumb-level.

ଡଙ୍ଗାପାଣିଦିଆ—ଦେ. ବି—ନୌକାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ତିଆରି ହେବା
Daṅgā-pāṇi-diā ପରେ ଡଙ୍ଗାର ଆଗ ମଙ୍ଗର ବେକ ପାଖେ ଯେଉଁ ଚକଡ଼ି ପଟାଖଣ୍ଡ ଲାଗିବ ତହିଁ ଉପରେ ପାଣି ଢାଳିବା ରୂପ ମାଙ୍ଗଳ୍ୟ-କର୍ମ— The ceremony of pouring water over the end-plate of a newly made boat before it is launched.

[ଦ୍ର—ଡଙ୍ଗାଟି ତିଆରି ସରିଲେ ତାହାର ଆଗ ମଙ୍ଗର ବେକରେ ଚକଡ଼ି ପଟା ଖଣ୍ଡିକ ଲାଗି ନ ଥାଏ । ବଢ଼େଇ ସର୍ବଶେଷରେ ଡଙ୍ଗାର ଆଗ ମଙ୍ଗରେ ଉକ୍ତ ପଟାଖଣ୍ଡି ରଖି ତା ଉପରେ ଢାଳେ ପାଣି ଢାଳେ ଓ ଡଙ୍ଗାର ସ୍ୱାମୀ ଉକ୍ତ ପାଣିକୁ ହଣ୍ଡେ ନୂଆ ଲୁଗାରେ ଅଞ୍ଜଳି ଦେଖାଇ ଧରେ । ଡଙ୍ଗାପାଣିଦିଆ କାମ ଶେଷ ହେଲେ ବଢ଼େଇ ଉକ୍ତ କାଠ ଖଣ୍ଡକୁ କଣ୍ଟା ମାରି ଡଙ୍ଗାରେ ସଲଗ୍ନ କରିବା ପରେ ଡଙ୍ଗାର ନିର୍ମାଣକ୍ରିୟା ସମସ୍ତ ହୁଏ ଓ ଡଙ୍ଗା ପାଣିକୁ ଯାଏ । ଏହା ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡଙ୍ଗା ପାଣିକୁ ଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଡଙ୍ଗା ବାହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାତ ବା ଅହୁଲା ମାରି ନୌକା ଚଲାଇବା—
Daṅgā bāhibā — To ply a boat.
ডিঙ্গি চালান **डाङ्गा चलाना**
ଡଙ୍ଗା ବୁହା(ହେ)ଇବା
ଡଙ୍ଗା ବୋହିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ଡଙ୍ଗା-ମଟାମ—ଦେ. ବି — ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ କୋଠାର କାନ୍ଥ ବା
Daṅgā maṭāma ଚଟାଣର ସମତଳତା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ତ୍ରିକୋଣ ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି— Mason's plumb-level in the shape of a triangle; mason's angle.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଦ୍ୱ

ଡଙ୍ଗି—ଦେ. ବ (ଓଡ଼ିଆ. ଡଙ୍ଗା+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଇ)—
Dāṅgi ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା—Canoe; a small boat;
डिंगी a dug-out.
डोङ्गा

ଡଙ୍ଗି କିଆରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ— କମ୍‌ଓସାର ଲମ୍ବା କିଆରି—
Daṅgi kiāri A long and narrow plot.

ଡଙ୍ଗୁର ନାଚ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କୋହ୍ଲ ବା ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ
Daṅgura nācha ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ—
A sort of dance amongst the Kolhas and Bhuyāṅs

ଡଜନ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ଡଜନ୍)—ଦର୍ଜନ; ୧୨ ଗୋଟି ବସ୍ତୁର
Dajana ସମାହାର—A dozen; an aggregate of
डजन, दर्जन 12 articles.
दर्जन ବଣ—୧୨ ସଂଖ୍ୟକ; ୧୨ ଗୋଟି—
A dozen of.

ଡଜନ ଦର—ଦେ. ବ (ଇଂ. ଡଜନ୍+ପା. ଦର୍)—କୌଣସି ପଣ୍ୟ
Dajana dara ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରତି ୧୨ ଗୋଟାର ମୂଲ୍ୟ ବା କିମତ—
डजन दर Rate per dozen of any ware.
दर्जनभाव (ଯଥା—ଗେଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଡଜନ ଦରରେ
ଡଜନ ରେଟ } —ଅନ୍ୟରୂପ କଲିକତାରେ କିଣିବାରୁ ସସ୍ତାରେ
ଡଜନ ଭାଉ } ମିଳିଲା ।)
[ଦ୍ର—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ କିଣିବା ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ ବା ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦୋକାନୀମାନେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଡଜନ ଦରକୁ ଗୋଟିକିଆ ଦର ଅନୁପାତରେ ସସ୍ତା କରିଥାଆନ୍ତି ।]

ଡଜନ ଦରିଆ—ଦେ. ବଣ.ଓ କ୍ରି. ବଣ—ଏକତ୍ର ୧୨ ଗୋଟା ଲେଖାଏଁ
Dajana dariā ବିକି କରା ଯିବା (ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—
डजनदरे (articles) Sold by the dozen.
(ଡଜନଦାରିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଜଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ମହର୍ଗ; ମହଙ୍ଗା—
Dajal Of high price; dear
(ଯଥା—ଇନର ଧାନ ଚାଉଳ ବଡ଼ା ଡଜଲ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ବର୍ଷ ଧାନ ଚାଉଳ ଭାରି ମହର୍ଗ ହୋଇଅଛି ।)

ଡଣସେନା—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର) ବ—ପାଇକମାନଙ୍କର ଅଧକ୍ଷ—
Daṇasenā Head of pāikas

ଡଣା—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—ଚୋଡ଼ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Daṇā A kind of fish
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ପଙ୍କୁଆ ପୋଖରୀ ଆଦିରେ ରହନ୍ତି, ଲମ୍ବରେ ୨।୨୮ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଓ ଚୋଡ଼ଆ ପରି; ମୁଣ୍ଡ କରାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ ପରି ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ୨ ଗୋଟା କାନ ଥାଏ । ଏମାନେ ପଙ୍କ ଭିତରେ ରହନ୍ତି ଓ ପାଣି ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ଓ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ କାମୁଡ଼ି ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଦଂଶନ ଭାରି ଜ୍ୱାଳାପ୍ରଦ ।]

ଡଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତୁଳ. ହି. ଡାଂଟ୍‌ନା=ଧମକାଇବା;
Daṇṭā(ṇṭe)ibā ଡଟାନା=ରହିବା)—ଦଣ୍ଟାଇବା (ଦେଖ)
Daṇṭāibā (See)
[ଡଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା— ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡଣ୍ଡ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଦଣ୍ଡ; ଭୂମିରେ ପ୍ରଥମେ ଦଣ୍ଡବତ୍ ଅବସ୍ଥାନ
Daṇḍa କରି ଏହା ସାଧନ କରା ଯିବାରୁ) ଦଣ୍ଡ; ଏକପ୍ରକାର
डंड़, डण ବ୍ୟାୟାମ ବା କସରତ, ଯହିଁରେ ଦୁଇ କରତଳ ଓ ଦୁଇ
डंड़ ପଦତଳର ପଞ୍ଝାକୁ ଭୂମିରେ ସ୍ଥାପନ କରି ସମସ୍ତ ଦେହର ଭାର ସେହି ଚାରି ସ୍ଥାନରେ ରଖି ପ୍ରଥମେ ଦେହକୁ ଭୂମିର ସମାନ୍ତରାଳ କରି ଅବସ୍ଥାନ କରାଯାଏ, ଓ କରତଳ ଏବଂ ପଦତଳକୁ ତଦ୍ରୂପ ଅବସ୍ଥିତିରେ ସ୍ଥିର କରି ରଖି ଦେହର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଂଶକୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ ଚାଳିତ କରାଯାଏ—A kind of athletic exercise.

ଡଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଭୂମିରେ ଦୁଇ କରତଳ ଓ ଦୁଇ ପଦତଳର
Daṇḍa karibā ଭାର ରଖି ନାନା ପ୍ରକାରେ ଶରୀର ଚାଳନ
डण पेलना କରିବା—To practise the Daṇḍa exercise.
डंड़ पेलना
ଡଣ୍ଡ ପେଲିବା, ଡଣ୍ଡ ମାରିବା,
ଡଣ୍ଡ ପକା(କେ)ଇବା, ଡଣ୍ଡ ସାଧିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ଡଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ.—(ତୁଳ. ହି. ଡଂଡା=ଲମ୍ବା ଓ
Daṇḍā ମୋଟା ବାଉଁଶ ବା କାଠ)—ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା—
The poles or shafts of a cart.

ଡଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ବ. —୧ । ଦଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Daṇḍi 1. Daṇḍi (See)
୨ । (ତୁଳ. ହି. ଡଣ୍ଡୀ) ଝମ୍ପାନ୍ (ଦେଖ)
2. Jhampān (See)

ଡପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗଦା କରିବା—
Ḍap (root) To amass; to heap up (Apte).

ଡଫଲ ଶଙ୍ଖ— ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବ.—(ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଡଫୋରସଂଖ) ଯେ ତିଳକୁ ତାଳକରି କହୁଥିଲେ—An exaggerator.
Ḍaphala śaṅkha

ଡଫା—ଦେ. ବଣ.—ଡମ୍ଫା (ଦେଖ)
Ḍaphā Ḍamphā (See)

ଡଫୋର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ. (ତୁଳ. ହି. ଡଫୋର୍‌ନା=ଚିତ୍କାର
Ḍaphora କରିବା)—ଡମ୍ଫା—Ḍamphā (See)

ଡବ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଢପନା)
Ḍab-nā ପାତ୍ରର ଢାଙ୍କୁଣି—Lid of a pot.

ଡବ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ଡେବରି; ବାମ—
Ḍab-ri Left (side; hand).

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଂଶ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଓ ଦନ୍ତ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡବକା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—(ଘରର) ବଣେଣୀ—
Dabakā The long beams of a thatched house over which rafters are laid.

ଡବଡବ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ), ଅ.—୧ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆର ମୁହଁ ତଳକୁ କରି ପାଣି ଅଜାଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
Daba daba 1. Sound produced by water when poured out from an upturned pot.
ডব ডব
डब डब
୨ । ଅର୍ଦ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସୀ ବା ପଇଡ଼କୁ ହଲାଇଲେ ତହିଁରୁ ଜାତ ହେବା ଶବ୍ଦ—2. Sound produced by a pot or an unripe cocoanut more than half full of water.
୩ । ଚମଡ଼ା ଓଦା ହୋଇଥିବା ଢୋଲକୁ ବଜାଇଲେ ଯେପରି ଶବ୍ଦ ହୁଏ—3. Muffled sound as of a wet drum.
କ୍ରି. ବି—ଅଜସ୍ର ଭାବରେ; ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ (ଜଳ ଅଜାଡ଼ିବା)—Profusely; in torrents (said of gushing tears or water)
ଡବ ଡବ ବାରି ନିଃସରିବ ଗୁରୁ ପଦରେ ନୟନ ଯୁଗୁଁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଂଶୋଦ୍ଧ ଚମ୍ପୁ ଭ ଗୀତ ।

ଡବଡବା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବାବଦୂକ; ସଂ. ଦାମ୍ଭିକ)—
Dabadabā ଡକଡକା (ଦେଖ)
(ଡବଡବୀ, ଡବଡବେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) Dakadakā (See)

ଡବଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବ୍‌ଲ୍)—ଦ୍ୱିଗୁଣ ପରିମାଣ ବା ସଂଖ୍ୟା—
Dabal Double quantity or number.
ডবল ବିଣ—୧ । ଦ୍ୱିଗୁଣିତ—1. Doubled.
डबल ୨ । ଦ୍ୱିଗୁଣ ପରିମିତ—2. Double.

ଡବଲ୍ ନିମୋନିଆଁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବ୍‌ଲ୍ ନ୍ୟୁମୋନିଆ)—
Dabal nimoniāṅ ଯେଉଁ ସାଂଘାତିକ ବାତକଫ ରୋଗ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଭୟ ପାଖକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ଓ ଯହିଁରେ ଦୁଇପାଖର ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରେ ପ୍ରଦାହ ଓ ଶୋଥ ହୁଏ—Double pneumonia.
ডবল নিউমোনিয়া
डबल निमोनिया

ଡବଲ୍ ପଇସା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବଲ + ଓ. ପଇସା)—ଦୋପଇସି; ଦୋହୋର ପଇସା; ଅଧଅଣା ପରିମିତ ତାମ୍ରମୁଦ୍ରା—
Dabal paisā A copper coin of the value of two pice or ½ anna; half-anna bit.
ডবল্‌পয়সা
डबलपाइ; टका

ଡବଲ୍ ପାନ—ଦେ. ବି. (ପାନବରଜୀଆଙ୍କ ଶବ୍ଦ)—
Dabal pāna ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ପାନ; ମହଣାପାନ—
ডবল পান Very big betel-leaf.
डबल पान

ଡବଲ୍ ପ୍ରମୋସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସାଧାରଣ ଛାତ୍ର ବାର୍ଷିକ
Dabal pramosan ପରୀକ୍ଷାପରେ ବର୍ଷଶେଷରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀରୁ ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉନ୍ନୀତ ହେବା ପରି ଉନ୍ନୀତ ନ ହୋଇ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଛାତ୍ର ଏକାଥରକେ ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଟପି ତାହା ଉପର କ୍ଲାସ୍‌କୁ ପାଇବା ପ୍ରମୋସନ୍—Double promotion.
ডবল প্রমোসন্
डबल प्रमोसन

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ସ୍କୁଲରେ ଏକଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ କଲେ ଉପର ଶ୍ରେଣୀକୁ ପ୍ରମୋସନ୍ ପାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କୌଣସି ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଛାତ୍ରର ଅସାଧାରଣ ପାଠୋନ୍ନତି ଦେଖାଗଲେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାକୁ ଡବଲପ୍ରମୋସନ୍ ଦିଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ଛାତ୍ରକୁ ଏକାବର୍ଷକେ ଉପରକ୍ଲାସକୁ ଟପାଇ ତହିଁ ଉପର କ୍ଲାସକୁ ଉଠାଇ ଦିଅନ୍ତି ।]

ଡବଲ୍ ରୁ(ରୋ)ଟି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବ୍‌ଲ୍ + ହି. ରୋଟୀ)—
Dabal ru(ro)ṭi (ଏହା ସାଧାରଣ ରୁଟି ଅପେକ୍ଷା ଆକାରରେ ବଡ଼ ଓ ଫୁଲୁକା ଥିବାରୁ) ପାଉଁରୋଟୀ—Loaf.
ডবলরুটী
डबलरोटी

ଡବଲ୍ ଲକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଦୋହରା କୋଲପ; ଜୋଡ଼ କୋଲପ—Double lock.
Dabal lak
ডবললক डबललक

[ଦ୍ର—କୌଣସି ସିନ୍ଦୁକ ବା ବାକ୍ସ ବା ଘରେ ଥିବା ଧନ ବା କାଗଜପତ୍ରକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନିରାପଦ କରିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ୨ଟି କୋଲପ ପଡ଼େ ଓ ଦୁଇ କୋଲପର ୨ଟି ଚାବି ପୃଥକ୍ ୨ ଜଣଙ୍କ ଠାରେ ଥାଏ; ଜଣେ କେହି ତାକୁ ଫିଟାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ୨ ଜଣଙ୍କ ରାଜି ହେଲେ ତାହା ଫିଟେ ।]

ଡବଲି—ବୈଦେ. (ଅସାମ ଷ୍ଟ୍ରବଟିଷ୍ଟ) ବି (ଇଂ ଡବ୍‌ଲ୍)—ଠିକାକାମ—
Dabali Contract work.

ଡବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର୍ବି = ଅଣକ)—୧ । ଛୋଟ ଧାତୁମୟ ଫରୁଆ—
Dabā 1. A small metal case.
(ଡବ୍ବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଗୋଟିଏ କୋଠରି—
ডাবা 1. Railway compartment.
डिब्बा ୩ । ବାଟିମା; ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଏକ ଖଣ୍ଡ—
3. Railway carriage or waggon.

ଡବା ମାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେକର ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଠି—
Dabā māli A kind of necklace.

ଡବାଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଡବଡବ)
Dabāḷibā ୧ । ବହୁ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେବା—
1. To pour down water profusely.
୨ । ବହୁ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଝରିବା—
2. (water) To ooze much.
(ଯଥା—ସେଠାରେ କୂଅ ଖୋଳିଲେ ପାଣି ଡବାଳିବ ।)

ଡବି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବସ୍ତର) ବି—
Dabi ଧାତୁର ଡବ ବା ଫରୁଆ; କଉଟ; ଡବା—
A small metal case.

୧	ଛ	ଞ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଈ
୬	ଠ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଋଅ	ଢ଼	ନ୍

ଡବତ୍ଥ—ସଂ. ବ—କାଠରେ ତିଆରି ମୃଗ; ଶିଶୁ କ୍ରୀଡ଼ନକ ମୃଗାଦିର ମୂର୍ତ୍ତି—
Dabittha — A wooden toy representing a deer or other beast.

ଡଭର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଡମ୍ବର)—
Dabhara — ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର; ଘୋର—
ফড়ং — Pomp; grandeur.
भडक — ବିଣ—୧ । ଦେଖାସୁନ୍ଦର; ରୂପସୁନ୍ଦର; ଡହଳଡାହଳ—
ডগডগে — 1. Showy.
भडकीला, डप्पु — ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Fat; thick.

ଡଭା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୋଟା ଓ ପୋଲ; ଡୋଲ୍; ଡୋଲ, ଫମ୍ପା
Dabhā — (ବାଉଁଶ)—1. Big and hollow (bamboo).
डप्पु
୨ । ବଡ଼—2. Large; big.
ଦ୍ର—ଡବା (ଦେଖ)—Dabā (See)

ଡଭା ଛଣ—ଦେ. ବ—ମୋଟ ନାଡ଼ଯୁକ୍ତ ନଡ଼ା—
Dabhā chhaṇa — Thick-stemmed straw.

ଡଭା ବାଉଁଶ—ଦେ. ବ—ମୋଟ ଓ ଫମ୍ପା ବାଉଁଶ—
Dabhā bāuṅsa — Hallow and big bamboo.

ଡଭା ଡଭା—ଦେ. ବିଣ. (ବହୁବଚନ)—ଡଭା (ଦେଖ)
Dabhā ḍabhā — Dabhā (See)

ଡଭାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡଭା (ଦେଖ)
Dabhāḷiā — Dabhā (See)

ଡଭୋର—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଡଭର (ଦେଖ)
Dabhora — Dabhara (See)

ଡମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ରବ କରିବା; ଶବ୍ଦ କରିବା; ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
Dam (root) — To sound (Apte).

ଡମ—ସଂ. ବ ପୁଂ. (ଡମ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା, ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Dama
ଡମଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଡମ୍ବୁଣୀ }
ডোম, ডম
डोम्ब
ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ, (ଏମାନେ ଢୋଲ ବଜାନ୍ତି ଓ ବାଉଁଶପାତିଆରେ ଗୁଲା, ବାଉଁଶିଆ, ଇତ୍ୟାଦି ବୁଣନ୍ତି—The Dome caste; a low untouchable caste (who weave baskets of bamboo laths and also sound drums); a despised mixed caste (Apte).

[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଏମାନେ ଲେଟ ପିତା ଓ ଚଣ୍ଡାଳୀ ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଡମଘୁରୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଏକ ପ୍ରକାର
Dama ghuruṛdu — ଶକ୍ତ କାଠ ଗଛ—A kind of hard-wood-tree found in the Orissa States.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଭଲ ପାଳିଆ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଛପା ହେବାପାଇଁ ଚିତ୍ରର ବ୍ଲକ୍ ତିଆରି କରିବାରେ ଏହା ଖୁବ୍ ଉପଯୋଗୀ ।]

ଡମଡମ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢମଢମ; ଢାଉଁଢାଉଁ, ଢୋଲ
Dama-ḍama — ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—Loud sound of drum-beating.
दमदम; ড্যাংড্যাং
ढमढम
ଡମଡମ କରି ବଜା ଢୋଲଅରେ
ନାଚବ କୋଥା କଲୁଅ । ଚଉଦଘୋଡ଼ା ଗୀତ ।

ଡମଣୀ—ଦେ. ବ—୧ । କବାଟକୁ ଝୁଲାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚଉକାଠରେ
Damaṇi — ଲାଗିଥିବା ଶୃଙ୍ଗ ବା କୀଲକବିଶିଷ୍ଟ ଧାତୁଖଣ୍ଡ—
ডোমনী, হাঁসল — 1. Pintle.
जफुरका, चूल — [ଦ୍ର—ଏହି ଶୃଙ୍ଗରେ କବାଟରେ ଲାଗିଥିବା କବଜାର ଛିଦ୍ର ପଶିଲେ କବାଟ ଝୁଲି ରହେ । ଚୌକାଠରେ ଲଗାଯିବା ଲୌହଖଣ୍ଡକୁ ଡମଣୀ ଓ କବାଟରେ ଲଗାଯିବା ଲୌହଖଣ୍ଡକୁ କବଜା ବୋଲାଯାଏ ।]
ডোমনী — ସ୍ତ୍ରୀ—୨ । ଡମର ସ୍ତ୍ରୀ—
डोमिन — 2. A female of the 'Dome' class.

ଡମଣୀ କବଜା—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କବାଟକୁ ଚଉକାଠ ସଙ୍ଗେ
Damaṇi kabijā — ଝୁଲାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ୨ଟି ଲୌହଖଣ୍ଡ; ଡମଣୀ ଓ କବଜା—
হাঁসকল
नरमादगी — Pintle and hinge for doors.

ଡମନ୍—ଦେ. ଅ (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—(ପାଲଟଣା ଡଙ୍ଗା ବା ଜାହାଜର
Daman — ପାଲକୁ ତଳକୁ ଟାଣିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ନାବିକମାନେ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଏହାର ଅର୍ଥ) ପାଲକୁ ତଳକୁ ଟାଣିଦିଅ—
(nautical term) Lower the sail.

ଡମର—ସଂ. ବ (ଡମ ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି + ଋ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Damara — ୧ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ସହିତ କଳହ, ଦଙ୍ଗା; ମାରପିଟ—
1. Affray amongst people armed with weapons; riot.
୨ । ଆକ୍ରମଣ—2. Attack; invasion; onslaught; assault.
୩ । ବିପ୍ଳବ—3. Insurrection; rebellion.
୪ । ଭୟରେ ପଳାଇବା; ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—
4. Fleeing out of fright; rout.
୫ । କୋଳାହଳ; ଘୋଟଘା—
5. Tumult (Apte).
୬ । ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ—
6. Petty warfare between villages (Apte).
୭ । ଚିତ୍କାର ଓ ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ଶତ୍ରୁକୁ ଡରାଇବା—
7. Terrifying an enemy by shouts and gestures (Apte.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରି ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶ୍ରେଣୀର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

ଡମରୁ—ସଂ. ବି (ଡମ୍=ଅନୁକରଣଧ୍ୱନି+ଋ ଧାତୁ=ଯିବା, ପାଇବା+
Ḍamaru କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଡମ୍ବା ଡମ ଧାତୁ=ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା
+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଅରୁ)—ମଝି ସରୁ ଓ ଦୁଇପାଖ ଚଉଡ଼ା ଚର୍ମବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A small double-faced drum in the shape of an hour-glass.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମଝିରେ ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ କଉଡ଼ି ବା ଶିଶା ଗୋଲା ଝୁଲୁଥାଏ । ଏହାକୁ ମଝିରୁ ଧରି ହଲାଇଲେ ସେ କଉଡ଼ିଟି ଦୁଇପାଖର ଚମଡ଼ାରେ ବାଜି ଡବ ଡବ ବା ଡମ୍ ଡମ୍ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ; ଏହା ଶିବଙ୍କର ବାଦ୍ୟ ।]

ଡମରୁଧର—ସଂ. ବି (ଡମରୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମହାଦେବ—
Ḍamaru-dhara Śiba.

ଡମରୁମଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଡମରୁ+ମଧ୍ୟ)—
Ḍamaru-madhya ଡମରୁ ପରି ଯାହାର ମଧ୍ୟ ବା କଟିଭାଗ ସରୁ—
(ଡମରୁମଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Slender in the middle.
ବି (ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା)—ଯୋଜକ—
(Geography) Isthmus.

ଡମରୁମଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଡମରୁ+ମଧ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ; ଡମରୁର
Ḍamaru-madhyā ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ ପରି ସରୁ କଟିଦେଶ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର)—ସରୁକଙ୍କାଳୀ—
Slender-waisted (woman).

ଡମାଡଉଲ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅମିତବ୍ୟୟୀ—
Ḍamāḍaula 1. Extravagant; spendthrift.
୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
୩ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—3. Fickle-minded.

ଡମାଡୋଲ } ଅନ୍ୟରୂପ— ବି—୧ । ଅଯଥା ଆଡ଼ମ୍ବର—
ଡମାଡୌଲ } 1. Pomp: outward grandeur.
ডমাড়োল
डमाँडोल
୨ । ଗୋଳମାଳ; ଘୋଘା—
2. Uproar; tumult; disorder.
୩ । ଧରପଗଡ଼; ଘଣ୍ଟାଚକଟା—
3. Hurly-burly; a violent agitation.

ଡମାଡୋଲ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ପେଟୁଆ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—
Ḍamāḍola Stout and pot-bellied.

ଡମୁଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି.—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍamuṇī (etc) Ḍamaṇī etc (See).

ଡମ୍ଫ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଶବ୍ଦକରିବା—
Ḍamp (root) 1. To sound (Apte).
୨ । ପିଙ୍ଗିବା—2. To throw (Apte).
୩ । ଆଦେଶ ଦେବା—3. To order (Apte).
୪ । ଦେଖିବା—4. To behold (Apte)

ଡମ୍ଫ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦମ୍ଭ)—୧ । କପଟ; ଛଳ—
Ḍampha 1. Deceit; hypocricy.
୨ । (ସଂ. ଡମ୍ଫ ଧାତୁ)—ଡେମ୍ଫ ନାଗରା (ଦେଖ)
2. Dempha nāgarā (See).

ବୀଣା ମର୍ଦ୍ଦଳ ଡମ୍ଫ ଢାଲ
ଧରଣ ଗୋପିକା ସକଳ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଡମ୍ଫ ନାଗରା—ଦେ. ବି—ଡେମ୍ଫ ନାଗରା (ଦେଖ)
Ḍampha nāgarā Ḍempha nāgarā (See).

ଡମ୍ଫା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଦମ୍ଭ; ସଂ ଡମ୍ଫ ଧାତୁ)—୧ । ଭଟଭଟା; ବାଚାଳ,
Ḍamphā ପ୍ରଗଲ୍ଭ; ବହୁଭାଷୀ; ବାକ୍ସର୍ବସ୍ୱ—
ডেঁফো 1. Swaggering; talkative; swashbuckler; blustering.
डफोरशंख
୨ । ଆଗଡଲା; ଆଗବୋଲା—
2. Forward in talk; presumptuous; officious.
୩ । ଉଦ୍ଧତ—3. Impertinent.
ফাঁকা ୪ । ଫମ୍ପା; ଫୋଲା—
खोखला 4. Hollow.
୫ । ଯେ ଖୁବ୍ କହେ କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି କରେ ନାହିଁ—
5. Promising much but doing little.
ବି—ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଡେମ୍ଫନାଗରା—
A kind of drum.

କର୍ଣ୍ଣାଳ, ବାହାଳ ବଜଘୋଷ ବେଣୁ ଡମ୍ଫା
ମୁରଜ ଝାଞ୍ଜମ ହୁଡ଼ୁକରେ ମଗ୍ନ କମ୍ପା—ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡମ୍ଫାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡମ୍ଫା (ଦେଖ)
Ḍamphāliā Ḍamphā (See)

ଡମ୍ଫିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତି ରଞ୍ଜିତ କଥା କହିବା—
Ḍamphibā 1. To speak exaggerated stories.
डींग मारना ୨ । ବାହାଦୁରି କରିବା; ଗର୍ଜିବା—
2. To swagger; to brag; to boast.

ଡମ୍ବେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ḍamb-bel ଡମରୁ ଆକାରର ଏକ ପ୍ରକାର ଲୌହ ମୁଦ୍ଗର—
ডম্বেল Dumb-bell.
डम्बेल

ଡମ୍ବ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଡମ୍ବ)—ଡମ (ଦେଖ)
Ḍamba Ḍama (See)

ଡମ୍ବର—ସଂ. ବିଣ. (ଡମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+ଅର)—
Ḍambara ୧ । ଉଦ୍ଧତ—1. Arrogant.
୨ । ବିଖ୍ୟାତ—2. Noted; celebrated.
୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—3. Excellent.
ବି—୧ । ଉତ୍କର୍ଷ—2. Excellence.
୨ । ଔଦ୍ଧତ୍ୟ; ଗର୍ବ—2. Arrogance; pride.

ଶମ୍ବରପର କମ୍ବଳ ସମ ଦସ୍ୟୁ ଡମ୍ବର ଦେଲେ ଲଘୁ ଚକ୍ରରବଟୀ ।
—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଘ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଢ଼ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ*	ଳୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନୃ

୩ । ପ୍ରକାଶ—
3. Manifestation; appearance.
କନକ ଦର୍ପଣ ବଦନ ମଣ୍ଡଳ ଗଣ୍ଡ ପ୍ରସାଦ ଡମ୍ବରକୁ ।
ଯାଦୁମଣି. ଉପକଣ୍ଠୋଳ ।

୪ । ଆଡ଼ମ୍ବର—4. Ado; grandeur.

୫ । ସମୂହ; ରାଶି—
5. Assemblage; collection; mass (Apte).

୬ । ବିସ୍ତାର—6. Extension.

୭ । ବିଳାସ—7. Sport.

୮ । ସାଦୃଶ୍ୟ—
8. Resemblance; likeness (Apte).
କଦମ୍ବ ଜଳଦଡମ୍ବର ବିଳାସୀ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

ଡମ୍ବରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମରୁ)—୧ । ଡମରୁ (ଦେଖ)
Ḍambaru — 1. Ḍamaru (See)
ডুগডুগী
डमरू
ଡମ୍ବରୁମଧ୍ୟା କଟି ଦୁ ଠାଣି, ରବି ମେଖଳା ସୁକିଙ୍କିଣୀ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ତଳ କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. An ornament worn on the lower part of the ear.

ଡମ୍ବରୁଧର—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଡମରୁ ଧର)—୧ । ମହାଦେବ—
Ḍambaru-dhasa — 1. God Ṡiba.
ଡମ୍ବରୁ ଧର ଯାକୁ ସେବା, ଡରେ କେଉଁ ସବୁ ଦେବା ।
ବଳରାମ ଦାସ. କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

୨ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
2. A name given to males.

ଡମ୍ବରୁମଧ୍ୟା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଡମରୁମଧ୍ୟା (ଦେଖ)
Ḍambaru-madhyā — Ḍamaru-madhyā (See)

ଡମ୍ବୁର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବ. ଡুমুর)—
Ḍambura — ଡିମ୍ବିରି ଗଛ ଓ ଫଳ—
Fig tree and its fruit.

ଡମ୍ଭ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Ḍambha (root) — To collect (Apte).

ଡର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡର (ଦେଖ)
Ḍar — Ḍara (See)

ଡର୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି— ଡରିବା (ଦେଖ)
Ḍar-bā — Ḍaribā (See)

ଡର୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଡରୁଆ (ଦେଖ)
Ḍar-hā — Ḍaruā (See)

ଡର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର; ପ୍ରା. ଡର)—
Ḍara — ୧ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—1. Dread; terror; fear; alarm.
ডর
डर
ଯାପ.ଉପଚାରି ନକଟ ଚରଣ ସ୍ମରଣକୁ ଯେବେ ଡର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପାଳତତ୍ତ୍ୱ ଭ ଗୀତ ।

୨ । ଅନିଷ୍ଟାଦିର ଆଶଙ୍କା—2. Apprehension.
ଡର ନାହିଁ କ ହେ ପର ତରୁଣୀ ହରଣ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପାଳତତ୍ତ୍ୱ ଭ ଗୀତ ।

ଡରକୁରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ଡରକୁଳା (ଦେଖ)
Ḍarakurā — Ḍarakuḻā (See)
(ଡରକୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡରକୁଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଦରକୁଳ)—
Ḍarakuḻā — ୧ । ଭୀରୁ; ଭୟାକ୍ତ—
(ଡରକୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ — 1. Timid; timorous.
ডরাকা डरपोक

ଡରକୋଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଡରକୁଳା (ଦେଖ)
Ḍarakoḻā — Ḍarakuḻā (See)
(ଡରକୋଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — ମୁଁ କି ଗଲେ ମତେ ବୋଲିବେ ଡରକୋଳା ।
ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଦାସ, ପିଙ୍ଗଳ ପ୍ରଶ୍ନାପୁଣ୍ଣ ।

ଡରଡର—ଦେ. ବିଣ—ଭୟାଶଙ୍କିତ ହେବା—
Ḍara-ḍara — Apprehensive.

ଡର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡରାଇବା (ଦେଖ)
Ḍara dekhā(khe)ibā — Ḍarāibā (See)
ଦେ. କ୍ରି—ଡର ମାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ḍara mārḍibā (See)

ଡର ଭୟ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Ḍara-bhaya — କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଭୟ; ଭଲେ ମାତ୍ର ଭୟ—
ভয়ডর, ভয়টয় — The feeling of fear.
डरभय — (ଯଥା—ଆଜି କାଲିର ଟୋକାମାନେ ଡର ଭୟ ସବୁ ଛାଡ଼ିଲେଣି ।)

ଡର ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅମୁକକୁ) ଭୟ ବୋଧ ହେବା—
Ḍara mārḍibā — Being afraid; being overpowered with a feeling of dread.
ভয়লাগা
डर लगना — (ଯଥା—ଏ କାମ କରିବାକୁ ମୋତେ ଆଉ ଡର ମାଡୁଛି ।)

ଡରମି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଡାଳିମ୍ବ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Ḍarami — Pomegranate (tree and its fruit).

ଡରା—ଦେ. ବି—ଡରାଣ (ଦେଖ)
Ḍarā — Ḍarāṇa (See)

ଡରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦର —୧ । ଡରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ-
Ḍarā(re)ibā — ରୂପ—1. The causative form of 'ḍaribā'
ডরান; ভয়দেখান
डराना; डरपाना — ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To frighten; to cause alarm; to terrify.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

କୁଟା ଗଣ୍ଡକରେ ମୁଁ ଖୁଣ୍ଟାଏକ କଲି
ହୋମ କରୁଥିଲେ ସେ ଋଷିଙ୍କି ଡରାଇଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.ଅବ ।

୩ । ଧମକାଇବା—3. To threaten.

୪ । ମାରିବାକୁ ବା ଅଘାତ କରିବାକୁ ଧମକାଇବା—
4. To threaten to beat or strike.

ରତି ସନ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ତ୍ରାସ, ଶ୍ରବଣ ଅବତଂସ
ଡରାଇ ଭଙ୍ଗାଇଲେ ବଙ୍କା ଦେହା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡରାଡରି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଭୟ ଦେଖାଇବା—
Ḍarāḍari 1. Frightening each other.
ডরাডরি ୨ । ଭୟ ପାଇବା—2. The state of being
डराडरी frightened.

୩ । ଡରାଣ; ଭୟ ଦେଖାଇବା—3. Frightening.

ଡରାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—
Ḍarāṇa 1. Frightening; causing dread.
ডরান ୨ । ଧମକ—2. Threatening; threat.
डरावा; डराउ କାହା ହାସ ବୁଝାଇବ କାମ ଡରାଣକୁ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୩ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସୁସମ୍ପାଦନର ଆଶାକୁ ଦୃଢ଼ତର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ନିଆଯିବା ଜାମିନ୍‌ନାମା—
3. A formal security bond or bail bond taken from a 3rd person.

ଡରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦର)—୧ । ଭୀତ ହେବା—
Ḍaribā 1. To be afraid of; to dread; to fear.
ডরা; ডরান ୨ । ହଠାତ୍ ଭୟ ପାଇବା—
डरना; डरपना 2. To be alarmed.
[ଡରା(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ସେ ମଧ୍ୟ ଡରିଗଲେ ଦେଖି ଭୀମବଳ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୩ । ଅଶଙ୍କା କରିବା—3. To apprehend.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ (ଡରିଯିବା, ଡରି ପକେଇବା) ଓ ମରିବା ଏବଂ ହରିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ (ଡରିମରି, ଡରିହରି) ।]

ଡରି ମରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଡରିବା ଓ ମରିବା କ୍ରିୟାଦ୍ୱୟର ଅସମାପିକା
Ḍari mari ରୂପ କ୍ରି. ବିଣ. ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
ডরেমরে ଭୀତ ହୋଇ; ମନରେ ବିଶେଷ ଭୟ ରଖି—
डरकेमारे 1. With great fear; with a great dread.

କନ୍ଦୁଣାସିକ ବୋଲି କରି
କହନ୍ତି ଦୁଧେ ଡରି ମରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଭୟର କାରଣରୁ—2. On account of dread.

ଡରି ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସର୍ବଦା ଅଶଙ୍କିତ ହେବା; ଭୟରେ ସମୟ
Ḍari maribā ବିତାଇବା—To lead a life of dread;
ডরেমরা to pass one's days in fear.

ଗଗନ ସଲିଳ ରହିଁ ହଂସକୁଳ, ବନଯାଏ ଡରି ମରୁ ମରୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ

ଡରି ହରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡରି ମରି (ଦେଖ)
Ḍari hari Ḍari mari (See)

କେତେ ଡରିହରି ଲେଖେ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଡରୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭୀତ—1. Timid.
Ḍaruā ୨ । ଭୀରୁ—2. Timorous.
ডরালু ଯେତେକ ଯୋଦ୍ଧା ତହିଁ ଥିଲେଟି ଡରୁଆ ।
डराहुक କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବ
(ଡରୁଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯେ ଡରାଏ—
3. Frightening; fearful.

ଡରେଇ ହରେଇ—ଦେ.କ୍ରି.ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ନାନାପ୍ରକାରେ
Ḍarei harei ଭୟ ଦେଖାଇ—1. By holding out dread.

ଅଳ କରି ଡରେଇ-ହରେଇ ମୋ ପାଖରୁ ଟଙ୍କା ପଇସା ନିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଧମକା ଚମକା କରି—
2. By repeated threats.

ଡଲକ—ସଂ. ବି—୧ । ଛଞ୍ଚଣି—1. A sling (Apte).
Ḍalaka ୨ । ଟୋକେଇ—2. Basket (Apte).

ଡଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡଲ୍ଲକ=ବଂଶାଦିନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—
Ḍalā କାଉଁଶ ବା ବେତ ପାତିଆର ଚଙ୍ଗୁଡ଼ା—
ডালা A wicker-work tray.
डला ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବାଉଁଶିଆ—
1. Basket.

୨ । ଗାଣ୍ଡୁଅ—2. A wide-mouthed bamboo-strip-basket.

ଡଲ୍ଲକ—ସ.ବି—୧ । ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ନିର୍ମିତ ବଡ଼ ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି; ଡଲା—
Ḍallaka 1. Wicker-work tray.
୨ । ଡଲକ (ଦେଖ)—Ḍalaka (See) (Apte)

ଡସ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଦର୍ଭାସନ; ଭୁଲ. ହି. ଏହି
Ḍas-nā ଅର୍ଥରେ ଡାସନ୍)—ବିଛଣା—Bedding.

ଡହକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଟୁଷ ଧାତୁ=ସନ୍ତାପନ)—
Ḍahaka ୧ । ଦହକ; ତାତି; ଅଗ୍ନିର ଜ୍ୱାଳା—
ডহক; ধকধকানি 1. Heat of fire.
दहक, धधक ୨ । ଜଳୁଥିବା ଅଙ୍ଗାରର ତେଜ—
2. Glare of red-hot fire or charcoal.

୩ । ଶରୀରର ଦାହ; ପ୍ରଦାହ—
3. Inflamation; burning sensation.

୪ । ଅସହ୍ୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମ; ଝାଞ୍ଜି—4. Unbearable heat.

୧	ଡ୍ଧ	ଢ୍	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼ୁ	ଡଅ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଧ

ଧକଧକ — ବଣ—୧ । ତାତଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ—
ଦ୍‍ହଡ଼ — 1. Hot; scorched.

୨ । ନିଆଁରେ ପାଚଯାଇ ନାଲି ହୋଇଥିବା; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—
2. Glaring; blazing; red-hot.
(ଯଥା—ଚୂଲିରେ ଅଙ୍ଗାରଆଁ ଭାରି ଡହକ ହୋଇଛି ।)

୩ । ଅଙ୍ଗାରଆଁ ଯୁକ୍ତ (ଚୁଲ୍ଲୀ)—3. (oven) Full of red-hot or live charcoal.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ—ବଡ଼; ବୃହତ୍—Big.
(ଯଥା—ଏ ବରଷ ଡହକ ବଢ଼ିରେ ସବୁ ଫସଲ ଧୋଇଗଲା ।)

ଡହକ ବିକଳ—ଦେ. ବଣ ଓ ବି—ଡହଲ ବିକଳ (ଦେଖ)
Ḍahaka bikaḷa — Ḍahaḷa bikaḷa (See)

ଡହକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ)=
Ḍahakā(ke)ibā — ସ୍ୱାର୍ଥପର (—୧ । ଡହକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ
ফুঁকে জালান — ରୂପ—1. The causative form of
दहकाना — Ḍahakibā.

୨ । ନିଆଁକୁ ଫୁଙ୍କି ବା ହାଣ୍ଡ ବଢ଼ କରିବା—
2. To fan fire into a blaze; to cause to blaze.

ଡହକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ)—୧ । ଦହଦହିବା,
Ḍahakibā — ଅଙ୍ଗାରଆଁ ଯୁକ୍ତ ହେବା; (ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର) ଦାଉ
জলা, ধকধক করা — ଦାଉ କରିବା—1. To be full of
दहकना — blazing fire or live charcoal.
(ଯଥା—ଚୂଲିଟା ଡହକୁଛି ।)

୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ପାଚ ଯିବା—
2. To become red-hot or blazing.
(ଯଥା—କମାରର ଲେଖା ଉପରେ ଲୁହା ଖଣ୍ଡ ଡହକୁଛି ।)

ଡହଡ଼—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ)—ଦହଡ଼ (ଦେଖ)
Ḍaharḍa — Daharḍa (See)

ଡହଡହ—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ. ଦହ ଧାତୁ)—ଦହଡ଼ (ଦେଖ)
Ḍahaḍāha — Daharḍa (See).
তপ্ত — ଡହ ଡହ ହେବ ମୁହଁ ଜିଣିବ ଶ୍ୟାମ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରୁ ଘେଷି ।
दहड़ — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପଚନ୍ଦ୍ରୋ, ଉ. ଗୀତ ।

ଡହଣା—ଦେ. ବି.—ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
Ḍahanā — A kind of childrens' game.

ଡହଣିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଠିଆ ଓ ମୂଲିଆଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
Ḍahaniān — ଜମି, ଖେତ—Land given to a labourer engaged for the agricultural year.

ଡହର (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି.—ଡଆଁର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍahara (etc) — Ḍa-aṅra etc (See)

ଡହିର କରଞ୍ଜ—ଦେ. ବି.—ଡଆଁର କରଞ୍ଜ (ଦେଖ)
Ḍahara karañja — Ḍa-aṅra karañja (See)

ଡହରା—ଦେ. ବଣ.•ପୁଂ.—୧ । ଢିଣ୍ଟା; ଢବଢବା; ଯାହା ପେଟରେ
Ḍaharā — କୌଣସି କଥା ରହେ ନାହିଁ—
ডেফো — 1. Unable to keep a secret; babbling.
डफोरशंख — ୨ । ଗପଡ଼ି—2. Talkative; swaggering.
(ଡହରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — ୩ । ବାଉଳିଆ; ପରିଭ୍ରମଣଶୀଳ; ଅସ୍ଥିର—
3. Restless; wandering; loafing.

୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରର କଥା କହି ବୁଲେ—
4. Tattling; gossiping.

୫ । (ଜାହାଜିଆ ଭାଷା)—ପୂର୍ବଦିଗ—
5. East quarter (according to the mariner's compass).

ଡହରା ଜଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଡଗରା ଜଡ଼ା (ଦେଖ)
Ḍaharā jaṇḍā — Ḍagarā jaṇḍā (See)

ଡହଳ ବିକଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାହାକୁଳ; ସଂ. ଦଗ୍ଧ+ଆକୁଳ)—
Ḍahaḷa bikaḷa — ୧ । ପୀଡ଼ାରେ ଅସ୍ଥିର; ପୀଡ଼ାରେ ଅଧୀର—
আকুলি ব্যাকুলি — 1. Restless through pain.
बेचैन — ୨ । ଶୋକାକୁଳ—2. Afflicted with grief; overcome with sorrow.

ବି.—ପୀଡ଼ାଜନିତ ଅସ୍ଥିରତା ବା ଅଧୀରତା—
Affliction; restlessness due to pain.

ଡହଳା—ଦେ.ବଣ.—(ସଂ.ଲୋଲାସ୍ତକ)—୧ । ବକଳା; ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ
Ḍahaḷā — ଅତୁର—1. Ravenous; gluttonous.
লালচে — ୨ । ଟକଲା; ଅତ୍ୟନ୍ତରୂପେ ଖାଦ୍ୟଲୋଲୁପ—
भुक्कड़, लालचि — 2. Having an inordinate yearning or longing for food.

ଡା—ଦେ. ଅ.—ଡା ଡା (ଦେଖ)
Ḍā — Ḍā ḍā (See)
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଡାକନୀ—Witch.

ଡାଆଁ—ଦେ. ବଣ.—ଡାହାଣ (ଦେଖ)
Ḍā-āṅ — Ḍāhāṇa (See)
(ଡାଆଁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ—ଦେ. ବି.—(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଂ. ଦକ୍ଷିଣ
Ḍā-āṅṇa bā-āṅṇa — +ବାମ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ
ডাআন বাঁআ — ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟ—1. Right and left sides.
दायाँ बायाँ — ୨ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଗୁଳିବାରେ
(ଡାଅଣବାଅଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) — ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବଳଦ ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିଲେ ଓ ବାଆଁ ପାଖରେ ଗୁଳିବା ବଳଦ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିଲେ ଉକ୍ତ ବଳଦ ନିୟମିତ ଭାବରେ ନ ଗୁଳିବାରୁ ଯେଉଁ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରାଯାଏ—
2. The inconvenience felt in driving a cart when the right hand bullock is yoked to the left side of the yoke and vice versa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଦେ. ଭଣ.—ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ (ପାର୍ଶ୍ୱ)—
Right and left (side).

ଡାଆଁଣବାଆଁଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଶଗଡ଼ରେ ବା ହଳରେ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ବଳଦକୁ ବାଆଁ ପାଖରେ ଓ ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ବଳଦକୁ ଡାହାଣ ପାଖେ ଯୋଚିବା—
Ḍā-ān̐ṇa bā-ān̐ṇa karibā
To change the bullock of the right side to the left side of the yoke and vice versa.

ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏଣୁ ତେଣୁ କହିବା; କୌଣସି ନିଶ୍ଚିତ ବା ତଥ୍ୟ ଉତ୍ତର ନ ଦେବା; ଗୋଳମାଳ କରି ଉତ୍ତର ଦେବା—To give prevaricating answers; to prevaricate.
Ḍā-ān̐ṇa bā-ān̐ṇa batā(te)ibā

ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନାନା ଛଳନାକ୍ରମେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏକ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେବା—
Ḍā-ān̐ṇa bā-ān̐ṇa bulā(le)ibā
1. (figurative) To lead a person from place to place under various pretexts or under false scents.
(ଯଥା—ଚୋରିଗଲାସ୍ବ ଅସାମୀ ଚୋରା ମାଲ କେଉଁଠାରେ ଅଛି ଏହା ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ୩ ଦିନ ହେଲା ପୁଲିସ ଜମାଦାରଙ୍କୁ ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବୁଲାଉଛି ।)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହଇରାଣ କରିବା—
2. (figurative) To harass.

ଡାଆଁ ବାଆଁ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଗ୍ରା. ଚ—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Ḍā-ān̐ bā-ān̐ (etc) Ḍā-ān̐ṇa bā-ān̐ṇa etc (See).

ଡାଆଁଶ—ଦେ. ବ—ଡାଉଁଶ (ଦେଖ)
Ḍā-ān̐sa Ḍāun̐sa (See).

ଡାଆଣ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବ—ଡାହାଣ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Ḍā-āṇa (etc) Ḍāhāṇa etc (See).
(ଡାଁଆଣ, ଡାଆଁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଣା—ଦେ. ବ—ଡାହାଣା (ଦେଖ)
Ḍā-āṇā Ḍāhāṇā (See).
(ଡାଁଆଣା, ଡାଆଁଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଣିଆଁ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଡାହାଣିଆଁ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Ḍā-āṇiān̐ (etc) Ḍāhāṇiān̐ etc (See).
(ଡାଆଁଣିଆ, ଡାହାଣିଆ, ଡାଁଆଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଡାଆଁଣିଆ ଏସ ପଡ଼ନ୍ତି ବେଳ ଯାଉଛି ଭୂତ ।
ନବକିଶୋର. ନବଫୁଲ୍ଲଣୀ ।

ଡାଆଣୀ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଡାହାଣୀ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Ḍā-āṇī (etc) Ḍāhāṇī etc (See).

ଡାଇ—ଦେ. ବ—ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ—
Ḍāi Stroke with a weapon.
ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.)—୧ । ପଶାକାଠି—
1. Die; a cube used in the game of dice.
ଡାଇ ୨ । ଛାଞ୍ଚ; ଠପା—2. Die; mould.
डाई ୩ । ରଙ୍ଗ—3. Die; colour.

ଡାଇଆଁ ବାଇଆଁ (ଇତ୍ୟାଦ)-ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Ḍāiān̐ bāiān̐ (etc) Ḍā-ān̐ṇa bā-ān̐ṇa etc (See).

ଡାଇଁକିଡାଇଁ, ଡଇଁକିଡାଇଁ, ଡାଇଁକିଡିଡାଇଁ ଡାଇଁକିଡାଇଁ—ଘଣ୍ଟ ବଜାଇବାର ଉକ୍ତି—
Ḍāin̐ki-ḍāin̐ ḍain̐ki-ḍāin̐ ḍāin̐ki-diḍāin̐ ḍān̐iki-ḍāin̐
The formula or catchword for striking gongs.

ଡାଇଁଡାଇଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଘଣ୍ଟ ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍāin̐ ḍāin̐ The sound of striking gongs.
ঢাইঢাই
ठनठन

ଡାଇଁ ବାଇଁ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Ḍāin̐-bāin̐ (etc) Ḍā-ān̐ṇa bā-ān̐ṇa etc (See).

ଡାଇକା (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦାଇକା ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Ḍāikā (etc) Dāikā etc (See).

ଡାଇ ପକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଗାଈ) ଗର୍ଭର ପକାଇବା
Ḍāi pakāibā To miscarry (said of a cow.)

ଡାଇ ପ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (ଛାପାଖାନା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ଫଳକରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା ଅକ୍ଷର ଓ ମନୋଗ୍ରାମ ଆଦି ଛାପିବାର କଳ—Die-press.
Ḍāi pres
ডাইপ্রেস্
डाइप्रेस

ଡାଇମନ (ଇତ୍ୟାଦ)—ବୈଦେ. ବ.(ଇଂ)—ଡାଏମନ୍ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Ḍāiman (etc) Ḍāeman etc (See)

ଡାଇମନ କଟା—ଦେ. ବଣ—ଡାଏମନ୍ କଟା (ଦେଖ)
Ḍāiman kaṭā Ḍāeman kaṭā (See)

ଡାଇରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ ଦୈନିକ ଘଟଣାର ସ୍ମାରକ ଲିପି ବା ବିବରଣ—Diary.
Ḍāiri
ডাইরী ୨ । ଦୁଧ, ଦହି, ଲହୁଣୀ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବାର ସ୍ଥାନ—2. Dairy.
डायरा, दिनचा
(ଡାଏରି, ଡାଯ଼ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଇରିଆ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାଯ଼ାରିଆ)—ପତଳା ଝାଡ଼ା ରୋଗ—
Ḍāiriā Diarrhœa.
ডাইরিআ, डायरिया

୧	୮	ଊ	ଋ,ୠ	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଦ୍ର	ଉଅ	ଘ
୨	ଐ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ର	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ

ଡାଇରି ଫାରମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାଇରି ଫାର୍ମ୍)—ଗାଈ ପୋଷା
Dairi pharam ଯାଇ ଯେଉଁଠାରେ ଦୁଧ, ଦହି, ଛେନା, ଲହୁଣୀ,
ডাইরি ফার্ম. ଘିଅ ଆଦି ବ୍ୟବସାୟଦୃଷ୍ଟିରେ ଉତ୍ପାଦନ
डाईरि फ़ारम କରାଯାଏ—Dairy-farm.
(ଡାଇରି ଫାର୍ମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଇରେକ୍ଟର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଶିଳ୍ପ, କୃଷି ବା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର
Dairektar ପ୍ରାଦେଶିକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ—1. The Provincial
ডাইরেক্‌টর Head of Education, Industries or
डाइरेक्‌टर Agriculture; Director of Public Instruc-
(ଡିରେକ୍ଟର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) tion; Director of Agriculture.
୨ । ଯୌଥ କୋମ୍ପାନୀ ବା ସଙ୍ଘର ପରିଚାଳକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Director of a Company.

ଡାଇସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାଇ, ବହୁବଚନ ଡାଇସ୍)—
Dais ୧ । ଲୁହା ଆଦି ଧାତୁର ପେଚ ତିଆରି କରିବା କଳ—
ডাইস 1. A turner's die; a machine for turning
डाइस out screws.
୨ । ବଣିଆଙ୍କ ଠପା—2. Goldsmith's die.

ଡାଇରେକ୍ଟରୀ—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ.)—କୌଣସି ଦେଶ ବା ନଗରର
Dairektari ନାନାଦି ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବସତି ଓ ଠିକଣା ସ୍ଥତନ୍ତ୍ରରେ ଦିଆ
ডাইরেক্‌টরী ଯାଇଥିବା ପୁସ୍ତକ—Directory.
डाइरेक्टरी

ଡାଉଁ ବାଉଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Daun baun (etc) Da-anna ba-anna etc (See)

ଡାଉଁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଦାଉଁ ବା ସୁଯୋଗକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—
Daunra(re)iba To wait for an opportunity;
to bide one's time.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କି—ଧାରାବାହିକରୂପେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
ନ କରି ଦରପନ୍ତରିଆ କରି କରିବା—To do a
work in a slovenly or imperfect
manner.

ଡାଉଁଶ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଦଂଶ)—ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ରକ୍ତ
Daunsa ଶୋଷଣ କରିବା ବଡ଼ ମାଛିବିଶେଷ—
ডাঁশ A gadfly.
डांश ଦଂଶ ମାଛି ମଶା ମାରୁଥିବା ଲୋକ
ଡାଉଁଶ ପ୍ଲବ ହେଇ କୁଦ ପକ୍ଷୀ ବକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୋରୁଗାଈ, ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଓ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଦେହରେ ବସି ସେମାନଙ୍କୁ ଦଂଶନ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଡାଉଁଶ ବସିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡାଉନ୍=ତଳକୁ, ତଳକୁ+
Daun tren ଟ୍ରେନ୍=ରେଲଗାଡ଼ି)—ଯେଉଁ ରେଲଗାଡ଼ି ଦୂର-
ডাউন্‌ ট্রেন ବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ କୌଣସି କେନ୍ଦ୍ରିକ ଷ୍ଟେସନ୍ ବା
डाउन ट्रेन ପ୍ରଧାନ ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନ୍ (ଶେଷମୁଣ୍ଡ ଷ୍ଟେସନ୍)
(ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍—ବିପରୀତ) ବା ପ୍ରଧାନ ରାଜଧାନୀ ଆଡ଼କୁ ଆସେ—
Down train; a railway-train proceeding
towards a central or terminal station
or metropolis.

[ଦ୍ର—ଭାଷାକୋଷର ୧ମ ଖଣ୍ଡ ୩୬୭ ପୃଷ୍ଠାରେ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ-ଯେଉଁ ରେଲଗାଡ଼ି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ରେଲର କେନ୍ଦ୍ରିକ ବା ମୂଳ ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଯାଏ, ବୋଲି ଲେଖାଅଛି—ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରକୃତ ବିଖ୍ୟାତ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୋଷରେ (Webster's English Dictionary ରେ) ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ (up-train)ର ଅର୍ଥ ଲେଖା ଅଛି—A train going in the direction of the metropolis or the main terminus. ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜଧାନୀ ବା ପ୍ରଧାନ ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନ୍‌ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ରେଲଗାଡ଼ି ଯାଏ । ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ମିଳୁଅଛି—କିନ୍ତୁ ବି. ଏନ୍. ଆର୍ (ବେଙ୍ଗଲ ନାଗପୁର ରେଲୱେ) ଇ. ଆଇ. ଆର୍ (ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆନ୍ ରେଲୱେ), ଟାଇମ୍‌ଟେବୁଲ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଥିବା ଅପ୍ ଓ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍‌ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉପରୋକ୍ତ ଅର୍ଥର ମେଳ ହେଉନାହିଁ । ଉପରୋକ୍ତ ଟାଇମ୍‌ଟେବୁଲ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବି. ଏନ୍. ଆର୍‌ର ବୋମ୍ବେ, ନାଗପୁର ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଆଦି ଆଡ଼ୁ ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେସନ୍‌ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିମାନ ଆସେ ସେମାନ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ହାବଡ଼ାରୁ ବୋମ୍ବେ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ନାଗପୁରଆଦି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିମାନ ଯାଏ ତାକୁ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଇ. ଆଇ. ଆର୍‌ର ସାହାରନପୁର, ଦିଲ୍ଲୀ, ପଞ୍ଜାବ, ବମ୍ବେ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ବର୍ଦ୍ଧମାନଆଦି ଆଡ଼ୁ ହାବଡ଼ାକୁ ଆସୁଥିବା ଗାଡ଼ିମାନ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ହାବଡ଼ାରୁ ପଞ୍ଜାବଆଦି ଆଡ଼କୁ ଯିବା ଗାଡ଼ିମାନ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ, ଏବଂ ଏହି ଦିଗବାରଣ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଲାଇନ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଚଳୁଥିବା ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ରେଲ-ମାନଙ୍କରେ ଟ୍ରିଚିନପଲି, ତିରିଚିନାପଲ୍ଲୀଠାରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜକୁ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରୁ ଉତ୍କଳଠାସ୍ତୁରକୁ ଯିବା ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ଏତଦ୍-ବିପରୀତଗାମୀ ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଲିହାଜରେ ଭାଷାକୋଷର ୧ମ ଖଣ୍ଡରେ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୋଷର ଅର୍ଥାନୁସରଣରେ ଲେଖା ହୋଇଅଛି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ତାହା 'ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଓ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ—ଯେଉଁ ରେଲଗାଡ଼ି କେନ୍ଦ୍ରିକ ବା ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଯାଏ—The train which starts from a central or terminal station of a Railway for a distant destination—ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରୂ ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରଚିହ୍ନ ବଦଳାଇ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଦ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଦ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଲ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଡାଉଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାହାଣୀ (ଦେଖ)
Ḍāuni — Ḍahāṇi (See)

ଡାଉ ପୁଅ—ଗ୍ରା. ବ—ଡାବଲ ପୁଅ (ଦେଖ)
Ḍāu puā — Ḍābala puā (See)

ଡାଏମନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାୟମଣ୍ଡ)—୧ । ହୀରକ; ହୀରା—
Ḍāeman — 1. Diamond.
ডাএমন
डायमन
୨ । ତାସର ଠିକିରି ରଙ୍ଗ— 2. Diamond in card-play.
୩ । ହୀରା ପରି କୋଣବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇ କଟା ହୋଇଥିବା କାରୁକର୍ମ—3. Artistic cutting made in ornaments.

ଡାଏମନ୍ କଟା—ଦେ. ବଣ. (ଇଂ. ଡାୟମଣ୍ଡ କଟ୍; Diamond = ହୀରା ଓ ରମ୍ବସ୍ ଆକୃତି ତାସର ଠିକିରି ରଙ୍ଗ + cut = କଟା ହୋଇଥିବା)—ଡାଇମନ୍‌କଟା;
Ḍāeman kaṭā
ডাইমনকটা
डैमनकाटाहुआ
ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧ ବା ଅବୁମାନଙ୍କୁ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କରି କାଟି ବା ଉହାରେ ଘଷି ହୀରା ଖଣ୍ଡପରି ଝକଝକ କରାଯାଏ—
Diamond-cut; (an ornament) with the raised points cut and polished and glittering like the facets of diamond.

ଡାଏମନ୍ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଳଙ୍କାରର ଅର୍ଦ୍ଧାକାର ଅଂଶମାନଙ୍କୁ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କରି କାଟି ବା ଉହାରେ ଘଷି ଝକଝକ କରାଇବା—To file and polish points raised in an ornament into facets.
Ḍāeman kāṭibā
ডাইমন কাটা
डैमन काटना

ଡାଏରି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଡାଇରି (ଦେଖ)
Ḍāeri — Ḍāiri (See)

ଡାଁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ.—(ହି. ଡାକୁ; ସଂ. ଦସ୍ୟୁ)—ଡକାଇତ (ଦେଖ)—Ḍakāita (See)
Ḍāṅku

ଡାଁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଦ ସ୍ଥାନରେ ଡ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଦାଣ୍ଡ—The main road of a village.
Ḍāṅṛda
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ.—ଦଣ୍ଡା—A narrow and long field lying waste for pasture.

ଡାଁଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଭୂଲ. ହି. ଡଂଡାଲ୍ = ନାଗରା; ଡାଡ଼ମାନେ ନାଗରା ବଜାନ୍ତି) ମେହେନ୍ତରାଣୀ—
Ḍāṅṛdi — A female sweeper.

ଡାକ୍‌ଟର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ଡକ୍‌ଟର୍)—ଡାକ୍ତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāk-ṭar (etc) — Ḍāktara etc. (See)

ଡାକ୍‌ଟରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ. ଓ ବଣ.—ଡାକ୍ତରି (ଦେଖ)—Ḍāktari (See)
Ḍāk-ṭari

ଡାକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ; ପିଶାଚଗଣବିଶେଷ—
Ḍāka — A class of Śiba's attendants.
(ଡାକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବ. (ସଂ. ଡ = ଶବ୍ଦ; ଡକାର = ଶବ୍ଦକରଣ)
ডাক
पुकार, हाँक
୧ । ଚିତ୍କାର—1. Halloo, shout.
୨ । ଧ୍ୱନି; ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦ; ରଡ—2. Loud sound.
ডাক
डाक
ସେହି କାଳରେ କଲା ଉଡ଼ ଉଡ଼ ଡାକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ—3. Roaring sound.
୪ । ଡାକିବା; ଆହ୍ୱାନ—4. Call.
୫ । ଜୀବ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ରବ—5. The sound produced by an animal.
୬ । ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ତଲବ—6. Summons.
୭ । ସ୍ୱର; କଣ୍ଠ ଧ୍ୱନି—7. Voice; sound from the mouth.
୮ । ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ବହି ନେବାର ରୀତି—8. Post; mail.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ବାଟରେ ବାଘ, ଭାଲୁ, ଚୋର ଆଦିଙ୍କର ଭୟ ଥିବାରୁ ପତ୍ରବାହକମାନେ ଡାକ ଡାକ ବା ଚିତ୍କାର କରି କରି ଯାଉ ଥିବାରୁ ଦୂରଦେଶକୁ ପତ୍ରାଦି ପ୍ରେରଣର ଏହି ନାମ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]
୯ । ପୋଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଚିଠି ପତ୍ରାଦି—9. Mail; postal articles.
୧୦ । ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଓ ବାଟରେ ନ ଥାମି ଯାନବାହନଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଦୂର ଦେଶକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ମଝିରେ ମଝିରେ ନୂଆ ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା ବଦଳାଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—10. Stage; the system of keeping ready relays of horses or bearers at intervals for continuing long journeys in conveyances without any stoppage.
୧୧ । ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଯିବା ଆସିବା ପତ୍ରାଦି—11. Letters received and sent by an official daily.
ডাক
डाँक
୧୨ । ଡାକ କାମ; ପ୍ରତିମା ଆଦି ଉପରେ ଲଗାଇବାର ଓ ଜଡ଼ାଇବାର ତଗଡ଼ା; ପନ୍ନା—12. Finery; tin foil.
ডাক
घाघ
୧୩ । ଡାକ ଋଷି; ଯେଉଁ ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି ପ୍ରବଚନ ଆଦି ରଚନା କରି ଥିବାର କଥିତ—13. A name by which the imaginary author of some wise sayings is known.
୧୪ । ବୋଲି; ଜନଶ୍ରୁତି; ପ୍ରବାଦ—14. Saying; tradition.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଉଥ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ

୧୫ । ପରିଶ୍ରମ କରିବା ସମୟରେ ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ କେଉଟ, ସବାରି ବେହେରା ଓ କୁଲି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ବୋଲିବା ପଦ— 15. Vociferations of palki-bearers, coolies and boatmen while engaged in their work.

୧୬ । ଖ୍ୟାତି; ସୁଖ୍ୟାତି—16. Reputation.

୧୭ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ ଯେତେ ଦୂରତାରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଏ—17. A distance from which a man's hallooing or shouts can be heard. (ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘର ମୋ ଘରଠାରୁ ଡାକେ ହେବ)

୧୮ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ନିଲାମ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଗ୍ରହଣେଚ୍ଛୁମାନଙ୍କର ଅଭିପ୍ସିତ ମୂଲ୍ୟର ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଉଲ୍ଲେଖ—18. Bidding of auction-purchasers at a public sale.

୧୯ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଆର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାର୍ଥନା— 19. A loud prayer of a person in distress.

ବିଣ—ବିଖ୍ୟାତ—Famous; notorious.

ସାଆନ୍ତ ସାଇରେ ଚୋର, ଘମଣ୍ଡ ମଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଘର
ଏଥିପାଇଁ ଖୁବ୍ ଡାକ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡାକ ଅଫିସ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ଅଫିସ୍)—
Ḍāka aphis ଡାକ ଘର (ଦେଖ)
ডাক অফিস Ḍāka ghara (See)
डाक अफिस
[ଡାକ ଅଫିସ୍; ଡାକ ଅଫି(ଫି)ସି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାକ ଋଷି—ଦେ. ବି—କେତେକ ପ୍ରବଚନ ରଚୟିତା ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିଙ୍କ
Ḍāka ṛushi କଳ୍ପିତ ନାମ—Name of a sage reputed
ডাক to be the author of certain wise saying in
घाघ rhyme.
[ବି—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ, କୃଷି, ଗଣିତ, ବୃଷ୍ଟି, ଶୁଭାଶୁଭ-ଶକୁନ, ବୃଷ୍ଟି, ଆସନ୍ନ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଆଦି ସମ୍ପର୍କେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରବଚନ ଡାକ ଋଷିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବୋଲି ଜନସାଧାରଣରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏହିପରି ବଚନମାନ ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଡାକ ଋଷି ବଚନ—ଦେ. ବି—ପଦ୍ୟାକାରରେ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ
Ḍāka ṛushi bachana କୃଷି, ବର୍ଷା, ଜ୍ୟୋତିଷ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
ডাকের বচন ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରବଚନ; ପ୍ରବାଦ ବାକ୍ୟ—
घाघ बचन Some wise sayings or saws about agriculture, rain, astrology, omens and impending famine attributed to a sage who is known by the name of Ḍāka.

(ଯଥା—୧ । ଆଗରେ ମଙ୍ଗଳ ପଛରେ ରବି,
ଘୁରି ଘରକେ ପଡ଼ିଲି ବୋଲି ।
୨ । କାହିଁ ଠାରୁ ଠାରୁ କାନ ନ ଭୁକା,
କାଠେ ଦ୍ୱିଜବର ଦେଖିବ ଏକା ।
ପାଅକେ କୁମ୍ଭାର କୋଷକେ ତେଲ
ଡାକ ବୋଲେ ପୁଣି ନ ଯିବୁ ଘେଲ ।
୩ । ଭଲ୍ଲା ମୁଠି, ଅଡ଼ା ବମୁଠି,
କଖାରୁ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଡ଼ିଲୁ କାଠି ।
ପର୍ବତ ଶିଖରେ ଭୁଣିଲୁ ଧାନ,
ନ ହେଲେ କାଟିବୁ ଡାକର କାନ ।
୪ । ବୃଷ୍ଟି ପଶେ ଉଇଁ ନ ଦଶେ
ଦକ୍ଷିଣ ମେଘ ଉତ୍ତରେ ଆସେ
ସଞ୍ଜ ଗୋବରରେ ଅଂଶେଇ ବସେ
ଡାକ ବୋଲେ ପ୍ରଜା କଷ୍ଟେ ବରଷେ ।)

ଡାକ କାଗଜ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଛୋଟଆଡ଼ାର କାଗଜରେ ଚିଠି
Ḍāka kāgaja ଲେଖାଯାଇ ଡାକରେ ପଠା ଯାଏ—
ডাক কাগজ Note-paper.
चिट्ठिका कागज [ବି—ଏଥିରୁ ଏକ ଫର୍ଦ କାଗଜ ଲଫାଫାରେ ମୁଦାହୋଇ ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ପାରେ ବୋଲି ଏହି ନାମ ।]

ଡାକ କାବରୁ—ପ୍ରାଦେ· (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଓ. ଡାକ; ଇଂ. କଭର୍)—
Ḍāka kābarā ଡାକ ଲଫାପା (ଦେଖ)
Ḍāka laphāpā (See)

ଡାକ କାମ—ଦେ. ବି—ପ୍ରତିମାରେ ଲଗା ସଜାଇବାର କାମ—
Ḍāka kāma Finery; tinfoil for dressing idols.
ডাকের কাজ डाँक

ଡାକ ଖର୍ଚ୍ଚା—ଦେ. ବି—ଡାକ ମାସୁଲ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka kharchā Ḍāka māsul (See)
(ଡାକଖର୍ଚ୍ଚ, ଡାକ ଖରଚ, ଡାକ ଖରଚୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ି, ଘଗଡ଼ ଓ ମଟର ଆଦି ଦ୍ୱାରା
Ḍāka gāṛdi ଡାକ ବୁହାଯାଏ—1. Mail-cart; mail-
ডাকগাড়ি carriage; mail-van.
डाकगाड़ि ୨ । ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀ ନେବା ରେଳଗାଡ଼ିଠାରୁ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଯିବା ରେଳଗାଡ଼ି, ଯହିଁରେ ସରକାରୀ ଡାକ ମଧ୍ୟ ବୁହାଯାଏ; ମେଲ୍ ଗାଡ଼ି— 2. Mail train; express train.

ଡାକ ଘର—ଦେ. ବି—ଦୂରଦେଶକୁ ବା ଦେଶରୁ ପ୍ରେରିତ ଚିଠିପତ୍ର
Ḍāka ghara ଆଦାନ ପ୍ରଦାନାର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସରକାରୀ ଗୃହ;
ডাকঘর ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ—Post office.
डाकखाना

ଡାକ ଚଉକା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାକ ଘର (ଦେଖ)
Ḍāka chaukā 1. Ḍāka ghara (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଅନୁରୂପ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ড়াকচৌকী ୨ । ଯେଉଁଠାରେ ଡାକ ଦ୍ୱାରା ଯିବା ଆସିବା କରିବା
डाकचौकी ପାଇଁ ବା ଗାଡ଼ିର ବେହେରା ବା ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ବଦଳ ହୁଏ—

ଡାକ ଚଉକି
ଡାକଚୌକା } ଅନ୍ୟରୂପ—
ଡାକଚୌକି

2. A place where post-horses or post-bearers are changed.

୩ । ଯେଉଁଠାରେ ଡାକ ରନର୍‌ମାନଙ୍କର ବଦଳ ହୁଏ—
3. A place where postal-runners are renewed.

ଡାକ ଚଠି(ଚିଠି)—ଦେ.ବି—ଡାକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ପତ୍ର—
Ḍāka chiṭhi (ṭi) Letter sent by post.
ড়াকচিটি
डाकचिठि

ଡାକ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍāka chhārḍibā 1. Ḍāka māribā (See).
ড়াক ছাড়া ୨ । ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଚିତ୍କାର କରିବା—
हाँक देना, पुकारना 2. To cry out for help in distress.

ଡାକ ଟିକଟ୍—ଦେ. ବି (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ଟିକେଟ୍)—
Ḍāka ṭikaṭ ଡାକରେ ପଠାଯିବା ଚଠି ଆଦି ଦୂର ଦେଶକୁ
ডাকটিকিট ନେବାର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇଁ ପଦାଦର ଓଜନ
डाकटिकट ଅନୁପାତରେ ପ୍ରେରକ ଯେଉଁ ଧନ ଦିଅନ୍ତି ତହିଁ ବିନିମୟରେ ଡାକଘରୁ ମିଳିବା ରାଜଚିହ୍ନାଙ୍କିତ ଟିକଟ୍—

ଡାକଟିକେଟ୍
ଡାକଟିକଲ
ଡାକଟିକଟ୍ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାକଟିକେଟ୍

Postage stamps.

[ଦ୍ର—ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟର ଟିକଟ୍ ଚଠି ଉପରେ ମରା ଥିଲେ ଉକ୍ତ ଚଠି ଠିକଣାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଆଉ ଅଧିକ ଖରଚ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଚଠି ଆଦିର ଉପରେ ଡାକ ଟିକଟ ମରା ଯାଇ ନ ଥାଏ ତାହା ବେଅରିଙ୍ଗ୍ (ବେରିଙ୍ଗ) ହୁଏ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଚଠି ପାଇବା ଲୋକଠାରୁ ଦୋହୋର ଅର୍ଥ ଆଦାୟ କରାଯାଏ ।]

ଡାକ ଟିକଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଡାକ ଟିକଟ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka ṭikili 1. Ḍāka ṭikaṭ (See).
ডাকের টিপ ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କପାଳରେ ମାରିବା
डाँकंकि टिकिलि ଚକଚକିଆ ଟିଣ ପାତିଆରେ ନିର୍ମିତ ଟିକଲି ବା ଚକତି—
2 A small circular bit of tinfoil put on the middle of the brow of females.

ଡାକ ଡଙ୍ଗା—ଦେ.ବି—ଯେଉଁ ନାହାରେ ଡାକକୁ ନଦୀ ପାର କରାଯାଏ
Ḍāka ḍangā Mail–boat; a boat which ferries
ডাকডিংগী mail across a river.
डुकडोंगा
(ଡାକଡଙ୍ଗି, ଡାକଡୁଙ୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ଥଳି—ଦେ. ବି (ଓ. ଡାକ+ସଂ. ସ୍ଥାଳୀ)—
Ḍāka thaḷi ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ (ଦେଖ)
ডাকথলে Ḍāka byāg (See).
डाकथली
(ଡାକଥଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକଡୁକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହରର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāka-ḍuka karibā ଆହ୍ୱାନ କରିବା; ଡାକିବା—
ডাকাডাকিকরা To call.

ଡାକ ତୁରୁପ—ଦେ. ବି (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ)—
Ḍāka turup ତାସର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
ডাকতুরুপ A kind of game at cards; a kind
डाकतुरप of whist-play.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କୌଣସି ଖେଳାଳିଙ୍କ ହାତରେ ୩ ଖଣ୍ଡ କମୋଚ ସଂଖ୍ୟକ ତାସ୍ ପଡ଼ିଲେ ସେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଡାକ ବା ଡାକମାରି ଏ ବିଷୟ ଜଣାଇ ଦିଅନ୍ତି ।]

ଡାକ ଦ(ଦେ)ହାତି—ଦେ. ବି (ଓ. ଡାକ+ଫା. ଦେହାତ୍=ଗ୍ରାମ,
Ḍāka di(de)hāti ମଫସଲ; ସହରରୁ ଗ୍ରାମକୁ ବା ମଫସଲକୁ ଓ
ডাকসেস ଗ୍ରାମରୁ ସହରକୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିବା ଡାକର ବ୍ୟୟ
डाकसेस ନିର୍ବାହାର୍ଥ ଏ ଶୁଳ୍କ ଆଦାୟ ହେବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ନାମ)—
(ଡାକସେସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଡାକ ବା ଚଠି ନେବା ଆଣିବା ପାଇଁ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ କର ନେଉଥିଲେ—
Dak-cess; a cess realised formerly by the Government for maintaining the postal service.

ଡାକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍāka debā 1. Ḍāka māribā (See)
ডাক দেওয়া ୨ । ନିଲାମରେ ବିକି କରା ଯାଉଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ
पुकार करना (କ୍ରେତା, ବ୍ୟକ୍ତି) ନିଜର ପ୍ରସ୍ତାବିତ ମୂଲ୍ୟ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—
2. To bid at an auction-sale.

ଡାକ ନାମ—ଦେ. ବି—୧ । ଲେଖକମାନେ ଅପଣା ଅପଣା ନାମ ପ୍ରକାଶ
Ḍāka nāma ନ କରି ଲେଖାରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଅନ୍ୟ ନାମ—
ডাক নাম 1. Nom-de-plume; a fictitious name as-
उर्फ sumed by a writer or author; pseudonym.

୨ । ଯେଉଁ ନାମରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଡାକନ୍ତି; ଉର୍ଫ—
2. A name by which a person is ordinarily known; alias

୧	ଳ	ଡ଼	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଖ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଲ	ଡ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଜ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

୩ । କୃପଣ; ଅଦାତା ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲୋକେ ଚିଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବା ଘୃଣା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି—3. Nick-name.

୪ । ସାଙ୍ଗ ସୁଖମାନେ ଥଟ୍ଟାରେ ବା ପ୍ରେମରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି—
4. A nickname given in sportive familiarity.

୫ । ପିତାମାତା ଆଦି ପିଲାଙ୍କୁ ଗେଲବସରରେ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି; ଗେହ୍ଲା ନାଆଁ—
5. A term by which fond parents or elders call their children in affection; fond name.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ମାତୃଶୂନ୍ୟ ସ୍ତନନ୍ଧୟ ପିଲାକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ଆଣି ପାଳିଥିଲେ । ତାହାର ନାମ ଜଗବନ୍ଧୁ, କିନ୍ତୁ ତା ପାଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଫିଟି ନ ଥିବାରୁ ସେ 'ଜଗବନ୍ଧୁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନ ପାରି ଦିନେ ଖନେଇ ଖନେଇ ନିଜର ନାମକୁ 'ଜୁଜୁ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା, ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାକୁ ପାଳୟିତ୍ରୀ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ସମସ୍ତେ ଜୁଜୁ ବୋଲି ଡାକୁଅଛନ୍ତି ।]

[ଦ୍ର—ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ସାମୟିକ ପତ୍ରର ଲେଖକମାନେ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଗୁରୁତର ଅଭିଯୋଗ ବା ସମାଲୋଚନା ଯୁକ୍ତ ବିଷୟ କୌଣସି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ସେହି କାରଣରୁ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି କାରଣରୁ ତହିଁରେ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ନାମ ନ ଲେଖି ଗୋଟିଏ କାଳ୍ପନିକ ବା ଅକ୍ଷରକ ଅର୍ଥବିଶିଷ୍ଟ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି କେତେକ ଲେଖାରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଧୂର୍ଜଟି ରଖିଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାସ ଉଦ୍ଭଟ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କ ପଦ୍ୟାନୁବାଦରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ଅପଣାର ନାମ ବାଚସ୍ପତି ଶର୍ମା ଓ ସମ୍ମାର୍ଜନୀଶୀର୍ଷକ ପ୍ରବନ୍ଧମାନଙ୍କରେ ବଷ୍ଟୁ ଶର୍ମା ରଖିଅଛନ୍ତି । ଏ ଭାଷାକୋଷର ସଂଗ୍ରାହକ ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗି ଆଦି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଅପଣା ନାମ ଦୁର୍ମୁଖ ଶର୍ମା ରଖିଥିଲେ । ଖ୍ୟାତନାମା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଲେଖା ଦେଖି ପାଠକମାନେ ଲେଖାକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା ନ କରି ଲେଖକଙ୍କ ନାମ ଦେଖି ତଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମନ୍ତବ୍ୟ ବା ମତ ସଂଗଠନ ବା ପ୍ରକାଶ କରିବେ ନାହିଁ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ କେତେକ ଖ୍ୟାତନାମା ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ଡାକ ନାମ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଜାତକରେ ରାଶିଗତ ନାମ ଗୋଟିଏ ଥାଏ, ପିତା ମାତା ସ୍ନେହରେ ଗୋଟିଏ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଶାଶୁ ଘରେ ବଧୂକୁ ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହୀତାମାନେ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ବେଶି ଅକ୍ଷର ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଆୟାସ ପଡ଼େ ତାକୁ ଲୋକେ ଗୋଟିଏ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଯଥା—ସତ୍ୟବାଦୀର ଡାକ ନାମ ବାଡ଼ି, ତୁଳସୀକେଶ=ତୁଳୁସୀ, ତ୍ରିବିକ୍ରମ=ଧୋକା, ମନମୋହିନୀ=ମନା, ପଦ୍ମନାଭ=ପଦିଆ, ନରେନ୍ଦ୍ରକୁମାର=ନସ୍ତ, ପୀତାମ୍ବରୀ=ପିତେଇ, ପଦ୍ମଚରଣ=ପଦ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନାମକରଣ ପୂର୍ବରୁ ପିତାମାତା ଗେଲବସରରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଶାଶୁଶ୍ୱଶୁର ଆଦି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନାମ ଧରିବା ନିଷିଦ୍ଧ, ଏଥିପାଇଁ ଯେବେ କୌଣସି ବଧୂର ବା ଭୃତ୍ୟର ନାମ ଶ୍ୱଶୁର ଘରର ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପରିବାରର କୌଣସି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନାମ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ବା ଭୃତ୍ୟସ୍ୱାମୀମାନେ ବଧୂକୁ ବା ଭୃତ୍ୟକୁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଅପରାଧିଆଣୀମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମକୁ ସମଠାରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ଆଶାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଉରିଆ, ପାଣୁଆ, କଣ୍ଡୁରିଆ, ଦାଢ଼ିଆ ଆଦି ଡାକ ନାମ ଦିଆଯାଏ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନାମକରଣ ପରେ ପିତାମାତାଦି ଗୁରୁଜନମାନେ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । କୃପଣ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅଶୁଭ, ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଡାକ ନାମ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ସାଙ୍ଗସୁଖମାନେ ସ୍ନେହରେ ବା ଥଟ୍ଟାପରିହାସରେ ଅପଣା ଅପଣା ମଧ୍ୟରେ ଡାକ ନାମ ଦିଅଦେଇ ହୁଅନ୍ତି । ଏକନାମଧାରୀ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବାରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଡାକନାମ ଦିଆଯାଏ ।]

ଡାକ ନିଲାମ—ଦେ. ବି. (ଓ ଡାକ+ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଲିଲାମ୍)—
Ḍāka nilāma ଯେଉଁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିକ୍ରିରେ ଖରିଦ୍ଦାରମାନଙ୍କ
ଡাক নিলাম
ডাক নিলাম
ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୁଏ; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିବାପାଇଁ ଖରିଦ୍ଦାରମାନେ ନିଜ ନିଜର ଇପ୍ସିତ ମୂଲ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଯେଉଁ ନିଲାମରେ ଡାକନ୍ତି—Public auction.

[ଦ୍ର—ଡାକ ନିଲାମରେ ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯାହାର ଡାକ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଖରିଦ୍ଦାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଡାକ ଦିଏ ତାକୁ ହିଁ ନିଲାମ ହେଉଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରି କରାଯାଏ ।]

ଡାକ ନୁ(ନୋ)ଟିସ୍(ସି)—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ନୋଟିସ)—
Ḍāka nu(no)ṭis(si) ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ
ডাক নোটিস
ଡାକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ବିଜ୍ଞାପନ—
डाक नुटीस
Notice sent by registered post.
(ଡାକ ଲୁ(ଲୋ)ଟିସ୍(ସି)— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ପକା(କେ)ଇବା— ଦେ. କ୍ରି - ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍāka pakā(ke)ibā • Ḍāka māribā (See)
ডাকপাড়া पुकार मारना

ଡାକ ପାକି(କେ)ଟ୍—ଦେ. ବି. (ଓ ଡାକ+ଇଂ. ପାକେଟ୍)—
Ḍāka pāki(ke)ṭ ବଡ଼ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଭରତି ହୋଇ ଡାକରେ
ডাক পাকেট
ପଠାଯିବା କନ୍ଥାବସ୍ତ୍ରଏ କାଗଜ ପତ୍ର—
डाक पाकेट
A packet or bundle of papers sent by post.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡାକ ପାଣି—ଦେ.ବ—୧ । ଯେଉଁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବିଦେଶ-
Ḍāka pāṇi ପ୍ରସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଆସେ—
ডাকের জল 1. Enchanted water reputed to have the
फुंका हुआ पानी potency of attracting wanderers back to their homes.

୨ । ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ବିଲରୁ ଯେଉଁ ପାଣି ନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଛିଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ (ଏହା କଲେ ରୋଗ ଆଦି ହୁଏ ନାହିଁ)—2. Water brought from paddy fields on Garbhanā Samkrānti and sprinkled over the head.

ଡାକ ପାଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଦେଶପ୍ରସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ
Ḍāka pāṇi karibā କରାଇ ଘରକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁଣିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
To employ charmed water for bringing a wanderer back to his home

ଡାକ ପାର୍ସ(ର୍ସେ)ଲ୍— ଦେ. ବ (ଓ ଡ଼ାକ + ଇଂ.ପାର୍ସେଲ) (ଡାକରେ
Ḍāka pārsa(se)l ପ୍ରେରିତ ପୁଡ଼ା—A parcel sent by
ডাক পার্সেল post.
डाक पारसल

ଡାକ ପିଅନ୍—ଦେ. ବ. (ଓ. ଡାକ; ଇଂ. ପିଅନ୍)—
Ḍāka pian ଡାକ ଚିଠି ବାଣ୍ଟିବା ଉପଯୋଗୀ—
ডাক পিওন Post peon.
डाक पिउन
(ଡାକ ପିଉନ୍; ଡାକ ପିଅଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକପିଆ—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ଲୋକ ବହୁତ ଡାକରେ ସୁଦ୍ଧା ଜବାବ ଦିଏ
Ḍākapiā ନାହିଁ—A person who does not respond inspite of repeated calls.

ଡାକ ପିଅଦା—ଦେ. ବ—ଡାକ ପିଅନ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka piādā Ḍāka pian (See).

ଡାକପୁଆ ବାଟ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଯେଉଁ ଦୂରତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Ḍākapuā bāṭa ଡାକ ଦେଲେ ଶୁଭିବ; ଡାକେ ବାଟ—
The distance upto which a person's loud call can be heard.

ଡାକ ପୁଲିନ୍ଦା—ଦେ.ବ. (ଓ ଡାକ+ଫ. ପୁଲ=ଗଣ୍ଠି, ଗୁଚ୍ଛ)—
Ḍāka pulindā ୧ । ଡାକ ଲଫାପା (ଦେଖ)
1. Ḍāka laphāpā (See)

୨ । ଡାକ ପାକିଟ୍ (ଦେଖ)
2. Ḍāka pākiṭ (See)

ଡାକ ବଙ୍ଗଳା(ଲା)—ବିଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବଙ୍ଗଳା ବା କୋଠି ବା
Ḍāka baṅgaḷā(lā) ବିଶ୍ରାମାଗାରରେ ଡାକ ବୋହିବା ବେହେରା-
ডাক বাঙ্গলা ମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ଓ ମଫସଲ ଗସ୍ତ କରୁଥିବା
डाकबंगला ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ଭଦ୍ରଲୋକମାନେ ସାମୟିକ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି—Dak bungalow; staging bungalow.

[ଦ୍ର—ଯେତେବେଳେ ଏ ଦେଶରେ ମଟର ଓ ରେଲଆଦିର ସୁବିଧା ନ ଥିଲା ସେହି ସମୟରେ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ଦୂରସ୍ଥ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ଡାକସବାରି ବା ଡାକ ଘୋଡ଼ା କି ଗାଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଡାକବଦଳ ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା-ମାନେ ଏବଂ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ପାଇଁ ୧୦।୧୨ ମାଇଲ ଛଡ଼ାରେ ସରକାରୀ ବଙ୍ଗଳାମାନ ଥିଲା; ସେହି ସମୟରୁ ଏ ଡାକବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦ ଚଳୁଛି ।]

ଡାକ ବଚନ—ଦେ. ବ—ଡାକଋଷି ବଚନ (ଦେଖ)
Ḍāka bachana Ḍākaṛushi bachana (See)

ଡାକ ବଦଳି—ଦେ. ବ—୧ । ଡାକ ବୋହିବା ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା
Ḍāka badaḷi ମାନଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତନ—1. Change
ডাক বদলান of relays of horses or palky-bearers
डाक बदली at staging places.

୨ । ଜଣେ ଡାକ ଲୋକର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୂରତ୍ୱ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୂରତ୍ୱ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଡାକ ଲୋକର ତା ଠାରୁ ଡାକ ମୁଣିର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. Change of the post-bag between 2 runners.

ଡାକ ବସା(ସେ)ଇବା— ଦେ. କ୍ରି—ବାଟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଡାକଗାଡ଼ିର
Ḍāka basā(se)ibā ଘୋଡ଼ା ଓ ଡାକସବାରିର ଗଡ଼ିମାନଙ୍କର
ডাক বসান ବଦଳାବଦଳ ହେବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—
डाक बैठाना To arrange for keeping ready relays of horses and bearers at stages.

ଡାକ ବସିବା—ଦେ. ବ—ଶୀଘ୍ର ଦୂରଦେଶକୁ ଯିବା ଆସିବା କରିବା
Ḍāka basibā ପାଇଁ ଯାନାଦିର ଡାକର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
ডাক বসা Arrangement for travelling long
डाक बैठना distances swiftly by keeping ready relays of horses or bearers at convenient distances.

ଡାକ ବହି—ଦେ. ବ—ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ପାଇବାର ସ୍ୱାକ୍ଷର ବା ନିଦର୍ଶନ
Ḍāka bahi ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ଗ୍ରହୀତାଙ୍କଠାରୁ ନିଆଯାଏ—
ডাক বুক Dak book.
डाक बुक
(ଡାକ ବୁକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ବାକ୍ସ—ଦେ. ବ. (ଓ. ଡାକ; ଇଂ. ବକ୍ସ)—ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ
Ḍāka bāksa ଡାକରେ ଯିବାପାଇଁ ଚିଠି ପକାଯାଏ—Post box.
ডাক বাস্ক **डाक बकस**

ଡାକ ବାବୁ—ଦେ. ବ—ଡାକଘରର ଅଧକ୍ଷ କର୍ମଚାରୀ; ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର—
Ḍāka bābu Post mas
ডাক মুন্সী **डाक मुंशी**

৺	ଲ୍ଲ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଥ୍	ଡ୍ଅ	ଢ
·୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ବ

ଡାକ ବାଲା—ଦେ. ବ—୧ । ଡାକ ପିଅନ—1. Post-peon.
Ḍāka bālā ୨ । ଡାକ ହରକରା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ଡାକଘରୁ
ডাকওআলা ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଡାକଘରକୁ ପ୍ରେରିତ ଚିଠିପତ୍ର ଓ
डाकवाला ପୁଳିନ୍ଦାଆଦି ବହନ କରି ଦଉଡ଼ ଦଉଡ଼ ଯାଏ—
2. Postal runner.

ଡାକ ବିଭାଗ—ଦେ. ବ—ଦୂରଦେଶ ସହିତ ଚିଠିପତ୍ର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ
Ḍāka bibāga କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ডাক বিভাগ ଗଠିତ ସରକାରୀ ବିଭାଗ—
डाक महकमा Postal department.
(ଡାକ ମହକୁମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍—ଦେ. ବ. (ଓ. ଡାକ ଇଂ. ବାଗ୍)—୧ । ଡାକ ଚିଠି
Ḍāka byāg ଆଦି ବାଣ୍ଟିବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଥଳିରେ ଡାକବାଲା
ডাক ব্যাগ ଚିଠି ଆଦି ବହନ କରେ—
डाक बैग 1. Postman's bag.
ଡାକ ବାଗ୍ } ଡାକ ବେଗ୍ —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଡାକ ରନର୍‌ମାନେ ଏକ ଡାକଘରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ନେବା
ଚିଠିପତ୍ର ଆଦିର ମୁଣି—2. The bag carried by postal runners.
୩ । ଏକ ଡାକଘରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ରେଲ, ବଳଗାଡ଼ି ବା ଜାହାଜ ଆଦିଦ୍ୱାରା ଚିଠି ପତ୍ର ଆଦି ପଠା ଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଣି—3. Mail-bag.
୪ । ଏକ ଡାକଘରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକ ଘରକୁ ପ୍ରେରିତ ଟଙ୍କା ଓ ନୋଟ୍ ଆଦି ପଠାଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସୁଦୃଢ଼ ଚମଡ଼ାର ଥଳି—4. Strong leather-bags used for sending money and currency notes from one post office to another.

ଡାକ ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା; ଡାକିବା-
Ḍāka māribā To call out; to halloo; to shout.
ডাক মারা पुकार देना

ଡାକ ମାସୁଲ୍—ଦେ· ବ. (ଓ. ଡାକ. ଫା. ମହସୁଲ୍)—ଡାକରେ ଚିଠି
Ḍāka māsul ବହିବା ପାଇଁ ଡାକବିଭାଗ ପ୍ରେରକମାନଙ୍କ ଠାରୁ
ডাক মাসুল ଆଦାୟ କରିବା ଶୁଳ୍କ—Cash paid to the
डाक महसूल post office in lieu of postage; postal charges.
(ଡାକ ମାହାସୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ମାଷ୍ଟର—ଦେ. ବ· (ଓ.ଡାକ+ଇ·ମାଷ୍ଟର)—ଡାକ ବାବୁ (ଦେଖ)
Ḍāka māstara Ḍāka-bābu (See)

ଡାକ ମୁଣା(ଣି)—ଦେ. ବ.—ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka muṇā (ṇi) Ḍāka byāg (See)

ଡାକ ମୁନ୍‌ସି—ଦେ, ବ. (ଓ. ଡାକ+ଫା. ମୁନ୍‌ଶୀ)—ଡାକ ବାବୁ (ଦେଖ)
Ḍāka-munsi Ḍāka bābu (See)
(ଡାକ ମୁନସି; ଡାକ ମୁନ୍‌ସୀ,—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଓଡ଼ିଆ ବା ବଙ୍ଗାଳି ହିନ୍ଦୁ ହୋଇଥିଲେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଡାକ ବାବୁ ଏବଂ ମୁସଲମାନ ବା ପଶ୍ଚିମା ହୋଇଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଡାକମୁନ୍‌ସି ଡାକନ୍ତି ।]

ଡାକ ମୋହର—ଦେ. ବ.—(ଓ.ଡାକ+ଫ. ମୁଦ୍ରା) ଡାକ ଚିଠିମାନଙ୍କ
Ḍāka mohara ଉପରେ ଡାକ ବିଭାଗୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଯେଉଁ
ডাক মোহর ଛାପା ମୁଦ୍ରିତ କରନ୍ତି—Seal of post office
डाक मुहर affixed to postal articles.

ଡାକ ରନର୍—ଦେ·ବ.—(ଓ ଇଂ ଡାକ+ଇଂ. ରନର୍)—ଯେଉଁ କୁଲି
Ḍāka ranar ଏକ ଡାକଘରୁ ଚିଠି ଓ ପୁଳିନ୍ଦା ଆଦି ନେଇ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ଦଉଡ଼ ଦଉଡ଼ ଯାଏ—
Postal runner.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ପତ୍ରବାହକଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ଅପେକ୍ଷା ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ଠିକଣାରେ ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚିବ ବୋଲି ଡାକ ରନର୍‌ମାନେ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲନ୍ତି, ଏବଂ ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ଯିବା-ଆସିବା କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଜଣେ ଡାକ ରନର୍ ୧୦ ମାଇଲ ବାଟ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଯାଇ ସେଠାରେ ଥିବା ନୂଆ ରନର୍‌କୁ ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ ଦିଏ ଓ ଉକ୍ତ ରନର୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୧୦ ମାଇଲ ବାଟ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ରନର୍‌କୁ ଦିଏ । ପୂର୍ବେ ଏହି ରନର୍‌ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭାରତର ଏକ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ ନିଆ ଅଣା ହେଉଥିଲା । ଆଜି କାଲି ରେଲ ଓ ମଟର ଆଦି ଚଳିବାରୁ ଡାକ ରନର୍‌ମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କମିଛି; ତଥାପି ଯେଉଁଠାରେ ରେଲ ଓ ମଟର ଆଦି ଯିବାଆସିବା କରୁ ନାହିଁ ସେଠାରେ ରନର୍‌ମାନେ ହିଁ ଡାକ ବୋହୁ ଅଛନ୍ତି । ବିଲାତକୁ ଜାହାଜରେ ଡାକ ଯିବାଆସିବା କରେ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ହେବାରୁ ଜରୁରି ଚିଠିପତ୍ରାଦି ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଭାରତ ଓ ବିଲାତ ମଧ୍ୟରେ ନିଆ ଅଣା ହେଉଛି ଅଛି । ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଚିଠିପତ୍ରାଦି ବିଲାତକୁ ଡାକରେ ପଠାଇଲେ ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରେରକଙ୍କୁ ବେଶି ମାସୁଲ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଡାକ ରନର୍-ମାନେ ଝୁମ୍‌କଲଗା ବାଡ଼ିକୁ ଝୁମ୍ ଝୁମ୍ କରି ବଜାଇ ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଦଉଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି; ଶ୍ୱାପଦ ଓ ଦସ୍ୟୁ ସଙ୍କୁଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକସଙ୍ଗରେ ଏକାଧିକ ରନର୍ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ।]

ଡାକ ରସିଦ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ରସିଦ୍)—ମନିଅର୍ଡର ବା ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଚିଠି ଆଦି ଡାକ ଘରେ ଅର୍ପଣ କରିବା
Ḍāka rasid ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଯେଉଁ ରସିଦ ଦିଅନ୍ତି—
ডাক রসিদ Postal receipt; postal acknowledgement
डाक रसिद for registered letters and money orders.

ଡାକର—ଦେ. ବ.—(ସ. ଡାକ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ
Ḍākarā 1. Invitation.
ডাক ୨ । ଆହ୍ୱାନ—
बुलावा, पुकार 2. Call.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଓ ଦନ୍ତ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଲେଖିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉଥରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । କଚେରି ଆଦିରେ ହାଜର ହେବା ନିମନ୍ତେ ପକ୍ଷ ବା ସାକ୍ଷୀଆଦିଙ୍କୁ ତଲବ; ସମନ—Summons to a party or witness to attend a place.

ତନ୍ଦନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ଡାକରା ଆସେ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । ମକଦ୍ଦମାର ତାରିଖ ଦିନ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ନାମ ଧରି କଚେରିଘରର ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖେ ଚପରାସୀଦ୍ୱାରା 'ଅମୁକ ହାଜର ହୋ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଆହ୍ୱାନ— 4. Loud call by the court-peon to a party by name at the door of a court-house on the date of a case.

୫ । ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯିବାକୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବାକୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ତରଫରୁ ବା ପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ଡାକ୍ତର ବା ଓକିଲଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ— 5. Professional call.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଆଶୀର୍ବାଦଘରର ପୂର୍ବଦିନ ବର ଘରୁ କନ୍ୟାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ପଠାଯିବା ସଙ୍କେତ— Formal invitation sent to the father's house of a girl on the eve of her coming to her husband's house for consummation.

[ଦ୍ର—ଡାକର ନେଇଯାଇଥିବା ଲୋକ ଝିଅର ଜାଣଣା ଶୁଣି ଆସି ବର ଘରେ କହିଲେ ବର ଘରେ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ ।]

ଡାକର ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ Ḍākarā pardibā ଆହ୍ୱାନ—There being a call; the ডাক পড়া state of being called.
बुलावट हाना ଦେ. କ୍ରି—ଆହୂତ ହେବା—To be called.

ଡାକରା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. ଓ ବି—ଡାକରା ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ḍākarā hebā Ḍākarā pardibā (See)

ଡାକ ରସାଲି—ଦେ. ବି. (ଦେ. ଡାକ + ଆ. ଇରସାଲ୍)—ଡାକଦ୍ୱାରା Ḍāka risāli ଟଙ୍କା ବା ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରେରଣ—
ডকেরিশালি Postal remittance.
डाकमे भेजना ଦେ. ବିଣ—ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ (ଟଙ୍କା ଓ ଦ୍ରବ୍ୟ)— (money or article) Remitted by post.

ଡାକ ରେଜି(ଜେ)ଷ୍ଟରି—ଦେ. ବି. (ଦେ. ଡାକ ଓ ଇଂ. ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍)- Ḍāka reji(je)shṭari ଚିଠି ପତ୍ରାଦି ନିରୂପିତ ସ୍ଥାନରେ ডাক রেজিষ্ট্রি ନିଃସନ୍ଦେହ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରକ डाक रजिष्टरी ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମାସୁଲ
ଡାକ ରେଜିଷ୍ଟରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାକ ରେଜେଷ୍ଟରି }
ଦେଇ ଚିଠି ପଠାଇବା ବିଷୟ ଡାକଘରର ପୁସ୍ତକରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଇବାର ବିଧି—Postal registration.

ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପତ୍ର ବା ପାକେଟ୍ ପୋଷ୍ଟଅଫିସରେ ରେଜିଷ୍ଟରି କରାଯାଇ ଥାଏ—Registered by post (letter or packet).

ଡାକ ଲଫାପା(ଫା)—ଦେ. ବି. (ଦେ.ଡାକ ଓ ଇଂ.ଲଫାଫା=ମୁଣା)— Ḍāka laphāpā(phā) ୧ । ଯେଉଁ କାଗଜଖୋଳରେ ଚିଠି ଆଦି ডাক লেফাফা ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ ହୁଏ—
डाक लिफाफा 1. Postal cover or envelope.
୨ । ଡାକ ଟିକଟ ମରାଯାଇଥିବା ଲଫାପା, ଯାହା ଡାକଘରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ—Stamped postal envelope.

ଡାକ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନାପୁର; ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—
Ḍāka saṁkrānti ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି— Garbhaṇā Saṁkrānti.
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏ ଦିନ ଯେତକୁ ପାଣି ଆଣି ଦେହରେ ଛୁଆଁ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ନୀରୋଗ ହୁଏ ।]

ଡାକ ସେସ୍—ଦେ. ବି.(ଦେ. ଡାକ+ଇଂ.ସେସ୍)—ଡାକ ଦିହାଟି (ଦେଖ)
Ḍaka ses Ḍāka dihāti (See)

ଡାକ ସାଜ—ଦେ. ବି—ରଙ୍ଗତା;ଯେଉଁ ଚକଚକିଆ ପାତିଆ ଆଦି ପ୍ରତିମା Ḍāka sāja ଆଦିରେ ମଡ଼ା ଯାଏ—The tinfoils or finery ডাকের সাজ with which temporary images are डाँक साज decorated.

ଡାକ ହରକରା—ଦେ.ବି (ଦେ.ଡାକ + ଫା.ହରକାର୍)-ଡାକବାଲା (ଦେଖ)
Ḍāka harakarā Ḍākabālā (See)

ଡାକ ହାକ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāka hāka ୧ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଆଦେଶମାନଙ୍କର ପାଳନ—
ডাক হাঁক 1. Carrying out of a master's orders.
हाँक पुकार ୨ । ଆହ୍ୱାନ; ଡାକରା—2. Summons.

ପାଇକେ ପାଇକଙ୍କୁ ଡାକହାକ କରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

୩ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଆଦେଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଳନ ବା ସମ୍ବାଦ ନେବା ପାଇଁ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଭୃତ୍ୟକୁ ଡାକିବା—3. The call of a master to an crderly to carry out urgent orders.

ଦେ. ବିଣ—ଡକାଡକି; ପରସ୍ପରକୁ ଡାକିବା ବ୍ୟକ୍ତି (ଗଣ)— (persons) Calling each other.

ଡାକହାକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ Ḍākahāka karibā ଡାକିବା— 1. To call each other aloud.
୨ । ଡାକହାକ ଶୁଣିବା (ଦେଖ)
2. Ḍākahāka śuṇibā (See)

ଡାକହାକ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡାକହାକ ଶୁଣିବା (ଦେଖ)
Ḍākahāka bajā(je)ibā Ḍākahāka śuṇibā (See)

ଁ	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଦ୍ଧ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

ଡାକହାକ ଶୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଭୁଙ୍କର ନାନା ଜରୁରୀ ଆଦେଶକୁ ବା
Ḍākahāka śuṇibā ଆହ୍ୱାନକୁ ଶୁଣି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତଦନୁସାରେ
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To carry out a master's immediate orders, to act as an orderly servant.

ଡାକହାକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରସ୍ପର ଡକାଡକି ହେବା—
Ḍākahāka hebā To call out to each other.
ডাকাডাকি হওয়া ଡାକହାକ ହୋଇ ସେ ଘରୁ ବାହାରିଲେ—
हाँकफुकार होना କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଡାକି—ଦେ. ବି—ଡମରୁ—A double faced slender-waisted
Ḍāki drum.
डुगडुगी ହରିକଣ୍ଠ ଡାକି ବେଣୀ ମଧ୍ୟରେ କି କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତେ ରୂପମାନ—
डौंरू କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡାକି କଟି(ଟୀ)—ଦେ. ବିଶେ. ସ୍ତ୍ରୀ—**କ୍ଷୀଣକଟୀ ସ୍ତ୍ରୀ—**
Ḍāki kaṭi(ṭī) **slender-waisted (woman).**
ଉସିଲୁ ଡାକିକଟି ସୁରି ଅନୁପାରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡାକୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାକିନୀ (ଦେଖ)
Ḍākiṇī • Ḍākinī (See)
ডাইনী डाकिन
ଡାକେଣୀ, ଡାକିଣୀ, ଡାଙ୍କଣୀ
ଡାଙ୍କେଣୀ, ଡାଙ୍କୁଣୀ, ଡାହାଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଡାକିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଡାକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କାଳୀଙ୍କ ଗଣ ବା
Ḍākinī ଅନୁଚରବିଶେଷ; ପିଶାଚୀବିଶେଷ—1. A class of female attendants of Goddess Kāḻī.
୨ । କୁହୁକିନୀ; ମାୟାବିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A sorceress.
୩ । ଡାକିଣୀ; ଡାହାଣୀ—3. Witch.
ଡାକିନୀ ଯୋଗିନୀ ବୋଲି ଡକୁଥାଇଁ ମନେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଡାକି ଫୁକାରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡାକି ହାକି (ଦେଖ)
Ḍāki phukāri Ḍāki hāki (See).

ଡାକି ବଜା(ଜେ)ଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡାକି ହାକି (ଦେଖ)
Ḍāki bajā(je)i Ḍāki hāki (See).

ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଡ=ଶବ୍ଦ କରିବା; ସଂ.ହୁଙ୍କାର)—
Ḍākibā ୧ । ଆହ୍ୱାନ କରିବା—
ডাকা 1. To call.
बुलाना, पुकारना, हाँकना ଡାକିମଧ୍ୟମ କୁ ଡାକ ଆଣିବାକୁ ଏଠାକୁ କାହା
ଭରସା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋଦଚମ୍ପୁ ଓ ଗୀତ
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—2. To invite.
୩ । ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ତଲବ କରିବା—
3. To summon; to send for.
୪ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା—
4. To bowl; to shout.
ଡାକିଲେ ହାକ ପଡ଼ଇ ଅବଳା କୋହ ଯେ—ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।

୫ । ବୋବାଇବା; ରାବ କରିବା; କଣ୍ଠରେ ସ୍ୱର କରିବା—
5. To utter a sound.
ଡାକନ୍ତେ ମୟୂର ଭର ଲକ୍ଷି ବଦ୍ଧୁର ହୃଦ ବେଢା କମ୍ପ ହୋଇ ଥର ଥର ହେ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
[ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ଡାକନ୍ତି । ଯଥା—ପାରା ଘୁମୁରିବା, ଗୋରୁ ହମ୍ବାଳିବା, କୁକୁର ଓ ବିଲୁଆ ଭୁକିବା; ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳି ମେଁ ମେଁ ହେବା, ବିରାଡ଼ି ମ୍ୟାଉଁ ମ୍ୟାଉଁ ହେବା; ବାଘ ହୁଙ୍କାଳିବା ।].
୬ । ସମ୍ବୋଧନ କରିବା—6. To hail; to accost.
୭ । ଅନୁଗ୍ରହ ବା କୃପାପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ନାମ ନେବା ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ବା ସ୍ମରଣ କରିବା—
7. To invoke (a Deity or God) for help or favour.
୮ । ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କହିବା—8. To speak out.
୯ । (ବିଲ) ଶୁଖି କରି ଫାଟିବା—
9. To crack, being dried of all moisture (said of a field).
୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିବା—10. To call out a person's name.
୧୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଧରି ତାକୁ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିବା—11. To call a person to come near by uttering his name.
୧୨ । ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—
12 To produce a loud sound.
(ଯଥା—ବାଉଁଶ ଉପରେ ଖୁବ ବୋଝ ଲଦି ଦେବାରୁ ବାଉଁଶ କଡ଼ କଡ଼ ଡାକୁଛି ।)
୧୩ । ଗର୍ଜନ କରିବା—13. To roar.
(ଯଥା—କାଲିଠାରୁ ମେଘ ଭାରି ଡାକୁଛି ।)
୧୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା; ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—
13. ((figurative) (a book; the scriptures) To say; to lay down.
(ଯଥା—ମଦ ଖାଇଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ହୁଏ ବୋଲି ଆମ ଶାସ୍ତ୍ର ଡାକୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ହାକିବାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଓ ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଫୁକାରିବା, ବଜାଇବା, ହାକିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡାକି ମଧ୍ୟମା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର କଟି ଡାକି ବା ଡମରୁର
Ḍāki madhyamā ମଝି ପରି ସରୁ; ଡମରୁମଧ୍ୟା—
(ଡାକିମଧ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Slender-waisted (woman).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଡାକିମଧ୍ୟମାକୁ ଡାକ ଅର୍ଣ୍ଣବାକୁ ଏଠାକୁ ବାହ୍ୟା ଭରସା:—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଭ.ଗୀତ ।

ଡାକିଲ—ଦେ. ବିଣ—ଡାକ ଦେଉଥିବା; ଗର୍ଜୁଥିବା—
Ḍākila Sounding.
ডাকা • ଡାକିଲ ମେଘ ବରଷେ ନାହିଁ—ପ୍ରବଚନ ।
(ଡାକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକିଲେ ଓ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ନାମୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଅଦ୍ଭୁତ Ḍākile o kariba ବ୍ୟକ୍ତି) ଜବାବ ଦେବା—
ডাকলে শুনা 1. To respond to a call.
(ଡାକିଲେ ଶୁଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଭିପ୍ସିତ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବା—
2. (figurative) To grant or produce the wished for result immediately.
(ଯଥା—ଆମ ବାଲୁଙ୍କେଶ୍ୱର କବିରାଜଙ୍କ ଔଷଧ ଡାକିଲେ ଓ କରେ ।)

ଡାକି ହାକି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ—
Ḍāki hāki Openly.
ডেকেহেঁকে ଦାଣ୍ଡେ ଡାକିହାକି ଧର୍ମିଁ କରିବ—ଚକ୍ରଳଅପଣା ଗୀତ ।
हाँक पुकारकर

ଡାକୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡ = ଶବ୍ଦ, ଫ. ହୁଂକାର; ଫ. ଦସ୍ୟୁ)—
Ḍāku ୧ । ଡକାଇତ—Dacoit; robber.
୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଠକ—2. A swindler.
ডাকাত ୩ । ଡକାଇତି—3. Dacoity; robbery.
डाकू ବିଣ—୧ । ବିଖ୍ୟାତ—1. Famous; notorious.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ନା ଭାରି ଡାକୁ ।)
୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—2. Swindling.

ଡାକୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । (ଡାକ ଦେବା ଲୋକ) ଦଣ୍ଡୁଆସୀ ବା
Ḍākuā ଚଉକିଦାର—1. Watchman.
ଡାକେଣି } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଯେ ଚିତ୍କାର କରେ—
ଡାକୋଣି } 2. A shouter.
୩ । ଯେ ଡାକିବାକୁ ଯାଏ; ଆହ୍ୱାନକାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A caller; a messenger.
କାଲି ଯିବା ବୋଲିଣ ଠମକ ବନାଇ
ଡାକୁଆକୁ ବୋଇଲେ ହେ ଡେଇଯାଇ କହ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ଯୋଗ ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବିଖ୍ୟାତ—1. Famous.
୨ । ଚିତ୍କାରକାରୀ—2. Shouting.

ଡାକୁଣୀ—ଦେ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Ḍākuṇī Ḍāṅkeṇī (See)
(ଡାକଣୀ, ଡାକେଣୀ, ଡାକୁଣୀ, ଡାକେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସ୍ରୀତ ସ୍ୱର୍ଗଦେଶେ ମାୟା ଗୃଧ୍ରାକ ଡାକୁଣୀ ।
ଚିନ୍ତାମଣି. ଚକ୍ରମାବଳୀ ।

ଡାକେଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Ḍākeṇī Ḍāṅkeṇī (See)

ଡାକେ ବାଟ—ଦେ. ବି.—୧ । ଏକ ଲୁହାଟ ବାଟ; ଜଣକର ଉଚ୍ଚ
Ḍāke bāṭa ଡାକ ଯେତେଦୂରକୁ ଶୁଭେ ସେତିକି ଦୂରକୁ ପଥ—
একডাক পথ 2. A call's distance.
୨ । ପ୍ରାୟ ଏକ କ୍ରୋଶର ମାଇଲ—2. A distance of about one quarter of a mile.
୩ । ଡାକବୁହା ଘୋଡ଼ା ବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏକ ଦମ୍ଭା ବା ଗତିରେ ଯେତେ ବାଟ ଯିବେ; ମଞ୍ଜିଲ; ପ୍ରାୟ ୧୦ ମାଇଲ ବାଟ—3. 10 miles; the distance travelled by one relay of post-horses or dak-bearers at one stretch; stage.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ୨ ଡାକ ବାଟ, ୩ ଡାକ ବାଟ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।]

ଡାକେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—One of the
Ḍākeswarī attendants of Kālī, worshipped as a
ডাকেশ্বরী village-Deity.

ଡାକୋର—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଠକୁର; ଭୁଲ. ହି. ଡାକୋର ଓ
Ḍākora ଗୁଜରାଟୀ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଗୁଜରାଟର ସହର
ডাকোর ବିଶେଷ—Name of a city in Gujerat.
डाकोर [ଦ୍ର—ଏହା ବରୋଦାଠାରୁ ୪୧ ମାଇଲ ଦୂର । ଏଠାରେ ଦ୍ୱାରକା ନାଥ ଡାକୋରଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏକ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ ; ମଦନ ମୋହନ ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ।]

ଡାକ୍ଟର(ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—(ଭୁଲ. ଇଂ. ଡାକ୍ଟର)—
Ḍāktār (etc) ଡାକ୍ତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Ḍāktara etc. (See)

ଡାକ୍ତର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡକ୍ଟର)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରୀତିରେ
Ḍāktara ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଚିକିତ୍ସକ—
ডাক্তার 1. Doctor· allopath.
डाक्टर, डाक्तर [ଦ୍ର—ପଶୁଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କୁ ପଶୁ ଡାକ୍ତର ,ସ୍ତ୍ରୀ
ଡାକ୍ତରାଣୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ. ଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କୁ ଲେଡ଼ୀ ଡାକ୍ତର ଓ
ଡାକ୍ତରଆଣୀ } ଡାକ୍ତର ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ଦେଶୀଲୋକ ମାନଙ୍କୁ ନେଟିଭ ଡାକ୍ତର ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ (ଯଥା; ଆଇନ, ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର, ଦର୍ଶନ, ସାହିତ୍ୟ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିବାର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉଚ୍ଚତମ ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Doctor, a person who has got the title of Doctor in law, medicine, theology, divinity etc from a university.

୧	ଇ.	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଡଅ	ଢ
୨.	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଡାକ୍ତର ଖାନା—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ଡକ୍ଟର + ଫା. ଖାନା = ସ୍ଥାନ, ଗୃହ)
Dāktara khānā ୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଣାଳରେ ଚିକିତ୍ସା କରି
ডাক্তারখানা ଯିବାର ଆଳୟ; ଚିକିତ୍ସାଳୟ; ହାସପାତାଲ—
असपताल, दवाघर 1. Hospital.
୨ । ଯେଉଁ ଠାରେ ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଔଷଧ ବିତରଣ ବା ବିକ୍ରି କରାଯାଏ; ଔଷଧାଳୟ—2. Dispensary.

ଡାକ୍ତର ସାହେବ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ
Dāktara sāheba ଚିକିତ୍ସକ ଇଉରୋପୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
ডাক্তার সাহেব 1. A European doctor.
डाक्टर साहेब ୨ । ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ସରକାରୀ ଡାକ୍ତର; ସିଭିଲ୍ ସର୍ଜନ୍—
2. The Civil Surgeon of a district.

ଡାକ୍ତରି—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡକ୍ଟର + ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇ)—
Dāktari ୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଣାଳୀ—
ডাক্তারী 1. The western system of medical
डाक्टरी treatment; allopathy.
୨ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ—
2. The western medical science.
୩ । ଡାକ୍ତର ବ୍ୟବସାୟ—
3. The profession of a doctor.
ବିଣ—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the western medical science: allopathic.

ଡାକ୍ତରି ଔଷଧ—ଦେ. ବ—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନାନୁମୋଦିତ ଔଷଧ—
Dāktari aushadha Allopathic medicine.
ডাক্তারী ঔষুদ डाक्टरी दवा
[ଡାକ୍ତର ଔଷଦ(ଧ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାଗର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୁଲ ବ. ଡାଗର;
Dāgara ସ. ଦୀର୍ଘ)—୧ ବଡ଼—1. Big; great.
୨ । ଡେଙ୍ଗା—2. Tall.

ଡାଗରା—ଦେ. ବ—ଉକୁଣୀ; ବଡ଼ ଉକୁଣୀ—
Dāgarā A large louse.
ডাগর ज़ुँ

ଡାଗରାଜି—ବୈଦେ. ବ—୧ ରଫୁ; ଚିରିଯାଇଥିବା ଲୁଗାର ସିଲାଇ ବା
Dāgarāji ମରାମତି—1. Repair of a torne cloth by
রিফু sewing; darning.
रफ़ ୨ । କୋଠାଆଦିର ଅଂଶତଃ ଭଗ୍ନାଂଶର ମରାମତି—
2. Petty repair works; petty repairs.

ଡାଙ୍କଣା—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ସ. ଡଙ୍ଗର = ଦୁଷ୍ଟ; ହିଂଠ; ହି. ଷଣ୍ଡସାଗର)
Dānkanā (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଦୁଷ୍ଟ ଓ ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—
ডেগরা Wicked person.
डुँगर
(ଡାଙ୍କେଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାଙ୍କି(ଙ୍କୁ)(ଙ୍କେ)ଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଡାକିନୀ)—ଡାକିନୀ; କାଳୀଙ୍କ
Dānki(ṅku) (ṅke)ṇi ଗଣଭୁକ୍ତା ଅପଦେବତା; ଯୋଗିନୀ—
ডাইন 1. The female attendants of
डंकिनी, डाकिन Goddess Kālī.
ଡାକ(କୁ)(କେ)ଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡକୁଣୀ
୨ । ଡାହାଣୀ—
2. Witch; sorceress.
୩ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. Wicked woman.
୪ । ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି ରୋଗ—4. Cholera.
(ଯଥା—ଡାହାଣୀ ଚଳେ ଚୋଟ ଦେଶ ।)

ଡାଙ୍କେଣୀଖିଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ. (ଅଭିଶାପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Dānkeṇi-khiā ଯାହାକୁ ପିଶାଚୀ ଖାଇବ—
(ଡାଙ୍କେଣୀଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) (term of cursing) (a person) To be devoured by a witch.

ଡାଙ୍କେଣୀ ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ହଇଜା—
Dānkeṇi bārḍi Cholera.

ଡାଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଆ) ବ—ଅଲଗୁଣି—
Dāng Clothes-horse.

ଡାଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସ. ଦଣ୍ଡ)—୧ । କାଠି—1. Twig.
Dānga ୨ । ବେତ୍ରାଦି ସରୁ ପ୍ରହରଣାସ୍ତ୍ର; ବାଡ଼ି—
ডাঙ্গ 2. Stick; staff.
डाँग ୩ । ସରୁ ଛୋଟ ବାଡ଼ି; ପାଞ୍ଚଣ—
3. A slender stick; peg.
ଚିନ୍ତିଲେ ଲକ୍ଷୀକି ଡାଙ୍ଗଟିଏ ନେଇ
ଶୁଣ ଦେଇ ଚଢ଼ି ଛାଣି କାଟିବେ ମୁହିଁ । କୃଷ୍ଣକୃତ, ମହାଭାରତ ଆଦ ।
ডাঁঠা ୪ । ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ ପତ୍ରଶୂନ୍ୟ ବୃକ୍ଷକାଣ୍ଡ—
डंठल 4. Leafless long slender stem of a tree.
ଦେ. ବିଣ—ଅସ୍ଥିକଙ୍କାଳସାର (ବ୍ୟକ୍ତି)—
डांगर (a person) Reduced to skeleton.

ଡାଙ୍ଗ ଡୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବ. (ସହଚର; ନିରର୍ଥକ ଶେଷ ପଦ)—
Dānga dungā ଛୋଟ ଛୋଟ କାଠି; କାଠିକୁଟା—
Small twigs or bits of wood.

ଡାଙ୍ଗର—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଦୀର୍ଘ)—୧ । ଡେଙ୍ଗା—
Dāngara 1. Tall (person).
ডাগর ୨ । ଡେଙ୍ଗା ଓ ସ୍ଥୂଳ ଦେହ—
लम्बा 2. Tall and stout.

ଡାଙ୍ଗରା—ଦେ. ବିଣ—ପତ୍ର ଓ ଅଗ୍ରଭାଗ କାଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
Dāngarā Consisting of leafless twigs.
ବ—ଟାଟ—A tray.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ପୁଷ୍ଟ କାକୁଡ଼ି—
A sort of cucumber.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଗ୍ରଂଶ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଡାଙ୍ଗରାଜ ତୈଳ—ଦେ. ବି—ଔଷଧ ବୃକ୍ଷାଦିର ଶୁଷ୍କ ଡାଙ୍ଗ ବା କାଣ୍ଡ ଓ
Ḍāṅgarāja taila ମଞ୍ଜଙ୍ଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ତୈଳ—
A medicinal oil prepared from dry sticks of certain plants.

ଗ୍ରା. (ଅଶ୍ଳୀଳ) ବି.—ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—Semen.

ଡାଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Ḍāṅgā Ḍāṅga (See)

ଡାଙ୍ଗା ତୈଳ—ଦେ. ବି— ଡାଙ୍ଗରାଜ ତୈଳ (ଦେଖ)
Ḍāṅgā taila Ḍāṅgarāja taila (See)

ଡାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Ḍāṅgi Ḍāṅga (See)

ଡାଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଛପରର ରୁଅ କିମ୍ବା ଘରକାନ୍ଥର ବାଉଁଶ
Ḍāṅgiā ବାତାରେ କାମୁଡ଼ା ଭିଡ଼ିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ କଟକଟି ବା
ଡାଙ୍ଗୀ ଦଉଡ଼ା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ସେହି ଦଉଡ଼ାକୁ
ମୋଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ଡାଙ୍ଗ-
1. A short stick used to twist the cross-bamboos to stick to the rafter of a thatch or of a bamboo wall.

୨ । ନାହା, ବୋଝ ଆଦି ଓଟାରିବା ଦଉଡ଼ିର ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା କାଠି; ଟାଣିବାବାଲା ଯାହାକୁ କାନ୍ଧରେ ଧରି ଟାଣା ଉଚ୍ଛେ--2. Short stick attached to the end of a towing rope for being handled by the coolies while pulling boats.

୩ । ଗୋବରି ଚଢ଼େଇକୁ ବସାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଡାଙ୍ଗ ବା କାଠି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—3. The upper cross-like arm of a bird-perch.

୪ । ତନ୍ତ ସଂଲଗ୍ନ କ୍ଷୁଦ୍ର କାଠ—4. Small stick attached to a fly-shuttle loom.

[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହେଉଥିବା ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ ଝୁମ୍ପ ବା ଛକ ବୁଣାଯାଏ ।]

୫ । ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)—5. Ḍāṅga (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେ ଖଣ୍ଡା ବା କଟାରିରେ ବଳି (ପଶୁ) କୁ ହାଣେ—One who kills the sacrificial beast by means of a weapon.

ଡାଙ୍ଗିରି—ଦେ. ବି—ଡାହାଙ୍ଗିରି (ଦେଖ)
Ḍāṅgiri Ḍahāṅgiri (See)

ଡାଙ୍ଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଢେଙ୍ଗା—
Ḍāṅgu Tall (man).

ଡାଙ୍ଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକାକୀ—
Ḍāṅguā Alone.

ବଢେଇ ତ ଘରକୁ ଡାଙ୍ଗୁଆ ମଣିଷ, ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବଢେଇ ନେଉଛୁ କିଏ ?
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ—
1. Bachelor.

୨ । ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯାଇ ଥାଏ—2. Widower.

ପ୍ରାଦେ. (ସୋନପୁର) ବି — ମାଳଙ୍କ ପରି ଶୂଦ୍ର ଜାତୀୟ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସେବକବିଶେଷ—A caste of Śūdra Sebaks of a village-Goddess.

[ଦ୍ର—ଅଗ୍ନି ନ ପୂଜା ସମୟରେ ଦେଖା ଏହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଭର ହୁଅନ୍ତି ।]

ଡାଙ୍ଗୁଆ ମାଙ୍ଗୁଆ—ଦେ. ବି. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāṅguā māṅguā ୧ । ଅବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Bachelor.

ତୁ କି ସବୁ ଦିନେ ଡାଙ୍ଗୁଆ ମାଙ୍ଗୁଆ ହୋଇ ରହିଥିବୁ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଏକାକୀ—2. Lonely; solitary; single.

ଡାର୍ଡ—ଦେ. ବି—ପୈଶାଚିକ ଭାଷା (ଦେଖ)
Ḍārḍa Paiśāchika bhāshā (See)

ଡା ଡା—ଦେ. ଅ—ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ୱରବନ୍ଧ—
Ḍā ḍā Recitation of a musical air by the singer before begining to sing a song.

[ଦ୍ର—ବୋଲାଯିବା ଗୀତର ଅକ୍ଷର ଓ ଯତିକୁ ମିଳାଇ ପ୍ରଥମେ ଡା, ଡାରେ ଆଦି ବୋଲି ତା ପରେ ଗାୟକ ଗୀତ ବୋଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।]

ଡାଡର୍ ଡାରା—ଦେ. ବି—ଡାଡର୍ ଡାରା ଡାରା ଡାରା (ଦେଖ)
Ḍāḍir ḍārā Ḍāḍir ḍārā ḍārā ḍārā (See).

ଡାଡର୍(ରି)ଡାରା ଡାରା ଡାରା—ଦେ. ବି—ସୀତାର ବଜାଇବାର ବୋଲ୍
Ḍāḍir(ri) ḍārā ḍārā ḍarā (ବୈକଟ)—An air of guitar.

ଡାଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଦଣ୍ଡ; ତୁଳ; ହି ଡାଁଡ଼ା—ଯଷ୍ଟି,
Ḍāṇḍā ଦଣ୍ଡ)—ଆଖୁ—Sugarcane.
(ଡାଁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଣ୍ଡା ପନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଦଣ୍ଡ+ପ୍ରପାନକ)—
Ḍāṇḍā panā ଆଖୁ ଦୋରୁଅ—
The juice of sugarcane.

ଡାଣ୍ଡୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମେହେନ୍ତରାଣୀ—
Ḍāṇḍi A sweeper woman.
(ଡାଁଡ଼ୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଫଣ—ଗ୍ରା. ବି—ଡାମ୍ଫଣ (ଦେଖ)
Ḍāphaṇa Ḍāmphaṇa (See).

ଡାଫନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡାମ୍ଫଣ (ଦେଖ)
Ḍāphan Ḍāmphaṇa (See).

ଡାଫରା—ଦେ. ବି (ଇଂ. ବଫର୍)—ଅନ୍ୟ ଜାହାଜ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି
Ḍāpharā ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଧକ୍କା ବାଜିଲେ ଧକ୍କାର ବେଗ

୧	ଇ	ଡ଼	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ଥ	ଛ
୨	ଈ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

କମ୍ କରିବା ପାଇଁ ଜାହାଜ ବା ବୋଟ କଡ଼ରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦଉଡ଼ିର ମୁଚୁଲା—
Buffer (attached to the side of a boat or ship to deaden the violence of a collision).

ଡାବ—ଦେ. ବି—୧ । ଡାବଲ; ଛୋଟ ବାଡ଼ି—
Ḍaba 1. Small stick.
ଡାଙ୍ଗ ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଯାଉ—
डांग 2. A kind of gruel.
୩ । ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥାପତ୍ର—
नुसखा 3. Medical prescription; recipe.
୪ । ତାଲିକା—4. List.

କେତେଜଣ ବନ୍ଧ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କ ବରରୁ ପୁତ୍ରଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି ସେଥିର ଡଉଲ ଡାବ ହେଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ—ପଦ୍ମିନୀମୋହନ୍ତ. ଭ୍ରମଣଅଠରଗୁଣ୍ଠ ।

୫ । (ସ. ଡମ୍ବର) ଆଡ଼ମ୍ବର—5. Ado.
ବିଣ—ସୁନ୍ଦର—Graceful.
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୁଲ. ବ. ଓ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ହି. ଶବ୍ଦ)—ପଇଡ଼; କାଳୀ ନଡ଼ିଆ—
A raw cocoanut (with thin kernel and full of sweet drinkable water).

ଡାବ ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଦୁଇଅଡ଼େ ଦାଢ଼ ଥିବା ଖଣ୍ଡା—
Ḍāba khaṇḍā Double-edged sword.

ଡାବ ଛଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସ. ଦାବ=ଅରଣ୍ୟ)—
Ḍāba chhaṇa ଜଙ୍ଗଲରେ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଛଣ—
A kind of thatching grass growing wild.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ କାଟି ଆଣି ଗରିବ ଲୋକେ ଏଥିରେ ଘର ଛୁଆଣି କରନ୍ତି ।]

ଡାବ ପୁଆ—ଦେ. ବି—ଡାବଲ ପୁଅ (ଦେଖ)
Ḍāba puā Ḍābala puā (See).

ଡାବର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାବଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍābara (etc) Ḍābala etc (See).

ଡାବର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାମର୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Ḍābarā (etc) Ḍāmarā (etc) (See).

ଡାବଲ—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବାଡ଼ି—
Ḍābala 1. Small stick.
(ଡାବଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଡାବଲପୁଅ ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ
ডাংগ ଛୋଟ ବାଡ଼ି—2 A small stick used in
डांग Ḍabala-puā game.

ଡାବଲ ପୁଅ—ଦେ. ବି—ଗୁଡି ଡାଣ୍ଡୁ ଖେଳ; ଗୁଲି ଡାଙ୍ଗ ଖେଳ;
Ḍābala puā ଗୋରୁ ଜଗୁଆଳ ଓ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଖଣ୍ଡେ ବାଡ଼ି
ডাংগগুলী; গুলিডাংডা (ଡାବଲ) ଓ ଖଣ୍ଡେ ଛୋଟ କାଠିଦ୍ୱାରା ଖେଳିବା
गुल्लीडंडा ଖେଳ—A game played by urchins and cowherd boys with a stick and a small peg.

ଡାବଲ ହାତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା; ଯାଜପୁର) ବିଣ—
Ḍābala hātiā ଡାବଲା ହାତି (ଦେଖ)
(ଡାବଲା ହାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ḍābalā hāti (See)

ଡାବଲା ହାତି—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଓ ଯାଜପୁର) ବିଣ (ସ.
Ḍābala hāti ଦାନଶୀଳ ହସ୍ତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦାନଶୀଳ—
(ଡାବଲା ହାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Unduly liberal.

ମୁଁ ତ ହେଲି ବଡ଼ ପୁରୁଷ, ତୁ ତ ହେଲୁ ଡାବଲା ହାତି
ବର୍ଷକେ ଗୋଟାଏ ଗୁଆ ସରିଲା, ଘର କରିବା କହ କମିତି—ଢଗ ।

ଡାବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କିରାସିନ୍ ଅଦର ବଡ଼ ଟିଣି—
Ḍābā A tin of kerosine oil; canister.
(ଡାବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାବିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଢାଙ୍କିବା—
Ḍābibā 1. To cover; to envelop.
୨ । ଢାଙ୍କୁଣିରେ ଘୋଡ଼ାଇବା—
2. To cover with a lid.

ଡାବୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ କଟକ ସହର) ବି (ତେଲୁଗୁ ଶବ୍ଦ)—
Ḍābu ୧ । ଧନ; ଅର୍ଥ—1. Money.
(ଡାବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନଗଦ ପଇସା—2. Cash.
୩ । (ଗଞ୍ଜାମ) ପଇସା—3. Pice.
୪ । (ଗଞ୍ଜାମ) ଚାରି ପାହୁଲା—4. Four pies.

ଡାବୁ ଖଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ତଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Ḍābu khaṛd Tanḍā (See)

ଡାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡେମ୍ ସୁଅର୍ (ଦେଖ)
Ḍām Ḍem suar (See)

ଡାମର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି
Ḍāmar ଶବ୍ଦ)—ଅଲକାତରା; ରାଲ—Coal tar.

ଡାମର—ସ. ବି—ତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Ḍāmara One of the works on Tantra.
[ଦ୍ର—ଏହା ଶିବକଥିତ ଶାସ୍ତ୍ର । ଏଥିର ଛଅ ଭାଗ ଅଛି—ଯୋଗ ଡାମର, ଶିବ ଡାମର, ଦୁର୍ଗା ଡାମର, ସାରସ୍ୱତ ଡାମର, ବ୍ରହ୍ମ ଡାମର ଓ ଗନ୍ଧର୍ବ ଡାମର । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ, ଡାମର ଆଦି ତନ୍ତ୍ରରେ ମୋହନ, ବଶୀକରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ମାରଣ ଆଦି ଅଭିଚାର ମନ୍ତ୍ର ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଆଦି ଲେଖା ଅଛି ।]
ଦେ. ବିଣ—ଉଦ୍ଧତ; ଅବାନ୍ତର—Impertinent.

ଡାମରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସହର ଶବରୁଣୀମାନେ ଜଙ୍ଗଲରୁ
Ḍāmarā କାଟିବା ଡାଳ କାଠକୁ ଲଇରେ ବଡ଼ା ବାନ୍ଧି ସାରିବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଡାମେରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରେ ଉକ୍ତ ବିଡ଼ାକୁ ମଜଭୁତ କରିବା ପାଇଁ ପଛଆଡ଼ୁ ତା ମଝିରେ ଗେଞ୍ଜିବା ଖଣ୍ଡିଏ ଲମ୍ବା କାଠ—A long wedge of wood thrust into a bundle of faggots after the fuel is cut and tied into a bundle (to make the bundle tight and ready for being carried on the head).

[ଦ୍ର—ଯେପରି ବଢ଼ିଣା ମୁଠା ବାନ୍ଧି ସାରି ତା ପଛଆଡ଼ୁ ଖଣ୍ଡେ ଟେଙ୍ଗୁଣା ବା ଖୀଲ ପୂରାଇ ବାଡ଼ିଆ ଯାଏ, ସେହିପରି ଏହା କାଠ-ବିଡ଼ାରେ ଦିଆଯାଏ, ମାତ୍ର ଡାମରା ବଢ଼ିଣାର ଖୀଲଠାରୁ ବଡ଼ ।]

ଦେ. ବି—ଡାମରା କୁଆ (ଦେଖ) Ḍāmarā kuā (See)

ଡାମରା କାଉ—ଗ୍ରା ବି—ଡାମରା କୁଆ (ଦେଖ)
Ḍāmarā kāu Ḍāmarā kuā (See)

ଡାମରା କାଉ ରେ ଡାମରା କାଉ
ସତ ମିଛ କହୁ କ ଯଶ ପାଉ—ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡାମରା କୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ କାକ)—ବଡ଼ କୁଆ—
Ḍāmarā kuā A raven; a large crow; the carrion crow.
ডাঁড় কাক
डोम कौआ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ କୁଆ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ଗାଢ଼-କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।]

ଡାମେଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—କ୍ଷତିପୂରଣ; ଖେସାରତ—
Ḍāmej Damage.

ବିଣ. (ଇଂ. ଡାମେଜ୍‌ଡ୍)—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—Damaged.

ଡାମ୍ଫଣ—ଦେ. ବି—ମୋଟ ଲୁଗା, ବସ୍ତା ଓ ଚମଡ଼ା ଆଦି ସିଲାଇ କରିବାର
Ḍāmphaṇa ବଡ଼ ଛୁଞ୍ଚି; ଫୋଡ଼ଣୀ—Packing needle;
গুণছঁচ big needle for sewing coarse stuff
सुतार; सुआ (e. g. gunny); awl.
(ଡାଫଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାମ୍ଫଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର୍ଭ)—ଧାନ କିଆରିରେ ହେବା ଏକ
Ḍāmphaṇiān ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ଓ ତୁଳଆଁ ଘାସ—A kind of grass growing in the paddy field.

[ଦ୍ର—ଏହା ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ବିଲରେ ଉଠେ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଠାଣ୍ଟିଆଁ କାଣ୍ଡ; ଏହା ଏକ ଫୁଟ ବଢ଼େ, ଅଗ ମୂଳଆଁ ।]

ଡାମ୍ଫରା—ଦେ. ବି. (ନାଉରି ଭାଷା)—ଦୁଇଟି ଡଙ୍ଗା ପରସ୍ପରକୁ ଅଘାତ
Ḍāmpharā କରିବା—(nautical term) The jamming or collision of two boats.

ଡାମ୍ବର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମ୍ବର=ଆଡ଼ମ୍ବର; ବିଳାସ)—ଶୋଭା—
Ḍāmbara Beauty; grace.

ଛନ୍ଦାଲମ୍ବ ଜଳଦ ଡାମ୍ବର
କୋଟି କୋଟି ସିନ୍ଧୁ ଲହରୀ ଗମ୍ଭୀର—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଡାର୍‌ୱିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ନାମ)—ଦାର୍‌ୱିନ୍ (ଦେଖ)
Ḍār-win Dār-win (See)
(ଡାର୍‌ୱଇନ୍; ଡାରୁଇନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାରେ ଡାରେ—ଦେ. ଅ—ଡା ଡା (ଦେଖ)
Ḍāre Ḍāre Ḍā ḍā (See)
(ଡାର ଡାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଲ୍‌ନା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ଶିଝୁଲା—
Ḍālnā 1. A kind of soupless-curry.
ডালনা ୨ । ଡାଲିରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିବା ପକାଇ ଯେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ
(ଡାଲ୍ନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—2. A curry prepared by boiling pulse and vegetables together.

ଡାଲ୍‌ପୁରି—ଦେ. ବି—ବୁଟଡାଲିର ପୂର ଦିଆଯାଇ ଥିବା ପୁରିପିଠା—
Ḍālpuri A kind of sandwich.
দালপুরী **डांलपूरी**

ଡାଲ୍‌ବୁଟ୍—ଦେ. ବି—ରଗଡ଼ା ଓ ଚୋପା ଛଡ଼ା ହୋଇ ବଭୁରି ହୋଇ
Ḍālbuṭ ସାମାନ୍ୟ ଭଜା ହୋଇଥିବା ବୁଟ—
দালবুঁট Gram fried after being split.
डालबुँट

ଡାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ; ଦଳକ; ଦାରୁ)—୧ । ବୃକ୍ଷଶାଖା—
Ḍāḷa 1. Bough; branch (of a tree).
ডাল্ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଋଣ ଦିଆଯାଇଥିବା ମୂଳଧନ ଉପରେ
डहना; टहनी; डाल ହିସାବ ହେବା ସୁଧ—2. (figurative) Interest accruing on capital.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—
3. (figurative) Offspring.

ଡାଲ ଖାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନୀଚ ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଶ୍ଳୀଳ
Ḍāḷa khāi ଓ ଆଦିରସଯୁକ୍ତ ଗୀତ ବୋଲି କରିବା ଏକପ୍ରକାର
(ଡାଲଖାଇ ନାଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାଚ—A kind of dance by low-caste women.

[ଦ୍ର—ଏଥି ସଙ୍ଗେ ବାଡ଼ବାଜା ଓ ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବାଜୁଥାଏ ଓ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୀତ ବୋଲି ନାଚୁଥାଆନ୍ତି ।]

ଡାଲ ଚିନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାରୁଚିନି)—ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ; ବୃକ୍ଷବିଶେଷର
Ḍāḷa chini ସୁମିଷ୍ଟ ସୁବାସ ବଲ୍କଳ—Cinnamon; Cinnamonum Zeylanicum; Cinnamoni Bartex.
ଡାଲଚିଣି
ଡାଲଚେନି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାଲଚେଣି
ସଂ. ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର; ବାରଙ୍ଗ; ଭୃଙ୍ଗ; ଚୋଚ; ଉତ୍କଟ; ଉତ୍କଟତ୍ୱଚ; ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ; ଦାରୁଚିନି; ଦାରୁସିତା
ডালচিনি; গুড়ত্বক্;

[ଦ୍ର—ଏ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର ମୋଟା ଓ ପତ୍ରର ପିଠି ଚିକ୍କଣ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଜନ୍ମେ । ତେଜପତ୍ରର ଗଛ ଦେଖିବାକୁ ଡାଲଚିନିର ଗଛ ପରି । କେହି କେହି ତେଜପତ୍ର ଗଛର ବକଲକୁ ଡାଲଚିନି ବୋଲି ଭ୍ରମ କରନ୍ତି ।]

୧	୮.	ଡ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ନ	ଉଅ	ଘ
୨.	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	●	ନ

দারূচিনি
दारचिनि;
कलमी दालचिनि
ମ. ଦାଲଚିନୀ
ଗୁ. ତଜ
ତେ. ସନଲଙ୍ଗ;
ଡାଲଚିନୀ
ତା. କାରୁଖା; କରୁ
ଫା. ଦାର୍ଚିନୀ
ଆ. ସାଲଖା

ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା କଫ, ବାୟୁ, କଣ୍ଡୁ, ଆମଦୋଷ, ଅରୁଚି, ହୃଦ୍ରୋଗ, ବସ୍ତିରୋଗ, ବାତଜନିତ ଅର୍ଶ, କୃମି, ପୀନସ ଓ ଶୁକ୍ରରୋଗ ନାଶକ । ଏହା ମୁଖଶୋଷ ଓ ତୃଷ୍ଣା ନିବାରକ । ଡାଲଚିନିକୁ ଘୋରି କପାଳରେ ଲଗାଇଲେ ମୁଣ୍ଡବିନ୍ଧା ଭଲ ହୁଏ । ଡାଲଚିନି ତେଲ ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା ପାନ ଓ ତରକାରୀର ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଡାଲଭଙ୍ଗା କୋଶ—ଦେ. ବି—ଡାଳ ଖଣ୍ଡେ ଭାଙ୍ଗି ହାତରେ ନେଇ
Ḍāḷa-bhaṅgā kośa ଯେତେଦୂର ପଥ ଗଲା ପରେ ତାହା ଝାଉଁଳି
ডালভাঙ্গাকোশ
ପଡ଼େ ସେତିକି ଦୂରତ୍ୱ; ପ୍ରାୟ ୩ମାଇଲ — A distance of about 3 miles rougly determined by the withering of a fresh branch which a traveller carries during the journey.

ଡାଲ ଭୂତ—ଦେ. ବି—ଦୋଲଆଦି ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ବାଳକମାନେ
Ḍāḷa bhūta ଦେହରେ ଡାଳ ଓ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ାଇ ଯେଉଁ ଭୂତ ଆକୃତି ଧରି ନାଚନ୍ତି—A mask consisting of leaves and branches tied round the body of the dancer.

ଡାଲମା—ଦେ. ବି—ମୁଗ ବା ହରଡ଼ ଡାଲି ସଙ୍ଗେ ଧରିବା ପକାଇ
Ḍālamā କସିଯିବା ତରକାରୀ; ଡାଲନା—A sort of curry prepared by boiling vegetables with pulse.

ଡାଲ ମାକୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଏକ ଡାଳରୁ ଅନ୍ୟ ଡାଳକୁ
Ḍāḷa mākuṟḍi ମାକଡ଼ଙ୍କ ପରି ଡେଇଁ ଖେଳିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ —1. A game played by boys by jumping from bough to bough like monkeys.
ଡାଲମାକଡ଼ୀ
ଡାଲମାଙ୍କଡ଼ୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାଲମାକୁଡ଼ୀ
चिल्हवाड़ा

୨ । ଏକଡାଳରୁ ଅନ୍ୟ ଡାଳକୁ ଡେଇଁବା ମାକଡ଼; ଶାଖାମୃଗ- 2. Monkey.

୩ । ପିଲାମାନେ ଦେହରେ ଡାଳପତ୍ର ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ନାଚିବା ଖେଳ; ଡାଲଭୂତ—3. A dance performed by boys putting a cloak of leaves and branches round the body.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ମେଘ ବର୍ଷା ନ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ସର୍ବାଙ୍ଗକୁ ଜାମୁଡାଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ବେଙ୍ଗ ରଖି ବାଜା ବଜାଇ ଗାଁରେ ବୁଲାଇବା ରୀତି—A boy covered over with branches of black-berry tree and going round the village, carrying a frog on the head, to invite rain in seasons of draught.

[ଦ୍ର—ସେହି ପିଲାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଇନ୍ଦ୍ରରାଜାଙ୍କ ନାମ କରି ସମସ୍ତେ ହଳଦି ପାଣି ଢାଳନ୍ତି । ଏହିପରି କଲେ ଗଡ଼ଜାତିଆ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଶୀଘ୍ର ଇନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷା କରିବେ । ସେହି ସଜ୍ଜିତ ବାଳକକୁ ଡାଲମାକୁଡ଼ୀ ଚୋଲାଯାଏ ।]

ଡାଲ ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବୃକ୍ଷାଦି) ବହୁଦୂରକୁ ଶାଖା ବିସ୍ତାର
Ḍāḷa melibā କରିବା—1. To send forth or spread
ডাল মেলান out branches (said of trees).
डाल फैलाना

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ଜନ୍ମ କରିବା—
[ଡାଲ ମେଲ୍ଲ(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. (figurative) To bring forth a bevy of offsprings.

୩ । ପୁଅ, ଝିଅ, ନାତି, ଅଣନାତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି କରିବା—3 To multiply (in progeny).
(ଯଥା—ଅସି ବର୍ଷର ବୁଢ଼ୀ ଡାଲ ମେଲି କରି ବସିଛି ।)

୪ । ନାନାଆଡ଼େ ନାନା ସମ୍ପର୍କ ଲଗାଇବା—
4 To spread out one's connection to various branches or points.

ଡାଲ ରତ୍ନ—ଦେ. ବି. (ବୃକ୍ଷ ଶାଖାର ଭୂଷଣ; literally that which
Ḍāḷa ratna is an ornament to the branches)—
 କୋଇଲି—The cuckoo.

ବିଣ—ଯେ (ଯେଉଁ ପକ୍ଷୀ) ବୃକ୍ଷ ଡାଳରେ ବସି ସୁସ୍ୱରରେ ଗାନ କରିବାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଡାଳର ରତ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଡାଳକୁ ମଣ୍ଡି ଦିଏ—(a bird) Adorning the branch of a tree when he perches on it and pours forth melodious tunes.

କୋଇଲି ଲୋ ! ଡାକିଲେ ହସେ ଯେତେକ ଶାଖ,
ଡାଳରତ୍ନ ଶୁଆ ପ୍ରାୟେ ଭଣୁଥାନ୍ତି ହରି ଲୋ କୋଇଲି !
ମାରକଣ୍ଡ ଦାଶ, କେଶବ କୋଇଲି ।

ଡାଲ ସିଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ḍāḷa siṅga Name of a wild tree (Haines).
(କୁମାର ଚକଣି—ଅନ୍ୟନାମ)

ଡାଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡଲ୍ଲକ=ବଂଶାଦି ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—
Ḍālā ୧ । ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡୁଡ଼ି; ଡାଟି—1. A large tray of
ডালা wicker work.
डाला, डलिया

୨ । ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଫୁଲଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ ଅଗଭୀର ପାତ୍ର—
2. A shallaw tray for keeping flowers and offerings.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ডালী **ডালী** ୩ । (ଡାଲିମାନଙ୍କରେ ଏମାନ ପଠା ଯାଉଥିବାରୁ) ସିଧା; ସଖା; ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ହାକିମହୁକୁମା, ଅତିଥି, ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ଭୋଟଦାତାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆଦର, ସମ୍ମାନ, ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ଇଲେକ୍ସନ୍ ଭୋଟ୍‌ରେ ଆକର୍ଷଣାର୍ଥ ବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ବଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ପଠାଯିବା ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଢୌକନ ବା ଭେଟି—3. Dalee; present of fruits etc sent to relatives, friends, officials and voters on special or festive occasions or before elections.

୪ । ବାକ୍ସ ବା ପେଡ଼ି ଆଦିର ଢାଙ୍କୁଣୀ—
4. The cover of a box or basket.

୫ । ବାକ୍ସ, ଟେବଲ୍ ଓ ଅଲମାରି ଆଦିର ଦରାଜ—
5. The drawyer of a box, table or almira.

ଡାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ; ଓ. ଡାଳଶବ୍ଦରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ ଇ)—
Ḍāḻi ୧ । ଛୋଟ ଡାଳ—1. Small branch.
ডাঁটা, ডালাপালা ତୋରଣୀ ପ୍ରାୟେ ପତ୍ର ଡାଳ ।
ডাল, টহনী ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଶାଖା ବା ଡାଳ ଆକୃତିରେ କରାଯିବା ଚିତ୍ର—
2. Painting or picture drawn in the shape of branches.

୩ । ସବାରି ଓ ଗାଡ଼ିର ଆଗ ପାଖରେ ଲଣ୍ଠନ ଖଞ୍ଜିବା ନିମନ୍ତେ ଏବଂ କାନ୍ଥରେ ଦେବାଲ୍‌ଗିରି ଖଞ୍ଜିବା ନିମନ୍ତେ ବୃକ୍ଷଶାଖାକୃତି ଯେଉଁ ବଙ୍କା ଧାତୁମୟ ଶଲାକା ଲାଗିଥାଏ—
3. A metal bracket attached to a carriage, palki or wall to put lanterns on it; bracket-like pegs.

୪ । ତରାଜୁର ଦଣ୍ଡୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅର୍ଦ୍ଧ—4. The half portion of a weighing yard on each side of the pivot or central hole.

୫ । ନିଆଁ ଜଳୁଥିବା ହାଣ୍ଡିଇ—5. An earthen pot with fire burning in it; fire-pan.

୬ । ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ—7. Burning fire.

୭ । ଏକପ୍ରକାର ପାରିଧି ବା ଶିକାର ପ୍ରଣାଳୀ; ଡାଳ ପାରିଧି; ଡାଳ ବେଣ୍ଟ (ଏଥିରେ ଶିକାରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଜଳନ୍ତାନିଆଁର ହାଣ୍ଡିଇ ରଖି ବଣରେ ବୁଲନ୍ତି ଓ ଅଗ୍ନିଶିଖାକୁ ଦେଖି ମୃଗମାନେ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁକ ବା ଧନୁ ମାରନ୍ତି)—7. A kind of hunting (in which a burning fire-pan is carried over the head, when wild animals (deer) are attracted by the moving light and are shot down when they come near).

ଜଳେ କି ତହିଁ ଜ୍ୱଳନ କାମ ଡାଳି ବହି
ଅସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପମାକୁ ସେ ବାମା ଲଭଇ । ଉକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ, ଦଳିତ; ଦାଲ; ଦାଲୀ=ଶମୀଧାନ୍ୟ)—
Ḍāli ୧ । ଚଗଡ଼ା ମୁଗ ଆଦି ଶସ୍ୟ—1. Split pease.
ডাল, ডাইল; দাইল, ডালি **ডাল** [ଦ୍ର—ଚଗଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟର ନାମ ପରେ ଏହି ପଦ ବସେ । ଯଥା—ମୁଗଡାଲି, ବିରିଡାଲି, ହରଡ଼ଡାଲି, ଖେସାରିଡାଲି ଇତ୍ୟାଦି ।]

୨ । ଚଗଡ଼ା ଓ ଗୋଟାଛଡ଼ା ମୁଗଆଦିର ତିଅଣ; ଡାଲି ତିଅଣ; ସୂପ—2. Soup made of split pease.

ডালী **ডালী** ୩ । ଡାଲି; ବନ୍ଧୁଆଦିଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରିତ ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀସମ୍ବଳିତ ଉପଢୌକନ—3. Present of fruits and victuals sent to friends in a tray; dalee.

ଦେଇଅଛନ୍ତି ଡାଲି ଭରି ମେବା ନାନା । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶସ୍ୟାଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆର ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
Big wicker-baskets for storing grain.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶବରମାନେ ରାଜା ବା ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପରିବା ଆଦି ଭେଟି ଦିଅନ୍ତି; ଭେଟି—
Vegetables and fruits presented to the Raja or officials by Śabaras or people living in jungles.

ଡାଳିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ ବା ଦାରୁ)—୧ । ଛୋଟ ଡାଳ—
Ḍāḻiā 1. Small branch.
ডালপালা **টহনী** ୨ । ପତ୍ରରହିତ ସରୁଡାଳମାନ—2. Small boughs or branches when shorn of leaves.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମାଟିତିଆରି କ୍ଷୁଦ୍ର କଳସି; ଘଡ଼ି—
Small earthen water jug.

ଡାଲିଆ—ଦେ. ବି—ବେତ ବାଉଁଶ ଆଦିରେ ବୁଣା ଛୋଟ ଡାଲି—
Ḍālia Small trays of wicker work.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଢମା (ଦେଖ)
Ḍhamā (See)

ଡାଳ ଉ(ଓ)ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାଞ୍ଚଖୋଳିଆ ବା
Ḍāḻi u(o)rā ସାତଖୋଳିଆ ଘରର ସର୍ବ ନିମ୍ନ ଉରାର ଉପରେ (ଡାଳକ ଉରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେଉଁ ଉରାମାନ ଥାଏ—The lesser cross-beams in a five-plated or seven-plated thatched house.

ଡାଳ କାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ+କାଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ କାଠ ସରୁଆ ଓ
Ḍāḻi kāṭha ସଳଖ; ଯେଉଁ ଡାଳରେ ଗଣ୍ଠି ନ ଥାଏ—
টহনা Long slender pieces of wood which consist of branches having no warts or joints on them.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଊଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଡାଳ କୁଅ—ଦେ. ବ—ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମ୍ୟ କାକ—
Ḍāḻi kuā Ordinary crow; the house-crow.
কাগ **कौआ**
(ଡାଳି କାଉ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଲକ୍ଷ କୋଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ନୂଆଗଡ଼, ଦଶପଲ୍ଲା, ଖଣ୍ଡପଡ଼ା)
Ḍaḻiksha koḻi ବ—ପିଜୁଳି—Guava.
(ଡାଲକ୍ଷ୍ୟ କୋଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଳ ପଣସ—ଦେ. ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ପଣସ (ଏହା ସାଧାରଣତଃ
Ḍāḻi panasa ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ ନ ଫଳି ଡାଳରେ ଫଳେ)—
A kind of jack-fruit which is borne on the branches of the tree (instead of on the trunk).
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ପଣସ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ।]

ଡାଳ ପାରିଧି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗୟା;
Ḍāḻi pāridhi ରାତିରେ ଶିକାରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଡାଲ ବା ଜଳନ୍ତା
ଡାଳ ଢୋକର } ଅନ୍ୟରୂପ ନିଆଁର ଉମେଇ ନେଇ ବନରେ ବୁଲି
ଡାଳ ବେଣ୍ଟ } ପାଖକୁ ଆସିବା ମୃଗମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରିବା
ରୀତି—A kind of hunting in which animals are attracted by a burning fire-pan carried by an attendant on the head and are killed by the hunter when they come near.
[ଦ୍ର—ଡାଳପାରିଧିରେ ଶିକାରୀର ଅନୁଚର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଜଳନ୍ତା ନିଆଁର ଉମେଇ ବସି ସେ ଉମେଇ ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକଚିଆ ତାଟି ବାନ୍ଧି ଆପଣା ଅଣ୍ଟାରେ ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ନାଚି ନାଚି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲୁଥାଏ ଓ ତା ପଛରେ ଶିକାରୀ ବନ୍ଧୁକ ବା କାଣ୍ଡ ଧରି ଚାଲୁଥାଏ । ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନେ ସେହି ଗତିଶୀଳ ଆଲୋକ ଓ ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ିର ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ନିକଟକୁ ଆସିଲେ ତା ପଛରେ ଥିବା ଶିକାରୀ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଣ ବା ବନ୍ଧୁକ ମାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ମସାଲ (ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ଟର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟ୍) ଦ୍ୱାରା ମୃଗମାନଙ୍କୁ ନିକଟକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଡାଳପାରିଧି କରା ଯାଉଅଛି ।]

ଡାଳ ପୋହ(ହେ)(ହୋ)ଲା—ଦେ. ବ. (ସ. ଦଳ ଓ ପ୍ରବାଳ)—
Ḍāḻi poha(he)(ho)ḻā ୧ । ମାଳାରେ ଗୁନ୍ଥା ଯିବା ଲମ୍-
লংবা পলা ଲମ୍ବ ଗଡ଼ରେ କଟା ହୋଇଥିବା ପ୍ରବାଳଖଣ୍ଡ;
लम्बा मुंगा ବୃକ୍ଷବତ୍ ପ୍ରବାଳର ଡାଳ ବା ଶାଖାରୁ କଟା
ହୋଇଥିବା ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡମାନ—1. Long pieces of coral used for stringing into necklaces.
[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଳ ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବଙ୍କ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗଠିତ ଘରମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ଅଟେ । ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ ପରି । ସେହି ଶାଖାରୁ ସରୁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡମାନ କାଟିଲେ ତାହାକୁ ଡାଳ ପୋହଲା ଓ ଗୋଲ, ମୋଟା ଏବଂ ଗଣ୍ଠିଆ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡି ପୋହଲା ବୋଲାଯାଏ । ଏ ଡାଳ ପୋହୋଲର ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ଗୁନ୍ଥି କଣ୍ଠି ବା ମାଳ କରାଯାଏ ।]
୨ । ଏକଜାତୀୟ ନାଲି ଓ ଲମ୍ବା ଧାନ—
2. A species of paddy (red and long).

ଡାଳବି—ଗ୍ରା. ବ—ଡାଳିମ୍ବ (ଦେଖ)
Ḍāḻibi Ḍāḻimba (See)

ଡାଳ ବେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଡାଳି ପାରିଧି (ଦେଖ)
Ḍāḻi benṭa Ḍāḻi pāridhi (See)

ଡାଲି ଭାତ—ଦେ. ବ. (ସ. ଦଲ+ଭକ୍ତ)—
Ḍāli bhāta ୧ । ଭୋଜନାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଡାଲି ଓ ଭାତ—
দাল ভাত 1. Boiled pulse and rice used for meal.
डाल भात
୨ । ଶୂଦ୍ର ଘରର ଖିଆ ପିଠା—
2. A Śūdra's caste-dinner.
[ଦ୍ର—ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜିରେ 'ଖୀରି ଓ ପିଠା' ଆଦି ସାମଗ୍ରୀ ଖାଇବାକୁ ମିଳେ ଓ ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜି ବା ଜାତି-ଭାତରେ ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ 'ଡାଲି ଓ ଭାତ' ଖାଇବାକୁ ମିଳେ । ଏଥିପାଇଁ 'ଡାଲିଭାତ'ର ଏକ ଅର୍ଥ ଦାଣ୍ଡିଆ ଓ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କର ଜାତି-ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଭୋଜି । ବଡ଼ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜିକୁ ଖିରି ପିଠା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡାଳିମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଡାଳିମ୍ବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāḻima (etc) Ḍāḻimba etc. (See)

ଡାଳ ମହୁ—ଦେ. ବ—ଗଛର ଡାଳରେ ମହୁମାଛିମାନେ ବାନ୍ଧିଥିବା
Ḍāḻi mahu ଫେଣାରୁ ସଂଗୃହୀତ ମଧୁ—Honey from hives
ডালমধু made on branches of trees.
[ଦ୍ର—ମହୁମାଛିମାନେ ମହୁ ଫେଣା କରିବା ସ୍ଥାନବିଶେଷର ନାମ ଅନୁସାରେ ମହୁର ନାମ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଯଥା—କାନ୍ଥମହୁ, କୋରଡ଼ ମହୁ, ଡାଳ ମହୁ, ବାଉଁଶ ମହୁ । ମହୁମାଛିମାନଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ମହୁର ନାମ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଯଥା—ବାଘୁଆ, କଳୁଟ । ଫେଣାର ଆକାର ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ବିନ୍ଧଣୀ, ସାତ-ଫେଣିଆ ଇତ୍ୟାଦି ନାମକରଣ ହୋଇଥାଏ ।]

ଡାଳିମା—ଡାଳିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍāḻimā Ḍāḻimbā (See)

ଡାଳ ମାକୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବ—ଡାଳ ମାକୁଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Ḍāḻi mākurḍi Ḍāḻa mākurḍi (See)
(ଡାଳ ମାକଡ଼ୀ, ଡାଳ ମାଙ୍କଡ଼ୀ, ଡାଳ ମାଙ୍କୁଡ଼ୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଳ ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ସେଉଁ ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଅଂଶର
Ḍāḻi muṇḍā କାଠରୁ ତିଆରି ନ ହୋଇ ଗଛର ଡାଳ କାଠରୁ
ତିଆରି ହୋଇ ଥାଏ—Plough made from the branch portion of a tree (and not from its trunk.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ସେ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍‌ବଣ୍ଡ' ଦେଖିବେ

ଡାଳମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାଡ଼ିମ୍ବ, ଦାଳମ୍ବ, ଦାଡ଼ିମ)—
Ḍā̱limba ୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅମ୍ଳମଧୁର ରୁଚିକର ବହୁବୀଜ ଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ—
ସଂ. କୁଚଫଳ, ରକ୍ତବୀଜ, ବୃନ୍ତଫଳ — 1. Pomegranate (fruit and tree) Punica Granatum.
ଡାଲିମ, ଅନାର
अनार, दाड़िम
ତେ. ଦାନିମ୍ମ
ଫା. ଅନାର

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ସରୁ ଓ କଣ୍ଟାଳିଆ ଓ ଫୁଲ ନାଲି । ଏ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ଦେଖାଯାଏ । ବାଲିଆ ମାଟିରେ ଏ ଗଛ ଭଲ ରୂପେ ବଢ଼େ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଡାଳମ୍ବର ମଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ ଠାଣୁଆ ଅଂଶ ବା ଦାନା ନ ଥାଏ ତାକୁ 'ବେଦାନା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଯାହାର ମଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ଠାଣୁଆ ଦାନା ଥାଏ ତାହାକୁ ଅନାର ବୋଲାଯାଏ । କାବୁଲ ଆଦି ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳର ଡାଳମ୍ବ ବଡ଼ ଓ ସୁମିଷ୍ଟ ଏବଂ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଏ ଫଳ ଆମ ଦେଶକୁ ଆମଦାନି ହୁଏ । ସୁପକ୍ୱ ଫଳ ନ ଫାଟି ବହୁ ଦିନ ରହେ । ଡାଳମ୍ବ ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର, ସୁଗଠିତ ଓ ସୁବିନ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ସୁନ୍ଦର ଦାନ୍ତକୁ କବିମାନେ ଡାଳମ୍ବ ମଞ୍ଜି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଥାଆନ୍ତି ।]

୨ । (ଡାଳମ୍ବ ଉପରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇଲେ ଯେପରି ଦେଖାଯାଏ ସେହିପରି ଦେଖା ଯିବାରୁ) ଗୁଣ୍ଡଲଡ଼ିଠାକୁ ଘିଅରେ ପୁଆଇ କରାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲଡ଼ୁ— (ଏହାର ଆକାର ଆତ ଫଳ ପରି)—
2. A kind of sweatmeat prepared by frying flour paste in ghee (having the appearance of custard apple).

୩ । ଏକ ଜାତୀୟ କଳା ପଥର ଯାହାରେ ଧଳା ଧଳା ରଙ୍ଗର ରୁଅ ବା ଚୋପାମାନ ଦେଖାଯାଏ—
3. A kind of stone having coloured spots on it; spotted lime stone.

[ଦ୍ର—ଏ ପଥର ଦୃଢ଼ ଟାଣ ହେବାରୁ ଏଥିରେ ଶୀଳ, ଚନ୍ଦନପେଡ଼ି, କୁଣ୍ଡ, ଖଲ ଆଦି ତିଆରି କରାଯାଏ ।
ଯେଉଁ ପଥରରେ ନାଲି ଚୋପି ଦେଖାଯାଏ ତାକୁ ରଙ୍ଗ ଡାଳମ୍ବା ବୋଲାଯାଏ । ସେହିପରି କଳା ଡାଳମ୍ବା ଆଦି ନାମକରଣ ହୁଏ ।]

୪ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟ ସେନାପତି—
4. Name of a monkey general.

ବଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ କଞ୍ଚନ ଡାଳମ୍ବ ଇତ୍ୟାଦି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଡାଳମ୍ବ ଦଶନା—ଦେ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଦାଡ଼ିମ୍ବ + ଦଶନ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର
Ḍā̱limba daśanā ଦାନ୍ତ ଡାଳମ୍ବ ମଞ୍ଜିପରି ସୁନ୍ଦର—
A woman having teeth as graceful as the pomegranate seed.

ଡାଳମ୍ବ ମନଶିଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାଡ଼ିମ୍ବ ମନଃଶିଳା)—
Ḍā̱limba manaśi̱lā ଏକ ପ୍ରକାର ମନଃଶିଳା—
(ଡାଳମ୍ବା ମନଶିଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of red arsenic.

ଡାଳମ୍ବା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାଳମ୍ବ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Ḍā̱limbā 1. Ḍā̱limbā 2 & 3 (See)
୨ । ଡାଳମ୍ବ ମନଶିଳା (ଦେଖ)
2. Ḍā̱limba manaśi̱lā (See)

ଡାଲି ରୁ(ରୋ)ଟି—ଦେ. ବି— ୧ । (ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଖାଦ୍ୟର ୨ଟି ପ୍ରଧାନ ସାମଗ୍ରୀ) ଡାଲି ଓ ରୁଟି—
Ḍāli ru(ro)ṭi
दालरुटी
डालरुटी
1. Soup of pulses and bread; the (two chief ingredients of the food of the people of Northwestern India).
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜୀବିକା—
2. (figurative) Livelihood.

ଡାଳି ହଳଦି—ଦେ. ବି (ଦାରୁହରିଦ୍ରା)—ଦାରୁହରିଦ୍ରା; ଦାରୁହଳଦି—
Ḍā̱li ha̱ladi A medicinal plant of yellowish wood; Berberis Aristala; Cascinium Fenestratum.
दारुहरिद्रा
दारुहलदी
ତେ. ମାନପସୁପୁ
ତା. ମରମଞ୍ଜିଲ
ମ. ଦାରୁହଳଦ
ଗୁ. ଦାରୁହଲଦର
ଫା ଦାରୁଜୈବ
ଆ. ଦାରୁହଲଦ୍

[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର କଣ୍ଟକୀ କ୍ଷୁପବିଶେଷ । ଏହାର କାଠ ଓ ମୂଳ ହଳଦିଆ, ପିତା ଲାଗେ; ମୂଳ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ନେତ୍ରରୋଗ, କର୍ଣ୍ଣରୋଗ ଓ ମୁଖରୋଗବିନାଶକ ।]

ଡାଳୁଅ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଏକପ୍ରକାର ଧାନ; ଦାଳୁଅ--
Ḍā̱lua A species of paddy grown in summer.
(ଦାଳୁଅ — ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଧାନର ଚାଉଳ ମୋଟା ଏବଂ ଗୁରୁପାକ । ଖରାଦିନେ ଯେତିକି ପାଣି ଜୁଟାଇ ଏ ଧାନ ଫସଲକୁ ବଞ୍ଚାଯାଏ । ଡାଳୁଅ ଲାଗି କନାଶିରୀ ପାଣି ପିଇବା ନ୍ୟାୟ—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଲୋକେ ଡାଳୁଅ ଫସଲକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ବିଲକୁ ପାଣି ବୋହିବାରୁ ହିଡ଼ ଢାଲୁଆରେ ଥିବା କନାଶିରୀ ଗଛ ମଧ୍ୟ ପାଣି ପାଇ ବଞ୍ଚିଯାଏ । ସେହିପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପକାର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯଦି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପକୃତ ହୁଏ, ତେବେ ଏହି ପ୍ରବଚନ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ଡାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡାଶ୍)—ଲେଖିବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଶିଷ୍ଟ ବିରାମ-ଚିହ୍ନସୂଚକ ଏକପ୍ରକାର ଗାର (—); ୨ଟି ପରସ୍ପରସମ୍ବନ୍ଧ ଶବ୍ଦର ସଂଯୋଜକ ଚିହ୍ନ—
Ḍās
ड्यास
डैश
Dash.
(ଡ୍ୟାସ୍, ଡେସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର କେତେକ ଅଂଶ ଏକ ଧାଡ଼ିରେ ଥାଇ ଜାଗା ନ ଅଣ୍ଟିଲେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଡାସ୍ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଧାଡ଼ିରେ ବାକି ଅଂଶତକ ଲେଖାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବାମରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଲମ୍ବ ଗାର ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ନ

ଡାହ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଦାହ (ଦେଖ)
Ḍāha Dāha (See).
दाह्, डाह्

ଡାହକ—ଦେ. ବ—ଦାହକ (ଦେଖ)
Ḍāhaka Dāhaka (See).

ଡାହା—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଦାହ (ଦେଖ)
Ḍāhā Dāha (See).
ଡାହା ଉଭାର୍ଣ୍ଣ ରସାଣ ହେମପାତ୍ରେ ଛାଡ଼ ବ ମାଣିକ୍ୟ ମଣି ରେ ।
ଉଷ୍ଣ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ।

ଡାହାକ—ଦେ. ବ—ଦାହକ (ଦେଖ)
Ḍāhāka Dāhaka (See).

ଡାହାଙ୍ଗିରି—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର କାଣ୍ଡ ଥିବା ଲୁଣି ମାଛ—
Ḍāh āngiri A class of edible salt-water fish (found in the sea near Puri and in the Chilka lake).

ଡାହାଣ—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ. ଦକ୍ଷିଣ; ଭୁଲ: ପ୍ରା. ଡାହୁଣ; ଦକ୍ଷ= କର୍ମଠ; ଡାହାଣ ହାତ ବାମ ହାତ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କର୍ମଠ ଥିବାରୁ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଅଙ୍ଗର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ (ଅଙ୍ଗ); ଖାଇବା (ହାତ; ଗୋଡ଼)—
Ḍāhāṇa
डाइन, डाहिन, डान डानि
दाहिन
ବାଆଁ } ବିପରୀତ
ବାଆଁଣ }
1. Right(side of the limbs).
(ଯଥା—ଡାହାଣ ହାତ, ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ ।)
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଥିବା—
2 Belonging to the right side of a person.
(ଯଥା—ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣ ବଳଦ ।)
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବଦିଗକୁ ମୁହଁ କରି ଠିଆ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗମାନ ଦକ୍ଷିଣଦିଗକୁ ରହେ ତାକୁ ଦକ୍ଷିଣ ବା ଡାହାଣ ଅଙ୍ଗ ବୋଲାଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣ ବା ଡାହାଣ ହାତରେ ଖାଉଥିବାରୁ ଡାହାଣ ହାତକୁ ଖାଇବା (ଖାଇଲା, ଖାଇଆ) ହାତ ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଉକ୍ତ ଡାହାଣ ହାତ ଅଛି ସେହି ପାଖକୁ ଓ ସେହି ପଟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଡାହାଣ ବା ଖାଇଆ (ଖାଇବା, ଖାଇଲା) ବୋଲାଯାଏ ଯଥା—ଖାଇଆ ଗୋଡ଼; ଖାଇଆ କାନ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଡାହାଣ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣ ଚକ ଚାଲିବା ବେଳେ ଖାଲରେ ପଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—The state of the right wheel of a cart moving on a lower plane than the left one.
Ḍāhāṇa paṛiā

ଡାହାଣ ବାଆଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଦକ୍ଷିଣ+ବାମ)—
Ḍāhāṇa bā-āṇa ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମପାର୍ଶ୍ୱ—
Right and left sides.
ବଣ—ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Situate on the right and on the left sides.

ଡାହାଣ ବାଆଣ ବୋଦା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କୌଣସି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ଏକସମୟରେ ବଳି ଦିଆଯିବା ଦୁଇଟି ବୋଦା ବା ପଶୁ—Two victims killed simultaneously before a Goddess.
Ḍāhāṇa bā-āṇa bodā
(ଡାହାଣ ବାହାଣ ବୋଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବଳି ଦେଲେ ସେ ଯେଉଁ ପରି ପ୍ରସନ୍ନ ହେବେ, ଦୁଇଟି ବଳି ଦେଲେ ତଦପେକ୍ଷା ବେଶି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବେଶି ବର ଦେବେ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଡାହାଣ ବାଆଣ ବୋଦା ଯାଚନ୍ତି ।]

ଡାହାଣହାତ ଚଳିବା—ଦେ. ବ—୧ । ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—
Ḍāhāṇahāta chaḷibā 1. Meals.
दक्षिणहस्त चाला
୨ । ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନ; ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ—
2. Livelihood; sustenance.

ଡାହାଣହାତ ଚାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋଜନ କରିବା—
Ḍāhāṇahāta chāḷibā To eat or take one's food.
दक्षिणहस्त चालान
[ଡାହାଣ ହାତ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାହାଣା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—(ସଂ. ଡାକିନୀ=ଦେ. ଡାହାଣୀର ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ ଡାହାଣା)—୧ । ଖାଦ୍ୟଲୋଲୁପ; ଭିକାଲା; ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଖାଇବା ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ; ଯେ ଖାଇବା ଲୋକର 'ପେଟରେ ପଶେ'—
Ḍāhāṇā
(ଡାହାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Yearning after or casting wistful glances on another man's food.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଯେବେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ କେହି (ଡାହାଣା ପୁରୁଷ ବା ଡାହାଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ ତେବେ ସେ ଖାଦ୍ୟକୁ ଖାଇଲେ ପେଟ ଅସୁଖ ହୁଏ ବା ପେଟ ଫାଟେ । ଡାହାଣା ବା ଡାହାଣୀ ଅମୁକ ଲୋକର 'ପେଟରେ ପଶିଛି' ବା ଖାଦ୍ୟରେ 'ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଛି' ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି । ପୁରୁଷ ଡାହାଣାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀ ଡାହାଣୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅଧିକ ପ୍ରବଳ । ଡାହାଣୀ ଚଳଲ ଲୋଚ୍ଚ, ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ (ଶିଶୁ, ଯୁବତୀ) ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ ବା ତାକୁ 'ଖାଇ ଦିଏ'—2. One who casts wistful or covetuous glances at a beautiful infant or lady.

ଡାହାଣିଆଁ (ଆ)—ଦେ.ବଣ—୧ । ବହୁଲୋକ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାରୁ ତାହା ସ୍ୱାଦୁ ଲାଗେ ନାହିଁ; ଅଧିଦୃଷ୍ଟିଆ —1. (food) Spoiled by being exposed to the public gaze.
Ḍāhāṇiāṅ(ā)
(ଯଥା—ହାଟରେ ମାଛତରକାରୀ ଡାହାଣିଆଁ ହୋଇଗଲାଣି ।)

୨ । କୃଶ (ଯେଉଁ ଶିଶୁକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଥାଏ ତାହା ପରି କୃଶ)—2. Weak and emaciated.

୩ । ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ—
3. Belonging to the right side.
(ଯଥା—ହଳ ବା ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣିଆଁ ବଳଦ ।)

ଡାହାଣିଆଁ ଖରା—ଦେ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ପଡ଼ିବା ଖରା ବା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—The slanting rays of the sun just before it sets down.
Ḍāhāṇiāñ kharā

ଡାହାଣିଆଁ ଦିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ) ଶ୍ରୀହୀନ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯିବା—To look pale and emaciated.
Ḍāhāṇiāñ disibā

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ ବା ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଡାହାଣୀ ଖାଇଥାଏ ବା ଶୋଷିଥାଏ ତାହା ଶୁଖିଯାଏ ଓ ଶ୍ରୀହୀନ ହୁଏ ।]

ଡାହାଣିଆଁ ପୋକ—ଦେ. ବି—କାଠି ପୋକ (ଦେଖ)
Ḍāhāṇiāñ poka — Stick insect; Diapheromera Famorata.

ଡାହାଣିଆଁ ବଳଦ—ଦେ. ବି—ବେଙ୍ଗଲାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ବଳଦ—The bullock which is tethered to the end of the tether during paddy-treading operation.
Ḍāhāṇiāñ baḷada

ଡାହାଣୀ—ଦେ. ବି (ସ. ଡାକିନୀ)—୧ । ଡାକିନୀ; ଯୋଗିନୀ; ଅପଦେବତା; କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସହଚରୀ—1. An evil spirit (female); an evil Deity; one of the 64 Joginis attending on Goddess Kāḷī.
Ḍāhāṇī
डाईन्, डाईनी
डाईन, चुडेल

୨ । ପିଶାଚୀ—2. A female ghost.

टोनहोई ୩ । ଗୁଣୀ ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. A woman versed in sorcery or blackart.

୪ । ଡାକୁଣୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପରର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ବା ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ; ମାୟାବିନୀ—4. Sorceress; witch; a woman who casts longing glances on a dainty article of food or on a fine-looking infant.

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଜଣେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ଇତର ଜାତୀୟା କୁରୂପା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କେହି କେହି ଡାହାଣୀ କହନ୍ତି । ଏମାନେ ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ, ଗାଈ ପଶୁ କିମ୍ବା ଭଲ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଖିଲେ ତହିଁପ୍ରତି ଏପରି ଲୋଲୁପ କୁଦୃଷ୍ଟି ପକାନ୍ତି ଯେ ତଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟ ଜୀବଟି ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମରିଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ ଯେ ଖାଏ ତାର ମଧ୍ୟ ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ କହନ୍ତି ଯେ ଡାହାଣୀ ମୋ ପିଲାର ପେଟରେ ପଶି ପେଟ କୋରି ପକାଉଛି ବା ମୋ ପିଲାଟିକୁ ଡାହାଣୀ ଖାଇଗଲା ବା ମାରିପକାଇଲା, ଏ ଖାଦ୍ୟକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଡାହାଣୀମାନେ ଆପଣା ଦେହ ସଙ୍ଗେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଶିଶୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ଅଦୃଶ୍ୟ ନଡ଼ା (ଯାହା କି ଡାହାଣୀଙ୍କ ଦେହକୁ ଯୋଗ କରିଥାଏ) ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଶିଶୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷି ନେବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସାଧାରଣତଃ ଡାହାଣୀ ବୋଲି ପରିଚିତ ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମାଆମାନେ ନିଜ ନିଜର ଶିଶୁକୁ ଓ ଗାଈ ପଶୁ ପୋଷିଥିବା ଲୋକେ ଗାଈ ପଶୁକୁ ଓ ଖାଦ୍ୟକୁ ଲୁଚାଇକରି ରଖନ୍ତି । ଏହି ଡାହାଣୀମାନେ ନିଶା ରାତିରେ ଛଦ୍ମ ଓ ବିକଟ ବେଶ ଧରି ଗୋପନରେ ଆପଣା ପରିବାରର ଅଜ୍ଞାତରେ ଘରୁ ବାହାରିଯାଇ ଗୁହପଢ଼ିଆରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସହଚରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଲଙ୍ଗଳା ହୁଅନ୍ତି, ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳକୁ କରି, ଗୋଡ଼କୁ ଉପରକୁ ଟେକି ହାତରେ ଜଳି ଜଳି କାଣ୍ଠି ବତୀ ଧରି ବୁଲିବାର ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଦେଖିଥିବାର କହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ କଞ୍ଚାଖାଇ ଡାହାଣୀ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ଜୀବନ୍ତ (କଞ୍ଚା) ମନୁଷ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଶ୍ମଶାନରେ ଶବର କଞ୍ଚା ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ନିଶା ରାତିରେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ କେହି ମନୁଷ୍ୟ ପଡ଼ିଗଲେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇଯାଆନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣା ଅଛି । ଶୁଖିଲାଖାଇ ଡାହାଣୀମାନେ ଶୁଖିଲା ବସ୍ତୁ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ଶୁଖିଲା ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି । ଡାହାଣୀମାନେ ନାରୀରୂପଧାରୀ ଡାକିନୀ ବା ଅପଦେବତା ଥିବାର ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ । ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି ଶିଶୁଠାରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲେ ସେ ଶିଶୁକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର (ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା), ଜଡ଼ିବୁଟୀ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।

ଡାହାଣୀମାନେ ପାଲ ଦଉଡ଼ିକୁ ଡେଇଁ କରି କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ଚାରିପାଖେ ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଟଣା ହୋଇଥିବା ଗାରକୁ ଡେଇଁ କରି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଏମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଯଥା—କଞ୍ଚାଖାଇ, ଶୁଖିଲାଖାଇ, ଶୋଷଣୀ, ଖୁଦୁଡ଼ୀ, ହାଡ଼ବାଇ, ଦୃଷ୍ଟି, ପିଶାଚୁଣୀ ବା ପିଶାଚୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ଡାହାଣୀ' ଶବ୍ଦ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଡାହାଣୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଓ ପ୍ରତିଷେଧକ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରକୁ 'ଗାରୁଡ଼ି ବିଦ୍ୟା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏହା ଆସାମ ଦେଶସ୍ଥ 'କାଉଁରି କାମାକ୍ଷ୍ୟା' ବା 'କାଉଁରି କାମଚଣ୍ଡୀ' ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଇ ପାରେ ବୋଲି ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । କାଉଁରି କାମଚଣ୍ଡୀ ଅଞ୍ଚଳରେ 'ନେତେଇ ମା ଧୋବଣୀ' 'କଟେଇ ମା ପତର ଶବରୁଣୀ' ପ୍ରଧାନ ଗୁରୁ ଥିଲେ ବୋଲି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଝଡ଼ାଫୁଙ୍କାର ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇମ୍ପ	ଡ଼,ଢ଼	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଳ

ସେମାନଙ୍କ ନାମରେ ଉଣିତା ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସମାଜରୁ ଉଠ୍ପାଟିତ ହେଉଅଛି । ଏସଂସ୍କାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଢଗ ଓ ପ୍ରବଚନ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ପଦାରେ ପୁଅ ଦେଇ ଡାହାଣୀକୁ ଡରବା ନ୍ୟାୟ । ଡାହାଣୀ ବା ପିଚାଶୁଣୀମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାହାକୁ ବାଉଳ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଗୁଣିଆଁ ଆସି ଝାଡ଼ଫୁଙ୍କ କଲେ ଡାହାଣୀମାନେ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରୁ ଛାଡ଼ି ପଳାନ୍ତି । ନଚେତ୍ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ଏଥି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଢଗ ଅଛି; ଯଥା—ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗିବା, ଗୁଣିଆଁ ହୋଇ ଝାଡ଼ିବା ନ୍ୟାୟ ।]

ଡାହାଣୀ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ର—ପୁଅ ରୋଗ; ଶିଶୁକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା ଯୋଗୁଁ ଶିଶୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Dāhāṇi khāiba
ପୁୟେଁ ପାଓୟା; ଡାଇନୀ ଚোଯা
Possession of children by a witch; rickets; infantile marasmus.

ଡାହାଣୀ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରରୁ ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଡାହାଣୀକୁ ନିଃସାରଣ କରିବା—To exorcize.
Dāhāṇi chhaṛḍā(ṛḍe)ibā
ଡାଇନୀ ଛାଡ଼ান
आसेब उतारना

ଡାହାଣୀ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ର—ଡାହାଣୀ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Dāhāṇi pasibā — Dāhāṇi khāibā (See)

ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅପଦେବତାଙ୍କର ଅବିର୍ଭାବ ହେବା—Possession by evil spirits or witches.
Dāhāṇi lāgibā
ডাইন লাগা

ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗିବା; ଗୁଣିଆ ହୋଇ ଝାଡ଼ିବା—ଢଗ ।

ଡାହା ମିଛ—ବୈଦେ. ବି. (ବ)—ଭୁଚ୍ଚା ମିଛ; ଖଣ୍ଟା ମିଛ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା କଥା—Downright falsehood.
Dāhā michha
ডাহামিথ্যা
ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମିଥ୍ୟା—Totally false.
निपट झूठा

ଡାହାଲ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—
Dāhāla — 1. An ancient country.
୨ । ଡାହାଲ କୁକୁର (ଦେଖ)
2. Dāhāla kukura (See)

ଡାହାଲ କୁକୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳକ=ଡାଳ+କୁକ୍କୁର; ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଡାଳ ପରି ସରୁ ଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ଦୀର୍ଘକାୟ କ୍ଷୀଣକଟି ଲମ୍ବପାଦ ଗୋଳଅମୁହାଁ ଶିକାରୀ କୁକୁର—Grey hound.
Dāhāla kukura
ডালকোতা
डालकुता; ताजीकुता
(ଡାହାଲ କୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡାହାଲକୁତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଲମ୍ବ ଓ କ୍ଷୀଣ-କ୍ଷୀପିକା; ମୁଣ୍ଡ ଶ୍ୱେତ ଓ ମୁହଁ ଗୋଲଅ; ପାଦ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ଉଦର ଓ କଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃଶ; ଦେହର ଲୋମ ପାତଳା ଏବଂ ଶ୍ୱେତ ଶ୍ୱେତ । ଏମାନେ ଅତି ଦ୍ରୁତଗାମୀ । ଏମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଜନ୍ତୁକୁ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ବା ଜନ୍ତୁଠାରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ଜନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ସହଜରେ ପରିତ୍ରାଣ ପାଏ ନାହିଁ ।]

ଡାହାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ଡାହାଲ କୁକୁର ପରି) କ୍ଷୀଣକାୟ ଓ ଢେଙ୍ଗା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Thin and tall (person).
Dāhāliā

ଡାହାଲିଆ କୁକୁର—ଦେ. ବି—ଡାହାଲ କୁକୁର (ଦେଖ)
Dāhāliā kukura — Dāhāla kukura (See)
(ଡାହାଲିଆ କୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡାହାଲିଆ କୁତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାହି—ଦେ. ବି—୧ । ବୃକ୍ଷର ଡାଳ—
Dāhi — 1. Branch.
ডালপালা
୨ । ଛୋଟ ଡାଳ—2. Small branch.
टहनी

ପୁଷ୍ପିତ ଏବେ ହୋଇ ହୋଉଛି ଡାହି—ମଧୁସୂଦନ, ଉତ୍ତର ରାମଚରିତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାର୍ବତ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ—
ଡାହି କାଟି ବଗଡ଼ା ମାରି ଫସଲ କାଢ଼ ଥିଲୁଁ—
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ୩୨।୫, ୩୧୭ ପୃଷ୍ଠା ।

ଡାହିଆ—ଦେ. ବି—ଡାହି (ଦେଖ)
Dāhia — Dāhi (See)

ଡାହିକା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦାଇକା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dāhikā (etc) — Dāikā etc (See)

ଡାହୁ—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ବାମ ଦିଗ—
Dāhu — (nautical term) The left (direction).
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡାବଲ (ଦେଖ)—Dābala (See)

ଡାହୁକ—ସଂ. ବି. [ଦହ୍ ଧାତୁ=(ରୋଗ) ଦାହ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ]—କୂଳେଚର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—The white-breasted water-hen; Amourornis Phœnicurus; water rail or the clapper rail; Rallus Aquaticus.
Dāhuka
ডাকপাখী; ডাহুক
डाहुक

ଡାହୁକ ଡାକ ଠିକ ଶାମୁକ ଧ୍ୱନି
ଛଳେ ଚକ୍ରାର କଲା ଉଦେ ଅବନି—ଗୋଲୋକ, ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ୧୬।୧୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଗୋଡ଼ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ମୁଣ୍ଡ ଓ ଛାତି ଧଳା; ପିଠି ପାଉଁଶିଆ କଳା; ଥଣ୍ଟ ସବୁଜ; ପଳାଇବା ସମୟରେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଟେକି ପଳାନ୍ତି; ଜଳର କୂଳରେ ବସା କରନ୍ତି; ବର୍ଷା ଓ ଶରତ୍କାଳରେ 'କକ୍ କକ୍ କୋଅ କୋଅ' ଡାକ ଡାକନ୍ତି; ଦିନ ରାତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରହରର ଶେଷରେ ଡାକନ୍ତି; ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭରେ ଅଣ୍ଡା ଦିଅନ୍ତି ।

ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ଚଢ଼େଇଆମାନେ ଡାହୁକ ଧରିବା ପାଇଁ ଫାଶ ମେଲାଇ ମେଲା ଫାଶର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ପିଞ୍ଜରାରେ ଗୋଟିଏ ଡାହୁକକୁ ବନ୍ଦ କରି ଥୋଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଖଣ୍ଡିଦୂରରେ ଲୁଚି କରି ବସନ୍ତି । ପିଞ୍ଜରା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଡାହୁକଟି ବୋବାଇ ଉଠିଲାକ୍ଷଣି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଡାହୁକମାନେ ପିଞ୍ଜରା ନିକଟକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସି ଜୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ସେହି ସମୟରେ ଫାଶର ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଦେଲାରୁ ଡାହୁକଯାକ ଜାଲରେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି 'ବର୍ଜିଣମରା ଡାହୁକ ।'

ଡାହୁକମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ସରୁ ଓ ଡେଙ୍ଗା ଥିବାରୁ ନଳୀଗୋଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ 'ଡାହୁକୀ' ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ 'ଡାହୁକା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡାହୁକା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ନଳୀଗୋଡ଼ା—
Ḍāhukā — Having long and slender legs (like a gun-barrel.)
(ଡାହୁକଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡାହୁକୀ; ଡାହୁକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାହୁ ପୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡାବଲ ପୁଅ (ଦେଖ)
Ḍāhu puā — Ḍābala puā (See)

ଡାହୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈ ଗର୍ଭପାତ କରାଏ—
Ḍāhula — A cow which miscarries.

ଡି—ଦେ. ଅ—ଡି ଡି (ଦେଖ)
Ḍi — Ḍi ḍi (See)
(ଡିଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି. (କଚେରୀର ବ୍ୟବହାର)—
୧ । ଡିଗ୍ରୀର ସାଙ୍କେତିକ—
1. Abbreviation for the word decree.
(ଯଥା—ଡିଗ୍ରୀଦାର=ଡି: ଦାର; ଡିଗ୍ରୀଜାରି=ଡି: ଜାରି ।)
୨ । ଏକରର ଶହେଭାଗରୁ ଏକଭାଗର ବା ଡେସିମିଲ୍‌ର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—2. Abbreviation for the word decimal of an acre.

ଡିଅ—ଗ୍ରା. ବି—ଡିହ (ଦେଖ)
Ḍia — Ḍiha (See)

ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଡିଆଁ (ଦେଖ)
Ḍiā — Ḍiāṅ (See)
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଦୀପ—Lamp.

ଡି. ଆଇ. ଜି—ବୈଦେ. ବି. (ସାଙ୍କେତିକ)—ପୁଲିସ ଆଦି ବିଭାଗର
Ḍi āi ji — ପ୍ରାଦେଶିକ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ସହକାରୀ: ଡେପୁଟି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର
ডি আই জি — ଜେନେରାଲର ୩ ଗୋଟି ବଡ଼ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟ ଇଂରାଜି
डि आइ जि — ଅକ୍ଷର ସମ୍ବଳିତ ସାଙ୍କେତିକ—D. I. G; abbreviation for Deputy Inspector General of Police or other department.

ଡିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୀନ)—୧ । ଲମ୍ଫ; କୁଦା—
Ḍiāṅ — 1. A jump; a leap; bound.
ଡିଁଆ } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ଡେଇଁବା; କୁଦିବା—
ଡିଁଅ } — 2. Jumping.
ডিঅাঁ; ডিঙ্গা — ୩ । ଦଉଡ଼ିବା—3. Running about.
ফলাঁগ, फाँद् (ଯଥା—ଦୁଷ୍ଟ ବାଳକ ସ୍କୁଲକୁ ନ ଯାଇ ବହି ନ ପଢ଼ି ଖାଲି ଡିଆଁ ମାରୁଛି ।)
୪ । ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡର ସ୍ପନ୍ଦନ—
4. Throbbing; palpitation.

୫ । ଗୋରୁ, ମହିଷି ଇତ୍ୟାଦି ପଶୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପଶି ନ ପାରିବେ ଅଥଚ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଡେଇଁ କରି ସେଠାକୁ ଯାଇ ପାରିବେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାଡ଼ରେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଛକି—
5. A turnpike; two bamboos placed crosswise in a gate which men pass by jumping over but which cattle cannot pass.
୬ । ଯେଉଁ ବାଡ଼କୁ ମନୁଷ୍ୟ ଡେଇଁ କରି ଯାଇପାରେ; ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼—6. A low fence over which a man can leap.
୭ । ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ନଦୀ ପ୍ରଭୃତିରେ କରାଯିବା ମାଟିର ଗଡ଼ା ବା ଜାଲ ଇତ୍ୟାଦିର କମୋଜ ବାଡ଼—
7. A contrivance made of sloping nets or earth on which fishes fall while jumping up from water.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉପରକୁ ମାଛ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ପାଣିକୁ ପଳାଇ ଯାଇ ନ ପାରି ସହଜରେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି ।]
ବଣ—୧ । ଯେ କୁଦେ—1. Jumping.
(ଯଥା—ଡିଆଁ ପୋକ ।)
୨ । ସଂକ୍ରାମକ; ଯେଉଁ ରୋଗ ଏକ ଲୋକଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକଠାକୁ ଡିଏଁ ବା ସଂକ୍ରମଣ କରେ—
2. Contagious (disease); infectious.
୩ । ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଅନେକ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ବା ପ୍ରଶସ୍ତ ଗର୍ତ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ଡେଇଁ କରି ଯିବାକୁ ହୁଏ—
3. (a road) To pass which a man has to jump over many fences and pits.
୪ । ବହୁ ଅନ୍ତର ବା ବ୍ୟବଧାନରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଗ୍ରାମଆଦି)—
4. Situated at great intervals.
(ଯଥା—ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ଡିଆଁ ଅଟେ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଇଁ. ହୁ. ଘମର)—ଉଇ—
White ant.

ଡିଆଁଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ବାଦ୍ ଦେବା—
Ḍiāṅi debā — 1. To pass over.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅସଲକଥା ଡିଆଁଇ ଦେଇ ଅନ୍ୟ କଥା କହିଗଲି ।)
୨ । (ରୋଗ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରାଇ ଦେବା—
2. To cause one's disease to infect another person.

ଡିଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଡୀନ)—
Ḍiāṅibā — ୧ । ଡେଇଁବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ডিঙ্গান — 1. The causative of Deiṅbā.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଁ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନୃ

उछालना; फन्दाना ୨ । ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପଦାର୍ଥ (ବାଡ଼ ବା ପାଚେରି)କୁ
ଡିଆଁଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡ଼ିଆଁଇବା } ଅତିକ୍ରମ କରାଇ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ନିକ୍ଷେପ କରିବା—2. To throw a thing over a high fence wall.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ଆଦି ଡେଇଁଯିବାର ଉପାୟ କରିବା—
3. To cause another to jump or leap over a high fence, wall or ridge.
(ଯଥା—ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀକୁ ଗନ୍ଧା ବେଢ଼ା ଉପରେ ଡିଆଁଇବା)

ডিংগা ୪ । କୌଣସି ଉଚ୍ଚଡ଼ା ପଦାର୍ଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ଟପିବା;
उछलना, फाँदना ଡେଇଁବା; କୁଦିବା—
4. To overleap; to jump or leap over.

୫ । ଦଉଡ଼ିବା—
5. To run about; to frisk about.

୬ । ବସ୍ତୁବିଶେଷ ପଦାର୍ଥକୁ ଉପରକୁ ପୋପାଡ଼ ପୁନର୍ବାର ଧରିବା-
6. To toss a thing up; to throw a thing to the air and again catch it (e. g. a ball).

ନଳରାଜା ତା ଶୁଣି ଡିଆଇଁ ଟଙ୍କୁ
ବୋଇଲେ କାହିଁକି ପ୍ରସ୍ଥର ତୋ ମୁଣ୍ଡକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ।

୭ । ନାଚିବା—7. To dance.

୮ । ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା—2. To throb.
(ଯଥା—ମୋ ଡାହାଣ ଆଖି ଡିଆଁଉଛି ।)

୯ । (ରୋଗ) ସଂକ୍ରମଣ କରିବା—
9. To infect (said of contagious diseases).

ଡିଆଁ ଜର—ଦେ. ବି—ସଂକ୍ରାମକ ଜର; ଯେଉଁ ଜର ଜଣକୁ ହେଲା
Ḍiañ jara ପରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ—
ছুঁয়াচে জর Contagious or infectious fever.
उड़नी बुखार

ଡିଆଁ ଡେଇଁ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । କୁଦା; ଲମ୍ଫ—
Ḍiañ ḍeiñ 1. Jump; leap
লাফালাফী ୨ । ଦଉଡ଼ିବା—2. Running; bounding
उछल कूद along; frisking.
୩ । ଏକାଧିକଥର ଡେଇଁବା କର୍ମ; କୁଦାକୁଦି; ଲମ୍ଫଝମ୍ପ—
3 Repeated leaping.

ଡିଆଁ ପୋକ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପୋକମାନେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲନ୍ତି—
Ḍiañ pōka Jumping insects.

ଡିଆଁ ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମସୃଣଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ ବେଙ୍ଗ,
Ḍiañ beṅga ଏମାନେ ବହୁତ ବ୍ୟବଧାନ ଡେଇଁ ପାରନ୍ତି—
Leaping frog (a kind of frog).
[ଦ୍ର—ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ଆଖିକୁ ଡେଇଁପଡ଼ନ୍ତି ।]

ଡିଆଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୁଦିବା; ଲମ୍ଫ ଦେବା—
Ḍiañ māribā 1. To jump over; to leap over.
ডিআঁ মারা × × ମିଥ୍ୟା ସରପାବ ଡିଆଁ ମାରି ନଥିଁ ନଇଥାଏ ।
फान्दना ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଦଉଡ଼ିବା—2. To run along.

୩ । ଦଉଡ଼ିକରି ପଳାଇବା—
3. To run away; to flee away.

୪ । ଶୀଘ୍ର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
4 To leave a place in hot-haste.

ଅରେ ଭାଇ ଶୁଣ ! ଡିଆଁ ମାରିଯିବାକୁ ବସିଲୁ ହଟ.
ଡକା କରଇ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ଧରିଲିଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡିଆଁ ରୋଗ—ଦେ. ବି—ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ; ଯେଉଁ ରୋଗ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି-
Ḍiañ roga ଠାରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଡିଏଁ ବା ସଂକ୍ରମଣ କରେ—
ছোঁয়াচে রোগ Contagious disease; infectious
उड़नो बिमारी disease.

ଡିଆସିଲି—ଗ୍ରା. ବି—ଦିଆସିଲିଇ (ଦେଖ)
Ḍiāśili Diāsilāi (See)

ଡିଉ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—(ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତା) ହୁଣ୍ଡି ବା ଟଙ୍କା ଅଦାୟ
Ḍiu କରାଯିବାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମିଆଦ—
ডিউ, **डिउ** Due (date of a hundi).

ଡିଉଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡ୍ୟୁଟି)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ
Ḍiuṭi ନ୍ୟସ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—1 Particular duty
ড্যুটি assigned to a person.
ड्यूटि ୨ । ଅବକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
(ଡ୍ୟୁଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଳ୍କ—2. Duty or cess assessed on exciseable articles.
୩ । ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଦିରେ ମରୁମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ବା ଭୃତ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଳି—
3 Turn of a student or servant to attend the patients etc in a hospital.

ଡିଉ ଡେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତା)—
Ḍiu ḍeṭ ତମସୁକ ବା ହୁଣ୍ଡି ଅବଧିରେ ନିଆଯିବା ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ
ডিউডেট করিবা ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ—
डिउडेट Due date of a hundi or bond.

ଡି. ଏସ୍. ପି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସାଙ୍କେତିକ)—ପୁଲିସ୍ ଡେପୁଟୀ
Ḍi. es. pi ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ; ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ
ড়ি এস্. পি ସହକାରୀ—D. S. P.; Deputy Superintendent of Police.
डि. एस्. पि

ଡିକି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡିକ୍କୀ)—୧ । ରିଚାର୍ଡ଼ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର
Ḍiki ଡାକନାମ— 1. Dicky; nick name
ড়িকী of Richard.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଥିବା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଡିକୀ ୨ । (ଇଂ. ଡିକ୍କୀ = ଗୁକର ବସିବା ପାଇଁ ମଟର (ଡିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଆସନ) ମଟରଗାଡ଼ିର ଡ୍ରାଇଭର ସହାୟକ ଭୃତ୍ୟ; କ୍ଲିନର— 2. A servant or cleaner who accompanies a motor-car and helps the driver in any trouble.

ଡିକି ସିଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡିକ୍କୀ)—ଗୁକର ବା ସଇସ ବସିବା ପାଇଁ Diki sit କେତେକ ମଟରଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଆସନ— ডিকীসিট Dickey; a seat at the back of some **डिकीसीट** motor-cars for the servant or cleaner.

ଡିକ୍ଟେସନ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)—ମୁହଁରେ ବୋଲାଯିବା ପଦ ଓ ବାକ୍ୟମାନ Diktesan ଲେଖିନେବା ପାଇଁ ଲେଖକକୁ ଶୁଣାଇ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ডিক্টেসন ବ୍ୟକ୍ତି ଙ୍କର ଉକ୍ତ ପଦମାନ କହିବା—Dictation. **डिक्टेसन**

ଡିକ୍ରୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡିଗ୍ରୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Dikri (etc) Digri etc. (See) (ଡିକ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିକ୍‌ସିନାରି—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ.ଡିକ୍ସନାରି)—ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ; ଭାଷାକୋଷ Dik-sinari ଶବ୍ଦକୋଷ; ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ କୌଣସି ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ডীক্সীনারী ମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ— **डिक्सनारी** Dictionary; lexicon. (ଡିକ୍ସନାରି, ଡିକ୍ସନେରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଗ୍‌ବାଜି—ଦେ. ବି.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ଶୂନ୍ୟରୁ ଭୂଇଁ ଲେଉଟି-Dig-bāji ପଡ଼ିବା; ମାଙ୍କଡ଼ଡିଆ—Somersault. ডাগবাজী **उछलकूद** (ଡିଗିବାଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିକ୍ରୀ)—୧ । ଫଇସଲା; ଅଦାଲତର କଚେରୀ Digri ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା—1. Judicial decision; decree ডিক্রী, ডিগ্রী or final order. **डिक्री, डिगरी** [ଦ୍ର—ମକଦ୍ଦମା ବିଚାରର ଶେଷ ସାରେ ଅଦାଲତ ଗୋଟିଏ (ଡିଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ରାୟ (Judgment) ଦିଅନ୍ତି; ସେଥିରେ ମକଦ୍ଦମାର ସମସ୍ତ ହାଲ୍ ଓ ମୀମାଂସାର କାରଣମାନ ଖୋଲି ହୋଇ ଲେଖା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଡିଗ୍ରୀରେ ଅଙ୍କରେ ପ୍ରାର୍ଥିତ ଦାବୀ ଓ ଜିଣିଥିବା ପକ୍ଷ କ ପ୍ରତିବାଦୀ କାହାଠାରୁ କିପରି ଆକାରରେ ପାଇବ ତାହାହିଁ କେବଳ ଲେଖା ଥାଏ । ମୀମାଂସାର ହେତୁବାଦମାନ ଡିଗ୍ରୀରେ ଲେଖା ହୋଇ ନ ଥାଏ ।]

୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ କୌଣସି ପକ୍ଷର ଜୟଲାଭ—
2. Success of one party in litigation.

୩ । ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ତାପର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣ—
3. Degree of a thermometer.

୪ । ସମକୋଣର $\frac{1}{90}$ ଅଂଶ, କୋଣର ପରିମାପକ ଭାଗ—
3. One ninetieth part ($\frac{1}{90}$) of a right angle.

୫ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି; ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍‌ମାନଙ୍କ ଉପାଧି (ଯଥା; ବି. ଏ, ଏମ୍. ଏ, ବି. ଏଲ୍, ବି. ଇ;)—5. Decree or title of academic distinction conferred on graduates of an university.

ଡିଗ୍ରୀ କର(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ମକଦ୍ଦମାରେ କୌଣସି Digri kara(re)iba ପକ୍ଷର ଜୟଲାଭ କରାଇବା— ডিগ্রী করান To secure a decree; to get a case **डिग्रि करना** decreed. (ଡିଗ୍ରି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଗ୍ରୀ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ—ଦେ. ବି.—(କଚେରୀ ଭାଷା)—ବନ୍ଧକୀ ଓ ବଣ୍ଟନ Digri churdānta ମକଦ୍ଦମାର ପ୍ରାଥମିକ ଡିଗ୍ରୀକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ডিগ্রীচূড়ন্ত সময় ପରେ ଶେଷ ଡିଗ୍ରୀରେ ପରିଣତ କରାଇବାର (ଡିଗ୍ରୀଚୂଡ଼ାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଣାଳୀ—A preliminary decree being made absolute or final in a mortgage or partition suit

ଡିଗ୍ରୀ ଜାରି—ବୈଦେ.ବି. (କଚେରୀ ଭାଷା)—(ଇଂ ଡିକ୍ରୀ ଓ ଫା. ଜାରି) Digri jāri ଅଦାଲତଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯିବାର ডিগ্রীজারি ପଦ୍ଧତି—Execution of a judicial decree **डिगरिजारी** or order.

ମକଦ୍ଦମାର ଏତାଗନାମା ଡିଗ୍ରୀଜାରି ପରୁଆନା ସବୁ ମୋ ପାଖରେ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି.—(କଚେରୀ ଭାଷା)—ଡିଗ୍ରୀଦାର ଦେଣଦାର Digri tankā ଠାରୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଅଦାଲତ ଡିଗ୍ରୀ ଦେଇଥିବା ডিগ্রীটাকা টঙ্কা; ଜର-ଡିଗ୍ରି—Decretal amount. **जरडिगिरी** [ଦ୍ର—ଡିଗ୍ରି ଟଙ୍କା ଅଦାୟ ହେବା ପାଇଁ ଦେଣଦାରର ଚଳନ୍ତି ଓ ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ନିଲାମ ହୁଏ । ଏବଂ ଦେଣଦାରର ଶରୀରକୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ଡିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା ଅଦାୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଣଦାରକୁ ଗିରଫ କରିଇ ଦେୱାନ୍‌ଫାଟକରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା) ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ଡିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା ଅଦାୟ କରି ଯାଏ ।]

ଡିଗ୍ରୀ ଡିସମିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)— Digri dismis ୧ । ମକଦ୍ଦମାରେ ଜୟଲାଭ ଓ ପରାଜୟ— ডিগ্রী ডিসমিস 1. A case being decreed in one's **डिग्री डिसमिस** favour or dismissed against him.

୨ । ଅନୁକୂଳ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ଆଦେଶ—
2. Favourable and unfavourable orders.

ଡିଗ୍ରୀ ଡିସିମିସି
ଡିଗ୍ରୀ ଡିସ୍(ସି)ମିସ୍(ସି) } ଅନ୍ୟରୂପ

୧	ଙ	ଜ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଋଅ	ଣ
୨	ଢ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ

ଡଗ୍ରୀଦାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡଗ୍ରୀ ଓ ଫା. ଦାର୍) (କଚେରୀଅଗ୍ରଷା)
Digridār   ଯାହା ସପକ୍ଷରେ କୌଣସି ମକଦମା ଡଗ୍ରୀ ହୋଇ
ডিগ্রীদার   ଥାଏ; ମକଦମାରେ ଜିଣିଥିବା ପକ୍ଷ—
डिगरीदार   Decree-holder.
(ଦେଣଦାର୍—ବିପରୀତ)

ଡଗ୍ରୀ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ବିଚାରକ) କୌଣସି ପକ୍ଷ ଜୟଯୁକ୍ତ ହେବାର
Digri deba   ଆଦେଶ ଦେବା—(a court) To pass a
ডিগ্রী দেওয়া   decree in favour of a party.
डिगरी देना
(ଡଗ୍ରୀ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗ୍ରୀ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କଚେରୀ ଭାଷା)—ଅଦାଲତରୁ ଅପଣା
Digri pāiba   ପକ୍ଷର ଅନୁକୂଳ ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ମକଦମାରେ
ডীগ্রী পাওয়া   ଜୟଲାଭ କରିବା—To get a decree; to win
डिग्री पाना, डिग्री हासिल करना   a case.
(ଡଗ୍ରୀହାସଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗ୍ରୀ ହେବା—ଦେ. ବ.—ମକଦମାରେ ଜୟଲାଭ କରିବା—
Digri heba   Getting a decree in one's favour;
ডীগ্রী হওয়া   winning a case.
डिग्री होना

ଡଙ୍ଗର—ସ. ବ.—(ଲଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ=ପାଇବା+ଅର; ଲ ସ୍ଥାନରେ ଡ
Dingara   ଆଦେଶ)—
୧ । ମୋଟା ଲୋକ—1. Fat man.
୨ । ବଦମାସ୍; ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ—2. Wicked person.
୩ । ଠକ—3. Knave; a cheat.
୪ । ଦାସ; ଚୁଗୋଲାମ—4. Slave; servant.

ডিঙ্গর; ডোঙ্গর; ড়োঙর   ଦେ. ବ. (ସ. ଟଙ୍କ; ଭୃଙ୍ଗ)-ଟାଙ୍ଗର;
डुङ्गर   ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂମି—Hilly country.
ବନ ଡଙ୍ଗର ଜଣିଣ ଅସନ୍ତ ରଥୀଏ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ସଭା ।
ବିଣ.—୧ । ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.
୨ । ଶଠ—2. Cheating, deceitful.
ଡଙ୍ଗର ଭୁଲେ କ ଭୁଲବ ବାଟ । କହ୍ନୁରାମଦା. ଚଉତିଶା ।
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତ—3. Cunning.
ବୋଇଲ । ଡଙ୍ଗର ରାବଣ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ । କାନ୍ତୋବୋଇଲ ।
୪ । କଣା—4. One-eyed.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଅଦମ୍ୟ—One who can not be defeated or over powered; indomitable.

ଡଙ୍ଗର ଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଆଖି ଫୁଟିଯାଇ ଥାଏ—
Dingara ākhiā   Blinded.

ଡଙ୍ଗର ମାଲ—ପ୍ରାଦେ.(ଗଡ଼ଜାତ)ବ—ପର୍ବତର ଢାଲୁରେ ଥିବା ଗଡ଼ାଣିଆ
Dingara māla   ଜାଗାରେ କରାଯିବା ଫସଲ କ୍ଷେତ୍ର—Field on the slope of a hill where crops are raised.

ଡିଙ୍ଗର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସ. ଡିଙ୍ଗର)—ଦୁଷ୍ଟ—
Dingarā   Wicked.
ବ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଧେଣ୍ଡୁ ରା; ଢେଙ୍ଗୁରା—Drum.

ଡିଙ୍ଗଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଛୋଟନାଗପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବ—ବୋଇତ କଖାରୁ—
Dingalā   Cucurbita; red gourd.

ଡିଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—୧ । କେଶକୀଟ; ବଡ଼ ଉକୁଣୀ; ଡାଗର—
Dingā   1. A big louse.
ডেঙ্গর   [ଦ୍ର—ମୁଣ୍ଡର ବଡ଼ ବଡ଼ ଉକୁଣୀଙ୍କୁ ଡଙ୍ଗା, ସାନ ଉକୁଣୀଙ୍କୁ
ढेंया   ଗଲ୍ଲ ଓ ଉକୁଣୀ ଡିମ୍ବକୁ ନଶ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ଫରାସୀ, ଦିନାମାର ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ)—ଅମୁକ ଜାତିର ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ ବା ବସତି—2. Place occupied by such and such a nation.
(ଯଥା—ଦିନାମାର ଡଙ୍ଗା, ଫରାସି ଡଙ୍ଗା ।)

ଡିଙ୍ଗାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଟାଣି ହେବା—
Dingāribā   To strain; to stretch oneself.

ଡିଙ୍ଗାରି ହେବା—ପ୍ରାଦେ.(ବାଲେଶ୍ୱର)କ୍ରି—ଲମ୍ବିଠି ବା ସିଧା ହୋଇଯିବା-
Dingāri hebā To be stretched; to be straightened.

ଡିଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ଦ୍ରୋଣୀ)—ଛୋଟଡଙ୍ଗା; କୁଳୀଡଙ୍ଗା; ଡଙ୍ଗୀ—
Dingi   Small boat; canoe; dug-out.
ডিঙ্গী   डोंगी

ଡିଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡିଟ୍ଟୋ)—ଡିଟୋ (ଦେଖ)
Dita   Dito (See)

ଡିଟୋ—ବୈଦେ. ଅ. (ଇଂ. ଡିଟ୍ଟୋ)—ଏକନ; ପୂର୍ବେ ବା ଉପରେ
Dito   ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଏକ—
ডিটো   डिटो   Ditto.

ଡିଟୋ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିଟୋ ମାରିବା (ଦେଖ)
Dito kariba   Dito māribā (See)

ଡିଟୋ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥାରେ ହଁ ମାରିବା-
Dito māribā   To ditto what another says; to
ডটো মারা   ditto slavishly.
डिटो मारना

ଡିଡାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଜମିଦାର ଓ ରାଜାମାନଙ୍କର ଚାକର
Didār   ଗୃହବାସ, ଗୋରୁ ଗାଈ ଆଦିଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱନେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଜାଗିର—Jaghir; service-tenure given to a servant who looks after the cattle and agriculture of a Raja or Zamindar.

ଡି ! ଡି !—ଦେ. ଅ—ହଳ ଓ ଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିଥିବା ବଳଦମାନଙ୍କୁ
Di di   ଚାଳନ କରିବାପାଇଁ ଚାଳକର ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି—Sound
(ଡିଃ ଡିଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)   uttered to incite bullocks of a cart or plough to action.
[ଦ୍ର—ବଳଦଙ୍କୁ ସୂଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି 'ହଃ' ।]

ସାଧାରଣ ଯେତେବେଳେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଧା ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡିଡିମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡିଣ୍ଡିମ)—ଡିଣ୍ଡିମ (ଦେଖ)
Ḍiḍima Ḍiṇḍima (See)

ଡିଣା—ଦେ. ବି—୧ । ପାନ ରହିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ; ପାନଡିବା—
Ḍiṇā 1. Betel-case.
୨ । ଶସ୍ୟଆଦି ମାପିବାର ଗଉଣୀ ବା ଡିବା; ପିତଳ ଗଉଣୀ; ପିତଳ ମାଣିକା—2. A corn-measure; a corn-measuring pot of brass.

ଡିଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯୁବତୀ—
Ḍiṇḍā A young woman.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ—
Bachelor or maid.

ଡିଣ୍ଡିମ—ସଂ. ବି. (ଡିଣ୍ଡି—ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା
Ḍiṇḍima +କର୍ତ୍ତୃ ଅ, ତୁଳ. ଇଂ. ଡ୍ରମ୍)—୧ । ଅନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟପର ଏକମୁଖା ବାଦ୍ୟ; ଢେଙ୍ଗୁରା; ନାଗରା—
Drum; tomtom; tabor; kettle-drum.
ତୁଙ୍କେ ହେଉଛ ଏହି ଡିଣ୍ଡିମ ବାଜଣାରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଗବନ୍ଧୁ, ବ. ଗୀତ ।
୨ । କୃଷ୍ଣପାକ ଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); କରଦା (ଦେଖ)
A kind of acidish sweet berry.

ଡିଣ୍ଡିର—ସଂ. ବି—୧ । ସମୁଦ୍ର ଫେଣ (ଏହା ରଙ୍ଗ ବଅସିବା ଜିନସକୁ ପାଲିସ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—1. Cuttle-
Ḍiṇḍira bone; the bone of cuttle-fish (used in polishing furnitures to be dyed).
୨ । ପାଣିର ଫେଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Foam of water.

ଡିଣ୍ଡିଶ—ସଂ. ବି—ଭେଣ୍ଡି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ḍiṇḍiṣa Lady's finger (fruit).

ଡିତ୍ଥ—ସଂ. ବି—୧ । କାଠର ତିଆରି ହାତୀ—
Ḍit-tha 1. An elephant made of wood; wooden elephant.
୨ । ବଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ ପୁରୁଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A person with characteristic traits or mark.

ଡିତ୍ଥ ଡବିତ୍ଥ—ସଂ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କାଠରେ ତିଆରି ମୃଗ ଆଦି
Ḍittha ḍabittha ଖେଳନା—Wooden toys representing animals.

ଡିମ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—
Ḍin-b (root) 1. To send out.
୨ । ବାହାରକୁ ପିଙ୍ଗିବା; କାଢ଼ିବା—
2. To throw out; to bring out.

ଡିମ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଏକଜ କରିବା—
Ḍin-bh (root) To amass; to gather up.

ଡିନର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିନର୍)—ସାହେବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବା ଦିନର
Ḍinar ପ୍ରଧାନ ଭୋଜନ—Dinner.
(ଡିନାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ରାତି ୮ଟା ବେଳେ ଖିଆ
ডিনার - ଯାଏ ।]
डिनर २ । ସାହେବୀ ଖାନା—2. European meal.

ଡିନର ଦେବା—ଦେ. କି—ସାହେବୀ ଧରଣର ଭୋଜିରେ ଅନେକ
Ḍinar debā ସାହେବଙ୍କୁ ଓ ସାହେବୀ ଧରଣରେ ଖାଇବା ଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଖୁଆଇବା; ଖାନା ଦେବା—
To give dinners in European style.

ଡିନାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ପାରସ୍ୟଦେଶପ୍ରଚଳିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଦ୍ରା
Ḍinār (ଆମ ଦେଶର କଡ଼ା ଗଣ୍ଡା ପରି ହିସାବରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
দিনার A small coin of Persia used in squaring
दिनार up accounts.
(ଦିନାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଦେ. (ଇଂ)—ଡିନର୍ (ଦେଖ)
Ḍinar (See)

ଡିପ(ପା)ଜିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡିପୋଜିଟ୍ (ଦେଖ)
Ḍipa(pā)jiṭ Ḍipojiṭ (See)

ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ)—କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଳନାର
Ḍipāṭ-menṭ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଗଠିତ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ବିଭାଗ;
ডিপার্টমেন্ট ମହକୁମା—Department created for
डिपार्टमेण्ट division of work.
(ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡି. ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—(ସାଙ୍କେତିକ; ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ
Ḍi. pi. ḍablyu ଅଫ ପବ୍ଲିକ୍ ୱାର୍କ୍‌ସରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ ଶବ୍ଦତ୍ରୟର
(ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଦ୍ୟ ଣ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର) ସରକାରଙ୍କ ବାରିକମିସ୍ତ୍ରୀ ଇଲାକା—
D. P. W; abbreviation for the Department of Public Works; P. W. D.

ଡି. ପି. ଆଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ସାଙ୍କେତିକ); (ଡାଇରେକ୍ଟର୍ ଅଫ୍
Ḍi. pi. āi ପବ୍ଲିକ୍ ଇନ୍‌ଷ୍ଟ୍ରକ୍‌ସନ୍‌ର ପ୍ରଧାନ ଶବ୍ଦତ୍ରୟର ଆଦ୍ୟ
ডি. পি. আই ଣ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର) ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ପ୍ରାଦେଶିକ
डि. पि. आइ କର୍ତ୍ତା ବା ହାକିମ—D. P. I; abbreviation for the Director of Public Instruction of a province.
(ଯଥା—ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଡି. ପି. ଆଇ ମହାମତି ଫକସ୍ ସାହେବଙ୍କର ଏ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଗାଢ଼ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଉତ୍ସାହଦାନ ଲାଗି ସଙ୍କଳକ ତାଙ୍କଠାରେ ଚିରଋଣୀ ।)

ଡିପୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫାର୍ସୀ)—ଡିପୋ (ଦେଖ)
Ḍipu Ḍipo (See)

ଡିପୁଟୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡେପୁଟୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍipuṭi (etc) Ḍepuṭi etc (See)
(ଡିପୋଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଚ	ଉ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇପ୍ତ	ଉଥ	ଷ
୨	ଛ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍

ଡିପୁଟେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡେପୁଟେସନ୍ (ଦେଖ)
Diputesan Deputesan (See)

ଡିପୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଫରସୀ)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ମାଲମାନ
Dipo. ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଜମା ରହେ; ଗୋଦାମ; ଭଣ୍ଡାର; ଗଞ୍ଜ—
ডীপো 1. Depot for merchandise.
डिपो (ଯଥା—କୋଇଲା ଡିପୋ ।)
୨ । ଯେଉଁଠାରେ ଦେଶାନ୍ତରକୁ ପ୍ରେରିତ କୁଲିମାନେ ବିଦେଶକୁ ପଠାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକତ୍ର ବା ଗୁଣ୍ଡ କରାଯାଆନ୍ତି—
2. Cooly-depot.

ଡିପୋଜିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିପଜିଟ୍)—
Dipojit ୧ । ଧନ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିବା;
ডীপাজীট ଅମାନତ୍—1. Deposit.
डिपाजिट ୨ । ନ୍ୟାସ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜଣକ ମାରଫତରେ ଟଙ୍କା ଜମା କରାଯିବା—
2. A deposit in trust.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜମା କରାଯିବା ଟଙ୍କା—
3. A sum deposited with some one for a particular purpose.

ଡିପୋଟୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଡେପୁଟୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dipoti (etc) Deputi etc (See)

ଡିପୋର୍ଟେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍ୱରାଜଦେଶରେ ଅପରାଧୀ ବା
Diportesan ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଶାନ୍ତର ପ୍ରେରଣ—
ডীপোর্টেসন (ଡିପୋଟେସନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Deportation
डामल

ଡିପ୍ଲୋମା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଦର୍ଶିତା
Diplomā ଲାଭ କରିଥିବା ଛାତ୍ରକୁ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର
ডীপ্লোমা ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ମିଳିବା ସନନ୍ଦ—Deploma.
डिप्लोमा [ଦ୍ର— ସାଧାରଣତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା କଲେଜର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଡିପ୍ଲୋମା ମିଳେ; ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଡିପ୍ଲୋମା ମିଳେ ସେହି ପରୀକ୍ଷାକୁ 'ଡିପ୍ଲୋମା ଏକ୍ଜାମିନେସନ୍' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡିଫାମେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ
Diphāmesan ଅପବାଦର ପ୍ରଚାର—Defamation.
ডীফামেসন [ଦ୍ର—ଯେବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
डिफामेसन ସୁନାମରେ ବାଧା ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖିଦେବେ, ମୁହଁରେ କିମ୍ବା ଇଙ୍ଗିତଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ନିନ୍ଦାଜନକ ବା ସମ୍ମାନହାନିକର ବିଷୟ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଚାର କରେ ତେବେ ତାହା 'ଡିଫାମେସନ୍' ହୁଏ । ଏଥିର ଫଉଜଦାରୀ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୪୯୯ ଦଫାରେ ଓ ଦଣ୍ଡ ୫୦୦ ଦଫାରେ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ଡିଫେନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦାଲାର
Diphens ପକ୍ଷ—1. The side of the accused in a criminal case.
ডীফেন্স
डिफेन्स ୨ । ଦେୱାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀର ପକ୍ଷ—
2. The side of the defendant in a civil suit.
୩ । ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦେଇର ଉପସ୍ଥାପିତ ଅଭିଯୋଗ ଓ ଦେୱାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀର ଅରଜିଲିଖିତ ଦାବୀ ବା ବିବୃତିର ଉତ୍ତରରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମୁଦାଲାର ଓ ପ୍ରତିବାଦୀର ଉପସ୍ଥାପିତ ଜବାବ; ସଫେଇ—
3. Defence of an accused or of a defendant in a criminal or civil case.

ଡିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର୍ବୀ=ଅଣକ କିମ୍ବା ସଂ. ଡିମ୍ବ; କିମ୍ବା ହି. ଡିବ୍ବା)—୧ । ପାନ ବଟା; ଭଙ୍ଗା ପାନ ବା ପାନଖିଲ
Dibā
ডাপে, ডীপা; ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁମୟ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର—
ডীবা, ডীবী 1 Betel-case made of metal.
डिब्बिआ; डिबा ୨ । ଧାନ ମାପିବାର ଛୋଟ ଗଉଣୀ—
2. A corn-measuring pot.
୩ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ଛୋଟ ପାତ୍ର; ସମ୍ପୁଟ—
3. A metal casket.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କିରାସିନ ତେଲ ଜଳିବାର ଡିବି; ଡିବିରି; ଚିମ୍ନି ଲାଗି ନ ଥିବା କେରାସିନ୍ ତେଲ ଜଳିବା ଟିଣର ଦୀପ—
A kerosine burner or lamp without a chimney.
(ମେଦନାପୁର) ବି—କଉଟ—A small metal box for putting small things and carrying it in the waist-cloth.
ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)—Dimbā (See)

ଡିବାଡିବା—ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବାଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Dibā-dibā Dimbā-dimbā (See)

ଡିବି—ଦେ. ବି—୧ । ଡିବା (ଦେଖ)
Dibi 1. Dibā (See)
लम्फ ୨ । (ସଂ. ଦୀପ; ତୁଲ. ଗୁଜରାଟୀ. ଡିଓ)—
लैंफ କିରାସିନ ତେଲ ଜଳିବାର ଧାତୁମୟ ପ୍ରଦୀପ—
2. A kerosine burner or naked lamp.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି; ଅଟକା—
Small earthen pot.

ଡିବିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଡିବା (ଦେଖ)
Dibiā 1. Dibā (See)
ডিপে ୨ । ଡିବି (ଦେଖ)
डिबिया 2. Dibi (See)
୩ । ଛୋଟ ଡବା—3. Small metal case.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଡିବିକିରାଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖାତରେ ପକାଇ ଖେଳିବା ବାଟି ଖେଳର ଦ୍ୱିତୀୟ ଆଘାତ (ନଦେ)—
Ḍibikirāji
The second stroke of a kind of a game with marbles.

ଡିବିଡିବି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ḍibi-ḍibi — ନାଗରା ବା ଡମରୁ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
ডিম্‌ডীম্, ডীবডিবি — The sound of drum-beating.
डुगडुग, डिमडिम
ଡିବିଡିବି ଡମ୍ବରୁ ବଜାଇ ବଜେ ।
ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଦେ. ବି—୨ । ଆମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିବା ଉଦ୍ୟାନ-ତରୁ ବିଶେଷ—2. American Sumach; Cæsalpinia Coriaria (tree).

ଡିବିଡିବି ବାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବିଷୟ) ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଘଟ ହେବା; ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ ବା ରାଷ୍ଟ୍ର ହେବା—
Ḍibiḍibi bājibā
ডিমডিম বাজা, ডিবডিব বাজা — To be published or proclaimed broad cast.
डीमडीमबजना
କଟକରେ ବାଜେ ଡିବିଡିବି
ଥିଅ କରି କହୁ ଥାଏ ସିବ ସିବ—ଚଗ ।

ଡିବିରି—ଦେ. ବି. (ସ. ଦୀପ; ଡିମ୍ବ=ଗୋଲ)—
Ḍibiri — ୧ । ପେଚର ମୁଣ୍ଡରେ ଭିଡ଼ାଯିବା ପେଞ୍ଚ ବିଶିଷ୍ଟ ମୁଦି ବା ଗୁଣ୍ଡି—
ঢিবরী
डेबरी,डिबी, डिबरी — 1. The nut of a bolt or screw.
୨ । ଡିବି ୨ (ଦେଖ)—2. Ḍibi 2 (See)

ଡିବେଞ୍ଚର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଋଣ ପାଇଁ କୌଣସି କମ୍ପାନୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ବନ୍ଧକ ଦଲିଲ—
Ḍibeñchar
ডিবেঞ্চার — Debenture.
डिबेंचर

ଡିମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଡିମ୍ବ; ତୁଳ. ବ. ଡିମ୍)—
Ḍim — ଡିମ୍ବ—Egg.

ଡିମ୍(ମି)ଡିମ୍(ମି)—ଦେ. ଅ—ଡିବିଡିବି (ଦେଖ)
Ḍim(mi)-ḍim(mi) — Ḍibi-ḍibi (See)

ଡିମ୍(ମି)ରି—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Ḍim(mi)-ri — Ḍimbiri (See)

ଡିମ—ଗ୍ରା. ବି—ଡିମ୍ବ (ଦେଖ)
Ḍima — Ḍimba (See)

ଡିମା—ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍimā — Ḍimbā ḍimbā (See)

ଡିମାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିମାଇ; ଡେମୀ=ଅଧେ)—
Ḍimāi — ୧ । ଡେମୀ; କାଗଜଫର୍ଦ୍ଦର ଆକାରବିଶେଷ; ୧ଫର୍ଦ୍ଦର
তিমাই — ଅଧେ—1. A certain size of half a sheet
डिमाइ — of paper, measuring 20 inches by $15\frac{1}{2}$
(ଡିମେଇ, ଡେମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) — inches; demy paper.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ ଲମ୍ବରେ ୨୦ ଇଞ୍ଚ ଓ ଚଉଡ଼ା ୧୫½ ଇଞ୍ଚ ଏପରି କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦକୁ ୪ ଭାଗ କଲେ ଡିମାଇ ୪ ପେଜୀ; ଆଠ ଭାଗ କଲେ ଡିମାଇ ୮ ପେଜୀ, ୧୬ ଭାଗ କଲେ ଡିମାଇ ୧୬ ପେଜୀ ବୋଲାଯାଏ । ଛପା ହେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ୨୨½ ଇଞ୍ଚ × ୧୭½ ଇଞ୍ଚ ଓ ହାତ ଲେଖାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ୨୦ ଇଞ୍ଚ × ୧୫½ ଇଞ୍ଚ (ମତାନ୍ତରରେ ୨୧ ଇଞ୍ଚ × ୧୬ ଇଞ୍ଚ) ଆକାରର କାଗଜକୁ ଡିମାଇ ବୋଲାଯାଏ (ଡେମ୍ଫର୍ସ ଇଂରାଜ ଚେମ୍ବର୍ସ ଡିକ୍ସନାରୀ) । ୧୮ ଇଞ୍ଚ × ୧୨ ଇଞ୍ଚ ଆକାରର କାଗଜକୁ ଡିମାଇ ବୋଲାଯାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଡିମାଡିମା—ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବାଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍimā-ḍimā — Ḍimbā-ḍimbā (See)

ଡିମ୍ବ—ସ. ବି. (ଡିମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଜୀବ ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ପ୍ରେରିତ ହୁଏ)—
Ḍimba
୧ । ଅଣ୍ଡା—1. Egg.
ବେନି ହସେ ବେନି ଡିମ୍ବ କ କରୁ ଥିଲ ପ୍ରସବ—ଗୋଲୋକ-ଇନ୍ଦୁରେଖା ।
୨ । ମାଛ ଆଦି ଜୀବଙ୍କ ମଞ୍ଜି—
2. Spawn (of fish, crab etc).
୩ । ପତଙ୍ଗମାନଙ୍କ ଶୈଶବକାଳୀନ ଆକୃତି—
3. Chrysalis.
୪ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ଭ୍ରୂଣ—4 Embryo; fœtus.
୫ । ଶିଶୁ ଜନ୍ତୁ; ଛୁଆ—5. Infant of animals; the young of an animal.
୬ । ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁ—6. Child; infant.
୭ । (+କରଣ. ଅ) ଭୟଜନିତ ଚିତ୍କାର ବିକାର—
7 Exclamation due to fright.
୮ । ଫଉଜଦାରି; ଦଙ୍ଗା—8. Riot; affray.
୯ । ବିବାଦ; କଳହ—9. Dispute; quarrel.
୧୦ । ବିପ୍ଳବ—10. Insurrection; mutiny.
୧୧ । ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—11. Lungs.
୧୨ । ପ୍ଳୀହା—12. Spleen.
୧୩ । କଳେବର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—13. Body.

ଡିମ୍ବ ଉଷୁମା—ଦେ. ବି (ସ. ଡିମ୍ବ+ଉଷ୍ମ)—ପକ୍ଷିମାତା ଡିମ୍ବ ଉପରେ ବସି ତାକୁ ଉଷ୍ମ କରିବା—Incubation brooding.
Ḍimba ushumā
ডীমে তা
अंडे सना

ଡିମ୍ବ ଉଷୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ପକ୍ଷିମାତା) ଡିମ୍ବ ପ୍ରସବ କଲା ପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଯାଏ ଡିମ୍ବ ଉପରେ ଅନବରତ ବସି ତାହାକୁ ଉଷ୍ମତାଯୁକ୍ତ କରିବା—1. (a bird) To sit on the eggs for hatching; to incubate; to brood.
Ḍimba ushumā(me)ibā.
ডীমে তা দেওয়া
अंडे सेना

୧	ଚ	ତ	ଋ,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଊ
୨	ଇ	ଡ଼	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଐ	ନୃ

[ଦ୍ର—ଡିମ୍ବକୁ ନ ଉଷୁମାଇଲେ ଡିମ୍ବ କାଞ୍ଚିଆ ହୋଇଯାଏ ଓ ଡିମ୍ବରୁ ଛୁଆ ବାହାରେ ନାହିଁ । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପକ୍ଷିଦମ୍ପତି ପୁଁଟେ ପାଳି କରି ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନବରତ ନିଯୁକ୍ତ ରହିବା—2. (figurative) To be constantly kept engaged in some work.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରୁ ବାହାର କିଛିକାଳ ପାଇଁ କେଉଁଆଡ଼େ ନ ଯିବା—3. (figurative) To always stay at home; not to stir out of one's residence.

ଡିମ୍ବକେଶର—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ହଳଦିଆ ଅଂଶ—
Ḍimba keśara — The yellow portion found inside the egg.

ଡିମ୍ବକୋଷ(ଶ)—ସଂ. ବି (ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ପୁଷ୍ପର ଗର୍ଭକେଶର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ଅଂଶ; ପୁଷ୍ପଯୋନି—
Ḍimba-kosha(śa) — The reproductive organ in a flower; the ovary of flowers.

ଡିମ୍ବଜ—ସଂ. ବିଣ (ଡିମ୍ବ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଡିମ୍ବରୁ ଜାତ; ଅଣ୍ଡଜ; ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ଡିମ୍ବରୁ ଜନ୍ମନ୍ତି—
Ḍimbaja — Oviparous (animals).

[ଦ୍ର—ପକ୍ଷୀ, ସରୀସୃପ, ମତ୍ସ୍ୟ ଓ କୀଟାଦିଙ୍କୁ ଡିମ୍ବଜ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡିମ୍ବ ତିଅଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ତେମନ)—ଡିମ୍ବ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ—
Ḍimba tiaṇa — Curry made with eggs.
ডীমের তরকারী
अण्डेकी तरकारी

[ଡିମ୍ବ ତିଅଣ କି ଅଇଁଷରେ ଲେଖା ?—ପ୍ରବଚନ ।
(ଡିମ୍ବି ତିଅଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଡିମ୍ବରେ ତରକାରି କରି ଖାଇଲେ ଅମିଷ ଖାଇବା ଲାଳସ ପରିତୃପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଜୀବହତ୍ୟା ପାପ ଅର୍ଜିତ ହୁଏ । ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏ ଉକ୍ତି ହଥାଯାଏ ।]

ଡିମ୍ବ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିମ୍ବ ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ḍimba debā — Ḍimba pāṛḍibā (See)

ଡିମ୍ବ ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ପାତନ)—ଡିମ୍ବ ଜନ୍ମ କରିବା—
Ḍimba pāṛḍibā — To lay eggs.
ডীম পাড়া, अंडा देना

ଡିମ୍ବ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ସ୍ଫୋଟନ)—
Ḍimba phuṭā(ṭe)ibā — ଡିମ୍ବକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳ ଉଷୁମାଇବା ପରେ ତାହାର ବହିଃଆବରଣ ଫଟାଇବା—To hatch eggs.
ডিম ফুটান
अंडा फुटाना

[ଦ୍ର—ଡିମ୍ବ କେବେକେବେ ମନକୁ ଓ କେବେକେବେ ମାତାର ଚଞ୍ଚୁ ଅଗ୍ରର ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ଫାଟି ଯାଏ । ଡିମ୍ବ ମନକୁ ଫାଟି ଛୁଆ ବାହାରିଲେ ତାକୁ ଡିମ୍ବ ଫୁଟିବା ଓ ମାଆ ଡିମ୍ବକୁ ଆଘାତ କରି ଫଟାଇଲେ ତାକୁ ଡିମ୍ବ ଫୁଟାଇବା କହନ୍ତି ।]

ଡିମ୍ବ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବି—ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ପକ୍ଷିମାତାଦ୍ୱାରା ଉଷୁମ ହେବାପରେ ଡିମ୍ବ ଫାଟିଯାଇ ତହିଁରୁ ଛୁଆ ବାହାରିବା—
Ḍimba phuṭibā — The hatching of an egg.
ডিম ফুটা
अंडा खटकना

ଡିମ୍ବା—ଦେ. ବିଣ.—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍimbā — Ḍimbā ḍimbā (See)

ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଡିମ୍ବ)—୧ । ଅବୁଅବୁଆ—
Ḍimbā ḍimbā — 1. Bulbous.
ডিমের মত
अण्डासा, बँजाबो

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଡିମ୍ବାଡିମ୍ବା ହୋଇ କଅଣ ଗୁଡ଼ାଏ ବାହାରି ଗଲାଣି ।)

୨ । ଡିମ୍ବପରି ଫୁଲି ଥିବା (ଆଖି)—
2. Swollen (eye).
(ଯଥା—କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତା ଆଖି ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା ହେଲାଣି ।)

୩ । ଡିମ୍ବାକୃତି; ଡିମ୍ବ ପରି ବୃତ୍ତାଭାସ ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—
3. Oval; elliptical; egg-shaped,

ଦେ. ବି.—୧ । ଡିମ୍ବପରି ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ—
1. Any egg-shaped thing.

୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଗୋଦରି ହୋଇଥିବା ରୋଗୀର ଗୋଦର ଗୋଡ଼ ଉପରେ ବାହାରିବା ଅଣ୍ଡାକାର ଅବୁମାନ—
2. Bulbous tumours appearing on the legs swollen with elephantiasis for a very long time.

୩ । ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରେ ଆକ୍ରୁବାତ୍ରା ପରି ଫୁଲି ଥିବା ଫୁଲା ବା ଅବୁ—3. Egg-shaped protuberances appearing on the body.

ଡିମ୍ବାହବ—ସଂ. ବି—ନୃପତିହୀନ ଯୁଦ୍ଧ; ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଉଭୟପକ୍ଷର ନରପତିମାନେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ଥାନ୍ତି—
Ḍimbāhaba — Warfare in which the kings of the opposing sides do not take part.

ଡିମାରେଜ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ଡିମରେଜ୍)—୧ । ବନ୍ଦରରେ ଜାହାଜ-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଦିନ ରହିଲେ ତହିଁ ପାଇଁ ଜାହାଜବାଲା ବନ୍ଦରସ୍ୱାମୀକୁ ଦେବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—2. Demmurrage for a ship.
Ḍimārej
ডিমরেজ
डिमरेज

୨ । ଗଇର୍ ଖରଚ୍ (ଦେଖ)
2. Gair kharachā (See)

ଡିମ୍ବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଡିମ୍ବ+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Ḍimbikā — ୧ । କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A lascivious woman

୨ । ଜଳବୁଦ୍ବୁଦ—3. Water-bubble.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଶୁଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ହ୍ରସ୍ୱ ଇ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଇ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ଇ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଶ୍ୟୋନାକ ବୃକ୍ଷ (କ୍ଷୀରେନ୍ଦ୍); ଫଣଫଣା (ଦେଖ)
3. Phaṇaphaṇā (See)

ଡିମ୍ବିରି— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଦୁମ୍ବର; ଉଡ଼୍ମ୍ବର)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିର ଡିମିରି ଗଛ ଓ ତହିଁର ଫଳ—Ficus Oppositefolia; Ficus Hispida; fig (tree and fruit).
Ḍimbiri

ସଂ. ଉଡୁ(ଦୁ)ମ୍ବର, ଜଘନଫଳା, ଫଲ୍‌ଗୁ, କାକୋଦୁମ୍ବରିକା
ଡୁମାର, কাকডুমর, ডুমুর
गुलर, उमर, कागसा, गोबला, काठगुलारिया, कालुमर
ତେ. ବ୍ରହ୍ମମେଡ୍ଡ, କାକିବାଡ଼ୁ
ଗଞ୍ଜାମ. ଖଦସଣି
ମ. ବୋଖଡ଼ା, କାଲଉମ୍ବର
ଗୁ. ଟେଢ଼ଉମ୍ବରୋ
ଫା. ଅଂଜୀରେଦସ୍ତୀ
ଆ. ତନ୍‌ବସ୍ତା

ଭଗ୍ନ ବୋଇଲେ ତୁ ଉତ୍ଥାନ କରି
ଡିମ୍ବିରିକି ଯାଇ ଧରିକି କୋଳ କରି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ବଟଜାତୀୟ ନାତିଦୀର୍ଘ ଗୁଳ୍ମିଲ ଅରଣ୍ୟ ତରୁ । ଏହି ଗଛର କାଣ୍ଡରେ ବା ଶାଖାମୂଳରେ ଫଳ ଧରେ । ଏହାର ଫୁଲ ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ପତ୍ରର ଦେହରେ ଅଂଶୁ ଥାଏ । ଗଛର ମୂଳ ହାଣି ଦେଲେ ଜଳବତ୍ ପ୍ରଚୁର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଦ୍ରବ୍ୟ ନିଃସୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ଗୋଲ୍ଲାକାର ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ଠ ଡିମ୍ବ ପରି । ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୀଜ ଥାଏ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ବଟ ବୃକ୍ଷ ପରି ଡିମିରି ଗଛର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ମୁଖ, ଅର୍ଥାତ୍ ଫୁଲ ଗୋଟିଏ କୋଷ ମଧ୍ୟରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପୁଂ.ପୁଷ୍ପ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.ପୁଷ୍ପର ଅଲଗା ଅଲଗା କୋଷ ହୁଏ । କୀଟମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଏ ପୁଷ୍ପର ଗର୍ଭାଧାନ ହୁଏ । ପୁଂ.କେଶରର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର କୀଟ ଜନ୍ମନ୍ତି । ଏହି ପୋକମାନେ ପୁଂ.ପରାଗକୁ ଗର୍ଭକେଶର ମଧ୍ୟକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭକୋଷ ବଢ଼ି ଫଳ ଜନ୍ମେ । ଏ ଫଳ କୋମଳ; ଫଳର କରଡ଼ୀ ଚୋପା ନାହିଁ । ଫଳକୁ ଗଛରୁ ତୋଳି ଆଣି ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଫଳ ଭିତରେ ପରିପକ୍ୱ ଗର୍ଭକେଶର ଓ ହିଜଡ଼ିଜ ମଞ୍ଜି ଦେଖାଯାଏ ଓ ପୋତକ ପରି ଗୁଡ଼ିଏ ହିଜଡ଼ିଜ ପୋକ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହାର ଛାୟା ଖୁବ୍ ଶୀତଳ । ଫଳ ତରକାରି ହୁଏ ଓ ଡାଳ ଦାନ୍ତକାଠି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଫୁଲ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଫଳର ବାହାରେ ଫୁଲ ନ ଦେଖି ଭ୍ରମରେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ନୟନର ଅଗୋଚର ବସ୍ତୁକୁ ଲୋକେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଡିମ୍ବିରି ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଥାଆନ୍ତି । କାବୁଲୀ ଡିମ୍ବିରି ଫଳକୁ ଅଞ୍ଜୀର କହନ୍ତି । ଏହା ଆମ ଦେଶର ଡିମିରି ଫଳ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ଖାଇବାକୁ ମିଠା । ଏହା ଖାଇଲେ କୋଷ୍ଠ ପରିଷ୍କାର ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଡିମ୍ବିରି ସ୍ତମ୍ଭନକାରକ, ତିକ୍ତ କଷାୟ ରସ ଓ ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ବ୍ରଣ, ଶ୍ୱିତ୍ର, କୁଷ୍ଠ, ପାଣ୍ଡୁ, ଅର୍ଶ ଓ କାମଳା ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ବୃହତ୍ତର ଫଳ ଓ ବୃହତ୍ତର ଆକୃତି ବଶିଷ୍ଟ ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଉଡୁମ୍ବର ବା ଯଜ୍ଞ ଡିମ୍ବିରି (ସଂ. ଉଦୁମ୍ବର ଲା.—Ficus Glomerata: ଇଂ. Glomerous Fig or Keg-tree) କହନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ସରୁଆ ଫିକା ରଙ୍ଗର ବିରୁଡ଼ି । (ଏମାନଙ୍କ ନାହୁଡ଼ ଅତି ବିଷାକ୍ତ)- A kind of slender brown wasp.

ଡିମ୍ବିରି ଫୁଲ—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲପରି ଅସମ୍ଭବ ବିଷୟ; ଆକାଶ କୁସୁମ—An imaginary thing which has no existence (like the flower of the fig tree).
Ḍimbiri phula
ডুমুরফুল
गुलका फुल
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ ବିନ୍ଦୁ ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲ ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ ।]

ଡିମ୍ଭ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଡିନ୍‌ଭ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ḍimbha
(ଡିମ୍ଭା — ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଶିଶୁ; କଅଁଳା ପିଲା—1. Child; infant; newborn child.
୨ । (ନାମ) ଶାଲ୍ୱ ଦେଶର ଅଧିପତି—2. Name of a king of the ancient Sālwa kingdom.
୩ । (ନାମ) ଜରାସନ୍ଧର ସେନାପତି—
3. Name of the general of king Jarāsandha.
ବିଣ—୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate.
୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.
୩ । ନିର୍ବୋଧ—3. Foolish.
୪ । ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—4. Blockhead; stupid.

ଡିମ୍ଭକ—ସଂ. ବି. (ଡିମ୍ଭ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)— ଡିମ୍ଭ (ଦେଖ)
Ḍimbhaka — Ḍimbha (See)

ଡିରୁରା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ଉଚ୍ଚଭୂମି ଖଣ୍ଡ—
Ḍir-rā — A piece of high land.

ଡିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲତାଆଗର ଡଙ୍କ—
Ḍira — The tendril or tender shoot of a creeper.

ଡିରେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡାଇରେକ୍ଟର୍)—
Ḍirekṭar — ଡାଇରେକ୍ଟର୍ (ଦେଖ)
Ḍāirekṭar (See)

ଡିଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି. (ଆ. ଦିଲ୍)—ଦିଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍil (etc) — Ḍil etc (See)
(ଡିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଲ୍ ଡଉଲ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । ମନ ଓ ରୂପ—
Ḍil ḍaul — 1. Mind and shape.
डीलडौल
୨ । ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ଓ ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—
2. Mental peace and bodily comforts.

ଅମ୍ଭେମାନେ ଏ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନରେ ଡିଲଡଉଲ ସ୍ଥିର
ହୋଇ ଗାତ ସେବା କରି ଅଛୁଁଥିଉଁ । ଗଡ଼ଜାତ ବାସିନୀ. ୨୫।୫।୨୧ ।

୩ । ଶରୀରର ଆକୃତି—3. The shape of the body.

୧	ଋ	ଊ	ର,ର	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ର୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଛ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ଙ

ଡିଲ -ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଷଣ୍ଢର ଚୂଳ; କକୁଦ—
Dila The hump or protuberance on the nape of the neck of a bull.

ଡିଲ୍ଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦିଲ୍ଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dilli (etc) Dilli etc (See)

ଡିଶ୍ - ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡିଶ୍)—ପିଆଲା; ରେକାବି; ଥାଳିଆ—
Dis Dish.
ডিস डीस

ଡିଶ୍କାଉଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡିସ୍କାଉଣ୍ଟ୍)—
Dis-kāunt ୧। ଟଙ୍କା କରଜ ଦେଲା ବେଳେ ତହିଁରୁ
ডিসকাউন্ট মহাজন କାଢ଼ି ରଖିବା ଅଗରୁଆ ସୁଧ—
डिसकाउन्ट 1. Discount.
୨। ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନଗଦ ଧନ ନେଇ ଖରଦ କରିବା ଲୋକକୁ ବେପାରୀ ଛାଡ଼ ଦେବା ମୂଲ୍ୟର ଅଂଶ—2. Discount allowed to a purchaser for cash.

ଡିଶଚାର୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡିସ୍‌ଚାର୍ଜ୍)—୧। ଚାକିରିରୁ ସ୍ଥଗିତ ବା
Dis-chārj ରହିତ କରାଯିବା; ବରଖାସ୍ତ—.
ডিসচার্জ 1. Discharge from service.
डिसचारज ୨। ରେତଃସ୍ଖଳନ—
2. Discharge of semen
୩। ରୋଗୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲା ପରେ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଖଲାସ ହେବା—
3. Discharge of a patient from the hospital after cure.
୪। ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ; ଖଲାସି—
4. Release; discharge.

ଡିଶ୍ଟିଲରି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ଡିସ୍ଟିଲେରି)—
Dis-tilari ମଦଭାଟି; ଡେଷ୍ଟିଲେରି; ଭାତ ଆଦିକୁ ସଢ଼ାଇ କରି
ডেষ্টিলারী ତହିଁରୁ ଅରଖ ବାହାର କରି ମଦ ତିଆରି କରିବା ସ୍ଥାନ
भट्टी Distillary.
[ଡିଶ୍ଟଲ(ଲେ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡିଶଟ୍ରେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଖଜଣା ପାଇଁ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ
Dis-trent ଆଦେଶରେ ପ୍ରଜାର ଫସଲ କୋରକ—
ডিসট্রেণ্ট Distraint of a tenant's standing crop
फसलकुर्की by a public servant at the instance of the landlord.

ଡିଶପିଉଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) (ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ)—
Dis-piut ବନ୍ଦର ବା ଖାନାପୁରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେବାପରେ ଅର୍ଥାତ୍
ডিসপিউট ଆଟେଷ୍ଟେସନ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିବା ସମୟରେ ଭୁଲ ସଂଶୋଧନ
डिसप्यूट ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଦାଏର କରିବା ଆପତ୍ତି—
(ଡିଶ୍ପ୍ୟୁଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) A case or dispute filed by a person at the attestation-stage during the Settlement operations.

ଡିଶ୍ମଲ୍—ବୈଦେ. ବିଂ. (ଇଂ)—ଡେସିମଲ୍ (ଦେଖ)
Dis-mal Desimal (See)
(ଡିଶିମଲ୍; ଡିଶିମିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଶମିଶ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧। ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀର ଦାବି
Dis-mis ନାମଞ୍ଜୁର ହେବା—1. Dismissal of the plaintiff's claim.
ଡିଟିସ୍ମି } ଡିଙ୍ଗୀ } ଉପସ୍ୱର ୨। ଚାକିରିରୁ ବରଖାସ୍ତ ହେବା—
ডিসমিস 2. Dismissal from any post or
डिसमिस service.
(ଡିଶିମିଶ୍, ଡିଶିମିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲା; ଶାସନବିଭାଗର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Dishtrict ଅଞ୍ଚଳ—District; an administrative
ডিষ্ট্রিকট unit of a Division.
डिष्ट्रिक्ट
[ଦ୍ର—ଜିଲ୍ଲା ଅର୍ଥବାଚକ ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳନ୍ତି। ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଏଠାରେ ଦିଆଯାଇ ଅଛି। ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳୁଥିବା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଶବ୍ଦ ବାଦ ଦେଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଖୋଜ, ଉକ୍ତ ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟର ଅର୍ଥଯୋଗ କଲେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦର ମର୍ମ ବୁଝାଯିବ, ଯଥା—ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟ୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟିଅର୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କନ୍‌ଫରେନ୍ସ୍ ।]

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍ ଅଫିସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ରାଜସ୍ୱ
Dishtrikt aphis ଓ ଫଉଜଦାରୀସମ୍ପର୍କୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—
ডষ্ট্রিক্ট অফীস District Office.
डिष्ट्रिक्ट आफिस

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍ ଅଫିସର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ରାଜସ୍ୱ-
Dishtrikt aphisar ଓ ଫଉଜଦାରୀ ବିଭାଗର କର୍ମଚାରୀ, ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ
ডষ্ট্রিক্ট আফিসর ଓ କଲେକ୍ଟର—District Officer.
डिष्ट्रिक्ट अपसर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍ + ଏଞ୍ଜିନିଅର୍)—
Dishtrikt injiniyar ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ ଅଧୀନ ପୂର୍ତ୍ତବିଭାଗର
ডষ্ট্রিক্ট ইঞ্জীনীআর ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—
डिष्ट्रिक्ट इंजिनिआर District Engineer.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍ ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—
Dishtrikt in-spek-tar ଜିଲ୍ଲାର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ ପରିଦର୍ଶକ—
ডষ্ট্রিক্ট ইনসপেক্টর District Inspecter of schools.
डिष्ट्रिक्ट इंसपेक्टर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍ କମ(ମେ)ଟି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ+କମିଟି)—
Dishtrikt kami(me)ti ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ସଭା; ଯେଉଁ
ডষ্ট্রিক্ট কমটি ସଭାରେ ଜିଲ୍ଲାର ବିଷୟମାନ ବିବେଚିତ ହୁଏ—
ष्ट्रिक्ट कमेटि District-committee.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟାଁ'କି ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ର ଦେଖିବେ

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କାଉନ୍‌ସିଲ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଇଂ)—
Dishtrikt kāun-sil ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ—
District Council; the Disttrict Board of Sambalpur.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କୋଟ (ର୍ଟ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ
Dishtrikt kot(rt) ବିଚାରାଳୟ—1. District Court.
ডষ্ট্রিক্টকোর্ট ୨ । ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜଙ୍କ ବିଚାରାଳୟ—
डिष्ट्रिक्टकोर्ट 2. The court of the District Judge.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଦେବାନୀ ବିଚାର
Dishtrikt jaj ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବିଚାରପତି—
ডষ্ট্রিক্ট জজ District Judge.
डिष्ट्रिक्ट जज

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ବୋଡ୍ (ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଆଦି
Dishtrikt bord(rd) ପରିଚାଳନ କରୁଥିବା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ
ডষ্ট্রিক্ট বোর্ড ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଧିକାରପ୍ରାପ୍ତ ସଭା—
डिष्ट्रिक्ट बोर्ड District Board.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ଫଉଜଦାରୀ
Dishtrikt mājishtret ବିଚାରପତି ଓ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ ହାକିମ—
ডষ্ট্রিক্ট মাজীষ্ট্রেট District Magistrate.
डिष्ट्रिक्ट मेजेष्टर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଜିଲ୍ଲାର ପୁଲିସ-
Dishtrikt suparintendent ବିଭାଗର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜ-
ডিষ্ট্রিক্ট সুপরিণ্টেণ্ডেণ্ট କର୍ମଚାରୀ; ପୁଲିସ୍ ସାହେବ—
डिष्ट्रिक्ट सुपरिंटेंडेंट District Superintendent of Police.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିବିଉଟ୍ କରିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି (ଇଂ)—(ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Dishtribiut karibā ଛପା ହୋଇ ସାରିବା ପରେ କମ୍ପୋଜ୍
ডিষ্ট্রিব্যুট করা ହୋଇଥିବା ଟାଇପ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଫରମାରୁ କାଢ଼ିନେଇ ପୁଣି
डिसट्रिब्युट करना ସ୍ୱସ୍ଥାନରେ ସାଇତିବା—(printers word)—
To distribute the types after a form is printed.

ଡିହ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଡୀହ ବା ଦେହ୍=ଗ୍ରାମ ସମଷ୍ଟି; ତୁଳ. ସଂ. ଦେଶ)—୧ । ମାଟିର ଗଦା ବା ଢିପ—
Diha
ডহী; ভিটা 1. Mound of earth.
डिह, मेंड़, मोटा ୨ । ବାସଯୋଗ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଜମି—
2. A high habitable ground.
୩ । ଯେଉଁ ଜମି ଉପରେ ଘର ତୋଳା ଯାଏ—
3. Site of dewelling.
খোঁচা; ঠোঁসা ୪ । ଯଷ୍ଟିର ସ୍ଥୂଳ ଅଗ୍ରଦ୍ୱାରା ଭୁସା—
रेला 4. A push or poke with the butt or thick end of a rod.
(ଡିହା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୫ । ଏକ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ କେତେ 'ଗୋଟି ଗ୍ରାମର ସମଷ୍ଟି—5. An aggregate of some villages under one rent-collector.
ଦେ. ବିଣ—ଡିହି (ଦେଖ)—Dihi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଢିପ (ଜମି)—
High land; upland.

ଡିହ ଅଣ୍ଡିରା—ଦେ. ବିଣ—ଡିହ କୁଟା (ଦେଖ)
Diha andirā Diha kutā (See)

ଡିହ କୁଟା—ଦେ. ବିଣ (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—କୁକୁର ଯେପରି ନିଜର ବାସ
Diha kutā ସ୍ଥାନନିକଟରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଦେଖାଏ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହିପରି
डिगिया ଆପଣାର ବାସସ୍ଥାନର ସାମନାରେ ଠିଆ ହୋଇ ପ୍ରୌଢ଼ି ଦେଖାଇ ଥାଏ; ଗେହେଶୂର—
A person who brags of his bravery
(ଡିହ ବିଲୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) at his own house; a swaggerer.

ଡିହ ଜମି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ ଘର ତିଆରି ହୋଇଥାଏ—
Diha jami Homestead land; building site.
ডীহীজমী

ଡିହ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର କରିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ନିମ୍ନ
Diha bāndhibā ଭୂମିରେ ମାଟି ପକାଇ ଉଚ୍ଚ କରିବା—
ডীহীবাঁধা To raise a low ground by piling earth
मेड़ बाँधना on it to make it a building site.
(ଡିହମାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ିର ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ବା
Diha māribā ଭୁଷିବା—To give a push with the
খোঁচা দেওয়া butt of a rod.
रेला मारना
(ଡିହପକା(କେ)ଇବା, ଡିହ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିହରେ ପୋଖରୀ ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧମକାଣ ବାକ୍ୟ)—
Dihare pokharī kholibā (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କାହାରିକୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରିବା—(figurative) (a threat) To utterly ruin a person and deprive him of his homestead.
ভিটামাটি উচ্ছন্নকরা
[ଦ୍ର— ଜଣେ ଲୋକକୁ ମାମଲା ମୋକଦ୍ଦମା ଆଦିରେ ପକାଇ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରି ତାହାର ଘର ଡିହକୁ ଦଖଲ ନେଇ ସେଠାରେ ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର ନ ରଖିବାର ଧମକାଣ ଦେବାବେଳେ ଏହି ରୂଢ଼ିଅରେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

ଡିହରେ ବିଲୁଆ ଡେଇଁବା—ଦେ. ବି. (ଏକପ୍ରକାର ଅଭିଶାପ)—
Dihare biluā deinbā (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଂଶ ସମୂଳରେ ଲୋପ
ডীহীতে ঘুঘু চরা ହେବା; ବଂଶର ସମସ୍ତେ ମରି ଯାଇ ବାସଗୃହ ଶ୍ମଶାନରେ ପରିଣତ ହେବା—(figurative) (a form of curse) The turning of one's

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଊ	ନ୍

homestead into a cremation ground by the death of all the members of the family.

[ଦ୍ର—ଅଭିଶପ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ବଂଶ ଲୋପ ହେଲେ ତାହାର ବାସଗୃହର ଡିହ ଫଳତଃ ପଡ଼ିଆ ବା ଶ୍ମଶାନରେ ପରିଣତ ହେବ । ଏହି ଅଭିଶାପକୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ତୋ ଡିହରେ କଲୁଆ ଡେଇଁ । ତୋ ଡିହରେ କଣ୍ଟା ଛିଟା ହେଉ । ତୋ ଡିହରେ ଦୁବ ଘାସ ଉଠୁ । ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଡିହ ସାପ—ଦେ. ବି—ଘରର ଡିହ ଓ ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା
Ḍiha sāpa ବିଷଧର ସାପ—Poisonous snakes inhabiting homesteads or high grounds.

ଡିହା—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଗୋଖର ସାପ—
Ḍihā A species of cobra.
(ସାପ ଶବ୍ଦେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।)

मगरा, ढीठ, मगधा ବିଣ—୧ । (ସ. ଧୃଷ୍ଟ) ଥେଣା; ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁର ଆଦେଶକୁ ଅବଜ୍ଞା କରେ; ଅମାନିଆ; ଉତ୍ତରଦାୟକ (ଭୃତ୍ୟ); ଠେଁସା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Showing disrespect to authority; impertinent; refractory; recalcitrant (person); impudent (servant).
୨ । ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ (କଥା)—
2. Impertinent; disrespectful (words).
୩ । ଡିହି (ଦେଖ)—3. Ḍihi (See)

ଡିହାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡିହା ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Ḍihāḷiā Ḍihā 1 and 2 (See)

ଡିହି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ ଉତ୍ପାଦିତ (ଫସଲ)—
Ḍihi 1. (crop) Grown on homestead or high land.
(ଯଥା—ଡିହି ବାଇଗଣ; ଡିହି କପା ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ଡିହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to high land or homestead.
୩ । ଡିହରେ ବାସ କରୁଥିବା—
3. Living on homestead.
(ଯଥା—ଡିହି ନାଗ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଡିହ ଜମି; ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ବଢ଼ିବାପାଇଁ ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ପଡ଼ିଆ ରଖାଯାଇଥିବା ଉଚ୍ଚ ଜମି—High land left fallow for 2 or 3 years for becoming more fertile.

ଡିହି କପା—ଦେ. ବି—ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ କରାଯିବା କପା—
Ḍihā kapā Cotton plant grown on high land.
(ବିଲ କପା—ବିପରୀତ) [ଦ୍ର—ଡିହ ଜମିରେ କପା ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ ।]

ଡିହି ଖରଚ—ଦେ. ବି—ଜମିଦାରମାନେ ତହସିଲଖରଚ ପାଇଁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖଜଣାର ଅତିରିକ୍ତ ଯେଉଁ ବେ-ଆଇନ୍ କର ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ—An illegal cess formerly levied by zamindars from tenants to meet the collection-charges.
Ḍihi kharachā
ডীহী খরচা
अबवाब, मिहौरी

ଡିହି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ କରାଯିବା ବାଇଗଣ—
Ḍihi bāigaṇa Egg-plant grown on high land.
বাড়ীবেগুন
(ବିଲ ବାଇଗଣ—ବିପରୀତ)

ଡିହି ମୁଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୁଗ; କଳା ମୁଗ—
Ḍihi muga A variety of moong (pulse).
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ହୁଏ ।]

ଡୀନ—ସଂ. ବି. (ଡୀ ଧାତୁ = ଉଡ଼ିବା + ଭାବ. ତ)—
Ḍīna ୧ । ପକ୍ଷୀଙ୍କର ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଗତି; ଉଡ଼ା—
1. Flying in the air.
୨ । ଆଗମ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର—
2. A class of religious books dealing with ceremonials and rituals of the Hindu religion.
(+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ବିଣ. ପୁଂ—ଉଡ୍ଡୀୟମାନ—Flying.
(ଡୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡୁଡୁ ଖେଳ (ଦେଖ)
Ḍu Ḍuḍu kheḷa (See)

ଡୁଆ—ଦେ. ବି—ଡୁହା (ଦେଖ)
Ḍuā Ḍuhā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଡୋଇ ସଂ. ଦ୍ରୋଣକ)—୧ । ଅଣକ; ଡଙ୍କା; କରଚୁଲି—
1. Wooden spoon for stirring boiling rice etc or for serving food from the cooking pot.
୨ । ଚଟୁ—2. A broad-bladed ladle.
ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲିକ) ବି—୧ । (ତୁଳ. ହି. ଡୋରୁ) ତେଲ ଅଦର ପଲା—1. An erect spoon.
୨ । ପିଲାଙ୍କୁ ଦୁଧ ଖୁଆଇବାର ଚାମଚ; ଦୁଧପିଆ ଶାମୁକା—
2. A spoon for feeding infants with milk.

ଡୁଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖେଳରେ ହାରିବା—
Ḍuiñ Losing in a game.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଦୁଃଖିତ)—ଡୁଇଁଡାଇଁ (ଦେଖ)
Ḍuiñ-ḍāiñ (See)
ଡୁଇଁ ହେଉ ସିନା ଅଶ୍ରେ ବନ ବନା । କନ୍ଦର୍ପ କଶୋଚନ୍ଦ୍ରୁ ଡ଼ୁଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଧ୍ୱନିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଡୁଇଁଡାଇଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଆନ୍ଦୋଳିତ; ଦୁଃଖିତ)—
Ḍuiñ-ḍāiñ ୧ । ବ୍ୟାକୁଳ—1. Perturbed; perplexed; agitated; distracted.
୨ । କାତର—2. Troubled; overwhelmed.
୩ । ଚିନ୍ତିତ—3. Anxious.
୪ । ଦୁଃଖିତ—4. Grieved.

ଡୁଗଡୁଗି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି ଅର୍ଥରେ)—
Ḍug-ḍugi
୧ । ସାପୁଆ ଓ ବାଜିଗର ଯେଉଁ ଛୋଟ ଡମରୁ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି—A kind of **X** shaped double-faced small drum played on by snake-charmers and magicians.
୨ । ଢୁଲ୍‌କି (ଦେଖ)—2. Ḍul-ki (See)

ଡୁଗି—ଦେ. ବି. (ଡୁଗୁଡୁଗୁ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ḍugi ତବଲାର ସହଚର ବାଦ୍ୟ; ବାୟାଁ—
ଡୁଗୀ A tabour struck by the left hand
ଡୁଗ୍‌ଗୀ while the right hand strikes on
(ଡୁଗ୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) another and longer drum called 'Tabalā'.
[ଦ୍ର—ଏହା ତବଲା ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଏବଂ ବାଁଆ ହାତରେ ବଜାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଅଟକା ବା ଛୋଟ ନାଗରା ପରି । ଏହା ମାଟି, ପିତଳ ବା ତମ୍ବାରେ ତିଆରି ହୋଇ ଥାଏ ଏବଂ ଏହାର ମୁହଁ ଚମଡ଼ାରେ ଛାଉଣି ହୋଇ ଥାଏ । ତବଲା ଡୁଗି ଅପେକ୍ଷା ଲମ୍ବ ଓ କାଠରେ ତିଆରି । ତବଲାଟି ପଖୋଉଜର ଫାଳେ ଆକାର ଏବଂ ଏକମୁହାଁ ଡୁଗି ଛୋଟ ନାଗରା ପରି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଞ୍ଜପା ଖେଳ—
A kind of indoor game at cards (played with 96 cards).
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୯୬ ପଟ ସାର ବା ତାସ୍ ଥାଏ ଓ ଏ ଖେଳ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି ଓ ଦୁଇ ଜଣ ଲେଖାଏଁ ଏକପକ୍ଷ ହୋଇ ଖେଳନ୍ତି । ଯେଉଁ ଖେଳାଳି କଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ସାର ପାଇଥାଏ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେବାବେଳେ ସେହି ଲୋକ ପ୍ରଥମେ ସାର ପକାଏ ।]

ଡୁଗି ତବଲା—ଦେ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଡୁଗି+ଅ. ତବଲହ୍)—ବାଁଆ ହାତରେ ଛୁଟିବା ପାଇଁ ବାୟାଁ ଓ ଡାହାଣ ହାତରେ ଛୁଟିବା ପାଇଁ ତବଲା, ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଏକ ସଙ୍ଗେ ବଜାଯିବା ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର—
Ḍugi tabalā
ଡୁଗୀ ତବଲା
ଡୁଗ୍‌ଗୀ ତବଲା
ଡୁଗି ତବଲ, ଡୁଗି ଡାବଲ, ଡୁଙ୍ଗି ତବ୍ଲା } ଅନ୍ୟରୂପ. A pair of kettle-drums sounded by striking them with the left and right hands respectively.

ଡୁଙ୍ଗ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Ḍung-bā. ୧ । ଝାଙ୍କିବା; ଲୁଚି କରି ଗୁହିଁବା; ଭଣ୍ଡିବା—
1. To look stealthily; to peep.
୨ । ପୋଡ଼ିବା—2. To burn

ଡୁଙ୍ଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ, ତୁଙ୍ଗ, ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—କ୍ଷୁଦ୍ର ଗିରି;
Ḍung-ri
(ଡୁଙ୍ଗୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ— Hillock; a hill.

ଡୁଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଯୁକ୍ତ ଧାତୁରୁ ଯୋଗ)—୧ । ଶଗଡ଼ର ଭିନ୍ନ
Ḍungibā ଭିନ୍ନ ଅଂଶକୁ ଏକତ୍ର ସଂଯୋଜିତ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ କରିବା—
1. To put the different parts of a cart together so as to make the cart ready for use.
୨ । ଝାଙ୍କିବା; ଲୁଚିକରି ଗୁହିଁବା—
2. To peep; to look from a covert.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଡୁଙ୍ଗ୍‌ବା (ଦେଖ)
(ଡୁଙ୍ଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Ḍung-bā (See)

ଡୁଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରୋଣୀ; ଭୁଲ. ଇଂ ଡଗ୍‌ଆଉଟ୍)—୧ । ଛୋଟ
Ḍungi ଡଙ୍ଗା; ଶୁଳ ଡଙ୍ଗା—1. Canoe; dug-out.
ଡିଙ୍ଗୀ ୨ । ତନ୍ତୀକର ଭରଣୀ ସୁତା ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ନଳୀ;
ଡୋଂଗୀ କଣ୍ଡା, (ଦେଖ)—2. Fly shuttle.
[ଦ୍ର—ଏ ନଳୀରେ ଭରଣୀ ସୁତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣା ହେଲାବେଳେ ଏହି ନଳୀକୁ ଟାଣୀ ସୂତା ଭିତରେ ଅଡ଼ବାଗରେ ଚଳାଇବାକୁ ଏ ପାଖରୁ ସେ ପାଖକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ । ଏହା ଡଙ୍ଗା ପରି ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ଗୋଜିଆ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ।]

ଡୁଙ୍ଗୁର ଡୁଙ୍ଗୁର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋଲ ଆଦି ବାଜିବାର
Ḍungur ḍungur କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ—
ଡୁଙ୍ଗଡୁଙ୍ଗ Low sound of drum-beating.
ଡୁଙ୍ଗ୍‌ଡୁଙ୍ଗ୍ [ଦ୍ର—ଏହା ଡଙ୍ଗର ଡଙ୍ଗର ଠାରୁ ମୀଠତର ।]
(ଡୁଙ୍ଗୁରୁ ଡୁଙ୍ଗୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁଙ୍ଗୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Ḍungurā Ḍengurā (See)

ଡୁଙ୍ଗୁରି—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଡୁଙ୍ଗ୍ରି (ଦେଖ)
Ḍunguri Ḍungri (See)

ଡୁଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଡୁଙ୍ଗେଇ ମୂଷା—
Ḍungei 1. A small house-rat.
(ଡୁଙ୍ଗେଇ ମୂଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୁଣ୍ଡୁରି ୨ (ଦେଖ)
2 Gunḍuri 2 (See)

ଡୁଡୁ—ଦେ.ବି.(ଏଥିରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବାଳକ 'ଡୁ ଡୁ' ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ
Ḍuḍu କରେ ବୋଲି ଏହି ନାମକରଣ)—ବାଘ୍ ଡୁଡୁ; ବାଘୁଡୁ;
ହାଡୁଡୁଡୁ ଗୁଡୁ ଖେଳ; ଡୁଡୁ ଖେଳ; ଯୁବକ ଓ ବାଳକମାନଙ୍କର
କବାଡ୍ଡୀ,କବଡ୍ଡୀ ଉପଯୋଗୀ ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମସାଧ୍ୟ କ୍ରୀଡ଼ା—
(ଡୁଡୁଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of field-game requiring

୧	ଇ	ଡ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଢ	ରୁ	ଳ	ଯ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଯ଼	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

physical exercise and played by two parties of young men or boys of equal number on both sides of a line drawn on the ground.

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ-ରେଖା ଟଣା ଯାଏ ଓ ରେଖାର ଦୁଇପାଖରେ ସମାନ ସଂଖ୍ୟକ ଦୁଇଦଳ ଖେଳାଳି ରହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ପିଲା ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଡୁଡୁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଉକ୍ତରେଖାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ସୀମା-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ (ପାହି)କୁ ଯାଇ ବିପକ୍ଷ ଦଳର ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ଯେବେ ଅପରପକ୍ଷଙ୍କଦ୍ୱାରା ଧରା ନ ପଡ଼ି ସେହିକ୍ଷଣି ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ମଧ୍ୟରେଖାକୁ ଡେଇଁ ଆପଣାର ସୀମା (ପାହି)କୁ ପଳାଇ ଆସି ପାରେ, ତେବେ ସେ ଯେଉଁଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁ ଥାଏ ସେ ଖେଳାଳିଟି 'ମରେ'; ପରନ୍ତୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ନିଜ ପାହିକୁ ନ ଆସୁଣୁ ଅପରପକ୍ଷର କୌଣସି ଖେଳାଳିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧରା ପଡ଼ି ଗଲେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ନିଜେ 'ମରେ'; ତତ୍ପରେ ଅପର ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ପିଲା ପୁଣି ଏ ପକ୍ଷକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ । ଏକ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଟିଏ ଖେଳାଳି 'ମରି ଗଲେ' ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ମରିଥିବା ଜଣେ ଖେଳାଳି 'ଜୀଇଁ ଉଠେ' ଏହିପରି ଏ ଖେଳ ଲାଗିଥାଏ । ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଖେଳାଳି ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ଅପରପକ୍ଷର ପାହିକୁ ଯାଇ ଅପର ପକ୍ଷର ଜଣେ କାହାକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ନିଶ୍ୱାସ ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଆପଣା ସୀମାକୁ ଫେରି ନ ପାରିଲେ ସେ 'ମରେ' । ଆକ୍ରମଣକାରୀ ପିଲାର ଏକା ନିଶ୍ୱାସ ବାର ହୋଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ପିଲା 'ଡୁ ଡୁ' 'ଡି ଡି' 'ବାଗ୍ ଡୁ ଡୁ'; 'ହା ଡୁ ଡୁ' 'ଛେଡ଼ପାକ୍ ଡୁ ଡୁ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ଓ ଗୀତରେ ପଦମାନ ମୁହଁରେ ବୋଲୁଥାଏ; ସେ ମୁଖର ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲେ ଜଣା ଯାଏ ଯେ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ନିମନ୍ତେ ପାଟି ବନ୍ଦ କଲା । ଅତଏବ ଏକାନିଶ୍ୱାସ ହେଲାନାହିଁ ଏହି ଡୁ ଡୁ ଖେଳରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ ଗୋଟି କେତେ ପଦ ନିମ୍ନରେ ଦିଆ ଗଲା । ଯଥା—୧ । ଚେଙ୍କ ଚେଙ୍କ ମଦରଙ୍ଗା, ଫୁଲ ଫୁଟେ ରଙ୍ଗା ରଙ୍ଗା । ୨ । କଲା କଲା ବାଇଗଣ ଧଳା ଟଲା କଣ୍ଢେଇ, ନେଇ ଯା ତୋ ବାଇଗଣ ଦେଇ ଯା ମୋ କଣ୍ଢେଇ । ୩ । ବାଘ ମଲା ଯନ୍ତ୍ରାରେ, ଢିଙ୍ଗ ଢିଙ୍ଗ ଶବଦ କଲା ସମୁଦ୍ର ପନ୍ତାରେ । ୪ । ପଣସ ପତର ବଙ୍କ ଟୁଙ୍କୁ ଟୁ, ମାଇବି ଜାବୁଡ଼ା ଭାଙ୍ଗିବ ବୁଲୁ ।

ଡୁଡୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଲତାଫଳବିଶେଷ; ଏକ ପ୍ରକାର
Durduka ଜହ୍ନି—A species of Luffa (fruit)

ଡୁଡ଼ୋ ବଘା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଲକଡ଼ବଘା)—
Durdo bagha ବାଘେଟା; ଏକ ଜାତୀୟ ହେଟା—
A kind of hyena.

ଡୁଡୁମା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର
Durduma ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀଠାରୁ ତିନି ଚାରି ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କମନୀୟ ଜଳପ୍ରପାତ—
Name of a fine waterfall in the Jeypur Estate of the Vizag district.

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତ କାଳରେ ଆସନ୍ତି ।]

ଡୁଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଫଣାହୀନ ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ବିଷ ଜଳଚର
Dundu ସର୍ପ; ଧଣ୍ଡସାପ; ପାଣିଧଣ୍ଡ—1. A kind of venomless water-snake.

୨ । ଡେମଣା ସାପ—
2. A kind of non-venomous snake.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଫଣାହୀନ, ନିର୍ବିଷ ଓ ୪।୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଡୁଣ୍ଡୁଭ(ମ)—ସଂ. ବି—ଡୁଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Dundubha (ma) Dundu (See)

ଡୁଣ୍ଡୁଲ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ପେଚା—
Dundula A kind of small owl; owlet.

ଡୁପ୍ଲିକେଟ୍—ବୈଦେ. ବିଶେ. (ଇଂ)—ଦୋହରା; ଯୋଡ଼ାରୁ ଏକ;
Dupliket ମୂଳବସ୍ତୁର ଅବିକଳ ନକଲ ବା ସମାନ (ବସ୍ତୁ)—
डुप्लिकेट Duplicate.
ডুপ্লিকেট ବୈଦେ. ବି—ମୂଳ ଲେଖାର ଅବିକଳ ଦ୍ୱିତୀୟ ନକଲ—
Duplicate copy.
ଡୁୟ୍ପ୍ଲିକେଟ
ଡିଉପ୍ଲିକେଟ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଡୁପ୍ଲିକେଟ୍ କପି—ବୈଦେ. (ଇଂ)—ଦୋହରା ନକଲ, ମୂଳ ଲେଖର
Dupliket kapi ଅବିକଳ ପ୍ରତିଲିପି—Duplicate copy.
डुप्लिकेट कापी ডুপ্লিকেটকাপী

ଡୁବ୍‌ଡୁବୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି
Dub-dubi ଶବ୍ଦ)—ଡୁଗ୍‌ଡୁଗୀ (ଦେଖ)
Dug-dugi (See)

ଡୁବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଡୁବା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Duba (etc) Duba etc (See)

ଡୁବକ—ଦେ. ବି. (ବାଇବଲର ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ;
Dubaka ଓଡ଼ିଆ ଡୁବ୍ ଧାତୁ ସଙ୍ଗେ ସଂସ୍କୃତ କର୍ତ୍ତୃ ଅକ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—
डुबक ୧ । ପାଦ୍ରୀ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଜଳଦୀକ୍ଷା ଦେବା
बपतिस्मा देनेवाला ସମୟରେ ଯେଉଁ ପୁରୋହିତ ବା ପାଦ୍ରୀ ଦୀକ୍ଷାପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପବିତ୍ର କୁଣ୍ଡର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାନ୍ତି—
1. A baptist; a baptiser.

[ଦ୍ର—ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ডুবুরী; ডুবারু ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଭୀର ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ବହୁକ୍ଷଣ
पनडुब्बा ରହି ଅଭୀପ୍ସିତ କାର୍ଯ୍ୟ (ପାଣି ତଳରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖୋଜିବା; ମୁକ୍ତା, ଶାମୁକାଆଦି ସଂଗ୍ରହ କରିବା) ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିବାରେ କିମ୍ବା ପାଣି-ତଳରେ ବୁଡ଼ି ବହୁଦୂର ଗତିକରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଣ' ଦେଖିବେ ।

ବୁଡ଼ାଳୀ (ଭୂଅରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ପଡ଼ିଗଲେ ଡୁବକ ମାନେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ତାହା ବାହାର କରନ୍ତି)— An expert diver.

ଡୁବକ ପ୍ରଚାର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ଦେ. ବି (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା— Dubaka prachāra sampradāya ଡୁବକ ଧର୍ମଯାଜକଙ୍କ ସଙ୍ଘ

ଡୁବକପ୍ରଚାରକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡୁବକବାଦୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ }

Baptist mission society.

ଡୁବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ଦେ. ବି. (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା)— Dubaka sampradāya ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—The Baptists; Baptist Christians.

(ଡୁବନ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

ଡୁବନ—ଦେ. ବି—୧ । ନିମଜ୍ଜନ; ପାଣିରେ ଡୁବାଇବା— Dubana 1. Immersion,

ডুবন ୨ । (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା) ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ
बपतिस्मा ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପବିତ୍ର କୁଣ୍ଡରେ ସ୍ନାନ; ଜଳଦୀକ୍ଷା— 2. Baptism.

[ଦ୍ର—ବାଇବଲର ପୁରାତନ ଅନୁବାଦରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଥିଲା, ମାତ୍ର ୧୯୨୭ ସାଲରେ ରେଭରେଣ୍ଡ ପାଇକ୍‌ସାହେବଙ୍କ ଅନୁବାଦରେ ଏହା 'ଜଳଦୀକ୍ଷା' ହୋଇଅଛି । ଡୁବନ ଶବ୍ଦ ତଳେ ନୋଟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ]

ଡୁବର—ଦେ. ବି—ଡୁବନ ୨ (ଦେଖ)
Dubara Dubana 2 (See).

ଡୁବା—ଦେ. ବି—୧ । ଡୁବକା; ବୁଡ଼; ଠୁବା—
Dubā 1. Diving in water; a dip in the water.
ডুবা
डुबकी, डाबा ୨ । ଡୋବା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ; ଗଡ଼ିଆ—
ডোবা 2. A small tank or pit for water.
गड्ढा ୩ । ପାଣିକୁ ହାତ ପାପୁଲି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରି 'ଡୁବ୍ ଡୁବ୍' ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା—
3. A low report caused by slapping over the surface of water with concaved pamls.
ডুবন ୪ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯିବା ଭଳି ଜଳର ଗଭୀରତା; ପୁରୁଷ—
डुबान 4. A depth of water in which a man can sink.

ଡୁବାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ପାଣି କୁଅ ପକ୍ଷୀ—
Dubāi 1. The Diver bird; the Grebe; the
ডুবারী Dabchick; Colimbus Holboellii;
डुबकी Podilymbus Podicepes.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି; ମୁଣ୍ଡ କଳା, ପେଟ ଧଳା, ପକ୍ଷ କଳା ଓ ଛୋଟ ଖଇରି, ଥଣ୍ଟ ସିଧା ଓ ଥଣ୍ଟର ଅଗ ଦାନ୍ତୁଆ; ପକ୍ଷ ଛୋଟ, ଲାଞ୍ଜ ଅତି ଛୋଟ; ପାଦ ହଂସପାଦ ପରି । ଏମାନେ ପାଣିରେ ବହୁକ୍ଷଣ ବୁଡ଼ି ରହି ଗୋଡ଼ ଓ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ପହଁରି ମାଛ ଧରି ଖାଆନ୍ତି ଓ ଶୁଖିଲାରେ ବସି ପକ୍ଷକୁ ଶୁଖାନ୍ତି । ଏମାନେ ଜାଲପାଦ ।]

୨ । ଡୁବେଇ ୨ (ଦେଖ)—2. Dubei 2 (See).
୩ । ଦୁବେ (ଦେଖ)—3. Dube (See).

ଡୁବା(ବେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Dubā(be)ibā 1. The causative form of
ডুবান, ডোবান Dubibā.
डुबाना, डुबवाना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ପାଣିରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରାଇବା; ବୁଡ଼ାଇବା; ମଗ୍ନ କରିବା—
2 To immerse a thing or person in water; to drown a person.

୩ । ଜାତି ଧର୍ମ ଆଦି ତ୍ୟାଗ କରିବା ବା ଲୋପ କରିବା—
3. To give up one's caste or religious practices.

(ଯଥା—ଆଜିକାଲିର ପିଲାଏ ଚିଡ଼ା ପଇତା ସବୁ ଡୁବାଇଲେଣି ।)

୪ । ପରର ସର୍ବନାଶ ବା ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା—
4. To cause another's ruin.

(ଯଥା—ଜିଲ୍ଲାର ମହାଜନ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ନିଲାମ କରି ନେଇ ମତେ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୫ । ଲୋପ କରିବା; ନଷ୍ଟ କରିବା—
5. To annihilate; to destroy.

୬ । ଅପବାଦ ଦେଇ ଜାତିଚ୍ୟୁତ କରାଇବା—
6 To cause a person to be out-casted by making serious aspersions against him.

୭ । କୁଳ ଲୋପ କରିବା; ବଂଶକୁ ନିର୍ବଂଶ କରାଇବା—
7. To root out a family; to cause extinction of a family.

(ଯଥା—ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ବିବାହ ନ କରି ଆପଣା କୁଳକୁ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୮ । ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନକୁ ବହୁକାଳ ଆଦାୟ ନ ହେବାରୁ ତମାଦି କରାଇବା—8. To cause another person's dues to become unrealisable by lapse of time.

(ଯଥା—ଖାତକ ୧୨ ବର୍ଷ ହେଲା ମୋ ଠାରୁ ଟଙ୍କା କରଜ ନେଇ ସୁଧ ମୂଳ ସବୁ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୯ । ଧନ ନଷ୍ଟ ବା କ୍ଷତି କରାଇବା; ଗମାଇବା—
9. To cause loss of money.

(ଯଥା—ଆମ ଗୁଣବନ୍ତ ପୁଅ ଘରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ନେଇ ବେପାର କରି ଶେଷକୁ ମୂଳଧନତକ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୧	ଢ	ଉ	ର୍‌,ର୍‌	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇପ୍ଟ	ଡ଼ଅ	ଭ
୬	ଛ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁୟ	ଇଅ	ଲ୍ଲ	ନ୍‌

୧୦ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଇଜ୍ଜତ୍ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସୁନାମକୁ କ୍ଷଣ କରାଇବା —10. To cause loss to one's prestige or honour.

(ଯଥା—ମୁଁ ଗଞ୍ଜାର ଲୋକ ବୋଲି ଗାଁଅ ବାଲାସାକ ଏକମେଳ ହୋଇ ମତେ ଡୁବାଇ ଦେବାକୁ ବସି ଅଛନ୍ତି ।)

୧୧ । (ସୁନାମ) କଳଙ୍କିତ କରିବା—
11. To bring stigma or stain upon one's good name.

[ଡୁ—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା ଓ ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡୁବା(ବେ)ଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ବଧ କରିବା—
Ḍubā(be)i māribā
ড় বিয়েমারা 1. To drown a person; to kill a person
डुबाकर मारना by causing him to sink in water or by immersing him in water.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ କରିବା—
2. (figurative) To cause another's ruin.

ଡୁବା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି କିଛିକାଳପରେ ଉଠିବା-
Ḍubā māribā 1. To dip into the water.
ড় ব মারা

डुबकी देना, डुब मारना, डोबा देना ୨ । ହାତ ପାପୁଲି ଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ ଗୁପୁଡ଼ା ମାରି ଏକ ପ୍ରକାର 'ଡୁବୁ' ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—
2. To cause a loud report by giving intensive slaps on the surface of water.

ଡୁବା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Ḍubā ji(he)bā • Passive voice of Ḍubibā, to sink.

ଡୁବାରି—ଦେ. ବି—ଡୁବକ ୨ (ଦେଖ)
Ḍubāri Ḍubaka 2 (See)

ଡୁବି—ଦେ ବି—୧ । ଡୁବେଇ ୧ (ଦେଖ)
Ḍubi 1. Ḍubei 1 (See)
ডোবা, ডুবা ୨ । ଡୁବିବା ଘଟଣା; ବୁଡ଼ିଯିବା—
डुबकी 2. Sinking; drowning.

୩ । ଡୁଗି (ଦେଖ)—3 Ḍugi (See)

ଡୁବିତ—ଦେ ଣ (ବାଇବଲ୍ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା)—୧ । ପାଣିରେ ଡୁବା ହୋଇଥିବା—1. Immersed in water.
Ḍubita •
ডুবিত ୨ । ଡୁବନ ବା ଜଳସଂସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ-
जलदीक्षित 2. Baptised.

[ଡୁ—ଏ ଶବ୍ଦ ଓ ଡୁବକ ଓ ଡୁବନ ଶବ୍ଦକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ପାଦ୍ରୀ (Missionary) ମାନେ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଡୁବ ଧାତୁରେ ସଂସ୍କୃତ ଅକ, ଅନ ପ୍ରତ୍ୟୟ କରି ଡୁବକ, ଡୁବନ ଓ ଇତ ପ୍ରତ୍ୟୟ କରି ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ କଳ୍ପନା କରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଇଂରେଜୀରେ Baptiser, Baptism ଓ Baptised ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେବାର କିଛି ଦିନ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମଯାଜକ ଗିର୍ଜାରେ ଥିବା ପବିତ୍ର ଜଳ କୁଣ୍ଡରେ ତାହାକୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରି ତାହାର ନାମକରଣ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀବ୍ୟକ୍ତି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଜଳରେ ଡୁବାଇ ତା ପରେ ଦୀକ୍ଷା ଓ ନୂତନ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ସ୍ନାନ ଓ ଦୀକ୍ଷାବିଧିକୁ 'ଡୁବନ' ବୋଲାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ 'ନାମକରଣ' ବିଧି ସଙ୍ଗେ ଏ 'ଡୁବନ' ବିଧି ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ । ଶିଶୁର 'ନାମକରଣ' କରିବା ଓ ଅଧିକ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଗୁରୁ 'ନାମକରଣୀ' ଦେବା ବା 'ମନ୍ତ୍ର ଦେବା'କୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ 'Baptism' (ବାପ୍ଟିଜମ୍) ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ ।

ବାଇବଲ୍‌ର ପୁରାତନ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଡୁବକ, ଡୁବନ ଓ ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ରେଭରେଣ୍ଡ ଏଚ୍. ଡବ୍ଲୁ. ପାର୍କର୍ ସାହେବ ତାଙ୍କର ୧୯୨୭ ରେ ଅନୁବାଦରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଜଳସଂସ୍କାରଦାତା ଗୁରୁ, ଜଳଦୀକ୍ଷା, ଜଳଦୀକ୍ଷିତ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଡୁବିବା—ଦେ. କ୍ରି. [ସଂ. ବୁଡ଼ ଧାତୁ (Beams) ତୁଳ. ପ୍ରା.
Ḍubibā ବୁଡ୍‌ଧାତୁ = ନିମଜ୍ଜନ; ତୁଳ. ସଂ. ବୃଡ୍ ଧାତୁ = ଘୋଡ଼ାଇବା, ଲୁଚାଇବା, to hide; to conceal, ଛାଡ଼ିବା, ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା, to emit, to discharge (Apte).
[ଡୁବିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ 'ଡୁବ' ହୋଇଅଛି;
[ଡୁବାଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ ଓ ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାରେ
ଡୁବା, ଡୋବା ଏ ଅର୍ଥରେ ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି]—
डुबना ୧ । ଜଳାଦିରେ ବୁଡ଼ିବା; ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା; ଜଳମଗ୍ନ
[ଡୁବା(ବେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ହେବା—1. To dive; to dip; to sink; to plunge in water.
[ଡୁବା ହେ(ଯି)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ]

୨ । (ସଂ. ବୃଡ଼ ଧାତୁ—ଆଚ୍ଛାଦନ, ତ୍ୟାଗ; ଯୋଗେଣ୍ଟନ୍ତ୍) ଆଚ୍ଛାଦିତ ହେବା—
2. To be covered over.

(ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ର ମେଘରେ ଡୁବି ଗଲେ ।)

୩ । ଅଭିଭୂତ ହେବା; ବିହ୍ୱଳ ହେବା—
3. To be overwhelmed.

(ଯଥା—ମୁଁ ଦେଣାରେ ଡୁବି ଗଲିଣି ।)

୪ । ଅସ୍ତଗାମୀ ହେବା—4. To set.

ଡୁବନ୍ତ ବନାଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ହେମନ୍ତର
ଧୀରେ ଦେବାବାର ଗିରିଶୃଙ୍ଗେ ଉଚ୍ଚ । ରାଧାନାଥ, ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୫ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା; ଲୁଚିଯିବା—
5. To vanish; to disappear.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

(ଯଥା—ଆଜି କାଲି ଏ ଦେଶରୁ ଅତିଥିସତ୍କାର ଓ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନମାନ ଡୁବିଗଲାଣି ।)

୬ । (ମୂଳଧନ ବା ପାଣ୍ଠି) ବିନଷ୍ଟ ହେବା—
6. (capital or invested money) To be lost.
(ଯଥା—କାରବାରରେ ମୋ ମୂଳଧନ ଯାକ ଡୁବିଗଲା ।)

୭ । ଅଧୋଗତି ବା ଅବନତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
7. To go down; to deteriorate.

ସୁବଳ୍ପ ଲୋକ ଯେବେ ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ଥାଇ
ତାହାଙ୍କ ଲାଗି ପୃଥ୍ୱୀ କେବେହେଁ ନ ଡୁବଇ । ପୀତାମ୍ବର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୮ । କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନ ଆଦି ତମାଦି ବା ଗରଜାମୁ ଆଦି କାରଣରୁ ଅଦାୟ ହୋଇ ନ ପାରିବା—
8. (any money or due) To become unrealisable; to be barred by limitation.
(ଯଥା—ବାର ବର୍ଷ ହେଲା ଖାତକଠାରେ ମହାଜନଙ୍କର ପାଇବା ସୁଧମୂଳ ଯାକ ଡୁବିଗଲା ।)

୯ । ନଷ୍ଟ ହେବା; ଲୋପ ପାଇବା; ବିନାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—9. To be destroyed or ruined

୧୨ । (ବଂଶ, କୁଳ) ଲୁପ୍ତ ହେବା; ନିର୍ବଂଶ ହେବା—
12. (a family) To become extinct.

୧୩ । ପାଣିରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ାଇ ସ୍ନାନ କରିବା—
13. To have a bath by taking a dip in water.
(ଯଥା—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)

ଡୁବି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁବିବା ୧୩ (ଦେଖ)
Ḍubi paṛdibā — Ḍubibā 13 (See).
(ଯଥା—ମୁଁ ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ଡୁବିପଡ଼ି ଆସିବି ।)

ଡୁବି ମରିବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୁଡ଼ି ମରିବା; ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା—1. To commit suicide by throwing one's self into water; to drown oneself.
Ḍubi maribā
ডুবে মরা
डूब मरना
[ଡୁବା(ବେ)ଇ ମାରିବା—ଣିଜନ୍ତ] ୨ । ଗଭୀର ଜଳରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To meet a watery death by being unable to swim; to be drowned.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
3. (figurative) To suffer irreparable loss.

୪ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବା—
4. To be reduced to utter poverty.

୫ । ପରିଶୋଧର ଆଶାହୀନ ହୋଇ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
5. To become insolvent; to be heavily involved in debt.

ଡୁବୁ ଡୁବୁ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆକଣ୍ଠ ନିମଜ୍ଜିତ; ମଗ୍ନ ପ୍ରାୟ—
Ḍubu ḍubu — 1. About to sink; sinking.
ডুবুডুবু ୨ । ପାଣିରେ ଥରେ ବୁଡ଼ିଯାଇ ପୁଣି ଭାସି ଉଠୁଥିବା; ଉବେଇ-
डुबुडुबु ଟୁବେଇ—2. Bobbing in water; alternately sinking down and rising up.

ଡୁବୁର—ଦେ. ବି.—ଡୁବକ ୨ (ଦେଖ)
Ḍubura — Ḍubaka 2 (See)
(ଡୁବୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁବେ—ଦେ. ବି.—ଦୁବେ (ଦେଖ)
Ḍube — Dube (See)

ଡୁବେଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଡୁବାଇ (ଦେଖ)
Ḍubei — 1. Ḍubāi (See)
୨ । ଏକଜାତୀୟ ଗଭୀର କଂସା ବାସନ—
2. A kind of deep bell-metal utensil.
୩ । ପିଞ୍ଛା (ଦେଖ)—3. Piñchhā (See)
୪ । ଦୁବେ (ଦେଖ)—4. Dube (See)

ଡୁବ୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡୋବ (ଦେଖ)
Ḍubbā — Ḍoba (See)

ଏଡ଼ିକ ଟିକେ ଡୁବ୍ବା, ଫୁଲ ଫୁଟେ ଗୋଟା । ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡୁମ୍ ଡୁମ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋଲ ବାଜିବାର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ. ଢୁଙ୍ଗୁର ଢୁଙ୍ଗୁର ଶବ୍ଦ—
Ḍum ḍum — Low sound of drum-beating.
ডুম্‌ডুম্, ডেং.ডেং
डुगडुग
[ଦ୍ର—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ ଶବ୍ଦ ଡମ୍ ଡମ୍ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ; ଡମ୍ ଡମ୍ ଅପେକ୍ଷା ଢାଇଁ ଢାଇଁ ଉଚ୍ଚତର ।]

ଡୁମ୍ ଡୁମା—ଦେ. ବିଣ.—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ—
Ḍum ḍumā — Low sounding (like a low drum-beating.

ଡୁମ୍ବ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଜଳରେ ଓଦା ହୋଇ ଫୁଲିଥିବା
Ḍum — Swollen and wet.
(ଯଥା—ଡୁମ୍ବ୍ରା ଚାଉଳ ।)

ଡୁମ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.(ସଂ.ଉଦୁମ୍ବର; ଉଡ଼ୁମ୍ବର)—ଡମ୍ବିରି—
Ḍum-ri — Ficus; fig.

ଡୁମ—ଗ୍ରା. ବି.—ଡମ (ଦେଖ)
Ḍuma — Ḍama (See)

ଡୁମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Ḍumaṇī (etc). — Ḍamaṇī etc (See)

ଡୁମର—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି.—ଡମ୍ବିରି—
Ḍumara — Fig.

୧	ଲ	ଓ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଈ
୨	ଳ	ଓ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଋ

ଡୁମରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଟିପ—
Dumari High-land..
ବିଣ.—ଟିପ; ଉଚ୍ଚ (ଭୂମି)—High (ground.)

ଡୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଡ଼ଜାତିଅ ଅଣ୍ଡିରା ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ—A male of a large species of Gobarā bird.
Dumā
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଡମନ୍)—ଅସୁର—Devil.
ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଡାହାଣୀ—Witch.
ଦେ. ବିଣ.—ଡୁମା ଡୁମା (ଦେଖ)—
Dimbā dimbā (See)

ଡୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟୁମାଇବା (ଦେଖ)
Dumā(me)ibā Tumāibā (See)

ଗୁଳ ଶୁଣ୍, ବାଡ଼ ଶୁଣ୍, ସେତକ କୁଳା ସେତକ ଲୁଣ୍
ପାଣି ଦେଉଥିବୁ ଅଦେଇ ସୁଣ୍; ଜାଳ ଦେଉଥିବୁ ଡୁମେଇ କର.
କସିଥିବୁ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ କର । ଢଗ ।

ଡୁମା ଡୁମା—ଦେ. ବିଣ.—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Dumā dumā Dimbā dimbā (See)

ଡୁମାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ପୁଂ—୧ । ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ
Dumāla 1. A low caste people.
(ଡୁମାଲୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସମ୍ବଲପୁରର ଗଉଡ଼ ଜାତିର ଶାଖା ବିଶେଷ-
2. A sub-caste of Gaurdas in Sambalpur.

ଡୁମୁଡୁମା—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ଶାକ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Dumudumā Monetia Tetracantha (herb).
ବିଣ.—ଡୁମ୍ ଡୁମା (ଦେଖ)—Dum dumā (See

ଡୁମୁ ଡୁମୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ (ଦେଖ)
Dumu dumu Dum dum (See)
(ଡୁମରୁ ଡୁମରୁ; ଡୁମୁରୁ ଡୁମୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dumuṇī (etc) Damaṇī (See)

ଡୁମେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Dumer Dimbiri (See)
ବିଣ—ଧୂସର—Brown.

ଡୁମେର୍ ଗୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣର ଗୋରୁ—
Dumer guriā Brown (cattle).

ଡୁମ୍ଫା—ଦେ. ବି.—ଢୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Dumphā Dhumpā (See)

ଡୁମ୍ବାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ପୁଂ—ଢୁମାଲ (ଦେଖ)
Dumbāla Dhumāla(See)
(ଡୁମ୍ବାଲୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡୁମ୍ବେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Dumber Dimbiri (See)

ଡୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଡୋରିଆ ଲୁଗା—
Durā Striped cloth.
ବିଣ—ଗାର ପଡ଼ିଥିବା—Striped.

ଡୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମହୁଲ (ଦେଖ)
Duri Mahula (See)

ଡୁରି ତେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମହୁଲ ତେଲ୍—
Duri tel Mahula oil.

ଡୁର୍କା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି.—କ୍ଷୁଦ୍ର ବାଘ; କେପାଳବାଘ—
Durkā A small species of tiger; leopard.

ଡୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କ୍ଷେତରୁ ପାଣି ବୋହି ଯାଇ ଜମା ହେବା ଗାତ—A hole or pit where water flowing from a field accummulates.
Dul

ଡୁଲ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢୋଲକ)—ଢୋଲକି; ପିଲାଙ୍କ ଖେଳର ଉପଯୋଗୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ଢୋଲ—A small double-faced drum used as a toy.
Dul-ki
(ଡୁଲ୍କୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ढोलकी, ढोलकी

ଡୁଲ୍ ଡାଲ—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ)—ଡୋଲ୍ ଡାଲ୍ (ଦେଖ)
Dul dāl Dol dāl (See)

ଡୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୁଗା ଘେରା ହୋଇଥିବା ପାଲିଙ୍କି ପର ଖଟୁଆ; ଡୋଲି—A rude litter covered with cloth.
Dulā

ଡୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଦୋଳକ; ଦୋଳା; ଭୁଲ. ହି. ଡୁଲି)—୧ । ଡୋଲି; ଦୋଳା; କ୍ଷୁଦ୍ରସବାରି; ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଜାକରେ ବୁହା ହେବା ଯାନବିଶେଷ—
Duli
1. A small closed sedan chair for carrying a person; dooly; a litter.
୨ । ଶସ୍ୟ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବାଉଁଶ ପାଲଥରେ ବୁଣା ବଡ଼ ପାତ୍ର; କୋଡ଼ମେଣ୍ଟି—2. A big basket for storing grains.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବଡ଼ ବେତା—A big basket.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଅର—Cornfield.

ଡୁଶ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହେଲେ ସାବୁନ ପାଣି ବା ଲୁଣ ପାଣିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ରବରନଳ ଲଗାଇ ନଳଦ୍ୱାରା ପେଟଭିତରକୁ ପାଣି ଦେଇ ଝାଡ଼ା କରାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—
Dus Douche.
ডুস
डूस

ଡୁଶ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ରୋଗୀର ପେଟରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରଦ୍ୱାରା ପାଣି ପୂରାଇବା—To thrust water into the abdomen of a costive patient through the anus by means of a douche.
Dus debā
ডুস দেওয়া
डूस देना

ଡୁଶ ନେବା—ଦେ କ୍ରି—ନିଜର ପେଟ ଭିତରକୁ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ପାଣି ଦେଇବା-
Dus nebā To flush one's abdomen with water by means of a douche.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ୱଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଡୁସିବା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି—ନିଆଁ ଲଗାଇବା—
Ḍusibā — To set fire; to ignite.

ଡୁହା—ଦେ. ବି. (ସଂ· ଦ୍ୱିପଦା)—୧। ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷାପଦ; ଦୁଆ;
Ḍuhā — ଦୁଆ—1. The refrain of a song.
ਦୋਹਾ — ୨। ଦୁଇପାଦ ଯୁକ୍ତ ଗୀତ—
दुहरोव — 2. A song with two lines; doggerel.

ଡୁହା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁହା ଧରିବା (ଦେଖ)
Ḍuhā karibā — Ḍuhā dharibā (See)

ଡୁହା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଗାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗୀତର ପଦମାନ
Ḍuhā dharibā — ବୋଲିବା ପରେ (ତାଙ୍କର ସହଚରମାନେ)
দোআ ধরা — ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷା ପଦକୁ ବାରମ୍ବାର ଗାଇବା;
दुहराव करना — ଦୁଆ ଧରିବା—1. To catch or repeat the refrain of a song after it is sung by a singer.
୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୀର୍ତ୍ତି ଘୋଷଣା କରିବା; ପ୍ରଶଂସା କରିବା; ଜେଜେକାର କରିବା—2. (figurative) To repeat the praise of a person; to acclaim a person to the skies.

ଡୁହୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଧୁରୀ=ଲମ୍ବରେଖା)—
Ḍuhuri — ଲଙ୍ଗଳର ଗାର—Furrow.

ଡେଇଁ ଡେଇଁ—କ୍ରି. ବିଣ. (ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା)—୧। ପୁସ୍ତକାଦିର
Ḍeiṅ ḍeiṅ — କେତେକ ଅଂଶ ଛାଡ଼ିଦେଇ (ପଢ଼ିଯିବା)—
ଡେଇଁ ଡାଇଁ } ଅନ୍ୟରୂପ — 1. (To read) by omitting
ଡେଇଁ ଡେଇଁକା } some portion of a book or
ডিঙ্গিয়ে ডিঙ্গিয়ে — writing.
कूदकूद कर — ୨। ବହୁବାର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି (ଯିବା)—
2. (To go) Leaping many times; by successive leaps and bounds.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ପାଖଟା ବାଡ଼ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବାଜି ଜିତିଲା।)
୩। ପାଦକୁ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠାଇ (ଚାଲିବା)—
3. (To walk) With high steps.

ଡେଇଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିଆଇଁବା; ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ḍeiṅ debā — Causative of Ḍeiṅbā, to jump.

ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଲମ୍ଫ ଦେବା—1. To leap.
Ḍeiṅ paṛibā — ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲ ପ୍ରାୟ ଦାବ ଦହନ।
ডিঙ্গিয়ে পড়া — ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ।
कूद पड़ना — ୨। (ଅଗ୍ନି ଅବକୁ) ଝାସ ଦେବା—
2. To jump into (fire or water).
୩। ଡେଇଁ ଯିବା (ଦେଖ)—3. Ḍeiṅ jibā (See)

ଡେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା; ତୁଳ. ତା—ଡିଗୁ
Ḍeiṅbā — =ଓହ୍ଲାଇବା)—୧। ଲମ୍ଫଦେବା; କୁଦିବା—
ডিঙ্গান, ডিঙ্গিয়ে যাওয়া — 1. To jump; to leap; to spring.
कूदना फांदना
ଡେଁଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨। ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା; କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ବସ୍ତୁ
ଡେଁଇଁବା } ବା ଚଉଡ଼ା ପଦାର୍ଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା;
ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା—2. To leap over; to jump over a height or breadth; to over-leap.
୩। (ଶରୀରର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ) ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା; ଫୁରିବା; କମ୍ପିତ ହେବା—3. To throb; to vibrate; to tremble (said of limbs).

ସବୁ ଅଙ୍ଗଯାକ ମୋହର ଡେଇଁଛନ୍ତି
ହୃଦୟେ ମହାଭୟ ହେଉଛି କପଟ। — କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ।

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଶରୀରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ଡେଇଁଲେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଶୁ ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ଫଳ ସୂଚିତ ହୁଏ; ସାଧାରଣତଃ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ଅଙ୍ଗ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବାମ ଅଙ୍ଗ ଡେଇଁବା ଅଶୁ ଶୁଭଫଳ ସୂଚନା କରେ।]
୪। (ରୋଗଆଦି) ଏକବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରିବା—4 To infect (said of contagious diseases).
(ଯଥା—ତା ଦେହରୁ ମୋ ଦେହକୁ କାଛୁ କୁଣ୍ଡିଆ ଡେଇଁଲା।)
୫। ଦଉଡ଼ି ବୁଲିବା; ତିଆଁ ମାରି ଦଉଡ଼ିବା—
5. To run about.
୬। ନାଚ କୁଦ ହେବା; ଖେଳି ବୁଲିବା—
6. To frisk about; to skip about.

ଡେଇଁ ଆଅ ବନ ଯାକ ଭ୍ରମି ମନ ଶ୍ରୀହରିଚନ୍ଦନ ବୋଲେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯଶୋଦାଚମ୍ପୂ, ଡ-ଗୀତ।

୭। ବିରକ୍ତ ହେବା; ଚିଡ଼ିବା; ଚିଡ଼ ଚିଡ଼ ହେବା—
7. To snap at a person in displeasure; to snarl.
(ଯଥା—ଗୃହସ୍ଥର ପାଖରେ ମାଛ ଭିକା ହେବା ଦେଖି ଆଗନ୍ତୁକ ନିରାମିଷାଶୀ ବାବାଜୀ ଡେଉଁଛନ୍ତି।)
୮। (ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଡିଆଇଁବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହାତରେ ଶୂନ୍ୟକୁ ପକାଇ ଧରି ନେବା—
8. To throw up a thing to the air and then catch it; to toss a thing up.
(ଯଥା—ସେ ହାତରେ ପେଣ୍ଡୁ ଦୁଇଟା ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଅଛି।)
୯। (ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତ) ଡେଇଁବାର ଉପାୟ କରିବା—
9. To cause to jump.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜ ଆମ ବାଛୁରିକୁ ନେଇ ଗଡ଼୍ଡା ବେଢ ଡେଇଁ ଆଣିଲି।)
୧୦। କୌଣସି ସୀମାକୁ ଟପିବା—
10. To exceed any limit.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ଅଙ୍ଗ, ଡେଇଁ ବର୍ଷକେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପିଙ୍ଗିବାର କେତେ ଜଣଙ୍କର ଅଛ ।
ଦୈନିକ ଅଶ. ୨୧୮।୨୮।

(ଯଥା—ରେଳଗାଡ଼ି କାଠଯୋଡ଼ି ନଈର ପୋଲ ଡେଇଁ ଆସିବା ପରେ ଗାଡ଼ିର ଗତି ଶିଥିଳ ହେଲା ।)

ଡେଇଁବା, ଡିଅଁଇବା, ଡେଇଁ ଦେବା } ଏକାନ୍ତରୂପ — ୧୧ । ପାଠ କରିବା ସମୟରେ ପୁସ୍ତକାଦିର ଅଂଶବିଶେଷ ତ୍ୟାଗ କରି ଆଗକୁ ପଢ଼ିଯିବା; କେତେକ ଅଂଶ ଛାଡ଼ି ପଢ଼ିଯିବା; ଗଡ଼େଇ ପକାଇବା—11. To omit portions of a writing or book while reading it through.

(ଯଥା—ସେ ସାତକାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ ପୋଥିରୁ ପଦରକ ମଧ୍ୟରେ ଡେଇଁ ଗଲା ।)

୧୨ । (ଅକର୍ମକ) (ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟର ସୀମା) ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ଟପି ଯିବା—

12. (a fixed point of time) To pass.

(ଯଥା—ଭାଷାକୋଷର ଏଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାବେଳକୁ ସମ୍ଭବତଃ ବୋଲ ଡେଇଁ ଥିବ ।)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା, ପଡ଼ିବା, ଦେବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡେଇଁଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା; କୁଦିଯିବା—
Deiñ-jiba To overleap; to leap over; to overcome by jumping.
ডিঙ্গিয়ে যাওয়া
कूद जाना
(ଯଥା—ଚୋର ଏ ବାଡ଼କୁ ଡେଇଁ ଯିବା କଥା ଅଗରୁ ଜଣା ଅଛି ।)

ଡେଇରି ଫାରମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡାଇରି ଫାରମ୍ (ଦେଖ)
Deiri pharam Dairi pharam (See)

ଡେଉଁ(ଉ)ରିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମରୁ)—
Deuñ(u)ria ୧ । ଡଉଁରିଆ; ତାବିଜ; ମର୍ଦ୍ଦଳାକାର ଧାତୁମୟ
মাদুলী, মাদলী ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଧାତୁର ମର୍ଦ୍ଦଳାକାର କବଚ—
ढोलना, बाकना 1. Phylactery; an amulet; talisman; a charm made of metal; a drum-shaped locket.

[ଦ୍ର—ଧାତୁଦ୍ୱାରା ଡେଉଁରିଆ ତିଆରି ହୁଏ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ରଲେଖା କାଗଜ ବା ଭୂର୍ଜପତ୍ର ଖଣ୍ଡ ବା ଜଡ଼ିବୁଟି ଭରି ଲୋକେ ଭୟ, ରୋଗ, ଗ୍ରହଦୋଷ ଓ କୁଦୃଷ୍ଟି ନିବାରଣାର୍ଥ ବେକରେ, ବାହୁରେ ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ସୁନା ରୁପାର ଡେଉଁରିଆ ତିଆରି କରି ଲୋକେ ଅଳଙ୍କାରରୂପେ ବେକରେ, ଅଣ୍ଟାରେ ବା ବାହୁରେ ମଧ୍ୟ ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଅଷ୍ଟଧାତୁର ଡେଉଁରିଆ ଏକ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ ଡେଉଁରିଆ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଉପକାରୀ ଥିବାର କଥିତ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଓ କେତେକ ପୁରୁଷ ସଉକରେ ବେକରେ ସୁନା ରୂପାର ଡେଉଁରିଆ ମାଳ କରି ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଗୁଣିଆମାନେ ଅକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ରସମ୍ବାଦ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରେ ଡେଉଁରିଆ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

୨ । ଖଟ, ପଲଙ୍କ ଓ ଟେବୁଲ ଆଦିର ଖୁଣ୍ଟରେ ଲଗାଯିବା ମୃଦଙ୍ଗାକାର କାଠି—
2. Ornamental railings attached to the side-posts or head-plates of bedsteads, desks etc.

ଡେଉଁରିଆ ମାଳ—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବାହା ଓ ବେକରେ ବନ୍ଧାଯିବା
Deuñria mala ଡେଉଁରିଆର ମାଳ; ବାଙ୍କ ଡେଉଁରିଆ—
A string of amulets worn by females round the arm and neck as an ornament.

ଡେକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜ ବା ଡଙ୍ଗାର ପଟା ବନ୍ଧା
Dek ହୋଇଥିବା ଉପର ଅଂଶ—
ডেক Deck of a ship or boat.
डेक

ଡେକଚି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଦେଗ୍‌ଚ୍; ଦେଗଚୀ=ତମ୍ବାର ଛୋଟ
Dek-chi ପାକ ପାତ୍ର)—ତମ୍ବା ବା ଅଲୁମିନିଅମ୍ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ
ডেকচী ହାଣ୍ଡି ବା ରନ୍ଧନ ପାତ୍ର—Degchee; copper or
देग, देगची aluminium cooking pot.

ଡେକ୍ ଚେଅର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜାହାଜର ଡେକ୍‌ରେ ବ୍ୟବହାର
Dek chear କରାଯିବା ଚଉକି; କାନ୍‌ଭାସ୍ ଚଉକି—
ডেক চেয়ার Deck-chair.
डेकचौकी

ଡେକନା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଉଡ଼ଶ; ଛାରପୋକ—
Dek-na Bed bug.

ଡେକ୍ ପାସେଞ୍ଜର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜର ଡେକ୍‌ରେ ଯିବା
Dek pasenjar ଯାତ୍ରୀ; ଜାହାଜର ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଯାତ୍ରୀ—
ডেক পাসেঞ্জর Deck-passenger.
डेक पेसेंजर

ଡେକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) (ଇଂ. ଡେସ୍କ)—
Deksa ୧ । ମେଜ ଆଦିରେ ଲଗାଯିବା କାଠର ଖଣ୍ଡୁକି ବା ଡାଲା;
ডেস্ক ଦରାଜ—1. A drawyer under tables etc.
डेस्क ୨ । ଲେଖିବାର ଗଡ଼ାଣିଆ ଛୋଟ ମେଜ—
2. A writing desk.
ଡେକସ୍, ଡେସ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପଢ଼ିବା ବେଳେ ବେଞ୍ଚ ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ଗଡ଼ାଣିଆ ମେଜ ରଖାଯାଇଥାଏ—

ଡେକ୍ସନାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିକ୍‌ସନାରୀ)—ଡିକ୍‌ସନାରୀ (ଦେଖ)
Deksanari Diksanari (See)
ডিক্সনারী, **डिक्सनरी**
(ଡେକ୍ସନେରି; ଡେକ୍ସିନାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ). କ୍ରି (ଭୁକ. ଡୁ.
Degiba ଡଗନା=ପାଦ ବଢ଼ାଇବା; ନଜର ପ୍ରଭୃତି ଲଂଘନ)—
ଡେଇଁବା—୧ । ଡେଇଁବା—1. To jump

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

୨ । ଝାମ୍ପିବା—2. To swoop.

ଡେଙ୍କା— ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକା; ପଗଡ଼ି—
Ḍeṅkā Turban.

ଡେଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂମି) ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା—
Ḍeṅg Tall.

ଡେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ)—ଲମ୍ବରେ ଉଚ୍ଚତା; ଠିଆବାଗରେ
Ḍeṅga କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଉଚ୍ଚତା—
ଲମ୍ବା Height (of a tall thing or person).
ऊँचाई (ଯଥା—ତା ବାପଠାରୁ ପୁଅଟି ଡେଙ୍ଗରେ ଗୁଣେ ଉଚ୍ଚ ।)
ঢেঙ্গা; ডেঙ্গা ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା —Tall.
ऊँचा ଡେଙ୍ଗ ନଥିଆ ବାଙ୍ଗର ଗୁଣ,
ଏହାଠାରୁଁ ଗୃହ ବାହାରେ ଛୁଆ – କୃଷିବଚନ ।

ଡେଙ୍ଗବେଜାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବନ୍ୟ ବର୍ଷାୟୁ କଣ୍ଟକୀ କ୍ଷୁପ;
Ḍeṅgabejāri ଅଗରୁ—A thorny shrub; Argemone
(ସଂ. ନାମ—ଶୃଗାଳକଣ୍ଟକ) Mexicana; Mexican poppy;
শিয়ালকাঁটা Gamboje Thistle.

ଡେଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Ḍeṅgarā Ḍeṅgurā (See)

ଡେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ, ଦୀର୍ଘ)—
Ḍeṅgā ୧ । ଉଚ୍ଚତା—1. Tallness; height.
ঢেঙ্গা, ডাগর ୨ । (ପୁଂ) ଉଚ୍ଚ ଲୋକ ବା ବସ୍ତୁ—
ऊँचाई 2 Tall person or thing.
ଡେଙ୍ଗୀ, ଡେଙ୍ଗେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ. ୩ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—3. Highest or tallest person or thing.
ଡେଙ୍ଗା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗା ବାଜେ—ପ୍ରବଚନ ।
ঢেঙ্গা ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୀର୍ଘ; ଠିଆ ବାଗରେ ଲମ୍ବା—
ऊँचा, लम्बा 1. Tall.
୨ । (ପୁଂ) ଉଚ୍ଚ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—
2. Tall (person or thing).
ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ, ନୁହେଁ ଡେଙ୍ଗା ଅଥବା ବାଙ୍ଗର । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବନମାଳୀଦାସ ।
୩ । ସରୁ ଅଥଚ ଉଚ୍ଚ—
3. Slender and high; thin and tall.

ଡେଙ୍ଗା ଭେଜି—ଦେ. ବି—ଶ୍ୱେତ ବୃହତୀ (ଦେଖ)
Ḍeṅgā bheji Śweta bṛuhatī (See)

ଡେଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି (ତୁଳ. ହି. ଡୀଙ୍ଗ୍ନା=ନଜର
Ḍeṅgibā ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଲଂଘନ କରିବା; ତୁଳନ. ହି. ଡଙ୍ଗନା)
ଡେଇଁବା—To jump; to leap; to spring.

ଡେଙ୍ଗୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ତୁଳ. ସ୍ପେନ ଦେଶର ଭାଷା ଡେଙ୍ଗା=
Ḍeṅgu ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଜର)—ଠେଙ୍ଗା ଜର—Dengu fever.
ডেঙ্গু [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ସ୍ପେନ୍ ଦେଶରେ ଦେଖାଯାଇ
डेंगु ज्वर ଥିବାରୁ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।
(ଡେଙ୍ଗୁଜର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏ ଜର ୩ ଦିନ ମାତ୍ର ରହେ । ରୋଗୀର ଦେହହାତ ଭାରି ଛେଚିକୁଟି ହୁଏ ଓ ଦରଜ ବୋଧ ହୁଏ । ଠେଙ୍ଗାରେ ବିଶେଷ ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ଶରୀର ଯେପରି ଅବଶ ହୁଏ ଏ ଜରରେ ସେହିପରି ଅନୁଭୂତି ଘଟେ, ଏହା ମାରାତ୍ମକ ନୁହେଁ ।]

ଡେଙ୍ଗୁରକ—ଦେ. ବି—ନାଗରା—
Ḍeṅguraka Drum; tomtom.
ଦୀନବନ୍ଧୁ ପରି ପତି ଥାଇଁ ବାଜେ ନଗର ପାଶେ ତହିଁକି
ହିବା ଧ୍ୱନି ଡେଙ୍ଗୁରକ, ବିଯୋଗୀ ଶୁଣି ଉତ୍ସୁକ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡେଙ୍ଗୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡିଣ୍ଡିମ)—
Ḍeṅgurā ଧେଣ୍ଡୁରା; ଢକ୍କା; ନାଗରା—
ঢেঁড়া, ঢেঁট্রা Tomtom; drum; kettle-drum.
ঢেঁডরা ଡେଙ୍ଗୁରା ଦେଇ ବୁଲାଇବ ଦେଶ ।
ढिंढोरा ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରଭାପ. ଶଶିସେଣା ।
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକମୁହାଁ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ; ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିଦ୍ୱାରା ୨ ହାତରେ ଏହା ବଜା ଯାଏ । କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ସାଧାରଣରେ ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଘୋଷଣା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ ତାହା ପ୍ରଚାର କରାଯାଏ ।
ଆମ୍ଭ ଦେଶରେ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ମୃତା ହେଲେ ତାହାର ଶବ ଆଗରେ ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ ଶବକୁ ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି; ଏହାକୁ ଅହ୍ୟଡେଙ୍ଗୁରା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡେଙ୍ଗୁରା ଦିଆ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟା (ଦେଖ)
Ḍeṅgurā diā Ḍeṅgurā piṭā (See)

ଡେଙ୍ଗୁରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Ḍeṅgurā debā Ḍeṅgurā piṭibā (See)
ঢেঁড়া দেওয়া ବଳା ଡେଙ୍ଗୁରା ଦେଇକି ଅପସରସା,
ढिंढोरा देना ବଜାରରେ ଶୋଭା ଗୁଣେ ଛଡ଼ାଇ ରସା ।
ଭୃଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟା—ଦେ. ବି.— କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ପ୍ରକଟନ—
Ḍeṅgurā piṭā Wide publication of a matter.
ঢাক পিটা ବିଣ.—ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ—
(ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) Published broadcast.

ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଧେଣ୍ଡୁରା ଦେବା; ଢକ୍କା ବଜାଇବା
Ḍeṅgurā piṭibā 1. To sound a tomtom or drum
[ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ডাঙ্গ পিটা ୨ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଘୋଷଣା କରିବା ନିମନ୍ତେ
ঢাক পিটা ଢକ୍କା ବଜାଇବା—2. To proclaim a
ढिंढोरा पीटना matter by beat of drum; to beat a tomtom to announce any matter (e.g. an order).
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି (ଗୋପନୀୟ) ବିଷୟ ସାଧାରଣରେ ଘୋଷଣା କରିବା ବା କହି ବୁଲିବା—
3. (figurative) To publish a secret matter; to publish a scandal.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଓ	ଉଅ	ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଙ୍

ଡେଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ଵଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଲମ୍ବଶରୀରଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Dengei 1. Tall (woman).
ঢেঙ্গী ୨ । କ୍ଷୀଣ ଅଥଚ ଲମ୍ବଶରୀରବିଶିଷ୍ଟା—
लंबी 2. Thin and tall (woman).
ଡେଙ୍ଗାଇ } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟ ଗାଳରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଡେଙ୍ଗେଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ
ଡେଙ୍ଗୀ
ଡେଙ୍ଗ } ପୁଂଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି ।]
ଡେଙ୍ଗା

ଡେଙ୍ଗେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଵଣ—ଡେଙ୍ଗେଇ—
Dengen Tall (woman).

ଡେଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଡୀ ଧାତୁ; ଡୀନ; ଉଡ୍ଡୟନ)—
Denā ୧ । ପକ୍ଷୀମାନେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଡ଼ନ୍ତି—
ডানা; ডেনা 1. Wings; pinion (of bird).
डैना, पंख, पर ଏବେ ଡେଣା ଶୁଖାଇ ଅଛ ଡେଗ ଭଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ମାଛମାନଙ୍କ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ସାହାଯ୍ୟରେ ସନ୍ତରିନ୍ତି—
2. Fins (of fishes).

বাহু ୩ । ମନୁଷ୍ୟର ବାହୁ; ବାହା; ହାତର ମୂଳଭାଗ—
बाजु, भुजा 3. Arm (of a man).
ଗୁଲଗ ବେଳେ ଦୋହଲଇ ଦୁଇ ଡେଣା
ହୋଇଥାଏ ଧନମଦେ ବୁଦ୍ଧିହୀଣା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ସହାୟ—
4. (figurative) The chief source of a man's strength; chief help; the 'right hand' of a person.

ଡେଣା ଖସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Denā khasi pardibā Denā chhirdi pardibā (See)

ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—(ପକ୍ଷୀର ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ସେ
Denā chhirdi pardibā ଯେପରି ଉଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ)—
(ଡେଣା ଛିଣ୍ଡିପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ
ডেনা ছিঁড়ে যাওআ ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତ ବା ଅନ୍ତରିତ ହେବା ଯୋଗୁଁ
पुर्च्छ कटना ମନୁଷ୍ୟ ସହାୟହୀନ ହେବା—(figurative) The state of being deprived of one's chief support or source of strength.

(ଯଥା—ବଡ଼ ପୁଅଟି ମରିଯିବାରୁ ବୁଢ଼ାର ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।)

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ 'Right hand-man' ଅର୍ଥାତ୍ 'ଡାହାଣହାତ ଭଳିଆ ବ୍ୟକ୍ତି' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—By the death of so and so, he has lost his right hand.]

ଡେଣୁଆଁ—ଦେ. ବ (ଡେଙ୍ଗା ବା ବାହୁର ବଳଦ୍ୱାରା ଦୂରକୁ କ୍ଷେପ କରାଯାଏ ବୋଲି)—୧ । ଢେଲା; ଟେକା; ଟେଳା;
Denuāñ
ঢিল, ডেলা, ঢেলা ବୋଲୁଅ—1. Clods of earth or stone;
ढेला brickbats; brickbats for tying to the ends of the strings while weaving a mat.

ଡେଣ୍ଡ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—(ଭୁଲ. ହି. ଢେଁଢରା)—
Dend-rā ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Dengurā (See)

ଡେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଵଣ (ଗଣ୍ଡିଆ ସଙ୍ଗେ ନିରର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଗଣ୍ଡିଆ; କ୍ଷତ—
Dendiā Wounded.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଗଣ୍ଡିଆ ସଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡିଆ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା, ଗଣ୍ଡିଆ ଦଣ୍ଡିଆ ।]

ଡେଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ଡୁଣ୍ଡୁଭ; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Dendu ହି. ଡେଡ଼ହା; ଡେମ୍ହା ସାଁପ)—ଧଣ୍ଡ ସାପ—
(ଡେଣ୍ଡୁ ସାପ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of water-snake.
ଜାଗର ଯୋ ଡେଣ୍ଡୁ—ପ୍ରବଚନ ।

ଡେନ୍—ବୈଦେ. ଵଣ—ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଦେଶୀୟ—
Den Dane; Danish.
(ଡାନସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ—ଡେନ୍‌ମାର୍କବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A Dane.

ଡେନ୍‌ମାର୍କ—ବୈଦେ.ବ (ନାମ)—ଇଉରୋପର ଜର୍ମାନୀରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ
Den-mārk ଦ୍ୱୀପ ଓ ଉପଦ୍ୱୀପ ସମ୍ବଳିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ—
ডেনমার্ক Denmark.
डेनमार्क [ଦ୍ର—ଏହାର ରାଜଧାନୀ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍]
(ଡେନ୍ମାର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ଉଚ୍ଚାରଣ) ଡେଣା—
Denā Wings.

ଡେପୁଟୀ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡେପୁଟୀ)—ଦୋପଟୀ; ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍ଟର
Deputi ଓ ଡେପୁଟୀ ମେଜେଷ୍ଟ୍ରେଟ; କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଅଧୀନ ଶାସନ
ডেপুটী ଓ ବିଚାର ବିଭାଗୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Deputy;
डिपुटी Deputy Collector; Deputy Magistrate.

[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଚଳନ୍ତି; ଯଥା—ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର, ପୋଷ୍ଟ-ମାଷ୍ଟର, ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ, କମିଶନର, ଗଭର୍ଣ୍ଣର ।]

ଡେପୁଟୀ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର ଜେନେରଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ପୁଲିସ ଓ
Deputi ins-pektar jenaral ଅନ୍ୟ କେତେକ ବିଭାଗର
ডেপুটী ইনসপেক্‌টর জেনেরল প୍ରାଦେଶିକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସହକାରୀ—
डिपटी इंसपेक्टर जेनरल Deputy Inspector General.

ସାଧାରଣ ପାଠକ ଅ ୧୨ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅକ୍ଷି ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍ଟର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ହାକିମଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Collector.
Deputi kalektar
ଡେପୁଟୀ କଲେକଟର, ଡେପୁଟୀ କଲଟର, ଡେପୁଁଠୀ କଲେଟର } ଅନ୍ୟରୂପ— [ଦ୍ର—ଜିଲ୍ଲାକଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଅଧୀନ ଶାସନବିଭାଗୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଗଞ୍ଜାମରେ ସବ୍ କଲେକ୍ଟର କହନ୍ତି ।]
ডেপুটী কালেক্টর
डिपटी कलक्टर

ଡେପୁଟୀ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅନୁନ୍ନତ (ନନ୍ ରେଗୁଲେସନ୍) ଜିଲ୍ଲାର ଉଚ୍ଚତମ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—Deputy Commissioner of a non-regulation District
Deputi kamisanar
ডেপুটী কমিসনার
डिपटी कमिसनर
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜଶାସିତ ଉନ୍ନତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ-ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ କହନ୍ତି ।]

ଡେପୁଟୀ ଡାଇରେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କୌଣସି ରାଜକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟରଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Director of any department.
Deputi dāirektar
ডেপুটি ডাইরেক্টর
डेपुटि डाईरेक्टर
(ଡେପୁଟୀ ଡରେକ୍ଟର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେପୁଟୀ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ପ୍ରତିନିଧି ସଭାପତି; ସ୍ଥାୟୀ ସଭାପତିଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସଭାପତିଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହକ ବ୍ୟକ୍ତି—Deputy President.
Deputi president
ডেপুটি প্রেসিডেন্ট **डिपटी प्रेसिडयट**

ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଫଉଜଦାରୀ ଶାସନ ବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ ରାଜକର୍ମଚାରିବିଶେଷ; ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Magistrate.
Deputi mājishtret
ଡେପୁଠୀ ମାଜିଷ୍ଟର, ଡେପୁଠୀ ମେଜେଷ୍ଟର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ডেপুটী মাজিস্ট্রেট **डिपटी मेजेष्टर**

ଡେପୁଟୀ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ପୁଲିସ ବିଭାଗର ଅଧିପତିଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Superintendent of Police.
Deputi suparintendent
ডেপুটী সুপরিন্টেণ্ডেণ্ট
डिपटी सुपरयट

ଡେପୁଟେସନ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ବା ଶାସକଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ କରି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଅଭିଯୋଗ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିବା ଲୋକପ୍ରତିନିଧିଦଳ—Deputation of selected persons who wait upon a high personage.
Deputesan
ডেপুটেসন্
डेपुटेसन्

ଡେବରା—ଦେ. ବିଣ—ବାଉଁଆ; ଯେଉଁ ଲୋକର ବାମହସ୍ତ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦକ୍ଷ ବା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—Left-handed (person).
Debarā
ଡେବରିଆ, ଡେବରା ହାତିଆ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ডেবরা, **बैंहत्था, डेबरा**

ଡେବ(ବି)ରି—ଦେ. ବିଣ (ସ, ଦକ୍ଷିଣେତର, ସବ୍ୟେତର)—ବାମପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ; ବାଆଁ—Left; pertaining to the left side.
Deba(bi)ri
(ଡାହାଣ, ଖାଇବା—ବିପରୀତ)
বাঁ; **डेरा; बायाँ** ଠେକ ଦେଲେ ଡେବରି ପାଦକୁ ବଗରେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା

ଡେଭଲପ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡେଭେଲପ୍‌ମେଣ୍ଟ୍)—୧ । ଉନ୍ନତି; ଉତ୍କର୍ଷ—1. Development.
Debhalap
ডেভেলপ ୨ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ର ବା କାମେରାଦ୍ୱାରା କାଚ ଉପରେ ଉଠିଥିବା ଛବିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାସହ କାଗଜରେ ଉଠାଇବା—Developing a photo from a negative plate.
डेवलप

ଡେଭଲପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ନିଆ ଯାଇଥିବା ନେଗେଟିଭ୍ କାଚକୁ ମସଲା ପାଣିରେ ଧୋଇବା ଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଛାୟାଚିତ୍ରର ଆକାର ଅନ୍ୟ କାଗଜରେ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଠାଯିବାର ଉପାୟ କରିବା—To develop a plate in photography.
Debhalap karibā
ডেভেলপ করা
डेवलप करना

ଡେଭିଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ନାମ)—ବାଇବ୍‌ଲ୍‌ଲିଖିତ ସ୍ତୁତିମାନଙ୍କ ଗାୟକ ରାଜା—King David; singer of Psalms in the Bible
Debhid
ডেভিড
डेवीड़
(ଡାଉଡ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେମ୍ ସୁଅର୍—ବୈଦେ. ବ (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ଇଂ ଡାମ୍ନ୍= ନାରକୀ ଓ ଫା. ସୁଅର୍=ଶୂକର)—ନାରକୀ; ପାପିଷ୍ଠ—(interjection) Damn you !
Dem suar
ଡେମ୍, ଡ୍ୟାମ୍ ସୁଅର୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ড্যাম্ **डेम सुअर**

ଡେମରେଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡେମରେଜ୍)—ଡିମରେଜ୍ (ଦେଖ)
Demarej
ডিমারেজ **डेमरेज** Dimarej (see)

ଡେମି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡେମୀ)—୧ । ଡିମାଇ (ଦେଖ)
Demi 1. Dimāi (See)
ডেমি ୨ । ଡେମି ଅଫିସିଅଲ୍ ଚିଠି (ଦେଖ)
डेमी, डिमाइ 2. Demi aphisial chithi (See)
୩ । ଅରଜି ଓ ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖିବା ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ତରଫରୁ ଷ୍ଟାମ୍ପଭେଣ୍ଡରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିକ୍ରି କରାଯାଉଥିବା ଫୁଲ୍‌ସ୍କାପ୍ କାଗଜର ଅଧ ଫର୍ଦ୍ଦ ଆକାରର ମୋଟ କାଗଜ; ପଇସିଆ କାଗଜ;—3. Demy paper; single sheets of paper sold by Government on which petitions and plaints are written.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଡ଼ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୱ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଡେମି ଅଫିସିଅଲ୍ ଚିଠି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡେମୀ ଅଫିସିଅଲ୍—ଅର୍ଦ୍ଧ ସରକାରୀ + ଓ. ଚିଠି)—
Demi aphisial chithi
ডেমি-অফিসিআল চিঠি
डेमी आफिसियल् चिट्ठि
ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପର୍କେ ଘରୋଇ ଚିଠି—Demi-official letter.

ଡେମି କାଗଜ—ଦେ. ବି—କଚେରୀରେ ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ପରିଚିତ କାଗଜଫର୍ଦ୍ଦ; କାର୍ଟ୍ରିଜ୍ କାଗଜ—Demy paper; cartridge paper sheets used for writing petitions and plaints.
Demi kāgaja
ডেমি কাগজ
डिमाइ काँगज
[ଦ୍ର—ଏହା ଆକାରରେ ଫୁଲ୍‌ସ୍କାପ୍ ଫର୍ଦ୍ଦର ଅଧେ ଓ ସାଧାରଣ କାଗଜ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟ; ଏହାର ଲମ୍ବ ୧୩୨ ଇଞ୍ଚ ଏବଂ ଚଉଡ଼ା ୮୨ ଇଞ୍ଚ । ଏ କାଗଜର ଦେହରେ ସରକାରଙ୍କ ନାମ ଧାଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରରେ ଛପା ହୋଇଥାଏ ଓ ଷ୍ଟାମ୍ପ ଭେଣ୍ଡରମାନେ ଏହା ବିକନ୍ତି ।]

ଡେମିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଶିଳରେ ଛେଚିବା—
Demibā To pestle or bruise with stone.

ଡେମେଜ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଇଂ)—ଡାମେଜ୍ (ଦେଖ)
Demej Dāmej (See)

ଡେମ୍ଫ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—
Dempha
বোঁটা
डाँठ, डंठी, ढिपुनी
୧ । ପତ୍ର, ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଆଦିର ବୃନ୍ତ ବା ନାଡ଼—1. Stalk; petiole; foot-stalk (of a fruit, flower or leaf .
୨ । ପ୍ରାଦେଶ ପରିମାଣ; ବିସ୍ତାରିତ କରତଳର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରୁ ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାରର ପରିମାଣ—2. The span of the stretched-out-palm between the tips of the thumb and the fore finger.
[ଦ୍ର—ବିସ୍ତୃତ କରତଳର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗଠାରୁ କାଣୀ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତିକୁ ବିଖଣ୍ଡ ବୋଲାଯାଏ ।]
ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଦଫ୍; ଡଫ୍)—କାଠ, ତମ୍ବା ବା ପିତଳର ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ; ଡମ୍ଫ (ଏହାର ଆକାର ଥାଳି ପରି; ଏହାର ଗୋଟାଏ ପାଖ ଚମଡ଼ାରେ ଆବୃତ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପାଖ ମେଲା ଥାଏ, ଏହା ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିଦ୍ୱାରା ୨ ହାତରେ ବଜାଯାଏ)—
ডম্ফ
डफ
A kind of small shallow kettle-drum covered with hide on one side; tabor.

ଡେମ୍ଫ ନାଗରା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଦଫ୍; ଡଫ୍—ଫା. ନାଗରା)—
Dempha nāgarā
ডম্ফ
डफ
୧ । ଡେମ୍ଫ ୨—1. Dempha 2.
୨ । ଏକତ୍ର ବାଜିବା ଡେମ୍ଫ ଓ ନାଗରା ନାମକ ବାଦ୍ୟଦ୍ୱୟ—2. A pair of kettle-drums slightly differing from each other, sounded together.
[ଦ୍ର—ନାଗରା ହାଣ୍ଡି ଆକୃତି, ହାଣ୍ଡିର ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ । ଡେମ୍ଫର ଆକୃତି ଗଙ୍ଗୁଡ଼ି ପରି । ଏହାର ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡଟି ଖୋଲା ଥାଏ । ଡେମ୍ଫକୁ ଜଣେ ଲୋକ ଦୁଇ ହାତରେ ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠି ଧରି ବଜାଏ, କିନ୍ତୁ ଡେମ୍ଫ ନାଗରା ଏକତ୍ର ବଜା ହେଲାବେଳେ ବାଁ ହାତରେ ନାଗରାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠିରେ ଓ ଡାହାଣ ହାତରେ ନାଗରାକୁ ଗୋଟିଏ କାଠିରେ ଏକସମୟରେ ବଜାଯାଏ ।]

ଡେମ୍ଫେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଏକ ଡେମ୍ଫ ପରିମାଣ—
Demphe The length measured between the tips of the thumb and the fore-finger when the palm is stretched out.
କୁକୁର ଡେମ୍ଫେ ଲଉଠା କାଢ଼ି ପକାଇ ଧକାଉ ଅଛୁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡେମ୍ବ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Demb-riā Deuñriā (See)

ଡେମ୍ବୁର୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବଂ. ଡୁମୁର)—ଡିମିରି—
Dembur Fig

ଡେର୍ ଜମି—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଜମି—
Der jami Land on a high level; high land.

ଡେର—ଦେ. ବି—୧ । ଠିଆ ଭାବ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଗ୍ରଭାଗ କାନ୍ଥ ବା ବାଡ଼ ପାଖକୁ ସଂଲଗ୍ନ କରି ତାହାକୁ ଠିଆ କରି ରଖିବାର ଅବସ୍ଥା—1. Leaning position of a thing.
Dera
ডের
खाड़ा
୨ । ଠିଆ (ଦେଖ)—2. Thia (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା—Tall.

ଡେରା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରାହ୍ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ କରିବା କିମ୍ବା ସ୍ଥା ଧାତୁ)—ତମ୍ବୁ; ବସ୍ତ୍ରଗୃହ; ଛାଉଣୀ—
Derā Tent; camp.
ডেরা
डेरा
ରଘୁ କହି ଅଗମନେ ରଘୁ ଡେରା ଆଗ କରି ପକାଇଛୁ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
ଦେ. ବିଣ.—କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଠିଆ ଭାବରେ ଆଉଜା ହୋଇ ଥିବା—Leaning against a wall in a standing posture.
କ ଥିବା-ଡେରା କର ନଶିବୁକ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ବୁଣା ଜାତି; ଏକ ତନ୍ତୁବାୟ ଜାତି—A class of weavers.
ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—୧ । (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବସାଘର ବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସସ୍ଥାନ—1. Lodgings of a guest.
୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରହିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସ—2. Temporary abode taken up at a place.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଆଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତି' ଦେଖିବେ ।

ଡେରା(ରେ)ଇବା – ଦେ. କ୍ରି. —୧ । ଡେରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Ḍerā(re)ibā 1. The causative form of 'Ḍeribā, to set leaning.
ଡେରାନ
ଉଚ୍ଚାରଣ ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଡେରି କରି ରଖାଇବା—2. To cause a thing to be placed in a leaning position.

ଡେରା ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଅତିଥି ଶାଳା—The village guest-house.
Ḍerā ghara
୨ । ବସା ଘର—2. Lodgings.

ଡେରା ଯି(ହୋ)ବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଡେରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Ḍerā ji(he)bā Passive voice of the verb Ḍeribā, to set in a leaning posture.
ଡେରା ହୋନା
ଉଚ୍ଚାରଣ ୧ । ଲମ୍ବ ବାଗରେ କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ଲଗାଇ କର୍ଣ୍ଣରୂପେ ରଖାଯିବା-
1. To be put in a standing position leaning against a wall.
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭିଶାପ ବଚନ) ଗର୍ଭବତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ମରିବା—2. To die during pregnancy.
(ଡେରା ହୋ ଭଲେ ଲୋତ୍ ଦେଖ)

ଡେରା ହୋ—ଦେ. ଅ.—(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଗାଳିବିଶେଷ)—ତୁ ଗର୍ଭବତୀ
Ḍerā ho ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କର; ତୋ ପେଟ ଚିରା ହେଉ ଓ ତୋ ଶବ ଡେରା ହେଉ—(a curse used to women) Die while pregnant.
[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଲେ ଶବକୁ ଦାହ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତା ପେଟକୁ ଚିରି ଗର୍ଭସ୍ଥ ପିଲାକୁ ବାହାର କରି ଉକ୍ତ ଶବକୁ ଡେରି କରି ରଖି ମାତୃ ଶବ ଓ ଭ୍ରୂଣ ଶବକୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସତ୍କାର କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଡେରା ହେବାର ଏହି ଅର୍ଥ]

ଡେରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଦେର୍)—ବିଳମ୍ବ; କାଳବିଳମ୍ବ—
Ḍeri Lateness; delay.
ଦেরী ବିଣ.—ବିଳମ୍ବ ହୋଇଥିବା; ବିଳମ୍ବିତ—
देर, देरी Late.

ଡେରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଳମ୍ବ କରିବା—
Ḍeri karibā To be late; to defer.
দেরি করা देर करना

ଡେରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଡେରିବା (ଦେଖ)
Ḍeri debā 1. Ḍeribā (See)
(ସରିଦେବା—ବଦଳରେ) ୨ । (କେଉଟଙ୍କ ଭାଷା) ନୌକାର ଅଗ
ডেরে রাখা ମଙ୍ଗକୁ କାତଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚିତ କରିବା—2 (nautical term) To direct or regulate the direction or position of the front end of a boat by punting it with the punting rod.

ଡେରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦୃଢ଼ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ)—୧ । କୌଣସି ଲମ୍ବ
Ḍeribā ବସ୍ତୁର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ କାନ୍ଥ ବା ବାଡ଼ ଆଦିକୁ ହଲଗ କରି
ডেরা ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଠିଆ କରାଇବା; ଆଉଜାଇବା—
ଉଠଙ୍ଗନା 1. To set a thing leaning against a wall etc.
(ଯଥା—ବାଡ଼ ଖଣ୍ଡ ଘର କଣରେ ଡେରି ଦିଅ ।)
୨ । ଠିଆ କରାଇବା; କୌଣସି ଲମ୍ବ ପଦାର୍ଥକୁ ଠିଆ ବାଗରେ ରଖାଇବା—2. To make a thing stand up; to erect; to set up.
(ଯଥା—ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖୁଣ୍ଟକୁ ଡେରିଦିଅ ।)
[ଡେରା(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ୩ । କୌଣସି କଥା ବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ କାନକୁ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା—
3. To prick or turn the ears (in order to hear any sound more distinctly).
୪ । ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ କାନସହିତ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୁଲାଇବା; କାନ ପାତିବା—4. To try to hear or catch any sound with concentration; to listen to any thing.
ଶୁଣ ମା ଶୁଣ ମା ବାରେ ଡେରିଣ ଶ୍ରବଣ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍କଳ ଗାଥା ।
[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ା ଓ ଗାଈମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇ କାନକୁ ଶବ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ଡେରିବାର ଦେଖାଯାଏ । କାରଣ ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇ କାନକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ ବୁଲାଇ ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ସେପରି ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇଲେ କେବଳ କାନକୁ ଇଚ୍ଛାମତେ ବୁଲାଇ ପାରେନାହିଁ । ଅତଏବ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ 'କାନ ଡେରିବାର' ଅର୍ଥ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା କଥା ଶୁଣିବା ।]
୫ । ବିସ୍ତାର କରିବା—5. To extend; to spread out.
୬ । ସିଧା କରିବା—6 To straighten.
୭ । (ନାଉରି ଭାଷା) କାତଦ୍ୱାରା ନୌକାର ଅଗମଙ୍ଗକୁ କାଦିଷ୍ଟ ଦିଗଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା—7. (nautical term) To regulate the front end of a boat by using the punting rod.
୮ । (ନାଉରି ଭାଷା) ଡଙ୍ଗାର ଅଗ ମଙ୍ଗକୁ କୂଳ ପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇବା—8. (nautical term) To keep the front end of the boat off from the shore while plying it.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଡେଇଁବା; ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରିବା—
To leap; to jump.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	କ୍ଷ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

ଡେରି ହେବା—ଦେ. କ—ବିଳମ୍ବ ଘଟିବା—
Ḍeri hebā — Being late; or delared.
দেরী হওয়া, देर होना

ଡେରିବା. ଦେ. କି—୧ । ଡେରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
1. To be made to lean in a standing posture.
୨ । ଆପଣାର ଦେହକୁ ଭୂତଳରୁ ସମକୋଣଭାବରେ ରଖିବା—
2. To keep one's body perpendicular to the earth's surface.
(ଯଥା—ତୁମେ ଡେରି ହୋଇ ବସ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ନିଜର ବାହାଦୁରି ଦେଖାଇ ହେବା—To display one's excellence; to show off; to be ostentatious

ଡେରି ହୋଇ ବସିବା—ଦେ. କି—ଗୋଡ଼ରେ ଭର ଦେଇ ବସିବା; କେବଳ ଗୋଡ଼ର ତଳପାଖ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଦେହର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଂଶ ଭୂମିରେ ନ ଲଗାଇ ବସିବା; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଜାନୁ ହୋଇ ବସିବା—
Ḍeri hoi basibā
উবু হয়ে বসা
उठ बैठना
To sit upright with the soles of the feet on the ground; to sit up; to sit on the heels; to squat with the knees held up.

ଡେଲଙ୍ଗା—ଦେ. ବଣ—କୁବ୍ଜପୃଷ୍ଠ; କୁବ୍ଜ ବା ଉପରକୁ ବଙ୍କା ହୋଇଯାଇ ଥିବା (ପଟା); ଉପରକୁ ବାଙ୍କିଥିବା—
Ḍelaṅgā
বাংকা
टेढ़ा
Warped; bent; become curved.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ପଟା ଉପରଆଡ଼କୁ ବାଙ୍କିଯାଇ ଥାଏ ତାକୁ ଡେଲଙ୍ଗା ଓ ତଳଆଡ଼କୁ ବାଙ୍କିଯାଇ ଥାଏ ତାକୁ ନୁଆଁ ବା ଲୁଆଁ କହନ୍ତି ।]

ଡେଲଙ୍ଗିବା—ଦେ. କି—ଡେଲିଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)
Ḍelaṅgibā — Ḍeliṅgibā (See)

ଡେଲହୁସି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ନାମ, ଡେଲ୍‌ହଉସୀ)—ଲର୍ଡ଼ ଡେଲହୁସି; ଭାରତର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନରାଲ—
Ḍelāhusi
Lord Dalhousie, one Governor General of India.
[ଦ୍ର—ଏ ୧୮୪୮ରୁ ୧୮୫୬ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ପଞ୍ଜାବ, ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗ, ଅଯୋଧ୍ୟା, ସାତାର, ଝାନ୍ସି, ନାଗପୁର ଓ ବେରାର ଭାରତୀୟ ଇଂରାଜ ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା ଏବଂ ୨ୟ ବ୍ରହ୍ମ ସମର ହୋଇ ରେଙ୍ଗୁନ, ମାର୍ତ୍ତାବାନ, ପେଗୁ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଭାରତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲେଫ୍‌ଟେନାଣ୍ଟ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ କଲିକତା, ବମ୍ବେ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ରେଲ ଲାଇନମାନ ପଡ଼ିଲା, କେନାଲମାନ ଖୋଲା ହେଲା, ପକ୍କା ସଡ଼କ ହେଲା, ତାରଡାକ ବସିଲା, ଦୁଇପଇସିଆ ଡାକଟିକଟ ଚଳିଲା ଓ ଭାରତରେ ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।]

ଡେଲି—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ଦୈନିକ—
Ḍeli — Daily.
ডেলী
डेली
(ଯଥା—ଡେଲି ଅଣ୍ଡା; ଡେଲି ଖବର କାଗଜ ।)
ବ—ଦୈନିକ ଖବର କାଗଜ—
Daily newspaper.

ଡେଲିଗେଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସଭା, ସମିତି ଆଦିକୁ ଲୋକଙ୍କ ତରଫରୁ ମନୋନୀତ ବା ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ପଠାଯିବା ପ୍ରତିନିଧି ବା ସଭ୍ୟ—Delegate.
Ḍeliget
ডেলিগেট
डेलिगेट

ଡେଲିଗେଟ୍ ଫି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସଭା, ସମିତି ଆଦିରେ ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉକ୍ତ ସଭାସମିତିକୁ ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥ—Delegate fee.
Ḍeliget phi

ଡେଲିଙ୍ଗିବା—ଦେ. କି—(କୌଣସି ଚିଧା ପତଳା ଲମ୍ବ ପଟା) ବଙ୍କା ବା କୁବ୍ଜ ହୋଇଯିବା—To become bent or curved (said of a thin plank); to bulge.
Ḍeliṅgibā
(ଡେଲଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বাঁকান
कुबड़ना
[ଦ—ପଟା ଆଦିର ମଧ୍ୟ ଅଂଶ ତଳଆଡ଼କୁ ବଙ୍କେଇ ଗଲେ ତାକୁ ନଇଁବା ବା ଲଇଁବା ଏବଂ ଉପରଆଡ଼କୁ ବଙ୍କେଇ ଗଲେ ତାକୁ ଡେଲିଙ୍ଗିବା କହନ୍ତି ।]

ଡେଲିଙ୍ଗି ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି—ଡେଲିଙ୍ଗି ବାଉଁଶ; ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ବାଉଁଶ—A kind of slender bamboo; Arundinacea (Kirtikar); Oxylenanthera Nigrocilliate (Haines); Bambusa Tulda.
Ḍeliṅgi bāuṅsa
(ଡେଲଙ୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସ. ବଂଶ, ତ୍ୱଚକ
বেউড় বাঁশ
डाल्डु; नलबाँस

ଡେଲ୍ଟା—ବୈଦେ. ବ(ଇଂ)—ନଦୀ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନ ବା ମୁହାଣରେ ପଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଭୂମି; ନଦୀମୁଖସ୍ଥ ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମି—Delta.
Ḍeltā
ডেল্‌টা, বদ্বীপ
डेल्टा
[ଦ୍ର—ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାର ('Δ')ଏହି ତ୍ରିକୋଣ ଅକ୍ଷରର ନାମ ଡେଲ୍ଟା । ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ନଦୀ ବହୁଧାର ହୋଇ ବହି ଯାଇ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଏହିପରି ଆକାର ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ ଇଂରାଜରେ ଏହାର ନାମ ଡେଲ୍ଟା; ବଙ୍ଗଳାରେ ବ ଅକ୍ଷର (ব) ତ୍ରିକୋଣ ଅଟେ, ଅତଏବ ଡେଲ୍ଟାକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ବ ଦ୍ୱୀପ, ଆଖ୍ୟା ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆରେ କେତେକ ଲେଖକ ବଙ୍ଗଳା ଅନୁକରଣରେ 'ବ ଦ୍ୱୀପ' ରୂପକ ନିରର୍ଥକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଡେଷ୍ଟ୍ରୟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଧ୍ୱଂସକାରୀ—
Ḍeshṭrayar — 1. Destroyer.
ডেষ্ট্রয়র
डेष्ट्रायर
୨ । ଶତ୍ରୁର ଜାହାଜ ଧ୍ୱଂସକାରୀ ରଣତରୀ—
2. Destroyer; a class of battle-ships which can destroy the ships of the enemy.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପରୁ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟତ୍ୟୟ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଢ଼ୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଢ଼ୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡେସପାଚ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ସୁରୁକାର ବଶବୃତ୍ତ ସରକାରୀ ଚିଠି—1. Official despatch
Des-pāch
ଡେସ୍‌ପାଚ୍
डेस्‌पाच
୨ । ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ଠାରୁ ଓ ଠାରୁ ଯେଉଁ ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟ ଓ ଆଦେଶମାନ ଭାରତ ସଚୀବଙ୍କ ଠାରୁ ଓ ଠାରୁ ଯିବା ଆସିବା କରେ—2 Despatch from the Viceroy to the Secretary of State for India and vice versa.

ଡେସିମଲ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)—୧ । ଦଶମିକ; ଏକସଂଖ୍ୟାର ଦଶୋତ୍ତର ଭାଗ—Decimal.
Desimal
ଡେସିମଲ
डिसिमल
୨ । ଏକ ଏକରର ଭୂମିର $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{100}$, $\frac{1}{1000}$ ପ୍ରଭୃତି ଅଂଶ—2. One decimal of an acre.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ବେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦସ୍ତିର ପଦ୍ଧତିରେ ଜମି ମାପ ହୋଇ ବାଟି, ମାଣ, ଗୁଣ୍ଠ, ବିଶ୍ୱା ଓ କାଣୀ ଦ୍ୱାରା ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଭୂରାଜସ୍ୱ ସେଟଲମେଣ୍ଟରେ ଏକର, ଡେସିମଲ୍ ସ୍ୱାତରେ ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ୨୪ ଦସ୍ତି ପଦ୍ଧତିରେ ଏକମାଣ=୧ ଏକର; ଏକରକୁ ଏକଶତ, ଏକହଜାର ଓ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଦଶହଜାର ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ଡେସିମଲ୍‌ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକରକ ୧୦୦ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦ ଡେସିମଲ୍=୧ ଏକର; ଯେଉଁଠାରେ ଏକରକ ୧୦୦୦ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦୦ଡେସିମଲ୍=୧ଏକର; ଯେଉଁଠାରେ ଏକରକ ଦଶହଜାର ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦୦୦ ଡେସିମଲ=୧ଏକର । ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ (ଯଥା କଟକରେ) ଜମିମାନ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏକରକୁ ଦଶହଜାର ଡେସିମଲରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଯାଇ ସେଟଲମେଣ୍ଟ କରି ଯାଇଥିଲା ।]

ଡେସ୍କ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଡେକସ୍ (ଦେଖ)
Desk Dekas (See).

ଡୋଉଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନୀଚ ତନ୍ତୀଜାତିବିଶେଷ—
Douā A low class of weavers.

ଡୋଉଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—ଡଉଲ (ଦେଖ)
Doul Daula (See).

ଡୋକରା—ଦେ. ବିଣ (ଭୁଲ. ସଂ. ଦୁଷ୍କର; ପ୍ରା. ଡୁକ୍କର; ଭୁଲ. ସଂ. ଦକ୍କର =ଯୁବା)—୧ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ; ଧୋକଡ଼ା—1. Very old; decrepit.
Dokarā
ଡୋକରା
डोकरा
୨ । ଲୁଥରଚର୍ମା—2. With hanging or shrivelled skin.
(ଡୋକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ).

• ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଅଶକ୍ତ ଓ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—
A decrepit old man.

ଡୋଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଔଷଧର ମାତ୍ରା; ପାନ—
Doj Dose (of medicine).
ଡୋଜ **डोज**

ଡୋବ(ଭ)ର୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଫ୍ରାନ୍ସ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳଭାଗ ବା ପ୍ରଣାଳୀ—The strait of Dover.
Doba(bha)r
ଡୋଭର
डोवर
[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଣାଳୀର ଉପକୂଳସ୍ଥ ଇଂଲଣ୍ଡର କେଣ୍ଟ କାଉଣ୍ଟିର ବନ୍ଦର ଓ ସହରର ନାମ ମଧ୍ୟ ଡୋବର୍ ।]

ଡୋବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦଭ୍ର=ସମୁଦ୍ର, ଝୀଲ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Dobā ୧ । ଚୁଡ଼ି; ଛୋଟ ବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ—1. A very small tank.
ଡୋବ
ଡୋବର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡୋବ, ଡୋବଁର, ଡୁବା, ଡୋଥା
डबरा
୨ । ପାଣି ଝରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ବା ନଦୀବାଲିରେ ଖୋଳାଯିବା ଗର୍ତ୍ତ—1. Small pits dug in the sandy bed of a river or ground for collecting water by percolation.

ଡୋଭା—ଦେ. ବି—ଅବୁ—
Dobha Tumour.
ବିଣ—ମୋଟା ଓ ପୋଲ; ଫମ୍ପା; ଭଗ୍ନ—
Large and empty; thick and hollow.
(ଯଥା—ଡୋଭା ବାଉଁଶ ।)

ଡୋମ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. ବି (କନ୍ଧ ଭାଷା)—କନ୍ଧମାନଙ୍କ ପୁରୋହିତ—
Dom-nā The priest of the Khonds.
(ଡୋମ୍‌ଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୋମ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Dom-riā Deuñriā (See).

ଡୋମ—ଗ୍ରା. ବି—ଡମ (ଦେଖ)
Doma Dama (See).

ଡୋମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Domanī (etc) Damanī etc (See).
(ଡୋମୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୋମିନିଅନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଦି ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ—Dominion; a self-governing unit inside the British Empire.
Dominian
(ଡୋମିନିୟନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଉତ୍ତର ଆମେରିକାର କାନେଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, ମିଶର, ସୁଡାନ୍ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ରୋଡେସିଆ ।)

ଡୋମିନିଅନ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍—ବୈଦେ ବି(ଇଂ)(ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର କାନେଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଆଦି
Dominian shtetas

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଛଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍ନ

ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଧୀନ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଶାସନ ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ରାଜନୀତିକ ଅବସ୍ଥା—Dominion status.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତବାସୀ ଭାରତବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ଡୋମିନିଅନ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଦାବି କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ୧୯୨୮ ସାଲର ନେହ୍ରୁଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରେ ଓ ଲଣ୍ଡନର ରାଉଣ୍ଡ ଟେବଲ୍ କନ୍‌ଫରେନ୍‌ସରେ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତୀୟ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏକଥା ସମର୍ଥିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଡୋମିସାଇଲଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏକ ପ୍ରଦେଶରୁ ଆସି ଅନ୍ୟ
Domisail-d. ପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ବାସ କରିଥିବା ଉପନିବେଶୀ—Domiciled.

[ଦ୍ର—ବିଦେଶୀ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପ୍ରଦେଶରେ ଡୋମିସାଇଲ୍ଡ୍ ହୋଇଥିବାର ସନ୍ତୋଷଜନକ ପ୍ରମାଣ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟ ଦର୍ଶାଇଲେ ସେହି ପ୍ରଦେଶର ସରକାରୀ ଚାକିରି ଆଦିରେ ପ୍ରଦେଶବାସୀଙ୍କ ସମାନ ଦାବି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ ।]

ଡୋମୁଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Domuni (etc) Damani etc (See)

ଡୋମ୍ବ(ମ୍ବୋ)—ପ୍ରାଦେ. (ଭିଜାଗାପାଟଣା) ବି—ଭିଜାଗାପାଟଣାରେ ବାସ
Domba(mbo) କରୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଡମମାନଙ୍କର ଭାଷା—
The Oriya language spoken by the Damas in Vizagapatam Agency.

ଡୋର—ସଂ. ବି—ପାଟ, ସୂତା ଆଦିର ସରୁ ଦଉଡ଼ି; ରସି; ତାଗା—
Dora String; chord; line.

ଡୋର ଲମ୍ବ ଥୋପ ଯେସନ ଅନୁସରେ ଶଫରୀ—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

[ଦ୍ର—ଜାଲ, ବନସି, ପୋଥି, ବଟୁଆ ଆଦି ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମସୃଣ ଓ ଦୃଢ଼ ସୂତାକୁ ଡୋର କୁହାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରତିମାମାନେ ରଥକୁ ବିଜେ କଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରେ ପାଟ ଡୋର ବନ୍ଧା ହୁଏ, ସେହି ପାଟ ଡୋରକୁ ଟାଣି ଟାଣି ସେବକମାନେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପହଣ୍ଡି କରନ୍ତି ।]

ଡୋର; ଡୋରୀ; ଡୁରୀ ଦେ. ବି—୧ । ଆକର୍ଷଣ— 1. Attraction.
ডোর; ডোরা; ডারি ୨ । ସ୍ନେହବନ୍ଧନ; ପ୍ରଣୟପାଶ—
2. Attachment or tie of love.

ହୃଦୟ ମୋହର ବନ୍ଧା ଅଛି ତାଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମେ
ସ୍ନେହଡୋରେ—ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୩ । କଟିଡୋରି; କଟିସୂତ୍ର—
3. A string worn round the waist.

୪ । ଦଉଡ଼ି; ରଜ୍ଜୁ—4. Rope.

ଡୋର ଛିଡି ଗଲେ ପତଙ୍ଗ ଯେ ହେବ ସେହି ପରି ଆଚରଣ—
ବନମାଳୀ, କଲୋପକଳ୍ପ, ଚଉଦ ।

୫ । ବାବାଜିମାନେ କଉପୁନିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲାଗି ତଳେ ଓ ଅଣ୍ଟା ପଛରେ ଖୋସିବା ପାଇଁ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଥିବା ସରୁ ଦଉଡ଼ି—
5 String tied round the waist for attaching the ends of the Kaupuni.

୬ । ଗାର, ରେଖା—6. Line.
(ଯଥା—ଏ ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ କଳା ଡୋର ଅଛି ।)

ଡୋରକ—ସଂ. ବି (ଡୋର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ.)—ଡୋର (ଦେଖ)
Doraka Dora (See)

ଡୋର କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୋର + କଣ୍ଟକ)—ବନସିର
Dora kanta ସୂତା ଓ ବନସି କଣ୍ଟା—
ডোর কাঁটা The angler's string and hook.
डोर काँटा

ଡୋର କୌପୁନି—ଦେ.ବି.(ସଙ୍କର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଡୋର + କୌପୀନ)—
Dora kaupuni ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ନେଇ ସନ୍ନ୍ୟାସ
ডোর কপনী ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧର୍ମର
डोर कफनी ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ପାଇଥିବା ଅଣ୍ଟାରେ ବନ୍ଧା
(ଡୋର କଉପୁନି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯିବା ଡୋର ଏବଂ କୌପୁନି—
A small strip of rag with a waist-band worn by ascetics which are presented to them by their spiritual preceptors at the time of the initiation ceremony.

ଡୋର କୌପୁନି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଦୀକ୍ଷା
Dora kaupuni neba ଗ୍ରହଣ କରିବା; ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ
ডোর কপনী লওয়া ହେବା—To be initiated into
डोर कफनी लेना the tenets of asceticism.

[ଦ୍ର—ଏହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଉତ୍ସବ ହୁଏ; ସାଧୁ, ବୈଷ୍ଣବ, ସନ୍ଥ, ମହନ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୋଜି (ମହୋତ୍ସବ) ଦିଆଯାଏ ଓ ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ।]

ଡୋର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୋର ବାନ୍ଧିବା (ଦେଖ)
Dora deba Dora bandhiba (See)

ଡୋର ବନ୍ଧା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର
Dora bandha heba ସମାପ୍ତି ବା ନିବୃତ୍ତି—(figurative)
পুঁথী বাঁধা হওয়া The cessation or finis of some work.

(ଯଥା—ଛୁଟିର ବଦଳି ହେଲେ ପାଠପଢ଼ାରେ ଡୋର ବନ୍ଧା ଯାଏ ।)

[ଦ୍ର—ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରେ ଡୋର ବନ୍ଧା ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ପଢ଼ିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ଡୋରକୁ ଫିଟାଇ କରି ପୋଥିକୁ ପଢ଼େ । ପୁଣି ପୋଥି ପଢ଼ି ସାରିଲେ ପୋଥିରେ ଡୋର ବାନ୍ଧି ରଖିଦିଏ । ଅତଏବ ପୋଥିରେ ଡୋର ବାନ୍ଧିବା ବା ଡୋର ଦେବା 'କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି ବା ନିବୃତ୍ତି' ଏହି ଅର୍ଥର ସୂଚକ ।]

ଡୋର ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Dora bandhiba ୧ । କୌଣସି କର୍ମର ସମାପ୍ତି କରିବା—
1. To finish a work.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଟୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ପଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଟିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୨ । କୌଣସି କର୍ମ ବନ୍ଦ କରିବା—
2. To cease doing a work; to stop a work.

ଡୋର ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ସ୍ନେହର ଡୋର ଦ୍ୱାରା) ଟାଣିବା; ଆକର୍ଷଣ କରିବା—
Ḍora lagā(ge)ibā
ডুরী লাগান (figurative) To attract.
डोर लगाना (ଯଥା—ମୋତେ ଜଗନ୍ନାଥେ ଡୋର ଲଗାଇଲେଣି । ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ମତେ ପୁରୀ ଯିବାକୁ ଆକର୍ଷଣ କଲେଣି ।)

ଡୋରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୋର)—
Ḍorā ୧ । ଧୋରି; ଧାଡ଼ି; ସରୁ —1. Row; string.
ডোরা ୨ । ରେଖା—2. Line; stripe; streak.
डोरा (ଯଥା— ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା ପିଠିରେ ୩ଟି ଡୋରା ଅଛି ।)
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)— ପଲା (ଦେଖ)— Paḷā (See)

ଡୋରା ଡୋରା—ଦେ. ବିଣ—ସମାନ୍ତର ବହୁ ରେଖାବିଶିଷ୍ଟ—
Ḍorā ḍorā Striped.
ডোরা ডোরা ଡୋରା ଡୋରା ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି ଟିରେ
डोरा डोरा ଠାବେ ଠାବେ ଯାର ମାର୍ଗ ଗଇବୃକେ—ରାଧାନାଥ. ଚଲିକା ।

ଡୋରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋର; ଡୋର; ଡୋରକ)—
Ḍori (etc) ଡୋର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
ডুরী Ḍora etc (See)
डोरी

ଡୋରିଆ—ଦେ. ବି—ରେଖାରଞ୍ଜିତ ବସ୍ତ୍ର; ମୁଗେଇ ଲୁଗା—
Ḍoriā Striped cloth; check.
ডোরা ডোরা; ডুরিআ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଟାଣିସୁତା ଏକରଙ୍ଗର ଓ
डोरिया ଭରଣୀ ସୁତା ବହୁବ ରଙ୍ଗର ଥାଏ, ତମ୍ଭା ଏକରଙ୍ଗୀ ଲୁଗାରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ସୁତାର ଲମ୍ବ ଡୋରିମାନ ବୁଣାଯାଇ ଥାଏ । କେଉଁ କେଉଁ ଲୁଗାରେ ଛକ ପଡ଼ ଡୋରି ବୁଣା ଯାଇଥାଏ ଓ କେଉଁ କେଉଁ ଲୁଗାରେ ସମାନ୍ତର ଡୋରିମାନ ବୁଣା ଯାଇଥାଏ ।]

ଡୋରିଆ ରେଖୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଲହରଯୁକ୍ତ ଲୁହାର ବଡ଼ ବଡ଼
Ḍoriā rekhu ପତର—Corrugated iron sheet.

ଡୋଲ୍—ଦେ. ବି. (ନାବିକଭାଷା) (ସଂ. ଦୋଲ=ଝୁଲିବା,
Ḍol ଦୋହୋଲିବା)—ମାସ୍ତୁଲ—
মাস্তুল Mast of a ship.
डोल ଜାହାଜଙ୍କୁ ସଫା ସୁତସ କରି ଡୋଲ ଉପରେ ସବରି,
ଗଇର, ଟେଇର ପଟକୁ କଲମି ଡୋଲ ଅଭ, ବରଗାମାନ
ଟେକ ଦେଇ ଗେଡ଼ ଖୁଡ଼ାଇ ଠିକ କରି ରଖିଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ବାଉଁଶିଆ; ଟୋକେଇ—
Big basket.

ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ହି. ଡୋଲ୍=କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବା
Ḍol-ḍāl ବାଲଟି)— ଭୁଲ୍‌ଡାଲ୍; ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯିବା; ମଳୋତ୍ସର୍ଗ—
ডলডাল, বাহ্যিটাহ্যি Easing one's self; passing stools.
डोलडाल
[ଦ୍ର—ଝାଡ଼ାଫେର ଯିବାକୁ ଆମ ଦେଶରେ 'ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା' ଓ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ 'ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍ ଯିବା' କହନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ଗଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ ଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିସାରି ପୋଖରୀରେ ଶୌଚ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବାରୁ ପୋଖରୀ ଯିବା, ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା ଶବ୍ଦମାନ ଚଳିଛି । ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ବହୁତ ପୋଖରୀ ନ ଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ କୂଅରୁ 'ଡୋଲରେ' ପାଣି କାଢ଼ି ତଦ୍ୱାରା ଶୌଚ କରୁଥିବାରୁ ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍ ଶବ୍ଦ ଚଳିଅଛି । ଲୋକେ ଘରୁ ବାହାର ଦୂରକୁ ଝାଡ଼ା ଫେରିଯିବାକୁ ବାହାରକୁ ଯିବା (ବ. ବାହ୍ୟ ଯାଓଆ, ସଂ. ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ) ଓ ମଇଦାନ ଯିବା, ବାଡ଼ିକି ଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦମାନ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା ଅର୍ଥରେ ଚଳିଅଛି ।]

ଡୋଳ—ଦେ. ବି—ଡୋଳା (ଦେଖ)
Ḍoḷa Ḍoḷā (See)
କମଳରେ ରଜନୀ ହୁଅନ୍ତେ ବନ୍ଦୀ,
ନିଦ୍ରାକୁ ଅଶେଷ କଲା ସବୁଙ୍କର ଡୋଳ କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଡୋଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ=ହଲିବା; ଚଞ୍ଚଳ ହେବା; ଆଖିର
Ḍoḷā ଡୋଳା ସର୍ବଦା ଇତସ୍ତତଃ ଚଳିତ ହେଉଥିବାରୁ)—
পুতুল ୧ । ଚକ୍ଷୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଣ୍ଡାକାର କୋମଳ ପିଣ୍ଡ; ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ—
ढोडर; पुतली 1. Eye-ball.
ଚପଳତା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ମୋ ଡୋଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ଆଖିରଡୋଳା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା—୧. ଧଳା, ଯାହା ସ୍ଥିର ଥାଏ—ଧଳା ଡୋଳା । ୨. କଳା, ଯାହା ଦୃଷ୍ଟି ଚାଳନ ସଙ୍ଗେ ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ ହୁଏ—କଳାଡୋଳା ।]
୨ । ଆଖି—2. Eye.
୩ । ଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି—3. Eye sight.
୪ । ଆଖିର ପିଭୁଳା; ଚକ୍ଷୁର ତାରା—
4. The pupil of the eye.

ଡୋଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋଳା)—୧ । ଶିବିକା; ହାଉଦୋଳା—
Ḍolā 1. Sedan chair.
ডুলি ୨ । ଡୋଲି; ଖଟୁଲି—2. A closed litter; doolie; dhooy.
डोलि

ଡୋଳା ଖୋସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ବା ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ବା ମୃତ
Ḍoḷā khosibā ବ୍ୟକ୍ତି) କଳା ଡୋଳା କପାଳ ଆଡ଼କୁ ଉଠାଇବା;
চোখ উপরে তোলা, শিবনেত্র হওয়া ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ବା ଶିବନେତ୍ର
पुतलि फिराना ହେବା; ଡୋଳା ଲେଉଟାଇ ଦେବା—To have
(ଡୋଳାଖୋସିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) one's pupils up-turned (as a result of any fit, disease or death.
(ଡୋଳା ଖୋସିଦେବା, ଡୋଳା ଖୋସି ହୋଇଯିବା—କ୍ରି)

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ତ୍ର
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

ଡୋଳା ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି.—୧ । ଆଖିର କଳାଡୋଳା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେଉଥିବା ଚକ୍ଷୁର ଅଗ୍ରସ୍ଥିତ ପଦାର୍ଥର ପିତୁଳି ବା ରୂପ; ଆଖିର ପୁଅ; ଚକ୍ଷୁର ପିତୁଳ—
Doḷā pratimā 1. The image of a person or object presented to the eye which is reflected in the pupil of one's eye; the pupil or apple of the eye.

ଡୋଳା ପ୍ରତିମାକୁ ସସ୍ନେହେ ଚୁମ୍ବନ୍ତି ଯଶୋଦା ଅଚ୍ଛନ୍ତି ପାଇ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯଶୋଦାଚମ୍ପୂ, ୬ ଗୀତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ନିଜର ଆଖି ପିତୁଳା ପରି)—ଅତି ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରର ପାତ୍ର (ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ସର୍ବଦା ନିଜ ପାଖେ ପାଖେ ରଖିଥାଏ)—2. (figurative) An object of fondest attachment which a person always wants to keep near him; the apple of one's eye (like the image reflected in one's pupil of the eye.)

[ଡୋଳାପିତୁଳା(ଳ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅତି ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରର ପାତ୍ରକୁ ଡୋଳାପ୍ରତିମା (the apple of the eye) ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡୋଳା ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ଆଖିର କଳା ଡୋଳାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳନ କରି ଚାରିଆଡ଼େ ଦେଖିବା—1. To move one's eyeballs to see round.
Doḷā bulā (le)ibā
ଚୋଖ ଫିରାନ
ଆଁଖ ଫିରନା

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅଭୀପ୍ସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ନାନା ଆଡ଼େ ଖୋଜିବା—2. (figurative) To search many places for some desired object.

(ଯଥା—ମୁଁ ମୋ ଝିଅପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବର ପାତ୍ର ଲାଗି ଚାରିଆଡ଼େ ଡୋଳା ବୁଲେଇଲିଣି ।)

ଡୋଲି—ଦେ. ବି.—୧ । ଡୋଲି ୨ (ଦେଖ)
Ḍoli 1. Ḍolā 2 (See)

[ଦ୍ର—ଧନୀ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପାଲିଙ୍କିରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି । ସବାରି ବହିବା ପାଇଁ ଚାରି ଜଣ ଚତୋଧିକ ବାହକ ଲୋଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଡୋଲି ସବାରି ପରି ବଡ଼ ବା ଭାରି ନୁହେଁ ବୋଲି ତାକୁ ଦୁଇ ଜଣ ବାହକ ସହଜରେ ବହି ନେଇ ପାରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ମଫସଲରେ ଓ ସହର ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ଗରିବ ଘରର ବୋହୂ ଝିଅ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଡୋଲିରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ।]

୨ । ମୁମୂର୍ଷୁରୋଗୀ ବା ମଲାମଣିଷ ବହା ଖଟୁଲି—
2. A covered litter used as an ambulance.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଡୁଲି ବା ଢୁଲି (Dooly, Dhooly) ରୂପ ଧାରଣ କରି ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ଚଳିଲାଣି ।]

୩ । (ସଂ. ଦୋଲ=ଶସ୍ୟାଧାର) ବାଉଁଶ ବା ବେତ ଆଦିର ପାତିଆରେ ବୁଣା ଗୋଲ ଗଭୀର ଟୋକେଇ; କୋଡ଼ମେଇ—
3. A large cylindrical basket for storing grains.

୪ । ଚାଳିଶ ଗୌଣି; ଶସ୍ୟାଦିର ମାପବିଶେଷ; ୨ ପୌଟି—
4. A measure of 40 'Gauṇis' of grains.

୫ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ; ପେଟ ଗୋଟିଏ ଡୋଲି ସଙ୍ଗେ ତୁଳାଯାଏ) ପେଟ; ଉଦର—5. (ironical) Belly.

ଡୋଲି ପୂରିବା—ଦେ. କି—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ ଦ୍ୱାରା ଉଦର ପୂର୍ତ୍ତି—
Ḍoli pūribā Having a bellyful of meal; eating one's fill.

ଯେବେ ପୂରୁଥାଏ ଡୋଲି, ତେବେ ସୁଝାର ବଚନ ବୋଲି;
ଯେବେ ନ ପୂରଇ ଡୋଲି, ତେବେ ଘୋଡ଼ି ଯାଅ ବାହ ବୋଲି—ଢଗ ।

ଡୋଲିରେ ବସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କି—
Ḍolire basibā ଘର ସେଜ ଯିବା; ବାଲ୍ୟବିବାହିତା କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟକୁ ଯିବା; ପହିଲପାଳି ଯିବା—
(said of an early-married girl) To start for the husband's house for the first time for consummation of marriage after attaining puberty.

(ଯଥା—ଝିଅଟା ଆସି ଡୋଲିରେ ବସିଲାଣି, ତେବେ ତାର ପିଲା ବୁଦ୍ଧି ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ ।)

ଡୋଲି ଲେଉଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—
Ḍoli lauṭā ଝିଅ ପହିଲପାଳି ଯାଇ ତହିଁ ଆର ଦିନ ବାପଘରକୁ ଫେରି ଆସି ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ସାମାନ୍ୟ କେତେକ ଘଣ୍ଟା ରହି ନେଇ ସେହି ଦିନ ପୁଣି ଶାଶୁଘରକୁ ଫେରିଯିବା—The coming back of a matured girl to her husband's house the very day she is brought back therefrom on the next day of her first trip to the husband's house for consummation of marriage.

ଡୌଙ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଳ. ହି. ଡୋକରୀ=ବୁଢ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ)—ମାଇପୀ ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ—
Ḍauṅki Woman; females (generally).

(ଯଥା—ଡୌଙ୍କିକେ ପଙ୍ଗତ ଲାଗିଛେ=ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଭୋଜି ଲାଗିଛି ।)

ଡୌଁରିଆ—ଦେ. ବି—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍauṅriā Ḍeuṅriā (See)
(ଡୌଁରି, ଡୌଁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ।

ଡୌଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ ଓ ବ—ଡଉଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍaula (etc) Ḍaula etc (See)

ବାହେର ଦେଖିବାକୁ ଯେମନ୍ତ ଡୌଲ, କଥାଗୁଡ଼ିକ ବ ଖୁବ୍ ମଧୁର ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରିଗାଁ) ବ—ଯୋଗ୍ୟତା—Eligibility; fitness.

ଡୌଲତ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଦୌଲତ୍)—ଦୌଲତ୍ (ଦେଖ)
Ḍaulat Ḍaulat (See)

ଡ୍ର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ଡ୍ରନ୍ (ଦେଖ)
Ḍra 1. Ḍran (See)
ଡ୍ର ୨ । ଡ୍ରୟର୍ (ଦେଖ)
ड्रा 2. Ḍrayar (See)

ଡ୍ରଇଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ରେଖାଚିତ୍ର—
Ḍraiṅg Drawing.
ড্রইং [ଦ୍ର—ଆଜିକାଲି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର
ड्रइंग ଏହା ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ ବା ସନ୍ଦେଶ୍ୟରୂପେ
ଡ୍ରଇଂ, ଡ୍ରୟିଙ୍ଗ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଡ୍ରଇଙ୍ଗ୍ ରୁମ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ବଇଠକଖାନା; ବଡ଼ଲୋକେ
Ḍraiṅg rum ଯେଉଁ ସଜ୍ଜିତ କୋଠରିରେ ଆଗନ୍ତୁକ ଭଦ୍ର-
ড্রইংরুম ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି—
ड्रइंगरूम Drawing room.

ଡ୍ର କରିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି—(ଇଂ ଡ୍ର; କ୍ରି ଅନ୍ତ)—ବାଙ୍କ୍ ବା ଖଜଣାଖାନା
Ḍra karibā ଆଦିରେ ଅମାନତ୍ ଥିବା ଟଙ୍କାକୁ ଫାପସ୍ ବା ଉଠାଇଆଣିବା—To draw or withdraw money from a bank etc.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ମାସିକ ବେତନରେ କର୍ମ କରିବା—
To draw as one's pay.
[ଦ୍ର—ସରକାରୀ ଚାକରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦରମା ଟଙ୍କା ମାସକୁ ମାସ ଖଜଣାଖାନାରୁ ଡ୍ର କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଗଞ୍ଜାମରେ ମାସିକ ବେତନ ପାଇବା ଅର୍ଥରେ ଏ କ୍ରିୟା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ରାମନ୍ନା ନାଇଡୁ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଡ୍ର କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ରାମନ୍ନାଙ୍କର ଚାକରିର ମାସିକ ବେତନ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଅଟେ ।]

ଡ୍ରଗିଷ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଔଷଧବିକ୍ରେତା; ପୋଟଳି ବଣିଆ—
Ḍragishṭ Druggist.

ଡ୍ରନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡ୍ର କ୍ରିୟାର ଭୂତ. ରୂପ ଡ୍ରନ୍=ଟଣା
Ḍran ହୋଇଥିବା; ଇଂ. ଡ୍ରନ୍ ଗେମ୍=ଯେଉଁ ଖେଳରେ ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତା ସମାନ ହୁଏ)—ଖେଳରେ ବା ପରୀକ୍ଷାରେ କୌଣସି ପକ୍ଷର ପରାଜୟ ନ ହୋଇ ସମାନ ହେବା—
Drawn game; a draw between two parties in a game.

ଡ୍ରୟର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଟେବଲ, ଖଟଆଦିର ତଳେ ଲଗାଯାଇ-
Ḍrayar ଥିବା କାଠର ଖୁଞ୍ଚଡ଼ା; ଦରାଜ—
ড্রয়ার Drawer of a table, almirah.
ड्रायर

ଡ୍ରାଇ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ)—ଶୁଷ୍କ; ଶୁଖିଲା—
Ḍrāi Dry.
ড্রাই ड्राई

ଡ୍ରାଇ ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଶୁଖିଲା କାଗଜରେ ଛାପିବା
Ḍrāi priṇṭiṅg ପ୍ରକ୍ରିୟା—Dry printing.
ড্রাইপ্রীণ্টং [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଛାପିବା ପୂର୍ବରୁ କାଗଜକୁ ଓଦା
ड्राईप्रिंटिंग କରାଯାଏ; ଓଦା କରି ଛାପା କରାଯିବା କାଗଜରୁ ତାହାର ମୌଳିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ନଷ୍ଟହୋଇଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଡ୍ରାଇପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ ଦ୍ୱାରା କାଗଜର ମୌଳିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହେ ।]

ଡ୍ରାଇଭର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ରେଳ ଓ ମଟରଗାଡ଼ି ଆଦିର
Ḍrāibhar କଳର ଚାଳକ—1. Driver of a railway train
ড্রাইভর ड्राइवर or motor car.
୨ । କୋଚ୍‌ଆନ୍; ଗାଡ଼ିଆନ୍—
2. Driver of a coach or cart.

ଡ୍ରା କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ (ଇଂ)—ଡ୍ର କରିବା (ଦେଖ)
Ḍrā karibā Ḍra karibā (See)

ଡ୍ରାଫ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଚଠା; କୌଣସି ଲେଖାର ଖସଡ଼ା; ପାଣ୍ଡୁଲିପି-
Ḍrāphṭ Draft.
ড্রাফ্ট ड्राफ्ट

ଡ୍ରାଫ୍ଟ କପି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କୌଣସି ଲେଖାର ପ୍ରଥମ ଖସଡ଼ା
Ḍrāphṭ kapi ବା ଚଠା—Draft copy of a writing.
ড্রাফ্‌টকাপী ड्राफ्टकापी

ଡ୍ରାଫ୍ଟ୍‌ସ୍ ମାନ୍—ବୈଦେ ବ. (ଇଂ)—ନକସା ଅଙ୍କିବା କର୍ମଚାରୀ—
Ḍrāphṭs mān Draftsman.
ড্রাফ্‌টস মেন ड्राफ्टस मैन

ଡ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) (ଓଜନ ପରିମାଣ)—୬୦ ଟୋପା ପରିମାଣ
Ḍrām ବା ୬୦ ଗ୍ରେନ୍ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଓଜନ; ପ୍ରାୟ ୪ ମସା—
ড্রাম Liquid and solid dram.
ड्राम [ଦ୍ର—ଜଳୀୟ ଓ ଘନ ପଦାର୍ଥର ଓଜନ—୬୦ ଟୋପା ବା ଗ୍ରେନ୍=୧ ଡ୍ରାମ୍; ୮ ଡ୍ରାମ୍ ୧୬ ଡ୍ରାମ୍=୧ ଆଉନ୍ସ, ୧୬ ଡ୍ରାମ୍ ୧୬ ଆଉନ୍ସ=୧ ପାଉଣ୍ଡ, ୧୧୨ ପାଉଣ୍ଡ=୧ ହନ୍ଦର=ଚାରିଟଙ୍କା ୧ ମହଣରୁ କିଛି ବେଶି, ୨୦ ହନ୍ଦର=୧ ଟନ୍ । ଡାକ୍ତର ଔଷଧର ଓଜନ—୮ ଡ୍ରାମ୍=୧ ଆଉନ୍ସ, ୧୨ ଆଉନ୍ସ=୧ ପାଉଣ୍ଡ ।]

ଡ୍ରିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ନିୟମିତ ଅଙ୍ଗଚାଳନାଦିର ଅଭ୍ୟାସ—
Ḍril 1. Drill
ড্রিল [ଦ୍ର—ଏହା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଆଜିକାଲି ନିୟମିତରୂପେ
ड्रिल ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉଅଛି ।]

୧	୯୦	ଊ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଉପ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲ୍	ଙ୍ଗ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

୨ । ସେନା ଓ ପୁଲିସ ବାହିନୀର ସିପାହୀ ଅବଳର ଦୈନିକ ପରେଡ୍—Drilling or parade of soldiers or police force.

୩ । ଧାତୁରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଉପଯୋଗୀ ବିଶେଷ ଅବଳ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—3. Drilling instrument; instrument for boring metal, stone etc.

ଡ୍ରିଲ୍ ମାଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଡ୍ରିଲ୍ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଶିକ୍ଷକ—Drill-master.
Dril mashtar
ড্রিল্ মাষ্টর
ड्रिल माष्टर
(ଡ୍ରିଲ ହରର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡ୍ରେଗୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡ୍ରାଗୁନ୍)—ଘୋଡ଼ସବାର ସିପାହୀ—Dragoon; Cavalry Soldier.
Dregun

ଡ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ନର୍ଦ୍ଦମା; ଜଳପ୍ରଣାଳୀ; ନଳା—1. Drain.
Dren
ড্রেন
ड्रेन
୨ । ସଫେଇ ନାଳ—2. Drainage channel.

ଡ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ପୋଷାକ; ଦରେଶ୍—1. Dress.
Dres
ড্রেস
ड्रेस
୨ । ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର କରିବା ପରେ ଘାସ୍ଥାନ ଧୋଇ ଓ ସଫାସଫା କରି ପଟି ଅାଦି ବାନ୍ଧିବା କର୍ମ—2. Dressing of a wound by a surgeon.
୩ । ପଥର ଆଦିକୁ କାଟି, ଛାଣ୍ଟି, ପାଲିସ୍ କରି ଚିକ୍କଣ କରିବା—3. Dressing of stones etc.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଘା ଆଦି ଧୋଇଧାଇ ସଫା କରି ତହିଁରେ ଔଷଧ ଦେଇ ତହିଁ ଉପରେ ଡାକ୍ତର ପଟି ଚଢ଼ାଇବା—1. Surgical dressing of a wound.
Dresing
ড্রেসিঙ্গ
ड्रेसिंग
୨ । ଡ୍ରେସ୍ ୧।୩ (ଦେଖ)
2. Dres 1 and 3 (See).

[ଡ୍ରେ—ଏହି ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଥିବା ଅନ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ କ୍ରମଶଃ ଚଳୁଛି ଯଥା—ଡ୍ରେସିଂ ଟେବଲ୍, ଡ୍ରେସିଂ ଗାଉନ୍; ଡ୍ରେସିଂ କେସ୍, ଡ୍ରେସିଂ କ୍ଲଥ୍, ଡ୍ରେସିଂ ଜାକେଟ୍, ଡ୍ରେସିଂ ରୁମ୍ ।]

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.)—ଘାଆ ଆଦି ଧୋଇ ତାହା ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଡ୍ରେସିଂ ଦେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସଫା ପତଳା କନା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—Dressing cloth.
Dresing klath
ড্রেসিঙ্গ্ ক্লথ
ड्रेसिंग क्लथ

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଟେବଲ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—୧ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଯେଉଁ ଟେବଲ ଉପରେ ରୋଗୀକୁ ଶୁଆଇ ଘାଆରେ ପଟି ବନ୍ଧା ଯାଏ—1. Dressing table in a hospital.
Dresing tebal
ড্রেসিঙ্গ টেবিল
ड्रेसिंग टेबुल

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ଟେବୁଲ, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ଟେବ୍ଲ୍ } ୨ । ସମ୍ମୁଖରେ ଦର୍ପଣ ଲାଗି ଥିବା ଯେଉଁ ଟେବଲ ସାମନାରେ ସାହେବ, ମେମ୍ ଓ ବାବୁ, ବାବୁଆଣୀମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦରେ ସଜବାଜ ହୁଅନ୍ତି ଓ କେଶବେଶାଦିର ବିନ୍ୟାସ କରନ୍ତି—2. Dressing table; toilet table.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ରୁମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ନଟ, ନଟୀମାନେ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବା ଓ ସଜ୍ଜିତ ହେବା ପାଇଁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚକୁ ଲାଗି ଯେଉଁ କୋଠରି ଥାଏ—1. Dressing room; green room.
Dresing rum
ড্রেসিঙ্গ রুম
ड्रेसिंग रूम
୨ । ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ଭଦ୍ରମହିଳାମାନଙ୍କର ପୋଷାକ ଓ ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ଟେବଲ୍ ଆଦି ଯେଉଁ ଘରେ ଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଘରେ ସେମାନେ ସଜବାଜ ହୁଅନ୍ତି—2. Dressing room of a gentleman or lady.

ଢ

ଢ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଓ ଟ ବର୍ଗର ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା । ସାଧାରଣତଃ ଏ ଅକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ଥିଲେ ଏହା ଢ, ମଧ୍ୟ ବା ଶେଷରେ ଥିଲେ ଢ଼ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ—The 14th consonant (cerebral); corresponding to the d. sound joined with h. sound as in mad-house. This letter has no corresponding letter in English, but is transliterated in this work into dh. The letter ଢ଼ has the sound of rd added to h, as in birdhouse and is transliterated into rdh.
Dh

ସଂ. ଢ—୧ । ଢକ୍କା; ଢୋଲ—1. Drum.
୨ । କୁକୁର—2. Dog.
୩ । କୁକୁରର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—3. Tail of a dog.
୪ । ଧ୍ୱନି—4. Sound.
୫ । ସର୍ପ—5. Serpent.

ଢଣ—ନିର୍ଗୁଣ—Worthless; devoid of qualily.

ଢଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧବ)—ଧବ ଗଛ (ଦେଖ)—Dhaba tree (See)
Dha-a

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ।

ଢଅ ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧବ+ଛତ୍ରାକ)—ଢଉ ଛତୁ (ଦେଖ)
Dha-a chhatu — Dhau chhatu (See)

ଢଉ—ଦେ. ବି.—୧। ଢାଉ (ଦେଖ)—
Dhau — 1. Dhāu (See)
୨। ଧବ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Dhaba tree (See)

ଢଉ ଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଧବ+ଛତ୍ରାକ)—ଧବ
Dhau chhatu — ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଓ ମୂଳରେ ବାହାରିବା ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—A kind of mushroom growing on the trunk and foot of Dhaba tree.
[ଦ୍ର—ଏହା ହୋଡିକାଳ ବା ବେଶି ନ ଥିବା ପଙ୍କା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ବଡ଼। ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡା ପୋଡ଼ା ଘାଆ ପ୍ରତି ମହୌଷଧ।]

ଢଂକାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଢକ୍କାର; ତୁଳ. ହି. ଡକାର)
Dhamkāra — ଢକ୍କାର; ହାକୁଟି—Belching.
(ଢକାର, ଢିଁକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଟୁଙ୍ଗିଆ ଢଂକାର=ଖାଇର ହାକୁଟି।)

ଢଂ ଢଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁଶବ୍ଦବ୍ୟଞ୍ଜକ)—(ସଂ. ଧ୍ୱନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧। ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୱନି; ଟଂ ଟଂ
Dham dham — 1. Ding-dong sound.
ढंग ढंग
डिम डिम — ୨। ଢୋଲ ବାଦ୍ୟର ଧ୍ୱନି—2 Sound of drums.
୩। ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି ଭିତରେ ସାନହାଣ୍ଡି ଢିଲା ହୋଇ ଗଳି ପଡ଼ିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ହାଣ୍ଡି ହଲାଇବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—3. Sound of jostling of earthen pots, one inside the other.
(ଢଂ, ଢଙ୍ଗ୍ ଢଙ୍ଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪। ଢିଲା ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧି ଅଙ୍ଗ ଚାଳନ କଲେ ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—4. Sound of ill-fitting ornaments when the limb is moved.

ଢିଁ ଢିଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଏକାଧିକଥର ଅଧୋବାୟୁର ନିର୍ଗମନଜନିତ ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦ—Loud sounds of passing wind
Dhan̄ dhan̄
(ଢିଁ, ଢଅଁ ଢଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ढँ ढँ

ଢକ୍ କିନି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ; ଝଟ୍ (ଢୋକ ଦେବା); ଏକା ଢୋକକେ—(to swallow) At a gulp; in a moment.
Dhak kini
ढक करे
गटसे, ढकास (ଯଥା—ଏ ଔଷଧ ଟିକ ଢକ୍‌କିନି ଗିଳି ଦେ।)

ଢକ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟକ)—୧। ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବଟକରା—
Dhaka — 1. A standard weighing bit used by goldsmiths; a metal piece used as a standard of weight.
ढक, बाटखारा
बटखरा, बाँट
ढप — ୨। କେବଳ ଖୋଳ, ଫମ୍ପା ଅବରଣ—
ढाँचा, ढपना — 2. Empty frame.

(ଯଥା—ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଢକ ବାହୁଡ଼ିଲାଣି।)
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଢଗ—Doggerel sayings.

ଢକଢକ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁଶବ୍ଦବ୍ୟଞ୍ଜକ) ତୁଳ. ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—ପାଣି ଏକାଧିକ ଥର ଢୋକ କରି ପିଇବାର କଣ୍ଠଶବ୍ଦ—The sound of swallowing or gulping any liquid.
Dhaka dhaka
ढक ढक
डकडक; डगडग, ढकोस
ବାଘର୍ଦ୍ଦିହାଙ୍କ ଘରଅଢ଼େ ଢକଢକ କରି ଚାଳେ ପାଣି ପିଇ ଦେଇ ପଡ଼ିଗଲେ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ।

ଢକଢକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। (କୌଣସି ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ ବା ସ୍ଥାନରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସରୁଆ ଖିଲ ଆଦି ଢିଲା ହୋଇ ବସିଥିବାରୁ) ଦୋହଲିବା; ହଲର ହଲର ହେବା—1. To sit slackly (as a slender stick in a bigger hole).
Dhaka dhaka hebā
ढनढनकरा ढनढने हओया
ढन मनाना
(ଯଥା—ମେରଗାତରେ ମାଟି ଠିକ୍ ମତେ ଚିପା ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ମେରଖୁଣ୍ଟା ଢକଢକ ହେଉଛି।)
୨। ରୋଗ ବା ଅନାହାର ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ଜୀବ ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ହେବା—2. To be reduced to skeleton (owing to weakness, disease or fasting).
(ଯଥା—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଯୋଗୁଁ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ ଢକଢକ ହୋଇ ଗଲେଣି।)

ଢକଢକିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧। ଢିଲା; ଶଥ—
Dhaka-dhakiā — 1. Loose; loosely fitting.
ढनढने, ढनढनिया — ୨। ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ; ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ—
डंगला — 2. Very thin; emaciated.
(ଯଥା—ଢକଢକିଆ ମନୁଷ୍ୟ।)

ଢକର—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—
Dhakara — ଶଗଡ଼ ଚାଲିବା ବେଳେ ଚକର ପରିଧି ବଳଦଙ୍କ ଗାଣ୍ଡିକୁ ଖାଇ ନ ଯିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଚକ ଆଗରେ ଦଣ୍ଡା ସହିତ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ—A bar tied across the shafts of a bullock cart in front of the wheels, to prevent the rumps of the bullocks from clashing with the revolving rims of the wheels.

ଢକା—ଦେ. ବି.—୧। (ସଂ. ଢକ୍କା) ଢାକା; ଡେକ୍କା—
Dhakā — 1. Dacca (name of a division, district and town in East Bengal.
(ଢକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ढाक — ୨। (ସଂ. ଢକ୍କା) ଡିଣ୍ଡିମ; ବାଦ୍ୟ; ଢୋଲ, ଢେଙ୍ଗୁରା; ବଡ଼ଢୋଲ; ପଟହ—2. Drum.
ढका
ढाका — ବିଣ—ଆଚ୍ଛାଦିତ—Covered.
ढँकाहुआ

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ୍ୟ	ଇଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍କ

ଢକାଇ—ଦେ· ବଣ—ଢାକାରେ ନିର୍ମିତ—
Ḍhakāi Manufactured in Dacca.
ଢକେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ଢକେଇ ଶାଢ଼ୀ ।)
ଢକାଇ
ঢাকাই **ढकई**

ଢକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଙ୍କାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhakā(ke)ibā Ḍhaṅkāibā (See)

ଢକା ପିଟିବା—ଦେ କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Ḍhakā piṭibā କୌଣସି ବିଷୟ ଜନସମାଜରେ ପ୍ରଚାର କରିବା—
ঢাক পিটা To publish a thing.
ढिंढोरा पिटना ସରସେ ପିଟିବେ ଢକା ସଖାଙ୍କରୁ ଏତେ ଏକା
[ଢକ୍କା ପିଟିବା, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ, ସ ଗୀତ ।
ଢକ୍କାବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଢକା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢକା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Ḍhakā bajā(je)ibā Ḍhakā piṭibā (See)
[ଢକ୍କା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ঢাক বাজান

ଢକା ବାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢକ୍କା ଓ ବାଦନ)—
Ḍhakā bājibā ୧ । ଢୋଲ ଶବ୍ଦାୟମାନ ହେବା—
(ଢକ୍କା ବାଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Sounding of a drum.
ঢাক বাজা ୨ । (କୌଣସି ବିଷୟ) ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେବା-
ढिंढोरा फेरना 2. Wide publication of a matter (as if by beat of drum)
ଢକା ବାଜୁଥାଇ ତୁରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳଦେବ, ଚ ଗୀତ ।

ଢକାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଦ୍ଗାର Beams)
Ḍhakāra ୧ । ଢାକୁଟ—1. Belching; hiccup.
ଢକ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବାନ୍ତି—2. Vomiting.
ঢেকুর **डकार**

ଢକୋ ଢକୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ ଢକଢକ (ଦେଖ)
Ḍhako dhako Ḍhakadhaka (See)

ଢକ୍କ—ସଂ. ବି—ଢାକା ନଗର—
Ḍhakka The Sanskrit name of the town of Dacca.

ଢକ୍କା—ସଂ. ବି. (ଢକ୍—ଅନୁକାର ଶବ୍ଦ + କୈ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଡ଼ ଢୋଲ, ବଡ଼ବାଠ—
Ḍhakkā 1. Big drum.
୨ । ନାଗରା—2· Kettle-drum.

ଢଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ)—
Ḍhag ବଣିଅଙ୍କ ବଟକରା; ଢକ—
Standard weight used by goldsmiths.

ଢଗ୍‌ବିରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଢେବ୍‌ରୀ = ଏହି ଅର୍ଥ)—
Ḍhag-biri ୧ । ଆଲୁଅ—1. Light.
୨ । ପ୍ରଦୀପ—2. Lamp.
୩ । ଡିବିରି—3. An open kerosene lamp.

ଢଗ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଇଂ. Doggerel ଡଗ୍ଗରେଲ୍ = ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀଚ ଶ୍ରେଣୀର ପଦ୍ୟ)—
Ḍhaga
ঢামালি, হেয়ঁালি ୧ । ଢେଗ; ପରିହାସ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ଯତି
बोलिठोलि ବା ମିତ୍ରାକ୍ଷର ମିଳିତ ବଚନ—
1. Badinage; banter; sarcastic doggerel; a gibe or proverb in rhyme.
୨ । ପ୍ରବଚନ—
2. Wise popular sayings; saws.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଢଗମାନଙ୍କରେ ଶେଷପଦମାନଙ୍କର ମେଳ ଥାଏ ଓ ଉପସ୍ଥିତ ସଂଶୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ତାହା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଢଗ ଢମା—ଦେ. ବି—ଢଗ ଢମାଳ (ଦେଖ)
Ḍhaga dhamā Ḍhaga dhamāḷi (See)
ଢଗ ଢମରେ କଥା ମାଳସ ଭୋଗ । ଗୋପୀଭେକ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ଢଗ ଢମାଳି—ଦେ. ବି.(ସହଚର; ପ୍ରାୟ ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ)—
Ḍhaga dhamāḷi ୧ । ଢଗ ଓ ଢମାଳି—
बोलिठोली 1. Banter; badinage.
୨ । ବାଜେ ବା ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ କଥା—
2. Miscellaneous or useless words.
ଢମପଣେ ବର୍ଣ୍ଣିତୁ ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦଚରିତ
ଢଗଢମାଳ ହେଲେହେଁ ସାକ୍ଷାତେ ଅମୃତ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
[ଦ୍ର—ଢଗରେ ପଦମାନଙ୍କ ଶେଷ ଅକ୍ଷରର ମେଳଥାଏ ଓ କୌଣସି କୌଣସି ଢଗରେ ଉପଦେଶ ଓ ଅନୁଭବପୂର୍ଣ୍ଣ ବଚନ ଥାଏ । ଢମାଳି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ବହୁଳ ଏବଂ ତହିଁରେ ଅକ୍ଷରର ମେଳ ନ ଥାଏ ।]

ଢଗ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଗ ମେଲିବା (ଦେଖ)
Ḍhaga pakā(ke)ibā Ḍhaga melibā (See)

ଢଗ ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଘଟଣାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା
Ḍhaga melibā ଉପହାସ କରି ଢଗ ବୋଲିବା—
ঢামালী বলা To banter a person.
बाली छोड़ना ଗାଁର ମସ୍ତର ଜନ୍ଦୁକୁ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ
ଦେଖି ଢଗ ମେଲନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଢଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଣ୍ଡୁରା, ଅବ୍ୟଙ୍ଗା)—ଶିମ୍ବାଦ ବର୍ଗର ଲତା ଓ
Ḍhaṅka ତହିଁର ଛୁଇଁ; ବାଇଡଙ୍କ—A species of creeper
আলকুশী and its bean; cowitch.
कोँच [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଜାତିର । ଏକ ଜାତିର ବନ୍ୟଜ । ଏହାର ଛୁଇଁ ଉପରେ ଅଁଶ ଥାଏ । ଏହା ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଭୟଙ୍କର

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଛାପାରେ ବହୁତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଗଲୁ ହୁଏ । ଏହାକୁ ବାଇଡଙ୍କ କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ଲତାକୁ ଲୋକେ ବାଡ଼ ଓ ଅଗଣାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହାର ଚୁଇଁ ତରକାରୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏ ଚୁଇଁରେ ଅଁଶୁ ନ ଥାଏ ।]

ଦେ· ଢଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଠେଙ୍କଣ; ସରୁ ବାଉଁଶର ଲଗି—
Ḍhaṅkaṇa 1. A long and thin bamboo pole.
ଲଗୀ ୨ । ଓଲଥ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳାଇ
ଲଗୋ ଦିଆଯିବା ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଖଣ୍ଡ; କାଠ ଘଣ୍ଟ—
କାଷ୍ଠଘଣ୍ଟା 2. A log of bamboo or wood suspended
ଡିଁଗର, ଠିଁଗୁରା from the neck of wicked cattle.

ଢଙ୍କଣ ପାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଢଙ୍କଣ ଧରି ଜମିଦାରଙ୍କ କଚେରୀ
Ḍhaṅkaṇa pāḷi ବା ଖମାରବାଡ଼ିର ଫସଲ ଖାଇବାକୁ ଆସିବା ମାଙ୍କଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଠି ବଣ୍ଟାଯାଇ ଥିବା ପାଳି—Turn for scaring away monkeys from a zamindar's Kutchery-house and its adjoining garden.

ଢଙ୍କ ପାଣି—ଦେ. ଢଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅka pāṇi Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କର—ଦେ. ଢଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkara Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କସର—ଦେ. ଢଣ.—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkasara Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କସର ପାଣି—ଦେ. ଢଣ.—(ସଂ. ଢୁକ ଧାତୁ କମ୍ପା ସ୍ତୋକ ଧାତୁ=
Ḍhaṅkasara pāṇi ଛୋକ; ଯାହାକୁ ଛୋକ କରି ଦିଆ ଯାଏ)—
ଗଙ୍ଗାଜଲ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଳୀୟ; ପାଣିଆଁ—
ପତଲା Very watery.
(ଯଥା—ଆଜି ରନ୍ଧୁଣୀ ଡାଲିକୁ ଢଙ୍କସର ପାଣି କରି ଦେଇଛି ।)

ଢଙ୍କା—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଢକ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Ḍhaṅkā ୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ—1. Covering.
ଟାଁକା ୨ । (ସଂ. ଢକ୍କା) ବଡ଼ ନାଗରା; ମେଘା—
ଢାଁକନା 2. Big kettle-drum.
ଢାକ୍ [ଦ୍ର—ଏହା ମଠ ଓ ଠାକୁର ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ
ଡଙ୍କା, ଢକା ପିଟାଯାଏ ଓ ବହୁଦୂରକୁ ମେଘ ଗର୍ଜନ ପରି ଶୁଭେ ।]
ଢାକା ୩ । (ସଂ. ଢକ୍କ) ଢାକା ଅଞ୍ଚଳ; ଢେଙ୍କା—
ଢାକା 3. Dacca (in East Bengal).
ଢଣ—ଆଚ୍ଛାଦିତ—Covered; closed.

ଢଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଢକ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ; ଗୌକ ଧାତୁ =ଆବରଣ)—
Ḍhaṅkā(ṅke)iba
(ଢାଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ଢାଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ଟାଁକାନ 1. The causative form of
ଢକବାନା 'Ḍhāṅkibā.
୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା; ଢାଙ୍କିବା—
2. To cover; to conceal.

ଢଙ୍କୁଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ବର୍ଛା—
Ḍhaṅkuṇa Long-handled lance.
ତେଲଙ୍ଗା ବାହାର ଧରି ଢଙ୍କୁଣ,
ସହିଁ ନ ହଣିଲା ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଢଙ୍କୁଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢଙ୍କୁଣଧାରୀ ପାଇକ—
Ḍhaṅkuṇiā. Foot-soldiers holding long-handled lances.

ଢଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭଙ୍ଗୀ; ଢଗ, ଢଂଗନ=ଗଢ)—
Ḍhaṅga ୧ । ଭାଷା; ଷାଡ; ଭଙ୍ଗୀ—
(ଢଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1 Manner; method; mode; fashion.
ଢଙ୍ଗ
ଢଙ୍ଗ ୨ । ସୁବ୍ୟବହାର; ଭଦ୍ରତା—
2. Good treatment; manners.
ଅଙ୍ଗରେ ଢଙ୍ଗ ନାହିଁ,
କଟକ ବାଇଦ ଶୁଣେ ନାହିଁ—ଢଗ ।
୩ । ପ୍ରକାର—3. Kind; sort.
୪ । ଉପାୟ—4. Means.
୫ । ଗଢ଼ଣ—5. Make; build.
୬ । ଲକ୍ଷଣ—6. Indication; trait.
୭ । ଗୁଲି; ଚଳନ; ଆଚରଣ—7. Conduct.

ଢଙ୍ଗ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଇ ଦେଖାଇବା—
Ḍhaṅga kāṛhibā To put on airs.
ଢଙ୍ଗ ଦେଖାନ ଢଙ୍ଗ ନିକାଲନା

ଢଙ୍ଗ ଢଙ୍ଗ—ଦେ. ଅ—ଢଙ୍ଗର ଢଙ୍ଗର (ଦେଖ)
Ḍhaṅga ḍhaṅga Ḍhaṅgara ḍhaṅgara (See).

ଢଙ୍ଗଢଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ଢଣ—୧ । ଢୁଲୁଲା; ଗଳଗଳିଆ (ଅଲଙ୍କାର)—
Ḍhaṅga-ḍhaṅgiā 1. Loosely fitting (ornament).
ଢଙ୍ଗଢଙ୍ଗେ ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—
ଢୀଲା 2 Grand; grandiose.

ଢଙ୍ଗ ଢାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭଙ୍ଗୀ)—୧ । ଆଡ଼ମ୍ବର—
Ḍhaṅga ḍhāṅga 1. Grandeur.
ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ୨ । ଗୁଲିଚଳନ; ଅଙ୍ଗର ବ୍ୟବହାର—
ରଂଗଢଂଗ 2. Conduct; gait.
୩ । ରୀତି; ପ୍ରଥା—3. Manners and customs.

ଢଙ୍ଗର ଢଙ୍ଗର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଢୋଲ
Ḍhaṅgara ḍhaṅgara ଅନବରତରେ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ;
ଢଂଢଂ ଢାଉଁ ଢାଉଁ—1. Loud sound of many
ଡିମଡିମ tomtoms or drums.

୧	ଋ	ଌ	ଣ,ଙ୍ଗ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ସ୍ୱରର ଶବ୍ଦ ବାଦ୍ୟ ବାଜେ ଢଙ୍ଗରଢଙ୍ଗର—ଢଗ ।

୨ । ଢଂ ଢଂ ୧ (ଦେଖ)—2. Dham dham (See)

ଦେ. ଢଣ—ଢୁଗୁଲା; ଘଲଗଲ—2 Loose; slack; loosely fitting.

ଢଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ଢଣ—ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ—
Dhangiā Fond of outward show.
রঙ্গঢঙ্গে, ঢৌঙ্গী

ଢଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ଧନୁସ୍)—ଧନୁ—
Dhana Bow.

ଢଣ ଢଣ ହୋଇ ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାନାପାଣି ନ ଖାଇ ନ ପିଇ
Dhana dhana hoi bulibā ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ଘୂରିଅଡ଼େ
টো টো করে বেড়ান ବୁଲିବା—To wander about
ডাংবা ডোল হোনা aimlessly and without food; to loaf about.

ଢଣଢଣିଆଁ—ଦେ. ଢଣ—୧ । ବହୁତ ବୁଲି ବୁଲି ଥକ୍କା ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ
Dhana-dhaniān ହୋଇଥିବା—1. Over-fatigued by
চন চনিয়াঁ; চনটনে too much wandering.
ডাঁবাডোল ୨ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ବୁଲୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Roving; loafing about (person).

ଢଣା—ଦେ. ଢଣ—୧ । ପରିଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଲାନ୍ତ—
Dhanā 1. Tired; fatigued; wearied.
চন্না ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ଧରିବା ରୋଗବିଶେଷ—
কাহীল A kind of cattle disease.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ହେଲେ ଗୋରୁଙ୍କ ତାଳୁ ବାଟେ ଦୁଇଟା କଣା ଫୁଟି ଯାଏ । ସବୁବେଳେ ଗୋରୁ ଝୁଲନ୍ତି । ସେ କଣା ବାଟେ ପାଣି ହୋଡ଼ାଣୀ ତାଳୁରେ ପଶିଯିବାରୁ ଗୋରୁ ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଲତା ପିଠାକୁ ନିମ ବାଠିରେ ଖନ୍ଦି ସେ କଣାକୁ ବୁଜି ଦେଲେ ଏ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯାଏ ।]

ଢଣୁଆ—ଦେ. ବି (ସ. ଦୋହନ)—ଦୁହାଁଳ ଗାଈ; ଢେଣୁଆ ଗାଈ—
Dhanuā Milch cow.
দুধাল, দুধাহ
(ବରଡ଼ି, ବରଡ଼ା—ବିପରୀତ)

ଢନ୍‌କନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୋଟ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ପିନ୍ଧିବା
Dhankanā ପିତଳର ବାହା ଖଡ଼ୁ—A kind of broad wrist-let worn by women of lower classes in Sambalpur.

ଢପ—ଦେ. ବି (ସ. ଭାବ; ଧବ—ଗଢ଼—୧ । ଢାଞ୍ଚା; ଆକୃତି—
Dhapa 1. Shape; form.
ঢপ ୨ । ଗଠନ—2. Structure; mould.
ঢ়প ୩ । ଢଙ୍ଗ; ଆଡ଼ମ୍ବର; ଢୋଲ—
3 Grandeur; show.
୪ । ଆଚରଣ—4. Behaviour; conduct; carriage.
୫ । ଆଗ୍ରହ; ବ୍ୟବହାର—
5. Manners; deportment; attitude.
୬ । ଫେସନ୍; ଭଙ୍ଗୀ; ଢଙ୍ଗ—6. Fashion; mode.
୭ । ରୀତି; ପ୍ରଥା—7. Custom; usage.
୮ । ଅଭ୍ୟାସ—8. Habit.
୯ । ପ୍ରକାର—9. Manner; kind.
୧୦ । ସ୍ୱଭାବ—10. Nature.
୧୧ । ରୂପ; ଛବି—11. Mien; appearance.

ଢପ ଢପ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଚମଡ଼ା ଓଦା ବା ଢିଲା
Dhapa dhapa ହୋଇଥିବା ବା ଉପରେ ଲୁଗା ପକା ହୋଇଥିବା
টপটপ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ ଉପରେ ଆଘାତ ଜନିତ ଶବ୍ଦ—
ঢবঢব 1. Dull sound of beating a drum whose hide has become slack or damp or is covered with a piece of cloth; sound of a muffled drum.
୨ । ଢିଙ୍କି ଉପରେ ଶସ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଢିଙ୍କିରେ କୁଟିବା ଶବ୍ଦ—2. The hollow sound of beating husks with the dhinki
୩ । ଘୋଡ଼ାର ଠାପୁ ଠାଣୁଆ ମାଟିରେ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
3. The thud of horse's hoofs on hard soil.
ଦେ. ଢଣ—ଢକଢକ; ଶିଥିଳ; ଢୁଗୁଲା (ଅଳଙ୍କାର)—
Loose (ornaments).

ଢପ ରକ୍ଷା—ଦେ. ବି—ଫେସନ୍ ବା ଢଙ୍ଗକୁ ସର୍ବଦା ବଜାଏ ରଖିବା—
Dhapa rakshā Continuance of a fashion.
টপরক্ষা

ଢପର ଢପର—ଦେ. ଅ—ଢପ ଢପ (ଦେଖ)
Dhapara dhapara Dhapa dhapa (See)

ଢବ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଢପ୍‌ନା (ଦେଖ)
Dhab-nā Dhap-nā (See).

ଢବ ଢବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡବ ଡବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dhaba dhaba (etc) Daba daba etc. (See)

ଢବା—ଦେ. ବି—୧ । ଡବା; ମାଲ ଗାଡ଼ିର ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି—
Dhabā 1. A goods-wagon.
୨ । ରେଲ ଗାଡ଼ିର କୋଠରି—
2. A compartment of a Railway carriage.
ବିଣ—ଫମ୍ପା; ଭଲ; ଫୋଲ ଓ ବଡ଼—
Hollow and big.
(ଯଥା—ଢବା ବାଉଁଶ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ମୂଳ. ହି. ଢଳୁଆ=ସେତକୁ ଜଗିବା ପାଇଁ କରି ଯାଇଥିବା ମଞ୍ଚା ଉପରେ କରିଥିବା ଛପର)—କୁଡ଼ିଆ ଘର—A thatched house with an inner mud-covered roof.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟାନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ବି—୩ । କୋଠା; ପକ୍କାଘର; ପ୍ରାସାଦ—
3. A pucca house; building; a house of brick masonry; mansion.

ଢବା ଢନାବରୁ ଗୋପ ନଗରର ବଢେ ଭୂପ ବାଲୁକେଶ ଦେବ ନୃପ
କୃଷ୍ଣପୁଣ୍ଡ ସରଳ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଗୋଚନ୍ଦ୍ର ତ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଢବା ଶବ୍ଦ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ॰ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଝିଙ୍କର ଛୁଆଣି ଘର; ଖପରଲ ଘର-
1. A house with a thin tiled roof.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅନ୍ତଃବିଶିଷ୍ଟ (ଚାଳଘର)
(thatched house) Having an inner mud-roof.

ଢବା ଘର—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅନ୍ତଃ ଘର—
Ḍhabā ghara A thatched house with an inner mud roof.

ଢବା ତନାବି—ଦେ. ବି—କୋଠା ଘରର ଝରକା—
Ḍhabā tanābi Window of a mansion.

ଢବାତନାବି ଦେହଳୀ ସମୀପରେ ପ୍ରିୟ ଅଳୀ,
ସମାଜେ ବଗଳ ବର ମହଲାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢବାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢବା (ଦେଖ)
Ḍhabā̲liā Ḍhabā (See)

ଢମ୍‌ନି— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୁଚିଅଣି ଖେଳ; ଲୁଚକାଳି ଖେଳ—
Ḍham-ni The game of 'Hide and Seek'.

ଢମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦମ୍ଭ)—୧ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ—
Ḍhama 1 Pride; arrogance.
ढम ଢମ ଯେ କଲା ଗର୍ବେ କଂସ, ତାଲେ ଅସୁର ଗଲା ନାଶ ।
घमन्ड ବଳରାମ ଦାସ, କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା

୨ । ଦମ୍ଭ; ଗୁମର; ମୁହଁ ବାଲିଙ୍ଗି—
2. Boast; vainglory; bragging.

୩ । ସାରହୀନ ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—
3. Outward show without any inner worth.
(ଯଥା—କଲଣ ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ଢମକୁ ଲକ୍ଷିଶିଖି କରଣ ଯୁବକମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଗ ତୟରେ ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି ।)

୪ । ଢଙ୍ଗ; ରୀତି—4. Fashion; custom.

ଢମ(ମୁ)କ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅମୁକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)
Ḍhama(mu)ka —ନାମ ନ ହେବା ବିଷୟ; ଫଲଣା; ଅମୁକ
तुम्हका ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟନାମା, ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟନାମା (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ)—
ढिमका So and so.
(ଯଥା—ମୋର ଭୁ ଅମୁକ ଢମୁକ କହି ପକେଇଲୁ ।)

ଢମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁମର କରିବା—
Ḍhama karibā 1. To boast; to brag.
ढम दिखाना ୨ । ଗର୍ବ କରିବା—2. To arrogate.
घमंड करना ୩ । ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର କରିବା—
3. To make a grand display.

ଢମ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା ୧ (ଦେଖ)
Ḍhama kahibā Ḍhama karibā 1 (See)

ଢମ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା (ଦେଖ)
Ḍhama kā̲ṟḍhibā Ḍhama karibā (See)

ଢମ ଢମ—ଦେ.(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ମୂଳ. ସଂ. ଧ୍ୱନ୍ ଧାତୁ)—
Ḍhama ḍhama ଢୋଲ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
ढंढं Sound of beating of drums.
ढमढम [ଦ୍ର—ଢମଢମ ଢାଇଁ ଢାଇଁ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ।]
(ଢମକ ଢମକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢମ ଢମାଳି—ଦେ. ବି—ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—Outward show.
Ḍhama ḍhamā̲li ବୁଢ଼ୀ ଏ ଢମଢମାଳି ବୁଝେ ନାହିଁ ।
रङ्गढङ्ग ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ

ଢମଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧାମନ୍=ଗୃହ; ଏମାନେ ଘରେ ବିଚରଣ
Ḍhamaṇā କରିବାରୁ; ବିମ୍ବା ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ବିଷ
ढेमना ଫଣାହୀନ ଲମ୍ବା ସର୍ପ; ଢାମଣା ବା ଢେମଣା ସାପ—
डोमा; ढामना Zamenis Mucosus (serpent).
(ଢମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୪।୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି, ଦେହର ଉପର ଈଷତ୍ ନାଲି, ପିଠିରେ କଳା ଓ ହଳଦିଆ ଚିହ୍ନିଆ ଚିହ୍ନ ଥାଏ, ପେଟପାଖ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ । ଏମାନେ ଚାଳରେ ବୁଲି ମୂଷା ଓ ଗଛରେ ଚଢ଼ି ଚଢ଼େଇ ଛୁଆ ଓ ଅଣ୍ଡା ଗିଳନ୍ତି । ଏମାନେ ଖୁବ ଭୀରୁ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ ଗାଈଙ୍କ ପଛଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ପଛଗୋଡରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଗାଈଙ୍କ ଥନ ଚୁଚୁମି ଦୁଧ ପିଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଘରେ ଓ ଘରର ଖଞ୍ଜା ଉପରେ ବେଙ୍ଗ ଖାଇବାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ବୁଲନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମାଈ ଢମଣା (ଢେମଣୀ) ଗୋଖର ସାପଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜୋଡ଼ ଖାଇଲେ ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଦୋମିଶା ଜନ୍ମ ଜନ୍ମନ୍ତି ।]

ଢମ ଦେଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା (ଦେଖ)
Ḍhama dekhāibā Ḍhama karibā (See)

ଢମ ପଣ—ଦେ. ବି—ଢମ (ଦେଖ)
Ḍhama paṇa Ḍhama (See)
ଢମପଣେ ବର୍ଣ୍ଣିବୁ ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦ ଚରିତ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଢମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧାମକ=ପରିମାଣ ବିଶେଷ)—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଜାଉ-
Ḍhamā ପାଣି ଖୁଆଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ପତର ପାଖେ
धामा ତଳେଇ ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ଟୋକେଇ—
धामा Manger; scuttle; an impervious bamboo backet or trough used for feeding cattle with liquid food.

ବିଣ—୧ । ଢମ ପ୍ରିୟ—1. Boastful; showy.
୨ । ଗର୍ବୀ—2. Proud; haughty.

୧	ଇ॰	ଉ	ଋ,ଋ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୩ । ବଡ଼—3. Big.

ଢମା ଅଖିଆ—ଦେ· ବଣ—ଢେଗା ଅଖିଆ (ଦେଖ)
Dhamā ākhiā   Dhegā ākhiā (See)

ଢମାଳ—ଦେ. ଭ. (ସଂ ଦମ୍)—୧ । ଢମ; ଢଦଇଷ୍ପାଳ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା
Dhamāli   ପରିହାସ ବଚନ—1. Unrhymed jeer; gibe.
ढमालि; ढमाली   ଢମାଳ ଗୀତ ଢଗମେଲ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
धमाल   [ଦ୍ର—ଛଗରେ ପଦମାନଙ୍କର ମିତ୍ରାକ୍ଷର ମିଳେ, ମାତ୍ର ଢମାଳରେ ତାହା ନ ଥାଏ । ଏହା ଛଗ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । ଦମ୍ଭ ବାଲ୍ଗି—2. Bragging; boasting.

୩ । ପରିହାସ; ରଙ୍ଗରସ—3. Jest; witticism.
ଅଲୁଭ୍ରଗଲେ ଯାଇ ମିଳ
ହାସ୍ୟକେ କରନ୍ତି ଢମାଳ । ଜଗନ୍ନାଥ· ଭଗବତ ।

୪ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—4. Pride; arrogance

ଢମାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଗର୍ବୀ—
Dhamālia   1. Proud; haughty.
ढमालीया   ୨ । ନିଃସାର ଅଥଚ ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର ଯୁକ୍ତ—
धमालिया, धमंडी   2. Showy but unsubstantial.
ଢମାଳୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଢମାଳେଇ }
ଢୋଲ ହୋଇ କର ନ ଥାଏ ସ୍ବର,
ସର ହୋଇ ଯେବେ ନ ଥାଏ ସାର ।
ଢମାଳିଆ ନାମ ଅଟେ ସେ ପୁର,
କହେ ଦନାଇ ଏ କଥା ନକର । ଦନାଇଦାସଙ୍କ ପଦ୍ୟ ।

୩ । ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ—
3. Showy; fond of pomposity.

୪ । ବଚନସର୍ବସ୍ବ—
4. Boasting, braggart, boastful.

ଢମାଳୁଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପଦେବତା; ଗ୍ରାମଦେବୀ; ଅପୂଜା ଦେବତା-
Dhamāluṇi   ବିଶେଷ—An inferior female Deity.
(ଢମାଲେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)   ବଣ— ଢମାଳିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
The feminine of Dhamālia.

ଢମ୍ପା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଢକ୍ ଧାତୁ=ଲୁଚିଇବା)—ଆବୃତ—
Dhampā   Covered.
ढका   **ढँका हुआ**

ଢମ୍ପା(ମ୍ଫେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଢକ୍ ଧାତୁ=ଲୁଚିଇବା)—
Dhampā(mphe)ibā   ୧ । ଢାମ୍ପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—.
ढकाना   1. The causative form of 'Dhāmpibā.
ढँकना   ୨ । ଢାଙ୍କିବା; ଘୋଡ଼ାଇବା—
2. To cover.

ଢଳ ଢଳ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ (ଅକ୍ଷି)—
Dhala dhala   1. Brimming with tears (eye);
ढलढल   tearful.
लबालब   ଯା ଶୁଣି ଦମୟନ୍ତୀ ନୟନକମଳ
ସ୍ନେହକ କମଳରେ ହୋଇ ଢଳଢଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ତରଳ ଓ ଚଞ୍ଚଳ; ଥରଥର କମ୍ପିତ; ଅସ୍ଥିର; ଆନ୍ଦୋଳିତ
2. Tremulous; shaking.
ପତଙ୍ଗ ଭଳ ହୃଦ ଜଳ,
କମଳଦଳପର ଢଳଢଳ—ଭକ୍ତ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
टलटल   ୩ । ଟଳଟଳ; ଅଥୟ—
डगमग   3. Trembling; tottering.

୪ । ଝଲମଲ; ଚକଚକ; ସ୍ନିଗ୍ଧ—
4. Glistening; glittering;
sparkling; graceful.
ତା ମଧ୍ୟେ ଢଳଢଳ ଭୃଙ୍ଗ କମଳ—ମଧୁସୂଦନ ପଦ୍ମ ।

ଢଳଢଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ଢଳଢଳ (ଦେଖ)
Dhaladhalia   Dhaladhala (See).

ଢଳନୟନା—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଲୋଳନୟନା—
Dhalanayanā   Having tremulous eyes.
ଚୋଳାଇ ଚୋଳାଇ ଚରଣକେ
ଢଳ ନୟନା ମୋ କୋଳ ପରେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀକିଶୋର ମହାପାତ୍ର କାମଦୂତୀ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।

ଢଳ ହଳ—ଦେ. ବଣ—ଢଳଢଳ (ଦେଖ)
Dhala hala   Dhala dhala (See).
କମଳଦଳେ ଢଳହଳ (୨) ବାଳଭାଳିକ ପଦ୍ମ ତୋଳା ଦିଉଛି ।
ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଢଳା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଢାଳ ଧାତୁ=ସ୍ଖଳନ; ଦ୍ରାବ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପ)—
Dhalā   ୧ । ଢଳ ପଡ଼ିବା—
1. Falling down, tumbling.
ढाला, ढलने   ୨ । ଢଳିବା; ଏକପାଖକୁ ସାମାନ୍ୟରେ
ढरनी, ढलवाँ   ନଇଁ ପଡ଼ିବା—2. Leaning; inclining to one side.

୩ । ଢାଳିବା କର୍ମ—3. Act of pouring.
ଢଳାଢଳି ହସିଲ ଢଳା ରସକୁ ମନ ବଳାଅ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । (ଦୃଷ୍ଟିକୁ) ବାଙ୍କ କରିବା—
4. Bending; ogling.

୫ । ଧାତୁ ଢାଳିବା ଛାଞ୍ଚ—5. Mould.

୬ । ଧାତୁକୁ ତରଳାଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳିବା କର୍ମ—
6. Act of pouring molten metal into a mould.

ढला   ବଣ—୧ । ଢଳିଥିବା; ସାମାନ୍ୟରେ ଏକପାଖକୁ ଟଳିଥିବା—1. Slightly leaning to one side

ढाला   ୨ । ଅଉଟା ହୋଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ଯାଇଥିବା—
ढलाहुआ   2. Molten and cast into a mould.

୩ । ଅଉଟା ହୋଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ହୋଇଥିବା ଧାତୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ—3 Made of molten metal cast in mould.
ଅମୃତ ଢବରଙ୍କେ ଢଳା
ବାଗ୍‌ଦେବୀ ବାଣୀ କୁହୁକଳା—ମଧୁସୂଦନ, ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୀ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ପ୍ରଚୁରରୂପେ ଢଳା ହୋଇଥିବା—
4. Poured profusely.

୫ । ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ (ନେତ୍ର)—
5. Ogling (eye)

ଢଳା ନେତ୍ର କର ମୋ ସଙ୍ଗ ଲା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ଢାଳ; ସାମସେଇ; ଝରି—
Very small water jug.

ଢଳାଇ—ଦେ. ଢଳ. ଓ ବି—୧ । ଢଳା (ଦେଖ)
Dhalāi — 1. Dhala (See)
ঢালাই
୨ । ଧାତୁ ଆଦି ଢାଳିବା ମଜୁରି—
ढलाइ — 2. Wages paid for moulding a metal article.

ଢଳା(ଳେ)ଇବା —ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢାଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Dhalā(le)ibā 1. The causative form of Dhalibā.
୨ । ଢଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—
2. To cause to lean.
ढलाना; ढलवाना ୩ । ଢାଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—
ঢালান 3. To cause to be poured.

ଢଳାଢଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢାଳାଢାଳି କରିବା; ତରଳପଦାର୍ଥକୁ ଏକ ପାତ୍ରରୁ ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ଢାଳିବା— To pour out.
Dhalādhali karibā
ঢালাঢাল্ করা
ढलकाना

ଢଳିତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ)—ଚଞ୍ଚଳ; କମ୍ପିତ—
Dhalita — Tremulous.

ଢଳିପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ)—୧ । ଟଳି ପଡ଼ିବା—
Dhali pardibā 1. To tumble down to the ground.
ঢলেপড়া
ढलपड़ना
ଜନ ନଶ୍ୱାସରେ ପଡ଼ିଲେ ଢଳି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ମରିଯିବା—2. To die.
(ଯଥା—ଅଫେ ଢଳି ପଡ଼ିଲେ ପୃଥିବୀ ଅନ୍ଧାର ।)
୩ । ଆଉଜି ପଡ଼ିବା—3. To lean.
ମୋର ଉରକୁ ସେ ଢଳିପଡ଼ଇ— ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୪ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା; ତନ୍ମୟ ହେବା; ମୋହଯୁକ୍ତ ହେବା—
ପଦ୍ମପତ୍ରର ପର ଅଛ ନସ୍ୱର
ଗୃହଁ ଲକ୍ଷଣେ ଢଳିପଡ଼ନ୍ତି ମୂଢ଼ଜନ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଢଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଖଳ ଧାତୁ=ସ୍ଖଳନ; ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ)—
Dhalibā ୧ । ଶ୍ଳଥ ହେବା—1 To become loose.
ঢলা ୨ । ଅଣଓଜ ହେବା; ଆଉଜିବା ଏକପାଖକୁ ନଇଁବା—
ढुलना, ढलना 2. To incline; to lean to one side.
[ଢଳା(ଳେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ଢଳାଇଲ ପରି ଢଳ ଢଳେ ପଡ଼ିଯିବା ଉଡ଼ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଳଚନ୍ଦ୍ର, ଡ ଗୀତ ।
୩ । ହୋହୋଇବା; ଟଳଟଳ ହେବା—
3. To reel; to totter.

୪ । ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା—4. To reel down to the ground; to tumble down.
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସପକ୍ଷତାବଲମ୍ବନ କରିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ମତ ପୋଷଣ କରିବା—
5 To have a leaning or sympathy for a person or a party; to be partial to.
(ଯଥା—ହାକିମ ଏହି ମକଦମାର ଆରମ୍ଭରୁ ବାଦୀ ପକ୍ଷକୁ ଢଳିଛନ୍ତି)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢଳେଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଛାଞ୍ଚରେ ଧାତୁ ଆଦି ଢାଳିବା କର୍ମ—
Dhalei 1. Casting metal in mould.
ঢালাই ୨ । ଢଳାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ମୂଲ୍ୟ—
ढलाई, ढालाई 2. The wages for casting metal.

ଢାଇ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ ଲଢ଼ାଇ—
Dhāi 1. Butting of two goats or rams with each other; striking of two heads against each other.
ঠাই, ঢু
ठायँ
୨ । ଦୁଇଟି କଠିନ ବସ୍ତୁ ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କରିବାର ଶବ୍ଦ; ଠି ଠି ଶବ୍ଦ—
2. Sound of two hard things striking forcibly against each other.

ଢାଇ ଢାଇ—ଦେ. ଅ—୧ । (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ) (ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ବୟସ୍କମାନେ ହାତ ବା ମୁଣ୍ଡ ଦେଖାଇ ସେଥିରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲଢ଼ାଇବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରୁ—1. Words uttered by grown up persons inviting children to butt their heads against the head or palm of the inviter in jest.
Dhāi dhāi
ঢু ঢু
ठायँ ठायँ
୨ । ଲଢ଼ୁଥିବା ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜନା କରିବାର ଧ୍ୱନି—2. Words used to goad 2 goats or rams to butt each other's head.
୩ । (ବହୁବାର) ଢାଇ (ଦେଖ)—3. Dhāi (See).

ଢାଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବର ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା—To butt one's head against another's head.
Dhāi māribā
ঢু মারা
टक्कर मारना

ଢାଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଉ; ଗେରୁମାଟି; ଗୈରିକ—
Dhāu 1. Red chalk; red ochre; ruddles red stone.
গিরমাটি, গিরু, গেরু
गेरु
୨ । (ସଂ. ଧବ) ଜଙ୍ଗଲୀ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ଧଅଗଛ—
ধ 2. Anogeissus Latifolia (tree).
धाव

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଢାଉଅ—ଦେ. ବଣ—ଢାଉ ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ଗେରୁଆ—
Dhaua Ruddy; reddish; red-painted.
ଗେରুয়া, **गेरुआ**

ଢାଉଁ—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଶିଶୁଭାଷା)—ଢୋଲବାଦ୍ୟ; ଦାମାମା—
Dhāuñ Drum.
[ଦ୍ର—ଢୋଲ, ମୃଦଙ୍ଗ ଆଦି ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଗଣର ସାଧାରଣ ନାମ ଢାଉଁ ।]
ধাঙ, ধাঙসা ଅ—ଢାଉଁ ଢାଉଁ (ଦେଖ)
धाहाँ, ढोल Dhāuñ dhāuñ (See)

ଢାଉଁ ଢାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Dhāuñ dhāuñ ଢୋଲ ବାଦ୍ୟର ଶବ୍ଦ—
ধার্ড ধার্ড The sound of drums; tomtom.
धायँधायँ, ढमढम ପ୍ରାଦେ. (ଛତିଶଗଡ଼) ବି—ମାଙ୍କଡ଼—
Monkey.
(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୋଲ (ଶିଶୁଭାଷା)—Drum.

ଢାଉକ—ଗ୍ରା. ବି—ଢାହୁକ (ଦେଖ)
Dhauka **Dāhuka** (See)

ଢାଉ ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଞ୍ଜପା ତାସର ନାଲି ରଙ୍ଗ—
Dhāu ranga 1. The red coloured cards of 'Gañjapā' game.
धावा
(ଢାଉରଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫିକା ନାଲି ରଙ୍ଗ—
2 Light red colour.
୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଜଙ୍ଗଲି ଗଛ—
3. A kind of wild timber tree; Ulmus Entegrifolia; Heloptelea; Integrifolia (Haines).
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କବାଟ ଆଦି ହୁଏ । କାଠ ଧୂସର ନାଲି । ଏହା ଭୁରୁମ ଜାତୀୟ ଗଛ ।]

ଢାକ—ଦେ. ବି. (ସ. ଢକ୍କା)—
Dhāka ବୃହତ୍ ଢୋଲ—
ঢাক Big kettle drum.
ढका

ଢାକା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୂର୍ବବଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀ—
Dhākā Dacca.
ঢাকা **ढाका**
(ଢାକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାକା(କେ)ଇ—ଦେ. ବଣ—ଢାକାଠାରେ ନିର୍ମିତ—
Dhākā(ke)i Manufactured in Dacca.
ঢাকাই **ढकई**
(ଢକ୍କାଇ, ଢାକ୍କେଇ, ଢାକ୍କେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାକରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଜଗୁଆଳ; ଜଗୁଆ—
Dhākari 1. Watchman.
୨ । ଯତ୍ନ—2. Care.

ଢାଗା—ଦେ. ବି. (ସ. ଟଙ୍କନ)—
Dhāgā ଛୁଞ୍ଚିରେ ସିଧା ସିଲାଇ; ଦୂରଦୂରଛଡ଼ା କରି ଟାଙ୍କ ମାରି
টাঁকা କରାଯିବା ସିଲାଇ—Single stitch.
धागा

ଢାଗା ଗଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁବ୍ ଦୂରଦୂରଛଡ଼ା କରି ଢାଗା
Dhāgā galā(le)ibā ଦେଇ ସିଲାଇ କରିବା; ଛୁଞ୍ଚିରେ
টাঁকা ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସିଲାଇ କରିବା—
धागा मारना To make a single stitch.
(ଢାଗା ମାରିବା, ଢାଗା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଅଟୁ ଘର—
Dhāguā A thatched house with an inner mud-covered roof.

ଢାଙ୍କିଢୁଙ୍କି—ଦେ. ବଣ. (ଯୁଗ୍ମଶବ୍ଦ)—
Dhāñkidhuñki ଉତ୍ତମରୂପେ ଆବୃତ—
Well covered; well concealed.

ଢାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ ଢୌକ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ; ଢକ୍ ଧାତୁ=
Dhāñkibā ଲୁଗାଇବା)—୧ । ଢାଙ୍କିବା; ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା;
টাকা ଘୋଡ଼ାଇବା—1. To cover.
ढाँकना, ढकना, ढाँपना ଶବର କବଚେ ଢାଙ୍କଇ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଲୁଗାଇବା—2. To conceal; to hide.
୩ । ଉପରେ ମାଡ଼ିଯିବା—3. To overspread.
୪ । ଆବୃତ କରିବା; ଓଢ଼ଣା ପକାଇବା—
4. To veil.
୫ । (ଆଖି ପତାକୁ) ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବା; ମୁଦି ଦେବା, ବୁଜିବା-
5. To close (the eye lids).
ଢାଙ୍କି ପକ୍ଷ ଫେଡି ପୁଣି ଉଡୁ ଥେଲା । ବଳଦୂର୍ଣ୍ଣ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢାଙ୍କୁଣି—ଦେ. ବି. (ସ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଆବରଣ)—
Dhāñkuni ୧ । ଘୋଡ଼ଣି—1. A cover.
ঢাকনী ନୟନ ଉପୁଡ଼ାଇଲା ନଳିନ ଢାଙ୍କୁଣି ।
ढकनी ସ୍ୱାଚୀ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।
୨ । ଆବରଣ; ସରପୋଷ—2. A lid.

ଢାଙ୍କେନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଢାଙ୍କୁଣି (ଦେଖ)
Dhāñken Dhāñkuni (See)

ଢାଞ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାନ)—୧ । ନମୁନା—
Dhāñchā 1. Pattern.
টাঁচা ୨ । ଢଙ୍ଗ; ଶୈଳୀ; ଧରଣ—
ढाँचा 2. Manner; mode; style.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

୩ । ଢଙ୍ଗ; ଆଚରଣ; ଚାଲିଚଳନ—
3. Mien; behaviour; fashion.

୪ । ଆକୃତି—4. Appearance; shape.

୫ । ଥାଟ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗଢ଼ା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ମିତ ସ୍ଥୂଳରୂପ—
5. Frame-work.

୬ । ଗଢ଼ଣ—6. Build; make.

ଢାପ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଢପଣା)—
Ḍhāpni ଢାଙ୍କୁଣି; ଆବରଣ—Cover; lid.
(ଢାପନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—
Ḍhāpa ଢୋଲ—Drum.

ଢାପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଢାଙ୍କିବା, ଘୋଡ଼ାଇବା—
Ḍhāpibā To cover with a lid.

ଢାବଲ୍—ଦେ. ବି.—ବେପାରୀମାନଙ୍କର ବାଣିଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ (ବିଲାତି; ଲୁଗା ଆଦି) ଆସିବାପାଇଁ ପଠାଇ ଦେବାବାରୁ ଆଦି ପଠାରେ
Ḍhābal
ବାକ୍ସ ରହୁଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠର ବାକ୍ସ—Big boxes meant for packing merchandise in.

ଢାବଲାହାଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ବ୍ୟୟଶୀଳ; ଅତିରିକ୍ତ
Ḍhābaḷāhātiā ଦାନଶୀଳ—Spendthrift.

ଢାବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଅଟୁଘର; ଦୋମହଲା ଚାଳଘର—
Ḍhābā The clay roof of a double roofed thatched house.

ଢାବୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର) ବି.—ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ପ୍ରଚଳିତ ଓଜନ-
Ḍhābuā ବିଶେଷ—A standard of weight used in ancient times equal to 16 masas.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପରିମାଣ ୧୬ ମଷା ।]

ଢାମ—ଦେ ବି.—ଢମ (ଦେଖ)
Ḍhāma Ḍhama (See)

ଢାମଣ—ଦେ. ବି.—ଧାମଣ (ଦେଖ)
Ḍhāmaṇa Dhāmaṇa (See)

ଢାମଣା—ଦେ ବି.—୧ । ଧାମଣ (ଦେଖ)
Ḍhāmaṇā 1. Dhāmaṇa (See)
୨ । ଢମଣା (ଦେଖ)—2. Ḍhamaṇā (See)

ଢାମ୍ପ—ଦେ. ବି.—(ଅ. ଦଫ୍) ଏକାକ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଡେମ୍ଫ—
Ḍhāmpa A kind of drum.
ডংফ ডফ
(ଢାମ୍ଫ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପିଧାନ Beams)—ଢାଙ୍କିବା (ଦେଖ)
Ḍhāmpibā Ḍhāṅkibā (See)

ଢାଲ—ସଂ. ବି.—ଶତ୍ରୁର ଅସ୍ତ୍ରାଘାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ
Ḍhāḷa ଚର୍ମନିର୍ମିତ ଦେହରକ୍ଷକ ଫଳକ; ଢାଲ—Shield.

ଢାଲ ପୃଥୁଲ ବିଶାଳ ରୁଚି ହରିତାଳ ସୁସଜ୍ଜିତ ଢାଲସ୍ତମ୍ଭରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. ବି.—୧ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ଛୋଟ ଜଳପାତ୍ର ବା ଘଟି; ଲୋଟା—
ঘটি 1. Narrow mouthed metal water pot;
लोटा लोटिया small jug.
ঢালা ୨ । ଅଜାଡ଼ିବା କର୍ମ—
ঢালা 2. Act of pouring.
୩ । ଛପରଣୀ—3. Thatching.
୪ । ଏକ ଧାତୁମୟ ପାତ୍ର ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁମୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଢାଳିବା କ୍ରିୟା; ପୁଟ—4. Laying a thin layer over some metal article.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରାନ୍ତ)—ଢେଲାଭଣ୍ଡୀ—
A concave earthen pan.

ଢାଲ—ସଂ. ବି.—ଢାଳ (ଦେଖ)
Ḍhāla Ḍhāḷa (See)

ତୁମ୍ଭ ଯୋଗ୍ୟ ଢାଲ ବିନା ତଲ୍ୱାର, ଲୋକେ ।
ରଥାକାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ମୟୂରର ବ୍ୟଞ୍ଜନାକୃତି ପକ୍ଷ—
Peacock's feather.

ଢାଳଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଦ୍ରାବକର
Ḍhāḷa debā ଲେପ ଦେବା—To overlay a thin layer
জল দেওআ of molten metal over an article of
फैलाना another metal.

ଢାଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଆଶା; ଭରସା—
Ḍhāḷā Hope.

ଢାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବିସ୍ତୃତ—
Ḍhāliā 1. Extended.
ଦେ. ବି.—ଢମା—2. An impervious bamboo basket.

ଢାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢ୍ୱାଳ ଧାତୁ=ଗଳନ)—୧ । କୌଣସି
Ḍhāḷibā ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ପାତ୍ରାଦିରୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ପକାଇବା;
ঢালা ଅଜାଡ଼ିବା; ଛାଡ଼ିବା—1. To pour out; to spill.
ढालना, ढारना, ढरकाना ढलकाना

ଢାଳେ ତ ଢାଳନ୍ତୁ ନାହିଁ କୃପା-ସୁଧାଝରକ ।
ଭକ୍ତସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯଶୋମତୀ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—କୌଣସି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଥିବା ପାତ୍ରର 'ମୁହଁ' ପାଖକୁ ଅଣାଇ ଦେଇ ବା ଲେଉଟାଇ ପାତ୍ରରେ ଥିବା ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଢାଳିବାକୁ ହୁଏ । ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢାଳିବାକୁ ଅଜାଡ଼ିବା କହନ୍ତି ।]

ढोलाना ୨ । ଧାତୁ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ତରଳ କରି ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳିବା—
2. To pour molten metal into a mould; to cast in a mould.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସୃ	ଉଅ	ଷ୍ଠ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ମ

୩ । (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ) ଚାମର ଆଦି ଉଚ୍ଚସ୍ତରଃ ଚାଳନ କରିବା— 3. To wave a chowrie (or fan).

ଫୁଲ ଛତ ଫୁଲ ଅଲଂ ଚାମର ପୁରୁଣାରେ ଧରି କରେ,
କେହି ପାଶରେ ମନେ ମନେ ଢାଳିବା କି କହୁଛ ଚେତନରେ ।
ରାଜକୃଷ୍ଣ- ଜଗମୋହନ ।

୪ । ବହୁକାଳ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ବର୍ଷା— 4. To rain cats and dogs; to rain incessantly.
(ଯଥା—ମେଘ ପହରେ ଦେଇ ଢାଳୁଛି ।)

୫ । ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରିବା— 5. To spend money like water.
(ଯଥା—ସେ ଏହି ମକଦମାରେ ଟଙ୍କା ଢାଳିଦେଲା ।)

୬ । ଅଜସ୍ର ଅଜାଡ଼ିବା—6. To pour out profusely.
(ଯଥା—ମୋ ପଛରେ ସୁରପିଠା ଢାଳି ଦେଇଗଲେ ।)

୭ । (ଢାଳିବାର ଲାକ୍ଷଣିକ ରୂପ) (ଅପାଙ୍ଗ; ଦୃଷ୍ଟି) କୌଣସି ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ବୁଲାଇବା—7. To cast (a look or glance) to one side.

ଚଞ୍ଚଳ ନୟନ ଦେ ଅରେ ଢାଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ-ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । (ମୁହଁ) ତଳକୁ କରିବା— 8. To lower (the face).

ବ କରୁ ଅନାଏ ବଦନ ଢାଳ । ଉପେ- ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।

୯ । (ପ୍ରାଣ) ସମର୍ପଣ କରିବା; ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ଅକାତରରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—9. To surender or offer unconditionally.

ପରଚ୍ଛନ୍ଦବୁପେ ସୈନ୍ୟ ଜେଉ ସଙ୍ଗେ
ଅଙ୍ଗ ଢାଳୁଥିଲ ଯେ ରଣ-ରଙ୍ଗେ । ରାଧାନାଥ- ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢାଳିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢାଳିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ ଅଜାଡ଼ି ହେବା—1. To be poured out; to be spilt.
Dhā̤lijibā
ଢାଳହୋଇଯିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢାଳିହେବା ।
୨ । ମଳକୁ ଉଛୁଳିବା— 2. To be spilt out of its own accord.
(ଯଥା—ଜାଳସଉ ଅସମତଳ ଭୂମିରେ ରଖାଯିବାରୁ ଜାଳଯାକ ଢାଳିଗଲା ।)

ଢାଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ଶରୀର ଉପରେ ଜଳ ଢାଳିବା—
Dhā̤li hebā To pour water on one's head or other limb for bathing.
୨ । ଢାଳିଯିବା (ଦେଖ)—Dhā̤lijibā (See)

ଢାଳି ହୋଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତରଳ ବସ୍ତୁ ପାତ୍ରରୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇଯିବା
Dhā̤li hoijibā ପାଣି ଆଦି ପାତ୍ରରୁ ବୋହିଯିବା—
ঢেলেযাওআ To flow away from a pot; to be spilt.
ढलकना, ढलना

ଢାଲି—ଦେ. ବଣ—ଢାଲଧାରୀ; ଢାଲ ପିନ୍ଧିଥିବା—
Dhāli Armed with a shield; wearing a shield.
ঢালকী

ଢାଲୁ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଢାଲ୍ ଧାତୁ=ସ୍ଖଳନ; ପ୍ର. ଧାର)—
Dhālu ଗଡ଼ାଣିଆ; କ୍ରମନିମ୍ନ; ପାହାଚିଆ—
ঢালু Sloping; inclined; slanting.
ढार, ढाल ବି—ଗଡ଼ାଣି; ଗଡ଼ାଣିଆ ଜାଗା; କ୍ରମନିମ୍ନତା—
Inclination; slope.

ଢାଲୁଆ—ଦେ. ବଣ—ଢାଲୁ (ଦେଖ)
Dhālua Dhālu (See).

ଢାଲୁଆ ମୟୂର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଣ୍ଡିରା ମୟୂର; ଯେଉଁ Dhālua mayūra ମୟୂର ପଛଆଡ଼େ ଢାଲ ବା ପଙ୍ଖା ପରି ପକ୍ଷ ଥାଏ—A male peacock; a peacock whose tail feather is spread like a fan or shield.

ଢାଲୁ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ କାଟି କ୍ରମନିମ୍ନ କରିବା—
Dhālu kāṭibā To cut a place into a slope.
ঢালুকরা
ढालुकाटना

ଢାଲୁ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢାଲୁ କାଟିବା (ଦେଖ)
Dhālu garḍā(rḍe)ibā Dhālu kāṭibā (See)

ଢାଲେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବଣ—୧ । (ଥରେ ମାତ୍ର ଢାଳିବାକୁ ଯେତେ Dhāle ସମୟ ଲାଗେ, ସେତିକି ସମୟରେ); କ୍ଷଣକରେ; ଏକ ପିଲ୍ଲଡ଼ାରେ—1. In the twinkling of the eye; in a moment; in a trice.

ଢାଲେ ପ୍ରଣୟ ବନ୍ଧି କଲ ଗୋଷ୍ଠୀ । ଗୋଲକ- ଉପ୍ରେଖା ।

୨ । ଅନାୟାସେ; ଅକ୍ଲେଶରେ; ସହଜରେ—2. Easily

ଢାଲେ ଅସୁର ଗଣ ନାଶ । ବଳରାମଦାସ- କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

୩ । ନିଶ୍ଚୟରେ—3. Certainly.

ଢାଲେ ଜଗତ ଢାଲେ ବଶର ଦର୍ଶନ ଦେବୁ କରେ ।
ଉପେ- କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୪ । ଥରେମାତ୍ର; ବାରେ—4 Only once.

ଢାଲେ ତ ତାଳକୁ କାହିଁ କୃପା ସ୍ୱାମୀର କ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- କଣୋସମ୍ଭ ତ ଗୀତ ।

୫ । ଅଳ୍ପ ମାତ୍ର; ଅଳେ—5. A little.
୬ । ଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ରକେ; କଟାକ୍ଷମାତ୍ରରେ—6. At a glance.
একবাটি ବଣ—ଏକ ଢାଲ ବା ଘଟିପରିମିତ—
एकलोटा A small metal jug of (water).
(ଯଥା—ଢାଲେ ପାଣି ।)

ଢି—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢି ଢା (ଦେଖ)
Dhi Dhi dhā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଢିଇମାଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଖେଳରେ ଜିତେ, ସେ ପକ୍ଷର ହାରିବା ପକ୍ଷକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟଙ୍ଗରେ କହିବା ଆପଣାର ଜୟଲାଭ ସୂଚକ ପଦ—Exclamation uttered by a winning party in a game
Dhiimāā
(ଢିଇମାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢିଁଢିଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଅଧୋବାୟୁର ଶବ୍ଦ—Sound of passing wind.
Dhiṅḍhiṅ
ଢିଁଢାଁ [ଦ୍ର—ଏହା ଢିଁଢିଁ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ।]

ଢିକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଧୁକ୍ଷ, ଧୁକ୍ଷ ଧାତୁ=କ୍ଲେଶନ)—କ୍ଷଣକେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ପରକ୍ଷଣରେ ତୀବ୍ରଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ବେଦନା—Throbbing pain
Dhikā
ব্যথা
টীস (ଯଥା—ମୋ ଅଣ୍ଟାରୁ ଢିକା ଉଠୁଛି ।)

ଢିକାଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଣ୍ଟା ପିଠି ଚୋଳି ହେବା—Throbbing pain in the limbs.
Dhikāghenibā
ব্যথাকরা ଶୋଇବାରେ ତାହା କରି ମୋ ବଥାଇଲା
टीसमारना ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଢିକା ଯେ ପିଠିକି ନେଇଲା ।
ଢିକାଉଠିବା } କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
ଢିକାମାରିବା }

ଢିଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟେଙ୍କ=ବକ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ, ବଢ଼ିଅକାଙ୍କ, ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ବଢ଼ିଅକାଙ୍କର ବେକ ସହିତ ଥଣ୍ଟର ଆକୃତି ପରି ଥିବାରୁ ସଂ. ଢଙ୍କ ଧାତୁ=ଆଘାତ) ଧାନ ଆଦି କୁଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଦ ଚାଳିତ ସ୍ଥୂଳ ଗୋଲ କାଷ୍ଠଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A husking pedal block with lever arrangements; Dhenki
Dhiṅki
ঢেঙ্কী
धनकुट्टी ढेंकली, ढेंकी
ଢିଙ୍କି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ବି ଧାନକୁଟା ।—ପ୍ରବଚନ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ୪।୫ ହାତ ଓ ଏଥିର ବ୍ୟାସ ଏକ ଫୁଟ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପାହାର ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଲାଗିଥାଏ । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳକୁ ପାଣୁରାଣୀ ଯନ୍ତ୍ର କହନ୍ତି । ବୈଦିକ କାଳରେ (ଅଦ୍ୟାବଧି ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ) ଧାନ କୁଟିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦୂଖଳ (କାଠରେ ନିର୍ମିତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପାତ୍ର) ଏବଂ ମୁଷଳ (୫।୬ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ କାଠର ଗୋଟିଏ ଠେଙ୍ଗା) Pestle and mortar) ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ବଙ୍ଗ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଢିଙ୍କି ପ୍ରାଚୀନ ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛି । ଉଦୂଖଳରେ ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟକୁ ଭରିକି କରି ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଷଳକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଉଠାଇ ପକାଇ ଧାନ କୁଟେ । ଢିଙ୍କିକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଚଳାଇ ଧାନ କୁଟେ । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳରେ ଜଣେ ଲୋକ ଧାନ କୁଟି ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଢିଙ୍କିରେ ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ କୁଟିବା ପାଇଁ ଓ ଜଣେ ଖୁଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ଏପରି ଦୁଇ ଜଣ ଦରକାର । ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ ଢିଙ୍କି କୁଟାଳିମାନେ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଧାନ କୁଟି ଚାଉଳ କରାଯାଏ । ଚାଉଳ, ଚଣା ଆଦି କୁଟି ଚୂନା କରାଯାଏ ଏବଂ ଧାନକୁ କୁଟି ଚୁଡ଼ା ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ । ଧାନକୁଟା ଢିଙ୍କି ଅପେକ୍ଷା ଚୁଡ଼ା କୁଟା ଢିଙ୍କି ଛୋଟ ଓ ହାଲୁକା । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳ ଅପେକ୍ଷା ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ବେଶି ପରିମାଣରେ ଓ ଶୀଘ୍ର ଧାନ କୁଟି ହୁଏ । ଢିଙ୍କି ନାରଦଙ୍କ ଯାନ ବୋଲି ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ।]

ଢିଙ୍କିଅ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟେଙ୍କ=ବଢ଼ିଅକାଙ୍କ ବା ବଗ; ଏହାର ଗଢ଼ଣ ବଢ଼ିଅକାଙ୍କ ପରି ହୋଇଥିବାରୁ)—
Dhiṅkiā
ফিরকি ୧ । କବାଟ ଓ ଝରକାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଜୁଲୁକି; ଛିଟକଣୀ—1. A hook or trigger-like contrivance for fastening doors and windows.
ठेंगुर, डेली, छौंगना, लंगर
ढ़िंगर ୨ । ଦୁଷ୍ଟ ଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳାଯିବା ଗୋଟିଏ କାଠ-ଖଣ୍ଡ—2. A clog attached to the neck of wild or restless cattle to impede their motion.
[ଦ୍ର—ଏହା ବେକରେ ବନ୍ଧା ହେଲେ ଗୋରୁ ତାହାର ଭାର ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଦଉଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ ।]
୩ । ଢପିଢିପା ୨ (ଦେଖ)
3. Ḍhipiḍhipā 2 (See).
ବିଣ—୧ । ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—1. Like a 'Ḍhiṅki.
୨ । ଲମ୍ବ—2. Long; large.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଏମାନଙ୍କ ଆଗପାଖ ଢିଙ୍କି ପରି ଲମ୍ବ ଥିବାରୁ)—ହେଟା—Hyena.

ଢିଙ୍କିଆ କମ୍ଭୀର—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଘଡ଼ିଆଳ କୁମ୍ଭୀର—A big alligator compared to a dhiṅki in length and girth.
Dhiṅkiā kimbhira
(ଢିଙ୍କିଅ କୁମ୍ଭୀର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢିଙ୍କିଅ ଦଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜ ଲତା—A species af Nephrolipis (a very thick aquatic fern like the English Braken ; Crinum defiaxum crinum Asiaticum.
Dhiṅkiādaḷa
[ଦ୍ର—ଏହାର ନାଡ଼ ବନ୍ଧ ଦୂରକୁ ଯାଏ ନ ଥିବା ପାଣି ଉପରେ ମାଡ଼େ ଓ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ୨ ଠାରୁ ୩ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ପତ୍ରାକୃତି ଡାଳ ବାହାରଥାଏ ।]

ଢିଙ୍କିଆ ବାଘ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ହେଟାବାଘ—Hyena.
Dhiṅkiā bāgha
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଆଗ ପାଖ ଢିଙ୍କିପରି ଲମ୍ବ ଅଟେ ।]

ଢିଙ୍କିଅ ବାତ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ, ଯାହା ଆକ୍ରମଣରେ ରୋଗୀ ସର୍ବଦା ଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହେ—
Dhiṅkiā bāta

ଢିଙ୍କିଆ ଲାଉ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଲାଉ—A kind of bottle gourd (large and long); lagenaria vulgaris.
Dhiṅkiā lāu
বড়লাউ
लम्बाघिया ଢିଙ୍କିଅ ଲାଉ, ଟେକଟାକ ଦେଲେ ପୀଡ଼ାକୁ ଯାଇ । ତଗ ।

୧	ଢ	ଊ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ନ୍ତ୍ର	ନ୍ଥ	ଞ୍ଚ
୨	ଞ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ନ୍ଥ	ଙ୍ଗ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଥରେ ପିଢ଼ାରେ ମାଡ଼ିଲେ ଫେର୍ ଫଳେ । ପାକଳ ଲାଉର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରୁ କାଟି ତଦ୍ୱାରା ଯୋଗୀମାନେ ଥାଳ କରନ୍ତି ଓ ସୀତାରର ହାଣ୍ଡି ହୁଏ । ଢିଙ୍କିଆ ଲାଉ ଗଛକୁ କର୍ଣ୍ଣଜ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ତଗରେ ଇତର ଲୋକେ ତୁଳନା କରିଥାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ କର୍ଣ୍ଣଜ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ କରି ଉକ୍ତ ତଗ ବୋଲି ଯାଇଥାଏ ।]

ଢିଙ୍କି ଓଷା—ଦେ. ବି—ଭାଲୁକୁଣୀ ଓଷା; ଖୁଦୁରୁକୁଣୀ ଓଷା; ଭାଦ୍ର
Ḍhinki oshā ମାସରେ ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ଅବିବାହିତା ଖଣ୍ଡାଏତ, କରଣ ଓ ଅନ୍ୟ ଶୂଦ୍ର କନ୍ୟାମାନେ ଢିଙ୍କିକୁ ପୂଜା କରିବା ଓଷା—A festival observed by unmarried Śūdra girls on the Sundays of the month of Bhādra.

ଢିଙ୍କିକୁଟା—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କିରେ କୁଟିବା କ୍ରିୟା—
Ḍhinkikuṭā Husking and pounding operations.
ঢেংককুটা
ढेंकिकुटा ଦେ. ବିଣ.—ଯାହା ଢିଙ୍କିରେ କୁଟା ହୋଇଥାଏ—Pounded with the Ḍhenki.

ଢିଙ୍କିକୁଟା ପାଣିବୁହା—ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଏକ ସମୟରେ ଜଣେ
Ḍhinkikuṭā pāṇibuhā ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ପଡ଼ିଥିବାର ଅବସ୍ଥା—The state of a person having to perform many things at a time.
(ଯଥା—ତାକୁ ଢିଙ୍କିକୁଟା ପାଣିବୁହା ଲାଗିଛି ।)
[ଦ୍ର—ଘରେ କେହି ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ନ ଥିଲେ ଘରର ବଧୂ ଧାନ କୁଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସେଥିପାଇଁ କୂଅରୁ ବା ଗଡ଼ିଆରୁ ପାଣି ବୋହିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଏପରି ଉଭୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼େ । ଏହି ଅର୍ଥରୁ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟି ।]

ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁମାନେ ଢିଙ୍କିରେ
Ḍhinki kuṭāḷi କୁଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି—Plying the 'Ḍhinki'.
ঢেংকিকোটা
ढिंकि कुटनेवाला

ଢିଙ୍କି କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ ସାହାଯ୍ୟରେ ଢିଙ୍କିକୁ ଉପରକୁ
Ḍhinki kuṭibā ଉପରକୁ ଉଠାଇ ପୁଣି ସେଥିରେ ପକାଇବା—To set a 'Ḍhenki' going with the foot.
ঢেঙ্কিকুটা, ভানা
ढेंकि कुटना
[ଦ୍ର—ଜଣେ ବା ଦୁଇ ଜଣ ଲୋକ ଢିଙ୍କିଲାଞ୍ଜି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ପାଦ ତଳେ ରଖି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାଦ ଲାଞ୍ଜି ଉପରେ ରଖି ପାଦର ଭରଦ୍ୱାରା ଲାଞ୍ଜିକୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଲେ ଢିଙ୍କିର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ମୁଷଳ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ ଓ ପାଦକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଢିଙ୍କି ଉଖୁଣ୍ଡି ଗାତରେ ମୁଷଳଟି ଦୁଲ୍‌କିନା ପଡ଼ିଯାଏ । ଏହିପରି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପାଦଭର ଦ୍ୱାରା ମୁଷଳକୁ ଉଠାଇବା ଓ ପକାଇବାକୁ କୁଟିବା ବୋଲାଯାଏ । ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ରେ ତଳେ ଠିଆ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଡ଼ରେ ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ଯୋଗୁଁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅଶ୍ରଯ୍ୟ ବା ଭରି ଲୋଡ଼ା ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଗୃହର ଉପରେ ଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିକୁ ଧରି କିମ୍ବା ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷୀ ଥିବା ସ୍ଥାନର ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବଡ଼ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତାଯାଇ ମନୁଷ୍ୟର ଛାତି ଉଚ୍ଚରେ ଖଣ୍ଡେ ଆଡ଼ ଧାରଣା ପଡ଼ିଥାଏ । ସେହି ଆଡ଼ ଧାରଣାକୁ ଆଶ୍ରା କରି କୁଟାଳୀ ଧାନ କୁଟନ୍ତି ।
ଧାନର ଚାଉଳ ବାହାର କରିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କିକୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କୁଟିବାକୁ ହୁଏ । ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ଗୁଣ୍ଡା କରିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କିକୁ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ କରି କୁଟିବାକୁ ହୁଏ । ରଗଡ଼ା ମୁଗକୁ ଛାଣ୍ଡିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କି ପାହାର ଅଗରେ ଫୁଲାଏ କୁଟା ଗୁଡ଼ାଇବାକୁ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ଡାଲିଗୁଡ଼ିକ ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ।
ଢିଙ୍କି କୁଟିବାର ଶବ୍ଦ ଦୁଲ୍ ଦୁଲ୍ ବା ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ । ଏ ଶବ୍ଦରେ ଘର, ଦ୍ୱାର, ସାହି ଓ ଗ୍ରାମ ଦୋହଲି ଉଠେ । ଏଥି ସଙ୍ଗେ ସମୟ ସମୟରେ ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷୀ ଢିଙ୍କିଖୁଣ୍ଟର କନାରେ ଘଷିହୋଇ କେଁ କେଁ ଝଣି ଝଣି ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ବହୁତ ଧାନକୁ ସାମାନ୍ୟ ଉପାୟରେ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଚୂଡ଼ା କୁଟାଯାଏ । ରାତି ନ ପାହୁଣୁ କେଉଟୁଣୀମାନେ ଚୂଡ଼ା କୁଟିବା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଓ କେଉଟସାହିର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଢିଙ୍କି ପାହାରର ଦୁଲ୍ ଦୁଲ୍ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଭେ ।
ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଜେଲଖାନାରେ ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ନଡ଼ିଆକତାକୁ କୁଟିବା ଭଳି ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଦିଆଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଢିଙ୍କି କୁଟନ୍ତି । ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ପୁରୁଷଙ୍କୁ କୁଟାଳୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କୁଟୁଣୀ ବୋଲାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଗରିବ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ଧାନକୁଟି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କହିବା 'ମୁଁ ଧାନ କୁଟି ପୁଅକୁ ପାଳିବି' ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଅତି ଦୁଃଖରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପର ଘରେ ଢିଙ୍କିକୁଟା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ମୂଲସ୍ୱରୂପ ଯାହା ପାଇବି ସେଥିରେ ପିଲାକୁ ପୋଷିବି ।]

ଢିଙ୍କି କୁଟୁଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ସ୍ତ୍ରୀ; କୁଟୁଭୁଣୀ—
Ḍhinki kuṭuṇi Females who paddle the 'Ḍhinki'.
(ଢିଙ୍କି କୁଟୁଭୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঢেঁকী কুটনী, **ढिंकि कुटनेवाली**

ଢିଙ୍କି ଖମ୍ବ—ଦେ. ବି—ଅର୍ଗଳୀ ବା କନା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ଖୁଣ୍ଟ, ଯାହା
Ḍhinki khamba ଭୂମିରେ ପୋତା ହୋଇଥାଏ ଓ ଯାହା
(ଢିଙ୍କିଖୁଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପରେ ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷ ରହେ—The side supports of a 'Ḍhenki'.
ঢেঙ্কিপোআ

ଢିଙ୍କି ଖୁସୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhinki khusurā(re)ibā Ḍhinki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ଖୁସେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhinki khuseibā Ḍhinki samakāibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଢିଙ୍କି ଗିଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ ବା ନ
Ḍhiṅki gi̲lā(le)ibā ପାରିବା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
ঢেংকি গিলান କରାଇବା ଓ କହିବା—To force one to do something quite impracticable and impossible.

ଢିଙ୍କି ଗିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଅସମ୍ଭବ କର୍ମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
Ḍhiṅki gi̲libā ହେବା—To be forced to do something impossible.
ঢেঁকিগিলা
ବାପା ଭଣ ଢିଙ୍କି ଗିଳ—ପ୍ରବଚନ ।

ଢିଙ୍କିଗୀତ—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ପୁରୁଷ ଲୋକମାନେ ଶ୍ରମାପନୋଦନ
Ḍhiṅkigita ବା ଅନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶେ ଯେଉଁ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି—Ḍheṅki songs.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଢିଙ୍କି ଗୀତର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା । ଯଥା—

ଢୁଲ୍ ଢୁଲ୍ ଢିଙ୍କି ଶବଦ,
ବ୍ରହ୍ମା ନ ପାଇଲେ ତାହାର ଭେଦ ଲୋ (ଘୋଷା)
ଅମ୍ଭ ଡାହାଣୀ ଘୁଣ ଖାଇଲା ଲୋ, କରଞ୍ଜ ସରୁଠୁଁ ଟାଣ,
ଓଳଥା ପାରସା ସବୁ ମିଶାଇ ଲୋ, ସବୁ ଠାଣି ନେଲା ଲୁଣ ଲୋ । ୧ ।
କେଉଁଲ ନାକରେ ଫାସିଆ ହଲେ ଲୋ, ଏଣ୍ଡୁଅ ନାକରେ ଗୁଣା,
ମୂଷା ଶୋଇଅଛି ଲହି ପଲଙ୍କରେ, ମଞ୍ଜାର ଧରେ ବିଞ୍ଚଣା ଲୋ । ୨ ।
ଠୋକେଇ କଣ୍ଢେଇ ବାପଘର ଗଲେ, ଛୁଞ୍ଚୁଣୀ ଜଗିଛି ଘର,
କଂସା ଥାଳ ଗଲେ ଯାତରା ଦେଖି, ମନେ କଲା ବାତଜର ଲୋ । ୩ ।

ଢିଙ୍କିଚାଳି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚାଳରେ ଢେଙ୍କି ବସିଥାଏ—
Ḍhiṅki chā̲li A leanto used for the 'Ḍhiṅki'.
ডেংকিচালী

ଢିଙ୍କିଦ(ଧ)ମକା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ସମକା (ଦେଖ)
Ḍhiṅkida dha)makā Ḍhiṅki samakā (See)

ଢିଙ୍କି ଦ(ଧ)ମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhiṅki da(dha,makā(ke)ibā Ḍhiṅki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ଢୁଲୁକା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ସମକା (ଦେଖ)
Ḍhiṅki dulukā Ḍhiṅki samakā (See)

ଢିଙ୍କି ଢୁଲୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhiṅki dulukā(ke)ibā Ḍhiṅki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ଅଗ ବା ମୁଣ୍ଡରୁ ପ୍ରାୟ ୩ ଭାଗ ଛାଡ଼ି
Ḍhiṅki pakshi ଢିଙ୍କିକୁ କଣା କରି ଯେଉଁ ଖିଲା ମରାଯାଇ
আক শলী ଥାଏ ଓ ଯାହା ଦୁଇ ପାଖରୁ ବାହାରି ଢିଙ୍କି ଶମ୍ଭର ଅର୍ଦ୍ଧୋଲମ୍ବରେ ପଡ଼ିଥାଏ—
The wings of a 'Ḍhiṅki'.

ଢିଙ୍କି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଭରଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିବା—
Ḍhiṅki pa̲r̲diba The working of the 'Ḍhiṅki' pestle.
ঢেঁকি পড়া

ଢିଙ୍କି ପାହାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଭରଣ୍ଡିରେ
Ḍhiṅki pāhāra ପଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଲମ୍ବଭାବରେ ମୂଷଳାକାରରେ
ঢেকী মোনা ପଶିଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ—
ढिकीका थुआ 1. The pestle of a 'Ḍhiṅki'.
(ଢେଙ୍କି ପାହୁରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଢିଙ୍କିର ଆଘାତ—
2. A stroke of the Ḍheṅki.

ଢିଙ୍କି ପେଟ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ପାହାର ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ପକ୍ଷୀ ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ—
Ḍhiṅki peṭa
ঢেঙ্কির পেট The middle part of a 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କିବାଲି—ପ୍ରାଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(କଟକ ସହର ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା)—
Ḍhiṅki bāli କୋଠାକାମ ପାଇଁ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଚୂନ ସୁରୁକି ଆଦି କୁଟନ୍ତି—Women who work in pounding mortar and brick with the 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କି ଭରା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଅଲଗୁଣି ବା ଓହଳିଥିବା ଦଉଡ଼ିକୁ
Ḍhiṅki bharā ଆଶ୍ରୟ କରି ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀମାନେ ଧାନ କୁଟନ୍ତି—A support for the workers in a 'Ḍheṅki' while engaged in husking.

ଢିଙ୍କି ଭରଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଯେଉଁ ଖାଲରେ ପଡ଼େ—
Ḍhiṅki bharāṇḍi The mortar of a 'Ḍheṅki'.
ঢেঙ্কি গড়

ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡ—ଦେ.ବି.—ଢିଙ୍କିର ଅଗଠାରୁ ପାହାର ଲାଗିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ—
Ḍhiṅki muṇḍa The head of a 'Ḍheṅki'.
ঢেঙ্কি মাথা

ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ଭରଣ୍ଡି ଗାତ ତଳେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା
Ḍhiṅki muṇḍā କାଠ (ବା ପଥର)ର ମୁଣ୍ଡିଆ—
গড়কাঠ The anvil (wood or stone) of a Ḍheṅki.

ଢିଙ୍କି ମୂଷଳ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ପାହାର (ଦେଖ)
Ḍhiṅki mushala Ḍhiṅki pāhāra (See)

ଢିଙ୍କିରେ (ଧାନ ଆଦି) ଶୁଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କିରେ କୁଟା ଯାଉଥିବା ଧାନ ଆଦିକୁ ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବା—
Ḍhiṅkire (dhāna etc) śukhā(khe)ibā To stir the contents of the mortar during the husking operation of the 'Ḍheṅki'

[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଉପରକୁ ଉଠି ପୁନର୍ବାର ତଳକୁ ପଡ଼ିବା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ, ସେହି ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ଭରଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଧାନକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଏପରି ସାବଧାନ ହୋଇ ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବାକୁ ହୁଏ ଯେ ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଭରଣ୍ଡିରେ ପଡ଼ିବା ବେଳକୁ ହାତଟି ଭରଣ୍ଡି ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଥାଏ । କଦାଚିତ୍ ସମା ଲଗା ମୂଷଳ ଥରେ କରପୃଷ୍ଠରେ ପଡ଼ିଲେ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ନ

ହାତ କୁଟି ହୋଇଯିବ । ନୂଆ କରି ଶୁଣାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ପଡ଼ଯାଏ ।]

ଢିଙ୍କିରେ ପଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କିର କୁଟାଯିବା ନିମନ୍ତେ ଧାନ ଆଦି
Ḍhiṅkire paṇibā ଆଣି ଢିଙ୍କି ଉଖୁଣ୍ଡିରେ ଭରିବା—
ଟେଙ୍କିସେଁକା To fill the article to be husked in the mortar of the 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—ପଛିଠାରୁ ଢିଙ୍କି ଚୁମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରସ୍ଥ
Ḍhiṅki lāñji କ୍ରମନମ୍ର ଅଂଶ—The tail or pedal of
ଢେଙ୍କିଲେଜ a 'Ḍheṅki'.
[ଦ୍ର—କୁଟାଳୀମାନେ ଏହା ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଢିଙ୍କିକୁ ଚଳନ କରନ୍ତି ।]

ଢିଙ୍କିଲାଞ୍ଜି ଗାତ—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କିର ଲାଞ୍ଜି ତଳେ ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତ ଥାଏ;
Ḍhiṅkilāñji gāta ଢିଙ୍କିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଉଠିବା ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି ଯେଉଁ ଗାତ ଭିତରକୁ ପଶି ଥାଏ—
The hole below the tail of the 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କିଶାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘରେ ଢିଙ୍କି ପଡ଼ି ଥାଏ—
Ḍhiṅkiśāḷa The room set apart for the
ଢେଙ୍କିଶାଲ,ଢେଁକশাল 'Ḍheṅki'.

[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କି ଯେଉଁ ଘରେ ବସେ, ସେ ଘରେ ଢିଙ୍କି ଉଖୁଣ୍ଡି ଗୋଟିଏ ଖୋଳାଯିବା ଓ ଖୁଣ୍ଟି ଦୁଇଟି ପୋତାଯିବା ଦରକାର ଥିବାରୁ ସେଥିପାଇଁ ଖାସ୍ ଗୋଟିଏ ଘର ବା ଶାଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରଖାଯାଏ ଓ ସେହି ଘରେ ଢିଙ୍କି ରହେ ।

ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଚର୍ଚ୍ଚା ନ୍ୟାୟ—

ଢିଙ୍କିଶାଳରେ କୁଟାରୁଣୀମାନେ ଓ ଧାନ ଆଦି କୁଟୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆପଣାର ପାରିବାରିକ, ସାମାଜିକ ବା ଗ୍ରାମୀୟ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଥାଆନ୍ତି । ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ବହୁ ଦୂରଦେଶର ବିଷୟ ବା ରାଜ୍ୟଶାସନ ବିଷୟକ ଚର୍ଚ୍ଚା ଅନଧିକାରଚର୍ଚ୍ଚା ମାତ୍ର । କୌଣସି ଅନଧିକାର ବା ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି 'ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳର ଚର୍ଚ୍ଚା ପଡ଼ିଛି' ଏହି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଢିଙ୍କିଶାଳର କଥା ଚର୍ଚ୍ଚା ନ କରି ଢେଙ୍କାନାଳର ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛି ।]

ଢିଙ୍କି ସମକା—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି କୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍhiṅki samakā The sound of working a 'Ḍheṅki'.
[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କିର ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦକୁ ସମକା—ସମ୍ ସମ୍ ଶବ୍ଦ; ତାଠାରୁ ବଡ଼କୁ ଦମକା—ଦମ୍ ଦମ୍ ଶବ୍ଦ; ତାଠାରୁ ବଡ଼କୁ, ଦୁଲୁକା—ଦୁଲୁଦୁଲୁ ଶବ୍ଦ କହନ୍ତି ।]

ଢିଙ୍କି ସମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବୋହଲାଇ
Ḍhiṅki samakā(ke)ibā କରି କୁଟିବା—To hustle the pedal of the 'Ḍheṅki'.

ହେ ସମକେଇ ଲୋ ! ସମା କୁଟଇ ଧାନ, ଢିଙ୍କି ହେ ସମକେଇ ଲୋ !
ବ ସଉତୁଣୀ ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜିରେ ଖାଆନ୍ତି ବଙ୍ଗଳା ପାନ—ଢେଙ୍କିକୁଟା ଗୀତ ।

ଢିଙ୍କି ସମା—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି ମୂଷଳର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଦିଆ ହୋଇଥିବା
Ḍhiṅki samā ଲୁହାର ବଳା—The ring round the
ସামা end of the pestle.

ଢିଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ḍiḍhā ୧ । ବନ୍ଧୁକ ତୋପ ଆଦି ଫୁଟିବା ଚଉଡ଼ା ଶବ୍ଦ—
ঢাইঢাই 1. Booming sound of cannon.
ধাযঁধাযঁ ୨ । ଏକ କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ଏକ କଠିନ ପଦାର୍ଥର ସବଳରେ ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—
2 The clashing sound of two hard things.
୩ । ମୁଣ୍ଡକୁ କଠିନ ଭୂମିରେ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
3 The sound of striking one's head on the hard ground.
(ଯଥା—ଢଉଡ଼ା ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ଢିଢା କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ ।).

ଢିଢି—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢିଢା (ଦେଖ)
Ḍhiḍhi Ḍhiḍhā (See).

ଢିଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମେଣ୍ଟା; ମୁଠା—
Ḍhiṇḍā Lump; handful.
(ଢିଂଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମାଟି ଢିଣ୍ଡା, ଗୁଡ଼ ଢିଣ୍ଡାଏ ।)

ଢିଣ୍ଡିଶ—ଫ. ବି—ଭେଣ୍ଡୀ—
Ḍhinḍiśa Lady's finger (a kitchen fruit).
ਟੈਂਡਸ **ਡੇਡ਼ਸ** **ডিংস ডিন্ড**

ଢିପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତୂପ ବା ଦ୍ୱୀପ)—୧ । ଦ୍ୱୀପାକାର ବା ଉଚ୍ଚ ଭୂମି;
Ḍhipa କୁଦ—1 High land; high ground.
ঢিপী ୨ । ମାଟିର ସ୍ତୂପ—2. Mound of earth; a raised
ढोह, दोह land; hillock.
ଦେ. ବିଣ—ଉଚ୍ଚ; ଢିପ—High; raised.
(ଢିପଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚଳୁଛନ୍ତି ଢିପ ଯେ ଖାଲ ହୋଇଯାଏ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଢିପା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଢିପ (ଦେଖ)
Ḍhipā 1. Ḍhipa (See).
ঢিপী ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଚଳପାରେ ଗୋଟିଏ ଅଂଶରେ ଭରଦେଇ
ढिपा ଚାଲେ; ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା—
2. Limping; halting.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପିଲାମାନଙ୍କର ବଜାଇବା ଏକପ୍ରକାର ବାଜା—A kind of musical instrument played on by children.
ରଜରେ ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ଦୋଳରେ ଉପବେଶନ ଓ ଢିପା ବଜାଇବା
ଇତ୍ୟାଦିରେ କାଳକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ବଡ ଆମୋଦ ବୋଧ କରନ୍ତି ।
ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ ୨୨।୭।୨୯ ।

ଢିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା (ଦେଖ)
Ḍhipā(pe)ibā Ḍhipei ḍhipei chālibā (See

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବ୍ରଥା' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଢିପାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢିପ (ଦେଖ)
Ḍhipāḷiā Ḍhipa (See).

ଢିପିଢିପା—ଦେ. ବି—୧ । ମଝିରେ ଥିବା ଠେକ ଉପରେ ରହି କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—
Ḍhipiḍhipā
(ଢିପଢିପା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Seesaw condition of anything due to a lever in its middle.
নাগরদোলা ; ঢেঙ্কিকল
डंडाडोली
୨ । ମଝିଠା ଭୂଇଁରେ ଲାଗି ଥାଇ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଶୂନ୍ୟରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବ କାଠ ଯାହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ପିଲାଏ ବସି ଖେଳନ୍ତି—2. See-saw.

ଢିପିଢିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଝିରେ ଥିବା ଅକ୍ଷ ବା ଠେକ ଉପରେ ରହି ଶଗଡ଼ ପ୍ରଭୃତିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା—To seesaw; to move up and down on a lever in the middle (like a cart or a 'Ḍheṅki);to bob; to toss up and down.
Ḍhipiḍhipā(pe)ibā
উঠাপড়া
डगडौल
ଢିପଢିପେଇବା
ଢିପଢିପାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଳପାର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ଟିପରେ ଭର ଦେଇ ବା ଟିପେଇ ଟିପେଇ ଚାଲିବା—To limp (on the top of the foot); to walk in a halting manner.
Ḍhipei ḍhipei chālibā
লেঙ্গচে চলা
लंगड़ाना
(ଯଥା—ମୋ ଗୋଇଠିରେ କଣ୍ଟା ପଶିଯିବାରୁ ମୁଁ ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲୁଛି ।)

ଢିବି—ଦେ. ବି—ଡିବିରି (ଦେଖ)
Ḍhibi Ḍibiri (See)
(ଢିବିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঢিবরী, ढिबरी

ଢିମା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଧ୍ୟମ) ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ—
Ḍhimā 1. Pebble.
(ଢିମାଢିମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଢେମା; ଢେଲୁଆ; ଲୋଷ୍ଟ୍ର; ପଥରର ଅସମାନ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—2. Large bit of stone; large fragment of stone or brick.
ঢিল
ढीमा
୩ । ରେବଲ୍ ପଥର—
3. Rubble; undressed bits of stone.
ঢীমা ବିଣ· (ସଂ. ମନ୍ଦ; ମଧ୍ୟମ)—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ; ଅଳସୁଆ; ଧୀମା—
धीमा
1. Slack; lazy; unwilling to work.
୨ । (ସଂ. ମନ୍ଥର) ମନ୍ଥରଗତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Slow.
୩ । (ସଂ. ଡିମ୍ବ) ଡିମ୍ବ ପରି ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା (ଆଖି); ଢିମା—3. Bulging out (eyes).

ଢିମା ଆଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡିମ୍ବ + ଅକ୍ଷି)—ଡିମ୍ବ ପରି ବଡ଼ ଓ ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା—Eyes bulging out like eggs.
Ḍhimā ākhi

ଢିମାଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଆଖିମାନ ଡିମ୍ବ ପରି ବଡ଼—
Ḍhimā ākhiā With eyes as big as eggs.
(ଢିମାଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢିମା ଆଖି ଦେଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୀବ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବା; କ୍ରୋଧବ୍ୟଞ୍ଜକ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା—
Ḍhimā ākhi dekhāibā
রাগা চোখ দেখান To set an angry look.

ଢିମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମଧ୍ୟମ; ମୃଦୁ)—ଢିମାଇ ଢିମାଇ ଚାଲିବା; ମନ୍ଥରଗତିରେ ଚାଲିବା; ମନ୍ଦ ଗତିରେ ଚାଲିବା—To walk slowly.
Ḍhimā(me)ibā
ঢীমান
धीमाकर चलना

ଢିମାଢିମା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଖାଲ ଢିପ; ଅସମତଳ (ପଥ ବା ଭୂମି)—
Ḍhimāḍhimā 1. Uneven or rough (land or road).
୨ । ଢିମାଦୂର୍ଣ୍ଣି—2. Strewn with large bits of stone; stony (ground); pebbly.

ଢିମିରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସାନ ସାନ ପର୍ବତ; ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—
Ḍhimirā Hillocks.

ଢିରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ)—୧ । ଠେକା; ଧାରଣା—
Ḍhirā 1. A prop.
ভর ୨ । ଠେସ; ଠିଆ—2. A support.
सहारा ୩ । କାତ—3. The pole used in pushing a boat.
अड़वाड़ ୪ । ଅବଲମ୍ବନାର୍ଥ ଯଷ୍ଟି—
4 A stick used for support.
୫ । ବାଣୀ ବା ସୂତୁଲିକୁ କାଟିବା ବା ବଳିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଛକବନ୍ଧିଆ ବାଉଁଡ଼ି ବା ଶଳାକା—
5. A spindle with a cross at the bottom to spin strings.

ଢିରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଠେସ ବା ଠିଆ ଲଗାଇବା—1. To prop up a thing.
Ḍhirā debā
ভর দেওয়া ୨ । କୌଣସି ଠିଆ ବା ଢିରାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—
टेक देना 2. To support one self on a prop.

ଢିରା ମାରି ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅନ୍ଧକାର ରାତ୍ରରେ ବାଟରେ କିମ୍ବା ଗଭୀର ପାଣିରେ ଚାଲିବାବେଳେ) ବାଡ଼କୁ ଭୂମିରେ ମାରି ମାରି ବାଡ଼ ଉପରେ ଭାର ରଖି ଗମନ କରିବା—To walk by holding a stick for support.
Ḍhirā māri chālibā
ভর দিএ চলা
आसरेपर चलना

ଢିରା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାତ ମାରିବା—
Ḍhirā māribā 1. To use the pole in propelling a boat.
ভর দেওয়া

୧	ଈ	ଊ	ୠ,ୡ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୨ । ପାଣିରେ ପଶି ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ କଳିବା—2. To feel or fathom the depth of water with a stick while wading.

୩ । ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯଷ୍ଟି ଉପରେ ଭର ଦେବା— 3. To walk with the support of a stick.

ଢିଲ୍—ଦେ. ବ—୧ । ଦୁଇ ପାଖର ତୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବା ପାତ୍ରର ମୁଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା (ଜଳ)—
Dhil
ଟେଟୁଂବୁର 1. Full to the brim; full to overflowing.
भरपूर ୨ । ପରିପୂରିତ—2. Filled up
୩ । ଢିଲ୍ଲ (ଦେଖ)—3. Dhilā (See)
ବଣ—ଢିଲ୍ଲ (ଦେଖ)—Dhilā (See)

ଢିଲମଢିଲ୍—ଦେ. ବଣ—ଅବହେଳାକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Dhilamadhilā Negligent.
ঢीলা ଦେ. ବ—ଢିଲ୍ଲ (ଦେଖ)
ढिलमढिला Dhilā (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଅବହେଳା ସହକାରେ—Negligently.

ଢିଲା—ଦେ. ଢଣ ଓ ବ—ଢିଲ୍ଲ (ଦେଖ)
Dhilā Dhilā (See)
ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡ୍ରିଲ)—ସୁନାରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଉଅଁରର ଫଳା—Drill-bits.

ଢିଲ୍ଲ—ଦେ. ଢଣ. (ସଂ. ଶିଥିଳ; ହେଳା (ଭୁଲ) ପ୍ରା. ଶିଢିଲ; Dhilā ସିଡୋଲୋ)—୧ । ଢିଲା; ଶିଥିଳ—
ঢीলা 1. Slack; loose; lax; not fitting in properly.
ढिला (ଯଥା—ମୋ ଦେହରୁ କୁର୍ତ୍ତାଟା ଢିଲ୍ଲ ହେଉଛି ।)
(ଢିଲମଢିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅଳସୁଆ; ସୁସ୍ତି—
(ଚୁସ୍ତ, କାବୁଆ—ବିପରୀତ) 2. Lazy; slack (in doing any work) dilatory; slow.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବହେଳାକାରୀ—
3. Negligent in work.
୪ । ଅନିୟମ; ବିଶୃଙ୍ଖଳ—
4. Irregular; undisciplined
ঢीলামী ବ—୧ । ଶିଥିଳତା—1. Slackness; laxity.
ढिलाइ ତୁଏ ତାହାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗଫଲତ, ନ ହୁଏ ଢିଲ—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଆଳସ୍ୟ; ଶୈଥିଲ୍ୟ; ହେଳା—
2. Laziness; dilatoriness; negligence.
୩ । ନିୟମ ବା ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଭାବ—
3. Irregularity; indiscipline.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଦାଉଣୀ; ଯେଉଁ ବନ୍ଧନୀରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗୋରୁ ଏକସମୟରେ ଧାଡ଼ି ହୋଇ ବନ୍ଧା ହେବା ପାଇଁ ପଡ଼ା ଥାଏ—A rope used to yoke many bullocks in a row; a tether.

[ଦ୍ର—ବେଙ୍ଗଲାରେ ଓ ଗୋରୁଗୋଠରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧାଡ଼ି କରି ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବ.—ମାଛ ଧରିବା ଜାଲ—
A kind of fishing net.

ଢିଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଶିଥିଳ; ହେଳା)—
Dhilā (le)ibā ଢିଲ୍ଲ କରିବା (ଦେଖ)—
Dhilā karibā (See)

ଢିଲ୍ଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢୁଗୁଲା କରିବା—
Dhilā karibā 1. To slacken.
ঢিলাদেওয়া, ঢিলান ୨ । ହେଳା କରିବା—
ढिलाना 2. To neglect one's work.
ଶକ୍ତ ଅଙ୍କୁରରେ ଭଲ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ କେଜାଣୁଅ
ସେହିକ ପରରେ ତାହା ଘର ପଡ଼ିବ କାମରେ ଢିଲ୍ଲ କରି ଦିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । ଶିଥିଳ କରିବା—3. To relax.

ଢିଲାଢିଲ୍—ଦେ. ବ.—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା—
Dhilā dhili 1. Laxity or slackness in work.
ঢীলা ঢীলী ୨ । ଭିଡ଼; ଲୋକଗହଳ; ଠେଲାଠେଲି—
ढिलाई 2. Dense crowd; concourse (Howells)

ଢିଲିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—କ୍ରି.—ଚରିବା ପାଇଁ ଗାଈ ବାଛୁରିଙ୍କୁ
Dhilibā ଗୁହାଳରୁ ଫିଟାଇ ଦେବା—To set the cattle free for going out to graze.

ଢିଶଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ନୂଆ
Dhisngā ପାଣିରେ ଗାଧୋଇବା ଯୋଗୁଁ ଦେହରେ ବାହାରୁ ଥିବା
(ଢିଶିଂଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫିମ୍ପିରିଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବ୍ରଣ ପରି ଲୁଣ୍ଡିଆ—
A kind of big eruption on the body of persons, bathing in the new water of the rainy season.

ଢୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୁ ଢୁ (ଦେଖ)
Dhu Dhu dhu (See)
(ଢଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ (ଦେଖ)
Dhuṁ Dhuṅguru dhuṅguru (See)
ধুঁ
(ଢଂ ଢାଂ, ଢଂଢଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଁ ଢୁଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢଁ ଢଁ (ଦେଖ)
Dhundhun Dhan dhan (See)
(ଢୁଁ, ଢୁଁଢାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଢୁହା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dhuā etc Duha etc (See)

ଢୁକଢୁକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ.—ଢୁକୁ ଢୁକୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dhuk dhuk Dhuku dhuku (See)

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଢୁକ— ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି; ବା ସ୍ତୋକ)—
Ḍhuka ଢୋକ; ଥରକେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ପାଣି ଗଳାଧଃକରଣ କରି ପାରେ—A gulp (of water).
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଜଳାଦିର) ଗଣ୍ଡୁଷ—
A sip (of water.)

ଢୁକା— ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଢୋକା; ଢୋକିବା; ପିଇବା—
Ḍhukā Gulping; swallowing.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଢୁକାଇବା; ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
1. Thrusting.
୨ । ଢୁକିବା; ପ୍ରବେଶ କରିବା—2. Entering.

ଢୁକାଇ ଆଣିବା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଗାଈ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଚରାଇ
Ḍhukāiānbā ଆଣି ଘରେ ପୂରାଇ ଦେବା—To bring cattle back to the house after grazing.

ଢୁକାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—ପହଞ୍ଚାଇବା;
Ḍhukāidebā ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
ढुकिएँदेओया To cause a thing to reach; to reach
ढुकादेना a thing to a place; to thrust.

ଢୁକାଇ ଦେଲେ ଦୃଷ୍ଟିର ଚକୋର ବଶ୍ୟରେ ଶୀଘ୍ର-
ଭଳି ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ କରି ଯାଏ ଚନ୍ଦ୍ର ସରଣୀରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲଚନ୍ଦ୍ର. ୭. ଗୀତ ।

ଢୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Ḍhukā(ke)ibā ୧ । ଢୁକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ढुकान 1. The causative form of 'Ḍhukibā'.
ढकेलना ୨ । ଢୁକାଇ ଦେବା—2. To thrust.
(ଢୁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—3. To cause a person to enter into a place.
୪ । ସଂଲଗ୍ନ କରାଇବା—4. To press.

ତାଙ୍କ ଅନୁକମ୍ପା ସୁଅଙ୍ଗରେ ।
ଢୁକାଇ ମୋ ହୃଦେ ପୟୋଧରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । ଢୁକୁଢୁକୁ ହେବା ୧ (ଦେଖ)
5. Ḍhukuḍhuku hebā 1 (See)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Ḍhukibā ୧ । ପଶିବା; ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
ढुका 1. To enter into.
ढुकना ୨ । ପହଞ୍ଚିବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
2. To arrive at; to reach.
୩ । ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—
3. To be joined or attached to.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଢୋକିବା—
To gulp; to swallow.

ଢୁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଟି ତଳରେ ଥିବା କଳା ଓ ସଚ୍ଛିଦ୍ର
Ḍhuku ଉଇଢାଙ୍କୁ—Molds of white ants found below the surface of the earth.

ଢୁକୁ ଢୁକାଇବା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପରସ୍ତ୍ରୀକୁ ରକ୍ଷିତାରୂପେ
Ḍhuku ḍhukāibā ଘରେ ରଖିବା—To keep another person's wife in one's house as one's concubine.

ଢୁକୁ ଢୁକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ
Ḍhuku ḍhukibā ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ପରପୁରୁଷର ରକ୍ଷିତା ରୂପେ ତାହା ଘରେ ବାସ କରିବା—(the wife of one person) To come to live with another male at his house as his concubine.

ଢୁକୁଢୁକୁ— ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ପାଣି ଢୋକିବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍhukuḍhuku 1. The sound of gulping one sip of water.
ढुक्‌ढुक्
तड़प्‌तड़प् ୨ । ଢିଲା; ଶ୍ଳଥ—2. Slack; loose.
ଢୁକ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଜୀବନ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷୀଣଭାବରେ
ଢୁକ୍‌ଢୁକ୍ } ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା; କ୍ଷୀଣଭାବରେ ହାଙ୍ଫିବା—
3. Slow panting of a dying animal.

ଢୁକୁଢୁକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢୋକେଇବା; ଜୀବନ ଯିବା
Ḍhukuḍhuku hebā ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷୀଣଭାବରେ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ବା
खावीखाओा ପାଟିକୁ ଫାଙ୍କୁଫାଙ୍କୁ କରିବା; କ୍ଷୀଣରୂପେ
तड़पना ହାଙ୍ଫିବା—1. To pant or gasp
(ଢୁକ୍‌ଢୁକ୍ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) very feebly just before death; to pant.
(ଯଥା—ପୋଖରୀର ପାଣି ଗୋଳ ହେବାରୁ ଭାକୁଡ଼ ଓ ସେଉଳ ମାଛଯାକ ଢୁକୁଢୁକୁ ହେଲେଣି ।)
୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ହେବା—2. To be dying.
୩ । ଅର୍ଦ୍ଧକ୍ଷୀଣ ବା ମୃତପ୍ରାୟ ହେବା—
3. To be reduced to the last extremity; to have lost one's vitality.

ଢୁଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଢୋକିବା—
Ḍhuṅkbā To sip; to gulp down.

ଢୁଙ୍କୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଢୁଳା—
Ḍhuṅkurā Dozing.

ଢୁଙ୍କୁରା(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଢୁଳାଇବା—
Ḍhuṅkurā(re)ibā To doze.

ଢୁଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ (ଦେଖ)
Ḍhuṅgḍhāṅg Ḍhuṅguru ḍhuṅguru (See)
(ଢୁଙ୍ଗ୍‌ଢୁଙ୍ଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଃ	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଂ	ଉଅ	ଙ୍କ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଘ	ନ୍ନ

ଢୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଢୁଣ୍ଢି=ଗଣେଶ)—୧ । ବେଢଙ୍ଗିଆ (ଲୋକ)
Dhungā ଯାହାର ଶରୀର ସୁଗଠିତ ନୁହେଁ—Unmethodical; unsymmterical.
୨ । ଥଲ୍ଥଲପେଟା—2. Pot-bellied.
୩ । ଧୁମ୍ବୁସା; ମୋଟ ଓ ଡେଙ୍ଗା—3. Stout and tall.

ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୋଲଆଦିର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ;
Dhunguru dhunguru ଟୁଙ୍ଗ୍ ଟୁଙ୍ଗ୍—Low sound of a drum.
ঢুংগুর ঢুংগুর
ড্রুগ ড্রুগ [ଦ୍ର—ଏହା ଢଙ୍ଗଢଙ୍ଗଠାରୁ ଅନୁଚ୍ଚ ।]
(ଢଙ୍ଗ୍ ଢାଙ୍ଗ୍, ଢଙ୍ଗ୍ ଢୁଙ୍ଗ୍, ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଚନି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଧୁଚନୀ)—
Dhuchani ଚାଉଳଧୁଆ ବାଉଁଶିଆ—A bamboo basket used for washing rice.

ଢୁଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୁଢୁ (ଦେଖ)
Dhudhā Dhudhu (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖାତ—1. Pit.
୨ । ଶିଶୁଙ୍କ ଧରିବା ନାଲରକ୍ତ ଝାଡ଼ା—
2. Infantile Dysentry.

ଢୁ ଢୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଢିଢା (ଦେଖ)
Dhu dhu 1. Dhidhā (See)
ঢু ঢু ধাযঁ ধাযঁ
୨ । ଅଶେଷ ଜୋରରେ ବହୁ ପରିମାଣର ଜଳ କଠିଣ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହେବା—
2. Sound of profuse pouring down of water on a hard substance.
(ଯଥା—ବାତୁଳ ରୋଗୀର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ଉପଦେଶ-ମତେ ଚାକରମାନେ ଘଗ୍ରା ଘଗ୍ରା ପାଣି ଢୁ ଢୁ କରି ଢାଳିଲେ ।)
୩ । ଭାରି ଅସରାରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତରୂପେ ବହୁ ସମୟ ବର୍ଷା ହେବା—3. A very heavy downpour or shower; to rain cats and dogs
(ଯଥା—ଆଜି ଘଣ୍ଟାଏକାଳ ଢୁ ଢୁ ବରଷା ହେବାରୁ ଗଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।)
୪ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ବାୟୁ ଯୋଗେ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ ଗଳ ଗଳ
ঢবঢব ଶବ୍ଦ—4. Loud gurgling sound inside the abdomen due to indigestion and wind.
(ଯଥା—କାଲି ରାତିରେ ଖିରିପିଠା ଖାଇ ଆଜି ସକାଳୁ ତା ପେଟ ଢୁ ଢୁ ହେଉଅଛି ।)
୫ । ଢୁ ଢୁ (ଦେଖ)—5. Du du (See)

ଢୁଢୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲରୁ ବାହାରିଥିବା
Dhudhuā ଛୋଟ ନାଳ ବା ଜୋଡ଼—A small stream rising from a hill or jungle.

ଢୁଢୁଆ କେଲା—ଦେ. ବି—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରୁ ଏ ଦେଶକୁ ସମୟେ ସମୟେ
Dhudhuā kelā ଆସିବା ଏକଜାତୀୟ ତେଲଙ୍ଗା କେଲା—
A class of wandering gipsies hailing from the Telugu country.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର କେଲୁଣୀମାନେ ଢୋଲ ଭୁଛନ୍ତି । ତାଳପତ୍ରରେ ଝୁମୁକା ଓ ଖେଳନା ତିଆରି କରନ୍ତି ଓ ଭିକ ମାଗନ୍ତି ।]

ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ପାଳୁଆ ବାଇଗଣ; ନଈକୂଳ ପଟୁରେ
Dhudhuā bāigaṇa ହେବା ବଡ଼ ବା ଗୋଲ, ପାଣିଚିଆ ବାଇଗଣ—A kind of brinjal grown on silted river-side land. (specially that grown in the bank of the Mahanadi river in Banki Estate in the District of Cuttack.)
ରଣ, ବଣ, ଢଣ,
ବାଙ୍କିରଜା ଥାଇ ବୋଇଲେ ମୋ ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ । ଢଗ ।
[ଦ୍ର—ଉମ୍ପଡ଼ା ରାଜ୍ୟର ରଣ ନଦୀର ମାଛରୁ ଓ ଜଙ୍ଗଲଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ଓ ଢଣ ବା ଢଣ୍ଡିରୁ ଉମ୍ପଡ଼ା ରାଜାଙ୍କର ଯାହା ଆୟ ହୁଏ, ବାଙ୍କି ରଜାଙ୍କର ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ ଫଳିବା ପଟୁ ଜମିର ଖଜଣାରୁ ତହିଁ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଆୟ ହୁଏ, ଏହି ବିଷୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏହି ଢଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଢୁଢୁ ବରଷା—ଦେ. ବି—ଦୁମୁକାଣି ବରଷା; ମୁଷଳଧାରାରେ ବର୍ଷା—
Dhudhu barashā A very heavy downpour.
ঘোরবৃষ্টি, বড়পসলা, धारासार, मूसलधार बरसना

ଢୁଣିନାଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଉମ୍ପସାପ—
Dhuṇināg A sort of cobra.

ଢୁଣ୍ଡବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଢୁଁଢନା) ଖୋଜିବା—
Dhuṇḍbā To search after.
(ଢୁଁଢ଼ିବା, ଢୁଢବା, ଢଣ୍ଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଣ୍ଡୁଣ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଅନୁଚ୍ଚ ଠଁ ଠଁ ଶବ୍ଦ—
Dhuṇḍuṇ Low tinkling sound.
(ଢଣ୍ଢଣ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଣ୍ଡୁପନ୍ଥନାନା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ନାନା ଫଡ଼ନବିସ (ଦେଖ)
Dhuṇḍupanthanānā Nānā phardnabisa (See)

ଢୁଣ୍ଡୁରା—ଦେ. ବି (ସ. ଢୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ)—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ;
Dhuṇḍurā ଖୋଜାଖୋଜି; ଧୁଣ୍ଡିବା—1. Searching.
ঢুণ্ডা, ढूँढा

ଢୁଣ୍ଢ (ଧାତୁ)—ସ.—ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା; ଖୋଜିବା—
Dhuṇḍha (root) To search after; to seek for.

ଢୁଣ୍ଢା—ସ. ବି—(ନାମ) ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ଭଉଣୀ—Name of the
Dhuṇḍhā sister of Hiranya Kasipu.
[ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲା ଯେ, ଜଳଅଁରେ ପୋଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରହ୍ଲାଦଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବା ପାଇଁ ନାନା

ଉପାୟ କରି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ନିଷ୍ଫଳ ହେବାରୁ ଢୁଣ୍ଢାକୁ ଡାକିଲା । ଢୁଣ୍ଢା ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ କୋଡ଼ରେ ବସାଇ ନିଆଁ ଉପରେ ଯାଇ ବସିଲା । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦୟାରୁ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ପୋଡ଼ିଗଲା ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଢୁଣ୍ଢା ଭସ୍ମ ହୋଇଗଲା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଢୁଣ୍ଢି—ସଂ. ବି—ଗଣେଶଙ୍କର ଏକ ନାମ—
Dhundhi — One of the names of Ganesa.

ଢୁଣ୍ଢିରାଜଗଣେଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଢୁଣ୍ଢି=ଗଣେଶ)—
Dhundhirājaganesa — କାଶୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗଣେଶ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନାମ—Name of an idol of Ganesh at Benares.

ଢୁମୁଢୁମୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Dhumudhumu — ଢୋଲ ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
(ଢୁମ୍ ଢୁମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) — Low sound of drum
ढुम् ढुम् [ଦ୍ର—ଢମଢମଠାରୁ ଅନୁଚ୍ଚ ।]
डिमडिम

ଢୁମ୍ପା—ଦେ. ବି (ଏ ବାଦ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଢୁମ୍ ଢୁମ୍ ଶବ୍ଦ ଅନୁକରଣ)—
Dhumpā — ୧ । ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଇ ଗଛର କାଣ୍ଡ ବା ଶିଆଳି ଲଟାର ଖୋଲରେ ନିର୍ମିତ ଏକପ୍ରକାର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ—1. A kind of long double mouthed drum made from the hollow bark of 'Mai' (Odina wodier) tree or 'Siāli' creeper.

[ଦ୍ର—ମଇ ଗଛର ଗୋଟିଏ ୭ ହାତ ଲମ୍ବର ସଳଖ ଗଣ୍ଡିକୁ କାଟି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିଲେ କେତେ ଦିନ ପରେ ତହିଁର ବକଳଟି କାଠରୁ ଶ୍ଲଥ ହୋଇ ଛାଡ଼ିଯାଏ ଓ ବକଳରୁ କାଠକୁ ଖସାଇଲେ କେବଳ ଫମ୍ପା ବକଳ ରହେ । ସେହି ଫମ୍ପା ବକଳକୁ ଶୁଖାଇ ଗଡ଼ଜାତର ଲୋକେ ତାହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରନ୍ତି । ବାଦକମାନେ ଉକ୍ତ ଲମ୍ବ ବାଦ୍ୟର ବିପରୀତ ପାଖରେ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ବସି ବାଘୁଡ଼ିଲଗା କାଠି ବା ଡାଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ଉକ୍ତ ଢୋଲ ଫମ୍ପା ବକଳର ଦେହରେ ତାଳ ଅନୁସାରେ ଆଘାତ କରି ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ଏହାକୁ ଢୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବୋଲିଯାଏ—ଏହାର ଗୋଲେଇ ୩।୪ ଫୁଟ ଓ ଲମ୍ବ ୧୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ ନାଠ ପରି ।]

୨ । ଢୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ବୋଲାଯିବା ଗୀତ—
2. Songs sang in accompaniment of 'Dhumpā drum.

[ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ଢୁମ୍ପା ଗୀତ ୨୫ (ଖେଳ ଢୁମ୍ପା ଓ ଜାଇ ଫୁଲ ଢୁମ୍ପା) ପଣ୍ଡିତ ଗୋକୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ୪ର୍ଥ ଭାଗ ୨୯୨।୨୯୩।୨୯୪ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆ ହୋଇଅଛି ।]

ଢୁମ୍ପା ଗୀତ—ଦେ. ବି—ଢୁମ୍ପା ୨ (ଦେଖ)
Dhumpā gita — Dhumpā 2 (See).
(ଢୁମ୍ପା ସଙ୍ଗୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଅଠଗଡ଼ରୁ ଉଦ୍ଭାବିତ ଓ କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି ।]

ଢୁମ୍ପାରାଷ୍ଟ୍ର—ଦେ. ବି—କନ୍ଦମୂଳଜାତୀୟ ଲତାବିଶେଷ—
Dhumpā rāshtra — A kind of creeper with sweet bulbous roots.

ଢୁରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗାଡ଼ିର ଟେକେଇ—
Dhuri — A triangular prop for the front end of a cart.

ଢୁଳ—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ=ଚଳନ)—ନିଦ୍ରାବେଶଜନିତ ଟଳିବା; ଢୁମାଇବା—Dozing.
Dhula
ढल; **झपकी, झूम**

ଢୁଳା—ଦେ. ବି—ଢୁଳ (ଦେଖ)
Dhulā — Dhula (See).
ढुला ବିଣ—୧ । ସର୍ବଦା ଢୁଳାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
झुमाउ 1. Given to dozing; drowsy.
୨ । ଢୁଳୁଢୁଳୁ (ଦେଖ)
2. Dhulu-dhulu (See)

ଢୁଳାଇ—ଦେ. ବି—ଢୋଳାଇ (ଦେଖ)
Dhulāi — Dholāi (See)
(ଢୁଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ ହୋଇ
Dhulā(le)ibā — ଇତସ୍ତତଃ ଟଳିବା; ନିଦ୍ରାରେ ଘାରି ହେବା—
ढुला; ढोला — To drowse; to doze.
झूमना, झपकी लेना ଢୁଳାଇଲା ପରି କାମ ଅନଳ ଲାଗିରୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ· ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢୁଳା ରୋଗ—ଦେ. ବି—ଢୁମା ରୋଗ—
Dhulā roga — Sleeping sickness.
कुम्भकर्ण रोग **ऊँघा रोग**

ଢୁଳୁଢୁଳୁ—ଦେ. ବି—ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ ହେବାରୁ ଟଳିବା—
Dhulu-dhulu — Dozing.
ढुलढुलू ବିଣ—୧ । ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ—1. Sleepy; drowsy.
ढुलना ୨ । ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ; ନିଦ୍ରାରେ ଘାରି ହେବା; ଢୁଳାଉଥିବା—2. Dozing; drowsing.
ଢୁଳ ଢୁଳ, ଢୁଳା ଢୁଳା } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ଢୁଳୁଢୁଳୁ ଆଖି ।)

ଢୁସ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଢୁସୁ (ଦେଖ)
Dhus — Dhusu (See)
(ଢୁସ୍ ଢୁସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁସାଫଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମଏଣ (ଦେଖ)
Dhusā-phala — Maena (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଈସ୍ତ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନ୍

ଢୁସା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୃଷ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା)—
Dhusā ୧ । ମୁଣ୍ଡ ଖପୁରି ଉପରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ମୂଠା କରି ମାରିବା
ढुसा ଆଘାତ; ଠଣା—1. A hit on the head with
ढुसा the knuckles or back of the fist.
(ଢୁସି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୂଠା କରାଯାଇଥିବା କରତଳଦ୍ୱାରା ଭୁଷିବା ଆଘାତ—
2. A butting stroke with the fisted palm.
୩ । କୁସ୍ତିର ଗୋଟିଏ ପେଚ—
3. A trick in wrestling.
[ଦ୍ର—ଏ ପେଚରେ ଉପରେ ଥିବା ପହଲୱାନ ତଳେ ଥିବା ପହଲୱାନର ବେକରେ ହାତ ମାରି ତାହାକୁ ଚିତ କରେ ।]
(ଢୁସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ଥୂଳକାୟ—Fat.

ଢୁସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧୃଷ୍ ଧାତୁ. ହିଂସା କରିବା)
Dhusā(se)ibā ୧ । ଢୁସିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ढुसान 1. The causative form of Dhusibā.
टकराना, ठाँसवाना ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସବଳରେ ଆଘାତ କରାଇବା—
2 To cause to hit hard; to cause to ram or butt.
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଜୋରରେ ବାଜାଇବା—3. To cause to collide.
ସେ ଅସାଢରେ ଦୁଃଶାସନ ଢୁସୁ ହୋଇ
ପଡ଼ନ୍ତ ରଥଦଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡକୁ ଢୁସାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଢୁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋରରେ ଆଘାତ କରିବା—
Dhusibā To strike or hit hard; to ram.
ढुसान ହାତ ପଦ୍ମ ମଣି ମୁଁ ଅବୁଝରେ ଗଲି
ठाँसना ପଥର ହାଡ଼ ଅବା ଭଳି ଢୁସି ହେଲି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ଢୁସି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଲିବା ସମୟରେ ଅଗ୍ରସ୍ଥିତ ବାଧାଦ୍ୱାରା
Dhusi hebā ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—To meet with an obstruction in front while walking.
ପିନ୍ଧିବା ଦୁଆରମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ
ନ ପିନ୍ଧିବା ଦ୍ୱାରମାନଙ୍କେ ଢୁସି ହେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଢୁସୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Dhusu ୧ । ଢୁସ୍; ହଠାତ୍ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା ଶବ୍ଦ—
धुस 1. Heavy sound of sudden fall.
ठस् ୨ । ଢୁସ୍ ଶବ୍ଦ କରି—
(ଢୁସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Producing a thudding sound.
ସେ ଅସାଢରେ ଦୁଃଶାସନ ଢୁସୁ ହୋଇ
ପଡ଼ନ୍ତ ରଥଦଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡକୁ ଢୁସାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

ଢେଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ରୁସ୍ତ=ଭୁଜ କମ୍ପା ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ଆଘାତ
Dheu ବେଳେ ଢୁ ଢୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିବାରୁ)—ଲହରୀ; ଜଳତରଙ୍ଗ; ଉର୍ମି—Wave.
ढेउ **लहर**
लहर, ढेउ

ଢେଁକ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲଙ୍କା; ଗଛ ମାଡ଼ିବା
Dheṅkrā ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଝଟା—Frame work or
ଢେଂକ୍ରା } ଅନ୍ୟରୂପ trellis put on the ground to
ଢେଁକ୍ରା } make creepers creep up.

ଢେଁକ୍ଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । (ଭୁଲ. ଏହି
Dheṅk-libā ଅର୍ଥରେ ଢକେଲ୍ନା)—ପେଲି ଦେବା—
1. To push off.
୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଢୋକି ଦେବା; ଗିଳି ଦେବା—
2. To swallow up; to gulp down.

ଢେଁକାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଢେକ୍କାର; ହାକୁଟି—
Dheṅkāra Belching.
(ଢେଂକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଢେଁକଲୀ=ଢେଣ୍ଡା)—
Dheṅchā ସାନ ଢେଣ୍ଡା—A small contrivance for
(ଢେଂଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) lifting water.
[ଦ୍ର—ବେଶୀ ଗଭୀରରୁ ପାଣିକୁ ବଡ଼ ଢେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଉଠାଇ ଗୋଟିଏ ଖାଲରେ ପକାଇଲେ ଜମା କରି ସେଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଗୋଟିଏ ଢେ ଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ତାହା କିଆରିକୁ ବୁହାଇବାକୁ ହୁଏ ।]

ଢେକାର—ଦେ. ବି—ଢକାର (ଦେଖ)
Dhekāra Dhakāra (See)
(ଢେକର; ଢେକୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେକା—ଦେ. ବି—୧ । ଢାକା—
Dhekā 1. Dacca (in east Bengal).
ଢେକ୍କା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବହୁଦୂରସ୍ଥ ଦେଶ—
ଢେକ୍କା } 2. Any distant country; far off or distant country.
(ଯଥା—ଲୋକେ ବାଟ ପଚାର ପଚାର ଢେକାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ।)
୩ । (ସଂ. ଢକ୍କା) ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଢକ୍କା—3 Drum.
୪ । ଢିକା (ଦେଖ)—4. Dhikā (See)

ଢେକି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଢିଙ୍କି (ଦେଖ)
Dheki Dhiṅki (See)

ଢେଗ—ଗ୍ରା. ବି—ଢଗ (ଦେଖ)
Dhega Dhaga (See)

ଢେଗା—ଦେ. ବିଣ—ବର୍ତ୍ତୁଳ ଓ ବଡ଼; ଉମାକୃତି—
Dhegā Egg-shaped; oval and protruding.
ढेबरा (ଯଥା—ଢେଗା ଆଖି ।)
(ଢେଗାଢେଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—ଢାଗା—Single stitch.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାତି ଖେଳରେ ସାନ କଉଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମରାଯିବା ବଡ଼ କଉଡ଼ି—Big cowrie which is aimed at the row of small cowries in a Pati game.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ୱଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'ନି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଢେଗାଆଖି—ଦେ ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଉମ୍ଭାକୃତି ଚକ୍ଷୁ—
Ḍhegāākhi Oval and protruding eyes.
ডেবরাচোখ

ଢେଗାଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ବଡ଼ ବଡ଼ ଚକ୍ଷୁ ଯାହାର ଥାଏ—
Ḍhegā ākhiā Having oval and protruding eyes.
(ଢେଗା ଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢେଗାଫଳ—ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଡାକାର ବର୍ତ୍ତୁଳ ଫଳବିଶେଷ; ଲେମ୍ବକୋଳି—A kind of egg-shaped fruit.
Ḍhegāphaḷa

ଢେଗା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୂର ଦୂରରେ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା କରି ଠାଙ୍କା ମାରି ସିଲେଇ କରିବା—To make single and distant stitches.
Ḍhegā māribā
টাঁকামারা
टाँकाभरना
(ଢେଗା ଗଳାଇବା; ଢେଗା ଗଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଙ୍କଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଢଙ୍କଣ (ଦେଖ)
Ḍheṅkaṇa 1. Ḍhaṅkaṇa (See)
୨ । ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ବର୍ଚ୍ଛା—
2. Long handled lance.

ଢେଙ୍କଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢେକା—
Ḍheṅkaḷā Brick bats; clods of earth for flinging.

ଢେଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ଢେକା (ଦେଖ)
Ḍheṅkā 1. Ḍhekā (See)
ଢେଂକା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଢିରା (ଦେଖ)
ଢେଁକା } 2. Ḍhirā (See)
୩ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ରଣପ୍ରିୟ ଶବର ରାଜା—3. Name of a king of the Sabara caste who ruled over the Dhenkanal State of Orissa in anceint times.

କପିଳାସ ଶୈଳ ନିବାସୀ ଶବର
ରଣରଙ୍ଗା ଢେଙ୍କା ଯା ବଂଶଶେଖର । ରାଧାନାଥ· ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

[ଦ୍ର—ତାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଖାଳଆ ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ଥିଲା । ଶ୍ରୀଧର ଭଞ୍ଜ ନାମକ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ତାଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ତାହା ନାମରେ ରାଜ୍ୟର ନାମ ଢେଙ୍କାନାଳ ଦେଲେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକା—Turban.

ଢେଙ୍କାନାଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ—Name of one of the bigger Orissa States.
Ḍheṅkānāḷa
ଢେଂକାନାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢେଁକାନାଳ }

ଢେଙ୍କାଶ୍ରାବଣ—ଦେ. ବି—ଅସ୍ଥିଶ୍ରାବଣ; ଯେଉଁ ଶ୍ରାବଣମାସରେ ଢିଙ୍କି କୁଟିଲା ପରି ଅନବରତ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ—
Ḍheṅkāśrābaṇa
(ଢେକାଶ୍ରାବଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Month of Śrābaṇa in which it rains incessantly.

ଅଗସ୍ତରେ ଢେଙ୍କାଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ରବ ଚଉଶିଦିନ
ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ଗହଳା ଗହଳ, କାର୍ତ୍ତିକରେ ପାଉନୁ ଧନ ।
କୃଷିବଚନ ।

ଢେଙ୍କି—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି (ଦେଖ)
Ḍheṅki Ḍhiṅki (See)
(ଢେଂକି, ଢେଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଙ୍କିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଲିରେ ଢିଙ୍କି ପରି ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ଯୋଗେ ଆଖି ଆଡ଼କୁ ବାଲି ଛୁଆଁଡ଼ିବା—
Ḍheṅkiā
1. A mode of sprinkling sands towards the eyes of a person by means of a contrivance of a twig resembling a ḍhenki.
୨ । ପୂର୍ବେ ଅବଧାନମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—2 A kind of punishment given in the village schools in old days.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଡାହାଣ ଅଣ୍ଟୁକୁ ଭୂଇଁରେ ମାଡ଼ିବସି ବାଆଁ ଗୋଡ଼ର ତଳପାରେ ବସି ବାଆଁ ଗୋଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଘ ସନ୍ଧିରେ ବାଆଁ ହାତ ପୂରାଇ ବାଆଁ ହାତଦ୍ୱାରା ନିଜର ନାକକୁ ଧରି ଡାହାଣ ହାତରେ ନିଜର ବାଳ ଧରି ମୁହଁକୁ ଭୂଇଁରେ ଲଗାଇବାକୁ ହୁଏ ।]

ଢେଙ୍କିବୁଁଧିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଯେଉଁ ଗଛର ମୂଳ ପାଖ ବା ଗଣ୍ଡି ଢିଙ୍କି ପରି ମୋଟ (ପ୍ରାୟ ୧ ଫୁଟ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ)—(a tree) Having the trunk at the foot about one foot in diameter.
Ḍheṅkibuṅdhiā

ଢେଙ୍କୁଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢଙ୍କୁଣ (ଦେଖ)
Ḍheṅkuṇa Ḍhaṅkuṇa (See).

ଢେଙ୍କୁଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢଙ୍କୁଣିଆ (ଦେଖ)
Ḍheṅkuṇiā Ḍhaṅkuṇiā (See).
[ଦ୍ର—୧୮୯୯ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେନ୍ଦୁଝରରେ ଢେଙ୍କୁଣିଆ ପାଇକ ନାମରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଜାଗିରିଆ ପାଇକ ଥିଲେ ।]

ଢେଙ୍କୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛାଟକଣି—
Ḍheṅkuli A sling.

ଢେଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ବଗଡ଼ା; ମୋଟା—
Ḍheṅgarā Coarse.
(ଯଥା—ଢେଙ୍ଗରା ଭାତ; ଢେଙ୍ଗରା ଚାଉଳ ।)

ଢେଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—ଢେଙ୍ଗା—
Ḍheṅgā Tall

ଢେଣ କୋଇଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
Ḍheṇa koilā (etc) ଢେଣୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍheṇu etc (See).

ୀ	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଓ
ୀ	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	●	ନ୍ତ

ଢେଣୁ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ (ସଂ. ଧନୁ)—ପୁରୀ ସାଇଯାତରେ ବାନ୍ଧାଯିବା ନାଗାମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଧନୁ—
Ḍhenu
Bow tied to the back of 'Nāgas in the 'Saijata of Puri town.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ବ—ଗଡ଼ଜାତରେ ଗ୍ରାମ ଦେବତା ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ନିକଟରେ ବାଜିବା ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A sort of musical instrument struck before "Village Goddess in the Orissa States.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ଗଡ଼ଜାତରେ ଅର୍ଦ୍ଧିନ ମାସ ଷୋଳ ପୂଜା ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଣ ଚଷା ଅନ୍ୟଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଳସ ପୋଖରୀକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି । ସଙ୍ଗରେ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଘରେ ଜୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ସ୍ୱାର୍ଥକ ଗମକ ନାମରେ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ଝୁଲା ଘୋଡ଼ାଇ ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଧନୁ ରଖି ତାକୁ ଟାଣି ଏକପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏପରି ବାଦ୍ୟକୁ କୋଇଲି କହନ୍ତି । ଏହି ଯାତ୍ରା "ଅର୍ଦ୍ଧିନ ମଙ୍ଗଳା" ଯାତ୍ରା ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

ଢେଣୁଆଁ—ଦେ. ବ—ଢେଣୁଆଁ (ଦେଖ)
Ḍhenuñān Ḍenuān (See).

ଢେଣୁକ—ଦେ. ବ—ଧନୁ—
Ḍhenuka Bow.

ଢେଣୁ କୋଇଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—
Ḍhenu koilā (etc) ଢେଣୁ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ) Ḍhenu (etc) (See).

ଢେଣୁ ଗୀତ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଢେଣୁ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ବୋଲାଯିବା
Ḍhenu gita ଗୀତ—The songs sung in accompaniment of the Ḍhenu music.

ଢେଣ୍ଡ୍ରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡେଙ୍ଗୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍhendrā etc. Ḍengurā etc (See)
ढेंड़रा, ढिंढोरा

ଢେଣ୍ଡୁରା ଇତ୍ୟାଦି—ଡେଙ୍ଗୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍhendurā etc. Ḍengurā etc. (See)

ଢେଁପ୍‌ଲିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଢେଁକ୍‌ଲିବା (ଦେଖ)
Ḍhenplibā Ḍhenklibā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗଡ଼ଜାତରେ ସବାରି ବାହକ ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷାବିଶେଷ—One of the words uttered by Palki bearers in the Orissa States.

(ଯଥା—ଢେଁପ୍‌ଲିବା, ଚିପେଇଥିବା ।)

ଢେପ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ଡିପ; ଉଚ୍ଚ (ଭୂମି)—
Ḍhepa High (land)

ବ—ଉଚ୍ଚ ଭୂମି—High land.

ଢେପା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଡିପା—
Ḍhepā 1. High.
टिपा ୨ । ଡେଙ୍ଗା—2. Tall.

ଗାଈ କରିବ ଗୁରୁଚ୍ଛ ଗାରଚ୍ଛ, ବଳଦ କରିବ ଢେପା
ଅଶ୍ୱ ବଳିଭୁ ମାଣେ ନ କରିବ, ପାଏ କରୁଥିବ କଥା । କୃଷିବଚନ ।

ଢେବା—ଦେ. ବଣ—ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍhebā Dimbā (See)

ଢେବା ଗେବା—ଦେ. କି. ବଣ—୧ । ଉଥଳିଥି କରି; ବଣ୍ଣୀ ବା ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ—1. Unelegantly.
Ḍhebā gebā
(ଯଥା—ସେ ଢେବା ଗେବା କରି କାମ କରୁଛି ।)
अड़बड़ ୨ । ହେବା ଗେବା; ଖାଲୁ ଖାବୁଡ଼ିଆ; ଅସମାନ ଭାବରେ—2. Unevenly.

ତେଲ ଲଗାଇବ ଢେବା ଗେବା,
ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଆଗ
ବଡ଼ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବ,
ମାଡ଼ି ବସିଥିବ ଜାଗା । ପ୍ରବଚନ ।

ଢେବା ଢେବା—ଦେ ବଣ—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍhebā ḍhebā Ḍimbā dimbā (See)

ଢେମଣ—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ସଂ. ଧମନୀ=ଛିନ୍ନଖାଇ; ବ୍ରହ୍ମଚଳାସିନୀ)—
Ḍhemaṇa ୧ । ଉପପତ୍ତି—1 A gallant; paramour.
(ଢେମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜାରଜ—2. Bastard; illegitimate.
୩ । ଅଲଜ୍ଜୁକ—3. A shameless person.
୪ । ଲୁଚାଚୁରା ବା ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A lewd lecher.

ଢେମଣା—ଦେ. ବ—୧ । ଢେମଣ (ଦେଖ)
Ḍhemaṇā 1. Dhemaṇa (See)
୨ । ଢମଣା (ଦେଖ)—2. Ḍhamaṇā (See)

ଢେମଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଧମନୀ=ହନ୍ତୁଚଳାସିନୀ)—
Ḍhemṇi ୧ । ଉପପତ୍ନୀ; ରକ୍ଷେଇ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Mistress; kept woman; concubine.
ढेमनी
उढरी ୨ । ବେଶ୍ୟା—2. Prostitute.
୩ । କୁଳଟା; ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. Adulteress.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି—4. A term of rebuke.
୫ । ମାଈ ଢେମଣା ସାପ—
5. A female 'Ḍhemaṇā' serpent.

ଢେମା—ଦେ. ବ—ଢିମା (ଦେଖ)
Ḍhemā Ḍhimā (See)

ଢେର—ଦେ. ବଣ—(ସଂ. ଭୂରି)—୧ । ଯଥେଷ୍ଟ—
Ḍhera 1. Abundant; sufficient.
ढेर
ढेर ସେ ସବୁ କଥା ଲେଖିବାକୁ ଗଲେ ଢେର କାଗଜ,
କଲମ, ଢେର ସମୟ ଅବଶ୍ୟକ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ପ୍ରଚୁର; ବହୁତ; ଅତ୍ୟଧିକ; ଅନେକ—
2. Too much; execessive; too many.

ବି.—ଅତ୍ୟଧିକ—Execess; plenty.

ଢେରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଏକପ୍ରକାର ପାଣିଛୁଆଁ ତନ୍ତି
Dherā ଜାତି—1. A class of touchable weaver.
୨ । (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ସୂତା ବଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତାକୁଡ଼ି—2. A kind of spindle for spinning thread.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଘର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ପୂଜାବିଶେଷ—
[ଦ୍ର—ଭାଦ୍ର ମାସରେ ଥରେ ମଙ୍ଗଳବାର ବା ଶନିବାର ଢେରାମଣ୍ଡା କରି ପ୍ରତି ଘରେ କଳସ ବସାଇ ଘର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ, ଏବଂ ଗୋରୁକୁଣ୍ଡ ମୂଳେ, ଦାଣ୍ଡରେ ଢେରାପଣା ଢାଳି ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ଛକ, ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ସେହି ଢେରାମଣ୍ଡାକୁ ଗ୍ରାମର ୨।୪ ଜଣ ବୁଢ଼ୀ ରଖି ଦେଇ ଆସନ୍ତି । ସେହି ଦିନ ରାତିରେ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଅବିବାହିତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କମଳଭୁଞ୍ଜା କରନ୍ତି ।]

ଢେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ଦଳ)—ଢେଲା; ଟେକା;
Dhel ଲୋଷ୍ଟ୍ର—Clod of earth for flinging.

ଢେଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ, ଡଳ)—ଲୋଷ୍ଟ୍ର; ବଡ଼ ଟେକା—
Dhelā Big clod of earth used for pelting.
ঢেলা ଦେ. ବିଣ.—ଢେଗା (ଦେଖ)
ढेला Dhegā (See)

ଢେଲା ଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଢେଗା ଆଖିଆ (ଦେଖ)
Dhelā ākhiā Dhegā ākhiā (See)
(ଢେଲାଆଖିଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢୋ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋ ଢା (ଦେଖ)
Dho Dho dhā (See)

ଢୋଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ଢୋନା=ବୋହି
Dhoibā ନେଇ ପଳାଇବା)—(ସମ୍ପତ୍ତି) ଉଡ଼ାଇ ନଷ୍ଟ କରିବା—
To squander.

ଢୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ; କିମ୍ବା ଢୌକ=ଗତି)—୧ । ଯେଉଁ
Dhoka ପରିମିତ ଜଳ ଏକାଥରକେ ଗଳାଧଃକରଣ କରି ଯାଇ
ঢোক ପାରେ; ଏକ ଢୋକ ପରିମିତ ଜଳ—
घूंट 1. A gulp of water; a draught.

ଢୋକୁଟିକୁ ବିନା ହୃଷ୍ଟ ମୋ ସାର ଯାଉଛି ଦୃଷ୍ଟି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଛ: ଗୀତ ।

୨ । ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—2. Eating.
୩ । ଜୀବିକା—3. Livelihood; sustenance.
(ଯଥା—ଗୃହର ଖଣ୍ଡି ଗଲା ଦିନୁ ଆଉ ଆମର ଢୋକ ଚଳିବାକୁ ନାହିଁ ।)

[ଦ୍ର—ଢୋକେ ପି, ଦଣ୍ଡେ ଖା—ନ୍ୟାୟ ।
ଦୁଃସ୍ଥିତ ବିପଦରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ପରେ ଯେ ଅବସ୍ଥା ହେବ ତହିଁ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖିବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଢୋକେ ପାଣି ପିଇ ଦେଲେ ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ ଶୋଷ ମରିଯିବ । କିନ୍ତୁ ତା ପରେ ଉପର ତୃଷା ନିବୃତ୍ତି ହେବ ଏଥିର ଉପାୟ ନ ଭାବିବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଏ ।]

ଢୋକ ଚଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା—
Dhoka chaḻā(le)ibā To carry on one's livelihood.

ଢୋକ ଚଳିବା—ଦେ. ବି.—ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ହେବା—
Dhoka chaḻibā Maintenance.

ଢୋକ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି) ଖାଇବା ବନ୍ଦ କରିବା—
Dhoka chhāṛḍibā ଆହାର ଛାଡ଼ିବା—To give up
আহার ছাড়া taking any food (said of a
अथार छोड़ना dying man.)
(ଢୋକ ଛାଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୋକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢୋକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Dhokā (ke)ibā 1. The causative form of Dhokibā.
ঢেকান ୨ । ଢୋକିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—2. To cause
ढुकवाना another to gulp or swallow.
୩ । (ଢୁକିବାର ଣିଜନ୍ତ) ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
3. To thrust; to cause to enter.
୪ । ମୁମୂର୍ଷୁ ହୋଇ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
4. To pant feebly just before dying.

ଢୋକାଏ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି.—ଏକ ଢୋକ ମାତ୍ର—
Dhokāe One sip only (of)
এক ঢোক
(ଢୋକେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୋକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ତୋକ; ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Dhokibā ୧ । ଗିଳିବା—1. To gulp down.
ঢোকা ୨ । ଗଳାଧଃକରଣ କରିବା—
ढोकाल ढोकना 2. To swallow.
୩ । ପିଇବା—3. To drink.

ଢୋକୁଟିଏ ତା ପଲ୍ଲବ, ଅଧରରୁ ମଧୁ ଦ୍ରବ ଢୋକିବା କବେକ ଲବ ନୋହିଲା ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢୋଡ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଗଛର କୋରଡ଼—
Dhodra The hollow inside the trunk of a tree.
ବିଣ.—ପୋଲା (ଗଛ)—Hollow (tree)

ଢୋଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଠୋ ଠା ଶବ୍ଦ; ବାଣ ଓ
Dhodhā ବନ୍ଧୁକ ଆଦି ଫୁଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—1. The loud report of fire work or gun.

୧	ଞ	ଊ	ର,ଋ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଊ	ବ

୨ । ଦୁଇଟି ଦଟିନ ବସ୍ତୁର ପରସ୍ପର ବାଡ଼େଇ ହେବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—2. The loud sound of two hard things striking against each other.

ଢୋଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଢୁଳ—
Dhola — 1. Dozing; drowsiness.
ଢୁଲ
ଝପକୀ
୨ । ଜିଦ୍ରାଳୁତା—2. Sleepiness.
ଚସି ଥିଲ ଉଜାଗରେ, ରଜନୀ ଅନ୍ତ ପହରେ, ଅଳ୍ପ ଅସିଗ୍ଲ ଢୋଲ, ଏମନ୍ତ ବେଳ ସେ । ଭକ୍ତ- ସ୍ୱବଶ୍ୟବଣୀ ।

ଢୋଲ—ସଂ. ବି.—ଦୁଇ ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା କାଠର ଲମ୍ବ ବାଦ୍ୟ— Drum
Dhola
ହାତ୍ର ଗାଏ କହନ୍ତୁ ଢୋଲ ଗାଏ ମାଡ଼ । ପ୍ରବଚନ ।
[ଦ୍ର—ଘରରେ ମୂଷା ପୂରେଇ ଢୋଲ ସେଇଁବା ନ୍ୟାୟ— ଅର୍ଥାତ୍ ଅବଶ୍ୟକୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଘର ଭିତରେ ରଖି ବାହାରରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଯିବା ଆସିବା ବନ୍ଦ କରିବା ନ୍ୟାୟ ନିଷ୍ଫଳ ପରିଶ୍ରମ । ଢୋଲର ଏକ ପାଖକୁ ବାମ ହାତଦ୍ୱାରା ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଡାହାଣ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ କାଠି ଧରି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ । ସେହି କାଠିକୁ କ୍ଷେପ ବା କ୍ଷେପକାଠି ବୋଲାଯାଏ ।]
ଦେ. ବି.—୧ । (ଢୋଲ ଆକାରରୁ) ପେଟ—1. Belly.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା— 2 A dug-out or drum-like canoe.
୩ । ବୟା—3. A buoy.
୪ । ଢୋଲ ଆକାରର ଲୁହା ବା କାଠର ଫମ୍ପା ଭାସମାନ ନଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯାହା ନୌକାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ— 4. Two hollow iron cylinders joined together and used as a dug-out.
୫ । ଭସା ପୋଲ ଯେଉଁ ଫମ୍ପା ଲୁହା କମ୍ପା ଉପରେ ଭାସେ— 5. Cylindrical hollow iron tubes on which floating bridges are supported.
ବିଣ—ଫମ୍ପା—Hollow.

ଢୋଲକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢୋଲ) —ଛୋଟ ଢୋଲ—
Dholaki — Small drum.
ঢোলক, ঢোলকী
ढोलक, ढोलकी
[ଦ୍ର— ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲିବା ବେଳେ ଏହା ତାଳ ଦେବା ପାଇଁ ବାଦିତ ହୁଏ; ଏହାର ଦୁଇମୁହଁକୁ ଦୁଇହାତଦ୍ୱାରା ବଜାଯାଏ ।]
ଢୋଲକ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢୋଲି }

ଢୋଲ ଢୋଲନା—ଦେ. ବି—ମରହଟ୍ଟାଙ୍କ ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷରେ ବର-
Dhola dholanā କନ୍ୟାଙ୍କ ହାତରେ ଲାଗି ବରର 'ଢୋଲ' ଓ କନ୍ୟାର 'ଢୋଲନା' ନାମକ ସୁନ୍ଦର ମୁଦ୍ରିକାଦ୍ୱୟ — The respective names of the two rings presented to the bridegroom and bride on occasions of marriage amongst the Marhattas.

ଢୋଲ ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଧେଣ୍ଡୁରା ଦେବା; ଘୋଷଣା
Dholapiṭibā କରିବା—(figurative) To publish a matter by beat of drum.
ঢোল পীটা
ढोल पीटना

ଢୋଲା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫମ୍ପା; ବଡ଼ ଓ ଫମ୍ପା—
Dholā — 1· Hollow and big.
ঢোলা
୨ । (ପୁଂ) ପେଟୁଆ; ବଡ଼ପେଟୁଆ — 2. Pot-bellied
पोला
(ଢୋଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ—3. Worthless
ঢোলা; ঢোস্কা; ঢোসা ୪ । ପେଟୁ; ଉଦରମ୍ଭରି—
पेटल — 4. Greedy; gluttonous.
(ଢୋଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୫ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—5. Stout; corpulent.

ଢୋଲା ଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢେଗା ଆଖିଆ (ଦେଖ)
Dholā ākhiā — Dhegā ākhiā (See)

ଢୋଲା(ଲେ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୋଢ଼=ବହନ କରିବା; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ଶଗଡ଼ରେ ଜିନିଷ ବୋହାଇ
Dholā(le)i
ঢোলাই
ढुलवाई
ନେଇ ବୋହିବା—1. Carrying and carting of burdens.
୨ । ଶଗଡ଼ ଭଡ଼ା—2. Cart hire.
୩ । ମାଟିକୁ ସମତୁଲ କରିବା— 3. Levelling the ground.
୪ । ମାଟିକୁ ସମାନ କରିବାର ଖରଚ— 4. Cost of levelling a plot of land.
୫ । ତଳରେ ଜମା କରିବା ପାଇଁ ପଥର ଗୋଡ଼ି ଆଦିକୁ ଡଙ୍ଗାରୁ ବା ଶଗଡ଼ରୁ ବାହାର କରିବା— 5. Unloading a cart or boat.

ଢୋଲା(ଲେ)ଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢୋଲାଇବା (ଦେଖ)
Dholā(le)ipardibā — Dholāibā (See)

ଢୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Dholā(le)ibā ଢୁଳାଇବା; ଘୁମାଇବା—To doze.
ঢোলা
ऊँघना
ଢୋଲାଇବା ପରି ଚଳ, ଚଳେ ପଡ଼ିଗଲା ଉଠ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚଉପଦୀଭୂଷଣ, ଗୀତ ।

ଢୋଲିଆ—ଦେ. ବି—ଯେ ଢୋଲ ବଜାଏ; ବଜନ୍ତ୍ରୀ—
Dholiā — A drummer.
ঢোলকী ढोलिया

ଢୋଲୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଢୋଲାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Dholī ୧ । ଅତି ସ୍ଥୂଳକାୟା (ସ୍ତ୍ରୀ); ମୋଟୀ—
(ଢୋଲେଇ — ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Stout and big-bellied (woman).
୨ । ପେଟୁ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Gluttonons (woman).

ଢୋଲୁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଢୋଲ)—୧ । ସ୍ଥୂଳୋଦର—
Dholu — 1. Pot-bellied.
(ଢୋଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦରମ୍ଭରି—2. Greedy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ପଙ୍କ୍ତିର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଢୌକ (ଧାତୁ) —ସଂ—ଗତି କରିବା—
Dhauka (root) To move.

ଢୌକନ—ସଂ. ବି. (ଢୌକ. ଧାତୁ + ଅନ)—୧ । ଭେଟି; ଉପହାର—
Dhaukana 1. Offering; present.
୨ । ଲାଞ୍ଚ; ଉତ୍କୋଚ—2. Bribe.

ଣ

ଣ—ସଂ—ପଞ୍ଚଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ । ଟ ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଅନୁନାସିକ ।
Na ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା ।—Fifteenth consonant; cerebral; nasal; corresponding to cerebral gliding sound of N in 'turning

[ଦ୍ର—ଏ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆର କବିମାନେ ଚଉତିଶା ପ୍ରଭୃତିରେ 'ଣାଦ୍ୟ' ପଦମାନଙ୍କୁ 'ଅ' ଅକ୍ଷରରେ ଆରମ୍ଭ କରିଅଛନ୍ତି ।

ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ନ ପରି । ଓଡ଼ିଆର 'ଣ'ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନରେ ସମ୍ବଲପୁରିଆମାନେ 'ନ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ବି—୧ । ଜ୍ଞାନ—1. Knowledge.
୨ । ଚୈତନ୍ୟ—2. Consciousness.
୩ । ନିଶ୍ଚୟ —3. Certainty.
୪ । ଭୂଷଣ—4. Ornament.
୫ । ଶିବ—5. Śiba.
୬ । ଜଳାଶୟ—6. Pond.

ବିଣ—ନିର୍ଗୁଣ—Devoid of any attribute.

ଅ. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ଶେଷରେ ପଦ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—
An inflection used after present participle in poetry.

(ଯଥା—କରିଣ, ଖାଇଣ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୨ । (ପ୍ରାଚୀନ କବି ପ୍ରୟୋଗ)—ସଂ. ଭବନାର୍ଥ କ୍ରିୟା ଶେଷରେ ଅକ୍ଷର ପୂରଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହାର—
2. A letter added to verbs in potential mood by classic poets,

ପାରିଲେଣ ଯେଥୁ ମୋତେ ଉଦ୍ଧରିଣ ଧର । ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।

୩ । ଉପରେ—3. On.

ଦେବକୀ ଷଷ୍ଠ ଗର୍ଭସ୍ଥିତି,
କଂସ ତ କରିବେ ନିଧନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ରେ—4. In.

କମଳ ଲୋଚନ ଶ୍ରୀହରି କରେଣ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରଧାରୀ—କମଳଲୋଚନ. ଚଉତିଶା ।

ଣତ୍ୱ—ସଂ. ବି—'ନ' ଅକ୍ଷରର 'ଣ'ରେ ପରିଣତି—
Natwa Change of dental 'N' into cerebral 'N'.

ଣତ୍ୱ ବିଧାନ—ସଂ—ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା 'ନ' ଅକ୍ଷର ଯେଉଁ ଯେଉଁ
Natwa bidhāna ସ୍ଥାନରେ 'ଣ' ହୁଏ ଓ ଯେଉଁ ଯେଉଁ
(ଣତ୍ୱବିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ଥାନରେ 'ନ' ରହେ ତଦ୍‌ବିଷୟକ ବ୍ୟାକରଣଗତ ନିୟମ ବା ବିଧାନ—The grammatical rule as to where 'Na' is turned into 'Na and where not.

[ଦ୍ର—୧ । ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଋ, ର, ଷ ର ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏ । ୨ । 'ନ' ଯଦି ତ ବର୍ଗୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସଂଯୁକ୍ତ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏନାହିଁ । ୩ । ଯ, ବ, ହ, ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗ, ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, କ ବର୍ଗ, ପ ବର୍ଗ ବ୍ୟବଧାନ ଥିଲେହେଁ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏ ।]

ଣ ସ୍ୱରୂପା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମହାଶକ୍ତି ସ୍ୱରୂପିଣୀ—1. Creative.
Na swarūpā ୨ । ଜନ୍ତୁମୟୀ—2. Animal; living.
ସଂ. ବି—ମହାଶକ୍ତି ପରମେଶ୍ୱରୀ—
The Creative Power of the universe.

ଣି—ଦେ.(ପ୍ରତ୍ୟୟ)(କ୍ରିୟା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥ) ନିଶ୍ଚେ—
Ni 1. (an inflection used after verbs)—Certainly.

ଗଲେଣି ତୋ ସଙ୍ଗତ୍ତୁ ଯେତେକ ଜନ—ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।

୨ । ତର୍କଣାର୍ଥ—2. Methinks.

(ଯଥା—ସେ ଖୋଇବେଣି ।)

୩ । ସମାପ୍ତ୍ୟର୍ଥ—3 Denoting the end.

ଗଲେଣିଟି ଗଲ୍ପ କଥାରେ ସଙ୍ଗାତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲ୍ଲାସଚମ୍ପୂ. ଗ. ଗୀତ ।

ଣିଚ୍—ସଂ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ପ୍ରେରଣାର୍ଥେ ବା ନିଯୋଗାର୍ଥେ ଧାତୁର
Nich ଉତ୍ତରରେ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—A suffix which changes a root into the causative form.

ଣିଜନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଣିଚ୍ + ଅନ୍ତ)—ଣିଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶିଷ୍ଟ—
Nijanta Having the causative suffix.

(ଯଥା—କୃ ଧାତୁର ଣିଚ୍=କାରି ଧାତୁ)

ଣିଜନ୍ତ ପ୍ରକରଣ—ସଂ. ବି—ଣିଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ଧାତୁର ଯେଉଁ
Nijanta prakarana ଯେଉଁ ରୂପାନ୍ତର ହୁଏ ତାହାର ନିୟମାବଳୀ—The rules for forming causative roots.

ଣୁ—ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଉକାରାନ୍ତ ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ
Nu ସମାପ୍ତିସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—An inflection added to verbs to denote the completion of a verb.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଙ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଷ୍ଠ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍

(ଯଥା—ମୁଁ ନ ଖାଉଣୁ ସେ ପଳାଇ ଗଲେ ।)

ଣ୍ୟ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ଥ ସରୋବରବିଶେଷ—Name of a tank
Nya in the Brahmaloka.

ତ

ତ—୧୬ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ; 'ତ' ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ-
Ta ସ୍ଥାନ 'ଦନ୍ତ' । ଏହାକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଉପର ପାଟିର ଦାନ୍ତରେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଏ—The 16th consonant corresponding to the dental sound of 'T' (in English) when it approaches partly the sound of 't' in the pronunciation the word path.

ସଂ. ବି. (ତକ୍ ଧାତୁ=ହାସ୍ୟ ବା ସହ୍ୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ଚୋର—1. Thief
୨ । ବୃଷ—2. Bull.
୩ । ଅମୃତ—3. Nectar.
୪ । (+କରଣ. ଅ) ପୁଣ୍ୟ—4. Virtue; piety.
୫ । କୋଡ଼—5. Lap.
୬ । ମ୍ଳେଚ୍ଛ—6. A barbarian.
୭ । ପୁଚ୍ଛ—7. Tail.
୮ । ଭ୍ରୂଣ—8. Embryo; foetus.
୯ । ଗର୍ଭ—9 Belly; womb.
୧୦ । ରତ୍ନ—10 Gem.
୧୧ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—11. A cheat.
୧୨ । (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଭାବ. ଅ)—ତରଣ; ପାର ହେବା—12. Crossing.

ତ ତୋ
ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତୁ)—ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥ ଓ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଅବ୍ୟୟ—A participle added to a word or sentence corresponding to the uses of 'too', 'also'.

୧ । (ପାଦ ପୂରଣାର୍ଥକ) ତ—
1. (in filling up or completing a sentence) Too.

ସାଙ୍ଗ ତ ଭୂଷଣ ସାଙ୍ଗ ପଣରୁ
ଖାଉକ ଭୂଷଣ କେଉଁ ଗୁଣରୁ ?—ପ୍ରବଚନ ।

୨ । (ଅବଧାରଣ ବା ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ) ନିଶ୍ଚେ—
2. Certainly.

ସେ ତ ସେ, ଅଉ ବାଡ଼ପଡ଼ା କଣ୍ଢଆ କେ—ତଗ ।

୩ । (ତର୍କଣାର୍ଥ) ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି; ବୋଧହୁଏ; ସମ୍ଭବତଃ—3. Methinks; meseems

ଠକସର ଅବସର କଲେ ତୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋର ଯିବ ସଙ୍ଗୀବନେକାରୁ
ଉପଚରେ—କବସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋସାଚମ୍ପୂ, ୦ ଗୀତ ।

୪ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ; ପରନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ—
4. On the other hand.

(ଯଥା—ମୁଁ ତ ଯାଇ ପାରୁ ନାହିଁ, ମୁଁ ନ ଗଲେ କଅଣ ହେଲା ? ତୁ ତ ଯିବୁ ।)

୫ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କି ? କି ?—5. Interogative.
(ଯଥା—ତୁ ଯାଉଛୁ ତ ?)

୬ । (ସଂ. ତତଃ) ତେବେ; ତାହାହେଲେ; ଫଳତଃ—
6. Then; consequently.
(ଯଥା—ଋଣ ନ ମିଳିଲେ ତ ମୋର ଆଉ ଗତି ନାହିଁ ।)

୭ । (ଅନୁରୋଧ ବା ନିୟୋଗାର୍ଥକ) ମ—
7. Indicating a request.
(ଯଥା—ତାକୁ ଡାକ୍ ତ, କଅଣ ସେ କହୁଛି, ବୁଝିବା ।)

୮ । ପ୍ରତିଜ୍ଞାସୂଚକ—
8. Indicating a resolve.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜି ଏ କାମ କରିବି ତ; କିଏ ମୋତେ ବନ୍ଦ କରିବ କରୁ ।)

୯ । ମାତ୍ର; ସୁଦ୍ଧା—9. Even.

ଚାଲେ ପ ଚାଳିଲୁ ନାହିଁ, କୃପାସୁଧା ଝରିବ ରେ—
କବସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋସାଚମ୍ପୂ, ତ ଗୀତ ।

୧୦ । (ଅପେକ୍ଷାର୍ଥକ) ସିନା—
10. Indicating probalility or contingency.
(ଯଥା—ସେ ସେଠାକୁ ଗଲେ ତ ହୁଏ; ନୋହିଲେ ମୁଁ ସେଠାରେ କାହାକୁ ନ ପାଇ ଭାଁ ଭାଁ ହଉଥିବି ।)

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସଂ. କ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଏହା ଧାତୁ ସଙ୍ଗେ ଭାବ, କର୍ତ୍ତୃ ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ଅତୀତକାଳ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ, (କ୍ରମେ ଉଦାହରଣ ଯଥା—କଷ୍ଟ, ଜୀବତ, ଦୃତ)—An affix corresponding to 'ed' (in English) and 'kta' in Sanskrit, as in accomplished signed, added to the root verbs to denote past passive participles.

ଦେ. (ସାଙ୍କେତିକ; ଏପରି ବ୍ୟବହାର ସ୍ଥଳରେ ଏହାର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦୁଇଟି ଗାର ରହେ ଯଥା—। ତ ।)—
୧ । ତପ୍ପା; ପ୍ରଗନା—1. An abbreviation for the word 'Tappā' or Pergunnah.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥଳରେ ଦୂରତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର । ତ । ଗୋପାଳପୁର=ଗୋପାଳପୁର ତପ୍ପା ବା ପ୍ରଗନ୍ନାନିବାସୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ।)

୨ । ତରଫ—2. On behalf of.

(ଯଥା—ଲିଖିତଂ ତହସିଲଦାର ରାମ ମହାନ୍ତି । ତ । ଜମିଦାର ରାମନାରାୟଣ ସିଂହ; ଅର୍ଥାତ୍ ଜମିଦାର ରାମନାରାୟଣଙ୍କ ତରଫରୁ ଲେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି ରାମ ମହାନ୍ତି ତହସିଲଦାର ।)

୩ । ତଉଜି—3. An abbreviation for Tauji.

(ଯଥା—। ପ୍ର । ସିହାଙ୍ଗ । ତ । ୨୭୮ ।)

ତଅ—ଦେ. ବି—ତହ (ଦେଖ)
Ta-a — Taha (See).

ତଅଁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ୍ତୁ)—୧ । ରଞ୍ଜିତ ସୂତ୍ରବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର କସ୍ତା—1. A coloured thread.
Ta-añra
କସ୍ତା
୨ । ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ ଦିଆଯିବା ଫିକା ନାଲି ସୂତା—2. Light-red thread used in the border of a cloth.

ତଅଁର ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧୋବା ଲୁଗା ଧୋଇ କଲାବେଳେ) ଲୁଗା ଧଡ଼ିର ରଙ୍ଗକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—To protect or preserve the colour of the dyed border of a cloth during washing.
Taañra dharibā

(ଯଥା—ଧୋବଣୀ ତଅଁର ଧରିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ମାଗୁଛି ।)

ତଅଁରା—ଦେ. ବି—ନୀଚଜାତୀୟ ତନ୍ତୀବିଶେଷ; ତଉଁଲା—A class of low-caste weavers who weave coarse cloth.
Ta-añrā

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୋଟା ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ବୁଣିବା ଲୁଗାକୁ 'ତଉଁର ଲୁଗା' କହନ୍ତି ।]

ତଅଁଲା—ଦେ. ବି—ତଅଁରା (ଦେଖ)
Ta-añlā — Ta-añrā (See).

ଝରଝରପବାତଧାରି ସପ୍ରଣୟୀ ଶିଖରି-ଶୃଙ୍ଗେ ତଅଁଲା—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ତଅକ୍—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନୀ ଅଳଂକାର)—ହଂସଲି (ଦେଖ)
Ta-ak — Hamsali (See).

ତଅ ଖରଚ—ବୈଦେ. ବି (ପା. ତହ୍‌ଖରଚ୍)—ତହ ଖରଚ (ଦେଖ)
Ta-a-kharacha — Taha-kharacha (See).

ତଅପୋଇ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଖୁଦୁରୁକୁଣି ଓଷା କଥାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମହାଜନ ଝିଅର ନାମ—The name of the merchant's daughter narrated in the story of 'Khudurukuni vow observed by maidens.
Ta-a-poi

ତଅସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ତହସିଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ta-asila (etc) — Tahasila etc (See).

ତଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—ଚଟକା ତଳବିଶିଷ୍ଟ ବରେଇ, ଯହିଁରେ ଅମାଳୁ, ମାଲପୁଆ, ଜିଲିବି ଆଦି ଛଣାଯାଏ—
Tai
ଚାଟୁ
A flat-bottomed and shallow frying pan.
तौ, ताई

ତଇଁ—ସା. ଅ (ସଂ. ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ, ତସ୍ମିନ୍)—
Taiñ
୧ । ତହିଁ (ଦେଖ)—1 Tahiñ (See).
୨ । ତଙ୍ଗି (ଦେଖ)—2. Taṅgi (See)

ତଇଁତଇଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କଇଁକଇଁ (ଦେଖ)
Taiñ-taiñ — Kaiñ-kaiñ (See)

ତଇତୁଳା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
Taitu̱lā — Name of a village-Goddess.

ତଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତୟୀନ୍; ଆ. ତୟ୍=ସମାପ୍ତ; ନିର୍ଣ୍ଣୀତ)—
Tain
তয়ন
तयन
୧ । ସ୍ଥିରତା; ନିଶ୍ଚୟ—1. Certainty.
୨ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ—2 Ascertainment.
୩ । ଫଇସଲ—3. Disposal.

ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚିତ—1 Certain; fixed.
୨ । ନିର୍ଣ୍ଣୀତ—2. Ascertained.

ତଇନାତ—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ତୟୁନାତ୍)—୧ । ପିଆଦା ପଠାଇ ବିଶେଷ ଜରୁର ସହିତ ତଲବ ତାଗିଦା; ପିଆଦା ଯୋଗେ ବିଶେଷ ଜରୁର ତଲବ; ତମ୍ବିତାଗିଦା—Demand made through a special messenger.
Tainā̄ta
ତଇନାତି; ତଏନାତ, ତଏନାତି } ଅନ୍ୟରୂପ
তয়নাতি
तैनात ; तयनात्
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଯୁକ୍ତିକରଣ—2. Deputation; appointment.

୩ । ବାକିଦାର ପ୍ରଜା ଓ ଖାତକ ଆଦିଙ୍କଠାକୁ ପଠାଯିବା ପିଆଦା—3. A peon deputed to a tenant or debtor in arrears.

तयनाती
ବିଣ (ଆ. ତଅୟୁନାତି)—ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ (ପିଆଦା)—Specially deputed (peon).

ତଇନି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Taini — Tain (See).

ତଇଳ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୈଳ)—ତୈଳ (ଦେଖ)
Tai̱la — Tai̱la (See).

ତଇଳ ବିନା ବାଳ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର
ଉଡ଼ୁ ହେ ଥିଲା ଉପରକୁ ଫରଫର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ତଇଲ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୈଳ)—ତୈଲ (ଦେଖ)
Taila — Tai̱la (See).

ତଇଲପିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୈଳପାୟୀ)—୧ । ଯାହା ବହୁକାଳ ତେଲ ଲଗାଯାଇ ଦୃଢ଼ ବା ମସୃଣ କରାଯାଇଥାଏ—(ଯଥା—ତଇଲପିଆ କାଣ୍ଡ; ତଇଲପିଆ ଯଷ୍ଟି)—1. (a stick) Saturated and made smooth with oil.
Tai̱lapiā
তেলপাকা

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

୨ । ଯହିଁରେ ବହୁକାଳ ତେଲ ରଖାଯାଇ ସଡ଼ା କରାଯାଇ ଥାଏ (ଯଥା—ତଇଲଚିଆ ଗଡ଼ ବା ମାଠିଆ)—
2. (a pot) Soaked thoroughly with oil.

ବି—ଅସରପା ପୋକ—Cockroach; Blatta.

ତଇଲ—ଦେ. ବି—୧ । ବନପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବାଦଯୋଗ୍ୟ ଭୂମି—
Tailā 1. Arable land overgrown with jungle.
तयला
(ତଇଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜଙ୍ଗଲ କଟାଯାଇ ଅବାଦ କରାଯାଇ ଥିବା ଜମି—2. Cultivated land reclaimed from jungle.

ବିଣ—ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ନୂତନ ଅବାଦ କରାଯାଇଥିବା—
Newly reclaimed (land).

[ଦ୍ର—ଜମି ଉପରେ ବଢ଼ିଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଅବ ସଫା କରି ଶୁଷ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଜମିକୁ ଲୋକେ ଫସଲ କରିବାର ଉପଯୋଗୀ କରନ୍ତି, ତାକୁ ତଇଲା ଜମି ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଇଲା ପକା(କେ ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । (ଗାଳି ଓ
Tailā pakā(ke ibā ଅଶୁଭଚିନ୍ତା କରି) ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟାଇବା—
1. To bring misfortune to another (by abusing and cursing).
(ଯଥା—ସେ ଆମକୁ ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ତଇଲା ପକାଇଲଣି ।)
୨ । ଛାରଖାର କରିବା—2. To cause total destruction or ruin (of a person).
(ଯଥା—ସେମାନେ ସର୍ବଦା ମୋ ଘରୁ ଶ୍ରେଡ଼ି ନେଇ ନେଇ ମୋତେ ତଇଲା ପକାଇଦେଲେଣି ।)

ତ: ଉ:—(ସାଙ୍କେତିକ) (ତ. ତ=ତହିଁର; ଉ=ଉତ୍ତର)—
Ta: u: (ଦେଶୀୟ ଜରିବ ତଉଁରିଆରେ ଜମିର କମିକ ବିଗଣୀୟ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ ଶବ୍ଦ) ତାହାର ଉତ୍ତରରେ—
An abbreviation used in field books to denote the situation of a plot of land situate to the north of the foregoing plot.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ଇଂରାଜ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚେନ୍ ଓ କମ୍ପାସ୍ ଦ୍ୱାରା ମାପ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନଳ ବା ପଦକାଦ୍ୱାରା ଯେତେମାନ ମାପ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେ ମାପ ଯେଉଁ ତଉଁରିଆରେ ଲେଖା ହୋଇ ରହୁଥିଲା, ସେଥିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଜମିର ଉତ୍ତରରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜମି ଖଣ୍ଡି ଥିଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଜମିର କମିକ ନମ୍ବର ଲେଖା ହେବା ପରେ 'ତ: ଉ' ଲେଖା ଯାଉଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ କ୍ଷେତ୍ରଖଣ୍ଡି ପୂର୍ବୋକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଏହିପରି 'ତ: ଦ'=ତହିଁ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ଦକ୍ଷିଣରେ, ତ ପୂ:=ତହିଁର ପୂର୍ବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ପୂର୍ବରେ, ତ: ପ:=ତହିଁର ପଶ୍ଚିମରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ପଶ୍ଚିମରେ ।]

ତଉଁ—ଗ୍ରା. ଅବ୍ୟୟ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tauñ Tahuñ (See)

ତଉଁରି—ଦେ. ବି—ତଅଁରଙ୍କ ବୁଣା ମୋଟା ଶାଢ଼ୀ; ତଅଁର ସୂତାର
Tauñri ଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ ମୋଟା ଶାଢ଼ୀ—A coarse cloth for females with a light-red or dyed border.
ଦେ. ବିଣ—ତଉଁରିଆ (ଦେଖ)—Tauñriā (See)

ତଉଁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତଅଁର ସୂତାର ଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ (ମୋଟ ଲୁଗା)—
Tauñriā (coarse cloth) Furnished with a red or dyed border.

ଘଡ଼ଡା ପଡ଼ୁକେ ସନ୍ତୁଅ ହେଲ
ଶାଢ଼ୀ ହେଲ ତଉଁରିଆ । ତଗ ।

ତଉଁଲା—ଦେ. ବି—ତଅଁରା (ଦେଖ)
Tauñlā Taañrā (See)

ତଉଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତୌଜୀ=ରାଜସ୍ୱ ତାଲିକା) (କଚେରୀ ଶବ୍ଦ)—
Tauji ୧ । ତୌଜୀ, ଜମିଦାରୀର କମିକ ସଂଖ୍ୟା—
तौज़ि 1. Touzi; serial number of a Zamindary.
तउजी [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ।ତା । ଯଥା—।ତା ୧୯୨୫= (ତୌଜି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧୯୨୫ ତଉଜୀ ନମ୍ବର ଭୁକ୍ତ ଜମିଦାରୀ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୨ । ପେନ୍ସନ୍; ଖୋରାକ ପୋଷାକ ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତି ଭତ୍ତା—
2. Pension; maintenance allowance.

ନାଭ ମହାରାଜାଙ୍କ ତଉଜି ଦଶ ହଜାରରୁ ପାଞ୍ଚ ହଜାର କରାଯିବ ବୋଲି ହୁଜ ପଡୁଛି ।
ବୈ. ଅଶା. ଚା ୨୧।୧୧।୨୮ ।

ତଉଜି ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତୌଜୀ+ଫା. ଖାନା) (କଚେରୀ
Tauji khānā ଶବ୍ଦ)—ଯେଉଁ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଜମିଦାରୀ-
तौजिखाना ମାନଙ୍କର କମିକ ନମ୍ବର ଅନୁସାରେ ରାଜସ୍ୱସଂକାନ୍ତ
तउजिखाना ହିସାବ ରଖାଯାଏ—Touzi office.
(ତୌଜିଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଜି ନବିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ତଉଜି ହିସାବ
Tauji nabis ରଖେ—Touzi Nabis.
तौजिनबीस तउजीनबीस
(ତୌଜି ନବିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଜି ନମ୍ବର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଓ ଇଂ)—କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ତାଲିକାର
Taujinambara ଜମିଦାରୀ ମହାଲ ପ୍ରଭୃତିର କମିକ ସଂଖ୍ୟା—
तौजि नम्बर The serial number of an estate borne
तउजीनम्बर on the Collector's revenue-roll.
(ତୌଜି ନମ୍ବର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କ୍ଷ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଉଫିର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା.) (କଚହରି ଶବ୍ଦ)—ସନନ୍ଦ ବା ଦାନପତ୍ର
Tauphir ଲିଖିତ ଜମିର ପରିମାଣରୁ ଅଧିକା (ଜମି); ଅଧିକା—
তউফীর (land) In excess of the area originally
तौफ़ीर granted.
(ତୌଫିର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସନନ୍ଦ ବା ଖେପ ବା ଦାନପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ଜମିର ପରିମାଣ ଅପେକ୍ଷା ଯଦି ସନନ୍ଦଗ୍ରହୀତାଙ୍କ ଦଖଲରେ ଅଧିକା ଜମି ଥିବାର ମାପଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଏ, ତାହା 'ତଉଫିର୍' ଜମି ନାମରେବାଜ୍ୟାପ୍ତ କରାଯାଇ ଏହି 'ତଉଫିର୍' ଜମି ଉପରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ।]

ତଉଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ତୌଲ୍; ତୌଲ୍ୟ; ତୁଳିବା
Taula କର୍ମ; ଓଜନ କରିବା କର୍ମ—
তৌল 1. Weighing; weighment.
तौल ୨ । ଓଜନ—2. Weight.
(ତୌଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ତରାଜୁ; ତୁଳାଯନ୍ତ୍ର—
3. Weighing instrument; scale.

ତଉଲା—ଦେ. ବି.—ତଉଲ (ଦେଖ)
Taulā Taula (See)
(ତୌଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ.—ଓଜନ କରାଯାଇଥିବା—
Weighed.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—ବି.—ଏକ ଦଶା ବା କଟକୀ ୧¼ ସେର ପରିମାଣ—Weight of 1¼ Cuttack seers.

ତଉଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତଉଲିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Taulā(le)ibā Causative form of Taulibā.
তৌলান **तौलाना**
[ତୌଲା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତଉଲା ଯିବା—ଦେ.କ୍ରି—ତୁଳିତ ହେବା; ତଉଲିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Taulā jibā Passive voice of Taulibā.
(ତୌଲା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲା ସେର—ଦେ. ବି.—କଟକୀ ସେର; ଟ ୧୦୫ ଙ୍କା ଓଜନର
Taulā sera ସେର—A seer of 105 Rupee's
কটকী সের weight.
(ତୌଲା ସେର—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ସେରର ଓଜନ ଟ ୮୦ ଙ୍କା କିନ୍ତୁ କଟକୀ ସେରର ଓଜନ ଟ ୧୦୫ । ଟ ୮୦ ଙ୍କା ଓଜନର ସେରକୁ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ସେର ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଉଲା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତଉଲିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Taulā hebā Passive form of Taulibā.
(ତୌଲା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାୱେଲ୍)—ତୁଅଲିଆ; ଖଦଡ଼ା ଓ
Tauliā ମୋଟା ଗାମୁଛା; ତୌଲିଯା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଗାତ୍ରମାର୍ଜନୀ—
তুয়ালিয়া; তৌলিয়া Towel.
तौलिया
(ତୌଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Taulibā ତୌଲିବା; ତୁଳିବା; ଓଜନ କରିବା—
তৌলা, ওজনকরা To weigh in the scale.
तोलना, तुलना ଏହି ଅର୍ଥରେ ଧାତୁ ତଉଲନ୍ତି ଅବା ନରସିଂହ ମହାନ୍ତିଲେ ।
[ତଉଲ୍ଲ(ଲେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ଉପାଖ୍ୟାନ, ପାବଂଗୀ ।

ତଉଲୁଆଁଖାଇ ରୁପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Tauluāñkhāi rūpa କଳା ଚଞ୍ଚୁଯୁକ୍ତ ଶୁଆ—
Black-beaked parrot.

ତଏଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭେ—
Taeñ You.

ତଏନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ —ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Taen Tain (See)

ତଏନାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ତଇନାତ୍ (ଦେଖ)
Taenāt Taināt (See)

ତଂ—ଦେ. ବିଣ—ତଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Taṁ Taṅga (See)

ତଃ—ସଂ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସଂ. ତସ୍, ଯଥା—ଫଳତଃ, କାର୍ଯ୍ୟତଃ)—
Taḥ (ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ) ପଞ୍ଚମୀ ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ରୁ, ରେ,—A particle added to words denoting 'From' or 'In'.
(ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ମନର ଭାବ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଜଣାଯିବ, ଅର୍ଥାତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଜଣାଯିବ । ଅନେକତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଲୋକମାନେ ଫଳତଃ=ଫଳରେ ଠକାଯାଇ ହୁଅନ୍ତି ।)

ତଁଡେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଟଣ୍ଡେଲ)—
Tañḍei ଡାହାଣୀ—Witch.
(ତଁଡ଼େି, ତଂଡ଼େଇ, ତଂଡ଼େି, ତଂଡେଇ, ତଂଡେି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଁଢେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Tañṛdhe ୧ । ଡାହାଣୀ—1. Witch.
୨ । ଅନିଷ୍ଟକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Harmful woman.
୩ । ଗୁଣି ଗାରେଡ଼ି ଜାଣିବା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A woman versed in black magic; sorceress.

ତକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସହ୍ୟ କରିବା—
Tak (root) To bear; to endure.

ତକ୍‌ଦିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଭାଗ୍ୟ; କପାଳ; ଅଦୃଷ୍ଟ—
Tak-dīr Luck.
তকদির **तक़दीर**
(ତକଦୀର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତକ୍‌ଦିର୍‌ବନ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ତକ୍‌ଦିର+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ.ବନ୍ତ)—
Tak-dīr-bar ଭାଗ୍ୟବାନ୍—Fortunate.
তকদীরবন্ত **तक़दीरवर**
(ତକ୍‌ଦିର୍‌ବନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍ନ

ତକମା—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ=ତମ୍‌ଗା=ଶାସନଫଳକ ବା ସନନ୍ଦ)—
Takmā ୧ । ଶାସନଫଳକ; ତମ୍ବାପାତ୍ରିଆ ସନନ୍ଦ—
তকমা 1. A firman; a written grant.
तकमा ୨ । ମେଡାଲ୍; ପଦକ—2. Medal.
ଛାତେ ଲମ୍ବମାନ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ତକମା । ରଘୁନାଥ, ଦରବାର ।

ତକମିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ରାର୍)—ତକ୍‌ରାର୍ (ଦେଖ)
Tak-miri Tak-rār (See)

ତକ୍‌ରାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ରାର, ତୁଲ. ସଂ. ତର୍କ)—
Tak-rār ୧ । କଳି; କଜିଆ; ଝଗଡ଼ା—
তকরার 1. Quarrel; dispute; altercation.
तकरार ୨ । ଆପତ୍ତି—2. Objection.
[ତକରାଲ(ଲ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତକ୍‌ରିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । କଥୋପକଥନ—
Tak-rir 1. Conversation; talk
তকরীর ୨ । ବକ୍ତୃତା—2. Lecture; an address.
तकरीर

ତକ୍ଲା କୋଟ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟର ଗିରିସଙ୍କଟବିଶେଷ,
Taklā kota (ନାଇନ୍‌ତାଲ୍ ବାଟେ ଭାରତରୁ ତିବ୍ବତକୁ ଯିବାକୁ
(ତିକଲାଖାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏହାହିଁ ଜାଗପଦ ରାସ୍ତା)—
The name of a pass in the Himalayan ranges, through which people pass from India to Tibet.
(ସ୍ୱାମୀ ରାମାନନ୍ଦ ୨୧୭ ପୃଷ୍ଠା)

ତକ୍‌ଲଫ୍ (ଫ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ଲୀଫ୍)—କଷ୍ଟ—
Tak-lip(ph) Hardship; difficulty.
তকলীফ ହଜୁର ! ବୁଢ଼ା ଆଦ୍‌ମି, ବହୁତ ତକଲଫ୍ ପାଇ ।
तकलीफ ଦ୍ୱାରକାଚରଣ, ସଂସାରପଥ ।

ତକଲିପି(ଫି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ଲୀଫ୍)—କଷ୍ଟ—
Tak-lipi(phi) Hardship; difficulty.

ତକ୍‌ସିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ସୀର)
Tak-sir ୧ । ଅପରାଧ—1. Crime; guilt.
তকসীর ୨ । କସୁର; ଦୋଷ—2. Fault.
तकसिर ୩ । ଭ୍ରାନ୍ତି; ଭୁଲ—3. Error; mistake.

ତକ୍‌ସିରି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ସୀର)—ତକ୍‌ସିର୍ (ଦେଖ)
Tak-siri Tak-sir (See)

ତକ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅନ୍ତ+କ)—
Taka ୧ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଅବଧି (ସ୍ଥାନ ବା ସମୟ)—
তক 1. Upto; till; until.
तक, तलक (ଯଥା—ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାତକ ଅପେକ୍ଷା କଲି, ସେ ଆସିଲେ ନାହିଁ; ମୁଁ କାହିଁତକ ଯିବି ?)
୨ । ଠାରେ—2. In.
(ଯଥା—ଏ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ତୁମତକ ରହିଲା ।)
গুনি, সব ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସମୁଦାୟ; ମାନ—
समुचा All; the whole of.
(ଯଥା—ମୋ ଟଙ୍କାତକ ଚୋର ନେଇଗଲା ।)

ତକତ୍ ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି—ତଖତ୍ ତାଉସ୍ (ଦେଖ)
Takat tāus Takhat tāus (See).

ତକତ୍ ନସୀନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ତଖ୍‌ତ୍ ନସୀନ୍)—
Takat nasin ଗାଦିନସୀନ; ସିଂହାସନାରୂଢ଼ (ରାଜା)—
তকতনসীন (a king) Installed on the throne.
तख़्तनशीन

ତକତ୍‌ପୋଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Takat-posha Taktaposha (See).

ତକତ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଖ୍‌ତ=ସିଂହାସନ)—
Takata ୧ । ଆପଣାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—
তক্ত 1. One's proper place.
तख़्त ୨ । ରାଜସିଂହାସନ—2. Throne.
୩ । କ୍ଷମତା—3. Power.
୪ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—4. Centre; central place.
(ଯଥା—ରାମ ସାହୁର ବଲଦ ଦ ଜୋଡ଼ିର ତକତରେ ଅଛି ।)
ବୈଦେ. ବି—୧ । ଉପଯୁକ୍ତ—1. Proper.
(ଯଥା—ଗୁଳାଟ୍: ବାଘର ବେଶ ତକତ ଜାଗାରେ ବସିଥିଲା ।)
୨ । ମଧ୍ୟସ୍ଥ; ସନ୍ଧିସ୍ଥ—2. Midde; central.
(ଯଥା—କୂଅଟାକୁ ଗ୍ରାମର ଏପରି ତକତ ସ୍ଥାନରେ ଖୋଳିଥିବ, ଯେପରି କି ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଲୋକ ତହିଁରୁ ପାଣି ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବେ ।)

ତକତକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତକ ଧାତୁ=ହସନ; ତର୍କ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି—
Takataka ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
তকতক 1. Chak-chak (See).
चमकदार ୨ । ଈଷତ୍ ରକ୍ତାଭ; ଗୋଲାପୀ
2. Ruddy, Rosy.

ତକତକ ଗୋରା—ଦେ. ବିଣ—ରକ୍ତାଭ ଗୌର—
Takataka gorā Having a rosy fair complexion.

ତକତକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
Takatakiā Chak-chak (See).
তকতকিয়া ବିଣର ବିଣ ଖୁବ୍ (ଗୋରା)—ଯଥା, ତକତକିଆ ଗୋରା)—
Very (fair-coloured).

ତକତା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଖ୍‌ତାହ୍=ପଟା)—
Takatā ୧ । ତକ୍ତା; କାଠର ପଟା—
তক্তা 1. A plank of wood; board.
तख़्ता ୨ । ପତଳା ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ଖଣ୍ଡ; ଫର୍ଦ—2; A sheet.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ପେଜ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୩ । କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ—
3. A sheet of paper.
୪ । ସ୍ଲେଟ ପଟା; ପଟି—4. Tablet.
୫ । (ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ) ଯେଉଁ ତିପଦ ଟେବଲ ଉପରେ ନକ୍ସା ରଖି ଆମିନମାନେ ସରଜମିନ ମାପ ବେଳେ କାମ କରନ୍ତି—5 Plane table.
୬ । ଧାତୁର ଫଳକ—6. Metal plate.
୭ । ପଥରର ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ପତଳା ଖଣ୍ଡ—
7. Slab of stone.

ତକତି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଖ୍‌ତହ୍)—୧ । ସ୍ଲେଟ ପଟା; ପଟି—
Takati Small plate.
তক্তি ୨ । ଛାତ୍ରମାନେ ଲେଖିବା ସ୍ଲେଟ—
तख़्ती 2. Writing slate.

ତକରୁହାଁ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Takaruhāñ A species of bird found in Chilkā.

ତକଲା(ଲି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କୁ)—ଟାକୁଆ—
Takalā(li) Spinning spindle.
টেকো तकला, तकलि

ତକଲ୍ଲପ୍(ଫ୍)(ବ୍)—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଅ. ତଗଲ୍ଲୁବ=ବଞ୍ଚନା)—
Takallap(ph)(b) ୧ । ପ୍ରବଞ୍ଚନା—Deception.
তগল্লব ୨ । (ଅ) ତକ୍‌ଲିପ୍ (ଦେଖ)
तगल्लुब Taklīp (See).

ତକସିମ୍ ଜମା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତକ୍‌ସୀମ୍=ବଣ୍ଟନ+ଜମା=ରାଜସ୍ୱ, Takasim jamā ଖଜଣା)—ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ସଚିବ ଟୋଡ଼ର-ମଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
The name of the Revenue Settlement of Orissa done by Akbar's minister Tordaramala.

ଟୋଡ଼ରମଲଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ନାମ
ତକସିମ ଜମା ଓ ଟଙ୍କା ରଖି । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ତକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ=ବିଚାରିବା; ଜ୍ଞାନ)—
Takā(ke)ibā ୧ । ଚାହିଁବା; ଦେଖିବା—1. To look at.
তাকান ଅନ୍ଧ ବୋଲି କାହା ମୁଖ ତକାନ୍ତେ,
तकना ସେ ବୋଲେ କରିଅଛ ଏହିମତେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait for.

ତକା(କେ)ଇ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାହିଁ ରହିବା—
Takā(ke)i rahibā 1. To keep looking at;
তাকিয়েথাকা to gaze at; to look at.
तकारहना ୨ । ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—
2. To keep waiting for; to wait for
ବାଟକୁ ତକାଇ ରହିଲ—ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ତକାତକି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଚାହାଁଚାହିଁ—
Takātaki 1. Looking at each other.
তাকাতাকি ୨ । ପରସ୍ପରକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—
ताक 2. Waiting for each other.
୩ । ଜଗାଜଗି—3. Watching each other.

ତକାବି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତକାବୀ)—ତଗାବି (ଦେଖ)
Takābi Tagābi (See)
তাগাবি तकावी

ତକିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତକୟା)—୧ । ମାଣ୍ଡି; ବାଲିସ୍; ଅପସରା; Takiā ମୁଣ୍ଡିଲା—1. Pillow; bolster.
তাকিয়া ପ୍ରଭାତକାଳେ କୋଥାରୁଣ ଶଯ୍ୟାର ମସ୍ତକ ତକିଆ ପରି—
तकिया କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।
୨ । ମୁସଲମାନ ଫକୀର ବା ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର କବର; ଆଶ୍ରମ (ଯଥା—ଫକୀରତକିଆ)—2. Grave of Mahomedan saints.

ତକିଆ ଖୋଳ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତକୟା+ଗିଲଫ୍)—ମାଣ୍ଡିକୁ ଆବୃତ
Takiā khola କରିବାପାଇଁ ତହିଁରେ ଲଗାଯିବା କନାର ମୁଣା
তাকিয়া খোল ଭଳି ଆବରଣୀ (ଖୋଳ)—Pillow-case.
तकियेका गिलाफ़

ତକିଳ—ସଂ. ବି (ତକ୍ ଧାତୁ=ସହ୍ୟ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇଲ)—
Takila ୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Knave; cheat.
୨ । ଔଷଧ—2. Medicine.

ତକିଳା—ସ. ବି (ତକିଳ+ଆ)—ଔଷଧ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Takilā Medicine.

ତକ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତଖ୍ତ)—ତକତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Takta (etc) Takata (etc) (See)

ତକ୍ତପୁରୁଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Taktapurusha Taktaposha (See)

ତକ୍ତପୋଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତଖ୍ତ୍ ପୋଶ୍=ବସିବାର ଆସ୍ତରଣ,
Taktaposha ଅ. ତଖ୍ତାପୋଶ=କାଠର ଖଟ)—କାଠ ପଟାର
তক্তপোষ ଖଟ—A bedstead made of planks.
तख़्तपोष ସେହି ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ଏବଂ ତଳେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ବସି ଭଲ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଲାଗି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତକ୍ତା—ବୈଦେ. ବି.—ତକତା (ଦେଖ)
Taktā Takatā (See)

ତକ୍ତି—ବୈଦେ. ବି—ତକତି (ଦେଖ)
Takti Takati (See)

ତକ୍ମା—ସଂ. ବି (ତକ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନ୍; ତକ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Takmā ବସନ୍ତରୋଗ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—Small pox.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଳ

ତକ୍ର—ସଂ. ବି [ତକ୍ ଧାତୁ=(ପୀଡ଼ା) ସହ୍ୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର; ଯାହା ମନ୍ଥନପୀଡ଼ା ସହ୍ୟ କରିଥାଏ]—୧ । ଘୋଳ ଦହି; ତକ୍ରା—1. Churned butter-milk.
Takra

୨ । ଦୁଧ ଦହି ବସିଗଲେ ତହିଁର ଯେଉଁ ପାଣିଆ ଅଂଶ ପାତ୍ରର ତଳକୁ ରହିଯାଏ—2. Whey.

ତକ୍ରକୂର୍ଚ୍ଚିକା—ସଂ. ବି (ତକ୍ର+କୂର୍ଚ୍ଚିକା, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଗରମ ଦୁଧରେ ଦହି ପକାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଛେନା; ଦୁଧଛେନା—1. Cheese
Takra-kūrchchikā

୨ । ଲହୁଣୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Butter.

ତକ୍ରପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ତକ୍ର+ପିଣ୍ଡ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—ଦହିଛେନା—Inspissated whey.
Takra-piṇḍa

ତକ୍ରଭିଦ୍—ସଂ. ବି (ତକ୍ର+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କପିତ୍ଥ; କଇଁଥ—The wood apple.
Takra-bhid

ତକ୍ରମାଂସ—ସଂ. ବି (ତକ୍ର+ମାଂସ, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—୧ । ଛେନା ସଙ୍ଗେ ମାଂସ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଖାଦ୍ୟ; କୋର୍ମା—1. A sort of Persian curry.
Takra-māṁsa

୨ । ମାଂସର ପକ୍ୱରସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Meat soup; broth.

ତକ୍ରସଂଧାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତକ୍ର+ସନ୍ଧାନ)—ଦହି ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବର ଲୁଣ, ଜୀରା ଓ ହଳଦୀ ମିଶାଯାଇ ୧୫ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖାଯାଇ ତିଆରି କରାଯିବା କାଞ୍ଜି—A kind of sour gruel made from churned curd.
Takra-saṁdhāna

(ଯଥା—ଏହା ସେବନ କଲେ ପ୍ଳୀହା ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

ତକ୍ରସାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତକ୍ର+ସାର)—ଲହୁଣି—Butter.
Takra-sāra

ତକ୍ରାଟ—ସଂ. ବି (ତକ୍ର=ଘୋଳ ଦହି+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ; ଖୁଆ—Churning stick; churner.
Takrāṭa

ତକ୍ରାର୍ (ଲ୍)—ବୈଦେ. ବି—ତକ୍‌ରାର୍ (ଦେଖ)
Takrār (l) Tak-rār (See)

ତକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା—
Taksha (root) To scrape wood.

ତକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । (ନାମ) ରାଜା ଭରତଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. The son of king Bharata, king of Gāndhāra (modern Kabul); his capital was at Taxillā (modern Rawalpiṇḍi).
Taksha

ତକ୍ଷ ପୁଷ୍କଳ ବେନି ଭାଇ,
ଭରତ ଅଙ୍ଗୀ ଗର୍ଭେ ହୋଇ । ଜଗ୍ମୋ. ରାମାୟଣ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଗାନ୍ଧାରର ରାଜା ଥିଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ତକ୍ଷଶିଳା (ଆଧୁନିକ ରାୱଲପିଣ୍ଡି) ଥିଲା ।]

୨ । କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା—2. Act of scraping wood.

ତକ୍ଷକ—ସଂ. ବି (ତକ୍ଷ ଧାତୁ=କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ସୂତ୍ରଧର; ବଢ଼େଇ—1. Carpenter.
Takshaka

୨ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—2. Biswakarmā, the mythical divine architect.

୩ । ନାଟକର ସୂତ୍ରଧାର; ନାଟ୍ୟାଧକ୍ଷ—3. Stage-manager.

୪ । ପାତାଳର ଅଷ୍ଟନାଗ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନାଗ—4. One of the eight mythical serpents of the nether world.

[ଦ୍ର—ଏ କଶ୍ୟପଙ୍କ ଔରସରେ କଦ୍ରୁ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ଓ ସର୍ପରାଜ ବାସୁକିଙ୍କ ଭାଇ । ଖାଣ୍ଡବ ବନରେ ଏହାଙ୍କର ବାସ ଥିଲା । ଏ ପରୀକ୍ଷିତ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମଶାପ ଅନୁସାରେ ଦଂଶନ କରିବାରୁ ପରୀକ୍ଷିତ ମୃତ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନମେଜୟ ସର୍ପଯଜ୍ଞ କରି ସର୍ପକୁଳ ନିର୍ମୂଳ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ତକ୍ଷକ ଆସ୍ତିକ ମୁନିଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଉକ୍ତ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନିରେ ନ ପଡ଼ି ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ।]

୫ । ଏଣ୍ଡୁଅ—5. Chameleon.

୬ । ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ଜୀବ—6. The flying lizard; dragon; Draco Volans.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଉଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି ଓ ରାତିରେ କର୍କଶ ଚିତ୍କାର କରନ୍ତି । ସେହି ଚିତ୍କାରର ଧ୍ୱନି 'ତକ୍ଷକ' 'ତକ୍ଷକ' ପରି ଶୁଭେ । ଏମାନେ ପକ୍ଷୀର କୀଟପତଙ୍ଗାଦି ଖାଆନ୍ତି ।]

୭ । ଦେହ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦଶ ବାୟୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ନାଗ ବାୟୁ—7. One of the ten airs inside the human body.

[ଦ୍ର—ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦଶ ବାୟୁ—ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ, ସମାନ, ତକ୍ଷକ, ଧନଞ୍ଜୟ, ପୌଣ୍ଡ୍ରକ, ଦେବଦତ୍ତ ଓ ଶଙ୍ଖ ।]

୮ । ରାଜା ପ୍ରସେନଜିତ୍‌ଙ୍କ ପୁତ୍ର—8. Name of the son of King Prasenajit.

୯ । ସୂତକ ପିତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Name of a class of half-caste Hindus.

ତକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ତକ୍ଷ ଧାତୁ=କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବଢ଼େଇ କାମ—1. Carpentry.
Takshaṇa

୨ । ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା; ରନ୍ଦା ମାରିବା—2. Planing of wood; scraping of wood work.

୩ । ରନ୍ଦା; ରନ୍ଧା—3. Carpenter's plane

୪ । ବଢ଼େଇ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Carpenter.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ'ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ପଥର କାଠ ଆଦି ଖୋଳି ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦି ଗଢ଼ିବା କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5 Carving of wood & stone.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣ)—
ତଖୁନି, ତଖନି — ଅତି ଚଞ୍ଚଳ; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ଶୀଘ୍ର—
फ़ौरन — At once; very soon; immediately.

ହୃଦୟେ ବସଇ ତକ୍ଷଣ, ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତକ୍ଷଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣ)—ତକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Takshaṇi — Takshaṇa (See)

ତକ୍ଷଣେ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣ)—ତକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Takshaṇe — Takshaṇa (See)

ତକ୍ଷଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ କହି, ଶଙ୍ଖ ମଇନ ସମ ସହି ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତକ୍ଷଶିଳା—ସଂ. ବି. (ତକ୍ଷ + ଶିଳା)—
Taksha-śilā — ପଞ୍ଜାବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନଗରୀବିଶେଷ (ତକ୍ଷ ରାଜାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମ ରାଓଲପିଣ୍ଡି)—
A town in the Punjab; Taxilla

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ତକ୍ଷଶିଳାର ଭୂମି ତଳୁ ଅନେକ ବୌଦ୍ଧ ସ୍ତୂପାଦିର ଚିହ୍ନ ବାହାରୁଛି । ଗ୍ରୀକ୍‌ବୀର ସିକନ୍ଦରଙ୍କୁ ତକ୍ଷଶିଳାର ରାଜା ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ ଓ ସତ୍କାର କରିଥିଲେ । କେତେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଅଶୋକଙ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ନଗର ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଥିଲା । ଚାଣକ୍ୟ ଏହି ସ୍ଥାନର ଲୋକ ଥିଲେ ।]

ତକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି. କନିନ୍, ତକ୍ଷନ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା.୧ବ)—
Takshā — ୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—1. Biśwakarmā; the mythical divine architect

୨ । ବଢ଼େଇ—2. Carpenter.

୩ । ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ର—
3. The 14th Lunar mansion.

ତଖତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଖ୍ତ୍)—ତକତ (ଦେଖ)
Takhat — Takata (See)

ତଖତ୍ ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଖ୍ତ୍+ଆ. ତାଉସ୍)—
Takhat tāus — ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ନିର୍ମିତ ମୟୂର-
ତଖତ ତାଊସୀ — ସିଂହାସନ—Peacock-throne raised by
तख़्त ताउस — the Moghal emperor Sahajahan.
(ତଖତ୍ ତାଉସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏଥି ଉପରେ ମଣିରତ୍ନର ପୁଚ୍ଛାଳଙ୍କୃତ ମୟୂରର ମୂର୍ତ୍ତି ଥିଲା । ଏହାର ନିର୍ମାଣରେ ୬ କୋଟି ଟଙ୍କା ଖରଚ ହୋଇଥିଲା । ଖ୍ରୀ ୧୭୩୭ ସାଲରେ ନାଦୀର୍‌ସାହା ଏହାକୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ନେଇଗଲେ ।]

ତଖଲିପ୍(ଫ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଆ. ତକ୍‌ଲିଫ)—କଷ୍ଟ—
Takhalip(ph) — Pain; trouble; difficulty.

ତଖ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତକତ (ଦେଖ)
Takhta — Takata (See)

ତଗ୍‌ଦିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତକଦୀର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tag-dir (etc) — Tak-dīr etc (See)

ତଗ୍‌ସିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ତକ୍‌ସିର୍ (ଦେଖ)
Tag-sir — Tak-sir (See)

ତଗର—ସଂ. ବି—୧ । (ତ=କୋଡ଼+ଗୃ ଧାତୁ=ଗ୍ରାସ କରିବା+
Tagara — କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ)—ଟଗର (ଦେଖ)
Ṭagara (See)

(ସଂ. ନାମ—ତଗର, ବକ୍ର, କୁଟିଳ, ଶଠ, ମହୋରଗ, ନତ, ଦୀପନ, ବିନମ୍ର, କୁଂଚିତ, ଘଂଟି, ନହୁଷ, ପାର୍ଥିବ, ରାଜହର୍ଷଣ, କ୍ଷତ୍ର, ଦୀନ, କାଲାନୁଶାରିବା, କାଲାନୁସାରକ)—

୨ । ତଗର ବୃକ୍ଷର ଚେର—
2. The root of the Tagara plant.

[ଦ୍ର—ଏହା ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟରେ ଗଣିତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଖାଇଲେ ଦାନ୍ତର ଦରଜ ଭଲ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ; ମଏଣ (ଦେଖ) —
3. Maeṇa (See)

ତଗର ପାଦ—ଦେ. ବି—୧ । ଟଗର ୨ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)-
Tagara pāda — 1. Ṭagara 2. (See)
(ତଗରପାଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ତଗର ୨ (ଦେଖ)
2. Tagara 2 (See)

ତଗରା—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜସେବକବିଶେଷ—1. A class of
Tagarā — personal servants of a king.
ତାଗାଡ଼ — ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତଗାର୍)—୨ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ
तगाड़ा — ପଲସ୍ତରା ବା ଗାନ୍ଥିନିକାମ କରିବା ସମୟରେ ଚକଟା ମାଟି ବା ମସଲା ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ମାଟିର ଚଟକା ପାତ୍ର ବା ମାଟି ତେଲୁଣୀ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—2. An earthen pan used by masons to put mortar in.

ତଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପତାକା)—୧ । ନିଶାଣ; ପତାକା—
Tagā — 1. Flag.

୨ । ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ପତାକା—
2. A flag put on a long pole.

ତଗାଇଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଅ. ତାକିଦ୍=ଆଦେଶ)—ମକଦ୍ଦମା—
Tagāidā — Case; litigation.

ତଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Tagā(ge)bā — Causative form of Tāgibā.

ତଗାଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକାଜା)—୧ । ତାଗଦା; କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟ
Tagādā — ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପାଇବାକୁ ଅଧିକାରୀ
ତାଗଦା — ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁରୋଧ ବା ତଲବ—Demand for a
तगादा, तकाजा — thing from a person from whom it is due.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

୨ । ସ୍ୱୀକୃତ ବସ୍ତୁ ଦେବା ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରବା ପାଇଁ ସ୍ୱୀକାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁରୋଧ—2. Request to a person to carry out a promised act.

ତଗାବୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକାବୀ)—କୃଷିସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଗୃହାଦି ନିର୍ମାଣ କରିବା
Tagābi ନିମିତ୍ତ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବା ଫସଲ ହାନି ସମୟରେ ରାଜା ବା
ताकावी;तगावी ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃଷକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଋଣ ବା
तकावी ଦାଦନ—Tuccavi loan; agricultural loan advanced to needy cultivators by the Government.

[ଦ୍ର—ଏ ଅରବୀ ଶବ୍ଦ ତକାବୀ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି ।]

ତଗେଇ—ଦେ. ବି. (ଭୁକ୍ଷି—ତଗାର) ପଦୁଲି; ଛେନା ଦହି ଅବ
Tagei, ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଛୋଟ ମାଟି ହାଣ୍ଡି—
छोटहाँड़ी A small wide-mouthed earthen pot.

ତଗ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତତ୍ ଓ ଜ୍ଞା ଧାତୁରୁ)—୧ । ଜ୍ଞାନ—
Tagya 1. Knowledge.
୨ । ସ୍ମରଣ—2. Recollection.

ତଙ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିବା—
Taṅk (root) 1. To undergo troubles.
(ତଂକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସହିବା—2. To bear; to endure.
୩ । ହସିବା—3. To laugh (Apte).
୪ । ଦୁଃଖରେ ବଞ୍ଚି ରହିବା—
4. To live in distress (Apte).

ତଙ୍କ—ସ. ବି. (ତଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପଥରକଟା ଅସ୍ତ୍ର
Taṅka ବିଶେଷ; ଟାଙ୍ଗିଆ—1. An instrument for cutting stone.
୨ । ଆତଙ୍କ; ଡର; ଭୟ—2. Fear; apprehension.
୩ । ପ୍ରିୟବିୟୋଗ ଦୁଃଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Grief due to separation from one's dear person.
୪ । ପିନ୍ଧିବାର ଲୁଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Wearing cloth.
୫ । ଦୁଃଖରେ ଜୀବନଧାରଣ—
5. Miserable existence (Apte).

ତଙ୍କା—ସ. ବି.—ଟଙ୍କା (ଯୋଗେଶ୍ୱର)—
Taṅkā Ṭaṅkā (See)

ତଙ୍ଗ (ଧାତୁ)—୧ । ଗତି କରିବା; ଯିବା—
Taṅg (root) 1. To go; to move (Apte).
(ତଂଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—
2. To stumble (Apte).

ତଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ତଂଗ୍; ତୁଳ. ସ. ତଙ୍କ—ଭୟ, ଦୁଃଖ; ଓ
Taṅg ସ. ତଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଦୃଢ଼—
तङ्ग 1. Fast.
तंग ୨ । ବିକଳ; କଷ୍ଟ, ଦୁଃଖକର୍ଜରିତ; ସନ୍ତପ୍ତ—
2. Grieved; afflicted.
୩ । ଦୃଢ଼; କସା କସି—3. Tight; fitting tightly.
୪ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ—4. Narrow.
୫ । ସଙ୍କୁଚିତ—5 Contracted.
୬ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—6. In want; needy.
୭ । ଅସ୍ଥିର; ବେଚୈନ—7. Restless.

ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) ଜିନକୁ ଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ଦୃଢ଼ କରି ଫିଟ୍ କରିବା ପାଇଁ ଘୋଡ଼ାର ଛାତିବାଟେ ବୁଲାଇ ନିଆଯାଇ କସାଯିବା ପଟି; ପେଟୀ—A tape passing around the breast of a horse to keep the saddle tight on its back.

ଦେ ବି.—ଢଙ୍ଗ; ଛଇ—
1. Affectation; air; foppery.
୨ । ଚାଲାକୀ; ଚତୁରୀ—2. Shrewdness; cunning.

ତଙ୍ଗତଙ୍ଗ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସ. ଚଞ୍ଚଳ)—ତଙ୍ଗ ତଙ୍ଗ; ଅସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି
Taṅg taṅg ସହିତ—Glancing around restlessly.
চংবং, চংচং बेचैन

ତଙ୍ଗଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—୧ । କୃପଣ—
Taṅg-dast 1. Close-fisted; miserly.
तंगदस्त ୨ । ଗରିବ; ଧନହୀନ—
तङ्गदस्त 2. Poor; penniless.
(ତଙ୍ଗଦସ୍ତୀ—ବି)

ତଙ୍ଗହାଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧନ; ଗରିବ—
Taṅg-hāl 1. Poor.
୨ । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Ill; sick.
୩ । ବିପନ୍ନ—3. Distressed; afflicted.

ତଙ୍ଗି—ଦେ ବି (ସ. ତଙ୍ଗ=ଦକ୍ଷ, ଚତୁର)—ଚାଲାକୀ; ଚତୁରୀ—
Taṅgi Shrewdness; cunning.
তংগী ବୈଦେ ବି (ଫା)—୧ । ଦୁଃଖ—
तंगी 1. Misery.
୨ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା—2. Narrowness.
୩ । ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—3. Distressed or afflicted condition.
୪ । ନିର୍ଦ୍ଧନତା—Poverty.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—ବି—ତମ୍ବୀ (ଦେଖ)
Tambī (See).

ତଙ୍ଗି ତୋ(ତୁ)ଫାନ(ନି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତଙ୍ଗୀ=ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା+
Taṅgito(tu)phāna(ni) ତୁଫାନ୍=ବୃଥା ଦୋଷାରୋପଣ)—
୧ । ବାବଦୂକତା; ମୁହଁବାଲଗି—
1. Bragging; boasting.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ଅପରତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନୀ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ବୃଥା ଅପବାଦ; କଳଙ୍କାରୋପଣ—2. Defamation; scandalisation.

ତଙ୍ଗିତୋ(ତୁ)ଫାନି—ବୈଦେ. ବଣ—୧ । ବାବଦୂକ; ମୁହଁବାଲଗିକଲା-
Taṅgito(tu)phāni ବାଲା—1. Braggart; boastful.
(ତଙ୍ଗିତୋଫାନିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅପବାଦ ରଟନାକାରୀ—
2. Defamatory; scandalous.

ତଚ୍ଛରୂପ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ତସ୍ୟ ରୂପ)—ହୁବହୁବ୍; ଅବିକଳ—
Tachchharūpa 1. Exact; perfect.
(ଯଥା—ଫଟୋଗ୍ରାଫ ଯନ୍ତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ତଚ୍ଛରୂପ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରେ ।)
हुबहु ୨ । ଠିକ୍ ତାହାପରି—2. Exactly similar to that.
हुबहु ଗ୍ରା. ବ—ନିଜର ବିକଟ ରୂପ—
One's own furious image or form.
(ଯଥା—ଭୁତ କେବେ ତା ତଚ୍ଛରୂପ ଦେଖି ନାହିଁ, ଦେଖିଲେ ହଗି ମରି ପଡ଼ିବୁ ।)

ତଚ୍ଛୀଳ—ସ. ବଣ ପୁଂ (ତତ୍+ଶୀଳ, ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାପରି ସ୍ୱଭାବବିଶିଷ୍ଟ-
Tachchhīla Similar in nature to it or him or
(ତଚ୍ଛୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) her; of similar nature.

ତଚ୍ଛୁ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ଚକ୍ଷୁ)—୧ । ଦେବପ୍ରତିମାମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ—
Tachchhu 1. The eyes painted on an image.
चखु ୨ । ଚକ୍ଷୁ—2. Eye
चक्षु

ତଚ୍ଛୁଦାନ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ)—ଦେବପ୍ରତିମାମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା
Tachchhudāna ପୂର୍ବରୁ ଅକ୍ଷିକୁ ଚିତ୍ରଣ କରିବା କର୍ମ—
चखुदान The painting of the eyes in an image just before the rite of giving life to it.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ମିତ ପ୍ରତିମାର ଦେହରେ ଚିତ୍ରକାରର ଏହାହିଁ ଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ । ପ୍ରତିମାର ସବୁ ଅଙ୍ଗ ତିଆରି ସରିବା ପରେ ଆଖିର ଚିତ୍ରଣ କରାଯାଏ । ତଚ୍ଛୁଦାନ ହେବା ପରେ ପ୍ରତିମାର ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜୀବନ୍ୟାସ କରାଯାଏ ।]

ତଜଦିକ୍(ଗ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଆ)—ତସ୍‌ଦିକ୍ (ଦେଖ)
Taj-dik (g) Tas-dik (See)

ତଜବିଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ)—୧ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ; ଫଇସଲ୍—
Taj-bij 1. Decision.
तजविज ୨ । ବିଚାର; ବିଚାର—
तजवीज 2. Judgment; trial.
୩ । ବିବେଚନା—3. Consideration.
୪ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
4. Settlement; arrangement.
୫ । ଗବେଷଣା; ଆଲୋଚନା—
5. Investigation; enquiry.

୬ । ପରୀକ୍ଷା—6. Examination; test.

ତଜବିଜ୍ ସାନି—ବୈଦେ.ବ.(ଆ)—୧ । (କଚେରୀ)--କୌଣସି ଅଦାଲତଙ୍କ
Taj bij sāni ଦ୍ୱାରା ନିଜର ଫଇସଲା ମୋକଦ୍ଦମାର ପୁନର୍ବିଚାର—
छानि तजवीज 1. Review of a case once decided.
तजविज सानी ୨ । ପୁନର୍ବିବେଚନା—2. Reconsideration.

ତଜ୍ଜନିତ—ସ ବଣ (ତତ୍+ଜନିତ, ୩ୟା ତତ; ୫ମୀ ତତ)—
Tajjanita ସେହି କାରଣରୁ ଜାତ; ତହିଁରୁ ଜାତ—
Resulting therefrom; consequent thereto.
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—ସେହି କାରଣରୁ—Therefore; consequently.

ତଜ୍ଜନ୍ୟ—ସ. ବଣ. (ତତ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ) ତହିଁରୁ ଜାୟମାନ;
Tajjanya ତହିଁରୁ ଉତ୍ପାଦ୍ୟ—Originating from that.
तज्जन्ये ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ତାହାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ—1. For him or her.
उसवास्ते
୨ । ତହିଁ ନିମିତ୍ତ—2. For it; therefor.
୩ । ସେହି କାରଣରୁ—3. For that reason; owing to that.

ତଜ୍ଜାତ—ସ. ବଣ. (ତତ୍+ଜାତ, ୫ମୀ ତତ)—୧ । ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ-
Tajjāta Produced from that; arising therefrom.
୨ । ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିବା—2. Produced by or born of him or her or that.

ତଜ୍ଜାତୀୟ—ସ. ବଣ (ତତ୍+ଜାତି+ଈୟ)—୧ । ସେହି ଜାତି ବା
Tajjātiya ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ—1. Belonging to that
(ତଜ୍ଜାତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) species or class; of that class.
୨ । ସେହି ପ୍ରକାର, ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—2. Similar to that.

ତଜ୍ଜୀ—ସ. ବ.—ହିଙ୍ଗୁପତ୍ରୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tajji Himgu-patri (See)

ତଞ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To move; to go.
Tañch (root) ୨ । ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—2. To be contracted; to shrink.
(ତଂଚ, ତଂଚ୍, ତଞ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଞ୍ଚ—ସ. ବ. (ତଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ, ସଙ୍କୋଚନ+ଭାବ. ଅ)--ପ୍ରବଞ୍ଚନା;
Tañcha ପ୍ରତାରଣା—Deception; cheating.

ତଞ୍ଚକ—ସ. ବ (ତଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ, ସଙ୍କୋଚନ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tañchaka ପ୍ରବଞ୍ଚକ ବା ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—A cheat; a fraudulent person; an imposter.
ବଣ—ପ୍ରତାରଣାକାରୀ—Fraudulent.
ଦେ. ବ (କଚେରୀ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣା—Fraud; deception.
तञ्चक, चालबाजी, छल
ଦେ. ବଣ. (କଚେରୀ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—Fraudulent.
तञ्चक, चालबाज

୧	ଂ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ପ	ଡ଼୍ଥ	ଞ
୨	ଐ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଔ	ନ୍ତ

ତଞ୍ଚକତା—ସଂ. ବି (ତଞ୍ଚକ+ଭାବେ. ତା)—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା—
Tañchakatā Deceit; fraud.

ତଞ୍ଚକତାପୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ତଞ୍ଚକତା+ପୂର୍ଣ୍ଣ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tañchakatā pūrṇṇa ପ୍ରବଞ୍ଚନାପୂର୍ଣ୍ଣ; ଶଠତାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Full of deceit; fraudulent.

ତଞ୍ଚକପୂର୍ଣ୍ଣ—ଦେ ବିଣ (କଟରଥ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Tañchaka-pūrṇṇa Fraudulent.
चालबाज

ତଞ୍ଚକମୂଳକ—ଦେ. ବିଣ—(କଟରଥ ଭାଷା)—୧ । ପ୍ରତାରଣା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Tañchaka-mūḷaka 1. Fraudulent.
তঞ্চকমূলক ୨ । ପ୍ରତାରଣାହେତୁକ—
चालबाज 2. Arising out of cheating; due to fraud or deceit.

ତଞ୍ଛା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ=କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା)—ଚଞ୍ଛା—
Tañchhā Scraping.
চাঁচা ଦେ. ବିଣ—ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା; ଛେଲା ହୋଇଥିବା
छिलाइ (କାଠ ବା ଅଂଶ)—Scraped.

ତଞ୍ଛା(ଞ୍ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚାଞ୍ଛିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଚଞ୍ଛାଇବା;
Tañchhā(ñchhe)ibā ଛେଲାଇବା; ଚାଞ୍ଛିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା-
চাঁছান To cause a place or thing to
छिलाना, छिलवाना be scraped by others.

ତଞ୍ଛାତଞ୍ଛି—ଦେ. ବି—ଛେଲାଛେଲି; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ଚାଞ୍ଛି
Tañchhātañchhi କରି ସଫା କରିବା—Scraping and
চাঁছাচাঁছী cleaning; scraping and clearing
छिलाछिलि off.

ତଞ୍ଛାଳି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୋକ ଚାଞ୍ଛେ ବା ଛେଲେ—
Tañchhāḷi One who scrapes; scraper.
যে চাঁছে छीलवा

ତଞ୍ଜୁଳୀୟକ—ସଂ. ବି—ନେଉଟିଆ ଶାଗ; ନେଉଟିଆ (ଦେଖ)
Tañjuḷīyaka Neutiā (See)
(ତଣ୍ଡୁଲୀୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଞ୍ଜେବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—ଖୁବ୍ ପତଳା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମଲମଲ୍ କନା—
Tañjeb Fine excellent muslin.
তাঞ্জেব तंजेब

ତଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଉନ୍ନତ ହେବା—
Taṭ (root) 1. To rise; to be elevated or raised.
୨ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—2. To shine.
୩ । ଗର୍ଜନ କରିବା—3. To groan; to roar.
୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To strike.

ତଟ—ସଂ. ବି. (ତଟ୍ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taṭa ୧ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳ; ତୀର—
(ତଟା, ତଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Shore; bank; strand.
୨ । ଢାଲୁ; ଗଡ଼ାଣ—2. Declivity; slope.
୩ । ପର୍ବତ ଉପରସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ ସମତଳ ଭୂମି—3. Plateau.
୪ । ଅଡ଼ା—4. Precipice, steep edges.
୫ । ନୈକଟ୍ୟ; ପାଖ—5. Closeness; proximity.
ତନ୍ତୁ କି ବଷମଭବ ତର୍କିଲ ମୋ ଗ୍ରନ୍ଥର ତଟକୁ ଯାଉଛ
ଅବ ଥାଇ ବନା ହର୍ଷେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- କଶୋଳ ଚମ୍ପୁ ଭ ଗୀତ ।
୬ । ଆକାଶ—6. The sky (Apte).
୭ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ—7. Horizon.

ତଟକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍କାଳ)—୧ । ସଦ୍ୟ; ତାଜା—
Taṭakā 1. Fresh; new.
টাট্‌কা ୨ । ଅବ୍ୟବହୃତ; ଅମ୍ଳାନ—2. Unsoiled.
टटका, तटका

ତଟସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ, ସଂ. ତଟସ୍ଥ=ଉଦାସୀନ ଅର୍ଥରୁ ଏ ଶବ୍ଦ
Taṭasta ଆସିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ, ତୁଳ. ଇଂ. ଆଷ୍ଟୋନିସ୍‌ଡ୍=
তটস্ত ଚକିତ)—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ; ବିସ୍ମିତ—
तअज्जुब 1. Surprised; astonished.
(ତଟସ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାତର; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
2. Dum-founded.
୩ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ—3. Overewhelmed with fear.

ତଟସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ତଟ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taṭashta ୧ । ପକ୍ଷପାତଶୂନ୍ୟ; ଅପକ୍ଷପାତୀ—1. Impartial; neutrar.
୨ । ତୀରସ୍ଥ—2. Standing on the shore.
୩ । ଉଦାସୀନ; ନିର୍ଲିପ୍ତ—
3. Unconcerned, indifferent.
୪ । ସମୀପସ୍ଥ—4. Adjacent; near by.
୫ । ଗଡ଼ାଣିରେ—5. Standing on the shore.
୬ । ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ ଓ ନିମ୍ନଦେଶର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ—
6. Standing midway between the summit and valley.
ସଂ. ବି. (ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ)—ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱରୂପ ଛଡ଼ା ଏହାର ଗୁଣ ଓ ଧର୍ମକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—(Hindu philosophy) The symptoms of a thing expressed with reference to its attributes and qualities and not to its actual shape or form.
ଦେ. ବିଣ—ତଟସ୍ତ (ଦେଖ)—Taṭasta (See)

ତଟାକ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ହଠାତ୍)—
Taṭāk ୧ । ହଠାତ୍; ଭୁସ୍‌କିନା; ତଡ଼ାକ୍‌କିନା; ଚଟାକ୍‌କରି—
তড়াক 1. Immediately; at once.
तड़ाक (ଯଥା—ସେ ଗାଧୋଇବାକୁ ନଇପାଣିକୁ ଗଲାବା ମାତ୍ରେ କୁମ୍ଭୀର
(ତଟାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାକୁ ତଟାକ୍ ଧରି ପକାଇଲା ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଣ୍ଣା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ।

୨। ସତ୍ୱର; ଚଞ୍ଚଳ—
2. Hastily; in hot haste.

ତଟାକ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଟାକ୍ (ଦେଖ)
Taṭāk kari — Taṭāk (See)
তড়াক করে,**তড়াক্ কর**
(ତଟାକ୍‌କିନା, ତଟାକ୍‌କିଟ, ତଟାକ୍‌କରି, ତଟାତ୍‌ଦିନ୍, ତଟାକ୍‌ଧିନ୍— ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଟାକ—ସଂ. ବି. (ତଟ=ତୀର+ଅକ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯହିଁରେ ଜଳ ତଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ତଟକୁ ଆଘାତ କରେ)—ତଡ଼ାଗ; ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—
Taṭāka — Tank; large pond.

ତଟାଗ—ସଂ. ବି. (ତଟ=ତୀର+ଅଗ୍ ଧାତୁ, ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)- ତଡ଼ାଗ; ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—
Taṭāga — Tank; large pond.

ତଟାଘାତ—ସଂ. ବି. (ତଟ+ଆଘାତ, ୭ମୀ ତତ୍)— ତଟାଦିରେ ଦନ୍ତର କରାଘାତ; ହସ୍ତୀ ଓ ବୃଷ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ବପ୍ରକ୍ରୀଡ଼ା; ଖୁରୁଖାଇବା—
Taṭāghāta — Butting or striking a bank, with the tusks or horns (such as the elephants striking their tusks and bulls their horns against a bank.
[ଦ୍ର—ହାତୀମାନେ ଦାନ୍ତରେ, ଷଣ୍ଢ ଶିଙ୍ଗ ଓ ଖୁରାରେ, ଘୋଡ଼ା ଟାପୁରେ ମାଟିକୁ କରିବା ଆଘାତକୁ ତଟାଘାତ ବୋଲାଯାଏ।]

ତଟାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଟାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taṭāt (etc) — Taṭāk etc. (See)

ତଟିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଟ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯାହାର ତଟ ଅଛି)— ନଦୀ—River.
Taṭinī
(ତଟୀ—ପୁଂ),

ତଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଈ)—
Taṭī — ୧। ତୀର; କୂଳ—1. Shore; bank.
୨। ଦେଶ—2. Country.
୩। ସ୍ଥାନ—3. Place.
୪। ଗଡ଼ାଣି—4. Slope.
୫। (ତଟ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ନଦ—
5. Big and comparatively shallow river.

ତଟୁ—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଟଟ୍ଟୁ)—
Taṭu — ୧। ଛୋଟ ଘୋଡ଼ା—1. Pony; tat.
টাটু — ଟପଟ ବେଲକୁ ବାଛ ବାଛ ଅଗେ ଅଦରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ତଟୁ।
टट्टू — ଭୁଞ୍ଜାସତରଣ. ଗୀତଲହରୀ।:
(ତଟ୍ଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶୀ ତଟୁ ଅଳ୍ପ ଖାଇ ବେଶୀ କାମ କରନ୍ତି ଜନ୍ତୁ ବଦେଶର ତଟୁମାନେ ବେଶୀ ଖାଇ ଅଳ୍ପ କାମ କରନ୍ତି। ଏହି ହି. ଟଟ୍ଟୁ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଟାଟ୍ ଆକାର ଧାରଣ କରି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି।]
୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭ୍ରମଣାଦି ଶ୍ରମସହିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ ଯିବାଆସିବା କରିପାରେ—
2. (figurative) A hard-working person; a person who can walk hard.

ତଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ଦୁଃଖ ଦେବା—
Tarḍ (root) — 1. To afflict.
୨। ଆଘାତ କରିବା—2. To hurt; to strike.
୩। ବନ୍ଧନ କରିବା—3. To bind.
୪। ତାଡ଼ନା ଦେବା; ଦଣ୍ଡ ଦେବା—4. To inflict punishment; to punish by beating.
୫। ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
To strike a musical instrument.
୬। (ଗଣିତ) ଗୁଣନ କରିବା—
6. (mathematics) To multiply (Apte).
୭। କହିବା—To speak (Apte)
୮। ଚକ୍ ଚକ୍ କରିବା—
8. To shine (Apte).
୯। (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—କୌଣସି ଗ୍ରହ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ବା ଅଂଶତଃ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
9. (astronomy) To strike against touch, obscure or eclipse partially (Apte).
୧୦। ପ୍ରହାର କରିବା; ମାଡ଼ ମାରିବା—
10. To beat (Apte),

ତଡ୍‌ତଡ୍—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ସତ୍ୱର; ଝଟିତି)—
Tarḍ-tarḍ — ୧। ତରତର; ଅତି ସତ୍ୱର; ଅତି ଉଦ୍‌ବେଗାନ୍ୱିତ
তাড়াতুড়ি — ହୋଇ—1. All in a hurry; in a bustle; in haste.
(ତଡ଼ବଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ—
2 Very busy.

ତଡ୍‌ବଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱରା)—୧। ତ୍ୱରା—
Tarḍ-barḍi — 1. Haste; hurry; bustle.
୨। କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା—2. Being busy with work.
(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଭାରି ତଡ଼ବଡ଼ି ଲାଗିଛି।)

ତଡ୍‌ରୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଡ଼)—ବୃକ୍ଷକୋଟର—
Tarḍ-ro — Hollow of a tree.

ତଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଟ; ପ୍ରା. ତଡ଼)—୧। ନଦ୍ୟାଦିର ତୀର; ବେଳାଭୂମି; ପ୍ରାନ୍ତ—1. Shore; strand.
Tarḍa
তট (ଯଥା—ଶିରିଜଙ୍କ ନିକଟରେ ଥିବା ସରକାରୀ ଅଫିସ ତଡ଼କୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ୍	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଭ୍ଯ	ଓ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଳ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

किनारा, करारा ବୋଲି ଯମୁନା ଖାଇ ଅସିଲଣି । ଦେ. ଅଣା ୨୮।୮।୨୮ ।]

୨ । କୂଅ, ନଈ ବା ଖଣି ଗାତର ଅଡଡ଼ା ବା ସିଧା କାନ୍ଥ—
2. Steep wall of a well or a deep hole.
(ଯଥା—ବାଲକଟି ଗଣ୍ଡିର ଖଣିର ସିଧା ତଡ଼ା ଧରି ଧରି ଗୋଟିଏ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଭର ଦେଇ ଦେଇ ୨ ଘଣ୍ଟା ପରେ ଖଣି ଉପରକୁ ଚଢ଼ି ଆସିଲା । ଦୈ. ଅଣା. ୨୩।୮।୨୮ ।

ତଡ଼(ଢ଼)ଉ—ଦେ. ବି.—୧ । ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ ଭଣ୍ଡାରଘରର Tarda(rdha)u ଜିନ୍ଷ ନେବା ଓ ହିସାବ ରଖିବା କରଣ ବା କାର୍ଯ୍ୟ
1. Accountant and store-keeper of a temple or a Rājā.
୨ । ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. A kind of ornament put on the foot.

ତଡ଼(ଢ଼)ଉ ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି.—ତଡ଼ଉ ୧ (ଦେଖ)
Tarda(rdha)u pattanāyaka Tardau (See)

ତଡ଼କା—ଦେ. ବି. (ସ. ତାଟଙ୍କ; ତାଡ଼ଙ୍କ)—୧ । ବୃତ୍ତାକାରରେ Tardakā ବଙ୍କା ହୋଇଥିବା ନାଲି ରଙ୍ଗ ଦିଆ ହୋଇଥିବା ତାଳପତ୍ର—
তড়কা तरकौ 1. A red-coloured palm leaf turned into a circle.
[ବି—ଏହା ପାନଅ, ଫରୁଆ, ଅଳତା, ସିନ୍ଦୁର, ହଳଦି ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଝିଅ ଓ ବୋହୂଘରମାନଙ୍କୁ ବେଭାରରେ ପଠା ଯାଏ ।]
୨ । ତାଳପତ୍ର ପରି ତଡ଼ଙ୍କା କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ—
2. A kind of ear-ring.
୩ । ଧଡ଼କା; ଧମକ—3. Threat.
୪ । ମୂଷଳଧାରରେ ବର୍ଷା—
4. A very heavy shower.

ତଡ଼କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଧମକାଇବା; ଧଡ଼କାଇବା—
Tardakā(ke)ibā 1. To threaten.
ধড়কান ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—
धुड़कना 2. To frighten.

ତଡ଼କି—ଦେ. ବି.—ତଡ଼କା ୨ (ଦେଖ)
Tardaki Tardakā 2 (See)

ତଡ଼ଙ୍ଗ୍ ତଡ଼ଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ତଡ଼ାତଡ଼ି;
Tardang tardang ଶୀଘ୍ରଶୀଘ୍ର; ଝଟପଟ—
Quickly; instantly; speedly.

ତଡ଼ତଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ଲତାବିଶେଷ, ଯେ କି ବାଲିରେ ଜନ୍ମେ—
Tardatardua Chamissoa Nodiflora (a wild creeper).

ତଡ଼ତି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ଝଟିତି; ତୁରିତ)—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Tardati At once; very soon.
তাড়াতাড়ি ଏ କଥା ଅତି ଜଲ୍ପପତି
तड़ाक पड़ाक ପାଣ୍ଡିରେ ଲେଖିବେ ତଡ଼ତି—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତଡ଼ପ—ଦେ. ବି. (ସ. ତଳ୍ପ=ଶଯ୍ୟା)—୧ । (ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କ Tardapa ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ର—
1. Good and fine cloth.
ବସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପକାଇ ତଳକୁ, ତଡ଼ପସର୍ଗି ହୋଇଲେ ।
ଯାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ଜ୍ୱାଇଁ ଓ ମାମୁଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସଙ୍ଗେ ପଠାଯିବା ପାଞ୍ଚିଲୁଗା—
2. The cloth, Pāñchi by name, sent along with the formal marriage invitations to the son-in-law and the maternal uncle.

ତଡ଼ପ ନାୟକ—ଦେ. ବି—ପିନ୍ଧିବା ସମୟରେ ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ Tardapa nāyaka ପରିଧାନ କରିବା ବସ୍ତ୍ରକୁ ଆଣି ଦେବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—A servant who presents a cloth to a Deity or Rājā for wearing.

ତଡ଼ପ ଲାଗି—ଦେ. ବି. (ସ. ତଳ୍ପ+ଲଗ୍ନ)—ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର Tardapa lāgi ପରିଧାନ ବିଧି—The ceremony of Rājās and Deities putting on cloth.
ଦେ. ବିଣ—ତଡ଼ପ ବା ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଥିବା—
Wearing cloth.

ତଡ଼ବଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ୱରା)—୧ । ଶୃଙ୍ଖଳା; ତରତର—
Tardabardi 1. Haste; bustle.
তাড়াতাড়ি; তড়ীঘড়ী ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନବସର—
हड़बड़ि 2. Want of leisure.
(ତଡ଼ବଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଧୂମ୍‌ଧାମ୍; ଗୋଳମାଳ—
3. Ado; confusion.
ଦେ. ବିଣ—ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ; ଚଞ୍ଚଳଆ; ଅତର୍କିଆ—
Speedy; hasty.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଶୀଘ୍ର—1. Quickly.
୨ । ତୁରିତ—2. In haste; in a hurry.

ତଡ଼ବେଗ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସ. ତ୍ୱରା+ବେଗ)—
Tarda-bega ତଡ଼ବଡ଼ି (ଦେଖ)
(ତଡ଼ବେଗି, ତଡ଼ବେଗେ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tardabardi (See)
ତାକୁ ତଡ଼ବେଗେ ପୁଣି ଘଷିଲେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ତଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ତଡ଼ ଧାତୁ=ଆଘାତ, ପ୍ରହାର କରିବା)—
Tardā ୧ । ତୀର—1. Shore; strand.
তট ୨ । ମୋଟ ଠେଙ୍ଗା; ଧଡ଼ା; ଲଗୁଡ଼—
तट 2. Cudgel.
সোটা ୩ । ବିତାଡ଼ନ; ତଡ଼ିବା—
सौंटा 3. Driving away; expulsion; ejectment.
তাড়া
घुड़की, निकाल ୪ । ଗଛଆଦିକୁ ଭୂମିରୁ ତାଡ଼ିବା କର୍ମ; ବୃକ୍ଷାଦିର
উখাড় ସମୂଳୋତ୍ପାଟନ—
उखाड़ 4. Uprooting; eradication.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଠେଁସା — ୫ । ଠେଁସିବା—5. Pushing.

ठेला — ୬ । ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଠେକ ସାହାଯ୍ୟରେ
झंड़ा — ଅନ୍ୟ ଭାରି ବସ୍ତୁକୁ ଠେଲିବାକୁ ବା ଘୁଞ୍ଚାଇବାକୁ ହୁଏ—
6. A leverbar.

ବିଣ—୧ । ଠେଁସା; ଅବାଧ୍ୟ—1. Insubordinate.

୨ । ବହିଷ୍କୃତ—2. Driven away.

ତଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତଡ୍, ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ)—
Tarḍā(rḍe)ibā — ୧ । (ତଡ଼ିବାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ) ଦୂର
ताड़ान — କରାଇବା—1. To cause to be driven
ढकेलना, हाँकना — away or expelled.
उखड़वाना — ୨ । (ଛାଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) (ଗଛର ମୂଳକୁ)—
ହଣାଇ ଖୋଳାଇ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଇବା; ଉତ୍ପାଟିତ
କରାଇବା—2. To cause to be uprooted.

୩ । (ମାଟି, ପଥରଆଦି) ଖୋଳାଇ ବାହାର କରାଇବା—
3. (mud, stones etc) To cause to be dug out.

୪ । (ଭୂମିକୁ ହଳଦ୍ୱାରା) ଚଷାଇବା—
4. To cause to be ploughed.

ଅନଙ୍ଗ ଲଙ୍ଗଳେ ତଡ଼ାଇଲ ହେ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତଡ଼ା(ଢ଼ା)ଉ—ଦେ. ବି—୧ । ତଡ଼ଉ ୨ (ଦେଖ)
Tarḍā(rḍhā)u — 1. Tarḍau 2 (See)

ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମରେ ତଡ଼ାଉ, ନୂପୁର, ମୁଦ୍ରିକା ମଣ୍ଡିତ ଅଙ୍ଗୁଳିର—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

୨ । ପୋଷାକ—2. Dress.

ମଣିମୟ ତଡ଼ାଉ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲଗି କରି,
ଜଲଦେ ବିଜୁରି ଝଲକ ଦେଲେ ନାରୀ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ତଡ଼ାକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—୧ । ତଟାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tarḍāk (etc) — 1. Taṭāk etc (See)

୨ । ଢୋଲ, ବାଡ଼ବାଡ଼ ପିଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
2. High sound of beating drum.

ତଡ଼ାକ—ସଂ. ବି (ତଡ଼୍ ଧାତୁ ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବୃହତ୍
Tarḍāka — ପୁଷ୍କରିଣୀ—Tank; large pond.

ତଡ଼ା ଖା(ପା)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାଡ଼ନ)—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି)
Tarḍā khā(pā)ibā — କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହେବା—
ताड़ा खाओया — To be driven away or expelled.
निकाला होना

ତଡ଼ାଗ—ସଂ. ବି (ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଗ)—
Tarḍāga — ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—Tank; large pond.

[ଦ୍ର—୨୦୦୦ ହାତ ଦୀର୍ଘ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ଥିବା ଚତୁରସ୍ର ଜଳାଶୟକୁ ତଡ଼ାଗ ବୋଲାଯାଏ—ବଶିଷ୍ଠସଂହିତା; ଯେଉଁ ପୋଖରୀରେ ପଦ୍ମଆଦି ଜଳଜ ଗୁଳ୍ମମାନ ଉଠିବା ଭଳି ଗଭୀର ଜଳ ଥାଏ—ଅପ୍ରେ ।]

ତଡ଼ାଘାତ—ସଂ. ବି (ତଡ଼+ଆଘାତ, ୭ମୀ ତତ୍)—ତଟାଘାତ (ଦେଖ)
Tarḍāghāta — Taṭāghāta (See)

ତଡ଼ାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଟାକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tarḍāt (etc) — Taṭāk (etc) (See)

ତଡ଼ାତଡ଼୍—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରିତ; ସତ୍ୱର)—ଅତିସତ୍ୱର
Tarḍātarḍ — 1. Hastily.
তাড়াতাড়ি — ୨ । ଅତିଶୀଘ୍ର; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—2. Immediately.
ताड़ाक पड़ाक — ୩ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ତାସା ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ—
তড়তড় — 3. The sound of striking a shallow
तड़ातड़ — kettle-drum with sticks.

୪ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ବର୍ଷିବାର ଶବ୍ଦ—
4. The sound of a heavy downpour.

ତଡ଼ାତଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଡ଼ନ)—୧ । ଗଛ ଆଦିର ମୂଳକୁ
Tarḍātarḍi — ଖୋଳିବା—1. Uprooting of trees etc.
তাড়াফোড়া — ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଠେଲାଠେଲି—2. Jostling.
उखड़ाउखड़ी — ୩ । ପରସ୍ପର ଠେଁସାଠେଁସି ହୋଇ କଥାଭାଷା
ठँसाठँसी — କରିବା—3. Quarrelling with each other
ढकेलाढकेली — during conversation,
ठेलमठेला — ୪ । ଦୂର କରିଦେବା—4 Driving away.
লাঠালাঠি — ୫ । (ବହୁବଚନ) ଠେଙ୍ଗା ବାଡ଼ି ଆଦି ବହୁ ପ୍ରହରଣାସ୍ତ୍ର—
लाठसोंटा — 5. Sticks and cudgles.
তাড়াতাড়ি — ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପରକୁ ଠେଲୁଥିବା—
हड़बड़ी — Pushing each other.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଡ଼ବଡ଼; ଭୂରଭୂରବେ; ଭୁରନ୍ତ—
In a hurry

ତଡ଼ାତାବୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଧନ୍ଦା; କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା—
Tarḍātāburḍa — Busy engagement.

ତଡ଼ାତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ ଓ କ୍ରି ବିଣ—ତଡ଼ାତଡ଼ି (ଦେଖ)
Tarḍāturḍi — Tarḍātarḍi (See)

ତଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (କାନ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିବା;
Tarḍā parḍibā — ଡାବଦା ହେବା; ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା—(the ears)
তালাপড়া — To be stunned.
तड़पना, सुनहोना — (ଯଥା—ମୃଦଙ୍ଗମାଡ଼ ଶୁଣି ମୋ କାନ ତଡ଼ା ପଡ଼ିଲା ।)

ତଡ଼ାବଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଡ଼ବଡ଼ (ଦେଖ)
Tarḍābarḍā (rḍi) — Tarḍabarḍi (See)

ତଡ଼ା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Tarḍā ji he)bā — 1. To be driven out.
তাড়ান হওয়া — ୨ । ଛାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
2. To be uprooted.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ସ୍ଥ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

ତଡ଼ି—ସ. ବି. (ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+ଭାବ. ଇ)—
Tardi ୧ । ଆଘାତ—1. Stroke.
୨ । ପ୍ରହାର—2. Beating.
ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ଆଘାତକାରୀ—Striking.
ଦେ. ବି (ସ. ତଟ)—ତୀର; କୂଳ—
Shore; strand.

ତଡ଼ିଘଡ଼ି—ଦେ. ବି. ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଡ଼ିବଡ଼ି (ଦେଖ)
Tardighardi Tardabardi (See).

ତଡ଼ିତ୍—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍)—
Tardit ୧ । କ୍ଷଣପ୍ରଭା; ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—
1. Lightning
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି—2. Electricity.
[ଦ୍ରବ୍ୟ—ପଦାର୍ଥବିଶେଷର ଆଘାତ ବା ଘର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣୀ (positive) ଓ ବିଯୋଜନୀ (negative) ଶକ୍ତି (power) ଉଦ୍ଭୂତ ହୁଏ, ତାକୁ ତଡ଼ିତ ବା ତାଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି (electricity) ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଉତ୍ତାପ ଓ ଆଲୋକ ପରି ଶକ୍ତିବିଶେଷ । ପ୍ରଥମେ ଏହା ମେଘରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବାର ଜଣା ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ କୌଶଳରେ ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ଉତ୍ପାଦିତ କରି ଏହାକୁ କିଯୋଜିତ ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ନାନାବିଧ ଅସାଧ୍ୟ ଓ ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଯଥା—ଦୂର ଦେଶକୁ ବାର୍ତ୍ତା ଅଦାନପ୍ରଦାନ, ଯାନାଦି ଚାଳନ, ଆଲୋକଦାନ, ଚିକିତ୍ସା, ମୋହନ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ଗିଲ୍ଟ କରିବା, ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ଜୀବଙ୍କୁ ପ୍ରାଣରେ ମାରିବା ଯନ୍ତ୍ର ଆଦି) ବିକଳୁଦନ ସାଧିତ ହେଉଅଛି । ଏହି ଶକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଚୁମ୍ବକ-ଶକ୍ତି (magnetism)ର ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଯାଇ-ଅଛି । କୃତ୍ରିମ ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି କେତେକ ଧାତୁ ଓ ଦ୍ରାବକର ସଂଶ୍ଳେଷଣ ଓ କେତେକ ପଦାର୍ଥର ଘର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।]

ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ପ୍ରଭା, ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tardit-prabha ବିଦ୍ୟୁତର ଆଭାଯୁକ୍ତ—
(ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) Shining like lightning,

ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ତଡ଼ିତ୍+ପ୍ରଭା; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବିଦ୍ୟୁତର
Tardit-prabhā ତେଜ—1. The halo of lightning; electric flash.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍କନ୍ଦଙ୍କର ଏକ ମାତାଙ୍କ ନାମ—
2 Name of one of the foster-mothers of Skanda (M. W.)
ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପ—
Feminine form of Tardit prabha.

ତଡ଼ିତି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Tarditi At once; very soon; immediatly.

ତଡ଼ିତ୍ବାନ୍—ସ.ବି. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବତ୍)—୧ । ମେଘ—
Tarditvān 1. Clouds.
୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ିଯୁକ୍ତ ମେଘ—
2. The thunder clouds.
୩ । ମୁସ୍ତକ—3. Head.
(ତଡ଼ିତ୍ବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ତଡ଼ିତ୍ଗର୍ଭ (ଦେଖ)
1. Tardit garbha (See)

ତଡ଼ିଦାଭ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ତଡ଼ିତ୍+ଆଭା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଦ୍ୟୁତର
Tardidābha ଆଭାଯୁକ୍ତ—Flashing like lightening.
(ତଡ଼ିଦାଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଡ଼ିଦାଭା—ସ. ବି. (ତଡ଼ିତ୍+ଆଭା; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଦ୍ୟୁତର ତେଜ—
Tardidābhā Flash of lightening.
ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ତଡ଼ିଦାଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Feminine form of Tardidābha.

ତଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଦୂର କରିଦେବା; ବାହାର କରିଦେବା—
Tardi debā 1. To drive away; to expel.
ତାଡ଼ିୟେ ଦେଓୟା ୨ । ଘୁରୁଡ଼ାଇବା; ଘଉଡ଼ାଇବା—
ढकेलदेना 2. To scare away.
୩ । ଠେଲିଦେବା; (କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ) ପେଲିଦେବା; ଠେସି ଦେବା—3. To push from behind; to push down; to push off.
୪ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଲାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା—
4. To drive.

ତଡ଼ିଦ୍ଗର୍ଭ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ଗର୍ଭ, ବହୁବ୍ରୀହି; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ+ଗ
Tardidgarbha =ଦ୍ଗ—୧ । ଯାହା ଗର୍ଭରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଅଛି—
(ତଡ଼ିଦ୍ଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Charged with lightening or electricity.
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ବିଶିଷ୍ଟ—2. Electric.
ସ. ବି.—ମେଘ—Cloud.

ତଡ଼ିଦ୍ବେଗ—ସ. ବି.—(ତଡ଼ିତ୍+ବେଗ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tarditbega ୧ । ତଡ଼ିତର ବେଗ—
(ତଡ଼ିଦ୍ବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. The speed of lightening.
୨ । (ରୂପକ, କର୍ମଧା) ତଡ଼ିତର ବେଗ ପରି ବେଗ ବା ଗତି; ଶୀଘ୍ରଗତି—
2. Speed like that of the lighting; quick speed; lightning speed.
ସ. ବିଣ. କ୍ଲୀ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତଡ଼ିତର ଗତି ପରି ବେଗବାନ୍—Quick in step or speed like the lightning.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତଡ଼ିଦ୍ବାସଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଡ଼ିତ୍ + ବାସସ୍; ସନ୍ଧିଦ୍ବାରା ତ୍+ବା
Tardidbāsah =ଦ୍ବା; ତଡ଼ିଦ୍ବାସସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବିଦ୍ୟୁତ ପରି ଝଟକୁଥିବା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା—Wearing a bright or dazzling garment.

ତଡ଼ିନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ବା ସ୍ଥାନା-
Tardinebā ନ୍ତରକୁ) ଦୂର କରି ନେବା; ବାହାର କରିନେବା—
ତାଡ଼িয়ে লওয়া 1. To drive away (from or to a
ढकेललेना place.)
୨ । (କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ) ଠେଲି ନେବା; ପେଲି ନେବା; ଠେସି ନେବା—
2. To push from behind (from or to a place.)
୩ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଲାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା; ଓଡ଼ାଇବା—
3. To drive (cattle or carriage).
(ଯଥା—କଅଣ କହିବି ଆଉ, ସେ ବଳଦଙ୍କୁ ଇମିତି ବେଗରେ ତଡ଼ି ନେଲା ଯେ, ଗାଡ଼ିଟା ଯାଇଁ ଘଣ୍ଟାକେ ପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।)
୪ । ଯେନକେନ ପ୍ରକାରେ ବା କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିନେବା—4. To manage an affair with much difficulty or anyhow.
(ଯଥା—ମୋ ହାତରେ ଟଙ୍କା ପଇଶଟା ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଏ ବର୍ଷର କାମଟା ତଡ଼ିନେବି ।)
୫ । (ଭଲ ସମୟକୁ) ଘୁଞ୍ଚାଇ ନେବା; ପକାଇ ରଖିବା—
5. To keep pending; to postpone a matter.
(ଯଥା—ବୁଝିବୁ ବୁଝିବୁ ବୋଲି ତ କଅଣ କଥାଟାକୁ କେତେ ଦିନ ତଡ଼ି ନେଲୁଣି, ଆଉ କେତେଦିନ ଯିବ ?)

ତଡ଼ିନ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ସ୍ବରୂପାର୍ଥେ. ମୟ)—ତଡ଼ିତ୍ ସ୍ବରୂପ
Tardinmaya ଆଭାଯୁକ୍ତ—Flashing like lightning;
(ତଡ଼ିନ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) having lightning flashes.

ତଡ଼ିବଡ଼ି—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ବର—
Tardibardi At once; immediately

ତଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତଡ୍ ଧାତୁ=ତାଡ଼ନ, ଆଘାତ)—
Tardibā ୧ । ଦୂର କରି ଦେବା; ବାହାର କରି ଦେବା; ବଳ-
ତাড়ান্ ପୂର୍ବକ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା—
बिड़ाना ढकेलना 1. To drive away; to expel.
ସମ୍ଭାଷଣ କ କଲ ରମ୍ଭା ସଦୃଶ ବାଳୀ ଦେହାକୁ ଦୂରୁ ଦେଖି ତଡ଼ିଲ ରେ ।
ବଦସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
(ତଡ଼ା (ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ) ୨ । ଠେଲିବା; ବଳପୂର୍ବକ ପଛ
(ତଡ଼ା ଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) ଆଡ଼ୁ ଆଗକୁ ପେଲିବା—
2. To push with force from behind.

୩ । ବଳପୂର୍ବକ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇବା—
3. To attack with force; to set upon; to chase.
୪ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଲାଇବା; ଓଡ଼ାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା—
4. To drive (cattle).
୫ । ହୁରୁଡ଼େଇବା; ଘଉଡ଼ାଇବା—
5. To scare away; (animals) by chasing.
୬ । ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଠାଇ ଦେବା—
6. To eject a person from an occupied place.
୭ । (ଅକର୍ମକ)—ନିଜେ ଠେଲି ହେବା—7. To push in; to push oneself; to push off.
(ଯଥା—ବଳଦଟା ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଲାଗିବାରୁ ଭାର ତଡ଼ୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ତଡ଼ିବାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା କିମ୍ବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ତଡ଼ିଦେବା, ତଡ଼ିନେବା, ତଡ଼ିଆଣିବା ।]

ତଡ଼ିହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଡ଼ିବା ୬ (ଦେଖ)
Tardihebā Tardibā 6 (See)
ତଡ଼ିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—To be pushed aside.

ତଡ଼ୁକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ବରିତ)—ତଟାକ୍ (ଦେଖ)
Tarduke Taṭāk (See)
ସଜ କରି ତଡ଼ୁକେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଚଢ଼ିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅବ ।

ତଡ଼େଦମ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଆ)—ଖଡ଼େଦମ୍ (ଦେଖ)
Tardedam Khardedam (See)

ତଡ଼ଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ତଡ଼ାଉ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tardhau (etc) Tardau etc (See)

ତଢ଼ାଉ—ଦେ. ବି—ତଡ଼ାଉ (ଦେଖ)
Trdhāu Tardāu (See)
ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କର ତଢ଼ାଉ ୩୫୧୪୦ ମାତ୍ର । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି;
ଜଗବନ୍ଧୁ, ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ତଣିଆ(ଆଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଇପି ପିନ୍ଧା ମୋଟା ଲୁଗା,
Taniā(ān) ଏଥିରେ ଚଉଡ଼ା ନାଲି ଧଡ଼ି ଥାଏ; ତଣିର—
ତଣିଆ—ଲୁଗା } ଅନ୍ୟରୂପ A coarse cloth with thick red border, put on by women.
ତଣିଆ—ଶାଢ଼ୀ

ତଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସଙ୍କଟ; ସଂ. ଦାନ୍ତ=ଦମନ)—
Tanṭā ୧ । ଗୋଳମାଳ; ଅଡୁଆ; ପ୍ରପଞ୍ଚ—
लेठा 1. Complication; confusion.
टन्टा ୨ । ସଙ୍କଟ; ଆପଦ—2. Danger; trouble; risk.
୩ । ଅଡ଼ଇ—3. Fix; awkward position.
୪ । ଉଭୟସଙ୍କଟ—4. Dilemma.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଓ	ଡ଼

୫ । ଦାୟିତ୍ୱ — 5. Responsibility.

বর্শা ୬ । ଭେଣ୍ଡା —
বল্লম 6. Harpoon.

টোটা ଦେ. ବ — ଠୋଣ୍ଠା; କାର୍ତ୍ତୁଜ —
टोटा Cartridge.

ଟଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା — ଦେ. କି. (ସଂ. ତ୍ରୋଣ୍ଠୀ = ଚୋଣ୍ଟ; ବେକର ସାମନା ପାଖ; ମନୁଷ୍ୟର ଚୋଣ୍ଟକୁ ଧଇଲେ ମନୁଷ୍ୟ କାବୁ ହୋଇ ରହେ; ସଂ. ଦାନ୍ତ = ଦମନ) — ୧ । ଅଡ଼ଙ୍କରେ ପକାଇବା; ଦଣ୍ଡେଇବା; ଅପଦରେ ପକାଇବା; ବେକାବୁ କରିବା — 1. To put a person in trouble or awkward position to corner a person, to embarass.
Tanṭā(ṇṭe)ibā
কণ্ঠেফেলা
डंटाना, डाँटना
টুঁটীধরা
पट्टापकड़ना

୨ । ଗଳାଧକ୍କା ବା ଟଣ୍ଟିଆ ମାରିବା — 2. To give a push with the palm on the throat; to collar a person.

୩ । (ପାଣି ବା ପ୍ରାଣ) ଟଣ୍ଟି ବା କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବା — 3. (water or life) To rise up to the neck.
(ଯଥା — ବଢ଼ି ପାଣି କଣ୍ଢେଇବାକୁ ଟଣ୍ଟାଇଲାଣି; ତା ପ୍ରାଣ ଆସି ଟଣ୍ଟାଇଲାଣି, ସେ ମରିବାକୁ ବସିଲାଣି ।)

ଟଣ୍ଟି — ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଣ୍ଟ = ମନୁଷ୍ୟର କଣ୍ଠର ଗୋଲକ ବା ଶଙ୍ଖୀ, ତୁଳ = ଇଂ. ଥ୍ରୋଟ) — ୧ । ଚୋଣ୍ଟ; ଗଳା; ବେକର ସାମନା ଅଂଶ; ଶଙ୍ଖୀ — 1. Throat; the front part of the neck.
Tanṭi
টুংটি, টুটি
टेंटवा, टेंटुआ

୨ । ଗଳାର ଭିତର କଣ୍ଠନାଳୀ ଯେଉଁ ନଳୀବାଟେ ଖାଦ୍ୟ ପେଟକୁ ଯାଏ — 2. Gullet.

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା — ନଦୀବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି)ର କଣ୍ଠ ଦେଶ — 3. The portion below the top of a thing (e. g. an embankment).

୪ । ଗଳାର ସ୍ୱର — 4. One's voice.
(ଯଥା — ଟଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା ।)

[ଦ୍ର — ଟଣ୍ଟି ବା କଣ୍ଠନାଳୀବାଟେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ତାକୁ ଚପି ଦେଲେ ବା କାଟି ଦେଲେ ପ୍ରାଣୀ ମରିଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ବେକ ହାଣି ଜୀବକୁ ଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ ବଳି ଦିଅନ୍ତି, ମୁସଲମାନମାନେ ଟଣ୍ଟି କାଟି ଜୀବକୁ ହଲାଲ କରନ୍ତି । ଏହି ଟଣ୍ଟି ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶତ୍ରୟର ବଉଳ ନାମ କ୍ରମରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ଯଥା — ଟଣ୍ଟି ଓ ଗଳା = ବେକର ସାମନା ପାଖ — Throat. କଣ୍ଠ ଓ ବେକ = ସମୁଦାୟ ଗଳଦେଶ — Neck. ବେକମୁଣ୍ଡା = ବେକ ପଛଅଡ଼ — Nape of the neck; Nape]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — ଘରର ଓଳିମୁଣ୍ଡରେ ବସାଯିବା ଖପରିଲ, ଯାହାର ତଳେ ଗୋଟିଏ ଦାନ୍ତିଆ ବାହାରିଥାଏ ଏବଂ ଏ ଦାନ୍ତିଆ ଓଳିମୁଣ୍ଡର ବାଉଁଶରେ ଅଟକି ରହେ — Earthen flat tile having a spout below it which keeps it attached to the end of the eaves of a tile-thatched house.

ଟଣ୍ଟିଆ — ଦେ. ବି — ବେକର ଆଗ ପାଖରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ମରାଯିବା ଧକ୍କା; ଚୋଣ୍ଟିଆ; ଗଳଥା — A push with palm on the throat.
Tanṭiā
গলাধাক্কা
गरदनियाँ

ଦବେକ ପଛରୁ ଲଗାଏ ଟଣ୍ଟିଆ । କଥାନାଥ — ନବେଦନ ।

[ଦ୍ର — ବେକ ପଛରୁ ଧକ୍କାକୁ ହାବୁକା ଓ ଆଗର ଧକ୍କାକୁ ଟଣ୍ଟିଆ ଓ ଗଳଥା କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଟଣ୍ଟିଆକୁ ହାବୁକା ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଟଣ୍ଟିଆ ଦେବା — ଦେ. କି — ହାତର ରେଖା ଟଣ୍ଟିରେ ବା ବେକରେ ଦେଇ ଧକ୍କା ଦେବା — To give a push with the extended palm on the throat or neck.
Tanṭiā debā
গলাধাকা দেওয়া
गरदनी देना

ଟଣ୍ଟିକଟା — ଦେ. ବି — ୧ । ପ୍ରାଣନାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚୋଣ୍ଟର ନଳୀକୁ କାଟିବା — 1. Cutting of the throat or gullet.
Tanṭikaṭā
টুঁঠিকাটা, গলাকাটা
गलाकाटना

୨ । ଗୋରୁଙ୍କର ଘୁଡ଼ୁକାରୋଗ; ଘୁଡ଼ୁକା (ଦେଖ) 2. Ghurdukā (See)

୩ । ଯେ ଧନ ଅପହରଣ ଲୋଭରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଟଣ୍ଟି କାଟି ମାରିପକାଏ; ଖଣ୍ଟ; ଠଗ — 3. Cut-throat; thug.

ଦେ. ବଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) — ୧ । ଅବିଶ୍ୱାସୀ; ଦଗାଦାର — 1. Untrustworthy; fraudulent; dangeruos (person).
গলাকাটা
गलाकटा

ପରଲେ ନ ଯିବୁ ଟଣ୍ଟିକଟାକୁ,
ପରଲେ ନ ଯିବୁ ଚୁଟକିଆକୁ । ପ୍ରବଚନ ।

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଟଣ୍ଟି କାଟିବା ପରେ ତା ଠାରୁ ଅପହୃତ (ଧନ) — 2. (property) Taken from a person after killing him by cutting his throat.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠକେଇବୃତ୍ତି ଲବ୍ଧ (ଧନ); ଅସଦ୍ ଉପାୟରେ ଲବ୍ଧ (ଧନ) — 3. (property) Earned by cheating or by evil means.

ଟଣ୍ଟି କଟାକଟି — ଦେ. ବ — ପରସ୍ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା — Mutual harming.
Tanṭi kaṭākaṭi
টুঁটি কাটাকাটি
गला काटाकाटि

ବଣ — ପରସ୍ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ — Harming each other.

ଟଣ୍ଟି କାଟିବା — ଦେ. କି — ୧ । ଗଳା କାଟିବା — 1. To cut the throat.
Tanṭi kāṭibā
টুঁটি কাটা
गला काटना

୨ । ଗଳା କାଟି ମାରିଦେବା — 2. To kill by cutting the throat.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ପ୍ରତିଷଙ୍ଗ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟ୍ଟାଳି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଟ୍ଟାଳୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୩ । ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—3. To ruin a person; to cause ruin (of a person)

(ଯଥା—ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ବାପମାଆଙ୍କର ତଣ୍ଟି କାଟିଦେଇ ଯୁବକ ପୁତ୍ର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଗଲା ।)

୪ । ଦଗା ଦେବା; ଠକିବା—

4. To cheat; to commit fraud.

ଅଣ୍ଟି ଛୁରି ତଣ୍ଟି କାଟେ—ପ୍ରବଚନ ।

ତଣ୍ଟି ଘା(ଘାଅ)—ଦେ. ବି—୧ । ଗଳବ୍ରଣ—
Taṇṭi ghā(ghā-a) 1. A boil on or in the throat.
ଗଲକ୍ଷତ ୨ । ଗୋରୁମାନଙ୍କର କଣ୍ଠନାଳୀର ଘାଅ ଓ ଫୁଲା; ଗୋରୁ-
गरदुआ ମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—2. A cattle disease accompanied by swelling of the throat.
ଗଲାଗ୍ରହ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)— ୩ । ଗଳଗ୍ରହ—
गलेका ढोलना 3. A burden on one's shoulder.

(ଯଥା—ସେ ମୋର ତଣ୍ଟି-ଘା ହୋଇ ରହିଛି ।)

ତଣ୍ଟିଚିପା—ଦେ. ବି—୧ । ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ମାରି ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ
Taṇṭichipā ଗଳା ଚିପିବା—1. Choking up the
टुँटिटिपा, গলাটিপা throat in order to kill (a person)
गलाटिप strangling.

୨ । (କୌଣସି ଲୋକର) ଗଳାକୁ ଚିପି ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯିବା ଦଣ୍ଡ ବା କଷ୍ଟ ବା ଆଘାତ—
2. An assault caused by choking up the throat (of a person).

୩ । ଠକେଇ—Cheating; fraud.

୪ । ଠକେଇ ବା ଅସତ୍ ଉପାୟରେ ଧନ ଅର୍ଜନ—
4. Earning property by cheating or evil means.

(ଯଥା—ମୋତେ ସିମିତି ତଣ୍ଟିଚିପା ବୃତ୍ତି ଆସେ ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରକୁ ଗଳା ଚିପି ମାରିପକାଇ ତା ଠାରୁ ପାଇବା ଅପହୃତ (ଧନ)—1. (property) Taken from a person after strangling him.

୨ । ଠକେଇ ବା ଅସତ୍ ଉପାୟରେ ଲବ୍ଧ (ଧନ)—
2. (property) Earned by cheating or evil means.

୩ । ଯେ ପରର ଗଳା ଚିପି ମାରେ—
3. A strangler; one who commits murder by s t[illegible]g.

ତଣ୍ଟି ଚିପିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଳା ଚିପିବା—
Taṇṭi chipibā 1. To press the throat of a person.

[ଦ୍ର—ଗଳା ଚିପିଲେ ଶ୍ୱାସନଳୀ ରୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୁଏ ଓ ପ୍ରାଣୀ ମରିଯାଏ ।]

गलाटिपा ୨ । ଗଳା ଚିପି ମାରିପକାଇବା—
टेटुआ टीपना; गला घोँटना 2. To strangle to death.

୩ । (ଲୋକକୁ) କଷ୍ଟ ଦେବା; ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା—
3. To oppress.

୪ । ଠକେଇ ବା ଅତ୍ୟାଚାରଦ୍ୱାରା ଧନ ଉପାର୍ଜନ କରିବା—
4. To earn property by cheating or evil means or by harrassment.

(ଯଥା—ଯେ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜାଙ୍କର ତଣ୍ଟି ଚିପି କୋଠୀଘର ସାଜେ, ସେ କି ଭଲ ରାଜା ?)

ତଣ୍ଟି ଝୁଣିବା—ଦେ. କି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତୋଟିକୁ ଜୋର କରି ଧରିବା
Taṇṭi jhuṇibā (ରୂପକାର୍ଥ); କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
অতি বিরক্ত করা ଜଗର କରି ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
गला घोँटना (figurative) To trouble a person with importunities.

(ଯଥା—ମୁଁ ଖାତକ ପାଇଁ ଜାମିନ ହୋଇଥିଲି ବୋଲି ମହାଜନ ସବୁବେଳେ ଆସି ମୋ ତଣ୍ଟି ଝୁଣୁଛି ।)

ତଣ୍ଟି ଧରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଳା ଦରଜ ହୋଇ ଫୁଲିବା—
Taṇṭi dharibā 1. Inflamation of the throat.
টুটিধরা, গলা ধরা ୨ । ଗଳା ସ୍ୱର ବିକୃତ ହେବା ବା ବସିଯିବା—
गलापकड़ना 2. Hoarseness of the voice.

ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଡ଼ଙ୍କରେ ପକାଇବା ବା ଜୋର କରି ଧରିବା ବା ଜଗର କରି ଧରିବା—
1. To hold a man by the neck; to hold a man tight (actually and figuratively).

୨ । (କୌଣସି ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ) ତୋଟିରେ ଅଟକିବା—
2. To stick in the throat.

ତଣ୍ଟି ଧାନ ଉଷୁଆଁ(ଷୁଆଁ) ହାଣ୍ଡି ପରି ଗର୍ଜିବା—ଦେ. କି—ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ ହେବା
Taṇṭi dhāna ushā̃ (shuā̃) hāṇḍi pari garjibā
One voice becoming hoarse.

ତଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଶର୍ଦ୍ଦି ଯୋଗୁଁ ଗଳାର ସ୍ୱର ବିକୃତ ହେବା
Taṇṭi paṛibā ବା ଶୁଣି ନ ଯିବା—
গলা বসেযাওয়া The state of the voice becoming
गलापड़ना, गलाबैठयान inaudible.

ତଣ୍ଟି ପଡ଼ିଯିବା
ତଣ୍ଟି ବସିବା ଅନ୍ୟରୂପ
ତଣ୍ଟି ବସିଯିବା

ତଣ୍ଟିଫୁଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଗୋରୁଙ୍କର ଘୁଡ଼ୁକା ରୋଗ—
Taṇṭi phulā ଘୁଡ଼ୁକା (ଦେଖ)
গলাফুলা 1. Ghurḍukā (See).
घूरका; गलाफुलना ୨ । ଶର୍ଦ୍ଦି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ଗଳା ଫୁଲିବା ରୋଗ—2 The swelling of the throat.

୧	ଋ	ଢ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏଂ	ହ୍ୟ	ଢ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

ତଣ୍ଟିବନ୍ଧା—ଦେ. ବ—ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗବିଶେଷ—A cattle disease resulting in the choking of the throat.
Tanṭi bandhā

ତଣ୍ଟିମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କଥା କହିବା—To speak in a loud voice.
Tanṭi melibā
ଗଲାକରে বলা **गला फाड़ना**
ଶ୍ରମ ଗାଢ଼ା ଚେଡ଼ି ଚୋଲେ ତଣ୍ଟିମେଲି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ତଣ୍ଟି ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେକକୁ ମୋଡ଼ି ମାରି ପକାଇବା—To wring a person's throat or neck.
Tanṭi morḍibā
ঘাড় ভাঁগা **गला मरोड़ना**

ତଣ୍ଟିରେ ଖୁରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଲା କାଟିବା—1. To cut throat.
Tanṭire khura debā
গলায় খুর দেওয়া ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମରଣ ତୁଲ୍ୟ ଦୁଃଖ ଦେବା—
गलामे छुरा चलाना 2. To cause death-like anguish or mental sufferings.
ତଣ୍ଟିରେ ଖୁରା ମାରିବା; ତଣ୍ଟିରେ ଛୁରୀ(ରି)ଦେବା (ମାରିବା)—ଅନ୍ୟରୂପ
(ଯଥା—ସେ ମଲାଙ୍କି ଯେ, ମୋ ତଣ୍ଟିରେ ଖୁରା ଦେଇଗଲା ।)
୩ । ମରଣ ତୁଲ୍ୟ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରିବା—
3. To cause death-like ruine.
(ଯଥା—ଜମିଦାର ମୋ ଜମିରକ ନିଲାମ କରି ନେଇ ମୋ ତଣ୍ଟିରେ ଖୁରା ଦେଲେ ।)

ତଣ୍ଟିରେ ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗଲା ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ତାହାର କଣ୍ଠନାଳୀକୁ ଚପି ତାକୁ ମାରି ପକାଇବା—1. To kill a person by treading on his throat.
Tanṭire ṭhiā hebā
গলায় পা দেওআ
गला दबाना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତଣ୍ଟିରେ ଖୁରା ଦେବା ୨, ୩ (ଦେଖ)—
2. Tanṭire khura debā 2 & 3 (See)

ତଣ୍ଟିରେ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆଦି) କଣ୍ଠନାଳୀରେ ଅଟକିବା—To stick in the throat.
Tanṭire lāgibā
গলায় লাগা (ଯଥା—ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, କେହି ଦୂରସ୍ଥ
गला पकड़ना ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟକୁ ସ୍ମରଣ କଲେ, ସେହି ସମୟରେ ସ୍ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟିରେ ଖାଦ୍ୟାଦି ଅଟକିଯାଏ ।)

ତଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଆଘାତ କରିବା—1. To hurt.
Tanḍ (root) ୨ । ବଧ କରିବା—2. To kill.

ତଣ୍ଡ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଦଣ୍ଡରୁ କମ୍ପା ତଣ୍ଡ ଧାତୁ ଆଘାତ କରିବା, ବଧ କରିବା)—୧ । ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ଜୋରିମାନା—
Tanḍa
ডণ্ড 1 Penalty of fine; fine.
डण्ड ୨ । ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ଦେବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—2. Involuntary payments of illigal assessment.
୩ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କରିଯିବା ବୃଥା ଅର୍ଥବ୍ୟୟ—
3. Excessive or involuntary expense which a man is obliged to pay.
୪ । ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—4. Unjustifiable fine.
୫ । ବିନା ଦୋଷରେ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—5. Unjustifiable fine.
୬ । ଜବରଦସ୍ତି ଅର୍ଥ ଦେବା—6. Payment through exterlion; payment brought about by force.
୭ । ଲୋକସାନ; କ୍ଷତି—7. Loss.
[ଦ୍ର—ବିନା ଦୋଷରେ ଓ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଲୋକ ଯେଉଁ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦିଏ ବା ବ୍ୟୟ କରେ, ତାକୁ ତଣ୍ଡ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଣ୍ଡକ—ସଂ. ବ. (ତଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା; ବଧ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧ । ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ; କଜଳପାତିଆ—
Tanḍaka
1. The wagtail (Motacila Alba).
୨ । ଫେନ—2. Foam; froth.
୩ । ବଞ୍ଚକ—3 A rogue; a cheat.
୪ । ତରୁସ୍କନ୍ଧ—4. The trunk of a tree
୫ । ସମାସବହୁଳ ରଚନା—5. A composition abounding in compound words.
୬ । ମାୟା; ମୋହ—6. Fascination.
୭ । ଜାଦୁକର—7. Juggler (Apte).
୮ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅୟୋଜନ ବା ସମାପ୍ତି—8. Complete arrangement or performance (Apte).
୯ । ଅଳଙ୍କରଣ; ସଜାଇବା—9. Decoration (Apte).
୧୦ । ଘରର ଭୂଲମ୍ବ ଖୁଣ୍ଟ—10. The upright post of a house (Apte).
ବିଣ—୧ । ବିନାଶକ—1. Destroyer.
୨ । ବହୁରୂପୀ; ବହୁବେଶଧାରୀ—
2. Assuming various disguises,
୩ । ବହୁଳ—3. Abundant.
୪ । ଅତିରିକ୍ତ—4 Excessive.

ତଣ୍ଡକାର—ସଂ. ବ—୧ । ବେଦସୂତ୍ରକର ଜନୈକ ଋଷିଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ—
Tanḍakāra 1. Name of a sage; the name of the father of a commentator of the Vedas.
ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ନିଏ—
1. Receiver of fine.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଆଦାୟ କରେ—
2. One who realises fine.
୩ । ପୂର୍ବ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁ ପିଆଦାମାନେ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ବୁଲି ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଖଜଣା ତାଗିଦ କରୁଥିଲେ—3. Peons who used to demand

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚର୍ଣ୍ଣର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

rents from royats (under the Puri Raja) by going from village to village.

୪ । ଯେ ତଣ୍ଡ କରି ଟଙ୍କା ନିଏ; ଯେ ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଅଦାୟ କରେ—4. One who extorts money; one who commits extortion; extortioner.

ତଣ୍ଡପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥାରେ ବ୍ୟୟ ବା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Tanda pardibā Being put to loss or unnecessary expense.
ତଣ୍ଡପଡ଼া ਡਣ্ডপड़ना

ତଣ୍ଡବାନ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ସମ୍ବଲପୁର ଶବ୍ଦ; ତଣ୍ଡିବା ଓ ବାନ୍ଧିବା)—
Tandabāndha ଜୁଲମ ପୂର୍ବକ ତଣ୍ଡ ବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡର ଅଦାୟ
জোরজুলুম ଜୋରିମାନା ଓ ଜବରଦସ୍ତି—Extortion.
जोरजुलुम

ତଣ୍ଡରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୃଥାରେ ବା ଅନ୍ୟାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରିବା—
Tandare pakā(ke)ibā To put a person to loss or unnecessary expense.
ডণ্ডেফেলা
डंडडालना

ତଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥା ବା ଅନ୍ୟାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Tandare pardibā To be put to loss or unnecessay expenses.
ডণ্ডে পড়া डंडमे गीरना

ତଣ୍ଡଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଣ୍ଡେଲ୍)—ନୌକାଆଦିର ଖଲାସୀ—
Tandal A menial servant in a boat or a lock.
তণ্ডেল तंडेल

ତଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼=କୂଳ)—ସମୁଦ୍ରର ପଠାର; ସମୁଦ୍ର
Tandā ଉପକୂଳ ଭୂମି—The foreshore of the sea.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ, ଯହିଁରେ ରଥ-ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଲୁଣ୍ଡା ତିଆରି କରାଯାଇ ଗୃହରେ ଟଙ୍ଗାଯାଏ; ତଣ୍ଡୀ—A kind of reed grass.

ତଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତଣ୍ଡିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Tandā(nde)ibā ୧ । ଜୋରିମାନା କରାଇବା—
ডণ্ডদেওয়া 1. To cause a person to pay fine.
डंडलगाना, ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—
डंडडालना 2. To cause a person pay money against his wish

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଜୋରିମାନା ଅଦାୟ କରିବା—
3. To enforce or realise a fine.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୃଥା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ପକାଇବା, ନେରବାର କରାଇବା—4. To put a man to unnecessary loss of money or expense.

ତଣ୍ଡାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତଣ୍ଡେ (ଦେଖ)
Tandāi Tandai (See)

ତଣ୍ଡାକିନାର(ରା)—ଦେ. ବି—ତଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tandākinār (rā) Tandā (See)
(ତଣ୍ଡାକୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡାତଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ଧନ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ବା ତଣ୍ଡ ଦେବାର—
Tandātandi 1. Incurring of unnecessary heavy expenses.

୨ । ଜବରଦସ୍ତି ଧନ ନେବା—2. Extortion.

ତଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ; ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବେଦର ସୂତ୍ରକାର--
Tandi Name of a sage.

ସଂ. ନାମ—କାଶ, ଗୁମରପତ୍ର, ଖରପତ୍ର, ସ୍ଥାର୍ଘପତ୍ର, ସିଜପୁଷ୍ପକ
ଗଞ୍ଜାମ—ତଡ଼ିଆଘାସ
काश काँस

ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଜେଣା ଘାସ; ଖଗ୍ଗ; କାଶ—A kind of reed grass; the percupine grass; Saccharum Spontaneum.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ କେଣ୍ଡା କେଣ୍ଡା ଓ ଧଳା ଗୁମର ପରି । ଏ ଘାସ ସରକୁଅଣିରେ ଲଗେ ଓ ନଈବାଲିରେ ଓ ପଠାରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ସରୁ ସରୁ ଦାନ୍ତୁଆ ଓ ଲୋମଶ ଏବଂ ପତ୍ରରେ ଅଗଆଡ଼ୁ ହାତ ଚଳାଇଲେ ଦାନ୍ତର ଛୁଦ୍ରା ଛୁଦ୍ର କଣ୍ଟକ ପରି ଲୋମଦ୍ୱାରା ହାତ କାଟି ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ମୂଳଆ ଏ କଅଁଳ ଘାସକୁ ଗୋରୁ ଖାଆନ୍ତି ମାତ୍ର ଏ ଗଛ ବଢ଼ିଗଲେ ଦାଢ଼ର କଣ୍ଟା ଯୋଗୁଁ ଗୋରୁମାନେ ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ତଣ୍ଡିଆ—ଦେ ବି.—୧ । ତଣ୍ଡକାର; ତଣ୍ଡ କରି ଅନ୍ୟଠାରୁ ଅର୍ଥ ନେବା
Tandiā ବ୍ୟକ୍ତି—1. One who commits extortion; one who realises money illigally by force.

୨ । ତଣ୍ଡ (ଦେଖ)—2. Tandi (See)

ତଣ୍ଡିକୂଳ—ଦେ. ବି.—ତଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tandikūla Tandā (See)

ତଣ୍ଡିନେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦଣ୍ଡିତ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ
Tandinebā ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଅଦାୟ କରି ନେବା—1. To extort money from a person.

ରଜାମାନେ ତଣ୍ଡି ନେବେ ପରଜାର ଧନ । ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି-ଗୀତା ।

୨ । ଅନ୍ୟାୟ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଅଦାୟ କରିବା—
2. To extorce an unjustifiable fine.

ତଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦଣ୍ଡ କମ୍ବା ତଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା, ବଧ
Tandibā କରିବା)—୧ । ଅନ୍ୟାୟରେ ଜରିମାନା କରିବା—
তণ্ডদেওয়া 1. To impose an unjustifiabla fine.
तावना ୨ । ଜୋରିମାନା କରି ଅର୍ଥ ଅଦାୟ କରିବା—
2. To impose and realise a fine.

୩ । ଭୟ ଦେଖାଇ ବା ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଅଦାୟ କରିବା—
3. To extort money.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

ତଣ୍ଡି ଦୁଃଖୀ, ରଙ୍କି, ଅରକ୍ଷିତ ଖଣ୍ଡ । ରଘୁନାଥ ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—'ତଣ୍ଡିବା' ଶବ୍ଦରେ ବିନା ଦୋଷରେ ବା ଅନ୍ୟାୟରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ କରିବା ଓ ତାହା ବଳପୂର୍ବକ ବା ଭୟ ଦେଖାଇ ଆଦାୟ କରିବାର ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜିତ ହୁଏ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଗରିବଠାରୁ ଧନ ତଣ୍ଡି ନିଅନ୍ତି ।]

ରଜା ନଏ ତଣ୍ଡି, ଦେଳା ନଏ ଭଣ୍ଡି । ତଗ ।

ତଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ, ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ+ଉ)
Tandu ୧ । ଶିବଗଣବିଶେଷ; ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ; ଯେଉଁମାନେ ମହାଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ମଶାନରେ ବିହାର କରନ୍ତି; ମଡ଼ାତଣ୍ଡିଆ; ମୁର୍ଦାରତଣ୍ଡିଆ—1. A class of attendants of Siba frequenting cremation grounds.

୨ । (ନାମ) ମୁନିବିଶେଷ, ଯେ କି ନୃତ୍ୟପ୍ରଣାଳୀର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—2. Name of a sage; the father of the art of dancing.

୩ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚର ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱର; ନନ୍ଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A name of Siba's attendant Nandi.

୪ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ମୁନିବିଶେଷ—(ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ରଚିତ ମନ୍ତ୍ର ଯଜୁର୍ବେଦରେ ଅଛି । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Name of a sage, the father of the auother of some vedic formulae.

ତଣ୍ଡୁରଣ—ସଂ. ବି. (ତଣ୍ଡ ଧାତୁ+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉରଣ)—୧ । ଚାଉଳଧୁଆ
Tandurana ପାଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Water of washed rice.

୨ । ପୋକ ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Warms and insects.

ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି. (ତଣ୍ଡ ଧାତୁ, ଆଘାତ କରିବା+କର୍ମ. ଉଳ)—
Tandula ଢିଙ୍କି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଯାହାକୁ ଆଘାତ କରାଯାଏ—
୧ । ଚାଉଳ—1. Rice; husked rice.

୨ । ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—2. A kind of pot-herb.

୩ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
3. Bāibirdanga (See)

୪ । ୮ ଗୋଟି ସୋରିଷ ଓଜନର ପ୍ରାଚୀନକାଳର ହୀରାର ଓଜନବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. A standard of weighting diamond equel to the weight of eight mustard seeds.

ତଣ୍ଡୁଳକଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଣ୍ଡୁଳ+କଣ)—ଖୁଦ—
Tandulakana Small grains of rice.
(ତଣ୍ଡୁଳକଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଆ)—୧ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tandulā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Bāibirdanga (See).

୨ । ନାଲିରଙ୍ଗର ଏକପ୍ରକାର କପା ଗଛ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
2 A kind of cotton-tree.

ତଣ୍ଡୁଳାମ୍ବୁ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଅମ୍ବୁ)—ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ (ଦେଖ)
Tandulāmbu Tandulodaka (See).

ତଣ୍ଡୁଳିକାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ+ଆଶ୍ରମ)—
Tandulikāsrama ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥସ୍ଥାନବିଶେଷ—
A place of pilgrimage of the Hindus.

ତଣ୍ଡୁଳିକାଶ୍ରମରେ ରହି ବିନାବେଦେ—କୃଷ୍ଣହିଁ ହି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଣ୍ଡୁଳୀ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—
Tandulī A kind of pot herb.
(ତଣ୍ଡୁଳୀୟ, ତଣ୍ଡୁଳୀୟକ, ତଣ୍ଡୁଳେର, ଭୁଣ୍ଡୁଳେରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳିୟିକା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tanduliyakā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Bāibirdanga (See)
(ତଣ୍ଡୁଳୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳୋତ୍ଥ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଉତ୍ ଉପସର୍ଗ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Tandulottha ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ (ଦେଖ)
Tandulodaka (See).

ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ) (ତଣ୍ଡୁଳ+ଉଦକ=ମ, ପ. ଲୋ.)—
Tandulodaka ୧ । ଅରୁଆ ଚାଉଳ ବା ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଚୂନାକୁ ୪ ଗୁଣ ବା ୮ ଗୁଣ ପାଣିରେ ଧୋଇ ଚାଉଳ ଛାଣିନେଲେ ଯେଉଁ ପାଣି ରହେ—1. Rice water (rice washed in 4 or 8 times its weight in water).

ତଣ୍ଡୁଳଜଳ, ତଣ୍ଡୁଳାମ୍ବୁ } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଚାଉଳଧୁଆ ପାଣି—2. Rice water

ତଣ୍ଡେଲ୍—ଦେ. ବି—୧ । ନୌକା ଆଦିର ଖଲାସୀ—
Tandel 1. A menial servant in a boat or a lock.
তণ্ডেল ୨ । ନୌକାର ମାଝୀମାନଙ୍କ ସରଦାର—
टण्डल. तण्डेल 2. The headman amongst the Boatmen.

ତଣ୍ଡଲ୍, ଟଣ୍ଡୋଲ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତଣ୍ଡୈ(ଣ୍ଢୈ)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତଣ୍ଡକ—ଜାଦୁକର—
Tandai (ndhai) Tuggler—Apte)—ଡାହାଣୀ—
Witch.

ତତ୍—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦ୍=ସେ, ସେହି; ତାହା । ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
Tat ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ଧି ହେଲେ 'ତଦ୍' ସ୍ଥାନରେ 'ତତ୍' ହୋଇଯାଏ । ଯଥା—ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ତତ୍କାଳ)—
ସେ; ସେହି; ତାହା—A prefix compounded with a word denoting 'that'

[ଦ୍ର—ତତ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅନେକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିଲେ ୨ୟ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦେଖି ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଲଗାଇ ଅର୍ଥ କରାଯାଇ ପାରିବ ଯଥା—ତତ୍ପ୍ରସାଦ, ତତ୍ପରମଳ, ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥନା ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନୁସ୍ୱାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତତ୍‌କଥିତ—ସଂ. ବଣ (ତତ୍+କଥିତ, ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା କଥିତ—Said by him.
Tat-kathita
(ତତ୍କଥିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କାଳ—ସଂ. ବ (ତତ୍+କାଳ)—୧ । ସେହି ସମୟ—1. That time.
Tat-kāla
(ତତ୍କାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—2. That particular time.

তৎকাল ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ତତ୍କାଳେ)—୧ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—1. Instantly; immediately; at once.
तत काल
୨ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—2. Sharp; quickly.
ପୁଣ ଉଚ୍ଚାକର ଗାଇଲେ ତତ୍‌କାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୩ । ଯୁଗପତ୍—3. Simultaneously.

ତତ୍‌କାଳଧୀ—ସଂ. ବଣ (ତତ୍‌କାଳ+ଧୀ=ବୁଦ୍ଧି; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tat-kāladhi ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି; ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି—Quick witted; having presence of mind.
(ତତ୍କାଳଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କାଳ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (ତତ୍‌କାଳ+ବୁଦ୍ଧି; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Tat-kāla buddhi ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି—Presence of mind,
(ତତ୍କାଳବୁଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କାଳଯୋଗିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ)—
Tatkāla jogini ଯାତ୍ରାଦି ସମୟରେ ଯାତ୍ରା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର କେଉଁ ଦିଗରେ ଯୋଗିନୀ ଥାଆନ୍ତି ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା ବିଧି—An astrological calculation to find out if a moment is auspicious for a person to start on a journey with reference to the position of the jogini at that moment.
(ତତ୍କାଳଯୋଗିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ପଣ୍ଡିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଯୋଗିନୀ ବା ରୁଦ୍ରାଣୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରତିପଦା ଓ ନବମୀରେ ପୂର୍ବେ, ତୃତୀୟା ଓ ଏକାଦଶୀରେ ଅଗ୍ନିକୋଣେ, ପଞ୍ଚମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ନୈର୍‌ଋତ କୋଣରେ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ପଶ୍ଚିମରେ, ସପ୍ତମୀ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବାୟୁକୋଣେ, ଦ୍ୱିତୀୟା ଓ ଦଶମୀରେ ଉତ୍ତରରେ, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଈଶାନ୍ୟକୋଣରେ ଥାଆନ୍ତି । ଯୋଗିନୀର ଶେଷ ୧ ଦଣ୍ଡ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ । ଦକ୍ଷିଣ ଓ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଯୋଗିନୀରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ବଧବନ୍ଧନାଦି ହୁଏ, ବାମ ଓ ପୃଷ୍ଠଯୋଗିନୀ ସର୍ବାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ଦାନ କରେ । 'ଯେଉଁ ତିଥିରେ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଯୋଗିନୀ ଥାଆନ୍ତି ସେଠାରେ ଅର୍ଦ୍ଧଯାମ ରହି ପୁଣି ଦିଗ ଛାଡ ଯୋଗିନୀ ପର ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ଚାଲିଯାଏ । ଏହିପରି ସେ ଆଠ ଦିଗକୁ ଗତି କରେ । ପ୍ରତିପଦାରେ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଥାଏ । ସେଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ବାୟୁ, ଦକ୍ଷିଣ ଈଶାନ୍ୟ, ପଶ୍ଚିମ, ଅଗ୍ନି, ଉତ୍ତର ଓ ନୈର୍‌ଋତ ଆଦିକୁ ବାମଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରେ । ଖଡ୍ଗରତ୍ନ ପଞ୍ଜିକା ବଚନ ।]

ତତ୍‌କାଳିକ—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍‌କାଳ+ଭବାର୍ଥେ. ଇକ)—
Tatkālika ତାତ୍‌କାଳିକ; ତାତ୍‌କାଳୀନ; ସେହି ସମୟରେ ଘଟୁଥିବା; ସମସାମୟିକ; ତତ୍କାଳୀନ—Apertaining to that time contemporary
(ତତ୍କାଳିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କାଳୀନ—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍‌କାଳ+ଅର୍ଥ ଇନ)—
Tatkālina ତତ୍‌କାଳିକ (ଦେଖ) Tatkālika (See)
(ତତ୍କାଳୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କାଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ତତ୍‌କାଳ (ଦେଖ)
Tatkāle Tatkāla (See)
(ତତ୍କାଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କୃତ—ଦେ. ବଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃତ—
Tatkruta Done by him; made by him.
(ତତ୍କୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କ୍ରମ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, ତତ୍+କ୍ରମ)—ତହିଁର କ୍ରମ—
Tat–krama The sequence of that.
(ତତ୍କ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tat-krame According to that; accordingly.
ততক্রমে
ततक्रमे
(ତତ୍କ୍ରମେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କ୍ରିୟ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତତ୍+କ୍ରିୟା)—
Tat-kriyā ୧ । ବିନା ଦରମାରେ ଯେ କାମ କରେ—1. Working without any pay or remuneration.
(ତତ୍କ୍ରିୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ସେହି କର୍ମକାରୀ—2. Doing that work.
୩ । ସେହି ବ୍ୟବସାୟୀ—3. Following that profession.

ତତ୍‌କ୍ଷଣ—ସଂ. ବ—ସେହିକ୍ଷଣ—
Tat-kshana The very moment; that time.
তখনি ତାକ୍ଷଣ କରି ସୀତା ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତତ୍‌କ୍ଷଣ ସବୁ ପଥରେ ।
ततकाल ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
(ତତ୍କ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

তখ্‌খনি ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ—1. Immediately; at once.
ततकाल
୨ । ସେହି କ୍ଷଣରେ—2. At the very moment.

ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବ—ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ—
Tat-kshanāt From that very moment.
(ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌କ୍ଷଣୀ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ତତ୍‌କ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Tat-kshani Tatkshana (See)
ତତ୍କ୍ଷଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତତ୍‌କ୍ଷଣେ }
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ବାଣୀ
ତକ୍ଷକ ବୋଲେ ତତ୍‌କ୍ଷଣୀ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୧	୯	ଓ	ର,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଋ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ତତ୍କ୍ଷଣେ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ—ସେହି କ୍ଷଣରେ—
Tat-kshaṇe In that very moment.
[ଦ୍ର—ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ ଅର୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଦେ. କ୍ରି ବଣ. (ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ) —ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ —
Immediately; at once.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍‌ର ଅର୍ଥ ସେହି କ୍ଷଣରୁ ବା ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଓ ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ ଅର୍ଥ ସେହି କ୍ଷଣରେ । ଓଡ଼ିଆରେ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ' ଅର୍ଥରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

[ବିଶେଷ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକ୍ରମେ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ' ଶବ୍ଦ ପରେ ଓ 'ତତ୍ପର' ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ 'ତତ୍ତ୍ୱ,' 'ତତ୍ତ୍ୱ' ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ରହିବା ଉଚିତ ବୋଲି କେହି ପାଠକ ଭାବି ତତ୍ତ୍ୱ, ତତ୍ତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ ପରେ ତତ୍ପର ପୂର୍ବେ' ଖୋଜି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ବର୍ଣ୍ଣକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମେ ହଲନ୍ତ ଅକ୍ଷର, ତତ୍ପରେ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ତତ୍ପରେ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ତତ୍ପରେ ଫଳାଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ବା ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଦିଆଯାଇ ଥିବାରୁ ତତୋଽଧିକ ପରେ ତତ୍ତ୍ୱ, ତତ୍ତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ ।]

ତତ୍ପର—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍ + ପର; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tat-para ୧ । ଯତ୍ନବାନ; ବ୍ୟଗ୍ର —
(ତତ୍ପୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Intent on, bent upon.
(ତତ୍ପରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଏକମାତ୍ର ସେହି ବିଷୟରେ ନିବିଷ୍ଟ—
2. Occupied with that only.

ତତ୍ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—୧ । କଦଳୀଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tat-patrī 1. The plantain tree.
(ତତ୍ପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଂଶପତ୍ରୀ ନାମକ ଘାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A kind of broad-bladed grass.

ତତ୍ପଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍ + ପଦ)—୧ । ତାହାଙ୍କ ପଦ—
Tat-pada 1. His or her leg.
୨ । ପରମପଦ; ନିର୍ବାଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Final Beatitude.

ତତ୍ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି, (ତଦ୍ + ପଦାର୍ଥ)—୧ । ସେହି ପଦାର୍ଥ —
Tatpadārtha 1 The same thing.
୨ । ପରମାତ୍ମା; ପରମେଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. God.
୩ । ନିବିଷ୍ଟ; ଆସକ୍ତ—3. Devoted to; eagerly engaged in; zealous.
୪ । ଦକ୍ଷ; ନିପୁଣ—4. Diligent; skilful.
୫ । ଚତୁର—5. Clever.
୬ । ଉଦ୍ୟତ—6. Ready; prepared.

ସଂ. ବି—ସମୟର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିମାଣବିଶେଷ; ନିମେଷର ୩୦ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—.
A very short time, $\frac{1}{30}$th part of a wink of time.

ଦେ. ବଣ—ତାହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ—Next to that.
(ଯଥା—ତତ୍ପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଅମୁକ ବିଷୟ ଲେଖାଅଛି ।)

ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତତ୍ପରଃ)—ତାହାପରେ; ତଦନନ୍ତର—
After that; following upon that.

ପୁଲକ ଅଙ୍କରେ ମୁକୁରେ ଯେ ଧିକ,
କରେ କପୋଳ ତତପର । ଭକ୍ତ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତତ୍ପରତା—ସଂ. ବି (ତତ୍ପର + ଭାବ. ତା)—
Tatparatā ୧ । ଦକ୍ଷତା; କୁଶଳତା; ନିପୁଣତା—
1. Diligence.
୨ । ଚେଷ୍ଟା—2 Endeavour.
୩ । ବ୍ୟଗ୍ରତା—3. Eagerness; intentness.
୪ । ସଚେଷ୍ଟତା; ଦୃଢ଼ତା; ନିଷ୍ଠା—
4. Devotedness; steadiness; devotion.
୫ । ଯତ୍ନ—5. Care.
୬ । ଅଭିନିବେଶ—6. Attention

ତତ୍ପରାୟଣ—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍ + ପରାୟଣ = ଆସକ୍ତ; ୭ମୀ ତତ୍;)—
Tatparāyaṇa ତଦାସକ୍ତ; ତଦାଶ୍ରିତ—Devoted there to;
(ତତ୍ପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) depending thereon.

ତତ୍ପରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତତ୍ପରଃ)—ତାହା ପରେ—
Tat-pare After that.
ତତପରେ ସେ ଭେଟ ପାନ୍ତି ତତ୍ପରେ ।
तदुपरात ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
(ତତ୍ପୁରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍ପଶ୍ଚାତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ତତ୍ + ପଶ୍ଚାତ୍)—୧ । ତତ୍ପରେ; ତାହା-
Tat-paśchāt ପରେ—1. After that.
(ତତ୍ପଶ୍ଚାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତାହାଙ୍କ ପରେ—2. After him.
୩ । ତାହାଙ୍କ ପଛରେ—3. Behind him.

ତତ୍ପିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—ତଦ୍‌ବିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tat-pir (etc) Tadbir (See)
(ତତ୍ବିର, ତତ୍ପିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—୧ । ୨ୟା, ୩ୟା, ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ ଓ
Tat-purusha ୭ମୀ କାରକଯୁକ୍ତ ସମାସ—(grammar)
(ତତ୍ପୁରୁଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a class of juxtrapositional or determinative compounds by which two words are joined together to form one.

[ଦ୍ର—ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସରେ ଉତ୍ତରପଦ ବା ଦ୍ୱିତୀୟପଦର ଅର୍ଥର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସୂଚିତ ହୁଏ, ତନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦର ଅର୍ଥ ପ୍ରଥମ ପଦଦ୍ୱାରା ନିଯନ୍ତ୍ରିତ ବା ସଙ୍କୁଚିତ ହୁଏ ।]

୨ । ପରମପୁରୁଷ; ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ତତ୍ପୂର୍ବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍+ପୂର୍ବ)—୧ । ତାହାର ପୂର୍ବଦିଗ—
Tat-pūrba 1. East of that
(ତତ୍ପୂର୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତହିଁର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳ—
2. Time previous to that.

ସଂ. ବଣ.—୧ । ତହିଁର ପୂର୍ବକାଳରେ ଘଟୁଥିବା—
1. Previous or prior to that.

୨ । ତହିଁର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ—
2. Situate to the east of that.

୩ । ତହିଁର ପୂର୍ବକ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Preceeding that.

୪ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା ପୂର୍ବତନ—
3. Older than that.

ସଂ. କ୍ରି. ବଣ.—ତତ୍ପୂର୍ବେ (ଦେଖ)—Tat-pūrbe (See)

ତତ୍ପୂର୍ବେ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ.—ତହିଁର ପୂର୍ବଦିଗରେ—
Tat-pūrbe East of that.
(ତତ୍ପୂର୍ବେ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଜମି ମାପ ଚଉହଦିରେ ତତ୍‌ପୁର୍ବେ 'ତତ୍ପୂର୍ବେ' ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ ତ: ପୂ: ।]

ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—(ସଂ. ତତ୍ପୂର୍ବ) ତହିଁର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ; ତହିଁର ଆଗରୁ—Previously to that; before that.

ତତ୍ପ୍ରକାର—ସଂ. ବଣ.—ସେହି ପ୍ରକାରର—
Tat-prakāra Of that kind; similar

ତତ୍ପ୍ରତି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—ତହିଁ ପ୍ରତି, ତହିଁକୁ—
Tat-prati To that (matter.)
(ତତ୍ପ୍ରତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ.—ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tat-prārthi Praying for that; candidate for the same.
(ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥୀ ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତତ୍ଫଳ—ସଂ. ବି.—୧ । କୁଷ୍ଠ ନାମକ ଔଷଧ; କୁଡ଼ (ଦେଖ)
Tat-phaḷa Kurdha (See)

୨ । କୁବଳୟ; ନୀଳକମଳ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The blue lily.

୩ । ଚୋର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
3. A medicinal scent.

ତତ୍‌ରେ ତତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—ହଳ ବା ଶଗଡ଼ର ବାଁଆ
Tat re tat ବଳଦକୁ ଅଡ଼ାଇବାର ଧ୍ୱନି—The sound uttered by a plough man or cart driver goad the left side bullock.

ତତ୍ସଦୃଶ—ସଂ. ବଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍+ସଦୃଶ)—
Tat-sadṛusa ତାହାପରି; ତାଦୃଶ; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—
Like that; resembling that.

ତତ୍ସମ—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍+ସମ)—
Tat-sama ତାହାପରି; ତାଦୃଶ; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—
Like that; resembling that.

ଦେ. ବି ଓ ବଣ. (ଅଭିଧାନକାରଙ୍କ ପରିଭାଷା)—
ଯେଉଁ ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ, ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ବା ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦର ଆକାର ଧାରଣ କରି ଓଡ଼ିଆରେ ମୂଳଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ-(lexicographer's phraseology) The class of oria words which have retaind the original sanscrit root words or inflicted words.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ବିଭକ୍ତି ଯୋଗ କରାଯାଇ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ନର, ପର୍ବତ, ଗୃହ, ବଂଶ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ଏକ ବଚନର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ରାଜା, ବିଦ୍ୱାନ୍,ପ୍ରଶାନ୍ତ-ଚେତାଃ । ମନସ୍ୱୀ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ଶବ୍ଦ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ଗୁଣବାନ୍, ଭାଗ୍ୟବାନ୍ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ତତ୍ପରେ, ତତ୍କ୍ଷଣେ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ସଂସ୍କୃତ (ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ସଂ) ରୂପେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରାଯାଇଅଛି ।]

ତତ୍ସାମୟିକ—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍+ସମୟ+ଇକ)—ସେହି ସମୟରେ—
Tat-sāmayika Of that time.

ତତ୍ସାମିଲାତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଦେ. (ଦରବାରୀ ଭାଷା) ବଣ.—
Tat-sāmilāt ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ—Attached to that.

ତତ୍ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ—ସଂ. ବଣ—ତାହାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ପ୍ରତିନିଧି—
Tat-sthaḷābhishikta Installed in his or her or its place.

ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍+ସ୍ୱରୂପ)—
Tat-swarūpa ୧ । ତାହାଙ୍କ ପରି—
(ତତ୍ସ୍ୱରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Similar to him.
(ତତ୍ସ୍ୱରୂପତା—ବି) ୨ । ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି—
2. His representative; his substitute; representing him or her.

୩ । ଅବିକଳ—3. Exactly similar; resembling it him or her.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଡ଼ଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତନ୍ତନ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍ତ

ସଂ. ବ—ତାହାର ନିଜର ପ୍ରକୃତ ରୂପ—
His (her or its) actual form.

ତତ—ସଂ. ବଣ. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Tata ୧ । ବିସ୍ତୃତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—
1. Spread; expanded; stretched out.
୨ । ତାର ବା ତନ୍ତ୍ରିଯୁକ୍ତ—2. Stringed.
ସଂ. ବ (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବାୟୁ—1. Air
୨ । ତନ୍ତ୍ରି କରିତ ବୀଣାଦି ବାଦ୍ୟ—
2. Stringed musical instrument.
୩ । (+ଭାବ. ତ) ବିସ୍ତାର—3. Extension.
୪ । (+ଅପାଦାନ. ତ) ପିତା—3. Father.
୫ । (+କର୍ମ. ତ) ପୁତ୍ର—5. Son.
୬ । ବଂଶ—6. Race; family.

ତତଃ—ସଂ. ଅ. (ତଦ୍+ତସ୍)—୧ । ତାହା ପରେ, ତଦନନ୍ତରରେ—
Tataḥ 1. After that.
୨ । ତେବେ—2. Then.
୩ । ସେଠାରେ—3. There.
୪ । ତହିଁରେ—4. In that.
୫ । ତହିଁରୁ—5. From that.
୬ । ସେଠାରୁ—6. From that place; thence.
୭ । ସେହି ହେତୁରୁ—7. Owing to that.
୮ । ସେହି ସମୟରୁ—8. Since then.

ତତଗତ—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ତଦ୍ଗତ)—
Tatagata ତଦ୍‌ଗତ; ଏକାନ୍ତ ନିବିଷ୍ଟ—
(ତତଗତ—ଅନ୍ୟରୂପ) With concentrated attention or devotion.

ତତପତ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତତ+ପତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ, ବିସ୍ତୃତ ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଗଛ)—
Tatapatrī କଦଳୀ ଗଛ—The plantain tree.

ତତଲ—ଦେ. (ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା) ବଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—
Tatalā ୧ । ଉଷ୍ଣ; ଗରମ; ତତଲ; ତପ୍ତ—
ଗରମ, ତপ্ত 1. Hot; warm.
तत्ता ଏହା ସେହିପରି ତତଲ ନିଶ୍ୱାସ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ, ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଗରମ କରି ଯାଇଥିବା; ଉତ୍ତାପିତ—
2. Heated; warmed.

ତତସ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ତତଃ+ଥିବା ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ)—
Tatastya ୧ । ତତ୍ରତ୍ୟ; ସେଠାକାର—1. Of the place.
୨ । ତଦାଗତ—2. Coming there from.

ତତା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତପ ଧାତୁରୁ ତପ୍ତ)—ତତାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟ—
Tatā The act of heating.
ଦେ. ବଣ—ଉଷ୍ଣ; ତାତିଥିବା; ତତଲ—Heated.

ତତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତପ ଧାତୁରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ତପ୍ତରୁ)—
Tatā(te)ibā ଗରମ କରିବା; ତପ୍ତ କରିବା—
তাতান To heat; to warm.
तपाना, तायना

ତତାତତି—ଦେ. ବ—ତତାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Tatātati The act of heating.

ତତି—ସଂ. ବ. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର+ଭାବ. ତି)—
Tati ୧ । ବିସ୍ତାର; ବିସ୍ତୃତି—1. Extension; extent.
୨ । ଧାଡ଼ି—2. Line; row.
୩ । ଶ୍ରେଣୀ—3. Class.
୪ । ସମୂହ—4. Multitude.
ଗୁରୁଜନ ତତି ଜାଣିଲେ ବ ଗତ ଅକ୍ଷ ଦୁର୍ଗପଥ ତହେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ତତୁ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ତତ୍ତ୍ୱ)—ତତ୍ତ୍ୱ; ରହସ୍ୟ
Tatu Truth; reality.
तत କ୍ରି. ବଣ—ଯଥାର୍ଥରେ—Actually; in fact.

ତତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ ଅନାଦରାର୍ଥେ ୧ବଚନ, ୨ୟା)—
Tate ତୁମକୁ; ତୋତେ—To you.
তোকে ବୋଲି ସେ ଦେବ୍ୟ ସନ୍ତତେ ତୋତେ—
तिज्को ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
(ଅନାଦରାର୍ଥ—ତୁମକୁ, ତୁମ୍ଭକୁ)
(ତୋତେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତୋଽଧିକ—ସଂ. ବଣ (ତତଃ+ଅଧିକ)—୧ । ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ—
Tatodhika 1. More than that.
(ତତୋନ୍ୟୂନ, ତତୋଽଳ୍ପ—ବିପରୀତ) ୨ । ଅଧିକତର—
2. Greater.

ତତ୍ତୁ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବ—ତତୁ (ଦେଖ)
Tattu Tatu (See)
ସେ ନାମରୂପ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିଲେ,
ଅକର୍ମୀ ହୋଇ କର୍ମ ହେତୁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ତତ୍+ତୁଲ୍ୟ)—୧ । ତାହାଙ୍କ ପରି—
Tattulya 1 Like him.
୨ । ସେହି ବସ୍ତୁ ପରି—2. Similar to that.

ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବ (ତତ୍=ସେହି+ଭାବାର୍ଥେ ତ୍ୱ; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନେକ
Tattwa ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ଖୋଜିଲେ ପ୍ରଥମେ 'ତତ୍' 'ତତ୍' ଅର୍ଥାତ୍
(ତତ୍ତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାହା ନୁହେଁ ତାହା ନୁହେଁ କରି ଅବଶେଷରେ ଲୋଡ଼ିବା ବସ୍ତୁକୁ ପାଇଲେ 'ତତ୍ତ୍ୱଂ' ଅର୍ଥାତ୍ 'ତାହାହିଁ ତୁମେ' ଏହା କହିବାକୁ ହୁଏ । ଏଥିରୁ 'ତତ୍ତ୍ୱଂ' ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି)—୧ । ପରମାତ୍ମା; ବ୍ରହ୍ମ; ଈଶ୍ୱର—1. The true God; God; The essential spirit pervading the universe.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ଘଠ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗଳା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସାର—2. Essence.

୩ । ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ; ସତ୍ୟ—
3. Truth; actual truth; reality.

୪ । ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ଜ୍ଞାନ; ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ—4. True knowledge.

୫ । ସ୍ୱରୂପ; ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା; ତଥ୍ୟ—5. Actual fact or circumstance; real nature of a thing.

୬ । ସାର ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ—
6. A thing; an object; substance; essence.

୭ । ସ୍ୱରୂପତା—7. Identity.

୮ । ଚିତ୍ତ; ହୃଦୟ—
8. The heart; reasoning faculty.

୯ । ଅନ୍ୱେଷଣ—9. Searching.

୧୦ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—10. Investigation; enquiry.

୧୧ । ବିଳମ୍ବିତ; ନୃତ୍ୟ—
11. A measured or slow dance.

୧୨ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
12. A kind of musical instrument.

୧୩ । ମତବାଦ—13. Theory.

୧୪ । ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚତୁର୍ବିଂଶତି (ମତାନ୍ତରେ ପଞ୍ଚବିଂଶତି) ତତ୍ତ୍ୱ ଯଥା—କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ, ଶବ୍ଦ, ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସିକା, ଜିହ୍ୱା, ତ୍ୱକ୍, ହସ୍ତ, ପଦ, ମୁଖ, ପାୟୁ, ଉପସ୍ଥ, ପ୍ରକୃତି, ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଅହଂକାର—14. The 24 essential elements of the creation according to Hindu philosophy.

୧୫ । ସମ୍ବାଦ; ବାର୍ତ୍ତା; ଖବର—15. News.

୧୬ । ମର୍ମ; ଗୂଢ଼ ଅର୍ଥ—
16. Inner or secret meaning of a thing.

ଗ୍ରା. ଦେ. ବି (କଟକ) (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳା ଏହି ଶବ୍ଦ)
୧ । ବେଭାର—1. Social exchange of gifts and presents.

ଦେ. ବି—୧ । ଶିକ୍ଷା—1. Learning; lesson.

୨ । (ଗଣିତ) ଏକ କଉଡ଼ିର ୨୫ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
2. (Arith.) $\frac{1}{25}$th of one cowri.

୩ । ଚେତ; ଚେତ—3. Keeping a thing in mind.

ତତ୍ତ୍ୱ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚେତିବା; ଚେତିବା—
Tattwa karibā • 1. To keep in mind.

୨ । ଚେତି କରିବା, ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା—
2. To ponder seriously.

୩ । (କୌଣସି ଉପଦେଶାଦି) ଚେତ କରିବା—
3. To accept; to attend to; (an advice).

(ଯଥା—ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାର ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ମୋ ଉପଦେଶକୁ ତତ୍ତ୍ୱ କରୁ ନାହୁଁ; ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ମରୁଥିବା ? ସେତେବେଳେ ବଲେ ତତ୍ତ୍ୱ କରିବୁ ଯେ !)

ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍ତ୍ୱ+ଜିଜ୍ଞାସା)—ପରଂବ୍ରହ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ
Tattwajijnāsā ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା—A hankering after true knowledge; enquiry after the true God; search after truth.

ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସୁ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଜିଜ୍ଞାସୁ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମ ବା ପାରମାର୍ଥିକ
Tattwajijnāsu ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—1 Desirous of knowing the first principles; thirsting after true knowledge; enquiring after the truth.

୨ । ପ୍ରକୃତ କଥା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—2. Desiring to know the truth of some matter.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ, ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tattwajna ୧ । ଯେ ବ୍ରହ୍ମବିଷୟକ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିଅଛି; ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ—
1. Acquainted with the truth; having acquired true knowledge.

୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—
2. Philosopher; versed in Philosophy.

୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ମର୍ମଜ୍ଞ—3. Acquainted with the true facts and circumstances of a matter.

୪ । ଯେ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣେ—4. Knowing the truth.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍ତ୍ୱ+ଜ୍ଞାନ)—
Tattwajnāna ୧ । ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧ; ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ—
1. Philosophy.

୨ । ଈଶ୍ୱରଜ୍ଞାନ—
2. Knowledge of God; Theosophy.

୩ । ଯଥାର୍ଥଜ୍ଞାନ; ସ୍ୱରୂପବୋଧ—
3 True knowledge; true understanding.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tattwajnāni ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Tattwajna (See).

ତତ୍ତ୍ୱତା—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଭାବ. ତା)—ଯଥାର୍ଥତା; ବାସ୍ତବିକତା—
Tattwatā Reality.

ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଦୃଶ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ—
Tattwadarsi Philosopher; one who has acquired true knowledge.
(ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତତ୍ତ୍ୱଦୃଷ୍ଟି—ବି)

ତତ୍ତ୍ୱ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗୂଢ଼ାର୍ଥ ଅନ୍ୟକୁ
Tattwadebā ବୁଝିବା—1. To make a person understand the true or inner soul of a thing.
তত্ত্বদেওয়া
तत्वदेना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	୭	ନୃ

୨ । ଶିକ୍ଷା ଦେବା—2. To teach a lesson.

ତତ୍ତ୍ୱନିରୂପଣ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ନିରୂପଣ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—
Tattwa nirūpaṇa ୧ । ସତ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—1. Ascertainment of truth.
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ; ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ—2. True knowledge; determination of the truth of the universe.

ତତ୍ତ୍ୱନିର୍ଣ୍ଣୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ+ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwa nirṇṇaya ତତ୍ତ୍ୱନିରୂପଣ (ଦେଖ) Tattwa nirūpaṇa (See)

ତତ୍ତ୍ୱନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ବାଦ ନେବା—1. To enquire
Tattwanebā about; to keep account.
তত্ত্বকরা, तलाश करना ୨ । ଖୋଜିବା—2. To search after.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିବା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା; ଚଳାଇବା—3. To suppervise.

ତତ୍ତ୍ୱନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି—ପୂଜା ସମୟରେ ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନ୍ୟାସବିଶେଷ—
Tattwanyāsa Peculiar gestures or poses of the limbs during worship as directed by the 'Tantras'.

ତତ୍ତ୍ୱ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶିକ୍ଷା ପାଇବା—
Tattwa pāibā 1. To learn a lesson; to get a lesson.
তত্ত্বলাভকরা
୨ । ଗୂଢ଼ ମର୍ମ ବୁଝିବା—2. To arrive at the true knowledge of a matter.
୩ । (କନ୍ୟା) ଯୁବତୀ ଅବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
3 (a girl) To attain maturity.

ତତ୍ତ୍ୱବାଦ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ତତ୍ତ୍ୱ+ବାଦ)—ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର
Tattwabāda ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର—Philosophical discourse

ତତ୍ତ୍ୱବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Tattwabādī ୧ । ଯଥାର୍ଥବାଦୀ; ସ୍ପଷ୍ଟବକ୍ତା—1. Who
(ତତ୍ତ୍ୱବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) speaks out the truth; plain
(ତତ୍ତ୍ୱଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) spoken
୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—2. Versed in philosophy.

ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍—ସଂ. ବିଣ—(ତତ୍ତ୍ୱ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍;
Tattwabid ୧ମା. ୧ବ)—ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ (ଦେଖ)
(ତତ୍ତ୍ୱବେତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Tattwadarśī (See)
ସଂ. ବି—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରରେ ପଣ୍ଡିତ—2 Philosopher.

ତତ୍ତ୍ୱବୋଧ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ବୋଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ—
Tattwabodha 1. Perception of truth; understanding of the truth.
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—2. True knowledge.

ତତ୍ତ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tattwabhāba Nature.

ତତ୍ତ୍ୱମସି—ସଂ. ବାକ୍ୟ (ତତ୍ ତ୍ୱଂ ଅସି=ତାହା ତୁମ୍ଭେ ଅଟ)—
Tattwamasi ବେଦାନ୍ତୋକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କର ଈଶ୍ୱରଧ୍ୟାନ ମନ୍ତ୍ର—
The watch word of Hindu philosophers.

ତତ୍ତ୍ୱମସି ସୂକ୍ତ—ସଂ. ବାକ୍ୟ—ଜ୍ଞାନଯୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈଦିକ ବଚନ—
Tattwamasi sūkta The Vedic passage dealing with philosophy.
ତତ୍ତ୍ୱମସି ସୂକ୍ତ ଉକ୍ତିରେ ସାର—ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବଦଗ୍‌ତତ୍ତ୍ୱାମଣି ।

ତତ୍ତ୍ୱଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ.; ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶାସ୍ତ୍ର)—ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର;
Tattwaśāstra ଅଧ୍ୟାତ୍ମବିଦ୍ୟା—Philosophy.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅନୁସନ୍ଧାନ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି
Tattwānusandhāna ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ଖୋଜିବା—
Searching after truth.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅନୁସନ୍ଧାୟୀ)—
Tattwānusandhāyī ଯେ ତଥ୍ୟ ଖୋଜେ—
(ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Searching after truth.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧିତ୍ସା—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅନୁ+ସମ୍+ଧା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ
Tattwānusandhitsā ସନନ୍ତ+ଭାବ. ଅ ଆ)—ପ୍ରକୃତ
(ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—ବିଣ) ତଥ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଇଚ୍ଛା—
Hankering to seek truth.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବଧାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwābadhāna କାର୍ଯ୍ୟପରିଦର୍ଶନ; ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା; କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ—Supervision; looking after; guidance.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବଧାୟକ)—
Tattwābadhāyaka ଯେ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନିଏ—Supervising.
(ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Superintendent; superviser.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବଧାରକ)—
Tattwābadhāraka କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଲୋକ—
(ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Ascertaining the truth.
ସଂ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟର ଅଧକ୍ଷ; ମାନେଜର; ପରିଚାଳକ—
Superintendent; manager

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବଧାରଣ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwābadhāraṇa ୧ । ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—1 Ascertainment of truth.
୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ (ଦେଖ)—2. Tattwābadhāna (See).

ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଅବବୋଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ
Tatwābabodha (ଦେଖ)—Tattwajñāna (See).
(ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧକ—ବିଣ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ନାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତତ୍ର—ସଂ. ଅ (ତଦ୍+ସ୍ଥାନାଧିକରଣ ଅର୍ଥରେ. ତ୍ର)—୧ । ସେଠାରେ—
Tatra 1. There.
(ରୂପଭେଦ—ଅତ୍ର) ୨ । ସେ ବିଷୟରେ—2. In that matter.
ଦେ. ଅ—ତେତେ—So much.
'ଯତ୍ର ଆୟ ତତ୍ର ବ୍ୟୟ'—ଢମାଳୀ ।

ତତ୍ରତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ର=ସେଠାରେ+ଘଟିବାର୍ଥ ବା ହେବା ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ)—୧ । ତତ୍ରସ୍ଥ; ସେଠାକାର—
Tatratya 1. Belonging to that place.
(ଅତ୍ରତ୍ୟ—ବିପରୀତ)
୨ । ସେଠାରେ ଘଟିଥିବା—2. Hapening or taking place there.

ତତ୍ରଭବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାନ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ; ତତ୍ର+ଭବାନ୍)—
Tatrabhabān
(ତତ୍ରଭବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସେ ମହାଶୟ—1. His honour.
(ଅତ୍ରଭବାନ୍—ବିପରୀତ) ୨ । ମାନନୀୟ; ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ; ମାନ୍ୟବର—
2. The revered (so and so).
(ଯଥା—ତତ୍ରଭବାନ୍ ଗୁରୁଦେବ ନବଦ୍ୱୀପ ଗମନ କରିଅଛନ୍ତି ।)
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଓ ଅତ୍ରଭବାନ୍ (=ଏ ମହାଶୟ) ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ କ୍ୱଚିତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ତତ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସେଠାକାର; ତତ୍ରତ୍ୟ -
Tatrastha Belonging to that place; there of.

ତତ୍ରାଚ—ଗ୍ରା. ଅ (ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ତଥାପି ଅର୍ଥରେ; ମୂଳ=ତତ୍ରାପି, ତତ୍ରାପି)—ତଥାପି; ତେବେ ସୁଦ୍ଧା—
Tatrācha Even then; then even.

ତତ୍ରାପି—ସଂ. ଅ (ତତ୍ର+ଅପି; ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ; ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ)—
Tatrāpi ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାଚ; ତଥାପି; ତେବେହେଁ—
Even then; even.

ତଥା—ସଂ. ଅ (ତଦ୍=ସେ+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ. ଥା)—୧ । ସେହିପ୍ରକାରେ—
Tathā 1. Similarly; in like manner; so; in that manner.
୨ । ପୂର୍ବ ପରି—2. As before.
୩ । ଅଧିକର ମଧ୍ୟ; ମଧ୍ୟ—3. Also.
୪ । ସେହିପରି ସ୍ଥଳରେ; ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ—
4. Under those circumstances.
୫ । ଏବଂ—5. And.
୬ । ତହିଁରେ—6. In that.
୭ । ତନ୍ନିମିତ୍ତ; ସେଥିପାଇଁ—7. For that reason.
୮ । ପ୍ରକୃତରେ; ଯଥାର୍ଥରେ—
8. Really; actually; truly.
୯ । ତାହାହିଁ—9. That alone

ତଥା ହେଉ ବୋଲି କଥାରେ ତାକୁ ବୋଲ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୦ । (ସଂସ୍କୃତରେ) ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ; ସମୁଚ୍ଚୟାର୍ଥକ; ସ୍ୱୀକାରାର୍ଥକ; ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥକ (ଅବ୍ୟୟ)—10. A conjunction used in Sanscrit to denote certainty, collection, consent and similarity.

ତଥାକଥିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସେଠାରେ କୁହାଯାଇଥିବା—
Tathā kathita 1. There-described; there-said.
(ଯଥା—ରାମାୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାବଣର ମୃତ୍ୟୁ, ତଥାକଥିତ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ବଧ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ଅଟେ ।)
୨ । ଅଗରୁ କୁହାଯାଇଥିବା; ପୂର୍ବବର୍ଣ୍ଣିତ—
2. Afore-said.
(ଯଥା—ତଥାକଥିତ ଘଟନାବଳୀର କାରଣ ଅବଧାରଣା କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।)
୩ । ସେହିପରି ଉକ୍ତ; ତଦ୍ରୂପୋକ୍ତ—
3. Illustrated alike; said alike.
(ଯଥା—ତଥାକଥିତ କୌଶଳକ୍ରମେ ରାବଣଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଥିଲା ।)
୪ । ସେଥିପାଇଁ କୁହାଯାଇଥିବା—
4. Said for that reason.
(ଯଥା—ରୋଗୀର ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା ସନ୍ଦର୍ଶନରେ ତଥାକଥିତ ଔଷଧପ୍ରୟୋଗ କଦାପି ଅବିଧେୟ ହୋଇ ନାହିଁ ।)
୫ । ପୁଣି ବା ଅଧିକର କୁହାଯାଇଥିବା—
5. Again said; said in addition.
(ଯଥା—ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରର ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଜନରବ, ତଥାକଥିତ 'ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ହତୋ ସତ୍ୟଂ ନରୋ ବା କୁଞ୍ଜରୋ ବା' ଏହି ଉଭୟ କଥାରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ ।)
୬ । ସେହି ନାମରେ ପ୍ରଚଳିତ ବା ଖ୍ୟାତ; ତଦ୍ରୂପ ଉକ୍ତ—
6. Spoken or called in that name; passed by that name; so called.

ତଥାଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଥା+ଗତ; ଆଗତ)—୧ । ତଥାଭୂତ; ସେହି
Tathāgata ରୂପେ ଘଟିଥିବା—1. Such; so-conditioned; happening in that fashion.
୨ । ତଦ୍ରୂପ ଆଗତ; ସେହି ରୂପେ ଆସିଥିବା—
2. Arrived in that manner,
ସଂ. ବି—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ—
A name of the Buddha

ତଥାଚ—ସଂ. ଅ. (ତଥା+ଚ)—
Tathācha ୧ । ଏବଂ; ପୁନଶ୍ଚ—1. And; also.
୨ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାପି; ତେବେହେଁ—
2. Even so; even then; not withstanding yet; neverthless; still.

ା	ଇ	ଉ	ଋ,ହ୍ର	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉଥ	ଔ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	୭	ନ୍ଦୃ

ତଥାପି—ସଂ. ଅ. (ତଥା+ଅପି)—୧ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା—
Tathāpi 1. Even then; neverthless.
୨ । ଏବେସୁଦ୍ଧା—2. Even now.
ଆପିରେ କହ ତଥାପିରେ ପ୍ରିୟସଖି, ଅବ କ ଛାଡ଼ିବ ପ୍ରାଣ—
ବଳସୁର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଚମ୍ପୂ ।

ତଥାବିଧ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଥା+ବିଧା=ପ୍ରକାର)—ତଦ୍‌ବିଧ;
Tathābidha ସେହି ପ୍ରକାରର; ତାଦୃଶ—Such; similar.

ତଥାଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଥା+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tathābhūta ୧ । ସେହିରୂପେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ସମ୍ଭୂତ—
1. Similarly produced.
୨ । ସେହିରୂପେ ଘଟିଥିବା; ତଦ୍ରୂପ—2. Similar.

ତଥାଗଜ—ସଂ. ବି—ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tathārāja A name of the Buddha.

ତଥାସ୍ତୁ—ସଂ. ଅ. (ତଥା=ସେହିପରି+ଅସ୍ତୁ=ହେଉ; ସ୍ୱୀକାର ଓ
Tathāstu ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥକ ବାକ୍ୟ, ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ହେଉ; ତାହା ହେଉ—Be it so; amen; so it be.
ଉତଲେ ବ୍ୟାସ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଗ୍ରନ୍ଥଗ୍ରନ୍ଥି
'ତଥାସ୍ତୁ' ବୋଲି ଲେଖି ବସିଲେ ଗଣପତି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତଥାହି—ସଂ. ଅ. (ଯଥା=ସେହିପରି+ହି=ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ)—
Tathāhi ୧ । ସେହିପରି—1. Similarly.
୨ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ; ଅଧିକନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ—2. And; also.
୩ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ—3. As for instance.

ତଥି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍ର ବା ତଥାହି ବା ତଦହିରୁ)
Tathi (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ସେଠାରେ—1. There.
तथिग्र ୨ । ତହିଁରେ—2. In that.
तहाँ ୩ । ତହିଁ; ତହିଁରେ—3. Of that.
ଉକଗାର ତଥିରେ ହୋଇଛି ପ୍ରମାଣ । ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।
ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତାହା—That.
ତଥି ଉପରେ ବଢ଼ିଲେ ମାଧୋଇ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଦାସ. ଗୋପୀଭାଷା ।

ତଥିପରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍ର ଓ ପର ଶବ୍ଦରୁ)
Tathipare (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—
1. After that.
୨ । ତହିଁ ଉପରେ—2. Over that.
ତଥିପରେ ବସଇ ପ୍ରମୋଦରରେ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣଚରିତ ।

ତଥିରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ତହିଁରେ—In that.
Tathire ଦୁଷ୍ଟର ଉପ ଜପମାନ
ତଥିରେ କ ଅବା କାରଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତଥେବ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତଥା+ଇବ=ସେହିପରି)—
Tatheba ୧ । ଠିକ ସେହିପରି—1. Like that; just the same; in the same manner.
୨ । ତଦ୍ରୂପହିଁ—2. Similarly; just so; likewise.
୩ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ—3. So also.
୪ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ; ଅଧିକନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ—4. And also.
ବିଣ—ସେହି ପ୍ରକାରର; ତଦ୍ରୂପ—Similar.

ତଥେବଚ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. ଓ ବିଣ. (ତଥା+ଇବ+ଚ)—
Tathebacha ତଥେବ (ଦେଖ)—Tatheba (See)

ତଥୈବ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତଥା+ଏବ)—ତଥେବ (ଦେଖ)
Tathaiba Tatheba (See)

ତଥୈବଚ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତଥା+ଏବ+ଚ)—ତଥେବ (ଦେଖ)
Tathaibacha Tatheba (See)

ତଥୈବାସ୍ତୁ—ସଂ. ବାକ୍ୟ (ତଥୈବ+ଅସ୍ତୁ)—ତାହାହିଁ ହେଉ; ସେହିପରି
Tathaibāstu ହେଉ—Be it so alone.

ତଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଥା=ସେହିପରି+ଭାବେ. ଯ)—
Tathya ୧ । ସତ୍ୟ; ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ—1 Reality; truth.
୨ । ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା—2. Real condition.
୩ । ସ୍ଥିରତା—3. Certainty.
୪ । ଅସଲ—4. Actual state of affairs.
୫ । ତତ୍ତ୍ୱ; ଗୂଢ଼ମର୍ମ—5. Inner secret.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯଥାର୍ଥ—1. Real; exact.
୨ । ସତ୍ୟ—2. True.
୩ । ପ୍ରକୃତ—3. Actual.

ତଥ୍ୟଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତଥ୍ୟ+ଜ୍ଞାନ)—
Tathyajñāna ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ; ପ୍ରକୃତ କଥା ଜାଣିବା—
True or secret knowledge.

ତଥ୍ୟବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଥ୍ୟ+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଇନ୍)—
Tathyabādī ଯଥାର୍ଥବାଦୀ; ପ୍ରକୃତବାଦୀ; ଯେ ପ୍ରକୃତ କଥା କହେ,
(ତଥ୍ୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସତ୍ୟବାଦୀ—Plain spoken; one who
(ତଥ୍ୟଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) speaks out the truth; one who calls a spade; a spade; truthful.

ତଥ୍ୟବାର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତଥ୍ୟ+ବାର୍ତ୍ତା)—ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ବାଦ—
Tathyabārttā True or correct news.

ତଥ୍ୟଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଥ୍ୟ+ଭାଷ ଧାତୁ=କହିବା+ଇନ୍)—
Tathyabhāshī ତଥ୍ୟବାଦୀ (ଦେଖ)
(ତଥ୍ୟଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tathyabādī (See)

ତଥ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି. (ତଥ୍ୟ+ଅନୁସନ୍ଧାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tathyānusandhāna ତତ୍ତ୍ୱାନ୍ୱେଷଣ—Search after truth; enquiry about the truth of any thing.

ତଦ୍—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ସମାସରେ ଏହା ଅନ୍ୟପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ
Tad ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ;—୧ । ସେହି—1. That.
୨ । ସେ—2. He; she.
୩ । ବ୍ରହ୍ମ—3. The Supreme Being.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରୀଠ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ତଦ୍‌ଗତ—ସଂ. ବିଣ.—(୨ୟା ତତ୍ପୁରୁଷ; ତଦ୍+ଗତ)—
Tadgata ୧ । ଏକାଗ୍ର—1. With concentrated attention.
(ତଦ୍ଗତ—ଅନ୍ୟରୂପ)—
୨ । ଅବହିତ ଅବସ୍ଥା—2. Closely attentive.
(ଯଥା—ସେ ତଦ୍‌ଗତ ହୋଇ ପୁରାଣ ଶୁଣୁଛି ।)

ତଦ୍‌ବଂଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଦ୍+ବଂଶ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—
Tadbamsiya ୧ । ସେହି ବଂଶରୁ ଜାତ—
(ତଦ୍‌ବଂଶୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Born of that family.
୨ । ସେହି ବଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to that family.

ତଦ୍‌ବତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ତଦ୍+ଉପମାର୍ଥେ ବତ୍)—ସେହିପରି—
Tadbat Like that; likewise.
ସଂ. ବିଣ.—ତଦନୁଯାୟୀ; ତତ୍ସମ; ତାହିଁ ସମାନ—
Similar to that.

ତଦ୍‌ବିର—ବୈଦେ. ବି.—ତଦବିର୍ (ଦେଖ)
Tad-bir Tadabir (See)
(ତଦ୍ବିର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଦ୍‌ବ୍ୟତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତଦ୍+ବ୍ୟତିରିକ୍ତ; ୫ମୀ ତତ୍)—ତାହାଠାରୁ
Tadbyatirikta ପୃଥକ୍—Separate from that.
ତଦ୍ବ୍ୟତିରିକ୍ତ, ତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଦେ. ଅ.—୧ । ଏହା ଛଡ଼ା—
1. Besides that.
୨ । ତାହାଙ୍କ ଛଡ଼ା—2. Besides him or her.

ତଦ୍‌ଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ.—(ତଦ୍+ଭିନ୍ନ)—ତାହା ଛଡ଼ା—
Tadbhinna Excepting that.

ତ: ଦ:—ଦେ. ଅ.—ଭଡ୍ଡିରଅରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ)—
Ta: da: ୧ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଜମିର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ—
1. Situate to the south of the preceeding plot.
(ଯଥା—ତ: ଦ. ତଳେ କୋଠ ଦେଖ ।)

ତଦଅନ୍ତେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ସଂ. ତଦନ୍ତର°)—୧ । ତାପରେ—
Tada-ante 1. After that.
ତଦନ୍ତେ ୨ । ତାହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—2. Then.
୩ । ତାହିଁ ପରେ—3. Following that.
ତଦ ଅନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ଏକ ରଥିବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ତଦଅନ୍ତରେ—ଦେ. ଅ. (ପଦ୍ୟ)—ତଦ ଅନ୍ତେ (ଦେଖ)
Tada-antare Tada-ante (See)
ଗ୍ରାମ ତଦଅନ୍ତରେ ଲୋଚକ ପକାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଦତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅତିରିକ୍ତ; ୫ମୀ ତତ୍)—ତାହିଁରୁ ଅଧିକ;
Tadatirikta ତାହିଁରୁ ବେଶୀ—More than that; beyond that.

ତଦଧିକ—ସଂ.ବିଣ (ତଦ୍+ଅଧିକ;୫ମୀ ତତ୍)—ତାହିଁରୁ ଅଧିକ; ତାହିଁରୁ
Tadadhika ବେଶୀ—More than that; beyond that.

ତଦଧୀନ—ସଂ. ବିଣ (ତଦ୍+ଅଧୀନ)—ତାହାଙ୍କ ଅଧୀନ—
Tadadhina Subject to him; subordinate to him.

ତଦନନ୍ତର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ତଦ୍+ଅନନ୍ତର)—୧ । ତାହିଁପରେ—
Tadanantara 1. After that; thereupon.
୨ । ତତ୍ପରେ—2. Afterwards.

ତଦନନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍+ଅନନ୍ୟ)—ସେହି;
Tadananya ତାହାଠାରୁ ଅନ୍ୟ ନୁହେଁ—
The very same; identical with him.

ତଦନ୍ୟତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର)—କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣ ମଧ୍ୟରେ
Tadanyatwa ଅଭେଦ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—(philosophy)
The similarity or identity of the cause and effect.

ତଦନୁ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅନୁ)—୧ । ତାହିଁ ପରେ—
Tadanu 1. After that.
୨ । ସେହିପରି (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Like that.

ତଦନୁକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଦ୍+ଅନୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Tadanukari ତାଙ୍କ ବା ତାହାର ଅନୁସାରେ ଯେ ଚଳେ; ତାଙ୍କ
(ତଦନୁକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବା ତାହାର ମତାବଲମ୍ବୀ ବା ଭାବାବଲମ୍ବୀ—
Following him or that; imitating him or that.

ତଦନୁକ୍ରମ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tadanukrama Like that.
ସଂ. ବିଣ—ସେହିପରି ଧାରା ବା ଅନୁକ୍ରମ ଯାହାର ଅଛି—
Having that sequence.

ତଦନୁକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦନୁକ୍ରମ°)—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tadanukrame According to that.

ତଦନୁଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ତଦ୍+ଅନୁଗ୍ରହ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାଙ୍କର
Tadanugraha ଅନୁଗ୍ରହ—His favour.

ତଦନୁଗୃହୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଦ୍+ଅନୁଗୃହୀତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tadanugruhita ତାହାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାପ୍ତ—
(ତଦନୁଗୃହୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Favoured by him.

ତଦନୁଯାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅନୁଯାୟୀ)—ସେହି ବସ୍ତୁ ପରି—
Tadanujayi Corresponding to that; similar to that.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଦନୁସାରେ—Thus; like that; accordingly; according to that.

ତଦନୁରୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅନୁରୂପ)—ସେହି ପ୍ରକାରର; ତଦ୍ରୂପ—
Tadanurupa Similar; resembling that.
ତଦନୁରୂପ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଦନୁସାରେ; ସେହିରୂପେ—
Similarly; accordingly.

ତଦନୁରୂପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଦନୁସାରେ; ସେହିରୂପେ—
Tadanurupe Similarly; accordingly.
ତଦନୁରୂପ

୧	ଲ	ଉ	ର୍,ର୍ବ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଜ	ଇଯ୍ୟ	ଢ଼ଅ	ଘ
୨	ଛ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	କୃ

ତଦନୁସାର—ସଂ. ବିଣ—୧ । ତାହା ପରି—
Tadanusāra 1. Like that; similar to that.
୨ । ତାହାର ଅନୁକୂଳ—2. Favourable to that.

ତଦନୁସାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତତ୍+ଅନୁସାରୀ)—ତଦନୁକାରୀ (ଦେଖ)
Tadanusāri Tadanukāri (See)
(ତଦନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଦନୁସାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦନୁସାରଂ)—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tadanusāre According to that·
তদনুসারে

ତଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଅନ୍ତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadanta ୧ । ତାହାର ଅନ୍ତ ବା ଶେଷ—1. Its end.
୨ । ତାହାର ସୀମା—2. Its bounds.
୩ । ସ୍ୱରୂପ-ନିର୍ଣ୍ଣୟ; ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ—
3. Ascertaining the truth
ସମସ୍ତେ ହୋଇ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କି ପେଷିଲେ
କଥା ତଦନ୍ତ ପାଇବା ପାଇଁ, ଗୋ ସୁନ୍ଦରୀ—ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୪ । ପରୀକ୍ଷା—4. Examination.
୫ । ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ—5. Acquaintance with the true state of affairs.
୬ । ଅନୁସନ୍ଧାନ; ତଦାରଖ—
6. Enquiry; investigation
୭ । ବିବରଣ; ବୃତ୍ତାନ୍ତ—7. Description; detail.
କେତେ ସହସ୍ର କୋଟି କପି ଏହା ସଙ୍ଗରେ ନ ଜାଣଇ ଏଥି ତଦନ୍ତ—
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
তদন্ত ଦେ. ବି—ତାହାଙ୍କର ତଥ୍ୟ ବା ତତ୍ତ୍ୱ—
तहकीकात His whereabouts.
ତୋର ଅଗ୍ରଜ ମୁନି ଶାନ୍ତ, ସେ କାହିଁ ଜାଣିବେ ତଦନ୍ତ—
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
ସଂ. ବିଣ—ତହିଁରେ ଶେଷ ହୋଇଥିବା—
Ending with that.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍ପରେ; ତଦନନ୍ତର; ତାହା ଶେଷ ହୁଅନ୍ତେ—
After that; on the completion of that.

ତଦନ୍ତଃପାତୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅନ୍ତଃପାତୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତହିଁର
Tadantahpāti ମଧ୍ୟଗତ; ତହିଁର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ, ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ନିବିଷ୍ଟ ବା ନିହିତ—Situated within that; included within that.

ତଦନ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
Tadanta karibā To enquire; to investigate.
তদন্তকরা **तहकीकात करना**

ତଦନ୍ତର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦନନ୍ତରଂ)—ତଦନନ୍ତର (ଦେଖ)
Tadantara Tadanantara (See)

ତଦନ୍ତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦନ୍ତରଂ)—୧ । ତହିଁପରେ—
Tadantare 1 After that.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନର ଫଳରେ—
2. As a result of inquiry.

ତଦନ୍ତର୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅନ୍ତର୍ଗତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadantargata ତଦନ୍ତଃପାତୀ (ଦେଖ)
Tadantahpāti (See)

ତଦନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadantarbartti ତଦନ୍ତଃପାତୀ (ଦେଖ)
(ତଦନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ, ତଦନ୍ତର୍ଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tadantahpāti (See)

ତଦନ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ସଂ. 'ତଦନ୍ତ'ରେ
Tadante ଦେଶଜ ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତିର ଏକାର ଯୋଗରେ; ଯଥା—
তদন্তে ଦୁଃଖିତେ)—ତହିଁ ପରେ—After that.
उसके बाद ତଦନ୍ତେ ଅସ୍ମାକୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଲଗ କରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତଦନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତତ୍+ଅନ୍ୟ; ୫ମୀ ତତ୍)—
Tadanya ତାହାଠାରୁ ପୃଥକ୍—
(ତଦନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Separate from that.

ତଦପି—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍+ଅପି)—
Tadapi ୧ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାପି—
1. Even then; not withstanding.
୨ । ସେହି ମଧ୍ୟ—2. That even or also,

ତଦପେକ୍ଷା—ଦେ. ଅ—ତାହାଠାରୁ—
Tadapekshā Than that.

ତଦବଧି—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍+ଅବଧି)—
Tadabadhi ୧ । ସେହି କାଳରୁ; ସେହି ସମୟରୁ—1. Since then; from that time; thenceforth.
୨ । ସେହି ସ୍ଥାନରୁ—2. From that place.

ତଦବସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଦ୍+ଅବସ୍ଥା)—
Tadabastha ୧ । ସେହି ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ; ପୂର୍ବାଭିବାପନ୍ନ;
(ତଦବସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତାହା ପରି ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ—
1. Having attained that condition; so circumstanced; thus situated.
୨ । ତଦ୍ରୂପ—2. Similar to that.
୩ । ଅବିକଳ ସେହି—3. Identical; same.
୪ । (ଗଣିତ ପରିଭାଷା) ପୌନଃପୁନିକ ଦଶମିକରେ ଯେଉଁ ଦଶମିକାଂଶରେ ପୌନଃପୁନିକ ଚିହ୍ନ ନ ଥାଏ—
4. (mathematics) Non-recurring portion of a mixed recurring decimal.
(ଯଥା—·୯୨୦୩୫୭ ରେ ·୩୫ ତଦବସ୍ଥ ଅଟେ ।)

ତଦବସ୍ଥତା—ସଂ. ବି. (ତଦବସ୍ଥ+ଭାବେ. ତା)—
Tadabasthatā ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ; ତଦ୍ରୂପତା—Identity.
(ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତଦବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ତତ୍ + ଅବସ୍ଥା)—ସେହି ଅବସ୍ଥା—
Tadabasthā That condition.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତଦବସ୍ଥର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Feminine form of 'Tadabastha.'

ତଦବସ୍ଥାପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ + ଅବସ୍ଥା + ପଦ୍ ଧାତୁ + ତ)—
Tadabasthāpanna ତଦବସ୍ଥ ୧ (ଦେଖ)
Tadabastha 1 (See)

ତଦବିର(ରି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଦ୍‌ବୀର୍)—
Tadabir(ri) ୧ । ଅଭୀଷ୍ଟ ସାଧନୋପାୟ; ଉଦ୍ୟମ; ଉଦ୍ଯୋଗ—
তদবীর 1. Means; steps; diligence.
× × × ତୁବ କଣ ଗୋଟାଏ ? ତଦ୍‌ବିର କଲେ ବୁଝିହେବ ଉକ୍ତିସିବ ।
ଫକୀରମ. ସେନାପତି ।
तद्बीर ୨ । ପ୍ରତୀକାର—2. Remedy.
୩ । ଚେଷ୍ଟା—3. Endeavour; efforts.
୪ । ଅନୁଷ୍ଠାନ—4. Taking step.
୫ । ଆୟୋଜନ; ଯୋଗାଡ଼; ବ୍ୟବସ୍ଥା—
5. Arrangement.
୬ । (ଜଟିଳ) ମକଦମାର ତାରିଖ ପୂର୍ବରୁ ମକଦମା ପାଇଁ କରାଯିବା ସମସ୍ତ ଆନୁପୂର୍ବିକ ଉଦ୍ୟମ—
6. Priliminary steps taken for the proper prosecution of a case in court.

ତଦ୍‌ବିରକାର—ଦେ. ବିଣ—ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ମକଦମାର ଅନୁ-
Tadbir-kāra ପୂର୍ବିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରୁଥାଏ—Taking the priliminary steps in respect of a case or matter.

ତଦବିରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ତଦ୍‌ବୀର + ଓ. ପ୍ରତ୍ୟ. ଇୟା)—
Tadabiriā ତଦ୍‌ବିରିଆ (ଦେଖ)—Tadbiriā (See)

ତଦଭାବ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ = ତହିଁର + ଅଭାବ)—ତାହାର ଅଭାବ;
Tadabhāba ସେହି ବିଷୟ, ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟର ଅଭାବ—
Absence of that (thing or article or person).

ତଦଭାବେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ତହିଁର ଅଭାବରେ; ତାହା ନ ମିଳିଲେ;
Tadabhābe ତାହାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ—
In absence or want of that (thing, article or person)
(ଯଥା—ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ବସ୍ତ୍ର ଦେବ ଅଥବା ତଦଭାବେ ସୂତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ଦେବ ।)

ତଦଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ତତ୍ + ଅଭିନ୍ନ)—
Tadabhinna ୧ । ତତ୍‌ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.
୨ । ଅବିକଳ ସେହିପରି—2. Identical.
୩ । ସେହି—3. Same.

ତଦମନା—ଦେ. ବିଣ. (ତତ୍ + ଅମନା)—
Tadamanā ତହିଁରେ ଅମନୋଯୋଗୀ—
Inattentive in that.
ଜାନାସ୍ଥଳେ କନ୍ଦୁକେରୁ ଚୋରବ କେଉଁ ଆସୁଁ ହେଲ ତଦମନା ।
ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତଦର୍ଥ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦର୍ଥଂ)—ସେଥିଲାଗି; ତନ୍ନିମିତ୍ତ—
Tadartha On that account; for that purpose.
ସଂ. ବି. (ତତ୍ + ଅର୍ଥ)—୧ । ସେହି ଅର୍ଥ—
1. That meaning.
୨ । ସେହି କାରଣ—2. That reason.
ବିଣ—ସେହି ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ—
Having that meaning or purpose.

ତଦର୍ଥତା—ସଂ. ବି. (ତଦର୍ଥ + ଭାବେ. ତା)—ତାଦର୍ଥ୍ୟ—
Tadarthatā Identity of object or meaning.

ତଦର୍ଥେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦର୍ଥଂ)—୧ । ସେହି ନିମନ୍ତେ—
Tadarthe 1. For that.
তদৰ্থে, उसवास्ते ୨ । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ—
2. With that view.

ତଦର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ + ଅର୍ପଣ; ୬ଷ୍ଠୀ; ତତ୍ ଓ ୭ମୀ ତତ୍)—
Tadarpana ୧ । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ—
1. An offering to him.
୨ । ତାହାଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତକରଣ—
2. Entrusting to him.
୩ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ—3. Giving back.

ତଦର୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍ = ତାହାଙ୍କୁ, ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା, ତାହାଙ୍କଠାରେ
Tadarpita + ଅର୍ପିତ = ଦତ୍ତ, ନ୍ୟସ୍ତ)—୧ । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ—
1. Given to him.
୨ । ତାହାଙ୍କଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ—2. Offered to him.
୩ । ତାହାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ—3. Dedicated to his or her or its service or cause.
୪ । ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦତ୍ତ—4. Given by him or her.

ତଦର୍ପିତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ + ଅର୍ପିତ + ଚିତ୍ତ)—ତନ୍ମୟଚିତ୍ତ;
Tadarpita-chitta ତାହାଙ୍କଠାରେ ମନକୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିବା—
Wholly absorbed in that.

ତଦର୍ପିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ + ଅର୍ପିତ + ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି)—ତନ୍ମୟ
Tadarpita chitta brutti ଚିତ୍ତ; ତାହାଙ୍କଠାରେ ମନକୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିବା—Wholly absorbed in that.

ତଦର୍ପିତପ୍ରାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ = ତାହାଙ୍କଠାରେ + ଅର୍ପିତ ହୋଇ
Tadarpita-prāṇa ଅଛି (+ ପ୍ରାଣ (ଯାହାର); ବହୁବ୍ରୀହି)—
ତାହାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କରିଥିବା; ତଦ୍‌ଗତପ୍ରାଣ—
Having one's life devoted to him, her or it.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଈଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ମ

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତଦର୍ପିତମନା; ତଦର୍ପିତମନୋବୃତ୍ତି, ତଦର୍ପିତ-ଜୀବନ ଇତ୍ୟାଦି ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ସଂ. ବି.—(ତଦର୍ପିତ=ତାହାଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିବା+ପ୍ରାଣ; କର୍ମଧା)—ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଇଥିବା ଜୀବନ—
Life dedicated to him

ତଦା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ତତ୍+କାଳାଧିକରଣାର୍ଥେ. ଦା)—
Tadā ତତ୍କାଳେ; ସେତେବେଳେ; ସେହି ସମୟରେ—
Then; at that time.

ତଦାକାର—ସଂ. ବି. (ତତ୍=ଆକାର)—ସେହିରୂପ—
Tadākāra That shape or form.
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସେହି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—Of that shape; similar in the same form; taking up the same form.

ତଦାକାରକାରିତା—ସଂ. ବିଂ. (ତଦାକାର+କାରିତା)—୧ । ସେହି
Tadākārakāritā ରୂପର ଅନୁକରଣରେ ଗଠିତ—
1. Fashioned after that figure.
୨ । ସେହିରୂପରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିବା—
2. Assimilated to that form.

ତଦାକାରିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ତଦାକାରିତ+ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି; କର୍ମଧା;)—
Tadākāritachittabṛutti ସେହିରୂପରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିବା ବୃତ୍ତି—Mental faculty assimilated to that form.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ବୃତ୍ତି ତାହାର ଆକାରରେ ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—Having one's mind fully devoted to that form.

ତଦାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଆତ୍ମା+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tadātmaka ୧ । ତାହାପରି—1. Similar to that.
୨ । ତାହାଠାରେ ଅର୍ପିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଯାହାର—
2. Having a concentrated attention on it.

ତଦାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଆତ୍ମା; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ତାହାପରି;
Tadātmā ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.
୨ । ଅଭିନ୍ନ ହୃଦୟ—2. Of the same mind.

ତଦାନୀଂ—ସଂ. ଅ (ତତ୍+କାଳାର୍ଥେ ଦାନୀଂ)—ସେହି ସମୟରେ;
Tadānīm ତଦା—Then; at that time.
(ଇଦାନୀଂ—ବିପରୀତ)

ତଦାନୀନ୍ତନ—ସଂ. ବିଣ (ତଦାନୀଂ+ଭବାର୍ଥେ. ତନ)—୧ । ସେହି
Tadānīntana ସମୟରେ ଘଟିଥିବା—1. Happening in
(ଇଦାନୀନ୍ତନ—ବିପରୀତ) or belonging to that time.
୨ । ସେହି ସମୟର—2. Of that time.
୩ । ତତ୍କାଳୀନ—3. Prevalent in those days.

ତଦା ପ୍ରଭୃତି—ସଂ. ଅ (ତଦା+ପ୍ରଭୃତି=ଅବଧି)—ତଦବଧି; ସେହି
Tadā prabhṛuti ଦିନଠାରୁ; ତତ୍କାଳାବଧି—
From that time.

ତଦାରକ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—ତଦାରଖ (ଦେଖ)
Tadāraka Tadārakha (See).
ଥାନ ଅମାରରେ ଲୁହା ଗଜ ମାରି ତଦାରକ ହେଲା—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଦାରକ୍(ଖ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—୧ । ତଦନ୍ତ—
Tadārak(kh) 1. Enquiry.
तदारख ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Investigation.
तदारुक् ୩ । ପୂର୍ବରୁ ସତର୍କତା—3. Precaution.
୪ । ସ୍ଥାନୀୟ ପରୀକ୍ଷା—4. Local enquiry.
୫ । ପ୍ରତୀକାର—5. Remedy; provision.
୬ । ହଜିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଫେରାର ଆସାମୀକୁ ଖୋଜିବା—
6. Search after a messing thing or an absconder.
୭ । କୌଣସି ଅପରାଧ ବା ଦୁର୍ଘଟଣା ନ ଘଟିବା ବିଷୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧ—7. Precautionary measures.

ତଦାରଖି—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—ତଦାରଖ (ଦେଖ)
Tadārakhi Tadārakha (See)
ମାମଲା ତଦାରଖି ଆରମ୍ଭ ହେଲା—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଦିତର—ସଂ. ବିଣ (ତଦ=ତାହାଠାରୁ+ଇତର=ପୃଥକ୍; ୫ମୀ
Taditara ତତ୍)—ତାହାଠାରୁ ଅନ୍ୟ; ତଦନ୍ୟ—
Different from that.

ତଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତତ୍+ଈୟ=ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ)—
Tadīya ୧ । ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ତାହାଙ୍କର—1. Relating to
(ତଦୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) that; appertaining or belonging to him, her or it.
୨ । ତାହାଙ୍କ ଅଧିକାରରେ ସ୍ଥିତ—
2, Within his control.

ତଦୁତ୍ତର—ସଂ. ବି (ତତ୍+ଉତ୍ତର)—୧ । ତହିଁର ଉତ୍ତରଦିଗ—
Taduttara 1. North of that.
୨ । ତହିଁର ଜବାବ—2. Answer to that.

ତଦୁତ୍ତରେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତହିଁର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ—
Taduttare 1. To the north of that.
୨ । ତହିଁର ଉତ୍ତରସ୍ୱରୂପ—2. In reply to that.
ଦେ. ଅ (ଭଉଁରିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା)—ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଜମିର ଉତ୍ତରରେ (ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ତ:ଉ: ତ:ଉ:—ଦେଖ)—
North of the last plot.

ତଦୁତ୍ତାରୁ(ରେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦୁତ୍ତର°)—ତାହାପରେ; ତହିଁ-
Taduttāru(re) ବାଦ—After that.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତଦୁପରି—ସ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍+ଉପରି; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tadupari ୧ । ତାହା ଉପରେ; ତହିଁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ—
1. Above him, her or that; over that; upon that.
୨ । ତହିଁରୁ ଅଧିକ—2. In addition to that.

ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—ଦେ. ବି (ତତ୍+ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ)—୧ । ତହିଁର ଉପରେ—
Tadūrddhwa 1. The top of that.
୨ । ତହୁଁ ଅଧିକ—2. Excess of that.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ତହିଁର ଉପରେ ସ୍ଥିତ—1. Situated above that.
୨ । ତହୁଁ ଅଧିକ—2. More than that.
ସ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱମ୍)—୧ । ତାଠୁ ବଳି—
1. In excess of that.
୨ । ତାଠୁ ଅତିକ୍ରମ କରି; ତଦୁପରି—
2. Beyond that; above that.

ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ)—ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ (ଦେଖ)
Tadūrddhwe Tadūrddhwa (See)

ତଦେକ—ସ. ବିଣ (ତତ୍+ଏକ; ତାହା ହୋଇଅଛି ଏକ (ଅଭିନ୍ନ) ଯାହାଠାରୁ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହା ସହିତ ଏକଭାବାପନ୍ନ;
Tadeka ତଦ୍ରୂପ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—Similar to that.

ତଦେକାତ୍ମା—ସ. ବିଣ [ତତ୍ (ସେହି ହୋଇଅଛି) ଏକ (ଅଭିନ୍ନ)
Tadekātmā ଆତ୍ମନ୍ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି]—୧ । ତାହା ସହିତ
(ତଦେକାତ୍ମତ୍ୱ—ବି) ଅଭିନ୍ନ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.
୨ । ଅଭିନ୍ନହୃଦୟ—2. Very intimate; closely intimate; quite constant.

ତଦ୍ଗତ—ସ. ବିଣ [ତତ୍ (ତହିଁରେ) ଗତ (ଆସକ୍ତ); ୭ମୀ ତତ୍]—
Tadgata ୧ । ଏକାଗ୍ର; ଅଭିନିବିଷ୍ଟ; ଚକ୍ଷିଷ୍ଠ—1. Closely attentive; diligent.
୨ । ତହିଁରେ ଆସକ୍ତ—2 Wholly devoted or attached to that; intent on that.

ତଦ୍ଗତଚିତ୍ତ—ସ. ବିଣ (ତଦ୍ଗତ+ଚିତ୍ତ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାଙ୍କଠାରେ
Tadgatachitta କିମ୍ବା ସେହି ବିଷୟରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଅର୍ପିତ କରିଥିବା; ତଦର୍ପିତ ଚିତ୍ତ—Having given one's thoughts wholly to that: having his mind wholly immersed in that.

ତଦ୍ଗତଚେତାଃ—ସ. ବିଣ (ତଦ୍ଗତ+ଚେତଃ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tadgata chetāh ତଦ୍ଗତଚିତ୍ତ (ଦେଖ)
Tadgata chitta (See)

ତଦ୍ଗତଜୀବନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ [ତତ୍ (ତହିଁରେ) ଗତ (ଆସକ୍ତ ହୋଇଛି)
Tadgata jībana ଜୀବନ (ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାଙ୍କଠାରେ
(ତଦ୍ଗତଜୀବନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଆସକ୍ତ—Having one's life completely attached or devoted to
(ତଦ୍ଗତପ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) him, her or it.

ତଦ୍ଗୁଣ—ସ. ବି (ତତ୍=ତାହାଙ୍କର+ଗୁଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadguṇa ୧ । ତାହାର ଗୁଣ—1 Its, his or her quality or attribute.
୨ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ, ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ଆପଣାର ଗୁଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୁଏ—
2. A figure in rhetoric.
୩ । କେତେକ ବସ୍ତୁର କବିବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଣ—
3. Celebrated qualities of certain things in poetical license.
(ଯଥା—ବିରହିଣୀର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଅଗ୍ନିପରି ଦହନ କରେ ।)
୪ । କେତେକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଣ—4. The celebrated or well known qualities of certain things.
(ଯଥା—ଚନ୍ଦନର ଶୀତଳତ୍ୱ, ଅଗ୍ନିର ଦାହକତ୍ୱ ।)
ବିଣ [ତତ୍ (ତାହାଙ୍କର) ଗୁଣ (ପରିଗୁଣ ଯାହାର) ବହୁବ୍ରୀହି]—
ତାଙ୍କ ଗୁଣପରି ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—Having attributes similar to those passed by him, her or it; having equivalent attributes with him, her or it.

ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣ—ସ. ବି (ତତ୍ =ତହିଁର+ଦକ୍ଷିଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତହିଁର
Taddakshiṇa ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ—South of that.

ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣେ—ସ. କ୍ରି. ବିଣ. [ତତ୍ (ତହିଁର)+ଦକ୍ଷିଣେ (ଦକ୍ଷିଣ
Taddakshiṇe ଦିଗରେ)]—୧ । ତହିଁର ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ—
1. To the south of that.
୨ । ପୂର୍ବୋଲ୍ଲିଖିତ ଜମିର ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ; ଜରିପ ଚାଉଁରାରେ କୌଣସି ଜମିର ନମ୍ବର ପାଖେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ସାଙ୍କେତିକ 'ତ: ଦ:' ଚିହ୍ନର ମର୍ମ (ତ. ଉ. ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ; ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ତ. ଦ)—
2. The meaning of an abbreviation 'Ta. Da' noted against a plot of land in old survey field books, corresponding to the English abbreviation 'S' meaning 'South', as in the expression "The plot is bounded 'N' by the river; 'S' by the embankment."

ତଦଣ୍ଡ—ସ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍ =ସେହି+ଦଣ୍ଡ=ମୁହୂର୍ତ୍ତ)—
Taddaṇḍa ସେହିକ୍ଷଣି; ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ; ତଦଣ୍ଡେ; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—Immediately, in the nick of time; instantly; instantaneously.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଈୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ତ—୧ । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତ—1. That very moment.
୨ । ସେହି ବାଡ଼ି; ସେହି ଯଷ୍ଟି—2. That very stick.

ତଦଣ୍ଡେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ—
Taddaṇḍe 1. At that moment.
୨ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ସେହି କ୍ଷଣିକା; ଗୋଟେ ଗୋଟେ—
2. Immediately; in no time.
(ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ ଏହି କୋଠରୀରୁ ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ତୁରନ୍ତ ତଦଣ୍ଡେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ।)

ତଦ୍ଦିନ—ସଂ. ଅ. (ତତ୍+ଦିନ)—୧ । ସେହି ଦିବସ—
Taddina 1. That very day; the same day.
୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ—2. In the middle of the day.
୩ । ପ୍ରତିଦିନ—3. Daily; every day.

ତଦ୍ଦିନେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ସେହିଦିନ ମଧ୍ୟରେ
Taddine 1. Within that day.
୨ । ସେହି ଦିନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Upto that day.

ତଦ୍ଦେଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଦେଶ+ଈୟ)—ସେହି ଦେଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ସେ ଦେଶର—Appertaining to that country or place; of that country.
Taddesiya

ତଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି (ତତ୍+ଧନ; କର୍ମଧାରୟ; ଷଷ୍ଠୀ)—୧ । (କର୍ମଧା) ସେହି ସମ୍ପତ୍ତି—1. That very property.
Taddhana
୨ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ତାହାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି—
2. The property of that person.
ସଂ. ବିଣ—କୃପଣ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Miserly.

ତଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବି [ତଦ୍ (ସେହି ମୂଳ ଶବ୍ଦ)+ହିତ (ଯାହା ଉପଯୁକ୍ତ ହୁଏ) ଯାହା ମୂଳ ଶବ୍ଦର ଉପଯୁକ୍ତ]—୧ । ତାହାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ—1. His or her benefit.
Taddhita
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ଯୋଗ କରାଯାଇ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୁଏ—2. Name of certain class of suffixes added to nouns, pronouns and adjectives
(ଯଥା—ମତ୍, ବତ୍, ଈନ୍, ବିନ୍, ଯ ।)
ସଂ. ବିଣ—ତତ୍ପକ୍ଷେ ହିତକର ବା ମଙ୍ଗଳଜନକ—Conducing to the benefit of that person or object; beneficial thereto.

ତଦ୍ଧିତ ପଦ—ସଂ. ବି—ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଯେଉଁ ପଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ—Derivatives from nouns, pronouns and adjectives
Taddhita pada
(ଯଥା—ଜ୍ଞାନବାନ୍; ଦୟାଳୁ (ବିଶେଷ୍ୟରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ); ମହିମା, ଗରିଷ୍ଠ (ବିଶେଷଣରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ); ତଦୀୟ, ମଦୀୟ, ତାଦୃଶ (ସର୍ବନାମରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ।)

ତଦ୍ଧିତପ୍ରକରଣ—ସଂ. ବି (ତଦ୍ଧିତ+ପ୍ରକରଣ)—ବ୍ୟାକରଣର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଇଥାଏ—The part of the Grammar dealing with 'Taddhita' suffixes.
Taddhita prakaraṇa

ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ତଦ୍ଧିତ+ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତର ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ହୁଏ—Affixes added to nouns, pronouns, adjectives to form derivative words.
Taddhita pratyaya
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନେକ; ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା । ଯଥା—୧ । ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଅ—ପଣ୍ଡୁ+ଅ=ପାଣ୍ଡବ; ଯାଦବ, ମାନବ । ଇ—ଦଶରଥ+ଇ=ଦାଶରଥି; ସୌମିତ୍ରି । ଇକ—ରେବତୀ+ଇକ=ରୈବତିକ । ଏୟ—ଗଙ୍ଗା+ଏୟ=ଗାଙ୍ଗେୟ; ଭାଗିନେୟ । ଆୟନ—କାତ୍ୟାୟନ । ଯ—ଯମଦଗ୍ନି+ଯ=ଯାମଦଗ୍ନ୍ୟ । ଈୟ—ମାତୃଷ୍ୱସୃ+ଈୟ=ମାତୃଷ୍ୱସ୍ରୀୟ । ୨ । ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥରେ ଇକ—ବୈଦିକ; ମାନସିକ; ବାଚିକ; ଶାରୀରିକ । ଅ—ଶାରଦ; ମାନସ; ରାକ୍ଷସ । ଈୟ—ସ୍ୱୀୟ; ପରକୀୟ, ମଦୀୟ; ଉତ୍କଳୀୟ । ୩ । ସ୍ୱାର୍ଥରେ. ଧେୟ—ଭାଗଧେୟ; ନାମଧେୟ । ଅ—ଶୃଗାଳ, ଚୌର, କୌତୂହଳ । କ—ବାଳକ, ତାରକା, ଚନ୍ଦ୍ରିକା । ୪ । ସମୂହ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରାମତା; ଜନତା । ୫ ଭାବାର୍ଥରେ ତା—ମୂର୍ଖତା; ଲଘୁତା । ତ୍ୱ—ଲଘୁତ୍ୱ, ମୂର୍ଖତ୍ୱ । ଇମନ—ମହିମା; ଦ୍ରାଘିମା । ୬ । ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥରେ ବତ୍—ଗୁରୁବତ୍; ମାତୃବତ୍ । କଳ୍ପ—ପିତୃକଳ୍ପ । ୭ । ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍—ଧନବାନ୍; ଗୁଣବାନ୍ । ମତ୍—ଶ୍ରୀମାନ୍; ଅଂଶୁମାନ୍; ବିନ୍—ମେଧାବୀ; ମାୟାବୀ । ଇନ୍—ଧନୀ; ଗୁଣୀ; ଧର୍ମୀ । ଇନ—ମଳିନ । ଶାଳିନ୍—ଧନଶାଳୀ । ବଳ—ରଜସ୍ୱଳା; ଦନ୍ତାବଳ; କୃଷୀବଳ । ଉର—ଦନ୍ତୁର । ବ—କେଶବ; ଗାଣ୍ଡୀବ । ଆଳୁ—ଦୟାଳୁ; ନିଦ୍ରାଳୁ । ଲ—ମାଂସଳ; ମୃଦୁଳ; ଶ୍ରୀଳ । ଇଲ—ଫେନିଳ, ଜଟିଳ; ପଙ୍କିଳ । ଶ—ଲୋମଶ; କର୍କଶ । ଊଲ—ବାତୂଲ । ୮ । ସ୍ୱରୂପାର୍ଥରେ ମୟ—ବାଙ୍ମୟ; ମୃଣ୍ମୟ । ୯ । ଅତିଶୟାର୍ଥରେ ଇଷ୍ଠ—ଗରିଷ୍ଠ; ପାପିଷ୍ଠ; ବଳିଷ୍ଠ । ଈୟସ୍—ଲଘୀୟାନ୍; କନୀୟାନ୍ । ତର—ଲଘୁତର; ଗୁରୁତର । ତମ—କ୍ଷୁଦ୍ରତମ । ୧୦ । ନିପୁଣାର୍ଥରେ ଠ—କର୍ମଠ । ୧୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ଥରେ ତର—ଅଶ୍ୱତର । ୧୨ । ପରିଣତ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍—ଜଳସାତ୍; ଧୂଳିସାତ୍ । ୧୩ । ଦେୟ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍—ବିପ୍ରସାତ୍; ପାତ୍ରସାତ୍ । ୧୪ । ଜନ୍ମିବା ବା ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ—ପୁଷ୍ପିତ; ଦୁଃଖିତ । ୧୫ । ପୂର୍ବେ ହୋଇ ନ ଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ହୋଇଅଛି (ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥେ ଚ୍ୱିପ୍ରତ୍ୟୟ=ଈ—ବଶୀକରଣ; ମନ୍ଦୀଭୂତ । ୧୬ । ପ୍ରକାରାର୍ଥରେ ଜାତୀୟ—ବିଜାତୀୟ; ସ୍ୱଜାତୀୟ । ୧୭ । ସଂଖ୍ୟାପୂରଣାର୍ଥରେ ଥ—ଷଷ୍ଠ; ଚତୁର୍ଥ । ତମ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ବାଂଶତତମ । ମ—ଦଶମ; ପଞ୍ଚମ; ପ୍ରଥମ; ସପ୍ତମ । ଅ—ଏକାଦଶ । ୧୮ । ପ୍ରକାରାର୍ଥରେ ଧା—ବହୁଧା; ଶତଧା । ୧୯ । ଅବସ୍ଥାର୍ଥରେ ତସ୍—ଦ୍ବିତସ୍; ତତୁଷ୍ଟୟ । ୨୦ । ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ ମାତ୍ର—କ୍ଷଣମାତ୍ର; ତନ୍ମାତ୍ର; କ୍ଷଣମାତ୍ର । ୨୧ । ପ୍ରକାର ଅର୍ଥରେ ଥା—ସର୍ବଥା; ଅନ୍ୟଥା । ଧା—ଦ୍ୱିଧା; ତ୍ରିଧା; ବହୁଧା; ଶତଧା । ୨୨ । କାଳାଧିକରଣରେ ଦା—ଏକଦା; ସର୍ବଦା । ୨୩ । ଉଦ୍ଭବ ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ—ଅତ୍ରତ୍ୟ; ତତ୍ରତ୍ୟ । ତନ—ଅଦ୍ୟତନ; ଅଧସ୍ତନ; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନ । ମ—ଅଧମ; ମଧମ ।

ଏମାନ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା— ଈ—କଟକୀ; ଦକ୍ଷିଣୀ । ଇଆ ବା ଇୟା—କଟକିଆ; ମାଡ଼ୁଆରିୟା; ଦକ୍ଷିଣିଆ । ଉଆ—ବାଟୁଆ; ନାଟୁଆ; ବାଟୁଆ; ମଠୁଆ । ଅ—ହଗା । ଉର—ହସୁର; ମୁଣ୍ଡୁର; ଦାନ୍ତୁର । ପଣ, ପଣିଆ—ଦୁଷ୍ଟପଣ; ଶିଷ୍ଟପଣିଆ । ଗିରି—ବାବୁଗିରି । ଇଟୀ, ଟ୍ୟା—ଖରେଟ; ଦରେଟ; କଣ୍ଟାଟ୍ୟା । କ—ବର୍ଣକ; ଚୋପାକ । ଏ—ମାସେ; ଦିନେ । ଠି, ଠାଇଁ—ଯେଉଁଠି; ଏଠାଇଁ । ଠୁ, ଠାରୁ—ତାଠୁ; ତାହାଠାରୁ । ଠିକ, ଠାରୁ—ସେଠିକ; ମୋଠାରୁ । ଥିରେ—ସେଥିରେ । ଥିକ, ଥିକୁ—ଯୁଥିକ; ଏଥିକୁ ।]

ତଦ୍ବତ୍—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ; ବତ୍)—
Tadbat ୧ । ତଦ୍ରୂପ; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—1. Similar to that; like that; similar thereto.
୨ । (ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—ତଦ୍ବିଶିଷ୍ଟ—
2. Having that.

ତଦ୍ବଳ—ସଂ. ବ—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tadbala 1. A kind of dart.
୨ । ତାହାଙ୍କ ବଳ—2. His strength.
୩ । ତାହାଙ୍କ ସୈନ୍ୟ—3 His army.

ତଦ୍ବାଚକ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ବାଚକ)—୧ । ତାହା କହୁଥିବା—
Tadbāchaka 1. Saying that.
୨ । ସେହି ଅର୍ଥବୋଧକ—2. Signifying that.

ତଦ୍ବିଧ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ବିଧା=ପ୍ରକାର)—ସେହିପରି; ତଥାବିଧ—
Tadbidha Like that; such like; similar.

ତଦ୍ବିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ତଦ୍‌ବିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tadbir (etc) Tadabir etc (See)

ତଦ୍ବିରିଆ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ତଦବୀର)—ଯୋଗାଡ଼ିଆ, ଉଦ୍ୟମୀ—
Tadbiriā Prompt in making arrangements or taking steps; diligent.

ତଦ୍ବିଷୟ—ସଂ. ତ.(ତଦ୍+ବିଷୟ)—ସେହି ବିଷୟ ବା କଥା—
Tadbishaya That matter or affair.

ତଦ୍ବ୍ୟତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ବ୍ୟତିରିକ୍ତ)—ଭିନ୍ନ; ତଦନ୍ୟ; ତାହା
Tadbyatirikta ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ—Different from that.

କ୍ରି. ବଣ.—ତାହା ଛଡ଼ା—
Besides that; apart from that.

ତଦ୍ବ୍ୟତିରେକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—ତାହା ଛଡ଼ା—
Tadbyatireke Besides that.

ତଦ୍ବ୍ୟତୀତ—ସଂ. ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ.—(ତଦ୍+ବ୍ୟତୀତ)—
Tadbyatita ତଦ୍ବ୍ୟତିରିକ୍ତ (ଦେଖ)—
Tadbyatirikta (See)

ତଦ୍ଭବ—ସଂ. ବଣ—ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ଜାତ—
Tadbhaba Born or produced from that.
ସଂ. ବଣ. (ଅଭିଧାନକାରଙ୍କ ପରିଭାଷା)—ଭାଷାର ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୁ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—
(Lexicographer's term) Words which have come from Sankrit and have under gone some change.
(ଯଥା—ସଂ. ହସ୍ତରୁ ହାତ; ସର୍ପରୁ ସପ, ଦୁହିତାରୁ ଝିଅ, ଅର୍ଜନରୁ ଅରଜନ, ଘୃତରୁ ଘିଅ ।)
[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦମାନ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦେଶୀୟ ବା ଦେଶ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି ।]

ତଦ୍ଭାବ—ସଂ. ବ.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍+ଭାବ)—୧ । ସେହି ଅବସ୍ଥା—
Tadbhāba 1. That state or condition.
୨ । ତଦ୍ବିଷୟକ ଚିନ୍ତା—2. Thoughts thereof.
୩ । ତହିଁର ଅବସ୍ଥା—3. The state of that thing or person.
୪ । ତାହାଙ୍କ ମନୋଗତ ଭାବ—4 His or her sentiments or intentions.

ତଦ୍ଭାବାପନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. [ତଦ୍ଭାବ (ଭୁ)+ଅପନ୍ନ (ପ୍ରାପ୍ତ); ୨ୟା ତତ୍]—
Tadbhābāpanna ୧ । ତାହାର ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ—1. Having attained the condition of that person.
୩ । ତଦବସ୍ଥ—3 Thus circumstanced; situated in that condition.

ତଦ୍ଭିନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ଭିନ୍ନ=ପୃଥକ୍; ୫ମୀ ତତ୍)—
Tadbhinna ୧ । ତଦିତର; ତଦନ୍ୟ; ତାହାଠାରୁ ପୃଥକ୍—
1 Barring him or her; different or separate from that.
୨ । ତାହାଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—2. Distinct from that.

ତଦ୍ଭୁଜ—ସଂ ବ.—ତରଭୁଜ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Tadbhuja Tarabhuja (See)

ତଦ୍ୟପି—ସଂ. ଅ.—ତଥାପି (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tadyapi Even then.

ତଦ୍ରୂପ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍=ତାହାର ଜମା ସେହି+ରୂପ=ପ୍ରକାର)—
Tadrūpa ୧ । ତତ୍ସଦୃଶ; ତଦ୍ବତ୍—1. Similar to that; of that form; of that kind; like that.

୧	ଈ	ଊ	ୠ,ୡ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ନ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଷ୍ମ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଙ୍କ

୨ । ସେହି ପ୍ରକାରର—2. Similar; such; such-like
ସ. କ୍ରି. ବଣ —୧ । ସେହିପରି—1. In that manner.
୨ । ତଦନୁସାରେ—2. According to that.

ତଦ୍ରୂପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସ. ତଦ୍ରୂପ)—ସେହିପରି—
Tadrūpe — Likewise; similarly.
তদ্রূপে **वैसाहि**

ତନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବିସ୍ତାର କରିବା—
Tan (root) 1. To spread.
୨ । ବୃଦ୍ଧି କରିବା—2. To lengthen; to enlarge

ତନ୍କା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନ୍ଖ୍ୱାହ୍=ବେତନ)—
Tan-kā — ତନ୍ଖା (ଦେଖ)—Tan-khā (See)

ତନ୍ଖା—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ତନ୍ଖ୍ୱାହ୍=ବେତନ; ତୁଳନା କର ସ. ଟଙ୍କ; ଦେ. ଟଙ୍କା; ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା)—
Tan-khā
মাইনা, তনখা ୧ । ଦରମା; ବେତନ; ଚାକରର ମାସିକ ପ୍ରାପ୍ୟ
तनख्वाह, तनखा ପାରିଶ୍ରମିକ—1. Pay; salary; monthly wages (of a servant).
୨ । ବରାତ ଚିଠି; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେବା ନିମନ୍ତେ କର୍ମଚାରୀ ବା ପ୍ରଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଆଦେଶପତ୍ର; ଚିଠି-
2. Bill of exchange; an order or letter issued to a servant to pay mony to a third person.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବନ୍ଧକ ଦେଇ ଋଣ ଆଣିବା—
Borrowing money on mortgage or pledge.

ତନ୍ଖି—ବୈଦେ. ବି—ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ—
Tan-khi — Supervision.
দেখাশোনা **निगाह, देखभाल**

ତନ୍ଖି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ତନ୍ଖୋଆ)—
Tan-khi karibā ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା;
তত্বাবধারণ করা ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ କରିବା; ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
निगाह करना 1. To supervise a work; to look after a work.
୨ । ତଦନ୍ତ କରିବା; ତଦାରଖ କରିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
2. To enquire; to investigate; to examine a matter; to inspect a thing.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଆନୁମାନିକ ବ୍ୟୟ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିର କରିବା; ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ କରିବା—3 To prepare an estimate for a certain work.
୪ । କୌଣସି ବିଷୟର ତଥ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବା; ଠିକଣା କରିବା—4. To ascertain any matter.

ତନ୍ଖି ବଙ୍ଗଳା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନ୍ଖୋଆ+ଇଂ. ବଙ୍ଗଳା
Tan-khi baṅgalā Bangalow)—ମଫସଲର ସରକାରୀ କର୍ମବିଭାଗ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯିବା କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ସାମୟିକ ଅବସ୍ଥାନ ନିମନ୍ତେ ସେହି ସେହି ବିଭାଗର ମଫସଲ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ତୋଳାଯାଇଥିବା ଘର—
Inspection Bungalow.

ତନ୍ଖିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ତନ୍ଖୋଆ)—ତନ୍ଖି କରିବା (ଦେଖ)
Tan-khibā — Tan-khi karibā (See)

ତନତନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବଣ—ତନ୍ନତନ୍ନ (ଦେଖ)
Tan-tan — Tanna–tanna (See)

ତନ—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । (ସ. ତନୁ) ଲଗ୍ନିକ ବନ୍ଧୁ—
Tana — 1. Close relative.
୨ । (ସ. ତନୟ) ପୁଅ—2. Son.
तन ୩ । (ସ. ତନୁସ୍)ତନୁ—3. Body.
ଲୁଛି ଯାଇଁ ମୋହର ହୃଦପଣ
ମୋର ତନ ଜୀବନ ଧନ ପ୍ରାଣ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
ସ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଘଟିବା ଅର୍ଥରେ କାଳ ଓ ସ୍ଥାନବାଚକ ଶବ୍ଦ 'ସଦା', 'ଅଦ୍ୟ', 'ଅଧୁନା' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟୟ-
A suffix added to words denoting time and place; and meaning 'happening in', 'placed in'.

ତନଇ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ପୁଂ. (ସ. ତନୟ)—ପୁଅ—
Tanai — Son
(ତନଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତନଘନ—ଦେ. ବି. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ—ତନାଘନା (ଦେଖ)
Tana-ghana — Tanā–ghanā (See)
× × ଏ ବିଷୟରେ ପେସ୍କାର ବାବୁଙ୍କର ଭାରି ତନଘନ ଲାଗିଛି—
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତନମନ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି.—୧ । ତନ୍ମନ (ଦେଖ)
Tanamana — 1. Tanmana (See)
ବହି ରତନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାଳା ଯତନ ତନମନ ଯେଣେ ମନୋରଥ ଗୋ ବୈଦେହି ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
तनमन ୨ । (ସ. ତନୁସ୍+ମନଃ)—ଶରୀର ଓ ମନ—
2 Body and mind.

ତନମାତ୍ର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ (ସ. ତନ୍ମାତ୍ର)—
Tanamātra — ତନ୍ମାତ୍ର (ଦେଖ)—Tanmātra (See).
ଗନ୍ଧ ରୂପ ଯେ ରସ ଶବ୍ଦ
ସ୍ପର୍ଶାଦି ତନମାତ୍ର ଭେଦ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତନୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ।ଅୟ;
Tanaya ଯେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ବଂଶକୁ ବିସ୍ତାର କରେ)—
(ତନୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) — ପୁତ୍ର—Son.

ତନୟି—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ପୁଂ (ସ. ତନୟ)—ପୁତ୍ର—
Tanayi — Son.
(ତନୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁକି' ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍କ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତନୟିତ୍ନୁ—ସଂ. ବି (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍ନୁ)—
Tanayitnu ୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder.
୨ । ମେଘ—2. Cloud.

ତନା କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ମୂଳ. ହି. ତାନା=ଟାଣୀ
Tanā karibā ସୂତା)—ଲୁଗା ବୁଣିବାଲାଗି ଟାଣୀ ସୂତାକୁ ସଜାଡ଼ି ରଖିବା—To keep the warp thread ready for weaving.

ତନାଘନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ ଧାତୁ ଓ ଘନ ଶବ୍ଦ ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ)—
Tanā-ghanā ୧ । ତରବର—1. Hot haste;
তাড়াতাড়ি (ଯଥା—ତାଙ୍କର ଅଣ୍ଟ ୩ ଦିନ ଅଛି ବୋଲି ସମସ୍ତେ
तानाबाना ବାନ୍ଧିବା କାମରେ ଖୁବ୍ ତନାଘନା ଲଗିଛନ୍ତି ।)
୨ । ଚାପ; ତାଗିଦା—2. Urgent pressure.
(ଯଥା—ଲାଟବନ୍ଧ ଖଜଣା ଅଦାୟ ନିମନ୍ତେ ପିଆଦାମାନେ ଭାରି ତନାଘନା ଲଗାଇଛନ୍ତି ।)
ବିଣ—ଅତି ବ୍ୟସ୍ତଯୁକ୍ତ—Hasty.
କ୍ରି. ବିଣ—ବ୍ୟସ୍ତଯୁକ୍ତଭାବରେ—In hot haste.

ତନାଘନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚାପ ଦେବା—
Tanāghanā karibā 1. To apply urgent pressure;
তাড়াতাড়ি করা to demand with pressure.
तानाबाना करना ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତଯୁକ୍ତ କରିବା—
[ତନାଘନା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. To hasten; to urge haste.

ତନାଘିଚ୍ଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—
Tanāghichā ଟଣାଟଣି; ଠେଲା ଓଟେରା—
টানাটানি खींचतान Pushing and shuffling.

ତନାଜା—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ଅଡୁଆ; ବଖେଡ଼ା—
Tanājā 1. Complication.
तनाजा ୨ । ଶତ୍ରୁତା—2. Enmity.
୨ । ଅଦେଖିବା—3. Grudge.

ତନାବି—ବୈଦେ. ବି (ଫେ)—ଜାଲିଝରକା; ଜଳାକ; ଝରକା—
Tanābi Window; latticed window.
ଦଳଇ ଲଳଇ ହରିଣାଳ ଦେହ ସଜାଇ ତନାବି ରହି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ତନି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୋରାଣୀ—
Tani Water from moistened rice.

ତନିମା—ସଂ. ବି (ତନୁ=କୃଶ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Tanimā ୧ । କୃଶତା—1. Thinness.
୨ । ସୂକ୍ଷ୍ମତା—Minuteness.
୩ । ଯକୃତ—Lever.

ତନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ, ଇଷ୍ଠ)—
Tanishṭha ୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ—1. Very little.
୨ । ଅତିକୃଶ—2. Very weak.
୩ । ଶୀର୍ଣତର—3. Very thin; minute.

ତନୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଅତିଶୟ ଅର୍ଥରେ, ଈୟସ୍;
Taniyān ୧ମା. ୧ବ) —୧ । ଅତିଅଳ୍ପ—
(ତନୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Very little.
୨ । ଅତିକୃଶ—2. Very weak; minute.

ତନୁ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କରଣେ. ଉ ଚମ୍ପୁ
Tanu କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯାହା ଉତ୍ପତ୍ତିକାଳରୁ ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରେ)—
୧ । ଶରୀରର ଚର୍ମ—1 Skin of the body.
୨ । ଅଙ୍ଗ; ଶରୀର—2. Body; person.
୩ । ମୂର୍ତ୍ତି—3. Image; form.
ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ)—ତନୟ—Child; son.
ସେ ନାମ ମହିମା କହିଲେ କି ସରେ
ଶୁଣ ରେ ବଳଭ ତନୁ । ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ. ଶଣ୍ଢାଇ ସଂହିତା ।

(ତନ୍ୱ, ତନ୍ୱୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଳ୍ପ—1. Little.
୨ । ଛୋଟ—2. Small.
୩ । କୃଶ—3. Weak; slim; lean; thin.
୪ । କ୍ଷୀଣ—4. Feeble; slender.
୫ । କୋମଳ—6 Delicate.
୬ । ସୂକ୍ଷ୍ମ—5. Minute.
ଅଙ୍ଗମାନ ମାଡ଼ି କରେ ତନୁ ତନୁ ସକଳ କଳଙ୍କର ସୀମା ।
ଭକ୍ତ କୋଶିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତନୁଃ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଅଧିକରଣେ. ଉସ୍)—
Tanuḥ ଶରୀର; ଦେହ—Body.

ତନୁକୂପ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+କୂପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଲୋମକୂପ; ଲୋମ-
Tanu-kūpa ମୂଳ—Pores of the skin.

ତନୁଖା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତନ୍‌ଖା ୨ (ଦେଖ)
Tanukhā Tan-khā 2 (See)

ତନୁକ୍ଷୀର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୁ+କ୍ଷୀର, ଯାହାର କ୍ଷୀର ଅଳ୍ପ)—
Tanu-kshira ଆମ୍ବଡ଼ା—(ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—Hogplum.

ତନୁଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି (ତନୁ=ଶରୀର+ଛଦ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+
Tanu-chhada କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚମଡ଼ା; ଦେହଚର୍ମ—
1. Skin
୨ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—2. Armour; mail.
୩ । ଦେହାବରଣ—3. A cover for the body.
ତନୁର ପଛରେ ତନୁଚ୍ଛଦ କେବେ କରେ ରଚନା—ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

ତନୁଚ୍ଛାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଛାୟା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଳ୍ପ
Tanu-chhāya ଛାୟାବିଶିଷ୍ଟ—Having little shade.
(ତନୁଚ୍ଛାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ବବୁର ଗଛ—1. The Acacia.
୨ । ଧଳା କୁସୁମ ଗଛ—2. Arabica tree.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

୩ । ଜଳ ବବୁର ଗଛ (ଦେଖ)
3. Jala babura (See)

ତନୁଚ୍ଛାୟା—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଛାୟା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶରୀରର ଛାୟା; Tanuchchhāyā ଦେହର ଛାଇ—The shadow of a body.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନୁଚ୍ଛାୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ— Feminine form of Tanuchchhāya.

ତନୁଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତନୁ=ଶରୀର+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Tanuja ଅ; ଯେ ତନୁରୁ ଜନ୍ମେ)—ପୁଅ; ପୁତ୍ର—Son.
(ତନୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଶରୀରରୁ ଉଦ୍ଭୂତ— Born of the body.

ତନୁତା—ସଂ. ବି. (ତନୁ=କୃଶ+ଭାବାର୍ଥେ; ତା)—
Tanutā ୧ । କୃଶତା—1. Thinness.
ତନ୍ ତାହାଙ୍କ ଅତି ତନୁତା ଭଜଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।
୨ । ଅଳ୍ପତା; ଲଘୁତା— 2. Smallness; littleness.
୩ । ଦୁର୍ବଳତା—3. Weakness.

ତନୁ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ତ୍ୟାଗ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୃତ୍ୟୁ—
Tanu tyāga Death.

ତନୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Tanutra ଅ; ଯାହା ଶରୀରକୁ ଆଘାତରୁ ତ୍ରାଣ ବା ରକ୍ଷା କରେ)—
୧ । ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—1. Armour; mail.
୨ । ଶରୀରକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ବସ୍ତୁ—2. Skin-protector.

ତନୁତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+ Tanutrāna କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—Armour; mail.

ତନୁଦାନ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଦାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) Tanudāna ଦେହ ଦାନ; ନିଜର ଦେହକୁ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପଣ—1. The gift or offering of one's body for certain purpose.
୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ଅଳ୍ପ ଦାନ—2 Small gift.
ବଦାନ୍ୟ ଯେ ଲୋକେ ହୋଇଥାଇ
ତୁଚ୍ଛ ତନୁଦାନ କି ନ ଦେଇ—ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ପୁରୁଷକୁ ସମ୍ଭୋଗାର୍ଥ ଆପଣାର ଦେହକୁ ଅର୍ପଣ କରିବା—3. Letting one's (a female's) body to be enjoyed by a male.

ତନୁଧାମ—ଦେ. ବି. (ତନୁ+ଧାମ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତନୁର ଆଭା—
Tanudhāma Gloss of the body.
କାରଣମାନଙ୍କ କାରଣ, ବ୍ରହ୍ମ ଯାହାର ତନୁଧାମ—
ରାଧା. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତନୁ ପାତଳ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସ. ତନୁ=ଦେହ+ପତଳ)—କ୍ଷୀଣ- Tanu pātala କଳେବରବିଶିଷ୍ଟ; କ୍ଷୀଣଦେହ—
ପାତଳା Delicate; thin-bodied.
(ତନୁପାତଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତନୁପାତଳୀ, ତନୁପାତେଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଗୋସାଈଁ ହୋଇବ ଶବ ଖାଟିଏ, କାଳୀଙ୍କ ଅମୂଲମୂଲ
ମଝିରେ ସେ ଯେଉଁ ତନୁପାତେଳୀ ସରଗଗୁଡ଼ର ଭୁଲ;
—ଜଗ ।

ତନୁବାର—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା Tanubāra +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରକୁ ଆବରଣ କରେ)—ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—Armour; mail.

ତନୁଭିଣା—ଦେ. ବି—ଦେହ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Tanubhinā Piercing of the body.
ବଳିଗଲେ ତୁଳ ତୁଲା ତନୁଭିଣା ବା-ତୁଳା ସେ କପଟୀ
ବୋଧଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେ—ଉପେନ୍ଦ୍ର, ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତନୁଭୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ତନୁ=ଶରୀର+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ Tanubhrut କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଶରୀରଧାରୀ; ଦେହୀ—
Having a body; embodied; corporeal.
ବି—ଜୀବ—Animal.

ତନୁମଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନୁ=କୃଶ+ମଧ୍ୟ=କଟି+ଆ- Tanumadhyā ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ଷୀଣକଟିବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Slender-waisted (woman).

ତନୁମୁନା ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ; ମୁଦ୍ରା (ଦେଖ)
Tanumunā mudrā Mudrā (See)
ତନୁମୁନା ମୁଦ୍ରା ଚଉଦ ଗୁଣ—ପ୍ରାଚୀ. ପରବେଶୀଗୀତା ।

ତନୁରୁଚି—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ରୁଚି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଶରୀର କାନ୍ତି—
Tanuruchi 1. Gloss of the body.
୨ । ଶରୀରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Beauty of the body.

ତନୁରୁହ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ରୁହ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା Tanuruha +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରରୁ ଉଠେ)—
୧ । ରୋମ ଲୋମ—
1. The hair of the body; fur; plumage.
ଅସ୍ମ ଲକାକୁ ଗୃହ୍ୟ ତନୁରୁହ ଫୁଲର ହେଲଜନ୍ତୁ ତ ମହାକୋପୀ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଦାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ ।
୨ । ପକ୍ଷୀର ପର—2 The down of a bird.
୩ । ପୁତ୍ର କନ୍ୟା; ସନ୍ତାନ—3. Offspring.

ତନୁଲ—ସଂ. ବିଣ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଉଲ)—ବିସ୍ତୃତ—
Tanula Spreading; extensive.

ତନୂ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ତନ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଊ)—ତନୁ (ଦେଖ)
Tanū Tanu (See)

ତନୂକରଣ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—
Tanūkarana ବଡ଼ ପଦାର୍ଥକୁ ଛୋଟ କରିବା; କ୍ଷୁଦ୍ରୀକରଣ—
Attenuation; extenuation

ତନୂଜ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. ପୁଂ. (ତନୂ=ଶରୀର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. Tanūja ଅ)—ତନୁଜ (ଦେଖ)—Tanuja (See)
(ତନୂଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ଦଧି' ନ ପାଇଲେ 'ଦଧୀ' ଦେଖିବେ. 'ଅଙ୍ଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତନୂଦ୍ଭବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତନୂ+ଉତ୍+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୁତ୍ର—Son.
Tanūdbhaba

(ତନୂଦ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ତ୍ରି°—ଦେହରୁ ଜାତ—Born of the body.

ତନୂନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୂ=ଶରୀର+ଊନ; ଯାହା ଦେହ ଅପେକ୍ଷା ସୂକ୍ଷ୍ମ)—ବାୟୁ—The air.
Tanūna

ତନୂନପ—ସଂ. ବି. (ତନୂ=ଶରୀର+ଊନ=ଲଙ୍ଘିତା+ପା ଧାତୁ=ପୁଷ୍ଟ କରିବା, ପାଳନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଖାଇଲେ ଶରୀର ପୁଷ୍ଟ ହୁଏ)—ଘୃତ; ଘିଅ—Ghee; clarified butter.
Tanūnapa

ତନୂନପାତ୍—ସଂ. ବି. (ତନୂନପ=ଘୃତ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କ୍ୱିପ୍; ଯେ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଘୃତାହୁତି ଭକ୍ଷଣ କରେ)—ଅଗ୍ନି—Fire.
Tanūnapāt

ତନୂରୁହ—ସଂ. ବି. (ତନୂ=ଶରୀର+ରୁହ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରରୁ ଉଠେ)—ତନୁରୁହ (ଦେଖ)—Tanuruha (See)
Tanūruha

ତନେଇ ଘନେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. କ୍ରି, ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତନାଘନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Tanāghanā etc (See)
Tanei ghanei (etc)

ତନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତ୍ର ବା ତନ୍ତୁ)—
Tanta
ତାଁତ
ਤਾਂਤ

୧ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ଯନ୍ତ୍ର—1. A weaver's gear; a loom.

> ତନ୍ତଅନ୍ତେ ଦେଖିଲେ କର୍ଣ୍ଣାଟ ଯୁବତୀ
> ବସିଣ କରି ତନ୍ତେ ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅବ ।

[ଦ୍ର—ତନ୍ତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗମାନ; ଯଥା :—ବୁଣକର୍ମୀ—ଲୁଗାକୁ ବୁଣୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାହାଣ ହାତ ପାଖରେ ଭୂମିରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟି ବା ଖିଲ, ଯହିଁରେ ନରାଜର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଥିବା ଖିଲରେ ଗୁଡ଼ିଆ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧାଯାଏ । ମାକୁ; ମାକୁ—ଯେଉଁ ନାବାକୃତି କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡରେ ଭରଣି ସୂତାର କଣ୍ଡା ପଶି ଥାଏ ଓ ଯାହା ଟାଣୀ ସୂତାମାନଙ୍କ ଅନ୍ତରାଳ ଦେଇ ଆଡ଼ ବାଗରେ ମେଣ୍ଢୀଦ୍ୱାରା ଫିଙ୍ଗା ହେଉଥାଏ । କଣ୍ଡା—ଭରଣି ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ନଳୀ, ଯାହା ମାକୁ ମଧ୍ୟରେ ପଶି ଥାଏ । ପାନିଆ—ଯେଉଁ ସରୁ ବାଉଁଶକାଠିର ପାନିଆ ଭିତରେ ଟାଣୀ ସୂତା ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଯାଏ । ଦକ୍ତି—ପାନିଆର ସରୁ ଖଡ଼ିକାର ଲମ୍ବା ଫର୍ମ୍ମି । ବ; ବଅ; ବଅପାଟି—ଯେଉଁ ସୂତ୍ରମୟ ପାଶଯୁକ୍ତ ପାନିଆ ଭିତରେ ଟାଣୀ ସୂତା ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗଳି ଥାଏ; (ଏହାର ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇଟି) । ବଅପଟା—ଯେଉଁ ପଟାରେ ବଅ ବନ୍ଧାଯାଏ । ବଅକାଠି—ଯେଉଁ କାଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ବଅର ପାନିଆ ସୂତାମାନ ଟଣା ହୋଇ ବନ୍ଧାଯାଏ । ନାଚୁଣୀ, ନାଚୁଣୀ ପକ୍ଷୀ—ନକ୍ଷତ୍ର ଦଣ୍ଡି ଆକାରର କାଠି, ଯାହାର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ବଅ ଓହଳା ଯାଇଥାଏ । ଛିଟ୍‌କଣି; ଛିଟକଣି—ଯେଉଁ କାଠଖଣ୍ଡ ବା ବେଣ୍ଟକୁ ହାତରେ ମୁଠାଇ ଧରି ଡାହାଣ ବା ବାଆଁ ଆଡ଼କୁ ମାରିଲେ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ମେଣ୍ଢୀ ଚାଳିତ ହୁଏ । ଟାଣୀସୂତା—ବୁଣା ଲୁଗାର ଲମ୍ବ ସୂତା । ଭରଣୀ ସୂତା—ଲୁଗାର ଆଡ଼ବାଗର ସୂତା । ତନ୍ତକାଠ, ନରାଜ, ନରାଜୁ, ନରେଜ—ଯେଉଁ ମୋଟ ଗୋଲ ଦଣ୍ଡରେ ବୁଣିବାର ଟାଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ତାଷଣ ବା ମୁଠା—ଯେଉଁ ବ୍ରସ ବା ମାର୍ଜନୀ ଦ୍ୱାରା ତନ୍ତମାନେ ସୂତାକୁ ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି ବା ମାଜନ୍ତି । ଚୁପଣୀ, ଚୁପିଣୀଦଣ୍ଡା, ଚୁପଣୀକାଠି—ବଅକୁ ତଳକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ପକାଇବା ପାଇଁ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ଦୁଇଟିକୁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଚୁପାଯାଏ । ଚୁପିଣୀ ଦଉଡ଼ି—ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ଚୁପିଣୀଦଣ୍ଡା ଓ ବଅକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ମଢ—ଯେଉଁ 'X' ଆକାରର ବେତ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ବୁଣା ଯାଉଥିବା ଲୁଗାର ଧଡ଼ିକୁ ଓସାରେଇ କରି ଟାଣି ଧରିଥାଏ । ନାଠୀ, ନଟେଇ—ଯେଉଁ କାଠିରେ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ମେଣ୍ଢୀ—ମାକୁକୁ ଚଳାଇବାର ଦଉଡ଼ିଯୁକ୍ତ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ (ଯାହା ଛିଟକଣିଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏ) । ଭୁଲକାଠ—ଯେଉଁ ଗୋଲ ଦଣ୍ଡରେ ଲୁଗାର ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିଆ ହୁଏ । ପଞ୍ଝା—ସେତରଞ୍ଜି ବୁଣିବା ବେଳେ ଭରଣୀ ସୂତାକୁ ପୂର୍ବବୁଣା ସୂତା ସଙ୍ଗେ ବସାଇ ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଙ୍ଗୁଳିଯୁକ୍ତ କରତଳ ଆକୃତିର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ । ଲସ୍, ଲସ୍‌କାଠି—ଟାଣୀ ସୂତାର ଫାନ୍ଦ । ଚ୍ରୁନ୍—ଟାଣି ଓ ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିବାର ପିମ୍ପା ପରି ଗୋଲାକାର ନଟେଇ । ଲୁଣ୍ଡା—ଅରଟ ମଝିରେ ଥିବା କାଠ ବା ପଥରର ହାଣ୍ଡି । ମାଲ—ଯେଉଁ ସୂତା ଅରଟର ଚକ ଘେରି ପାଖେ ବୁଲି ତାକୁଡ଼ିର ମଧ୍ୟ ଭାଗର ଖଗଡ଼ ଘେରି ପାଖରେ ବୁଲି ଥାଏ (ଚକକୁ ଘୂରାଇଲେ ଏହା ଗତି କରିବା ଯୋଗୁଁ ତାକୁଡ଼ି ଘୂରେ) । ତାକୁଡ଼ି—ଯେଉଁ ମୁନିଆଁ ଦଣ୍ଡ ଅରଟ ଘୂରାଯିବାବେଳେ ଘୂରେ ଓ ଯହିଁ ସାହାଯ୍ୟରେ ସୂତା କଟାଯାଇ ତହିଁରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ଅରଟ—ସୂତା କାଟିବ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ବଗରେ ଚକ ଓ ଅନ୍ୟ ବଗରେ ମୁନିଆ ଦଣ୍ଡ ଲାଗିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର । ଝୁଣୀ—ଅରଟର ପଫିର ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ା । ଅରଟର ପଫି—ଅରଟର ଅର ।]

୨ । ଚମ ଦଉଡ଼ି—2. Leather string.

> କର୍ମ୍ମିକ-ତନ୍ତ-ବାଦ୍ୟ ସେଭେ
> ସକଳ ବଶୀ ରହିଗଲେ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଗୀଣା, ବେହେଲା ଆଦିର ଚମଡ଼ାର ତାର—3. Catgut string.

ତନ୍ତ ଓଟରା ବଳଦ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଳଦ ମଠୁଆ ନୁହେଁ ଓ ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମ କରେ—A brisk bullock.
Tanta otarā balada

ତନ୍ତକଟା ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବଗାଡ଼ିଦିଏ—1. One who wantonly spoils any work; a wanton mischief-maker.
Tanta katā loka

୧	ଇ	ଊ	ର୍‌,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଁ	ଉ୍‌ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍‌

୨ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ଲୋକ—2. Faithless person.

ତନ୍ତ ଗାଡ଼—ଦେ. ବି—ତନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ତଳେ ଥିବା ଗର୍ତ୍ତ; ତନ୍ତରେ ଲୁଗା
Tanta gārda   ବୁଣିବା ସମୟରେ ଯାହା ଭିତରକୁ ତନ୍ତି ଗୋଡ଼
তাঁতগর্ত, তাঁতগাড়   ଲମ୍ବାଇ ବସେ—Loom-pit.
तांतका गढ़ा
(ତନ୍ତଗାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ତନ୍ତରେ ବୁଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବା—
Tanta pardiā   The stoppage of a weaver's task.

ତନ୍ତବୁଣା—ଦେ. ବି—ତନ୍ତରେ ବୁଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Tantabunā   Weaving.
তাঁতবোনা   ଦେ. ବିଣ—ତନ୍ତରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ବସ୍ତ୍ର)—
(cloth) Woven with the loom; loom-woven (cloth).

ତନ୍ତର କଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଯେ ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣେ;
Tantara katā   ତନ୍ତି—Weaver.
ପଠରକଣ୍ଟା, ତନ୍ତରକଣ୍ଟା, ପାଣିଓଡ଼ା, ଗଉଡ଼ୁଣୀ ନାଇ
ଏ ଚାରିଜାତଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାଇ । ସମ୍ବଲପୁର—ପ୍ରବଚନ ।

ତନ୍ତର ମାଧିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ତଥଟଥ; ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
Tantara mādhiā   ରୂପେ ସମ୍ପାଦିତ (କାର୍ଯ୍ୟ)—(work)
তাড়াতাড়ি   Badly done; half heartedly done;
बेपरवाह   perfunctorily or imperfectly done.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ କରେ—
2. (person) Doing work half-heartedly.

ତନ୍ତରା—ଦେ. ବି.—ତେନ୍ତରା (ଦେଖ)
Tantarā   Tentarā (See)

ତନ୍ତ୍ରଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରଶାଳା)—ଯେଉଁ ଘରେ ତନ୍ତ ବସାଯାଇ
Tantraśāla   ଥାଏ—Weaver's work-shop.
তাঁতশালা

ତନ୍ତି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରୀ; ତନ୍ତୁବାୟ)—୧ । ଯେଉଁ ଜାତିର
Tanti   ଲୋକେ ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି—1. A man of the weaver
তাঁতি   **जुलाहा, ताँती**   caste.
(ତନ୍ତିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)   ୨ । ତନ୍ତୁବାୟ—2. Weaver.
ତନ୍ତିବଣ୍ଡ, କାଚ ବୁଣୁଥାଏ ମୋହର ଗଣ୍ଡ ।   ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ତନ୍ତିମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ; ଯଥା—ବଙ୍ଗଳା, ରଙ୍ଗଣୀ, ଦୋଭଳ, ଗଉଡ଼ିଆ, ମାଟିଆ ଓ ସରାକ । ଏତଦ୍‌ଭିନ୍ନ ଯେଉଁ ନୀଚଜାତୀୟ ଲୋକେ ତନ୍ତକାମ କରି ତନ୍ତି ବୋଲାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ, ଯଥା—ବୁଣା, ହଂସୀ ଓ ତଅଁରା । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ମୃତିରେ ତନ୍ତି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିବରଣ ଅଛି । ମଣିବନ୍ଧ ପୁରୁଷ ମଣିକାର ସ୍ତ୍ରୀ ଠାରୁ, ମତାନ୍ତରରେ ବୈଶ୍ୟ ପୁରୁଷ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ତନ୍ତି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି । (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) । ଆମ ଦେଶରେ ତନ୍ତି ଜାତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ନିର୍ବୋଧ ବା ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବୋଲି ଚିରପ୍ରସିଦ୍ଧ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗଳ୍ପ ଓ ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତନ୍ତି ବୋଲି ଗାଳି ଦିଆଯାଏ । ତନ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଭୁଲାଉଣାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଟିକିଏ ସରସ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଛି ।]

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ନିର୍ବୋଧ; ଓଲୁ; ଓଲମା—1. Fool.
୨ । ମୂର୍ଖ—2. Illiterate.

[ଦ୍ର—ତନ୍ତିମାନଙ୍କ ଓଲୁପଣିଆ ଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ପ୍ରବଚନ ଅଛି । ଯଥା—୧ । ତନ୍ତିସାଇରେ କଣ୍ଟାଶ ମହାବଳ । ୨ । ତନ୍ତିଏ ବାଣ୍ଟି କରି ବାଟ ଚାଲିବା ନ୍ୟାୟ । ୩ । ଗୋଟାଏ ଗବ ପାଇଁ ତନ୍ତିଏ ଧରାଧରି ହୋଇ ବୁଡ଼ିମରିବା ନ୍ୟାୟ ।]

ସଂ. ବି.—ଗାଈ; ଗୋରୁ—Cattle.

ତନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଅଠାଳିଆ—
Tantiā   Gummy.
चिपचिपा

ତନ୍ତିଆ ଟୋପି—ଦେ. ବି.—ତାନ୍ତିଆ ଟୋପି (ଦେଖ)
Tantiā topi   Tāntiā topi (See)
(ତନ୍ତିଆ ଭଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତିଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । 'ତନ୍ତି'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Tantiāni   1. Feminine form of 'Tanti'.
তাঁতনী   ୨ । ତନ୍ତିଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
2. A female of the weaver caste.

ତନ୍ତିପାଳ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତି+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗୋପାଳକ;
Tantipāla   ଗଉଡ଼—1. Cowherd.
୨ । ବିରାଟ ରାଜ୍ୟରେ ଅଜ୍ଞାତବାସ ସମୟରେ ସହଦେବଙ୍କ ଗୃହୀତ ନାମ—2. The name assumed by the youngest Pāndaba-brother in the court of king Birāta.

ତନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—
Tantu   ୧ । ସୂତ୍ର; ସୂତା—1. Thread.
୨ । ତାର—2. Wire.
୩ । ସୁତୁଲି—3. String.
୪ । ମାକଡ଼ସାର ଜାଲ: ଲୂତାତନ୍ତୁ; ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲ—
4. Spider's web; cobweb.
୫ । ଅପତ୍ୟ; ସନ୍ତାନ—5. Offspring.
୬ । ହାଙ୍ଗର; ଗ୍ରାହ—6. Shark.
୭ । ବଂଶପରମ୍ପରା—
7. Succession of descendants.
୮ । (+ଭାବ. ତୁ)—ବିସ୍ତାର—
8. Extension; extent.

ତନ୍ତୁକ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କ)—ସର୍ଷପ; ସୋରିଷ—
Tantuka   Mustard seed; rye.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ତନ୍ତୁକାଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କାଷ୍ଠ; ମ. ପ. ଲୋ)—ତାଷଣ; ଯାହାଦ୍ୱାରା
Tantu kāshṭha ତନ୍ତୁମାନେ ସୂତାକୁ ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି ବା ମାଜନ୍ତି; କୁରୁସ୍—Weaver'a brush.

ତନ୍ତୁକୀ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶିରା; ଧମନୀ—
Tantuki Vein; artery.

ତନ୍ତୁ କୀଟ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କୀଟ)—୧ । ଟସରପୋକ; ଗୋଟିପୋକ—
Tantu kiṭa 1. Silk worm.
୨ । ମାକଡ଼ସା—2. Spider.

ତନ୍ତୁକେ—ଦେ. ଅ. (ତନ୍ତୁ+ଏକାର୍ଥକ ଓ ଊଅ ପ୍ରତ୍ୟୟ, କ=ତନ୍ତୁକ=
Tantuke ଏକ ତନ୍ତୁ)—ଏକ ସୂତା ପରିମାଣରେ—By the breadth of a thread.

ତନ୍ତୁକେ ରହିଅଛ ଏବା ବେଣୀ ମୋହା,
ତାହାକୁ ଅଗ୍ରେ କରିଅଛନ୍ତି ସେ ଏବା । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ତନ୍ତୁ ନାଗ—ସଂ. ବି.—୧ । ଗ୍ରାହ; କୁମ୍ଭୀର—1. Alligator.
Tantunāga ୨ । ସମୁଦ୍ରର ସାପ—2. Sea-serpent.

ତନ୍ତୁନାଭ—ସଂ. ବି.—(ତନ୍ତୁ+ନାଭି; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ; ବୁଢ଼ିଆଣୀ,
Tantunābha ମାକଡ଼ସା—Spider.

ତନ୍ତୁ ନିର୍ଯାସ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ନିର୍ଯାସ, ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାଳଗଛ—
Tantu nirjāsa Palm tree.

ତନ୍ତୁପର୍ବ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ=ସୂତ୍ରନିର୍ମିତ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ+ପର୍ବନ)—
Tantuparba ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ରାକ୍ଷୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
The fullmoon day of the month of Śrābaṇa.
[ଦ୍ର—ଏହିଦିନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନୂଆ ପଇତା ପିନ୍ଧନ୍ତି; ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଇତା ଗ୍ରହଣ କରି ଅଭିଷିକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ରାକ୍ଷୀ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ତନ୍ତୁ ବାଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତନ୍ତୁ+ବାଦକ)—
Tantu bādaka ବୀଣା, ସିତାର ଆଦି ତାର ଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—A musician who tunes the harp and other stringed instruments.

ତନ୍ତୁବାପ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Tantubāpa ତନ୍ତୁରେ ବୁଣେ)—୧ । ତନ୍ତୀ—
1. Weaver.
୨ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ—2. Spider.

ତନ୍ତୁବାୟ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ
Tantubāya ତନ୍ତୁରେ ବୁଣେ)—ତନ୍ତୁବାପ (ଦେଖ) Tantubāpa (See)

ଦ୍ୱିଜ ସୁବାସିତଙ୍କୁ, ବହୁରନ୍ତି କେତେ ତନ୍ତୁବାୟ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତନ୍ତୁ ବିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନ୍ତୁ+ବିଗ୍ରହ) କଦଳୀଗଛ (ହ୍ର.
Tantu bigraha ଶବ୍ଦସାଗର)—The plantain tree.

ତନ୍ତୁଭ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantubha ୧ । ସର୍ଷପ; ସୋରିଷ—1. Mustard; rye.
୨ । ବାଛୁରୀ—2. Calf.

ତନ୍ତୁମତ୍—ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନି (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tantumat Fire.

ତନ୍ତୁର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ରା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantura ପଦ୍ମନାଡ଼; ମୃଣାଳ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—The stalk
(ତନ୍ତୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) of lotus.

ତନ୍ତୁ ଶାଳା—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ଶାଳା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଲୁଗା ବୁଣିବାର
Tantu śālā ଘର; ତନ୍ତଶାଳା—Weaver's work-shop.

ତନ୍ତୁ ସାର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ସାର, ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ସାରାଂଶ
Tantu sāra ତନ୍ତୁମୟ)—ଗୁଆଗଛ—The betel-nut tree.
ସଂ. ବିଣ—ଅତି କୃଶ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Quite lean; very emaciated (person).

ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.. ତ୍ର; ଯେଉଁ
Tantra ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଶିବ ଓ ଶକ୍ତିଙ୍କ ଉପାସନା ବିସ୍ତାର କରି ଯାଇଅଛି)—୧ । ଶିବୋକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଶିବ ଓ ଶକ୍ତିଙ୍କର ପୂଜା ବା ଉପାସନା ବିଷୟକ ଶାସ୍ତ୍ର—
1. A class of Hindu scriptures composed and delivered by Śiba; a code of religious rites observed in the worship of Śiba and Durgā.
୨ । ତନ୍ତ—2. A loom.
୩ । ସୂତ୍ର; ସୂତା—3. Thread.
୪ । ମୀମାଂସା; ସିଦ୍ଧାନ୍ତ; ବେଦର ଶାଖାବିଶେଷ—
4. A part of the Vedas.
୫ । ଔଷଧ—Medicine; drug.
୬ । କାରଣ; ହେତୁ; ମୂଳ—6. Cause; origin.
୭ । ଉପାୟ; କୌଶଳ—7. Means or instrument used for attaining an object; contrivance.
୮ । ପରିଚ୍ଛଦ; ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—8. Raiment; dress; vesture; clothing; clothes.
୯ । ଝାଡ଼ିବା ମନ୍ତ୍ର; ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚାଟନାଦି ପ୍ରୟୋଗବିଧି—
9. Incantations; spell; charm.
୧୦ । ରାଜ୍ୟଶାସନନୀତି; ଶାସନତନ୍ତ୍ର—
10. Administration; mode of government.

[ଦ୍ର—ଶାସନତନ୍ତ୍ର ବହୁବିଧ; ଯଥା—(କ)—ସାଧାରଣ ତନ୍ତ୍ର ବା ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର—(a) Democracy; republic. (ଖ)—ସ୍ୱାଧୀନତନ୍ତ୍ର—(b) Self-government. (ଗ)—ଅମଲାତନ୍ତ୍ର—(c) Beaureocracy. (ଘ)—ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ଶାସନ—(d) Oligarchy. (ଙ)—ରାଜତନ୍ତ୍ର—(e) Monarchy. (ଚ)—ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ରାଜତନ୍ତ୍ର—(f) Despotism.

୧	ଘ	ଛ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	୯

୧୧ । ରାଜସମଭିବ୍ୟାହାରୀ ଲୋକ; ସୈନ୍ୟ; ରାଜାନୁଚର—
11. The retinue of a king; king's attendant.

୧୨ । ରାଜ୍ୟ—12. Kingdom.

୧୩ । ସମୂହ—13. Multitude; collection;

୧୪ । ଅଧୀନତା; ପରତନ୍ତ୍ରତା—14. Subservience; dependence.

୧୫ । ବୀଣା ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଚର୍ମନିର୍ମିତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତ୍ର—
15. String of musical instruments.

୧୬ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ମତ—16. Aim; object; opinion.

୧୭ । ସମ୍ପ୍ରଦାୟ; ଦଳ—17. Sect.

୧୮ । କୁଳ—18. Family.

୧୯ । ପୂଜାବିଧି; କର୍ମକାଣ୍ଡ ପଦ୍ଧତି—19. Ritual.

୨୦ । ପରିଚ୍ଛେଦ—20. Chapter.

୨୧ । ପ୍ରବନ୍ଧ—21. Connected narrative.

୨୨ । ପ୍ରାଧାନ୍ୟ—22. Superiority.

୨୩ । ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା—23. Pondering over one's own kingdom.

୨୪ । ବିଧାନ; ବିଧି—24. System; regulations.

୨୫ । ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ନିୟମ—25. Underlying principle.

୨୬ । ସୈନ୍ୟ—26. Army.

୨୭ । ତନ୍ତ୍ରି; ଯେ ଲୁଗା ବୁଣେ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
27. Weaver.

୨୮ । ବସ୍ତ୍ରବୟନସାମଗ୍ରୀ—28. Materials for weaving cloth.

୨୯ । ଆହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ; ପ୍ରସନ୍ନତା—28. Joy; delight; pleasure.

୩୦ । କୁଟୁମ୍ବ ଭରଣ ପୋଷଣାଦି କର୍ମ—Maintenance of one's family.

୩୧ । ନିଶ୍ଚିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
31. Decision.

୩୨ । ପ୍ରମାଣ—32. Evidence.

୩୩ । କାର୍ଯ୍ୟ; କର୍ମ—33. Act; deed; effect.

୩୪ । ରାଜକର୍ମଚାରିଗଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—34. Government officials; bureaucracy.

୩୫ । ଅଧିକାର—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—35. Authority; jurisdiction.

୩୬ । ପଦ; କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସ୍ଥାନ; କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—
36. Post; field of action.

୩୭ । ଶ୍ରେଣୀ; ବର୍ଗ; କୋଷ୍ଠ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
37. Class; genus.

୩୮ । ଶପଥ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—38. Oath.

[ଦ୍ର—ସର୍ବସ୍ୱଦ୍ଧା ୧୯୨ ଖଣ୍ଡ ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ଅଛି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ୬୪ ଖଣ୍ଡ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି; ୬୪ଖଣ୍ଡ ନେପାଳ, ମିଥିଳା ଆଦି ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏବଂ ୬୪ ଖଣ୍ଡ ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରଚଳିତ ।

ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଶ୍ୱସଂସ୍ଥାନ, ଭୂତସଂସ୍ଥାନ, ପୁରାଣୋଖ୍ୟାନ, କୋଷ୍ଠ କଥନ, ବ୍ରତବର୍ଣ୍ଣନ, ଶୌଚାଶୌଚ ବିଚାର, ନରକ ବର୍ଣ୍ଣନ, ଓ ହରଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଏହା ନ ଥିଲା ଏବଂ ଏହା ପୌରାଣିକ ଯୁଗରେ (ଅନ୍ତତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୪ର୍ଥ ବା ୫ମ ଶତାବ୍ଦି ପରେ) ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ତନ୍ତ୍ର ନାମରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଅଲୌକିକ କ୍ରିୟା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିରେ ଚିକିତ୍ସା, ଯୋଗସାଧନା, ବାୟୁସାଧନା, ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଚକ୍ର ନିରୂପଣ, ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ, ଶିବ ଓ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାର ନାନାବିଧ କ୍ରିୟା ଓ ପଞ୍ଚ ମକାର, ବାମାଚାର, କାମଶାସ୍ତ୍ର, ଭୌତିକ ବିଦ୍ୟା, ଅଲୌକିକ କ୍ଷମତା ସାଧନ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏମନ୍ତ କି, ତନ୍ତ୍ର ନାମରେ ବିବିଧ ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରିତୃପ୍ତି କର୍ମ ଓ ଅମେଧ୍ୟ ଭୋଜନ ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ଅଲୌକିକ କ୍ଷମତା ଓ ସିଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ତନ୍ତ୍ର ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—୧. ଆଗମ, ୨. ଯାମଳ ଓ ୩. ମୁଖ୍ୟତନ୍ତ୍ର । ଆଗମରେ ସୃଷ୍ଟି, ପ୍ରଳୟ, ଦେବପୂଜା ଓ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାଧନ, ପୁରଶ୍ଚରଣ, ଷଟ୍‌କର୍ମ ସାଧନ ଓ ୪ ପ୍ରକାର ଧ୍ୟାନଯୋଗ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଯାମଳରେ ସୃଷ୍ଟି ତତ୍ତ୍ୱ, ଜ୍ୟୋତିଷ, ନିତ୍ୟକୃତ୍ୟ, କ୍ରମ, ସୂତ୍ର, ବର୍ଣ୍ଣଭେଦ ଓ ଯୁଗଧର୍ମ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ମୁଖ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରରେ ସୃଷ୍ଟି, ଲୟ, ମନ୍ତ୍ରନିର୍ଣ୍ଣୟ, ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଂସ୍ଥାନ, ଯନ୍ତ୍ରନିର୍ଣ୍ଣୟ, ତୀର୍ଥ, ଆଶ୍ରମ ଧର୍ମ, କଳ୍ପ, ଜ୍ୟୋତିଷସଂସ୍ଥାନ, ବ୍ରତକଥା, ଶୌଚ, ଅଶୌଚ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଲକ୍ଷଣ, ରାଜଧର୍ମ, ଦାନଧର୍ମ, ଯୁଗଧର୍ମ, ବ୍ୟବହାର ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଷୟମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ତନ୍ତ୍ରର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏହି କି କଳିଯୁଗରେ ବୈଦିକମନ୍ତ୍ରଜପ, ତପସ୍ୟା ଓ ଯଜ୍ଞ ଆଦିର କିଛି ଫଳ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟର ସିଦ୍ଧିଲାଭ ପାଇଁ ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ତନ୍ତ୍ରର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଏ ଓ ଏହା ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦୀକ୍ଷା ନେବାକୁ ପଡ଼େ । ଆଜିକାଲି ମାରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ବଶୀକରଣ ଆଦି ନାନାପ୍ରକାରର ସିଦ୍ଧିର ସାଧନ ପାଇଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମନ୍ତ୍ର ଓ କ୍ରିୟା କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ତନ୍ତ୍ର ବିଧିରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଶାକ୍ତମାନେ ଉପାସନା କରନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥହୀନ ଓ ଏକାକ୍ଷରୀ ଯଥା—କ୍ଲୀଂ, ହ୍ଲୀଂ, ଶ୍ରୀଂ, ଐଂ, ହ୍ରୀଂ, ଧ୍ରୀଂ, ଇଂ, ହୁଂ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ପୂଜାବିଧି ବୈଦିକ ବିଧି ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କର ପୂଜା ଓ ବିଶେଷତଃ ଚକ୍ରପୂଜାରେ ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ, ମୈଥୁନ, ମଦ୍ୟ ଓ ମୁଦ୍ରା ନାମକ ପଞ୍ଚ ମକାରର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ଡାକିନୀ,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଟାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଟାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଧୋବଣୀ ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଗ କରି ପୂଜା କରନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଚାର ହେଲା ଓ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଅନେକ ତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ପ୍ରଚାର ଚୀନ, ତିବ୍ବତ ଓ ନେପାଳରେ ଅଛି । ବାରାହୀ ତନ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଜୈମିନି, କପିଳ, ନାରଦ, ଗର୍ଗ, ଭୃଗୁ, ଶୁକ୍ର, ବୃହସ୍ପତି ଆଦି ଋଷିମାନେ କେତେକ ଉପତନ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଶାସିତ—1. Administered.
୨ । ଅଧୀନ; ଅସ୍ୱତନ୍ତ୍ର— 2. Subservient; subordinate; dependent.

ତନ୍ତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+କ)—ନୂଆ ଲୁଗା—
Tantraka — A new cloth.
ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରୀ)—ତାର ବାଦ୍ୟ; ଯଥା—ବେହେଲା, ବୀଣା, ସୀତାର—Stringed musical instrument.
କାମଳ କୁହଗ ସହସ୍ର ଲକ୍ଷେ
ତନ୍ତ୍ରକ ଲକ୍ଷକ ସହସ୍ର ବଂଶେ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତନ୍ତ୍ର କାଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+କାଷ୍ଠ; ମ. ପ. ଲୋ.)—୧ । ତନ୍ତୁକାଷ୍ଠ; ତାଗଣ; ମୁଠା—1. A fibrous stick for cleansing the warp; weaver's brush.
Tantra kāshṭha
୨ । ତନ୍ତ—2. Weaver's loom.

ତନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି—ଶାସନ ବା ପ୍ରବନ୍ଧ ଆଦି କରିବା କର୍ମ—
Tantraṇa — Administration; management.

ତନ୍ତ୍ରତା—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ, ତା)—୧ । ଅଧୀନତା—
Tantratā — 1. Subservience; dependence.
୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Intrigue.
୩ । ଉଦ୍ଭାବନା; କୌଶଳ—3. Contrivance.
୪ । ଘନିଷ୍ଠତା; ସମ୍ବନ୍ଧ; ସାନ୍ନିଧ୍ୟ— 4. Proximity; intimacy.
୫ । ଏକସଙ୍ଗେ ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାରମ୍ଭକରଣ—5. The commencing of many actions at a time
୬ । ଏକ କର୍ମ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ କର୍ମକରଣ— 6 The doing of one thing instead of another.
୭ । ବହୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7 Doing of one act for attaining more than one object.
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—ପରତନ୍ତ୍ରତା; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ।]

ତନ୍ତ୍ର ଧାରକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର=କର୍ମକାଣ୍ଡ ପଦ୍ଧତି+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମକାଣ୍ଡର ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି କର୍ମକାଣ୍ଡ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ପୁରୋହିତ ପୋଥି ଧରି କର୍ମକାଣ୍ଡୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରପାଠରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି; କର୍ମକାଣ୍ଡର ପ୍ରଚାରକ—A priest who assists at a worship or rite by reciting mantras and procedure from the book of rituals.
Tantra dhāraka

ତନ୍ତ୍ରବାପ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantrabāpa (ପ୍ରକୃତିବାଦ ମତରେ 'ତନ୍ତ୍ରବାପର' ଅର୍ଥ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଓ ପର ରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା)—
୧ । ତନ୍ତୁବାୟ; ତନ୍ତି—1. Weaver.
୨ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ; ମାକଡ଼ସା—2. Spider.

ତନ୍ତ୍ରବାୟ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantrabāya ୧ । ତନ୍ତୁବାପ (ଦେଖ)—1. Tantubāpa (See).
୨ । ତନ୍ତି (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Tanta (See)

ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ମନ୍ତ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର—
Tantra mantra — The incantations mentioned in the 'Tantra śāstra'.
তন্ত্রমন্ত্র ଦେ. ବି (ସହଚର)—ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର; ଗୁଣିବିଦ୍ୟା; ଗୁଣିଗାରେଡ଼ି—A charm; the black art.
तन्त्रमन्त्र

ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିପକ୍ଷରେ ମାରଣ, ବଶୀକରଣ ଆଦି ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To direct or apply charms and black magic against a person.
Tantra mantra karibā
তন্ত্রমন্ত্র করা
तन्त्रमन्त्र करना

ତନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସହଚର)-ତନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tantra jantra (etc) — Tantra-mantra etc (See)
তন্ত্রযন্ত্র. तन्त्रयन्त्र

ତନ୍ତ୍ରଯାନ—ଦେ. ବି—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାଖା ବିଶେଷ—
Tantra jāna — The branch of Buddhistic religion dealing with the Tantras.

ତନ୍ତ୍ର ଯୁକ୍ତି—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ବୁଝାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The reasoning with the help of which the meaning of a word or sentence is comprehended.
Tantra jukti

ତନ୍ତ୍ର ସଂସ୍ଥିତି—ସଂ. ବି—ରାଜ୍ୟର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ—
Tantra saṁsthiti — The mode of government; administration of a kingdom.

ତନ୍ତ୍ର ସାଧନ (ନା)—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସାଧନ; ସମ୍ବନ୍ଧେ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tantra sādhana (nā) ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପଦ୍ଧତିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା କ୍ରିୟାକଳାପ—The observance of rituals mentioned in the 'Tantras' with a view to attain success.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଌ	ଙ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ତନ୍ତ୍ର ସାର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସାର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରୁ
Tantra sāra ସଂଗୃହୀତ ସାରାଂଶ ପୁସ୍ତକ —A digest or summary of the Tantras.

ତନ୍ତ୍ର ସ୍କନ୍ଧ— ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗର ଗଣନା ଦ୍ୱାରା
Tantra skanda ଗ୍ରହ ଆଦିଙ୍କ ଗତି ନିରୂପିତ ହୁଏ; ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—Astronomy.

ତନ୍ତ୍ର ହୋମ— ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତନ୍ତ୍ର+ହୋମ)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ
Tantra homa ବା ମତ ଅନୁସାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋମ—Oblations to fire according to Tantric rituals.

ତନ୍ତ୍ରାବାପ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର=ରାଜ୍ୟ+ଆବାପ=ଶତ୍ରୁ ରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା; ୬ଷ୍ଠୀ
Tantrābāpa ତତ୍)—ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଓ ପରରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତନ—A consideration of matters connected with one's own kingdom as well as with other kingdoms; diplomacy.

ତନ୍ତ୍ରି—ସଂ. ବି—୧ । ତନ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Tantri 1. Tantrī (See)
୨ । ତନ୍ଦ୍ରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Nap.

ତନ୍ତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତନ୍ତ୍ର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗୁଳୁଚ ଲତା—
Tantrikā A medicinal creeper.

ତନ୍ତ୍ରିପାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତନ୍ତ୍ରୀ+ପାଳ; ଉପପଦ ତତ୍)—ବିରାଟରାଜ୍ୟରେ
Tantripāla ଛଦ୍ମବେଶଧାରୀ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ ବାସ
(ତନ୍ତ୍ରୁପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଳରେ ସହଦେବଙ୍କର ଧାରଣ କରିଥିବା ନାମ—The name assumed by Sahadeba during the stay of the Pāṇḍabas at the court of the king Birāṭa in disguise.

ତନ୍ତ୍ରିପାଳକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର=ସୈନ୍ୟ+ଇ+ପାଳକ; ଉପପଦ ତତ୍)—
Tantripāḷaka ୧ । ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—1. Commander of an army.
୨ । (ମହାଭାରତୋକ୍ତ) ରାଜା ଜୟଦ୍ରଥ—
2. (Mahābhārata) King Jayadratha.

ତନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ.)—୧ । ତନ୍ତ—1.Weaver's loom.
Tantrī ୨ । ବୀଣା—2. Harp; lute.
୩ । ବୀଣା ବେହେଲା ଆଦି ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର—
3. Stringed musical instruments.
୪ । ବୀଣା ପ୍ରଭୃତିର ତାର—4. String of musical instruments.
୫ । ଗୁଳୁଚ ଲତା— 5. A medicinal creeper.
୬ । ରଜ୍ଜୁ; ବାଟି; ସୁତୁଲି—6. A string of rope.
୭ । ସୂତା—7. A thread,
୮ । ଯୁବତୀ—8. A young woman.
୯ । ବୀଣା ଆଦିର ବାଦକ—9. A musician playing on stringed instruments.
୧୦ । ତନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ସାଧକ ବ୍ୟକ୍ତି—10. One who professes and practises the doctrines of Tantra ; a professor of Tantra.
୧୧ । ଶରୀରର ନାଡ଼ୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Vein; blood-vessel; artery.
୧୨ । (ତନ୍ତ୍ର+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ କରେ—12. A superintendent of any work.
୧୩ । ବାଦ୍ୟ ବାଦକ—13. Musician.
୧୪ । ଗାୟକ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Singer.
ବିଣ—ଦଳଭୁକ୍ତ; ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ନିବଦ୍ଧ—Forming an assembly or sect; sectarian; belonging to a sect.

ତନ୍ଦରା—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) (ସଂ. ତ୍ୱରା)—
Tandarā ୧ । ଉଦ୍‌ବେଗ—1. Eagerness; anxiety.
୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠା—2. Uneasiness.
୩ । ଅସ୍ଥିରତା—3. Restlessness.
୪ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ଅବସ୍ଥା—4. Hurry; haste.
ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ)—୧ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—1. Anxious.
୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
୩ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—3. In haste.

ତନ୍ଦରା କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Tandarā karibā କରିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରାଇବା ବା ବେଗ ଦେବା; ତାଗିଦ କରାଇବା—To incite or press a person to push on with a work; to hurry up another person to do a work.

ତନ୍ଦରା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି
Tandarā paṛibā ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—
1. To show anxiety or uneasiness in any work.
୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
2. To be in haste; to be in hurry.

ତନ୍ଦୁର(ରୁ)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନୁର୍, ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ତନ୍ଦୁର)—ପାଉଁରୁଟି ତିଆରି
Tandur(ru) କରାଯିବା ଚୂଲୀ ବା ଭାଟି—An oven for
तन्दूर तंदुर baking loaf.
[ଦ୍ର—ଏ ଚୂଲୀ ଉବୁଡ଼ା ହେବା ପାଣ୍ଡି ଆକାରର ମାଟି ବା ଚୂନରେ ତିଆରି; ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟି ଦ୍ୱାର ଥାଏ । ଏଥିରେ କତୁଯାଣ କାଠ ବା ଅଙ୍ଗାର ଜାଳ ଏହାର କାନ୍ଥ ଖୁବ ତାତିଗଲା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ୟ ଓ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଭୂଅ ନ ମିଳଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଶା ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଶ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପରେ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ପାଉଁଶ ଆଦ ବାହାର ଅଣି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ପାଚିଲା ବୃକ୍ଷର ଗୋଳାମାନ ରଖି ଦେଲେ ଭଲ ବୃକ୍ଷ ଫଳ ଯାଏ ।]

ତନ୍ଦୁରସ୍ତ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ନୀରୋଗ; ସୁସ୍ଥ—
Tandurast Healthy.
तन्दुरुस्त तंदुरुस्त

ତନ୍ଦୁରସ୍ତି—ବୈଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫା)—ଆରୋଗ୍ୟ; ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
Tandurasti Health.
तन्दुरुस्ती तंदुरुस्ती

ତନ୍ଦୂଲୀୟକ—ସ. ବ—ଲେଉଟିଆ ଶାଗ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tandūliyaka Leuṭiā sāga (See)

ତନ୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଅଳସ ହେବା—
Tandra (root) To be idle.

ତନ୍ଦ୍ରା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଅଳସ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tandrā ୧ । ଅଳ୍ପ ନିଦ୍ରା; ଛାଇ ନିଦ—1. Slight sleep; nap.
୨ । ନିଦ୍ରାବେଶ; ନିଦ ମାଡ଼ିବା; ଘୁମାଇବା—
2. Drowsiness; sleepiness; dozing.
୩ । ଜଡ଼ତା; ଆଳସ୍ୟ—
3. Sloth; idleness; laziness.
୪ । ଅବସାଦ; ଅବସନ୍ନତା—
4. Lassitude; weariness; langour.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ସଡ଼ଜାତ) ବଣ ଓ କ—
ତନ୍ଦର୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)—Tandarā (etc)(See)

ତନ୍ଦ୍ରାଭିଭୂତ—ସ. ବଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଅଭିଭୂତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tandrābhibhūta ଢୁଲାଉଥିବା; ନିଦ୍ରାରେ ଅସନ୍ତୁ ହୋଇଥିବା—
Feeling drowsy; stupefied.

ତନ୍ଦ୍ରାଯୁକ୍ତ—ସ. ବଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଯୁକ୍ତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tandrājukta ଢୁଲାଉଥିବା; ନିଦ୍ରାସକ୍ତ—
Feeling drowsy; stupefied.

ତନ୍ଦ୍ରାଳୁ—ସ. ବଣ (ତନ୍ଦ୍ରା+ଶୀଳାର୍ଥେ, ଆଳୁ)—
Tandrāḷu ୧ । ନିଦ୍ରାଳୁ; ଘୁମା—1. Drowsy; sleepy.
୨ । ଅଳସ—2. Slothful; idle.
୩ । କ୍ଲାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—3. Weary.

ତନ୍ଦ୍ରାସକ୍ତ—ସ. ବଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଅସକ୍ତ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tandrāsakta ତନ୍ଦ୍ରାଭିଭୂତ (ଦେଖ)—Tandrābhibhūt (See)

ତନ୍ଦ୍ରି—ସ. ବ (ତନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଇ)—୧ । ନିଦ୍ରାବେଶ—
Tandri 1. Sleepiness; drowsiness.
୨ । ଆଳସ୍ୟ—2. Slothfulness.
୩ । କ୍ଲାନ୍ତି—3. Weariness.
୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛା—4. Fit of fainting.

ତନ୍ଦ୍ରିକ ସନ୍ନିପାତ—ଏକପ୍ରକାର ସାନ୍ନିପାତିକ ଜ୍ୱର—
Tandrika sannipāta A kind of fever.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀ ତନ୍ଦ୍ରାସକ୍ତ ହୁଏ; ଜ୍ୱରର ତାପ ଖୁବ୍ ବେଗରେ ବେଶି ହୁଏ, ଖୁବ୍ ଶୋଷ ହୁଏ; ଜିଭ କଳା ଓ ଖରଖର ହୁଏ, ଜୋରରେ ନିଶ୍ୱାସ ବହେ, ଖୁବ ଝାଡ଼ା ହୁଏ; ଦେହ ଜଳେ; କାନ ବଧିର ହୁଏ । ଏହାର ଅବଧି ୨୫ ଦିନ । ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତନ୍ଦ୍ରିକା—ସ. ବ. (ତନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଇକ ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)
Tandrikā Tandri (See)

ତନ୍ଦ୍ରିତ—ସ ବଣ (ତନ୍ଦ୍ରା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—୧ । ନିଦ୍ରାସକ୍ତ;
Tandrita ନିଦ୍ରାଳୁ; ତନ୍ଦ୍ରାଯୁକ୍ତ—1. Drowsy; slothful.
୨ । କ୍ଲାନ୍ତ—2. Exhausted.

ତନ୍ଦ୍ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ତରତର ହେବା—
Tandribā To be in haste or hurry.

ତନ୍ଦ୍ରୀ—ସ. ବ. (ତନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଇ+ ସ୍ତ୍ରୀ, ଈ)—
Tandrī ୧ । ତନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)—1. Tandri (See)
୨ । ଭ୍ରୁକୁଟି—(ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) 2. Frowning.
୩ । ଭ୍ରୂ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Eyebrow.

ତନ୍ନ ତନ୍ନ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସ. ତନ୍ନ='ତତ୍, ନ' ଅର୍ଥାତ୍ ତାହା ନୁହେଁ,
Tanna tanna ଅନେକ କଥାକୁ ଦେଖି 'ଏ କଥା ନୁହେଁ', 'ଏ
तन्न तन्न କଥା ନୁହେଁ' କହି କହି କୌଣସି ବିଷୟକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା)—
अवलसेआखीरतक, पूरा ୧ । ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ; ବିଶଦଭାବରେ; ବିଶେଷ ଅନୁସନ୍ଧାନପୂର୍ବକ; ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ବିଚାର ପୂର୍ବକ—1. Most thoroughly; minutely; closely; in a sifting manner.
୨ । ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ—2. From beginning to end.
(ଯଥା—ମୁଁ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଆଲୋଚନା କରିଅଛି ।)

ତନ୍ନାମ—ସ. ବ (ତତ୍+ନାମ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତାହାଙ୍କର ନାମ—
Tannāma 1. His, her or its name.
୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ସେହି ନାମ—2. That name.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତନ୍ନାମଧେୟ, ତନ୍ନାମଗ୍ରହଣ ଓ ତନ୍ନାମକରଣ ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତନ୍ନିବନ୍ଧନ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ସେହି କାରଣରୁ—
Tannibandhana 1. On that account; therefore.
तन्निबन्धन ୨ । ତନ୍ନିମିତ୍ତ—2. For that reason.
उसवास्ते
ସ. ବ (ତତ୍+ନିବନ୍ଧନ=କାରଣ, ହେତୁ; କର୍ମଧାରୟ)—
୧ । ସେହିକାରଣ—1. That cause.
୨ । ସେହି ବନ୍ଧନ—2. That bond.
ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସେହିକାରଣଯୁକ୍ତ—
1. Having that cause.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ଥ	ଡ଼ଥ	ଘ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଳୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ସେହି ବନ୍ଧନଯୁକ୍ତ—2. Having that bond.

ତନ୍ନିମନ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ତନ୍ନିମିତ୍ତ)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimante Tannibandhana (See).
তজ্জন্যে উসবাজ়ে

ତନ୍ନିମିତ୍ତ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ (ତତ୍+ନିମିତ୍ତ; କର୍ମଧା)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimitta Tannibandhana (See).

ତନ୍ନିମିତ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତନ୍ନିମିତ୍ତ)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimitte Tannibandhana (See)

ତନ୍ୱଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୁ=କୃଶ+ଅଙ୍ଗ=ଦେହ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କ୍ଷୀଣାଙ୍ଗୀ; କୃଶାଙ୍ଗୀ—
Tanwañgi
Of a slender and delicate build (female).

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୃଶାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1 A woman of delicate proportions

୨ । ଶାଲପର୍ଣ୍ଣୀ ବୃକ୍ଷ –
2. A kind of medicinal plant.

[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତନ୍ୱୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନୁ=କୃଶ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ତନ୍ୱଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Tanwī Tanwañgi (See)

ସଂ. ବଣ. (ତନୁ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ)—କ୍ଷୀଣା; କୃଶା—Weak.

ସଂ. ବି—ସଂସ୍କୃତ ବୃତ୍ତିବିଶେଷ—
Name of a Sanskrit metre.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨୪ ଅକ୍ଷର; ପଞ୍ଚମ, ଦ୍ୱାଦଶ ଓ ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅକ୍ଷର ଉପରେ ଯତି ପଡ଼େ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତନ୍ମଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ମଧ୍ୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାର ମଧ୍ୟ—
Tanmadhya The midst of that.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ସଂସ୍କୃତରେ ତନ୍ମଧ୍ୟେ, ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ, ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଶବ୍ଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ତାହାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରୁ—
Tanmadhyaru 1. From its interior.
(ତନ୍ମଧ୍ୟୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ—2. Out of them

ତନ୍ମଧ୍ୟରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଦେଶରେ—
Tanmadhyare 1. Inside that.
তন্মধ্যে ୨ । ସେହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ—
उसके बीचमे 2. Within that time.
(ତନ୍ମଧ୍ୟେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ—
3. Amongst them

ତନ୍ମନ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତନ୍ମନସ୍)—
Tanmana ଏକ ବିଷୟରେ ନିବିଷ୍ଟଚିତ୍ତ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବିଷୟରେ ମନୋନିବେଶନ ଅର୍ପଣ କରିଥାଏ; ଅନନ୍ୟମନା; ତନ୍ମୟ—Having concentrated one's attention to one particular object; in an absorbed state of mind; having that alone in mind.

ତନ୍ମନା—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍+ମନସ୍, ବହୁବ୍ରୀହି; ତାହାଁରେ ମନ ଯାହାର)-
Tanmanā ତନ୍ମନ (ଦେଖ)—Tanmana (See)

ତନ୍ମୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତତ୍+ସ୍ୱରୂପାର୍ଥେ, ମୟ)—
Tanmaya ୧ । ତନ୍ନିମଗ୍ନ; ତଦାତ୍ମ; ତନ୍ମନା—
(ତନ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Wholly absorbed in that.
(ତନ୍ମୟତା—ବି) ୨ । ତଦ୍ଗତ—2. Become one with that.

ତନ୍ମୟ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବଣ. (ତନ୍ମୟ+ଚିତ୍ତ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tanmaya chitta ତାହାରେ ନିବିଷ୍ଟମନା—With the mind wholly absorbed in that; with the heart set on that.

ତନ୍ମୟାସକ୍ତି—ସଂ. ବି—ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ତନ୍ମୟ ହେବା—
Tanmayāsakti Being absorbed in God.

ତନ୍ମାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ମାତ୍ରା=ପଞ୍ଚଭୂତାନ୍ତର୍ଗତ ଭୂତ)—
Tanmātra ୧ । ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନର ମତରେ ପଞ୍ଚଭୂତର ଆଦ୍ୟ ଅମିଶ୍ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୂପ—1. The suitable rudiments of the five elements of matter according to Sāṁkhya philosophy

[ଦ୍ର—ପଞ୍ଚଭୂତର (କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ମରୁତ୍ ଓ ବ୍ୟୋମର) ଗନ୍ଧ, ରସ, ରୂପ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଶବ୍ଦ ତନ୍ମାତ୍ର ଅଟେ । ଏହି ପାଞ୍ଚ ଗୁଣକୁ ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର ବୋଲାଯାଏ । ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ ମତରେ ଶବ୍ଦ ତନ୍ମାତ୍ରରୁ ବ୍ୟୋମର ଉତ୍ପତ୍ତି (ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶର ଗୁଣ ଶବ୍ଦ); ଶବ୍ଦ ଓ ସ୍ପର୍ଶରୁ ମରୁତ୍‌ର ଉତ୍ପତ୍ତି; ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ରୂପରୁ ତେଜର ଉତ୍ପତ୍ତି; ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ, ରୂପ, ରସ ଓ ଗନ୍ଧରୁ କ୍ଷିତିର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଉପରୋକ୍ତ ମହାଭୂତମାନଙ୍କରେ ତତ୍ତତ୍ ଗୁଣମାନ ଅଛି ।]

୨ । ସେହି ମାତ୍ର, ତେତିକି ମାତ୍ର—2. That much.

ସଂ. ବଣ—୧ । ସେହି ମାତ୍ରକ; ସେହି ପରିମିତ—
1. That much of.

ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ତତ୍=ସେହି+ମାତ୍ର=କେବଳ; ନିତ୍ୟସମାସ)—
କେବଳ ତାହାହିଁ; ତେତିକି ମାତ୍ର; ସେତିକିହିଁ—
That much; only that.

ତନ୍ୟତୁ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯତୁ)—
Tanyatu ୧ । ବାୟୁ; ପବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Wind; air.

୨ । ରାତ୍ରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Night.

୩ । ଗର୍ଜନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Roaring.

୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରାଚୀନ ବାଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4 A kind of ancient musical instrument.

ତପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଦଗ୍ଧ କରିବା; ଉତ୍ତାପିତ କରିବା; ତତେଇବା—
Tap (root) 1. To heat; to burn; to warm.

୨ । ତପସ୍ୟା କରିବା—
2. To practise penance or austerities.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅ୨ର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂଶୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଶ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତପ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତପ୍ତ; ତାତିଲା—
Tap-lā Hot.

ତପ—ସଂ. ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapa ୧ । ତପନ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ଆତପ; ରୌଦ୍ର—2. Sunshine.
୩ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—3. The summer; the hot season.
ବିଶେଷତ ତପ ପ୍ରଭ ହୋଇଲେ, ବନଗତ ଜୀବନରେ ରହିବ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୫ । ଉତ୍ତାପ; ଗରମି—5 Heat; warmth.
ବିଣ—୧ । ତାପଦାୟକ—1. Radiating heat.
୨ । ଗରମ—2 Hot.
ଦେ. ବି.—ତପଃ (ଦେଖ)—Tapaḥ (See)

ତଃ ପଃ—ଦେ. ଅ ସାଙ୍କେତିକ (ସଂ. ତତ୍ ପଶ୍ଚିମ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ)—
Ta: pa: ଭର୍ତ୍ତିରଅରେ ବ୍ୟବହୃତ କୌଣସି ଜମିର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ଜମିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—An abbreviation appended to the plot-number in a field-book to denote the position of the plot lying to the west of the previous plot of land.

ତପଃ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତପସ୍ ଶବ୍ଦ; ତପ୍ ଧାତୁ = ତପସ୍ୟା କରିବା + କରଣ ଅସ୍)—୧ । ତପସ୍ୟା; ଧର୍ମାର୍ଥବ୍ରତ; ମୁନିବ୍ରତ—
Tapaḥ 1. Religious austerities; penance.
[ଦ୍ର—ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି ଓ ବିଷୟ ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଶରୀରକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଯେଉଁ ଯମ, ନିୟମାଦି ପାଳନ କରାଯାଏ ତାକୁ ତପଃ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କ ଧର୍ମ ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—2. Religious duty.
୩ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ଧ୍ୟାନ—3. Meditation.
୪ । ଅଦୃଷ୍ଟ—4. Fate; destiny.
୫ । (+ ଭାବ. ଅସ୍) ଆଚରଣ—
5. Practice; conduct.
୬ । ଆଲୋଚନା—6. Discussion; dealing with a subject or matter.
୭ । ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ; ତପୋଲୋକ—
7. One of the seven worlds mentioned in the Hindu scriptures.
୮ । ଶୀତଋତୁ—8. The winter.
୯ । ମାଘମାସ—9. The month of Māgha
୧୦ । ଶରୀର ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣର ବଶୀକରଣ—
10. Self-control and self-denial.
୧୧ । ଅଗ୍ନି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Fire.
୧୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷରେ ଲଗ୍ନର ୯ମ ସ୍ଥାନ—
12. The ninth place from one's Lagna in astrology.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ସତ୍ୟଯୁଗରେ ତପଃ, ତ୍ରେତାରେ ଜ୍ଞାନ, ଦ୍ୱାପରରେ ଯଜ୍ଞ ଓ କଳିରେ ଦାନ ବା ନାମକୀର୍ତ୍ତନ, ମନୁଷ୍ୟର ମୋକ୍ଷ ବା ପାରଲୌକିକ ମୁକ୍ତି ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ ।

ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାରେ ତପଃ ନିମ୍ନଲିଖିତରୂପେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି— ତପଃ ତ୍ରିବିଧ; ଶାରୀରିକ, ଯଥା—ଶୌଚ, ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଉପବାସ; ଦେବତା ଓ ପୂଜ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପୂଜା; ସରଳତା; ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅହିଂସା । ମାନସିକ ଯଥା—ଧ୍ୟାନ; ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା, ମୌନ, ଆତ୍ମନିଗ୍ରହ ଓ ଭାବଶୁଦ୍ଧି । ବାଚନିକ ଯଥା—ବେଦ ଓ ସ୍ତୋତ୍ରପାଠ; ପ୍ରିୟହିତ ସତ୍ୟ ଓ ଅକ୍ଳେଶ ଦାୟକ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ବେଦାଧ୍ୟୟନ । ଗୁଣତ୍ରୟ ଭେଦରେ ତପଃ ତ୍ରିବିଧ ଯଥା—ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତପଃ ଯଥା— ଫଳାକାଂକ୍ଷା ରହିତ ତପସ୍ୟା; ରାଜସିକ ତପଃ = ଯଶଃ ମାନାଦି ନିମିତ୍ତ ଦମ୍ଭପୂର୍ବକ ଅନୁଷ୍ଠିତ ତପସ୍ୟା । ତାମସିକ ତପଃ = ପରର ପ୍ରାପ୍ତି ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ଆତ୍ମାକୁ ପୀଡ଼ା ଦେଇ ଯେଉଁ ତପସ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଅଗ୍ନି ଯେପରି ପାର୍ଥିବ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଦଗ୍ଧ କରେ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତପସ୍ୟା ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ପାପାଦିକୁ ଦଗ୍ଧ କରେ ବୋଲି ଏହାର ନାମ 'ତପଃ' ।

ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ, ଇହୁଦୀ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଲୋକ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ତପୋନିରତ ଲୋକେ ଆପଣାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବଶ ରଖିବା ଓ ପ୍ରଲୋଭନରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ପାଇଁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରି ଜଙ୍ଗଲରେ କୁଡ଼ିଆ ତିଆରି କରି ରହୁଥିଲେ ଓ ବନ୍ୟ ଫଳ ମୂଳ ଓ ବାଳୁଙ୍ଗାଧାନର ଚାଉଳ ରାନ୍ଧି ଖାଉଥିଲେ, କେହି କେହି ମୌନବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିଲେ, ଶୀତୋଷ୍ଣ ସୁଖ ଦୁଃଖ ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ଉପବାସ କରୁଥିଲେ ଓ କୃଚ୍ଛ୍ରସାଧ୍ୟ ଓ କାୟକ୍ଲେଶକର ସାଧନମାନ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ଆଚରଣକୁ ତପଃ ବୋଲାଯାଏ । କେହି କେହି ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ଓ ବର ପାଇବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତପଃ କରୁଥିଲେ । ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନରେ ତପଃକୁ କ୍ରିୟାଯୋଗ ବୋଲାଯାଇଅଛି ।]

ତପଃକର—ସଂ. ବିଣ. (ତପଃ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Tapaḥ kara ତପସ୍ୟା କରେ; ତପସ୍ୱୀ—1 Practising religious austerities or penance; religious mortification.
୨ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)—
2. Tapasyā matsya (See)

ତପଃକୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମ. ପ. ଲୋ; ତପଃ + କୃଶ)—ତପସ୍ୟାଚରଣ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ଶରୀର ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି—Emaciated on account of practising penance.
Tapaḥ kṛuśa
(ତପଃକୃଶା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତପଃକୃଶତା, ତପଃକାର୍ଶ୍ୟ—ବି)

ତପଃକ୍ଲେଶ—ସଂ. ବି. (ତପଃ + କ୍ଲେଶ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପସ୍ୟାଜନିତ ଦୁଃଖ ବା ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ—Physical suffering caused by engagement in or the practice of religious austerities.
Tapaḥ kleśa
(ତପଃକ୍ଲିଷ୍ଟ—ବିଣ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଓ	କ୍ଷ

[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ତପଃକ୍ଲେଶସହ, ତପଃକ୍ଲେଶସହିଷ୍ଣୁ ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ। ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତପଃ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ। ଯଥା—ତପୋବଳ; ତପୋନୁଷ୍ଠାନ ।]

ତପଃ ପରାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପର+ଅୟନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tapaḥ parāyaṇa ତପସ୍ୟାରେ ରତ—Devoted to contemplation and austerities.
(ତପଃପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତପଃପରାୟଣତା—ବି)

ତପଃ ପ୍ରଧାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପ୍ରଧାନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tapaḥ pradhāna ଯାହାର ତପସ୍ୟାହିଁ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ—
(ତପଃପ୍ରଧାନା—ସ୍ତ୍ରୀ Wholly devoted to austerities and spiritual contemplation.

ତପଃ ପ୍ରଭାବ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ପ୍ରଭାବ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପୋବଳ;
Tapaḥ prabhāba ତପସ୍ୟା ଜନିତ ବଳ—The power derived from meditation; spiritual force.

ତପଃ ଶକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ଶକ୍ତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପଃ ପ୍ରଭାବ (ଦେଖ)
Tapaḥ śakti Tapaḥ prabhāba (See)

ତପଃ ଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ଶୀଳ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tapaḥ śīla ତପସ୍ୟାରେ ସର୍ବଦା ଅନୁରକ୍ତ—
(ତପଃଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Given to the performance of
(ତପଃଶୀଳତା—ବି) religious austerities.

ତପଃ ସାଧନ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସାଧନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapaḥ sādhana ୧ । ତପସ୍ୟା କରିବା—1. Practice of religious austerities
୨ । ତପସ୍ୟାର ଉପକରଣ—2. The materials required for the performance of penance or sacrifice (e. g. ghee, fuel).

ତପଃ ସ୍ଥଳୀ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସ୍ଥଳୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତପସ୍ୟା
Tapaḥ sthaḷī କରିବାର ସ୍ଥାନ—1. The place where religious austerities are practised.
୨ । କାଶୀଧାମ; ବାରାଣସୀ—2. Benares.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମହାଦେବ ବହୁଯୁଗ ତପସ୍ୟା କରିଥିବାରୁ ଏହା ତପଃସ୍ଥଳୀ ବୋଲି ଖ୍ୟାତ ।]

ତପଃସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସ୍ଥାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapaḥ sthāna ତପୋବନ; ତପସ୍ୟା କରିବାର ସ୍ଥାନ—
The place for practicing austerities.

ତପଚାରୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପଶ୍ଚାରୀ)—ଯେ ତପସ୍ୟା କରେ—
Tapa chārī Engaged in practising austerities,
तपचारी ବି - ତପସ୍ୱୀ—A sage; an ascetic.
तपकरनेवाला

ତପ ଜପ—ଦେ. ବି. (ଅନୁଚର ଶବ୍ଦ)—ତପ ଓ ଜପ; ତପସ୍ୟାଦି
Tapa japa ଧର୍ମକର୍ମ—Religious rites and penances.
जपतप **जपतप**

ତପତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତପ୍ତ; ତାତିଲା—
Tapat Hot.

ତପତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ତପ୍ତ)—ଉତ୍ତପ୍ତ; ଗରମ; ତାତିଲା;
Tapata ତତଲା—Hot; **warm.**

ତପତି—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ତପ୍ତି)—୧ । ତାତି; ଉତ୍ତାପ; ତପ୍ତି;
Tapati ତାପ—1. Heat; temperature.

ଶୀତ ତପତି ଜାଣିବାରେ
ଚର୍ମେ ବସିଲେ ଅଧିକାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଃଖ; କ୍ଲେଶ—
2. (figurative) Pain.

ନାଗର ବିରହ ତପତି
ମାରଣରକୁ ସେ ବାଳା ବନ୍ଧୁରୂପତି । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତତଲା ଭାତ—3. Hot boiled rice.

ତପତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତପ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅତ୍+ଈ, ଈ)—
Tapatī ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା; ଛାୟାଗର୍ଭସମ୍ଭୂତା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଅନୁଜା; କୁରୁବଂଶୀୟ ସମ୍ବରଣ ରାଜାଙ୍କ ପତ୍ନୀ—1. Daughter of the Sun-god; name of a Rāṇī.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ ଛାୟାଦେବୀ—
2 One of the 2 wives of the Sun-god.
୩ । ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—3. Name of a river in South India; the Tāpti river.

କେବେ ବନ ଅନ୍ତେ ପାନ୍ଥେ ମିଳିଲେ ପ୍ରଦୋଷେ
ତପତୀ-ତଟିନୀ-ତୀରେ ଅଗ୍ନିଦେବ ସହ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତପନ—ସଂ. ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Tapana 1. The sun.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—2. The sun-stone; a gem.
୩ । ନରକର ଭାଗବିଶେଷ—
3. A division of hell.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଅଗ୍ନି ଜ୍ୱାଳାରେ ପାପୀମାନେ ଦଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ।]
୪ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—4. The summer.
୫ । ଅଗ୍ନିବିଶେଷ—5. Name of a sacrificial fire.
୬ । ଅର୍କ ବୃକ୍ଷ; ଅର୍କଗଛ—
6. The swallowwort Calotropis Gigantea.
୭ । ଶର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Sun's rays.
୮ । ନାୟକ ବିୟୋଗରେ ନାୟିକାପ୍ରଦର୍ଶିତ ହାବଭାବ—
8. The expressions of grief of a lady on the death of her lover.
୯ । (+ଭାବ ଅନ)—ଉତ୍ତାପ; ତାପ—
9. Heat; warmth.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

୧୦ । ଦାହ; ଜ୍ୱଳନ —10. Burning.

ସଂ. ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଉତ୍ତାପଜନକ; ସନ୍ତାପକ—
1. Heating; warm; burning

ତପନ କର—ସଂ. ବି. (ତପନ+କର=କିରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana kara ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ; ରଶ୍ମି—The rays of the sun; sunshine.

ତପନ କିରଣ—ସଂ. ବି. (ତପନ+କିରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରଶ୍ମି—
Tapana kiraṇa The rays of the sun; sunshine.

ତପନଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି—ଅର୍କବୃକ୍ଷ—
Tapanachchhada The swallowwort; Calotropis Gigantia.

ତପନଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତପନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapanaja ତପନ ତନୟ (ଦେଖ)—
Tapana tanaya (See)

ତପନଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tapanajā ତପନ ତନୟା (ଦେଖ)
Tapana tanaya (See)

ତପନଜା ତଟକୁ ତ ତରୁଣୀମାନେ କେଳି କୁତୂହଳରୁ ଅସିଲୁ ହେତୁ
କହ ବୋଲି ଉତ୍ତର ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଷଚନ୍ଦ୍ର, ତ-ଗୀତ ।

ତପନ ତନୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତପନ+ତନୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tanaya ୧ । ତପନାତ୍ମଜ—The son of the Sun-god.

୨ । ଯମ—2. Jama; the God of death.

୩ । ଶନିଗ୍ରହ—3. The planet Saturn.

୪ । କର୍ଣ୍ଣରାଜା—4. The king Karnṇa

[ଦ୍ର—କୁନ୍ତୀଙ୍କ କୁମାରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ଏ ରଜା କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ କାନ ବାଟେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।]

୫ । ସୁଗ୍ରୀବ—5. A monkey-king.

ତପନ ତନୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ତନୟା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tanayā ୧ । ତପନାତ୍ମଜା; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କନ୍ୟା—
1. The daughter of the Sun-god.

୨ । ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—
2. The river Godābarī in South India.

୩ । ଯମୁନା ନଦୀ—3. The river Jamunā passing through Muttra.

୪ । ଶମୀବୃକ୍ଷ; ଯଜ୍ଞକାଷ୍ଠୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ—
4. Name of a tree from which fuel for Vedic sacrifices (homa) is gathered; Acacia Suma

୫ । ବ୍ରଜାଙ୍ଗନା; ଗୋପୀ—
5. The women-devotees of Śrīkṛushṇa.

ତପନ ତାପ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ତାପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tāpa ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ତେଜ—
1. The heat of the sun.

୨ । ରଶ୍ମି—2. The rays of the sun.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ସଂଜ୍ଞା ତତ୍ପୁରୁଷରେ ତପନତପ୍ତ, ତପନତାପିତ, ତପନୋତ୍ତାପିତ ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତପନ ମଣି—ସଂ. ବି. (ତପନ+ମଣି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—
Tapanamaṇi The sun-stone; aventurine feldrpan

ତପନାଂଶୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପନ+ଅଂଶୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ;
Tapanāṁśu ରଶ୍ମି—Sun's rays

ତପନାତ୍ମଜ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ତପନ+ଆତ୍ମଜ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapanātmaja ତପନ ତନୟ (ଦେଖ)
Tapana tanaya (See)

ତପନାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ଆତ୍ମଜା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapanātmajā ତପନ ତନୟା (ଦେଖ)
Tapana tanayā (See)

ତପନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—
Tapanī The river Godābarī in South India.

ତପନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବାର
Tapanīya ଉପଯୁକ୍ତ—Fit to be heated; required to be heated.

ବି—୧ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା; (ଯାହାକୁ ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଯାଏ)—1. Gold.

୨ । କନକ ଧୁତୁରା; କଳା ଦୁଦୁରା—2. The violet variety of Datura Fastuosa flower and plant.

ତପନୀୟକ—ସଂ. ବି. (ତପନୀୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—
Tapanīyaka Gold.

ତପନେଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ଇଷ୍ଟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତମ୍ବା; ତାମ୍ର—
Tapaneshṭa Copper.

ତପନୋପଲ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ଉପଲ)—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—
Tapanopala The sun-stone.

ତପବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ତପୋବନ୍ତ)—ତପୋବନ୍ତ (ଦେଖ)
Tapabanta Tapobanta (See)
তপবন্ত ତପବନ୍ତ ଜନ ଏ ରତ୍ନରେ ଭୋଗ କରନ୍ତି ଦିବ୍ୟ ଅଶନ ହେ ।
तपवन्त ଜଗନ୍ନାଥ, ଦଣ୍ଡକରାମାୟଣ ।

ତପରଖ—ପ୍ରା. ବି. (ଅ. ତଦାରୁକ୍ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ବ୍ୟବହାର; ତୁଳ
Taparakha ସଂ. ପରୀକ୍ଷା)—୧ । ପରଖ; ତଦାରଖ—
তদারখ 1. Investigation; enquiry: examination.
तदारुक ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ; ତଦାରଖ—2, Supervision.

ତପଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତତଲା; ତାତିଲା; ଉଷ୍ଣ
Tapalā Warm.
(ଯଥା—ତପଲା ଘିଅ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଚ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଙ୍ଖ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ତପଶ୍ଚର—ସଂ. ବ. (ତପସ୍ + ଚର ଧାତୁ = ଆଚରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapaśchara ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person
(ତପଶ୍ଚରୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) engaged in religious austerities.
ବଣ. ପୁଂ.—ତପସ୍ୟାକାରୀ—
Practising austerities.

ତପଶ୍ଚରଣ—ସଂ. ବ (ତପଃ + ଚରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତପସ୍ୟା
Tapaścharaṇa କରିବା; ତପଃ ସାଧନା; ତପସ୍ୟାର ଅନୁଷ୍ଠାନ—
ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା, ତପଶ୍ଚାରଣ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. The practising of religious austerities; engagement in spiritual meditation.
୨ । ତପସ୍ୟା; ମୁନିବୃତ୍ତି—
2. Asceticism; religious mortification.

ତପଶ୍ଚାରୀ—ସଂ. ବ ଓ ବଣ. ପୁଂ (ତପସ୍ + ଚର୍ ଧାତୁ = ଆଚରଣ
Tapaśchārī କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
(ତପଶ୍ଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତପଶ୍ଚର (ଦେଖ)—Tapaśchara (See)

ତପସ—ସଂ. ବ (ତପ୍ ଧାତୁ + ଉଣାଦି. ଅସ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tapasa 1. The moon
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2 The sun.
୩ । ପକ୍ଷୀ—3. Bird.

ତପସିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତଫ୍‌ସିଲ୍) (କଚେରୀ)—୧ । ବିବରଣ—
Tapasil 1. Description.
তফসীল ୨ । ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ—2. Detailed statement.
तफशील
୩ । ତାଲିକା; ଫେରିସ୍ତ; ଫର୍ଦ୍ଦ—3. Schedule; list.
୪ । କୈଫିୟତ—4. Explanation; explanatory remarks.
୫ । ବଣ୍ଟନ; ବିଭାଜନ; ବଣ୍ଟନ—5. Distribution.
୬ । ସୂଚୀ—6 Index.
୭ । ଟୀକା; ନୋଟ୍—7. Note.
ଦେ. ବଣ—ଯାହାର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା; ତପସିଲ ଲିଖିତ—Of which the detail is appended or given below.

ତପସିଲ୍ ଆସାମୀ—ବୈଦେ. ବ (କଚେରୀ) (ଫା. ତଫ୍‌ସୀଲ୍ ଆସାମୀ)—
Tapasil āsāmī ଯେଉଁ ଆସାମୀ ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ
তপসিল আসামী ତାଲିକାରେ ଲେଖାଗଲା—The persons
तफसील आशामी whose names are given in the appended list.

ତପସିଲ୍ ଖୋଲିବା—ବୈଦେ. କି (ଅ. ତଫ୍‌ସୀଲ୍ + ଅ. ଖୁଲ୍‌ନା)—
Tapasil kholibā କୌଣସି ବିଷୟର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ ଯୋଗ
তপসিল খুলা କରିବା ବା ପ୍ରକାଶ କରିବା—To add a
तफसील खुलना detailed statement or glossary to a matter.

ତପସିଲ୍ ମୁତାବକ୍—ବୈଦେ. ଅ (କଚେରୀ) (ଫା. ତଫ୍‌ସୀଲ୍ +
Tapasil mutābak ଫା. ମୁତାବକ୍)—ତାଲିକା ବା ବିସ୍ତୃତ
তপসিলমুতাবেক ବିବରଣ ଅନୁସାରେ—As per list or
तफसील मुताबिक schedule.

ତପସିଲ୍ ଲି(ଲେ)ଖିତ—ଦେ. ବଣ (କଚେରୀ) (ଫା. ତଫ୍‌ସୀଲ + ସଂ.
Tapasil li(le)khita ଲିଖିତ)—ତାଲିକା ବା ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣରେ
তপসিল লিখিত ଲେଖା ହୋଇଥିବା—Given or entered
तफसीलमें लिखाहुआ in the schedule or list.

ତପସୀ ମାଛ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ସଂ. ତପସ୍ୱୀ ମତ୍ସ୍ୟ ଭୂଲ. ବ.
Tapasī māchha ତପସେ ମାଛ)—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; ବୋଦସି ମାଛ—A kind of fish; mango fish.

ତପସ୍ତକ୍ଷ—ସଂ. ବ (ତପସ୍ + ତକ୍ଷ ଧାତୁ = ଛେଦିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Tapastaksha ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତପସ୍ୟାରେ ବିଘ୍ନ କରନ୍ତି)—
ଇନ୍ଦ୍ର—God Indra.

ତପସ୍ତେଜଃ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ. ତପଃ + ତେଜସ୍)-ତପାନଳ (ଦେଖ)
Tapastejaḥ Tapānaḷa (See)

ତପସ୍ପତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ + ପତି)—ବିଷ୍ଣୁ—
Tapaspati God Bishṇu.

ତପସ୍ୱାନ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ତପସ୍ + ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)-ତପସ୍ୱୀ—
Tapaswān Sage; anchorite.
(ତପସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା; ତପୋରତ—
Engaged in the practice of austerities.

ତପସ୍ୱିତା—ସଂ. ବ (ତପସ୍ୱିନ୍ + ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ତପସ୍ୱୀ ହେବାର
Tapaswitā ଅବସ୍ଥା—The state of being an anchorite.

ତପସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପସ୍ୱିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ, ତପସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Tapaswinī ୧ । ତପସ୍ୟାକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ତପଶ୍ଚାରିଣୀ—
1. A female ascetic.
୨ । ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)—
2. Jaṭāmāṃsī (See).
ରାଣ୍ଡ ତପସ୍ୱିନୀ ଯେନ ବହୁ କେହ ଶୋକ ହୋଇଅଛି ଏଥିରେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୩ । ତପସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀ; ଋଷିପତ୍ନୀ—3. Wife of a sage.
୪ । ପତିବ୍ରତା ବା ସାଧ୍ୱୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
4. A chaste and virtuous woman.
୫ । କଟୁକା; କଟୁକା (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Kaṭukā (See)
୬ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସହମୃତା ନ ହୋଇ ସନ୍ତାନ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ବୃଷ୍ଟ ଭେଦେ ଓ କଷ୍ଟରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରେ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A widow who does not immolate

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରୟୁକ୍ତ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁଦ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

herself on the funeral pyre of her husband but lives to tend her child and passes her days in austerities.

୭ । ବଡ଼ ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. A large species of Gorakhamuṇḍī (See).

ତପସ୍ୱିପତ୍ର—ସଂ. ତ—ଦମନକ ଗୁଳ୍ମ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tapaswi patra — Damanaka plant (See).

ତପସ୍ୱୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତପସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ, ବିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Tapaswī (ତପସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — ୧ । ସଂସାରଠାରୁ ଅରଣ୍ୟାଶ୍ରମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A person who lives in a bower, being quite disgusted with the world.

୨ । ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୁନି; ତାପସ—
3. Ascetic; sage.

୩ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)
Tapasyā matsya (See).

୪ । ଘୃତକୁମାରୀ (ଦେଖ)—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Aloes.

ବିଣ—୧ । ଧାର୍ମିକ; ବ୍ରତଧାରୀ; ତପସ୍ୟାରତ; ଧର୍ମାର୍ଥ କ୍ଲେଶସହିଷ୍ଣୁ—1. Devoted to religious austerities or penances.

୨ । ଶାନ୍ତସ୍ୱଭାବ—2. Meek.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—3. Faultless.

୪ । ଦୀନ—4. Poor; afflicted; miserable.

୫ । ଦୟାର ଯୋଗ୍ୟ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Pitiable.

ତପସ୍ୱୀ ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)
Tapaswī matsya — Tapasyā matsya (See)

ତପସ୍ୟ—ସଂ. ତଣ (ତପସ୍+କରଣାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ତପସ୍ୟାରେ ରତ—
Tapasya — 1 Given to austerities; engaged in penances.

୨ । ତପୋନିଷ୍ଠ—2. Steadily engaged in austerities.

ସଂ. ବି (ତପସ୍+ଭାବେ. ଯ)—୧ । ତପସ୍ୟା—
1. Penance; religious austerities.

୨ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ—2. Arjuna.

[ଦ୍ର—ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ନାମ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଥିବାରୁ ଫାଲ୍‌ଗୁନାର୍ଥବାଚକ ଏହି ଶବ୍ଦ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ଏକ ନାମ ।]

୩ । କୁନ୍ଦ ଫୁଲ—3. A white feeble-smelling flower; Jasminum Pubescens.

୪ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ—
4. The month of Fālguna.

୫ । ହରିବଂଶ ଅନୁସାରେ ତାମସମନୁଙ୍କର ୧୦ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—5. One of the ten sons of Tāmasa Manu.

ତପସ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପସ୍+ଭାବେ. ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅଭୀଷ୍ଟ ଫଳ-ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ କଠୋର ବ୍ରତ ସାଧନା—
Tapasyā — 1. Asceticism.

୨ । ବ୍ରତଚର୍ଯ୍ୟା—2. Devotional engagement.

୩ । କଠୋର ବ୍ରତାଚରଣ—
3. Practice of severe austerities.

୪ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)
4. Tapasyā matsya (See).

୫ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. The month of Fālguna.

ତପସ୍ୟାଚରଣ—ସଂ. ବି (ତପସ୍ୟା+ଆଚରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ବା ୨ୟା ତତ୍)—
Tapasyācharaṇa — ୧ । ଯୋଗ ସାଧନ—
1. Practising austerities.

୨ । ବ୍ରତାର୍ଥେ କଠୋର ନିୟମ ପାଳନ—
2. Observance of hard and strict rules of penance.

ତପସ୍ୟା ଜନିତ—ସଂ. ବିଣ (ତପସ୍ୟା+ଜନିତ; ୫ମୀ ତତ୍)—
Tapasyā janita — ତପସ୍ୟାରୁ ଜାତ—Produced by or arising from religious devotion.

ତପସ୍ୟା ବିଘ୍ନ—ସଂ. ବି (ତପସ୍ୟା+ବିଘ୍ନ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapasyā bighna — ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tapasyā bhaṅga (See).

ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ତପସ୍ୟା+ଭଙ୍ଗ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କରୁଥିବା ତପସ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଜାତ ହେବା ବାଧା—Interruption of one's religious austerities.
Tapasyā bhaṅga

ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି—କାହି ମାଛ ପରି ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ପେଟଧଳା, ହଳଦିଆ, ଡେଣାପତ୍ରୀ ଲୁଣୀ ମାଛ ବିଶେଷ; ବୋଦସୀ ମାଛ ପରି ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—The mangoe fish; a salt-water small fish; Polynemus Paradiscus.
Tapasyā matsya
তপসে মাছ
तपसी मछली

[ଦ୍ର—ଏହା ୧ ଖଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ଅଣ୍ଡା ଦେବା ପାଇଁ ବୈଶାଖ ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସରେ ଏ ମାଛ ସମୁଦ୍ରରୁ ଗଙ୍ଗାକୁ ଉଠିଆସି ଗଙ୍ଗାରେ ମଧ୍ୟ ଧରାଯାଆନ୍ତି । ଏ ମାଛ ଖାଇବାକୁ ସ୍ୱାଦୁ ।]

ତପା—ବୈଦେ. ବି (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—ଟପ୍ପା; ପ୍ରଗଣା; ତାଲୁକ; ମୁସଲମାନ୍ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଚଳୁଥିବା ଦେଶାଂଶର ବିଭାଗ—
Tapā — A Pergunnah or Sub-division, prevalent during the Mohomedan rule in India.

୧	ଇ	ଡ଼	ର୍,ର୍ଦ୍ଧ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଷ୍ଟ	ତ୍ଥ	ଘ
୨.	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ୍ୱ	ନ୍ତ

[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ତ । ଯଥା—। ତ । ଗୋପାଳପୁର=ତପେ ଗୋପାଳପୁର, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋପାଳପୁର ନାମକ ତପାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ତପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—ତତାଇବା—To heat.
Tapā(pe)ibā
गरमकरा तपाना ତାପେ ତପାଇଲାଭ, ନାମ ତପାଇଛନ୍ତି ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ-ତପସ୍ୟୁ ଉଲ୍ଲାସନି ।

ତପାତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପ=ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ+ଅତ୍ୟୟ=ନାଶ)—ବର୍ଷାକାଳ—Rainy season.
Tapātyaya

ତପାନଳ—ସଂ. ବି (ମ.ପ.ଲୋ. ତପ+ଅନଳ)—ତପସ୍ୟାଜନିତ ତେଜଃ—Splendour due to the practice of austerities.
Tapānaḷa

ତପା ମାସ—ଦେ. ବି—ମାଘ ମାସ—The month of Māgha.
Tapā māsa ତପାଳରେ ସେଣ ପ୍ରାପ୍ତ । ତପା ମାସରେ କଲ୍ପ୍ତ ।
ଭଗେରଭ୍ଞ—ଜୋଷ୍ଠିବ୍ରତ୍ଥାଣ୍ଟ ସୁଲସ ।

ତପାଳି—ଦେ. ବି—୧ । କଠୋର ତପସ୍ୟା—1. Hard penance.
Tapāḷi ୨ । ବହୁ ତପସ୍ୟା—2. A good deal of penance.
ତପାଳରେ ସେଣ ପ୍ରାପ୍ତ । ତପାମାସରେ କଲ୍ପ୍ତ ।
ଭପେର୍ଭ୍ଞ—ଜୋଷ୍ଠିବ୍ରତ୍ଥାଣ୍ଟସୁଲସ ।

ତପିତ—ସଂ. ବଣ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ସଂସ୍କୃତ; ମାର୍ଜିତ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ)
Tapita Refined; burnished (gold) M. W.

ତପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ତପ ବା ତପସ୍ୟା କରିବା—To practise austerities.
Tapibā
তপা; तपना

ତପି ହେବା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନିଆଁ ପୋଇଁବା—To warm one's self before fire.
Tapi hebā

ତପୀ—ଦେ. ବି—ତପସ୍ୱୀ—Sage; ascetic.
Tapī
তপী तपी
ବଣ.—ତପସ୍ୟାକାରୀ—Practising austerities.

ତଃପୁଃ—ଦେ. ଅ. (ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ) (ସଂ. ତତ୍ ପୂର୍ବେ)—ଉତ୍ତରଆରେ
Ta:pu: କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଥିଲେ ଏହି ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ଲେଖାଯାଏ—An abbreviation noted against a plot in the field-book to denote its position as being to the east of the previous plot.

ତପୁ ଡିଆଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧାଶିଆ ଭାବରେ
Tapu ḍiāñ karibā କରିବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ ମଝିରୁ କେତେକ ଛାଡ଼ିଯାଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ କରିଯିବା—To do some work (e.g.writing,reading) by omitting portions in the middle; to do a thing by halves or hap-hazardly.

ତପୁ ସିଆଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତପୁ ଡିଆଁ କରିବା (ଦେଖ)—
Tapu siāñ karibā Tapu ḍiāñ karibā (See).

ତପୁସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେ ଉତ୍କଳବାସୀ ବଣିକଙ୍କ ନାମ, ଯେ କି
Tapussa ପରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ (କୃପାସିନ୍ଧୁ-ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ)—The name of a tradesman of Orissa, who during the later part of his life became a disciple of the Buddha.

ତପୁସୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତପସ୍ୱୀ)—ଋଷି—Sage.
Tapusi ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେ ତପୁସୀ
ସମୁଦ୍ରେ ଯାଉଥିଲେ ବଳି । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତପୂ—ସଂ. ବି (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଊ)—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
Tapū ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । ଶତ୍ରୁ—3. Enemy.
ଦେ. ଅ—ତପୁ (ଦେଖ)—Tapu (See)

ତପେ—ଦେ. ଅ. (କଡ଼ରଥ)—
Tape ତପା ମଧ୍ୟରେ; ପ୍ରଗଣାର ଅନ୍ତର୍ଗତ—In a Pergunnah or Subdivision.
(ଯଥା—ତପେ ଗୋପାଳପୁର । ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ତ ।)

ତପେଇବା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଛାଡ଼ି ଦେବା—To let go.
Tapeibā
ଗ୍ରାଦେ. (ସଂ. ତପ ଧାତୁ) (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି—ତତେଇବା—To heat; to warm.

ତ ପୋଇ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ତଅ ପୋଇ (ଦେଖ)
Ta-poi Ta-a poi (See)

ତପୋଧନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପଃ+ଧନ)—
Tapodhana ୧ । ଯୋଗୀ; ମୁନି; ଋଷି—1. A sage; an ascetic.
୨ । (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ) ତପସ୍ୟା ରୂପ ଧନ—2. Asceticism compared to riches.
୩ । ତପୋଲଭ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗାଦି—3. Heaven etc aimed at by an ascetic.
୪ । ମୁଣ୍ଡୀରି ବୃକ୍ଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) (ଦେଖ)—4. The Mundira tree. (See)
୫ । ଦମନକ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—5. Damanaka plant. (See)
୬ । ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—6. Gorakhamuṇḍi (See)
ସଂ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ—Eminently pious.

ତପୋନିଧି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପଃ+ନିଧି)—
Taponidhi ୧ । ତପସ୍ୱୀ; ମୁନି; ଋଷି—2. An ascetic.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. An eminently pious person.

ତପୋନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପଃ + ନିଷ୍ଠା)—
Taponishṭha ତପସ୍ୟାନିରତ; ତପଃପରାୟଣ—
(ତପୋନିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) Steadily engaged in practising austerities.

ତପୋବଟ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତ ଦେଶ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tapobaṭa Brahmābartta (See)

ତପୋବନ—ସଂ. ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ + ବନ)—୧ । ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ—
Tapobana 1. A hermit's grove; hermitage.
୨ । ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ବିଶେଷ—
2. Name of a place of pilgrimage.

[ଦ୍ର—ଏହା ହରିଦ୍ୱାରର ଉତ୍ତରରେ ହୃଷୀକେଶ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ-ଝୋଲାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ବୃନ୍ଦାବନ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏବଂ ଏଠାରେ ଗୋପୀମାନେ କାତ୍ୟାୟନୀ ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ ।]

ତପୋବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—ତପୋନିଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Tapobanta Taponishṭha (See)
ତାହାଙ୍କ ପିତାମହ ଅଙ୍ଗିର ତପୋବନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ତପୋବଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମ. ପ. ଲୋ; ତପଃ + ବଳ)—
Tapobaḷa ତପସ୍ୟା ଜନିତ ପରାକ୍ରମ ବା କ୍ଷମତା—Power or potency acquired by the practice of austerities; potency of penances.

ତପୋବିଘ୍ନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ+ବିଘ୍ନ)—ତପସ୍ୟାରେ ଘଟୁଥିବା
Tapobighna ବାଧା—Interruption of religious
(ତପୋଭଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) contemplation.

ତପୋବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି-
Tapobṛuddha One who has achieved excellence through austerities.

ତପୋଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ତପଃ+ଭ୍ରଷ୍ଟ)—
Tapobhrashṭa ତପସ୍ୟାସାଧନରୁ ବିଚଳିତ; ଯୋଗଭ୍ରଷ୍ଟ—
(ତପୋଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Straying or fallen from the observance of austerities

ତପୋମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥରେ ମୟ)—
Tapomaya ତପଃ ପ୍ରଧାନ—Abounding in religious
(ତପୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) austerities.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ମହାଦେବ—2. God Śiba.

ତପୋମାର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା;ତପଃ + ମାର୍ଗ)—ତପସ୍ୟା ରୂପକ ପଥ;
Tapomārga ଯୋଗମାର୍ଗ—The way of penance.

ତପୋଲୋକ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ତପଃ + ଲୋକ)—
Tapoloka ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ତପଃ ନାମକ ଭୁବନ (ଜନଲୋକର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ)—The region above the 'Janaloka'

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଏହା ପୃଥିବୀଠାରୁ କୋଟିଯୋଜନ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ।
ବଙ୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ ପ୍ରଣୀତ 'ମାନବେର ଜନ୍ମଭୂମି' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ମତରେ ତପୋଲୋକ 'ହିରଣ୍ୟବର୍ଷ'ର ନାମାନ୍ତର ଏବଂ ଋଷିଆ ଦେଶସ୍ଥ ସାଇବେରିଆର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ; ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ମତରେ ମହଲୋକ, ତପୋଲୋକ ଓ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ମିଶି 'ତ୍ରିଦିବ', ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମଗ୍ର ସାଇବେରିଆ ପ୍ରଦେଶ ।]

ତପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଉତ୍ତାପଯୁକ୍ତ; ତାତିଲା;
Tapta ଉଷ୍ଣ; ଗରମ—1. Hot; heated; warm;
(ତପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) scorched.
୨ । ଦୁଃଖଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ; କ୍ଳେଶପ୍ରାପ୍ତ—
2 Afflicted with pain or sorrow.
୩ । ଅନୁତାପ ଦଗ୍ଧ; ଅନୁତପ୍ତ—3. Remorseful; penitent.
୪ । ଗଳିତ—4. Molten.
୫ । କୁପିତ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—5. Angered; enraged.
୬ । ଖିନ୍ନ; ଦୁଃଖିତ; ଶୋକାର୍ତ୍ତ—6. Sorrowing; afflicted with grief; distressed.
୭ । ଅଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ି ଦଗ୍ଧ ହୋଇଥିବା—
7. Burnt in fire.
୮ । ପୁଟପାକ ଶୋଧିତ—8. Burnt inside a ball of clay.
୯ । ଆଚରିତ—9. Followed; practised.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପୂର୍ବରେ ଉତ୍ ଓ ସମ୍ ଉପସର୍ଗ ଲାଗି ଉତ୍ତପ୍ତ ସନ୍ତପ୍ତ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୁଏ ।]

ତପ୍ତ କାଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+କାଞ୍ଚନ)—୧ । ଗଳିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ;
Tapta kāñchana ତରଳ ସୁନା—1. Molten gold.
୨ । ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗରେ ବିଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନ—
2. Refined gold.

ତପ୍ତ କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ; ଯେଉଁ ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳଧାରା ଗରମ
Tapta kuṇḍa ହୋଇ ଭୂଗର୍ଭରୁ ବାହାରୁ ଥାଏ—
Hotspring.

ତପ୍ତ କୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+କୁମ୍ଭ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ମାଠିଆ—
Tapta kumbha 1. A heated jug.
୨ । ନରକ ବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୮୪ ନରକ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. Name of a hell.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଝ୍ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ତପ୍ତ କୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+କୃଚ୍ଛ୍ର)—ବ୍ରତ ବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଶେଷ—A peculiar sort of religious penance or mortification.
Tapta kṛuchchhra

[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତରେ ୩ଦିନ ଲେଖାଏଁ ଉଷ୍ଣଦୁଗ୍ଧ, ଘୃତ ଓ ଜଳପାନ କରି ରହିବାକୁ ହୁଏ । ମତାନ୍ତରରେ ଏ ବ୍ରତ ୧୨ ଦିନ କରାଯାଏ ଓ ଏ ବ୍ରତରେ ପ୍ରଥମ ୩ଦିନ ପ୍ରତିଦିନ ୩ପଲ ଗରମ ଦୁଧ, ୨ୟ ୩ଦିନ ନିତି ୧ପଲ ଗରମ ଘିଅ, ୩ୟ ୩ଦିନ ୬ପଲ ଲେଖାଏଁ ଗରମ ଜଳ ଓ ଶେଷ ୩ଦିନ ଗରମ ଦୁଧରୁ ଉଠୁଥିବା ବାଷ୍ପ ସେବନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏ ବ୍ରତ କଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସବୁପ୍ରକାର ପାପରୁ ବିମୁକ୍ତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତପ୍ତ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନରକବିଶେଷ—
Tapta taila droṇi 1. One of the hells where boiling oil is poured over sinners or they are put into pots of hot oil.
୨ । ତାତିଲା ତେଲ ପରିଥିବା ପାତ୍ର—
2. A pot full of hot oil.

ତପ୍ତ ପାଷାଣ କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ନରକବିଶେଷ—
Tapta pāshāṇa kuṇḍa One of the 84 hells.
(ତପ୍ତପାଷାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତପ୍ତପୋଷ—ବୈଦେ. ବି—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Taptaposha Taktaposha (See)

ତପ୍ତ ବାଲୁକ—ସଂ. ବି.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତପ୍ତ+ବାଲୁକା)—
Tapta bāluka ନରକବିଶେଷ—One of the 84 hells filled with hot sand for the punishment of sinners.

ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରେତ ରୂପେ ଯେଉଁ ତପ୍ତଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ନଦୀ ପାର ହେବାକୁ ପଡ଼େ—
Tapta baitaraṇi A river seething with boiling water which the ghost of a deceased person is said to have to pass after death according to the Hindu Purāṇas.

ତପ୍ତ ମାଷକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପ୍ତ+ମାଷକ=ବିର)—
Tapta māshaka ମାଣ୍ଡ୍ର ବା ପରୀକ୍ଷାବିଶେଷ—
(ଅପ୍ତମାଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) A particular mode of trial to find out if an accused is guilty.

[ଦ୍ର—ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ଅପରାଧୀ ବା ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାତରେ ତାତିଲା ବିରି ଧରିବାକୁ ଦେଇ ସେ ଦୋଷୀ ବା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପ୍ରମାଣ କରା ଯାଉଥିଲା । ମତାନ୍ତରରେ ନିଆଁ ଉପରେ କରେଇରେ ଫୁଟୁଥିବା ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ବୁଡ଼ାଇଲେ ଯେବେ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ଫୋଟକା ହେଉ ନ ଥିଲା ତେବେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତପ୍ତମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱାରକାରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ବାହୁ ଆଦିରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରାଦି ଚିହ୍ନ; ଉତ୍ତପ୍ତ ଧାତୁମୟ ମୋହରର ଛାପ—Marks of conch and discus made on the arms of devotees with heated metal seals.
Tapta mudrā

ତପ୍ତ ରୂପକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+ରୂପକ=ରୌପ୍ୟ)—
Tapta rūpaka ବିଶୁଦ୍ଧ ରୌପ୍ୟ; ଖାଣ୍ଟିରୂପା—Pure silver.

ତପ୍ତ ଲୌହ—ସଂ. ବି—୧ । ମାଣ୍ଡ୍ର ବା ପରୀକ୍ଷାବିଶେଷ—
Taptalauha 1 A mode of trial
୨ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବିଶେଷ—
2. A kind of penance or expiation.

ତପ୍ତ ଶୂର୍ମିକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—ନରକବିଶେଷ—
Tapta sūrmmikuṇḍa Name of a hell.
(ତପ୍ତ ଶୂର୍ମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଗମ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ଭୋଗକାରୀ ପୁରୁଷ ବା ଅଗମ୍ୟ ପୁରୁଷ ସମ୍ଭୋଗକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପାତକର ନାଲି ହୋଇଥିବା ଲୁହା ଖୁମ୍ବକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ।]

ତପ୍ତ ସୁରାକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ନରକବିଶେଷ—
Tapta surā kuṇḍa Name of a hell.

ତପ୍ତା ବୈତରଣୀ—ସଂ. ବି—ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ (ଦେଖ)
Taptā baitaraṇi Tapta baitaraṇi (See)
ଦେ. ବି—ଚରମ ଦରିଦ୍ରତା; ମନୁଷ୍ୟର ଅତି ଦୁଃସ୍ଥ ଅବସ୍ଥା; ଅନାହାରରେ ରହିବା—A very destitute or starving condition of a person.

ତଫଉତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତଫାତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taphaut (etc) Taphāt etc. (See)
(ତଫାଉତ୍, ତଫୋଉତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଫସିଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ.(ଅ) ତପସିଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ)
Taphasil (etc) Tapasil etc. (See)

ତଫାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଫାଉତ)—
Taphāt ୧ । ବ୍ୟବଧାନ; ଅନ୍ତର—1. Interval.
ତଫୋତ୍, ତଫଉତ୍, ତଫାଉତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଦୂରତ୍ୱ—2. Distance.
୩ । ପ୍ରଭେଦ—3. Difference; disparity.
ତଫାତ୍ ବିଣ—୧ । ପୃଥକ୍—1. Separate.
तफावत ୨ । ଦୂରସ୍ଥ—2. Distant.
୩ । ଅନ୍ତର ବା ବ୍ୟବଧାନରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Situated at intervals.
ଅ—ଅନ୍ତେଇ ଯାଅ; ଦୂର ହୁଅ—
(interjection) Be off! keep away! stay at a distance!

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦ୍ୱାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠକ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଫାତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା
Taphāt karibā ବା ଦୂରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା; ଅଲଗା କରିବା-
তফাত্ করা To separate a thing; to cause a
तफ़ावत करना thing or a person to move away to a distance; to remove a thing or a person to a distance.

ତବ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଫାରସା—
Tab-lā 1. Pole-axe.
୨ । ତାବଲା (ଦେଖ)—2. Tābalā (See)

ତବ—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ)—
Taba ତୁମ୍ଭର; ତୋର—Your; thy; thine.
[ଦ୍ର—ସ୍ନେହାସ୍ପଦ ବା ଭକ୍ତିଭାଜନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ପଦ୍ୟରେ 'ତୁମ୍ଭର' ଏହି ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ତବ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏହାକୁ ଅବ୍ୟୟ ବୋଲି ଅନ୍ୱୟ କରାଯାଏ ।]

ତବକ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତବକହ୍=ପତ୍ର)—ଉପହାରରୂପେ
Tabaka ପ୍ରଦତ୍ତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ତାମ୍ବୂଳ ଉପରେ ଆବରଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁନା ବା ରୂପାର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ପାତିଆ ବା ସ୍ତର—Thin filaments of gold and silver used in overlaying presents of sweets or betels.
[ଦ୍ର—ଏହି ପାତିଆ ଏତେ ପାତଳ ଯେ ଏହାକୁ ହାତରେ ମଳି ଦେଲେ ବା ପାଟିରେ ଲେଖାଇଦେଲେ ଏହା ଚୂନା ହୋଇ ମିଳେଇଯାଏ । କୌଣସି ମିଠେଇ ବା ପାନଖିଲି ଉପରେ ଏହାକୁ ବସାଇ ଦେଲେ ତାହା ସୁନାରୂପାରେ କୁଅଁଣି ହେଲା ପରି ଦିଶେ, ଅଥଚ ଖାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ପାତିଆ ପାଟିକୁ ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ୧ ଭରି ଓଜନ ସୁନା ବା ରୂପାରେ ୧ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ୫ ଇଞ୍ଚ ଓସାରର ୧୬୦ ପରସ୍ତ 'ତବକ' ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଏହି ୧୬୦ ଖଣ୍ଡ ଯାକ ଏକତ୍ର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ରଖି ଦେଲେ ସମୁଦାୟର ସ୍ଥୂଳତା ଏକ ଇଞ୍ଚର $\frac{1}{2}$ ଭାଗ ସୁଦ୍ଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ୧ ଭରି ସୁନା ବା ରୂପାକୁ ୧୬୦ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ୧୬୦ ପରସ୍ତ ମୃଗ ବା ଛାଗ ଚମଡ଼ାର ମୁଣା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରସ୍ତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ପୂରାଇ ସେ ଚମଡ଼ା ଉପରେ ହାତୁଡ଼ିରେ ମାଡ଼ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ସୁନାରୂପାର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ 'ତବକ'ରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]
୨ । ଚଉଡ଼ା ଓ ପତଳା ପିତଳର ବା ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଥାଳ—2. Big and thin plates of brass or other metal.
୩ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା ଭଳି) ପରୀମାନଙ୍କ ବାଧାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବୋଲିବା ନମାଜ—3. Portion of the Koran recited by Mahommedan females to save themselves from the attack of evil imps.
୪ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ଚକା ଚକା ଫୁଲା ଦାଗ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ—4. A kind of disease attacking horses.
ଦେ. ବି. (ତୁକ. ସଂ. ସ୍ତବକ)—୧ । ସ୍ତର; ପରସ୍ତ—1. Layer; stratum.
୨ । ଥାକ—2. Shelf.

ତବକା—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ତବକହ୍=ପାତିଆ)—ଚିନିର ସିରାରେ
Tabakā ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲାକାର ବୁନ୍ଦିଆ; ଝବକାବୁନ୍ଦିଆ—A kind
(ତବକାବୁନ୍ଦିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) of sweetmeat consisting of hollow globules of flour boiled in ghee and saturated with syrup.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନାପୁର) ବି.—ତମାଖୁ (ଦେଖ) Tamākhu (See)

ତବତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ଉଷ୍ମ; ତାତିଲା; ତତଲା—
Tabata Hot; warm.
ଦେ. ବି.—ଗରମ ଭାତ; ତତଲା ଭାତ—Fresh boiled rice.

ତବତ ଖଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବାରବରଷିଆ (ଗଛ) (ଦେଖ)
Tabata khandā Bāra barashiā (tree) (See)

ତବତା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତା)—ତାତିଲା; ଗରମ—
Tabatā Hot; warm.

ତବତା ବଇତରଣୀ—ଦେ. ବି.—ତପ୍ତା ବୈତରଣୀ (ଦେଖ)
Tabatā baitaraṇi Taptā baitaraṇi (See)

ତବତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତପ୍ତତା)—୧ । ଉଷ୍ଣତା—
Tabati 1. Warmth.
୨ । ତାତି; ଗରମି—2. Heat.
୩ । ଜ୍ୱର ଆଦି ଯୋଗୁଁ ହେବା ଶରୀରର ଉତ୍ତାପ—3. High temperature of the body during fever etc.

ତବତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ଉତ୍ତାପଯୁକ୍ତ; ତାତିଲା—
Tabatiā 1. Hot; warm.
୨ । ଯେ ତବତ ଭାତ ଖାଏ—2. One who eats boiled rice while still hot.
ଗୁଡ଼ିଲ ସେରକୁ ତନ ତବତଅ, ମଝିରେ ବସିଛି ଶଙ୍ଖପଡ଼ିଆ । ତଗ ।
[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମାନେ ଦୁଇବେଳା ତବତ ଭାତ ନ ଖାଇ ଓଳିଏ ତବତ ଓ ଅନ୍ୟ ବେଳା ପଖାଳ ଖାଆନ୍ତି ।]
୩ । ଯେ ତବତ ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—3. One ready to take fresh boiled rice.

୧	୮	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଉଏ	ଊଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଦ୍

ତବଦ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବଣ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—ତବଦା (ଦେଖ)
Tabada Tabadā (See)

ଶୁଣିକରି ସକଳେ ତବଦ ହୋଇଲେ ।
ବଶୁନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ତବଦା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—୧ । ନିଷ୍ପନ୍ଦ; ନିଶ୍ଚଳ; ସ୍ତବ୍ଧ—
Tabadā 1. Motionless; calm.
୨ । ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ଥିବା; ସ୍ତମ୍ଭିତ—2. Stopped.
୩ । (କର୍ଣ୍ଣ) ବଧିରୀକୃତ; ତାବଦା—
3. Deafened; stiffened.
(ଯଥା—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦରେ ମୋ କାନ ତବଦା ହୋଇଗଲା ।)
୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—4. Swooned; fainted.
୫ । (ଶରୀର ବା ଅଙ୍ଗବିଶେଷ)ବୋଧଶକ୍ତି ରହିତ—
5. Turned rigid; deadened.
୬ । ଅବଶୀକୃତ—6. Paralysed.

ତବଲ୍‌ଚୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଭୁଲ ଫା. ନାକାରଚୀ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Tabal-chī ତବଲା ବାଦ୍ୟ ବଜାଏ—A musician who plays on the Tabalā.

ତବଲକ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ଅ.)—ହରଦମ୍; ସର୍ବଦା—
Tabalak Always; constantly.

ତବଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତବଲହ୍=ଢୋଲ; ଭୁଲ. ସଂ. ତଲମୃଦଙ୍ଗ)—
Tabalā ୧ । ଡାହାଣହାତରେ ବଜାଯିବା ପଖୋଜଜାତୀୟ ଚର୍ମ
তবলা ଏକମୁଖା ଅନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—1. A one-
तबला faced drum played on with the fingers
(ତବଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) of the right hand.

[ଦ୍ର—ପଖୋଜ ଓ ମୃଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ପିଠିରେ ହାତମାରି ବଜାଯାଏ; ଚର୍ମ ଏହା ନ କରି ଦୁଇ ହାତରେ ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇଲେ ବାଁଆ ପାଖର ବାଦ୍ୟକୁ 'ଡୁଗୀ, ଡୁଗ୍ଗା, ବା ବାମ୍ୟାଁ' ଏବଂ ଡାହାଣ ପାଖର ବାଦ୍ୟକୁ 'ତବଲ, ତବଲା, ବା ଡାମ୍ୟାଁ' ବୋଲାଯାଏ । 'ଡୁଗୀ ତବଲ' ଓ 'ବାମ୍ୟାଁ ତବଲା' ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟ ବୁଝାଯାଏ । ଡୁଗୀ ମାଟିରେ ବା ଧାତୁରେ ଏବଂ ତବଲା କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଉପର ପାଖରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ତଳପାଖଟି ବନ୍ଦ ଥାଏ ।]

তাবলা; তবা ୨ । (ଭୁଲ. ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା)—
तवा ତେଲଭଜଣୀ ବା ପଲମ ଅଳ୍ପଗଭୀର ଚଟକା ପାତ୍ର; ତାଉଆ—
2. A shallow metal pot or frying pan; shallow cauldron.

ତବଲି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ସିତାରର ତୁମ୍ବୀର ମୁହଁରେ ଦିଆଯିବା
Tabali ପତଳା କାଠପଟା—The thin plate of wood
তবলি, तबली covering the bulb of a guitar.

ତବିଅତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତବୀଅତ୍)—୧ । ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
Tabiat 1. Health.
তবিঅৎ ୨ । ଦିଲ୍; ମେଜାଜ୍; ଚିତ୍ତ—
तबीयत 2. Temperament; humour.

ତବିଅତ୍ ଖରାପ ହେବା—ବୈଦେ. ବି.(ଅ. ତବୀଅତ୍+ଫା. ଖରାବ୍)—
Tabiat kharāpa hebā ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଗିଡ଼ିବା; ଅସୁସ୍ଥ ହେବା—
(ତବିଅତ୍ ବିଗିଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Not feeling well; feeling sick.

ତବିଅତ୍ ଦାର—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ତବିଅତ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tabiat dār ୧ । ଭାବୁକ—Thinker.
(ତବିଅତ୍ ଦାରୀ—ବି) ୨ । ରସିକ; ରସଜ୍ଞ—2. A person of wit and humour.
୩ । ସମଜଦାର—3. A person of intelligence.

ତବୀବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ବୈଦ୍ୟ; ଚିକିତ୍ସକ—
Tabib Physician.

ତବ୍ୟ—ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଧାତୁର ଉତ୍ତର ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କାଳରେ ଯୋଗ୍ୟ, ଉଚିତ
Tabya ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟ ବିଶେଷ (ଯଥା—ଶ୍ରୋତବ୍ୟ=ଶୁଣିବାର ଯୋଗ୍ୟ)—An affix with which future passive participles are formed from verbal roots like the English affix 'able' as in 'readable'; meaning, fit to be, deserving to be or requring to be.

ତମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଖେଦ କରିବା—
Tam (root) 1. To grieve; to lament.
୨ । କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା; ଅବସନ୍ନ ହେବା—
2. To be exhausted or fatigued.
୩ । ମ୍ଳାନ ହେବା—3. To fade; to pine.
୪ । ପବନ ରୁଦ୍ଧ ହେବା; ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସ ହେବା—
4. To be choked; to be suffocated (Apte).
୫ । କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା; (ଶାରୀରିକ ବା ମାନସିକ) କ୍ଲେଶ ପାଇବା—5. To be distressed (in body or mind) (Apte).
୬ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—6. To wish; to desire (Apte).
୭ । ବନ୍ଦହେବା—7. To stop (Apte).
୮ । ଅଚଳ ହେବା—
8. To become immoveable (Apte).

ତମ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତମ୍ ଧାତୁ=ଖେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tama ୧ । ରାହୁ—1. The planet Rāhu; the Ascending Node (in Hindu astronomy).

ଧବଳ କରର କବଳ ତମ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

[ଦ୍ର—ରାହୁର କାନ୍ତି ତମୋମୟ ବା ଅନ୍ଧକାରମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । (+କରଣ. ଅ) ଅନ୍ଧକାର—
2. Darkness; gloom.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଗୋଡ଼ର ଅଗ; ଅଗଗୋଡ଼—
3. The tip of the foot (Apte).

ଦେ. ବି. (ସଂ, ତମଃ)—କ୍ରୋଧ; ରାଗ—Anger.
ପୁଣ ନ ପଡ଼ି ଗଲେ ତମ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ରୋଧୀ—1. Angry.
୨ । ମତ୍ତ—2. Maddened.
କାମେ ତମ ହୋଇ ହୁଂସା କରନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶୀଗୀତା ।

ଗ୍ରା. ସର୍ବ—ତୁମ୍ଭ; ତୁମ୍ଭର—Your.

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ତିନି ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଆଧିକ୍ୟ ବା ନ୍ୟୂନତା ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ତର ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—1. A superlative suffix added to adjectives like 'est', as in 'biggest and largest'.
(ଯଥା—ବୃହତ୍ତମ; କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ।)

୨ । ବହୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା ପାଇଁ କିମ୍, ତଦ୍ ଓ ଯଦ୍ ସର୍ବନାମ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଏଥିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ କତମ, ତତମ, ଯତମ)—
2. A suffix to denote one of many.

ତମଃ—ସଂ. କ୍ଲୀ. (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅସ୍; ତମସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Tamah ୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର—1. Darkness.
୨ । ଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—2. Error.
୩ । ରାହୁଗ୍ରହ—3. The Ascending Node (in Hindu astronomy).
୪ । ତମୋଗୁଣ; ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ୩ ଗୋଟି ଗୁଣ (ସତ୍ତ୍ୱ ରଜଃ ଓ ତମଃ) ମଧ୍ୟରୁ ଅଧମଗୁଣ; ମନୁଷ୍ୟର ପାଶବିକ ବୃତ୍ତି—4. The lowest human passions; animal passion.
[ଦ୍ର—କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ ଓ ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଷଡ଼ରିପୁ ଏଥିରୁ ଜାତ ।]
୫ । ପାପ—5. Sin.
୬ । ଶୋକ—6 Sorrow; grief.
୭ । ନରକ—7. Hell.
୮ । ଛାୟା—8. Shadow; shade.
୯ । ତମାଳ ବୃକ୍ଷ—9. The Tamāla tree.
୧୦ । ବରାହ—10. Boar.
୧୧ । କାଳିମା—11. Blackness.
୧୨ । ମୋହ—12. Fascination; infatuation; delusion.
୧୪ । (ସାଂଖ୍ୟମତରେ) ଅବିଦ୍ୟା; ମାୟା—
13. (Sāṁkhya philosophy) Illusion.
୧୪ । ପାଦର ଅଗ୍ରଭାଗ—
14 Front part or tip of the foot.
୧୫ । କଳଙ୍କ—15. Stain.
୧୬ । ଅଜ୍ଞାନ—16. Ignorance.

ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—କ୍ଲାନ୍ତ—Fatigued.

ତମକ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅକ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ରୋଗୀ କ୍ଲିଷ୍ଟ ହୁଏ)— ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ୱାସରୋଗ; ଦମା କାଶ—
Tamaka
(ତମକ ଶ୍ୱାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of asthma accompanied with fits of coughing and strained breathing.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କାଶିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘାସ ଶୋଷ ହୁଏ, ଦେହରୁ ଝାଳ ବହେ ଓ ଗଳା ଭିତର ଘଡ଼ଘଡ଼ ହୁଏ । ମେଘୁଆ ପାଗରେ ଏ ରୋଗର ଆକ୍ରମଣର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି—୧ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—1. Anger; rage.
तमक ୨ । ତେଜ; ଉଗ୍ରତା—2 Fury.
୩ । ଦପଦପା—3. Fit; gust; burst.

ତମ କବଳ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତମ+କବଳ=ଗ୍ରାସ; ଯେ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଗ୍ରାସ କରେ)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tama kabāla The moon.
ତମକବଳ ତମକୁ ଗୁହାରେ ପୂରଇ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତମଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି—ମଞ୍ଚ; ବେଦୀ—
Tamaṅgaka A pulpit.

ତମତ—ସଂ. ବିଣ (ତମ୍ ଧାତୁ+ତ)—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ତୃଷିତ—
Tamata 1. Thirsty.
୨ । ଲାଳାୟିତ—2. Longing for.
୩ । (+କର୍ମ. ତ)—ବାଞ୍ଛିତ—
3. Wished for; desired.

ତମ ତମ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତମଃ=କ୍ରୋଧ)—
Tama tama ୧ । (ରାଗରେ) ଜର୍ଜର ବା ଅଧୀର—
गरगर 1. Full of; brimming with (anger).
तमतम, तमतमाहट [ଦ୍ର—ସେ ରାଗରେ ତମତମ ହୋଇ ମୋ ଉପରକୁ ଉଠୁକି ଆସିଲା ।]
୨ । କ୍ରୋଧାନ୍ଧ; ଅତିଶୟ କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ—
2. Over powered with anger; trembling with rage.
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ମୂର୍ଖ ଏହା ଶୁଣିବା କ୍ଷଣେ ଶ୍ରମ
ବଳ ଅଗ୍ରେ କରୁଣ ହେଲେ ତମତମ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତମତମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧାନ୍ଧ ହେବା—
Tamatama hebā To be blinded by rage.
रागे गरगर करा तमतमाना

ତମତା—ସଂ. ବି (ତମ+ଭାବାର୍ଥେ ତା)—୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର
Tamatā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Darkness.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଡ଼ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ତମୋଭାବ—2 The state of being dark or delusive.

ତମ ପ୍ରଭ—ସଂ. ବି(ବହୁବ୍ରୀହି; ତମ+ପ୍ରଭା)—ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ
Tama prabha — Name of a hell full of darkness.

ତମମୟ—ସଂ. ବିଣ—ତମୋମୟ (ଦେଖ)
Tamamaya — Tamomaya (See)

ବଣସ୍ତେ ଯେତେ ସ୍ଥିତ ସେ ହେଲେ ଜଗଦଲ୍ଲୀ **ତମମୟରେ** ଲୁତ ଜ୍ୟୋତ ।
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତମର—ସଂ. ବି. (ତମ ଧାତୁ+ଅର)—**ସୀସା; ସୀସକ**—
Tamara — Lead.

ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—**ତୁମ୍ଭର**—Your; yours

ତମଲୁକ୍—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତାମ୍ରଲିପ୍ତ)—**ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର** ମେଦିନୀପୁର **ଜିଲ୍ଲାର** ଗୋଟିଏ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ଓ ସଦର—
Tamaluk
তমলুক — Tamlook; name of a subdivision and a
তমস্তুক, তামল্লুক — town in the district of Midinapur in Bengal.

[ଦ୍ର—ତମଲୁକ ସଦର ରୂପନାରାୟଣ ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଏହା ଡାଏମଣ୍ଡ୍ ହାର୍ବର (ରୂପନାରାୟଣ ମୁହାଣ) ଠାରୁ ୧୫ ମାଇଲ ଦୂର । ଏଠାରେ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ମହକୁମା, ଇଂରାଜୀ ହାଇସ୍କୁଲ୍, ମିଉନିସିପାଲିଟି, ମୁନସଫ୍ କୋର୍ଟ ଓ ଲୋକାଲ୍ ବୋର୍ଡ଼ ଅଫିସ ଅଛି । ଏଠାର ପୂର୍ବ ମାହିଷ୍ୟ (ଉତ୍କଳରୁ ଯାଇଥିବା ଧୀବର) ରାଜାଙ୍କର ବଂଶଧରମାନେ ରାଜ୍ୟ ହରାଇ ଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାଙ୍କର 'ରାଜା' ଉପାଧି ରହିଅଛି । ଏହି ରାଜବଂଶର ବଂଶୋପାଧି 'ରାୟ' । **ମହିଷାଦଲର ରାଜା ତମଲୁକକୁ କିଣି ନେଇଅଛନ୍ତି । ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀ ଠାରୁ ୧୨ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ଏହା ଗଙ୍ଗବଂଶରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲା । ଏବେ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଆପାଞ୍ଜି ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଚଳୁଅଛି । (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)**
ଏହା କଳିଙ୍ଗଦେଶକୁ ଲାଗି ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ମହାଭାରତରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏଠାର ଲୋକେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ ।
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତମସ୍—ସଂ. ବି—ତମଃ (ଦେଖ)
Tamas — Tamaḥ (See)

ତମସ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅସ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—
Tamasa — 1. Darkness; gloom.

ବିଧ୍ୱଂସନ ତମସ କମଳେ, ବିକଶିନ ଉଦେ ହୋଇ ଅସେ ।
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅଜ୍ଞାନ—2. Ignorance.

୩ । ତମୋଗୁଣ—3. Lowest human passions; low animal passions.

୪ । ନଗର ବିଶେଷ—4 Name of a town.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ, ତମସାକ୍ରାନ୍ତ, ତମସାନ୍ଧ, ତମସାବୃତ, ତମସାକୁଳ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତମସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀ ବିଶେଷ—
Tamasā — Name of a river in N. India.

[ଦ୍ର—ଏହି ନଦୀ ଯମୁନାର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗଡ଼ୱାଲ୍ ଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ । ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଧ କ୍ରୌଞ୍ଚଯୁଗଳ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ମାରି ପକାଇବାର ଦେଖି ଏହି ନଦୀର ନିକଟସ୍ଥ ଅରଣ୍ୟରେ ବାଲ୍ମୀକି ମୁନିଙ୍କ ମୁଖରୁ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ପ୍ରଥମ ଶ୍ଳୋକ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥିଲା; ଯଥା—
"ମା ନିଷାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଂତ୍ୱ ମଗମଃ ଶାଶ୍ୱତୀଃ ସମାଃ
ଯତ୍ କ୍ରୌଞ୍ଚ ମିଥୁନାଦେକ ମବଧୀଃ କାମମୋହିତଂ । "]

ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ତମସ+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ; ଅନ୍ଧକାରମୟ—
Tamasāchchhanna
(ତମସାବୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) — 1. Utterly dark; pervaded with darkness.

୨ । ଅଜ୍ଞାନାଚ୍ଛନ୍ନ—2. Pervaded with ignorance.

ତମସୁକ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତମସ୍ସୁକ୍)—ଋଣଲେଖ; ଖାତକର ମହାଜନକୁ ଲେଖିଦେବା ଋଣଗ୍ରହଣର ନିଦର୍ଶନପତ୍ର; ଋଣପତ୍ର; ଗୋଟା—Bond; handnote.
Tamasuka
তমস্থক
তমস্তুক

[ଦ୍ର—ତମସୁକ ନାନାପ୍ରକାର; ଯଥା—ପୋଲ୍ଲ ବା ସାଧା ତମସୁକ, ବନ୍ଧକୀ ତମସୁକ, ଯାବନ୍ଦକ ବା ଉଦ୍ଧରଣବନ୍ଧକ ତମସୁକ, ଫଲବନ୍ଧକ ବା ଦଖଲବନ୍ଧକ ତମସୁକ, କଣ୍ଟ ବା କଟବନ୍ଧକ ତମସୁକ ଓ ଯାମିନ୍‌ନାମା ତମସୁକ ।]

ତମସ୍ତତି—ସଂ. ଓ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମସ୍+ତତି=ବିସ୍ତାର; ରାଶି)
Tamastati — ଘୋର ଅନ୍ଧକାର—Gloom; deep or profound darkness.

ତମସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମସ୍ୱିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଅନ୍ଧାର ରାତି—
Tamaswinī — 1. Dark night.

୨ । ରାତି—2. Night.

୩ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—3. Turmeric.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତମସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tamaswī.

ତମସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତମସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tamaswī — ଅନ୍ଧାରୁଆ; ତମୋମୟ; ଅନ୍ଧକାରମୟ—
(ତମସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — Dark; gloomy.

ତମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ରାତ୍ରି; ତମୀ—
Tamā — 1. Night.

୨ । ତମାଲବୃକ୍ଷ—2. The Diospyrus Tomentosa tree.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ତ' ଦେଖିବେ

ତମାଖୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାମ୍ରକୂଟ; ଇଂ. ପର୍ତ୍ତୁ. ଟାବାକୋ)—
Tamākhu ୧ । ଦୋକତା; ଧୂଆଁପତ୍ର; ତମାକୁ—1. Tobacco;
তামাক্, তামুক্, তমাকু Nicotiana; Nicotiana Tabacum.
तंबाकू, तमाखु (Kirtikar).
ଅ=ଟାନ୍‌ବକ୍
ଫା=ଟାନ୍‌ବାକୁ
ତେ=ଧୂମ୍ରପତ୍ରମ୍, ପୁଗାକୁ;
(ତମାକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର— ତମାଖୁ ବଙ୍ଗନାଦ ବର୍ଗର କଷାୟ ଶାକ ଗୁଳ୍ମ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସିଆ, ଆମେରିକା, ଇଉରୋପ, ଅଫ୍ରିକା ଆଦିରେ ଏହାର କୃଷି ହେଉଅଛି । ତମାଖୁ ଗଛ ୩ ଠାରୁ ୬ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏଥିର ପତ୍ର ୨।୩ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ୧।୧½ ଫୁଟ ଚଉଡ଼ା ହୁଏ । ଯେଉଁ ଜମିରେ କ୍ଷାର ଅଂଶ ବେଶି ଓ ନଈର ପଟୁ ଜମିରେ ଏ ଫସଲ ହୁଏ । ପ୍ରଥମେ ଏ ଗଛର ମଞ୍ଜି ବୁଣାଯାଏ । ଗଛମାନ ୪।୬ ଇଞ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ତା ମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବହୁବାର ହଳ କରା ଯାଇଥିବା ଜମିରେ ୩ ଫୁଟ ଲେଖାଏଁ ଛଡ଼ାରେ ରୋଇବାକୁ ହୁଏ । ଏ ଫସଲପାଇଁ ଖୁବ୍ ପାଣି ଲୋଡ଼ା । ଯେଉଁ ଜମିରେ ଏ ଫସଲ ହୁଏ, ବରଷକ ଭିତରେ ସେ ଜମିରେ ଅନ୍ୟ ଫସଲ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଗଛରେ ଫୁଲ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କଢ଼ ଓ କଅଁଳ ଅଗମାନ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ ଓ ମୂଳପତ୍ର ମାନ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ । ଏ ଗଛରେ ଅନେକ ରୋଗ ହୁଏ ଓ ପୋକ ଲାଗନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସାବଧାନ ରହିବାକୁ ହୁଏ । ଗଛର ପତ୍ରମାନ ଟିକିଏ ହଳଦିଆ ପଡ଼ି ଆସିଲେ ଓ ତା ଉପରେ ଧଳା ଧଳା ଟୋପି ଟୋପି ଦାଗ ଦେଖାଗଲେ ଏ ଗଛମାନ କାଟି ପତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେତେଦିନ ଖରାରେ ଓ କେତେଦିନ ଛାଇରେ ଟାଙ୍ଗି କରି ଶୁଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦି ପୂର୍ବେ ଏହା କେବଳ ଆମେରିକାର ଆଦିମ ନିବାସୀମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । କଲମ୍ବସ ଖ୍ରୀ. ୧୪୯୨ରେ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର କରିବା ସମୟରେ ଏହା ଦେଖିଲେ ଓ ୧୫୩୬ ସାଲରେ ସ୍ପେନ ଦେଶ ବାସୀମାନେ ଏହାକୁ ଇଉରୋପକୁ ପ୍ରଥମେ ଆଣିଲେ । ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ ଦେଶୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଏହା ଭାରତକୁ ଆଣିଲେ । ଏହି ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦେଖି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା ବିଜାପୁରର ନବାବ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରି ହୁକ୍କା ଓ ଚିଲମରେ ଏହାର ଧୂଆଁ ପିଇବା ମାର୍ଗ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ଏହାକୁ ଦିଲ୍ଲୀ ନେଲେ ଓ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କୁ ଏହା ସେବନ କରିବାକୁ ମାର୍ଗ ମଡ଼ାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ହକିମ୍‌ମାନେ କହିଲେ ଯେ ଏହା ସେବନ କଲେ ରୋଗ ଜନ୍ମିବ, ଏଥିଲାଗି ଆକବର ଏହା ସେବନ କଲେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ବିଜାପୁରର ନବାବଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ଏହା କ୍ରମଶଃ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓ ପରେ ଜନସାଧାରଣରେ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କଲା । ଇଉରୋପ ଓ ଆସିଆରେ ତମାଖୁର ପିକାରେ ଧୂଆଁ ଖାଇବା ଏପରି ଚଳିଲା ଯେ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଭାରତରେ ରାଜାମାନେ ଆଇନଦ୍ୱାରା ତମାଖୁ ସେବନ ନିଷିଦ୍ଧ କଲେହେଁ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିଲା । ଡାକ୍ତର ଓ ଚିକିତ୍ସକମାନେ କହି ଆସୁ ଅଛନ୍ତି ଯେ ତମାଖୁରେ ବିଷ ଓ ନିଶା ଅଛି ଓ ଏହା ସେବନ କଲେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟହାନି ଓ ବିଶେଷତଃ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହାନି ହୁଏ । ତଥାପି ଏହାର ପ୍ରଚୁର ଆବାଲବୃଦ୍ଧବନିତା ଓ ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କଠାରୁ କୁଟୀର ବାସୀ ଭିକ୍ଷୁକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବତ୍ର ବଢ଼ୁଛି । ତମାଖୁ ପତ୍ରକୁ ବଳି ପିକା କରି, କମ୍ପା ଟିକି ଟିକି କରି କାଟି ବା ମକ ଚିଲମ ଓ ପାଇପ୍‌ରେ ଏବଂ ତମାଖୁ ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡାରେ ଗୁଡ଼ ଓ ସୁବାସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶାଇ ଗୁଡ଼ାଖୁ ରୂପେ ହୁକ୍କାରେ ଲୋକେ ଏଥିର ଧୂଆଁ ପିଅନ୍ତି । ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡାରେ ଧନିଆ ଓ ପାନ ମହୁରି ଆଦି ମିଶାଇ ପାନ ସଙ୍ଗେ ଗୁଣ୍ଡି ରୂପେ, ଏଥିର ଚୂନାରେ ମସଲା ମିଶାଇ ସୁରତିରୂପେ ଓ ଏ ପତ୍ରକୁ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ଦଳି ଚୂନପତ୍ରରୂପେ ଲୋକେ ପାଟିରେ ଜାକନ୍ତି । ଏହି ପତ୍ରକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋକେ ନାସ କରି ଶୁଙ୍ଘନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଧୂଆଁପତ୍ର ବଣରେ ଜାତ ହେଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ କେହି ତାର ବ୍ୟବହାର ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ଚରକାଦି ଆୟୁର୍ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ରରେ 'ଧୂମ୍ରପାନ'ର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, ମାତ୍ର 'ତାମ୍ରକୂଟ' ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଧୂଆଁପତ୍ର ଦେଖାଯାଏ; ଯଥା—ଦେଶୀ, ବାଲେଶ୍ୱରୀ, ମୋତିହାରୀ, ସଂଘିପୁରୀ, ବାଇଁଗଣୀ ଓ ଉଷ୍ଟ୍ରପୁରୀ ବା ବଡ଼ପତ୍ର । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ତମାଖୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଗରମ, କଡ଼ୁଆ, ବମନ କାରକ, ମତ୍ତତାଜନକ ଓ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହାନିକାରକ । ଏଥିରେ ନିକୋଟିନା ନାମକ ମାରାତ୍ମକ ବିଷ ଅଛି ।]

୨ । ଗୁଡ଼ାଖୁ—2. A smoking mixture made of tobacco powder kneaded with molasses.

ତମାଖୁ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହୁକ୍କା ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଖୁର ଧୂଆଁ ପିଇବା ବା ଟାଣିବା—1. To smoke tobacco-mixture with a hubble-bubble.
Tamākhu khāibā
ତମାଖୁ ଟାଣିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତମାଖୁ ପିଇବା }
তামাক্ খাওয়া, তামাক্ টানা
तमाखु पीना

୨ । ତମାଖୁ ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡା ବା ଖଣ୍ଡମାନ ଚିଲମରେ ବା ନଳୀ ଭରି ସେଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ କମ୍ପା ପିକା ବା ଚୁରୁଟ ଦ୍ୱାରା ତହିଁର ଧୂଆଁ ପିଇବା—2. To smoke tobacco leaves with cigarettes or pipes.

ତମାଖୁ ସଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୂଆଁ ଖାଇବା ପାଇଁ ହୁକ୍କାର ଚିଲମରେ ଗୁଡ଼ାଖୁ ବା ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଖଣ୍ଡମାନ ରଖି ତହିଁରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଜିତ କରି ପିଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—To fit a hubble-bubble with smoking mixure and fire.
Tamākhu sajā(je)ibā
(ତମାଖୁ ଚଢ଼ାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
তামাক্ সাজান, তামাক্ চড়ান
तमाखु चढ़ाना

ତମାଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତମାଦୀ) (କଚେରିଆ ଭାଷା)—
Tamādi ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଟପିଯିବା; ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—1. Limitation; expiry of the fixed time.
তামাদি
तमादि

୨ । କାଳାତିକ୍ରମ ଦୋଷ—2. Bar of limitation.

୧	ଇ	ଊ	ର୍‌,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଙ୍ଘ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

ବଣ—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଆଦାୟ କରାଯାଇ ନ ପାରିବା (ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଦାବୀ)—(claim or due) Barred by limitation; time-expired; statute-barred.

(ଯଥା—ତମାଦି ତମସୁକ ।)

[ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟ 'ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ' ହୋଇଅଛି । ନାଲିସର କାରଣ (cause of action) ର ଉଦ୍ଭବ ହେବାସମୟରୁ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟମଧ୍ୟରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ ନ ହେଲେ ମକଦ୍ଦମାରେ ତମାଦି ଦୋଷ ଘଟେ ଓ ବାଦୀର ଦାବୀ ପ୍ରକୃତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ମକଦ୍ଦମା ଡିସମିସ୍ କରାଯାଏ ।]

ତମାଦି ଆଇନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତମାଦୀ + ଅଇନ୍) (କଚେରୀ ଭାଷା)—ଯେଉଁ ଆଇନ୍‌ରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଦାବୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପରେ ବାରିତ ହେବା ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଥାଏ—Law of Limitation; Limitation Act.
Tamādi āin
তামাদি আইন
तमादी कानुन

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ ଶାସିତ ଭାରତବର୍ଷରେ ୧୯୦୮ ସାଲର ଯେଉଁ ୯ ଆଇନ୍ ତମାଦି ଆଇନ୍ ନାମରେ ଚଳୁଅଛି ତହିଁରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମକଦ୍ଦମା, ଅପିଲ, ଦରଖାସ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାବୀ କଚେରୀରେ ଉପସ୍ଥିତ କରିବା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି; ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର ନ କଲେ ବା ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ନ ଦେଲେ ପ୍ରାର୍ଥୀ କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।]

ତମାଦି ଦୋଷ—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ ଭାଷା)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ପରେ ମକଦ୍ଦମା ବା ଦରଖାସ୍ତ ଦାଏର ହେବା ଯୋଗୁଁ ଘଟିବା ଦୋଷ, ଯହିଁ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥିତ ପ୍ରତିକାର ମିଳି ପାରେ ନାହିଁ—Bar of limitation in a suit or case.
Tamādi dosha
তমাদিদোষ
तमादीदोष

ତମାଦି ଦୋଷରେ ବାରିତ—ଦେ. ବଣ (କଚେରୀ ଭାଷା)—
Tamādi doshare bārita
୧ । ତମାଦି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଦାଏର୍ କରା ଯାଇ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଉକ୍ତ ତ୍ରୁଟି ଯୋଗୁଁ ନାମଞ୍ଜୁର ହେବା ଯୋଗ୍ୟ (ଦାବୀ ବା ମକଦ୍ଦମା ବା ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି)—1. (a claim or case or petition) Barred by time.
୨ । ତମାଦି ଆଇନରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଅସୁଲ କରା ଯାଇ ନ ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ଦୋଷ ହେତୁ ଉକ୍ତ ତମସୁକ ବା ଋଣପତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଦାଲତରେ ମକଦ୍ଦମା କଲେ ମକଦ୍ଦମା ଡିସମିସ୍ ହୁଏ—2. (bond or handnote) Time-barred.

[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡନୋଟ୍ ବା ସାଧାରଣ ତମସୁକର ସମ୍ପାଦନ ତାରିଖ ଠାରୁ ୩ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ, କିମ୍ବା ଖାତକ କିଛି ଟଙ୍କା ସୁଝି ଦଲିଲରେ ଅସୁଲ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଲେଖି ଦସ୍ତଖତ୍ କରିଥିଲେ ଅସୁଲ ତାରିଖରୁ ୩ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ଦଲିଲ ବାବଦ୍ ପ୍ରାପ୍ୟ ପାଇଁ ନାଲିସ ଦାଏର୍ ନ ହେଲେ ଉକ୍ତ ଦଲିଲ ତମାଦିଦୋଷରେ ବାରିତ ହୁଏ । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ତମସୁକ, ରେହଣବନ୍ଧକ ତମସୁକ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମିଆଦ ପୃଥକ୍; ଏହିପରି ଖଜଣା ନାଲିସ, ଡିକ୍ରିଜାରି ମକଦ୍ଦମା, ଖେସରା ମକଦ୍ଦମା, ସ୍ୱତ୍ୱରୁ ବେଦଖଲ ହେଲେ ଦଖଲ ପାଇବା ପାଇଁ ମକଦ୍ଦମା, ଅପିଲ ମକଦ୍ଦମା ଆଦି ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଅଛି । ଉକ୍ତ ସମୟ ଟପିଯିବା ପରେ କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ମିଳେ ନାହିଁ ।]

ତମାଦି ବାକି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ—(ଆ. ତମାଦୀ + ବାକୀ)—ଆଦାୟ ହୋଇ ନ ଥିବା ଯେଉଁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନରେ ତମାଦି ଦୋଷ ଘଟି ଅଛି—Time-barred arrear.
Tamādi bāki
তমাদি বাকি
तमादी बाकी

ତମାଦି ରକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ଭାଷା) ତମସୁକ ଆଦି ତମାଦି ହେବାର ଆଇନ୍‌ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଉକ୍ତ ତମସୁକ ବାବଦ୍ ପାଉଣା ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ଦେବା, କିମ୍ବା ଉକ୍ତ ପ୍ରାପ୍ୟ ଲିଖିତ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାଦ୍ୱାରା ତମାଦି ଦୋଷରୁ ଉକ୍ତ ଦଲିଲକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା—The saving of limitation by part payment or acknowledgement of the dues on a bond.
Tamadi raksha
তমাদিরক্ষা

ତମାଦି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କୌଣସି ଦଲିଲ ବା ଦାବୀ) ତମାଦି ଦୋଷ ଦୁଷ୍ଟ ହେବା—(a document or claim) To be barred by limitation.
Tamādi heba
তমাদি হওয়া
तमादी होना

ତମାମ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ତମାମ୍=ପୂରା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ସାରା)—
Tamām
তমাম
ईतिमाम, तमाम
୧ । ପୂରା; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Entire; complete.
୨ । ସମାପ୍ତ; ଖତମ—2. Completed; finished.
୩ । ସମୁଦାୟ—3. Whole.
୪ । ଶେଷ; ଅନ୍ତିମ—4. Final
୫ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—5 Full; filled up.
୬ । ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥିବା—6 Added together; totalled up.
୭ । ମୃତ—7 Dead.
ବୈଦେ.—ସର୍ବନାମ—ସବୁ; ସମୁଦାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି, ବସ୍ତୁ, ସ୍ଥାନ, ସମୟ)—7. All; the whole (persons, things, places and time).
ବି.—୧ । ସମଷ୍ଟି—1. Total
୨ । ସମାପ୍ତି—2. Completion; finish

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅ'ଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁନି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଅ.— ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
1. Fully; completely; entirely.
୨ (ଅମୁକ ସମୟ)ଯାକ; ସାରା—
2. Throughout (such a period).
୩ । (ଅମୁକ) ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅଞ୍ଚଳରେ—
3. All round (such a place).

ତମାମି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—
Tamāmi 1. Fullness.
୨ । ସମାପ୍ତି—2. Completion.

ତମାଳ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—
Tamā**l**a ୧ । ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; କାଳିଚ୍ଛବୃକ୍ଷ—1. A kind of tree; Diospyrus T omentoss.
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାଳସ୍କନ୍ଦ, ତାପିଚ୍ଛ, ଶ୍ୟାବକଦ୍ରୁମ, ତାପିଚ୍ଛ, ଶୀର୍ଣ୍ଣକ ଓ ଶ୍ରିଭସାରକ, ତାପିଚ୍ଛ, ଲୋକସ୍କନ୍ଧ, ନୀଳଧ୍ୱଜ, ନୀଳତାଳ, ତାପିଞ୍ଛ, ତମ, ତମ୍ବୁ, କାଳତାଳ, ମହାବଳ
[ଦ୍ର—ଏହା କେନ୍ଦୁଗଛ ପରି । ଏହାର ବକ୍କଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ; ପତ୍ର ଅଣ୍ଡାକାର ଓ କୋମଳ ଏବଂ ପତ୍ରର ଗୋଟିଏ ପିଠି ରୋମଶ । ପାକଳ କାଠର ମଜ୍ଜ ଅବଲମ୍ବି କାଠପରି ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ମାତ୍ର ଏଥିରେ ଗଇର ରଙ୍ଗର ରେଖାମାନ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏ କାଠ ଜଳିଲେ ଚଡ଼ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରେ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲରେ ଏହା କ୍ୱଚିତ୍ ଦେଖାଯାଏ । ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଅଛି । ତାକୁ ଲୋକେ ତମାଳ କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତ.ହା ଉପରୋକ୍ତ ତମାଳ ନୁହେଁ । ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ବେଢ଼ାର ଉତ୍ତର ପାଖରେ ଜଣେ ଭକ୍ତ ବୃନ୍ଦାବନରୁ ଆଣିଥିବା ତମାଳଗଛ ଲଗା ଯାଇଅଛି । ଏହାର ବକଳ କଳା ନୁହେଁ ଓ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗଛର ପତ୍ରପରି । ଏହାର ପତ୍ର ଅତି ଗଛର ପତ୍ରପରି, କିନ୍ତୁ ପତଳା; ଏ ଗଛରେ ଟୁକି ଟୁକି ଧଳା ଫୁଲ ଧରେ, କିନ୍ତୁ ଫଳ ଫଳିବାର ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ଏ ଗଛ ସମ୍ଭବତଃ ଉଦ୍ଭେଦିକ୍ତ ୧ମ ଜାତିର ତମାଳ ଅଟେ । ତମାଳଗଛ ୨ ଜାତିର । ୧ ସାଧାରଣ ତମାଳ ଓ ୨ ଶ୍ୟାମ ତମାଳ । ଶ୍ୟାମ ତମାଳର ଫୁଲ ନାଲି ଓ ମଞ୍ଜ କଳା; ସାଧାରଣ ତମାଳର ଫୁଲ ଧଳା ଓ କାଠ ଫିକା; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଶ୍ୟାମତମାଳ କଷାୟ ମଧୁରରସ, ବଳବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ଗୁରୁ, ଶୀତଳ, ଶ୍ରମ ଓ ଦାହ, କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ଖଡ୍ଗ—2. Scimitar.
୩ । ଚନ୍ଦନର ଟୋପା ବା ତିଳକ—3. A sectarian mark of sandal-paste on the forehead.
୪ । କୃଷ୍ଣ ଖଦିର—4. A sort of black catechu.
୫ । ବାଉଁଶର ଛାଲି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. The bark of bamboo.
୬ । ତେଜପତ୍ର—5. The Cassia cinnamon leaves
୭ । ବରୁଣ ଗଛ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Baru**n**a tree (See)
୮ । ତିଳକ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Ti**l**aka tree (See)
୯ । ହିମାଳୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଜନ୍ମିବା ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
9. Name of a gum-exuding tree.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ଏକପ୍ରକାର ଅଠା ବାହାରେ, ଛାଲିରୁ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ ବାହାରେ । ଏହାର ଫଳ ଅମ୍ଳ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ତରକାରି, ଔଷଧ ଓ ସିରକା କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତମାଳକ—ସଂ. ବି. (ତମାଳ+ସ୍ୱାର୍ଥ ବା ସାଦୃଶ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କ)—
Tamā**l**aka ୧ । ତମାଳ ଗଛ (ଦେଖ)
1. Tamā**l**a tree (See)
୨ । ତେଜପତ୍ର—2. The Cassia cinnamon tree Laurus Cassia.
୩ । ସୁନ୍‌ସୁନିଆ ଶାଗ—3. A pot-herb growing wild; Marsilia Quadrifolia.
୪ । ବାଉଁଶର ବହିଃସ୍ଥବକଳ ବା ଚୋପା—
4. The bark of bamboo

ତମାଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମାଳ+ପତ୍ର)—
Tamā**l**a patra ୧ । ତମାଳଗଛର ପତ୍ର—
1. The leaf of the Tamā**l**a tree.
୨ । ତମାଳଗଛ—2. The Tamā**l**a tree.
୩ । ଚନ୍ଦନର ଟୋପା ବା ତିଳକ—
3. Sandal-mark on the forehead.

ତମାଳ ବରଣିଆଁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ତମାଳ+ବର୍ଣ୍ଣ)—
Tamā**l**a bara**n**iāñ ତମାଳବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ; କୃଷ୍ଣନୀଳ—
Dark-blue.
ତମାଳ ବରଣିଆଁ ମଦନମୋହନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦ ।

ତମାଳ ଶ୍ୟାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପମାନ କର୍ମଧାରୟ)—ତମାଳପରି
Tamā**l**a śyāma କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Of a dark colour like the Tamā**l**a tree; of a bluish dark complexion.
ତମାଳଶ୍ୟାମା—ସ୍ତ୍ରୀ
ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrīkṛushṇa.
ତୋ ସେନ ତମାଳଶ୍ୟାମ ମୋ ମରକ କଣ୍ଠରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋଦାକଣ୍ଠ ଚ. ଗୀତ ।

ତମାଳ ଶ୍ୟାମଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତମାଳ ଶ୍ୟାମ (ଦେଖ)
Tamā**l**a syāma**l**a Tamā**l**a śyāma (See)
ତମାଳଶ୍ୟାମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ

ତମାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥରେ ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tamā**l**ikā ୧ । ତମଲୁକ ଦେଶ; ତାମ୍ରଲିପ୍ତ—1. The country of Tamlook (a subdivision and town in Midnapur district).
୨ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା—2. Philanthus Niruri (a herb.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇଁ	ତ୍ଥ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

୩ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦେଖ)—3. Mañjishṭhā (See)

ତମାଳିନୀ – ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମାଳ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tamālinī ତମଲୁକ ବା ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ଦେଶ—
Tamlook subdivision and town in Midnapur district.

ତମାଳୀ – ସଂ. ବି—୧ । ବରୁଣ (ଗଛ) (ଦେଖ) (**ହି. ଶବ୍ଦସାଗର**)
Tamālī 1. Baruna (tree) (See)
୨ । ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ (ଲତା) (**ହି. ଶବ୍ଦସାଗର**)—
2. A creeper.
[ଦ୍ର—ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟରେ **ବହୁତ ଜନ୍ମେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର** ।]

ତମାସା—ବୈଦେ. ବି. (**ଅ. ତମାସା—ମନୋରଞ୍ଜକ ଦୃଶ୍ୟ, ଯାତ୍ରା**)—
Tamāsā ୧ । **ତାମସା; ଖେଳ;** ଜନ ମନୋରଞ୍ଜକ ଦୃଶ୍ୟ—
তামাসা 1. A diversion; games.
तमाशा (ଯଥା—ମେଳା, ନାଟ, ଯୁଦ୍ଧୋତ୍ସବ, ଯାତ୍ରା, ଅତସବାଜୀ ।)
୨ । **ଆମୋଦ; ଆନନ୍ଦୋତ୍ସବ**—2. Merriment.
୩ । ପ୍ରଦର୍ଶନୀ; ଦୃଶ୍ୟ—
3. A show; a sight; exhibition.
୪ । ରହସ୍ୟ; ପରିହାସ; ଥଟ୍ଟା—
4. A joke; jest; fun.
[ଦ୍ର—ଏହା ଥଟ୍ଟା ଓ ନାଟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଅନୁଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୫ । ଅଦ୍ଭୁତ ବ୍ୟାପାର—5. Wonderful event.

ତମାସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାମସା କରିବା; ନାଟ ବା ଖେଳ
Tamāsā karibā ଦେଖାଇବା—1. To set up a show.
তামাসা করা, তামাসা লাগান ୨ । **ଥଟ୍ଟା କରିବା**—
तमाशा करना 2. To make fun.
ତମାସା ଲଗା(ଗେ)ଇବା } **ଅନ୍ୟରୂପ** ୩ । ରହସ୍ୟ କରିବା—
ତମାସା କାଢ଼ିବା 3. To play tricks.

ତମାସା ବାଲା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନର୍ତ୍ତକ
Tamāsā bālā 1. Dancer.
তমাসাওলা **तमाशबीन** ୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—2. Magician.
୩ । ବାଜିକର—3. One who performs feats; a show-man.

ତମି—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ; ଇ. ଯହିଁରେ ସବୁ ବସ୍ତୁ ମ୍ଳାନ ହୁଏ)—
Tami ତମୀ; ରାତ୍ରି—Night.
(ତମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—ରାଗ, କ୍ରୋଧ—Anger.

ତମି ନାଥ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମି + ନାଥ)—ଚନ୍ଦ୍ର;—
Tami nātha The moon.
(ତମୀନାଥ, ତମୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ତମ୍)—
Tamibā ୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା; ରାଗାନ୍ୱିତ ହେବା—
তমা 1. To be angry; to be enraged.

तमतमाना ଶାଳୁର ସେ କରମ ଦେଖିଣ ତମିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତମିସ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତମସ୍—ଅନ୍ଧକାର + ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଓ ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ
Tamisra ର. ନିପାତନ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—1. Darkness.
ବାମନ ତେଜେ ଅସ୍ତ ଗଲେ, ତମିସ୍ର ଯେସନ୍ତେ ପ୍ରାତଃ କାଳେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୨ । କ୍ରୋଧ; କୋପ—2. Wrath; anger.
୩ । ଅଜ୍ଞାନ—3. Ignorance.
୪ । ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ—
4. Name of a dark hell.
ସଂ. ବିଣ—ଅନ୍ଧାରୁଆ; ତମୋମୟ—Dark.

ତମିସ୍ର ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି—ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସର ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ; କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—
Tamisra paksha The dark fortnight of a lunar month.

ତମିସ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତମିସ୍ର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tamisrā ୧ । ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାର; ଘନାନ୍ଧକାର—
1. Deep darkness.
୨ । ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରମୟୀ ରାତ୍ରି; ତମୋମୟୀ ରଜନୀ—
2. Very dark night.

ତମୀ—ସଂ. ବି. (ତମ + ଯୁକ୍ତ ବା ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଈ)—
Tamī ୧ । ରାତ୍ରି—1. Night.
୨ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—2. Turmeric.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତମସ୍ୱୀ)—୧ । କ୍ରୋଧୀ; ରାଗୀ—
1. Angry; wrathful.
ଉତ୍ସରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସୂଚୀ ଅଗ୍ରେ ଭୂମି
ଦେବାର ନୁହନ୍ତି ସେ ଅଟନ୍ତି ତ ତମୀ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।
୨ । (ବ୍ୟସନାଦିରେ) ଆସକ୍ତ; ରତ—2. Addicted to.
ଦ୍ରୌପଦୀ ବୋଇଲେ ବ ବୋଲ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ
କେଉଁ ସଭା ଅଛ ଖେଳରେ ହୋଇ ତମୀ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା

ତମୀଚର—ସଂ. ବି. (ତମୀ = ରାତ୍ରି + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tamīchara ନିଶାଚର; ରାକ୍ଷସ—Demon

ତମୀଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ଚିହ୍ନିବା ଶକ୍ତି—
Tamīj 1. Discrimination.
তমীজ ୨ । ବୁଦ୍ଧି—2. Intelligence.
तमीज ୩ । ଆଦବ କାଇଦା—3. Etiquette.
(ତମୀଜ୍‌ଦାର୍—ବିଣ)

ତମେ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତୁମେ (ଦେଖ)
Tame Tume (See)

ତମୋଗୁଣ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତମଃ + ଗୁଣ)—
Tamoguṇa ୧ । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ତିନୋଟି ଗୁଣ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧମ ଗୁଣ
1. The lowest human passion.
[ଦ୍ର—କାମ କ୍ରୋଧାଦି ଷଡ଼ରିପୁ ଏଥିରୁ ଜାତ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ସୃଷ୍ଟିର ଆଦିମ ପ୍ରକୃତିର ଏକତମ ଗୁଣ—
2. One of the 3 primeval qualities of matter.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପ୍ରକୃତି ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଏହି ୩ ଗୁଣରେ ବିଭକ୍ତ । ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣକୁ ଉଚ୍ଚ ବା ସୁଗୁଣ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭ । ରଜଃ ମଧ୍ୟମ, ଏହା ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ପାଳନ; ତମଃ ଅଧମ ବା ମନ୍ଦ ଗୁଣ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ନାଶ ।]
୩ । ଅହଂକାର—3. Arrogance; pride.
୪ । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଳୟକାରିଣୀ ଶକ୍ତି—4. The force which destroys the universe.

ତମୋଗୁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ତମୋଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Tamoguṇiāñ Tamoguṇī (See)

ତମୋଗୁଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମୋଗୁଣ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତମୋଗୁଣ-ପ୍ରଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tamoguṇī
(a person) Having the lower animal passions predominant in the temperament.

ତମୋଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମସ୍=ଅନ୍ଧକାର+ହନ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଅନ୍ଧକାର ନାଶ କରେ;
Tamoghna
(ତମୋଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତମୋହା; ତମୋପହ; ତମୋହର; ତମୋନୁଦ—
Dispelling darkness.
ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.
୪ । ଦୀପଶିଖା—4 Flame of lamp-light.
୫ । ବିଷ୍ଣୁ; ପରମେଶ୍ୱର—5. God; Bishṇu.
୬ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5. God Śiba.
୭ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—7. The Buddha.
୮ । ଜ୍ଞାନ—8. True knowledge.

ତମୋଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତମସ୍=ଅନ୍ଧକାର+ଜ୍ୟୋତିସ୍=ଦୀପ୍ତି)—ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ; ଖଦ୍ୟୋତ—Fire-fly.
Tamojyotiḥ

ତମୋଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି—ପିତ୍ତ ପ୍ରକୋପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tamodarśana Fever due to bile.

ତମୋନାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମଃ+ନାଶ)—
Tamonāśa ଅନ୍ଧକାରର ନାଶ—The dispulsion of darkness.

ତମୋନାଶକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ଅନ୍ଧକାର ନାଶକରେ; ତମୋଘ୍ନ;
Tamonāśaka ତମୋପହ—Dispelling darkness.

ତମୋନୁଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମସ୍+ନୁଦ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତମୋନାଶକ (ଦେଖ)
Tamonuda
(ତମୋନୁଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Tamonāśaka (See)
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon
୪ । ପ୍ରଦୀପ—4. Lamp.
୫ । ଆଲୋକ—5. Light.
୬ । ପୁତ୍ର—6. Son.
୭ । ଜ୍ଞାନ—7. Knowledge.

ତମୋଽନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତମଃ+ଅନ୍ତ+ଯ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣରେ ଦଶ ପ୍ରକାର ଗ୍ରାସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ଏଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଶେଷ ଭାଗରେ ଅନ୍ଧକାର ବେଶି ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ; ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଅନ୍ଧକାର କମ୍ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷମତରେ ଏପରି ଗ୍ରହଣ ହେଲେ ଫସଲର ହାନି ଓ ଚୌରୋପଦ୍ରବ ଘଟେ-ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tamontya
(ତମୋହନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
A kind of lunar and solar eclipse.

ତମୋଽନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ତମଃ+ଅନ୍ଧ)—
Tamo-ndha ୧ । ଅଜ୍ଞାନୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Illiterate.
୨ । କ୍ରୋଧୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Wrathful.

ତମୋଽପହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମଃ+ଅପ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tamopaha ଅନ୍ଧକାର ଦୂରକାରୀ; ଅଜ୍ଞାନନାଶକ; ମୋହନାଶକ
(ତମୋପହା—ସ୍ତ୍ରୀ Dispelling darkness.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଦୀପ—3. Lamp.
୪ । ଅଗ୍ନି—4. Fire.

ତମୋଭିଦ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତମସ୍+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—
Tamobhid Firefly.
ବିଣ.—ଅନ୍ଧକାର ବିନାଶକ—Dispelling darkness.

ତମୋମଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତମଃ+ମଣି; ରୂପକ)—୧ । ଖଦ୍ୟୋତ—
Tamomaṇi 1. Firefly.
୨ । ଗୋମେଦ ମଣି; ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନ; ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମଣି—
2. The topaz or agate (a gem).

ତମୋମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମସ୍+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ. ମୟ)—
Tamomaya ୧ । ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ; ଅନ୍ଧକାରାବୃତ—1. Dark;
(ତମୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) gloomy; involved in darkness.
୨ । ଅଜ୍ଞାନାଚ୍ଛନ୍ନ—2. Steeped in ignorance.
୩ । ଅହଂକାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Steeped in arrogance.
୪ । କ୍ରୋଧାବିଷ୍ଟ—4. Wrathful.
ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ରାହୁ—The Ascending Node.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ରୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ତମୋହରି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମଃ+ଅରି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tamori — The sun.

ତମୋହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତମସ୍+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅନ୍ଧକାର-
Tamohara ନାଶକ; ତମୋଘ୍ନ—Dispelling darkness.
(ତମୋହରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । ଦୀପ—3. Lamp.
୪ । ଅଗ୍ନି—4 Fire.

ତମୋହା—ସଂ. ବିଣ. (ତମସ୍+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ବିପ୍)—
Tamohā ୧ । ତମୋଘ୍ନ; ତମୋନାଶକ—
1. Dispelling darkness.
୨ । ଅଜ୍ଞାନନାଶକ—2. Dispelling ignorance.
ସଂ. ବି.—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.
୪ । ଦୀପ—4. Lamp.
୫ । ଆଲୋକ—5. Light.

ତମ୍ପ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତାମ୍ର; ଏ ସାପର ବର୍ଣ୍ଣ ତମ୍ବାପରି ଥିବାରୁ ଗୋଖର
Tampa ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବିଷଧର ସର୍ପ—
କେଉଁଟିଆ ସାପ, ଖରିସ୍ A kind of copper-coloured.
ଗେହୁଁଅନ snake; cobra-de-capello.

ତମ୍ପପ୍ରାୟେ ଫଁ ଫଁ ସ୍ବନେ ନିଶ୍ବାସି ସଘନେ ଅସ୍ଥିରନ୍ତ ପରିଜନେ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଗୋଖର ସାପର ଫଣାରେ ଦୁଇଟି କଡ଼ିପରି ଚିହ୍ନ ଥାଏ, ମାତ୍ର ତମ୍ପର ଫଣାରେ ପଦ୍ମ ପରି ଗୋଲ ଚିହ୍ନ ଦେଖାଯାଏ । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ବାସ ଯେ ଚେମଣାସାପ ଓ ନାଗସାପର ମିଶ୍ରଣରେ ତମ୍ପସାପର ଜନ୍ମ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଦୋମିଶା ସାପ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ନାଗ ବା ଗୋଖର ଏହାପରି ବିଷଧର ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଗୋଖର ମହାଦେବଙ୍କ ଭୂଷଣ ବୋଲି ଲୋକରେ ପୂଜା ପାଏ ଏବଂ ତାକୁ ଆଘାତ ନ କଲେ ସେ କାହାରିକୁ ଆଘାତ କରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ବାସ; କିନ୍ତୁ ତମ୍ପକୁ ଲୋକେ କ୍ରୋଧୀ ଓ ଅବିଶ୍ବାସୀ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ତମ୍ପ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଯାଇ ଲୋକଙ୍କୁ କାମୁଡ଼େ । ଏ ବଡ଼ କ୍ରୋଧୀ ଓ କ୍ରୂର । ଏ ସାପ କେଳାମାନଙ୍କର ପଦ୍ମତୋଳା ମାନେ ନାହିଁ । ତମ୍ପ ୫ ପ୍ରକାର; ଯଥା—କଳା, ଭିନ୍ନୁଳିଆ ବା ତମ୍ବାକାଠିଆ ବା ଇଟାଳିଆ, ଅଢ଼େଇକିଆରିଆ, ଗେଣ୍ଡାଗିଲା ବା କୋଳଥିଆ, ଓ ବାଉଁଶବଣିଆ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ.—ଓଦା; ଆର୍ଦ୍ର; ସନ୍ତସନ୍ତିଆ—Wet.

ତମ୍ପ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ବଭାବତଃ କ୍ରୋଧୀ ବୋଲି
Tampa muhān̐ ମୁହଁରୁ ଜଣା ପଡ଼େ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ
(ତମ୍ପମୁହାଁ; ତମ୍ପୀମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ରୋଧଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏ—
Of a wrathful countenance.

ତମ୍ପା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତମ୍ପ୍ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tampā ଗାଈ; ଧେନୁ—The cow.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଯବାଦି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ—A food prepared by mixing molasses with barley-meal.

ତମ୍ପୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସଂ. ତମ୍ପା)—ଗାଈ—
Tampi Cow.
(ତମ୍ପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମ୍ପୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ତମ୍ପପରି କ୍ରୋଧୀ—
Tampuā Very angry.

ତମ୍ଫ—ଦେ. ବି—ତମ୍ପ (ଦେଖ)
Tampha Tampa (See)

କିଏ କ ଉରଇ ଭତ୍ପଣ ତମ୍ଫକୁ । ରାଧାନାଥ—ଦରବାର ।

ତମ୍ବରୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତମ୍ବୁର (ଦେଖ)
Tambaru Tambura (See)

ତମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ର; ପ୍ରା. ତାମ୍ବ)—ତାମ୍ର ନାମକ ଧାତୁ—
Tambā Copper.
ସଂ. ନାମ—ତାମ୍ର, ତମ୍ରକ, ଶୁଳ୍ବ, ମ୍ଲେଚ୍ଛମୁଖ, ବରିଷ୍ଠ, ଉଦୁମ୍ବର, ଦ୍ବିଷ୍ଟ, ଅମ୍ବକ, ତପନେଷ୍ଟ, ଅରବିନ୍ଦ, ରବିଲୌହ, ରବିପ୍ରିୟ, ରକ୍ତ, ନୈପାଳକ, ମୁନିପିତ୍ତଲ, ଅର୍କ, ଲୌହିତାୟସ
ତାଁବା, ତାମା
ତାମ୍ବା
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ଧାତୁ; ଏଥିରେ ଦେବ-ସେବା ଓ ତର୍ପଣପାଇଁ ପାତ୍ରୀ, ପଞ୍ଚପାତ୍ରୀ, ଥାଳିଆ ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ରକ୍ତାଭ; ଏଥିରେ ପଇସା, ମୁଦ୍ରା ଓ ନାନାପ୍ରକାରର ପାତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ତମ୍ବାପାତ୍ରରେ ଖଟା ଜିନିଷ ରଖିଲେ ତାହା ଛିକେଇ ଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ବିସ୍ବାଦ ଓ ବିଷାକ୍ତ ହୁଏ । ତାପ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ସଂଚାର ତମ୍ବାଦ୍ବାରା ଅଧିକ ହୁଏ ବୋଲି ଉକ୍ତ ପ୍ରବାହ ପରିଚାଳନାର୍ଥ ତମ୍ବାତାର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତମ୍ବାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁପାତରେ ଟିଣ ବା ସୀସା ମିଶାଇଲେ କଂସା ଓ ଦସ୍ତା ମିଶାଇଲେ ପିତଳ ହୁଏ । ଗିନି ବା ସଭରେନ୍‌ରେ (ବିଲାତି ମୋହରରେ) ସୁନା ସଙ୍ଗେ ତମ୍ବା ମିଶାଯାଏ । ଉତ୍କଳରେ ସିଂହଭୂମି ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଗଡ଼ଜାତରେ ତମ୍ବାର ଖଣିଅଛି ।]
ଦେ. ବିଣ—ତାମ୍ରନିର୍ମିତ—Made of copper.

ତମ୍ବା କାଠିଆ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ତମ୍ପସାପ (ତମ୍ପ ତଳେ ନୋଟ
Tambā kāṭhiā ଦେଖ) —A kind of copper-coloured cobra (see notes under 'Tampā').

ତମ୍ବାକୁ(ଖୁ)—ଦେ. ବି—ତମାଖୁ (ଦେଖ)
Tambāku (khu) Tamākhu (See)
ତଂବାକୁ

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧି' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ତମ୍ବାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାମ୍ର)—୧ । ତାମ୍ରମିଶ୍ରିତ—
Tambāṭiā 1. Mixed with copper
তামাটিয়া ୨ । ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ; ଫିକା ନାଲିଆ—
तामड़ा 2. Copper-coloured; reddish brown.
(ତମ୍ବାଳିଆ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମ୍ବା ତୁଳସୀ ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ତମ୍ବା ଓ ତୁଳସୀପତ୍ର ଛୁଇଁ ହଲପ
Tambā tuḷasī chhuiñbā ବା ଶପଥ କରିବା—
তামাতুলসী হাতে করা To swear by touching a piece of copper with Tulsi leaves.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ତମ୍ବା, ତୁଳସୀ, ଶାଳଗ୍ରାମ ବା ହରିବଂଶ ପୋଥି ଛୁଇଁ କାହୁଁ ବା ହଲପ କରି ମିଛ କହିଲେ ହଲପ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟେ । ଏଣୁ ନ୍ୟାୟ-ଜାଗାରେ ଓ ଅଦାଲତରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ବିପକ୍ଷପକ୍ଷଙ୍କୁ 'ଛତିର ହଲପ' ମାଗନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଉପକ୍ଷ-ପକ୍ଷ 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ', 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ ଶାଳଗ୍ରାମ' ବା 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ ହରିବଂଶପୋଥି' ଛୁଇଁ ହଲପ କରି ଯାହା କହିଯିବ ତାହାଦ୍ୱାରା ହଲପ ଦିଆଇବା ଲୋକ ବାଧ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ।]

ତମ୍ବା ପଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ରପଟ୍ଟ)—୧ । ତମ୍ବାର ପଟର ବା ପଟ୍ଟ—
Tambā paṭā 1. Copper-plate.
তামার তকতী ୨ । ଦାନପତ୍ର ବା ସନନ୍ଦ ଫଳକ—
तांबेका पत्तर 2. Inscribed copper-plates embodying grants of land.
ତମ୍ବାପାଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତମ୍ବାପାତିଆ }
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନେ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କଲାବେଳେ ତମ୍ବାପଟାରେ ଅକ୍ଷର ଖୋଳାଇ ସନନ୍ଦ ବା ଦାନପତ୍ର ଦେଉଥିଲେ । କାଗଜ ବା ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖା ସନନ୍ଦ ଅଳ୍ପକାଳରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କାରେ ଏହି ତମ୍ବାପଟାର ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲା ।]

ତମ୍ବାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତମ୍ବାଟିଆ (ଦେଖ)
Tambāḷiā Tambāṭiā (See)

ତମ୍ବାଳୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମକଷା)—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tambāḷu A kind of small wild tree; Ehretia
চামরকষা Taevis; Ehretia Pubescenes; Ehretia
चमरखा Acuminata (Haines).
[ଏହା ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଖୋରଧା ଓ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । ଗଛର ଗୋଲେଇ ପ୍ରାୟ ୪ ଫୁଟ; କାଠ ଧଳା ଠାଣୁଆ ଓ ବହୁକାଳ ରହେ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଖୁଆଇଲେ ଦାନ୍ତ ରଙ୍ଗ ପଡ଼ଯାଏ ।]

ତମ୍ବି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତମ୍ବୀହ୍; ମୂଳ ସଂ. ଡୁମ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ନ
Tabmi କରିବା ଓ ତମ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା)—
তম্বী ୧ । ତର୍ଜନ; ଭର୍ତ୍ସନା—1. Rebuke; reproof;
तंबीह admonition; censure.
୨ । ଜିଗର; ଜିଦ୍—2. Importunity.
୩ । ତୋଡ଼ି; ଜୁଲମ—3. Oppression; brunt.
୪ । ଧମକାଣ; ଧମକ ଦେଖାଇବା—4. Threatening.
୫ । ଜିଗର କରି କୌଣସି ବିଷୟ ତଲବ କରିବା—
5. Pressing demand.
୬ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—6. Anger.
୭ । ତାକିଦ୍; ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ କରିବା—7. Warning.

ତମ୍ବି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧମକାଇବା—1. To threaten.
Tambi karibā ୨ । ଜିଗର କରିବା—
তম্বীকরা 2 To importune.
तंबीह करना ୩ । ଜୁଲମ କରିବା—3. To oppress.
୪ । ତାକିଦ୍ କରିବା; ପୂର୍ବରୁ ଦଣ୍ଡର ଭୟ ଦେଖାଇ ସାବଧାନ କରିଦେବା—4. To warn.

ତମ୍ବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୋ; ଗାଈ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tambikā Cow.

ତମ୍ବିତଲବ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ସହଚର)—ଜିଗର କରି କୌଣସି
Tambi talaba ବସ୍ତୁ ତଲବ କରିବା—1. Importunate
(ତମ୍ବିତାଗିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) demands; pressing demands.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧମକ ଦେଖାଇ ତାଠାରୁ କିଛି ନେବାକୁ କହିବା—2. Threatening demands; dunning threats and demands.
୩ । ଦଣ୍ଡର ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ତାକିଦ୍—3. Warning.

ତମ୍ବିବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ.)—ଅତ୍ୟାଗ୍ରହୀ; ଜିଗରବାଜ୍—
Tambi bāj Threatening; oppressive;
তম্বিবাজ্ importunate.
तंबीहबाज

ତମ୍ବୁ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତନ୍ବୁ=ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍; ସଂ. ତନ୍ ଧାତୁ ହି.
Tambu ଶବ୍ଦସାଗର)—ଶିବିର; ପଟ୍ଟବାସ; ଯାବୁଟ; କନାଘର—
তাঁবু तंबू Tent.

ତମ୍ବୁକୁ ତୋଫାନ ଦେଖାଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଭର ମାରିବା—1. To
Tambuku tophāna dekhāibā inveigle (a person).
ତମ୍ବୁ ତୋଫାନ(ନ)ବର କହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ତମ୍ବୁ ତୋଫାନ ଦେଖାଇବା } ଧମକ ଚମକ କରିବା ବା ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To threaten a person.

ତମ୍ବୁଚି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତମ୍ବୁରଚି)—ତମ୍ବୁରଚି; ଢୋଲିଆ; ଯେ
Tambuchi ତମ୍ବୁରୁବାଜା ବଜାଏ—Drummer.
তম্বুরচি, तंबुरची

ତମ୍ବୁର(ରୁ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁମ୍ବୁରୁ=ସଙ୍ଗୀତବିଦ୍ୟାନିପୁଣ ଗନ୍ଧର୍ବ
Tambura (ru) ବିଶେଷ)-ତାନପୁରା; ତିନିଗୋଟି ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ
তানপুরা ବିଶେଷ; ତନ୍ତ୍ରବାଦ୍ୟ—1. A three-stringed
तंबूरा musical instrument.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ୍	ଙ୍ଖ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲିବାବେଳେ ସ୍ୱର ଦେବା ପାଇଁ ବଜାଯାଏ; ଏହାର ଦୁଇ ପାଖର ଦୁଇ ତାର ପିତଳର ଓ ମଝି ତାର ଲୁହାର; କେତେକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ମଝିରେ ଦୁଇଟି ଲୁହା ତାର ଥାଏ ।]

ତଂବୁର ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତମ୍ବୂର)—ଛୋଟ ଢୋଲ; ଢୋଲକୀ—
ंबूर A small drum.

ତମ୍ବୁରା—ଦେ. ବି—କମାରଙ୍କ ସଣ୍ଡୁଆସୀ—A pair of pincers of tongs.
Tamburā

ତম্বুরা ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—୧ । ତମ୍ବୂର (ଦେଖ)
तंबूरा 1. Tambura (See)
୨ । ଏକପ୍ରକାର ତୋପ—2. A kind of cannon.

ତମ୍ବୋରା—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ତମ୍ବୂର (ଦେଖ)
Tamborā Tambura (See)

ତାଳ ମୃଦଙ୍ଗ ବେଣୁ ବୀଣା ପିନାକୀ ରବା ତମ୍ବୋରା ସେ ସେନ—
ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରଭାତ ଶଶିସେଣା ।

ତୟନ୍—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. (ଆ.)—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Tayan Tain (See)
(ତୟୀନ, ତୟିନ୍, ତୟିନ, ତୟେନ୍, ତୟେନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୟନାତ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ.)—ତଇନାତ୍ (ଦେଖ)
Tayanāt Taināt (See)
(ତୟିନାତ୍, ତୟେନାତ୍, ତୟେନାତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୟାର(ରି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ. ତୈୟାର୍)
Tayāra (ri) (etc.) ତିଆର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tiāra etc. (See)

ତୟାରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ନଈମୁହାଣରୁ ଧରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣୀ ମାଛ—A kind of sea-fish caught at the mouths of rivers.
Tayāri

ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ.)—ତୟାର (ଦେଖ)
Tayāra (See)

ତର—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tara ୧ । ସନ୍ତରଣ—1. Swimming.
୨ । ଅତିକ୍ରମଣ; ପାରହେବା—2. Crossing.
୩ । ଗତି—3. Motion.

ଏବେ ଗୃହିଁବ ଯେବେ କୃଷ୍ଣତର—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୪ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ) ପଥ—4. Path; road; way.
୫ । ଆଘାତ—5. Striking; stroke.
୬ । (+କରଣ. ଅ) ଘାଟ-ପାର ମାହାସୁଲ; ନଈ ଆଦି ପାର ହେବା ସକାଶେ ଘାଟବାଲାଙ୍କୁ ଦେବା ଶୁଳ୍କ—6. Toll paid for being taken across a ferry.
୭ । ନଈ ପାର କରିବା ନୌକା—7. A ferry-boat.
୮ । ପାର ଉତାର କରିବା କର୍ମ—8. Ferrying across.
୯ । ଅଗ୍ନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Fire.
୧୦ । ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. Tree.

ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପାରଗାମୀ—Having crossed a river or water.

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କର୍ଷ ବା ଅପକର୍ଷସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—1. Comparative suffix added to adjectives like 'er'as in 'smaller' and 'greater'.
[ଯଥା—ଗୁରୁତର; କ୍ଷୁଦ୍ରତର]
[ଦ୍ର—ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷଣ ପଦର ଉତ୍ତର ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ।]
୨ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାପାଇଁ କିମ୍, ତଦ୍ ଓ ଯଦ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—1. A suffix indicating one of the two.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ କତର, ତତର, ଯତର—ଅପ୍ରେ]

ଦେ. ବି—୧ । ଛଳନା—1. Feigning; excuse; pretence.
[ଯଥା—ପିଲା ଗୃହାଳକୁ ନ ଯିବା ପାଇଁ ତର କାଢ଼ୁଛି ।]
୨ । ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—2. Opportunity.
୩ । ବିଳମ୍ବ—3. Delay.
[ଯଥା—ଭାତ ଗଲା ହେବା ଯାଏ ମୋର ତର ସହୁନି ନାହିଁ ।]
୪ । ଅବକାଶ; ଫୁରସତ୍—4. Leisure.

ତୋତେ ନିମିଷେ ନାହିଁ ତର—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସ୍ୱଭାବ) ଚଞ୍ଚଳ; ଶୀଘ୍ର; ତ୍ୱରିତ—Swiftly; hurriedly.

ବୃଷଭାସନେ ବୃଷ ଭୂଷଣେ ଅତି ତର—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ସର୍ବନାମ—ତୋର; ତୋହୋର—Your; yours.

ତରକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତର୍କ)—୧ । ବାଦାନୁବାଦ; ତର୍କ—
Taraka 1. Reasoning; argument.
তরক ୨ । ଛନ୍ଦ; କପଟ; ଧୂର୍ତ୍ତତା—2. Deceit; craftiness; fraud; knavery.
तरक
୩ । କୌଶଳ—3. Trick.

କର୍ଣ୍ଣ ତ ଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ରୁଅ ତରକ ଜାଣନ୍ତି
ପଳାଇଲେ ହେଲେ ବାନ୍ଧିଲେ ଶର ଅତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

ତରକଣା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତର୍କଣା)—୧ । ତର୍କ—
Tarakaṇā 1. Reasoning.
୨ । ଅନୁମାନ—2. Guess.

ତରକ ତାରକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ)—୧ । ବିଶେଷ ସାବଧାନତା; ହୁସିଆର—1. Vigilance.
Taraka tāraka
তাকতরক ୨ । ତାକତରକ; ପରସ୍ପର ଜଗାଜଗି—2. Watching each other.
चौकसी

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଭୃଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ମାମଲତଦାର ଦୁଇ ଜଣଯାକ ଯେଣ୍ଠା ତରକ-ତାରକରେ ଅଛନ୍ତି ।)

ତରକ ତ୍ୟାଗୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଯୋଗୀ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ ଓ ଯାହା ପାଏ ତାହା କ୍ଷୁଧାଶାନ୍ତି ପାଇଁ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଭୋଜନ କରେ—
Tarka tyāgi
1. An anchorite who does not take any gift but only eats any food given him when hungry.

ତରକତ୍ୟାଗୀ ବୋଲି ତାକୁ କହି
ଥୋକାଏ ଜାଣେ ଜ୍ଞାନ ନୁହଇ—ପ୍ରାଚୀ, ପରତେଗୀତା ।

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜ୍ଞାନ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଥିବାରୁ ସେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ତର୍କ କରେ ନାହିଁ—
2. A person whose knowledge is scanty and so who does not enter into arguments.

ତରକସ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତର୍‌କଶ୍)—ତୂଣୀର; ଶର ରଖିବାର ମୁଣା—
Tarakas
Quiver.
তরকশ तरकश

ତରକା—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ତରଳ; ତ୍ରସ୍ତ)—ଚମକୁଡ଼ା; ଭୟାଳୁ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଳାଇଯାଏ; ଭୀରୁ—1. Timid; easily frightened; shy.
Tarakā
(ତର୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)
চমকে, ভীতু
चौकना

୨ । (ସଂ. ଚତୁର)—କୌଶଳୀ; ଚତୁର—
2. Shrewd; elusive; crafty; sly.

୩ । (ସଂ. ସତର୍କ)—ହୁସିଆର; ସାବଧାନ—
3. Cautious; vigilant.

୪ । (ସଂ. ତରସ=ବେଗ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗବାନ୍—
4. Very fleet.

ବାପ ବକା, ପୁଅ ସଳଗା, ନାତି ଟୋକାଟି ବଡ଼ ତରକା ।
(ଅଜ୍ଞ, ଗୁଣ ଓ ଶର)—ପ୍ରହେଳିକା

ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ତରକା ହିଂସା (ଦେଖ)
1. Tarakā himsā (See).

୨ । ପରୋକ୍ଷ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କୁ ମିଳିବା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତି—
2. Property left by a deceased which is inherited by his collateral heirs.

ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ତରକୀ)—
କାପ; କାନର ବର୍ତ୍ତୁଳ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ତଡ଼କା—
A kind of flat ornament for the ears.

ତରକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚମକୁଡ଼ାଇବା—
Tarakā(ke)ibā
1. To frighten; to cause one to shy.
भड़काना

୨ । ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଦେବା—
2. To warn beforehand.

ତର କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଳନା କରିବା—
Tara kārdhibā
1. To give out an excuse.
तरसाना

୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଚମକିତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ମିଥ୍ୟା ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To raise a false alarm.

୩ । ବଞ୍ଚିତ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୃଥା ଆଶା ଦେଖାଇବା—To tantalise.

୪। ଭଣ୍ଡାଇବା—4. To inveigle.

ତରକା ତରକି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ)—ତରକ ତାରକ (ଦେଖ)
Tarakā taraki
Taraka tāraka (See)

ତରକା ପଣିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଭୟ ପାଇବା ସ୍ୱଭାବ—
Tarakā paniān
1. Timidity; shyness.

୨ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—2. Shrewdness.

ତରକାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତର୍‌କାରୀ=କଞ୍ଚା ଶାଗ ପତ୍ର)—
Tarakāri
(ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ତରକାରୀର ଅର୍ଥ—ମାଂସ ତିଅଣ)
(ତର୍କାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ତର୍କାରି; ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତିଅଣ; ପରିବା ତିଅଣ—
1. Vegetable curry.
তরকারী
तरकारी

୨ । ମାଛ ମାଂସର ତିଅଣ—
2. Fish or meat curry.

୩ । ବ୍ୟଞ୍ଜନାର୍ଥ ଗୃହୀତ ଫଳ ମୂଳାଦି; ପରିବା—
3. Kitchen-vegetables; esculent vegetables; greens.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଡାଲି, ଭାତ, ତିଅଣ, ଭାଜି ଆଦି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏହାର ଫାରସୀ ଅର୍ଥ ପରିବାପତ୍ରରେ ରନ୍ଧା ତିଅଣ ଓ କଞ୍ଚା ପରିବା ଓ ଶାଗ ।]

ତରକା ହିଂସା—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ବିଭାଗ ଆଇନ)—
Tarakā himsā
(ଫା. ତର୍‌କା=ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ତ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ+ହିସ୍ସା=ବଣ୍ଟନରେ ବଳକିତ ଅଂଶ)—କୋରାନ୍ ଅନୁସାରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନେ ଅଂଶ ନେବା ପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବାଣ୍ଟି ନେବା ହିଂସାଦାରଙ୍କ ହିଂସା—
(ତରକାହିଂସା—ଅନ୍ୟରୂପ)
তরকাহিসা
तरकोहिस्सा
Residuary share got by certain collateral relations of a deceased person.

ତରକିବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତରକୀବ୍)—୧ । ସଂଯୋଗ; ମେଳ—
Tarakib
1. Union.
তরকীব

୨ । ରଚନା—2. Composition.
तरकीब

୩ । ରଚନାର ଢଙ୍ଗ; ରଚନାପ୍ରଣାଳୀ—
3. Style of composition.

୪ । ଉପାୟ—4. Means.

ତରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସତର୍କ) ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ ହେବା—
Tarakibā
1. To be vigilant or cautious beforehand.
(ତର୍କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଚ	ଊ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଝ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଞ୍ଜ	ଦ

କେ ବୋଇଲେ ଏ ସ୍ତ୍ରୀରୁ କର୍ଣ୍ଣବାରୁ ରମ୍ଭା,
ତରକ ପଳାଇଲା ସ୍ୱର୍ଗେ କବା ରମ୍ଭା । କୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ-ବନ ।

୨ । ହୁରୁଡ଼ିବା—2. To shy; to run away with alarm.

୩ । (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ) ଜାଣିବା—3. To know.

ତରକ ନ ପାରୁ ଯା ମନେ, କେ ତାହା କହିବ କେତନେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ତର୍କଣା କରିବା, ଅନୁମାନ କରିବା—4. To guess.

ରଜାମାନେ ସେ କଥା ତରକି ଜାଣିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତରକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି (ତର=ପଥ+କ୍ଷି ଧାତୁ=କ୍ଷୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Tarakshu ଗଧିଆ; ହେଣ୍ଟାବାଘ; ବାଘେଣ୍ଟା—Wolf; hyena.

ତରଙ୍ଗ୍ ତରଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତରଙ୍ଗ; ତରଙ୍ଗ ସଦୃଶ ଅସ୍ଥିର)—
Tarang tarang ଚଙ୍ଗ୍ ଚଙ୍ଗ୍; ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—Restless; fidgety disquieted.
চং চং
चंचल (ଯଥା—ବଣ ଜନ୍ତୁକୁ ଆଣି ଘରେ ରଖିଲେ ସେ ପ୍ରଥମେ ଦିନାକେତେ ତରଙ୍ଗ୍ ତରଙ୍ଗ୍ ହୁଏ ।)

ତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା; ଗମନ କରିବା+ଅଙ୍ଗ)—
Taranga ୧ । ଊର୍ମ୍ମି; ଢେଉ; ଲହରୀ—1. Wave; ripple; billow.

୨ । ପ୍ରବଳ ଅଶ୍ରୁଧାରା—2. Profuse tear.

୩ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ; ଦେହର ଭଙ୍ଗୀ—3. Posture.

୪ । କମ୍ପ; କମ୍ପନ—4. Oscillation.

୫ । କଥାର ଭଙ୍ଗୀ—5. Wit, humorous word.

୬ । ଲୁଗାର କୁଞ୍ଚ—6. Ripples raised by folding a cloth artistically.

୭ । 'ସାଗର' ବା 'ସମୁଦ୍ର' ବା 'ତରଙ୍ଗିଣୀ' ଉପାଧିଯୁକ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ବା କାବ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥର ଖଣ୍ଡ ବା ଭାଗ—7. Section or volume of a book.

(ଯଥା—ଦାମୋଦର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ 'ସଙ୍ଗୀତ ସାଗର'ର ୧ମ, ୨ୟ, ୩ୟ, ଓ ୪ର୍ଥ ଆଦି ତରଙ୍ଗ ।)

୮ । ସଙ୍ଗୀତରେ ସ୍ୱରର କମ୍ପନ; ସ୍ୱରଲହରୀ; ମୂର୍ଚ୍ଛନା—
8. Modulation of voice or tune in music.

୯ । ଉତ୍ସାହ ଓ ଆନନ୍ଦ ଆଦିର ବୃଦ୍ଧି—
9. Burst of delight.

୧୦ । ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. Cloth.

୧୧ । ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କ କୁଦା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Gallop.

ଦେ. ବିଣ—ଚଞ୍ଚଳ—Restless; quick.

ଏକାନ୍ତ କାନ୍ତ-ଆଲିଙ୍ଗନ-ଭାବେ ମଗନ ହୋଇ,
ଥିବ ପାଶବଳ କୁରଙ୍ଗୀପରି ତରଙ୍ଗ ନୋହି । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତରଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି (ତରଙ୍ଗ+କ)—ତରଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tarangaka Taranga (See)

ତରଙ୍ଗବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଙ୍ଗ+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ନଦୀ—
Tarangabati River.

ତରଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚଞ୍ଚଳସ୍ୱଭାବ—
Tarangā Of restless nature; fidgety.
(ତରଙ୍ଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତରଙ୍ଗୀ, ତରଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରଙ୍ଗାକୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ତରଙ୍ଗ+ଆକୁଳିତ)—
Tarangākulita ୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ତରଙ୍ଗିତ—
(ତରଙ୍ଗାନ୍ୱିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Wavy; billowy.

୨ । ତରଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଆନ୍ଦୋଳିତ—
Ruffled or agitated with waves.

ତରଙ୍ଗାୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଙ୍ଗ+ଆଚରଣ ଅର୍ଥରେ ଆୟ=ତରଙ୍ଗାୟ ନାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ମାନ)—
Tarangāyamāna
ତରଙ୍ଗାୟିତ (ଦେଖ)—Tarangāyita (See)

ତରଙ୍ଗାୟିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଙ୍ଗ+ଆଚରଣାର୍ଥରେ ଆୟ=ତରଙ୍ଗାୟ ନାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ତରଙ୍ଗ ଉଠୁଥିବା;
Tarangāyita
ଢେଉ ଉଠୁଥିବା; ଢେଉପରି ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଥିବା; ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—Wavy; undulating.

ତରଙ୍ଗାଳି—ସଂ. ବି—ନଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tarangāli River.

ତରଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରଙ୍ଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tarangiṇī ନଦୀ—River.

ତରଙ୍ଗିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଙ୍ଗ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥରେ ଇତ)—
Tarangita ୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ଢେଉପରି ଉଠୁଥିବା ଓ ପଡ଼ୁଥିବା—
1. Billowy; wavy; undulating.

୨ । ଭଙ୍ଗୀବିଶିଷ୍ଟ—2. Agitated; having postures of the body.

୩ । ଚଞ୍ଚଳ—3. Restless.

ତରଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତରଙ୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarangī ୧ । ଲହରୀଯୁକ୍ତ—1. Wavy.

୨ । ମନମୌଜୀ; ବେପରୁଆ—
2. Wilful; happy-go-lucky.

ତରଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ତରଛ (ଦେଖ)
Taracha Tarachha (See)

ତରଛ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ; ତୁଳ. ପାଲି. ତରଛ)—
Tarachha ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ; ହଠାତ୍ ଭୀତ; ଅତରଛ; ଭୟବିହ୍ୱଳ—
তরাস Frightened; terrified.
तरस, तरास

ତରଛ ହୋଇଣ ବେଗୀ ଜାଇଁବା ପଥରେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ୱରୋଦୟ ।

ଦେ. ବି—ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ; ଛନିଆଁ—
Sudden fright.

ତରଛରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଅତଛିଆ (ଖାଡ଼ା)—
Tarachhariā Terrific; frightful.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତରଚ୍ଛା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରାସ)—ତରଛ (ଦେଖ)
Tarachhā Tarachha (See)

ତରଚ୍ଛା(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରାସ)—
Tarachhā(chhe)ibā ହଠାତ୍ ଭୟ ଜନ୍ମାଇବା; ଡରାଇବା—
तरसाना, तिरसाना, त्रसाना, To cause sudden fright.

ତରଚ୍ଛିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ; ତ୍ରସୁର)—
Tarachhiā ୧ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ ଦ୍ୱାରା ବିହ୍ୱଳ—
তরাসিয়া 1. Frightened; terrified.
त्रसित, डरपोक ୨ । ହଠାତ୍ ଭୀତି-ଉତ୍ପାଦକ—
1. Frightening; terrific.
୩ । ଡରୁଆ; ଭୀରୁ; ଭୟାତୁର—3. Timid.

ତରଚ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରାସ)—
Tarachhibā ତ୍ରସ୍ତ ହେବା; ହଠାତ୍ ଭୟ ପାଇବା—
To take sudden fright; to be frightened.

ତରଜନ— ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ତର୍ଜନ (ଦେଖ)
Tarajana Tarjana (See)
তরজন ଶୁଣିଲେ କଉରବୁ କର ତରଜନ ।
तरजन କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
(ତରଜନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଜନ ଗରଜନ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ)—
Tarajana garajana ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ (ଦେଖ)
Tarjana garjana (See)

ତରଜମା—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ତର୍‌ଜୁମା)—୧ । ଭାଷାନ୍ତରୀକରଣ;
Tarajamā ଅନୁବାଦ—1. Translation.
তরজমা ୨ । ଭାଷାନ୍ତରିତ ବା ଅନୂଦିତ ବିଷୟ—
तरजुमा 2. Translated matter.
(ତରଜୁମା, ତର୍ଜମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଜା— ଦେ. (ସଂ. ତର୍ଜନା)—ତର୍ଜନା; ଗାଳିମନ୍ଦ—
Tarajā 1. Admonition.
तरजना ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯେ ତର୍ଜନା କରେ; ତର୍ଜକ—
1. Admonising; one who rebukes; reproaching.
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ; ତର୍ଜିତ —2. Excited.

ତରଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ତର୍ଜିବା; ଧମକାଇ
Tarajibā ଗାଳି ଦେବା—1. To threaten and abuse.
তরজা
तरजना ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To threaten.
ନଅଲି ଯାଉଛେ ପାଟକେ ପ୍ରସୂନ
କାମୀଙ୍କି ତରଜେ ଯେସନେ କାମ-ତୂଣ— । ରାଧାନାଥ, ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

ତରଜୁତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତର୍‌ଦ୍ଦୁଦ୍) (କଟକୀଆ)—୧ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Tarajut 1. Settlement; arrangement.
তরদ্দুদ ୨ । ଚର୍ଚ୍ଚା—
तरद्दुद 2. Discussion; treatment.
(ତରଦ୍ଦୁଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ —
3. Preservation; looking after.
୪ । ଚିନ୍ତା; କଳ୍ପନା—4. Centemptation; thought.

ତରଜୁତ୍ ଆବାଦ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ତରଦ୍ଦୁଦ୍ + ଅ. ଆବାଦ୍)
Tarajut ābād karibā (କଟକୀଆ) କୌଣସି ଜମିକୁ ରକ୍ଷଣା-
তরদ্দুদআবাদকরা ବେକ୍ଷଣ କରିବା ଓ ଚାଷ କରିବା—To
तरद्दुद आबाद करना preserve and cultivate a plot of land; to properly look after or take care of a property.

ତରଟା—ଦେ. ବି—ତରାଟ (ଦେଖ)
Taraṭā Tarāṭa (See)

ତରଡଙ୍ଗ(ଙ୍ଗା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ)—୧ । ତରତରିଆ;
Taradaṅga (ṅgā) ଚପଳ—1. Hasty; fickleo.
(ତରଡଙ୍ଗିଆ, ତର୍ଡଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ତରଡଙ୍ଗୀ
ତରଡଙ୍ଗେଇ
ତର୍ଡଙ୍ଗୀ
ତଡଙ୍ଗେଇ
—ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଯେଉଁଲୋକ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ମନରେ ରଖି ନ ପାରେ; ଅଧୀର—
2. Impatient; prone to babble out secrets.
୩ । କ୍ଷୀଣ; କୃଶ—3. Emaciated; delicate.
୪ । ଟାଳଟୁଳିଆ; ଭଣ୍ଡ—4. One who puts off another person on various excuses.

ତରଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ନାମ—ଧାର୍ଘ ପଟୋଳିକା)—ଜଣେ ପର
Tarardā ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତା ଓ ତାହାର ଫଳ; ତୋରଡ଼ା—
তরুই, পরোল, কুন্দুরীকী A cucurbitacious creeper and its fruit.
कुन्दुरि
ତେ—ତୋଣ୍ଡକାୟୁ [ଦ୍ର— ଏହା ସ୍ୱାଦଭେଦରେ ଦୁଇପ୍ରକାର; ଯଥା—ମଧୁର ତରଡ଼ା (Luffa Ægytiaca) ଓ ପିତାତରଡ଼ା (Luffa Amara) । ମଧୁର ତରଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ; ମାତ୍ର ପିତାତରଡ଼ା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ପାଚିଲା ଶୁଖିଲା ତରଡ଼ାର ଉପରର ଚୋପା ସଢ଼ିଗଲା ପରେ ଏହା ଭିତରୁ ଯେଉଁ କରଡ଼ା ଜାଲୁଜାଲୁଆ ଅଂଶ ବାହାରେ ତାହାଦ୍ୱାରା ଦେହ ଘଷିଲେ ଦେହରୁ ମଇଳା ଛାଡ଼ିଯାଏ ।]

ତରଣ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା + ଭାବ. ଅନ)—
Taraṇa ୧ । ପାରଗମନ; ପାରହେବା; ଅତିକ୍ରମଣ—
1. Act of crossing over; passing over.
୨ । ପ୍ଳବନ; ପହଁରିବା—2. Swimming.
୩ । ଦେଶାନ୍ତର ଗମନ—3. Going abroad.
୪ । (+କରଣ ଅନ) ଭେଲା—4. Raft.
୫ । ଡଙ୍ଗା—5 Boat.
୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—6 Heaven.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନୃ

୭ । ନିସ୍ତାର; ଉଦ୍ଧାର—7. Deliverance.
ଦେ. ବି—୧ । ଝିଣ୍ଟି; ଯାଉ—1. Gruel.
୨ । ପିଠା କରିବା ସକାଶେ ବଟା ଯାଇଥିବା ପିଠଉ—
2 Dough; paste made from grains for making cakes.

ତରଣି—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ+କରଣେ. ଅନି)—୧ । ନୌକା—
Taraṇi 1. Boat.
୨ । ଭେଲା—2. Raft.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନି) ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.
୪ । କିରଣ—4 Ray; beam of light.
୫ । ଘିକୁଆଁରି (ଗୁଳ୍ମ) (ଦେଖ)
5. Ghikuāṅri (plant) (See)
୬ । ସେବତୀ ଫୁଲ—6. Rosa Moschata (flower).
୭ । ତାମ୍ର—7. Copper.
୮ । ଅରକ ଗଛ—8. Calotropis Gigantia.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—1. Fleet.
୨ । ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—2. Delivering.
ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ—
Name of a ship sailing on the sea in ancient times.
(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)

ତରଣିଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଣି=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯମୁନା ନଦୀ—
Taraṇijā The river Jamunā.

ତରଣି ରତ୍ନ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ—ପଦ୍ମରାଗମଣି—
Taraṇi ratna Ruby.

ତରଣିସୁତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରଣି=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ସୁତ)—
Taraṇi suta ୧ । ଶନି—1. Planet Saturn.
ତରଣିକୁମାର, ତରଣିତନୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଯମ—2. Jama, the God of Death.

ତରଣିସୁତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରଣି+ସୁତା)-ଯମୁନା ନଦୀ—
Taraṇi sutā The river Jamunā.

ତରଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି. (ତରଣି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taraṇi (etc) ୧ । ତରଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
1. Taraṇi etc. (See)
୨ । ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)—2. Sthaḷa kamaḷa (See)
୩ । ଘୃତକୁମାରୀ (ଦେଖ)—3. Ghṛuta kumārī (See)

ତରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅଣ୍ଡ)—
Taraṇḍa ୧ । ନୌକା—1. Boat.
୨ । ଭେଲା—2. Raft.
୩ । ତେରେଣ୍ଡା; ମାଛ ଧରିବା ବନଶୀର ସୂତା ବା ଜାଲର ସୂତା ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା କାଠି ବା ସୋଲ (ଯାହା ମାଛ ଧରିବା ସମୟରେ ପାଣିରେ ଭାସେ)—
3. A float of a fishing line or net.
୪ । ଦେଶବିଶେଷ—4. Name of a country.
୫ । ଡଙ୍ଗା ବୋହିବା ଦଣ୍ଡ; ଆତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Long pole with which a boat is propelled.

ତରଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି. (ତରଣ୍ଡ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ)—
Taraṇḍaka ୧ । ତେରେଣ୍ଡା—1. A float of a fishing line.
୨ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
2. Name of a place of pilgrimage.

ତରତ୍ସମନ୍ଦୀୟ—ସଂ. ବି—ବେଦର ପାବମାନ ସୂକ୍ତର ଅନ୍ତର୍ଗତ ସୂକ୍ତ ବିଶେଷ—Name of a vedic hymn.
Tarat-samandiya
[ଦ୍ର—ଅପ୍ରତିଗ୍ରାହ୍ୟ ଧନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ବା ନିଷିଦ୍ଧ ଅନ୍ନ ଭକ୍ଷଣ କଲେ ଏ ସୂକ୍ତ ଜପ କରି ଉକ୍ତ ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତରତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତର+ତମ)—
Taratama ୧ । ନ୍ୟୂନାଧିକ; କମ୍ ବେଶୀ—
(ତାରତମ୍ୟ—ବି) 1. More or less.
୨ । ଛୋଟ ବଡ଼—2. Large and small.
ସଂ. ବି—୧ । ସାନ ବଡ଼ ଭେଦ ଜ୍ଞାନ—
1. Knowledge of distinction; discrimination.
୨ । ଇତସ୍ତତଃ କରିବା—2. Hesitation.
୩ । ସଂଶୟ—3. Doubt.

ତରତର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ, ତ୍ୱର)—୧ । ଅଧୀର—
Taratara 1. Impatient; agitated.
(ତରତରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସ୍ଥିର; ଚପଳ—
তরতর, তাড়াতাড়ি 2. Restless; fickle.
तुरतुरा, तुरतरिया ୩ । ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ; ଭ୍ୱରାନ୍ୱିତ; ସମୟାଭାବରୁ ବ୍ୟସ୍ତ—
3. Busy for want of time; hasty.
୪ । ଯେ ସମ୍ୟକ୍ ବିବେଚନା ବା ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—4. One who acts hastily without mature consideration.
୫ । ଯେ ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି ଯାହା ମନକୁ ଆସେ ତାହା କହି ପକାଏ—5. One who speaks out without mature consideration.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ; ସତ୍ୱର—
1. Hastily; in haste; hurriedly.
ବଜାଇ କମ୍ବୁବର ବାହୁଡ଼େ ତରତର ତରଳ ତର୍ଜ୍ଜୁ କାଣି ।
ଉପ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ଅସ୍ଥିର ଭାବରେ —2. Restlessly.

ତରତିବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ନିୟମ; କ୍ରମ; ଧାରା—
Taratib 1. Order; succession.
(ତର୍ତିବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତି —
তরতীব 2. Ordered sequence of things.
तरतीब ବିଣ—୧ । କ୍ରମିକ—1. Successive; serial.
୨ । ଧାରାବାହିକ—2. Consecutive.

ତରତିବ୍ ନମ୍ବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତରତିବ୍+ଇଂ. ନମ୍ବର୍)—
Taratib nambar କ୍ରମ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର କ୍ରମିକ
তরতিব নম্বর ସଂଖ୍ୟା—Serial number of
तरतीब नम्बर anything.

ତରତୁଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ତରଜୁତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taratud (etc) Tarajut etc (See)
(ତରଦୁଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତର ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଭଣ୍ଡାଏ; ଭଣ୍ଡ—
Tara.diā One who puts off another on various excuses.

ତରଦିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ରଦ କରିବା—
Taradid 1. Nullification.
তরদিদ ୨ । ଖଣ୍ଡନ—2. Refutation.
तरदीद ୩ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—3. Reply; rejoinder.

ତର ଦେଖା(ଖୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Tara de(khākhe)ibā Tara kārdhibā (See)
(ତର ଦେବା; ତର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରନ୍ତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ)—
Taranta ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The river.
୨ । (+କରଣ. ଅନ୍ତ) ଭେଲା—2. Raft.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ) ବେଙ୍ଗ—3. Frog.
୪ । ଚେରେଣ୍ଡା—4. A float for the fishing line.
୫ । ରାକ୍ଷସ—5. A demon; monster.

ତରନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taranti ତରଣୀ; ନୌକା - Boat.

ତରପ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ)—ତରଫ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tarapa (etc) Tarapha etc (See)

ତରପଣ—ଗ୍ରା. (ତଦ୍ଭ) ବି. (ସଂ. ତର୍ପଣ)—ତର୍ପଣ (ଦେଖ)
Tarapaṇa Tarpaṇa (See)
তর্পন, তরপন ସ୍ନାନ ତରପଣ ସେ ସେହିଠାରେ କଲେ ।
तरपन କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ତରପଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. [୬ଷ୍ଠୀ ତତ; ତର=ପାରଗମନ (ନଦୀର)+
Tara paṇya ପଣ୍ୟ+ଶୁଳ୍କ]—ନଦୀ ପାର ମାଶୁଲ—Ferry-toll; payment made to the ferryman.

ତରଂପଦୀ—ସଂ. ବିଣ (ତର=ତରଣଯୋଗ୍ୟ+ପଦ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍;
Tara padī ୧ମା. ୧ବ)—ସନ୍ତରଣପଟୁ ଲିପ୍ତପଦବିଶିଷ୍ଟ (ହଂସାଦି)—
Web-footed (swan etc.)
ସଂ. ବି—ହଂସାଦି ଲିପ୍ତପଦବିଶିଷ୍ଟ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ—
Webfooted aquatic birds; Nattatores; (e.g. swan).

ତରଫା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ.)—ତରଫା (ଦେଖ)
Tarapā Taraphā (See)

ତରଫ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତରଫ୍)—୧ । ପକ୍ଷ—
Tarapha 1. Party.
(ତରପ, ତର୍ପ, ତର୍ଫ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଯଥା— ହାକିମ କାହା ତରଫକୁ ଟଳି ନାହାନ୍ତି ।]
তরফ ୨ । ଦିଗ—2. Direction.
तरफ (ଯଥା—ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବ ତରଫରୁ ଉଇଁଲେଣି ।)
୩ । ସୀମା—3. Boundary.
(ଯଥା—କଟକ ସହରର ଦକ୍ଷିଣ ତରଫରେ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀ ।)
୪ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳ—
4. Proximity; a tract of a country
(ଯଥା—କଲିକତା ତରଫରେ ଏବେ ଭାରି ବର୍ଷା ହୋଇଅଛି ।)
୫ । ପାଖ; ପାର୍ଶ୍ୱ; କଡ଼—5. Side.
(ଯଥା—ମୋ ବାଆଁ ତରଫ ଅଙ୍ଗ ବଥାଉଛି ।)
ଦେ. ବିଣ.—ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—Working or appearing on behalf of; representing.
(ଯଥା—ସେ ଜମିଦାରଙ୍କ ତରଫ ଗୁମାସ୍ତା ।)
ଦେ. ଅବ୍ୟୟ—(କଚେରିଆ ଭାଷା) ପକ୍ଷରୁ—
On behalf of.
(ଯଥା—ନବହର ମିଶ୍ର, ମହାଜିସ୍ 'ତରଫ' ନାବାଳଗ ।)
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ । ତ ।, ଯଥା— ଅମୁକ ମହାଜିସ୍ । ତ । ଅମୁକ ନାବାଳଗ ।]

ତରଫଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା.)—୧ । ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷାବଲମ୍ବୀ—
Taraphadār 1. Partisan; belonging to one party.
তরফদার **तरफदार** ୨ । ପକ୍ଷପାତୀ—2. Partial.
(ତରପଦାର୍ —ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । କୌଣସି ପକ୍ଷରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—
(ତରଫଦାର—ବି) 3. Representing one of the parties.
୪ । ଏକ ପକ୍ଷର ଅଧିକାରୀ ବା ମାଲିକ—
4. The chief person of one party.
ବୈଦେ. ବି.—ମୁସଲମାନ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ରାଜସ୍ୱ କର୍ମଚାରୀ ଓ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
A title in Bengal given under Mahomedan rule to a Zamindar or Revenue officer in charge of certain tracts of a district.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ର	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ତରଫଦାର—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଏକ ପକ୍ଷକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି
Taraphadāri କରୁଥିବା (ବକ୍ତୃର); ପକ୍ଷପାତୀ; ଏକତରଫା—
তরফদারী Partial; expart^e.
तरफदारी (ଯଥା—ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ବସି ତରଫଦାର ବକ୍ତୃର
(ତରଫଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ ।)
ବୈଦେ. ବି.—୧ । ପକ୍ଷପାତୀ ବକ୍ତୃର; ପକ୍ଷପାତ; ପାତର ଅନ୍ତର—
1. Partiality.
୨ । ପକ୍ଷାବଲମ୍ବନ—2. Taking sides.

ତରଫ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର ଅନୁକୂଳତା
Tarapha dharibā କରିବା—1. To take sides.
তরফ লওয়া (ଯଥା—ଅପଣ ପଞ୍ଚାଏତରେ ବସି ତରଫ ଧର ବକ୍ତୃର
तरफ लेना କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।)
୨ । କୌଣସି ପକ୍ଷରେ ଭୁକ୍ତ ହେବା—
(ତରପ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To be enrolled in a party.

ତରଫ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତରଫ ଧରିବା (ଦେଖ)
Tarapha nebā Tarapha dharibā (See)
(ତରପ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଫ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତରଫ ଧରିବା (ଦେଖ)
Tarapha mārdibā 1. Tarapha dharibā (See)
(ତରପ ମାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ପାଖକୁ ବା ଦିଗକୁ
ଘୁଞ୍ଚିବା ବା ଢଳିଯିବା—2. To move to one
side or direction.
(ଯଥା—କାନ୍ଥଟି ପୂର୍ବତରଫ ମାଡ଼ିଛି ।)
୩ । କୌଣସି ଦିଗକୁ ଢଳିବା—
3. To incline to one side.

ତରଫ ସାନି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ. (ଅ.)—ତରଫଦାର (ଦେଖ)
Tarapha sāni Taraphadāri (See)
(ତରପସାନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଫା—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ତରଫ୍+ଫା.ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅ)—୧ । (ଅମୁକ)
Taraphā ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷାବଲମ୍ବୀ—1. Espousing the
cause of; dealing with the side of.
୨ । (ଅମୁକ) ଦିଗବ୍ୟାପୀ—
2. Extending to a quarter or quarters.
[ଦ୍ର—ଏହା ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
ଯଥା—ଏକତରଫା, ଦୋତରଫା; ଚଉତରଫା ।]

ତରବତ—ଦେ. ବଣ.—ତରତର (ଦେଖ)
Tarabara Taratara (See)
(ତରବର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାନ ଚଢ଼ିଗଲେ ହୋଇ ତରବର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ତରବାଁ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) କ୍ରି.—ତଲବାଁ (ଦେଖ)
Tarabān Talabān (See)

ତରବାର—ସଂ. ବି. (ତର=ଅଘାତ+ବୃ ଧାତୁ=ନିଯୋଗ କରିବା
Tarabāra କର୍ମ. ଅ)—ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା; କୃପାଣ—
Sword; scimitar.

ତରବାରି—ସଂ. ବି. (ତର+ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ)—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarabāri Tarabāra (See)

ତରବାଲ—ସଂ. ବି. (ତର+ବୃ ଧାତୁ+ଅ; 'ର' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ'
Tarabāla ଆଗମ)—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarabāra (See)

ତରଭୁଜ—ଦେ ବି.—(ସଂ. ତରମୁଜ; ଭୁଲ. ଫା. ତରବୁଜ୍)—
Tarabhuja କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାଦିବର୍ଗର ଜଳବହୁଳ ମିଷ୍ଟ ଲତାଫଳବିଶେଷ;
তরবুজ; তরমুজ ଖରଭୁଜ; ଖରଭୁଜା—Water-melon;
तरमुज Citrullus Vulgaris; Cucurbita Citrullus
(Kirtikar).
ତରବୁଜ, ତରମୁଜ, ତରୁଭୁଜ, ତରୁବୁଜ, ତରୁମୁଜ } ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଭୁଜ ଅମ୍ବ ପନସ ନାନା ଖାଦ୍ୟ ସମ୍ଭାର
ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର. କୀଚକବଧ ।

[ଦ୍ର—ଏଫଳର ଅଭ୍ୟନ୍ତର କେତେକାଂଶରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡପରି;
ପାଚିଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁଜବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ; ବାଲିଆ ଓ ପଟୁ ମାଟିରେ
ଏ ଲତା ଖୁବ୍ ମାଡ଼େ ଓ ଫଳେ ।]

ତର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥାଛଳରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭଣ୍ଡିବା—
Tara māribā To inveigle a person.

ତରମିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରମୀମ୍) (କଚେରୀ ଭାଷା)—
Taramim ୧ । ସଂଶୋଧନ—1. Correction; rectification.
তরমিম
तरमीम ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—2. Modification.
୩ । ଆଂଶିକଭାବରେ ଦାବୀକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା—
3. Rejection of a portion of a claim.
ବଣ—୧ । ସଂଶୋଧିତ—1. Corrected.
୨ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ—2. Modified.
୩ । ଆଂଶିକ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହୋଇଥିବା—
3. With a portion rejected; partially
rejected; rejected in part.

ତରମିମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରୀ)—୧ । ଦାବିର ପରିମାଣ କମାଇ
Taramim karibā ଦେବା—1. To modify the claim.
তরমিম করা ୨ । ଦାବିର କେତେକ ଅଂଶ ବାଜ୍ୟାପ୍ତ ବା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ
तरमीम करना କରିବା—2. To reject a part of the
claim.

ତରମିମ୍ ଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରମୀମ୍+ଇଂ. ଡିଗ୍ରୀ) (କଚେରୀ
Taramim digri ଭାଷା)—ବାଦୀ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିବା ଦାବୀର
তরমিম ডিক্রী ପରିମାଣ ବା ପ୍ରକାରକୁ ସଂଶୋଧିତ ବା ପରିବର୍ତ୍ତିତ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରାର୍ଦ୍ଧ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତଦୁତ୍ତର ଦ୍ୱିପକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

तरमीम डिगरी ତର ହାକିମ ଯେଉଁ ଡିଗ୍ରୀ ଦିଅନ୍ତି—Modified decree; decree passed by rejecting or modifying part of the claim.

ତରଳ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା, ବୋହିଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Tara̱la ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ. ଅଲ)—୧ । ପାଣିଆ; ଜଳପରି ପତଳା;
(ତରଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜଳୀୟ; ଦ୍ରବ—1. Fluid; liquid; watery.
ତରଳତା } ବି ୨ । ବାଷ୍ପୀୟ—2 Gaseous.
ତାରଲ୍ୟ } ୩ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ବିଗଳିତ—3. Melted; molten.
୪ । କମ୍ପମାନ—4. Tremulous.
୫ । ଟଳଟଳ; ଟଳମଳ ହେଉଥିବା; ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—
5. Unsteady; unstable; fickle; wavering; flickering.
୬ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଦୀପ୍ତିଶୀଳ—6. Glittering; flashing.
୭ । କାମୁକ—7. Lustful.
୮ । ଦୋଳାୟମାନ—8. Oscillating; waving.
୯ । ଖୋଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Empty.
୧୦ । ବହି ଯାଉଥିବା—10. Flowing.
୧୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—11. Wavy.
ସଂ. ବି—୧ । ହାର—1. Necklace.
୨ । ହାରର ମଧ୍ୟମଣି—
2. The central gem of a necklace.

ହାର ହାର ହୋଇ ତରଳକୁ ଯେନ ସୁରସରିତ ଅନୁସରି ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । ହୀରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Diamond.
୪ । ଲୁହା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Iron.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଚଞ୍ଚଳତା; ଚଞ୍ଚଳତା—
Unsteadiness; restlessness.

ବଢାଇ କମ୍ବୁବର ବାହୁକେ ତରତର ତରଳ ଚକ୍ଷୁ ନାଶି ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତରଳ ଜ୍ୟୋତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ=ଦୀପ୍ତିଶୀଳ+ଜ୍ୟୋତିଃ)—
Tara̱la jyoti ମଣିମୁକ୍ତାଦିରେ ଝଟକୁ ଥିବା ତେଜ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କାନ୍ତି—
Shining lustre.

ତରଳ ନୟନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ+ନୟନ)—
Tara̱la nayana ୧ । ଯେଉଁ ଆଖିର ଡୋଳା ଚଞ୍ଚଳ ଏଣେତେଣେ
(ତରଳ ଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଲୁଥାଏ—1 Eyes with tremulous pupils.
୨ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—2. Name of a Sanskrit metre.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଆଖି ଡୋଳା ଚଞ୍ଚଳ—
Having tremulous pupils; casting tremulous glances.

ତରଳ ନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରଳ+ନୟନ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tara̱la nayanā ଆ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଚକ୍ଷୁର ଡୋଳା ଚଞ୍ଚଳ
ତରଳନୟନା, } ଅନ୍ୟରୂପ ବୁଲୁଥିବାରୁ ଚାହିଁବା ଭଙ୍ଗୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ
ତରଳଲୋଚନା } ମନୋହର ହୁଏ; ତରଳାକ୍ଷୀ;
ଚଳାପାଙ୍ଗୀ—(a woman) With lustful or tremulous pupils; with wanton glances.

ତରଳ ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ+ପଦାର୍ଥ)—ଜଳୀୟ ବା ଦ୍ରବ
Tara̱la padārtha ପଦାର୍ଥ—Liquid; fluid.
[ଦ୍ର—ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ଅନୁସାରେ ପଦାର୍ଥମାନ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—ଘନ, ତରଳ ଓ ବାୟବୀୟ ।]

ତରଳ ମତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରଳ+ମତି)—
Tara̱la mati ଯାହାର ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ; ଲଘୁଚିତ୍ତ—
Fickle; weak-minded; of unsteady mind.

ତରଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରଳିବା; ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେବା—
Tara̱la hebā 1. To become liquid.
୨ । ତରଳ ଝାଡ଼ା ହେବା—
2. To pass liquid stools.
[ଦ୍ର—ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେଲେ ପେଟ ତରଳ ହେଲା ବା ତରଳିଲା ବୋଲି ଲୋକେ କହି ଥାଆନ୍ତି; ମାତ୍ର ଫଳତଃ ପେଟ ତରଳ ନ ହୋଇ ପେଟରେ ଥିବା ମଳାଦି ତରଳଭାବ ଧାରଣ କରେ ।]

ତରଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
Tara̱lā Tarar̤ā (See)
ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମର ଗୋଟିଏ ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟର ନାମ—
Name of an estate in the district of Ganjam.
ସଂ. ବି—୧ । ମଦ୍ୟ—1 Wine.
୨ । ମହୁମାଛି—2. Bee.
ସଂ. ବିଣ. (ତରଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତରଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଚଞ୍ଚଳା—
Feminine of Tara̱la.

ସ୍ତନାଙ୍କୁରେ କାନ୍ତେ ଦୋଳଇ ମୋତିମାଳା ତରଳା ।
ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ତରଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତରଳ; ତରଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ-
Tara̱lā(̱le)ibā ରୂପ)—୧ । ଦ୍ରବ କରିବା—
गलाना 1. To melt; to liquify; to cause a
पिघलाना solid matter to melt.
୨ । କୋମଳ କରାଇବା—2. To mollify; to soften.
୩ । ହୃଦୟରେ ଦୟା ଜାତ କରାଇବା—3. To elicit sympathy or pity from one's heart.
୪ । ହୃଦୟକୁ ଅସ୍ଥିର ବା ଚଞ୍ଚଳ କରାଇବା—
4. To cause mental unrest; to afflict.

ତେରଛର ଗୃହେଁ ଦେବାକୁ ତରଳାଇ ଦେଉଛ—କଳାକଳେବର ।

୫ । ଭାଙ୍ଗିବା; ନାଶ କରିବା; ଲଘୁ କରିବା—
5. To break; to ruin; to lessen.

୧	ର	ଜ	ୠ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ଢ଼	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଥ	●	ନ

ତରଙ୍ଗାରମ୍ଭଙ୍କ ଭାଷା ତରଳାଇ ସ୍ପର୍ଶ ଅଶା—
କବିସମ୍ରାଟ୍. ଯଶୋଧରଚମ୍ପୂ ଡ. ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ]

ତରଳଅ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ତରଳତ)—୧ । ପତଳା ଓ ଜଳୀୟ—
Taralia 1 Thin and watery.
୨ । ଈଷତ୍ ତରଳ—2. Semi-liquid.
[ଯଥା—କାଲି ରାତିରେ ଡାକ୍ତର ଦୁଇଟା ତରଳଅ ଝାଡ଼ା ହେଲା ।]
୩ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ତରଳିତ—3. Liquefied; melted.

ତରଳିକା—ସଂ.ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଳ + ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—ଚଞ୍ଚଳା—
Taralika Fickle; wavering.
ସଂ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ହାର—1. A kind of necklace.
୨ । କାଦମ୍ବରୀ ଉପନ୍ୟାସର ସଖୀବିଶେଷ—2. Name of a young lady in the story of Kādambarī.

ତରଳିତ—ସଂ. ବଣ (ତରଳ + ଇ = ତରଳି, ନାମ ଧାତୁ + କର୍ମ.ତ)—
Taralita ୧ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ବିଗଳିତ—1. Melted; molten.
୨ । କମ୍ପିତ; ଚଞ୍ଚଳିତ—2. Tremulous, trembling.
୩ । ତରଙ୍ଗାୟିତ—3. Wavy.
୪ । ବିସ୍ତାରିତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—4. Extended; expanded

ତରଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତରଳ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Taraliba ୧ । ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେବା; ତରଳ ହେବା—
তরলা, গলা **पिघलना** 1. To be melted; to melt.
ଶିରପେଞ୍ଚ ଯାହା କଣ୍ଠ ଧନ ଅଟନ୍ତି
ତରଳେ କରକା ପ୍ରାୟେ କାଳତନ୍ତ୍ରେ—ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।
୨ । (ହୃଦୟ) ଚଞ୍ଚଳ ବା ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. (heart) To become restless.
ମୋହନପରଶେ ଭବଂଶୀର ମନ ତରଳଗଲା ନିତାନ୍ତ—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।
୩ । (ହୃଦୟ) ଦୟାର୍ଦ୍ର ହେବା; ନରମ ବା କୋମଳ ହେବା—
3. (heart) To become soft or pitiful; to become mollified.
୪ । ବିଚଳିତ ହେବା—4. To waver.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତରଳୀକୃତ—ସଂ. ବଣ (ତରଳ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥରେ ଚ୍ୱି; ଈ+କୃତ)—
Taralikruta କଠିନ ଅବସ୍ଥାରୁ ତରଳ ଅବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିବା—
Liquefied; molten.

ତରୱାର—ଦେ. ବି—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarawāra Tarabāra (See)
তলবার ମାଇଙ୍କ ଧଣ୍ଡା ଟମକ ନିଶାଣ
तलवार ଢାଲ ତରୱାର କଟାରି ପୁଣ—ବ୍ରଜନାଥ.ସମରତରଙ୍ଗ ।
(ତରୱାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରସ୍—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ + ଭାବେ ଅସ୍)—୧ । ବେଗ; ଗତି—
Taras 1. Velocity; speed.
୨ । (+କରଣେ. ଅସ୍) ବଳ—2. Strength.
୩ । ରୋମ—3. The down of the body.
୪ । ଭେଲା—4. Raft.
୫ । (+କର୍ମ ଅ) ତୀର; ରୋଧଃ; ତଟ—5. Shore; bank.
୬ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାନର (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6 Monkey.
ସଂ. ବଣ— ୧ । ବେଗବାନ୍—1. Speedy; swift.
୨ । ବଳଶାଳୀ—2. Strong.
କ୍ରି. ବଣ—ଶୀଘ୍ର—Sharp; quickly.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ତ୍ରସ୍ତ; ଭୀତ—Frightened.

ତରସ—ସଂ. ବି (ତରସ୍ = ବଳ + ସଙ୍କଳ୍ପାର୍ଥରେ ଅ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବଳଲାଭ ହୁଏ ।)—ମାଂସ—Flesh; meat.
Tarasa
ସଂ. ବଣ—ବେଗଯୁକ୍ତ—Fleet; swift.
ଦେ. ବି—୧ । ମାନସିକ ଶାନ୍ତି—1. Mental peace.
୨ । ମାନ; ସମ୍ଭ୍ରମ—2. Honour; respect.
୩ । ଆଶା; ପ୍ରାପ୍ତି-ଆଶା—3. Hankering after a thing; hope of acquisition.
ପୁରନ୍ଦର-ମଣି ଶ୍ୟାମେ ଅଛୁ ମୋ ତରସ—କବିସମ୍ରାଟ୍. ଯଶୋଧରଚମ୍ପୂ ଡ. ଗୀତ ।
୪ । (ସଂ.ତ୍ରାସ) ଭୟ—Fear.
ଅଜର ସମ୍ପଦ ହରଷ ତରସ ସବୁର. ପ୍ରତ—ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୫ । ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—5. Restlessness.
ବହେ ସଦା ତରସ ସହିତ ଦାସ ହେବ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—Quickly.
ତୃପ୍ତ ହେବାରେ ତରସେ ଗେଲା ଶ୍ରୀମୁଖ ସାରସ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।

ତରସର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅବ୍ୟୟ—ଅତି କଷ୍ଟରେ—
Tarasar With a great difficulty.

ତର ସହିବା—ଦେ.ବି—୧ । ସମୟ ହେବା; ବେଳ ଅଣ୍ଟିବା; କାଳ ପାଇବା—1. There being sufficient time.
Tara sahibā
(ଯଥା—ଇସ୍କୁଲ ଅଛି ଟୋକାଙ୍କୁ ମୁଠାଏ ଖାଇବା ପାଇଁ ତର ସହେ ନାହିଁ)
୨ । କିଛିକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବାର ସୁବିଧା ହେବା—
2. Affording to wait for some time.

ତରସ୍ତ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବଣ (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ)—୧ । ଭୀତ—
Tarasta 1. Frightened; alarmed.
ତରସ୍ତ ହୋଇଣ ଭ୍ରମରମାନେ ଦେଲେ ଉଡ଼ାକ ମେଘଙ୍କରେ ଗୁଣି—
ଓଡ଼ିଆ. ଲୀଳାବତୀ ।
୨ । ଭୟବ୍ୟସ୍ତ; ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ—
2. Struck with fear.
୩ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—3. Hurried.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ଵିତ୍ଵ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ-ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ୍ରଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ—1. Hastily; hurriedly; helter-skelter.

ତର ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର+ସ୍ଥାନ)—୧ । ନଦୀ ପାର ହେବାର ଘାଟ—1. Ferry-ghat; wharf.
Tara sthāna
୨ । ଯେଉଁଠାରେ ନଦୀ ପାର ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଓହ୍ଲାନ୍ତି—2. A landing place.

ତରସ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତରସ୍=ବେଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଦ୍ରୁତଗାମୀ; ବେଗବାନ୍—1. Fleet; swift
Taraswān
(ତରସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ବଳଶାଳୀ—2. Powerful; strong; mighty.

ତରସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତରସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ତରସ୍ୱାନ୍ (ଦେଖ)—1. Taraswān (See)
Taraswi
(ତରସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Sick; ailing.
ସଂ ବି—୧ । ବାୟୁ—1. Air.
୨ । ଗରୁଡ଼—2. The mythological bird-king who carries Bishṇu on his back.
୩ । ପତ୍ରବାହକ; ହରକରା—3. A courier.

ତରା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ତାରା)—ତାରା; ନକ୍ଷତ୍ର—1. Star.
Tarā
तराइ
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରାତ୍ରି—2. Night.
(ଯଥା—ମୁଁ ତରାତରା ନ ମାନି ଏଠାରେ କାମ କରୁଛି ।)
୩ । (ସଂ. ତାରା) ଆଖିର ତାରା ବା ଡୋଳା; ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ—3. The pupil of the eye.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛେଲିବା—Scraping off.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତୀର)—ନଦୀତଟ; କୂଳ—Bank; shore.
(ଯଥା—ନଈତରା=ନଦୀକୂଳ ।)

ତରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା; ହିନ୍ଦୀ. ତାର ଧାତୁ; ଯେଉଁମାନେ ନୌକାଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କୁ ପାର କରନ୍ତି)—୧ । କେଉଟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—1. The family-title of some fishermen.
Tarā(re)i
তরাই
तराई, तिराह
୨ । ନାଉରିଆ—2. Boatman.
୩ । (ସଂ ତଳ) ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶରେ ଥିବା ଜଳାର୍ଦ୍ର ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ—3. Tarai; damp country at the foot of the Himalayas.
[ଦ୍ର—ଏହା ଜଙ୍ଗଲମୟ ଓ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ।]

ତରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି ('ତରିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ମୁକ୍ତ କରାଇବା; ଉଦ୍ଧାର କରାଇବା—To cause to be delivered or rescued.
Tarā(re)ibā
ନ ସ୍ୱୟଂ ତରାଇବ ରେ ପିତା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ୟ ।

ତରାଜ(ଜୁ)—ବୈଦେ. ବି (ଫା; ତୁଲ. ସଂ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ନାରାଚୀ; ବେ. ଭାଷା)—ତକ୍ତି; ତଉଲିବା କାଠି ଓ ପଲ୍ଲା; ତୁଳା-ଯନ୍ତ୍ର—A pair of scales; a balance.
Tarāja(ju)
তরাজু
तराज्रु
ମୁଁ ତରାଜୁରେ ସବୁ ତୁଳନ ହେଉଛି—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ତରାଟ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ତାରାବର୍ତ୍ତି) ଟଗର (ଦେଖ)—Ṭagara (See)
Tarāṭa
(ତରଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଠ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ତୋଳ ତରାଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
তগর
टगर
୨ । (ସଂ. ତାରାଟ, ତାରାବର୍ତ୍ତିନ ତୁଲ. ଇଂ. ଷ୍ଟେଅର୍)—ଆଖିଡୋଳା ବୁଲାଇ ଚାହିଁବା; କଟାକ୍ଷପାତ;—2. Ogling; a leer; a side-glance.
তাক
ताक
୩ । ଆଖିର ଡୋଳାକୁ ବିସ୍ତାର କରି ଚାହିଁବା; କଟମଟ ଚାହାଣି—3. Arch-look; a look with the pupils stretched; glaring look; stare.
୪ । ସ୍ଥିରନେତ୍ର ହେବା; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱନେତ୍ର ହେବା—4. The state of the pupils being upturned.

ତରାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତାରାଟ; ତୁଲ. ଇଂ. ଷ୍ଟେଅର୍; ଏ ଶବ୍ଦ ଆଖି ତରଟିବା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—୧ । ଆଖିର ଡୋଳାକୁ ବିସ୍ତାର କରି ଚାହିଁବା; କଟାକ୍ଷପାତ କରିବା; କଟମଟ କରି ଚାହିଁବା—1. To stare; to glare at.
Tarāṭibā
কটমটকরে তাকান
ताकना, तरेरना
ଏହା କହି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତରାଟି ଅନାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୨ । ଆଖି ଖୋସିବା—2. To have the pupils of one's eyes turned towards the upper eyelids.
ଜଗୁଡ଼ଅ ଆଖି ବରଟେଇ ତରାଟି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ କରିବା—3. To frown.

ତରାଟି ମରାଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ତରାଟିବା ଓ ମରାଟିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ; ସହଚର)—୧ । କଟମଟ କରି ଚାହିଁ; କଟାକ୍ଷପାତ କରି—1. Staring; glaring at.
Tarāṭi marāṭi
(ତରାଟ ମୁରାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବାବଣା ମୋ ଅଙ୍ଗକୁ ତରାଟି ମରାଟି ଚାହିଁଲ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି କରି—2. Frowningly.

ତରାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ତରବାରି; ଖଣ୍ଡା—Sword.
Tarārḍi

ତରାତର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ନଦୀ) ଦୁଇ କୂଳ ଉଛୁଳି ପଡ଼ୁଥିବା ପ୍ରକାରେ—(river) Overflowing the banks.
Tarātar
(ଯଥା—ନଈ ତରାତର ବଢ଼ିଅଛି ।)

ତରା ତାରିଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତାରା ଓ ତାରିଣୀ)—ତାରା ତାରିଣୀ (ଦେଖ) Tārā tāriṇī (See).
Tarā tāriṇī
(ତରା ତାରେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ ରୁ		ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଏ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ତ

ତରାନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି (ତର=ପାରଗମନ+ଅନ୍ଧୁ=ଜଳ)—
Tarāndhu ନୌକାବିଶେଷ; ତଳ ସମତଳ ଥିବା ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା—
Big flat-bottomed boat.

ତରାବଟ—ଦେ. ବି (ପା. ତର୍=ଆର୍ଦ୍ର, ଓଦା)—୧ । ଆର୍ଦ୍ରତା—
Tarābaṭ 1. Wetness.
तरावट ୨ । ଶୀତଳତା—2. Coolness.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ଦେହକୁ ଶୀତଳ କରେ—
Cooling the body.
୨ । ତେଲିଆ; ଚିକ୍କଣ; ସ୍ନିଗ୍ଧ (ଖାଦ୍ୟ)—
2 Oily (food).
୩ । କ୍ଳାନ୍ତିନାଶକ—3. Allaying fatigue.

ତରାବର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାରା ଓ ବର; ତାରକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Tarābara ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
ତରାବର କିରଣ ବିବର ତରଣ ନଖାଂଶୁ ସ୍ଫୁରଣେ ଶିଖ ଇରଣ ହେ ।
କବିସମ୍ରାଟ୍ କଶୋରଚମ୍ପୂ ୪. ଗୀତ ।

ତରାବରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରା)—ଚଞ୍ଚଳ; ତ୍ୱରିତ—
Tarābarā Hasty.
(ତୋରାବୋରା—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଲି ଗଲେ ଶିଖାଇବେ ପର
তাড়াতাড়ি ନଇଲେ ରେ କାହିଁପାଇଁ ଏତେ ତରାବରା ।
तड़ाक पड़ाक ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର—Quickly.

ତରାଲୁ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ+କରଣେ. ଆଲୁ)—ବଡ଼ ନୌକା; ନାଆ—
Tarāḻu Big flat-bottomed boat.

ତରାସ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତ୍ରାସ)—୧ । କିରଣ—
Tarās 1. Ray.
୨ । ଖରା—2. Sun's rays.
୩ । ତାପ; ତାତି—3. Heat; warmth.

ତରାସ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତ୍ରାସ) ୧ । ତ୍ରାସ; ଭୟ—
Tarāsa 1. Fright; fear.
তরাস ୨ । ଆଭା; ଆଲୋକ ଆଦିର ତେଜଃ—
तरास 2. The brilliance or lustre of a light.
ସାହିବେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ତରାସେ ସୁନ୍ଦର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ରସଗ୍ରନ୍ଥ ।
୩ । ଆଡ଼ାଣି; ପଙ୍ଖା ଆକାରର ଛତ୍ରବିଶେଷ—
3. A fan-shaped umbrella held up on the side of idols and Rajas to protect them from the slanting rays of the sun.
ଝରାଇଛି ପୁଣ୍ଡରୀକ ଛତ୍ରତଳେ ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ ତରାସ
ମାଳତୀ କୁସୁମ ନିକର ଗୁମ୍ଫର ଚାରୁଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ।
ବଣ୍ଡନାଥ. ବଡ଼ଠାକୁରମାସୃଣ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ରାଜା ଓ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆଦିରେ ଟେକା ହୁଏ ।]

ବୈଦେ. ବି (ପା. ତରାଶ୍=କର୍ତ୍ତନ)—
୧ । କଲମତରାଶ; କଲମ କାଟିବା ଛୁରି—
1. Pen-knife.
୨ । ତାସ୍ ଓ ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ରଙ୍ଗ କଟା ହେବା ପରେ ତାସ୍‌ର ଯେଉଁ ଅଂଶ ତାସ ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ରହିଯାଏ—
2. The pack of cards which are left in the hand of the holder after a portion of it is taken up in a game of cards.

ତରାସିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ନାପିତ; ଭଣ୍ଡାରୀ—
Tarāsiā 1. Barber.
୨ । ଭଣ୍ଡାରୀଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. A title given to barbers
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜା ବା ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ତ୍ରାସ ବା ଆଡ଼ାଣି ଟେକି ଧରେ—3. The bearer of the 'Trāsa' (side-umbrella) accompanying a king or idol in a procession.

ତରାସିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ .ତ୍ରାସ)—୧ । ତ୍ରାସିବା; ଭୀତ କରାଇବା—
Tarāsibā 1. To frighten; to alarm.
তরাসা ୨ । (ପା. ତରାଶ୍=କର୍ତ୍ତନ) ଛୁରିରେ କାଟିବା—
तरासना 2. To cut or scratch with a knife.
୩ । (ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି) ତେଜ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କିରଣ ଦେବା—
3. (the sun and the moon etc) To shine; to give light.
ସେତେବେଳକୁ ଜହ୍ନ ତରାସିଲାଣି—ସହକାର କାର୍ତ୍ତିକ ମାର୍ଗଶୀର ୧୯୩୦ ।

ତରି—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା+କରଣେ. ଇ)—୧ । ନୌକା-
Tari 1. Boat.
୨ । ଭେଳା—2; A raft.
୩ । ଲୁଗା ଆଦି ରଖିବା ପେଟରା ବା ପେଡ଼ି—
3. A box for keeping clothes.
୪ । ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଚଳ; ଲୁଗାର ଦଶୀ—4. The loose ends of the warp threads hanging at the ends of of a piece of cloth.
୫ । ଅବସ୍ଥା; ଦଶା—5. Condition.
ଦେ. ବିଣ—ନଈକୂଳ ଜମି; ଚରଜମି; ପଠା; ଯେଉଁ ଜମିରେ ନଈ ପାଣି ମାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଯାଇ ଥାଏ ଓ ପଟୁ ପଡ଼ିଥାଏ—
Silted land in the river-bed.
ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ପାରଗାମୀ—
Crossing over (a river).

ତରିଆଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ)—
Tariāṇa ଉଦ୍ଧାରଣକାରୀ; ତାରକ; ଯେ ତାରେ; ଯେ ପାରି କରେ
तरिया One who saves or carries another across.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନ୍ତର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଖାଠିଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି— ତରିବା; ଉତ୍ତରଣ—Crossing over.

ତରିକ—ସଂ. ବି. (ତରି+ଇକ)—
Tarika ୧ । କେଉଟ; ନାବିକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ତରୀର— 1. Boatman; sailor; ferry-man.
୨ । ଘାଟ ମାସୁଲ ଆଦାୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି— 2. Collector of ferry-toll.
୩ । ଭେଳା—3. Raft.

ତରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରି+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tarikā ତରି (ଦେଖ)—Tari (See)
তরিকা ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରୀକା)—୧ । ଢଙ୍ଗ; ପ୍ରକାର—
तरीका 1. Manner; mode.
୨ । ଚାଲିଚଳନ; ବ୍ୟବହାର—2. Conduct; behaviour
୩ । ଉପାୟ—3. Means.
୪ । (ଫା. ତରକା) ହିସ୍ସା; ଭାଗ; ଅଂଶ—4. Share.
୫ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସମ୍ପର୍କ—5. Connection; concern.
୬ । ସାହଚର୍ଯ୍ୟ; ଭାଗଦାରୀ—6. Partnership.

ତରିଜା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ତର୍ଜନ;
Tarijā ବଡ଼େଇ; ବାଲିଗି—1. Bragging; boasting.
କେଶବ ବୋଇଲେ ଅସ୍ଥେ ଧଜା ଭଣଜା,
କହୁଅଛୁ ଅସ୍ତ ଅଗେ ଏଡ଼େ ତରିଜା । ଜାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । କ୍ରୋଧ—2. Anger; wrath.
୩ । ପ୍ରଭାବ; ମହିମା—3. Power; might.
୪ । ଦ୍ୱେଷ—4. Envy.
୫ । ତେଜ—5. Glory.
୬ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—6. Pride; arrogance.

ତରିଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତରଣ୍ଡ)—୧ । ସମୁଦ୍ର ବା ନଦୀର ଗଭୀର ଜଳ
Tarinḍā ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲଙ୍ଗର ବା ବୁଡ଼ବାର ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଭାସମାନ
বয়া ଚିହ୍ନ; ବୟା—1. Buoy.
तरिंदा ୨ । ତେରେଣ୍ଡା (ଦେଖ) 2. Terendā (See)

ତରିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତରି+ଇତ)—ଅପର ପାରକୁ ନୀତ—
Tarita Carried over or across.
(ତରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରି ତରକାରି—ଦେ. ବି. (ଫା. ତରୀ=କଞ୍ଚା+ତରକାରୀ)—
Tari tarakāri (ସବୁଜତ)—କଞ୍ଚା ପରିବା—
তরি তরকারী Green kitchen-vegetables; greens.
तरी तरकारी

ତରିତା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରିତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—'ତରିତ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Taritā Feminine of Tarita.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତର୍ଜନୀ; ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଠି—
1. Index finger.
୨ । ରସୁଣ—2. Garlic.
୩ । ଗଞ୍ଜେଇ; ଭାଙ୍ଗ—3. Cannabis Sativa; Ganja; Indian hemp.

ତରିତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଇତ୍ର, ଇ ଆଗମ)—
Taritra ୧ । ନୌକା—1. Boat.
(ତରିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭେଳା—2. Raft.

ତରିବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତର୍ବୀୟତ)—୧ । ତାଲିମ୍; ଶିକ୍ଷା—
Taribat 1. Education; training.
তরিবত ୨ । ତାଡ଼ନା—2 Chastisement.
तर्बियत ୩ । ଉପଦେଶ—3. Advice; instruction.
୪ । ଭରଣପୋଷଣ; ପ୍ରତିପାଳନ— 4. Bringing up; support; maintenance.
୫ । ଚାଲିଚଳନ; ଆଚରଣ; ଚରିତ୍ର— 5. Conduct; character.
୬ । ଧାରା; ରୀତି—6. Rule; custom; practice.
୭ । ଭଦ୍ରତାନୁମୋଦିତ ବ୍ୟବହାର; ଅଦବ କାଇଦା— Etiquette.
୮ । ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି—8. Nature.
୯ । ଅଭ୍ୟାସ—9. Habit.

ତରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ)—
Taribā ୧ । ନଦୀ ଆଦି ପାର ହେବା; ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
তরা 1. To get over; to cross over;
तरना to pass over.
୨ । ରକ୍ଷା ପାଇବା; ପରିତ୍ରାଣ ପାଇବା— 2. To be saved or redeemed.
୩ । (ବିପଦାଦିରୁ) ମୁକ୍ତି ପାଇବା; ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା— 3. To escape from or overcome (a difficulty or danger).
ଦୁଃଖ ସମୁଦ୍ରରୁ ତରିଯିବ ସେହି ଭଲେ । ବୃନ୍ଦାବତୀ. ମହାଭାର., ବନ ।

ତରୀ—ସଂ. ବି ଓ ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଈ)—
Tarī ୧ । ତରି (ଦେଖ)—1. Tari (See)
୨ । ଗଦା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3 Mace.
୩ । ଧୂମ; ଧୂଆଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Smoke.
ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବଯୋଗ୍ୟଜଳଯାନ— A kind of sea-going vessel or ship used in ancient times.
(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)

ତରୀ ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍. ; ତରୀ+ଦନ୍ତ)—କେପଣୀ; ଅରିତ୍ର—
Tarī danta Oar.
ତରୀଦନ୍ତେ ଉଦେ ବାହନ୍ତି ତରଙ୍ଗ—ପ୍ରଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

ତରୀଷ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ+ଈଷ)—୧ । ଶୁଖିଲା ଗୋବର;
Tarīsha (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —1. Dried cowdung.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଭ୍ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତନ୍ ତନ୍ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍

୨ । ନୌକା; ନାବ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର) —2. Boat,
୩ । ଭେଳା; ପାଣିରେ ଭାସିବା ତକ୍ତା (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3 Raft; floating plank.
୪ । ସମୁଦ୍ର (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Ocean.
୫ । ବ୍ୟବସାୟ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Professon; trade.
୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—(ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Heaven.

ତରୁ—ସଂ. ବ (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା, **ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ** ହେବା; +ଉ; ଭୂଲ. ଉଁ. ତ୍ରୀ)—ଗଛ ବୃକ୍ଷ—Tree.
Taru

ତରୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ମେଢ଼ା (ଦେଖ)—
Taruā Merdha (See)
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) **ବ**—ଡଙ୍ଗା; କାଠ ବା ବାଉଁଶର ମୋଟା ଠେଙ୍ଗା—A cudgel of wood or bamboo.

ତରୁଆର—ଦେ. ବ (ସଂ. ତରବାର)—ଖଣ୍ଡା; କରବାଳ—
Taruāra Sword.
তরাল স୍ୱ.ଭ ତରୁଅର ଧାରରେ ଶଙ୍କର ଅରେ କୋହ୍ଲସଲେ ହାଣିରେ—
तरवरिया କବସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତରୁଆରି—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ତରବାର)—ଖଣ୍ଡା—
Taruāri Sword.
তরেয়াল ଅଣ୍ଟାରେ ଅଣ୍ଟେ ସେ ବାନ୍ଧିଲେ ତରୁଅରି—
नरवरिया କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ତରୁଆଳ(ଳି)—ଦେ ବ (ସଂ. ତରବାଳ)—ଖଣ୍ଡା—
Taruāla(li) Sword.
তরোয়াল, **तलवार**

ତରୁ ଜୀବନ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ଜୀବନ)—ଗଛର ମୂଳ ବା ଚେର—Root of a tree.
Taru jībana

ତରୁଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉନ)—୧ । ନବଯୁବା—
Taruṇa 1. Youthful; juvenile.
ତରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ନବ; ନବୀନ; ନୂତନ—2. New.
ତରୁଣତା, ତରୁଣତ୍ୱ }—ବି. ୩ । ସଦ୍ୟଃ; ଟଟକା—3. Fresh.
୪ । ଅପରିପକ୍ୱ—4. Unripe; raw.
୫ । କୋମଳ—5. Soft; tender.
୬ । ନବଜାତ—6. Newly born.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନବଯୁବକ—1. Youth; young man.
୨ । ବୃକ୍ଷାଦିର କୋମଳାଗ୍ର—2. Tender shoot of a tree.
୩ । ସ୍ଥୂଳ ଜୀରକ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A large variety of cumin seed.
୪ । ଏରଣ୍ଡ; ଗବ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Custard,
୫ । ଏକପ୍ରକାର ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A kind of jasmine.

ତରୁଣ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ ଜ୍ୱର)—
Taruṇa jwara ଜ୍ୱରର ନୂତନ ଅବସ୍ଥା—New fever.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଜ୍ୱର ୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହରୁ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ ତାକୁ ତରୁଣ ଜ୍ୱର କହନ୍ତି ।]

ତରୁଣତା—ସଂ. ବି. (ତରୁଣ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—
Taruṇatā ୧ । ନବୀନତା—1. Newness; freshness.
(ତରୁଣତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନବ ଯୁବାବସ୍ଥା—2. Adolescenc.

ତରୁଣ ଦଧି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ଦଧି)—
Taruṇa dadhi ୧ । ସଦ୍ୟୋଜାତ ଦହି; ସଜ ଘୋଳ ଦହି—
1. Fresh butter-milk.
୨ । ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ବସା ଯାଇଥିବା ଦହି; ପାଞ୍ଚ ଦିନର ପୁରୁଣା ଦହି (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Curd 5 days old.

ତରୁଣ ପୀଡ଼କା—ସଂ. ବି—ମନଃଶିଳା—
Taruṇa pitikā Red arsenic (Apte).

ତରୁଣ ବୟସ୍କ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରୁଣ+ବୟସ୍+କ)—
Taruṇa bayaska ନବଯୁବକ—
(ତରୁଣ ବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Adolescent.

ତରୁଣ ସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ସୂର୍ଯ୍ୟ)—
Taruṇa sūrjya ୧ । ବାଳସୂର୍ଯ୍ୟ; ନବୋଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ—
1. The newly risen sun.
୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The midday-sun

ତରୁଣାସ୍ଥି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ଅସ୍ଥି) (ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Taruṇāsthi ଜୀବ ଦେହର ଉପାସ୍ଥି ବିଶେଷ; ନରମ ହାଡ଼—
Cartilage; gristle.

ତରୁଣୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତରୁଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Taruṇī Feminine of Taruṇa.
ନବୀନା; ନବଯୌବନା—
Youthful; young (female).
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନବଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Young woman.
[ଦ୍ର—ଭାବପ୍ରକାଶ ମତରେ ୧୬ ଠାରୁ ୩୨ ବର୍ଷ ବୟସ୍କା ନାରୀ ତରୁଣୀ ।]
୨ । ଘୃତକୁମାରୀ; ଘିକୁଆଁରୀ—2. The succulent aloe; the Succotrine aloe.
୩ । ଧଳା ସେବତୀ ଫୁଲ—3. Rosa Muscata.
୪ । ସ୍ଥୂଳ କୃଷ୍ଣ ଜୀରକ—
4. A kind of large black cumin seed.
୫ । ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ—5. A medicinal plant;
Baliospermum Axillare.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳନ୍ତି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଳନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

୬ । ମେଘ ରାଗର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
6. Name of a subsidiary tune.

ତରୁ ତଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ତଳ)—ବୃକ୍ଷର ତଳ—
Taru tala — The ground under the branches of a tree.

ତରୁ ତୂଲିକା—ସଂ. ବି. (ତରୁ+ତୂଲିକା=ତୂଳ ବା ତୂଳାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Taru tūlikā — ଶଯ୍ୟା; ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ ତୂଳା ପରି ଓହଳି ଥାଏ)—ବାଦୁଡ଼ି—The bat.

ତରୁଧର—ଦେ. ବି—ମର୍କଟ; ମାଙ୍କଡ଼—
Tarudhara — Monkey.
ବନଧରେ ଭୂଇ ତରୁଧର ବ୍ୟୂହ ପ୍ରକାଶ କରୁଛ ରହ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତରୁ ନଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ନଖ)—ଗଛର କଣ୍ଟା—
Taru nakha — Thorn.

ତରୁ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ମ୍‌ ପ. ଲୋ; ତରୁ+ବଲ୍ଲୀ)—
Taru ballī — ୧ । ଯେଉଁ ଲତା ଗଛକୁ ବେଢ଼ି ଉଠି ଥାଏ—
1. Creeper entwining a tree.
୨ । ଜାତୁକା ନାମ୍ନୀ ସୁଗନ୍ଧ ଲତା —
2. A kind of scented creeper.
୩ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ଗଛ ଓ ଲତା—3. Tree and creeper.
୪ । ନର୍ମୁଳୀ—4. A parasitic plant.

ତରୁ ବିଳାସିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରୁ+ବିଳାସିନୀ; ଏହା ଗଛରେ
Taru bilāsinī — ମାଡ଼ିବା ହେତୁ)—ନବମାଳିକା; କଅଁଳି ଲତା-
A kind of creeper; Jasmanium Arborescens.

ତରୁଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (ତରୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍=ତରୁଭୁକ୍, ୧ମା. ୧ବ; ଯାହା ଗଛର ରସ ଖାଇ ବଞ୍ଚେ)—
Tarubhuk — ନର୍ମୁଳୀ;ମଲ୍ଲଙ୍ଗ—Orchid; parasitic plant; mistletoe.

ତରୁଭୁଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତରମୁଜ; ଫା. ତର୍‌ବୁଜ୍)—
Tarubhuja — ତରଭୁଜ (ଦେଖ)—Tarabhuja (See)
तर्मुज तर्बुज
(ତରୁମୁଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରୁ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବ. (ତରୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Taru bhojī — ତରୁଭୁକ୍ (ଦେଖ)—Tarubhuk (See)

ତରୁମାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୂଇ ଅଁଳା —
Tarumālinī — Philanthus Niruri (a herb).

ତରୁ ମୂଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ମୂଳ)—
Taru mūla — ୧ । ତରୁତଳ; ଗଛର ତଳ—1. The ground under the branches of a tree.
୨ । ବୃକ୍ଷର ଚେର—2. Root of a tree.
୩ । ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ଭୂମିନିକଟସ୍ଥ ଭାଗ—
3. Foot of a tree.

ତରୁ ମୃଗ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ତରୁ+ମୃଗ)—
Taru mṛuga — ଶାଖାମୃଗ; ମାଙ୍କଡ଼—Monkey.

ତରୁ ରାଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ରାଗ)—
Taru rāga — ୧ । ଅଙ୍କୁର—1. The tender shoots of a tree.
୨ । ପୁଷ୍ପ—2. Flower.
୩ । ନବପଲ୍ଲବ; କିଶଲୟ—
3. The tender leaves of a tree.

ତରୁରାଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ତରୁ+ରାଜନ୍)—
Tarurāja — ୧ । ତାଳ ଗଛ - 1. Palm tree.
୨ । ନଡ଼ିଆ ଗଛ—2. Cocoanut tree.
୩ । ମହାତରୁ; ବଡ଼ ଗଛ—3. Big tree.
୪ । ବଟ ବୃକ୍ଷ; ବର ଗଛ—4. The Banian tree.
୫ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—5. The Peepal tree.

ତରୁରୁହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତରୁ+ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taruruha — ନର୍ମୁଳୀ ଲତା—A parasitic creeper.
(ତରୁରୁହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରୁ ରୋହିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରୁ+ରୁହ ଧାତୁ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taru rohiṇī — ତରୁରୁହ (ଦେଖ)
Taruruha (See).

ତରୁ ଶାୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତରୁ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)-
Taru śāyī — ୧ । ପକ୍ଷୀ—1. Bird.
(ତରୁଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମର୍କଟ—2. Monkey.
ସଂ. ବିଣ—ଗଛରେ ଶୋଇଥିବା—
Sleeping on a tree.

ତରୁ ସାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ସାର)—କର୍ପୂର—
Taru sāra — Camphor.

ତରୁଟ—ସଂ. ବି (ତରୁ+ଅଟ)—ପଦ୍ମ ମୂଳ—
Tarūṭa — The tuberous root of the lotus flower.

ତରେଇ—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ପୋଖରୀ—
Tarei — Pond; tank.
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ବି. ତରୁଇ) ଜହ୍ନି (ଦେଖ)
Jahni (See).
ଦେ ବି—ତରାଇ (ଦେଖ)—Tarāi (See.

ତର୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ତର୍କ ବିତର୍କ କରିବା; ବାଦାନୁବାଦ କରିବା—
Tark (root) — 1. To argue; to reason.
୨ । ଅନୁମାନ କରିବା—
2. To guess; to suppose.
୩ । ସ୍ଥିର କରିବା—3. To ascertain (Apte).
୪ । ଚିନ୍ତା କରିବା—4 To reflect.
୫ । କହିବା—5. To speak.

୧	୮	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	୬	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ୠ	୮

୬ । ଝକଝକ ହେବା; ଶୋଭା ପାଇବା—
6. To shine.

୭ । ତର୍କର କରିବା; ବିବେଚନା କରିବା—
7. To think of; to have in view; to consider.

୮ । କଳ୍ପନା କରିବା; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିବା—8. To intend.

ତର୍କ—ସଂ. ବି. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) —୧ । ଯୁକ୍ତି—
Tarka 1. Abstract reasoning.

୨ । ବାଦାନୁବାଦ—
2. Argument; discussion; debate.

୩ । ତଦନ୍ତ; ସନ୍ଧାନ—
3. Inquiry; investigation.

୪ । (+କରଣ. ଅ) - ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର—4. Logic.

୫ । ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର—
5. The Science of Rhetoric.

୬ । କାରଣ; ହେତୁ—9. Cause.

୭ । ସମ୍ଭାବନା—7. Possibility; probability.

୮ । ସନ୍ଦେହ—8. Doubt.

୯ । ଅନୁମାନ; ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା—
9. Guess; inference; conjecture.

୧୦ । ଆକାଂକ୍ଷା; ଇଚ୍ଛା—10. Desire; wish.

୧୧ । ପ୍ରସ୍ତାବ (ନ୍ୟାୟ)—11. Proposition (logic.)

୧୨ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) କୌଣସି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅସମ୍ଭବ ଥିବା ବିଷୟ ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା—
12. (logic) Reduction to absurdity; Reductio ad absurdum (Apte).

୧୩ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର—13. Philosophy; metaphysics; the system of doctrine founded on pure reasoning or free thinking (Apte).

୧୪ । (ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ୬ ଥିବାରୁ)—ଛଅ ସଂଖ୍ୟା —
14. The number six (Apte).

୧୫ । ବାକ୍ୟର ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ପୂରଣ—
15. Supplying an ellipsis (Apte).

୧୬ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; କାରଣ—
16. Cause; motive (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । ଛଳ; କପଟ—1. Deceit.

୨ । ସତର୍କତା—2. Vigilance.

ତର୍କକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଯେ ସନ୍ଧାନ କରେ; ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—Inquiring; inquisitive.
Tarkaka
(ତର୍କିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Inquirer.

୨ । ଯାଚକ; ଦରଖାସ୍ତକାରୀ—
2. Petitioner (Apte).

୩ । ପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Suitor. (Apte).

୪ । ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ବିଶାରଦ ବ୍ୟକ୍ତି—4. Logician (Apte).

ତର୍କ ଜାଲ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କ+ଜାଲ=ସମୂହ)—
Tarka jāla ୧ । ବହୁ ତର୍କ—1. A mesh of arguments.
(ତର୍କ ଜାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୂଟତର୍କ—
2 Round-about arguments; hair-splitting arguments.

ତର୍କଣ(ଣା)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ; +ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tarkana (nā) ୧ । ଅନୁମାନ—1. Guess.
(ତର୍କଣୀୟ, ତର୍କ୍ୟ—ବିଣ) ୨ । ଯୁକ୍ତି—
2. Reasoning; speculation.

ତର୍କ ପଞ୍ଚାନନ—ସଂ. ବି.—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଚକ୍ଷଣ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
Tarka panchānana ଉପାଧିବିଶେଷ—A title given to Logician pandits.

ତର୍କ ବାଗୀଶ—ସଂ. ବି.—ତର୍କ ପଞ୍ଚାନନ (ଦେଖ)
Tarka bāgisa Tarka panchānana (See)

ତର୍କ ବିତର୍କ—ସଂ. ବି. (ସହତତ୍; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତର୍କ+ବିତର୍କ)—ବାଦାନୁବାଦ;
Tarka bitarka ବାଦପ୍ରତିବାଦ; ଉହାପୋହ; ଅନୁକୂଳ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ଆଲୋଚନା—The pros and cons of a matter; repeated discussions from all points of view.

ତର୍କ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି.—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଖଣ୍ଡନମଣ୍ଡନ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ
Tarka bidyā ନିୟମ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାରୁ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ—
(ତର୍କଶାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) The science of Logic or reasoning; logomachy.

ଦେ. ବି—କପଟ—Deceit.

ତର୍କଲାସ୍ୟ—ସଂ. ବି.—ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tarkalāsya Chākundā (See)

ତର୍କ ମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି.—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରଚିତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Tarka mudrā A certain pose of the fingers mentioned in the 'Tantras'.

ତର୍କସ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା)—ତୂଣୀର; ଶରତୂଣା—
Tarkas Quiver for arrows.
तरकस तर्कस

ତର୍କ ସନ୍ଧି—ସଂ. ବି.—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A figure of speech
Tarka sandhi in composition.

ଉଦାହରଣ ଯଥା—

ଭାବ ନରତରେ କାମିନୀ ତେତରେ ମନ
ଜୀବନ ଯିବ ଅପୂର୍ବ କୃପା କଲେ ଧନ
ମୀନ କସ୍ତୁକ କୁମୁଦ ହାସରେ କି ଭାବ
କରହେ କରସ୍ଥ ଧାନ ଅଛି କି ନ ହେବ । ଅରୁମନ୍ତୁ, ବିଦଗ୍ଧବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତର୍କା—ଦେ. ବଣ.—ତରକା (ଦେଖ)
Tarkā Tarakā (See)

ତର୍କା(ର୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତରକାଇବା (ଦେଖ)
Tarkā(rke)ibā Tarakāibā (See)

ତର୍କା ତର୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତର୍କବିତର୍କ) ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Tarkā tarki ବାଦାନୁବାଦ ବା ବିଚାର; ତର୍କବିତର୍କ—
Debate; discussion.
ଦେ. ବି. ଓ ବଣ.—ପରସ୍ପର ଲଗାଲଗି; ଲଗାଲଗ—Closely watching the movement of one against the other.

ତର୍କାଭାସ—ସଂ.ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କ+ଆଭାସ)—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ-
Tarkābhāsa 1. Wrong inference; fallacy.
୨ । କୁଯୁକ୍ତି—2. Fallacious argument.

ତର୍କାରି—ଦେ. ବି.—ତରକାରି (ଦେଖ)
Tarkāri Tarakāri (See)

ତର୍କାଲଙ୍କାର—ସଂ. ବି.—ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Tarkālankāra 1. A title given to Pandits proficient in Logic.

ତର୍କିଣ(ଳ)—ସଂ. ବି.—ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tarkiṇa (la) Chākuṇḍā (See)

ତର୍କିତ—ସଂ. ବଣ. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Tarkita ୧ । ଆଲୋଚିତ—1. Discussed; debated.
(ତର୍କିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିଚାରିତ; ବିବେଚିତ—2. Considered.
୩ । ଅନୁମିତ—3. Inferred.
୪ । ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷିତ—4. Guessed.
୫ । ସମ୍ଭାବିତ—5. Apprehended; possible.
୬ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ—6. Proposed.
୭ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯାଇ ଥିବା—7. Investigated.
୮ । ଯହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ଦେହ କରା ଯାଉଥାଏ—
8. Doubted.
ସଂ. ବି.– (+ଭାବ. ତ)—ଅନୁମାନ—Conjecture.

ତର୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ)—ତରକିବା (ଦେଖ)
Tarkibā Tarakibā (See)

ତର୍କା ତର୍କ ନ କରନ୍ତୁ ତରକ ମୋ ଗୃହ ଭିତ୍ତିବ
तरकना ତରକୁ ଯତନ୍ତେ ଅବଧାନ କରା ଭୂଷିବ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କୃଷ୍ଣସିଂହ. ତ ଗୀତ ।

ତର୍କୀ—ସଂ. ବଣ. ଓ ବି. ପୁଂ (ତର୍କ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)
Tarkī ୧ । ତର୍କକାରୀ; ଯେ ତର୍କ କରେ—
(ତର୍କିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Disputant; reasoner.
୨ । ତାର୍କିକ; ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—
2. Logician; versed in logic.

ତର୍କୁ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ=କାଟିବା + ସଙ୍କୋଚାର୍ଥରେ ତର୍କଶେ· ଉ;
Tarku ଉପାଦାନ)—ଟାକୁଆ—A spindle.

ତର୍କୁଟ(ଟୀ)—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଉଟ+ଅ;+ଈ)—
Tarkuṭa (ṭī) ୧ । ତର୍କୁ (ଦେଖ)—Tarku (See)
୨ । କାଟାକାଟ କରିବା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. Scoring through.

ତର୍କୁ ପିଠ(ଠୀ)(ଣ୍ଡ)—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କୁ+ପିଠ+ପିଠୀ;
Tarku pitha (thī)(ṇḍa)+ପିଣ୍ଡ=ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ)--ଟାକୁଆ
(ତର୍କୁପାଠୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୂଳରେ ଯେଉଁ ପିଣ୍ଡ ବା ଗୋଲ ପଦାର୍ଥ ଥାଏ; ଟାକୁଆମୂଳର ବାଟୁଳି—The ball at the lower end of a spindle.

ତର୍କୁ ଲାସକ—ସଂ. ବି.—(ତର୍କୁ+ଲସ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ· ଅକ)—
Tarku lāsaka ତର୍କୁନ୍ୟାସକ ଯନ୍ତ୍ର; ଚରଖା; ଅଟେ—
Spinning wheel.

ତର୍କ୍ଷୁ—ସଂ. ବି—ତରକ୍ଷୁ (ଦେଖ)
Tarkshu Tarakshu (See)

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଯବକ୍ଷାର—
Tarkshya Nitre; saltpetre.

ତର୍ଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗାଳି ଦେବା—1. To abuse; to scold.
Tarja (root) ୨ । ଧମକାଇବା—2. To threaten.
୩ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—3. To terrify.
୪ । ଉପହାସ କରିବା—4. To mock; to deride.

ତର୍ଜନ(ନା)—ସଂ. ବି. (ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ;+ଆ)—
Tarjana(nā) ୧ । କ୍ରୋଧରେ ଗର୍ଜନ—
1. Roaring in rage.
୨ । କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ—2. Expression of anger.
୩ । ତିରସ୍କାର; ଭର୍ତ୍ସନା—3. Rebuke; abuse.
୪ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—4. Terrifying.
୫ । ଧମକାଣ—5. Threatening.
୬ । ଉପହସନ—6. Pointing at in redicule or contempt (Apte).
୭ । କ୍ରୋଧ—7. Anger (Apte)

ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ତମ୍ବିତମ୍ବି ହେବା—
Tarjana garjana Chafing and roaring.
ସେ ଦୁଷ୍ଟର ଯୁକ୍ତି ନ ଦେଖାଇ ହାତ ଗୋଡ଼ କମ୍ପାଇ
ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ କରିବେ । ରାଧାନାଥ. ବିବେକୀ ।

ତର୍ଜନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ;
Tarjanī ଯାହାଦ୍ୱାରା ତର୍ଜନ କରାଯାଏ)—ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠି—
Index finger; forefinger.

ତର୍ଜନୀ ମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିବିନ୍ୟାସ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Tarjanī mudrā A peculiar pose of the fingers used in Tantric worship.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯଂ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବାଆଁହାତକୁ ମୂଠା କରି ତର୍ଜନୀ ଓ ମଧ୍ୟମାକୁ ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତର୍ଜମା—ବୈଦେ. ବି—ତରଜମା (ଦେଖ)
Tarjamā   Tarajamā (See)

ତର୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତର୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସିତ—
Tarjita   1. Abused; reproached.
(ତର୍ଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)   ୨ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶିତ—
2. Threatened; menaced.
୩ । ତାଡ଼ିତ—3. Driven out.
୪ । ଅପମାନିତ—4. Disgraced (Apte).

ତର୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା; ଡରାଇବା; ଧମକାଇବା—1. To threaten.
Tarjibā
তর্জা   ଜେନଅଡ଼୍ ଯାକୁ ଢକ ବାରତଳ
तर्जना   ସ୍ତ୍ରୀରକ୍ତ ନକ କ୍ଲୀବକୁ କେବଳ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।
୨ । ଗାଳିଦେବା—2. To scold.

ତର୍ଣ୍ଣ—ସ୍ୱ. ବି. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଣ)—
Tarṇṇa   ୧ । ସଦ୍ୟୋଜାତ ବାଛୁରି; କଅଁଳା ବାଛୁରି—
(ତର୍ଣ୍ଣକ—ଅନ୍ୟରୂପ)   1. A newborn calf.

ତର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ, ପାରିଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ନି)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Tarṇṇi   1. The sun.
୨ । (+ କରଣ ନି) ଭେଳା—2. Raft.
୩ । ଡଙ୍ଗା—3. Boat.

ତର୍ତ୍ତରିକ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ = ପାର ହେବା + କରଣ ଇକ)—
Tarttarika   ୧ । ନୌକା—1. Boat.
୨ । ଭେଳା—2. Raft.
ସଂ. ବିଣ. (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—ପାରଗାମୀ; ଯେ ପାର ହୁଏ—
Crossing over (a river).

ତର୍ତିବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ—ତରତିବ୍ (ଦେଖ)
Tartib (etc)   Taratib (See)

ତର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହିଂସା କରିବା; ଅଘାତ କରିବା—
Tarda (root)   1. To injure; to hurt.
୨ । ହତ୍ୟା କରିବା; ବଧ କରିବା—2. To kill (Apte).
୩ । କାଟି ଦେବା—3. To cut through (Apte).

ତର୍ଦ୍ଦୁ (ର୍ଦ୍ଦୂ)—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ + କରଣ ଉ; + ଊ)—
Tarddu(rddū)   ଦର୍ବୀ; ଚଟୁ—A wooden ladle.

ତର୍ପଣ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ. [ତୃପ୍ ଧାତୁ = ତୃପ୍ତ ହେବା; ଣିଚ ତର୍ପି ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ]—୧ । ତୃପ୍ତି—1. Satiety.
Tarpaṇa
୨ । [+ କରଣ ଅନ] ଦେବତା, ଋଷି ଓ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ତୃପ୍ତ୍ୟର୍ଥ ଜଳଦାନ—2. The rites of offering oblations of water to the manes of one's deceased ancestors, Deities and sages.
[ଦ୍ର—ମନ୍ତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବକ କୁଶ, ତିଳ, ଜଳ, ଯବ ଓ ତଣ୍ଡୁଳ-ଅଦତ୍ତାରା ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଦେବତା, ଋଷି ଓ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ । ଆଶ୍ୱିନମାସର ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷର ନାମ ପିତୃପକ୍ଷ ବା ଅପରପକ୍ଷ ବୋଲି କଥିତ । ଏ ସମୟରେ ତର୍ପଣ କରିବାର ବିଧାନ ଅଛି । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରେ ମଧ୍ୟ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।]
୩ । ପ୍ରୀଣନ; ତୃପ୍ତିସାଧନ—
3. Act of satisfying.
ସଂ. ବିଣ—ତୃପ୍ତି ଜନକ—Satisfying; pleasing.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଘ୍ରାଣତର୍ପଣ = ନାସାର ତୃପ୍ତିକର; କର୍ଣ୍ଣତର୍ପଣ = କର୍ଣ୍ଣର ତୃପ୍ତିଜନକ]

ତର୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ (ତୃପ ଧାତୁ ଣିଚ + କର୍ମ. ତ)—ଯାହାଙ୍କୁ ତୃପ୍ତ କରାଯାଇଅଛି; ସନ୍ତୋଷିତ; ତୃପ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ—Satisfied; pleased.
Tarpita

ତର୍ପୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃପ ଧାତୁ ଣିଚ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarpī   ଯେ ତର୍ପଣ କରେ—One who offers oblations
(ତର୍ପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)   of water to the manes.

ତର୍ବ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Tarba (root)   To go; to move.

ତର୍ବଟ—ସଂ. ବି (ତର୍ବ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ)—ବର୍ଷ—
Tarbaṭa   Year.

ତର୍ମ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ (ତୃ ଧାତୁ = ପାରହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarma   ଯୂପକାଷ୍ଠର ଅଗ୍ରଭାଗ—The top of the sacrificial post.

ତର୍ମିମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ତରମିମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tarmim (etc)   Taramim (etc) (See)

ତର୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୃଷ ଧାତୁ = ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହେବା + ଭାବ. ଅ)—
Tarsha   ୧ । ଅଭିଲାଷ—1. Desire.
୨ । ଶୋଷ; ତୃଷା; ତୃଷ୍ଣା—2. Thirst.
୩ । ଭେଳା—3. Raft.
୪ । ସମୁଦ୍ର—4. The sea.
୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—5. The sun.
୬ । ତୃଷ୍ଣା; ଅସନ୍ତୋଷ—
6. Hankering; covetuousness.

ତର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ (ତୃଷ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = ତର୍ଷି ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Tarshaṇa   ୧ । ପିପାସା; ତୃଷ୍ଣା—1. Thirst.
୨ । ଆଗ୍ରହ; ଇଚ୍ଛା—2. Desire; longing.

ତର୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ତୃଷ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = ତର୍ଷି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Tarshita   ୧ । ତୃଷିତ; ପିପାସିତ—1. Thirsty.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସେତେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍ଘ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଙ୍ଘ' ଦେଖିବେ

୨ । ବାଞ୍ଛିତ—2. Greatly desired.

୩ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—3. Eager for.

ତର୍ହି—ସଂ. ଅବ୍ୟୟ (ତଦ୍ + ହି; କାଳାର୍ଥ)—୧ । ସେହିସମୟରେ; ତଦା—1. At that time.
Tarhi

୨ । ତେବେ—2. Then; in that case.

[କ୍ରୁ—ଭାଷାରେ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ତଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା—
Tal (root) 1. To be established or fixed.

୨ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—2. To rest.

୩ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—3. To be full.

୪ । ସମାପ୍ତ ହେବା—4. To be completed.

୫ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—
5. To found; to establish (Apte).

୬ । ବ୍ରତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
6. To accomplish a vow. (Apte).

ତଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ ('ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ୍' ଓ ଶେଷ ଅକ୍ଷରର ହଲନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତଳ; ଅଧୋଦେଶ—Ground; bottom.
Tal
ବିଣ.—ନିମ୍ନ—Low.

ତଲ୍ ମୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଧୋମୁଖ—
Tal muhā̃ With head bowed down.

ତଳ—ସଂ. ବି. (ତଲ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଧୋଭାଗ; ନିମ୍ନଦେଶ—1. Bottom; ground; floor; the underpart; base.
Taḷa

୨ । ସ୍ୱରୂପ—2. Likeness; identity; actual form.

୩ । ଗର୍ତ୍ତ—3. Hole.

୪ । ଉପରଭାଗ—4. Upper part; surface.

(ଯଥା—ଭୂତଳ, ଧରାତଳ, ସମତଳ ।)

୫ । ମଧ୍ୟଦେଶ—5. Middle part.

୬ । ଭୂପୃଷ୍ଠ; ଭୂଇଁ ଉପର—
6. Ground; face of the earth.

ତୋଳାଇସ ପଦ ତଳ ତଳେ ପଡ଼ିବା ଉଠ—ବର୍ଣ୍ଣସୁର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋପଚମ୍ପୂ ଚ. ଗୀତ।

୭ । ପୃଷ୍ଠଦେଶ; ପଛଅଡ଼—7. Back or hind part.

୮ । ଗଭୀରତା—8. Depth.

୯ । କାନନ; ବନ—9. Forest

୧୦ । (ଜ୍ୟାମିତି) ସମତଳ କ୍ଷେତ୍ର—
10. (geometry) A plane.

୧୧ । ଖଡ୍ଗମୁଷ୍ଟି; ଖଣ୍ଡାର ବେଣ୍ଟ—
11. Hilt or handle of a sword.

୧୨ । ଅବସ୍ଥିତିର ନିମ୍ନତା—
12. Lowness of position (Apte).

୧୩ । ଗୃହର ସ୍ତର; ମହଲା—
13. Storey of a house.

୧୪ । ପାଖ; ଉପକଣ୍ଠ; ନିକଟ—
14. Vicinity; neighbourhood; suburbs.

୧୫ । ଚପେଟ; ଚାପୁଡ଼ା—15. Slap.

୧୬ । ତାଳଗଛ—16. Palm tree; palmyra.

୧୭ । ଆଧାର—17. Receptacle.

୧୮ । ସ୍ୱଭାବ—18. Nature.

୧୯ । ସପ୍ତପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ୧ମ ପାତାଳ; (ପାତାଳ ଦେଖ)—
19. The 1st of the 7 nether worlds according to the Hindu Purāṇas (See Pātāḷa)

ତହିଁ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ବଧ କେଉ,
ପୁଣି ତଳେ ପଞ୍ଚ ଲକ୍ଷରୁ ହଂସଭାଗ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

୨୦ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ—20. The earth.

୨୧ । ପାତାଳ ଲୋକ—21. The nether worlds; the lower regions.

୨୨ । ସହାୟ; ଭରସା—22. Support; prop.

୨୩ । ଅତୀତ କାଳ—23 The past; days gone by.

୨୪ । କରତଳ; ପାପୁଲି; ଲେପ୍ପି; ହାତର ତଳ—
24. The palm of the hand.

୨୫ । ଗୋଡ଼ର ତଳିପା—
25 The sole of the foot.

୨୬ । ଗୋଧି ସାପ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—26. Iguana; Varanus Salvator.

୨୭ । ନଦୀ, ପୋଖରୀ, ସମୁଦ୍ର ଆଦି ଜଳାଶୟରେ ଥିବା ଜଳର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭୂମି—27. The land at the bottom of water in a tank, river or sea.

୨୮ । ଜ୍ୟାଘାତବାରଣ; ଧନୁର ଗୁଣର ଘର୍ଷଣରୁ ହାତକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବାମ ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଚମଡ଼ାର ପଟି (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—28. A strip of leather worn round the left arm to protect it from the friction of the bow-string.

୨୯ । ତଳଦେଶ; ତଳର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତଳେ ଯେତେଦୂର ଛାଇ ପଡ଼େ—(ଯଥା, ତରୁତଳ)—29. The area on which the shadow of a thing falls at noon; the part underneath.

୩୦ । ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ମୁଠା; ବେଣ୍ଟ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
30. The handle of a weapon etc.

୩୧ । ହାତର ନଳୀ; ହାତଗଣ୍ଠି (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—31. Wrist.

୩୨ । ମୁଷ୍ଟି (ହ.ଶବ୍ଦସାଗର)—32. Span of the palm.

	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଞ,ଙ	ଞ୍ଜ	ଇପ୍ସ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଖ	ନ୍

୩୩ । ମହାଦେବ; ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—33. The Deity Śiba.

୩୪ । ବାଆଁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ବୀଣା ଅଙ୍ଗ ଦବାଇବା—34. Pressing the strings of the lute with the left hand (Apte).

୩୫ । ତଳାଉ; ପୋଖରୀ—35. Pond (Apte).

୩୬ । ନରକର ଅଂଶବିଶେଷ—36. A division of hell (Apte).

୩୭ । କାରଣ; ଆଦି; ପ୍ରାରମ୍ଭ—37. Cause; origin (Apte).

ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିମ୍ନସ୍ଥ; ତଳରେ ଥିବା—1. Situated below.

(ଯଥା—ଛାତ ତଳ କଡ଼ି କାଠ ଯାକ ଉଇ ଲାଗି ଗଲାଣି ।)

୨ । ପୂର୍ବକାଳୀନ—2. Past.

(ଯଥା—ଏହା ବର୍ଷକ ତଳ କଥା ହେବ ।)

୩ । ପରବର୍ତ୍ତୀ; ପରେ ଜନ୍ମିଥିବା—3. Subsequent; born subsequently.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅର ତଳ ଶିଶୁଟି ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।)

୪ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—4. Proximate.

(ଯଥା—ଏବେ ଗୋଡ଼ତଳ ଲୋକେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ବସିଲେଣି ।)

୫ । ନିମ୍ନାଂଶରେ ବସୁ ଥିବା—5. Living in the bottom or lower regions.

ତଳେ ତଳେ ଗଙ୍ଗ ତଳ ଗଉଣା—ତଗ ।

୬ । ନଦୀର ମୁହାଣ ନିକଟସ୍ଥ ବା ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ନିମ୍ନତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ—6. Situated on the lower levels through which a river flows; coastal (tract).

ଦେ. ବି—୧ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀକାଳ; ଅତୀତକାଳ—1. The past.

୨ । ନଦୀର ମୁହାଣ ନିକଟସ୍ଥ ଓ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିମ୍ନତଳ ଭୂମି—2. Lands of low level towards the mouth of a river; low land; low coastal tracts.

ତଳ ଅଗଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳ+ଅଙ୍ଗନ)—ଏକାଧିକ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଥିବା ଗୃହପୃଷ୍ଠର ବାଡ଼ିଅଡ଼ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ—
Tala aganā (ଉପର ଅଗଣା—ବିପରୀତ) The back-side or posterior courtyard.

ତଳଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ସଂ. ତଳକ; ତୁଳ. ହି. ତଲ୍ଲଇ)—
Talai ପୋଖରୀ—Pond; tank.

ତଳଉ— ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳକ; ତୁଳ. ଉର୍ଦ୍ଦୁ=ତଲାବ)—ପୋଖରୀ—
Talau Tank; pond.
তলাও तालाब; तलाउ

ତଳ ଉପର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତଳ+ଉପରି)—ତଳେ ଥିବା
Tala upara kariba ବସ୍ତୁକୁ ଉପରକୁ ଓ ଉପରେ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ
উপর নীচকরা तले उपर करना ତଳକୁ ଆଣିବା; ଲେଉଟ ପାଉଟ କରିବା—To bring down things which are upside and vice versa; to stir up or jumble things.

ତଳକ - ସଂ. ବି· କ୍ଲୀ (ତଳ=ଗର୍ତ୍ତ+କ)—ପୁଷ୍କରିଣୀ; ପୋଖରୀ—
Talaka Tank; pond.

ତଳକ—ସଂ. ବି.—ତୋଡ଼ି (ମାଛ) (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Talaka Tordi (fish) (See)

ତଳକଣ୍ଟା ଉପରକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ପୂର୍ବକାଳର ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—
Talakanṭā uparakanṭā A mode of punishment
(ତଳକଣ୍ଟା ଉପରକଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) inflicted on offenders in ancient times

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଖଣିଗାତ ଖୋଳ ତହିଁ ତଳେ କଣ୍ଟା ବିଛାଇ କଣ୍ଟା ଉପରେ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଶୁଆଇ ତା ଉପରେ ପୁଣି କଣ୍ଟା ଲଦିଦେଇ ସେ ଗାତକୁ ମାଟିରେ ପୋତି ଦିଆଯାଉଥିଲା ।]

ତଳ କନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—କରଣ୍ଡି ଆଳୁ—
Tala kandā Karāndi ālu (See)

ତଳ କର—ସଂ. ବି—ପୋଖରୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା, ମାଛ, ସିଂଘଡ଼ା,
Tala kara ପଦ୍ମଫୁଲ) ମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଜମିଦାର ଅସୁଲ କରିବା କର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Rent derived by a landlord from the produce of tanks.

ତଳ କରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—୧ । ନୁଆଁଇବା; ଅବନତ କରିବା—
Tala kariba 1. To bend down.

ତଳ କଲ ମଥା, ଜାଣି ଚପଳତା-ଅଧିକ ବୋଲି ମୋ ତୋଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳି ପଡ଼ିବା—
2. (figurative) To excel; to surpass

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପରି ତ ବଦନ ମଣ୍ଡଳ
ଝଟରେ ଦରପଣ-କାନ୍ତି କରେ ତଳ—
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତଳଚକା—ପ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବୋଇତି କଖାରୁ—
Talachakā Red gourd.

ତଳ ତଳାନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ; ଛାରଖାର—
Tala talānta 1. Completely exhausted or
তলাচোঁআ reduced; deprived of all belongings;
तलपट ruined.
(ତଳ ତଳାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମାମଲା ମକଦ୍ଦମାରେ ଅନେକ ବଡ଼ ଲୋକ ତଳତଳାନ୍ତ ହେଉଅଛନ୍ତି ।)

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃଶେଷିତ—
2. Drained to the last drop.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଧନ—3. Penniless.

ତଳତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସର୍ବନିମ୍ନ—
Talatalia 1. Undermost; lowest.
তলানি ୨ । ନିମ୍ନ ବା ତଳରେ ଥିବା—
तलौंछ, तलछट 2. Lying at the bottom.
(ତଳତଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ପାତ୍ରର ତଳେ ରହିଯାଇଥିବା—
3. Left at the bottom of a cup.
ଦେ. ବି—କୌଣସି ପାତ୍ରରୁ ତୈଳାଦି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଗଲେ ଶେଷରେ ପାତ୍ରତଳେ ଯେଉଁ ବହଳିଆ ପଦାର୍ଥ ରହିଯାଏ—Dregs of a cup when drained of its liquid contents.

ତଳତ୍ର—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତଳ=ହାତ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Talatra ଧନୁର୍ଦ୍ଧାରୀର ଚର୍ମନିର୍ମିତ ହସ୍ତାନା ବା ହସ୍ତାବରଣ—
(ତଳତ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Leather gloves of an archer.

ତଳଦିଗିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୋଗଲବନ୍ଦୀର ଅଧିବାସୀ—
Tala digiā Inhabitants of Mogalabandi.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର କଟକ, ପୁରୀ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର (ମୋଗଲବନ୍ଦୀ) ନିମ୍ନ ଭୂମିରେ ଥିବାରୁ ତାକୁ ତଳମାଳ ଓ ଗଡ଼ଜାତମାନ ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ଥିବାରୁ ତାକୁ ଉପରମାଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଳ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ+ଧ୍ୱନି)—୧ । କରତାଳି—
Tala dhwani 1. Clapping of the palms.
୨ । ବାହୁସ୍ଫୋଟ ବା ତାଳର ଶବ୍ଦ—
2. Clapping sound.

ତଳପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତଳ୍ପ)—୧ । ବିଛଣା; ଶଯ୍ୟା—
Talapa 1. Bed.
তলপ ତଳପ ତେଜ ତଳେ ହୋଇଛୁ ଭବ-ଭଞ୍ଜ ସଙ୍ଗୀତ,
तलप
୨ । ତଳ୍ପ (ଦେଖ)—2. Talpa (See).

ତଲପ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତଲବ (ଦେଖ)
Talapa Talaba (See).
(ତଲପି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳପଡ଼ ଆମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଯେଉଁ ଅମ୍ବ ଖୁଣ୍ଟୁଣୀରେ
Talaparda āmba ତୋଳା ନ ହୋଇ ଗଛରୁ ଭୂମିରେ ପଡ଼େ—
Mango which drops down from the tree without being picked.

ତଳ ପ୍ରହାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ=କରତଳ+ପ୍ରହାର)—
Tala prahāra ଚାପୁଡ଼ା; ଚଟକଣା—A slap or blow with the palm of the hand.

ତଲବ—ସଂ. ତ—ଗାୟକ (ହିଂ ଶବ୍ଦସାଗର)—
Talaba Singer.

ତଲବ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଲବ୍)—୧ । ହାକିମଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ
Talaba ଡାକରା ବା ଆହ୍ୱାନ—1. Summons to attend
(ତଲବ—ଅନ୍ୟରୂପ) on a superior officer.
তলব ୨ । ଆହ୍ୱାନ; ଡାକରା—2. Call.
तलब ୩ । ମାସିକ ବେତନ—2. Monthly salary.
୨ । ପାଖକୁ ଡାକିବା—2. A call to come near.
୩ । ପ୍ରଜା ଓ ଦେଣଦାରମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜର ଦେୟ ଦେବା ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କର ଓ ମହାଜନଙ୍କର ଆହ୍ୱାନ—
3. Demand for payment of dues; asking for payment
୪ । ତଲାସ; ଖୋଜ—4. Search; enquiry.
୫ । (କେବଳ ଝାଡ଼ା, ପୋଷସ୍ତ ଓ ପରସ୍ରା ଶବ୍ଦ ପରେ ବସେ ଯଥା—ଝାଡ଼ା ତଲବ)—ମାଡ଼ିବା; ବେଗ ଦେଖାଇବା—
5. Tendency (to pass stools and urine); call (of nature).

ତଲବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାଜର ହେବା
Talaba karibā ନିମନ୍ତେ ଡାକିବା—1. To call for a person to be produced before a superior.
তলব করা ୨ । ସମନ କରିବା—2. To summon.
तलब करना ୩ । ମଗାଇ ପଠାଇବା;—3. To send for.
୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦାବି କରିବା—
4. To demand (a thing).

ତଲବକାର—ସଂ. ବି—୧ । ସାମ ବେଦର ଏକ ଶାଖା—
Talabakāra 1; Name of a branch of the Sāma Beda.
୨ । ଏକ ଉପନିଷଦର ନାମ—
2. Name of an Upanishad.

ତଲବ ଗାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା=ତଲବ୍‌ଗାର୍)—
Talaba gār ଯେ ତଲବ କରିବାକୁ ଯାଏ—A person who goes to call or demand.
তলবগার
तलबगार

ତଲବ ତାଗଦା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଲବ୍ ଓ ତକାଜା ଫା। ତାଗାଦ୍)
Talaba tāga(gi)dā (ସହଚର)—ବାରମ୍ବାର ତଲବ; ତମ୍-
(ତଲବ ତାଗେଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଗିଦା—Repeated demands.
তলব তাগাদ
तलब तगादा

ତଲବ ଦେବା(ହେବା)—ଦେ. ବି (ଅ. ତଲବ୍; ଏହା; କେବଳ ଝାଡ଼ା
Talaba debā (hebā) ଓ ପରସ୍ରା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ;
তলব দেওআ ଯଥା—ମୋତେ ଝାଡ଼ା ତଲବ ଦେଉଛି; ମୋତେ
तलब देना ପରସ୍ରା ତଲବ ହେଉଛି) ମାଡ଼ିବା; ବେଗ ଅନୁଭବ ହେବା—
A call by nature; tendency to ease oneself or pass stools or urine.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଋ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଃ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଉ	ନ୍

ତଳବା— ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) କି. (ଭୁଲ. ହୃ. ତଲ୍‌ନା=ଭାଜିବା; ପିଠା
Talabā   ଅଳ୍ପ ଭାଜିବା)—ସନ୍ତୁଳିବା—To fry vegetables with a little ghee or oil.

ତଳବାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବ—ସନ୍ତୁଳା; ସିନ୍ତୋଳା—
Talabāṅ   A curry slightly fried with ghee or oil and then boiled with a little water added to it.

ତଳବାନା— ବୈଦେ ବ. (ଫା) (କଚେରିଆ)—
Talabānā   କଚେରୀରେ ହାଜର ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କୁ ବା ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ତଲବ କରିବା କାମରେ ଆବଶ୍ୟକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥ ବା ଫିସ୍—Talabana; process fees; fees required for calling for a person or a document.
[ଦ୍ର—ଏ ପାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଚଳୁଅଛି ।]

ତଳବାର—ସ. ବ —ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—
Talabāra   Sword.
କାହୁଁ ତଲବାର ଖେଳବାଡ଼ କରେ ।
ଦ୍ୱାରକାନାଥ, ନନ୍ଦକେଶୃଙ୍କ ।

ତଲବାରି—ଦେ. ବ. (ସ. ତଲବାର)—ଖଣ୍ଡା; ଖଡ଼ଗ—
Talabāri   Sword.
ତଲଆର ତଲବାର

ତଳବାରଣ—ସ୍ତ. ବ—ତଳବାର (ଦେଖ)
Talabāraṇa   Talabāra (See)

ତଲବି—ବୈଦେ. ବଣ (ଆ. ତଲବ୍)—(କଚେରିଆ) ତଲବ୍ କରାଯାଇଥିବା—Called for; sent for; summoned.
Talabi
ତଲବୀ ତଲବୀ
ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ—ତଲବ (ଦେଖ)—Talaba (See)

ତଳ ଭର—ଦେ. ବଣ—୧ । ନିମ୍ନଗାମୀ; ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଗଡ଼ୁଯାଉଥିବା—
Tala bhara   1. Tending to go down; tending to go below a given level.
୨ । ଭୂମିରେ ଭର ଦେଉଥିବା—2. Having the ground as one's support.

ତଳ ଭରା— ଦେ. ବ—ଭୂମିରେ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଭର ବା ଠେସ ଦେବା—
Tala bharā   Holding the ground for support; taking one's support from the ground.

ତଳ ମଳ—ସ.ବ. (ମ. ଷ. ଲେ. ତଳରେ ଥିବା ମଳ)—ପାତ୍ର ବା କୁଣ୍ଡ
Tala mala   ତଳେ ରହିଯିବା ତେଲ ଆଦିର କାଛି (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—Dreg or sediment of a liquid left at the bottom of a pot.

ତଳ ମାଳ—ଦେ. ବ—ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ; ଅନୂପ ପ୍ରଦେଶ—
Tala māla   The lower provinces; sea-side low tracts of country.
ତଲହଟୀ   [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କୁ ଜାଙ୍ଗଲ ବା ଉପରମାଳ ଓ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ମୋଗଲବନ୍ଦୀକୁ ତଳମାଳ ଏବଂ ଏ ଦୁଇର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମତଳ ଅଂଶକୁ 'ମାଗଧ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଳ ମାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ତଳମାଳରେ ବାସ କରୁଥିବା; ମୋଗଲବନ୍ଦୀ
Tala māliā   ବାସୀ—Residing in the low tracts of country or the coastal district.

ତଳମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଥାଏ—
Talamuhāṅ   1. Looking to the ground.
(ତଳମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)   ୨ । ଯାହାର ମୁହଁ ତଳପାଖେ ଥାଏ—
2. Having the mouth at the bottom.

ତଳ ମୂଲିଆ—ଦେ. ବ—ଘର ଛପର ଦେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ମୂଲିଆ
Tala mūliā   ଚାଳର ତଳେ ଥାଇ ଚାଳରେ ଉଢ଼ି ଛପର କରୁଥିବା ମୂଲିଆଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ—
The labourer who stays below the thatch and helps the thatchers.

ତଲ୍ଲୟ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବ. (ସ. ତଲ୍ଲୟ)—
Talaya   ତହିଁରେ ଲୟ ବା ଧ୍ୟାନ—Concentration of one's attention on that (matter).
ଅନେକ ଏକ ରୂପରେଣ ଶେଷ
ଏହୁ ରୂପକୁ ତଲ୍ଲୟେ ଅଭ୍ୟାସ । ପ୍ରାଚୀ. ବିଶ୍ୱଙ୍କର. ଭଗବଦ୍‌ଭଲାସ ।
ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ତଳ) ତାଳ—Clapping of hands.

ତଳ ଯୁଦ୍ଧ—ସ. ବ. (ତଳ+ଯୁଦ୍ଧ)—ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ; କୁସ୍ତି; ହସ୍ତଯୁଦ୍ଧ—
Tala juddha   Athletic sports; wrestling match; scuffling.

ତଳସାରକ—ସ. ବ. (ତଳ ସୃ+ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ଅକ)—
Talasāraka   ୧ । ଘୋଡ଼ାର ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ବନ୍ଧନ-ରଜ୍ଜୁ; ଘୋଡ଼ାର ଛାତିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଦଉଡ଼ି—1. Horse-belt.
୨ । ଘୋଡ଼ାର ଭୋଜନ ପାତ୍ର; ତୋବଡ଼ା—
2. Horse's mouth-bag.

ତଳ ସୁଆଁସିଆ—ଦେ. ବ—ତଳ ମୂଲିଆ (ଦେଖ)
Tala suāṅsiā   Tala mūliā (See)

ତଳସ୍ଥ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ତଳ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Talastha   ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ସ୍ଥିତ—Situated below or at the bottom.

ତଳ ସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ତଳ+ସ୍ପର୍ଶ)—
Tala sparśa   ଜଳାଶୟର ତଳ ଦେଶକୁ ଛୁଇଁବା—
The act of touching the bottom of water; fathoming.
ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜଳାଶୟର ତଳଭାଗକୁ ଛୁଇଁଥିବା—
Sinking down to the bottom of water.

ତଳହଟି—ଦେ.ବ. (ଭୁଲ.ହୃ. ତଲ୍‌ହଟୀ=ପାହାଡ଼ର ନିମ୍ନଦେଶସ୍ଥ ଜମି)-
Talahaṭi   ତଳ ମାଳ (ଦେଖ)—Tala māla (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଳ ହୃଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ+ହୃଦୟ)—
Taḷa hṛudaya ଗୋଡ଼ ତଳପାର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଖୋଲ—
The instep or bridge of the sole of the leg.

ତଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Taḷā ଜ୍ୟାଘାତବାରଣ; ଧନୁର୍ଦ୍ଧରମାନଙ୍କର ଧନୁର ଜ୍ୟାଘର୍ଷଣ
তলা ନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ ବାମ ହସ୍ତର କହୁଣୀଠାରୁ ହାତଗଣ୍ଠି
तला ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା ଚମଡ଼ାର ପଟି—A leathern glove worn by archers to ward off the friction of the bow-string and prevent it from hurting the hand.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ)—୧ । ତଳଭାଗ; ନିମ୍ନସ୍ଥଳ—
1. The lowest part or depth.
তালী ୨ । ଚିରା ଲୁଗାରେ ସିଲାଇ କରାଯିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ; ତାଳି—
थिगली 1. Patch of cloth stitched to a rift in a cloth.
୩ । ଜୋତାର ତଳପାର ଚମଡ଼ା—
3. Sole-leather of shoes.
୪ । ମୃଦଙ୍ଗ, ପଖଉଜ ବା ଢୋଲ ଉପରେ ଲୁଅଣି ହେବା ଚମଡ଼ା—4. The leather-cover for drums.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଯାଜପୁର) ଦ୍ର—ଧାନର ତଳି—
Seedlings of paddy.

ତଲା—ଦେ. ବି—ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ବା ପକ୍ୱ
Talā ହୋଇଥିବା ବୁଟ ଆଦି ଶସ୍ୟ (ଯଥା, ବୁଟତଲା)—
সাস্তোলা Gram and pulses fried with ghee
तलाहुआ or oil.

ତଲାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଲାଚୀ Apte)—
Talāi ସରୁ ବୁଣା ବାଉଁଶ ପାତିଆର ଛଞ୍ଚ; ଛଞ୍ଚା; ତଲାଉ—
তালাই, তলাই Screen or matting made of
चटाई (ତଲେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) bamboo-laths.

ତଲାଉ—ଦେ. ବି—ତଲାଇ (ଦେଖ)
Talāu Talau (See)

ତଲାକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱାରା ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀର
Talāk ବିବାହବନ୍ଧନଚ୍ଛେଦନ; ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱାରା ପତ୍ନୀତ୍ୟାଗ—
তলাক Dissolution of the marriage-tie by the
तलाक husband by the utterance of the word 'Talāk' (amongst the Mahomedans).
(ତଲାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନଙ୍କ କୋରାନ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱାମୀ ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଛେଦନ କରିବାକୁ ବସିଲେ ସ୍ତ୍ରୀର ଆଗରେ ୩ ଥର 'ତଲାକ୍' (ମୁଁ ତତେ ତ୍ୟାଗ କଲି) ଏହି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଦେଲେ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହେଲା । ତଲାକ୍ ଦେବା ସମୟରେ ସ୍ୱାମୀ ବିବାହକାଳୀନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେନ୍‌ମେହେର୍ (ଯୌତୁକ ଧନ) ସ୍ତ୍ରୀ ହସ୍ତରେ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି 'ତଲାକ୍' ପରେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀ କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ସାରିବା ପରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରନ୍ତି । ୨ୟ ସ୍ୱାମୀ 'ତଲାକ୍' ନ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧ମ ସ୍ୱାମୀ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପରିତ୍ୟକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁନର୍ବାର ବିବାହ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ମୁସଲମାନ୍ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱାମୀ ଥରକରେ ସୁଦ୍ଧା 'ତଲାକ୍' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସାରିବା ପରେ ବିବାହବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ ଓ ସ୍ୱାମୀ ଉକ୍ତ କଥା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।]

ତଲାକ୍‌ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୁସଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—
Talāk diā ସ୍ୱାମୀଦ୍ୱାରା ତଲାକ୍ ଦ୍ୱାରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
তলাকদেওআ (wife) Whose marital relationship
तलाक दिआहुआ has been dissolved by the husband.

ପଠାଣଘର ତଲାକ୍‌ଦିଆ ମାଇକିନିଆଙ୍କ ପରି ଦାନପ୍ରକ୍ଷତ୍ର
ଏବଂ ... ତରସ ବୁଢ଼ୀ ଗଢ଼ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଲାକ୍ ଦେବା—ଦେ. କି. (ମୁସଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—
Talāk debā ୧ । (ସ୍ୱାମୀ) ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା
তলাক দেওআ ନିମନ୍ତେ 'ତଲାକ୍' ଏହି ଶବ୍ଦ ୩ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି
तलाक देना ଶପଥ କରିବା—1. (the husband) To pronounce the formula 'Talāk' 3 times while dissolving the marriage-tie with the wife, according to the dictates of the Koran.

୨ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନ କରିବା—2. To dissolve one's marriage-tie with one's wife.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନପ୍ରସ୍ତାବ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଡ଼ୁ ହେଲେ ତାକୁ 'ଖୁଲା' ଓ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କ ରାଜିରେ ହେଲେ ତାକୁ 'ମୁବାରାତ୍' ବୋଲାଯାଏ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଥରେ 'ତଲାକ୍' ଦେଲେ ୩ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ମିଳିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ପାରନ୍ତି; ମାତ୍ର ୩ ମାସ ଗତ ହୋଇଗଲେ ଆଉ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ୩ ମାସ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁନର୍ବାର ମିଳିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ତଲାକ୍‌ଦିଆ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ବିବାହ କରିବେ ଓ ୨ୟ ସ୍ୱାମୀ ତାହାଙ୍କୁ ତଲାକ୍ ଦେବେ ଏବଂ ତହୁଁରେ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ୧ମ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ । ସ୍ତ୍ରୀର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତଲାକ୍ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ।]

ତଲାକ୍ ନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ମୁସଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ) (ଅ. ତଲାକ୍+
Talāk nāmā ଫା. ନାମେହ୍)—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱାମୀର
তলাকনামা ଦେବା ଛାଡ଼ପତ୍ର—Deed of divorce
तलाकनामा amongst the Mahomedans.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ତ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଊ	ଦୃ

ତଲାଚୀ—ସଂ. ବି. (ତଲ+ଅଞ୍ଚ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଅଧିକରଣ ଈ)—ଚଟେଇ; ତଳେଇ—Matting.
Talachī

ତଲାତଲ—ସଂ. ବି. (ତଲ+ତଲ; ଆଧିକ୍ୟାର୍ଥରେ ଶବ୍ଦର ଦ୍ୱିତ୍ୱ; ନିପାତନ)—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ସପ୍ତପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the 7 nether worlds.
Talātala

ପରମ ପଦରେ ନେଇ ଜାଣୁ ଭୁ ବସାଇ
ପୁଣି ତହୁଁ ଜାଣ ତଳାତଳକୁ ଖସାଇ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ପ. ଗୀତ

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ପାତାଳ ୭ ଭାଗ ବା ମହଲରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—ତଲ, ଅତଲ, ବିତଲ, ସୁତଲ, ତଲାତଲ, ମହାତଲ ଓ ରସାତଲ ।]

ତଲାଭିଘାତ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଲ+ଅଭିଘାତ)—କରତଳଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର; ଚପେଟାଘାତ; ଚାପୁଡ଼ା—Slapping blow.
Talābhighāta

ତଲାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଲାଚୀ)—୧ । ତଳେଇ; ବାଉଁଶପାତିଆରେ ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ତାଟ—1. Matting or screen of bamboo-laths.
Talāri
তলাই
चटाई

[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନକୁ ଆବୃତ କରାଯାଏ । ଚଳିକାରେ ନୌକାମାନଙ୍କୁ ପବନର ବେଗଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଏହା ପାଲରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । ତାଳପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ଟୋପି; ଝାଙ୍କି—2. A hat for the head made of palm-leaves or laths of bamboo.

ବଉଁଶୀ ଶିଙ୍ଘା ଅଣ୍ଟା ପଟକେ ଖୋସିଲେ
ପଟର ତଲରିକି ମୁଣ୍ଡରେ ଲହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବିରାଟ ।

ତଲାସ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତଲାସ୍=ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଖୋଜିବା)—
Talāsa ୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—1. Seeking after; enquiry.
তলাস, তাল্লাস ୨ । ଅନ୍ୱେଷଣ; ଖୋଜିବା—
तलाश 2. Searching; quest.

୩ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟା ଅନ୍ଦରେ କୌଣସି ନିଷିଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ଲୁଚିଛି ଅଛି କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିବା ସକାଶେ ଅପରାଧୀର ଲୁଗାପଟାଆଦି ଦରାଣ୍ଡିବା—3. Search of a person's body or clothes.

୪ । ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ ଲୋଡ଼ିବା—4. Enquiring after an absent person or thing.

ତନୁ ଜାଣେ କବ ତରଣି ତା ଭବ ତଲସ ଯେ ଯାକୁ ନାହିଁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତଲସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଲସିବା (ଦେଖ)
Talāsa karibā Talāsibā (See)
তলাস করা तलाश करना
(ତଲସ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଲସି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ତୁ. ତଲାସୀ) (କଚେରିଆ)—
Talāsi ୧ । ତଲସ କରାଯାଉ ଥିବା—
তল্লাসী 1. Searched for; wanted.
तलाशी ୨ । ତଲସ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ—
2. Necessary or required for searching.
(ଯଥା—ତଲସି ଫିସ୍ ।)

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଲସୀ)—ତଲସ (ଦେଖ)
Talāsa (See)

ତଲସି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଫା. ତଲସୀ) (କଚେରିଆ)—କୌଣସି ନଷ୍ଟ ବା ଅପହୃତ ବସ୍ତୁକୁ ନିମନ୍ତେ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଖୋଜିବା ବେଳେ ତଦାରଖ କରିବା—To conduct or supervise a search.
Talāsi nebā
তল্লাসি লওয়া
तलाशी लेना

ତଲସି ଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ତୁ. ତଲସୀ+ଇଂ. ଫିସ୍) (କଚେରିଆ)—ମହାଫିସ୍ ଖାନାରୁ କୌଣସି ସରକାରୀ କାଗଜ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧନ—Searching fee.
Talāsi phis
তল্লাসী ফি
तलाशी फिस

ତଲସିଆ—ଦେ. ବି.—(ତୁ. ତଲାସ୍) (କଚେରିଆ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଚୋରି ମାଲ ଆଦି ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ବା ଘର ତଲସ କରେ—A person who makes a search for lost or stolen thing.
Talāsiā
তলাসিয়া
तलाशनेवाला

ତଲସି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁ. ତଲାସୀ) (କଚେରିଆ)—୧ । ଚୋରିମାଲ ବା ହଜିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ଆପଣା ଘର ବା ଆପଣା ଦେହକୁ ଖୋଜିବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ (ଯଥା—ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ) ସୁବିଧା ଦେବା—
Talāsi debā
তল্লাসী দেওয়া
तलाशी देना

1. To submit one's house or person tosearch by another for a lost or stolen thing.

୨ । କୌଣସି ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ବା ସ୍ଥାନ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବା ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀ ନିଜର ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟାରେ କିଛି ଜିନିସ ଲୁଚିଛି ନାହାନ୍ତି ଏହା ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାପାଇଁ ନିଜର ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟା ଝାଡ଼ିଦେଇ ଦେବା—

2. (a police officer) To show to the persons present at a search that nothing is cencealed in his person or dress.

ତଲସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତୁର୍କୀ. ତଲାସ୍)—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା; ଖୋଜିବା; ଦୁଣ୍ଡିବା—1. To search for; to hunt for.
Talāsibā
তল্লাসা
तलाशना ୨ । ସନ୍ଧାନ ବା ଖବର ନେବା—
2. To enquire after.

୩ । ଅପରାଧୀ ବା ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ଓ ଲୁଗାପଟା ଦରାଣ୍ଡିବା—3. To make a search of the person and dress of a convict or suspect,

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପ୍ରର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ ଧାତୁ)—୧ । ରୁଆ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଗଜାଗଛ; ଘୁସ୍ତି—1. Seedlings fit for transplantation.
Tali
चारा, पौंदा, अंकुरा
तला
तली

ଅଣ୍ଟା ! ଦେହମାନ ତଳି ଅରୁଆ ରହିଲା; ତଳ ନାଅଣ୍ଡ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । (ସଂ. ତଳ) ନିମ୍ନଦେଶ; ତଳଭାଗ; ଅଧୋଦେଶ—
2. The lower part.

୩ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ଉପକଣ୍ଠ—
3 Suberbs; vicinity.
(ଯଥା—ସହର ତଳି ।)

୪ । କୌଣସି ଗୃହର ବା ବସ୍ତୁର ଅବସ୍ଥିତି-ପ୍ରଦେଶ—
4. Site or position of a house or thing.

୫ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ନିମ୍ନତମ ଅଂଶ—
5. Bottom; the lowest part.

ସୁଅର ଗଣ୍ଡିଏ ସକ ହେଲା ଜାଳ ନ ଆଉ ପହଁରେ ତଡ଼
ପାଖୋଇ ବେହେଲ ଭଣା ହେଲଣ୍ଟି ତଳୋଇରେ ଖାଟୁଁ ତଡ଼ ।
ଉପାସ. ସାଆନ୍ତିଆ ବାହା ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅଧୋଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ବା ବ୍ୟବହୃତ—
1. Situated or used in the lower part.
(ଯଥା—ତଳିପେଟ; ତଳିକନା ।)

୩ । ପରେ ଜାତ ହେବା—
3. Younger; born after.

୪ । ଅଧସ୍ତନ—4. Subordinate; lower in grade.

ତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତଳୀଯ)—୧ । ନିମ୍ନସ୍ଥ; ତଳେ ଅବସ୍ଥିତ—
Taliā
1 Situated below.
(ଯଥା—ଗଛତଳିଆ ବେତ; କାଖତଳିଆ ଛତା ବା ପୋଥି ।)

୨ । ତଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to the bottom.
(ଯଥା—ସମୁଦ୍ରତଳିଆ ବ୍ୟବସାୟ ।)

୩ । ଉପକଣ୍ଠସ୍ଥ; ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—
2. Neighbouring; suburban.
(ଯଥା—ନଈତଳିଆ ଜମି; ସହରତଳିଆ ଗ୍ରାମ ।)

୪ । ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା—
4. Living near or in the vicinity.
(ଯଥା—ସହରତଳିଆ ଲୋକ ।)

୫ । ଅଧସ୍ତନ; ଅଧୀନସ୍ଥ—5 Subordinate.
(ଯଥା—ସେ ତୁମର ହାତତଳିଆ ଲୋକ ।)

୬ । ନୀଚତର—6. Lower than.
(ଯଥା—ଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜାତି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ତଳିଆ ।)

୭ । ତଳେ ତଳେ ଯାଉଥିବା—7. Proceeding below; passing below.
(ଯଥା—ଗ୍ରାମତଳିଆ ବାଟ, ଛତାତଳିଆ ଗଳ୍ପ ।)

୮ । ତଳଦେଶ ବା ଅଧୋଭାଗରେ ଥିବା—
8. Lying at the bottom; settled down at the bottom.
(ଯଥା—ତୁମ ଲୋଟରେ ବାଣ୍ଡିତଳିଆ ଭାତ ପଡ଼ିଗଲା; ଘଡ଼ି ତଳିଆ ପାଣି ।)

୯ । ପାଖେ ପାଖେ ଯାଉଥିବା—
9. Proceeding or running along.
(ଯଥା—ବନ୍ଧତଳିଆ ବାଟ ।)

୧୦ । ପରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା—
10. Born after; younger than.
(ଯଥା—ଏହିଟି ତାଙ୍କର ଡିଅଁତଳିଆ ପୁଅ ।)

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଭଅଁଣ—
1. Hotch-potch.

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଦାସୀ—
2. Concubine.

ତଳିଆ ପୁଅ—ଦେ. ବି—ଦାସୀ ପୁତ୍ର—
Taliā pua Son of a concubine.

ତଳିଆ ଭାରିଯା—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Taliā bhārijā Concubine.

ତଳିଆ ମହାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଗୋଲାମ ଜାତି; ମାଦ ଭୁକ୍ତ ଗୋଲାମ—
Taliā māhānti The illegitimate sons of the Karaṇas of Orissa.

ତଳିଆରି—ଦେ. ବି—ତଲାରି (ଦେଖ)
Taliāri Talāri (See .

ତଳି କଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗୋଡ଼ିକଟା; ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ; ଯେ ଘଡ଼ରେ ଘଡ଼ରେ ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ କରେ—
Tali kaṭā
1. Perfidious (person).

୨ । ତଳିକାଟ (ଦେଖ)
2 Talikāṭa (See).

ଦେ. ବି—ତଳିକାଟ (ଦେଖ)
Talikāṭa (See).

ତଳି କଣ୍ଟା ଉପରି କଣ୍ଟା—ଦେ, ବି—ତଳ କଣ୍ଟା ଉପର କଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Tali kanṭā opari kanṭā Tala kanṭā upara kanṭā (See).

ତଳି କନା—ଦେ. ବି—ଋତୁସ୍ରାବ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା କୌପୁନୀ ଓ କନା ପୁଡ଼ା—
Tali kanā
Strips of rags or absorbent linen worn by women on the private parts during menses; women's under-clothing during menstrual flow; sanitary towels.

ତଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Talikā
ତଳ ସାରକ (ଦେଖ)
Tala sāraka (See).

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ଯ	ଊଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତନ୍ ତନ୍ତଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଂ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ତଳି କାଟ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ତଳ+କର୍ତ୍ତିତ)—୧ । ତଳ ଭାଗ ବା ତଳ ଅଂଶରୁ କଟା ଯାଇଥିବା; ମୂଳରେ ବା ମୂଳ ପାଖରେ କଟା ହୋଇଥିବା—1. Cut at the root or near the root.
Ta<u>l</u>i kāṭa
(ଯଥା—ତଳିକାଟ ଧାନ ଗଛ ।)
୨ । ଉପର ସ୍ତରର ବସ୍ତୁ କଟା ହୋଇଯିବା ପରେ ନିମ୍ନ ସ୍ତରରୁ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ କଟା ହୋଇ ବାହାରେ—2. Appertaining to or cut from the lower layers.
(ଯଥା—ଏ ପୋଖରୀର ୧୦ ଫୁଟ ଗମ୍ଭୀରର ତଳିକାଟ ମାଟି ଭରି ଗେଙ୍ଗୁଟିଆ ପଡ଼ିଛି ।)
ଦେ. ବ—ମୂଳ ପାଖରୁ କାଟିବା—Cutting near the root.
(ଯଥା—କଅଁରରୁ ଧାନକୁ ପ୍ରଥମେ ତଳିକାଟ କର, କଚଡ଼ା ପକାଇ ପରେ ଅଗକାଟ କଲେ ଛଣ ବାହାରିବ ।)

ତଳି ଗଡ଼ିଶା—ଦେ. ବ—ପଙ୍କୁଆ ଗଡ଼ିଶା; ଯେଉଁ ଗଡ଼ିଶା ମାଛ ପାଣି ତଳେ ପଙ୍କରେ ଥାଏ—
Ta<u>l</u>i gar<u>d</u>iśā
A kind of fish moving in the mud at the bottom of a tank or pond.

ତଳିତ—ସଂ. ବ (ତଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ତ)—ଭୃଷ୍ଟ ମାଂସ; ଭଜା ମାଂସ—
Ta<u>l</u>ita
Roast; roasted meat; fried meat.
ସଂ. ବଣ—ଭୃଷ୍ଟ; ଭଜା ହୋଇଥିବା; ସିଝିଲା ହୋଇଥିବା—Fried; roasted.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଭାବପ୍ରକାଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ତଳି ତଳାନ୍ତ—ଦେ. ବଣ—ତଳ ତଳାନ୍ତ (ଦେଖ)
Ta<u>l</u>i ta<u>l</u>ānta
Ta<u>l</u>a ta<u>l</u>ānta (See)

ତଳି ତଳିଆ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ତଳ ତଳିଆ (ଦେଖ)
Ta<u>l</u>i ta<u>l</u>iā
Ta<u>l</u>a ta<u>l</u>iā (See)

ତଳି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତଳାଇବା; ତଳଦେଶରେ ଭୁଡ଼ିଯିବା—
Ta<u>l</u>i dharibā
তলান
नीचेको बैठना
1. To sink to the bottom; to settle down at the bottom.
(ଯଥା—ମାଛଯାକ ତଳି ଧରିବାରୁ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।)
୨ । ହାଣ୍ଡିରେ ସିଝା ଯାଉଥିବା ଡାଲି, ଖିରି ବା ଚୁଡ଼ୁଆଁ ଯାଉଥିବା ଧାନ ଯଥେଷ୍ଟ ଜଳ ଅଭାବରୁ ବା ବାରଂବାର ଘଣାଘଣି ନ ହେବାରୁ ପୋଡ଼ିଯାଇ ହାଣ୍ଡିର ତଳେ ଲାଗିଯିବା—2. (any thing boiled on fire) To stick at the bottom of the cooking pot.

ତଳି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ହେବା ପରେ ତାହାକୁ ଉପାଡ଼ି ନେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ରୋପଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—To sow seeds for the purpose of raising seedlings in order to transplant them in another field.
Ta<u>l</u>i pakā(ke)ibā

ତଳିପା—ଦେ. ବ (ସଂ. ତଳ ଓ ପାଦ)—ପାଦର ତଳ ଭାଗ—
Ta<u>l</u>ipā
Sole of the feet.
পায়ের তলা
तलवा
ତା ତଳିପା ତଳେ ରଖା ରହୁଛନ୍ତି—
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
[ଦ୍ର—ତଳିପାର ଅଗଭାଗ ପାପୁଲି, ପଛ ଭାଗକୁ ଗୋଇଠି ଓ ମଧ୍ୟ ଭାଗକୁ ଖୋଲ ବା ଚାକୁଳା ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଳି ପେଟ—ଦେ. ବ—ନାଭି ତଳେ ଥିବା ପେଟର ଅଂଶ—
Ta<u>l</u>i peṭa
(ତଳ ପେଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তলপেট,पेड़ु
Abdomen; lower part of the belly from the navel downwards.

ତଳି ପୋଛ—ଦେ. ବଣ—ନିଃଶେଷିତ; ଖାଲି—
Ta<u>l</u>i pochha
Drained to the last.
ପୁଅମାନେ ଧାନ ଅମାର ତଳିପୋଛ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ଦେଲେଣି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଳି ଭାତୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—ତଳିପାର ଗୋଇଠିର ମୋଟା ଚମ ଭିତରେ ଉଠିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବ୍ରଣବିଶେଷ—A painful boil inside the sole of the foot.
Ta<u>l</u>i bhāṭur<u>d</u>i

ତଳିମ—ସଂ. ବ. କ୍ଲୀ (ତଲ୍ ଧାତୁ+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥରେ ଇମ)—୧ । କୁଟ୍ଟିମ; ପକ୍କା ମେଝିଆ—1. Pavement; paved floor.
Ta<u>l</u>ima
୨ । ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—2. Sword; scimitar.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରାତପ—3. Canopy.
୪ । ଶଯ୍ୟା—4. Bed.
୫ । ଛପର; ଘର; ଛାତ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Thatch; roof.

ତଳି ମଣ୍ଡ—ଦେ. ବ (ସଂ. ତଳ+ମଣ୍ଡ)—ତୋରାଣିରେ ଯେଉଁ ବହଳିଆ ଅଂଶ ପାତ୍ରର ତଳକୁ ବସିଥାଏ—The comparatively thick layer or portion of Tor<u>d</u>āṇi (boiled rice water) which is found at the bottom of a pot.
Ta<u>l</u>i maṇḍa

ତଳି ମଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବ—ଅଳ୍ପ ଖାଦ୍ୟ—
Ta<u>l</u>i maṇḍā
A small quantity of food.
ପେଟରେ କଟା ତଳିମଣ୍ଡା ପଡ଼ିଗଲାରୁ ନିଶ୍ୱାସ କରମ ହୋଇଗଲା—ସହକାର ।

ତଳି ମାଛ—ଦେ. ବ—ପଙ୍କୁଆମାଛ; ଯେଉଁ ମାଛମାନେ (ଯଥା—ଗଡ଼ିଶା, ଚେଙ୍ଗ, ଭେକ, ମାଗୁର) ଜଳାଶୟର ନିମ୍ନଦେଶସ୍ଥ ପଙ୍କରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଚଳପ୍ରଚଳ କରନ୍ତି—Fishes moving in the mud below the water.
Ta<u>l</u>i māchha

ତଳି ମାଟି—ଦେ. ବ (ସଂ. ତଳ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—ଗୁଷ ଜମିର ତଳ ସ୍ତରର ମାଟି—The earth of the lower layers of a field.
Ta<u>l</u>i māṭi

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଂଶୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ତଳି ମୁଠା—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ହାତର ପ୍ରସାରିତ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜ୍ଜନୀ ଦ୍ୱାରା
Ta<u>l</u>i muṭhā ସୀମାବଦ୍ଧ ଧାନତଳିର ଗୋଛା—A sheaf of paddy seedlings bound up so as to be contained between the encircling spans of the 2 palms.

ତଳି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଜମିରେ ତଳି ପକା ଯାଏ—
Ta<u>l</u>i muṇḍā A plot of land where seedlings are raised.
(ତଳି ମଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳି ହାତ କରି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତଳ ବା ତଳ
Ta<u>l</u>i hāta kari dharibā ଭାଗକୁ ହାତରେ ଧରିବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ତଳପଟୁ ଧରି ଟେକିବା—
(ତଳି ହାତ କରି ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To hold a thing up by putting one's hand at the bottom.
(ଯଥା— ଶିଶୁ ହାଣ୍ଡିକି ତଳିହାତ କରି ନ ଧରିଲେ ହାଣ୍ଡିଟି ଫାଟିଯିବ ।)

ତଳିୟାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି— ବାରିକା; ଜଗୁଆଳ; ଚଉକିଦାର—
Ta<u>l</u>iyāri Watchman.

ତଳୁ—ଦେ. ଅ.—ଅବଧି; କୌଣସି ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏ
Ta<u>l</u>u ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Since (some time past).

ବହୁଦିନ ତଳୁ ନ ପାଇ ମାଂସ
କ୍ଷୁଧାରେ ଜଳୁଥିଲା ତାହାର ମାନସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତଳୁଆ—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ. ତଳୀୟ)—ତଳିଆ (ଦେଖ)
Ta<u>l</u>uā Ta<u>l</u>iā (See)

ତଲୁଆର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଲବାର)—ତଲବାର (ଦେଖ)
Taluāra Talabāra (See)
(ତଲୁଆର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତଳ)—୧ । ନିମ୍ନଦେଶରେ— 1. In the
Ta<u>l</u>e lower parts; below.
তলায় तले ୨ । ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ—2. On the surface of.
(ତଳେ ତଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ଧୂଳିଆ ଜନ୍ତୁ) ଭୂଇଁ ତଳେ ତଳେ ଯାଏଁ,
କର୍ଣ୍ଣର ମାଂସ ଛୁଇଁଏ ପାଇଲେ ଲୁଟୁକିନା ଖାଏଁ—ବାଡ଼ାଣୀର କଥା ।
ନଈ ତଳେ ଗଛ ଓଧ, ଶୋଷ ଶୋଇଥିଲା ସହସ୍ର କନ୍ଦ,
ଗ୍ରେଇ କାହ୍ନେଇ କଦ—ଭଗ ।

୩ । ଲୁଚରେ ଲୁଚରେ; ଗୋପନରେ; ଗୁପ୍ତଭାବରେ—
3. Secretly; clandestinely.
[ଯଥା—ସେ ତଳେ ତଳେ ମୋ ଗୋଡ଼ କାଟୁଛି ।]
୪ । (କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ ବା ଦଳର) ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ—
4. Being included in (any party).
(ଯଥା—ଓଡ଼ିଆମାନେ ପ୍ରଥମେ ଆସି ଗୋରଖା ରାଜାଙ୍କ ପାଇକଙ୍କ ତଳେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ)

୫ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ; ପରେ—5. After.
ତାଙ୍କ ତଳେ ଜନମିଲେ କେକୟୀ ନନ୍ଦନ—ମଧୁସୂଦନ. ବାଲ୍ମୀକିରାମାୟଣ ।
୬ । ଏଥିପୂର୍ବେ; ଆଗେ—5. Before this.
ତଳେ ତ ଭୃତ୍ୟଙ୍କ ନିୟମ କରୁଥାଇ
ଏଣୁ କହିବାକୁ ହାଲିଆ ହେଲି ମୁହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।
୭ । ନିମ୍ନତମ ପ୍ରଦେଶରେ—7. At the bottom; in the lowest regions.
୮ । ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ—8. In the most secret places; in places not exposed to public view.
୯ । ପାଖେ ପାଖେ—9. Along; by the side of.
୧୦ । ରୂପେ; ପରି; ଗଣନାରେ; (ଅମୁକ) ରୂପ—
10. As; considered as.
ତୁମେ ମୂର୍ଖ ଅସଭ୍ୟ ତଳେ ଗଲ—ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୧୧ । ଭୂପୃଷ୍ଠରେ; ଭୂଇଁରେ—11. On the ground.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ସବାର ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ିଛନ୍ତି, ସହିସ ତଳେ ଧାଇଁ ଗଲୁଛି ।)
୧୨ । ଉପକଣ୍ଠରେ—12. In the outskirts of.
(ଯଥା—କଟକ ତଳେ ଗୃହଳଅଗଞ୍ଜ ଅବସ୍ଥିତ)

ତଲେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଲକ୍ଷ୍ୟ)—ଲକ୍ଷ୍ୟ; ଧ୍ୟାନ—
Tale Contemplation; attention.

ନାମର ତତ୍ତ୍ୱ ଅଟଇ ଅନନ୍ତ, ତଲେ କରି ଅହେ ଶ୍ରମ—
ଭକ୍ତ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ, ଭଜନ ।

ତଲେଇ— ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଯାଜପୁର) ବି—ଲକ୍ଷ୍ୟ; ନଜର—
Talei 1. Attention.
(ଯଥା—କଥାକୁ ତଲେଇ ରଖିବା ।)
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଆସନ—
2. A mattress woven with bamboo-laths.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରରେ ବାଉଁଶପାତିଆରେ ବୁଣା ଆସନକୁ ତଲେଇ ଓ ପରଦା ବା ବାଡ଼ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ତଲେଇକୁ ଟାଟି କୁହାଯାଏ ।]
ଦେ. ବି—ତଲାଇ (ଦେଖ)—Talāi (See)

ତଳେଇ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭିତରେ ପଶି ଅନୁସନ୍ଧାନ
Ta<u>l</u>ei dekhibā କରିବା— 1. (figurative) To dive deep into a matter; to dive deep under the surface.
তলাইয়া দেখা
(ତଳେଇ କରି ଦେଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଉପରେ ଉପରେ ଦେଖିବା—ବିପରୀତ) ୨ । ତଳଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିବା—2. To look into the bottom of a thing.
୩ । ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ବିଚାର କରିବା—3. To consider a matter thoroughly or minutely.

ତଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତଳ)—
Ta<u>l</u>eibā ୧ । ତଳକୁ ବୁଡ଼ିବା; ତଳ ଧରିବା —
তলান 1. To sink or settle down to the bottom.

୧	୮	ଭ	ର୍,ର୍ସ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଢ
୨	ଝ	ଉ	ରୁ	ଲ୍	ପ୍ସେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନୃ

(ତଳାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା— 2. To dive deep into a matter.

ତଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୁଟ ଆଦି ଶସ୍ୟକୁ ଘିଅ ବା ତେଲରେ ସାମାନ୍ୟ ଭାଜିବା; ଫୁଆଇବା—
Taleibā
ভাজা 1. To fry gram etc in ghee or oil.
तलना ୨ । ଭୁଖୁଡ଼ା କରିବାପାଇଁ ଖଇକୁ ଗୁଡ଼ ପାଗରେ ପକାଇ ତାଟୁ ଦ୍ୱାରା ଘାଣ୍ଟିବା ବା ମୋହିଁବା—2. To stir fried paddy in syrup over fire.
ତଲୁଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତଲିବା }

ତଲେକ୍ଷଣ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଈକ୍ଷଣ; ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ତଳଆଡ଼କୁ ଥାଏ)—ଶୂକର—Hog.
Talekshaṇa

ତଳେ ଗଡ଼ିବା - ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମି ଉପରେ ଲୋଟିବା—
Tale gar̤ibā To roll on the ground.
তলায় গড়াগড়ি দেওয়া **धरती पर लुड़कना**
(ତଳେ ଲୋଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳେ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅମୁକ)ରୂପେ ବିବେଚିତ ହେବା—
Tale jibā To pass for.
(ତଳେ ଗୁମାର ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଆମ ପଢ଼ୁଆଙ୍କ ଆଖିରେ ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ମୂର୍ଖ ତଳେ ଗଲେଣି ।)

ତଳୋଦରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଉଦର; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taḻodari ୧ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Wife.
୨ । କୃଶୋଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Slender-bellied woman.

ତଳୋଦା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଉଦ=ଜଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Taḻodā ନିମ୍ନଗା; ନଦୀ—River.

ତଲ୍କ—ସ. ବି. (ତଲ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ କ)—ବନ—
Taḻka Forest.

ତଲ୍ପ—ସ. ବି. (ତଲ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ ପ; ଯହିଁରେ ବିଶ୍ରାମ କରାଯାଏ)—
Taḻpa
୧ । ଶଯ୍ୟା; ବିଛଣା; ଶେଯ—1. Bed.
୨ । ଅଟ୍ଟାଳିକା—2. An edifice.
୩ । ଗୃହ—3. House.
୪ । ଦାରା; ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା—3. Wife.
[ଦ୍ର—ଗୁରୁତଳ୍ପଗ, ଗୁରୁତଳ୍ପଗାମୀ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଆଦି ମାନ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସମ୍ଭୋଗ କରେ ।]
୫ । ଉପର ମହଲା ଘର; ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—
5. Turret; a room in an upper storey.

ତଲ୍ପକ—ସ. ବି—୧ । (ତଲ୍ପ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ)—ଶଯ୍ୟା—
Taḻpaka 1. Bed.
୨ । (ତଲ୍ପ+କରିବା ଅର୍ଥରେ. କ) ଯେ ବିଛଣା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ; ଶେଯ ଝାଡ଼ିଦେବା ଭୃତ୍ୟ—
2. A servant who prepares the bed for the master.

ତଲ୍ପ କୀଟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ତଲ୍ପ+କୀଟ; ତୁଲ. ହି. ଖଟ୍‌ମଲ୍)—
Taḻpa kīṭa ଓଡ଼ଶ; ଛାରପୋକ—The bed-bug.

ତଲ୍ପଜ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତଲ୍ପ+ଜନ ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—(ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତି)
Taḻpaja କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ—(Hindu law) Son born of ths wife of a person but begotten by a stranger.

ତଲ୍ପି—ଦେ. ବି. (ସ. ତଲ୍ପ=ଶଯ୍ୟା)—ବିଛଣା ପତ୍ରର ଗଣ୍ଠିଲି;
Talpi ବୋଝକ—The luggage consisting of bedding; baggage.
তল্পী
गठरी

ତଲ୍ପିଦାର୍—ଦେ. ବି—ତଲ୍ପିବାହକ ବୋଝିଆ; ଯେ ବିଛଣାପତ୍ର ବା ଗଣ୍ଠିଲି ବୁହେ; ବୋଝବୁହା—A carrier of luggage; luggage-bearer; porter.
Talpi dār
তল্পীদার
पल्लादार

ତଲ୍ଲ—ସ. ବି. (ତଲ=ଗଭୀରତା+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗହ୍ୱର; ଗର୍ତ୍ତ—1. A hole.
Talla
୨ । ପୋଖରୀ; ପୁଷ୍କରିଣୀ—2. Tank; pond.

ତଲ୍ଲହ—ସ. ବି—କୁକୁର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tallaha Dog.

ତଲ୍ଲାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ତୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ସାରା ଦୁନିଆଁ; ସାରା ସୃଷ୍ଟି—
Tallāṭa The whole universe.

ତଲ୍ଲାସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ତଲାସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tallāsa (etc) Talāsa etc (See)

ତଲ୍ଲିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତତ୍=ତାହା+ଲୀ ଧାତୁ=ଲୀନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+କ+ଆ)—
Tallikā
୧ । ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗାର ଛିଦ୍ର ଉପରେ ପଡ଼ିବା ତାଳି—1. Patch.
୨ । ଗୃହ କାଠି; କୁଞ୍ଚି; ତାଲାକାଠି—2. A key.
୩ । କୋଲପ—3. Padlock.

ତଲ୍ଲୀ—ସ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ତତ୍+ଲସ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)-
Tallī ୧ । ବରୁଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—1. The wife of Baruna, the God of the sea.
୨ । ନୌକା—2. Boat.
୩ । ଯୁବତୀ—3. Young woman.
୪ । ଜୋତାର ତଳା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. The sole of shoes.
୫ । କାଣ୍ଡି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Dregs; sediment.

ତଷା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସ. କୃଷି)—ଚଷା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tashā (etc.) Chashā etc. (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଷା(ଣ୍ଡି)ଟିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ—ଚଷାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Tasha(ndi)tia — Chashandia (See)

ତଷା(ଷେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ)=ଚଷିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ;
Tasha(she)iba — ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜମି ଚଷ ବା ହଳ କରାଇବା— To cause to be ploughed up.

ତଷିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ)—ଚଷିବା (ଦେଖ)
Tashiba — Chashiba (See).

ତଷୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—(ସଂ. କୃଷ) ଚଷୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tashu (etc.) — Chashu etc (See).

ତଷ୍ଟ—ସଂ.ବଣ (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଘଷିବା+କର୍ମ.ତ)—୧ । ଚଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା—
Tashta — 1. Scraped.
୨ । ରନ୍ଦା ମରାଯାଇଥିବା—2. Scraped with the carpenter's plane; planed.
୩ । କୃଶୀକୃତ—3. Emaciated; reduced.
୪ । କୁଟା ଯାଇଥିବା; ବଟା ଯାଇଥିବା (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)— 4. Pounded; bruised.
୫ । ପିଟା ହୋଇଥିବା (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Beaten

ତଷ୍ଟା—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ ମା. ୧ବ)—
Tashta ୧ । (କାଠ ଚେଲି କରି ଯେ କାମ କରେ) ବଢ଼େଇ—
(ତଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Carpenter.
୨ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—2. The mythological heavenly architect according to the Hindus.
୩ । ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ— 3. One of the 12 Ādityas or Sun-gods.
୪ । ଚେଲିବା ବ୍ୟକ୍ତି—4. Scraper.

ତଷ୍ଟି—ସଂ. ବ (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍କ୍ଷେପଣ; ଦର୍ଶନ+ଭାବ. ତି)—
Tashti ୧ । ସାଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି—1. Wistful look.
୨ । ଅଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟ—2. Hankering; longing.
୩ । ଯେଣ୍ଟୁବାଜି; ଏକଜିଦ୍; ଦୃଢ଼ତା—3. Obstinacy; unyieldingness.
ଗ୍ରା. (ଇତର) ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟ୍ରଷ୍ଟୀ)—କୌଣସି ସାଧାରଣ ଟିଷ୍ଟି; ଦ୍ରଷ୍ଟା ହିତକର ଅନୁଷ୍ଠାନର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ମାର୍ଫତଦାର; ଟ୍ରଷ୍ଟୀ—Trustee.

ତଷ୍ଟି ନାମା—ଗ୍ରା. (ଇତର)ବୈଦେ.ବ(ଇଂ ଟ୍ରଷ୍ଟ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ନାମା)-
Tshti nama ଟ୍ରଷ୍ଟଡିଡ୍; ସେବା ଅର୍ପଣ ସମର୍ପଣ-ପତ୍ର— Trust-deed.

ତସ୍(ଧାତୁ)—ସଂ. ୧ । ଅଳଂକୃତ କରିବା—
Tas (root) 1. To adorn.
୨ । ଦର୍ଶନ କରିବା—2. To see.
୩ । ଉତ୍‌ପ୍ରେକ୍ଷଣ କରିବା; ସାଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା— 3. To cast wistful or longing glance.
୪ । ଉତ୍‌କ୍ଷେପଣ କରିବା; ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା— 4. To throw up.
୫ । ଉଠାଇବା—5. To lift up.

ତସ୍‌ଦିକ୍(ଗ୍)—ବୈଦେ.ବ(ଅ. ତସଦୀକ୍) (କଚେରୀ)—୧ । କୌଣସି
Tas-dik(g) ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରମାଣ ବା ସମର୍ଥନ— 1. Verification.
तसदिग ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ
तसदीग ପ୍ରମାଣସ୍ୱରୂପ ସ୍ୱୀକାର କରିବା; ଚିହ୍ନଟ — 2. Attestation; identification.
୩ । କୌଣସି ଦଲିଲ ପରୀକ୍ଷା କରି ସେଥିରେ କରାଯିବା ହାକିମଙ୍କର ଦସ୍ତଖତ—3. Countersignature of an authority on a document.
୪ । ସାକ୍ଷ୍ୟ; ଗବେଇ—4. Testimony.

ତସ୍‌ବି—ବୈଦେ. ବ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—ଜପମାଳ—
Tas-bi — Rosary.
तसबी तसबी

ତସ୍‌ବୀର୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—୧ । ଛବି—
Tas-bir 1. A picture.
तसवीर ୨ । କାଗଜ ବା ପଟା ଉପରେ ଅଙ୍କିତ ରୂପ—
तसवीर 2. A painting; drawing.
୩ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଉଠାଯିବା ପ୍ରତିରୂପ— 3. Photo.
ବୈଦେ. ବଣ—ଛବି ପରି ସୁନ୍ଦର—Picturesque; fine

ତସ୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ହ୍ର. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—
Tas-ra ଭୁଲିଆ ତନ୍ତୀଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ସୂତା ଗୁଡ଼େଇ ରଖିବାର ଫର୍ମ ବା ନଟେଇ—A reel or form around which yarn is wound.

ତସ୍‌ରୁପ୍(ଫ୍)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଅ. ତସରୁଫ୍)—
Tasrup(ph) ୧ । ତୋସରଫ୍—1. Misappropriation.
୨ । କ୍ଷତି—2. Loss.

ତସଲିମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—ନମସ୍କାର; ବନ୍ଦନା;
Tas-lim ପ୍ରଣାମ—Obeisance; a bow of reverence.
तसलीम तसलीम

ତସକର—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ତସ୍କର)—ତସ୍କର; ଚୋର; ଚସକର—
Tasakara — Thief; robber.

ତସମା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଚଶ୍‌ମା)—ଚସମା; ପ୍ରଚକ୍ଷୁ; ପ୍ରତିଚକ୍ଷୁ—
Tasama — Spectacles

ତସରଫଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଫସର ଫାଟିବା ସମୟ;
Tasar-phata ଅରୁଣୋଦୟର ପ୍ରାକ୍‌କାଳ; ବଡ଼ଭୋର— Day-break.

୧	ଇ	ଓ	ର୍,ର୍ବ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ନ

ତସର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରସର)—୧ । ଟସର; ଏକପ୍ରକାର ଗୋଟି
Tasara ପୋକର ଗୋଟିରୁ ବାହାରିବା ରେଶମ ସୂତା—
তসর 1. A kind of coarse silk got from cocoons; Tussar.
टसर

[ଦ୍ର—ଛୋଟନାଗପୁର, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ବାଲେଶ୍ୱର, ସିଂହଭୂମ, ମେଦିନୀପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ବଣରେ ସାହାଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା, କୁସୁମ, ପିଆଳ, ବରକୋଳି ଆଦି ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ଏ ପୋକମାନେ ସେହି ଗଛରେ ବଢ଼ନ୍ତି । ରେଶମ ପୋକଙ୍କ ଭଳି ଏ ପୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ନେବା ହୁଏ ନାହିଁ, କେବଳ ଏମାନଙ୍କୁ ଚଢ଼େଇ ଓ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଖାଇ ନ ଯିବେ ଏଥିପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଏ ପୋକମାନଙ୍କୁ ପାଳିବାବାଲା ଲୋକେ ଗୋଟିରୁ ବାହାରିବା ପ୍ରଜାପତିଙ୍କୁ ଜଙ୍ଗଲରେ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରଜାପତିମାନେ ସେଠାରେ ଯୋଡ଼ି ଲାଗିବା ପରେ ମାଈ ପ୍ରଜାପତି ଗଛର ପତ୍ରରେ ସୋରିଷ ପରି ଡିମ୍ବମାନ ପାରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାଈ ପ୍ରଜାପତି ୨।୩ ଦିନ ଯାକେ ୨୦୦।୨୫୦ ଡିମ୍ବ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଡିମ୍ବ ଦେଲା ପରେ ମରି ଯାଆନ୍ତି । ୧୦।୧୨ ଦିନ ବାଦ୍ ସେ ଡିମ୍ବରୁ ଦସିପୋକ (କୃମି) ଭଳି ଛୋଟଛୋଟ ପୋକ ବାହାରନ୍ତି ଓ ସେହି ପୋକମାନେ ଉକ୍ତ ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ବଢ଼ନ୍ତି । ୧୫ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ୪ଥର ଚାଙ୍ଗ ଖୋଳ ବଦଳେ । ୧୫ଦିନ ବାଦ ପୋକମାନେ ୮।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍କୋମ ସମ୍ଭାଳୁଅ ପରି ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ହୁଅନ୍ତି; କେହି ମାଟିଆ, କେହି ପାଉଁଶିଆ, କେହି ନେଳ, କେହି ହଳଦିଆ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ବଡ଼ପୋକମାନେ ଆପଣା ପାଟିରୁ ଲାଳ ବାହାର କରି ସେହି ଲାଳରେ ଅଣ୍ଡାକାର ୫।୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଗୋଟି ତିଆରି କରନ୍ତି ଓ ସେ ଗୋଟି ଭିତରେ ନିଜେ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ପାଳିବାବାଲାମାନେ ସେହି ଗୋଟିମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣନ୍ତି । ଗୋଟିର ମୁହଁକୁ କାଟି ଦେଇ ଉକ୍ତ ପୋକ ପ୍ରଜାପତି ଆକାର ଧାରଣ କରି ଯେବେ ଉଡ଼ିଯିବେ, ତେବେ ସେ ଗୋଟିର ସୂତାଯାକ ଛିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଅକାମିକା ହୋଇଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟିର ଭିତରେ ଥିବା ପୋକ ଗୋଟିକୁ କାଟି ବାହାରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଖାରମିଶା ଗରମପାଣିରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଗରମପାଣିରେ ଭିତରର ପୋକ ମରିଯାଆନ୍ତି ଓ ଗୋଟିମାନ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହେ । ସେହି ଗୋଟିମାନଙ୍କରୁ ତସର ସୂତା ବାହାରେ]

୨ । ମଠାଲୁଗା—2. Coarse silk stuff.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଥିବାର ହି. ଶବ୍ଦସାଗରରେ ଲେଖାଅଛି ।]

ତସର ଗୋଟି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗୋଟି ବା କୋଷରୁ ମଠାସୂତା ବା
Tasara goṭi ତସର ବାହାରେ; ଟସର ଗୋଟି ବା ଖୋସା—
তসরের গুটী Tussar cocoons.
टसरका कोया

ତସର ପୋକ—ଦେ. ବି—ଟସର ପୋକ; ଯେଉଁ ପୋକ ତସର ଗୋଟି
Tasara poka ବାନ୍ଧନ୍ତି; ଖୋସା ପୋକ—Silk worm.
তসর পোকা टसरका कीड़ा

ତସଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତସ୍ତ + ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ଲା. ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ତସ୍ଲା)—
Tasalā ୧ । ପିତଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେଉଁ ଗହିରିଆ ଥାଳିରେ ରୁଟି
তসলা तसला ପାଇଁ ମଇଦା ଦଳାଯାଏ—1. A deep brass
(ତସଲି—ଛୋଟ ତସଲା) plate for kneading flour.

୨ । ପିତଳର ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି; ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ବଟ୍ଲୋଇ; ପିତଳର ଡେକ୍ଚି—2. A wide-mouthed brass cooking pot.

ତସିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତସ୍‌ଦିହ୍=କ୍ଳେଶ)—କଷ୍ଟ; ହଇରାଣ—
Tasid Harassment; difficulty; hardship.
তসদী तसदीह
(ତସିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତସ୍କର—ସଂ. ବି [ତତ୍=ସେହି, ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ + କୃ ଧାତୁ +
Taskara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ; କିମ୍ବା ତସ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍‌କ୍ଷେପ କରିବା + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଅଥବା ତତ୍=ଉପକ୍ଷୟ, ବସ୍ତୁହାନି, ଚୋର + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ)]—୧ । ଚୋର; ଦସ୍ୟୁ; ଅପହାରକ—1. Thief; lifter (as in cattle-lifter) pilferer.

୨ । ପୁଙ୍କା ବା ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ—2. A kind of pot herb; Trigonella Corniculata.

୩ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ; ମଏଣ (ଦେଖ)
3. Maeṇa (See)

୪ । ଚୋର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ଗଣ୍ଠିଅଳା—
4 A scented herb.

୫ । କର୍ଣ୍ଣ; କାନ—5. The ear.

ତସ୍କରତା—ସଂ. ବି (ତସ୍କର + ଭାବ. ତା)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ—
Taskaratā Theft; stealing.

ତସ୍କରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତସ୍କର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—
Taskarī 1. A shrew.

୨ । ଚୋରଣୀ—2. A woman who steals.

ତସ୍ତରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) ରେକାବି; ଧାତୁର ପତଳା ଛୋଟ ଥାଳିଆ—
Tastari Thin metal plate.
তস্তরী तश्तरी

ତସ୍ଥିବାନ୍—ସଂ. ବିଣ [ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ବସ୍ (କ୍ୱସୁ)]—ସ୍ଥିତ; ଅବସ୍ଥିତ—
Tasthibān Placed; situated.

ତସ୍ଥୁ—ସଂ. ବିଣ. (ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—ସ୍ଥାବର; ଅଚଳନ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tasthu Immoveable.

ତସ୍ମି—ଦେ. ବି—ତସମଇ; କ୍ଷୀରି; ଦୁଧ ଓ ଚାଉଳ ଆଦିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Tasmi ପାୟସ—A gruel made of milk and rice,
পায়স खीर sweetened with sugar.
(ତସମଇ, ତସମେଇ, ତସ୍ମେଇ, ତସ୍ମେ, ତସ୍ମେଇ)

ବାବସ୍ପିଠା, ପାଲୁଅ ତସ୍ମି କରି ଖୁଆଇବ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପ ସ୍ୱଳ୍ପ ।

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତସ୍ୟ—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ତତ୍ ଶବ୍ଦ, ପୁଂଲିଙ୍ଗ, ୬ଷ୍ଠୀ ୧ ବଚନ)—
Tasya ତାହାର; ତାହାଙ୍କର—His; her; its.
(ତସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—ତଦୀୟ; ତତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Pertaining to that.
[ଦ୍ର—ସାହିତ୍ୟିକ ଭାଷାରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ହୁଏନି; ମାତ୍ର କଟକିଆ ଭାଷା ଓ ଦଳିଲ ଆଦିରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଏହାର ବିକୃତ ଆକାର ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ 'ତସ୍ୟର' ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରେ 'ତସ୍ୟାର' ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।]

ତହ—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—୧ । କାଗଜ ବା ଲୁଗାର ଭାଙ୍ଗ ବା ଭାଙ୍ଗ;
Taha ପ୍ରସ୍ତ; ପରସ୍ତ; ସ୍ତର—1. Layer; fold;plait;
তহ braid.
तह ୨ । ଧପାଙ୍ଗୀ; ଛଳନାପୂର୍ବକ ସମୟ ନେବା; ଭଣ୍ଡାଇବା; ଠକିବା—2 Putting off on excuses; deception.

ତହଁର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଅନ୍ଧୋଳା; ଶଗଡ଼ର ବା ହଳର Tahanra ଯୁଆଳି ମଧ୍ୟରେ ମରଥିବା ଲୁହାର ବା କାଠର କିଳା—
1. An iron or wooden pin put in the middle of the yoke of a cart or plough.
୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ଲୁଗାର ଧଡ଼ି—
2. Border of a cloth.

ତହ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁଗାକୁ ଭାଙ୍ଗିବା—
Taha karibā To fold or plait a cloth.
তহকরা **तह करना, तहाना**

ତହକିକତ୍—ବୈଦେ.ବି. (କଟକିଆ ଭାଷା) (ଅ.ତହକୀକ୍ ର ବହୁବଚନ
Tahakikat ତହକୀକତ୍)—
তহকীকত ୧ । ତଦନ୍ତ; ଅନୁସନ୍ଧାନ—
तहकीकत 1. Enquiry; investigation.
(ତହକିକ; ତହକୀକାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜିଜ୍ଞାସା—
2. Query; questioning.

ତହ ଖରଚ—ଦେ. ବି. (ପା. ତହ ଖରଚ)—
Taha kharacha ବୃଥା ଖରଚ; ଅପବ୍ୟୟ—
তহ খরচ Useless expenditure; waste of money.
तह खरच

ତହଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—ମାଟି ତଳେ ହୋଇଥିବା ଘର—
Tahakhānā An underground house; a cellar.
তহখানা [ଦ୍ର—ଗରମଦିନେ ଗରମବେଳେ ଲୋକେ ଥଣ୍ଡାରେ
तहखाना ରହିବା ପାଇଁ ଏ ଘରେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ।]

ତହ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧପାଙ୍ଗୀ ଦେଖାଇବା; ଭୁଲାଇବା; ଠକିବା;
Taha debā ଛଳନାପୂର୍ବକ ସମୟ ନେବା; ଭଣ୍ଡାଇବା—
দম দেওয়া To put off on excuses; to deceive.
दमदिलासा देना

ତହପେଚ—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—ପଗଡ଼ୀର ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦିଆ
Tahapecha ଯିବା ଲୁଗା ବା ପତଳା କନାର ଟୋପି—
তহপেঁচ Bit of cloth or thin cap put on the
तहपेच head below the turban.

ତହବିଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ଗଚ୍ଛିତ ଧନ; ମହଜୁଦଥିବା ଧନ—
Tahabila 1. Cash; treasure.
তহবিল, তবিল, তফিল ୨ । ରୋକଡ଼; ପାଣ୍ଠି; ପୁଞ୍ଜି—
तहबिल 2. Fund.
୩ । ଖଜଣାଖାନା—3. Treasury.

ତହବିଲ ତୋଷରଫ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହବିଲ୍ ତସରୁଫ୍)—
Tahabila tosharaph ଅପଣା ହାତରେ (ଜିମାରେ) ନ୍ୟସ୍ତଥିବା
ତହବିଲ ତୁସରଫ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ଅପରର ଧନକୁ ଖାଇଯିବା
ତହବିଲ ତସରୁଫ୍ } ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା—
তহবিল্ তোছরপ Misappropriation; embezzlement.
तहबील तसरूफ

ତହବିଲଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହବୀଲ୍+ପା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tahabiladār ଯାହା ଉପରେ ତହବିଲର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ;
তবিলদার କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ; ତହବିଲ ରକ୍ଷକ; ଖାଞ୍ଜିଞ୍ଚି—
तहबीलदार Cashier; treasurer; one entrusted with the custody of cash.

ତହବିଲଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷତା—
Tahabiladāri Treasurership; the post of a cashier.
তবিলদারি **तहबिलदारी**

ତହମତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତୋହମତ୍)—
Tahamat ୧ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ; ମିଥ୍ୟା ଦୋଷାରୋପ; ମିଥ୍ୟା
তোহমত କଳଙ୍କ—1. Defamation; false alle-
ताहमत gation; unfounded aspersion.
୨ । ମିଛ କଥା—2. Falsehood.
ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବୃଥା; ମିଥ୍ୟାରେ—Falsely.
ବୈଦେ. ବିଣ—ମିଥ୍ୟା—False.

ତହମତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ପା)—୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗକାରୀ—
Tahamati 1. Making false accusation.
তোহমতি ୨ । କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ—2. Scandallous.
ताहमती ୩ । ଅମୂଳକ କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ—2. Containing un-
(ତହମତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) founded aspersions.

ତହ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତହ କରିବା (ଦେଖ)
Taha bhāngibā Taha karibā (See)

ତହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତହ ଦେବା (ଦେଖ)
Taha māribā Taha debā (See)

ତହରି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହରୀର୍)—ତହରିର୍ (ଦେଖ)
Tahari Taharir (See)

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଙ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

ତହରି ତକରି—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—ତହରିର୍ ତକରିର୍ (ଦେଖ)
Tahari takari Taharir takarir (See)

ତହରିର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତହରୀର୍) (କଚରୀ)—
Taharir ଲେଖାଇ ମିହନ୍ତନା; ଲେଖକର ପାରିଶ୍ରମିକ—
তহরির Copying fees; remuneration for
तहरीर the scribe.

ତହରିର୍ ତକରିର୍— ବୈଦେ. ବ. (କଚରୀ) (ଅ. ତହରୀର୍= Taharir takarir ଲେଖାଇ ମିହନ୍ତନା + ତକରୀର୍ =ଉତ୍ସବ)—
তহরীর্ তকরী ଧାର୍ଯ୍ୟ ଖଜଣା ଉପରେ ପୂର୍ବେ ଜମିଦାରମାନେ
तहरीर तकरीर ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ତହସିଲଦାରର ବା ମୋହୋରରର
(ତହରିର୍ ତକରିର — ଅନ୍ୟରୂପ) ପାରିଶ୍ରମିକ ଓ ନାନାର ଉତ୍ସବାଦିର ଖରଚ ଆଦି ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାରରେ ଆଦାୟ କରୁଥିବା ଧନ; ଅବ୍‌ୱାବ୍—2. Illegal exactions formerly realised by Zamindars from the rayats; abwab.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାରମାନେ ପୂର୍ବେ ତହସିଲ୍-କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଲେଖାଇ ମିହନ୍ତନା ପାଇଁ ଓ ନାନାର ପୂଜା ଆଦି ଉତ୍ସବାଦିର ଖରଚ ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଉପରେ ଅତିରିକ୍ତ ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ତହରିର୍ ଗୋଟିଏ ଓ ତକରୀର୍ ଗୋଟିଏ । ଏହି ସବୁକୁ ଇଂରେଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରି ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଏପରି ଅତିରିକ୍ତ ଅର୍ଥ ନେବାର ପ୍ରମାଣିତ ହେବ ସେ ଦଣ୍ଡନୀୟ ହେବେ ବୋଲି ସରକାର ଆଇନ୍ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ତହ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମିଛକଥା କହି ବିବ୍ରତ କରିବା—
Taha lagā(ge)ibā To puzzle (a person) by making false reports
(ଯଥା—କାଲି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ନୁହେଁ, ଅଥଚ କାଲି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବୋଲି ସେ ଗୋଟାଏ ତହ ଲଗାଇ ଦେଲା ।)

ତହସିଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ; ଏହି ଆରବୀ ଶବ୍ଦ ଅସୁଲ୍ ବା ଉସୁଲ ମୂଳ
Tahasil ଶବ୍ଦର ବହୁ ବଚନ; ବହୁବାର ଅସୁଲ୍ କରିବା ଏହି ଶବ୍ଦର
তহশীল, তশিল ଅର୍ଥ,—୧ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଅସୁଲ୍;
तहसील ରାଜକର ଆଦାୟ କରିବା—1. Realisation
(ତସିଲ — ଅନ୍ୟରୂପ) or collection of rent or revenue from tenants.
୨ । ଜଣେ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ଇଲାକା—
2. Tahasil; jurisdiction under the charge of one Tahasildar.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍-
Tahasil or revenue subdivision of a district.
[ଦ୍ର—ଏହି ଆରବୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳନ୍ତି; ଏ ଶବ୍ଦ ଅସୁଲ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତହସିଲ୍ ଅଲାଇ(ହି)ଦା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତହସୀଲ + ଅଲାହିଦା= Tahasil alāi(hi)dā ପୃଥକ)—୧ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର
(ତହସିଲ ଅଲେହିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜମିଦାରୀ—1. Name of a class of Zamindary in Orissa.
୨ । ଏକ ଜମିଦାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ୟ ଛୋଟ ଜମିଦାରୀ—2. A separate petty estate inside a large one.
[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ପତ୍ତିର ରାଜସ୍ୱ ପ୍ରଧାନ ଜମିଦାରୀର ରାଜସ୍ୱଠାରୁ ଅଲାହିଦା ବା ପୃଥକ୍‌ରୂପେ ସରକାରଙ୍କ ଠାରେ ଦାଖଲ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ତହସିଲ କଚି(ଚେ)ରି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତହସିଲ୍+ଫା. କଚହରୀ)
Tahasil kachi(che)ri ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ
তসীল কাচারী ଜମିଦାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରାଯାଏ ଓ
तहसील कचहरी ଯେଉଁଠାରେ ତହସିଲଦାର ଅଫିସ୍ କରନ୍ତି—
(ତହସିଲ୍ ଅଫିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) The village-office of a zamindar for rent collection.

ତହସିଲ୍ ଖରଚା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତହସିଲ + ଖରଚ୍)—ଖଜଣା
Tahasil kharachā ଆଦାୟର ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ
তসীল খরচা ଯେଉଁ ଅତିରିକ୍ତ କର ଜମିଦାର ଆଦାୟ କରନ୍ତି—
तहसील खरचा Money realised from rayats to meet the collection-charges.

ତହସିଲ୍‌ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସୀଲ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tahasil-dār ୧ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରେ ଜମିଦାରଙ୍କ ଖଜଣା ଆଦାୟ
তসীলদার କରିବା କର୍ମଚାରୀ—1. Zamindar's moffasal
तहसीलदार Tahasiladar; rent-collector.
୨ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ-କର୍ମଚାରୀ; ସରକାରୀ ଖାସ୍‌ମହାଲର ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
2. A class of Revenue Officers under Government in charge of revenue collection of a Government Estate.
[ଦ୍ର—କଟକଜିଲ୍ଲାର ଖାସମହାଲ ବାଙ୍କି ଓ ସଦର କଟକ ଏବଂ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଖୋରଧା ଖାସମହାଲର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ କରିବାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ତହସିଲ୍‌ଦାର ବୋଲାଯାଏ; ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଚଳନ୍ତି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବ.—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସବ୍‌-ଡିଭିଜନ୍‌ର ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଧାନ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—The chief Revenue Officer of a Revenue-subdivision of a district.

ତହସିଲ୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା.)—ତହସିଲ୍‌ଦାରର କାର୍ଯ୍ୟ—
Tahasil-dari The post or work of a Tahasildar.
তসীলদারী ,तहसीलदारी

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଟୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତହସିଲ୍ ପଞ୍ଚାଏତ୍—ଦେ. ବି—(ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଉଦ୍ଭାବିତ Tahasil pañchāet ନାମକରଣ)—ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଞ୍ଚାଏତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ (ତହସିଲ୍ ପଞ୍ଚାୟତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚୌକିଦାରୀ ୟୁନିୟନ୍‌ର ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଅଦାୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଅଦାୟ କରନ୍ତି—Collecting Panchayet; the panchayet or head-man entrusted with the duty of collecting Chowkidari tax from the inhabitants of a union; collecting member of the Chowkidari Union.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଗ୍ରାମର ଚୌକିଆମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ମୁଖ୍ୟଭାବରେ ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଧାନ୍ୟାଦି ପାଉଥିଲେ ଓ ଜାଗିରି ଜମି ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଚୌକିଦାରୀ ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦେଇ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଚୌକିଦାରୀ ଟାକ୍‌ସ ଅଦାୟ କରି ତହିଁରୁ ଚୌକିଦାରମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପେ ମାସିକ ଦରମା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ଓ ଚୌକିଦାରମାନଙ୍କ ନିଷ୍କର ଜାଗିରି ଜମି ଉପରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । କୃତିଏ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ୟୁନିୟନ୍ ବା ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ ଗଠିତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ୟୁନିୟନ୍‌ରେ ୫ ଜଣ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ଥାଆନ୍ତି । ପଞ୍ଚାଏତ୍‌ମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଉପରେ ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକ ଉପରେ ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଅଦାୟର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ତହସିଲ୍ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ବୋଲାଯାଏ । ସେ ତହସିଲ ଖରଚ ପାଇଁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଆନ୍ତି ।]

ତହିଁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ସଂ. ତଥାହିଁ; ତତ୍ରହି; ତସ୍ମିନ୍; ତତ୍‌ସ୍ଥାନେ)—
Tahiñ ୧ । ତଥି; ସେହି ସ୍ଥାନରେ; ସେଠାରେ—
তথায় 1. There; in that place.
तहाँ, तहिँ ୨ । ସେ ବିଷୟରେ; ସେଥିରେ—
2. In that matter.
ମୁଁ କହଇ, ତହିଁ କେଉଁ ଦୋଷ ? ଏକା ଶୁଣି ହେଲେ ତୁଷ୍ଟ ମନ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଦାଣ୍ଡୀ ।
୩ । ଠାରେ—3. With; in.
ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ତୁମ୍ଭ ତହିଁ, ବେଦ ପୁରାଣ ଯେତେ କହି—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ—4. In that.
୫ । (ଅମୁକ) ଠାରେ; ନିକଟରେ—
5. At; near; with.
ବୈଷ୍ଣବ ପଡ଼ଶା ଯେ ଜନ, ତା ତହିଁ ନାହିଁ ମୋ ପଣ—
ଦ୍ରୁତଦ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୬ । (ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀର) ଗର୍ଭରେ—6. In the womb.
ଦେବକୀଙ୍କର ତହିଁ ଜାତ, ହୋଇବ ପ୍ରଭାବ ଭୂତଳେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍)—ତାହା—That.

[ଦ୍ର—'ତହିଁ' ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ମୂଳ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ 'ତାହା'ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ସେଥି ସଙ୍ଗେ କ, କୁ, ରୁ, ଠାରୁ, ରେ ଆଦି ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ତହିଁକ, ତହିଁକୁ, ତହିଁରୁ, ତହିଁଠାରୁ, ତହିଁରେ ।]

ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍‌ପରେ; ତାହା ପରେ—
Tahiñ uttāru After that; then.
তারপর उसके बाद
(ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁକ(କୁ)—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିକ; ସେଥିକୁ; ସେହି ବିଷୟକୁ—
Tahiñki(ku) 1. To that.
୨ । ତେଣିକି; ସେଠାକୁ; ସେସ୍ଥାନକୁ—2. There; to that place.
୩ । ସେ ବିଷୟରେ—3. In that matter.
ତହିଁକ ମୋହଠାରୁ ଶୁଣ ହେ ବୀର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।
୪ । (କଥୋପକଥନରେ ବ୍ୟବହୃତ) କିନ୍ତୁ; ପରନ୍ତୁ—
4. But; but that; on the other hand.
(ଯଥା—ମୁଁ କାଲି ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ବାହାରି ଥିଲି, ତହିଁକ କୁଣିଆ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲାରୁ ରହିଗଲି ।)
୫ । ସେଥି ପାଇଁ; ତହିଁ ନିମନ୍ତେ—5. For that.
ବର ଲୋ ବର ! ମାଛ ଖାଇବୁ ? ନାଁ, ତହିଁକ ଗୋସେଇଁ ଅଛ—ଢଗ ।

ତହିଁକି ଚାହିଁ—ଦେ. ଅ—ତହିଁର ଅନୁରୂପ—Just befitting to
Tahiñki chāhiñ that; just appropriate to that; according to that.
ଦୁଷ୍ଟଠାରେ ଯେ ରୂପେ ବଳଇ ମୋ ପ୍ରୀତି
ତହିଁକି ଚାହିଁ କର ଅହେ ମୁନି ପତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତହିଁ ତହିଁ—ଦେ. ଅ (ବହୁବଚନ)—ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—
Tahiñ tahiñ In those places.

ତହିଁ ପରେ—ଦେ. ଅ.—ତତ୍‌ପରେ; ତାହା ପରେ—
Tahiñ pare After that; then
তারপর उसके बाद

ତହିଁ ପାଇଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିଯୋଗୁଁ; ସେହି କାରଣରୁ; ସେହି
Tahiñ pāiñ ହେତୁରୁ—1. For that reason; therefore.
তেই ୨ । ସେହି କର୍ମ ନିମନ୍ତେ—2. For that
उसवास्ते
(ତହିଁ ପାଇଁକ; ତହିଁ ପେଇଁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁ ପାଁରେ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ତହିଁ ପାଇଁ (ଦେଖ)
Tahiñ pāñre Tahiñ pāiñ (See)
(ତହିଁ ପାଆଁରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁର—ଦେ. ଅ—ତାହାର; ସେଥିର—
Tahiñra Of that.
তার उसका

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଦ୍ୟ	ଡ଼ୢ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଦ୍ୟ	ଡ଼	ନ୍

ତହିଁରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିରୁ—
Tahiñru 1. From that.
তাথেকে; তাহে ୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than that.
उससे ୩ । ସେଠାରୁ—3. From there; thence.
୪ । ସେ ହେତୁରୁ—4. For that; owing to that.
୫ । ତା ପରେ—5. After that; since that.

ତହିଁରେ—ଦେ. ଅ—ସେଥିରେ; ଉକ୍ତବିଷୟରେ—
Tahiñre In that matter.
তাতে उसमे ୨ । ସେବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ—2. Regarding that matter.
୩ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ—3. Within that.

ତହୁଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଠାରୁ—
Tahuñ 1. From there; thence.
তা থেকে ୨ । ତହିଁରୁ; ସେଥିରୁ—2. From that.
उससे ୩ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା – 3. Than that.
ତହୁଁ ବଳ ସୁଖ ନାହିଁ ଏ ଜଗତେ
ସନ୍ତାପେ ଯା ଭୁଲ ଦମ୍ଭକ ଏ ଭୂତେ । ରାଧାନାଥ ।
୪ । (ଅମୁକ) ଅପେକ୍ଷା; ଠାରୁ—
4. Than (such a person).
ମୋ ତହୁଁ ଡେଙ୍ଗା ଗ୍ରାମ ଖାଡ଼େଙ୍ଗା
ହ. ବୋଲି ମନେ କରୁଛ । ଭଗ
୫ । ତତ୍ପରେ—5. After that; then; afterwards.
ତହୁଁ କେତେ ଦିନ ଶେଷ
ବାଳା ପାଶେ ଦୂତ କଲ ତହିଁର ପ୍ରବେଶ । ଉଷ୍ଣ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୬ । (ଅମୁକ) ଠାରୁ ବା ନିକଟରୁ—6 From.
ଏ ମନ ମନ ତହୁଁ ଶୁଣି
ମଧୁର ବୋଲନ୍ତି ଭର୍ତ୍ତୃବାଣୀ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୭ । ଉକ୍ତ ବିଷୟରୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ—
7. Resulting from that.
ତହୁଁ କି ବିଷମବିଷ ଉଜିଲା ମୋ ଗୃହ ଶ୍ରବ
ଚିତ୍ତରୁ ସହଜେ ଅବ ଧାନ ବନା ବିଷୟରେ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବରଥ ର. ଗୀତ ।
୮ । ବ୍ୟତୀତ; ଛଡ଼ା—8. Except.
ନରଦେ କର ଗୋଟେ ଧାନ
ତୋ ତହୁଁ ନ ଜାଣନ୍ତି ଅନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୯ । ସେହି କାରଣରୁ—9. From that cause; owing to that reason.

ତହୁଁଣ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଅ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tahuñna Tahuñ (See)

ତହୁଁ ତହୁଁ—ଦେ. ଅ (ବହୁ ବ୍ୟଞ୍ଜକ)—୧ । ତଦା ତଦା; ସେହି ସେହି
Tahuñ tahuñ ସମୟରେ—1. Then and then; at those times.
୨ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରୁ—
(ତହୁଁ ତହୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. From those places.
୩ । ସେହି ସେହି ମାନଙ୍କଠାରୁ—3. From those.
୪ । ସେହି ସେହି ସମୟରୁ—4. From those times.
୫ । ସେହି ସେହି କାରଣମାନଙ୍କରୁ—6. For those reasons.
୬ । ତେତିକି ତେତିକି; ସେତିକି ସେତିକି—
6. Up to that extent.
ଯହୁଁ ଯହୁଁ ବୃତା, ତହୁଁ ତହୁଁ ବେଲୁନ୍ । ଉମତ ।

ତା—ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଭାବ ବା କର୍ମ ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ
Tā ଶବ୍ଦରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ ହେଲେ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ସୃଷ୍ଟିହୁଏ—
1. A suffix corresponding to the English suffix 'ness' and th (as in the words hardness and strength) for forming abstract nouns.
(ଯଥା—ଗୁରୁତା; ଲଘୁତା; ନିବିଷ୍ଟତା; ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟତା ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ସମୂହାର୍ଥେ ବିଶେଷ୍ୟ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ—
2. A suffix joined to a noun to denote a collection or number.
(ଯଥା—ଜନତା ।)

ତା ଦେ. (ସର୍ବନାମ) କ୍ଲୀ. (୧ମା. ୧ବ. ସଂ. ତତ୍)—
उस वह ୧ । ତାହା; ତାଇ; ସେହି—1. That.
(ତାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେହି କଥା, ବିଷୟ, ବସ୍ତୁ ବା ଗୁଣ—
2. That thing, matter, article or quality.
କରୁଣା ଅଛ ବୋଲ ଯା ନେଇ କେ ତା ହୃଦକରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବରଥ ର. ଗୀତ ।

ତାର ସର୍ବନାମ. ସ୍ତ୍ରୀ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
उसका ତାର; ତାହାର—His; its; her; of it; of that.
(ତାଙ୍କ—ସମ୍ମାନାର୍ଥକ) [ଦ୍ର—ଏହି 'ତା'କୁ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ କେହି କେହି ଲେଖକ ତା' (ଯଥା—ତା' ଘରକୁ) ଲେଖି ଥାଆନ୍ତି । ଏହାର ଅର୍ଥ 'ତାହାର ଘରକୁ' । ସୁତରାଂ ଏଠାରେ 'ତାହାର' ଦେହରୁ 'ହାର' ଲୋପ କରି କେବଳ ତା'ଦ୍ୱାରା ସେ ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି ।]
ଗ୍ରା. ଅବ୍ୟୟ. (ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ବାକ୍ୟାଳଂକାର ପରି ବ୍ୟବହୃତ)—
୧ । (ଦେଖାଇ ଦେବା ଅର୍ଥରେ) ତ—
1. (In pointing out a thing) Lo! Behold!
(ଯଥା—ଦେଖ ତା ବସିଅଛି ବୃନ୍ଦାବନରେ ପକ୍ଷୀ ଗୁହିଁଛି ।)
୨ । (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ)ତ—2. (Indicating certainty) Too.
(ଯଥା—ତୁ ଯାହା କହୁଛୁ ମୁଁ ତ ସେହିତା କହୁଛି, ତୁ କାହିଁ ରଡ଼ୁଛୁ ?)
୩ । (କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ ବା ବାକ୍ୟାରମ୍ଭରେ) କିନ୍ତୁ; ତଥାପି, ତେବେ—3. But; still then; so then.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଂକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ କ୍ରମଶଃ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଂକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଭୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ତା ବୋଲି ମୁଁ କଅଣ ତୋ ସଙ୍ଗେ ପଠାଏ ନ ଲଢ଼ି ଛାଡ଼ି ଦେବ ?)

• ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—କ୍ରିୟାର ଅକାଂକ୍ଷାର୍ଥକ ରୂପରେ (ଓଡ଼ିଆ 'ନ୍ତା' ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
An inflection used in the conditional tense of verbs.

[ଯଥା—ମିଳ୍‌ତା=ମିଳନ୍ତା ।]

ଦେ. ବି—୧ । ନାଚ, ଗୀତ ଆଦିର ଆରମ୍ଭରେ ବୋଲାଯିବା ଅକ୍ଷର ବା ସ୍ୱର—1. The sound and letter uttered by a singer or dancer before beginning to sing or dance.

୨ । ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଇବାର ବୋଲଚିର ଆଦ୍ୟ ସ୍ୱର—
2. The 1st tune of the gamut or musical scale of a Mṛudaṅga.

[ଦ୍ର—ମୃଦଙ୍ଗ ବୋଲଚିର ୭ଟି ସ୍ୱର; ଯଥା—ତା, ଙ୍ଗ, ଧୋ, ଧେ, ଗ୍ଣ୍, ଥା, ନମ୍ ।]

(ତାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସଂ. ତାପ)—୩ । ତାତି; ତାପ; ଉତ୍ତାପ—
ता 3. Heat.

ताव ୪ । କମାରର ଭାତିଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା; ତାଇବା—3. Blowing of the bellows.

୫ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା; ତା ଦେବା—
5. The warming of the eggs by birds to hatch them; brooding.

ता ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଖତା; ତା)—କାଗଜର ଫର୍ଦ—
ताः Sheet of paper.

ଦେ. ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ (କଚିରିଆ)—୧ । ତାରିଖ—
1. An abbreviation prefixed to the numerical mention of the date as in D/ 6-3-1935.

(ଯଥା—ତା ୭।୩।୧୯୩୫ ମସିହା ।)

୨ । ତାଲୁକ—2. An abbreviation for Tāluk.

(ଯଥା—। ତା । ରଘୁନାଥପୁର ।)

(ତାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଅ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tā-ā Tā (etc) (See)

ତାଅ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାପ)— ୧ । ଭାତିକୁ ତାଇବା—
Tā-ā karibā 1. To blow the bellows.

ताओयान् ୨ । ତରଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁହାକୁ ନିଆଁରେ ତତାଇବା—
तावना, दहकाना 2. To heat iron upto the melting point

(ତା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଲୁହାକୁ ନିଆଁରୁ କାଢ଼ିଲାବେଳେ ତହିଁରୁ ଅଗ୍ନି ଫୁଲିଙ୍ଗ ବାହାର ଯାଉଥାଏ ଓ ତାକୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ବାଡ଼େଇଦେଲେ ତାହା ଦବିଯାଏ ତାକୁ ଲୁହାକୁ ତାଅ କରିବା ଅବସ୍ଥା ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାଅଦାତ (ଦ୍)—ବୈଦେ.ବି.(ଅ. ତଅଦାଦ୍=ସଂଖ୍ୟା; ପରିମାଣ; ଗଣତି)—
Tā-ādāt(d) (କଚିରିଆ ଭାଷା)—୧ । ତାଦାଦ୍; ସଂଖ୍ୟା—

ତାଇଦାତ; ତାଇଦାଦ୍ / ତାଏଦାଦ; ତାଦାଦ୍; ତାଦାତ୍ / ତାୟଦାତ; ତାୟଦାଦ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Number.

୨ । ମୂଲ୍ୟ—
2. Value.

तायदाद्; तादाद ୩ । ମକଦ୍ଦମାରେ କରାଯାଇ ଥିବା ଦାବୀର ପରିମାଣ—
तादाद्; तायदाद् 3. Money-value of a claim.

୪ । ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଦାବୀର କଳ୍ପିତ ମୂଲ୍ୟ—
4. Value of the subject matter of a suit; valuation of a suit or claim.

(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକର ମୁନସଫଙ୍କୁ ଟ ୧୦୦୦୦ଙ୍କା ତାଦାଦର ନମ୍ବରୀ ମକଦ୍ଦମାମାନ ବିଚାର କରିବାର କ୍ଷମତା, ହାଇକୋର୍ଟ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।)

୫ । କବାଲା, ଦାନପତ୍ର, ଋଣପତ୍ର ଆଦି ଦଲିଲରେ ଲେଖା ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ବା ଧନର ମୂଲ୍ୟ ବା ପରିମାଣ—
5. Money-value of the subject-matter of a document.

ତାଅ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାପ)—୧ । (ପକ୍ଷୀ) ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା—
Tā-ā debā 1. (Birds) To brood over an egg;
তা দেওয়া to warm the egg before hatching it.
सेना

ताओयान; धौंकना ୨ । ଭାତିକୁ ତାଇବା—2. To blow the bellows.

ତାଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭାତିକୁ ତାଇବା—
Tā-ā māribā 1. To blow the bellows.

(ତା ମାରିବା-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଲୁହାକୁ ତରଳ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଯୋଡ଼ି କରି ଏକାଠି ପିଟିବା—
2. To join two pieces of iron while they are malleable.

ତାଅସ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତାସ୍ (ଦେଖ)
Tā-āsa Tās (See)

ତାଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍+ହି)—୧ । ତାହାହିଁ; ସେହି କଥାହିଁ—
Tai 1. That too; that also; certainly that.

তাই, তাহাই ୨ । ତାହା ସୁଦ୍ଧା; ତାହା ମଧ୍ୟ—2. Even that.

बही ଦେ. ବି—(ସଂ. ତାପ)—୧ । ଛୋଟ ତାଉଆ; ରୁଟି
তাই ସେକିବାର ଚଟିକା କରେଇ—1. A small-sized
तवा flat frying pan.

୨ । ମୋହର ଚିହ୍ନ; ଛାପ—2. Seal.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୪ । ମାଟି ତେଲୁଣି—
4. An earthen pan.

୧	୮	ଭ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଝ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଙ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୫ । ମହରଡ଼ା—5 A kind of flat and long bean.

ଦେ ଣ—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଚଞ୍ଚଳଅ; ତେଜୀୟାନ୍—1. Sharp; fiery; mettled.

(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଟା ଭାରି ତାଇ ହୋଇଛି ।)

୨ । ଜଳୁଥିବା—2 Burning; flaming; blazing.

(ଯଥା—ନିଆଁଟା ଭାରି ତାଇ ହୋଇଛି ।)

୩ । ନିଆଁରେ ପାଚିକରି ନାଲି ହୋଇଥିବା (ଲୁହା ଆଦି)—3. Red hot (metal).

ଦେ. ଅ—ତାଇ ତାଇ (ଦେଖ)—3. Tāi tāi (See)

ତାଇଁକି—ଗ୍ରା (ସର୍ବନାମ)—୧ । ତହିଁକି—
Tāiñki 1. To that.
তেই ୨ । ସେଠାକୁ—2. To that place.
उसमें ୩ । ସେ ବିଷୟରେ—3. In that matter.

ତାଇଜ୍ (ଦ୍) ନବିସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ତାଇଦ୍=ସାହାଯ୍ୟ; ଅନୁମୋଦନ
Tāij(d) nabis +ଫା. ନବିସ୍=ଲେଖକ; ତୁଳ. ଇଂ ନୋଭିସ୍=
(ତାଏଜ୍(ଦ)ନବିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ନବଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ)—୧ । କୌଣସି
তাইদনবিস অଫିସ୍‌ରେ ସ୍ଥାୟୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଲେଖାପଢ଼ିରେ ସାହାଯ୍ୟ
ताइदनबिस, ताईद् କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବା ପରୀକ୍ଷା ସ୍ୱରୂପ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଶିଖିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଲେଖକ—1. Probationer clerk.

୨ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ; ଶିକ୍ଷାନବିସ୍—2. An apprentice learning work in an office; a novice.

ତାଇଜ୍(ଦ୍) ନବିସୀ—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ତାଇଜ୍+ଫା. ନବିସ୍+ଫା
Tāij(d) nabisī ପ୍ରତ୍ୟୟ ଈ.)—ତାଇଜ୍‌ନବିସ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟ—
[ତାଏଜ୍(ଦ୍) ନବିସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] The work of a probationer or apprentice.
তাইজনবিসি
ताईदनबिस

ତାଇ(ଏ)ତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ତାଇଦ୍=ସାହାଯ୍ୟ; ପୁଷ୍ଟି)—
Tāi(e)t ୧ । ରୋଗିସେବା; ଶୁଶ୍ରୂଷା—1. Tending or looking after a sick man.
ତାଇଡ଼; ତାଏତ୍; ତାଇତ; ତାହିତ୍; ତାହିତ } ଅନ୍ୟରୂପ
তাইত ୨ । ଶରୀର ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା; ଶରୀରର ଯତ୍ନ
चाह ନେବା; ଶୁଶ୍ରୂଷା—2. Taking proper care of the body.

୩ । ଯତ୍ନ ନେବା—3. Caring; taking care.

ତାଇତ—ଦେ. ବ (ଫା. ତାବିଜ୍=ତେଜିଁରଆ)—ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର
Tāita ବିଶେଷ; ସୁନା ରୁପାର ବାଜୁ—An armlet or ornament for the arm.
তাবীজ
ताइत ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍ ଭୁ)—୧ । ତାହାତ; ତାହାହିଁ—
তাইত 1. That also; that too.
बहवी ୨ । ତାହା ସୁଦ୍ଧା—2. That even.

ତାଇ ତାଇ—ଦେ. ଅ (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ)—ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ତାଳି ମାରିବାକୁ
Tāi tāi ଶିଖାଇବା ସମୟରେ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କମାନେ ଓ ଶିଶୁମାନେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି—The repetition of the word Tāli by elders and children while the latter are taught to clap their hands.

[ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନେ ସ୍ୱଭାବତଃ 'ତାଳି' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନ ପାରି 'ତାଇ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରୁ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ 'ତାଳି ତାଳି' ନ କହି 'ତାଇତାଇ' କହି ଥାଆନ୍ତି ।]

ତାଇଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ତଅଦାଦ୍) (କଟରିଆ)—
Tāidāt(d) ତାଅଦାତ୍ (ଦେଖ)—Tā-ādāt (See)

ତାଇନ୍(ନି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟାଇମ୍)—୧ । ସମୟ—
Tāin(ni) 1. Time.
তাইন ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—2. Fixed time.
टेम ୩ । ନିୟମିତ ଅବସ୍ଥା—3. Regularity.
୪ । ନିୟମ; ବିଧି—4 Rule.

ତାଇ(ଏ)ଫା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ତାୟଫା)—୧ । ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ଦଳ—
Tāi(e)phā 1. A party of dancing girls.
তায়ফা × × ସଭରେ ବୁଲି ତାଇଫା ସେମିତି ନାଚ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
तायफा ୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—2. Dancing girl.
୩ । ବେଶ୍ୟା—3. Prostitute.

ତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତପ ଧାତୁରୁ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବା; ତତାଇବା—1. To heat.
Tāibā
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To excite.
তাওয়ান ୩ । ଭାତି ଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା—
धौंकना 3. To blow the bellows.

ବକ୍ଷସ୍ଥଳୀ ଯନ୍ତ୍ର ତାଇଛି କାମର ସେହି ଶର ଗଢ଼ା ହୋଇ ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାଇ ବି(ଭି)—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦପି)—୧ । ତାହାହିଁ; ତାହାମଧ୍ୟ—
Tāi bi(bhi) 1. That also; that too.
তাইবি ୨ । ତାହା ସୁଦ୍ଧା—2. Even that.
वहबि

ତାଇଲା ମାଇଲା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଲୁହା ତାଇ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ
Tāilā māilā ଲୁହାକୁ କମାର ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟିଲେ ଲୁହା ଉପଯୁକ୍ତ ଆକାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ଏହି ଭାବରୁ)—
ତାଇଲାକୁ ମାଇଲା; ତାହିଲାକୁ ମାହିଲା } —ଅନ୍ୟରୂପ

୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଦେଖି ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରେ; ଦେଶକାଳପାତ୍ରର ଉପଯୋଗୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରେ—1. In a manner befitting the time or the condition; in an appropriate manner.

ସାଧାରଣ ରେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଭେଦ ରହି କରନ୍ତୁ ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କ୍ରମାନୁସାରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ପ୍ରଥମରେ ଉଭୟର ଯେପରି ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ।

୨। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ; ତରତରିଆ ଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରେ; ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଭାବରେ— 2. In a hasty manner; hurriedly; in no time.

(ଯଥା—ସରକାର ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ ମଞ୍ଜୁର କୋଇଗଲେ ମୁଁ ତାଇଲ ମାଇଲ୍ କାମ ଲଗେଇ ଦେଇ କଷ୍ଟେ ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଘରଟାକୁ ଠିଆ କରାଇ ଦେବି।)

୩। ଉଦାସୀନଭାବରେ; ଅଯତ୍ନଭାବରେ— 3. Carelessly; in a slip-shod manner.

ତାଇଲି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟାଇଲ୍)—ଟାଇଲ୍; କୋଠାର ଛାତ ଆଦିରେ ବଛାଯିବା ପାଇଁ ପୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପତଳା, ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ଇଟା ବା ପଥର ଖଣ୍ଡ— Tile (of brick or stone).
Tāili
টাইল; টালি
नरिया, खपड़ा

ତାଇସା—ଦେ. ବି—ଟାହି; ଟାହିସା; ଟାପରା; ଥଟ୍ଟା— Joking; jesting; joke.
Tāisā

ତାଇସି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ନଦୀ ମୁହାଣରୁ ଧରାପଡ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—A species of sea-fish caught at the mouths of rivers.
Tāisi

ତାଉ—ଦେ.ବିଣ(ସଂ. ତପ୍ତ)-୧। ବିଶେଷଭାବରେ ଉତ୍ତପ୍ତ; ଖୁବ୍ ତାତିଲା— 1. Very hot.
Tāu
তাও
ताव

୨। ନିଆଁରେ ତାତି ନାଲି ହୋଇଥିବା (ଧାତୁ)— 2 Red hot (metal).

୩। ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧ—3. Enraged.

ବି (ସଂ. ତାପ)—୧। ଅଗ୍ନିର ପ୍ରଖର ତେଜ; ଦହନ— 1. Blaze of fire (as of live-coals).

୨। ତାପ; ଗରମି—2. Heat.

୩। ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧାବେଶ—3. Rage.

୪। ଲୁହା ଓ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ନିଆଁରେ ପାଚକରି ନାଲି ହେବା ଅବସ୍ଥା, ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଲୁହାକୁ ବାଡ଼େଇକରି ଅଭିପ୍ରେତ ଆକାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରା ଯାଇପାରେ— 4. Red-hot or malleable condition of iron or other metal.

ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତା=ସଂଖ୍ୟା)—କାଗଜର ଫର୍ଦ— Sheet of paper.

ତାଉଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତପ୍ତକ—ଭାବପ୍ରକାଶ)—ଚେପଟା ଲୁହା-କରେଇ, ଯହିଁରେ ରୁଟୀ ସେକାଯାଏ ଓ ଭଜାଭଜି ହୁଏ— Frying pan; a baking pan or plate.
Tāuā
(ତାଓଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তাওয়া
तावा

ତାଉଁ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କ୍ରୋଧରେ ବା ଗର୍ବରେ ନିଶ ମୋଡ଼ିବା— To give vent to one's rage or pride.
Tāu dekhā(khe)ibā
গোঁফে তার দেওয়া
ताबदेना; ताओखाना

ତାଉନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ବାତ ଜର; ଗିଲ୍ ଫୁଲିବା ସହିତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଜର—Filaria; a kind of fever accompanied with the sweling of the glands and elephantiasis.
Tāun
ताउन

ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ମୟୂର— Peacock.
Tāus
তাউস
ताउस

[ଦ୍ର—ଅଗ୍ରାରେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ତିଆରି ମୟୂର ସିଂହାସନର ଉର୍ଦ୍ଦୁ ନାମ ତକ୍ତତାଉସ୍ ବା ତକ୍ତତାଉସୀ।]

ତାଏଜ୍(ଦ୍) ନବିସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଜ୍ ନବିସ୍ ଇତ୍ୟାଦି
Tāej(d) nabis (etc) Tāij nabis etc (See).

ତାଏତ୍—ଦେ. ବି—ତାଇତ୍ (ଦେଖ)
Tāet Tāit (See).

ତାଏଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଅଦାଦ)—ତାଦାତ୍ (ଦେଖ)
Tāedāt(d) Tādāt (See).

ତାଏଫା—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଫା (ଦେଖ)
Tāephā Tāiphā (See).

ତାଂଚ୍ଛା ରାଂଚ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଳିକରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ବା ଭାବଭଙ୍ଗୀ— The movements and postures of a man apt to quarrel.
Tāmchā rāmchā

ତାକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ)—୧। ଏକ ଦୃଷ୍ଟି; ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅବିରତ ଦୃଷ୍ଟି— 1. Stare; fixed look.
Tāk
তাক
ताक

(ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ୱରର ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ମୋର ତାକ୍ ଲାଗିଗଲା।)

୨। ଦୃଷ୍ଟିର ଲକ୍ଷ୍ୟ—2. The aim of one's sight.

ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସମୟ ବା ସୁବିଧାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିବା; ଜଗାଇବା—Waiting for an opportunity.

(ତାକ; ତାକ୍‌ତା; ତାକତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ଅ—ପଖୋଜ ବାଦ୍ୟର ଉକ୍ତି—The tune or gamut of a 'Pakhoja' drum.

ତାକଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Tāk-ṛdi Tākuṛdi (See)

ତାକ୍ ତରକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ; ମୂଳ=ଇଂ ଟାକ୍ଟିକ୍)—
Tāk taraka ୧। ଜଗା ଜଗି— 1. Watching each other.
তাকতরক, তুকতাক
चौकसो

୨। ଚତୁରତା—2. Cleverness.

୩। ହୁସିଆର; ସତର୍କତା—3. Being on one's guard; alertness.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଓ୍ବ	ଉଅ	ଘ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	●	କ୍

୪ । ଶଙ୍କସାଙ୍କ; ସ୍ୱଭବ; କୌଶଳ—
4. Tactics; craft.
ଅରେ ଚନ୍ଦ୍ରବର, ତାକ ତରକ ତୁ ଜାଣ, କେତେ ପରୁ—
ବନମ୍ପର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ।
୫ । ବିଶେଷ ସାବଧାନତା ସହକାରେ ଅନ୍ୱେଷଣ —
Careful investigation or search.

ତାକ୍ ତରକା—ଦେ. ବଣ—୧ । କୌଶଳୀ—
Tāk tarakā 1. Crafty.
ତୁକତାକ ୬ । ଯେ ଶଙ୍କ ଭଙ୍ଗି କାମ ହାସଲ କରେ—
चौकस 2. Tactician; tactful.
ତାକତରକା } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଚତୁର—
ତାକ୍‌ତରକିଆ } 3. Sagacious; clever.
୪ । ଯେ ସର୍ବଦା ସାବଧାନ ଥାଏ; ସତର୍କ; ହୁସିଆର—
4. Vigilant; cautious.

ତାକ୍ ତାକ୍ ଧୀନାଧୀନ୍—ଦେ. ଅ—ତାତାଥିନ୍ (ଦେଖ)
Tāk tāk dhinādhin Tātāthin (See)
(ତାକ୍ ଥେଇ; ତାକ୍ ଧେଇ; ତାକ୍‌ଧିନାଧିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାକ୍(ଗ୍)ଦା—ଦେ. ବ. (ଆ. ତାକୀଦ୍)—୧ । କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟକୁ
Tāk(g)-dā ଦୃଢ଼ତା ସହକାରେ ତଲବ କରିବା; ପୁନଃ ପୁନଃ ତଲବ-
ତାକିଦ 1. Urgent or pressing demands for any
ताकीद् dues.
ତାକଦା, ତାକଦା; } (ଯଥା—ମହାଜନ ଖାତକକୁ
ତାଗଦା; ତାଗାଦା; } ଅନ୍ୟରୂପ ବାରଂବାର ତାକଦା କରୁଛି ।)
ତାଗିଦା } ୬ । ଝଗଡ଼ କରିବା—
2. Urging on.
୩ । ଜମି; ଜଦ; ପାଉଣା ଅଦାୟ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପୀଡ଼ନ
ବା ଝଗଡ଼—3. Pressure to pay any due.
୪ । ସ୍ମାରକ ତଲବ—4. Reminding demand.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ 'ଜମି' ଓ 'ତଲବ' ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ
ହୁଏ; ଯଥା—ଜମି ତାକ୍‌ଦା, ତଲବ ତାଗ୍‌ଦା=ପୁନଃ ପୁନଃ
ତଲବ—Repeated pressing demands.]
୫ । ସାବଧାନ କରାଇବା; ସତର୍କୀ କରଣ—5. Warning.

ତାକ୍‌ଡ୍ରିମ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ପଖୋଜ ବାଦ୍ୟର ଉକ୍ତି; ମହାଦେବଙ୍କ
Tāk-drim ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟର ସହତର ବାଦ୍ୟ ବାଦନର ଉକ୍ତି—
ତାକ୍‌ଡ୍ରିମ୍ସିଟ୍, ତାକଟ୍ ତାକ୍; } 1. A tune of
ତାକଡ୍ରି, ତାକଡ୍ରି; ତାକିଟ୍ } musical drum.
ତାକ୍‌ଧିନ୍; ତାକ୍‌ଧିନ; ତାକ୍‌ଧିନା } ଅନ୍ୟରୂପ ୬ । ନୃତ୍ୟ ସମୟରେ
ତାଗହି; ତାଗିଟ୍ } ପାଦକ୍ଷେପର ଉକ୍ତି—
2. The vocal sound representing the steps
made while dancing.

ତାକ୍ ଲଗିବା—ଦେ. ବ. (ଆ. ତାକ୍=ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—ଯୋଗେଷ୍ଟ୍)—
Tāk lagibā ୧ । ଏକଦୃଷ୍ଟି ବା ଅବଦ୍ଧଦୃଷ୍ଟି ଅବସ୍ଥା ଘଟିବା—
ତାକ ଲାଗା 1. Looking with a fixed stare.
टकटकी लगना ୬ । ବିସ୍ମୟବିଷ୍ଟାରିତ ନେତ୍ରରେ ଚାହିଁବା—
2. Staring with wonder.
୩ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବୋଧ ହେବା—
3. Seeming wonderful.
୪ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—4. Astonishment.

ତାକ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ତାକ୍=କାନ୍ଥଖୋଲ)—
Tāka ୧ । ଥାକ; କାନ୍ଥଖୋଲ—1. A niche in the wall; a
ତାକ; ଥାକ shelf in the wall.
ताक ୬ । ପରସ୍ତ; ଭାଙ୍ଗ—2. Layer; fold.
୩ । ଅଲମାରିର ଥାକ ବା କୋଠରି—
3. Shelf of an almira.
ଥାକ ଦେ. ବ. (ତୁଲ. ଇଂ. ଷ୍ଟାକ୍; ଫ. ସ୍ତବକ)—ଗଣା ଯାଇ
टाल ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ରଖା ଯାଇଥିବା ମୁଦ୍ରାର ଗଦା—
A heap of coins put one over the other;
a stack.

ତାକତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ତାକତ୍)—୧ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା; ବଳ—
Tākat 1. Power; strength.
ତାକତ ୬ । ଶାରୀରିକ ବଳ—2. Bodily strength.
ताकत

ତାକତ ରୁଆ—ଦେ. ବ—ପାଣି ନ ଥିବା କାଦୁଅ ମାଟିରେ ଧାନ
Tākata ruā ରୋଇବା—Transplantation of paddy
seedlings on waterless and muddy
soil.
ବାଲ ବେଲଡ଼ା ତାକତ ରୁଆ । ପୋଛ ନ ପୋଛ ହୋଇବ ଠିଆ—
କୃଷି. ପ୍ରବଚନ ।

ତାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୁଦ୍ରା ଆଦିକୁ) ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗୋଟିଏ
Tāka māribā ଗୋଟିଏ ଗଦା କରି ସଜାଇ ରଖିବା—
ଥାକ ମାରା To arrange coins in several stacks;
टेर लगाना to stack coins.

ତାକର—ପ୍ରାଦେ. (ଝାଡ଼ସୁଗୁଡ଼) ସର୍ବନାମ—ତାହାର; ତାଙ୍କର—
Tākara His.

ତାକର ମନକର—ପ୍ରାଦେ. (ଝାଡ଼ସୁଗୁଡ଼) ସର୍ବନାମ—ସେମାନଙ୍କର—
Tākara manakara Their; theirs.

ତାକି—ଦେ. ବଣ—ଅଲ୍ପସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ; ଅନୁଚ୍ଚସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—
Tāki Low-sounding.
କାକି ସ୍ୱରକୁ ତାକ ଗାଉଣା—ଜଗ ।

ତାକିତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ତାକଦ୍)—
Tākit(d) ୧ । ଜମି; ସମ୍ବନ୍ଧ ଅନୁରୋଧ; ତାଗିଦା; ତାଗଦା; ତଲବ-
ତାକିଦ 1. Urging on; pressing request; demand.
ताकीद् ୬ । ଦୃଢ଼ାଜ୍ଞା; କଡ଼ା ହୁକୁମ—
2. Strict order; injunction.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୀର' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷିର' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସାବଧାନ କରାଇବା—3. Warning.
୪ । ସ୍ମାରକ ଉପାୟ—4. Reminder; memo.
୫ । ସ୍ମରଣ କରାଇବା—5. Reminding.
୬ । ଆଦେଶ; ଆଜ୍ଞାଦ୍ୱାରା ସତର୍କୀକରଣ—
6. Cautioning order.

ବିଣ—୧ । ସ୍ମାରକ—
1. Serving as a reminder.
୨ । ଦୃଢ଼ (ଆଦେଶ)—2. Strict (order).

ତାକିତ୍(ଦ୍) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଦେଶଦ୍ୱାରା ସତର୍କ କରାଇ ଦେବା; ତାଗିଦ କରିବା—
Tākit(d) kariba
তাকিদ করা 1. To issue an injunction; to warn.
तकीद करना ୨ । ତଲବ କରିବା—2. To demand.

ତାକିତ୍(ଦ୍) ଚିଠି—ଦେ. ବି—୧ । ତଲବ ଚିଠି—
Tākit(d) chithi 1. Letter of demand.
তাকিদ চিঠি ୨ । ଜରୁରୀ ଚିଠି—
ताकिद चिठि 2. Urgent letter.
୩ । ଯେଉଁ ଚିଠି ଦ୍ୱାରା ସତର୍କ କରାଇ ଦିଆଯାଏ—
3. A letter of warning.

ତାକି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହିଁବା; ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—To watch eagerly.
Tāki basibā
তাকিয়ে বসা ताक रहना
(ତାକି ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ)—
Tākibā ୧ । ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିବା; ଚାହିଁବା—
তাকান 1. To stare.
ताकना ୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait.

ତାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତର୍କୁଟୀ)—
Tākurdi ୧ । ସୂତା କାଟିବାର ଲୁହା ବା କାଠର ଶଲାକା—
টেকো, তাকুড —1. Spindle; Takli.
टिकुरी, तकला, तकली [ଦ୍ର—ଏହା ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଚକ୍ର ବା ଗୋଲାକ ବା ପିଣ୍ଡ (ତର୍କୁପିଣ୍ଡ ବା ତର୍କୁପୀଠ) ଥାଏ ଓ ଅଗରେ ଖଣ୍ଡେ ଛୋଟ ସୂତାଦଣ୍ଡି (ନାଡ) ଲାଗିଥାଏ ।]
୨ । ଅରଟରେ ଲାଗିଥିବା ଲୌହ ଶଲାକା—
2. Spindle of a spinning wheel.

ବିଣ—ଗୋଟିଏ ତାକୁଡ଼ିରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହେବା ପରିମିତ (ସୂତା)—
Spindle-ful (of thread).

> ବରଷକେ କାଟେଁ ତିନି ତାକୁଡ଼ି ଲୋ, କେବେ କାଠର ଖିଏ,
> ସାଇ ପଡ଼ିଶୁଣୀ ପଚାରନ୍ତି'ରୁ କେଁ ପର ଘରଣୀ କିଏ ?
>
> ହାସ୍ୟତରଙ୍ଗ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ତୂଳାରୁ ବା ଝୋଟରୁ ବା ଛଣପଟରୁ ତାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା କାଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଅରଟ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ସୃଷ୍ଟି । ଗରିବ ପରିବାରର ମାଇପେ, ବିଶେଷତଃ ବିଧବା ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୂଳାରୁ ବଳି ବଳଣା କରି ବଳଣାରୁ ତାକୁଡ଼ିରେ ପଇତା ସୂତା କାଟୁ ଅଛନ୍ତି ।

ତାକୁଡ଼ିର ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଚକ ଥାଏ ଓ ତାକୁଡ଼ି ଶଲାକାକୁ ଜଙ୍ଘରେ ବଳ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ବୁଲୁଥାଏ ଏବଂ ସୂତା ମନକୁ ବଳ ହୋଇ ଲମ୍ବିଆ ହେଉ ଥାଏ । ସୂତା ବଳ ହେଲା ବାଦ୍ ତାହାକୁ ତାକୁଡ଼ିର ମୂଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ପୁଣି ନୂଆ ସୂତା କାଟିବାକୁ ହୁଏ ।]

ତାକୁଡ଼ି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୂଳା ବା ଝୋଟ ଆଦିରୁ ତାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା ବା ସୂତୁଲି ବଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
Tākurdi kātibā
তাকুড়ে সূতা কাটা To spin thread by means of a
तकलीमें सूत कातना Takli.
[ଦ୍ର—ଫଳତଃ ତାକୁଡ଼ିକୁ କାଟନ୍ତି ନାହିଁ, ତାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା କାଟନ୍ତି ।

ଛୋଟ ଯନ୍ତ୍ର, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଦ୍ୱାରା ତୂଳାରୁ ସୂତା କଟାଯାଏ ତାକୁ 'ତାକୁଡ଼ି' ଏବଂ ବଡ଼ ତାକୁଡ଼ି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଝୋଟ ଆଦିରୁ ସୂତୁଲି ବଳାଯାଏ, ତାକୁ 'ଟାକୁଆ' କହନ୍ତି ।]

ତାକେ—ଗ୍ରା. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ତାକୁ; ତାହାକୁ—
Tāke To him.

> ଯାକେ ଦେଖ ତାକେ ସାଙ୍ଗେ
> ଅପାଠିଆ ଠେଇଁ କଣୀ ବାନ୍ଧିଛେ ।
>
> ବଙ୍ଗଳା ଚରିର ଅନୁକରଣରେ ଚଗ ।

[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରରେ ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ 'କୁ' ଠାରେ 'କେ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବଙ୍ଗଳାଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବ୍ୟବହାର ।]

ତାକେ ବଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବିଣ. (ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆର ଅପୂର୍ବ ମିଶ୍ରଣ; ବ. ତାକେ=ତାହାକୁ+ଓଡ଼ିଆ. ବଡ଼)—ତାଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼; ଉନ୍ନତ ବଳ; ଉନ୍ନତ ବଡ଼; ତାଠାରୁ ବଳିଆ—
Tāke barda(rdā)
ତାକେ ବଡ଼
ତାକେ ବଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାକେ ବଳିଆ
Excelling one another; superior to the previous person; comparatively superior to one by one.
(ଯଥା—ଆଜକାଲି ଆମ ଦେଶରେ ବନଲୁଦନ ତାକେ ବଡ଼ ତାକେ ବଡ଼ ମହାତ୍ମା ଓ ନେତା ମାନେ ବାହାରୁ ଅଛନ୍ତି ।)

ତାଖିତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଅ. ତାକୀଦ୍)—ସତର୍କୀକରଣ—
Tākhit Caution; warning.

ତାଗଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତୁକ)—
Tāg-rdi ୧ । ବାହୁରେ ପିନ୍ଧିବା ସୂତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଅଳଙ୍କାର—
তাগা 1. An ornament for the arm.
तागड़ी ୨ । ଅଣ୍ଟାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା କଟିସୂତ୍ର—
2. A tinkling waist-chain.
ତାଗଡ଼
ତାଗିଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଗେଡ଼

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୵	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଡ଼

ତାଗ(ଗା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତୁକ; ସଂ. ତାର୍କବ; ପ୍ରା. ତାଗ୍ଗୋ)—
Tāga(gā) ୧ । ଡୋରି; ସରୁ ସୂତା; ଡୋରି—
1. String; thread.
তাগা କେଉଁଠମାନେ ଯେପରି ତାଗ କାଟିବା ସକାଶେ ତୁଣପଣ ବଡ଼ା ମେଲାଇ
तागा, ताग ଥିଲେ × × × । ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ବାହୁବଲୟ; ଅନନ୍ତ କଡ଼ା—
2. An armlet (ornament).
୩ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ନାମରେ ମାନସିକ କରି ରୁଗ୍ଣ ବା ସର୍ପଦଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗାଦିରେ ବାନ୍ଧିବା ସୂତୁଲି—
3. String wound round the limbs of a sick or snake-bitten person by invoking the name of a Deity.

ତାଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆଙ୍କ ଭାଷା)—
Tāgarḍa କୂଳରୁ ଜାହାଜ ଉପରକୁ ଓ ଜାହାଜରୁ କୂଳକୁ
তাগড় ଯିବା ପାଇଁ ପଟାରେ ତିଆରି ସିଢ଼ି—
तागड़ (Nautical) A ladder made of planks for going to and from a ship or boat.

ତାଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଖୁଆ; ଅଉଟା ହୋଇ ଘନୀଭୂତ
Tāgarḍā ଦୁଧ—Thickened milk.

ତାଗା—ବୈଦେ. ବି. (କଟକିଆ ଭାଷା) (ସମ୍ଭବତଃ ବାଉଁଶ ଦଣ୍ଡରେ ତାଗା
Tāgā ବା ସୂତା ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବାରୁ ଏହି ବ୍ୟବହାର)—
তাগা ୧ । ଭୂମିରେ ପୋତା ଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ବାଉଁଶ ଦଣ୍ଡ—
तागा 1. A small pole fixed to the ground.
୨ । ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଜମି କୋରଣ କରାଯିବା ବା ଇସ୍ତାହାର ଦିଆଯିବା ବା ଦଖଲ କରାଯିବା ସମୟରେ ଜମି ଉପରେ ପୋତା ଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପତାକା, ଯହିଁରେ କୋରଣ ପରୁଆନା ବା ଦଖଲନାମା ଟଙ୍ଗାଇ ଦିଆଯାଏ; ଝୁଣ୍ଡା—2. A small pole with a flag planted on a plot of land proclaimed to be sold or delivered possession of or attached under court's order.
୩ । (ସଂ. ତାର୍କିକ ପ୍ରା. ତାଗ୍ଗୋ; ସଂ. ତନ୍ତୁକ)—ସରୁସୂତା—
3. Thin thread.
টাঁকা ୪ । (ସଂ. ଟଙ୍କନ) ତାଗା ସିଲେଇ—4. Single stitch.
୫ । ସିଲେଇପାଇଁ ମୋଟ ସୂତା —
5. Thick thread for sewing.
୬ । (ବଣିଆଙ୍କ ଶବ୍ଦ) ବାହୁରେ ଲଗାଯିବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ — 6. A golden armlet.

ତାଗା ଗଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଟଙ୍କନ)—୧ । ତାଗା ଗଲେଇବା;
Tāgā galā(le)ibā ସରୁସୂତାରେ ଲୁଗାକୁ ଲମ୍ବାଳିଆରେ ସିଲେଇ
টাঁকা କରିବା—1. To sew with single stitch.

तागा पिरोना ୨ । ମୋଟ ସୂତାରେ ସିଲାଇ କରିବା—
2. To sew with thick thread.

ତାଗା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (କଟକିଆ ଭାଷା)—ରାଜ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆଦେଶରେ
Tāgā gārḍi କୋରଣ ବା ନିଲାମ ହେବା ପାଇଁ ବନ୍ଧକିତ ବା
তাগাগাড়ী ଦଖଲ ଦିଆଯିବା ଭୂମିରେ ତାଗା ପୋତିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
तागागाड़ी The proceedure of planting a flag on a plot of land which is attached or proclaimed to be sold or delivered possession of under court's order.

ତାଗା ଗାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଟକିଆ) (ଅ. ତାଗା; ଓ. ଗାଡ଼ା)—
Tāgā gārḍibā ନିଲାମ ବା କୋରଣ ହେଉଥିବା ଭୂମିରେ ତାଗା
তাগাগাড়া ପୋତିବା; ଝୁଣ୍ଡା ମାରିବା—To plant a flag on the
तागा गाड़ना land proclaimed to be sold or delivered possession of.

ତାଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । ସରୁ ନିହାଣ; ବଢ଼େଇଙ୍କ ସରୁ
Tāgi ବଟାଲି—1. A slender chisel
তাগী ୨ । ବଢ଼େଇ ଓ କରତିଆମାନେ କାଠ ଉପରେ ମାପ କରି
निहानी, टाँकी ଦାଗ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ସୂତା ବ୍ୟବହାର
তাগা କରନ୍ତି—2. A carpenter's or sawyer's lining
तागा or marking string.

ତାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତାଗା ଗଲାଇବା—
Tāgibā 1. To sew with single stitch.
তাগা ୨ । ସରୁ ନିହାଣଦ୍ୱାରା କାଠ ଆଦିରେ ରେଖା ବା ଦାଗ କରିବା-
तागियाना, तागना 2. To cut a line on a block of wood with the chisel.
୩ । ଚିରାଯିବା ବା କଟା ହେବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଠ ଉପରେ ସରୁ ସୂତୁଲି ଦ୍ୱାରା ଦାଗ କରିବା—3. To mark a line on a block of wood with the marking string.

ତାଗିର(ରି)—ଦେ. ବି.—ବାଯ୍ୟାପ୍ତି ; ନାମଞ୍ଜୁର —
Tāgir(ri) Nullifying; resuming.
[ଦ୍ର—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିରେ ଜାଗୀର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଏ ଶବ୍ଦ କଥାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ତୁ ମୋ ଜାଗୀର ତାଗିର କରି ପକାଇବୁ ପରା । ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋ ଜାଗିର ଜମିକୁ ବାଯ୍ୟାପ୍ତି କରି ପକାଇବୁ ପରା ? ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋର କିଛିମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।]

ତାଙ୍କ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ; ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ
Tānka ବିଭକ୍ତି)—୧ । ତାହାଙ୍କର—
তাঁর, ওঁর, ওনার 1. His; her.
उनका ଶୁଣିଲେ ତାଙ୍କର ସିନା ମୁହିଁ ସକରୁଣି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
ତାଙ୍କର, ତାଙ୍କର, } —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସେମାନଙ୍କର—
2. Their.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ

ତାଙ୍କୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ) (ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୨ୟା
Tānku ବିଭକ୍ତି)—୧ । ତାହାଙ୍କୁ—1. Him; her.
ତାଁକେ; ଓଁକେ ୨ । ସେମାନଙ୍କୁ—2. Them.
उनको

ତାଙ୍କୁଇ—ଦେ. ସର୍ବନାମ, ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତାହାଙ୍କୁହିଁ ; ତାଙ୍କୁମାତ୍ର—
Tānkui 1. Him only; her alone.
ଓଁକେଓ ୨ । ସେମାନଙ୍କୁହିଁ କେବଳ —
उनकोहि 2. Them only; them.
୩ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ—
3. To that very person or persons.
(ଯଥା—ଅସତ୍ ଲୋକ ଯାହାଙ୍କର ଦାନା ପାଣିରେ ବଞ୍ଚେ ଅବଶେଷରେ ତାଙ୍କୁଇ ଦଗାଦିଏ ।)
୪ । ତାହାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ—4. Him also; her too

ତାଙ୍କେ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସର୍ବନାମ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ)—ସେ—
Tānke He; she.
[ଦ୍ର—ଅଙ୍କେ; ଯୁଙ୍କେ=ଏ ।]

ତାଚ୍ଛ(ଚ୍ଛି)ଲ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ତୁଚ୍ଛ କରିବା; ଅବଜ୍ଞା—
Tāchchha (chchhi)lya 1. Contempt.
তাচ্ছল্য, তাচ্ছিল্য ୨ । ଅଶ୍ରଦ୍ଧା; ଅବହେଳା—2. Disregard.
୩ । ଉପେକ୍ଷା—3. Neglect.
ବିଣ—ଅଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ—Contemptuous.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ତୁଚ୍ଛଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅବଜ୍ଞା କରିବା—
Tāchchhalya karibā 1. To deride; to hold in contempt.
তাচ্ছল্য করনা
तुच्छ जानना ୨ । ତୁଚ୍ଛ କରିବା; ଉପେକ୍ଷା କରିବା—
2. To disregard; to slight; to trifle with; to neglect.

ତାଚ୍ଛୀଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଶୀଳ+ଭାବାର୍ଥେ, ଯ)—
Tāchchhīlya ତଚ୍ଛୀଳତା; ତତ୍ସ୍ୱଭାବତା; ତତ୍ସାଦୃଶ୍ୟ—
Equivalent condition; the state of being of a similar nature; the condition of being equal.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । କେବଳ ବ୍ୟାକରଣରେ ତ ଓ ଶ ମିଶି 'ଚ୍ଛ' ହେବାର ସନ୍ଧିର ଉଦାହରଣରେ ତଚ୍ଛୀଳ ଲେଖାଥାଏ ।]

ତାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାଜ୍)—୧ । ଉଚ୍ଚ ପାର୍ଶ୍ୱଯୁକ୍ତ ମୁକୁଟ—
Tāja 1. A high crown.
তাজ ୨ । ମୁକୁଟ; ଶିରୋଭୂଷଣ; ଟୋପି—2. Crown; cap.
ताज ଠରଣୀର୍ କରଦେବ ଯାକେ ବଲ୍ଲବବଲ୍ଲବ
ଧରିଛନ୍ତି କରେ ମସ୍ତକରେ ତାଜ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳ୍ପଲତା ୪. ଗୀତ ।
୩ । ଗଞ୍ଜପାର ଏକରଙ୍ଗର ନାମ—
3. Name of a class of cards in Gañjapā.
୪ । ତାଜମହଲ (ଦେଖ)—4 Tājamahala (See)

ତାଜକ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ନାମ)—ତୁର୍କିସ୍ଥାନଠାରୁ କାବୁଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Tājaka ବାସ କରୁଥିବା ଇସ୍‌ଲାମୀ ମୁସଲମାନ ଜାତି—
A sect of Mahomedans found in Turkistan, Persia, Beluchistan and Afganistan.
[ଦ୍ର—ବୁଖାରାରେ ଏମାନଙ୍କୁ ସର୍ତ୍ତ, ଅଫଗାନସ୍ଥାନରେ ଦେହାନ ଓ ବେଲୁଚିସ୍ଥାନରେ ଦେହବାର୍ ବୋଲାଯାଏ । ପାରସ୍ୟରେ ତାଜକ୍ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମୀଣ ବା ଚାଷୀଲୋକ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
(ତାଜିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି— ଯବନାଚାର୍ଯ୍ୟ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Title of an astrological treatise in Sanskrit by Jabanācharjya.
[ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଥମେ ଆରବୀ ଓ ଫାରସୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ସମରସିଂହ ଓ ନୀଳକଣ୍ଠଅଦି ଏହାକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଅନୁବାଦ କଲେ । ଏଥିରେ ବାରରାଶିକୁ ଅନେକ ବିଭାଗ କରି ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣିତ କରିବାର ସ୍ଥିର କରୁତ ହୋଇଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଆରବୀ ଓ ଫାରସୀ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଇକ୍‌ବାଲ ଯୋଗ, ଇଂଶୁଦା ଯୋଗ, ଇତ୍ୟଶାଲ ଯୋଗ, ଇଶରାକ୍ ଯୋଗ, ଗୈରକବୁଲ-ଯୋଗ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାଜପୋଶି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ବିଧି—
Tājapośi The installation ceremony of a king.
তাজপোশী **ताजपाशी**

ତାଜବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ତାଜବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tājab (etc) Tajib etc (See)

ତାଜ ବିବି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ
Tāja bibi ପ୍ରିୟତମା ବେଗମ୍ ମୁମତାଜମହଲଙ୍କର ନାମ—Name of the dearly beloved wife of the Moghal Emperor Sahajahan.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ସ୍ମରଣାର୍ଥ ତାଜମହଲ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ।]

ତାଜ ମହଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଅପଣାର ବେଗମ୍ 'ମୁମ୍‌ତାଜମହଲ'
Tāja mahala ବା ତାଜ ବିବୀଙ୍କ ସ୍ମରଣାର୍ଥ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ
(ତାଜ; ତାଜ୍‌ମହଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାହାଜାହାନ କର୍ତ୍ତୃକ ଆଗ୍ରାରେ ଉକ୍ତ ବେଗମଙ୍କ କବର ଉପରେ ନିର୍ମିତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ-ଶୋଭିତ ଶ୍ୱେତ ମର୍ମରପ୍ରସ୍ତରର ଅତି ମନୋହର ପ୍ରାସାଦ—The Taj; the Tajmahal at Agra; the picturesqe mausoleum at Agra

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ଢ	ନ୍

built by the Moghal Emperor Sahajehan in honour of his wife Tajbibi or Mumtajmahal.

[ଦ୍ର—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନ୍ ତାଙ୍କ ବେଗମ୍ ତାଜ ବିବି ବା ମୁମ୍‌ତାଜମହଲଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେମ କରୁଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ସେ ଗର୍ଭିଣୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଥରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ ଏବଂ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କହିଲେ 'ମୁଁ ବେଶିଦିନ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ, ମୋର ଏତିକି ଅନୁରୋଧ ଯେ ମୁଁ ମଲେ ତୁମେ ଆଉ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ, ମୋ ପୁଅକୁ ରାଜସିଂହାସନରେ ବସାଇବ ଓ ମୋ କବର ଉପରେ ଏପରି ପ୍ରାସାଦ ତିଆରି କରିବ ଯେ ଏହା ଭୂମଣ୍ଡଳରେ ନ ଥିବ' । ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବାର କିଛିଦିନ ବାଦ୍ ବେଗମ ପୁଅ ଜନ୍ମ କରି ମଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ ଯମୁନା ନଦୀକୂଳରେ ଆଗ୍ରାଠାରେ ତାଙ୍କ କବର ଉପରେ ସାହାଜାହାନ ଶ୍ୱେତମର୍ମର ପଥରରେ ଏ ତାଜମହଲକୁ ନିର୍ମାଣ କରାଇଲେ । ଏ ପ୍ରାସାଦର ସମୁଦାୟ ପଥର ଧଳା ଶ୍ୱେତମର୍ମର ଓ ତହିଁରେ ନାନା ରଙ୍ଗିନ୍ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଥରରେ ଗଛ, ଲତାଆଦିର ଖୋଦେଇ ଓ ଜଡ଼ାଉ କାମ ହୋଇଅଛି । ଏ ପ୍ରାସାଦ ତିଆରି କରିବାକୁ ଦେଶ ବିଦେଶର କୋଡ଼ିଏ ହଜାର କାରିଗର ୧୭ ବର୍ଷ (ଖ୍ରୀ ୧୬୩୧—୧୬୪୮) ଲାଗିଥିଲେ ଓ ସେହି ସମୟର ମୁଦ୍ରାରେ ପ୍ରାୟ ୩ କୋଟି ସାଢ଼େ ସତରଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଲୋକେ ଏହାକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦେଖିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଏପରି ଅନୁପମ ଓ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାସାଦ ପୃଥିବୀରେ ଅନ୍ୟ କୁତ୍ରାପି ନାହିଁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଏକମୁଖରେ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ତାଜମହଲ ଗମ୍ବୁଜ ସହିତ ୨୨୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ । ଏଥିର ତୋରଣଦ୍ୱାର ନାଲି ପଥରରେ ତିଆରି । ଏହା ଖ୍ରୀ. ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଗତ ୪ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ମଧ ଆଜି ଏହା ନୂଆ ପରି ଦେଖା ଯାଉଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

[ଦ୍ର—ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଦୁହାଁ ହୋଇଥିବା ଦୁଧ, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ କୂଅ ଆଦିରୁ ଅଣାଯାଇ ଥିବା ପାଣି, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଲହୁଣୀରୁ ମରାଯାଇ ଥିବା ଘିଅ, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଲେଖା ପ୍ରଭୃତି ତାଜା ବିଶେଷଣ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯାହା ବାସି ହୋଇନାହିଁ, ଯାହାର ନୂତନତ୍ୱ ମଉଳି ନାହିଁ ତାକୁ ତାଜା ବୋଲାଯାଏ)

ତାଜା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା; ମୂଳ ସଂ. ତେଜଃ)—୧ । ସଜ; ଟଟକା; ସଦ୍ୟ—1. Fresh.
Tājā
তাজা ताजा
୨ । ଅଭିନବ—2. New.
୩ । ଜୀଅନ୍ତା; ଯାହା ଝାଉଁଳି ନାହିଁ—3. Not withered; verdant.
୪ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ ଗଛରୁ ଛିଣ୍ଡା ଯାଇଥିବା (ଫୁଲ, ଫଳ ଆଦି)—4. Newly plucked.
୫ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ (ଖାଦ୍ୟାଦି)—5. Recently cooked (food).
୬ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ; କର୍ମଠ—5. Active.
୭ । ତେଜୀୟାନ୍; ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିବାନ—7. Spirited; lively.
୮ । ରୋଗମୁକ୍ତ; ସୁସ୍ଥ—8. Cured; restored to health.
୯ । ଚଙ୍ଗଲା; ସୁସ୍ଥ ଓ ସବଳ—9. Hale and hearty; refreshed; enlivened.

ତାଜି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତାଜୀ=ଆରବ ଦେଶୀୟ) ୧ । ଆରବ ଦେଶୀୟ ତେଜୀୟାନ୍ ଟାଙ୍ଗଣ (ଘୋଡ଼ା)—A breed of hardy Arab pony.
Tāji
তাজী, আরবী ताजी

କେତୁ ନର୍ତ୍ତିଛି ତାଜି ବାଜୀ ଉପର
ରଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ । ଅଙ୍ଗକୁ ଦିଶେ ସୁନ୍ଦର । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଆରବ ଦେଶୀୟ ଶିକାରୀ କୁକୁର—2. The Arab hound.
୩ । ଆରବୀ ଭାଷା—3. The Arabi language.

ତାଜିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ମହରମ୍ ପର୍ବ ସମୟରେ ସିଆ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବତା ଓ ବାଉଁଶ ପାତିଆର ଯେଉଁ ମେଢ଼ ଉପରେ କାଗଜ, ଜରି ଓ ପନ୍ନ ଆଦି ମଡ଼ାଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରନ୍ତି ଓ ଶେଷରେ ତାକୁ ନେଇ ନଈ ଆଦିରେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି—
Tājiā
A decorated framework representing the mausoleum over the tombs of Saints Hasan and Hossain which is carried by the Siha Mussalmans in procession during the Mohorram festival and consigned into water.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଝିଅ ଓ ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଇମାମ୍ ହାସନ୍ ଓ ହୋସେନ୍ ପ୍ରତିମାପୂଜକ ବିଧର୍ମୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧରେ ଆରବ ଦେଶର କରବଲା ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ନିହତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କ କବର ଅଛି । ସେହି କବର ଉପରେ ନିର୍ମିତ ସମାଧିମନ୍ଦିରର ପ୍ରତିରୂପରେ ସିଆ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବାଉଁଶ ବତା ଓ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ମେଢ଼ ତିଆରି କରି ତହିଁ ଉପରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର କନା, କାଗଜ, ଜରି, ଅଭ୍ର ଓ ପନ୍ନ ମଡ଼ାଇ ତାକୁ କାନ୍ଧେଇ କରି ମହରମ ପର୍ବ ସମୟରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରି ବାହାରନ୍ତି ଏବଂ ଶେଷଦିନ ଉକ୍ତ ମେଢ଼କୁ ନେଇ ନଈ ଆଦିରେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏ ପ୍ରଥା କେବଳ ଭାରତବର୍ଷର ସିଆ ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚଳେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ତୈମୁର୍ ଲେଙ୍ଗ ଥରେ ଜାରତ କରିବା ନିମନ୍ତେ କରବଲା ତୀର୍ଥକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେଠାରୁ ଉକ୍ତ ତୀର୍ଥର କୌଣସି ସ୍ମାରକ ଚିହ୍ନ ଆଣିଥିଲେ; ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ସେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମହରମ ସମୟରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ପୂର୍ବକ ବାହାର କରୁଥିଲେ ଓ ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ସେହି କାଳରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ତାଜିଆ ବାହାର କରିବା ପ୍ରଥା ଚଳି ଆସୁଅଛି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ଇମାମ୍ ହାସନ୍ ଓ ହୋସେନ୍‌ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏ ତାଜିଆ ବାହାର କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—(ମହରମ୍ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)]

ତାଜ(ଜୁ)ବ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ତଅଜ୍ଜୁବ=ବିସ୍ମୟ)—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ-
Tāji(ju)b ଜନକ; ବିସ୍ମୟକର; ଅଦ୍ଭୁତ—1. Wonderful; surprising.
ତାଜବ୍; ତାଜ୍ଜବ୍; ତାଜୁବ୍; ତାଜ୍ଜୁବ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଚକିତ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—
তাজ্জব 2 Surprised; astonished.
तअज्जुब ୩ । ଅସ୍ୱାଭାବିକ; ଅଚିନ୍ତ୍ୟପୂର୍ବ—3. Unexpected.
ବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—Surprise; wonder.

ତାଜବ୍ ବ୍ୟାପାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟଣା—
Tājib byāpāra 1. Wonderful event
তাজ্জব ব্যাপার ୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବିଷୟ—
तअज्जुब घटना 2. A matter of wonder.

ତାଜବର ବିଷୟ—ଦେ. ବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କଥା—
Tājibara bishaya A matter of wonder or astonishment
তাজ্জেবর বিষয়
तअज्जुबकी बात्

ତାଜିମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ) (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ; ପୂଜ୍ୟ
Tājim ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସଲାମ କରିବା, ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଠିଆ
তাজিম ହେବା ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ମାନସୂଚକ କର୍ମମାନ—Expres-
ताजीम sion of respect to a superior or honourable person.

ତାଜୁରାତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (ଅଦାଲତୀ ଭାଷା) (ଫା. ଉଜୁର
Tājurāt ବହୁ ବଚନ; ମୂଳ. ଅ. ତଜରବା=ଜ୍ଞାନଲାଭାର୍ଥ
তাজুরাত ପରୀକ୍ଷା, ଅନୁସନ୍ଧାନ)—୧ । ଆପତ୍ତି; ଓଜର—
ताजुरात 1. Objection.
୨ । ତାଜୁରାତ୍ ଦରଖାସ୍ତ—2. Objection petition.

ତାଜୁରାତ୍ ଦରଖାସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (ଅଦାଲତୀ ଭାଷା)—ହାକିମ
Tājurāt darakhāsta ବା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ନିକଟରେ ପୁଲିସ-
তাজুরাত দরখাস্ত ରିପୋର୍ଟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦିଆଯିବା ଆପତ୍ତି ଦରଖାସ୍ତ—
ताजुरात दरखास्त Objection-petition filed before a magistrate against a police-report.

ତାଞ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଞ୍ଛିବା (ଦେଖ)
Tāñchhiba Chāñchhibā (See)

ତାଞ୍ଜୋର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରଧାନ ନଗର ଓ
Tāñjora ଜିଲ୍ଲା —An important district and city in South India.

[ଦ୍ର—ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଧାନୀ ଅଟେ । ଏହା ପୂର୍ବେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ୧୭୯୯ ମସିହାରେ ଏହା ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନାଧୀନ ହେଲା ଏବଂ ଏଥିର ରାଜା ପେନ୍‌ସନ୍ ପାଇଲେ । ଏହା ଚୋଳରାଜାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ପୂର୍ବେ ଏଠାରେ ତାଞ୍ଜନ୍ ନାମକ ଜଣେ ଦୈତ୍ୟ ବାସ କରି ପ୍ରାଣି-ବିନାଶ ଓ ନାନା ଉପଦ୍ରବ କରୁଥିଲା । ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁ ଏହି ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ । ଦୈତ୍ୟର ନାମାନୁସାରେ ସ୍ଥାନର ନାମ ତାଞ୍ଜନ୍ ବା ତାଞ୍ଜୋର ହୋଇଅଛି । ଏଠାରେ ଦେବେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କର ଏକ ବୃହତ୍ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ଟାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଉଁଶ ବା ତାଳପତ୍ର ନିର୍ମିତ ଟାଟକା ପ୍ରଶସ୍ତ
Tāṭa ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି; ଡାଲା—1. A big wicker tray
ডালা woven with bamboo laths.
डलिया
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପୂଜା ଓ ଉପହାର ସାମଗ୍ରୀ, ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ, ମଙ୍ଗଳାନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଭୋଜିନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାମଗ୍ରୀ ଆଦି ସଜାଡ଼ା ହୋଇ ଯଥାସ୍ଥାନକୁ ପଠାଯାଏ ।]
୨ । ବରଣଙ୍କ ବିବାହଦିନ ବରପକ୍ଷ କନ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରାଦି ଯେଉଁ ଡାଲାରେ ସଜାଡ଼ି କରି କନ୍ୟାଘରକୁ ପଠାନ୍ତି—
2. A tray containing the nuptial presents of the bridegroom's party to to the bride on the marriage-day.
୩ । ତାଟି; ଟାଟ; ବାଉଁଶ ଓ ତାଳପତ୍ର ଆଦି ନିର୍ମିତ ବାଡ଼ା;
টাট ଘୁଞ୍ଚିସ୍ —3. A frail matting of bamboo
टाटर and palm leaves; a wicker screen.
ପ୍ରାଦେ (କେନ୍ଦୁଝର) ବି—ସରୁଢ଼ି—
'Thickened milk.

ଟାଟକ—ସଂ. ବି (ତଟ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāṭaka ତାଡ଼ଙ୍କ; କାନ ଫୁଲ; କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ; କାପ; କାନ-
কানতড়কা ଖଡ଼ିକା; କର୍ଣ୍ଣପୂର—A kind of ear-ring with
तटंक blades like those of the palm leaf.

ଟାଟକା(ଙ୍କା)—ଦେ. ବି—୧ । ବିସ୍ମୟ—1. Wonder;
Tāṭakā(ṅkā) astonishment.
ଟାଟକ୍; ଟାଟଙ୍ଗା; ଟାଟେକା; ଟାଟେଙ୍କା; ଟାଟେଙ୍ଗା; ଟାଟକା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଭୟବିହ୍ୱଳତା; ଛନକା; ତ୍ରାସ—
ঘাবড়ানি 2. Sudden fright.
अचंभा ୩ । ବିପଦ; ଆପଦ—5. Danger; risk.

ଅବଶେଷେ ଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଅଶ୍ରୁତ ଘଟଣା
, ଘଟିଲେ ଟାଟକା ସର୍ବେ ନୃପ ସଭାଜନେ—ଚକ୍ରାମଣି, ଚକ୍ରସମ୍ଭବ ।

ବିଣ (ସ. ସ୍ତବ୍ଧ; ଚକିତ)—୧ । ଚକିତ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ;
ଅଚମ୍ଭିତ—1. Astonished.

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ତା ଶୁଣି ହୋଇଲେ ଟାଟକା
ବୋଇଲେ ମନ ମୋର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏକା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଘ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ଦ

आचम्बित, घाबरा ୬ । ଚକିତ; ଭୟବିହ୍ୱଳ; ତ୍ରସ୍ତ; ଅଡରିଛି; ଘାବରା— 2. Frightened; alarmed.
अचंमित

ତା ଶୁଣି ଗ୍ରାମ ରଜା ହୋଇଲେ ଟାଟକା
ଦମୟନ୍ତୀ ପାଶକୁ ଧାଇଁ ଗଲେ ଏକା—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସଂ. ବି—ତାଡ଼କା (ଦେଖ)—Tārḍakā (See).

ଟାଟକା ଝାଳ—ଦେ. ବି—ହଠାତ୍ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ବା ଚକିତ ହେବା ଲୋକଦେହରୁ ବୋହିଯିବା ଝାଳ—
Tāṭakā jhāḷa
Profuse perspiration appearing on the body of a frightened person.

ଟାଟକା ଝାଳେ ତୁଣ୍ଡିଲେ ସେ ଦେହକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଟାଟକା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନରେ ବିସ୍ମୟ ଜାତ ହେବା—
Tāṭakā lāgibā 1. Astonishment.
घाबरा लागा ୬ । ଚକିତ ହେବା; ଚମକା ପଶିବା—
अचंभा लगना 2. Being frightened; alarm.
(ଯଥା—ଆଖି ଆଗରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ହଣାହଣି ଦେଖି ମୋତେ ଟାଟକା ଲାଗିଲା ।)

ଟାଟକିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତଡ୍ ଧାତୁ=ତାଡ଼ନା କରିବା)—
Tāṭakikā ତାଡ଼କା (ଦେଖ)
(ଟାଟକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tārḍakā (See).

ଟାଟଙ୍କ—ସଂ. ବି (ଟଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅଙ୍କ)—
Tāṭanka ଟାଟକ (ଦେଖ)—Tāṭaka (See).

କଣୋର ମୁକ୍ତା ଜାଲ ଟାଟଙ୍କ ଦୋହଲିବା ଦେଖି ଦୁଇକୁଏ ଅଣି ପୂର୍ବର ଦୃଷ୍ଟିତ ପଙ୍କ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟାଟଙ୍କା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଟାଟକା (ଦେଖ)
Tāṭankā Tāṭakā (See).

ଟାଟ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଭୋଗ-ନିମନ୍ତ୍ରଣ ମଙ୍ଗଳାନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆଦିର ଉପଢୌକନ ପ୍ରେରଣ କରିବା—
Tāṭa chaḷā(ḷe)ibā
(ଟାଟ ଭୁଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
To send the trays containing presents to the intended parties (e. g. bride's party, maternal uncle, son-in-law.)

ଟାଟର—ପ୍ରାଦେ (ସାଳେପୁର) ବି—ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ—
Tāṭarā Big shrimps.

ଟାଟା କଳ—ଦେ. ବି—ଚଟ କଳ (ଦେଖ)
Tāṭā kaḷa Chaṭa kaḷa (See).

ଟାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅସ୍ତରଣ)—୧ । ଚଞ୍ଚ୍ରା; ବାଉଁଶ ପାତିଅରେ ବୁଣା ପତଳା ତାଟେଇ ବା ବାଡ଼—
Tāṭi
टाट; टाटी 1. Frail matting or screen of bamboo laths or palm leaves.
टट्टी; टट्टर
छई ୬ । ଶଗଡ଼ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଛପର—
छप्पर 2. A thatch or cover of a cart.

ଟାଟିଆ—ଦେ. ବି—(ଶୂଦ୍ରଭାଷା) (ସଂ. ଚପ୍ର; ଭୁଲ. ଫା. ତସ୍ତଗ=ଥାଳିଆ)—ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଛୋଟ ଟିନା; କଟରା—
Tāṭiā
बाटी A metal basin; small sauce-boat
कटोरा metal cup.

ଏକର ବକଳରେ ଟାଟିଆ ବାନ୍ଧିବା ନ୍ୟାୟ—ଉଗ ।

ଟାଟି କଟା—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଟାଟିଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼ ଟାଟିକୁ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଟି ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଥିବା ଜିନିଷ ଚୋରି କରେ—One
Tāṭi kaṭā
who steals from a thatched cart by cutting through the screen put behind the cart.

ଟାଟି କଣ୍ଟା ଛଟା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସନ୍ତକା, ମହାମାରୀ, ବସନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ସଂକ୍ରାମକରୋଗର ଆକ୍ରମଣରେ କୌଣସି ପରିବାରର ସମସ୍ତ ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ସେ ଘର ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବା—1. A family becoming extinct and the house becoming empty through cholera or such other depopulating visitation.
Tāṭi kaṇṭā chhaṭā hebā
(ଟାଟି କଣ୍ଟା ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ମଡ଼କରେ ଏକାବେଳକେ ତାର ଟାଟି କଣ୍ଟା ଛଟା ହୋଇଗଲା—ଅର୍ଥାତ୍ ତା ବଂଶର ସମସ୍ତେ ମରିଗଲେ ।)

୬ । ବସନ୍ତକା, ବସନ୍ତଆଦି ଯୋଗୁଁ ଗ୍ରାମର ଅନେକ ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବାରୁ ଗ୍ରାମ ଜନଶୂନ୍ୟ ହେବା—2. The state of a village becoming empty (on account of the death of some and removal of other inhabitants to safer places on account of a devastating scourge.

ଟାଟି କବାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ଗୃହରେ କବାଟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଟି—1. Screens of bamboo laths serving as doors to the houses of poor people who cannot afford the luxury of having costly wooden doors.
Tāṭi kabāṭa

୬ । ଗ୍ରାମର ବଡ଼ଲୋକ ଓ ଗରିବ ଲୋକ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରର ଦୁଆରମାନ (ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ କବାଟ ଓ ଗରିବଙ୍କ ଟାଟି)—
2. The doors of all the villagers, rich and poor.

(ଯଥା—ସେ ଗ୍ରାମରେ ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି ପ୍ରବଳ ହେବାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଟାଟି କବାଟ ସବୁ ପଡ଼ିଯାଉଛି ।)

୩ । ଏକପ୍ରକାର ଶାରୀରିକ ବ୍ୟାୟାମମୂଳକ ଖେଳ—
3. A kind of out-door game involving physical exercise.

[ବି—ଉଭୟ ପକ୍ଷରେ ଛଅ ଜଣ ଖେଳାଳୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ଖେଳ ଖେଳାଯାଏ । ଡୁ ଡୁ ଖେଳ ପରି ଏଥିରେ ଖେଳାଳିମାନେ ସମାନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖିବେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କୋଷଗ୍ରନ୍ଥରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ତ' ଦେଖିବେ

ସଂଖ୍ୟାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଖେଳପଡ଼ିଆରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ରେଖା ବା ଗାର କଟାଯାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପକ୍ଷର ସୀମା (ପାଳି) ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ । ତହିଁପରେ ଏକ ପକ୍ଷର ଦୁଇଜଣ ଗାରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୧୫।୨୦ ହାତ ଦୂରରେ ପରସ୍ପର ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ ଦେବା ଭଳି ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ପଛରେ ସନ୍ଧି ଜାଗାରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଠିଆ ହୁଏ । ତହୁଁ ଅପର ପକ୍ଷର ଜଣେ ଗାରମୁଣ୍ଡରୁ "କୁଡୁ" 'ଚଡ଼ଚଡ଼' ଇତ୍ୟାଦି ଧ୍ୱନି ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ପଛରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁବା ପାଇଁ ବାଡ଼ ଭଳି ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଇପାଖରେ ଘାଇଁର ଖାଇବୁଲେ ଓ ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଖେଳାଳି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଧରା ନ ଦେବା ପାଇଁ ବାଡ଼ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଖେଳାଳି ଦୁହିଙ୍କ ପୃଷ୍ଠପଟରେ ବାଆଁ ଖାଡ଼ିଆ ଦେଇ ବୁଲୁଥାଏ । ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଖେଳାଳି ଯେବେ ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ପଛପଟର ଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁ ଦିଏ, ତାହାହେଲେ ସେପୂର୍ବୋକ୍ତ ଖେଳାଳିଟି 'ମରେ' ଏବଂ ଆଉ ଜଣେ ତା ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ ଓ ପୁଣି ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଆଉ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଗାରକୁ ଟପି ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ପଛବାଲାକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଯାଏ । ଏହିପରି ସେ ବାଡ଼ର ସମସ୍ତେ ମରିଗଲେ ପୁନର୍ବାର ପାଳି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ବୋଝ ହୁଏ । ଏହିପରି ଅପର ପାଳିର ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ପାଳିକୁ ଟପି ଯାଇଥିବା ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଖେଳାଳି ଏକାନିଶ୍ୱାସରେ ସ୍ୱନା ଧରି ଦୌଡ଼ାଇବା ବେଳେ ଯଦି କୌଣସି କ୍ରମେ ବିପକ୍ଷ ପାଳିରେ ତାହାର ଧ୍ୱନି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ବିପକ୍ଷ ଦଳର କେହି ତାକୁ ଛୁଇଁ ଦିଏ, ତେବେ ସେ 'ମଲା' ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଟାଟି କବାଟ ଉଠିବା—ଦେ. ବି. (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସର୍ବସ୍ୱ ନଷ୍ଟ
Tāṭi kabāṭa uṭhibā ହେବା— Ruination of a person.

ଏଥର ତାର ଟାଟି କବାଟ ଉଠିଲା । ବ୍ରଜନାଥ ମାଣ୍ଡ. ଜଗଭୂଣୀ ।

ଟାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମରେ ଓଲାଉଠା, ମହାମାରୀ,
Tāṭi kabāṭa paṛijibā ବସନ୍ତ ଆଦି କୌଣସି ମାରାତ୍ମକ
(ଟାଟି କଣ୍ଟା ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ସମୟରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଗ୍ରାମରେ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରମାନ ବନ୍ଦ ଦେଇ ଘର ଭିତରେ ରହିବା; ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ଗ୍ରାମ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହେବା—
(a phrase) The doors of all the villagers being closed after nightfall in times of terrible visitations (e.g. cholera, plague, small pox); the state of the whole vilage becoming still and silent after nightfall during times of great calamities; when villagers do not stir out and shut themselves inside their houses through fear.

(ଯଥା —ହଇଜା ଲାଗିବା ଦିନରୁ ବେଳ ନ ବୁଡ଼ୁଣୁ ସେ ଗାଁରେ ଟାଟି କବାଟ ପଡ଼ି ଯାଉଛି ।)

ଟାଟି କିଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କିଳା ବା ଧଡ଼ାଦ୍ୱାରା ଘରର ଦୁଆର-
Tāṭi kiḷā ମୁହଁର ଟାଟିକୁ ଘରର ଭିତରଆଡ଼ୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—
ଟାଟିଗଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟାଟିଧଡ଼ା }
1. A bar attached to a 'Tāṭi' for closing it by chaining it with the 'Tāṭi'; a pole which fastens the Tāṭi tight in a doorless house.

୨ । ଘରର ବା ବାଡ଼ିର କବାଟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. The act of fastening up the Tāṭi used as a door to a house or garden.

ଟାଟିକିଲା ମାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଟାଟିର କିଳକ ଦଣ୍ଡ ବା ଧଡ଼ାଦ୍ୱାରା
Tāṭikiḷā māṛa ପ୍ରହାର—1. Cudgelling with the bar of a Tāṭi.

୨ । ଘରର ଟାଟିକୁ କିଳି ଦେଇ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଘର ମଧ୍ୟରେ ପୂରାଇ ମାଡ଼ ମାରିବା—2. Beating a person inside a house by shutting the Tāṭi door (so that no outsider can interfere in the beating.)

ଏ ଘରେ ମୁଁ ରହିବି ନାହିଁ
ଖଣ୍ଡିଆ ପଥିରେ ଖୋଇବି ନାହିଁ ।
ଟାଟିକିଲା ମାଡ଼ ସହିବି ନାହିଁ । ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶର ଇତର ଲୋକମାନଙ୍କର ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରହାର କରିବା ଘଟନାରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୃତ୍ତିସୂଚକ ଏ ଢଗ ବୋଲା ଯାଏ । ଟାଟିକିଲା ମାଡ଼ର ଉଭୟ ଅର୍ଥ ସେ ସ୍ଥଳରେ ଖଟେ । ଟାଟିର କିଳାଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ ଦିଆଯାଏ ଓ ଟାଟିକୁ ଘର ଭିତରଆଡ଼ୁ କିଳି ଦେଇ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମାଡ଼ ଦିଆଯାଏ, ଯେପରିକି ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ମାଡ଼ ବିକଳରେ ଡାକ ପକାଇଲେ ଡାକ ଶୁଣି ବାହାରରୁ କେହି ଲୋକ ସେ ଘରଭିତରକୁ ଆସି ପାରିବେ ନାହିଁ ଓ ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଦୁଇ ଅର୍ଥରେ ଟାଟିକିଲା ମାଡ଼ର କୁଫଳ ପରିଣାମ ଆମ ଦେଶରେ ବାଉରି, କଣ୍ଡରା, ପାଣ, ହାଡ଼ି ଆଦିଙ୍କ ପରିବାରରେ ବିରଳ ନୁହେଁ ।]

ଟାଟି ଖଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କି.—୧ । (ଟାଟି ଖଟିବାର ଣିଜନ୍ତ)—
Tāṭi khaṭā(ṭe)ibā ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ଅତି ହେୟ ପାଇଖାନା
(ବାଡ଼ଟାଟି ଖଟାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଫା କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା—1. To engage or cause a person to cleanse one's latrine (i. e. to do the most menial work.)

୨ । ଟାଟିକୁ କିଳାଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧି ଘରକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. To shut up the Tāṭi door by fastening the bar.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

ଟାଟି ଖଟିବା—ଦେ· କ୍ରି.—(ମେହେନ୍ତରାଣୀ) ପାଇଖାନା ସଫା କରିବା; Tāṭi khaṭibā ପାଇଖାନା କମାଇବା—To cleanse a latrine. [ଟାଟି କମା(ମେ)ଇବା]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଟି ଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—୧ । ଘର ଦୁଆରମୁହଁରେ ଲଗିଥିବା ଟାଟିକୁ ରୁଦ୍ଧ Tāṭi khunṭa କରିବା ସମୟରେ ତାହାକୁ ଘର ଭିତରେ ପୋତା (ଟାଟିଖୁଣ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଥିବା ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟରେ ଥିବା ଚିକ୍କିଆ ଦ୍ୱାରା ଅଟକାଇ କରି ରକ୍ଷାଯାଏ—1. A peg for making the Tāṭi door of a house fast.

୨ । ବଗିଚା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଯିବାର ମେଲା ବାଟରେ ଲଗିଥିବା ଟାଟିକୁ ଟେକି ଧରିବାପାଇଁ ଏବଂ ଟାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ବେଳେ ଶିକୁଳି ବା ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ପାଇଁ ମେଲାବାଟର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ପୋତା ଯାଇଥାଏ—2. Two low posts fixed to the ground on both sides of an opening, one to sustain the Tāṭi door when open and the other to fasten it, when closed.

ଟାଟି ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଛପର ଗାଡ଼ି; ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିର ଉପର ଭାଗ ଟାଟି Tāṭi gāṛḍi ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇଥାଏ—A cart with a thatched cover. ছপরগাড়ি; ছেকড়াগাড়ি छपरगाड़ी (ଟାଟଗାଡ଼ି; ଟାଟି ସଗଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଟି ଘର—ଦେ. ବି—ଟାଟିରେ ନିର୍ମିତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର; ଯେଉଁ ଘରର Tāṭi ghara ଗୃହ ଓ କାନ୍ଥ ଟାଟିରେ ହୋଇଥାଏ— টাটিঘর टट्टीघर A temporary shed built with Tāṭi or frail mattings.

ଟାଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦ୍ୱାରରୁଦ୍ଧ କରିବା— Tāṭi debā To close an entrance by shutting the bamboo screen thereof; to fasten the Tāṭi used as a door. (ଟାଟି ଲଗାଇବା, ଟାଟି ଖଟାଇବା, ଟାଟି ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଟିପିଠା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଯେଉଁ ଲୋକ ବ୍ୟଭିଚାରାର୍ଥ Tāṭiphiṭā ପରଘରର ଟାଟି ପିଟାଇ ପଶେ); ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ବ୍ୟଭିଚାରରେ ଲିପ୍ତ ଥାଏ; ବ୍ୟଭିଚାରଲିପ୍ତ— Adulterous (male).

ଟାଟୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ଟାଟ ବା ଚଙ୍ଗଡ଼ାରେ Tāṭuā ସଜ୍ଜିତ ଉପଢୌକନ ବା ଜଳପାନ ବହନକରେ— (ଟାଟୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A servant who carries presents set in trays.

୨ । ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସେବକ ଭୋଗ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଅନଉଳ ବା ଶୀତଳ ସାମଗ୍ରୀମାନ (ଯଥା—ଛେନାଖଇ, ପିଠା ଇତ୍ୟାଦି) ଟାଟରେ ସଜାଇ ନେଇ ପୂଜକ ଜିମା ଦିଏ)—2. A servant whose duty is to make over the tray containing the sweets to the priest for being offered to a Deity.

ଟାଟେଣି—ଦେ. ବି.—ଟାଡ଼େଣି (ଦେଖ) Tāṭeni Tārḍeṇi (See).

ଟା ଠାଉଁ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ.—(୫ମୀ ବିଭକ୍ତି; ଅନାଦରାର୍ଥ; ୧ବ.)— Tā ṭhauñ ୧ । ତାହାଠାରୁ; ତାହା ନିକଟରୁ—1. From him, her or it; from that. (ଟାଠାଉଁ, ଟାଠାରୁ; ଟାଠୁଁ; ଟାଠୋଉଁ, ଟାଠୌଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା— 2. Than him; than that.

[ଦ୍ର—ବିଭକ୍ତି ଭେଦରେ 'ଟା' ଶବ୍ଦ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏହାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପମାନ ହୁଏ ଯଥା—୨ୟା=ଟାକୁ,ଟାଠାକୁ; ଟାଠିକି; ଟାଠିକୁ । ୩ୟା=ତାହାଦ୍ୱାରା ଟା ଦେଇକି; ଟା ଦେଇ; ଟା ହେଉ; ଟା ଦେଇକି; ୬ଷ୍ଠୀ=ଟାର ୭ମୀ=ଟାଠି; ଟାଠି; ଟାଠେଁ; ଟାଠେଇଁ; ଟାଠାଇଁ । 'ଟା'ର ଅନ୍ୟରୂପ 'ଟାଆ' ଓ 'ଟାହା' ସଙ୍ଗେ ଉପରୋକ୍ତ ୨ୟା ୩ୟା, ୪ର୍ଥୀ, ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ, ଓ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନମାନ ମଧ୍ୟ ଲଗାଯାଏ ।]

ଟାଡ଼ପା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—(କାନ) ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିବା— Tārḍ-pā parḍibā (the ears) To be stunned

ଟାଡ଼ବନ୍ଧ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ବନ୍ଧ— Tārḍ-bandha Small embankment or ridge.

ଟାଡ଼—ସଂ. ବି. (ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଦୁଃଖ ଦେବା; ଆଘାତ କରିବା+ଅ)— Tārḍa ୧ । (+ଣିଚ୍. ଅ) ତାଡ଼ନ (ଦେଖ)

1. Tārḍana (See)

୨ । ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Sound.

୩ । ତୃଣାଦିର ମୁଷ୍ଟିପରିମେୟ ଗୁଚ୍ଛ; ବେକା—

3. A handful of grass; a sheaf.

୪ । ବାହୁରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ବଳୟାକୃତି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Armlet.

[ଦ୍ର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ଏହାକୁ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ଏହାକୁ ସଂ· ତାଟଙ୍କର ଅପଭ୍ରଂଶ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଆପ୍ଟେ ସଂସ୍କୃତ ତାଡ଼ ଶବ୍ଦର ଏ ଅର୍ଥ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । (ବ. ତାଡ଼, ତାଡ଼ବାଲା; ହି. ଟାଡ଼ । ମନଅର୍ ୱିଲିଅମ୍ସ ତାଡ଼ୀ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ।

୫ । ପର୍ବତ—5. Mountain.
୬ । ହେନ୍ତାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ) (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
6. Hentāla (See)
୭ । ତମାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ) (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
7. Tamāla (See)
୮ । ଏକପ୍ରକାର ତାଳ ଗଛ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
8. A kind of palm tree.

चारा पौदा ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ମଞ୍ଜି ଗଜା ହେଲା ପରେ ଯେଉଁ ଛୋଟ ଗଛମାନଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ତାଡ଼ି ନେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଲଗାଯାଏ; କଲମି କରି ଯାଇଥିବା ଛୋଟ ଗଛ; ଚାରା—1. Seedling for transplantation or graft.
୨ । ଯେଉଁ ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ଚାରା ଉଠିବା ପାଇଁ ମଞ୍ଜି ଲଗା ଯାଏ; ତେଲୁଣି; ପଲମ—
2. A shallow earthen pan in which seeds are sown for transplantation purpose.
୩ । ନଈଢଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ଅଟକାଠାରୁ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି; ତାଡ଼ସ୍ଥା—
3. A medium-sized earthen pot.
୪ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳରେ ଲାଗିଥିବା ୨ଟି ବଳଦ ପରସ୍ପର ଟଣାଟଣି ବା ଠେଲାଠେଲି ହେବା ଅବସ୍ଥା—
4. The state of the two bullocks yoked to a cart or plough straining at the yoke against each other.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସଂ. ତାଳ) (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ତାଳ—Palmyra tree.

ତାଡ଼ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ରୋପଣାର୍ଥେ କୌଣସି ବୀଜକୁ Tārda uthā(the)ibā ପୋତି ସେଥିରୁ ଚାରା ଗଛ ଉଠାଇବା— चारा उठान पौदा उतारना To succeed in rearing seedlings from seeds.
(ତାଡ଼ ଉଠାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଡ଼୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ; ତାଡ଼ି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. Tārdaka ଅକ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଡ଼ନ କରେ—
(ତାଡ଼କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Punishing; rebuking.

ତାଡ଼କା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଡ଼ି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tārdakā ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଏକ ରାକ୍ଷସୀ, ଯାହାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଯାଗଭୂମିରେ ବଧ କରିଥିଲେ—The name of a demoness described in the Rāmāyana who was killed by Rāma in the sacrificial area of sage Biswāmitra.
ତାଡ଼କାୟୁଣୀ, ତାଟକା, ତାଟକୀ, ତାଟକକା, ତାଡ଼କୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏ ସୁକେତୁ ନାମକ ଯକ୍ଷର କନ୍ୟା ଓ ସୁନ୍ଦର ପତ୍ନୀ । ସୁକେତୁ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ବର ଲାଭ କରି ସେହି ବରର ଫଳରେ ଏ କନ୍ୟାକୁ ପାଇଥିଲା । ଏହାଠାରେ ସହସ୍ର ହସ୍ତୀଙ୍କ ବଳ ଥିଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ସୁନ୍ଦରକୁ ମାରି ପକାଇବାରୁ ତାଡ଼କା ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଏ ଓ ଏହାର ପୁତ୍ର ମାରୀଚ ରାକ୍ଷସତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏ ପୂର୍ବେ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କ ତପୋବନକୁ ନାଶ କରି ସେ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣିଶୂନ୍ୟ କଲେ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଏ ସମାଚାର ଦଶରଥଙ୍କୁ ଜଣାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଆଣି ତାଡ଼କାକୁ ବଧ କରାଇଲେ ଓ ତାଡ଼କା ରାକ୍ଷସତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କଲା ।]

ତାଡ଼କା ଫଳ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ଅଳାଇଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārdakā phala Cardamom.

ତାଡ଼କାୟନ—ସଂ. ବି—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārdakāyana Name of a son of Biswāmitra.

ତାଡ଼କାରି—ସଂ. ବି. (ତାଡ଼କା+ଅରି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରାମଚନ୍ଦ୍ର—
Tārdakāri Rāmachandra.

ତାଡ଼କେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାଡ଼କା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ତାଡ଼କା
Tārdakeya ରାକ୍ଷସୀର ପୁତ୍ର ମାରୀଚ—Māricha (a demon), the son of Tārdakā.

ତାଡ଼କେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି—ତାରକେଶ୍ୱର (ଦେଖ)
Tārdakeśwara Tārakeśwara (See)
(ତାଡ଼କେଶର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ ଗଛ—ଦେ. ବି—୧ । ତାଡ଼ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ଗଛ—
Tārda gachha 1. Trees raised from seedlings.
୨ । ଯେଉଁ ଗଛର ମଞ୍ଜିରୁ ତାଡ଼ ପକାଇ ନୂଆ ଗଛ ଜନ୍ମାନ୍ତି—
2 The trees, seeds from which produce well-grown and fruitful trees.
[ଦ୍ର—ଅଧିକ ପାକଳ ବା ଡେଙ୍ଗା ସୁଫଳନ୍ତି ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଆଦି ଗଛର ଫଳରୁ ତାଡ଼ ପାଇଁ ମଞ୍ଜି ରଖାଯାଏ । ମାତ୍ର ଗୁଆର ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ ବା ଛୋଟର ଗଛର ଫଳରୁ ମଞ୍ଜି ରଖାଯାଏ ।]

ତାଡ଼ ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ତାଡ଼=ତାଳ+ଗୁଡ଼
Tārda gudi =ମଞ୍ଜା)—ତାଳ ସଜ (ଦେଖ)
Tāla saja (See)

ତାଡ଼ଘ—ସଂ. ବି—ବେତ ବା କୋରଡ଼ା ମାରିବା ବାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārdagha A person whose duty is to administer whipping.

ତାଡ଼ ଘାତ—ସଂ. ବି—ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟି କରି କାମ କଲାବାଲା (ହି.
Tārda ghāta ଶବ୍ଦସାଗର)—A person who works by hammering.

ତାଡ଼ଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ତଟି ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟେ, ଅଙ୍କ;
Tārdanka ଯାହା ଶରୀରରେ ଦୀପ୍ତି ପାଏ)—୧ । ତାଟଙ୍କ; କର୍ଣ୍ଣ-

୧	ଋ	ଈ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁୟ	ଇଅ	ଡ଼	୯

কান তড়কা ଭୂଷଣ; କାନତଡ଼କା—1. A kind of flat-shaped earring.
तरकी

୨ । ତାଡ଼; ବାହୁବଳୟ—2. Armlet.

ତାଡ଼ ଜମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ମଞ୍ଜିରୁ ତାଡ଼ ବା
Tārḏa jamā(me)ibā ରୋପଣଯୋଗ୍ୟ ଗଛ ଉଠାଇବା
চারা জমান ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜିକୁ ମାଟିରେ ପୋତିବା—
पौंदा जमाना To sow seeds in the ground for the purpose of raising seedlings.

[ଦ୍ର—ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ ଆଦିର ମଞ୍ଜିକୁ ପ୍ରଥମେ ଭୂଇଁରେ ପୋତିଲେ ସେଥିରୁ ଗଛ ବାହାରେ । ଗଛମାନ ଟିକିଏ ବଢ଼ିଗଲେ ତାହା ଅନ୍ୟତ୍ର ରୋପିଦିଅନ୍ତି । ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ପୂଲ୍ଲଙ୍ଗ ଆଦିର ଛୋଟ ଗଛକୁ 'ତାଡ଼' ଓ କୋବି ଆଦିର ଗଛକୁ ଗଛ କୁହାଯାଏ; ଧାନର ଏପରି ଗଛକୁ ତଳି ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାଡ଼ଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତାଡ଼ନ)—୧ । ତାଡ଼ନ—
Tārḏaṇa 1. Act of punishing or rebuking.

୨ । ସାବଳ; ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷ ଆଦି ତଡ଼ାଯାଏ— 2. A crowbar.

୩ । ତାଡ଼ିବା—3. Act of uprooting.

ତାଡ଼ଣ ମାଡ଼ଣ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ତାଡ଼ନ ଓ ମର୍ଦ୍ଦନରୁ)—
Tārḏaṇa mārḏaṇa ୧ । କୁମ୍ଭାରମାନେ ପାତ୍ର ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ମାଟିକୁ ଦଳାଦଳ ବା ଚକଟା ଚକଟି କରିବା—
1. Kneading of clay for preparing pots.

୨ । ଗାଳି ଓ ମାଡ଼—2. Rebuking and thrashing

ତାଡ଼ନ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ, ତାଡ଼ି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tārḏana ୧ । ଆଘାତ; ପ୍ରହାର—1. Striking; beating.

୨ । ଦଣ୍ଡ—2. Punishment.

୩ । ବେତ୍ରାଘାତ; କଶାଘାତ—3. Whipping.

୪ । ଶାସନ—4. Swaying; ruling over another.

୫ । ଗାଳିଦେବା; ଭର୍ତ୍ସନା; ତର୍ଜ୍ଜନ—
5. Rebuking; reproof.

୬ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା—5. Punishing.

୭ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—7. Oppression; persecution.

୮ । ତଡ଼ିଦେବା—8. Driving away.

୯ । ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଧଡ଼କାଇବା, ଧମକାଇବା—
9. Threatening.

୧୦ । (ଗଣିତ) ଗୁଣନ—
10 (mathematics) Multiplication.

୧୧ । ମନ୍ତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଚନ୍ଦନରେ ଲେଖି ବାୟୁବୀଜ ପାଠ କରି ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଉପରେ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିବା କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
11. The act of spraying water over a mystic formula by reciting a certain formula after writing out the letters of the former with sandal paste.

ତାଡ଼ନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତାଡ଼ନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସନା; ଗାଳି—
Tārḏanā 1. Rebuke; reproof; reprimand.

୨ । ପ୍ରହାର—2. Striking; beating; chastisement.

୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—3 Oppression.

୪ । ଶାସନ—4. Rule; sway; discipline.

୫ । ହାଙ୍କିବା; ପେଲା; ତଡ଼ା; ଧକ୍କା—
5. Driving; push; urging forward.

୬ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—6. Threat.

ତାଡ଼ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତାଡ଼୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)+
Tārḏanī ଚାବୁକ; ଛାଟି; କଶା; କୋରଡ଼ା—Whip.

ତାଡ଼ନୀୟ—ସଂ. ବିଣ.—ପୁଂ (ତାଡ଼ି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Tārḏanīya ୧ । ମାଡ଼ଖାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ତାଡ଼ନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fit to be whipped or beaten.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ତାଡ଼ନୀୟକ (ଦେଖ)
Tārḏanīyaka (See)

ତାଡ଼ନୀୟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଚାବୁକଧାରୀ କର୍ମଚାରୀ ବା ଭୃତ୍ୟ; ବେତ୍ରଧାରୀ
Tārḏanīyaka ଭୃତ୍ୟ—A lictor; a servant who
(ତାଡ଼ନୀୟକା—ସ୍ତ୍ରୀ) carries the master's whip; a whipper.

ତାଡ଼ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ
Tārḏa pakā(ke)ibā ବାହାରି ଗଛ ଗଛ ହେଲେ ତାହା ରୋଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ପୋତିବା ବା ଲଗାଇବା—
1. To sow or bury seeds in the ground for the purpose of rearing seedlings.

୨ । ଶଗଡ଼ର ଏକ ପାଖର ବଳଦ ଅପର ପାଖକୁ ଠେଲି ଠେଲି ଚାଲିବା—2. (a bullock of a cart. To go on pushing to the opposite side)

ତାଡ଼ ପତ୍ର—ସଂ. ବି.—କର୍ଣ୍ଣାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ତଡ଼କା—An orna-
Tārḏa patra ment for the ear (looking like a
তড়কা blade of palm-leaf)
ताड़पतर ଦେ. ବି.—ତାଳ ଗଛର ପତ୍ର—
A blade of palm-leaf.

ତାଡ଼ପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ)—ତଡ଼କା; କାନଅତଡ଼ା;
Tārḏapā ବହୁକ୍ଷଣ ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା
ताला धरा ଅବସ୍ଥା—Dinned or stunned condition of
सुन्न the ears (by loud sounds).
(ତାଡ଼ପି—ଅନ୍ୟରୂପ)

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତାଡ଼ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଡ଼ ବା ଗୁଚ୍ଛ ଜନ୍ମାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ
Tārḍa bāndhibā ବୀଜ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—To collect good seeds for raising seedlings.

ଡେଙ୍ଗା ନଡ଼ିଆ ବାଙ୍ଗର ଗୁଆ
ଏହା ଠାରୁ ତାଡ଼ ବାନ୍ଧରେ ଭୁଆ। କୃଷି ପ୍ରବଚନ।

[ଦ୍ର—ବଡ଼ବଡ଼ ଶ୍ରେଣୀର ଗଛର ମଞ୍ଜିରୁ ଉତ୍ପୁନ୍ନ ହେବା ଶୁଦ୍ର ଗଛକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଡକାଯାଏ । ଯଥା—କୋବି, ମୂଳା ପ୍ରଭୃତି କୋମଳ ଶାକର ଗୁଚ୍ଛ । ଧାନ, ବାଇଗଣ, ମାଣ୍ଡିଆ, ଶଙ୍ଖା, ଲଙ୍କାମରିଚ, ସାରୁ, କଖାରୁ, ଧୂଆଁପତ୍ର ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଗୁଳ୍ମର ତଳ । ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ଅମ୍ବ, ପୁନ୍ନାଗ, ଲେମ୍ବୁ, କାଗଜି, ଚମ୍ପା, ନାଗେଶ୍ୱର, ବଉଳ, କୁରଅନା ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷର ତାଡ଼ ।]

ତାଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଡ଼=ଗୋଛା)—୧ । କାଗଜ ଓ ପତ୍ରଆଦିର
Tārḍā ଗୋଛା; ତଡ଼ା; ବଣ୍ଡିଲ—
ତାড়া 1 A bundle of paper or leaves.
गड्डा ୨ । ହାତର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝିଅଙ୍ଗୁଠିର ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ଧରାଇବା ଭଳି ତୃଣାଦିର ଗୋଛା—
2. A sheaf or handful of grass etc.

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱର; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Tārḍātārḍi ତରବରରେ; ଅତିଶୀଘ୍ର; ଅବିଳମ୍ବେ, ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର—
তাড়াতাড়ি, তাড়াতুড়ি Hurriedly; helter-skelter; in
तड़ाक hot haste; hastily; in a confused hurry.

ତାଡ଼ି (ଧାତୁ)—ତଡ଼୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ—
Tārḍi (root) Causative form of the root Tarḍ.

ତାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳକ ବା ତାଳୀରସ)—ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଖଜୁରି
Tārḍi ଗଛର ବାସୀ ରସ; ମଦ୍ୟ; ତାଳଆଦି ଗଛର ମାଦକ ରସ—
তাড়ী Toddy; formented palm-juice; juice
ताड़ि from cocoanut, palamyra and date palm trees.

[ଦ୍ର—ସଜ ରସ ପିଇଲେ ନିଶା ହୁଏନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତାହା ବାସୀ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ରସରେ ଖମ୍ବ ଲାଗିଲେ ପିଇ ନିଶା ହୁଏ । ଖଜୁରି ଗଛର ବେକ ପାଖକୁ ଗୁଞ୍ଚି ତାହା ଚଞ୍ଚି ଦେଲେ ସେଥିରୁ ରସ ବାହାରେ; ନଡ଼ିଆ ଗଛର କଞ୍ଚା ଫଳକୋଷର ଅଗକୁ ଓ ତାଳ ଗଛର କଞ୍ଚା ଫଳକୋଷର ଓ ପୁଷ୍ପ କୋଷର ଅଗକୁ କାଟିଲେ ରସ ବାହାରେ । ଆମଦେଶରେ ଶିଆଳମାନେ ଓ ଚମାରମାନେ ଖଜୁରି ଗଛରୁ ତାଡ଼ୀ ବାହାର କରନ୍ତି । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ତାଳଗଛରୁ ଏବଂ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ବାହାର କରାଯାଏ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଖଜୁରି ଓ ତାଳ ରସକୁ ରାନ୍ଧି ସେଥିରୁ ଗୁଡ଼ ତିଆରି କରନ୍ତି । ଖଜୁରିଗଛର ବେକକୁ ଗୁଞ୍ଚି ତାଙ୍କୁ ଚଞ୍ଚି ତହିଁରୁ କ୍ଷରିତ ହେବା ରସ କାଟିଡେ ଜମା ହେବା ନିମନ୍ତେ ଗଛରେ ଯେଉଁ ମାଟିର ଘଡ଼ି ଝୁଲାଇ ଦିଆଯାଏ ତାହାକୁ 'ଭୁଷ ବା ଓଡ୍' ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ତହିଁରେ ସଂଗୃହୀତ ତାଡ଼ୀକୁ ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ମଧ୍ୟମଜାତି ମାଠିଆକୁ 'ପାଟେଲୀ' ଓ ବଡ଼ ମାଠିଆକୁ 'ଅଧା' କହନ୍ତି । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଗଛର ବେକ ଚଞ୍ଚା ହୋଇ ତାଡ଼ି ବାହାର କରାଯାଏ ନାହିଁ । ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳଗଛର ଯେଉଁ ଫଳକୋଷ ଓ ଅଣ୍ଡିରା ତାଳ ଗଛର ଯେଉଁ ପୁଷ୍ପକୋଷ ବାହାରୁଥାଏ ତାହାର ଅଗକୁ କାଟି ସେହିଠାରେ ଭୁଷ ସଂଲଗ୍ନ କରି ଦେଲେ ସେଥିରୁ ରସ ଝରିପଡ଼େ ।]

ତାଡ଼ିଅଲ୍—ଦେ. ବିଣ—ତାଡ଼ିଆଦି ନିଶାପାନରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
Tārḍiala Addicted to drinking toddy.
(ତାଡ଼ିଅଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ମଧ୍ୟ ଜାତିଆ ହାଣ୍ଡି—
Tārḍiā 1. Medium-sized cooking pot.
୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଛେନା ଦଧି ଅମାଲୁ ବା ପିଠାଭୋଗ; ଛେନା ତାଡ଼ିଆ—2. A sweetmeat offered to the Deity Jagannath at Puri.
୩ । ବଡ଼ ପଲମ—3. Big earthen pan.
ଦେ. ବିଣ—ତାଡ଼ିଅଲ୍ (ଦେଖ)—Tārdial (See)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—୧ । ଗୋରୁ ମୋହିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ମାଟି କୁଣ୍ଡ—1. Earthen crater for feeding cows.
୨ । କୁଣ୍ଡ (ସାଧାରଣ)—2. Earthen bowl.

ତାଡ଼ିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାଡ଼ି ଧାତୁ+ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତାଡ଼କ
Tārḍikā ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tārḍaka (See).

ତାଡ଼ି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାଡ଼ିରସ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଜୁରି
Tārḍi kāṭibā ଗଛର ବେକକୁ କାଟିବା—To scrape the neck of a date-palm tree to get toddy; to tap the date-palm tree for extracting toddy.

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଶିଆଳ ଖଜୁରି ଗଛର କଅଁଳ ନଳଚଞ୍ଚୁ ଅଂଶକୁ ଗୁଞ୍ଚି କରି ସେଥିରୁ ତାଡ଼ୀ ବାହାର କରନ୍ତି ଓ ତାହା ତାଞ୍ଚ ସେଥିରେ ମାଟିର ଘଡ଼ି ଝୁଲାଇବାକୁ ଗଛ ବସାଇବା କହନ୍ତି । ତାଞ୍ଚ କାଟିବା ନିମନ୍ତେ ଉପକରଣ; ଯଥା—୧. ଦଉଡ଼ି ୨. ଖୋପା ବା ଖେଦ । ୩. କଟୁରି ଘସିବା କାଠ । ୪. କଟୁରି ଘସିବା ଚଳା ।]

ତାଡ଼ିଖଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ତାଡ଼ି ପିଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ
Tārḍikhaṭi ଭୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି; ତାଡ଼ି ଦୋକାନ—
তাড়িখানা 1. Toddy shop; tap-room.
ताड़ीखाना ୨ । ତାଡ଼ିର ଅଡ୍ଡା—2. Rendezvous for toddy-drinkers.
(ତାଡ଼ିଖଣ୍ଟି; ତାଡ଼ିଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଃ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ନ୍

ତାଡ଼ି ଖୋର—ଦେ. ବିଣ. (ଓ. ତାଡ଼ୀ + ଫା. ଖୋର୍ = ଖାଦକ)—
Tārdi khor ୧ । ତାଡ଼ୀ ନିଶା ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
তাড়িখোর ताड़ीखोर 1. Habitual drinker of toddy; habituated to drinking toddy.
୨ । ମଦୁଆ—2. Drunkard.
୩ । ମଦୁଆଙ୍କ ପରି ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ ଓ ପ୍ରଳାପୀ—
3. Fickle-minded and prattling like a drunkard.

ତାଡ଼ି ଗଛ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପୁଷ୍ପାଙ୍ଗ ବା ପୁରୁଣା ତାଳ, ଖଜୁରି ଓ
Tārdi gachha ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ନିମନ୍ତେ ରସ କାଢ଼ାଯାଏ—
তাড়িগাছ Trees fit for being tapped for toddy.

ତାଡ଼ିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଡ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାଡ଼ି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Tārdita ୧ । ଦୂରୀକୃତ; ତଡ଼ା ହୋଇଥିବା—1. Repulsed; driven out; expelled; turned away.
୨ । ଠେଲା ବା ପେଲା ହୋଇଥିବା—
2. Pushed; propelled.
୩ । ଭର୍ତ୍ସିତ; ଭର୍ତ୍ସିତ—3. Rebuked; chidden.
୪ । ଦଣ୍ଡିତ—4. Punished; chastised; persecuted.
୫ । ପ୍ରହାରିତ—5. Struck; whipped.
୬ । ବିଦ୍ଧ—6. Pierced.
୭ । ଶାସିତ—7. Controlled.
୮ । ଯାହାକୁ ଧମକା ଯାଇଥାଏ—8. Threatened.
୯ । ଆହତ—9. Beaten.
୧୦ । ମର୍ଦ୍ଦିତ—10. Pressed.
ଭୂତ ମର୍ଦ୍ଦଳ ହୋଇଣ ତାଡ଼ିତ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୧୧ । ବହିଷ୍କୃତ—11. Driven away.
୧୨ । (ତଡ଼ିତ୍ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ) (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
୧୩ । ତଡ଼ିତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ବୈଦ୍ୟୁତିକ; ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଭବ; ବିଦ୍ୟୁନ୍ମୟ—
13. Electric
ସଂ. ବି (ତଡ଼ିତ୍ + ଉଦ୍‌ଭବାର୍ଥେ, ଅ; ତଡ଼ିତ୍‌ରୁ ଉଦ୍ଭୂତ (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱୟର ଘର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ଭୂତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶକ୍ତି; ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି—Electricity; electric force.
[ଦ୍ର—ତଡ଼ିତ୍ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ ଏକ ପଦାର୍ଥ ବୋଲି ବୈଜ୍ଞାନିକ୍ ଫ୍ରାଙ୍କଲିନ୍ ପ୍ରମାଣିତ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ତାଡ଼ିତ ପରିଚାଳକ—ସଂ. ବି (ତାଡ଼ିତ + ପରିଚାଳକ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;
Tārdita parichālaka ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
ଯେଉଁ ସକଳ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ଶକ୍ତି ଏକ ବସ୍ତୁରୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ—
Conductor of electricity.
(ତାଡ଼ିତ ସଞ୍ଚାଳକ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ିତ ବାର୍ତ୍ତାବହ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Tārdita bārttābaha ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରଦେଶରୁ ସମ୍ବାଦ ଆସିପାରେ ଓ ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ଯାଇ ପାରେ—Electric Telegraph and Telephone.

ତାଡ଼ିତ ମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Tārdita māna jantra ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ଶକ୍ତିର ସଞ୍ଚାଳନ, ସଞ୍ଚୟ ଓ ଉପସ୍ଥିତି ପ୍ରଭୃତି ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ; ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋସ୍କୋପ୍—Electroscope.

ତାଡ଼ିତ ସଞ୍ଚାଳକ—ସଂ. ବିଣ (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Tārdita sañchālaka ତାଡ଼ିତ ପରିଚାଳକ—Conductor of electricity.

ତାଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା—
Tārdi debā To uproot (a tree).
তাড়া उखाड़ना ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଚିରିଯାକୁ ତ ଦେଉଅଛ ତାଡ଼ି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ତାଡ଼ି ପତ୍ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଡ଼ି + ପତ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତାଳପତ୍ର—
Tārdi patra 1. Palm leaf.
୨ । ତାଳପତ୍ରାକୃତି ଖଡ୍ଗ ବିଶେଷ—
2. A palm-leaf-bladed sword.

ତାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତଡ୍ ଧାତୁ = ଆଘାତ କରିବା; ଦୁଃଖଦେବା)
Tārdibā ୧ । ଗଛକୁ ଉପାଡ଼ିବା; ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା—
তাড়া 1. To uproot (a tree).
उखाड़ना ୨ । ମାଟି ଖୋଳିବା—2. To dig out earth.
୩ । ଏକଦିଗକୁ ଠେଲିବା ବା ପେଲିବା—
3. To push to one side.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) ମାରିବା; ବାଡ଼େଇବା; (ହାତ ଅବା ଛଡ଼ିରେ) ଆଘାତ କରିବା—4. To strike; to beat.
ଯୋଗ ଅଙ୍ଗ ଏ କ ସ୍ଥଳେ, ସାବନ୍ତ ତେଜ ବା ତହିଁ କର କର ତାଡ଼ି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଦ୍ଧାବଚନ୍ଦ୍ର ।
୫ । ପୋତା ଜିନିଷକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଉଠାଇବା—
5. To raise out or dig out buried things forcibly.
ଗର୍ଜି ଅତି ପ୍ରବଳେ ତାଡ଼ଇ ଶିଳା ଯତ୍ନେ—ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
୬ । କଚାଡ଼ିବା—6. To throw down with forceo to dash down.
ବାଣ ପଲ ପଲ କରି ଏହା ପଲ ଶିରେ ଉପଲ ତାଡ଼ି ଉଡ଼ାଉ ଯେ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୭ । ତାଡ଼ନା କରିବା—7. To chastise.
ତହିଁରେ କଦର୍ଯ୍ୟର ପଠନେ
ଉପ୍ରେ ତାଡ଼ନ୍ତ ପ୍ରବିଭଜନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତାଡ଼ି ବାଲା—ଦେ. ବି, ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଡ଼ି ଗଛ କାଟି
Tārdi bālā ତାଡ଼ି ବାହାର କରେ—

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବର୍ଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାଡ଼ିଆଳ; ତାଡ଼ିଉଆଳ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Toddy-tapper.
ତାଡ଼ିଵାଲ
ତାଡ଼ୀଓୟାଲା ୨ । ଯେ ତାଡ଼ି ବିକ୍ରୟ କରେ— 2. Toddy-seller.
ताड़ीवाला

ତାଡ଼ ହେବା—ଦେ, କ୍ରି—୧ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଯୁଆଳରେ ଯୋଚି
Tārḍi hebā ଯାଇଥିବା ବଳଦ ସିଧା ହୋଇ ନ ଚାଲି ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଠେଲି ଠେଲି ଚାଲିବା—
1. (the two bullocks of cart or plough) To walk in the manner of propelling each other and not straightforwardly.
(ଯଥା—ଏ ବଳଦ ହଳକ ଖାଲି ତାଡ଼ି ହେଉଛନ୍ତି ।)
୨ । (ତାଡ଼ିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—ଉତ୍ପାଟିତ ହେବା—
2. To be uprooted.
(ଯଥା— ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରି ମୂଳା ଏ ଗଛଟି ତାଡ଼ି ହେଲା ନାହିଁ ।)

ତାଡ଼ୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଳ ସ୍ଥାନରେ 'ଡ଼' ଆଗମ)—
Tārḍi ୧ । ତାଳ ଗଛ—1. Palmyra tree.
୨ । କର୍ଣ୍ଣର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ତାଟଙ୍କ—
2. A kind of earring.
୩ । ବାହୁବଳୟବିଶେଷ; ତାଡ଼—
3. A kind of armlet.

ତାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସେନାବ୍ୟୂହ—
Tārḍuā A peculiar battle-array.
ସେହି ସୈନ୍ୟରେ ଥିଲେ ନେତେକ ଗଡ଼ୁଆ
ଶତ୍ରୁକରେ ଖୋଟିଏ କଲେ ସେ ତାଡ଼ୁଆ—କୃଷ୍ଣସି. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ.
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଅବୋଧ, ଏ ଅର୍ଥ ଅନୁମାନସିଦ୍ଧ ।]

ତାଡ଼େଣି—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tārḍeṇi Name of a weapon.
[ଦ୍ର—ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଅବୋଧ ।]

ତାଡ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତଡ଼ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାଡ଼ି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Tāḍya ତାଡ଼ିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be driven away, threatened or beaten.

ତାଡ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାଡ଼ି ଧାତୁ+
Tāḍyamāna କର୍ମ, ଅନ; ଯ ଓ, ମ ର ଆଗମ)—
(ତାଡ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବାଦ୍ୟମାନ; ଅହତ—
1. Being beaten (as a drum).
୨ । ପୀଡ୍ୟମାନ; ଯାହାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ଯାଉଅଛି—
2 Being chastised or beaten; undergoing beating.
୩ । ଉତ୍ପୀଡ୍ୟମାନ—3. Being oppressed or harassed.
୪ । ଯାହାକୁ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରହାର କରା ଯାଉଅଛି—
4. Being struck repeatedly.
ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚର୍ମ ବାଦ୍ୟ; ତବ୍ଲା; ଢୋଲ—
A kind of drum

ତାଣ୍ଡବ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁ=ମୁନିବିଶେଷ+ରଚନାର୍ଥେ. ଅ; ତଣ୍ଡୁ ମୁନି
Tāṇḍaba ନୃତ୍ୟପ୍ରଣାଳୀର ସ୍ରଷ୍ଟା)—୧ । ନୃତ୍ୟ; ନାଚ—
1. Dancing.
୨ । ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ବା ଉଦ୍ଧତ ନୃତ୍ୟ; ହସ୍ତପଦାଦିର ସଞ୍ଚାଳନ ସହିତ ପୁରୁଷର ନୃତ୍ୟ—2. A male's dancing accompanied with violent gesticulations.
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟକୁ ଲାସ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ ।]
୩ । ମହାଦେବଙ୍କର ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ—3. Frantic and ecstatic dance of Mahādeba.
୪ । ତଣ୍ଡି; ତୃଣବିଶେଷ—
4. A kind of reed; Saccharum Procerum; the porcupine grass.
ଦେ. ବି—୧ । ଭୀଷଣ କଳହ—
1. Violent quarrel.
তাণ্ডব ୨ । ଯେଉଁ କଳହରେ ପକ୍ଷମାନେ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରନ୍ତି
तांडव 2. Quarrel accompanied with threatening postures of the bodies of the parties.

ତାଣ୍ଡବ ତାଳିକ—ସଂ. ବି (ତାଣ୍ଡବ+ତାଳ+ଇକ; ଯେ ଶିବଙ୍କ ତାଣ୍ଡବ
Tāṇḍaba tāḷika ସମୟରେ ତାଳ ପକାଏ)—ନନ୍ଦୀ—
Nandī, the chief attendant of God Śiba.

ତାଣ୍ଡବ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାଣ୍ଡବ+ପ୍ରିୟ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମହାଦେବ;
Tāṇḍaba priya ଶିବ—God Śiba.
ବିଣ—ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟପ୍ରିୟ—
Fond of ecstatic dance.

ତାଣ୍ଡବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାଣ୍ଡବରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Tāṇḍabibā ତାଣ୍ଡବ ବା ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ କରିବା—
To dance in ecstasy.

ତାଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତଣ୍ଡୁ=ମୁନିବିଶେଷ+ଇ)—ନୃତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର—
Tāṇḍi The art or science of dancing.
(ଯଥା—ତଣ୍ଡୁ ମୁନି ନୃତ୍ୟକଳାର ଉଦ୍ଭାବକ ଥିବାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।)
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ବଡ଼ ପ୍ରାନ୍ତର ବା ପଡ଼ିଆ—
1. A very large field; prairie.
(ଗଞ୍ଜାମ)—୨ । ଏକପ୍ରକାର ଗୁଡ଼—
2. A kind of molasses.

ତାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାରେ ଯେଉଁ ବାଉଁଶଖଣ୍ଡମାନ
Tāṇḍiā ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ—Pieces of bamboo attached to the 2 beams of a cart.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ତ

ତାଣ୍ଡି ଗୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଗୁଡ଼—
Tāṇḍi gurḍa — A kind of molasses.

ତାଣ୍ଡୁ—ବୈଦେ. ବ (ତେଲଗୁ)—ଡାବଲପୁଅ ଖେଳର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁଗୁର ଆକାରି କାଠି ବା ଗୁଆ— A small peg-like bit of wood used in the Ḍābalapuā game.
Tāṇḍu
ଡଂଗ
डांग

ତାତ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଣ—ତାତଲା; ତପ୍ତ—
Tāt-lā — Hot; warm.

ତାତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାୟୃ ଧାତୁ=ପାଳନକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ଯୃ ଲୋପ; ଯେ ସନ୍ତାନ ପାଳନ କରନ୍ତି)—
Tāta
୧ । ପିତା—1. Father.
୨ । ପବିତ୍ର ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Holy or pious man.
୩ । ସ୍ନେହପାତ୍ର—3. Object of affection.
୪ । ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Revered person.
୫ । ପୁତ୍ର—5. Son.
୬ । ପିତୃବ୍ୟ—6. Paternal uncle.
ସଂ. ଅ—ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—
A term of endearment or affection.
[ଦ୍ର—ଏହା ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ଅପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
[ତୁଳନା କର, ଓଡ଼ିଆରେ ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ବାବୁ, ବାପ, ବାପା ସମ୍ବୋଧନ ।]

ଯେ ତାତ କର୍ମ ପଦେ ସେବ
କର୍ମଙ୍କୁ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଦେବ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଦେ. ବ—(ତପ ଧାତୁ=ସନ୍ତାପ ଦେବା; ତତାଇବା; ସଂ. ତାପ; ତୁଲ. ଆରବୀ, ତାବ୍=ଗରମୀ;—
ତାତ ୧ । ତାପ; ଉତ୍ତାପ; ଦହନ; ଧାସ; ଝାଞ୍ଜି—
ताव 1. Heat; warmth; blaze.
୨ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—2. Anger.
ସଂ. ଣ—ମାନ୍ୟ; ପୂଜ୍ୟ—
Honoured; revered.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ (ତୁଲ. ହି. ତାତ=ତପ୍ତ) ତତଲ ଭାତ—
Hot or warm boiled rice.

ତା'ତ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ସେହି ବିଷୟ; ତାହାହିଁ—That too.
Tā'ta
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଅହେ ତାତ
ताइत आहो ଏଥିରେ ଯେ କାରଣ କହୁଅଛ ତା'ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ-ସଭା ।

ତା ତଇଁ(ହିଁ)କି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତାଠାରୁ; ତାଠେଇଁ—
Tā taiñ(hiñ)ki — 1. From that, him or her.
(ତାତେଇଁକି, ୨ । ତା ଅପେକ୍ଷା; ତାଠୁ,—
ତା ତେଇଁକି; ତା ତେହିଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Than that.
୩ । ତାହାଠାକୁ; ତାହା ନିକଟକୁ—3 To him, her or it.

ତା ତଉଁ(ହୁଁ)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତାହାଠାରୁ—1. From
Tā tauñ(huñ) — that; from him or her.
ताछे उससे
ପ୍ରକୃତ ତାର ତତ୍ତ୍ୱ ଜାତ
ତାତହୁଁ ହୋଏ ମହତତ୍ତ୍ୱ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
(ତା ତୌଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨—ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than that.

ତାତଗୁ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ତାତ=ପିତା+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଡୁ; ଯେ
Tātagu ପିତାଙ୍କ ପରି ମାନ୍ୟ)—ଖୁଡ଼ୁତା; ଦଦେଇ; ଖୁଲ୍ଲତାତ; ପିତୃବ୍ୟ—Younger paternal uncle.

ତାତ ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—(ତାତ+ତୁଲ୍ୟ)—ତାତଗୁ (ଦେଖ)—
Tāta tulya — Tātagu (See)

ତାତନ—ସଂ. ବ—ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tātana — Khañjana bird (See)

ତାତପର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବିଣ—ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Tātaparjya — Tātparjya (See)
तातपय्य
ବୁଝିଲୁ ତାତପର୍ଯ୍ୟରେ ସବୁ ଜଣାଇଲୁ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାତଲ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ତପ୍ତ)—ଟିଣ ଝାଳ ବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର
Tātala ବେଣ୍ଟଲଗା ଲୁହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁରାଢ଼ି ଆକୃତିର ଯନ୍ତ୍ର—
ताताल तातल A tinman's soldering iron; an axe-lixe iron tool with a wooden handle which is heated and which, when touched to lead, melts it while soldering 2 pieces of tins.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ନିଆଁରେ ଖୁବ୍ ତତାଇ କରି ଟିଣ ଯୋଡ଼ା ହେବା ଜାଗାରେ ରଖାଯାଇ ଥିବା 'ରାଙ୍ଗ' ଉପରେ ଏହାକୁ ମାଡ଼ିଲେ ଏଥିର ଉତ୍ତାପରେ ରାଙ୍ଗ ତରଳି ଯାଇ ଜୋଡ଼ ଜାଗାର ଛିଦ୍ର ବା ଫାଟରେ ଗଳି ପଡ଼େ, ଓ ସେ ଜୋଡ଼ ଜାଗା ତରଳ ରାଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ]
ସଂ. ବ—୧ । ପିତୃ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A person in the position of the father to a person.
୨ । ରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Disease.

ତାତଲା—ଦେ. ଣ (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତତଲା; ତାତଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ—
Tātalā — Heated; hot; warm.
तातल तावल
(ତାତଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତା ତା—ଦେ. ଅ—ସଙ୍ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ଆଦିର ଲକ୍ଷ୍ଣ;
Tā tā ଶିଶୁମାନେ ନାଚିବା ସମୟରେ ବୟୋବୃଦ୍ଧମାନେ ବୋଲିବା
ताता ताता ଭଙ୍ଗୀ; ଅଭୁଆ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଚାଲିବା ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ମାଆମାନେ ଶିଶୁକୁ ପିଠିରେ ଝୁଲୁଡ଼େଇବା ସମୟେ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ଚିତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବୋଲିବା ଢଙ୍ଗ; ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ତାଳ ମାର ଶିଖାଇବାର ଢଙ୍ଗ; ତାଇ ତାଇ—An utterance used in accompaniment of music, dance and singing and in lulling children to sleep.

(ଟାଟା – ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପାର୍ଶୀମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି— Tata; A family-title amongst the Parsees.

[ଦ୍ର—ସର ଜାମସେଦ୍ ଜୀ ତାତା(ଟାଟା) ନାମକ ଜଣେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପାର୍ଶୀ ସେଠ ସିଂହଭୂମ ଜିଲ୍ଲାର କାଳମାଟି ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ପୃଥିବୀ-ବିଖ୍ୟାତ ଲୁହା କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ସେହି କାରଖାନାର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଓ ପରିଚାଳକ ସଙ୍ଘର ନାମ ତାତା (ଟାଟା) କୋମ୍ପାନି ଓ ସେ ସ୍ଥାନର ନାମ ଜାମସେଦପୁର ବା ତାତା(ଟାଟା) ନଗର ହୋଇଅଛି ।]

ତାତା ଥିନ୍(ଥେଇ)—ଦେ. ଅ—୧ । ନାଚ ଓ ବାଦ୍ୟର ଢଙ୍ଗୁଠ; ନାଚ ଓ ବାଦ୍ୟ କଲାବେଳେ ମୁହଁରେ ବୋଲାଯିବା ତାଳମାନସୂଚକ ଧ୍ୱନି—1. The measures uttered in connection with singing and dancing.
Tātā thin(thei)
ତାତାଥୈ, ତାଥୈ, ତାଧେ
तातथैं, तातोथेइ

> ଅପସରମାନେ ତା ଦେଖି ଗୀତ ଗାଇ
> ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭିଲେ ବୋଲିଣ ତାତାଥେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ
> ଥ ଅକ୍ଷର ହୋଇଛି ତାତାଥିନା ଥେଇ
> ମୃଦଙ୍ଗ ବାଜୁଛି ଅଦ୍ୟ ସଞ୍ଚାରକୁ ଘେନି । ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମକଳ୍ପଣଗୀତା । ।

(ତାତାଥୈ; ତାତାଥେଇ; ତାତାଥିନ; ତାତାଥୈ; ତାତା ଥେଇ ଥେଇ; ତାତା ଥିନଥିନ; ତାତା ଥୈଥେ; ତାତାଧିନ୍; ତାତାଧିନା ତାତାଧିନ; ଧିନ; ଧିନାକ୍; ତାତା ଧିନ ଧିନ; ତାତା ତାଧିନ; ତାତା ତାଧିନତା; ତାତା ଧିନ୍ ଧିନ୍; ତାତା ଧିନଧିନା; ତାକ୍ ଧିନ୍‌ତା; ତାକ୍ ଧିନତା; ତାତାଧିନା; ତାତାଧିନ; ତାତା ଧିନତା; ତାତାଧିନା ଥେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ବାଦ୍ୟ ଓ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟର ତାଳେ ତାଳେ ଚଳୁଥିବା ପଦତଳ ଓ କରତଳର ଧ୍ୱନି—2. Measured claps or steps at every beat or time of a dance or music; beating of time to music or dance.

ତାତା ଥେଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାଚ କରିବା; ନାଚିବା— To dance.
Tātā thei karibā
ତାତାଥୈକରନା
तातायेईकरना

> ବିକେ ଧନ ମଦେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତ୍ତ ହେଲେ,
> ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ବାନ୍ଧି ତାତାଥେଇ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ତାତା ଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବା କୌଣସି ପରିବାରରେ ଉତ୍କଟ କଳି ଲାଗିବା — Violent quarrelling between two persons, or in a family.
Tātā thei thei lāgibā
ତାଥଇ
ततताथेइ

ତାତ ଥୈଥୈ ଲାଗିବା;
ତାଥୈଥୈ ଲାଗିବା;
ତାଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିବା
ତାଥୈ ଲାଗିବା;
ତାଥେଇ ଲାଗିବା
} ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ଧନପାଇ ତାତାଥୈଥୈ ଲାଗିଛି ।)

ତାତା ନଗର—ଦେ.ବି. (ନାମ)—କାଳମାଟି (ଦେଖ)
Tātā nagara — Kālimāṭi (See)
(ଟାଟା ନଗର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାତା ନାଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି. (ଶିଶୁ ରଞ୍ଜନ) 'ତାତାନାଡ଼ି ବେଙ୍ଗ ଦେଲି ପାଡ଼ି' ଏହା ବୋଲି ମାତାମାନେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଓ କାନମୁଣ୍ଡାରେ ମାଲିସ ମାଲିସ୍ କରନ୍ତି—Part of a rhyme used by the mothers while annointing oil over the head and ears of a child in order to coax him and to get through the oiling smoothly.
Tātā nārdi

ତାତାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ନାମ)—ମଧ୍ୟଏସିଆର ଦେଶବିଶେଷ; ତୁର୍କିସ୍ଥାନ—Tartary; Tartar; Turkistan.
Tātār
ତାତାର
तातार

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଦକ୍ଷିଣରେ ପାରସ୍ୟ, ଅଫଗାନସ୍ଥାନ, କାଶ୍ମୀର ଓ ତିବ୍ବତ ଓ ଚୀନ ଦେଶମାନ, ପଶ୍ଚିମରେ କାସ୍ପିଅନ୍ ସାଗର, ଉତ୍ତରରେ ଆସିଆଟିକ ରୁଷିଆ ଓ ପୂର୍ବରେ ମାଙ୍ଗୋଲିଆ ଓ ଚୀନ । କେହି କେହି ମାଙ୍ଗୋଲିଆକୁ ତାତାରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି କହନ୍ତି କେହି କେହି ମାଙ୍ଗୋଲିଆକୁ ବାଦ ଦିଅନ୍ତି । ବୋଖାରା, ସମରକନ୍ଦ, ୟାରକନ୍ଦ, ଖୋଟାନ, ଖୋକନ୍ଦ ଏ ଦେଶର ପ୍ରଧାନ ନଗରମାନ ।]

ତାତାରି—ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ତାତାର ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— 1. Relating to Tartar.
Tātāri
ତାତାରୀ
तातारि

୨ । ତାତାର ଦେଶବାସୀ— 2 Residing in Tartar.

ବି—ତାତାରବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An inhabitant of Tartary.

ତାତି—ଦେ. ବି. (ସ. ତପ୍ତି)—୧ । ଗରମି; ଉତ୍ତାପ; ତାପ— 1. Heat; warmth.
Tāti
ତାଂ
ताव

୨ । ଜ୍ୱର ଜନିତ ଦେହର ଉତ୍ତାପ— 2. High temperature of body due to fever.

୩ । ଅଗ୍ନି ଆଦିର ତେଜ; ଝାଞ୍ଜ; ଝାଞ୍ଜି—3. Glare; blaze.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧ—4. Wrath; anger

ସ. ବି.—(ତାୟୃ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+କର୍ମ. ତି)—ପୁତ୍ର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—Son.

ତାତି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ତପ୍ତ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା— 1. To become warm or heated.
Tāti uṭhibā
ତାତନ୍
तप जाना

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ରାଗିଯିବା—2. (figurative) To become angry; to warm up.

(ତାତିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ତୁ କେତେ ତାତି ଉଠୁଛୁ କିଆଁ ?)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଞ୍ଚ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ଡ଼

ତାତି ପିଟିବା—ଦେ. ଅ.—ଝାଞ୍ଜି ପିଟିବା; ହେଙ୍ଗୁଲା ବୋହିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ
Tāti piṭibā ଉତ୍ତପ୍ତ ପବନ ବହିବା—The blowing of very hot blasts.
ତାତି ବହିବା,
ତାତି ବୋହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଯଥା—ବୈଶାଖ ମାସ ଦ୍ୱିପହରେ ପାହାଡ଼ତଳିଆ ଗାଁମାନଙ୍କରେ ଖୁବ ତାତି ପିଟେ ।)

ତାତିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା—
Tātibā 1. To become heated.
তাতন ବାହ ତାତ ଝସ ଶୁଖି ଗ୍ରାହ ବଶ ହେମନ୍ତ କାସାରେ
तपना ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ: ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଜ୍ୱର ଯୋଗୁଁ (ଦେହ) ଉଷ୍ମ ହେବା—
2. (the bodily heat) To rise in temperature.
୩ । ପୋଡ଼ିଯିବା—3. To burn; to be burnt.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଅଶୁଭସୂଚକ ବାକ୍ୟ 'ଘର ପୋଡ଼ିଗଲା' ନ କହି 'ଘର ତାତିଗଲା' କହନ୍ତି ।]
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରାଗିଯିବା—4. To be angry or ruffled; to flare up.
(ଯଥା—ସାମାନ୍ୟକଥାରେ ଏପରି ତାତିବାଟା ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ ।)

ତାତି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ଦଗ୍ଧହେବା—
Tāti jibā 1. To be burnt; to be scorched.
তাতা ୨ । (ପେଟ; ଅନ୍ତ) କ୍ଷୁଧାପୀଡ଼ିତ ହେବା—
तप जाना 2. To be troubled with hunger.
ପୂର୍ବେ ପୁଜା କ୍ଷୁଧାଗ୍ନିରେ ଯେ ପୀଡ଼ିତ,
ହୋଇବା ସକାଶରୁ ତାତିଗଲା ଅନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ: ବନ ।

ତାତିଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—୧ । ଛୁଟି; ପାଠ ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ମିଳିବା ଅବସର—
Tātil 1. Vacation; holiday.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ୍ୟ—
2. Stoppage or closing of work.

ତାତିଲ୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. କ୍ରି.—କଚେରୀଅଫିସ
Tātil karibā କାମ ବନ୍ଦ କରିବା—To close a court or office.
(ଯଥା—ଜିଲ୍ଲା ହାକିମ ସନ୍ଧ୍ୟା ୭ଟା ବେଳେ କଚେରି ତାତିଲ୍ କରି କୋଠିକୁ ଗଲେ ।)

ତାତିଲା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତାତିଲା; ତତଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ; ଗରମ—
Tātilā Hot; warm.
তাতিল ଦୁଇ ଅଣି ତାତିଲା ତଷ୍ଣା ପର କରି,
तता, तातल କହିଲେ ଏ ବଚନ ଉଚ୍ଚରେ ବଣୁରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ତାତୁଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ତପ୍ତ; ଉତ୍ତପ୍ତ—
Tātuṇiā 1. Heated; hot; warm.
তাতা ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ହଠାତ୍ ରାଗି ଯାଏ—
ताता 2 Irritable; irascible; peevish.

ତାତେ ତାତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସମୟବାଚକ ଦ୍ୱିତ୍ୱ ପ୍ରୟୋଗ) (ସଂ. ତପ୍ତ)—ଶୀତଳ ନ ହେଉଣୁ; ତାତି ଥାଉଁ ଥାଉଁ; ତାତିଲା ଥାଉଁ ଥାଉଁ—While hot; while still hot.
Tāte tāte
(ଯଥା—ଲୁହାକୁ ତା'ତେ ତାତେ ନ ବାଡ଼େଇଲେ ତାହା ପିଟିଲେ ବଢ଼ିବ ନାହିଁ ।)

ତାତ୍କାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍କାଳ + ଭବାର୍ଥେ. ଇକ)—ସେହି ସମୟରେ ଘଟିଥିବା; ତତ୍କାଳଭବ; ତତ୍କାଳୋତ୍ପନ୍ନ; ସେହି ସମୟର; ସମସାମୟିକ—Happening at that time; contemporary.
Tātkālika

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ଵି. (ତତ୍ପର=ସଚେଷ୍ଟ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tātparjya ୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ମର୍ମ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ସାରାଂଶ; ଅର୍ଥ; ଭାବାର୍ଥ—1. Intention; purpose or meaning of a speaker; gist; scope; design.
୨ । ତତ୍ପରତା—2. Readiness.
୩ । ତାରଫ୍ ପଣିଆ—
3. Beauty; grace; excellence.
(ଯଥା—ବୁଦ୍ଧିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ରମଣୀୟ; ସୁନ୍ଦର—
1. Beautiful; graceful.
୨ । ତାରଫ୍; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
୩ । ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit; suitable.
୪ । ମନକୁ ରୁହିଁ; ମନୋମତ—
4. Gratifying; after one's heart or liking.
(ଯଥା—ଆଜ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଭୋଜନଟାଏ ମିଳିଲା ।)

ତାତ୍ତ୍ୱିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ତ୍ୱ + ଇକ)—୧ । ତତ୍ତ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Tātwika 1. Relating to Tattwa (See)
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ—
2. Furnished with knowledge.
୩ । ଯଥାର୍ଥ—3. Actual; true.

ତାତ୍ସ୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ସ୍ଥ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tātsthya ୧ । ଏକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥିତି—
1. The state of one thing being contained in another.
୨ । ବ୍ୟଞ୍ଜନାତ୍ମକ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. A figure in rhetoric in which the container indicates the thing contained.

ତା ଥଉଁ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତାଠାରୁ; ତାଠୁଁ; ତାଠାରୁ—
Tā thauṅ From that; from him or her.
(ତାଆଠୁଁ; ତାଠୁଁ; ତାଥିରୁ; ତାଥୋଉଁ;
ତାଥୌଁ; ତାହାଠୁଁ; ତାହାଥୋଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ତା ଥିରେ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. (ସଂ. ତତ୍ର)—ତହିଁରେ; ତତ୍ର—
Tā thire — In that.
(ସେଥିରେ; ତାହାଥିରେ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଥୈଥୈ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି
Tāth<u>ai</u>th<u>ai</u> karibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଗର କରି ଅସ୍ଥିର କରି
थैथै करा ପକାଇବା—To worry a person with
ताथै करना repeated requests to do a thing.

ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦବସ୍ଥା=ସେହି ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—
Tādabasthya ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବାର ଭାବ; ତଦ୍ରୂପତା—
Sameness; the state of remaining in the same condition; the state of retaining the previous condition.

ତାଦର୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦର୍ଥ=ତନ୍ନିମିତ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—
Tādarthya ୧ । ତଦର୍ଥତା; ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏକ ହୋଇ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—1. Identity of object.
୨ । ଅଭେଦ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପତା —
2. Sameness; identity.
୩ । (ତଦର୍ଥ=ସେହି ଅର୍ଥ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟର ଏକାର୍ଥ ବୁଝାଇବାର ଅବସ୍ଥା—
3. Similarity or identity of meaning of two words or sentences.

ତାଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଦାଦ୍=ସଂଖ୍ୟା)-(କଚେରୀ)
Tādāt(d) ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରାର୍ଥିତ ଦାବୀର ପ୍ରକୃତ ବା
তায়দাদ କଳ୍ପିତ ମୂଲ୍ୟ—Valuation of a suit.
तादाद

ତାଦାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦାତ୍ମ=ଏକାତ୍ମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—ଏକାତ୍ମତା;
Tādātmya ଏକାତ୍ମକତ୍ୱ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପତା; ଅଭେଦ —
Identity; similarity.

ତାଦୃକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଳୀ. (ତଦ୍=ସେହି+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦର୍ଶନ
Tādṛuk କରିବା+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍; ତଦ୍ ସ୍ଥାନରେ ତା ଆଗମ; ତାଦୃଶ୍
ଈଦୃକ୍ / ଏତାଦୃକ୍ } ବିପରୀତ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ. ଯାହା ସେହିପରି ଦେଖା ଯାଏ)—ତଦ୍ରୂପ; ତଦ୍ବିଧ; ସେହିପରି—
(ତାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Such; similar; identical; analogous.

ତାଦୃକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଳୀ (ତଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ସ)—
Tādṛuksha ତଦ୍ରୂପ—Similar to that
(ତାଦୃକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଳୀ. (ତଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ, ଅ)—
Tādṛuśa ଏବମ୍ଭୂତ; ତଦ୍ରୂପ; ତାଦୃକ୍, ତାହାପରି; ସେହିପରି—
(ତାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Such; suchlike; similar to that.
(ଈଦୃଶ; ଏତାଦୃଶ—ବିପରୀତ)

ତା ଦେଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ→ତାହାଦ୍ୱାରା—
Tā dei — By him, her or it.
ওরদ্বারা उसका हातमे
ତାଦେଇକି; ତାଦେଇ; ତାଦେଇଟି; / ତାଦେଇକି; ତାଦେହାରେ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତାଧିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ନର୍ତ୍ତକ ବା ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ପଛରେ ବାଦ୍ୟ
Tādhiā ବଜାଉଥିବା ଲୋକ—
ताधा 1. A person walking behind a dancer and playing on a musical instrument.
୨ । ନର୍ତ୍ତକ ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କର ତାଳ ଅନୁସାରେ ନୃତ୍ୟ—
2. The rhythmic dancing of dancers.
ତରୁଣୀ ଚୌପଦୀ ଅବା ଗୋଟିପୋ ତାଧିଆ
ଶୁଣି ଶୁଣି କାନ ହୋଇ ଗଲାଣି ବଧିଆ—ଫକୀରମୋହନ. ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ

ତାନ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତନ୍ମୟ)—୧ । ଚୂର; ଭୋଳ—
Tān — 1. Intoxicated.
(ଯଥା—ସେ ନିଶାରେ ତାନ୍ ହୋଇ ରହିଛି ।)
୨ । ବିହ୍ୱଳ; ଅଭିଭୂତ—2. Overwhelmed.
(ଯଥା—ସେ ରାଗରେ ତାନ୍ ହୋଇ ରହିଛି ।)

ତାନ୍‌ସେନ୍—ଦେ· ବି. (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ସମୟର
Tān-sen ବିଖ୍ୟାତ ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟ—Name of a famous professor of music during the reign of the Moghal emperor Ākbar.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଗୋୟାଲିୟର ରାଜ୍ୟରେ; ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ଏହାଙ୍କର ନାମ ତ୍ରିଲୋଚନ ଥିଲା । ଏ ଅକବର ବାଦସାହାଙ୍କ ଅମଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗାୟକ ଥିଲେ । ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ଏପରି ଗାୟକ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତରେ ଜନ୍ମି ନାହାନ୍ତି । ଏ ରାଜା ମାନସିଂହଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଥମେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ବୃନ୍ଦାବନର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହରିଦାସ ବାବାଜୀଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି କେତେ କାଳ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମୁସଲମାନ୍ ଓସ୍ତାଦ୍ ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦ ଗାଉସଙ୍କ ନିକଟରେ ଓ ଧ୍ରୁପଦର ଆବିଷ୍କାରକ ବୃନ୍ଦାବନର ସାରଦା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ଭାଟର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବଘେଲଙ୍କର, (ମତାନ୍ତରରେ ରେୱା ମହାରାଜଙ୍କ) ରାଜସଭାର ଜଣେ ପାରିଷଦ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି କ୍ରମେ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ହୋଇଥିଲା । ସମ୍ରାଟ ଅକବର ଗାଦିନସିନ୍ ହେବାର ୧୦ ବର୍ଷ ପରେ ଏହାଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ଶୁଣି ଏହାଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଗାନରେ ଏପରି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଯେ ଏହାଙ୍କୁ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ଏବଂ ନିଜ ରାଜ ସଭାରେ 'ନବରତ୍ନ' ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ ରୂପେ ଏହାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ । କେତେକ ଦିନ ପରେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଗୋଆଲିୟର ଯାଇ ସେଠାରେ ମହମ୍ମଦ୍ ଗୌସ୍ ନାମକ ଫକୀରଙ୍କଠାରୁ କଲ୍‌ମା ପଢ଼ି

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଓ	ନ

ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ ଓ ସେହିଠାରୁ ଏହାଙ୍କର ନାମ ତାନ୍‌ସେନ୍ ହେଲା । ପୁଣି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ବାଦସାହା ଅକବରଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ ଆଗରେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଗୀତ ଗାଉଥିବା ସମୟରେ ସେ ପ୍ରେମାଙ୍କ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହେବା ଦେଖି ଅକବର ତାନ୍‌ସେନ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ପ୍ରେମାଙ୍କ ବିବାହ କରାଇଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଦୀପକ ରାଗ ଗାଇ ଗାଇ ଭସ୍ମ ହୋଇଗଲେ ଓ ତାଙ୍କର କବର ଗୋୟାଲିଅରରେ ଅଛି । କବର ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ତେନ୍ତୁଳି ଗଛ ଅଛି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଭାରତର ଅନେକ ଗାୟକ ଏଠାରେ ସମବେତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଏ ତେନ୍ତୁଳି ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇବାନ୍ତି । ତାନ୍‌ସେନ୍‌ଙ୍କ ରଚିତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମିଳିଅଛି । ପୁଣି କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ମୁସଲମାନ ଐତିହାସିକ ଅବୁଲ୍ ଫାଜଲ୍ ଏହାଙ୍କୁ ତାନ୍‌ସେନ୍ ମିଶ୍ର ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେ ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିନ୍ଧିଆ ରାଜ-କୋଷରୁ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ହୋଇ ପୁଷ-ମାଘ ମାସରେ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ମେଳା ଓ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାନ—ସଂ. ବି (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାରିତ ହେବା+କର୍ମ ବାଚ୍ୟରେ, Tāna ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଅ (ଘଞ୍); ଯାହା ଗାୟକ କର୍ତ୍ତୃକ ବିସ୍ତାରିତ ହୁଏ; ତୁଳନାକର ଇଂ—ଟୋନ, ଟିଉନ; ଗ୍ରୀକ୍ ଟୋନସ୍; ଲାଟିନ୍-ଟୋନସ୍; ଫ୍ରେଞ୍ଚ–ଟନ୍; ଜର୍ମାନୀ ଟନ୍; ଡେନ୍‌ମାର୍କ-ଟୋନ୍; ଡଚ୍-ଟୁନ୍)—

• ୧ । ଗୀତର ସ୍ୱରବିସ୍ତାର; ଗାନାଙ୍ଗବିଶେଷ; ଅନୁଲୋମ ଗତିରେ ଗମନ; ମୂର୍ଚ୍ଛନାଦି ଦ୍ୱାରା ଗୀତର ସ୍ୱର ଓ ରାଗାଦିର ବିସ୍ତାର; ସ୍ୱରଗ୍ରାମ—1. The key-note of music, the flourish of a song.

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର ଗ୍ରନ୍ଥର ମତରେ ସ୍ୱରମାନଙ୍କରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତାନର ସଂଖ୍ୟା ୪୯ ଓ ଏଥିରୁ ୮୩୦୦ (ମତାନ୍ତରରେ ୫୦୪୦) କୂଟତାନ ବାହାରିଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଗୀତର ରାଗ ବା ସ୍ୱର; ରାଗିଣୀର ଆଳାପ; ଗଟ୍-
2. Tune of a song; the strain of a song;

୩ । ଜ୍ଞାନବିଷୟ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ବିଷୟ—
3. An object of perception through the senses.

୪ । (+ଭାବ. ଅ) ବିସ୍ତାର—4. Expansion.

୫ । ଗାୟକର ସ୍ୱର—
5. The voice of a singer.

ଦେ. ବି—୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1. Aim; object.
ମାରାଙ୍କୁ ଧ୍ୟାଇଲି ଏକ ତାନ ମନେ । ରଥାନାଥ. କବିକେଶରୀ ।

୨ । କ୍ରୋଧାଦିର ବେଗ ବା ତେଜ; କ୍ରୋଧାଦିର ଆତିଶଯ୍ୟ; ଧମକ; ଝଙ୍କ; ଝାଙ୍କ—2. Paroxysm (of rage etc); fit (of passion); volley (of abuse); gust (of wind).
তান
तान

୩ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ସକାଶେ ତନ୍ତୀମାନେ ଯେଉଁ ଟାଣୀ ଓ ଭରଣୀ ସୂତା ସଜାଡ଼ି ରଖନ୍ତି—3. The warp and woof thread kept ready before weaving.
তানা

୪ । ଲୁଗାର ଲମ୍ବ ବାଗର ସୂତା; ଟାଣି ସୂତା—
4. The warp of a cloth.
তানা
ताना

୫ । ବେଗ—5. Force; velocity.
(ଯଥା—ମେଲ୍‌ଗାଡ଼ି କେଡ଼େ ତାନରେ ଯାଉଛି ।)

୬ । ଜୋର; ବଳ—6. Severity; force.
(ଯଥା—ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗାଠାଏ କେଡ଼େ ତାନରେ ବାଜିଗଲା ।)

୭ । ସବାରି ବା ପାଲିଙ୍କିର ବାଉଁଶ ସଙ୍ଗେ ସବାରିର କଲେବରକୁ ଅଣ୍ଟି ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାର ଛଡ଼ ବା ଦଉଡ଼ି—7. Ropes or iron bars which keep the body of a palky or litter firmly attached to the poles.

୮ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଡାକ—8. Halloo.

୯ । ପ୍ରବାହ; ଅବିରଳ ଧାର—
9. Continuous flow; current.

୧୦ । ଟାଣବାଙ୍କିର ଥର; ଟାଣ—
10 Stretch; strain.
(ଯଥା—ସବୁ ବାହାର ମୁଁ ଏକାତାନକେ ଯାଇ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଗଲି ।)

୧୧ । କ୍ରୋଧମୟ ଚଡ଼ା ସ୍ୱର—11. Angry voice; loud and angry tone.

ତାନକ—ଦେ. ବି.—ଏକଥର ମାତ୍ର; ଥରକ—
Tānaka Once only
(ଯଥା—ଏହି ତାନକ କୋଡ଼ି ହାଣି ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବି ।)

ତାନ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କ୍ରୋଧର Tāna kārdhibā ବାହ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ (ଅର୍ଥାତ୍ ରୁକ୍ଷ ଓ କଠୋର उच्चैःस्वर) ଦେଖାଇବା—
तान तोड़ना
ତାନ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାନ ବାହାରକରିବା }
To give vent to one's anger or rage.

ତାନକେ—ଦେ. ଅ.—ଥରକେ—
Tānake At a time; at a stretch; in one strain.
(ତାନେକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏକା ତାନକେ ମୁଁ ଏ କଥାଉଠା କୋଡ଼ି ଦେଇଗଲି ।)

ତାନ ଛୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଝାଙ୍କ ଛୁଣ୍ଡେଇବା; ବେଗ ବା Tāna chhindā(nde)ibā ଜୋର୍ ପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ करबा; ଏକାବେଳକେ କୌଣସି କାମ କରିବା—
तान उड़ाना
1. To do any thing in one strain.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

୨ । ଗାଳିମନ୍ଦ କରିବା—2. To abuse; to scold.

ତାନ ଛିଣ୍ଡିବା—ଦେ. ବି.—ମାଡ଼, ଦାମ୍, ଗାଳି ଆଦି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ
Tāna chhiṇḍibā ଏକା ଦମ୍ଭାକେ ଶେଷ ହେବା; ଝାଙ୍କ ଛିଣ୍ଡିବା—
The finish of one fit of speech, rebuke etc.

ତାନ ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୀତର ସ୍ୱରକୁ କ୍ରମଶଃ ଉଚ୍ଚତର
Tāna ṭekibā କରିବା—1. To make the voice
তানতোলা louder and louder while singing a
तान भरना song.
୨ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—2. To be possessed with a fit or paroxysm of anger.
(ଯଥା—ଏରେ ! ତୋର କଥଣ ତାନ ଟେକିଛି କି ? ଅଇତ ଭୁ ଘରର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶୋଧୁଛୁ ।)

ତାନ ତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାନ+ତରଙ୍ଗ)—ସଙ୍ଗୀତ
Tāna taraṅga ଲହରି ସ୍ୱରଲହରୀ—A continuous wave or flourish of songs.

ତାନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୀତ ବୋଲିଯିବା ଆଗରୁ ଉକ୍ତ
Tāna dharibā ଗୀତର ସ୍ୱର ବା ସୁରକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବା; ଗୀତ
তান ধরা ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ 'ତାନା ନାନା' ଆଦି ଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ
तान उड़ाना ସ୍ଥାନରେ ଯତିପାତ କରି ଉକ୍ତ ଗୀତର ସ୍ୱରକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବା—1. To flourish a tune or recite the key-note before singing a song.
[ଯଥା—"ବନ୍ଦଇ ସାରଳା ମା ଗୋ ତୋର ଶ୍ରୀଚରଣେ"
ଏହି ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଗାୟକ
'ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ'
ଆବୃତ୍ତି କରି ଉକ୍ତ ଗୀତର ତାନ ଧରନ୍ତି, ତାପରେ ଅସଲ ଗୀତକୁ ବୋଲନ୍ତି ।]

ତାନପୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାନପୂରା)—ବୀଣା ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
Tānapurā A kind of harp.
তানপুরা ପଠାଣ ଘର ଚଉକିଦାର ମାଇକିନାଙ୍କ ପରି ତାନପୁରାଏ ଏବ
तानपूरा ପଚ୍ଛଆରେ ବାଇଚ ହାଣ୍ଡି ପରି ଚଟସ ବୁଢ଼ୀ ଅଛ ।
(ତାନପୁରା, ତମ୍ବୁରା, ତାମ୍ବୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫକୀର ମୋହନ- ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତାନପୂରା—ସଂ ବି.—(ତାନ+ପୂର ଧାତୁ=ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ
Tānapūrā +ଅ; ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରର ଧ୍ୱନିଦ୍ୱାରା ଗାୟକର ସ୍ୱର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ)—ବୀଣାଭୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ତମ୍ବୁରା; ତାମ୍ବୁରା—A kind of harp.

ତାନବ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=କୃଶ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କୃଶତା; କାର୍ଶ୍ୟ
Tānaba 1. Slenderness.
୨ । ତନୁତା; କ୍ଷୀଣତା—2. Weakness; thinness.
୩ । ଅଳ୍ପତା—3. Smallness; minuteness.

ତାନ ମାନ—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ତାନ+ମାନ)—
Tāna māna ୧ । ଗୀତର ସ୍ୱର ବିସ୍ତାର ଓ ସ୍ୱର ପରିମାଣ; ଗୀତର
তান মান ସ୍ୱରର ଅଲାପ ଓ ତାଳ ପକାଇବା; ସ୍ୱର ଓ ତାଳ—
तानलय, तानमान 1. The tune and cadence of a song.
କହିଲାଟ ହେଉ ଗୀତ ଗାଇ ଅଲେ ଗୋଲ ଗଛ ତାନ ମାନ ।
ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ, ନର୍ସିଂହଣୀ ।
୨ । ସୁରଅନୁସାରେ ଗାୟକର ବୋଲିବା ଗୀତ ଓ ବାଦକର ତଦନୁସାରେ ଦେବା ତାଳ—2. The singing of a song to tune accompanied with the beating of time.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧଜନିତ ସ୍ୱର ଓ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—
3. (figurative) Angry voice accompanied with postures; paroxysm of rage with postures.

ତାନମାନ ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ଗୀତକୁ ଗାଇ ତାଳ ପକାଯିବା
Tānamāna uṭhibā The tolling of the song to the accompaniment of music.

ତାନମାନ ଭାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ସ୍ୱର ସହିତ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗି
Tānamāna kārḍhibā କରିବା—To make one's
तान उड़ाना angry voice tally with one's postures, or airs or gait.

ତାନାଘନା—ଦେ. ବି. ବିଶ. ଓ କ୍ରି. ବିଶ—ତନାଘନା (ଦେଖ)
Tānāghanā Tanāghanā (See)
(ତନାଘେନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନା ତାନା—ଦେ.ଅ.—ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱରାଳାପର ଆବୃତ୍ତି—
Tānā tānā Recitation of the keynote before the
তানা নানা singing of a song.
ताना रीरी
(ତାନା-ନା-ନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନି—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ରାଗୀ; କ୍ରୋଧପ୍ରକୃତିକ; କ୍ରୋଧନ ସ୍ୱଭାବ—
Tāni 1. Wrathful; hot-tempered
तामसी ୨ । ରୁଷ୍ଟ—2. Passionate.
(ତାନିଆ; ତାନୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନିସା କାମ—ଦେ. ବି. (ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ)—ଖଣ୍ଡା ବା ତରବାରିଆଦି
Tānisā kāma ଉପରେ ଖୋଦାଇ କାମ ଦ୍ୱାରା ସୁନା ବା ରୁପାର
নকাসী ଫୁଲ ଓ ପତ୍ରଆଦି ଅଙ୍କିତ କରିବା କର୍ମ—
पच्चीकारि Art of inlaying floral and other designs of gold and silver on the body of a sword.

ତାନୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର)—ତୋଡ଼ାଣି (ଦେଖ)
Tānu Torḍāṇi (See)

୧	ନ	ଡ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଞ୍ଜ	ଇସ୍ତୁ	ଡ଼ଅ	ଘ
୨	ଞ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ନେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ତାନୁର—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତୃତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ, ଉର)—
Tānura ୧ । ଜଳର ଘୂର୍ଣ୍ଣି; ପାଣି ଭଉଁରି; ଆବର୍ତ୍ତ—
(ତାନୂର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Eddy; whirlpool.
୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Whirlwind.

ତାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଗୁଡ଼ାଏ; ବହୁତ; ବହେ—
Tāne 1. Copiously; a crop or violent outpour of.
(ତାନେକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ମତେ ତାନେ ଗାଳି ଦେଇ ଗଲା; ଆଜି ଅଚ୍ଛା ତାନେ ବର୍ଷା ହୋଇଗଲା ।)
୨ । ଥରେ; ଏକଥର ମାତ୍ର—2 Once only.
(ଯଥା—ମୁଁ କଷ୍ଟରେ ଏହାତାନେ ତେଲର ବେଳକୁ ହାଣି ଛଡ଼ାଇ ଦେଇପାରେଁ ।)

ତାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tānta ୧ । କ୍ଳାନ୍ତ; ଶ୍ରାନ୍ତ—1. Tired; pulled down.
୨ । ମ୍ଳାନ—2. Faded.
୩ । ଦୁର୍ବଳୀକୃତ—3. Weakened; reduced.
୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ+ଅନ୍ତ)—ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ତରେ 'ତ' ଅକ୍ଷର ଅଛି—4. (word) Ending with the letter ta.
(ଯଥା—ଗତ, ମୃତ, ପୂତ, ହାରତ ।)

ତାନ୍ତବ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ)—
Tāntaba ସୂତ୍ରନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ର; ସୂତା ଲୁଗା—
Cotton cloth.
ବିଣ—୧ । ସୂତ୍ର ନିର୍ମିତ—1 Made of thread.
୨ । ତନ୍ତୁ ବା ସରୁ ଅଂଶୁ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Fibrous.
୩ । ଯାହାକୁ (ଯେଉଁ ଧାତୁକୁ) ପିଟିକରି ବା ଟାଣି ସରୁ ତାର କରାଯାଇ ପାରେ—3. Ductile

ତାନ୍ତବତା—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତବ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ଧାତୁର ଯେଉଁ
Tāntabatā ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ତାହାକୁ ଟାଣିଲେ ବା ପିଟିଲେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ହୁଏ—Ductility.

ତାନ୍ତରା—ଦେ. ବି—ତେନ୍ତେରା; ଶଗଡ଼ର ଅଖ ଉପରେ ବସିବା ନିମନ୍ତେ
Tāntarā ତଳପାଖେ ଗାର କଟାଯାଇଥିବା ଯେଉଁ ଲମ୍ବା କାଠ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା ସଂଲଗ୍ନ ହୁଏ—
Long pieces of wood (with grooves to fit to the axle) which are set under the poles of a cart before they are fitted on the axle.

ତାନ୍ତିଆ ଟୋପୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ହି. ତାନ୍ତିଆ=ସରୁ; କଥିତ ଅଛି
Tāntiā topi ସେ ସେ ଦେଖିବାକୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ ଥିଲେ)—
तान्तिया तोपी ୧୮୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଭାରତର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ
तांतिया तोपी ସମୟରେ ବିଦ୍ରୋହୀଦଳର ଜନୈକ ଅଧିନାୟକ—
(ତାନ୍ତିଆ ତୋପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) The name of a leader of the rebellious forces during the Indian Sepoy mutiny of 1857 A. D.
[ବୃ—ଏ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପ୍ରଥମେ ନାନାସାହେବଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ୧୮୫୭ ସାଲର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ ସମୟରେ କାନପୁରରେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ବିଷୟର ଏ ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ତେଜକ ଥିଲେ । ଏ ବିଠୂରର ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ସେନାମାନଙ୍କର ଅଧିନାୟକ ଥାଇ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହେଲେ । ପରେ ଯାଇ ଝାନ୍ସୀର ରାଣୀ ଯୋଧବାଈଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଯୋଗ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ପରାଜିତ ହୋଇ ପୁଣି ୨୦ ହଜାର ସୈନ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କଲେ ଓ ପୁଣି ପରାସ୍ତ ହେଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ଏ ଗୋଆଲିଅର ଦୁର୍ଗ ହସ୍ତଗତ କରି ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ପରାଜିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟଭାରତ, ରାଜପୁତାନା ଓ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡରେ ଲୁଚି ବୁଲିଲେ । ପରେ ୧୮୫୯ ମସିହାରେ ଧରା ପଡ଼ି ବିଚାରରେ ରାଜବିଦ୍ରୋହ ଅପରାଧରେ ଅପରାଧୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେଲେ । ଏ ନିଷ୍ଠୁର, ଧୂର୍ତ୍ତ ଓ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ଯୁଦ୍ଧନିପୁଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର- ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ । ଏହାଙ୍କୁ କେହି କେହି ତାନ୍ତିଆ ଭିଲ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଏ ଭିଲ ସର୍ଦ୍ଦାର ଥିବାର ମନେ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏହା ଭ୍ରମ ।]

ତାନ୍ତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ତ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧ ବା ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥେ ଇକ)—
Tāntrika ୧ । ତନ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Tantras.
୨ । କଳା ବା ବିଦ୍ୟା ବିଶେଷର ପାରିଭାଷିକ (ଶବ୍ଦ)—
2. Technical (words) (of a science or art).
୩ । ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ବେତ୍ତା—3. Well acquainted with or versed in the Tantras.
୪ । ମାରଣ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣାଦି ଅଭିଚାର ପ୍ରୟୋଗକାରୀ—4. Applying tantric incantations or charms against people.
୫ । ବିଶେଷଜ୍ଞ—5. Specialising in any branch of knowledge.
୬ । ତନ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (କ୍ଳାକେନ୍ଦ୍ର)—
6. Fibrous; relating to fibres.
୭ । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ମତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
7. Sectarian.
୮ । ତନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (କ୍ଳାକେନ୍ଦ୍ର)—
8. Relating to the loom.
ବି—୧ । ତନ୍ତ୍ରମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Follower of the Tantras or an esoteric cult of the Hindus.
୨ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A scholar; a specialist.
୩ । କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A sectarian; member of any sect.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ଏକପ୍ରକାର ସନ୍ନିପାତ—
4. A kind of typhoid fever

ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କ୍ରିୟାକଳାପ (ଯଥା—
Tāntrika prayoga ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ ଆଦି; ତନ୍ତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
The application of the charms prescribed by the Tantras; esoteric appliances

ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତ୍ରିକ+ବିଧି; କର୍ମଧା)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Tāntrika bidhi ବିଧାନ (ତନ୍ତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)
Rules prescribed by the Tantras.

ତାନ୍ତ୍ରିକ ସଂସ୍କାର—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତ୍ରିକ+ସଂସ୍କାର; କର୍ମଧା)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Tāntrika saṁskāra ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣାଦିର ବିଧାନ—Consecratory rules prescribed by the Tantras.

ତାପ୍ ତରକ—ଦେ. ବି—ତାକ୍ ତରକ (ଦେଖ)
Tāp taraka Tāk taraka (See)

ତାପ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ତପ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାପି ଧାତୁ,
Tāp-bā ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ତାପ୍‌ନା)—
(ନିଆଁ, ଖରା ଆଦି) ପୋଇଁବା—
To bask or warm one's, self before fire or in the sun.

ତାପ୍‌ମା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନିଆଁ ବା ଖରା ପୋଇଁବା—
Tāp-mā To bask or warm oneself before fire or in the sun.

ତାପ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତପ୍ ଧାତୁ—ଗରମ ହେବା+ଭାବେ, ଅ)—
Tāpa ୧ । ଉତ୍ତାପ; ଆଁଚ—
1. Heat; warmth; blaze, glare.

[ଦ୍ର—ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ତାପ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ମାତ୍ର । ଏହି ଶକ୍ତି ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଅଣୁରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଥାଏ । କଠିନ, ତରଳ ଓ ବାଷ୍ପୀୟ ସକଳ ପଦାର୍ଥସ୍ଥ ଅଣୁ ଗତିଯୁକ୍ତ ହେଲାମାତ୍ରେ ଉକ୍ତ ଶକ୍ତି ବିକଶିତ ହୁଏ ।]

୨ । ଉଷ୍ଣତା—2. Temperature; warmth.
୩ । ଉଷ୍ଣୋତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି—
3. The force which generates heat.

[ଦ୍ର—ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ବିଚାର କଲେ ତାପ ଓ ଉଷ୍ଣତା ଏକ ନୁହେଁ । ତାପ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରରେ ଉଷ୍ଣତା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ତାପ ବାହାରିଗଲେ ଉଷ୍ଣତା କମିଯାଏ । ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ସବୁ ପଦାର୍ଥରେ (ଏପରିକି ବରଫରେ, ମଧ୍ୟ) ତାପ ଅଛି । ମନୁଷ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥର ଉଷ୍ଣତା ଅନୁଭବ କରେ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ତୁଳନା କରାଯାଇ ନ ପାରିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାପର ପରିମାଣାଦି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ।]

୪ । ସନ୍ତାପ; କ୍ଲେଶ; ଯନ୍ତ୍ରଣା; ଦୁଃଖ—
4. Pain; distress; agony.

ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ସବାଶକୁ ପାଇ ଅତି ତାପ,
ବୋଇଲେ ଯବକ୍ରୀତ କରୁ ଦେଲେ ଦର୍ପ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଅଶାନ୍ତି; ଗୋଳମାଳ—5. Turmoil; agitation; torment.
୬ । କ୍ରୋଧ; କୋପ—6. Anger.
୭ । ମାନସିକ ଦୁଃଖ; ଶୋକ—
7. Sorrow; grief; mortification.

ରୂପକୁ ଦେଖି କରି କମ୍ପଇ ଅଧିପ
ବୃଦ୍ଧଅଛନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରପାଇ ବହୁ ତାପ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ଜ୍ୱର—8. Fever.
୯ । ଅନୁତାପ—9. Mental agony; repentance; regret.
୧୦ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଓ ଆଧିଭୌତିକ ଦୁଃଖ—
10. Pain due to mental, divine and material causes.

[ଦ୍ର—ଉପରୋକ୍ତ ୩ ପ୍ରକାରେ ଦୁଃଖକୁ ତାପକୁ ତ୍ରିତାପ ବା ତାପତ୍ରୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାପକ—ସଂ. ବିଣ (ତପ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāpaka ୧ । ଯାହା ଉତ୍ତପ୍ତ କରେ; ତାପଜନକ—
(ତାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Heating; producing warmth.
୨ । ଦାହକ—2. Burning.
ବି—୧ । ଜ୍ୱର—1. Fever.
୨ । ରଜୋଗୁଣ—2. Material or gross quality of nature.

ତାପଜ—ସଂ. ବିଣ (ତାପ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତାପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Tāpaja Caused by heat.
(ତାପଜନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାପଜନକ—ସଂ. ବିଣ (ତାପ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāpa janaka ୧ । ଉତ୍ତାପକାରୀ—1. Burning; heating.
୨ । ସନ୍ତାପଜନକ; ଯାହା ମନରେ ଦୁଃଖ ଜନ୍ମାଏ—
2. Causing grief.

ତାପଡ଼ ଲୋହାର—ଦେ. ବି—ସୁଆଁ ନଇ (ଦେଖ)
Tāparda lohāra Suāñ nai (See).

ତାପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବି—ଚାମ୍ପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ; ବଡ଼ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିର ଶୁଖୁଆ;
Tāpardā śukhuā Dried prawn.

ତାପତୀ—ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା ତାପୀ—
Tāpati 1. Name of the daughter of the Sun-god.
୨ । ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—2. The river Tāpti.

ତାପତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ତପତୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—
Tāpatya ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଏକ ନାମ—
A name of Arjuna.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

[ଦ୍ର—କୁରୁବଂଶୀୟ ସଂବରଣ ନାମକ ଜଣେ ରଜାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ନାମ ତପତୀ ଥିଲା । ତପତୀ ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା ଥିଲେ । ସେହି ବଂଶରୁ ଅର୍ଜୁନ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କର ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି । ପାଣ୍ଡବମାନେ କୁରୁ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ।]

ତାପତ୍ରୟ—ସଂ. ବି (ତାପ+ତ୍ରୟ)—ତ୍ରିତାପ; ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଓ ଆଧିଭୌତିକ ଦୁଃଖତ୍ରୟ; ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଘଟୁଥିବା ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖ—
Tāpa traya
The three classes of human sufferings (viz, those caused by the soul, by the gods and by the elements) according to the Hindus

ତାପଦ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତାପ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tāpada
(ତାପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯାହା ତାପ ଦିଏ—1. Supplying heat.
୨ । ସନ୍ତାପଦାୟକ—2. Causing distress or yonag.

ତାପ ଦୁଃଖ—ସଂ ବି—ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ଏକଶ୍ରେଣୀର ଦୁଃଖ—
Tāpa duḥkha
A class of troubles according Pātanjaḷa philosophy.
[ଦ୍ର—ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନରେ ଦୁଃଖ ତିନପ୍ରକାର ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ତାପ ଦୁଃଖ, ସଂସ୍କାର ଦୁଃଖ ଓ ପରିଣାମ ଦୁଃଖ ।]

ତାପନ—ସଂ. ବି (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Tāpana
୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—2. Sun's rays.
୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି—
3. A kind of gem; sunstone.
୪ । କାମଦେବଙ୍କର ପଞ୍ଚବାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—
4. One of the five arrows of the God Cupid.
୫ । (+ଭାବ. ଅନ) ତାପଜନନ; ତାପ ଜନ୍ମାଇବା—
5. The generation of heat.
୬ । କ୍ଳେଶ ଦେବା; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ —
6. Tormenting; oppression.
୭ । ଅର୍କ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Calotropis Gigantea (plant)
୮ । ଢୋଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. Drum.
୯ । ନରକ ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. One of the hells according to the Hindus.
୧୦ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଭିଚାର ବା ପ୍ରୟୋଗ ବିଶେଷ; ଯହିଁ ଫଳରେ ଶତ୍ରୁର ପୀଡ଼ା ଜନ୍ମେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. A kind of application of charm resulting in the enemy being afflicted with disease.

ସଂ. ବଣ—ତାପଜନକ—Heating; generating heat.
ଦେ. ବଣ—ସନ୍ତାପିତ—Afflicted,
ବିଷମ ବଣିଶେ ମୋତେ କରୁଛ ତାପନ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ଦେ. ବି—୧ । ଜୋର୍—1. Force.
(ଯଥା—ତଉକାଠିଟା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୁବ୍ ତାପନରେ ବାଜିଗଲା)
୨ । ବେଗ—2. Velocity.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଟା ଖୁବ ତାପନରେ ଦଉଡ଼ୁଛି)

ତାପନମ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ତାପ+ନମ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Tāpa namya
(ତାପ ନମ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା, ଧାତୁ) ତାପ ପାଇଲେ ନରମ ହୁଏ—Malleable by heat.

ତାପନୀୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Tāpaniya
(ତାପନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ତାପ୍ୟ; ତପ୍ତ କରିବାର ଉପଯୋଗୀ—
Fit to be heated.

ତାପମାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାପ+ମାନ; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଉତ୍ତାପର ପରିମାଣ ବା ମାପ—
Tāpa māna
Measure or degree of heat.

ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Tāpamāna jantra
ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବସ୍ତୁର ବା ଦେହର ଉତ୍ତାପର ପରିମାଣ ଜଣାଯାଏ; ଥର୍ମୋମିଟର —
Thermometer.

ତା ପର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. —୧ । ତହିଁ ଉପରେ; ତା ଉପରେ—
Tā para
1. Upon him or that.
ତାର୍ ପରେ
ଅକାଶରେ ବନେ ପଞ୍ଚସେନ ଯାନ୍ତେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ତାପର ସେ ।
(ତା ପରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଦୟାନାଥ, ଚଉଦ ସ୍ୱୟମ୍ବର ।
তারপর
୨ । ତହିଁ ପରେ—2. After that; thereafter.
उसका बाद

ତାପଶ୍ଚିତ—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଯଜ୍ଞ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāpaśchita
A kind of vedic sacrifice.

ତାପସ—ସଂ. ବି. (ତପସ୍+ପ୍ରୟୋଜନାର୍ଥେ. ଅ)—
Tāpasa
(ତାପସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ତପସ୍ୱୀ; ମୁନି; ଋଷି—
1. An ascetic; a sage.
୨ । ତେଜପତ୍ର—2. The fragrant leaf of Cassia Cinnamon.
୩ । ତମାଳ (ଦେଖ)—3. Tamāḷa (See)
ବଣ—୧ । ତପସ୍ୟାକାରୀ—
1. Practising asceticism or penance.
୨ । ତପସ୍ୱୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to ascetics

ତାପସକ—ସଂ ବି. (ତାପସ+ଅଳ୍ପାର୍ଥେ. କ)—
Tāpasaka
ସାମାନ୍ୟ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ତପସ୍ୱୀ—A petty sage.

ତାପସଜ—ସଂ. ବି—ତେଜପତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāpasaja
Cassia Cinnamon.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଦୃଷ୍ଟକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଂଶ ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ।

ତାପସତରୁ—ସଂ. ବି. (ତାପସ + ତରୁ; ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ତରୁ;
Tāpasa taru ଏ ତରୁର ଫଳରୁ ଲେତ ତେଲ ବାହାର କର
(ତାପସ ଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଋଷିମାନେ ଦେହରେ ଲଗାଉଥିଲେ)—
ଇଙ୍ଗୁଦ ବୃକ୍ଷ—Terminalia Catapha (tree).

ତାପସପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାପସ + ପ୍ରିୟ)—
Tāpasa priya ୧। ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ (ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Loved by ascetics.
୨। (ବହୁବ୍ରୀହି) ତପସ୍ୱୀମାନେ ଯାହାର ପ୍ରିୟ; ଯେ ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କୁ ସୁଖ ପାଏ—2. Fond of ascestics.
ବି—୧। ପିୟାଳ ଗଛ; ଚିଆଳ—Buchanania Latifolia (tree).
[ଦ୍ର—ଏହା ଅମ୍ରାଦ ବର୍ଗର ଅରଣ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ; ଫଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଶ୍ଳେଷ୍ଟ ଓ ମନୁଷ୍ୟଭକ୍ଷ୍ୟ। ଟାକୁଆ ଉପରେ ଥିବା କୋଇଲି ବାଦାମ ଫଳର ଶସ ଭଳି ସ୍ୱାଦୁ। ଏଥିରୁ ତେଲ ବାହାରେ]
୨। ତାପସ ତରୁ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Tāpasa taru (See).

ତାପସପ୍ରିୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପସ+ପ୍ରିୟା)—ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟା—
Tāpasa priyā Loved by ascetics.
(ତାପସେଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧। ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତା; ଅଙ୍ଗୁର ଲତା— Vine
୨। ଦ୍ରାକ୍ଷା; ଅଙ୍ଗୁର ଫଳ—2. Grape.

ତାପସବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପସ+ବୃତ୍ତି, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ତପସ୍ୟା;
Tāpasa brutti ତପଶ୍ଚରଣ—Asceticism; austerities.

ତାପସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତାପସ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧। ତପସ୍ୟାକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Tāpasi 1. A female ascetic.
୨। ତପସ୍ୱୀ ପତ୍ନୀ—2. Wife of a sage.

ତାପସେକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ତାପସ ପ୍ରିୟ ଇକ୍ଷୁ)—ଏକପ୍ରକାର
Tapasekshu ଆଖୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of sugarcane.

ତାପ ସ୍ୱେଦ—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ; ମ. ପ ଲୋ; ତାପ ଜନିତ ସ୍ୱେଦ)—
Tāpa sweda ୧। ଗରମ ବାଲି, ଲୁଣ ବା ବସ୍ତ୍ରର ପୁଡ଼ା ବା ହାତ ଦ୍ୱାରା ସେକ ଦେହରୁ ଝାଳ ବୁହାଇବା କର୍ମ—
1. Dry fomentation.
୨। ବାଷ୍ପଅଳି—2 Vapour-bath.
୩। ଦେହ ସେକା ହେବା ଯୋଗୁଁ ଦେହରୁ ବହୁବା ଝାଳ—
3. Perspiration due to dry fomenting.

ତାପସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତାପସ+କାର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଯ)—ତପସ୍ୱୀର ଧର୍ମ; ତପସ୍ୟା—
Tāpasya The duties of an ascetic; asceticism.

ତାପ ହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତାପ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;—ସନ୍ତାପ-
Tāpa hara ହରଣକାରୀ—Alleviating distress; soothing; cooling.
(ତାପହରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପ ହରୀ—ସଂ. ବି. (ତାପ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଏକ
Tāpa hari ପ୍ରକାର ଖେଚୁଡ଼ି (ଖିଚଡ଼ୀଭାତ)—A kind of dish prepared of rice boiled with pulse.
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଧୂଆ ଚାଉଳ ସଙ୍ଗେ ହରଡ଼ର ବଡ଼ି ମିଶାଇ ସେଥିରେ ହଳଦୀ ଗୋଳାଇ ତାକୁ ଘିଅରେ ସନ୍ତୁଳ ପାଣିରେ ସିଝାଇବାକୁ ହୁଏ। ଚାଉଳ ସିଝି ଗଲେ ତାହାକୁ ହେଙ୍ଗୁ-ଦ୍ୱାରା ବସାଇବାକୁ ହୁଏ। ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତାପହର୍ତ୍ତା—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ତାପ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—
Tāpa harttā ତାପହର—Alleviating distress;soothing; cooling.
(ତାପ ହର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ତାପ+ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)-
Tāpa hāri ତାପହର—Alleviating distress; soothing; cooling.
(ତାପ ହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପି—ଦେ. ବି.—ଲମ୍ବା ସରୁଆ କରଣୀ—
Tāpi A long slender trowel.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ବାଣପୁର) ବି—ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ—Mason.

ତାପିଚ୍ଛ—ସଂ. ବି. (ତାପିନ୍=ସନ୍ତପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି+ଛଦ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ
Tāpichchha କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତମାଳ (ଦେଖ)
(ତାପିଞ୍ଛ, ତାପିଚ୍ଛ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tamāla (See).

ତାପିଞ୍ଜ—ସଂ. ବି. (ତାପିନ୍=ସନ୍ତପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି + ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tāpiñja ୧। ତମାଳବୃକ୍ଷ—1. The Tamāla tree.
୨। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ଦେଖ)—
2. Swarnna-mākshika (See)

ତାପିତ—ସଂ.ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାପି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧। ପୀଡ଼ିତ-
Tāpita 1 Sick.
୨। ତାପପ୍ରାପ୍ତ; ଯାହାକୁ ତତା ଯାଇଅଛି—2. Heated.
୩। ଖେଦଯୁକ୍ତ; ଦୁଃଖିତ; ସନ୍ତାପିତ—
3. Afflicted; distressed.
୪। (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) କ୍ରୁଦ୍ଧ—4. Incensed.
୫। ଅତ୍ୟାଗ୍ରହତ—5. Oppressed.

ତାପିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ, ଈ)—୧। ତାପଯୁକ୍ତା—
Tāpini 1. Heated.
(ତାପୀ—ପୁଂ) ୨। ସନ୍ତପ୍ତା—2. Afflicted.
୩। ଦୁଃଖିନୀ—3. Sorrowful;miserable(woman)
୪। ତାପ ଉତ୍ପାଦିନୀ—4. Producing warmth; generating heat.
ସଂ. ବି.—ଶାସ୍ତ୍ରର ନାମ ବିଶେଷ—Title of some devotional writings.

୯	ଇ	ଊ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଉଃ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍‌	ଇଥ	୭	ନ

ଦେ. ବ.—୧ । (ସ. ଗୋପାଳତାପିନୀ; ଶ୍ରୀମନ୍ତାପିନୀ ଶବ୍ଦର ସଂକ୍ଷେପ)—ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Abbreviation of the title of some devotional works.

୨ । ବେଦାନ୍ତ—2. Bedānta philosophy.
ତାପିନୀ ପ୍ରବନ୍ଧମାନେ, ଜାଣିବେ ସେ ଅନୁମାନେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ତାପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ତାପ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ତାପି ଧାତୁ)—
Tāpibā ୧ । (ନିଆଁ) ଲଗାଇବା ବା ଜାଳିବା—
তাতান 1. To kindle (a fire).
तापना (ଯଥା—ବାବାଜୀ ଧୂନି ତାପି ବସିଛନ୍ତି ।)

୨ । ଦଣ୍ଡିବା; ଦଣ୍ଡ ଦେବା—2. To punish.
ଅଧର୍ମିଙ୍କ ଯମ ପଗ୍ରହେ ସେ ତାପନ୍ତି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଇବା; ତତାଇବା—3. To heat.
ଜଗଦୀଶ୍ୱର ଦିନ ଶୀତ ତାପନ୍ତି ଜଗତ
ସେ ଯେମନ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗାନ୍ନ ଆହାର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ-ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—4. To be sorry.
ମୁକ୍ତି ନ ମାଗି କଷ୍ଟ ପାଶେ ;
ପଛେ ତାପିବ ଦୁଃଖ ତ୍ରାସେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୫ । ଉଷୁମାଇବା—5. To warm.
ପକ୍ଷୀ ପକ୍ଷିଣୀ ପୁତ୍ର ଅଣ୍ଡେ ;
ତାପନ୍ତି ସ୍ନେହବଶେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୬ । ଦୁଃଖ ଦେବା—6. To affect; to press.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ତାପ୍‌ବା (ଦେଖ)—1. Tāpbā (See).

ତାପୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତାପ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ, ଇନ୍; ତାପିନ୍ ଶବ୍ଦର
Tāpi ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ତାପଯୁକ୍ତ—1. Heated.
(ତାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସନ୍ତପ୍ତ—2. Afflicted.

୩ । ଦୁଃଖୀ—3. Miserable.

୪ । ତ୍ରିତାପୀ—4. Afflicted with all sorts of worldly troubles.

୫ । (ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ+ଇନ. ୧ମା ୧ବ)—ଦୁଃଖଜନକ 5. Afflicting.

୬ । ଉତ୍ତାପଜନକ—6. Producing or generating.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—The river Tapti in the Deccan.

୨ । ଯମୁନା ନଦୀ—2. The river Jamunā.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ସମ୍ବରଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ—3. The daughter of the Sun-god and wife of king Sambaraṇa.

ବି. ପୁଂ—ବୁଦ୍ଧ—The Buddha.

ତାପେନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି (ତାପ+ଇନ୍ଦ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāpendra The sun.

ତାପେଶ୍ୱର—ସ. ବି—ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Name of a shrine or a
Tāpeśwara place of pilgrimage.

ତାପ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଫତ; ଇଂରାଜୀ-ଟାଫେଟା)—
Tāptā ଟାଣୀ ରେଶମର ଓ ଉରଣୀ ଭୁଲାର ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇ
তাফতা ଥିବା ଲୁଗା; ବାପ୍‌ତା; ଧୂପଛାୟା ରେଶମି ଲୁଗା—
तफ्ता A fabric made of silk and linen; Taffetta.
(ତାଫତା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଟାଫେଟା ଆକାର ଧାରଣ କରିଅଛି ।]

ତାପ୍ତୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଦୀବିଶେଷ—
Tāpti Name of a river in the Deccan.
[ଦ୍ର—ଏହା ବନ୍ଧ୍ୟାଚଳର ଦକ୍ଷିଣ ପାଶ୍ୱ ସାତପୁରା ପାହାଡ଼ରୁ ବାହାରି ପଶ୍ଚିମମୁଖ ହୋଇ ସୁରାଟଠାରେ ଆରବ ସାଗରର କାମ୍ବେ ଉପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ ତାପୀଖଣ୍ଡରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ବରୁଣ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ ଶାପରେ ସମ୍ବରଣ ନାମରେ ସୋମବଂଶର ରାଜା ହେଲେ ଓ ବହୁ ତପସ୍ୟା କରି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରମ ରୂପବତୀ ଓ ପାପନାଶିନୀ କନ୍ୟା ତାପୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ତାପୀ ତାପତୀ ବା ତାପ୍ତୀ ନଦୀରୂପେ ଧରାତଳରେ ବହୁଅଛନ୍ତି । ଏ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଅଷାଢ଼ ମାସରେ ସ୍ନାନ କଲେ ସବୁ ପାତକ ନାଶ ହୁଏ । ଏହା ତଟରେ ଗଙ୍ଗତୀର୍ଥ, ଅକ୍ଷମାଳା ତୀର୍ଥ ଆଦି ଅନେକ ତୀର୍ଥ ଅଛି ଓ ତଟଦେଶରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ୧୦୮ ମହାଲିଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର । ଏହାର ମୁହାଣ ପାଖେ ସୁରାଟ ନଗର ଅବସ୍ଥିତ । ନାଗପୁରଠାରୁ ଯେଉଁ ରେଲ ଲାଇନ ବୋମ୍ବେ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଅଛି ତାହା ତାପ୍ତୀ ନଦୀର ପ୍ରାୟ ସମାନ୍ତରଭାବରେ ଖଣ୍ଡେୱାର ଛଡ଼ାରେ ଭୁସାବଲ ବାଟେ ସୁରାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଅଛି ।]

ତାପ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ତପ ଧାତୁ ଣିଚ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Tāpya ତାପନୀୟ (ଦେଖ)—Tāpaniya (See)

ସ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ଦେଖ)
Swarṇṇamākshika (See)

ତାବ୍‌ଜି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାବିଜ (ଦେଖ)
Tāb-ji Tābija (See)

ତାବ୍‌ଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ତବ୍ଧ)—୧ । ସ୍ତବ୍ଧ; ବଧିରୀକୃତ (କର୍ଣ୍ଣ)—
Tāb-dā 1 Stunned.
তাদা ୨ । ସ୍ପର୍ଶାନୁଭୂତିରହିତ—2. Benumbed.
सुन्न ୩ । ଚଳତ୍‌ଶକ୍ତିରହିତ—3. Paralysed.
[ତାବଦା(ଧା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାବ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାବଅ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ.ଦାର୍) (ମୁସଲ-
Tāb-dār ମାନୀ ଭାଷା)—୧ । ଦାସ—1. Slave.
তাবেদার ୨ । ଅଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A subordinate.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

तावेदार, ताबे ୩ । ଚାକର—3. Servant.
ତାବଦାର } ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—ଅଧୀନ—Subservient;
ତାବେଦାର } subordinate; subject to.

ତାବ୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତାବେଦାରୀ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tāb-dāri ୧ । ଅଧୀନତା—1. Subordination.
ତାবেদারি, **ताबेदारी** ୨ । ଅନୁଗତ୍ୟ—
ତାବଦାର } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Subserviency; subjection.
ତାବେଦାର } ୩ । ଚାକିରି—3. Service.
୪ । ଟହଲ ଟୁକୁରା—4. Menial service.

ତାବକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ; ଯୁଷ୍ମଦ୍ ସ୍ଥାନରେ
Tābaka ତବକ ଆଦେଶ)—୧ । ତୁମ୍ଭର; ତୁମର—
(ତାବକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Thine; yours; belonging to you.
୨ । ଆପଣଙ୍କ ଅଧୀନ—2. Yours obediently.

ତାବକୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈନ; ଯୁଷ୍ମଦ୍=
Tābakina ତବକ)—ତାବକ (ଦେଖ)—Tābaka (See)
(ତାବକୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାବଡ଼—ଦେ. ବି—ଶାସନ କରିବା—
Tābarda Ruling; controlling.

ତା ବଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବିଣ—ତାହାଠୁଁ ବଳି; ତାଠାରୁ ଅଧିକ—Superior to
Tā barda that; above that; higher than that.
(ତାଁ ବଡ଼ା, ତାହାଁ ବଡ଼ା, ତାଙ୍କ ବଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାବଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶାସନ କରିବା—
Tābardibā To rule; to control.
(ତାବୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାବତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍=ସେହି+ପରିମାଣାର୍ଥେ. ବତ୍)—
Tābat ୧ । ତତ୍‌ସଂଖ୍ୟକ; ତତ୍ପରିମିତ; ସେତେ; ତେତିକ—
1. So many; so much; that much of.
୨ । ତାବତୀୟ; ସେହି ସମସ୍ତ—
2. All that; all those.

ଯଉଁର ତାବତ ମଣ୍ଡଳି ମଣ୍ଡଳୀ ସ୍ତାବକ ତୋହ ପିତାର—
ନବକଳେବର. ଗମସ୍ତା ।

ସର୍ବନାମ—ତାହା ସମସ୍ତ; ସେମାନେ ସବୁ—
All that; all of them.
ସଂ. ଅ—୧ । ସେହି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
1. Till that time; till then; so long.
୨ । ତତ୍କାଳେ; ସେହି କ୍ଷଣରେ—
2. At that time.
୩ । ସେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. So far.
୪ । ସେହି ପରିମାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—4. So much.
(ଯଥା—ସଂସ୍କୃତରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପରିଚ୍ଛେଦ, ଅବଧାରଣା ଓ ବାକ୍ୟାଲଙ୍କାର ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)

ତାବତ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. ବିଣ ଓ ସର୍ବ—ତାବତ୍ (ଦେଖ)
Tābata Tābat (See)

ତାବତେ ଗୃହାଶ୍ରମେ ରହି
କେହି ସନ୍ନ୍ୟାସ କରବଇ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତାବତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତାବତ୍+ଈୟ)—
Tābatiya ୧ । ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. All (things or persons).
୨ । ତାହା ସବୁ; ସେମାନେ ସମସ୍ତେ—
2 All that; all those.

ତାବତ୍କାଳ—ସଂ. ବି—ସେହି ସମୟ—
Tābatkāla That time.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି କାଳ କ୍ରମନ୍ତେ—
1. For such time.
୨ । ସେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—So long.

ତାବଦା(ଧା)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—ତାବ୍‌ଦା (ଦେଖ)
Tābadā(dhā) Tāb-dā (See)

ତାବନ୍ମାତ୍ର—ସଂ. ଅ—ସେତିକ—
Tābanmātra So much.

ତାବାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tābān ୧ । ତଣ୍ଡ (ଦେଖ)—1. Tanda (See)
ତাবান ୨ । କ୍ଷତି ପୂରଣ; ଖେସାରତ—
तावान 2. Compensation for damage or loss.

ତାବାଲ୍ଲ—ଦେ. ବି—୧ । ତବଲା—
Tābāla 1. The right hand piece of a pair of
(ତାବଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) musical drums.
पतीला, पतीलि ୨ । ତବଲ; ପିତଳର ଛୋଟ କୁଣ୍ଡ—
2. A brass bowl.

ତାବିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅୱିଜ୍)—
Tābija ୧ । ବାହୁଭୂଷଣବିଶେଷ; ବାଜୁ—
(ତାବିଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Armlet; an ornament worn
তাবিজ on the arm.
ताबीज ୨ । କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ; ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
ଗୁଡିକୋଣିଆ ସୁନା ରୁପାର ତେନ୍ଦରିଆ—
2. An armlet worn on the neck.
୩ । କବଚ—3. Phylactery; charm.

ତାବିଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତବ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇଷ)—
Tābisha ୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.
(ତାବିଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁନା—2. Gold.
୩ । ସମୁଦ୍ର—3. Sea.

ତାବଶୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର କନ୍ୟା—
Tābishi 1. The daughter of the moon (god).
(ତାବିଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଦ୍ଧ

୨ । ଦେବକନ୍ୟା—
2. Daughter of a Deity.
୩ । ନଦୀ—3. River.
୪ । ଭୂମି; ପୃଥିବୀ—4 Earth; ground.

ତାବେ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାବଅ; ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tābe ୧ । ଅଧୀନତା—1. Subordination; subserviency; subjection.
(ତାବେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তাবে ୨ । ଅଧିକାର—2. Sway.
तावे

ବୈଦେ. ବିଣ—ତାବେଦାର୍ (ଦେଖ)
Tābedār (See)

ତାବେଦାର୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ତାବ୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Tābedār Tāb-dār (See)

ତାବେଦାରି—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ତାବ୍‌ଦାରି (ଦେଖ)
Tābedāri Tāb-dāri (See)

ତା'ବୋଲି—ଦେ. ଅ—ସେଥିଯୋଗୁଁ; ତହୁଁ—
Tā'boli Hence; owing to that.
তাবলে

ତା'ଭିତେ—ଦେ. ସର୍ବ—ତାହା ଦ୍ୱାରା; ତାହା ଦେଇ—
Tā'bhite By him.
ওরহাতে

ତାମ୍‌ଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ର)—
Tām-ṛdā(ṛdi) ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନବିଶେଷ—
তামড়ি Garnet (a gem).
तामड़ा

ତାମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଅ)—
Tāma ୧ । ଦୁଃଖ—1. Sorrow; distress.
୨ । ଦୋଷ—2. Fault; defect.
୩ । ପାପ—3. Sin.
୪ । ଇଚ୍ଛା—4 Wish.
୫ । ଭୟର ବିଷୟ—
5. An object of terror (Apte).
୬ । ଉଦ୍‌ବେଗ—6. Anxiety (Apte).
୭ । କ୍ଳାନ୍ତି; ଶ୍ରାନ୍ତି—
7. Exhaustion; fatigue (Apte).

ତାମଜାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ+ଯାନ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ତାମଜ୍ଞାନ୍)—
Tāmajāna ଏକ ପ୍ରକାର ଖୋଲା ପାଲିକି; ଅପରେ ସହରେ
(ତାଞ୍ଜାମ୍; ତାଞ୍ଜାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚାଲିବାପାଇଁ ବାହୁଁଛ ଲାଗିଥିବା
তাঞ্জাম ଚଉକି; ମେହେଣା—Sedan chair.
तामजान, ताञ्जाम [ଦ୍ର—ତାମଜାନରେ ଅବରୋହଣକାରୀ ଚଉକିରେ
ଇଂ. ଟାମ୍ପିଯାନ୍ ବସିଲା ପରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସି ପାରେ, କିନ୍ତୁ ସବାରି ଆଦିରେ ଯେପରି ଶୋଇ ହୁଏ, ଏଥିରେ ତାହା ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କୌଣସି କୌଣସି ତାମଜାନରେ ଆରୋହୀର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛତ୍ରାକୃତି ଆବରଣ (ଟପ୍) ଥାଏ; କେଉଁ କେଉଁ ତାମଜାନର ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଖୋଲା ଥାଏ ।]

ତାମର—ଦେ. ବି. (ତମ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ, କର୍ମ. ଅର)—
Tāmara ୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । ଘୃତ—2. Clarified butter; ghee.

ତାମରସ—ସଂ. ବି (ତାମର=ଜଳ+ସଦ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+
Tāmarasa କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଯାହା ଜଳରେ ଥାଏ)—
୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.
୨ । ସାରସ ପକ୍ଷୀ—2. The crane.
୩ । ତାମ୍ର—3. Copper.
୪ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—4. Gold.
୫ । ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
5. A Sanskrit metre of 12 letters.
୬ । ଧୁସ୍ତୁର; ଧାତୁରା—6. The Datura Fustosa (tree & fruit).
୭ । ରକ୍ତ ପଦ୍ମ—7. The red lotus (Apte).
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବେଦରେ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଏହା ପିକ, ନେମ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରି ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାମରସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମରସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tāmarasī ୧ । ପଦ୍ମିନୀ; ପଦ୍ମ ସମୂହ—
1. Collection of lotuses.
୨ । ପଦ୍ମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟ—2. Lotus-pond (Apte).

ତାମଲକ(ଖ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତମାଲକ)—
Tāmaḷaka (kha) ତମଲୁକ୍ (ନଗର ଓ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍)—
তমলুক Tamlook (subdivision and town in
तमलूक the district of Midnapur).
[ଦ୍ର—ତମଲୁକ ବଙ୍ଗ ଦେଶ, ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର ଓ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା ।]

ତାମଲକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ; ଭୁଇଁ ଅଁଳା—
Tāmaḷakī Philanthus Niruri.

ତାମଲି—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ତାମ୍ବୁଲୀ)—୧ । ପାନବା; ଯେ ପାନ ବିକେ-
Tāmaḷi 1. A betel-dealer by profession.
তামলি ୨ । ଯେଉଁ ଶୂଦ୍ର ଜାତି ପାନ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି—
तंबोलि, तमोली 2. A caste of Śūdras whose profession is to sell betel-leaves.
(ତାମ୍ବୁଲି, ତାମ୍ବୁଲ, ତାମ୍ବିଲ, ତାମେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତାମଲିଆଣୀ, ତାମ୍ବିଲଆଣୀ, ତାମ୍ବୁଲଆଣୀ, ତାମେଲଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରୁତ ୧ ଚକ୍ଷୁଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷୁଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷୁଙ୍କ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଦେ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ଷୁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ୱଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ୱଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତାମଲିପ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତାମ=ଦୁଃଖ+ଲିପ୍ତ; ଯେଉଁ ଦେଶ ଦୁଃଖ-ଲିପ୍ତ)— Tāmalipta ତମଲୁକ; ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ନଗର; ତମାଳିକା— ତାମଲିପ୍ତୀ; ତାମଳିକା } ଅନ୍ୟରୂପ The country and town of Tamlook.

ତାମସ—ସଂ. ବିଣ. (ତମସ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ତାମସିକ; Tāmasa ତମୋଗୁଣରୁ ଉଦ୍ଭୂତ (ଯଥା; କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, (ତାମସୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ମୋହ, ମଦ, ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ)—1. Pertaining to or arising from the gross elements of nature.

୨ । ନିନ୍ଦିତ; ଗର୍ହିତ—2. Blameworthy; gross.

୩ । ପାପମୟ—3. Sinful.

୪ । ପ୍ରବଳ ତମୋଗୁଣଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ—4. Done under the influence of evil passions.

୫ । ଗାଢ଼ାନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ; ଅନ୍ଧକାରମୟ— 5. Gloomy; very dark.

୬ । ଖଳ—6. Deceitful; dishonest; wicked; vicious

୭ । ତମୋଗୁଣ ପ୍ରଧାନ— 7. In which the gross elements of nature predominate.

୮ । ତମୋଗୁଣଯୁକ୍ତ— 8. Having the base elements of nature.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ଗୁଣତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗ ନାମକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତମୋଗୁଣର ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗ ନାମକ ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାମସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ତାମସପ୍ରିୟ ଆହାର, ତାମସ ଯଜ୍ଞ, ତାମସ ତପ ଓ ତାମସ ଦାନର ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗ ନାମକ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାମସ ତ୍ୟାଗ, ତାମସ ଜ୍ଞାନ, ତାମସ କର୍ମ, ତାମସ କର୍ତ୍ତା, ତାମସୀ ବୁଦ୍ଧି, ତାମସୀ ଧୃତି, ତାମସ ସୁଖର ପ୍ରକୃତି ବିଶଦଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ପଦ୍ମପୁରାଣରେ କେତେକ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ତାମସ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି; ଯଥା—କଣାଦଙ୍କ ବୈଶେଷିକ ଗୌତମଙ୍କ ନ୍ୟାୟ, କପିଳଙ୍କ ସାଂଖ୍ୟ, ଜୈମିନୀଙ୍କ ମୀମାଂସା ଦର୍ଶନ, ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଚାର୍ବାକ ଦର୍ଶନ, ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ବୌଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଶଙ୍କରଙ୍କ ବେଦାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମତ୍ସ୍ୟ ଓ କୂର୍ମ, ଅଗ୍ନି, ଶିବ, ଓ ସ୍କନ୍ଦ ଏହି ଛଅଟି ପୁରାଣକୁ ମଧ୍ୟ ତାମସରୂପେ ଗଣନା କରାଯାଏ । ସାମୁଦ୍ର, ଶଙ୍ଖ, ଯମ, ଔଶନସ ଆଦି କେତେକ ସ୍ମୃତିକୁ ଓ ଜୈମିନି, କଣାଦ, ବୃହସ୍ପତି, ଜମଦଗ୍ନି ଓ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି କେତେକ ମୁନିଙ୍କୁ ତାମସ ବିଶେଷଣ ଦିଆଯାଇ ଅଛି । ଏହିପରି ପ୍ରକୃତିର ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଗୁଣତ୍ରୟ ସମନ୍ୱିତ ଅନେକ ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟାପାରମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ରାଜସ ଓ ତାମସ ବୋଲାଯାଏ । ନିଦ୍ରା, ଆଲସ୍ୟ, ପ୍ରମାଦ ଆଦିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସୁଖକୁ ତାମସ ସୁଖ ଓ ପୌରୋହିତ୍ୟ, ଅସତ୍ ପ୍ରତିଗ୍ରହ, ଜୀବହିଂସା, ଲୋଭ, ମୋହ, ଅହଙ୍କାର ଆଦିକୁ ତାମସ କର୍ମ ବୋଲାଯାଏ । ବିଷ୍ଣୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣମୟ, ବ୍ରହ୍ମା ରଜୋଗୁଣମୟ ଓ ଶିବ ତମୋଗୁଣମୟ ବୋଲି ଜଣେ ବେଦନ୍ତ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବି.—୧ । ପେଚକ; ପେଚା—1 Owl.

୨ । ସର୍ପ; ସାପ—2. Snake.

୩ । ଚତୁର୍ଥ ମନୁ—3. The 4th Manu; the great grand-son of Manu, the original progentor of mankind.

ଚତୁର୍ଥେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ସୁତ, ତାମସ ଉତ୍ତମର ସୁତ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 4. Wicked person.

୫ । ଅନ୍ଧକାର—5. Darkness.

ବୋଲଇ ସେହି ନିଶାଚର, ମାୟାମୟୀ ଯେନ ମହା ତାମସ ରେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ଅଜ୍ଞାନ; ମୋହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 6. Infatuation; delusion.

ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଶ କଲେ ନାଶ,
ଏରୂପେ ବଢ଼ଇ ତାମସ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୭ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା ୩୩ ପ୍ରକାର କେତୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Thirtythree kinds of spots or heavenly bodies observed inside the solar and luner orbs.

ତାମସ ଆହାର—ସଂ. ବି.—ଏକ ଯାମ ବା ପ୍ରହରରୁ ପୂର୍ବରୁ ରାନ୍ଧି Tāmasa āhāra ହୋଇଥିବା ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଗତରସ, ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ ବା ବାସୀ, ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଓ ଅମେଧ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଭୋଜନ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା—୧୭-୧୦)— Eating of stale, sapless, evil-smelling and impure food or food prepared long ago or the leavings of other's tables or orts.

ତାମସକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧା; ତାମସ+କର୍ତ୍ତୃ. ୧ମା ବ.)— **Tāmasa karttā** ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ, ଅବିବେଚକ, ଉଦ୍ଧତ, ଶଠ, ପର ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ପକାଇ ନିଜେ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ, ଅଳସ, ବିଷାଦଯୁକ୍ତ ଓ ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ କର୍ମୀ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮।୨୮)—
A doer of work who is careless, unconscientious, arrogant, deceitful, irresponsible, lazy, sad and procrastinating.

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଐଥ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଯ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

ତାମସ କର୍ମ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ତାମସ+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଭାବୀ
Tāmasa karma ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ, କ୍ଷୟ, କ୍ଷତି, ହିଂସା, ପୌରୁଷ ଆଦି ବିଚାର କରି ନ ଯାଇ ମୋହବଶତଃ ଆରବ୍ଧ କରାଯିବା କର୍ମ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮-୨୫)—A work undertaken without mature deliberation and done under delusion.

ତାମସ କୀଳକ—ସଂ. ବ (ବଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳର
Tāmasa kīlaka ଦେହରେ ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯିବା କଳା ଦାଗମାନ—Sun-spots; black spots on the surface of the sun and of the moon.

[ଦ୍ର—ଏମାନ ସଂଖ୍ୟାରେ ୩୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଏମାନ ଦେଖାଗଲେ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ସଂସାରରେ ଅଶୁଭ ଘଟେ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଦେଖାଗଲେ ଶୁଭ ଘଟେ । ଏମାନେ ରାହୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାର କଳ୍ପିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ତାମସ ଗୁଣ—ସଂ. ବ—ତମୋଗୁଣ—(ତମଃ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
Tāmasa guṇa The gross attributes or elements in Nature (See notes under Tamaḥ).

ବିଷାଦ କ୍ରୋଧ ଲୋଭ ହିଂସା
ଯାଚଣା ଦମ୍ଭ ମିଥ୍ୟା ଭାଷା
କଳହ ଶୋକ ଭୟ ଭ୍ରମ
ନିଦ୍ରା ଆଳସ୍ୟ ଆଶା ଶ୍ରମ
ଏହି ତାମସ ଗୁଣ ଜାଣି
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ଚକ୍ରପାଣି ।—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତାମସଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବ.—(କର୍ମଧା, ତାମସ+ଜ୍ଞାନ)—ପ୍ରକୃତପକ୍ଷରେ ଈଶ୍ୱର
Tāmasa jñāna ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି କେହିପରି କାରଣରହିତ ଅଯୌକ୍ତିକ ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା—୧୮-୨୨)—Knowledge or conviction not based upon reasoning or sense.

ତାମସ ତପଃ—ସଂ. ବ.—(କର୍ମଧା; ତାମସ+ତପଃ)—ପରର ଅନିଷ୍ଟସାଧନ ପାଇଁ ଆପଣାକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ବିବେକ
Tāmasa tapaḥ ବିରୁଦ୍ଧ ଭାବରେ କରାଯିବା ତପସ୍ୟା (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୧୯)—Penance or austerities practised against one's conscience for injuring another by undergoing personal privations.

ତାମସ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ତାମସ+ତ୍ୟାଗ)—ମୋହବଶତଃ ଯଜ୍ଞ,
Tāmasa tyāga. ଦାନ ଓ ତପସ୍ୟାଦି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମମାନଙ୍କ ତ୍ୟାଗ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮।୭)—Abandonment of one's charitable or religious duties on account of infatuation.

ତାମସ ଦାନ—ସଂ. ବ—(କର୍ମଧା; ତାମସ+ଦାନ)—ଦେଶକାଳ ବିଚାର
Tāmasa dāna ନ କରି, ଅସତ୍କାର ଓ ଅବଜ୍ଞା ସହକାରେ ଅପାତ୍ରରେ କରାଯିବା ଦାନ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୨୨)—A gift made to an improper person at an improper time and place and without due respect.

ତାମସ ଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବ—(ତାମସ+ଧ୍ୟାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ବଟୁକଭୈରବଙ୍କ
Tāmasa dhyāna ରୂପର ଧ୍ୟାନ—The contemplation of the Deity Baṭukabhairaba.

ତାମସ ପୁରାଣ—ସଂ. ବ. —(ତାମସ+ପୁରାଣ)—ପୁରାଣମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-
Tāmasa purāṇa ବିଶେଷ—Title of a group of Hindu Purāṇas classed as gross.
[ଦ୍ର—ମତ୍ସ୍ୟ, କୂର୍ମ, ଲିଙ୍ଗ, ଶିବ, ସ୍କନ୍ଦ, ଅଗ୍ନି ଏହି ୬ଟି ପୁରାଣକୁ ତାମସ ବୋଲାଯାଏ । ତାମସ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ତାମସ ମୁନି—ସଂ. ବ.—ତମୋଗୁଣ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ମୁନିଗଣ—
Tāmasa muni Passionate sages; some of the sages who are said to have been swayed by passions.
[ଦ୍ର—କଣାଦ, ଗୌତମ, ଶକ୍ତି, ଉପମନ୍ୟୁ, ଜୈମିନି, ଦୁର୍ବାସା, ମୃକଣ୍ଡୁ, ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ, ଜମଦଗ୍ନି ପ୍ରଭୃତି ମୁନିମାନଙ୍କୁ ତାମସ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗଣନା କରି ଯାଇଅଛି ।]

ତାମସ ଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବ. (ତାମସ+ଯଜ୍ଞ)—ବିଧିହୀନ ଯଜ୍ଞ—
Tāmasa jajña A vedic sacrifice performed without due rites and solemnities.
[ଦ୍ର—ବିଧିହୀନ, ଅସୃଷ୍ଟାନ୍ନ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅସମ୍ପନ୍ନ, ମନ୍ତ୍ରହୀନ, ଦକ୍ଷିଣାଦାନବିବର୍ଜିତ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାବିରହିତ ଯଜ୍ଞକୁ ତାମସ ଯଜ୍ଞ ବୋଲାଯାଏ—ଭଗବଦ୍ଗୀତା· ୧୭।୧୩ ।]

ତାମସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ସଂ. ବ. (ତାମସ+ସନ୍ନ୍ୟାସୀ)—ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ସୁଖା-
Tāmasa sannyāsi ସ୍ୱାଦନରେ ନିରପେକ୍ଷ ଥାଇ ବନରେ ବିଚରଣପୂର୍ବକ ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ଅଥଚ ମୋକ୍ଷ ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—An ascetic who renounces the world and lives in the woods to practise austerities but hankers after salvation.

ତାମସ ସୁଖ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ତାମସ+ସୁଖ)—ଯେଉଁ ସୁଖ ପ୍ରଥମରେ
Tāmasa sukha ଓ ଶେଷରେ ଆତ୍ମାର ମୋହକାରୀ ଏବଂ ନିଦ୍ରା, ଆଳସ୍ୟ ଓ ପ୍ରମାଦରୁ ଜାତ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା—୧୮।୩୯)—Pleasure which begins and ends with infatuation and is derived from sleep, laziness or blunder.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ ଦେଖିବେ

ତାମସ ସ୍ମୃତି—ସଂ. ବି (ତାମସ+ସ୍ମୃତି)—ସ୍ମୃତିଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-
Tāmasa smṛuti ବିଶେଷ—Title of a class of codes of Hindu Law.

[ଦ୍ର—ଗୌତମ, ବୃହସ୍ପତି, ସମ୍ବର୍ତ୍ତ, ଯମ, ଶଙ୍ଖ, ଔଶନସ ଆଦି କେତେକ ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ସ୍ମୃତି ବା ସଂହିତାମାନଙ୍କୁ ତାମସ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାମସା—ଦେଶଜ. ବିଣ (ଅ. ତମାସା)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ା; ଖେଳ—
Tāmasā 1. Play; games; sports.

ତାମ୍‌ସା } ଅନ୍ୟ ରୂପ
ତାମାସା }
তামাসা
तमाशा

୨ । ବାଜିଗରି; କୁହୁକ—2. Magical show.
୩ । ଲୋକ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦୃଶ୍ୟ—3. A popular sight; a show.
୪ । ପ୍ରଦର୍ଶନୀ—4. Exhibition.
୫ । ଥଟ୍ଟା; ରହସ୍ୟ; ପରିହାସ—5. Joke; jest; fun.
୬ । ସଙ୍ଗ, ଯାତ୍ରା, ନାଟଆଦିରେ ବାହାରୁଥିବା ଉଦ୍ଭଟ ବେଶ ଓ ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରତିରୂପ—6. Masquerade.
୭ । ନାଚ, ଯାତ୍ରା ଆଦି ମେଳା—7. Popular gatherings; dances.
୮ । ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ—8. Amusements.
୯ । ମଜା; କୌତୁକ—9. Fun; diversion.

ଦୁଷ୍ଟା ଏ କି ନାଟ ଭିଆଇ ଗୀରତ ତାମସା ଚାହିଁ ଚାହିଁ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଷାଭିଳାଷ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଥଟ୍ଟା ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, (ଯଥା ଥଟ୍ଟା ତମାସା) । ତମାସା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ତାମସିକ—ସଂ. ବିଣ (ତମସ୍+ଅନ୍ୱିତାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ତାମସ;
Tāmasika ତମୋଗୁଣାନ୍ୱିତ—1. Gross; connected with the grosser elements of human nature.
୨ । ଗର୍ହିତ; ନିନ୍ଦିତ—2. Blameworthy.
୩ । ଅନ୍ଧକାରଗ୍ରସ୍ତ—3. Darkened; gloomy.
୪ । ତମୋଗୁଣରୁ ଜାତ—4. Born of self-delusion.
୫ । ତମୋଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୋଦିତ—5. Arising from or dictated by the grosser human passions.

ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ତାମସିକ ଓ ଅ. ତମାସା ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଦ୍ୱୟ ଅବଲମ୍ବନରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଯାହା ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ ଓ ଯାହା ଆନ୍ତରିକ ନୁହେଁ (ଯଥା—ତାମସିକ ଭକ୍ତି)—1. Affected; pretended; not sincere.
୨ । ଲୋକପ୍ରିୟ ହେବା ପାଇଁ ଯାହା ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ—2. Done to gain popularity.

ତାମସୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାମସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଘୋର ଅନ୍ଧକାରମୟୀ—
Tāmasī 1. Gloomy.
୨ । ତମୋଗୁଣାନ୍ୱିତା—2. Gross.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଘୋର ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ରାତ୍ରି—1. Gloomy night.
୨ । ରାତ୍ରି; ରଜନୀ—2. Night.
୩ । ଦୁର୍ଗା; କାଳୀ—3. Goddess Kāḻī; Durgā.
୪ । ଜଟାମାଂସୀ; ହିମାଳୟର ଶାକବିଶେଷ—4. Spikenard (a medicinal herb).
୫ । ମସୀ; କାଳି; ସ୍ୟାହି—5. Ink.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତମସା ନଦୀ—The river Tamasā.

ବନ ତାମସୀ ନଦୀକି ବନେ ପଶି, ସେ ବନ ତହିଁ ରହିଲେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାମସୀ ଧୃତି—ସଂ. ବି—ଅବିବେକୀ ପୁରୁଷ ଯେଉଁ ଧୃତି ପ୍ରଭାବରୁ
Tāmasī dhṛuti ସ୍ୱପ୍ନ, ଭୟ, ଶୋକ, ବିଷାଦ ଓ ଗର୍ବ ତ୍ୟାଗ କରି ନ ପାରେ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮।୩୫)—That gross firmness of mind for which a person cannot give up dream, fear, sorrow, sadness and pride.

ତାମସୀ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାରରେ
Tāmasī buddhi ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଅଧର୍ମକୁ ଧର୍ମ ଓ ସମସ୍ତ ବିଷୟକୁ ବିପରୀତଭାବରେ ବୁଝେ (ଗୀତା ୧୮।୩୨)—Intellegence which is shrouded with ignorance and considers impiety as piety and understands every thing from an opposite point of view.

ତାମସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ
Tāmasī śraddhā ଭୂତପ୍ରେତସମୂହର ଆରାଧନା କରନ୍ତି—(ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୪)—The innate belief in some men which leads them to worship ghosts and spectres.

ତାମିଲ୍(ଳ୍)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ରାବିଡ଼; ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ ବା ପାଲି, ଦାମିଳୋ ।
Tāmil(ḻ) ତାମିଲ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ତ, ଥ, ଦ ର ଏକ ଉଚ୍ଚାରଣ
তামিল ଥିବାରୁ 'ଦାମିଳୋ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ତାମିଲ
तामील ହୋଇଅଛି—ହିନ୍ଦ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଭାଷାବିଶେଷ; ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଶାଖା—1. Tamil; one of the Dravidian languages of South India.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଡ଼

୨ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ହିନ୍ଦୁ ଜାତିବିଶେଷ—
2. A Hindu caste of South India; the Tamil.

[ଦ୍ର—ତାମିଲ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ୨୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର କାବ୍ୟ ମିଳିଅଛି । ଏ ଭାଷାରେ ବର୍ଗର ୧ମ, ୨ୟ, ୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ଏକ । ଏହା ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଏକ ଶାଖା । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଶାରୀରକ ଭାଷ୍ୟରେ 'ଦ୍ରମିଳ' ଶବ୍ଦ ଅଛି ଓ ଚୀନ ପରିବ୍ରାଜକ ହୁଏନସାଂ ଏହାକୁ ତମୋଲୋ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତାମିଲ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ ଛଡ଼ା ବର୍ଗର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ଏକ ଅଟେ । ତାମିଲଜାତି ଭାରତର ଗୋଟିଏ ଅତି ପୁରାତନ ଜାତି ଓ ଭାରତକୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆସିବା ପୂର୍ବେ ଏମାନେ ଭାରତରେ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟ ଜାତି ଥିଲେ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ଏମାନେ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗ୍ରହଣକଲେ ।]

ତେଇଦେ. ବି—(ଅ.)—ଆଜ୍ଞାର ପାଳନ—
Carrying out of an order.

ତେଇଦେ. ଵଣ—ପାଳିତ (ଆଜ୍ଞା)—Carried out (order).

ତାମିସ୍ର—ସଂ. ବି (ତମିସ୍ରା=ରାତ୍ରି+ଅ)—୧ । ରାକ୍ଷସ; ନିଶାଚର;
Tāmisra ରାତ୍ରିଚର—1. Demon (who roams about in the night.)

୨ । ଅବିଦ୍ୟାବିଶେଷ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟବିଳାସଭୋଗର ବ୍ୟାଘାତଜନିତ କ୍ରୋଧ—2. Wrath or anger arising from the interruption of sensual indulgence.

୩ । ପ୍ରବଞ୍ଚକର ଦଣ୍ଡଭୋଗାର୍ଥ ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ—
3. A gloomy division of the Hell for the punishment of deceitful persons.

୪ । କ୍ରୋଧ—4. Wrath; anger.

୫ । ଦ୍ୱେଷ—5 Envy.

ତାମ୍ପଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶୁଖୁଆ—
Tampar̲d̲ā Dried prawns.

ଵଣ—କୃଶ ଓ ଲମ୍ବା ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ; ଢେଙ୍ଗଢେଙ୍ଗିଆ—
Slender and tall (person).

ତାମ୍ପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବି—ତାମ୍ପଡ଼ା (ଦେଖ)
Tampar̲d̲ā śukhuā Tāmpar̲d̲ā (See).

ତାମ୍ପଡ଼ି ଯିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—କୁଞ୍ଚିତ ହେବା—
Tampar̲d̲i jibā To be wrinkled.

ତାମ୍ବଡ଼ା—ଗ୍ରା. ଵଣ—ତା' ବଢ଼ା; ତହୁଁ ବଳ—
Tambar̲d̲ā Superior to that, him or her; exceeding that.

ତାମ୍ବରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାମ୍ରକାର)—ତମ୍ବା ଧାତୁରେ କାମ କରିବା ଲୋକ—Copper-smith; brazier.
Tāmbarā

କଁସାରୀ ଏମନ୍ତେ କହୁ ତାମ୍ବରକୁ, ଦୋଷର ଦୁରିତେ ଯାଉଛୁ—
ଠଠେରା ,କସେରା ରାମଦାସ, ଦାର୍ଢ୍ୟତାଭକ୍ତି ।

ତାମ୍ବଳ—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି—ତାମ୍ବୂଳ (ଦେଖ)
Tāmbala Tāmbula (See)

ତାମ୍ବି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର; ସଂ. ତାମ୍ର; ସ୍ୱଭାବତଃ ଏ ପାତ୍ର
Tāmbi ପୂର୍ବେ ତାମ୍ର ନିର୍ମିତ ଥିବାରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି (ତାମ୍ରି—ଅପଭ୍ରଂଶ) ହୋଇଅଛି; ତୁଳ. ହି. ତାଁବା=ତମ୍ବା ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—୧ । ଟିଣ—1 Tin.

୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଓ ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାପାଇଁ କାଠର ବା ଟିଣର ବଡ଼ ପାତ୍ର—2. A big wooden or metal measure for grains and liquids.

[ଦ୍ର—ଏହି ମାପିବା ପାତ୍ର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଯଥା— ୧ । ଭୁଜ ତାମ୍ବି=୧୦୫ ତୋଳା ଓଜନ (ଏଥିରେ ମୂଲିଆଙ୍କୁ ମୂଲ ଦିଆଯାଏ) । ୨ । କଠା ତାମ୍ବି=୯୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଗୁଡ଼ିଲ ଆଦି ଶସ୍ୟ ମାପିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) । ୩ । ଟେସର ତାମ୍ବି =୮୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଘିଅ ତେଲ ଆଦି ମପାଯାଏ) । ୪ । କରଜା ତାମ୍ବି = ୧୨୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଧାନ କରଜ ଦେବା ନେବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ) ।]

ତାମ୍ବୁ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତମ୍ବୁ)—ତମ୍ବୁ; ରାଉଟୀ; ପଟ୍ଟବାସ; ଶିବିର;
Tāmbu କନାଘର—A tent; pavillion.

তাংবু, तंबू

ତାମ୍ବୁରା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତାମ୍ବୁରା; ତମ୍ବା ତୁମ୍ବୁରୁ ଗନ୍ଧର୍ବ କର୍ତ୍ତୃକ
Tāmburā ଉଦ୍ଭାବିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ର;
তাম্বুরা ତାନପୁରା—One-stringed guitar.
तंबुरा

ତାମ୍ବୂଳ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ, ବୂଳ)—
Tāmbūla ୧ । ପାନ—1. Betel leaf; Piper Betel.

୨ । ପାନଖିଲ; ଚଉଠିଆ—2. A quid or packet of betel leaf enclosing pieces of nut, spices etc. (chewed after meals).

୩ । ଗୁଆ; ଗୁଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Betel nut.

ତାମ୍ବୂଳ କରଙ୍କ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+କରଙ୍କ=ନଡ଼ିଆର ଖପରେଇ)—
Tāmbūla karaṅka ପାନଡବା; ପାନବଟା—Betel-box.

ତାମ୍ବୂଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ପତ୍ର)—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ତାମ୍ବୂଳ
Tāmbūla patra ଲତାର ପତ୍ର; ପାନ—1. Betel leaf.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ବୂଳ ପରି ପତ୍ର ଯାହାର) ଦେଶୀ ଆଳୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Yam.

ତାମ୍ବୂଳ ପେଟିକା—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୂଳ+ପେଟିକା=ପେଡ଼ି)—
Tāmbūla peṭikā ୧ । ପାନ ବଟୁଆ—1. A pouch for carrying betel and other chewing requisites.

୨ । ପାନ ବଟା—2. Betel box.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

୩ । ପାନ ପେଟେରା; ଯେଉଁ ପେଟେରାରେ ପାନ ଖାଇବାର ସରଞ୍ଜାମମାନ ଥାଏ—3. A basket having a lid for carrying betel-requisites.

ତାମ୍ବୂଳ ବାହକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଚାକର
Tāmbūla bāhaka ପାନଖିଲ ଓ [ପାନଡବା ଆଦି ଧରି
(ତାମ୍ବୂଳ ବାହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥାଏ—A servant who carries
(ତାମ୍ବୂଳଦ, ତାମ୍ବୂଳଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) the chewing betel-packets and betel-box with kings and rich men.

ତାମ୍ବୂଳ ବିଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ବୂଳ ବୀଟିକା)—ପାନଖିଲ—
Tāmbūla birdiā A rolled packet of betel leaf prepared for chewing.

ଭରନ୍ତେ ତାମ୍ବୂଳ ବିଡ଼ିଆ ଗ୍ରେହାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ତାମ୍ବୂଳ ବୀଟିକା—ସଂ. ବି.—(ତାମ୍ବୂଳ+ବୀଟିକା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tāmbūla bitikā ପାନଖିଲ—A prepared packet of betel leaf for chewing.

ତାମ୍ବୂଳ ବୋଳ—ଦେ. ବି.—ପାନ ଖାଇବା ଯୋଗୁ ଓଠରେ
Tāmbūla bola ଯେଉଁ ସିଠା ପରି ସ୍ତର ପଡ଼ି ଯାଏ—
A thin crust or a thick dye appearing on the lips of persons habituated to chewing betel.

ତାମ୍ବୂଳ ରସ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୂଳ+ରସ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପାନରସ—
Tāmbūla rasa 1. Juice of betel leaf.
୨ । ପାନ ପିକ—2. The spittle ejected after chewing betel.

ତାମ୍ବୂଳ ରାଗ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୂଳ+ରାଗ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପାନ
Tāmbūla rāga ଖାଇବାରୁ ଓଠରେ ହୋଇଥିବା ରକ୍ତିମା—
1. The redness of the lips due to chewing betel.
୨ । ପାନ ପିକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The spittle ejected after chewing betel.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମସୂର ଡାଲି—3. Lens Esculenta; a kind of pulse.

ତାମ୍ବୂଳାଧାର—ଦେ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ଆଧାର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tāmbūlādhāra ୧ । ପାନ ବଟୁଆ—1. Betel pouch.
୨ । ପାନ ଡବା—2. Betel box.
୩ । ଯେଉଁ ଥାଳରେ ପାନଖିଲ ସଜା ହୋଇ ଅତିଥି ସମାଗତ ବନ୍ଧୁ ଆଦିଙ୍କ ଆଗରେ ରଖାଯାଏ—3. A plate of betel packets kept before guests.

ତାମ୍ବୂଳି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତାମ୍ବୂଲୀ)—ତାମ୍ବୂଳିକ (ଦେଖ)—
Tāmbūli Tāmbūlika (See)
তামলি तमोली
(ତାମ୍ବୂଳିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତାମ୍ବୂଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ବୂଳିକ—ସଂ.ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ବିକ୍ରୟ ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ତାମିଲି;ପାନସୀ-
Tāmbūlika Betel seller by profession.

ତାମ୍ବୂଳୀ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ବିକ୍ରୟାର୍ଥେ ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Tāmbūli ୧ । ତାମିଲି; ପାନସୀ—1. Betel seller.
୨ । (ତାମ୍ବୂଳ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ) ପାନ ଲତା (ବରେନ୍ଦ୍ରକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
2 Betel plant (Apte).
୩ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ପାନ ଭାଙ୍ଗେ ଓ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପାନଖିଲ ଯୋଗାଏ—3. A servant who prepares the betel packets for chewing and presents them to his master when wanted (Apte).

ତାମ୍ବୂଳିକ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ବିକ୍ରୟ ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ତାମିଲି;
Tāmbūlika ପାନସୀ—Betel-seller.

ତାମ୍ବୋଲ—ଦେ. ବି—ବାଲ ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)—
Tāmbola Bāla dimbiri (See) (Haines).

ତାମ୍ର—ସଂ.ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ଦୁଃଖ ପାଇବା+କରଣ. ର)—୧ । ତମ୍ବା
Tāmra ଧାତୁ—1. Copper.
୨ । (ତମ୍ର+ଅ)—ଦେହରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଦାଗ ଯୁକ୍ତ କୁଷ୍ଠରୋଗ-ବିଶେଷ—2. A kind of leprosy with red spots.
୩ । ତାମ୍ର ପରି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—
3. A dark coppery red (Apte).
ବିଣ—ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Dark red; copper-coloured.

ତାମ୍ରକ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ତମ୍ବା—
Tāmraka Copper.

ତାମ୍ରକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+କର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tāmrakarnni ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର ହସ୍ତିନୀ—
The mythological she-elephant guarding the western point of the earth.

ତାମ୍ରକାର—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର+କୃ+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ)—୧ । ଯେ ତମ୍ବାରେ
Tāmrakāra ଢକସ ଓ ବାସନ ତିଆରି କରେ; ତମ୍ବା କାରିଗର;
(ତାମ୍ରକୁଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାମ୍ରସୀ—1 Copper smith.

ତାମ୍ର କୀଟ—ସଂ. ବି—୧ । ସାଧବଘର ବୋହୂ; ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ; ପାଟପୋକ—
Tāmra kita 1. The cochineal insect.
(ତାମ୍ର କୃମି—ଅନ୍ୟରୂପ) କନକ ମଞ୍ଚରେ ରହିଲେ ସର୍ବାଙ୍ଗେ ଶୋଭ ଯେସନ୍ତେ ତାମ୍ରକୀଟ ସାନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ଲ୍

୨। ଯାଜୁଡ଼ା ପୋକ—
The lady-bird insect (Apte).

ତାମ୍ର କୁ(କୂ)ଟ୍ଟକ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର+କୁଟ୍ଟକ, ଏହା ତମ୍ବାର ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)
Tāmra ku(kū)ṭṭaka ଧୂଆଁପତ୍ର; ତମାଖୁ; ତମାଖୁ—
Tobacco.

ତାମ୍ର କୂଟ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର+କୂଟ)—ଧୂଆଁପତ୍ର—
Tāmra kūṭa Tobacco.

ତାମ୍ର ଗର୍ଭ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର ଅଟେ ଗର୍ଭ=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)
Tāmra garbha ତୁତିଆ—Sulphate of copper; Blue vitriol.

ତାମ୍ରଚୂଡ଼—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାମ୍ର+ଚୂଡ଼ା; ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଚୂଡ଼ା=ଚୂଳ
Tāmrachūrda ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧। କୁକୁଡ଼; କୁକୁଡ଼ା-
1. A cock (having a coppery coxcomb).
୨। କୁକୁରବନ୍ଧୁ; କୁକୁର ଛଲିଆ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Pavetta Indica plant.

ତାମ୍ରତ୍ରପୁଜ—ସଂ. ବି—(ତାମ୍ର+ତ୍ରପୁ=ଟିଣ+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ; ଯାହା
Tāmratrapuja ତମ୍ବା ଓ ଟିଣ ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ)—
୧। କଂସା; କାଂସ୍ୟ—1. Bell-metal.
୨। ପିତଳ—2. Brass (Apte).

ତାମ୍ର ଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି—ସିଂହଳ; ଲଙ୍କା ଦ୍ୱୀପ—
Tāmra dwipa The island of Ceylon.

ତାମ୍ରଦ୍ରୁ—ସଂ. ବି—ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ—
Tamradru The red Sandal wood (Apte).

ତାମ୍ର ଧାତୁ—ସଂ. ବି—୧। ନାଲି ଚକ୍ ଖଡ଼ି—
Tāmra dhātu 1. Red chalk.
୨। ତାମ୍ର ନାମକ ଧାତୁ; ତମ୍ବା—2. Copper (metal).

ତାମ୍ର ପଟ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ପଟ୍ଟ; ମ. ପ. ଲୋ=ତାମ୍ର ନିର୍ମିତ ପଟ୍ଟ)—
Tāmrapaṭṭa ତମ୍ବା ପାଟିଆ; ତାମ୍ର ଫଳକ—
A copper plate.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦ ତାମ୍ର ପଟ୍ଟରେ ଖୋଳା ଯାଉଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଅନେକ ତାମ୍ରପଟ୍ଟ ଲିଖିତ ପ୍ରାଚୀନ ଅନୁଶାସନମାନ ମିଳୁଛି ।]

ତାମ୍ର ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ପତ୍ର; ମ. ପ. ଲୋ)—
Tāmra patra ୧। ତାମ୍ରପଟ୍ଟ (ଦେଖ)—
1. Tāmrapaṭṭa (See)
୨। (ବହୁବ୍ରୀହି) ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଗଛ—
2. A tree with red leaves.
୩। (କର୍ମଧା) ନୂଆ କଅଁଳିଆ ପତ୍ର—
3. New tender leaves of trees.

ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—୧। କର୍ଣ୍ଣାଟ ବା ମାଳବ ଦେଶସ୍ଥ ନଦୀବିଶେଷ—
Tāmraparṇṇi 1. Name of a river in S. E. India.
[ଦ୍ର—ଏହା ମଳୟ ପର୍ବତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଟିନେଭେଲ୍ଲୀ ଜିଲ୍ଲା ବାଟେ ଯାଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଛି । ଏହା ପୂର୍ବେ ମୁକ୍ତା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା । ଏହାର ଦୀର୍ଘତା ୭୦ ମାଇଲ । ମହାଭାରତ, ମତ୍ସ୍ୟ-ପୁରାଣ, ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପି ଓ ଗ୍ରୀକ୍ ଲେଖକ ଟଲେମୀଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ନଦୀର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨। ଦୀର୍ଘ ଓ ବଡ଼ ପୋଖରୀ; ସରୋବର—2. Lake.
୩। ପସାରୁଣୀ ଲତା—3. Pœderia Fœtida.
୪। ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—
4. Indian madder; Rubia Cordifolia.

ତାମ୍ର ପଲ୍ଲବ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ପଲ୍ଲବ; ବହୁବ୍ରୀହି; ଏହାର କଅଁଳ
Tāmra pallaba ପତ୍ରମାନ ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—ଅଶୋକ ଗଛ—
The Asoka tree.

ତାମ୍ର ପାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ପାତ୍ର; ମ. ପ. ଲୋ)—ତମ୍ବାନିର୍ମିତ ଆଧାର;
Tāmra pātra ତମ୍ବା ବାସନ—Copper vessel.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମତରେ ତାମ୍ରପାତ୍ର ଦେବ ଓ ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ।]

ତାମ୍ରପାଦୀ—ସଂ. ବି—ହଂସପଦୀ; ଲାଲ ରଙ୍ଗର ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦ-
Tāmrapādi ସାଗର)—The red variety of Mimosa creeper.

ତାମ୍ର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tāmra pushpa ୧। କୋବଦାର; ରକ୍ତକାଞ୍ଚନ ଗଛ—
1. Bauhinia Variegata (tree)
୨। ଭୁଇଁ ଚମ୍ପା (ଦେଖ)
2. Bhuiñ champā (See)
ସଂ. ବିଣ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପବିଶିଷ୍ଟ—Red flowered.

ତାମ୍ର ପୁଷ୍ପିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ରକ୍ତ-
Tāmra pushpikā ତ୍ରିବୃତ୍; ନାଲି ଦନ୍ତୁଡ଼ୀ ଲତା—
The red Turpethum creeper.

ତାମ୍ରପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ+ଈନ୍)—
Tāmrapushpi ୧। ପାଟେଲୀଗଛ—1. A tree; Storeospermum Suaveolens.
୨। ଧାତକୀ (ଦେଖ)—2. Dhātaki (See).

ତାମ୍ରଫଳ—ସଂ. ବି—ଅଖରୋଟ ଗଛ—
Tāmraphaḷa Walnut tree.

ତାମ୍ର ଫଳକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାମ୍ରଫଳକ)—ତାମ୍ର ପଟ୍ଟ (ଦେଖ)
Tāmra phaḷaka Tāmra paṭṭa (See)

ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତାମ୍ର+ବର୍ଣ୍ଣ)—
Tāmra barṇṇa ୧। ନାଲିଆ; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Red.
୨। ତମ୍ବାଳିଆ ବର୍ଣ୍ଣର—2. Copper-coloured.

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅଙ୍କ ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ତକ' ଦେଖିବେ ।

ସଂ. ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ଦେହର ଚମଡ଼ା ତଳେ ଥିବା ୪ର୍ଥ ଚର୍ମର ସ୍ତର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The thin layer of skin below the outer skin of the human body.

୨ । ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Ceylon.

[ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ୱୀପର ଏହି ନାମରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଏହାକୁ ଟାପ୍ରୋବେନ୍ (Taprobane) ନାମ ଦେଇଥିଲେ ।]

ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ବର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)— ୧ । ସୁଗିଫୁଲର Tāmrabarṇṇi ଢଡ଼—1. The blossom (ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) of Sessamum (Apte).

୨ । ମନ୍ଦାର ଫୁଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. China rose.

ତାମ୍ର ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା ଲତା; ମେଦେହନୀ ଗଛ— Tāmra balli 1. Indian madder plant; Rubia Cordifolia.

୨ । ଚିତ୍ରକୂଟ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମିବା ଲତାବିଶେଷ— 2. A plant growing in the Chitrakūta tracts.

ତାମ୍ର ବୀଜ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ବୀଜ)—କୋଳଥ (ହି. ଶବ୍ଦ-ସାଗର)—Chickpea. Tāmra bija

(ତାମ୍ରବୃନ୍ତ, ତାମ୍ରବୃନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ର ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ବୃକ୍ଷ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନଗଛ— Tāmra bruksha Red sandal wood tree; Pterocarpus Santaninus.

ତାମ୍ର ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ମୁଖ)—ଯାହାର ମୁହଁ Tāmra mukha ତମ୍ବା ପରି ରଙ୍ଗର—Copper-faced.

(ତାମ୍ରମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଇଉରୋପୀୟ ବା ଫିରଙ୍ଗି ବ୍ୟକ୍ତି— A European or Frank (Apte).

ତାମ୍ରମୂଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ମୂଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ବହୁବ୍ରୀହି)— Tāmramūlā ଲାଜକୁଳି ଲତା; ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା—The Telegrapha creeper; Mimosa Sensitiva.

ତାମ୍ରଲିପ୍ତ—ସଂ. ବି—ତମଲୁକ୍ (ଦେଖ) Tāmralipta Tamaluk (See)

(ତାମ୍ରଲିପ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦ୍ର—ଏହା କଲିକତାର ୩୫ କୋଶ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ସମୁଦ୍ରକୂଳସ୍ଥିତ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର— Tamlook.)

ଗଙ୍ଗା ମୁଖେ ଶୋଭଥାଏ ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ପୁର—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଏହା କଳିଙ୍ଗ ଦେଶକୁ ଲାଗି ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ମହାଭାରତରେ ଲେଖା ଅଛି । ଏଥିର ନିବାସୀମାନେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାମ୍ରଶିଖୀ— ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାମ୍ର+ଶିଖା+ଇନ୍ ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍. ୧ମା. Tāmrasikhi ୧ବ)—କୁକ୍କୁଟ—Cock.

ତାମ୍ର ସାର—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ସାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନ— Tāmra sāra Red sandal wood.

ତାମ୍ରସାରକ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ସାରକ)—୧ । ରକ୍ତଚନ୍ଦନ— Tāmrasāraka 1. Red sandal wood.

(ତାମ୍ରସାରକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଖଇର— 2. A kind of catechu.

ତାମ୍ରାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତାମ୍ର+ଅକ୍ଷି; କର୍ମଧାରୟ)— Tāmrāksha ୧ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁ—1. Red eye.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୋକିଳ—2. The Indian cuckoo.

ସଂ. ବିଣ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ; ଲୁମ୍ବାଚକ୍ଷୁ-ଆଖିଆ— Red-eyed.

ତାମ୍ରାଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ଆଭା)— Tāmrābha ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Copper-coloured.

ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ— Red sandal wood.

ତାମ୍ରାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—କଂସା; କାଂସ୍ୟ— Tāmrārdha Bell metal.

ତାମ୍ରାଶ୍ମ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତାମ୍ର+ଅଶ୍ମନ୍=ପ୍ରସ୍ତର)—ପଦ୍ମରାଗମଣି— Tāmrāsma Spinel ruby (gem).

ତାମ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତାମ୍ର+ଇକ)— Tāmrika ୧ । ତାମ୍ରନିର୍ମିତ—1. Made of copper.

୨ । ତାମ୍ରମିଶ୍ରିତ—2. Mixed with copper.

୩ । ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ —3. Copper-coloured.

ସଂ. ବି—ତାମ୍ରକାର—Brazier; copper smith (Apte).

ତାମ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— Tāmrikā ୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରମୟ ତାମ୍ରପାତ୍ର; ଯାହା ଜଳରେ ଭସାଇଲେ ଛିଦ୍ରଦ୍ୱାରା ଜଳ କ୍ରମଶଃ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଉଠି ସମୟ ନିରୂପଣ କରେ; ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଘଟିକା ଯନ୍ତ୍ର— 1. A copper-pot having a small hole at the bottom used in measuring time by placing it in a water-vessel.

୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ତାମ୍ରମୁଦ୍ରା (ଯାହା କି ଏକ ପଣ କଉଡ଼ି ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଥିଲା)—2. An old Indian copper coin which equaled in value to 80 cowries.

୩ । ଗୁଞ୍ଜା; କାଇଞ୍ଚ—3. The red seeds produced from a creeper Abrus Precotorius.

୪ । ପଟହ; ଢକ୍କା; ଢୋଲ—4. Drum.

୧		ଙ	ର୍,ର୍ହ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଝ	ଞ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ତାମ୍ରିମା—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ. ୧ମା· ୧ବ)—
Tāmrimā ତାମ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ; ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—
Redness; the colour of copper (Apte).

ତାମ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତାମ୍ରିକା (ଦେଖ)
Tāmrī Tāmrikā (See)

ତାମ୍ରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ତମ୍ବା ଭସ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāmreśwara Copper oxide.

ତାମ୍ରୋଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତାମ୍ର+ଓଷ୍ଠ) – ରକ୍ତାଭ ଓଷ୍ଠ—
Tāmroshtha Red or cherry lip (Apte).
(ତାମ୍ରୌଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାୟ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପାଳନ କରିବା—
Tāya (root) 1. To bring up; to maintain.
୨ । ବିସ୍ତାର କରିବା—2. To spread (Apte).
୩ । ରକ୍ଷା କରିବା—
3. To protect; to preserve (Apte).

ତାୟଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି—ତାଦାତ୍ (ଦେଖ)
Tāyadāt(d) Tādāt (See)

ତାୟଫା—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଫା (ଦେଖ)
Tāyaphā Tāiphā (See)

ତାୟାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୃଦଙ୍ଗ ଓ ପଖୋଜର ଡାହାଣ
Tāyāṅ ପାଖର ମୁହଁ ଚମ ଓ ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନି; ଗୁୟାଁ—
(ଧେୟାଁ—ବିପରୀତ) The right hand side of a two-faced drum and the sound produced from it.

ତାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଶଗଡ଼ ଚକର ଗୋଲ ଅଡ଼େ
Tār ବୁଲିଥିବା ଲୌହ ବଳୟ; ହାଲ—
1. Iron rim of a cart-wheel.
আলকাতরা ବୈଦେ. ବି· (ଇଂ. ଟାର୍; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ଅଲକାତର୍;
ਟਾਲ ତୁଲ. ସଂ. ଅଗ୍ନି=ସାଲନର୍ଯ୍ୟାସ)—
୨ । ରାଳ; ଅଲକାତରା—2. Tar; coal-tar.

ତାର—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଅ)—
Tāra ୧ । (+ଭାବ. ଅ) ଉତୁରିବା; ଉତ୍ତରଣ—
1. Crossing; landing (from a boat).
୨ । (+କରଣ. ଅ) ତନ୍ତୁ; ଧାତୁନିର୍ମିତ ସରୁ ସୂତ୍ର; ଧାତୁତନ୍ତୁ—
1. Wire; metal wire.

[ଦ୍ର—କେବଳ ସୀସା ଓ ରଙ୍ଗା (ଟିଣ) ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଧାତୁରେ ତାର ତିଆରି କରାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ଧାତୁକୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ତାଳ ଲମ୍ବ କାଡ଼ି କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ କାଡ଼ିର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ପିଟି ମୁନିଆ କରାଯାଏ । କାଡ଼ିର ସେହି ମୁନିଆ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲୁହାରେ ତିଆରି ବଡ଼ ଓ ସାନ ବହୁଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଜନ୍ତା ନାମକ ଯନ୍ତ୍ରର ଗୋଟିଏ କଣାରେ ଗଳାଇ ଦେଇ ଜନ୍ତାର ଆର ପିଠି ଅଡ଼େ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିବା କାଡ଼ିର ମୁନକୁ ସଣ୍ଡୁଆସି ଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଟାଣିଲେ ଜନ୍ତାର ଉକ୍ତ ଛିଦ୍ରର ଆୟତନ ଅନୁସାରେ ତାର ବାହାରେ । ସେହି ତାରକୁ ଆହୁରି ସରୁ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମୋଟା ତାରର ଅଗକୁ ବାଡ଼େଇ ଆହୁରି ସରୁ କରି ଜନ୍ତାରେ ଥିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସାନ ଛିଦ୍ରରେ ଗଳାଇ ସଣ୍ଡୁଆସିଦ୍ୱାରା ଜନ୍ତାର ଆର ପାଖରୁ ଟାଣିଲେ ସରୁ ତାର ହୁଏ । ଏହିପରି ଜନ୍ତାର କ୍ରମସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ତିଆରି ହୁଏ । ଜନ୍ତାର ଛିଦ୍ରରେ ତାରକୁ ପୂରାଇ ସଣ୍ଡୁଆସିରେ ଝିଙ୍କିଲେ ତାର କରାଯାଉଥିବା କାଡ଼ି ତାତି ଯାଏ ଓ ତାତି ଯିବାରୁ ତାହା ନମନୀୟ ହୁଏ ।]

୩ । ବୀଣାଦି ଯନ୍ତ୍ରର ତନ୍ତୁ—3. String of a musical instrument.
୪ । (କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ରୌପ୍ୟ; ରୂପା—4. Silver.
୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପ୍ରଣବ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଏକାକ୍ଷର ବୀଜ ମନ୍ତ୍ର—
5. The sacred syllable 'Om' or other monosyllabic mystic incantation.
୬ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର—6. High tone; shrill sound.
୭ । ପ୍ରଣବ; ଓଁକାର—7. The mystic sound 'Om'
୮ । ମୁକ୍ତାର ବିଶୁଦ୍ଧି, ଲାବଣ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—
8. Excellence of a pearl.
୯ । ମୁକ୍ତା—9. Pearl.
୧୦ । ହାରର ମଧ୍ୟମଣି—10. The central gem of a necklace.
୧୧ । ନକ୍ଷତ୍ର—11. Star.
ମୋ ପାଇଁ ଗଲ୍ପ ଥାଇଁ ତାର ଅମ୍ବରେ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୧୨ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହାୟକ ବାନରସେନାପତି-ବିଶେଷ—12. Name of a commander of the monkey army mentioned in the Rāmāyaṇa.
[ଦ୍ର—ଏ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅଂଶରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ବାଲିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ତାରାଙ୍କର ପିତା ଥିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୧୩ । ହରିବଂଶ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦାନବବିଶେଷ—13. A demon mentioned in the Haribaṁśa.
୧୪ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା—14. The pupil of the eye.
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମନ୍ତ ତାର ନୟନେ ଥିବ ।
ସମୀପ ଦୀପ ଯେବେ ନ ଦିଶିବ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।
୧୫ । (ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ଏକପ୍ରକାର ଗୌଣସିଦ୍ଧି; ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ବିଧିପୂର୍ବକ ବେଦାଧ୍ୟୟନଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ସିଦ୍ଧି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. (Saṁkhya philosophy) Success acheived by a disciple on being initiated to the scriptures by the preceptor.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୃଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧୬ । ସଙ୍ଗୀତର ଉଚ୍ଚସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ସପ୍ତକବିଶେଷ; ଟେଁ ଟେଁୟା ସ୍ୱର—16. High or shrill octave in music.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ୱର କଣ୍ଠରୁ ଉଠି କପାଳର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧୭ । ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. God Śiba.

୧୮ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Bishṇu.

୧୯ । ଅଠର ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 19. A Sanskrit metre of 18 syllables.

୨୦ । ଆସ୍ୱାଦ (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)— 20. Savour; taste; relish.

୨୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ତାରକାସୁରପିତା (ଶିବପୁରାଣ) 20. Name of the father of the Demon Tārakā.

୨୨ । ଅଖଣ୍ଡ କ୍ରମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 22. Regular seeqence.

୨୩ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ; ତାରକ ୨ (ଦେଖ) 23. Tāraka 2 (See)

ତାର
ଥାଟ ଦେ. ବି.—୧ । ବଣାଇ ରାଜ୍ୟରେ କଥିତ ସାନ୍ତାଳି ଭାଷା— 1. A name for the Sāntāḻi language used in the Bonāi state of Orissa.

୨ । ଚିନି ଆଦିର ସିରାର ପାଗ ବା ଅବସ୍ଥା—2. A certain syrupy condition of boiled sugar.

(ଯଥା— ଦୋତାର, ତିନିତାର ଚିନିପାଗ ।)

[ଦ୍ର—ଚିନି, ଗୁଡ଼ ବା କନ୍ଦକୁ ପାଣି ଦେଇ ନିଆଁ ଉପରେ ପାକ କଲେ ତାହା 'ସିରା' ବା 'ରସ'ରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହି ସିରାରେ ରସଗୋଲା, ଜିଲିବି, ଟଙ୍କାବୁନ୍ଦିଆ, ଗୋଲାପଜାମୁ ଆଦି ପକାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସିରା ପଶିଯାଏ । ଚିନି ଆଦିକୁ ପାଗ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ସିରାରେ ପରିଣତ କରି ତାହା ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେଥିରେ ଲିଆ ପକାଇ ଘାଣ୍ଟିଲେ ତାହା ଉଖୁଡ଼ା ହୁଏ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପାଇଁ ସିରା ପତଳା ବା ଘନ ହେବା ଦରକାର । ସିରା ଚୂଲି ଉପରେ ବସିଥିବାବେଳେ ତହିଁରେ ଚଟୁ ପକାଇ ଚଟୁକୁ ଟେକିଲେ ଚଟୁର ଅଗରୁ ସିରାର ଧାର ବୋହି ପଡ଼େ । ସିରା ପତଳା ଥିଲେ ଏହି ଧାର ତିନି ବା ଦୁଇଟି ଦେଖାଯାଏ ଓ ଘନ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଧାର ଚଟୁ ଅଗରୁ ଖସେ । ଏହି ଧାରକୁ ତାର ବୋଲି ଯାଏ । ଚଟୁ ଅଗରୁ ସିରାର ଯେତେଟି ଧାର ଖସିବାର ଦେଖାଯାଏ ସେ ସିରାକୁ ସେତେ ତାର ବା ସେତେ ତାରକିଆ ସିରା ବୋଲିଯାଏ । ସିରା ପତଳା ହୋଇଥିଲେ ତାକୁ ଅଧିକ ସମୟ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ଦେଲେ ସେଥିରୁ ପାଣି ମରିଯାଇ ତାହା ଘନ ହୋଇ ଯାଏ ।]

୪ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ ବହନକାରୀ ତାର— 4. Telegraphic or electric wire.

[ଦ୍ର—ଧାତୁର ତାର ତଡ଼ିତ୍ ବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ପରିଚାଳକ ଥିବାରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିକୁ ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେବାକୁ ହେଲେ ଧାତୁର ତାରଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରବାହିତ କରାଯାଏ । ସବୁ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ତମ୍ବାର ତାରହିଁ ବେଶି ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହକ ଥିବାରୁ ତମ୍ବା ତାର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତଡ଼ିତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରି ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଯେତେଦୂର ତମ୍ବାତାର ଲଗାଯାଏ ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହ ସେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ବିଜୁଳିବତି, ବିଜୁଳିପଙ୍ଖା, ବିଜୁଳିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ କଳମାନ ଚଳାଯାଏ ।]

୫ । ଟେଲିଗ୍ରାମ୍; ତାଡ଼ିତ୍ ବାର୍ତ୍ତା; ତାର ଖବର— 5. Telegram; telegraphic message.

[ଦ୍ର—ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ତଡ଼ିତ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରେରଣ କରିବାପାଇଁ ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତି ଓ ଚୁମ୍ବକ ଶକ୍ତିକୁ କାମରେ ଲଗାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କରି ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହ ଯୋଡ଼ି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହର ଦୁଇଟି ମୁଣ୍ଡ ଅଛି । ସେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ତାରକୁ ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭରେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ତାରକୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ଉକ୍ତ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ସେ ତାର ଲାଗିଲେ ସେଠାରେ ସେ ତାରର ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ନେଇ ଭୂଗର୍ଭରେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ । ଭୂଗର୍ଭର ତଡ଼ିତ୍‌ପ୍ରବାହକ ଗୁଣ ଥିବାରୁ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଦୁଇ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ଧାରା ଅଖଣ୍ଡିତ ରହେ । ଅତଏବ ଦୁଇସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ଏବଂ ତଳେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ଓ ଭୂଗର୍ଭ ବାଟେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତ ବା ଘେର (Circuit) ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଓ ଏହି ବୃତ୍ତ ବାଟେ ବିଦ୍ୟୁତ୍-ପ୍ରବାହ ଅଖଣ୍ଡିତରୂପେ ବହେ । ଚୁମ୍ବକ (Magnet)ର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଅଛି ଯେ, ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହର ଘେର ମଧ୍ୟରେ ଚୁମ୍ବକକୁ ହଲାଇଲେ ଏହି ପ୍ରବାହରେ ଚଳୁଥିବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ଓ ପ୍ରବାହର ଦିଗ ମଧ୍ୟ ବଦଳେ । ପ୍ରବାହର ଦିଗ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲୁହାର ଛୁଞ୍ଚ କଳଦ୍ୱାରା ଲଗାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଘେର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତାରକୁ କାଟିଦେଲେ ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । କଟା ହୋଇଥିବା ତାରକୁ ପୁଣି ଯୋଡ଼ିଦେଲେ ପୁଣି ପ୍ରବାହ ଚାଲେ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେବେ କଟା ହୋଇଥିବା ତାରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରି ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ-ଦିଏ ତେବେ ପ୍ରବାହ ଚାଲେ ଓ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଲେ ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରବାହ ଚାଲିଲେ ଉକ୍ତ ଘେର ପାଖେ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ତାର ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୁଏ । ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇ-

୧	ଇ	ଜ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ	ଇଅ	●	ଂ

ଗଲେ ଚୁମ୍ବକ ତାରକୁ ଛାଡ଼ିଯାଏ । ମନେକର ଏହି ସେବରେ କଟକଠାରେ ଜଣେ ଲୋକ ତାରକୁ ହାତ ଦେଇ କଟା ହୋଇଥିବା ତାରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ ଦେଲା; ତାହାହେଲେ କଲିକତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାରଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ସେଉ ପାଖରେ ରଖାଯାଇ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ଖଣ୍ଡ ସେ ସେଉ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହେଲା; କଟକରେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡର ତାରକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା କରି ଦେଲେ କଲିକତାରେ ସେଉ ପାଖେ ରଖାଯାଇ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ଖଣ୍ଡ ସେଉରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବ । କଟକବାଲା ଯେତେ ଥର ଏ ଦୁଇ ତାରର ମୁଣ୍ଡକୁ ଲଗାଉଥିବ ଓ ଛଡ଼ାଉଥିବ, କଲିକତାବାଲା ଦେଖୁଥିବ ଯେ ଚୁମ୍ବକ ଏ ସେଉକୁ ସେତେଥର ଛୁଇଁ ଦଉଥିବ ଓ ଛାଡ଼ିଯାଉ ଥିବ । ଚୁମ୍ବକ ସେଉକୁ ଛୁଇଁଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ବାର ତାରଖବର ଜଣା ଜଣା କରାଯାଏ । ପ୍ରବାହର ହଗ ପରବର୍ତ୍ତନ ବେଳେ ମଧ ଏକପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଏହି ସବୁ ଆବାଜକୁ ଲକ୍ଷ କର ଓ ପ୍ରବାହର ହଗ ପରବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନାକାରୀ ଛୁଞ୍ଚକୁ ଲକ୍ଷ କର କଟକବାଲା ତାରର ଦୁଇମୁଣ୍ଡକୁ କେତେଥର ଲଗାଇଲା ଓ ଛଡ଼ାଇଲା ତାହା କଲିକତାବାଲା ସେହିଠାରେ ବସି ଠଉରେଇ ନଏ । ଛୁଞ୍ଚ ଡାହାଣ ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଲେ ତାକୁ ବିନ୍ଦୁ (Dot) ଓ ବାଆଁ ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଲେ ତାକୁ ରେଖା (Dash) କହନ୍ତି । ତାରଖବର ଦେବାବାଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସଙ୍କେତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ଯେ ଛୁଞ୍ଚ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ 'ଏ' ଇଂରାଜି ଅକ୍ଷର, ଗୋଟିଏ ରେଖା ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ ଇଂରାଜି 'ଟି' ଅକ୍ଷର ଏକସଙ୍ଗେ ଦୁଇଟି ବିନ୍ଦୁ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ 'ସି' ଅକ୍ଷର ଦଓଟି ରେଖା ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ (ଢ଼) ଅକ୍ଷର ଇତ୍ୟାଦି । କଟକବାଲା ଉପରୋକ୍ତ ସଙ୍କେତ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର ପାଇଁ କଟକରେ ତାରର ଦୁଇମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବ ବା ଅଲଗା କରିବ, କଲିକତାବାଲା ସେହି ଅକ୍ଷରର ସଙ୍କେତ ସେଠାରେ ଦେଖି ପାଇବ । ଏହିପର କଟକବାଲା ଉପରୋକ୍ତ ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଯେଉଁଗୋଟି ଅକ୍ଷର କଟକରେ ଟିପି ଦବ, କଲିକତାବାଲା ସେଉଗୋଟି ଅକ୍ଷରର ସଙ୍କେତ ସେ ଛୁଞ୍ଚର ଗତିରୁ ବାରି ନେଇ ସେ ଅକ୍ଷରତକ ଯୋଡ଼ି ବାକ୍ୟମାନ କର ଉକ୍ତ ବାକ୍ୟରୁ ପ୍ରେରକ ବାର୍ତ୍ତାର ଭାବ ବୁଝି ପାରେ ଏହି ଭାବରେ ଟେଲିଗ୍ରାଫଦ୍ୱାରା ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ଯାଏ ।]

୬ । ଟେଲିଗ୍ରାଫଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ ରୀତି; ତାରଡାକ—
6. Telegraph; the system of sending message by wire,

୭ । ଟେଲିଫୋନ୍—7. Telephone.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ତାରୁ (ଦେଖ)—Tār (See)

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଉତ୍ତମ—1. Good.

୨ । ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଥିବା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଭାସ୍ୱର; ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—
2. Bright; sparkling.

ମୋର ହୃଦୟତାର ହାର ହୁଅ ଅରେ ସୁଗୁଣବତୀ । ବଦସୁନ୍ଦର ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଉଚ୍ଚ (ସ୍ୱର)—3. High (tone)

୪ । ନିର୍ମଳ; ସ୍ୱଚ୍ଛ; ପରିଷ୍କୃତ—4. Clear.

୫ । ସ୍ଥୂଳ—5. Thick.

୬ । କେଁ କେଁସ୍ୱ (ସ୍ୱର)—
6. Sharp and shrill (tone).

୭ । ବିସ୍ତୃତ—7. Extended; spreading.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାର ସ୍ୱର=ଉଚ୍ଚସ୍ୱର; କ୍ରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଚସ୍ୱରର ଲକ୍ଷଣାରୁ) କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—8. Angry; wrathful.

ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ତଦ୍ ଶବ୍ଦ ୬ଷ୍ଠୀ ଅନାଦରାର୍ଥ)—ତାହାର—
তার, ওর His; her; its.

ଉତ୍କଳ ମୋ ପାଇଁ ଗଲା ଆଉ ତାର ଅମ୍ବର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

(ତାଙ୍କର, ତାହାଙ୍କର—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାର ଅ(ଆ)ଫିସ —ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର+ଇଂ ଅଫିସ୍)—ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍
Tāra a(ā)phis ଅଫିସ୍; ଯେଉଁ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ (ଇରା ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାରଦ୍ୱାରା ଦୂର ଦୂର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ
তার আফিস ସମାଚାରର ଗ୍ରହଣ ଓ ପ୍ରେରଣ କରାଯାଏ—
तारघर Telegraph office.

ତାରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ତାର ଧାତୁ=ପାର କରିବା
Tāraka +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । କର୍ଣ୍ଣଧାର—
(ତାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A pilot; helmsman.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—
2. A class of the 9 astrological conjunctions.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତାରକ ବା ତାର ୯ ଗୋଟି; ଯଥା—ଜନ୍ମ, ସମ୍ପତ୍ତ, ବିପତ୍, କ୍ଷେମ, ପ୍ରତ୍ୟର, ସାଧକ, ନିଧନ ବା (ବଧ) ମିତ୍ର, ପରମ ମିତ୍ର । ଏହି ୯ ଗୋଟି ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଜନ୍ମ, ବିପତ୍, ପ୍ରତ୍ୟର ଓ ନିଧନ ବା ବଧ ଏହି ୪ଟି ତାର ଅଶୁଭ । ଏହା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶୁଭ । ଶୁଭ ତାରକରେ ସମସ୍ତ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ବିବାହ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଭୈଷଜ୍ୟ ଯାତ୍ରା ଏବଂ କ୍ଷୌରକର୍ମ ଛଡ଼ା ଜନ୍ମତାରକରେ ସକଳ ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେ । ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ୫ମ, ୧୪ଶ ଓ ୨୩ଶ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ୧ମ, ୨ୟ ଓ ୩ୟ ପ୍ରତ୍ୟର ତାରକ କହନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ପ୍ରତ୍ୟରରେ ଯାତ୍ରାଦ ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ, ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଶୁଭ, ମାତ୍ର ତୃତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟରରେ ବିନାଶ ଓ ଅଶୁଭ ଘଟେ ।]

୩ । ଭେଲା—3. A raft.

୪ । ତାରକା; ନକ୍ଷତ୍ର—4. Star.

୫ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା—
5. The pupil of the eye.

୬ । ତାରକାସୁର (ଦେଖ)
6. Tārakāsura (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଵୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏହି ନାମର ଦୁଇ ଅସୁର ଥିଲେ ।]

୭ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ —
7. Name of a Sanskrit metre.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୪ ସଗଣ ଓ ୧ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୮ । ବାନରବିଶେଷ—8. Name of a monkey.

୯ । ମୁକ୍ତା—2. Pearl.

୧୦ । ଅକ୍ଷି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. The eye.

[୧୧ । ରାମ ତାରକ ନାମକ ଷଡ଼କ୍ଷର ମନ୍ତ୍ର ରାଂ ରାମାୟ ନମଃ ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତରରେ ଓଁ ରାମାୟ ନମଃ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]—
11. A formula of 6 letters recited by the devotees of Rāmachandra.

ତଥ୍ୟଂସି ଦେଖ ତପୁର ମାଡଳ ଅବତ୍ୟ ଗିର
ସ୍ୱନାମ ତାରକ ସାର ଉଚ୍ଚ କରେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୨ । ଭଲ୍ଲାତକ; ଭଲିଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. The marking nut.

୧୩ । ଯେ ଲୋକଙ୍କୁ ନଦୀ ଆଦ ପାରକରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
13. Ferryman.

୧୪ । ଭବ ସାଗରରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ପରିତ୍ରାତାବ୍ୟକ୍ତି—
14. Redeemer; Saviour.

ସଂ. ବଣ—୧ । ରକ୍ଷାକାରୀ; ରକ୍ଷକ—1. Protecting; saving.

ତାରକ ସେ ମୁହିଁ ଉଦ୍ୟ ତାର—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ପରିତ୍ରାଣକାରୀ—2. Redeeming.

ତମ୍ଭର ବଳ କହ ତାରକ ଅନ ନାହିଁ
ତାରକର ବସ୍ତୁକ । ରଚନେ ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଯେ ପାରି କରାଏ—3. One who carries or ferries across.

ତାରକଜିତ୍—ସଂ. ବି (ତାରକ+ଜି ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Tārakajit Kārttikeya.

ତାରକ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ଯେଉଁଠାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କଲେ ପିତୃ-
Tāraka tīrtha ଲୋକେ ତ୍ରାଣ ପାଆନ୍ତି) ଗୟାତୀର୍ଥ—The sacred place of the Hindus Gya.

ତାରକ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତାରକ+ବ୍ରହ୍ମନ୍, କର୍ମଧା)—
Tāraka brahma ୧ । ରାମତାରକ ମନ୍ତ୍ର (ଓଁ ରାମାୟ ନମଃ)—
1. The mystic formula for worshipping Rāma.

୨ । ଶିବତାରକ ମନ୍ତ୍ର (ଓଁ ନମଃ ଶିବାୟ)—2. The mystic incantation for worshipping Siba.

ତାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ
Tāra karibā କରିବା—1. To wire; to send a telegraphic message.
তার করা

तार करना ୨ । ଜନ୍ତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଧାତୁର କାଢ଼ି ତାର ଓଟାରିବା—
তার টানা 2 To draw out wires from a metal rod.
तारखींचना

ତାରକସ୍—ଦେ. ବି (ଫ. ତାର+ଫା. କଶ୍=ଓଟାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tārakas ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ତ୍ରା ସାହାଯ୍ୟରେ ଧାତୁର କାଢ଼ି
তারকষ ତାର ତିଆର କରେ—1. One who manufactures wire from metal rods.
तारकश

୨ । ଯେଉଁ କାରିଗର ତାରକସି କାମରେ ଅଳଙ୍କାର ଆଦ କରେ—2. A person who manufactures wire-work; a wire-worker.

ତାରକସି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କାରିଗର ଧାତୁରୁ ତାର ତିଆର
Tārakasi କରେ—1. A wire-drawyer.
তারকষি ୨ । ତାରକସିକାମ କରିବା କାରିଗର—
तारकशी 2. A worker in filigree.

୩ । ତାରକସି କାମ (ଦେଖ)—
3. Tārakasi kāma (See)

ତାରକସି କାମ—ଦେ. ବି—(ଫ. ତାର+ଫା. କଶ୍=ଟାଣିବା +ସଂ.
Tārakasi kāma କର୍ମ)—ସୁନାରୁପାର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ଦ୍ୱାରା
তারকষি কাজ କରାଯିବା କାରିଗରୀ— Filigree work.
तारकशी

ତାରକହା—ସଂ. ବି (ତାରକ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. କ୍ୱିପ୍)—
Tārakahā କାର୍ତ୍ତିକେୟ—Kārttikeya.
(ତାରକାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ନକ୍ଷତ୍ର—
Tārakā 1. Star.

୨ । ଲାଞ୍ଜ ତାରା—2. Comet.

୩ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା; କନୀନିକା—
3. The pupil of the eye.

୪ । ତାଡ଼କାନାମ୍ନୀ ରାକ୍ଷସୀ—
4. The demoness Tārdakā

୫ । ମୁକ୍ତା—5. Pearl.

ତରଳ ତାରକା ହାରମୟୀ ନାକ ନାଗସ ହୀରା,
ସନକକ ତାର ହେଲେ ହେବେ ଉଗୀ ସ୍ୱର୍ଗ ଚନ୍ଦ୍ରବା । ସ୍ୱଧାକାଧ. ଭଞ୍ଜ ।

୬ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Indrabāruni (See)

୭ । ବାନରରାଜ ବାଳିର ସ୍ତ୍ରୀ; ତାରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Wife of the monkey-king Bāli.

୮ । ନାରାଚ ନାମକ ଛନ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Name of a vedic metre.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଧୁନାତନ ବ୍ୟବହାର) ପୁସ୍ତକର ଅଂଶ ବିଶେଷ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷିତ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତହିଁରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ନକ୍ଷତ୍ର ଚିହ୍ନ—An asterisk.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈୟ	ଊଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	●	ନ୍ହ

[ଦ୍ର—ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଟ * ଏହୁପର ।]

ତାରକା ପତି—ସଂ. ବି (ତାରକା+ପତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārakā pati — The moon.

ତାରକାମୟ—ସଂ. ବିଣ (ତାରକା+ବହୁଲାର୍ଥେ ମୟ)—ତାରକାରେ
Tārakāmaya — ପୂର୍ଣ୍ଣ—Full of stars;starry.
(ତାରକାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ରୂପକ; ତାରକା+ ଅମୟ; ତାରକାସୁରର ବ୍ୟାଧିସ୍ୱରୂପ; ଏହାଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ତାରକାସୁରକୁ ବଧ କରିଥିବାରୁ)— ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Śiba.

ତାରକାରି—ସଂ ବି (ତାରକ+ଅରି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Tārakāri — Kārttikeya.

ତାରକାଶୋଭି—ଦେ° ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତାରକାଶୋଭନ୍ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
Tārakāśobhī — ତାରକାଶୋଭନୀ)—ସୁନ୍ଦର ନୟନବିଶିଷ୍ଟା—
(a woman) Having charming eyes.

ତାରକାଶୋଭିଠାରୁ ହୋଇ ମେଲଣି ଗଲେ ମାଳବ ଦେଶରେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରକାସୁର—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁର-
Tārakāsura ବିଶେଷ—1. Name of a demon killed by Kārttikeya.
୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁରବିଶେଷ—
2. Name of demon killed by Bishṇu.

[ଦ୍ର—୧ । ଶିବପୁରାଣ ମତରେ ତାରକାସୁର ତାର ନାମକ ଅସୁରର ପୁତ୍ର ଥିଲା । ସେ ଏକ ହଜାର ବର୍ଷ ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲା ଯେ ତାଠାରୁ ସଂସାରରେ ଆଉ କେହି ବେଶି ବଳୁଆ ହେବେ ନାହିଁ ଓ ଶିବଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଛଡ଼ା ତାହାକୁ ଆଉ କେହି ବଧ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଅତି ଉପଦ୍ରବ କରିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ପରାମର୍ଶ କରି କାମଦେବଙ୍କୁ ପଠାଇ ହିମାଳୟରେ ତପସ୍ୟାରତ ମହାଦେବଙ୍କୁ ପାର୍ବତୀଙ୍କଠାରେ ଆସକ୍ତ କରାଇଲେ । ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ମହାଦେବ ବିବାହ କଲେ । କିନ୍ତୁ ପାର୍ବତୀ ମହାଦେବଙ୍କ ତେଜଃ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥା ହେବାରୁ ଦେବତାମାନେ ବିଚାର କରି କପୋତବେଶଧାରୀ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ଓ ଅଗ୍ନି ମହାଦେବଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କଲେ; ସେହି ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ଦେବତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେବସୈନ୍ୟର ସେନାପତି କଲେ । ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ପରେ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଶରରେ ତାରକାସୁର ନିହତ ହେଲା—(ହି. ଶବ୍ଦ-ସାଗର) । ମତାନ୍ତରରେ ସେ ବଜ୍ରାଙ୍ଗ ଅସୁର ଓ ବୀରାଙ୍ଗୀ ଅସୁରୀର ପୁତ୍ର ଥିଲା ଏବଂ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଜନ୍ମ ହେବାର ସପ୍ତମଦିନ ତାକୁ ବଧ କଲେ—(ଆପ୍ତେ) । ୨ । ଗରୁଡ଼ପୁରାଣ ମତରେ ତାରକାସୁର ନାମରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଅସୁର ଥିଲା । ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବହୁତ ଉପଦ୍ରୁତ କରିବାରୁ ବିଷ୍ଣୁ ନପୁଂସକ ରୂପ ଧାରଣକରି ଏହାକୁ ବଧ କଲେ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।)

ତାରକିତ—ସଂ. ବିଣ (ତାରକା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ, ଇତ)—ନକ୍ଷତ୍ରରଞ୍ଜିତ.
Tārakita — Starry; beptangled or adorned with stars.

ତାରକିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରକ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ରାତ୍ରି—
Tārakinī — Night.
(ତାରକଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାରକୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପ—
Feminine form of Tārakī

ତାରକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତାରକା+ଇନ୍ ୧ମ. ୧ବ.)—ତାରକାଯୁକ୍ତ—
Tārakī — Starry.
(ତାରକିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ତାରକେଶ୍ୱର—୧ ସଂ, ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārakeśwara — Śiba.
୨ । କଲିକତାର ୩୬ ମାଇଲ ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବବିଗ୍ରହ ଓ ତାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏକ ଗ୍ରାମର ନାମ—2. Name of a famous shrine of Śiba and a village named after Him.

[ଦ୍ର—ଏ ଶିବ ମନ୍ଦିର ଜଣେ ମହନ୍ତଙ୍କ ମାରଫତ୍‌ଦାରରେ ପରିଚାଳିତ । ଏଠାକୁ ଅନେକ ସହସ୍ର ଯାତ୍ରୀ ଆସନ୍ତି ଓ ଏ ଦେବ ପୂଜା ପାଇଁ ଅନେକ ସମ୍ପତ୍ତି ଖଞ୍ଜା ଅଛି । ହାବଡ଼ା ଠାରୁ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆନ୍ ରେଲର ଗୋଟିଏ ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଲାଇନ୍ ଏଠାକୁ ଯାଇଛି ଓ ପ୍ରତିଦିନ ହାବଡ଼ାଠାରୁ ଏଠାକୁ ଓ ଏଠାରୁ ହାବଡ଼ାକୁ ୬।୭ ଥର ଗାଡ଼ି ଯିବା ଆସିବା କରେ ।]

୩ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗନାଶକ ବଟିକାବିଶେଷ—
3. A kind of pill prepared as an antidote against diabetes.

[ଦ୍ର—ପାରା, ଗନ୍ଧକ, ଲୁହା, ବଙ୍ଗ, ଅଭ୍ର, ଦୁରାଲଭା, ଜବକ୍ଷାର ଗୋଖରୁବୀଜ, ହରଡ଼ା ସମାନ ଭାଗରେ ନେଇ ଏମାନ ଘଷି ପାଣି-କଖାରୁକୁ କୋରି ତହିଁର ରସ, ପଞ୍ଚମୂଳ ସିଝା ପାଣି ଓ ଗୋଖରୁ ରସରେ ଏହାକୁ ଭାବନା ଦେଇ ଦୁଇ ରତି ଲେଖାଏଁ ଓଜନରେ ବଟିକା କରାଯାଏ, ଏହାକୁ ମହୁ ସଙ୍ଗେ ସେବନ କରାଯାଏ—ହି . ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାରକ୍ଷ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ)—ଗରୁଡ଼—
Tāraksha — Garurḍa (the king of birds).
তার্ক্ষ
तार्क्ष

ବିଗିର ବର କହି ତାରକ ଅନ ନାହିଁ ତାରକ୍ଷର ବସ୍ତୁନ ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ତାର ଖବର—ଦେ. ବି—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ
Tāra khabara — ପ୍ରେରିତ ବାର୍ତ୍ତା ବା ସମ୍ବାଦ—
Telegraphic message.
তারখবর
तारखबर

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ତାରଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ବୈଦ୍ୟୁତିକ ସମ୍ବାଦ ବାହକ ତାର ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଟଙ୍ଗା ଯାଇଥାଏ—
Tārakhunṭa(ṇṭi) Telegraph-post.
তারখুঁটি
तारखुँटी
ତାରଖମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାର ଗ୍ରାମ—ସଂ. ବି. (ସଙ୍ଗୀତ)—୧ । ଗାଲ୍ ସ୍ୱର; ଖିର୍‌ଖିଷ୍ଟ, ବା କେଁ କେଁସୁଁ । ସ୍ୱର—1. Sharp or shrill note.
Tāra grama
କଣ୍ଠକୁ ତାର ଗ୍ରାମରେ ଯନ୍ତି
ଗାରେ ଗଗନେ ଗମନ କରନ୍ତି । ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ବେହେଲା, ହାର୍ମୋନିଅମ୍ ଆଦିର ତୃତୀୟ ସପ୍ତକ—
2. The shrill octave in music.

ତାର ଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାରା + ଚନ୍ଦ୍ର + ଶୁଦ୍ଧି)
Tāra chandra śuddhi ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ଗଣନାମତେ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଶୁଭ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାରକ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—
Auspicious astrological combination of stars and the moon on any fixed day.

ତାର ଛିଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଧାରାବାହିକଭାବରେ ବିଘ୍ନ ଘଟିବା; କ୍ରମଭଙ୍ଗ ହେବା—Interruption in the continuity of a series.
Tāra chhiṛibā
ধারা তুটে যাওআ
तार टूटना

ତାର ଡାକ—ଦେ. ବି—ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ—
Tāra ḍāka Sending message by telegraph.
তার ডাক तार डाक

ତାରଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ତାରି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Tāraṇa ୧ । ତ୍ରାଣକାରୀ; ଉଦ୍ଧାରକାରୀ—
(ତାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Delivering; redeeming.
୨ । ରକ୍ଷାକାରୀ—2. Saving.
ବି. (+ଭାବ ଅନ)—୧ । ବିପଦାଦିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—
1. Deliverance; saving a person.
୨ । ଅନ୍ୟକୁ ପାର କରିବା—
2. Taking across; ferrying across.
୩ । ମୁକ୍ତି—3. Salvation.
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଉଦ୍ଧାରକ ବ୍ୟକ୍ତି; ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Deliverer; redeemer.
୫ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା—5. Saviour.
୬ । ବିଷ୍ଣୁ—6. Bishṇu.
୭ । (+କରଣ ଅନ) ଭେଳା—7. Raft.

ତାରଣ ମାରଣ—ସଂ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ଶବ୍ଦ) (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—
Tāraṇa māraṇa ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଓ ମାରି ପକାଇବା—
Saving and killing.

ତାରଣି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ ତାରି ଧାତୁ + କରଣ ଅନି)—
Tāraṇi ନୌକା; ଡଙ୍ଗା—Boat.

ତାର ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତାର + ତଣ୍ଡୁଳ)—ଧଳାଜୁଆରି ଶସ୍ୟ—
Tāra taṇḍuḷa A species of white maize.

ତାରତମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାରତମ୍ୟ)—ପ୍ରଭେଦ—
Tāratama Difference; distinction.
କନକ ତମାଳ ତମ । କାଳେ କୋହେ ତାର ତମ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାରତମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାରତମ୍ୟ)—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରିବା—
Tāratama karibā
To treat differentially; to mete out defferential treatment.

ତାରତମେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ—ନ୍ୟୂନାଧିକ ହୋଇ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପେ; ପୃଥକ ରୂପେ—Differently.
Tāratame
ଯେଣୁ ଏ ପୁରୁଷଙ୍କ ଦେହେ
ସେ ହିର ତାରତମେ ରହେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତାରତମ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତର + ତମ = ତରତମ = ନ୍ୟୂନାଧିକ + ଭାବାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ନ୍ୟୂନାଧିକ୍ୟ; ଇତରବିଶେଷ—
Tāratamya
1. The state or condition of being more or less.
୨ । କ୍ରମୋଚ୍ଚ ବା କ୍ରମନିମ୍ନ କରିବା—
2. Gradation; proportion.
୩ । ପ୍ରଭେଦ—3. Difference; distinction.
୪ । ତୁଳନା—4. Comparision.
୫ । ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କେହି ବଡ଼ କେହି ସାନ ହେବା ଭାବ—5. Comparative greatness or smallness amongst two or more things.
ତାର ତୋର ସୁଲୋଚନା ତାରତମ୍ୟ ବିବେଚନା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋରାମ. ଚ. ଗୀତ ।

ତାରତମ୍ୟ ବୋଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାରତମ୍ୟ + ବୋଧ)—
Tāratamya bodha ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ବଡ଼ ଓ କିଏ ସାନ ଏହି ବିବେଚନା—
ତାରତମ୍ୟ ବିବେଚନା, ତାରତମ୍ୟ ବିଚାର }—ଅନ୍ୟରୂପ
Consideration of the comparative greatness or smallness amongst two or more things.

ତାରତର—ଦେ. ବି.—୧ । ଶୋଭା—
Tāratara 1. Beauty.
୨ । ଦୀପ୍ତି—2. Splender; lustre.
କହେ ମିତ୍ରଘ୍ନ ନାମ ଯେ ସାର,
ବିପ୍ର କରେ ମିତ୍ର ତାରତର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ବିଣ. (ସଂ. ତାର)—୧ । ଦେଦୀପ୍ୟମାନ; ସୁନ୍ଦର—
1. Dazzling; beautiful.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଲ୍ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ବସ୍ତ୍ର ତାରତର ସାର ନବୀନ,
ବଷମ ପ୍ରସ୍ଥରେ ବଢ଼ଗସ୍ଥାନ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅଧିକ—2. Much; excessive.
ଏହା ଶୁଣି କେ ସ୍ୱର୍ଗର ସ୍ୱରେ ମନେ ଅସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକ,
ବୋଲୁଲେ ଜ କଷ୍ଟ ତାରତର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ସଂ. ବଣ. (ତାର+ତର)—୧ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଚ୍ଚ (ସ୍ୱର)—
1. Louder

୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Brighter.

୩ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁନ୍ଦର—3. More beautiful.

ତାରତରେ—ଦେ. କ୍ରି.—ବହୁ ତାରାମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ—
Tāratare Owing to the presence of many stars.

ଅନନ୍ତ ଶୋଭା ଏ ପକ୍ଷ, ହେବ ତାରତରେ ତହିଁ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତାର ତହୁଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ତାହାଠାରୁ; ତାଠାରୁ—
Tāra tahun̐ 1. From that.
তাচে ପ୍ରକୃତ ତାର ତହୁଁ ଜାତ
उससे ତା ତହୁଁ ହୋଏ ମହାରବ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ

୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than that.

ତାରନ୍ତା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତାରା)—ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—
Tārantā Delivering.

ତାରପତି—ସଂ. କ. (ତାର+ପତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tāra pati The moon.
ତାର ପତି ଲାଗେ ମୁଁ ଯେ ତାର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରପରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗୁଣରେ ବା ରୂପରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ;
Tāra parā ଅତୁଳନୀୟ—1. Incomparable;
(ତାର୍ପରା, ତାପର—ଅନ୍ୟରୂପ) matchless.
ওরকমারি ୨ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
अनोखा (ଯଥା—ହାଇରେ ବଧାତା ! ତାର ପରା ଝିଅକୁ ଏ ଅଲକ୍ଷଣା ବର ଲେଖିଲୁ !)
ଦେ. ଅ.—ତାହାପରି; ତତ୍ସଦୃଶ—Like him, her or that.

ତାର ପଲିନ୍—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. ଟାର୍ପାଲିନ୍)—
Tārapalin କେରପାଲ; ବୋଲି କୋଲା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା (ଯହିଁରେ
তারপলীন্ ପାଣି ଗଲେ ନାହିଁ)—Tarpaulin.
तिरपाल

ତାରପେଣ୍(ନ୍)—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. ଟର୍ପେଣ୍ଟାଇନ୍)—
Tārapiṇ(n) ଦେବଦାରୁ ଜାତୀୟ ସର୍ଜ ବା ସରଳ ବୃକ୍ଷରୁ
ତାରପିଣି; ତାରପିନ; ତାରପିଣି; ତାରପିନ; ତାରପିନ୍; ତାରପିନ୍ ତେଲ } ଅନ୍ୟରୂପ ବାହାରିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତେଲ—The oil of turpentine.
তারপিন্ [ଦ୍ର—ଭୁଟାନ, କାଶ୍ମୀର ଓ ଅଫଗାନିସ୍ଥାନର ପାର୍ବତ୍ୟ
तारपीन, तार्पीन ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ (ସଂ. ନାମ ସରଳ; ହି. ଚୀଡ଼; ବ. ଚଡ଼ଗାଛ ସରଲ; ଇଂ Pine; ଲାଟିନ୍ Pinus Lengifolia) ର ଗଣ୍ଡିରେ ଭୂମି ଠାରୁ ୨ ହାତ ଛାଡ଼ି କଣା କଲେ ସେଥିରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଠାଳିଆ ରସ ବାହାରେ; ସେ ରସକୁ ଗନ୍ଧବିରୋଜା (ସର୍ଜରସ) କହନ୍ତି । ଗନ୍ଧବିରୋଜାକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇଲେ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ତାରପିନ୍ । ଏହା ମାଲିସ୍ କଲେ ଦେହର ଦରଜ କମିଯାଏ । ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ ଓ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍‌ରେ ଓ ରଙ୍ଗରେ ମିଶାଯାଏ ।

ତାର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. କ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାର ପୁଷ୍ପ)—କୁନ୍ଦ ଗଛ (ଦେଖ)—
Tāra pushpa (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Kunda (plant) (See).

ତାରବର—ସଂ. କ. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ତାର+ବର)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārabara The moon.
ବଦନେ ଘନ ସାର ସାର ଉଦ୍ଦୀପନ ତାର ତାର-
ବରମଣ୍ଡୀ ଦେଉ ବାର ବାର । ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାର ବାଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. କ.—ତାର ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିବା ବାଡ଼—
Tārabāṛda(ṛdā) Wire-fencing.
তারের বেড়া तारकाघेरा

ତାର ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ ସୂଚନା ଦେବା;—
Tārabāndhibā 1. To repeatedly allude to.

୨ । ପ୍ରକାଶିତ କରିବା; ପ୍ରକଟିତ କରିବା—
2. To disclose; to publish.

୩ । ଜଣାଇ ଦେବା—3. To inform.

ତାରମାଶୁ(ହା)ସୁଲ—ଦେ. କ. (ସଂ. ତାର, ଫା. ମହସୁଲ)—ତାର
Tāramā-ā (hā)sul ଦେଶକୁ ତାରଖବର ବା ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ପଠାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେୟ ବ୍ୟୟ—Fees for sending a telegraphic message.
ତାରମାସୁଲ; ତାରମାହାସୁଲ; ତାରଖରଚ; ତାରଖରଚ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
তারমাস্থল तार महसूल

ତାର ମାକ୍ଷିକ—ସଂ. କ. (ସଂ. ତାର=ରୌପ୍ୟ+ମାକ୍ଷିକ=ମିଶ୍ରିତ)—
Tāra mākshika ରଜତ ତୁଲ୍ୟ ଉପଧାତୁବିଶେଷ; ରୌପ୍ୟ-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ମାକ୍ଷିକ ନାମକ ଉପଧାତୁ—
ତାରକମଳା Iron phyrites; a mineral Ferri
রৌপ্য মাক্ষিক Sulphuratum.
रुपामक्खी, तारामुखी [ଦ୍ର—ତାର ମାକ୍ଷିକ ରୂପାର ଉପଧାତୁ;
ଗୁ. ତେ. ରୂପାମାକ୍ଷୀ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ତିକ୍ତ
ଆ. ମୂର୍କଶୀଶାଫିଦା ଅମ୍ଳ ମଧୁର ରସ, ମଧୁର ବିପାକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ରସାୟନ ଓ ଚକ୍ଷୁର ହିତକର । ଏହା ବସ୍ତି ରୋଗ, କୁଷ୍ଠ, ପାଣ୍ଡୁ, ପ୍ରମେହ, ବିଷ, ଉଦର, ଅର୍ଶ, ଶୋଥ, କ୍ଷୟ, କଣ୍ଡୁ ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ—ଦେବେନ୍ଦ୍ର. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ତାର ମାଷ୍ଟର—ଦେ. କ. (ସଂ. ତାର, ଇଂ. ମାଷ୍ଟର୍)—
Tāra mashṭara ତାର ଅଫିସର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
(ତାରବାବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Telegraph signaller.
তার মাষ্টর [ଦ୍ର—ତୁଳନାକର ଡାକମାଷ୍ଟର, ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ।]
तारमास्टर

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗିଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଗଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ତାରୟିତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାରି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ତାରୟିତୃ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ତାରକ (ଦେଖ)
Tārayitā
(ତାରୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tāraka (See)

ତାରଳ—ସଂ. ବଣ. (ତରଳ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—କାମୁକ; ଲମ୍ପଟ—
Tāraḻa Lustful; libidinous; lascivious.

ତାରଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତରଳ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tāralya ୧ । ତରଳତା—1. Fluidity; liquidity.
୨ । ଟଳଟଳ ଭାବ—2. Tottering condition.
୩ । ଜଳର ଚଳଚଳ ଭାବ—
3. Unsteadiness of a liquid.
୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତତା—
4. Inconstancy; caprice; fickleness.
୫ । ଅସ୍ଥିରତା; ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—5. Restlessness.
୬ । ପାତଳା ଅବସ୍ଥା—6. Thinness.

ତାରଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୯ ଗୋଟି ତାର ନାମକ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ସମ୍ପଦ, କ୍ଷେମ, ସାଧକ, ମିତ୍ର ଓ ପରମ ମିତ୍ର ଯୋଗମାନ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା; ତାରକ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ—Auspicious astrological conjunction. See note under Tāraka
Tāraśuddhi

ତାରହାସୀ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତାରହାସିନୀ)—
Tārahāsī ମନୋହର ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a lady) Having a graceful smiling face.

ଘନ ସେ ବକ ନ କର କର । ମନେ ସୁଖ ହରଷେ
ମୁଁ, ମାନୀ ତାର ତାରହାସୀ ଯେକ କେ ଅପର ଘର ଦ୍ନେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍—ତାରି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)-
Tārā ୧ । ତାରକା; ନକ୍ଷତ୍ର—1. Star.
[ଦ୍ର—ନକ୍ଷତ୍ର ଅର୍ଥରେ ସଂ. ତାରା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କର—ଇଂ. ଷ୍ଟାର୍ (Star); ହି. ତାରା; ଫା. ସିତାରା; ଗ୍ରୀ. ଆଷ୍ଟର୍ (Astar); ଲାଟିନ୍ ଷ୍ଟେଲ୍ଲା (Sterla, stella; astrum); ଜର୍. ଷ୍ଟର (Ster)]
୨ । ଅକ୍ଷି ଗୋଲକ; ଚକ୍ଷୁର ତାରକା—
2. The pupil of the eye.
୩ । ଦୁର୍ଗା—3. Goddess Durgā.
୪ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୧୦ମୂର୍ତ୍ତିବା ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟାରୁ ୨ୟା—
4. The second of the ten Mahābidyās or Female Deities worshipped according to the Tantras.
[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରରେ ଏ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣା, ଲୋଲଜିହ୍ୱା, କରାଳବଦନା, ସର୍ପାବଦ୍ଧା, ଏକଜଟା, ତ୍ରିନୟନା, ଲମ୍ବୋଦରୀ, ଚତୁର୍ହସ୍ତା, ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମାମ୍ବରା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏହାର ହାତରେ ଯଥାକ୍ରମେ ନୀଳପଦ୍ମ, ଖଡ୍ଗ, କାତି ଓ ସମୁଣ୍ଡଖର୍ପର ଧରି ଶିବା (ବିଲୁଆ) ଉପରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।]
୫ । ବାଳି ନାମକ ବାନରରାଜଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
5. The wife of the monkey-king Bāḻi.
[ଦ୍ର—ଏ ସୁଷେଣ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ତାର ନାମକ ବାନରସେନାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା; ବାଳୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସୁଗ୍ରୀବ ଏହାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ; ହିନ୍ଦୁମାନେ ସକାଳୁ ଉଠି ଯେଉଁ ପଞ୍ଚକନ୍ୟା (ଅହଲ୍ୟା ଦ୍ରୌପଦୀ, ତାରା, ଶଚୀ, ମନ୍ଦୋଦରୀ)ଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ ।]
୬ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ—6. Wife of Bruhaspati.
[ଦ୍ର—ତାରା ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଥିଲେ ମଧ ଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ଏହାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ନେଇ ଆପଣା ନିକଟରେ ରଖିଲେ, ବୃହସ୍ପତି ମାଗିବାରୁ ଫେରାଇ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଗୁରୁଶିଷ୍ୟଙ୍କର ବିବାଦ ଓ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । ପରେ ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରି ତାରାଙ୍କୁ ଆଣି ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ଦେଲେ । ସେହି ସମୟରେ ତାରା ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଥିଲେ ଓ କିଛି ଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କଲେ ଓ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସ ବୋଲି କହିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ର ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରର ନାମ ବୁଧ ଗ୍ରହ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଳାର କ୍ଷୟ ହେଲା ।]
୭ । ବୌଦ୍ଧ ଦେବୀବିଶେଷ—
7. A Buddhistic Goddess.
୮ । ବିଶୁଦ୍ଧ ମୁକ୍ତା—8. Fine pearl.
୯ । ସଙ୍ଗୀତର ଉଚ୍ଚ ସପ୍ତକବିଶେଷ—
9. The treble part of music.
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚ ସପ୍ତକ, ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା ।]
୧୦ । (ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ) ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକରେ ତାରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଯୋଗବିଶେଷ; ତାରକ ୨ (ଦେଖ)—
Tāraka 2 (See)
୧୧ । ଭାଗ୍ୟ; କପାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. Fortune; luck.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର) (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ହାରରେ ଲଗାଇବା ସୁନାର ତାରକା—Starlike spangles set on necklaces.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ତାଲା; କୋଲପ—Lock.

ତାରାକାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତାରା + କାନ୍ତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାରାନାଥ; ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārākānta The moon.

ତାରାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ତାରାକ୍ଷ ନାମଧାରୀ ବାନରବିଶେଷ—
Tārāksha 1. The name of a monkey in the war of Rāmāyaṇa.

ବାଳ ପୁତ୍ର ଜାମ୍ବବ ତାରାକ୍ଷ ସାଙ୍ଗେ ଯାଇ. ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ନ

[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାବଣ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ସମୟରେ ଏ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଜଣେ ସେନାପତି ଥିଲେ ।]

୨ । ତାରକାକ୍ଷ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Tārakākshya (See)

ତାରାଗୁଚ୍ଛକ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରଭାଷା)—ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ
Tārāguchchhaka କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ତାରକାର ମିଶ୍ରଣରେ ହୋଇଥିବା ପୁଞ୍ଜ—Nebula; a galaxy of stars.

ତାରାଗ୍ରହ—ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରହ—1. Planet.
Tārāgraha ୨ । ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ, ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ର ଓ ଶନି ଏହି ପାଞ୍ଚୋଟି ଗ୍ରହ (ଯେଉଁ ଗ୍ରହମାନେ ତାରା ପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି)—2. The 5 planets Mars, Mercury, Jupiter, Venus and Saturn.

ତାରାଜନିତ—ସଂ. ବି. (ପଞ୍ଚମୀ ତତ୍; ତାରା+ଜନିତ)—
Tārājanita ୧ । ତାରା ପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦ—
1. Angada the son of Tārā.

ବନାଶ କାଳ ପ୍ରଭୃତି । ବଶେଷ ତାରାଜନିତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବୁଧଗ୍ରହ—2. The planet Mercury.

ତାରାଝଲକି—ଦେ. ବି—ତାରା ପରି ଶୋଭା ପାଉଥିବା ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ—
Tārājhalaki Clusters of flowers shining like stars.

ଅପସ୍ମରିଲା ବଉଳ—ବୃନ୍ଦ ତାରାଝଲକି ଏ ମଧୁସ୍ରବା ଗୋ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତାରାତାରିଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀବିଶେଷ—
Tārātāriṇi A goddess worshipped in Ganjam.

[ଦ୍ର—ଖଲ୍ଲିକୋଟର ତାରିଣୀ ନାମକ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦୁର୍ଗାମୂର୍ତ୍ତି । ଅତି ପୂର୍ବକାଳରେ ପୂର୍ବଖଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟରେ ମାଣିକେଶ୍ୱର ନାମକ ଏକ ରାଜା ଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଏକ ମାଳାକାର ତାହାଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପମାଳା ପ୍ରଦାନ କରୁଥାଏ । ଦିନେ ଉକ୍ତ ମାଳାକାର ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀକୁ ଯାଇ ସ୍ନାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନଦୀଜଳ ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା ସମୟରେ ତାରା ତାରିଣୀ ଦୁଇଗୋଟି ଦେବକନ୍ୟାରୂପେ ଜଳ ମଧ୍ୟରୁ ଉଠିଲେ । ମାଳାକାରର କେହି ସନ୍ତାନ ନ ଥିବାରୁ ସେ କନ୍ୟା ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜ ଗୃହରେ ପାଳନ କଲା । ଦିନେ କନ୍ୟା ଦ୍ୱୟଙ୍କ ରଚିତ ଅପୂର୍ବ ପୁଷ୍ପମାଳା ଦର୍ଶନ କରି ରାଜା ନିଜେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ଏହା ଜାଣି କନ୍ୟାଦ୍ୱୟ ପଳାୟନ କଲେ । ରାଜା ସେମାନଙ୍କ ପଶ୍ଚାତରେ ଧରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ସସୈନ୍ୟରେ ଧାବମାନ ହେବାରୁ କନ୍ୟାଦ୍ୱୟ ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ଶିଳାର ଆକାର ଧାରଣ କଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଦେବୀଦ୍ୱୟ ଅବସ୍ଥାନ କରି ପୂଜିତ ହେଉଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି । ତାରିଣୀଚରଣ—ଋଷିକୁଲ୍ୟା ।]

ତାରାଧିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାରା+ଅଧିପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārādhipa 1. The moon.

ତାରାଧୀଶ, ତାରାଧିପତି, ତାରାନାଥ, ତାରାପତି } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ବାନରରାଜ ବାଳି—
2. The monkey-king Bāli.
୩ । ବାନରରାଜ ସୁଗ୍ରୀବ—
3. The monkey king Sugrība.
୪ । ବୃହସ୍ପତି—4. Planet Jupiter.
୫ । ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Śiba.

ତାରାପତନ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପତନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଉଲ୍କାପାତ—
Tārāpatana Falling of a meteor or shooting star.

ତାରାପଥ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପଥ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଆକାଶ—
Tārāpatha 1. The sky; the firmament.
୨ । ନଭୋମଣ୍ଡଳ—2. Welkin.

ତାରାପଥୁଁ ଖସେ ଅବନୀ ତଳ,
ଅବସ୍ୱର ଦେଶ ବଶେ ଉଜ୍ଜଳ । ମଧୁସୂଦନ. ଅଯୋଧ୍ୟାପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ।

ତାରାପୀଡ଼—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାରା ଅପୀଡ଼=ଶିରୋଭୂଷଣ ଯାହାର ୬ଷ୍ଠୀ
Tārāpirda ତତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନୃପତିବିଶେଷ—
2 Name of a king of ancient Oudh.

ତାରାପୁଞ୍ଜ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପୁଞ୍ଜ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଏକସ୍ଥାନରେ ପରସ୍ପର
Tārāpuñja ନିକଟରେ ଥିବା ନକ୍ଷତ୍ର ସମୂହ—A group of
(ତାରାବଳି (ଳୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ) stars; galaxy; stellar group; constellation.

ତାରାଭବ—ସଂ. ବି—୧ । ବୁଧ—
Tārābhaba 1. The planet Mercury.
୨ । ଅଙ୍ଗଦ—2. The son of monkey-king Bāli.

ବହାଇ ସୁମିତ୍ରାସୁତ ତାରାଭବ ରାମମିତ୍ର ଅନ୍ତେବେଶ କପିଗୋଷ୍ଠ
ଯୁଦ୍ଧ ସମେଲେ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାରାଭା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାରା+ଆଭା)—ନାରଦ ମୁନି
Tārābhā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sage Nārada.

ତାରାଭୂଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରା ଭୂଷା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରାତ୍ରି—
Tārābhūshā The night

ତାରାଭ୍ର—ସଂ. ବି (ତାର=ନିର୍ମଳ+ଅଭ୍ର=ମେଘ; ନିର୍ମଳ ମେଘ ପରି
Tārābhra ଶୁଭ୍ର)—କର୍ପୂର—Camphor.

ତାରାମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି (ତାରା+ମଣ୍ଡଳ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନକ୍ଷ
Tāramaṇḍaḷa ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ମିଶ୍ରଣରେ ହୋଇଥିବା ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳ—1. The zodiac; the stellar orb.
୨ । ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଦେବମନ୍ଦିର—2. A very big temple.
୩ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ ବା ଅତସବାଜୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of fire-works.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆ ହେଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ତାରାମାଳା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜୁଡ଼ା ଉପରେ ବାନ୍ଧି ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of ornament worn on the chignon.
Tārāmāḷā

ତାରାମୃଗ—ସଂ. ବି. (ତାରା ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ମୃଗ; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Tārāmṛuga
୧ । ମାୟାମୃଗ; ଯେଉଁ ମୃଗରୂପଧାରୀ ରାକ୍ଷସକୁ ଦେଖି ସୀତା ପ୍ରଲୋଭିତ ହୋଇଥିଲେ—1. A starred deer (which was really a demon in disguise) by which Sitā was beguiled.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 5th constellation of stars in Hindu Astronomy.

ତାରାୟଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାରା+ଅୟନ=ମାର୍ଗ)—ଆକାଶ (ଶ୍ରୀ. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sky.
Tārāyaṇa

ତାରାସି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଶୁଭ୍ର—White.
Tārāsi

ଷଷ୍ଠମ ପାବକ୍କୁ ଗୋଟି । ବର୍ଣ୍ଣ ତାରାସି । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ତାରାହାର—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ଭୁଲ. ଚନ୍ଦ୍ରହାର)—ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧିବା ସୁନା ବା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାର—A kind of ornament or starred chain for the waist.
Tārāhāra
তারাহার

ତାରି—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—(ବାଉରି ଜାତିର ଅବା ଓ ବିଶେଷତଃ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ 'ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ର' ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଦୋଷରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ) ତାଳି—Clapping.
Tāri
ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଏକ ଦୁଇ ତିନି ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) କଅଁରେ ପାଗ କରାଯାଉଥିବା ଯେଉଁ ସିରାରୁ ଧାର ବହେ—1. (boiling syrup) From which lines drop down when lifted up from the pot by means of a ladle.
(ଯଥା—ଏକ ତାରି, ଦୋତାରି ତିନି ପାଗ ।)

[ଦ୍ର—ଚିନି ବା କନିର ପାଗ ହେଲା ବେଳେ କରେଇରୁ ଚଟୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମେ ସିରାକୁ ଉଠାଇଲେ ତାହା ପତଳା ଥିବାରୁ ଚଟୁରୁ ତିନି ଧାରରେ ଖସେ, ଅଳ୍ପ ଟିକିଏ ବହଳ ହେଲେ ୨ ଧାରରେ ଖସେ; ପୁଣି ବେଶି ବହଳ ହେଲେ ଏକ ମାତ୍ର ଧାରରେ ସିରା ଚଟୁରୁ ଖସେ; ଏହିପରି ପାଗ ହୋଇଥିବା ସିରାକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ତିନି ତାରି ଦୋତାରି ଓ ଏକତାରି ସିରା ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) (ଏତେ) ତାରଯୁକ୍ତ—2. Having (so many) wires.
(ଯଥା—ଏକତାରି ବା ଦୋତାରି ସିଁଥି ।)
୩ । ଯେଉଁ ମସିଣା ବା ଲୁଗାରେ ଏକା ବୁଣାରେ ଏକ, ଦୁଇ ବା ଚାରିଟି ସୂତା ଲାଗିଥାଏ)—3. (mat or cloth) In which one, two or four warps are joined and woven at one spinning.
(ଯଥା—ଦୋତାରି ମସିଣା; ଚଉତାରି ଲୁଗା ।)

ତାରିଆ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ଭୁଲ. ତାଡ଼ି ସ୍ଥଳରେ ତାରି ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତାଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Tārḍiā (See)
Tāriā

ତାରିକ୍ ତାରିଝେଣାମ୍ ତାରିତା ତାରିଝେଣାମ୍—ସଂ. ବି—ନୃତ୍ୟର ଉକ୍ତି (ତାରିଖିଟ ତାରିଖିଟ ଧେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଗୀତ—A measure or key word of songs uttered before singing the actual song.
Tārik tārijheṇām tāritā tārijheṇām

ତାରିକ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଇକ)—ଘାଟ ପାର ମାସୁଲ—Fees paid for being ferried over.
Tārika

ତାରିକ(ଖ)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାରିଖ୍)—୧ । ମାସର ଦିନ—1. Date or day of the month.
Tārika (kha)
তারিখ
तारीख
୨ । (କଚେରିଆ) ମକଦ୍ଦମା ଶୁଣାଣି ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିନ—2. Date fixed for the hearing of a case.

[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ 'ତା' । ତାରିଖ ଲେଖିବାର ନିୟମ ଏହିକି ପ୍ରଥମେ ତାରିଖର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା, ତତ୍ପରେ ମାସର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା ଓ ଶେଷରେ ବର୍ଷର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖାଯାଏ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ପୂର୍ବରେ 'ତା' ଲେଖାଯାଏ; ଯଥା—୧୯୩୩ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ପାଞ୍ଚ ତାରିଖ ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ ତା ୫।୩।୧୯୩୩ ଲେଖାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଇଂରାଜୀ ମାସର ଦିବସକୁ ତାରିଖ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଗଣନାର ମାସର ଦିବସକୁ ଦିନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାରିକ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରିଆ)—୧ । ମକଦ୍ଦମାକୁ ଅନ୍ୟ ତାରିଖକୁ ଶୁଣାଣି ପାଇଁ ରଖିବା—To adjourn a case to some other date for hearing.
Tārika garḍā(rḍe)ibā
তারিখ গড়ান
तारीख टलाना
[ତାରିକ ଘୁଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରିକ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି. (କଚେରିଆ)—ମକଦ୍ଦମା ଶୁଣାଣି ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—Adjournment or postponement of a case to some other date.
Tārika garḍibā
তারিখ ঘুঁচা
तारिख टलाना

ତାରିକ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରିଆ) (ହାକିମ) ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ତାରିଖ ସ୍ଥିର କରିବା—(an authority or Court) To fix a date for hearing of a case.
Tārika pakā(ke)ibā
তারিখ ফেলা
तारिख डालना

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ୟ,ଷ	ଙ୍କ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଠ	ନ୍ତ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଠ	ନ୍ତ

ତାରିକ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି (କଚେରିଆ)—ମକଦମା ଶୁଣାଣି ହେବା ପାଇଁ
Tārika pardibā ହାକିମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାରିଖ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା—
তারিখ পড়া A case being fixed for hearing;
तारिख पड़ना fixing of a certain date.
(ତାରିକ ହେବା, ତାରିକ ଧାର୍ଯ୍ୟହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାରକ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—୧ । ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—
Tārikā 1. Protectress; deliverer (female).
(ତାରକ—ପୁଂ) ସଂ. ବି. (ତାଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଆଗମ)—୨ । ତାଳ ରସ; ତାଡ଼ି—2. Toddy.

ତାରିଣୀ—ସଂ. ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ.(ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ=ତାରି+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—
Tāriṇī ୧ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—1. Protecting (female).
୨ । ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—2. Delivering (female)-
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
ସଙ୍କଟ କାଳରେ ସାହା ହୋଇଲ ଯେ ମୋତେ
ତାର ଯେ ତାରିଣୀ ନାମ ବୋଲିଅ ଜଗତେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
୨ । ତାରଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Deliverer (woman).
୩ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Saviour (woman).
ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମର ପାହାଡ଼ବିଶେଷ; ଯହିଁରେ ତାରା ତାରିଣୀ ଦେବୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—Name of a hill in Ganjam where the Deity (Goddess) Tārā Tāriṇī is established.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ତାରିଣୀ ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ହାତରେ ଯେଉଁ ବ୍ରତ-ସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି—The amulet-string worn round the arm by females on the Tāriṇī tuesday.

ତାରିଣୀ ମଙ୍ଗଳବାର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—
Tāriṇī maṅgaḷabāra ଗୁଣ୍ଡିଚାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମଙ୍ଗଳବାର—
The tuesday following the Puri Rathajātrā or car festival.
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ଉପବାସ କରି ତାରିଣୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ହାତରେ ତାରିଣୀ ବ୍ରତ ସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ତାରିଫ୍(ଫ୍)—ଦେ. ବି. (ଅ. ତାରିଫ୍)—୧ । ପ୍ରଶଂସା—
Tārip(ph) 1. Praise; applause.
ତାରିଫି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାରିଫି }
୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—2. Excellence.
ବିଣ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.
তারিফ ୨ । ପ୍ରଶଂସିତ—2. Praise-worthy; praised;
तारीफ applauded.
କ୍ରି. ବିଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରୂପେ—Excellently.

ତାରିଫ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
Tāriph karibā 1. To speak highly of; to praise.
তারিফ করা ୨ । ଅତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
तारीफ करना 2. To praise one's self.

ତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା; ଣିଚ ତାରି ଧାତୁ=
Tāribā ପାର କରିବା)—୧ । ଉଦ୍ଧାର କରିବା—
(ମାରିବା—ଉପସର୍ଗ) 1. To deliver; to rescue.
তারা ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ସଂସାରୁ ତାରେ
तारना ତାହୁଁ ତ ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ପୃଥିବୀରେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
୨ । ନିସ୍ତାର କରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା—2. To save.
୩ । ପାରି କରିବା—
3. To take across; to ferry across.
୪ । ବନ୍ଧନାଦିରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—
4. To release from bondage.
୫ । ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—5. To redeem.
୬ । ଘଷି କରିବାପାଇଁ ଗୋବରକୁ ପିଠା ପରି ଭୂମିରେ ବସାଇବା; ପାରିବା—6. To lay lumps of cow-dung on the ground for drying (to be used as fuel).
(ଯଥା—ଘଷି ତାରିବା ।)
୭ । ଫେଣ୍ଡିବା—7 To counteract.
ପ୍ରାଣିର ବଧ ପ୍ରାଣେ ହୋଇ
କାହୁଁ ତାରିବ ଯଜ୍ଞ ମତେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୮ । ବାହାର କରିବା; ଉତାରିବା—8. To take out.
ତାହାର ଦଣ୍ଡ ସେ ଧାରଣ କରେ । ପ୍ରାଚୀ, ପରତେ ଗୀତା ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ବଢ଼େଇ ବାଇସି ଦ୍ୱାରା ବା କରତ କରତ ଦ୍ୱାରା ବଡ଼ କାଠର ପାଶ ଛେଲିବା—
To scrape off slips of wood from the sides of a log with the adze or saw.

ତାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାର୍)—
Tāru ଅଲକାତରା; କୋଲ୍‌ଟାର୍—Coal tar.

ତାରୁଣ୍ୟ—ଦେ. ବି. କ୍ଳୀ (ତରୁଣ=ଯୁବା+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଯ)—
Tāruṇya ତରୁଣତା; ଯୌବନାବସ୍ଥା—Youth

ତାରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସର୍ବ (ତତ୍ ଶବ୍ଦ; ଅନାଦରାର୍ଥେ ୨ୟା ୧ବ)—
Tāre ତାହାକୁ—Him; to him or her.
তারে

ତାରେକ—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି. (ସଂ. ତାରକ)—ତାରକ (ଦେଖ)
Tāreka Tāraka (See)

ତାରେଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ତାରିଣୀ)—
Tāreṇī ୧ । ଦେବୀବିଶେଷ—
1. Name of a village-Goddess.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଉପବାସ କରି ବାହୁରେ ବା ବେକରେ ଯେଉଁ ବ୍ରତସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି—A string tied round the arm or neck by females observing vows.
ଦେ. ବିଣ—ତାରିଣୀ (ଦେଖ)—Tāriṇī (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖନ୍ତୁ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ତାରେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାରା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Tāreya ୧ । ବାଳିର ପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦ—1. Angada, son of Bāḻi (through Tārā).
୨ । ବୁଧ—2. The planet Mercury.

ତାର୍କିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତର୍କ+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଇକ)—
Tārkika ୧ । ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ; ନ୍ୟାୟବିଶାରଦ; ଦାର୍ଶନିକ—1. Versed in logic or philosophy.
୨ । ତର୍କପ୍ରିୟ; ତର୍କପଟୁ—2. Argumentative; Polemic; logical; sophistic.
୩ । ଆଇନ୍ ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ—3. Studying the law.

ତାର୍କ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । କଶ୍ୟପ ମୁନି—
Tārksha 1. Sage Kaśyapa.
୨ । କଶ୍ୟପଙ୍କ ପୁତ୍ର ଗରୁଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A name of the king of birds, the son of Kaśyapa.

ତାର୍କ୍ଷଜ—ସଂ. ବି.—ରସାଞ୍ଜନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārkshaja Antimony.
(ତାକ୍ଷ୍ୟଜ, ତାର୍କ୍ଷ୍ୟଶୈଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାର୍କ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପାତାଳଗରୁଡ଼ୀ ଲତା—
Tārkshī A medicinal creeper; Cocculus Villosus.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି (ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ପଟୁତାର୍ଥେ. ଯ; କିଂବା
Tārkshya ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ=କଶ୍ୟପମୁନି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; କିମ୍ବା ତୃକ୍ଷ ମୁନି+ଗୋତ୍ରଜାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ଘୋଡ଼ା—1. A horse.
୨ । ଗରୁଡ଼—2. A name of Garuḏa, the mythological bird which carries Bishṇu.
୩ । ସର୍ପ—3. Serpent.
୪ । ଅରୁଣ—4. The charioteer of the Sun-god.
୫ । ଅର୍ଜୁନ—5. Arjuna.
୬ । ରଥ—6. A car.
୭ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—7. Gold.
୮ । ଶାଳ ଗଛ—8. The Śāḻa tree; Shorea Robusta.
୯ । ଅଶ୍ୱକର୍ଣ୍ଣ ଗଛ; ଏକଜାତୀୟ ଶାଳବୃକ୍ଷ—9. Name of a kind of Śāḻa tree.
୧୦ । କୃଷ୍ଣ ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣ; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—10. Dark red colour.
୧୧ । ରସାଞ୍ଜନ—11. Antimony.
୧୨ । ତୃକ୍ଷମୁନିଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. A person born in the family of sage Ṭruksha.
୧୩ । ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. Śiba.
୧୪ । ବାହନ—14. Conveyance.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ+ଧ୍ୱଜ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗରୁଡଧ୍ୱଜ;
Tārkshya dhwaja ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ ନାୟକ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ=ବାହନ+ନାୟକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ)
Tārkshya nāyaka ଗରୁଡ଼—Bishṇu's carrier bird

ତାର୍ତ୍ତୀୟିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ, ଇକ)—ତୃତୀୟ—
Tārttīyika Third.

ତାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ମବାଚ୍ୟେ. ଯ)—
Tārjya ତରଣୀୟ; ପାର ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Fit to be crossed; that which can be crossed.
ବି—ନଦୀଆଦି ପାର ହେବାର ଶୁଳ୍କ; ଘାଟମାସୁଲ—Fees for crossing a ferry; ferry-toll.

ତାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା, ଆଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ନିରର୍ଥକ ବାକ୍ୟାଂଶ;
Tāl ତ; ଟ—A redundant particle added to words to give emphasis.
(ଯଥା—ଗାଡ଼ି ନଦେଇ ତାଲ୍ ପହଁଚେ=ଗାଡ଼ି ପହଞ୍ଚ ନାହିଁ ।)

ତାଳ—ସଂ. ବି. (ତଲ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା; ଉନ୍ନତ ହେବା+କରଣ.
Tāḻa ଅ; ଯହିଁରେ ଗୀତବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୁଏ; ମତାନ୍ତରରେ ହରଙ୍କ ନୃତ୍ୟ, 'ତାଣ୍ଡବ'ର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର 'ତା' ଓ ଗୌରୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟ 'ଲାସ୍ୟ'ର ଆଦ୍ୟ 'ଲ' ଏହି ଅକ୍ଷରଦ୍ୱୟର ମିଶ୍ରଣରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ)—୧ । ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ବିଷୟରେ କାଳକ୍ରିୟାର ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ଗୀତବାଦ୍ୟର ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥଳ; ସଙ୍ଗୀତର ତାଳକ୍ରିୟାମାନ—1. Time or measure in music and dancing; beating of time to music.
[ଦ୍ର—ଗାନ ଓ ବାଦ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁଠାରେ ଜୋର୍ ପଡ଼େ ତାହାକୁ ତାଳ ବୋଲାଯାଏ । ସଂସ୍କୃତ ସଂଗୀତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାଳ ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ମାର୍ଗ ଓ ଦେଶୀ । ଭରତ ମୁନିଙ୍କ ମତରେ ମାର୍ଗର ସଂଖ୍ୟା ୬୦ ଓ ଦେଶୀର ସଂଖ୍ୟା ୧୨୦ । ଗୀତ ବୋଲା ହେବାବେଳେ ତାଳ ଦେବାପାଇଁ ତାଳ, ଗିନି, ମୃଦଙ୍ଗ, ଢୋଲ, ମର୍ଦ୍ଦଳ, ତବଲାଆଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗୀତବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟର ନାମ ସଙ୍ଗୀତ; ସଙ୍ଗୀତରେ ଛନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ କାଳ ପରିମାଣର ପ୍ରୟୋଜନ, କାଳ ପରିମାଣ କରିବାପାଇଁ ତାଳର ପ୍ରୟୋଜନ । କିଛିକାଳ ବା କିଛି କିଛି ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ କରାଯିବା ଆଘାତ-ଦ୍ୱାରା କାଳ ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ; ଏହି ଆଘାତ କରିବାର ନାମ ତାଳ ଦେବା । ଗାନରେ ପଦ ଥାଏ । କାଳ ପରିମାଣ ବ୍ୟତୀତ ପଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପରିମିତ କାଳକୁ ଏକକ ରୂପେ ଧରାଯାଏ ତାହା ମାତ୍ରା । ମାତ୍ରାମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ପଦ, ଅଥବା ପଦର ଗୁରୁ ଲଘୁ ଉଚ୍ଚାରଣକାଳର ନାମ ମାତ୍ରା । ପୁନଃ ପୁନଃ ଏକ କ୍ରମରେ

୧	˜	ଙ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଌ	ଊ	ଋ	ଲ୍	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	୯

ଗୁରୁଲଘୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ପଦର ନାମ ଛନ୍ଦ । ଗାନର ଛନ୍ଦର ଯେଉଁ ପଦରେ ପ୍ରସ୍ୱନ ବା ବଳନ୍ୟାସ କରିବାକୁ ହୁଏ, ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାହିଁ ତାଳ ଦେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଅଧିକ ବଳ ସହିତ ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନର ନାମ ସମ; ତାଳର ଶେଷ ବା ଅବକାଶ ସ୍ଥାନର ନାମ ଫାଙ୍କ । ପ୍ରଚଳିତ ତାଳରେ ୪ ପଦ ଥାଏ । ତିନି ପଦରେ ତାଳ ବା ଆଘାତ ଦିଆଯାଏ, ଶେଷ ପଦରେ ଅନାଘାତ ବା ଫାଙ୍କ ଦିଆଯାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ତାଳ—ସମ; ତାଳର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଆଘାତ ଦେବାର ନିୟମ ଛନ୍ଦର ସେ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରସ୍ୱନ ନ ଥିଲେ ଅଡ଼ (ସଂ. ଅରାଳ); ଯେଉଁ ତାଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦକୁ ୪ ସମାନ ଅଂଶରେ ବିଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ ତାହା ଚତୁର୍ମାତ୍ରିକ ତାଳ (ଯଥା—କାୱାଲି) । ଯେଉଁ ତାଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ-ପଦକୁ ୩ ସମାନ ଅଂଶରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ ତାହା ତ୍ରୈମାତ୍ରିକ ତାଳ (ଯଥା—ଏକତାଳ) । ଯେଉଁ ତାଳର ପଦରେ ମାତ୍ରା ସଂଖ୍ୟା ଅସମାନ ତାହା ବିଷମମାତ୍ରିକ (ଯଥା—ଯତ୍); ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ କୃଷ୍ଣଧନ ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ ।]

୨ । ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ତମ୍ଭବତ୍ ଦୀର୍ଘ ତରୁ ଓ ତହିଁର ଫଳ ବିଶେଷ—2. The palmyra palm and its fruit; the fan-palm and its fruit; Talipot palm; Borassus Flabellifer.

তাল
ताड़, ताड़
ସଂ. ନାମ, ତାଳଦ୍ରୁମ, ତୃଣରାଜ, ଧ୍ୱଜଦ୍ରୁମ, ଦୀର୍ଘସ୍କନ୍ଧ, ଦୀର୍ଘପତ୍ର, ଲେଖ୍ୟପର୍ଣ୍ଣ, ମଦୋତ୍କଟ, ପତ୍ରୀ, ମଧୁରସ, ଗୁଚ୍ଛପର୍ଣ୍ଣ, ମଦାଢ୍ୟ, ଦୀର୍ଘପାଦପ, ଅସବଦ୍ରୁ, ତରୁରାଜ, ଚିରାୟୁ,
ମ. ଓ ଗୁ. ତାଡ଼
ତା. ପନନ
ଫା. ତାଲ
ଆ. ତାର

[ଦ୍ର—ଏହା ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶର ଗଛ; ଭାରତବର୍ଷ, ଲଙ୍କା, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ସୁମାତ୍ରା, ଯାବା ଆଦି ଦ୍ୱୀପ, ପାରସ୍ୟ ଉପସାଗର ତଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶରେ ଏ ଗଛ ବହୁତ ଦେଖାଯାଏ । ଏ ଗଛର ଅଗରେ ବାହୁଙ୍ଗା ଧରେ । ତାଳ ଗଛ ପ୍ରାୟ ୬୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ମାତ୍ର ଏହାର ବ୍ୟାସ ୨ ଫୁଟରୁ ବେଶୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଚୈତ୍ର ମାସରେ ଫୁଲ ଓ ବୈଶାଖରେ ଫଳ ହୁଏ ଓ ଶ୍ରାବଣ ଭାଦ୍ରବକୁ ଫଳ ପାଚେ । ଖେଚ କଞ୍ଚା ଫଳର ଖୋପାକୁ ଛେଳିଲେ ତାହା ମଧ୍ୟରୁ କୋମଳ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଶସ (ତାଳସଜ) ବାହାରେ । ପାଚିଲା ଫଳରୁ ଯେଉଁ ଘନ ରସ ବାହାରେ ତାହା ବଡ଼ ଗୁରୁପାକ । ଲୋକେ ଏହି ରସକୁ ଗୁଡ଼ଚାଉଳ ଚୂନା ଆଦିରେ ମିଶାଇ ପିଠା କରି ଖାଆନ୍ତି । ଗଛର ପର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡ଼ିକ ଏକତ୍ର ଲିପ୍ତ ହୋଇ ଛତା ପରି ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପତ୍ରକୁ ଚିରି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତହିଁରେ ଲେଖନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖିବାର ରୀତି ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ପୂର୍ବେ ତାଳପତ୍ରରେ ବହୁତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖା ଯାଉଥିଲା । କାଗଜର ବ୍ୟବହାର ହେବାରୁ ତାଳପର୍ଣ୍ଣରେ ଲେଖାଲେଖି କମି ଯାଇଅଛି । ଏହି ପର୍ଣ୍ଣରେ ଝାମ୍ପ, ଛତା, ପଙ୍ଖା, ଚାଟି, ପଶିଆ, ପଟୀ ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ ଓ ଘରଛୁଆଣି ହୁଏ । ଏ ଦେଶର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତାଳପତ୍ର ଛତାର ବ୍ୟବହାର ଅଦ୍ୟାପି ରହିଅଛି । ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ପିଠିରୁ ଓ ପେଟରୁ ଖୁବ ଦେମଡ଼ା ଲଇ ବାହାରେ । ପାକଳଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଚିରି ଶେଣୀ ଓ ଭିରା କରାଯାଏ; ଏହା ଲୁହାକଣ୍ଡ ପରି ମଜବୁତ । ତାଳଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଚିରି କରି ହୁଲଡଙ୍ଗା, କୋଧା ଓ ପାଣି ବୋହିବା ନଳା କରାଯାଏ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଓ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏ ଗଛର ପୁଷ୍ପକୋଷର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ କାଟି ସେଥିରୁ 'ତାଡ଼ୀ' ବାହାର କରାଯାଏ ଓ ଏ ରସରୁ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ ଓ ମିଶ୍ରୀ ଆଦି କରାଯାଏ । ଏ ଗଛ ଅଣ୍ଡିରା ଓ ମାଈ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ମାଈଗଛ ଫଳ ଧରେ, ମାତ୍ର ଅଣ୍ଡିରା ଗଛରେ କେବଳ ଜଟା ହୁଏ । ଖଜୁରି, ନଡ଼ିଆ ଓ ଗୁଆଗଛ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର । ପାଚିଲା ତାଳର ଟାକୁଆ ବା ମଞ୍ଜିକୁ ଗଜା ବାହାରିଲାବେଳେ ତାକୁ ହାଣିଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶସ ବାହାରେ ତାକୁ ତାଳଖିଆ କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ପକ୍ୱ ତାଳ ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ ଓ କଫ ବର୍ଦ୍ଧକ, ଦୁଷ୍ପାଚ୍ୟ, ବହୁମୂତ୍ର-ଜନକ, ତନ୍ଦ୍ରାକାରକ, ଅଭିଷ୍ୟନ୍ଦୀ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ତାଳସଜ କିଞ୍ଚିତ ମଦକାରକ, ଲଘୁ, କଫବର୍ଦ୍ଧକ, ବାତଘ୍ନ, ପିତ୍ତନାଶକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମଧୁରରସ ଓ ସାରକ; ତାଳରସ ବା ତାଡ଼ୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତ୍ତତା-ଜନକ ଓ ଏହା ବାସୀ ହେଲେ ଖଟ୍ଟା ହୁଏ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ ବାତଦୃଷ୍ଟିନାଶକ ହୁଏ—ଦେବେନ୍ଦ୍ର, ନଗେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ]

୩ । ହରିତାଳ—3. The yellow orpiment.

୪ । ଦୁଇ କରତଳର ପରସ୍ପର ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ ବା ତାଳି; ବାହୁ, ଜଂଘ ଓ ପିଠିରେ କରତଳଦ୍ୱାରା ମାରିବା ଫଟ୍ଟକ; ପାଦକୁ ଭୂମିରେ ପକାଇବା ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଶବ୍ଦ—4. The sound produced by clapping or beating the body with palms or by fingers or by foot-steps on the ground.

୫ । ଖଡ୍ଗ ମୁଷ୍ଟି; ଖଣ୍ଡାର ମୁଠା—5. The handle of a sword.

୬ । ହାତର ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳ ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳର ପ୍ରସାରର ପରିମାଣ—6. The short span measured by spreading the thumb and the middle finger of the hand.

୭ । ମନୁଷ୍ୟର ପାଦ ଠାରୁ ତାଳୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତାର ପରିମାଣ; ଏକ ପୁରୁଷର ଉଚ୍ଚତା—7. A man's height or depth.

ମୂର୍ଚ୍ଛା ହୋଇବାରୁ ତ ଗରବତ ହୋଇ
ସାତତାଳ ଉଦ୍ଧ୍ୱେ ବହନ୍ତି ନଠାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୮ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ସିଂହାସନ—8. The throne of the Goddess Durgā.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ତଫାତ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଖୋଜିବାବେଳେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୃଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

୯ । ବେଗ—9. Velocity.

୧୦ । କରତଳ; ଲେଉ—10. Palm of the hand.

୧୧ । କଂସାରେ ତିଆରି ଝାଞ୍ଜ, ଗିନି ଓ କରତାଳ—11. Cymbals.

ସଜାଇ ବାଦ୍ୟ ଘଣ୍ଟା ଢୋଲ ତାଳ ଝାଞ୍ଜ ସେ ତାଳେତ—
ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୧୨ । ତାଳପତ୍ର—12. Palm leaf.

୧୩ । ଭୂତଯୋନିବିଶେଷ; ଶିବାନୁଚର—13. Name of certain spirits, the attendants of Śiba.

୧୪ । (ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) କପାଳଠାରୁ ଚିବୁକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ମାପ—14. (architecture) A lineal measure from the skull to the extremity of the chin.

୧୫ । (ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିର ଅଗଠାରୁ କରତଳ ବା ହାତର ଅବଧି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ—15. (Architecture) The measure of the space between the tip of the middle finger and the wrist.

[ଦ୍ର—ଏହି ମାପରେ ପ୍ରତିମାମାନ ନିର୍ମିତ ହୁଅନ୍ତି । ଦେବମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୯ ତାଳ, ଯକ୍ଷମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୧୦ ତାଳ, କୁବେର ଓ ନବଗ୍ରହମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୯୧ ତାଳ, ମାନବମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୮ ତାଳ । ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଦେବମୂର୍ତ୍ତିମାନ ୨ ତାଳ ଉଚ୍ଚ ।]

୧୬ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଜଙ୍ଘ ବା ବାହୁରେ ଦୃଢ଼ କରତଳଦ୍ୱାରା ମାରିବା ଶବ୍ଦ; ବାହାସ୍ଫୋଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. The sound produced by strongly patting the thighs or arms by a wrestler before wrestling.

୧୭ । ତାଳୀଶ ପତ୍ର (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Tā̤līsa patra (See)

୧୮ । ଚଷମାରେ ଲଗିଥିବା ପଥର ବା କାଚର ଏକଖଣ୍ଡ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. One of the bits of stone or glass set on a pair of spectacles.

୧୯ । ତାଲା; କୋଲପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—19. Padlock.

୨୦ । ବେଲ; ବିଲ୍ୱଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—20. Marmalos fruit.

୨୧ । ନରକବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—21. Name of a hell.

୨୨ । ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—22. Śiba.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ବିସ୍ତୃତ—1. Extended.

୨ । ସ୍ତୂପୀକୃତ—2. Amassed.

୩ । ବୃହତ—3 Large; great.

ଦେ. ବି—୧ । (ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଆଦି) ପଶୁଙ୍କର ସଙ୍ଗମ—1. Cohabitation or crossing of beasts (e.g. dog, horse).

୨ । ଏକମେଳ ହେବା—2. Tallying.

୩ । ବିଧା—3. Fist-blow.

୪ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା—4. Rivalry; emulation.

ତାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାଳ (ଦେଖ)
Tāla Tā̤la (See)

ତାଳ ଅଂଶା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳ+ଅଂଶୁ)—ତାଳ ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ଅବରଣ ଅଂଶରେ ଥିବା ମୋଟା ଟାଣ ତନ୍ତୁ—The hard fibres of the bark and trunk of a palm tree.
Tā̤la aṁsā
তালের আংশ
ତାଳ ଅଂଶ
ତାଳ ଅଂଶୁ } —ଅନ୍ୟରୂପ
তালচোঁচ ताडकारेसा [ଦ୍ର—ସେହି ତାଳଗଣ୍ଡିର ଅଂଶା ମୋଟା ବା ପାତଳ ହୋଇଥାଏ ତାହା ଭିତ୍ତି ଟାଣୁଆ ଓ ଚିରସ୍ଥାୟୀ । ଲୋକେ ଏ ତାଳଗଣ୍ଡିକୁ ଫାଳ ଫାଳ କରି ଚାଳ ଘରର ଛେଣୀ ଓ ପଥରଚଲେ ଅଡ଼ୁଧାରଣାରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଦେଉଳମାନଙ୍କ ପାଟପଥର ତଳେ ତାଳର ଅଡ଼ୁଧାରଣା ଦିଆଯାଏ ଓ ଏମାନ ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ସ୍ଥାୟୀ ।]

ତାଳ ଅନ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ ଓ ଅନ୍ତ୍ର)—ତାଳଗଣ୍ଡିର ଗର୍ଭସ୍ଥ ନରମା ବା ଅପରିପକ୍ୱ ତନ୍ତୁ—The soft fibres in the middle part of the trunk of a palm tree.
Tā̤la anti
তালআঁতী

ତାଳଅନ୍ତି ଉତାର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପାକଳ ଓ ପୁରୁଣା ତାଳଗଛର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମୁଦାୟ ତନ୍ତୁ ପାକଳ ହୋଇଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ତାଳଗଛ ଚିରିଲେ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ନରମା ଅଂଶୁ ବା ତନ୍ତୁ ନ ଥାଏ—Hard and dense fibred; well developed (palm-trunk); (old palm trees) all the fibres of which are hard.
Tā̤la-anti utāra

ତାଳ ଉରା—ଦେ. ବି—ତାଳ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ହେବା ଉରା—Beam of the palm tree for thatched houses.
Tā̤la urā

ତାଳକ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ. (ତାଳ+କ)—
Tā̤laka ୧ । ଦ୍ୱାରରୋଧକ ଯନ୍ତ୍ର; ତାଲା; କୋଲପ—1. A lock.

୨ । କବାଟର କିଳଣୀ—2. Bolt of a door.

୩ । ହରିତାଳ—3. Yellow orpiment.

୪ । ସୁଗନ୍ଧ ମୃତ୍ତିକା—4. Scented earth.

ଦେ. ବି—ତାଳ ଫଳ—Palm fruit.

ଚାଳନ୍ତି ତାଳକ ଭୂମି କଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଋତୁଆକର ତନ୍ତ୍ର ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ତାଳକ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—ତାଳକ (ଦେଖ)
Tālaka Tālaka (See)
ତାଳକ କାଳତ ଗୃହେ ପଣେ ଅନାୟାସେ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତାଳ କଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ+କାଣ)—
Tāla kaṇā ୧ । ଗୀତ ଆଦି ବୋଲିଯିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
তালকানা ଉପଯୁକ୍ତ ତାଳ ଅନୁସାରେ ତାଳ ପକାଇ ପାରେ
तालबेताल ନାହିଁ; ତାଳଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—1. Having no adequate knowledge of musical measure.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୂର୍ଖ—2. (figurative) Ignorant.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶକାଳପାତ୍ର ଦେଖି କଥା କହି ନ ପାରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ପାରେ—
3. One who cannot adapt himself to his surroundings.

ତାଳ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ତାଳ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାର ଧାରରେ ଥିବା କଣ୍ଟା—
Tāla kaṇṭā Fine points of the serrated blade at the edge of a palm branch.

ତାଳ କନ୍ଦ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
Tāla kanda Tālamūḷī (See)
ଦେ. ବି—ତାଳ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କନ୍ଦ—
Sugar made from palm juice.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତାଳମଦ, ତାଳରସ, ତାଳଗୁଡ଼, ତାଳମିଶ୍ରି ଆଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ତାଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୀତ ବାଦ୍ୟାଦିର ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଜଣେ
Tāla karibā ତାଳାଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ତାଳର
তাল ধরা ଆଦର୍ଶ ସ୍ୱରୂପ ତାଳ ପକାଇବା—
ताल देना (an expert) To lay down a specific measure as a model to be followed by several persons or parties at a contest in musical measure.

ତାଳ କଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଗାୟକର ଗୀତ ତାଳ ଅନୁସାରେ
Tāla kaḷibā ଯାଉଅଛି କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ
(ତାଳ କଷିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଳ ପକାଇ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
তাল কষা To test if a person is singing to the
ताल जांचना measure by beating time.

ତାଳ କାନ୍ଧି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ+ସ୍କନ୍ଧ)—
Tāla kāndhi ଗୁଡ଼ିଏ ତାଳ ଫଳର ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ ଡେମ୍ଫରେ
ତାଳକାନ୍ଧି } ଅନ୍ୟରୂପ ପରସ୍ପର ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଫଳିଥିବା ଗୁଚ୍ଛ-
ତାଳପେଣ୍ଡା } A bunch of palm fruits
তালের কাঁধি attached to one stem.
तालका गुच्छा

ତାଳକାଭ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳକ=ହରିତାଳ+ଆଭା)—
Tālakābha ହରିଦ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ହଳଦିଆ—Yellow.

ତାଳକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tālakī ତାଳ ରସ; ତାଳର ତାଡ଼ି—
The juice of palm tree.

ତାଳ କେତୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ=ତାଳ ଚିହ୍ନିତ+କେତୁ=
Tāla ketu ପତାକା)—୧ । ଭୀଷ୍ମ—1. Bhīshma.
୨ । ବଳରାମ—2. A name of Baḷarāma.

ତାଳକେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ପାରା, ହରିତାଳ ଆଦିଦ୍ୱାରା ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ
Tālakeśwara ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୁଷ୍ଠ ଓ କଣ୍ଡୂ ଆଦି ଚର୍ମ-ରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ— A medicinal preparation against leprosy and itches.

ତାଳ କୋରଟ—ଦେ. ବି—ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାର ଉପର ଅଂଶରୁ ଛେଲି
Tāla koraṭa ଯାଇଥିବା ଚକ୍କଣିଆ ପାତିଆ—Glossy strips
(ତାଳ ଲଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) scraped from the back or
तालका डंठलका रेशा ridge of the stock of a palm-branch.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱାରା ଚାରି ବାଉଁଶିଆ ଟୋକେଇ ଆଦି ମରାମତ କରାଯାଏ ଏବଂ ବାଉଁଶମାନଙ୍କର ଗଣ୍ଠି ବନ୍ଧାଯାଏ ଏବଂ ଏହା ଲଇ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାଳ କ୍ଷୀର—ସଂ. ବି—ଖଜୁରି ବା ତାଳ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚିନି (ହି.
Tāla kshīra ଶବ୍ଦସାଗର)—Sugar from the juice of date or palm.

ତାଳ ଖଣ୍ଡିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ବେଳେ ତାଳମାନ
Tāla khaṇḍiā karibā ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପକାଇ ନ ପାରିବା;
(ତାଳ ଖୁଣ୍ଟ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଳକୁ ବେତାଳ କରିବା—
তাল ভাংগা Not to complete a musical measure
ताल उखाड़ना but to interrupt it in the middle.

ତାଳ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଳ; ତୁଳ. ଇଂ. ଟାଲି=ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
Tāla khāibā ରୂପେ ମେଳ ହେବା)—
তাল খাওয়া ୧ । (ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଆଦି) ଯୋଡ଼ି ପଡ଼ିବା;
जौड़ा खाना, तालमेल खाना (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ପଶୁ) ପରସ୍ପର ସହିତ ସଙ୍ଗମ କରିବା—1. To cross; to pair; to couple (said of beasts).
୨ । (ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ) ପରସ୍ପର ସହିତ ମେଳ ଖାଇବା—
2. To tally; to fit with each other.
(ଯଥା—ଦୁଇ ଜଣ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ କଥା ତାଳ ଖାଉ ନାହିଁ ।)

ତାଳ ଖୁଙ୍କୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳାଙ୍କୁର)—
Tāla khuṅku ଗଜା ହୋଇଥିବା ତାଳ ମଞ୍ଜିର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସୁସ୍ୱାଦୁ
ତାଳଖୁଙ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ ଶସ—The soft sweet kernel
ତାଳଖୁଙ୍କୁ } found inside the sprouting
তালকুর, তালফোঁপর stone of a ripe palm-fruit.
तालकागुदा

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ତାଳ ଖୁଞ୍ଚ—ଦେ. ବି.—୧ । ତାଳ ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରାସ୍ତ କରିବା
Tāla khuñcha ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତିର ଗୀତର ତାଳମାନଙ୍କୁ କୌଶଳକ୍ରମେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—1. Dexterous change made by an expert in a song so that a musician cannot follow the measures thereof.
୨ । ତାଳ ଖୁଞ୍ଚା (ଦେଖ)—2. Tāla khuñchā (See)

ତାଳ ଖୁଞ୍ଚା(ଞ୍ଚ)—ଦେ. ବି.—ତାଳଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ବାହାରିଥିବା ଅଂଶର
Tāla khuñchā (ñcha) କ୍ଷୁଦ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ଖଣ୍ଡମାନ—
তালের চোঁচ Bits of hard pointed fibres of the palm-trunk.
(ତାଳଖୁଞ୍ଚ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ଖୋଡ଼(ଳ)ପା—ଦେ. ବି.— ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦ୍ୱିଫାଳ ହୋଇଥିବା
Tāla khorda(la)pā ମୂଳ ଅଂଶ (ଯାହା ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ବେଢ଼ି
তাল খাঁড়া ଥାଏ); ତାଳ ଫାଲୁଡ଼ା—The bifurcated part of the branch which entwines the trunk of a palm-tree.

ତାଳ ଖୋପା(ଷା)— ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ ଓ କୋଷ)— ତାଳଗଛରୁ
Tāla khopā (shā) ବାହାରିବା ଫଳକୋଷ (ଯାହା ଫାଟିଯାଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ତାଳଫଳର ଗଛ ବାହାରେ)—
The pod from which ultimately the bunch of palm fruits come out.
[ଦ୍ର— ନଡ଼ିଆଗଛର ଏହି ଫଳକୋଷକୁ ଶୀପ କହନ୍ତି ।]

ତାଳ ଖୋଳ—ଦେ. ବି. (ସମାହାର)— ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ
Tāla khola ନାମସଂକୀର୍ତ୍ତନରେ ବ୍ୟବହୃତ କରତାଳ ବା ଝାଞ୍ଜ
খোল করতাল ଓ ମୃଦଙ୍ଗ; ଖୋଳ କରତାଳ; ଝାଞ୍ଜମାଦଳ—
Cymbals and drums used in chanting Samkīrtana hymns.

ତାଳ ଖୋଳ ଟେକିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଗୁରୁ) ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନାମ-
Tāla khola tekidebā ସଂକୀର୍ତ୍ତନ-ମନ୍ତ୍ର ବା ଗୌରମନ୍ତ୍ରର ଦୀକ୍ଷା ଦେଇ ସାରି ସେମାନଙ୍କୁ କୀର୍ତ୍ତନ ଶିଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଖୋଳ କରତାଳ ପୂଜା କରି ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଉକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ସମର୍ପଣ କରିବା—(the teacher) To formally hand over the cymbals and drums to the disciples as a token of imparting the key to the chanting of hymns.

ତାଳଗଛିଆ କରିବା— ଦେ. କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ସବଗଛିଆ କରିବା)—
Tāla-gachhiā karibā ୧ । ଟେକାଟେକ କରିବା; ଖୋସାମଦ
তালগাছে তোলা କରିବା; ଖୁଣ୍ଟି କରିବା—1. To flatter.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବା ମହତ୍ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରିବା—2. To represent a man to be higher than what he actually is; to raise a person to the skies.

ତାଳ ଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି.—ତାଳପତ୍ରଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଗଣ୍ଠି—
Tāla ganthi Knot made with thin strips
তালের গাইঁঠ scraped from the back of the stock or ridge of a palm branch.

ତାଳ ଗେଟମା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.— ଗଣ୍ଠା; ଗୁଡ଼ପିଠାର
Tāla getamā ଗୋଲ ବାମ୍ଫସିଦ୍ଧ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—A cake made of rice-flour boiled in steam.

ତାଳ ଗୋଟମା—ଦେ. ବି.—ଛୋଟ କଞ୍ଚା ତାଳଫଳ—
Tāla gotamā Small undeveloped palm-fruit.
তালের মুচি

ତାଳ ଚଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳଚଟକ)— ତାଳ ଚଟକ (ଦେଖ)
Tāla chañchu Tāla chataka (See)
তালচটা
(ତାଳଚଞ୍ଚୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ଚଟକ—ସଂ. ବି.—ଶାଖାଶ୍ରୟୀବର୍ଗର ପାଂଶୁବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
Tāla chataka The swallow shrike.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ତାଳଗଛରେ ବୋତଲପରି ତଳମୁହାଁ ବସା ବୁଣି ରହନ୍ତି; ୬।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକବର୍ଣ୍ଣ, ଚଞ୍ଚୁ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ଓ ଈଷତ୍ ବଙ୍କା, ପୁଚ୍ଛ ହ୍ରସ୍ୱ, ପକ୍ଷ ବଡ଼; ଏମାନେ ଅନ୍ଧୁତ ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି ଓ ଉଡ଼ୁ ଉଡ଼ୁ ପୋକ ଧରି ଖାଆନ୍ତି—ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ।]

ତାଳଚେର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Tālachera Name of a state in Orissa.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ପ୍ରାୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଅଯୋଧ୍ୟା ରାଜବଂଶର ଜଣେ ରାଜପୁରୁଷ ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଏଠାରେ ରାଜା ହେଲେ । ଉକ୍ତ ରାଜା ବହୁତ ତାଳଗଛ ଥାଇ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହେଲା (କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ) । ଏହି ରାଜବଂଶର 'ବ୍ୟାଘ୍ର' ସନ୍ତକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରେ କୋଇଲା ଖଣି ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ଓ ବି. ଏନ୍. ଆର୍ କମ୍ପାନୀ ଏଠାକୁ କଟକଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ଲାଇନ୍ ଖୋଲିଅଛନ୍ତି ।]

ତାଳଜ—ସଂ. ବି.—(ତାଳ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତାଳଗଛର ରସ;
Tālaja ତାଡ଼ି—Toddy from palm tree.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମଦ୍ୟତାଜନକ ଓ ବାସି ହେଲେ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତଦୂଷ୍ଟି ନାଶକ ।]

ତାଳଜଂଘ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଜଂଘା)—ତାଳଗଛପରି
Tālajamgha ଜଂଘବିଶିଷ୍ଟ—Having well developed and muscular thighs like the trunk of a palm-tree.
ସଂ. ବି—୧ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ରାଜାବିଶେଷ—
1. Name of a King of the Jadu dynasty.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	●	ଦ୍ଧ

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜା ସଗରଙ୍କ ପିତା ଅସିତଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଚ୍ୟୁତ କରାଇଥିଲେ ।]

୨ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—2. Name of a demon.

୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ (ହ. ଷଷ୍ଠସାଗର)—
3. Name of an ancient country.

ତାଳ ଜଂଘା – ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ —
Tāla jamghā Name of a demoness.

ତାଳ ଜଟ(ଟା)—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ + ଜଟ; ଜଟା)—
Tāla jaṭa(tā) ଅଣ୍ଡିରା ତାଳଗଛର ଜଟା ବା ପୁଂପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ; ତାଳଜଣ୍ଟି; ତାଳ ପ୍ରଲମ୍ବ—The long flower-stalks of male palm-trees.

ତାଳ ଝିମିଟି—ଦେ. ବି—ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା ମୂଳର ଦ୍ୱିଫାଳ ଶାଖା ବା
Tāla jhimiṭi ଫାଳୁଡ଼ାରୁ ବାହାରିବା ତନ୍ତୁ ବା ସୂତ୍ର—
Fibre-threads from the bifurcated root of palm-branches.

[ଦ୍ର—ଏ ତନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ଚେମଡ଼ା ଓ ଶକ୍ତ ।]

ତାଳ ଠୁଙ୍କିବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣା ବାହାପଟ ଓ ଜଂଘରେ ଫୁଙ୍କ ମାରି
Tāla ṭhuṅkibā ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ମଲ୍ଲକୁ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଅହ୍ୱାନ
তাল ঠোঁকা କରିବା—1. To challenge one's rival
ताल ठोंकना wrestler to a wrestling contest by patting on one's arms and thighs.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା; ତାଳ ପକାଇବା—
2. (figurative) To emulate; to rival.

ତାଳ ତାଟି—ଦେ. ବି—ତାଳପତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାଟି—
Tāla tāṭi Partition or mat made with palm
তালপাতার টাটী leaves.
तालपत्ताकी टट्टी

ତାଳ ଥୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବିଧା ମାରିବା—
Tāla thoibā (figurative) To deal fist-blows.
[ତାଳ ବସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
কীল মারা **घुंषा मारना**

ତାଳ ଦାଢ଼ି—ଦେ. ବି—ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦାଢ଼ୁଆ ଅଂଶରୁ କଣ୍ଟାକାଟ
Tāla dāṛhi ଗୁଣ୍ଠି ନେଲାପରେ ଯେଉଁ କୋରଡ ହୁଏ—
Fibres made from the edge of palm-branches after scraping off the thorns.

[ଦ୍ର—ଏ କୋରଡ ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାର ପିଠିରୁ ବାହାରିବା କୋରଡ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଟାଣୁଆ ।]

ତାଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୀତ ବା ନାଟର ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ହାତ
Tāla debā ବା ବାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ତାଳ ବଜାଇବା—
তাল ধরা 1. To beat time to a song or
ताल देना dance.

ସେ ଉତ୍ସବେ ହୋଇ ହରଷେ ଉଗ୍ରଳ
ଚଳିକା, ଚୋ ଗୀତ ଗହୁଁ ଦେଲେ ତାଳ । ରଥାନାଥ- ଚଲିକା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତାଳ ପକାଇବା; ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—
2. (figurative) To emulate.

ତାଳ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ + ଧ୍ୱଜ; ଏମାନଙ୍କ
Tāla dhwaja ପତାକାରେ ତାଳଗଛ ଅଙ୍କିତ ଥିବାରୁ)—
୧ । ବଳରାମ—Balarāma; the elder brother of Srikṛushṇa.

୨ । ଭୀଷ୍ମ—2. A name of Bhīshma.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବଳରାମଙ୍କ ରଥର ନାମ—
Name of the car of Balarāma.

ତାଳଧ୍ୱଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନଗରୀବିଶେଷ —
Tāla-dhwajā 1. Name of a town.

୨ । ତାଳଗଛର ପତ୍ର—2. Palm-leaf.

ତାଳ ନବମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭାଦ୍ରମାସର ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ—
Tāla nabamī The 9th day of the bright fortnight of the month of Bhādra.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗୌରୀପୂଜା କରନ୍ତି ।]

ତାଳ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୀତ ବା ନାଟର ତାଳ
Tāla pakā(ke)ibā ଅନୁସାରେ ତାଳ ବା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
তাল ধরা 1. To beat time to a song or dance.
ताल बजाना ୨ । ତାଳ ଠୁଙ୍କିବା (ଦେଖ)
2. Tāla ṭhuṅkibā (See)

ତାଳ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ତାଳ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲାବେଳେ ଯେପରି
Tāla paṛibā ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ସେହିପରି ଶବ୍ଦ ସହିତ
তাল পড়া କୌଣସି ଲୋକ ଉପରେ ବିଧା ମାଡ଼ ବସିବା—
ताल गीरना 1. Dealing of heavy fist-blows on the back of a man (with sound like that produced when palm-fruits drop down on the ground).

୨ । ଗୀତ ବା ନାଟର ତାଳ ଅନୁସାରେ ତାଳ ବା ବାଦ୍ୟ ବାଜିବା—2. Beating of time to a song or dance.

୩ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—3. Emulating.

୪ । ଗଛରୁ ପାଚିଲା ତାଳ ତଳକୁ ଖସିବା—
4. The falling of ripe palm-fruits on the ground.

ବୃଷ ଉଡ଼ିବାରୁ, ତାଳ ପଡ଼ିବାରୁ—ଢଗ ।

ତାଳ ପତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ ପତ୍ର)—ତାଳପତ୍ର (ଦେଖ)
Tāla patara Tāla patra (See)
তালপাতা [ଦ୍ର—ତାଳଗଛର ଶାଖାର ତନ୍ତୁକୁ ବାହୁଙ୍ଗା
ताड़का पत्ता ବୋଲିଯାଏ । ତନ୍ତୁ ଅଗରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନାକୃତି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗ୍ନ ପତ୍ରଗୁଚ୍ଛ ଥାଏ ତାହା ତାଳପତ୍ର ଅଟେ । ଭାଷାରେ ତାକୁ ତାଳ ବରଡ଼ା କହନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ବ୍ୟଜନାକୃତି ପତ୍ରକୁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପଟିରେ ଚିରଦେଲେ ତହିଁମଧ୍ୟରେ ଶଳାକା (ଖଡ଼ିକା) ଥିବା ଦୁଇଫାଳଥିବା ଯେଉଁ ପତ୍ର ତାହାରେ ତାକୁ ତାଳପତର କହନ୍ତି ଓ ତହିଁ ଉପରେ ଲେଖନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

ତାଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ପତ୍ର)—
Tā<u>l</u>a patra — ୧ । ତାଳଗଛର ପତ୍ର—1. Palm leaf.
[ଦ୍ର—ଏଥି ଉପରେ ଲେଖନରେ ଲେଖାଯାଏ; ଏଥିରେ ଭୋଗେଇ ଅନ୍ନ, ଆସନ ଓ ବିଞ୍ଚଣା ବୁଣାଯାଏ ଏବଂ ଛାତି ବନ୍ଧାଯାଏ ।]
୨ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ; ତାଟଙ୍କ—
2. An ornament for the ear.
୩ । ଖଡ୍ଗବିଶେଷ—3. A kind of sword.

ତାଳପତ୍ର ସିପାଇ(ହି)—ଦେ. ବି.-(ତାଳପତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସିପାହି ମୂର୍ତ୍ତି ଯେପରି ପବନର ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତରେ ଉଡ଼ିଯାଏ ସେହିପରି) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଳ୍ପକେ ଦବି ଯାଏ ବା ଡରି ଯାଏ; କ୍ଷୀଣ; ଦୁର୍ବଳ ଓ ଭୀରୁ ଲୋକ—A weak, lean and timid person.
Tā<u>l</u>apatra sipāi(hi)
তালপাতার সিপাই
(ତାଳପତ୍ର ସିପେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ପତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
Tā<u>l</u>a patrikā — Tā<u>l</u>amū<u>l</u>i (See)

ତାଳ ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ମୂଷିକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Tā<u>l</u>a patri — Mūshikaparṇṇi (See)

ତାଳ ପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁରା ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
Tā<u>l</u>a parṇṇa — 1. A kind of medicinal perfume.
୨ । ଗନ୍ଧ ପତ୍ର (ଦେଖ)
2. Gandha patra (See)

ତାଳ ପର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି—୧ । ମୁରା ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ମୁରାମାଂସୀ—
Tā<u>l</u>a parṇṇikā — 1. A herbarious scent.
୨ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
2. Tā<u>l</u>amū<u>l</u>i (See)
୩ । ସଉପ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Saupa (See)

ତାଳ ପାରୁ—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ତାଳକୁ ଚିପୁଡ଼ି ଦେଲେ ଟାକୁଅ ଉପରେ ଯେଉଁ ତେରୁଅ ଅଂଶୁମାନ ରହିଯାଏ—The soft fibres left on the stone after pressing the juice from a ripe palm fruit.
Tā<u>l</u>a pāru

ତାଳ ପିଞ୍ଛା—ଦେ. ବି—ତାଳ ଜଟ (ଦେଖ)
Tā<u>l</u>a piñchhā — Tā<u>l</u>a jaṭa (See)

ତାଳ ପିଠା—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ତାଳର ଦୋରୁଅ ସଙ୍ଗେ ବଟା ଚାଉଳ ମିଶାଇ କରାଯିବା ପିଠା ବା ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—Cakes made with palm juice mixed with rice flour.
Tā<u>l</u>a piṭhā
তালপিঠা

ତାଳ ପ୍ରଲମ୍ବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ପ୍ରଲମ୍ବ=ଜଟା)—
Tā<u>l</u>a pra<u>l</u>amba — ତାଳଜଟ—The long flower stalks of a male palm tree.

ତାଳ ଫ(ଫୋ)ଟକା—ଦେ. ବି—ତାଳପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ବାରୁଦ-ପୁଡ଼ା—Crackers or packets of gunpowder tightly packed in palm-leaves.
Tā<u>l</u>a pha(pho)ṭakā
তাল পটকা
ताल पटाक
[ତାଳଫୁଟୁକା(ବ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାଳ ଫାଉଡ଼ା(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବି—ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦୁଇ ଫାଳଥିବା ମୂଳ ଅଂଶ-The parted root of a palm branch; the bifurcated or forked part of a palm branch.
Tā<u>l</u>a phāuṟḍā(ṇḍā)
তাল ষাঁড়া

ତାଳ ଫୋପଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାରୁ ପତ୍ର ଓ ଫାଉଡ଼ା ବାଦ ଦେଲେ ଯେଉଁ ମଧ୍ୟଭାଗ ରହେ (ଯହିଁରୁ କୋରଟ ବା ଲଇ ବାହାରେ)—The middle part or bare ridge of a palm-branch.
Tā<u>l</u>a phopaṟḍa (ṟḍā)
তাল ডাঁটা
ताडका डंटल

ତାଳ ବଣ(ଣି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳବନ)—ତାଳ ବୃକ୍ଷବହୁଳବନ—A grove of palm trees.
Tā<u>l</u>a baṇa(ṇi)
তালবণ तालवन
(ତାଳବଣିଅଁ; ତାଳବଣିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ବଣା—ଦେ. ବିଣ—ତାଳ କଣା (ଦେଖ)
Tā<u>l</u>a baṇā — Tā<u>l</u>a kaṇā (See)

ତାଳ ବନ—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପାଖେ ପାଖେ ବହୁ ତାଳ ଗଛ ଥାଏ—1. A grove of palm trees.
Tā<u>l</u>a bana
୨ । (ନାମ) ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରି ଉତ୍ତରରେ ଯମୁନାକୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନକାଳର ତାଳ ବୃକ୍ଷର ଏକ ବନ—
2. Name of an ancient grove of palm trees near Bṛundābana.
[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ବଳରାମ ଧେନୁକାସୁରକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ତାଳବର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ତାଲେବର୍; ଅ. ତାଲ୍ଅ=ଭାଗ୍ୟ+ଫା. ବର୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—1. Lucky.
Tālabara
তালেবর — ୨ । ମାନ୍ୟ—2. Honourable.
तालेबर — ୩ । ସୁନାମଧନ୍ୟ—3. Illustrious.

ତାଳ ବରଡ଼ା—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ଛତ୍ରାକୃତି ପତ୍ର—
Tā<u>l</u>a baraṟḍā — Fan-shaped palm-leaves.
তালপাতা

ତାଳ ବାୟା—ଦେ. ବି. [ତାଳ+(ଚଢ଼ୁ) ବାୟା]—ତାଳଗଛର ପତ୍ର ଅଗରେ ବୋତଲ ପରି ତଳମୁହାଁ ବସା ବାନ୍ଧିବା ଦୀର୍ଘ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ ଘରଚଟିଆ ଆକୃତିର ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ପକ୍ଷୀ—The weaverbird; Ploceus Baya.
Tā<u>l</u>a bāyā
তালবাবই
बाया

୧	ଇ	ଋ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ହ୍ୟ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

[ଦ୍ର—ଏହାର ତାଳୁ ଓ ଗୁଡ ହୁଳଦଥ, ଦେହ ଖଇର। ଏମାନେ ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଖଜୁର ପତ୍ରରୁ ସରୁ ସୂତା ପରି ଅଂଶକୁ ଥଣ୍ଟଦ୍ୱାରା ଚିରି ନେଇ ସେହିଥିରେ ଏପରି କୌଶଳରେ ବସାଟି ବୁଣି ତାଳଗଛ, ଖଜୁରିଗଛ ଓ ନଡ଼ିଆଗଛ ପତ୍ରର ଅଗରେ ତଳମୁହାଁ ବୋତଲ ପରି ବସାଟି ଝୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେ ଝଡ଼ ତୋଫାନରେ ମଧ୍ୟ ବସା ଭିତରୁ ପତ୍ରରୁ ଚ୍ୟୁତ ନ ହୋଇ ଦୋହୋଲୁ ଥାଏ।]

ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଶାଖା—
Tāḻa bāhuṅgā The stalk or branch of the palm leaf.
তালবাখড়া

ତାଳ ବୁ(ବୋ)ରେଇ—ଦେ. ବି—ତାଳବଣ; ତାଳଗଛର ଗୋଠ—
Tāḻa bu(bo)rei A grove or tope of palm-trees
তালবন

ତାଳ ବୃନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତାଳ+ବୃନ୍ତ)—
Tāḻa bṛunta ୧। ପତ୍ରହୀନ ତାଳବାହୁଙ୍ଗା—
1. The leafless stalk of palm tree.
୨। ତାଳବାହୁଙ୍ଗାରେ ନିର୍ମିତ ବିଞ୍ଚଣା—
2 Fan made of the stalk of palm leaves.
୩। ତାଳପତ୍ରରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ବିଞ୍ଚଣା—
3. Fan of palm leaves woven together.

ତାଳ ବୃନ୍ତକ—ସଂ. ବି. (ତାଳବୃନ୍ତ+କ)—ତାଳ ବୃନ୍ତ (ଦେଖ)
Tāḻa bṛuntaka Tāḻa brunta (See)

ତାଳ ବେଚନକ—ସଂ. ବି. (ତାଳ+ବଚ୍ ଧାତୁ+ଅନ+କ)—
Tāḻa bechanaka ନର୍ତ୍ତକ; ନାଚୁଆ—Dancer.

ତାଳ ବେତାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ବେତାଳ)—ମହାଦେବଙ୍କ
Tāḻa betāḻa ଅନୁଚର ତାଳ ଓ ବେତାଳ ନାମକ ଭୃତ୍ୟଦ୍ୱୟ—
Two aerial attendants of Śiba.

ତାଳ(ଲ)ବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତାଳୁ+ଭବାର୍ଥରେ. ଯ)—୧। ତାଳୁ
Tāḻa(la)bya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the palate.
୨। ତାଳୁସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ—
2. Pronounced from the palate; palatal.

ତାଳବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି (ତାଳବ୍ୟ+ବର୍ଣ୍ଣ)—ଇ, ଈ, 'ଚ' ବର୍ଗ, ଯ
Tālabya barṇṇa ଓ ଶ—The palatal letters of the alphabet.

ତାଳବ୍ୟ 'ଶ'—ସଂ. ବି—ତାଳୁରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ 'ଶ' ଅକ୍ଷର—
Tālabya 'śa' The letter 'śa'.

ତାଳ ଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ଭଙ୍ଗ)—ବେତାଳ ହେବା;
Tāḻa bhaṅga ଗୀତ ବାଦ୍ୟର ତାଳ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ନ ପଡ଼ିବା—
Losing the measure of a music or song.

ତାଳ ଭଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ତାଳ ଜଟ (ଦେଖ)
Tāḻa bhaṇḍi Tāḻa jaṭa (See)
তালগাছের ভুঁড়া, तालसोंटा

ତାଳଭୃତ୍—ସଂ. ବି (ତାଳ+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବଳରାମ—
Tāḻabhṛut Baḻarāma.

ତାଳ ମ(ମା)ଖନା—ଦେ. ବି—କୋଇଲିଖିଆ (ଦେଖ)
Tāḻa ma(mā)khanā Koilikhiā (See)

ତାଳ ମଜ୍ଜା—ସଂ. ବି (ତାଳ+ମଜ୍ଜା)—ତାଳସଜ (ଦେଖ)
Tāḻa majjā Tāḻasaja (See)

ତାଳ ମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—୧। ପାଚିଲା ତାଳଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଟାଙ୍କୁଆ—
Tāḻa mañja 1. Seed of a palm fruit.
তালের আঁটি
୨। ପୁରୁଣା ତାଳଗଛର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅତି କଠିନ ଦାରୁଅଂଶ—2. The hard long fibres inside the bark of a palm-trunk.

ତାଳ ମଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି— ତାଳପତ୍ରର ବାହାର ବା ଅଗ ପାଖର ଶିରା—
Tāḻa marḍhuā The fibrous ridge of a palm leaf.

ତାଳ ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ତାଳର ଦୋରୁଅରେ ତିଆରି ମଣ୍ଡା
Tāḻa maṇḍā ପିଠା—A kind of cake prepared from the juice of ripe palm-fruits.

ତାଳ ମର୍ଦ୍ଦଳ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ମର୍ଦ୍ଦଳ)—କରତାଳ ଓ ମୃଦଙ୍ଗ;
Tāḻa marddaḻa ତାଳ ଓ ଖୋଳ—Cymbals and drums.

ତାଳ ମାନ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ମାନ)—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳ ଓ ମାନ—
Tāḻa māna The measure and the stop in music.

ତାଳ ମିଶ୍ରି—ଦେ. ବି—ତାଳରସର ଗୁଡ଼ରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଶ୍ରି—
Tāḻa miśri Crystallised palm-sugar.
তালমিছরী, तालमिसरी

ତାଳମୂଳିଆ କଣ୍ଟା—ଯେଉଁ ଲୁହା କଣ୍ଟା ତାଳଗଛ ପରି ଗଡ଼ ପାଖରୁ
Tāḻamūḻiā kaṇṭā ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—Stout nails gradually tapering like the trunk of a palm tree.

ତାଳ ମୂଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାଳର ଗଜାଗଛ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା
Tāḻa mūḻi ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ—
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ତାଳମୂଳିକା, ତାଳପର୍ଣ୍ଣିକା, ହେମପୁଷ୍ପୀ, ସାର୍ଦ୍ଦିକଳିକା, ମୂଷଲୀ, ଭୂତାଳୀ ମୂଷଲୀକନ୍ଦ
A kind of medicinal plant resembling very young shoots of palm trees; Corculigo Orchiodes; Asparagus Sarmentosus.
তালমূলী
कालिमुस ाल, सुजामुसली
ତେ. ନେଲତାଡ଼ି, ନେଲତାଟି
ଗୁ. ଓ ମ. କାଳୀମୂଷଲୀ
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଗନ୍ଧହୀନ ଓ ଷଟ୍‌ଦଳ; ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଏହି ଗଛ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମରଯାଏ ଓ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପୁଣି ଚେରରୁ ଗଛ ବାହାରେ । ଏହାର ମୂଳର କନ୍ଦ ଅତ୍ତ୍ଯ ପଥ୍ୟ; ଏହାର ପତ୍ର ଓ ତାଳ ତାଳପତ୍ର ଓ ବାଦୁଡ଼ିଗାର ଅନୁରୂପ ପତ୍ର । କୃଷ୍ଣ ଓ ଶୁକ୍ଳ ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର । ଏହା ମଧୁରତିକ୍ତରସ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ପୁଷ୍ଟିକାରକ, ଗୁରୁ, ରସାୟନ, ଓ ଅର୍ଶ ଏବଂ ବାୟୁନାଶକ ।]

ତାଳ ମୂଷଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂଷଳୀ)—ତାଳମୂଳୀ ଗୁଳ୍ମର ଚେର—
Tāḻa mūshaḻi The root of Tāḻamūḻi plant.
কালমুষলী [ଦ୍ର—ଏହି ଚେର ସହଜରେ ମରେ
কালোমুসলী ନାହିଁ । ଗଛର ପତ୍ର ଓ ଶାଖା ଆଦି ପ୍ରତି ବର୍ଷ ମରଯାଏ; ମାତ୍ର ଋତୁ ଅନୁସାରେ ମୂଳକନ୍ଦରୁ ପୁଣି ଗଛ ବାହାରେ ।]

ତାଳ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତାଳ+ଯନ୍ତ୍ର)—ଶଲ୍ୟୋଦ୍ଧାରଣାର୍ଥ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tāḻa jantra A surgical instrument for extracting arrows or foreign articles from the body.

ତାଳ ରସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ରସ)—ଅଣ୍ଡିରା ତାଳ ଗଛର
Tāḻa rasa ଅପକ୍ୱ ଜଟାରୁ ବାହାରିବା ତାଡ଼ି—
The juice extracted from the flower-stalks of male palm trees; palm-toddy.

ତାଳଲକ୍ଷ୍ମା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଲକ୍ଷ୍ମନ୍)—ବଳରାମ—
Tāḻa lakshmā Baḻarāma.

ତାଳ ଶିମି(ମୂ)ଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳମୂଳୀ; ମୂଷଳୀ)—
Tāḻa śimi(mū)ḻi ତାଳ ମୂଷଳୀ (ଦେଖ)
Tāḻa mūshaḻi (See).
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିରଞ୍ଜୀବୀ—1. Long-lived.
୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି କହନ୍ତି, "ତୁ କଅଣ ତାଳଶିମୂଳୀ ହେବୁ ?"]

ତାଳଶିରା ଖଡ଼ୁ—ଦେ. ବି (ଦେଶିଅ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ବା ରୁପାରେ ତିଆରି
Tāḻaśirā khaṛu ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର ଖଡ଼ୁ—
A kind of bracelet.

ତାଳ ସଇ(ହି)—ଦେ. ବିଣ—ତାଳ ଅନୁସାରେ ଗୀତ ବା ବାଦିତ—
Tāḻa sai(hi) Sung or set according to the musical
তালসই measure; (song or music) adjusted
तालमय to measure; musical.
(ତାଳମେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ସଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳ ଓ ଶସ୍ୟ)—ଛୋଟ କଞ୍ଚା ତାଳ ଫଳ
Tāḻa saja ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିବା ସୁସ୍ୱାଦୁ କୋମଳ ପଦାର୍ଥ;
তালশাঁস ତାଲତାଳ; ତାଳାସ୍ଥିମଜ୍ଜା—
तालसाँस; तालकागुदा The tender and sweet kernel of young palm-fruits.

ମୁଁ ତାଳସଜ ପଣା ପରିବ୍ର କଦଳୀ—ପ୍ରାଚୀ ଉପହାରକରସ ।

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବଳକର, ମଳଭେଦକ, ଲଘୁ, କଫବର୍ଦ୍ଧକ, ଦୁଷ୍ପାଚ୍ୟ, ବହୁମୂତ୍ରଜନକ, ତନ୍ଦ୍ରାକାରକ, ଅଭିଷ୍ୟନ୍ଦୀ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ।]

ତାଳସ୍ତନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ସ୍ତନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tāḻastani ତାଳ ଫଳ ପରି ପୃଥୁଳସ୍ତନଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
(woman) Having breasts big like palm fruits.

ତାଳ ପୃଥୁଳ ବଶୀକରଣ ହରିତାଳ ସୁପକ୍ୱ ତାଳସ୍ତନୀ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତାଳ ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ହାଣ୍ଡି ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ତାଳ ଗଛର ମୂଳ—
Tāḻa hāṇḍi The thick round block at the root of a palm tree.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଖୋଳି ହାଣ୍ଡି ଆକାର କରି ଏହା ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କଲେ ଏହା ମେଘା ବା ଧଂସା (ବ. ଧାମସା) ନାମକ ବାଦ୍ୟ ହୁଏ; ଏହାର ଧ୍ୱନି ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ଓ ବହୁ ଦୂରରୁ ଶୁଣାଯାଏ ।]

ତାଲା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ତାଳକ, ତଳକ)—କୋଲପ—
Tālā Lock; padlock.
[ଦ୍ର—କଳଣୀ, କମାଣୀ; ଦଣ୍ଡି ବା ଚିଙ୍କିଅ, ମେରୁ, ତାଲା, ଛଟକଣୀ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ତାଲାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଅଟେ ।]
তালা ୨ । (ସଂ. ତଳ) କୋଠାର ମହଲା—
ताला, तालो 2. Storey of a building.
ଦେ. ବିଣ—ଏତେ ତଳବିଶିଷ୍ଟ; (ଯଥା—ତିନିତାଲା କୋଠା)
(building) Having so many storeys; storied.

ତାଲା ଅଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କୋଲପକୁ ଗୁଡ଼ ନ
Tālā aṭakā(ke)ibā ପକାଇ ଗୁଡ଼ ପକାଇବା ପରି ଦେଖାଯିବା
[ତାଲାଠକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଭଳି ଦ୍ୱାରରେ ଲଗାଇବା—
তালা টীপা To put an unclosed padlock on the door in an apparently closed position.

ତାଲା କାଠି—ଦେ. ବି—କୋଲପ ଓ ଗୁଡ଼କାଠି—
Tālā kāṭhi Lock and key.
তালাকাটী ताला कुंजी
ତାଲାକଞ୍ଚି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଲାକୁଞ୍ଚି }

ତାଲା ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଲପ ପଡ଼ିଥିବା ଘରର କୋଲପ
Tālā kholibā ଫିଟାଇବା—To unlock a locked door.
[ତାଲା ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
তালা খোলা ताला खुलना

ତାଳାଙ୍କ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଅଙ୍କ=ଚିହ୍ନ)—
Tāḻāṅka ୧ । ତାଳଧ୍ୱଜ; ବଳରାମ—1. Baḻarāma.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

୨ । ମହାଦେବ ; ଶିବ — God Śiba.
୩ । ତାଳପତ୍ରରେ ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ; ପୋଥି—
3. Palm leaf manuscript.
୪ । ଶାକବିଶେଷ—4. A kind of pot herb.
୫ । ତାଳଜଙ୍ଘ ପୁରୁଷ —
5. A man of developed thighs.
୬ । ଭୀଷ୍ମଦେବ—6. A name of Bhīshma.

ତାଳାଙ୍କୁର— ସଂ. ବି—୧ । ମନଃଶିଳା (ବି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tā<u>l</u>āṅkura 1. Red arsenie,
୨ । ତାଳ ଖୁଙ୍କୁ (ଦେଖ)—2. Tā<u>l</u>a khuṅku (See)

ତାଲା ଚାବି—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ସଂ. ତାଳକ + ପାର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଚାବେ)—
Tālā chābi ୧ । ତାଲା; କୋଲପ—1. Lock.
তালা চাবি ୨ । କୋଲପ ଓ ତହିଁର କଞ୍ଚି—
ताला कुंजी 2. Lock and key.

ତାଲା ଦେବା – ଦେ. କ୍ରି—ଘରର କବାଟରେ କୋଲପ ପକାଇବା;
Tālā debā ଦ୍ୱାରରେ କୋଲପ ଠୁକି ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରିବା—
তালা দেওয়া; তালা বন্দ করা To padlock a door; to
ताला लगाना lock up a door.
ତାଲା ଠୁକିବା; ତାଲା ପକା(କେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଲା ବନ୍ଦ କରିବା; ତାଲା ଲଗା(ଗେ)ଇବା }

ତାଳାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତାଳ + ଅନ୍ତ)—
Tā<u>l</u>ānta ସଙ୍ଗୀତରେ ଦିଆଯିବା ତାଳର ବିରାମ —
A rest in music.
ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତି—Exhaustion.
ଦେ. ବିଣ—ଅକାନ୍ତ; ଅତି କ୍ଳାନ୍ତ—
Overpowered; exhausted.

ତାଲା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦ୍ୱାରରେ କୋଲପ ଦିଆଯିବା—
Tālā par̤ibā 1. Locking of a door.
(ତାଲା ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ରୋଗ ବା ବାତ ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତର
তালাপড়া କବାଟ ପଡ଼ିଯିବା—2. Lock-jaw.
ताला लगना

ତାଲା ମୁଦ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଘରେ କୋଲପ ପଡ଼ି ତହିଁ ଉପରେ
Tālā muda ଲାଖ ଅବର ମୁଦ ବା ମୋହର ଦିଆଯିବା —
Sealing of a door under lock.

ତାଳାସ୍ଥି ମଜ୍ଜା—ସଂ. ବି—୧ । ତାଳ ସଜ; ବାଳ ତାଳ—
Tā<u>l</u>āsthi majjā 1. The tender sweet kernel of
young palm fruits.
୨ । ତାଳ ଖୁଙ୍କୁ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)—
2. Tā<u>l</u>a khuṅku (See)

ତାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ)—
Tā<u>l</u>i ୧ । ଦୁଇ କରତଳର ପରସ୍ପର ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ—
তালি 1. Clapping of palms; clap.
ताली, थपड़ी
ଏକା ହାତରେ ତାଳି ବାଜେ ନାହିଁ—ଢଗ ।
[ଦ୍ର—'ତାଳ'ର ଅର୍ଥପ୍ରାପ୍ତି ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ 'ତାଳ ଦେବା' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।
କୌଣସି ବୟଃସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ମାତା ଶିଶୁକୁ ତାଳ ମାରିବାକୁ ଶିଖାଇବା ସମୟରେ ଆପଣାର କରତଳର ଆଘାତ ସଙ୍ଗେ 'ତାଳ ତାଳ ! ତାଳ ତାଳ ! ତାଳ ତାଳ ! ବନମାଳୀ,' 'ତାଳସର ! ତାଳର ତେଲୁଣୀ ସଜ କର,' 'ତାଳସର ! ତାଳସର ! ଧନ ଗୁଲିଯିବେ ଶାଶୁ ଘର' ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟମାନ ବୋଲନ୍ତି ଓ ବେଳେ ବେଳେ ପିଲାଙ୍କ ଅସ୍ଫୁଟ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଅନୁକରଣ କରି 'ତାଳ ତାଳ' ପରିବର୍ତ୍ତେ 'ତାଇ ତାଇ' କହନ୍ତି ।]
୨ । ଚିରା ଲୁଗାର ଛିଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—
তালি, 2. Patch of cloth put on a hole in a torne
थेगली garment or cloth.

ଯାର ବସ୍ତ୍ରଯାକ ତାଳି, ତାଳି ପରେ ତାଳି, ପୁଣି ତାଳି ତା ଉପରେ—
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୩ । କଣା ବାସନରେ ପକାଯିବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ—
3. A patch of metal tinkered to a hole in a metal pot.

ତାଳିକ—ସଂ. ବି (ତାଳ + ଇକ)—୧ । କରତାଳି—
Tā<u>l</u>ika 1. Clap.
୨ । କରତଳ—2. Palm of the hand.
୩ । ଚାପୁଡ଼ା—3. Slap.
୪ । ବନ୍ଧନ—4. Binding; imprisonment.
୫ । ମୋହର ମାରିବା ମୁଦ କରିବା—5. Sealing.

ତାଳିକା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଳ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କରତାଳି—
Tā<u>l</u>ikā 1. Clap.
୨ । ଚାପୁଡ଼ା—2. Slap.
୩ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—3. Indian madder.
୪ । ନିର୍ଘଣ୍ଟ; ତାଲିକା—4. List.
୫ । କାଗଜର ପୁଳିନ୍ଦା—5. A cover containing a bundle of papers.
୬ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)—6. Tā<u>l</u>mū<u>l</u>i (See)
୭ । ତାଲା—7. Padlock.

ତାଲିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳକା; ଭୁଲ. ଆ. ତଅଲିକା)—
Tālikā ନିର୍ଘଣ୍ଟ; ଲିଷ୍ଟ—Inventory; schedule;
তালিকা invoice; catalogue.
तालिका

> ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ଙ୍କ' ଦେଖିବେ

ତାଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଳ)—୧ । ହାତତାଳି ଦେବା; ଦୁଇ
Tāli debā କରତଳଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ କରିବା; ଫଟକାର କରିବା—
তালি দেওয়া 1. To clap one's palms.
तालिपीटना; तालीबजाना ତାଳ ଦେଇଛନ୍ତି ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀ ।

ପଥାନାଥ. ଜନଦେବୀଙ୍କ ।

[ଦ୍ର—ଠାକୁରଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା ସମୟରେ, ରଜେଇ ଆଦିଙ୍କୁ ହୁରୁଡ଼ାଇବାକୁ, ସଭାରେ କୌଣସି ବକ୍ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାର ଆଦ୍ୟରେ ବା ଶେଷରେ କିମ୍ବା ବକ୍ତୃତାର କୌଣସି ଅଂଶ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ହେଲେ, ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ ଲୋକଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ବା ଉପହାସ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ, କଥା ନ କହି କୌଣସି ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ଗୀତବାଦ୍ୟାଦିର ତାଳ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଓ ବିବାଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପକ୍ଷକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଳ ଦିଆଯାଏ ।]

୨ । ତାଳି ପକାଇବା (ଦେଖ)—
2. Tāli pakāibā (See)

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯୋଗଦେବା—
3. (figurative) To join.

୪ । ଉପହାସ କରିବା—4. To deride.

ତାଳି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ର ବା ଧାତୁ ପାତ୍ରର ଛିଦ୍ରରେ
Tāli pakā(ke)ibā ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ ପକାଇବା,
তালি দেওয়া ତାଳି ଦେବା—To patch up a garment or
थेगलि देना a metal pot.

ତାଳି ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାଳଦେବା (୧) (ଦେଖ)
Tāli bajā(je)ibā Tāli debā (1) (See)
(ତାଳମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
তালি দেওয়া **तालि बजाना**

ତାଳି ବାଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—ତାଳି ବଜାଇବା—
Tāli bāibā To clap the palms.

ଅନନ୍ତ ଯୁଗରେ ରାମ ସଙ୍ଗେ ତାଳି ବାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଙ୍କ ଗୀତା ।

ତାଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାଲୀମ୍)—୧ । ଶିକ୍ଷା; ଅଭ୍ୟାସାର୍ଥ
Tālim ଉପଦେଶ—1. Training; coaching.
তালিম ୨ । ଶିକ୍ଷାଦାନ—2. Tuition; instruction;
तालीम teaching.

୩ । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା—3. Primary instruction.

୪ । ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୟ ପୂର୍ବରୁ ନର୍ତ୍ତକମାନଙ୍କର ପାଇବା ଅଭିନୟର ଶିକ୍ଷା—4. Rehearsal.

ବିଣ—ଶିକ୍ଷିତ—Trained; disciplined.

ତାଲିମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବା; ମଣ କରିବା—
Tālim karibā 1. To train; to coach; to teach.
তালিম করা; তালিম দেওয়া ୨ । (ଉଚରିଆ) ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଉପସ୍ଥିତ
तालिम करना ସାକ୍ଷ୍ୟଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆଗରୁ ଶିଖାଇବା—
2. To coach witnesses before trial.

ତାଲିମ୍ ତରିବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାଲୀମ୍=ଶିକ୍ଷା+ତରବିତ୍=
Tālim taribat ଶିକ୍ଷା; ସଦ୍‌ଚରିତ୍ର)—ଶିକ୍ଷା—
Training; discipline.

ତାଳୀ—ସଂ. ବି. (ତାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ତାଳଗଛ—
Tālī 1. The palmyra tree.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ତାଳଗଛ—2. The Talipot palm; Corypha Umbraculifera.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ତାଳ ଗଛ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟ ଓ ଏହାର ପତ୍ର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ । ଏହାକୁ ଦେଖିଲେ ପ୍ରଥମେ ତାଳ ଗଛ ବୋଲି ଭ୍ରମ ହୁଏ । ଏହା ୪୦ ବର୍ଷରେ ଫୁଲ ଧରେ । ଫଳ ପାଚିଲେ ଗଛ ମରିଯାଏ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ । ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାର ଏକନାମ 'ତୃଣରାଜ ।']

୩ । ତାଡ଼ୀ—3. Toddy; fermented palm-juice.

୪ । ହିନ୍ତାଳ; ହେନ୍ତାଳ ଗଛ—4. Phoenix Paludosa.

ବନ-ତାଳୀ- ବନାକାଙ୍କ୍ଷୀ ଜଳଦୁର୍ଗବାସୀ । ରଥାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

୫ । ତାଳବନ—5. Palm grove.

୬ । ତାଲା—6. Padlock.

୭ । କୁଞ୍ଚିକାଠି—7. Key of a lock.

୮ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)—8. Tālamūlī (See)

୯ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା; ବାଢ଼ ଅଁଳା—
9. Phyllanthus Niruri (plant).

୧୦ । (ତାଳ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୀତ ବୋଲାଯିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ବାଦ୍ୟସାହାଯ୍ୟରେ ତାଳଦିଏ—
10. One who beats measures in accompaniment of a song.

୧୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—11 Śiba.

୧୨ । ମୁନିବିଶେଷ—12. Name of a sage.

୧୩ । ହରଡ଼ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. A kind of pulse.

୧୪ । ତାମ୍ରବଲ୍ଲୀ ଲତା (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
14 Tāmraballi creeper (See)

୧୫ । ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. Name of a Sanskrit metre.

୧୬ । ଖିଲାଣର ମଝି ପଥର (ହ୍ର ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. The central stone of an arch.

ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A kind of drum.

ବାଜେ ମର୍ଦ୍ଦଳ ତାଳ ତାଳୀମାନ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାଳୀଶ ପତ୍ର—ସଂ. ବି—ହିମାଳୟର ଦେବଦାରୁ ବର୍ଗର ତରୁବିଶେଷର
Tālīśa patra ପତ୍ର—The silver fir; Abies
তালীশপত্র Webbiana; Cinnamomum Tamala
तालिशपत्र, तालचिनि, किरिकिरिआ, (Kirtikar).

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ଢ଼

किम्का, सिलकाघिट [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଧାତ୍ରୀପତ୍ର, ମଧୁର, ଗରମ, କଫବାତନାଶକ ଏବଂ ଶୁକୋଦର, ଗ୍ରନ୍ଥିକାପତ୍ର, ଗୁଲ୍ମ, କ୍ଷୟରୋଗ ଓ କାଶରେ ଉପ- ଭୁଲସୀଚ୍ଛଦ, ଅର୍କବନ୍ଧ, ପତ୍ରାଖ୍ୟ, କାରୀ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତରେ ଏହା କରପତ୍ର, କରଚ୍ଛଦ, ନୀଲ, ମିଳେ । ହିନ୍ଦିରେ ଯାହାକୁ ତାଲୀଶପତ୍ର ନୀଲାମ୍ବର, ତାଳୀପତ୍ର,ତମାଳ୍ହୟ କହନ୍ତି, ଓଡ଼ିଆରେ ତାହା ତେଜପତ୍ର]

ତାଳୁ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣେ. ଞୁ; ଜୁଳ. Tālu ତା. ତାଲେ; ତେ. ତାଳ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ନିର୍ଗତ ହୁଏ)—ପାଟି ମଧ୍ୟର ତାଳୁକା ବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱତମ ସ୍ଥାନ; ମୂର୍ଦ୍ଧା ଓ ଦନ୍ତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ପାଟି ଉପରର ଛାତ— The palate or roof of the mouth.

ଦେ. ବି—୧ ମନୁଷ୍ୟମୁଣ୍ଡର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱତମ ଅଂଶ—
1. The corona or crown of the head.
୨ । ପର୍ବତାଦିର ଶିଖ—
2. Top (of a mountain).

ତାଳୁଆ—ଦେ. ବି—୧ ((ପାଟିର) ତାଳୁ—
Tāluā 1. Palate.
तालू ୨ । ମୁଣ୍ଡର ତାଳୁ—2. Crown of the head.
୩ । ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା—
3. The arch of the sole of the foot.
ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଠିକ୍‌ମତେ ଗୀତର ତାଳ ପକାଏ—One who correctly beats measures to a song.

ତାଳୁ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଲାର ଜନ୍ମ ମାତ୍ରକେ ତାହାର Tālu uthā(the)ibā ପାଟିରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ପୂରାଇ ତାଳୁକୁ ଉପର तालुउठाना ଆଡ଼କୁ ଚିପି ଦେବା—To press up the palate of a just born baby to raise it towards the crown of its head.

ତାଳକ—ସଂ. ବି. (ତାଳୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ତାଳୁ—
Tāluka Palate.

ତାଲୁକ(କା)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍)—
Tāluka(kā) ୧ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ଜମିଦାରି ମାହାଲ—
तालुक 1. Estate; zamindari.
तालुक, तालुका ୨ । ରାଜସ୍ୱ ଅଦାୟ ବା ଶାସନ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ
तअल्लुक କରାଯାଇଥିବା ଦେଶର ବିଭାଗ—
2. Fiscal sub-division.
[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ତା ।; ଯଥା—। ତା । ରଘୁନାଥପୁର=ତାଲୁକେ ରଘୁନାଥପୁର । ତାଲୁକ ଟେକେଶ୍ୱରୀଭୁଏ ପ୍ରଗଣାର ସମ୍ପର୍କି ।]

ତାଲୁକ ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ+ଫା. ଦାର)—ଜମିଦାର; Tāluka dāra ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ—Zamindar; owner of an तालुकदार तालुकदार estate; tenure holder.

ତାଲୁକଦାରି—ବୈଦେ.ବି. (ଅ.ଓ.ଫା)—ତାଲୁକଦାରର କର୍ମ ବା ବୃତ୍ତି- Tālukadāri The function of a Talukdar.
तालुकदारि तालुकदारी

ତାଲୁକ ବୋର୍ଡ(ଡ୍)—ବୈଦେ. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍+ଇଂ. ବୋର୍ଡ) ପ୍ରାଦେ. Tāluka borda(rd) (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା (ତାଲୁକାବୋର୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରିଚାଳିତ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଜିଲ୍ଲାର ସବ୍‌ଡିଭିଜନସ୍ଥ ବୋର୍ଡ; ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଲୋକାଲ ବୋର୍ଡ—Local Boards in subdivisions of Madras.

ତାଲୁକ ମଜ(ଜୁ)କୁରି—ଦେ. ବି—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ Tāluka maja(ju kuri ପ୍ରଗଣାର ବିଭାଗବିଶେଷ—Name of a fiscal division during the Mahomedan rule in India.
[ଦ୍ର—ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଗଣା ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ତାଲୁକ ଚୌଧୁରୀ, ତାଲୁକ ମଜୁକୁରି ବା ମକଦମୀ ମଜକୁରି ଇତ୍ୟାଦି ୫ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ- ଇତିହାସ ।]

ତାଲୁକ ମୁଲକ—ବୈଦେ. ଚ. (ସହଚର) (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ+ମୁଲ୍କ)— Tāluka mulaka ମାହାଲ ମୁଲକ; ଜମିଦାରି; ନାନା ଶ୍ରେଣୀର तालुक मुलुक ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—Estates of different classes.
तालुक मुलुक

ତାଳୁକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳୁ)—୧ । ପାଟିର ତାଳୁ—
Tāluka 1. Palate.
तालू ୨ । ଗୋଡ଼ ତଳପାର ମଧ୍ୟଭାଗ—
2. The middle of the sole of the foot.
୩ । ଗୋଡ଼ତଳପା ବା ତାଳୁକାରେ ଉଠିବା ବ୍ରଣ—
3. A boil on the heel.
୪ । ମୁଣ୍ଡର ତାଳୁ—4 Crown of the head.

ତାଲୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି—ତାଲୁକ (ଦେଖ)
Tālukā Tāluka (See)

ତାଲୁକା ଅଫିସର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍ Tālukā aphisara +ଇଂ. ଅଫିସର୍)—ଜିଲ୍ଲା ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ପ୍ରଧାନ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—Subdivisional officer.

ତାଳୁକା ଫୁଟା—ଦେ. ବିଣ—ଭୂମିରେ ଥିବା ଯେଉଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର Tālukā phutā ବା ମାଟିଢେଲାରେ ଭୁଲିବା ଲୋକର ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା ଫୁଟି ଯାଏ—Big clods or bats of stone or earth which hit the middle of the heel of the wayfarer.
ଦେ. ଅ—ସବାରିବାହକ ଗଞ୍ଜୁଡ଼ିମାନଙ୍କର ଡାକବିଶେଷ—
A halloo of palky-bearers.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଢ଼ଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଗୃଳିବା ବାଟରେ ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା ଫୁଟାଇବା ଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ଛିମା ଥିଲେ ସବାର କାଙ୍କେଇ ଯାଉଥିବାବେଳେ ସଉଡ଼ାଣୀନେ ଏହି ଭାଳ ବଅନ୍ତି ।]

ତାଳଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳୁ+ଜିହ୍ୱା; ଏହାର ଜିଭ ନ ଥିବାରୁ ଓ ତାଳୁ ଜିଭର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଉ ଥିବାରୁ)—କୁମ୍ଭୀର—
Tālu-jihwa
Alligator.

ତାଳୁ(ଳୂ)ର—ସଂ. ବି. (ତାଳ+ଊର; ଊର)—ଆବର୍ତ୍ତ; ଜଳ ଭଉଁରୀ—Eddy.
Tālu(lū)ra

ତାଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଳ)—ତାଳ ମାରିବା—To clap the palms.
Tāleiba
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ଅ—୧ । ଫୁଲିବା—1. To swell.
୨ । ଦରଜ ହେବା—2. To become painful.

ତାଷ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୃଷି)—ଚାଷ—Cultivation.
Tāsh
(ଯଥା—ଅନ୍ କରଛେ, ବୁଢ଼ା ବଲ୍‌ଦେ ଚାଷ୍ କରଛେ ।)

ତାଷ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଗ୍ରା. ବି—ଚାଷ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Tāsha (etc)
Chāsha etc. (See)

ତାଷଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ('ତଷା'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Tāshuṇi (ତଷା—ପୁଂ)
୧ । ଚାଷୁଣୀ; କୃଷକ ପତ୍ନୀ—1. The wife of a farmer or husbandman.
୨ । ଚଷାଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman of the Chashā sub-caste of Sudras.

ତାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାଶ୍=ପତଳା ପଟଳା ଥାଳଥ)—ଖେଳିବାର ଚିତ୍ରିତ ମୋଟା କାଗଜ ଖଣ୍ଡମାନ—Playing cards.
Tās
তাস
ताश

[ଦ୍ର—ତାସ୍ ମୁଠାରେ ଚିହ୍ନ ୪ ପ୍ରକାର ଥାଏ । ଯଥା— ୧. ଇସ୍ପାପାନ—କଳାପାନ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୨. ହରତନ—ନାଲିପାନ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୩ ଚିଡ଼ିତନ ବା ଚିଡ଼ିଆ—କଳା ବେଲ ପତ୍ର ଭଳି ତିପତ୍ରି ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୪. ରୁହିତନ—ନାଲି ବରଫ୍ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କୁ 'ରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗରେ ୧୩ ଖଣ୍ଡ 'କାଗଜ'; ଯଥା— (ଏକ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ) ଟିକା, (ଦୁଇ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ) ଦୁଆ, (ତିନି ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ତିରୀ, (ଚାରି ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ଚଉକା, (ପାଞ୍ଚ ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ପଞ୍ଜା, (୬ ବୁଟା ଥିବା) ଛକ୍କା, (ସାତ ବୁଟା ଥିବା) ସତା, (ଅଠ ବୁଟା ଥିବା) ଅଠା, (ନଅ ବୁଟା ଥିବା) ନବା ବା ନହଲା, (୧୦ ଚିହ୍ନ ଥିବା) ଦଶା ବା ଦହଲା, ଗୋଲାମ (ଚିତ୍ର), ବିବି (ଚିତ୍ର) ଓ ସାହେବ (ଚିତ୍ର) । ଏହି ୪ ରଙ୍ଗର କାଗଜ ସଂଖ୍ୟା ମୋଟରେ ୫୨ ଖଣ୍ଡ । ଏକ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ ଟିକା କାଗଜ ସବୁ ତାସ୍ ଅପେକ୍ଷା ମୂଲ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ; ଏହି ତାସ୍ ଖେଳ ପୂର୍ବେ ଆରବ, ମିସର ଓ ବାବିଲନ୍ ଦେଶରେ ଚଳୁଥିଲା । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ତାସ୍ ଖେଳ ଓ ଏହା ବହୁ କାଳରୁ ଆରବ ଓ ପାରସ୍ୟରେ ଚଳୁଥିଲା । ତାସ୍ ଖେଳ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ତାସ୍ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଖେଳାଳିର ହାତରେ ଥିବା ତାସ୍ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟ ଖେଳାଳି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କେତେକ ଅଂଶ ଉଠାଇ ନେବା—To take up a portion out of a pack of playing cards.
Tās kāṭibā
তাস কাটা
तास काटना

ତାସକି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗିନା; ତାଟୁଆ—A metal cup.
Tās-ki

ତାସ୍ ଖେଳ(ଳା)—ଦେ. ବି—ତାସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ କରାଯିବା କ୍ରୀଡ଼ା—A game of cards; card—play.
Tās khelạ (lā)
তাস খেলা
तासका खेल

[ଦ୍ର—୨ ଜଣ ତାସ୍ ଖେଳିବାର ନାମ ବଜୀ; ଦୁଇ ଦୁଇ ଜଣ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷରେ ରହି, ଏପରି ଚାରି ଜଣ ତାସ୍ ଖେଳିଲେ ତାକୁ ଗ୍ରାବୁ ବୋଲାଯାଏ । ଶେଷୋକ୍ତ ଖେଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଏ ଖେଳରେ ପ୍ରତି ରଙ୍ଗର 'ଦୁଆ'ଠାରୁ 'ଛକ୍କା' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାସ୍ ବାଦ୍ ଦେଇ ବାକି ପ୍ରତି ରଙ୍ଗର ୮ ଖଣ୍ଡ ଲେଖାଏଁ ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌ରେ ଖେଳ ହୁଏ । ଏହି ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌କୁ ଫେଣ୍ଟି ବା ଗୋଳାଇ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କାଟିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉଠାଇ ନେଲେ କଟାଇବା ଲୋକର ହାତରେ ଥିବା ଅଂଶର ସର୍ବ ତଳେ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗର କାଗଜ ଉଠେ ସେହି ରଙ୍ଗକୁ 'ରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି 'ରଙ୍ଗ'ର ନାମ ତୁରୁପ୍ (ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ୍, Trump) ଓ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ତାସ୍‌କୁ 'ବଦରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ଉକ୍ତ ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ସମାନ ସଂଖ୍ୟାରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ । ଏହି ଗ୍ରାବୁ ଖେଳରେ ଟିକାର ମୂଲ୍ୟ ୧୧ (ପୋଁଟା), ଦହଲାର ୧୦, ବଦରଙ୍ଗର ଗୋଲାମ ୧, ବିବିର ୨, ସାହେବର ୩ ଧରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜର ନହଲାର ମୂଲ୍ୟ ୧୪ ଓ ଗୋଲାମର ମୂଲ୍ୟ ୨୦ ଧରାଯାଏ । ସବୁ ରଙ୍ଗର ସତା ଓ ଅଠା ଏବଂ ବଦରଙ୍ଗମାନଙ୍କର ନହଲାର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଗ୍ରାବୁ ଖେଳରେ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜର ନହଲା (୧୪), ଦହଲା (୧୦), ଗୋଲାମ (୨୦), ବିବି (୨), ସାହେବ (୩) ଓ ଟିକା (୧୧) ଏପରି ୬ ଖଣ୍ଡ କାଗଜରେ ୬୦ ପୋଁଟା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ୩ ଜାତିର ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଦରଙ୍ଗର କାଳେମାନଙ୍କର ୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ, ଯଥା—ଦହଲା (୧୦), ଗୋଲାମ (୧), ବିବି (୨), ସାହେବ (୩) ଓ ଟିକା (୧୧); ଏପରି ୧୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜରେ ୨୭×୩ ବା ୮୧ ପୋଁଟା ହୁଏ । ରଙ୍ଗ ଓ ବଦରଙ୍ଗ କାଗଜମାନଙ୍କର ୨୧ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌ରେ ସର୍ବ ମୋଟ (୬୦+୮୧) ବା ୧୪୧ ପୋଁଟା ହୁଏ ।

ଥରକେ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ୪ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ ପକାଇବାକୁ ଏକ 'ପିଠି' ଖେଳ ବୋଲାଯାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରମାଣେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର କାଗଜ ଯେଉଁ ଖେଳାଳି ପକାଏ ସେ ଉକ୍ତ ପିଠିର ସମସ୍ତ କାଗଜକୁ ଜିତି କରି ନିଏ । ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଶେଷ ପିଠିର କାଗଜ ଜିଣି ନିଏ ତାହାର 'ହାତର ପାଞ୍ଚ' ହୁଏ ଓ ସେ ଏହି 'ହାତର ପାଞ୍ଚ'

୧		ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଯ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଦ

ଯୋଗ୍ଁ ପୈଁଣ୍ଟା ଗଣା ହେଲା ବେଳେ ୫ ପୈଁଣ୍ଟା ବେଶି ପୁରସ୍କାର ପାଏ । ସୁତରାଂ 'ହାତର ପାଞ୍ଚ'କୁ ମିଶାଇ ସମସ୍ତ ତାସ୍ର ମୂଲ୍ୟ ମୋଟରେ ୧୪୬ ଅର୍ଥାତ୍ ୭ କୋଡ଼ି ୬ ପୈଁଣ୍ଟା ।

ଯେଉଁ ପକ୍ଷର ଜଣେ ନେଇଥିବା ତାସ୍ମାନଙ୍କ ମୂଲ୍ୟର ସମଷ୍ଟି ୨ କୋଡ଼ି ୭ ପୈଁଣ୍ଟା ଅର୍ଥାତ୍ ୪୭ ପୈଁଣ୍ଟାରୁ କମ ହୁଏ ସେ ପକ୍ଷ ହାରେ ଓ ଜିତିବା ପକ୍ଷର ଜୟ ଚିହ୍ନର ନିଦର୍ଶନ ରୂପେ ଖଣ୍ଡେ ରଙ୍ଗ ତାସ୍ ହାରିବା ପକ୍ଷ ଉପରେ 'ବସେ' ।

ତାସ୍ ବଣ୍ଟା ହେବା ପରେ ଯେବେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଜଣେ ଖେଳାଳିର ହାତରେ ଏକ ରଙ୍ଗର ସାହେବ ଓ ବିବି ପଡ଼ିଛି ତେବେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍' ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଖେଳାଳି ଉକ୍ତ 'ଇସ୍ତୁକ୍' ଦୁଇ ପଟ ତାସ୍ ଖେଳ ସାରଲେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍ କାବାର୍' ହେଲା ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ ।

ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର 'ଇସ୍ତୁକ୍' ହେଲେ ଅପର ପକ୍ଷ ଖେଳରେ ଅନ୍ତତଃ ୩ କୋଡ଼ି ବା ୬୦ ପୈଁଣ୍ଟା ମୂଲ୍ୟର କାଗଜ ଜିଣି ନ ପାରଲେ ହାରି ଯାଏ । ଏକ ପକ୍ଷର ଜଣେ ଖେଳାଳିର ହାତରେ ଏକ ରଙ୍ଗର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟାବିଶିଷ୍ଟ ୩ ଖଣ୍ଡ ତାସ ପଡ଼ିଗଲେ ସେ ପକ୍ଷର 'ବିନ୍ତି' ହୁଏ । ଏକ ପକ୍ଷର 'ବିନ୍ତି'ର ଉଚ୍ଚତମ ତାସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଅପର ପକ୍ଷର 'ବିନ୍ତି'ର ଉଚ୍ଚତମ ତାସ୍ର ମୂଲ୍ୟ ବେଶି ହେଲେ ଉଚ୍ଚତର ବିନ୍ତିଧାରୀଙ୍କୁ ଅପର ପକ୍ଷର ଖେଳ ଶେଷରେ ୪୭ ପୈଁଣ୍ଟା ପରିବର୍ତ୍ତେ ୬୭ ପୈଁଣ୍ଟା ଦେଖାଇବା ଦରକାର ହୁଏ । ନୋହେଲେ ସେ ପକ୍ଷ ହାରିବ ।

ଏଥିରେ ୬୦ ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବାରୁ ଏହାର ନାମ 'ବିନ୍ତି' (ଫର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଭାଷା vinte=ବିଂଶତି) । ଏକ ରଙ୍ଗର ଚାରିଖଣ୍ଡ ତାସ କ୍ରମିକଭାବରେ ଜଣେ ଖେଳାଳିର ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ ଏହାକୁ 'ପଗୃଣ' ବୋଲାଯାଏ । ଚାରି ରଙ୍ଗ ଘରର ଟିକା, ସାହେବ, ମେମ୍, ଗୋଲାମ ଏହି ୪ ଖଣ୍ଡି ତାସ୍ ଜଣେ ଖେଳାଳି ପାଇଲେ ତାହାକୁ 'ଇସ୍ତୁକ୍ ପଗୃଣ' କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ପକ୍ଷର 'ପଗୃଣ' ହୋଇଥାଏ ସେ ଖେଳ ଶେଷରେ ୩୦ ପୈଁଣ୍ଟା ମୂଲ୍ୟର ତାସ୍ ଜିଣି ଥିବାର ଦେଖାଇ ପାରିଲେ ଜୟୀ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଇସ୍ତୁକ ପଗୃଣ ହେଲେ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ହାରି ଯିବାର ସମ୍ଭାବନାରେ ପ୍ରାୟ ଖେଳ ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଖେଳ ନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ଇସ୍ତୁକ ପଗୃଣ ପାଇଥିବା ପକ୍ଷ ଜୟର ଚିହ୍ନରୂପେ ଅପର ପକ୍ଷର ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ଧରେ । ଏକ ପକ୍ଷର ଜଣେ ଖେଳାଳି ହାତରେ 'ବିନ୍ତି' ଓ ଅନ୍ୟପକ୍ଷର ଜଣକ ହାତରେ 'ଇସ୍ତୁକ୍' ଥିଲେ, ବିନ୍ତି ପାଇବା ପକ୍ଷକୁ ୬୦ ପୈଁଣ୍ଟା ଓ ଇସ୍ତୁକ୍ ପାଇବା ପକ୍ଷକୁ ୮୭ ପୈଁଣ୍ଟା ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ଯେବେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ବିନ୍ତି ଓ ଅପର ପକ୍ଷରେ 'ପଞ୍ଚାଶ' ଥାଏ ତେବେ 'ପଞ୍ଚାଶ' ବାଲା ୬୦ ପୈଁଣ୍ଟା ଦେଖାଇଲେ ଜିତେ । ଜଣେ ଖେଳାଳି ହାତରେ 'ଇସ୍ତୁକ' ଓ 'ପଗୃଣ' ପଡ଼ିଲେ ଖେଳ ନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ସେହି ପକ୍ଷ ଜିଣେ । ୪ଟି ଯାକ ରଙ୍ଗର ସାହେବ, ଗୋଲାମ, ବିବି ଓ ଟିକା କମ୍ପା ଏକ ରଙ୍ଗର କ୍ରମିକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ ଜଣକ ହାତକୁ ଆସିଲେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍ ହନର' ବା 'ଶହ' ହୁଏ । 'ଶହ' ହେଲେ କ ଖେଳ କରି ସୁଦ୍ଧା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜିଣେ ।

ଯେବେ ଏକ ପକ୍ଷ ଉପର୍ଯୁପରି ୫ ଥର ଜୟୀ ହୁଏ ତେବେ ଅପର ପକ୍ଷ ଉପରେ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ 'ପଞ୍ଜା' କାଗଜ ବସାଏ । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଖେଳସାରି ମୁଠାଏ ବା ପିଠିଏ ସୁଦ୍ଧା କାଗଜ ଜିତି ନ ପାରିଲେ ତାହା ଉପରେ ଅପର ପକ୍ଷର 'ଛକ୍କା' ବସେ । ଯାହା ବିପକ୍ଷରେ 'ପଞ୍ଜା' ବସି ଥାଏ ତାହା ଉପରେ ପୁଣି 'ଛକ୍କା' ବସିଲେ 'ବମ୍' ହୁଏ ।

ଏକ ପକ୍ଷର ଖେଳାଳି ହାତରେ 'ରଙ୍ଗ'ର କାଗଜ ନ ଥିଲେ ଯେବେ ଅପରପକ୍ଷ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜ ପକାଏ ତେବେ ପ୍ରଥମ ଖେଳାଳି ତା ପାଖରେ ଥିବା 'ବେରଙ୍ଗ' ବା 'ବଦ୍‌ରଙ୍ଗ'ର ଉଚ୍ଚତମ ସଂଖ୍ୟାର କାଗଜ ପକାଇଲେ ତାହାକୁ 'ପାସ୍' ବୋଲାଯାଏ । ଖେଳାଳି ହାତରେ ଥିବା 'ବେରଙ୍ଗ'ର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର ତାସ୍‌କୁ 'ଫିରେଇ' (ଇଂ. ଫ୍ରୀ; free) ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାସ୍ ଗୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ତାସ୍‌କୁ ଏକତ୍ର
Tās golā(le)ibā ମିଶାଇବା ପାଇଁ ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବା—
ତାସ ଗোলান To shuffle a pack of cards.
तास फेंटना
(ତାସ୍ ଫେଣ୍ଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାସ୍ ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାସ୍ କାଗଜରେ ଖେଳିବା—
Tās piṭibā To play at cards.
তাসপিটা तास पिटना

ତାସଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଂସାପାତ୍ର; କୁଣ୍ଡାକୃତି କଂସା—
Tāsanga A big bell-metal cup shaped like a bucket or crator.

ତାସଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଗିନା; କଟୋରି—
Tāsangi 1. Metal cup.
୨ । ସାନ ଥାଳି—2. Saucer; small plate.

ତାସଣ(ନ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରସର=ସୂତ୍ରବେଷ୍ଟନ)—୧ । ଲୁଗା ବୁଣିବା
Tāsaṇa(na) ପୂର୍ବରୁ ଟାଣି ସୂତାକୁ ମଣ୍ଡ ଦେଇ ମାଜିବା—
তাসন 1. Brushing of the warp threads with gum or boiled rice-paste before weaving.

ତାସଣ ଜାଗାରେ ଗୋବର ଗଦା ରହିବା ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ତନ୍ତୁବାୟମାନେ ଯେଉଁ ମାର୍ଜ୍ଜନୀଦ୍ୱାରା ସୂତାକୁ ମାଜନ୍ତି; କୁଞ୍ଚ—2. Weaver's brush.

[ଦ୍ର—ଏହା କୁଞ୍ଚ ଜଣର ବା ବେଣାର ତେରର ଗୋଛାରେ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତାସା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାସହ୍)—ପଲମ ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି
Tāsā ହୋଇଥିବା ଅନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A drum made
তাসা by laying hide or leather over a shallow
ताशा earthen pan.

ତାସ୍କର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତସ୍କର+ଭାବ. ଯ)—ତସ୍କରତା; ଚୌର୍ଯ୍ୟ—
Tāskarjya Stealing; robbery; theft.

ତାହା—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦ୍)—୧ । (କ୍ଲୀ. ୧ମା. ୧ବ.) ସେହି;
Tāhā ତା—1. That.
তা [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ;
उस ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର, ସେ ।]
୨ । (ପୁଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ କ୍ଲୀ. ୬ଷ୍ଠୀ ୧ବ.) ତାହାର; ତାର; ତା—
2. His; her; its.
୩ । (ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ. ୨ୟା ୧ବ.) ତାହାକୁ; ତାକୁ—
3. Him; that; it.

ନାଗପାଶ ବାଣେ ବାନ୍ଧିଣ ତାହା, ନଦରେ ପଶିଲ ମନ ଉଚ୍ଛାହା ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।

୪ । ସେହି—4. The same.
[ଦ୍ର—ତାହା ଶବ୍ଦର ୧ମା ତାହା, ୨ୟା ତାହାକୁ, ତାହାଠାକୁ, ୩ୟା ତାହାଦ୍ୱାରା, ତାହା ଦେଇ, ୫ମୀ ତାହାଠାରୁ, ତାହାଠଉଁ, ତାହାଠୁଁ, ୬ଷ୍ଠୀ ତାହାର, ୭ମୀ ତାହାଠି; ତାହାଠେଇଁ; ତାହାଠାରେ; ତାହା ଶବ୍ଦର ୧ମା ବିଭକ୍ତି କେବଳ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଓ ବ୍ୟକ୍ତିପାଇଁ 'ସେ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ୨ୟା, ୩ୟା, ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ରୂପମାନ ଅନାଦରାର୍ଥେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାହାଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଥା; ତତ୍ର; ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ମୂଳ
Tāhāñ ଯାହାଁ; କାହାଁ)—ତହିଁ; ସେଠାରେ—
তাহাঁ There; at that place.
तहाँ

ତାହାଁ ତକ୍—ଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ମୂଳ ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ.
Tāhāñ tak ଯାହାଁତକ; କାହାଁତକ)—୧ । କେତେଦୂର; ତାବତ୍-
তাহাঁতক 1. So far.
तहाँतक ୨ । ସେହି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
2. Upto that place.
୩ । ସେହି କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. Till that time; so long

ତାହାଁ ତାହାଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ବହୁବଚନ)—
Tāhāñ tāhāñ ୧ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—
তথায় তথায় 1. At those places.
तहाँ तहाँ ୨ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
2. Upto those places.
୩ । ତାବତ୍; ତକ୍ତ ତକ୍ତ—3. So far; so much.
ଯାହାଁ ଯାହାଁ ଲୁହା, ତାହାଁ ତାହାଁ ଲେହୁଡ଼୍ । ଭଗ ।

ତାହାଠିଁ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ; ତଦ୍ ଶବ୍ଦ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ)
Tāhā-ṭhiñ —ତାହାଠାରେ; ତାହାନିକଟରେ—
তারঠেঁ उसने At him; with him.
(ତାହାଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତାଙ୍କଠିଁ—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାହାଠିକି(କୁ)—ଗ୍ରା. ସର୍ବ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । (୨ୟା ବିଭକ୍ତି)
Tāhā-ṭhiki(ku) ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ—
তারঠেঁ 1. To that person.
उसने ୨ । (୫ମୀ ବିଭକ୍ତି) ତାହାଠାରୁ; ତାହା ଅପେକ୍ଷା—
(ତାହାଠାରୁ, ତାହାଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. From him; than him.
(ଯଥା—ରାମ ଶ୍ୟାମ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ତାହାଠିକି ବଡ଼ ।)

ତାହାଠୁଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଦ୍; ୫ମୀ. ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
Tāhā-ṭhuñ ୧ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ—
তারঠেঁ 1. From that person.
उससे ୨ । ତଦପେକ୍ଷା—2. Than that; than him.
(ତାହାଠଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାହା ବୋଲି—ଦେ. ଅ—ତେଣୁ; ସେହି ହେତୁରୁ; ସେଥିଯୋଗୁଁ—
Tāhā boli Hence; owing to that; therefore.
তাবলে उसलिये

ତାହାର(ରି)—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଦ୍; ୬ଷ୍ଠୀ. ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥ)—
Tāhāra(ri) ତାହାରହିଁ; ନିଶ୍ଚୟ ତାହାର (ଅନ୍ୟ କାହାର ନୁହେଁ)-
তাহারি उसकाहि Certainly his, her or its.
(ତାହାଙ୍କର—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାହାରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସର୍ବ (ସଂ. ତଦ୍; ୭ମୀ. ୧ବ)—
Tāhāre ତାହାଠାରେ; ତହିଁରେ—In that.
ଦେହରେ ଯେତେକ ଅସ୍ଥି ଥାଇ
ଦେହ ତାହାରେ ନ ମିଶଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତାହା ହେଲେ—ଦେ. ଅ—୧ । ତେବେ; ଉକ୍ତ ବିଷୟ ହେଲେ ବା
Tāhā hele ଘଟିଲେ—1. Then.
তাহলে ୨ । ସେପରି ଘଟଣାରେ; ସେପରି ସ୍ଥଳରେ—
तब 2. In that case.

ତାହି—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତତ୍‌ହି; ତଥାହି)—ତାହା ମାତ୍ର; କେବଳ ତାହା-
Tāhi That only.
তাই ସଲୋଚ୍ଛ୍ଳ ଦୃଷ୍ଟିପାତେ ବୃଷ୍ଟି କରେ ତାହି
ओह, वहि ଉକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।
(ତାହାଇ, ତାହାହିଁ, ତାହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାପ)—
ତାଇ (ଦେଖ)—Tāi (See)

ତାହିଁ—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ତତ୍ରହି)—ତହିଁ; ସେଠାରେ—There.
Tāhiñ ଗ୍ରା. ସର୍ବ—ତାହି (ଦେଖ)—Tāhi (See)
সেখানে କୁଆ ରବିବାରେ ଗୁଆଁ ର ମୋ ସମ କାହିଁ ?
ଭୂ ଆଚରୁ ଆଜ ଭୂମାନ ବୋଲିସା ମୁଁ ଅରମ୍ଭ ଥାଏ ତାହିଁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ତାହିଁକି—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁକି (ଦେଖ)
Tāhiñki Tahiñki (See)
(ତାହିଁକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାହିଁ ତାହିଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତାହାଁ ତାହାଁ (ଦେଖ)
Tāhiñ tāhiñ Tāhāñ tāhāñ (See)

ତାହିତ—ଦେ. ଧ. ଓ ସବ—ତାଇତ (ଦେଖ)
Tāhita Tāita (See)

ମନ୍ତ୍ରଦେବ୍ୟା ଗର୍ତ୍ତେ ପଳାନ୍ତି ବାଳୁବେନ
ତାହିତ ଗୋଡ଼ାର ସେ ମଯୂରଚୂଳ ସେନ ସେ । ଭଞ୍ଜ, ସବର୍ଣ୍ଣବତୀ ।

ତାହିବା—ଦେ. କି—ତାଇବା (ଦେଖ)
Tāhibā Tāibā (See)

ତାହିଲା ମାଇ(ହି)ଲା—ଦେ. କି. ବଣ—ତାଇଲା ମାଇଲା (ଦେଖ)
Tāhilā māi(hi)lā Tāilā māilā (See)
[ତାହିଲାକୁ ମାଇ(ହି)ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାହି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । (ଭାତି ତାଇଲା ବେଳେ ଭାତି ଯେଉଁ
Tāhi hebā ପରି ଉଠେ ପଡ଼େ ସେହିପରି) (ଶ୍ୱାସ ରୋଗୀ)
ଶ୍ୱାସର ଦଶାରେ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା—
1. To gasp violently (said of an asthmatic patient during a severe fit of asthma) compared to the rise and fall of the bellows when blown.
୨। (ଶିଶୁ) ବହୁତ ଉଲ୍ଲାସଯୁକ୍ତ ହେବା—
2. (a child) To be very sportful and active.
(ଯଥା—ବର୍ଷକର ପିଲା ଅମ ଜଗବନ୍ଧୁ ଭାରି ତାହି ହଉଛି ।)

ତାହୁଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tāhuñ Tahuñ (See)

ତାହୁଁ ତାହୁଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହୁଁ ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tāhuñ tāhuñ Tahuñ tahuñ (See)

ତାହୁତ—ଦେ. ବ—ତାଇତ (ଦେଖ)
Tāhuta Tāita (See)

ତି—ଦେ. ଡଣ—ତିନି—
Ti Three.
ତେ (ଯଥା—ତିକନା, ତିତାଲ, ତିକାଠିଆ ।)
ति [ଦ୍ର—ଏହା ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ଟି; ତ ଗ୍ରା. ଅ—(ବାକ୍ୟବନ୍ୟାସରେ ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ, ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ ଓ
तो ସମ୍ଭାବନାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) ହିଁ; ତ—A particle or letter used at the end of a sentence for emphasis, question or guess.
(ଯଥା—ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ତି ?)

ତିଅ(ଉ)ଣ—ଦେ. ବ. (ସ. ତେମନ, ତୀଣାନ)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତରକାରୀ—
Tia(u)ṇa Curry.
তরকারী तरकारी, तिअन

[ଦ୍ର—ସିଦ୍ଧକାର ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଓ ପରିବା ଆଦି ଉପକରଣ ଭେଦରେ ମହୁର, ବେସର, ଅମ୍ବିଲ, ଶାକର, ପିଠା, ସନ୍ତୁଳା, ଖଟା, ଠୁକୁଠୁକା ଆଦି ନାନାପ୍ରକାର ତିଅଣ କରାଯାଏ ।]

ତିଅଣ ଶାଗ—ଦେ. ବ (ସଦୃଶର; ସ. ଶାକ)—୧ । ଭାତ ସଙ୍ଗେ ଖିଆ
Tiaṇa sāga ଯିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ—1. Curry (generally).
তরকারী শাগ ୨ । ତିଅଣ ଓ ଶାଗଭଜା—
तरकारी भाजी 2. Curry and cooked pot-herbs.

ତିଅର—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସ. ଧୀବର=ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ)—୧ । ମାଛ ମାରିବା
Tiara ଜାତିବିଶେଷ—1. A caste of fishermen.
তিয়র [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜାଲ ପକାଇ ମାଛ ମାରନ୍ତି ନାହିଁ;
धीवर ଜାଲ ଯୋଗୁଡ଼ ଓ କାଠି ଯୋଗୁଡ଼ ଆଦିରେ ମାଛ ମାରନ୍ତି ।
(ତିଅରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଏବଂ କେଉଟଙ୍କ ଠାରୁ ନୀଚରେ ଗଣା ।]
୨ । (ସମ୍ଭବତଃ ଏ ଶବ୍ଦ ତେଲୁଗୁ ଓ ଏ ନାମ ପୁରୀର ନୋଲିଅମାନେ ବେଉଥିବାର ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଏ— ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର) ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ; ଟଙ୍କୁ ମାଛ—2. A kind of sea-fish; sting ray; Dasybatis Centurus; Narcine Timlei.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଓ ଚେପଟା ଏବଂ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଲମ୍ବ; ଧୀବର ଚେଣାପାଖ ଧରଲେ ଧରିବା ଲୋକର ଦେହରେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଆଘାତ ଲଗେ । ଏ ମାଛ ପୁରୀରେ ମିଳେ ।]

ତିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ତିଅପୁରା ଖେଳର ୩, ୭, ୧୧ ଓ ୧୫
Tiā ସଙ୍ଖ୍ୟକ ଦାନ—A throw of cowries in which the numbers 3, 7, 11 or 15 come out in the indoor game of Tiāpurdā.
ଦେ. ବ (ସ. ତ୍ରୟୀ)—ତାସ, ଯେଉଁ ତାହିରେ ୩ଟି ଚିହ୍ନ ଥାଏ—
তিয়ী A card with three points on it.
तिया ଦେ. ବ (ସ. ତ୍ର୍ୟାହିକ)—ତୃତୀୟ ଦିନ ଆକ୍ରମଣ କରିବା (ଜ୍ୱର)—Tertian (fever).

ତିଆଇବା—ଦେ. କି (ସ. ତାପ)—ତାଇବା; ଭାତିଦ୍ୱାରା କୋଇଲାକୁ ପବନ
Tiāibā ଯୋଗାଇବା—To blow with the bellows.
তাওয়ান, धौंकना

ତିଆଗ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବ (ସ. ତ୍ୟାଗ)—ତ୍ୟାଗ (ଦେଖ)
Tiāga Tyāga (See)
ମଧୁ ଚେଖଙ୍କ ଅଗ ଭୁରୁବଳାସ—ସ୍ୱାହାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ତିଆ ଜର—ଦେ. ବ (ସ. ତ୍ର୍ୟାହିକ+ଜ୍ୱର)—ପ୍ରତି ତୃତୀୟ ଦିନ ଆକ୍ରମଣ
Tiā jara କରିବା ଜର—Tertian fever.

ତିଅଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କି (ସବାରି ବୋହେବାଙ୍କ ଭାଷା)—୧ । ଦୁଇ ଜଣ
Tiārḍi māribā ତାଳେଇଥିବା ସବାରିବାଉଁଶରେ ତୃତୀୟ
ତିଅଡ଼ି ପକା(କେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ବୋହେବା କାନ୍ଧ ଲଗାଇବା—
ତିଅଡ଼ିଆ ମାରିବା } 1. To get a third bearer to shoulder the pole of a Palki.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳିବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲିବଲ' ଦେଖିବେ

୨ । ସବାରିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଖର ବାଉଁଶକୁ ତିନି ଜଣ ବେହେରା କାନ୍ଧେଇବା—2. To have each pole of a palki shouldered by three bearers.

ତିଅଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ତ୍ରିପାଠୀ) ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶଗତ Tiardi ଉପାଧିବିଶେଷ; ତ୍ରିପାଠୀ—1. Family-title of তিয়ারী a class of Brahmans.
तिवारी, तिवाड़ी ୨ । (ସଂ. ତ୍ରିନ୍) ଏକପାଖର ସବାରି ବାଉଁଶକୁ (ତିଅଡ଼ିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତିନିଜଣ ଗଉଡ଼ କାନ୍ଧେଇବା—2. The arrangement of three bearers carrying each pole of a palki.

୩ । ସବାରି ବାଉଁଶକୁ କାନ୍ଧେଇଥିବା ତିନିଜଣ ଗଉଡ଼ଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଗଉଡ଼ ବାଉଁଶର ମୂଳ କାନ୍ଧେଇଥାଏ; ତିଅଡ଼ିଆ—3. The bearer who shoulders the pole of a palki nearest to the body.

୦ । ଗିଲ୍‌ଚାଗଛ ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
4 Caesalpina Digyva (Haines).
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଛାଲକୁ ସିଝାଇ ସେହି ପାଣିରେ ଚମଡ଼ାକୁ ଭିଜାଇଲେ ଚମଡ଼ା ଟାଣୁଆ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ।]

ତିଆପୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି Tiapurdā ଖେଳ; ପୁଲେଇ ଖେଳ—A kind of indoor game at hazards played by 4 players with cowrie-shells.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୪ ଗଣ୍ଡା କଉଡ଼ିରେ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ୪ ଜଣଙ୍କର ୪ଟି ଦାନର ନାମ; ଯଥା—
ତିଅ—୧, ୫, ୯, ୧୩
ଦୁଅ—୨, ୬, ୧୦, ୧୪
ତିଆ—୩, ୭, ୧୧, ୧୫
ପୁଡ଼ା—୪, ୮, ୧୨, ୧୬ ।]

ତିଆର(ରି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ତୈୟାର୍; ଭୁଲ. ସଂ. ତତ୍ପର)—
Tiāra(ri) ୧ । ପ୍ରସ୍ତୁତ; ନିର୍ମିତ—1. Built; made;
তয়ের, তয়ার prepared; constructed; composed.
तैयार ୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Well equipped; fitted up.
୩ । ଉଦ୍ୟତ; ତତ୍ପର; ମୁସ୍ତେଇଦ୍—3. Ready.
୪ । ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉପଯୁକ୍ତ—
4. Fit for immediate use.
୫ । ନିଷ୍ପନ୍ନ; ସମ୍ପନ୍ନ—
5. Finished; completed.
୬ । ବଢ଼ି ଯାଇଥିବା; ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିପୁଷ୍ଟ—
6. Well developed.
୭ । ମଜବୁତ୍ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—
7. Stout and strong.
୮ । ପୃଥୁଳ—8. Plump; fat.
୯ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଯାଇଥିବା—9. Arranged.

তয়েরী, তয়ারী ବି (ଅ. ତୈୟାରୀ)—୧ । ନିର୍ମାଣ; ରଚନା—
तैयारी 1. Construction; preparation; make.
୨ । ସଜ୍ଜୀକରଣ—2. Equipment.
୩ । ତତ୍ପରତା—3. Readiness; the state of being prepared for something.
୪ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—4. Arrangement.
୫ । ସୁପରିପୁଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା; ପୁଷ୍ଟତା—
5 Development.

ତିଆର(ରି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରସ୍ତୁତକରିବା; ନିର୍ମାଣକରିବା—
Tiāra(ri) karibā 1. To build; to make;
(ତିଆର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to manufacture;
তয়ের করা to prepare.
तैयार करना ୨ । ରଚନା କରିବା—2. To compose.
୩ । ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା—
3. To finish; to complete.
୪ । ସଜ କରିବା; ସଜାଇବା—
4. To make ready; to equip.

ତିଆରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରବୋଧ ବାକ୍ୟ—
Tiārana 1. Consoling words.
୨ । ଉପଦେଶ—2. Advice.
डाँट ୩ । ଗାଳି—3. Reprimand; censure.
ମୁଁ ସାଧ କୋହିଲେ ତିଆରଣରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତିଆରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ. ଓ ବି (ଅ' ତୈୟାରୀ)—
Tiāri (etc) ତିଆର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tiāra etc (See).

ତିଆରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗାଳିଦେବା; ଅକଟ କରିବା—
Tiāribā 1. To rebuke; to reprimand.
ନିବର୍ତ୍ତି ଉଚିତ ଅଛି ମତେ ନ ତିଆର—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅନୁ ।
डाँटना ୨ । ମନ୍ଦ କଥାରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବା—
2. To dissuade a person from doing any bad act.
୩ । ବେଙ୍ଗେଇ ଚିଡ଼େଇ ଗାଳିଦେବା; ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା—
3. To throw out innuendoes.
୪ । କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝାଇବା; ବିଶିଷ୍ଟ ଉପଦେଶ ଦେବା—
4. Te give special instructions or directions.
ତୁମମାନଙ୍କୁ ହକାରିବ,
ସବୁକୁ ତିଆର କହିବ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୫ । ତିଆର କରିବା; ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
5. To prepare; to build; to construct; to make.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଣ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଡ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ୱ	ଋ

୬ । ଫରମାସି କରିବା—6. To order for.

ହରଣକା ପାଇ ତଥିରେ ବୈଦ୍ୟକୁଳ
ଭରତାହେ ଭରରେ ଅଣନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟଫଳ ଯେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।

ତିଅସି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ର୍ୟହ; ତୃତୀୟ ଦିବସ)—କୌଣସି ଘଟଣାର ବା ଉତ୍ସବାଦିର ତୃତୀୟ ଦିବସ—
Tiāsi
তেসরা দিন The 3rd day after an event or
तिबासो, तीसरा रोज festival.

ତିଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ତ୍ରିବୃତ୍; ତ୍ରିପୁଟୀ)—ଜଳମ୍ବୀ ଆଦି ବର୍ଗର ବୃହତ୍ ଲତାବିଶେଷ—1. A creeper the root of which is used in laxative medicines; Operculina Turpethum; Ipomoea Turpethum
Tiurdi
ସଂ. ନାମ—(ନାଳଶାଖାର) ରକ୍ତତ୍ରିବୃତ, ମସୂରୀ, କୁଣ୍ଡଳୀ, ଅମୃତା, ପାଳନ୍ଦୀ, ତ୍ରିପୁଟୀ, ଭାଣ୍ଡୀକା, କାଲାକ୍ଷିଳା
(ଧଳାତିଉଡ଼ି)—ଶ୍ୱେତତ୍ରିବୃତ୍, ତ୍ରିଭଣ୍ଡୀ, ତ୍ରିବୃତା, ସର୍ବାନୁଭୂତି, ସରଳା, ନିଶୋତ୍ରା, ରେଚନୀ
(କଳାତିଉଡ଼ି)—ଶ୍ୟାମାତ୍ରିବୃତ୍, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର, ପାଳନ୍ଦୀ, ସୁଷେଣିକା, ମସୂରବିଦଳୀ, କାଳା, କୈଶିକା, କାଳମେଷିକା
তিউড়ি, তেউড়ি, তেওরি
निसात, निसोथ, तरबुद, तुरुपतर, पितोहरि, पनिलर
(ତିହୁଡ଼ି— ଅନ୍ୟନାମ)
ମ. ଢପୁର, ନଶୋତ୍ତର
ତେ. ଆଲତେଗଡ଼ା
ତା. ଶିବଦଇ
ଗୁ. ନଚୋତର
ଫା. ନଶୋଥ
ଆ. ତରବୁଦ୍

[ଦ୍ର—ନାଲିତିଉଡ଼ି ମଳସ୍ତମ୍ଭ, ଗ୍ରହଣୀ, କଫୋଦର, ଶୋଥ, ପାଣ୍ଡୁ, କ୍ରିମି, ପ୍ଲୀହା, ଜ୍ୱର, ପିତ୍ତଦୋଷ, କଫ, ବାତରକ୍ତ, ଉଦାବର୍ତ୍ତ ଓ ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—
ଧଳାତିଉଡ଼ି—ବିରେଚକ ଓ ବାୟୁ, ପିତ୍ତଜ୍ୱର, କଫ, ପିତ୍ତ, ଶୋଥ ଓ ଉଦର ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—
କଳାତିଉଡ଼ି—ତୀବ୍ର ବିରେଚକ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଦାହ, ମତ୍ତତା, ଭ୍ରାନ୍ତିନାଶକ ଓ କଣ୍ଠର ଉତ୍କର୍ଷକାରକ—
ତିଉଡ଼ିର ପତ୍ର ବଡ଼ ବଡ଼; ଫୁଲ ବଡ଼, ଧଳା ଓ ପାଞ୍ଚପାଖୁଡ଼ିଆ; ଫଳ ଗୋଲ ଗୋଲିଆ ଓ ଏହା ପାଚିଲେ ପେଡ଼ିର ତାଳୁପରି ଏହାର ଉପରଅଡ଼ ଖୋଳପା ଖସି ଆସେ; ମଞ୍ଜି କଳା । ଏ ଲତାର ମୂଳ ରେଚକ । ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ୩ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଶୁକ୍ଳ, କୃଷ୍ଣ ଓ ରକ୍ତ ।]

তিউড়ী ୨ । (ସଂ. ତ୍ରିପୁଟୀ)—ଖେସାରି (ଦେଖ)
तिउरी 2. Khesāri (See)

ତିଉଣ—ପ୍ରଦେ. ବି—ତିଅଣ (ଦେଖ)
Tiuna Tiana (See)
(ତିଉଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତରଣ ଦେଖିଣ ଏହୁ ବେଦନ କରନ୍ତି ।
ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।

ତିଉଣିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ମହାପ୍ରସାଦ ତିଅଣପାଇଁ ପରିବା କାଟିବା ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—
Tiuniāṅ
(ତିଅଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) A Śūdra class of people who chop and prepare vegetables for being cooked into curry in the temple of Jagannath at Puri.
[ଦ୍ର—ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ଏମାନେ ପରିବା କାଟିବାରେ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ।]

ତିଉନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିଅଣ—
Tiun Curry.

ତିଓଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷେତ ବା ଜମିର ତୃତୀୟ ଥର ଚାଷ—
Tiorda 1. The third ploughing of a field.
তেবারা ୨ । କ୍ଷେତକୁ ତିନିଥର ଚାଷ କରିବା—
तिकार 2 Ploughing of a field 3 times.

ତିକ—ଦେ. ବି—ବାୟା ଚଢ଼େଇ—
Tika The weaver bird.
ବଉଳ ତିକ ଅଳ ଅଳ ଯେ ବହୁରତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତିକଛି—ଦେ ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକଚ୍ଛ)—ତିନି ସ୍ଥାନରେ ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋସାଯାଇ ପିନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା; ତେକଛି—Wearing
Tikachhi
তেকোঁচা cloth tucked up to the loin at 3 places.

ତିକ(ଖ)ଡ଼ ବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଏକଜିଦିଆ; ଜିଦଖୋର—
Tika(kha rda bāj Obstinate.

ତିକଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି ଓ କପର୍ଦ୍ଦକ)—ତିନିକଉଡ଼ା କଉଡ଼ି—
Tikardā 3 cowries or small shells.
ତିକଡ଼ା କାଉଡ଼ି ତିକଡ଼ା ଲେମ୍ବୁ
ଏକ ଏକ କଡ଼ାକୁ ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଜାମୁ
ଫଳ ହେବ ବୋଲିଣ କହନ୍ତି ହେବ ବୋଲିଏ । ମାନସାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ।
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ କଉଡ଼ି ମୁଦ୍ରାରୂପେ ଚଳୁଥିଲା ।]

ତିକଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଅପତ୍ୟିଆଣି ଶିଶୁର ଗୋଟିଏ ନାମ—
Tikardi One of the names given to a male child
তিনকড়ি born after the death of its predecessor.
(ତିକଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ମୂଲ୍ୟ ତିନିକଡ଼ା କଉଡ଼ି ମାତ୍ର; ମୂଲ୍ୟହୀନ—Of no value; worth 3 cowries.

ତିକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକଣ୍ଟ)—ଏକ ପ୍ରକାର ସିଜୁ; ତେକଣ୍ଟିଆସିଜୁ—
Tikaṇṭā Euphorbia Antiquorum.
(ତେକଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ।
ସଂ. ନାମ—ତ୍ରିକଣ୍ଟ, ବଜ୍ରୀ; ଏହା ସିଜୁଗଛ ପରି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ;
তেকাঁটা, তেশিরা মনসা ନାଗଫେଣିଆ ଗଛପରି ଦେଖାଯାଏ ।
तिधारा थुहर ଏହାର ପତ୍ର ଅତି ଛୋଟ ଓ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଳ୍ପ । ଏହାର ଡାଳ ଏକାଠେଇଁ ୩ଟା ଲେଖାଏଁ ବାହାରି ଥାଏ ଓ ଶିରା ୩ଟା ।]

ତିକତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତିକ୍ତ)—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)
Tikata Tikta (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍କ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତିକନା—ଦେ. ବି.—ତିନିଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tikanā A three-pronged weapon.
୨ଦେ. ବିଣ.—ତିନିଗୋଟି ଶାଖା ବା ଗୋଳବିଶିଷ୍ଟ—
Three-pronged; three-forked.

ତିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ ତ୍ରିକ)-ଗଞ୍ଜପା ବା ତାସ୍‌ରେ ତିନିବିନ୍ଦୁବିଶିଷ୍ଟ ପତ୍ର—
Tikā The playing card having 3 points on it.
তিরী
तिक्का, तिया, तिजा, तिक्

ତିକାଠିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକାଷ୍ଠକ)—ଜିନିଷପତ୍ର ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତିନିଗୋଟି କାଠି କାନ୍ଥର କୋଣରେ ପୋତା ଯାଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଆଧାର—A wall-rack made with 3 pins or sticks driven into the corne of a wall
Tikāṭhiā
তেকাটা
तिखुँटा

ତିକିଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିକିତ୍ସା)—୧। ଚିକିତ୍ସା—
Tikichhā 1. Medical treatment.
তিকিছা
୨। ରୋଗୀର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା—
(ତିକିଚ୍ଛା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Tending after the sick.

ତିକିତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ତିକ୍ତ)—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)
Tikita Tikta (See)
ଗ୍ରା. ବି.—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)—Tikta (See)

ତିକୋଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିକୋଣୀ)—ତିନି କୋଣବିଶିଷ୍ଟ; ତ୍ରିଭୁଜାକାର—Triangular.
Tikoṇiā
তেকোণা
तिकोना, त्रिकोनिआ

ତିକ୍ତ—ଦେ. ବିଣ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ତ. ଯାହା କ୍ଷୁଧାକୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରେ)—୧। ପିତା—
Tikta 1. Bitter (in taste).
୨। ସୁଗନ୍ଧ; ସୁବାସିତ—2. Fragrant.
ସଂ. ବି.—୧। ପିତାରସ; ଷଡ଼୍‌ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. Bitter taste; bitterness.
[ଦ୍ର.—ତିକ୍ତରସ ଷଡ଼୍‌ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ। ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଛେଦକ, ରୁଚିକାରକ, ପାଚକ, ଶୋଧକ ଏବଂ ମୂତ୍ର, ମେଦ, ରକ୍ତ, ବସା ଆଦିର ଶୋଷକ। ଜ୍ୱର, କାଛୁ, କୁଣ୍ଡିଆ, କୁଷ୍ଠ, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଆଦିରେ ତିକ୍ତରସ ସେବନ ଉପକାରୀ; ନିମ୍ବ, ଚିରେଇତା, କାଳକାଶାଗ, କୁଇନାଇନ୍, ଗୁଳୁଚି, ତିକ୍ତ ଅଟେ।]
ଦେ. ବି.—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁର ପରଦିନ ତାହାର କୁଟୁମ୍ବମାନେ ଖାଉଥିବା ଓ ଅପୂଠା ତିଅଣ ଏବଂ ନିମ୍ବ ପିତା ସହିତ ଖାଇବା ଅନ୍ନାଦି—1. Cooked food consisting of rice and unseasoned curry (not mixed with oil, spices, turmeric or rye) mixed with neem-leaves, taken by the kinsmen of a deceased person on the next day of his death.
୨। ମୃତ୍ୟୁର ପର ଦିବସ—
2. The next day of a person's death.

ତିକ୍ତକ—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧। ନିମ୍ବ ଗଛ—
Tiktaka 1. Neem tree.
୨। କଳା ଖଇର—2. Black catechu.
୩। ଚିରତ ତିକ୍ତ; ଚିରେଇତା—
3. Swertia Chiraita (plant).
୪। କୁଟଜ; ପିତାକୋରୁଅ (ଲତା)—
4. Wrightea Antedysenterica.
୫। ପଟୋଳ (ଦେଖ)—5. Paṭoḷa (See)
୬। ଇଙ୍ଗୁଦ (ଦେଖ)—6. Iṅgudi (See)

ତିକ୍ତକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିକ୍ତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପିତା ଲାଉ—
Tiktakā The bitter gourd.

ତିକ୍ତ କାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+କାଣ୍ଡ)—ଚିରାଇତା ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tikta kāṇḍa Swertia Chiraita (plant)

ତିକ୍ତଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ଗନ୍ଧ+ଆ)—ବରାହକ୍ରାନ୍ତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tiktagandhā Barāhakrāntā (See)
(ତିକ୍ତଗନ୍ଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତିକ୍ତଗୁଞ୍ଜା—ସଂ. ବି—କରଞ୍ଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tiktaguñjā Pongamia Glabra (tree)

ତିକ୍ତ ତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବି—ପିପ୍ପଳୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tikta taṇḍuḷā Long pepper.

ତିକ୍ତତା—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ+ଭାବ. ତା)—୧। ପିତା ଗୁଣ—
Tiktatā 1. Bitterness.
୨। ତିକ୍ତ ସ୍ୱାଦ—2. Bitter taste.

ତିକ୍ତତୁଣ୍ଡୀ(ମ୍ବୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିକ୍ତ+ତୁଣ୍ଡ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପିତାଲାଉ—
Tikta-tuṇḍī(mbī) The bitter gourd.
ତିକ୍ତସାରା }
ତିକ୍ତାଖ୍ୟା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ତିକ୍ତତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ତିକ୍ତତା (ଦେଖ)
Tiktatwa Tiktatā (See).

ତିକ୍ତଦୁଗ୍ଧା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ଦୁଗ୍ଧ+ଆ)—
Tikta-dugdhā ୧। କ୍ଷୀରିଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Kshirinī (See).
୨। ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଘା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Menḍhāsiṅghā (See).

ତିକ୍ତ ଧାତୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତିକ୍ତ+ଧାତୁ)—ଶରୀରସ୍ଥ ପିତ୍ତ—
Tikta dhātu The bile.

ତିକ୍ତ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ପତ୍ର)—କାଙ୍କଡ଼ (ଦେଖ)—
Tikta patra Kāṅkaṛa (See).

୧	ଇ	ଊ	ର୍‌,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଶ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଳୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଁ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

ତିକ୍ତପର୍ବା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ପର୍ବନ୍) —୧ । ଦୂବ—
Tikta-parbā 1. The creeping Cynodon.
୨ । ଗୁଳୁଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
2. Guḻuchi (See)
୩ । ଯଷ୍ଟିମଧୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. J̄ashṭi madhu (See)
୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
4. Sūrj̄ya-mukhī (See)

ତିକ୍ତପୁଷ୍ପା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ପୁଷ୍ପ+ଆ)—
Tikta pushpā ଅକାନବିନ୍ଧ (ଦେଖ) Akānabindhi (See)

ତିକ୍ତ ଫଳ—ସ. ବି.—ରିଠା (ଦେଖ)
Tikta phaḻa Riṭhā (See)

ତିକ୍ତଫଳା—ସ. ବି.—୧ । କଣ୍ଟକାରୀ (ଦେଖ) ।
Tikta-phaḻā 1. Kanṭakārī (See)
୨ । ତରଭୁଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Water-melon.
୩ । ମୁଣ୍ଡି କାକୁଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The small variety of cucumber.

ତିକ୍ତ ରସ—ସ. ବି.—(କର୍ମଧା; ତିକ୍ତ+ରସ)—୬ଟି ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ-
Tikta rasa ତମ—Bitter taste.
ସ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ପିତା—Bitter in taste.

ତିକ୍ତରାଜ—ଦେ. ବି.—ରୋହିତକ; କମ୍ପାଦବର୍ଗର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tiktarāja Amoora or Andersonia Rohitaka tree.

ସ. ନାମ—ରୋହିତକ, ରୋହୀତକ, ରୋହୀ, ଦାଡ଼ିମପୁଷ୍ପକ
ମ. ତିକ୍ତରୋହିଡ଼ା
ତେ. ମୁଲ୍ଲମେହୁଗଚେଟ୍ଟୁ
ତିକ୍ତରାଜ, রোহাণ
রোড়া ରୋହିଡ଼ା

[ବୃ—ଏ ଗଛର ଅଗ ଅତ୍ୟେ ବେଶି ଶାଖା; ଡାଠ କମକାଠ ଠାରୁ ଈଷତ୍ କାଳିଆ; ପତ୍ର କୋମଳ ଓ ଶ୍ଳେଷଣ; ପର୍ଣ୍ଣ ୫।୭ ଯୋଡ଼ା; ଫୁଲ ସାନ ଓ ତ୍ରିଦଳ; ଫଳ ପାଚିଲେ ୩ ଫାଳ ହୋଇ ଫାଟି ଯାଏ; ଫଳ ଦେଖିବାକୁ ତାଳମଖୁଲପର । ଏହା ପ୍ଳୀହା ରୋଗରେ ଉପକାରୀ; ଏହା ରୁଚକାରକ ଓ ତିକ୍ତପ୍ରସାଦକ ।]

ତିକ୍ତରୀ—ଦେ. ବି—ତୁମଡ଼ୀ (ଦେଖ)—Tumaṟḏī (See)
Tiktarī

ତିକ୍ତ ଶାକ—ସ. ବି.—୧ । ବରୁଣ ଗଛ—1. A wild tree;
Tikta śāka Crataeva Religiosa.
୨ । ଖଦିର ଗଛ—2. The catechu tree.
୩ । ପିତା ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3 Pitā śāga.

ତିକ୍ତ ସାର—ସ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଘାସ; ରୋହିଷତୃଣ—
Tikta sāra 1. Name of a kind of grass.
୨ । ଖଇର; ଖଦିର—2. Catechu.

ତିକ୍ତା—ସ. ବି. (ତିକ୍ତ+ଆ)—୧ । କଟୁକୀ (ଦେଖ)
Tiktā 1. Kaṭuki (See)
୨ । ଅକାନବିନ୍ଧ (ଦେଖ)
2. Akānabindhi (See)
୩ । ଯବତିକ୍ତା ଲତା (ଦେଖ)
3. J̄abatiktā (See)
୪ । ତରଭୁଜ—4. Water melon.
୫ । ବିଲ ନାସ (ଦେଖ)—5. Bila nāsa (See)

ତିକ୍ତାଙ୍ଗା—ସ. ବି—ପାତାଳଗରୁଡ଼ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tiktāṅga Pātāḻagaruṟḏi creeper (See)

ତିକ୍ତିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିକ୍ତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପିତା ଲାଉ—
Tiktikā 1. The bitter gourd.
୨ । କାକମାଚୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Kākamāchī (See)
୩ । କଟୁକୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. Kaṭuki (See)

ତିକ୍ତିରୀ—ସ. ବି—ମହୁରୀ ବାଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ତୁମଡ଼ୀ—
Tiktirī A kind of clarionet.

ତିଖରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କ୍ଷୀରୀ; ପାୟସ—
Tikh-ri Gruel.

ତିଖ(କ୍ଷ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ (ଦେଖ)
Tikha (ksha) Tīksha (See)

ତିଖଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ବିଘ୍ନ)—୧ । ଗୋଳମାଳ—
Tikharḏa 1. Confusion.
ବାଗଡ଼ା ୨ । କଳି—2. Quarrel.
ବଖେଡ଼ା ୩ । ବିଘ୍ନ—3. Obstacle; hindrance.
ତିଖଡ଼ା ବିଖଡ଼, ତିଖଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ ୪ । ବିବାଦ—
ତିଖଡ଼, ତିଖଡ଼ ମିଖଡ଼ } 4. Dispute.

ତିଖଡ଼ ମିଖଡ଼—ଦେ. ବି—ତିଖଡ଼ (ଦେଖ)
Tikharḏa mikharḏa Tikharḏa (See)
ଦେ. ବିଣ—ଚଳଚଳ ହୋଇଥିବା; ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ଅପସର ଥିବା—
Displaced from the original position.

ତିଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଗୋଳମାଳିଆ—
Tikarḏiā 1. Knotty; confused.
ବାଗଡ଼ୀଆ ୨ । ଯେ ଗୋଳମାଳ ଲଗାଏ—
ବଖେଡ଼ା 2. Creating confusion.
(ତିଖଡ଼େଇନ୍ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯେ ବିଘ୍ନ ଜାତ କରେ—
3. Creating obstacles.
୪ । କଳହପ୍ରିୟା—4. Quarrelsome.

ତିଖର—ଦେ. ବି—ନିଷ୍ପତ୍ତି; ମୀମାଂସା—
Tikhara Final decision.
ଦେ. ବିଣ—ନିଷ୍ପନ୍ନ—Finally decided.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତିଖ(ଖି)ଡ଼ିବା— ଦେ. କ୍ରି—ତୀଖଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Tikha(khi)rdiba — Tikhardiba (See)
[ତିଖ(ଖି)ଡ଼ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ତିଖା —ଦେ. ବି—ତୀଖା (ଦେଖ)
Tikhā — Tikhā (See)

ତିଖାଡ଼ିବା— ଦେ. କ୍ରି—ତୀଖାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Tikhārdibā — Tikhārdibā (See)

ତିଖିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ; ସମ୍ବଲପୁର)—ଖାଇଁ; ପାୟସ—
Tikhiri — Gruel.

ତିଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ—ତିନକୋଣିଆ—
Tikhuntā — Triangular.
তীখুঁটা तिखुँटा
(ତିଖୁଣ୍ଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଗିରିଆ—ଦେ. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତବିଶେଷ—Tigiria;
Tigiriā — one of the States of Orissa.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ତିନୋଟି ଗଡ଼ ମିଶି ଏ ରାଜ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହେଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ ।]

ତିଗ୍ମ— ସଂ. ବି. (ତିଜ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+ଗ୍ଣିବ. ମ)—
Tigma
୧ । ପ୍ରଖରତା; ତୀକ୍ଷ୍ଣତା —1. Sharpness.
୨ । ଉଷ୍ଣତା—2. Warmth; heat.
୩ । କଟୁତା; ଝାଗରସ—3. Pungency.
୪ । ବଜ୍ର—4. Thunder.
୫ । ପିପ୍ପଳୀ—5. Long pepper.
୬ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ପୁରୁବଂଶୀୟ ରାଜା—6. Name of a king of the Puru dynasty of ancient India.
ସଂ. ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—ପ୍ରଖର; ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
1. Sharp; acute.
୨ । ଉଷ୍ଣ—2. Hot.
(ତିଗ୍ମତା—ବି) ୩ । ଉଦ୍ଧତ—3. Rude; arrogant.
୪ । କଟୁ; ଝାଗ—4. Pungent; acrid.

ତିଗ୍ମକର—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (କର୍ମଧା ଓ ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+କର)—
Tigma kara — ତିଗ୍ମାଂଶୁ (ଦେଖ)—Tigmāmsu (See)
(ତିଗ୍ମଦୀଧିତି, ତିଗ୍ମରଶ୍ମି, ତିଗ୍ମରୁଚି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଗ୍ମତା—ସଂ ବି (ତିଗ୍ମ+ଭାବ. ତା)—୧ । ପ୍ରଖରତା—
Tigmatā — 1. Sharpness; accuteness.
୨ । ଝାଗ ସ୍ୱାଦ—2. Pungency.
୩ । ଉଷ୍ଣତା—3. Warmth.

ତିଗ୍ମତେଜା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+ତେଜଃ)—ପ୍ରଖର ତେଜୋବିଶିଷ୍ଟ—
Tigmatejā — Resplendent; dazzling.

ତିଗ୍ମ ଯାତନା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିଗ୍ମ+ଯାତନା)—ଦାରୁଣ କ୍ଳେଶ—
Tigma jātanā — Acute or violent pain; shooting pangs.

ତିଗ୍ମ ରଶ୍ମି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (କର୍ମଧା ଓ ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+ରଶ୍ମି)—
Tigma rasmi — ତିଗ୍ମାଂଶୁ (ଦେଖ)—Tigmāmsu (See)

ତିଗ୍ମାଂଶୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିଗ୍ମ+ଅଂଶୁ=କିରଣ)—ପ୍ରଖର କିରଣ—
Tigmāmsu — Sharp rays.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ତିଘର—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାସ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ମିତ ତିନୋଟି କୋଠରୀ ଥିବା
Tigharā — ୩ ଖାତ ବାସସ୍ଥାନ—Three suites of rooms built for the residence of a person.

ତିଘିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଶିକାରକୁ ଗୋଡ଼ାଇବା—
Tighibā — To chase.

ତିଘେ(ଘା)ଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ତ୍ରିବିବାହିତ)—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ
Tighe ghā)i — ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ, ଏପରି ୨ ଗୋଟି ସ୍ତ୍ରୀ
তীজবর; তেজবর — ବିବାହ କରିଥାଏ; ତେହେଲି; ତିହେଲି—
तिजिया; तिआह — (a male) Married a third time after the death of 2 successive wives.
(ତିବେଇ, ତିହେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଛକ(କି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁଠାରେ ୩ ଗୋଟି ରାସ୍ତା ପରସ୍ପର ମିଳିତ
Tichhaka(ki) — ହୋଇଥାଏ—A meeting place of 3 roads; the crossing of 3 roads.
তেছক
तिराहा (ତିଛଣ, ତିଛଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା—
Tij (root) — 1. To sharpen; to whet.
୨ । ସହ୍ୟ କରିବା—To bear; to endure.
୩ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—
3. To excite; to incite (Apte).
୪ । ଘେଣ୍ଟିବା—4. To stir (Apte).

ତିଜ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଜ; ପଦାର୍ଥ—
Tij — Thing; article.

ତିଜ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୀଜ୍)—୧ । ଚିଜ; ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ—
Tija — 1. Thing; article.
চীজ ୨ । ଗହଣା; ଅଳଙ୍କାର—
चीज 2. Ornament.

ତିଜବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ବାଲି ତୃତୀୟା (ଦେଖ)
Tijabrata — Bāli trutiyā (See)

ତିଜାରତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ.)—
Tijārat — ୧ । ବାଣିଜ୍ୟ; ବ୍ୟବସାୟ; କାରବାର; ବେପାର—
তিজারত — 1. Trade.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଙ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

तिजारत ୨ । ଟଙ୍କାକୁ ସୁଧରେ ଖଟାଇବା ବ୍ୟବସାୟ; ମହାଜନୀ— 2. Money-lending.
ତିଜରତି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଜରତି

ତିଜାରତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ତିଜାରତ)—
Tijārati ୧ । ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
তিজারতী 1. Pertaining to trade.
तिजारती ୨ । ମହାଜନୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to money-lending.
ବି. (ଅ)—୧ । ବାଣିଜ୍ୟ-ବସ୍ତୁ; ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—
1. Merchandise.
ତିଜରତି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଜରତି
୨ । ବାଣିଜ୍ୟ ପେଶା—
2. The profession of trade-

ତିଜିନ(ଳ)—ସଂ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ଇଳ)—
Tijina (la) ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon (Apte).
୨ । ରାକ୍ଷସ—2. A demon (Apte).

ତିଠାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ତିତିଭ)--ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Tithai Tittibha (See)

ତିତଉ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଉଡଉ)—
Titau ୧ । ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଚାଲୁଣୀ—
1. A seive made of bamboo-laths.
୨ । ଛତା—2. Parasol (Apte).

ତିତଡ଼(ର) ବିତଡ଼(ର)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତବିକ୍ଷିପ୍ତ)—
Titarda(ra) bitarda(ra) ଛନଛତର; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—
तितर बितर Strewn about; scattered about.

ତିତାରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି+ତାର)—
Titārā ତିନିଗୋଟି ତାର ଥିବା ସିତାର ପରି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
তেতারা Three-stringed guitar.
तितारा

ତିତାରି— ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରି+ଧାର)—
Titāri ଚିନି ବା ଗୁଡ଼ର ଯେଉଁ ପାଗ ଏପରି ପତଳା ହୋଇଥାଏ
তিনতার বন্দ ଯେ ତାକୁ ଚଟୁରେ ଉଠାଇଲେ ଚଟୁରୁ ୩ଟି ତାର
ପରି ରସର ଧାର ଖସେ; ତିନିତାରବନ୍ଧ—
Thin boiling syrup (from which three strings drop down when lifted with a ladle).

ତିତାଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିତଳ)—
Titālā ୧ । ତେତାଲା; ତିନି ମହଲା; ତ୍ରିତଳ; ତିମହଲା—
তেতালা 1. Three storeys of building.
तिमंजिल ୨ । ତୃତୀୟ ମହଲା—2. The third storey.
ଦେ. ବିଣ—ତ୍ରିତଳବିଶିଷ୍ଟ—
तिमंजिला Three-storied.

ତି ତି—ଦେ. ଅ—୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଆଖିରେ କଜଳ ଦେଲା ବେଳେ
Ti ti ମାଇପଙ୍କର ବୋଲିବା ପଦ—1. Word uttered by women while painting collyrium on the eye-lids of children.
୨ । ପୋଷା ପାରା ଓ ହଂସ ଆଦିଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧ୍ୱନି—2. The sound repeated while calling domesticated pigeons and swans to one's side.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ଶଗଡ଼ରେ ଲାଗିଥିବା ବଳଦଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇବାର ଶବ୍ଦ—A word used while driving cart-bullocks.

ତିତିକାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ଥାକିତି (ଦେଖ)
Titikāriā Thākiti (See)

ତିତିକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଅ)—
Titiksha ତିତିକ୍ଷୁ (ଦେଖ) (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Titikshu (See)

ତିତିକ୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ=ସହିବା+ଇଚ୍ଛା ବା କ୍ଷମତା ଅର୍ଥରେ
Titikshā ସନ୍+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
୧ । ସହିଷ୍ଣୁତା—1 Forbearance.
୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience.
୩ । ଦୁଃଖସହିଷ୍ଣୁତା—3. Endurance; fortitude.
୪ । କ୍ଷମା ଗୁଣ; କ୍ଷାନ୍ତି—4. Forgiveness.

ତିତିକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Titikshu ୧ । ସହିଷ୍ଣୁ—1. Forbearing; enduring.
୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—2. Patient.
୩ । କ୍ଷମାଶୀଳ—3. Forgiving.

ତି ତି ତି—ଦେ. ଅ—୧ । ପୋଷା ପାରା ଓ ହଂସ ଆଦିଙ୍କୁ ଡାକିବାର ଶବ୍ଦ-
Ti ti ti 1. Sound uttered to call domestic pigeons.
୨ । ଶିଶୁଙ୍କ ଆଖିରେ କଜଳ ଦେବା ବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ବୋଲିବା ଶବ୍ଦ—2. Sound uttered by females while painting the eyes of children with collyrium.

ତିତିଭ—ସଂ. ବି—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ; ମଖମଲି ପୋକ; ସାଧବବୋହୂ ପୋକ—1. An insect with velvety red skin; cocculus.
Titibha
୨ । ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—2. Fire-fly.

ତିତିର(ରି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିତ୍ତିର)—ତିତ୍ତିର (ଦେଖ)
Titira(ri) Tittira (See)
ଶବର କପୋତ ତିତିର କୁଆ । ପ୍ରଭାପ. ଶଶିସେଣା ।
[ଦ୍ର—ଆପ୍ଟେ ଏହାକୁ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।]

> ପାଠକେ ଦେଖିବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ଠାରୁ ୧ ଇଞ୍ଚ ଅନ୍ତରେ ଓ ମଧ୍ୟ ରେ ୨ ଇଞ୍ଚ ଅନ୍ତରେ ଓ ମାତ୍ରା ମାନରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା ଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଇଞ୍ଚ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଇଞ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଙ୍ଗ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ତିତିରି ଶାଗ—ଦେ. ବି—ଶାକବିଶେଷ—
Titiri śāga A name of pot herb.
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ହାତେ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ପତ୍ର ସରୁ ସରୁ ଏବଂ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ତିତିଲ(ଲ)—ସଂ. ବି—୧ । କନ୍ଦଅ; ଉଚ୍ଚତ୍ରାମୁହାଁ ଅଗମ୍ଭୀର ମାଟିର ପାତ୍ର—
Titila(la) 1. A wide-mouthed earthen jar.
[ଦ୍ର—ପଲମ୍ବ୍ ଠାରୁ ଗହିରିଆ ଓ ଉଚ୍ଚତ୍ରାମୁହାଁ ମାଟିର ପାତ୍ରକୁ ପତୁଲି ବୋଲାଯାଏ; ପତୁଲି ସମ୍ଭବତଃ ତିତିଲର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]
୨ । ତୈତିଲକରଣ; ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୭ (ମତାନ୍ତରରେ ୧୧) କରଣ ଶ୍ରେଣୀର ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଯୋଗବିଶେଷ—
2. One of the seven (or eleven) astrological conjunctions of planets classed as Karana.
[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୧୧ କରଣ ଯଥା—ବବ, ବାଲବ, କୌଳବ, ତିତିଲ ବା ତୈତିଲ, ଗର, ବାଣିଜ୍ୟ, ବିଷ୍ଟି, ଶକୁନି, ଚତୁଷ୍ପଦ, କିଂସ୍ତୁଘ୍ନ ଓ ନାଗ; ମତାନ୍ତରରେ କରଣର ସଂଖ୍ୟା ୭ ଯଥା—ବବ, ବାଲବ, କୌଳବ, ତୈତିଲ, ଗର, ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ବିଷ୍ଟି ।]

ତିତୀର୍ଷା—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପାର ହେବାର ଇଚ୍ଛା; ତରଣେଚ୍ଛା—Desire to cross over.
Titirsha

ତିତୀର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଉ)—ତରଣେଚ୍ଛୁକ; ପାରହେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—
Titirshu Desirous of crossing.

ତିତେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିତିର (ଦେଖ)
Titer Tittira (See)

ତିତ୍ତିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତିତ୍ତି=ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+ରା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+ଅ)—୧ । ପକ୍ଷୀ ବର୍ଗର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Tittira
(ତିତିରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The Frankoline partridge;
(ତିତିରି; ତିତିରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the sandpiper.
ତୀତୀର [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ; ନାନାଜାତିର
तीतर ତିତିର ଦେଖାଯାନ୍ତି; ଯଥା—ଗୌର ତିତିର (Grey
ତେ. ତୋଭୁଭୁକପିଟ୍ଟ, Partridge; Francolinus Pondi-
ବସନ୍ତଗୌର cerianus), ଏହାର ଦେହ ପାଉଁଶିଆ ଓ ଦେହସାକ
ପା. ତଦ୍ରୁ ଧଳା ଚିଳଚିହ୍ନ ଥାଏ; ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ; ଗ୍ରାମନିକଟସ୍ଥ
ଅ. ଲହୃମ୍ଲ ପାହାଡ଼ ଓ ବଣରେ ଏମାନେ ରହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣତିତିର (Black partridge; Francolinus Vulgaris), ଏହାର ମୁଣ୍ଡର ତଳ, ଗଳା, ଛାତି ଓ ପେଟ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ତିତିର (Arboricola Torquela)ର ମୁଣ୍ଡ ଲାଲ୍ ଓ ଛାତି ପାଉଁଶିଆ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ତିତିର ପକ୍ଷୀର ମାଂସ ବଳପ୍ରଦ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ ଏବଂ ହିକ୍କା, ଶ୍ୱାସ, ତ୍ରିଦୋଷ, କାଶ ଓ ଜ୍ୱର-ନିବାରକ । କୃଷ୍ଣତିତିର ଅପେକ୍ଷା ଗୌର ତିତିର ଅଧିକ ଉପକାରୀ । ତିତିର ଅଭାବରେ ବତକ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ ମୁନିବିଶେଷ; ଯାସ୍କ ମୁନିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ—2. Name of a sage versed in the Jajurbeda.
[ଦ୍ର—ଏ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦ୍‌ର ପ୍ରଣେତା । ଭାଗବତରେ ଲେଖାଅଛି କି ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଯଜୁର୍ବେଦକୁ ମୁହଁରୁ ବାନ୍ତି କରି ପକାଇଲେ ସେତେବେଳେ ବୈଶମ୍ପାୟନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତିତିର ପକ୍ଷୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି ତାହା ଖୁମ୍ପି ନେଲେ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିତ୍ତିରି—ସଂ. ବି. (ତିତ୍ତି=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ରା ଧାତୁ=ଦେବା+ କର୍ତ୍ତି. ଇ)—ତିତ୍ତିର (ଦେଖ)—Tittira (See)
Tittiri

ତିଥ—ସଂ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ଥ)—୧ । ଅଗ୍ନି—
Titha 1. Fire.
୨ । କାଳ—2. Time.
୩ । ପ୍ରାବୃଟ୍‌କାଳ; ବର୍ଷାକାଳ—3. Rainy season
୪ । କାମଦେବ—4. God Cupid.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାକୀ)—କବୁଲି; ପୁରୁଣା ଜିନିସ ବଦଳାଇ
बानी ନୂଆ ଜିନିସ ନେଲେ ମଜୁରୀପାଇଁ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ଯାହା
करजा; कटौती ଅଧିକା ଧନ ନଗଦ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—
Payment made for the making charge of a new article in the course of an exchange transaction.
ଗ୍ରା. ତ—୧ । (ସଂ. ତିଥି)—ଚାନ୍ଦ୍ରଦିବସ; ତିଥି—
1. Lunar day.
ବି—୨ । (ସଂ. ତୀର୍ଥ)—ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନ—
2. Place of pilgrimage.
୩ । ତୀର୍ଥ ଯୋଗ—3. Propitious time for performing a pilgrimage.

ତିଥି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତୃତ ହେବା+ଥି; କିମ୍ବା ଅତ୍ ଧାତୁ=ସତତ ଗମନ କରିବା+ଇଥି)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାସର ୩୦ ଭାଗର ଏକଭାଗ; ଚାନ୍ଦ୍ରଦିବସ—1. Lunar day.
Tithi
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର ଚାରି ପାଖେ ଥରେ ବୁଲି ଆସିଲେ ଗୋଟିଏ ତିଥି ହୁଏ । ଏହିପରି ୧୫ ଥର ବୁଲିଲେ ଏକପକ୍ଷ ହୁଏ । ଦୁଇ ପକ୍ଷରେ ଏକ ମାସ ହୁଏ; ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପରଦିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ପ୍ରଥମ ତିଥି ପ୍ରତିପଦ, ତହିଁରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା, ଚତୁର୍ଥୀ, ପଞ୍ଚମୀ, ଷଷ୍ଠୀ, ସପ୍ତମୀ, ଅଷ୍ଟମୀ, ନବମୀ, ଦଶମୀ, ଏକାଦଶୀ, ଦ୍ୱାଦଶୀ, ତ୍ରୟୋଦଶୀ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟା ଏପରି ୧୫ ତିଥିରେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅମାବାସ୍ୟା, ଦିନ ଶେଷ ହୁଏ । ଅମାବାସ୍ୟାର ପରଦିନ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ତ୍ୟ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ୟ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଷ୍ଠ

ପ୍ରଥମ ତିଥି ପ୍ରତିପଦ, ତତ୍ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା ଆଦି ୧୫ ତିଥିରେ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଶେଷ ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ଥରେ ବୁଲି ଆସିଲାବେଳକୁ ଏକଦିନ ବା ୨୪ ଘଣ୍ଟା ପୂରି ନ ଥାଏ; ଏଥିପାଇଁ ଏକଦିନରେ ଏକତିଥିରୁ ଅଧିକା କେତେ ସମୟ ପଡ଼େ ।

ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରେ ତିଥିମାନଙ୍କୁ ନାନା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି; ଯଥା—କୃଷ୍ଣାତିଥି—କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଥି; ଶୁକ୍ଳାତିଥି—ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଥି; ନନ୍ଦାତିଥି—ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଏକାଦଶୀ; ଭଦ୍ରାତିଥି—ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ; ଜୟାତିଥି—ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀ; ରିକ୍ତାତିଥି—ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ; ପୂର୍ଣ୍ଣାତିଥି—ପଞ୍ଚମୀ, ଦଶମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶତିଥି—ଏକାଦିନରେ ତିନିଗୋଟି ତିଥି ପଡ଼ିଥିବା ଦିବସ ।]

୨ । ଏକ କଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୧୫ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
2. $\frac{1}{15}$ of a cowrie or small shell-money.
(ଦ୍ର—ଏହା ହିସାବ କରିବାବେଳେ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ।)
୩ । ପନ୍ଦର ସଂଖ୍ୟା—3. The number 15.

ତିଥି କୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ତିଥି+କୃତ୍ୟ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Tithi kṛutya ତିଥିରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ—The duties suitable for respective lunar days.

ତିଥି କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତିଥି=ତିଥିର ଉପଲକ୍ଷିତ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା+
Tithi kshaya କ୍ଷୟ)—ଅମାବାସ୍ୟା—
1. The day of the new-moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଶେଷ ବା ଆରମ୍ଭ ହେବା ତିଥି—
2. A **lunar day** beginning or ending before sun-rise.
୩ । ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ଦିବସ—3. The day on which 3 lunar days fall.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁଦିନ ୨ଟି ତିଥି କ୍ଷୟ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ତିଥିର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ତାକୁ ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ଦିବସ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ତିଥିର କେତେକ ଅଂଶ ବାକି ଥାଏ, ତାହା ଭୋଗ ହୋଇ, ପରବର୍ତ୍ତି ତିଥି ଭୋଗ ହୁଏ, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇ ନ ଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ତିଥି ପଡ଼ିବା ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୁଏ ତାହାକୁ ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ତିଥି ବୋଲାଯାଏ ।]

ତିଥି ପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ପତି)—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ
Tithi pati ପ୍ରତ୍ୟେକ ତିଥିର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—
(ତିଥୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) The Deities presiding over the different lunar days.

[ଦ୍ର—ସେହି ସେହି ତିଥିରେ ସେହି ସେହି ଦେବତାମାନଙ୍କର ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ତିଥି ପତ୍ର(ତ୍ରୀ)—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ, ତିଥି+ପତ୍ର; ପତ୍ରୀ)-ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ
Tithi patra(trī) ପଞ୍ଜିକା—Almanac.

ତିଥି ପ୍ରଣୀ—ସଂ. ବି.—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tithi praṇī The moon.

ତିଥି ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ବୃଦ୍ଧି) (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଦୁଇ
Tithi bṛuddhi ଦିବସବ୍ୟାପୀ ତିଥି—A lunar day occupying parts of 2 solar days.

ତିଥି ଯୋଗିନୀ—ସଂ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଭିନ୍ନ
Tithi jogini ଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଥିବା ଯୋଗିନୀ ବା ଦୁର୍ଗା—
(astrology) The Goddess Durgā staying in different quarters of the globe on different lunar days.

[ଦ୍ର—ତିଥି ଅନୁସାରେ ଯୋଗିନୀର ସ୍ଥିତି—ପ୍ରତିପଦ୍ ଓ ନବମୀରେ ପୂର୍ବରେ, ତୃତୀୟା ଓ ଏକାଦଶୀରେ ଅଗ୍ନିକୋଣରେ, ପଞ୍ଚମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ନୈର୍ଋତ କୋଣରେ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ପଶ୍ଚିମରେ, ସପ୍ତମୀ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବାୟୁକୋଣରେ, ଦ୍ୱିତୀୟା ଓ ଦଶମୀରେ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଓ ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଈଶାନ କୋଣରେ । ଯୋଗିନୀ ଡାହାଣ ବା ସମ୍ମୁଖରେ ଥିଲେ ଯାତ୍ରା କରିବା ଅଶୁଭ; ଯୋଗିନୀ ଆପଣାର ବାମ ବା ପୃଷ୍ଠରେ ଥିବାବେଳେ ଯାତ୍ରାଆଦି ଶୁଭ ।]

ତିଥି ସନ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ସନ୍ଧି)—ଦୁଇଟି
Tithi sandhi ତିଥିର ସନ୍ଧିକାଳ; ଏକ ତିଥିର ଶେଷ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ତିଥିର ଆରମ୍ଭକାଳ—Conjunction of 2 lunar days.

ତିଥ୍ୟମୃତ ଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ତିଥିଘଟିତ ଅମୃତ-
Tithyamṛuta joga ଯୋଗ)—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ-ବିଶେଷ—Name of an auspicious conjunction of Tithis on wee .-days.

[ଦ୍ର—ରବି ଓ ସୋମବାର ଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣାତିଥି (ପଞ୍ଚମୀ, ଦଶମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା), ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଭଦ୍ରାତିଥି (ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ), ବୁଧ ଓ ଶନିବାରରେ ନନ୍ଦା ତିଥି (ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଏକାଦଶୀ), ଗୁରୁବାରରେ ଜୟା ତିଥି, (ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀ) ଏବଂ ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ରିକ୍ତା (ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ) ପଡ଼ିଲେ ଏହି ଯୋଗ ଘଟେ ।]

ତିଥ୍ୟର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ଅର୍ଦ୍ଧ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ)କରଣ
Tithyarddha (astronomy) Half a lunar day.
[ଦ୍ର—ପ୍ରତି ତିଥିରେ ୨ଟି କରଣ ଭୋଗ ହୁଏ ।]

ତିଦସ୍ତା—ଦେ. ବି.—ତେରସ୍ତା; ଗତବର୍ଷର ପୂର୍ବ ବର୍ଷ—
Tidastā Year before last.
তেরসাবর্ষ **तीसरावरस**

ତିନରା(ରୀ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରି+ଲହରୀ)—ତିନିସରିଆ (ହାର ଆଦି)—
Tinarā(rī) Three-stringed (necklace.)
তেনরী **तिलड़ा, तिलड़ी** (ତିନରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତିନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିନ୍)—୧ । (ପଶା ଓ କଉଡ଼ି ଖେଳରେ)—
Tinā ତିନି ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—1. The throw of dice or cowrie resulting in 3 (in the game of dice or cowries).
୨ । (ତାସ ଓ ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ) ତିନିବିନ୍ଦୁ ଥିବା ତାସ୍— 2. A card having 3 points on it (in card-play).

ତିନା ଧିନା—ଦେ. ବି—୧ । ନାଚ ଓ ବାଦ୍ୟସହ ଗୀତର ଉତ୍କଣ୍ଠ—
Tinā dhinā 1. A measure of song accompanied with music and dance.
ତିନ ଧିନ, ତିନେଇ ଧିନେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରେ କଳି ବା ଅନର୍ଥ ଲାଗିବା—2. (figurative) Quarrelling in a family.

ତିନି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୀଣି; ପ୍ରା. ତିଣ୍ଣି)—୧ । ୩ ସଂଖ୍ୟା—
Tini 1. Number 3.
তিন
तीन
୨ । କଉଡ଼ି ବା ପଶାଖେଳରେ ୩ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ— 2. The throw of cowries or dice representing 3 marks.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering three.
୨ । '୩' ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ; ତୃତୀୟ—2 Third.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ '୩' ସଂଖ୍ୟା ଅମଙ୍ଗଳକର; ଏଣୁ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ତିନି ତରକଟ (କରକଟ) ମରଣ ନିକଟ' । ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ତିନି ସଂଖ୍ୟକ ପଦାର୍ଥ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ସଂଖ୍ୟା ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ବାରବାର ଥରେ ତିନିବାର ସାବଧାନ କଲି; ଏଣିକି ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ ।]

ତିନି ଅବସ୍ଥା—ଦେ. ବି—୧ । ପଦାର୍ଥର ତିନିଗୋଟି ଅବସ୍ଥା; ଘନ, ତରଳ ଓ ବାଷ୍ପୀୟ ଅବସ୍ଥା—1. Three conditions of things, solid, liquid and vapour.
Tini abasthā
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ତିନି ଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା— 2. Three states of manhood; childhood, youth and old age.

ତିନି ଅଲଗା ଫଟେ ଖାଁ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ବା ସମ୍ପର୍କ ଛଡ଼ାଇ ଦେଇ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—One who has severed all connection with or responsibility from some matter.
Tini alagā phate khāñ

ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗୃହାଳିକା, ଗୋଧାପଦୀ)—
Tini āṅguḷiā ୧ । ହଂସପଦୀ ଲତା; ଦୀର୍ଘ ଛାଲଲତାବିଶେଷ— 1. Vitis Latifolia.
গোয়ালি পানা
[ଦ୍ର—ଏହା ଘରର କାନ୍ଥ ବା ଗଛର ବକଳାରେ ଥିବା ଗାତରେ ଚେରଗୁଡ଼ିକୁ ଫୁଟାଇ ଉପରକୁ ମାଡ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ ଓ ରୋମଶୂନ୍ୟ ।]

୨ । (ସଂ. ଗୋଧାପଦୀ; ପାଦ ବା ଚେର ଗୋଧି ବା ଗୋଧି ବଡ଼ ଗୋୟାଳୀ ସାପ ପରି ଥିବାରୁ)—ଉକ୍ତ ଜାତୀୟ ବଡ଼ ଲତା—
हंसपदी 2. The Maiden hair fern; Vitis Pedala; Adiantum Lamulatum.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ ଓ ଲୋମଶ । ଏହାକୁ ହଂସପଦୀ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ତିନିକଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିକୋଣ)—ତ୍ରିଭୁଜାକାର—
Tini kaṇiāñ Triangular.
তেকোণা, तीकोना (ତିନିକୋଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି କରକଟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—
Tini karakaṭa The number three.
ତିନି କରକଟ ମରଣ ନିକଟ—ଢଗ ।
(ତିନି ତରକଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନିକାନିଆ—ଦେ. ବି—ତିକଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Tini-kāniā Tikaṇṭā (See)

ତିନି କାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିକାଳ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ତିନି ଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା—1. The three stages of man's life, viz. childhood, youth and old age.
Tini kāḷa
তিনিকাল
तीनकाल
୨ । ତ୍ରିକାଳ; ଦିବସର ତିନି ସମୟ—ସକାଳ, ଦିପହର ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା—2. Three times of the day, viz. morning, noon and evening.
୩ । ତ୍ରିକାଳ; ତିନି ସମୟ—ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍— 3. The three tenses—past, present and future.
୪ । ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ତିନିଯୁଗ—ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର— 4 The three ages of the world before the present (Kaḷi) age.
୫ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ତିନିଗୋଟି ଆଶ୍ରମ—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଓ ବାନପ୍ରସ୍ଥ— The first 3 stages which a Hindu is enjoined to pass before he finally takes to begging before death.
(ଯଥା—ମୋର ତ ତିନିକାଳ ଗଲାଣି; ଆଉ ଏ ଚତୁର୍ଥ କାଳକୁ ଧନ ଅରଜିବି ?)
୬ । ଦିବା, ରାତ୍ରି ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା— 6. Day, night and the transition periods.

ତିନିକ ତିନିହେଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ତିନିଜଣ ଯାକ; ତିନିହେଁ ଯାକ—
Tiniki tinihen All the three (persons).
(ତିନିକ ତିନିଏଁ, ତିନିକୁ ତିନିହେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তিন কে তিন্, तीनों, तिहु

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସୁ	ଡ଼ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତିଁୟ	ଲଅ	୬	୮

ତିନି କୁଳ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ସମ୍ପର୍କୀୟ ୩ ଗୋଟି
Tini kula ବଂଶ—ପିତୃକୁଳ, ମାତାଙ୍କର ପିତୃକୁଳ ଓ ଶ୍ୱଶୁରକୁଳ-
তিনকুল The three families with which a woman
तीनकूल has connection, viz. her father's family, her mother's father's family and her own (i. e. the family in which she is married).

(ଯଥା—କୁଟପୀ ସ୍ତ୍ରୀ ତିନି କୁଳରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଏ ।)

ତିନିକେ—ଦେ. ଅ—ତିନିଗୁଣିତ ବା ତ୍ରିଗୁଣିତ ଏକ—
Tinike Three into one; three multiplied by one.
তিনকে ତିନିକେ ତିନିପଣ—ଗଣିତଅ ।

ତିନି ଗୁଣ—ଦେ. ବି—୧ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ—
Tiniguna 1. The virtuous, worldly and sinful qualities of nature
তিনগুন

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ପରିମାଣର ଗୁଣିତକ ୩—
2. Three times as much.

୩ । ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ ଓ ମନ୍ଦ ଗୁଣମାନ—
3. Good, medium and bad qualities.

ତିନି ଗୁଣା—ଦେ.ବି—ତିନି ଗୁଣ (୨) (ଦେଖ)
Tini-gunā Tini guna (2) (See).
তিনগুনা ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ତ୍ରିଗୁଣ)—ତିନି ସରୁଆ—
तीनगुना Three stringed.

ସପତ ସ୍ୱର ବଜୁଥିଲେ,
ସ୍ୱର ବାଜିଂ ହେଉଣା—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—2. Treble; thrice as much.

ତିନିଟା—ଦେ. ବିଣ (ଅନାଦରାର୍ଥ)—୩ ଗୋଟା; ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—
Tinițā Three; numbering three.
তিনটা, তিনটে तिनठो

(ତିନ୍‌ଟା, ତିନୁଟା, ତିନୋଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—୧ । ତିନି
তিনটে, তিনটা ସଂଖ୍ୟା—1. Three in number.

୨ । ଘଣ୍ଟାରେ ୩ ବାଜିବା ବେଳ—
2. Three o'clock.

ତିନିଟି—ଦେ. ବି (ଆଦରାର୍ଥ)—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—
Tiniți Three in number.

(ତିନ୍‌ଟି, ତିନୁଟି, ତିନୋଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—୩ ଗୋଟି;
তিনটি ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—Three; numbering three.

ତିନି ତବତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବସ୍ଥା ସଚଳ ଥିବାରୁ
Tini tabatiā ସେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ୩ ବେଳ ତବତ ଭାତ ଖାଏ—
One who can afford to take fresh cooked rice 3 times a day; well-to-do.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଗରିବ ଲୋକେ ନାନାପ୍ରକାର ଅଭାବରେ ଥିବାରୁ ତିନି ବେଳଯାକ ଗରମ ଭାତ ଖାଇବାର ସୁବିଧା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଦେ. ବି—ତବତ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
A person who takes fresh boiled rice.

ଗୃହଳ ଘେରକୁ ତନିତବରିଆ,
ମଝିରେ ବସିଛି ଶିଷ୍ଟପତିଆ—ଡଗ ।

ତିନି ତାରବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଚିନିରସ ବା ଶିରାର ଖୁବ୍ ପତଳା ପାଗ—
Tini tārabanda Thin condition of boiling syrup.
তিনতার
तिनतारबंद
ତିନିତାର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତିନିତାରି }

[ଦ୍ର—ଚିନି ବା କନ୍ଦରେ ପାଣି ଦେଇ ତାକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ଅଉଟିଲେ ଶିରା ବା ରସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ପତଳା ରସକୁ ଚାଟୁରେ ଉପରକୁ ଟେକିଲେ ପ୍ରଥମେ ତିନିଧାର ହୋଇ ରସ ଖସେ ତାକୁ 'ତିନିତାରବନ୍ଦ' ଓ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବହଳ ହେଲେ, ଯହିଁରୁ ଦୁଇଧାର ଖସେ ତାକୁ 'ଦୁଇତାରବନ୍ଦ' ବୋଲାଯାଏ । ରସ ଅଧିକ ବହଳ ହୋଇଗଲେ ତାକୁ ଚାଟୁରେ ଟେକିଲେ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଧାର ଖସି ପଡ଼େ, ତାକୁ 'ଏକତାରବନ୍ଦ' ପାଗ କୁହାଯାଏ ।]

ଦେ. ବିଣ—ତିତାରି (ଦେଖ)—Titārī (See).

ତିନି ତେ(ଥେ)ଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ୩ ଜଣ
Tini te(the)ņțiā ଲୋକଙ୍କର ଅଧିକାର, ଦାୟିତ୍ୱ ବା ସ୍ୱତ୍ୱ
(ତିନିଟେଣ୍ଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥାଏ; ତିନିଜଣଙ୍କର ଉପମାଲ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ସୁପରିଚାଳିତ ନୁହେ)—
(any work) Belonging to 3 joint owners or masters i. e. for which three (that is, many persons) are jointly interested and for which the responsibility does not attach to any one in particular.

ତିନିଟେଣ୍ଟିଆ କାକୁଡ଼ିବାଡ଼ି
ଖାଏ ଶିଆଳ ଦେଇ ମୋଡ଼ି—ଡଗ ।

[ଦ୍ର—'ତିନି' ଏଠାରେ 'ବହୁସଂଖ୍ୟକ' ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜଣକର ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ନ ରହିଲେ ତହିଁରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଘଟିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।]

ତିନି ଧୂପ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶ—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଲିଙ୍ଗରାଜ
Tini dhūpa pāñcha abakāśa ମହାପ୍ରଭୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ହେଉଥିବା ୩ ଧୂପ ଓ ୫ ଅବକାଶ—
1. The 3 major rituals and 5 minor rituals of worship performed before the Deities Jagannath at Puri, Lingaraj in Bhubaneswar and other places.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ ଅବକାଶ—ଦନ୍ତଧାବନ ଓ ସ୍ନାନ (ଏଥିରେ ପଞ୍ଚାମୃତ ଅର୍ପିତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ 'ଭୋଗ' ମଧ୍ୟରେ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଂକାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଗଣ୍ୟ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅବକାଶ—ବଲ୍ଲଭ-ଭୋଗ । ପ୍ରଥମ ଧୂପ—ସକାଳ ଧୂପ । ତୃତୀୟ ଅବକାଶ—ଭୋଗ-ମଣ୍ଡପ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଧୂପ—ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଧୂପ । ଚତୁର୍ଥ ଅବକାଶ—ଗୋଧନ ବାହୁଡ଼ା ବା ଠେସ୍ ପିଠା । ତୃତୀୟ ଧୂପ—ସନ୍ଧ୍ୟା ଧୂପ । ପଞ୍ଚମ ଅବକାଶ—ବଡ଼ ସିଂହାର ଭୋଗ । ତିନି ଧୂପରେ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରରେ ପୂଜା ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶରେ ପଞ୍ଚୋପଚାର ପୂଜାର ବିଧାନ ଅଛି । ତ 'ଧୂପ' ଓ 'ଅବକାଶ' ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୋଗ ସମୟରେ ଧୂପ ଦୀପାଦି ଦେଇ ଦିବାର ବିଧି ଅଛି, ମାତ୍ର ଅବକାଶ ବେଳେ ଧୂପଦୀପାଦି ପରିବର୍ତ୍ତେ ପୁଷ୍ପ-ସମର୍ପଣ କରାଯାଏ । ଧୂପ ବେଳେ ପୂଜାପଣ୍ଡା ଦେବତାଙ୍କ ପିଣ୍ଡି ବା ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସି ପୂଜା କରେ, କିନ୍ତୁ ଅବକାଶ ବେଳେ ସିଂହାସନ ତଳେ ବସେ । ଏହି ବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥପାଇଁ ଅବକାଶ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଶୌଚାଦି ନିତ୍ୟ କର୍ମ—
2. The daily habits of a person.
(ଯଥା—ତାର ତ ଏବେବେଳଯାଏ ତିନି ଧୂପ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶ ସରି ନାହିଁ !

ତିନି ପଟ—ଦେ. ବି—୧ । ତିପଟ; ତିନିଗୁଣ—
Tini paṭa 1. Three times.
(ତିପଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତିନି ପଟ ବା ଦିଗ; ଆଗ, ପଛ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱ—2. Front, back and sides of a person.

তিনগুনা ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୁଣ ପରିମିତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ—
तिगुना Thrice as much as; treble.

ତିନି ପିଢ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି. ପୀଠ)—
Tini pirḍhi ୧ । ଅପଣାର ଉପର ଓ ତଳର ୩ ପୁରୁଷ—
তিনপীঢ়ি 1. Three generations above and
तीनपीढ़ी below a person.
୨ । ଅପଣାର ପିତା, ଅପେ ଓ ଅପଣାର ପୁତ୍ର ଏପରି ୩ ପୁରୁଷ—2. One's father; one's self and one's son.
(ତିନିପୁରୁଷ; ତିନିପୁସ୍ତାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି ପୁର—ଦେ. ବି—୧ । (ତ୍ରିପୁର) ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—
Tini pura 1. Heaven, earth and the
তিনপুর nether regions.
तीनपुर ୨ । ତିନି ପରସ୍ତ—2. Three layers or folds.
ଦେ. ବିଣ.—ତିନିପରସ୍ତିଆ—Having 3 layers or folds.

ତିନିପୁର ମଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପୁରମଲ୍ଲୀ)—ତିନିପରସ୍ତ ପାଖୁଡ଼ା ଥିବା
Tinipura mallī ମଲ୍ଲିଫୁଲ; ଡବଲ ମଲ୍ଲିଫୁଲ; ମୁଗ୍‌ରା ମଲ୍ଲୀ;
মোতিয়াবেলা ତିପୁରା ମଲ୍ଲୀ—A kind of treble-petalled
मोगराबेला jasmine; double jasmine.

ତିନି ପୁରୁଷ—ଦେ. ବି.—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ୧ମ ପୁରୁଷ, ୨ୟ ବା ମଧ୍ୟମ
Tini purusha ପୁରୁଷ ଓ ୩ୟ ପୁରୁଷ—1. The three
তিনিপুরুষ persons in grammar.
तीनिपुरुष ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତୃ, ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହ—
2. One's father, grand father and great grand father.
୩ । ତିନିପିଢ଼ି (ଦେଖ)—3. Tinipirḍhi (See)

ତିନି ପ୍ରଭୁ—ଦେ. ବି.—୧ । (ହିନ୍ଦୁମତ) ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱର—
Tini prabhu 1. The Hindu Trinity.
(ତିନି ଦେବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ମତ) ପରମ ପିତା ଈଶ୍ୱର, ଭୂତ ଓ ଈଶ୍ୱରପୁତ୍ର ଯୀଶୁ—2. God the Father, the Son and the Holy Ghost.

ତିନି ପ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବି.—ଏକ ପରିବାରସ୍ଥ ତିନିଜଣ ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଯଥା—
Tini prāṇī ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀ, ଓ ସନ୍ତାନ କିମ୍ୱା ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମାତା—
Three persons comprising a family e.g. one's self, wife and child or one's self, wife and mother.

ଶାଶୁ ମଲା ବୋଲି ବେଇଲା, ସେହିଁ ତିନି ପ୍ରାଣୀ କ ସ୍ୱହ
ତିନି ପ୍ରାଣୀ ହେଲା । ତଗ ।

ତିନି ବକତ—ଦେ. ବି. —(ସଂ. ତ୍ରୀଣି+ଅ. ୱକ୍ତ୍) ତିନି ବେଳ (ଦେଖ)
Tini bakata Tini beḻa (See).

ତିନିବଞ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶକଟା ଖେଳର ଦାନବିଶେଷ
Tinibañcha (ଯେଉଁ ଦାନରେ ୩ ଗୋଟି 'ଏକ' ପଡ଼େ ଓ ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ୩)—A throw of dice in the game at Śakaṭā consisting of 3 'ones' or units.

ତିନି ବାଙ୍କ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିବକ୍ର)—୧ । ତିନିସ୍ଥାନରେ ବକ୍ର;
Tini bāṅka ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ—1 Bent at 3 places.
তীনীবাঁকা ୨ । ବହୁସ୍ଥାନରେ ବକ୍ର—
तीनबाँका 2. Bent or curved at many places.

ତିନି ବାଙ୍କେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବକ୍ରଭାବରେ; ଅନେକସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା-
Tini bāṅke ହୋଇ—In a curved manner.

ସୁରେଖ ସେଣ୍ଠ ସେନ ବାଟେ
ପଥେ ଗଲେ ତିନିବାଙ୍କେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ତିନି ବେଦ—ଦେ. ବି—ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ—
Tini beda The 3 Bedas.

ତିନି ବେଳ—ଦେ. ବି—୧ । ତିନି କାଳ (ଦେଖ)
Tini beḻa 1. Tini kāḻa (See)
তীনবেলা (ଯଥା—ସେ ତିନିବେଳରେ ତିନିକଂସା ଖାଏ ।)
तीनबक्त ୨ । ତିନିଥର—2. Three times.

ତିନିମା ତିରୁପୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗାତରେ ପକାଇ ଖେଳିବା
Tinimā tirupu କଉଡ଼ି ବା ବାଟି ଖେଳର ତୃତୀୟ ଅଘାତ—
Name of the third stroke in a certain game of marble or cowries.

୧	ଘ	ଢ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଢ଼ଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ତିନି ଯୁଗ—ଦେ. ବି—ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର—
Tini juga — The 3 cycles or ages through which the world has already passed.

ତିନିଶ—ସ. ବି—ବନ୍ୟତରୁବିଶେଷ; ବାଙ୍କଣ ଗଛ—
Tinisa — A timber-wood tree; Ougenia Dalborgioides.
ସ. ନାମ· ତିନାଶକ, ଶକଟ, ରଥିକ, ଅସକ, ତିନଶ, ସ୍ୟନ୍ଦନ, ଶତାଙ୍ଗ, ଜଳଧର, ନେମୀ, ରଥଦ୍ରୁ, ବଞ୍ଜୁଳ, ମେଷୀ, ଅତିମୁକ୍ତକ, ଚକ୍ରବୃକ୍ଷ, ଚକ୍ରୀ, ଭସ୍ମଗର୍ଭ
ଜାରୁଳ
ତିରିଚ୍ଛ, ସନ୍ଦନ, ତିନାଶ
ମ. ତିବସ
ଗୁ. ନର୍ମୋ
[ଦ୍ର—ଏହାର୍ କାଠ ଭାରି କଠିନ ଓ ଯୋଡ଼ା ଇଷ୍ଟ ଯଉ ଫକା ଲାଲ ବର୍ଣ୍ଣ। ଏହି କାଠ ଦ୍ୱାରା ଶଗଡ଼ର ଚକ ଓ ଅଖ ଆଦି ହୁଏ। ଏଣୁ ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ନାମାନ୍ତର—ସ୍ୟନ୍ଦନ, ନେମୀ ଓ ରଥଦ୍ରୁ। ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫେନ୍ଥା ଫେନ୍ଥା ହୁଏ; ଫଳ ଛୁଇଁ ପଉ। ବସନ୍ତକାଳରେ ଗଛର ପତ୍ର ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ଓ ନୂଆ ପତ୍ର ବାହାରେ। ବଣରେ ଏକତ୍ର ଅନେକ ଗଛ ଉଠେ ବୋଲି ଏହାର 'ତିନିଶ' ନାମ ହୋଇଅଛି। ଏହା ବହାର, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟଭାରତର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ। ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ, କୁଷ୍ଠ, ପ୍ରମେହ, ଶ୍ୱିତ୍ର, ଦାହ, ବ୍ରଣ, ପାଣ୍ଡୁ ଓ କୃମିନାଶକ।]

ତିନିହେଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ତିନିଜଣଯାକ—
Tinihen — All the three.
ତୀନଜନାଇ तिनों, तिन्हुँ
(ତିନିଏଁ, ତିନିଏଁ, ତିନିହେଁଯାକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି ହୋରି—ଦେ. ବିଣ. (ଭୁଲ. ଦୋହୋର)—ତ୍ରିଗୁଣ; ତିନି ସର ହୋଇ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା—
Tini hori — Folded thrice; threefold.
ତୀଓନା
तेहरा (ଯଥା—ଦଉଡ଼ିକୁ ତିନିହୋରି କରି ଭାଙ୍ଗିଲେ ତାହା ଦୃଢ଼ ହୁଏ।)

ତିନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା)—ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—
Tintā — Wet; moistened; damp.
ଭୀଜା
तर, भीगा; भीगना
ଦେ. ବି—୧। ଆର୍ଦ୍ର ହେବା; ଓଦା ହେବା, ତିନ୍ତିବା—1. The state of being wet or moistened.
୨। ଓଦା କରିବା—2. Moistening; wetting.

ତିନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତିନ୍ତିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Tintā(nte)ibā — ୧। ଓଦା କରିବା; ଭିଜାଇବା—1. To wet; to moisten.
ଭୀଜାନ; ତୀତାନ
मिगाना, तिमाना — ୨। ବତୁରାଇବା—2. To damp.

ତିନ୍ତାତିନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧। ଆର୍ଦ୍ର ହେବା—
Tintā-tinti — 1. The state of being moistened.
ଭୀଜାଭୀଜୀ — ୨। ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଓଦା କରିବା—
मिंगामिंगि — 2. Mutually moistening each other.

ତିନ୍ତିଡ଼(ଡ଼ୀ)—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ବା କ୍ଳେଦଯୁକ୍ତ ହେବା+ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଡ଼+ଈ, ପକ୍ୱଫଳ କ୍ଳେଦଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ)—ତିନ୍ତୁଳ (ଦେଖ)
Tintirda(rdi) — Tintuli (See)
ତିନ୍ତିଡ଼କା; ତିନ୍ତିଡ଼ୀ; ତିନ୍ତିଡ଼ୀକ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତିନ୍ତିଡ଼କାମ୍ଳ—ସ. ବି. (ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ)—ଟଙ୍କାମ୍ଳ; ଏକପ୍ରକାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦ୍ରାବକ—Tartaric acid.
Tintirdakāmla
[ତିନ୍ତିଡ଼କାମ୍ଳ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତିନ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ତିମ୍ ଧାତୁ=ଓଦା ହେବା; ତୁଲ. ସିକ୍ତ)—
Tintibā — ଓଦା ହେବା; ଭିଜିବା—To become wet; to be moistened.
ତୀତା; ଭୀଜା
भीगना
[ତିନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]
କର୍ମୀ ନ ପାରେ ତୋଡେ ଛୁଇଁ
ଜଳେ ନ ତିନ୍ତେ ଯେସ୍ନେ ଖଇ—
ଭୂପତି· ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

ତିନ୍ତି ବୁଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତିନ୍ତିବା ଓ ବୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ; କ୍ରି ବିଣ. ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଷା ପାଣିରେ ଓଦା ହୋଇ ଓ ପାଣିରେ ପଶି, ଅର୍ଥାତ୍ ବାଟରେ ଆସିଲାବେଳେ ମେଘରୁ ପଡ଼ିବା ବର୍ଷା ପାଣିରେ ଓ ବାଟରେ ଥିବା ଜଳାଶୟାଦିର ପାଣି ଦ୍ୱାରା ଓଦା ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ତାହାଁକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି (ଦଉଡ଼ିବା ବା ଆସିବା)—
Tinti burdi — (to come or run to a place) Having been drenched with rain and water on the way.
(ଯଥା—ଆପଣ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଶୁଣି ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆମେ ୪ କୋଶ ବାଟ ତିନ୍ତିବୁଡ଼ି ଆସିଛୁଁ।)

ତିନ୍ତିଲୀ—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ+ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଡ଼+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ଲ)—ତିନ୍ତୁଳ (ଦେଖ)
Tintili — Tintuli (See)

ତିନ୍ତୁ କୋଲି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କୋଲି—
Tintu koli — A species of plum.

ତିନ୍ତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ତିନ୍ତିଡ଼ୀ)—ତିନ୍ତୁଳ (ଦେଖ)
Tinturdi — Tintuli (See)
ତୁଷଗଙ୍ଗା ଥାଇଁ ଅଟନ୍ତି ତିନ୍ତୁଡ଼ି ସୁରଭିକୁ ଶାଗୋଟକ—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା।

ତିନ୍ତୁଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ତିନ୍ତିଲୀ)—୧। ତିନ୍ତିଡ଼ୀ ଗଛ ଓ ତାହାର ପକ୍ୱଫଳ—Tamarind tree and its ripe fruit; Tamarindus Indica.
Tintuli
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅମ୍ଳିକା, ଚୁକ୍ରିକା, ଅମ୍ଲୀ, ଚୁକ୍ରା,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦନ୍ତଶଠା, ଅମ୍ଳା, ତିନ୍ତିଡ଼ୀ,
ଚିଞ୍ଚା, ଚିନ୍ତ୍ରିଡ଼ୀ, କାଚତିନ୍ତ୍ରିଡ଼ୀ
तेँतुल
अम्लि; इम्लि
ତେ. ଚିନ୍ତାପାଣ୍ଡୁ, ଚିଞ୍ଚ
ତା. ପୁଲି
ମ. ଇମଲି, ଚିଞ୍ଚ
ଗୁ. ଆମ୍ଲି
ଅ. ତମରହିନ୍ଦୀ
ଆସାମୀ. ତେଁତେଲୀ
(ତେନ୍ତୁଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହା କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାଦି ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ । ଏହା ଭାରତବର୍ଷରେ ସର୍ବତ୍ର ଜନ୍ମେ; ବସନ୍ତକାଳରେ ନୂଆ ପତ୍ର ଧରେ, କିନ୍ତୁ ପୁରୁଣା ପତ୍ର ଏକାବେଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏହାର କାଠ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ । ଏଣୁ ଏ କାଠରେ ଅଖଣ୍ଡାଇ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏ କାଠ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ଜଳେ । ଏହାର ପତ୍ର ଓ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ଖିଆଯାଏ । ଏହାର କଞ୍ଚା ଫଳକୁ କୟାଁ ବୋଲାଯାଏ । କଞ୍ଚା ତିନ୍ତୁଳି ଅମ୍ଳ, ଗୁରୁ, ବାୟୁନାଶକ ଏବଂ ପିତ୍ତ, କଫ ଓ ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟିକାରକ । ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ସାରକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ କଫ ଓ ବାୟୁନାଶକ ।]

୨ । ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ଫଳରୁ ଖୋସା ଛଡ଼ାଇ ମଞ୍ଜି ଓ ପାରୁଆକୁ ପୃଥକ କରିବା ପରେ ରହିଯିବା ସାର ପଦାର୍ଥ—

2. The pulpy substance inside the tamarind fruit after it is peeled off and the fibres removed.

ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ. ନାମ ଶର୍ଜ୍ଜ)—ନାଲିରଙ୍ଗର ଏକ ପ୍ରକାର ଶତପଦୀ ବିଷଧର କୀଟ—
Tintulia bichha
तेँतुलीया बीछा; तेँतुले बीछा
गोजर, कनखजूरा
A centiped; Scolopenda Singulata.
(ତେନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ୨ଟି ନାହୁଡ଼ ଥାଏ । ଏ ନାହୁଡ଼ ମାରିଦେଲେ ଭାରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ । ଏ ପାଟିରେ କାମୁଡ଼େ, ମାତ୍ର ଏହାର ନାହୁଡ଼ର ଜ୍ୱାଳା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ । ଲୋକେ ଏହି ଜାତିର ନାହୁଡ଼ର ଆଘାତକୁ 'ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା' ବା 'ବିଛା ମାରିବା' ବୋଲି କହି ଥାଆନ୍ତି । କଳା ବିଛା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ନିର୍ବିଷ । ବିଛା କଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ।]

ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. ଧା. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Tintulia bichha kamurdiba
(ମୁଣ୍ଡରେ ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଭାରି ଯାତନାଦାୟକ ଚିନ୍ତାରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହେବା; ଘୋର ଚିନ୍ତାରେ ଅଭିଭୂତ ହେବା—
Being overpowered with stinging or distressing thoughts.

ତିନ୍ତୁଳି ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁରେ ବିରକ୍ତିଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା; ମୁହଁ ବିକୃତ କରିବା, ମୁହଁକୁ ବିକୃତାକାର କରିବା—
Tintuli khaila pari muhan kariba
To have a frowning face; to scowl.
[ଦ୍ର—ଖଟା ଖାଇଲେ ମୁହଁ ଲେମ୍ପେଡ଼ ହୋଇଯାଏ । ବିରକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁହଁର ସେହି ଭଙ୍ଗୀ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକର ମୁହଁରେ ବିରକ୍ତିଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ବୋଲାଯାଏ, 'ଅମୁକ ତିନ୍ତୁଳି ବା ଖଟା ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରୁଛି ।']

ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ତେନ୍ତୁଳି ଡାଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଛାଟିଆ—
Tintuli chhata
1. A rod of tamarind twig.

ଅର୍ବୁ ସିବୁରେ ବଳାମଣିକ !
ତୋହର ପାଇଁକ ନତ ଗଞ୍ଜଣା, ପିଠିରେ ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ—ତଗ ।

[ଦ୍ର—ତେନ୍ତୁଳି ଗଛର ଡାଳ ଭାରି ଟେମଡ଼ ଥିବାରୁ ତହିଁରେ ପ୍ରହାର କଲେ ତାହା ସହଜରେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଗଛର ଛାଟ ଅପେକ୍ଷା ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟର ମାଡ଼ ବେଶି କାଟେ ।]

୨ । ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
2. Stripes with a tamarind twig.

ତିନ୍ତୁଳି ସର୍ଡ଼ା(ର୍ଢ଼ା)—ଦେ. ବି—କୟାଁ ସର୍ଡ଼ା (ଦେଖ)
Tintuli sarda(rdha)
Kayan sarda (See)

ତିନା(ନ୍ଧା)କିଟା—ଦେ. ବି—ନାଚ ଓ ଅଳଙ୍କବାଦ୍ୟର ଉକ୍ତି—
Tinda(ndha)kita
The key-words used in dancing to the tunes of a drum.
ତିନାକିଟା, ତିନାକିଟୋ,
ତିନାତା, ତିନା ତାତିନା,
ତିନା ତାଧିନା
} ଅନ୍ୟରୂପ

ତିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଓଦା ହେବା + ଉ; ଦ ଆଗମ)—
Tindu
କେନ୍ଦୁ ଗଛ ଓ ଫଳ—
(ତିନ୍ଦୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Diospyrus Embryopteris.

ତିନ୍ଦୁକ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—ମଥୁରା ନିକଟରେ ଥିବା ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—
Tinduka tirtha
A sacred place near Muttra (U. P.)

ତିପଟ—ଦେ. ବି—ତେପଟ; ତିନିଗୁଣ—
Tipata
Three times as much.
तेपट
ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୁଣ ପରିମିତ—
तिगुना
Thrice as much; treble.

ତିପାହିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପଦୀ)—
Tipahia
ତିନି ଗୋଡ଼ିଆ ଷ୍ଟୁଲ—
तेपाया
A tripod; a tepoy; a stool with three legs
तिपाइ
ତିପାଇ
ତିପାୟୀ
ତିପାଦିଆ
} ଅନ୍ୟରୂପ
ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୋଡ଼ିଆ—
Three-legged.

ତିପିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବେପାର ବଣିଜରେ ଧନର କ୍ଷତି—
Tipiri
Loss of money in trade.

ତିପୁର(ରି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପୁର)—
Tipura(ri)
୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ପିଷ୍ଟକ ବିଶେଷ—
1. A kind of sandwich cake.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ଥ

[ଦ୍ର—ଏଥିଉତରେ ୩ ଦ୍ରବ୍ୟାଦାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପୂର ଦିଆଯାଇ ଥାଏ ।]

୨ । ତଗର; ଟଗର (ଦେଖ)—2. Tagara (See)

[ଦ୍ର—ଏ ଫୁଲକୁ ଚପୁଡ଼ି ସେହି ରସକୁ ତୁଳା ଟୋପାଏ ଲେଖାଏଁ ଆଖିରେ ପକାଇଲେ ୪୦ ଦିନରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଚକ୍ଷୁ ରୋଗ ଦୂର ହୁଏ । (ଏହା ପରୀକ୍ଷିତ)]

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ହଳଦୀ, ଚଣ ଆଦିକୁ) ୩ ଶୁଦ୍ଧ ବା ୩ ଥର (କାଟିବା)—(to pestle turmeric etc.) Thrice or three times.

(ଯଥା—ହଳଦୀକୁ ତିଥୁର କାଟିଲୁ ।)

ତିଫାଇତ୍(ତି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କିଫାୟତ୍)—ଲାଭ—
Tiphait(ti) Profit.
কিফায়ত **किफायत**
[ତିଫେଇତ(ତି), ତିଫାତ୍, ତିଫାୟତ୍(ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ ।]

ତିବିରି—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତୀବ୍ର)—
Tibiri ୧ । ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.
(ତିବିର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚଗଲା; ଚପଳ—
2. Fickle; restless.

ତିବେ(ଭେ)ଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ତିଘେଇ (ଦେଖ)
Tibe(bhe)i Tighei (See)

ତିବେଣୀ—ଦେ. ବି—**କହୁଣିଆ** (୨) (ଦେଖ)
Tibeṇi Kahuṇiā (2) (See)
[ତିରବେଣୀ—**ଅନ୍ୟରୂପ**]

ତିମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆର୍ଦ୍ର ହେବା; ଓଦା ହେବା—
Tim (root) 1. To be wet.
୨ । ଓଦା କରିବା—
2. To damp; to moisten (Apte).
୩ । ନିଶ୍ଚଳ ହେବା—3. To become quiet or tranquil; to be calm (Apte).

ତିମି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Timi ୧ । ସମୁଦ୍ରଜାତ ବୃହତ୍କାୟ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
(ତିମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Whale.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବ (mammal);ଆକାରରେ ୬୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଦନ୍ତଯୁକ୍ତ ଓ ଦନ୍ତହୀନ; ଶୀତପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳର ସମୁଦ୍ରରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଜାହାଜଅମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ତେଣ୍ଟାରେ ମାରି ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ଚର୍ବି ବାହାର କରି ସେହି ଚର୍ବିରେ ମହମବତି ଓ ସାବୁନ ଆଦି ନାନା ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କଣ୍ଠାରୁ ବୋତାମ, ବାଡ଼ି ଓ ମେମ୍‌ମାନଙ୍କ କୁର୍ତ୍ତି ଭିତରର ଧନୁଷାକୃତି ରୁଅ (ribs) ତିଆରି ହୁଏ ।]

୨ । ସମୁଦ୍ର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Ocean.
୩ । ରାତ୍ର୍ୟନ୍ଧତା; ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—
3. Night-blindness; nyctalopia.

ତିମି କୋଷ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିମି+କୋଷ)—ସମୁଦ୍ର—
Timi kosha The sea.

ତିମିଙ୍ଗିଳ—ସ. ବି.—(ତିମି+ଗିଲ୍ ଧାତୁ=ଗିଳିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Timiṅgiḻa ତିମିଠାରୁ ବୃହଦାକାର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; (ଯେଉଁ ମାଛ ତିମି ମାଛକୁ ଗିଳି ପାରେ)—The sperm whale; the bigger whale (which can devour whales); Physter Macroaphalus.
୨ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of an island.
୩ । ଉକ୍ତ ଦ୍ୱୀପର ନିବାସୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Inhabitant of the above island.

ତିମିଙ୍ଗିଳଗିଳ—ସ. ବି. (ତିମିଙ୍ଗିଳ+ଗିଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Timingiḻa-gila ତିମିଙ୍ଗିଳକୁ ଗିଳିବା ଭଳି ବଡ଼ ତିମିମାଛ—
Largest whale which can devour the sperm whale.

ତିମିଙ୍ଗିଳାଶନ—ସ. ବି.—୧ । ବୃହତ୍ ସଂହିତାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦକ୍ଷିଣର
Timiṅgiḻāśana ଦେଶ ବିଭାଗବିଶେଷ—
1. Name of a tract of country in the south.

[ଦ୍ର—ଲଙ୍କାଦ୍ୱୀପ ଏହି ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏଥିର ଅଧିବାସୀମାନେ ତିମିଙ୍ଗିଳ ମତ୍ସ୍ୟର ମାଂସ ଆହାର କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଉକ୍ତ ଦେଶର ନିବାସୀ—2. The inhibants of the said tract of country.

ତିମିଜ—ସ. ବି. (ତିମି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁକ୍ତାବିଶେଷ—
Timija A kind of pearl.

ତିମିତ—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ନିଶ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ); ଭୁଲ-
Timita ସ୍ତିମିତ)—୧ । ନିଶ୍ଚଳ; ନିସ୍ପନ୍ଦ—1. Motionless.
୨ । ଓଦା—2. Damped; wet.

ତିମି ଧ୍ୱଜ—ସ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତିମି+ଧ୍ୱଜା, ଏହାର ପତାକାରେ
Timi dhwaja ତିମିର ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ ଥିବାରୁ)-ଶମ୍ବର ଦୈତ୍ୟ—
A name of the demon Śambara.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବଧ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଦିବ୍ୟାସ୍ତ୍ର ଲାଭ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିମିର—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ନିଶ୍ଚଳ ହେବା+କରଣ. ଇର)—
Timira ୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର—1. Darkness.
୨ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ—2. An eye-disease.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ ଗୃହାନ୍ତରେ ଘୂରିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଦିଶେ ଓ ଆଖି ଆଗରେ ଜୁଳୁଜୁଳା ପୋକ ବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାରାଗୁଡ଼ାଏ ଏଣେତେଣେ ଉଡ଼ି ଗଲାପରି ଜଣା ଯାଏ । ସୁଶ୍ରୁତରେ ଏ ରୋଗର ଅନେକ ଭେଦ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯଥା— ଅଖିକୁ ଜାଲଜାଲୁଆ ଦେଖା ଯିବା; ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗ ଦେଖାଯିବା, ରାତିରେ ଦେଖା ନ ଯିବା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—
3. Night-blindness; nyctalopia.

୪ । ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—4. Deep-black colour.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଅନ୍ଧକାରମୟ—1. Dark.

୨ । ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Deep black.

ତିମିରନୁଦ୍—ସଂ. ବିଣ. (ତିମିର+ନୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Timiranud ଅନ୍ଧକାରନାଶକ—Dispelling darkness.
ସଂ. ବି.—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
(ତିମିରଭିଦ୍, ତିମିର ରିପୁ, ତିମିରହର, ତିମିରାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିମିରାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ସପ୍ତ. ତତ୍.; ତିମିର+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—ଅନ୍ଧକାରାବୃତ
Timirāchchhanna Enveloped in darkness.
(ତିମିରାବୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିମିରି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତିମିର)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—
Timiri 1. Darkness.
तिरमिरा
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ହୋଇଲା,
ଘୋର ତିମିରି ପ୍ରକାଶିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । 'ତିମିର' ନାମକ ଚକ୍ଷୁରୋଗ—
2. An eye-disease.

ତିମିରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତିମିର+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—ଅନ୍ଧକାରମୟ;
Timirita ଅନ୍ଧାରୁଆ—Dark; full of darkness.
କର ପାରେ ସାପୁ ପୁଣି ତିମିରିତ ସ୍ଥାନେ ।
ଚିନ୍ତାମଣି, ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।

ତିମିଷ—ସଂ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ)—
Timisha ୧ । କାକୁଡ଼ି; ଫୁଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Cucumber.

୨ । ପାଣିକଖାରୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The white gourd.

୩ । ତରଭୁଜ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Water melon.

ତିମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଈ ତିମି ମାଛ—
Timī 1. A she-whale.

୨ । ଦକ୍ଷଙ୍କ କନ୍ୟା, କଶ୍ୟପଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ତିମିଙ୍ଗିଳର ମାତା—
2. A wife of sage Kaśyapa said to have given birth to whales.

ତିମୁହାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି.+ମୁଖ)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ୩ ଗୋଟି
Timuhāṇī ନଦୀ ପଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି ବା ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି)—
তেমোহানা 1. A confluence of 3 rivers.
तिमुहानी ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ୩ ଗୋଟି ରାସ୍ତା ମିଳିତ ହୋଇ ଥାଏ—2. A meeting place of 3 roads.

ତିର୍‌କଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର ସାମନା ପାଲ—
Tirkaṭ (nautical) Fore-sail.
तिरकट

ତିର୍‌କଟ୍ ଗାବି—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ମୁଣ୍ଡ ଉପରର ପାଲ-
Tir-kaṭ gābi (nautical) Top-sail.
तिरकट गावी

ତିର୍‌କଟ୍ ଡୋଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର ଅଗ
Tir kaṭ ḍola ମାସ୍ତୁଲ—(nautical) Fore mast.
तिरकट डोल

ତିର୍‌କଟ୍ ତବର—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର
Tir kaṭ-tabar ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମାସ୍ତୁଲ ଉପରେ ଅଗପାଖରେ ଲଗାଯିବା-
तिरकट तवर ଚାରିକୋଣିଆ ପାଲ—(nautical) The square sail flying on the top mast; the fore sky-sail.

ତିର୍‌କଟ୍ ସବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ହି) (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—
Tir-kaṭ sabar ଜାହାଜର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପାଲ—(nautical)
तिरकट सबर The highest sail; main sky-sail.

ତିର୍‌କଟ୍ ସବାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ମାସ୍ତୁଲବନ୍ଧା
Tir-kaṭ sabāi ରସିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଅଗ ପାଲ—
तिरकटसबाइ The sail which is attached to the rope of the main mast; the flying jib.

ତିରଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃଣ)—୧ । ତୃଣ; ଘାସ—
Tiraṇa 1. Grass.
तिरिन ୨ । ଖାଦ୍ୟ—2. Food; meal.
ଆଜ ଏକାଦଶୀ, ଦାନ୍ତରେ ତିରଣ ଦେଇ ନାହିଁ—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତିର(ରୋ)ଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶୀ)—ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି—
Tira(ro)daśī The 13th day of the lunar
তিরোদশী तेरस fortnight.

ତିରନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିରଣ (ଦେଖ)
Tiran Tiraṇa (See)

ତିରନ୍ ତଷୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସବ୍ଦତର) (ସଂ. ତୃଣ ଓ ତୁଷ)—
Tiran tashu ଖାଦ୍ୟ ବା ଶସ୍ୟର କଣା—
Partiele of food or grain.

ତିରଶ୍ଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍=ବକ୍ର+ଅଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Tiraśchī କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍=ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନିପାତନ)—
ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ପଶୁପକ୍ଷୀ; ମାଈ ପଶୁପକ୍ଷୀ—
Female beasts and birds.
ସଂ. ବି—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tirjyak.

ତିରଶ୍ଚୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈନ; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ସ୍ଥାନରେ
Tiraśchīna ତିରଶ୍ଚ ଆଦେଶ)—୧ । ବଙ୍କା; ବକ୍ର; ତେର୍ଚ୍ଛା—
1. Awry; oblique.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍ନ

୨ । କୁଟିଳ; ବଙ୍କାଟଙ୍କା—2. Crooked.

୩ । ଆଡ଼ବାଗରେ ଥିବା—3. Set crosswise.

ତିରଶ୍ଚୀନଗତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିରଶ୍ଚୀନ+ଗତି)—
Tiraśchīna gati ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ଏକ କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ରଗତି—
A kind of crooked movement of a wrestler made to evade the attack of the adversary.

ତିରସ୍—ସଂ. ଅ. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—
Tiras ୧ । ବକ୍ର; ବଙ୍କା; ତେରଛା—
1. Curved; oblique.
୨ । କୁଟିଳ; ବଙ୍କାଟଙ୍କା—2. Crooked.
୩ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—3. Latent; not patent.
୪ । ଗୁପ୍ତ—4. Secret.
୫ । ଅବଜ୍ଞା; ଅନାଦର—5. Disregard; derision.
୬ । ଏପାଖରୁ ସେପାଖକୁ—6 Across (Apte).
୭ । ଗୌଣଭାବରେ—7. Indirectly (Apte).
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; ତଥାପି ଏଥିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ତିରସ୍କାର, ତିରୋଧାନ, ତିରଶ୍ଚୀନ ଆଦି ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତିରସ୍କର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତିରସ୍କାର)—ତିରସ୍କାର (ଦେଖ)
Tiraskara Tiraskāra (See)

ତରଣିକ ବଳୁ ଶରୀରଦ୍ୟୁତିର ତିରସ୍କର କରବାର ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସଂ. ବିଣ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଳ ପଡ଼ିଥିବା—
Surpassing; excelling (Apte).

ତିରସ୍କରଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍=ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କରଣ.
Tiraskaraṇī ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଯବନିକା; ପର୍ଦ୍ଦା; କନାଟ-
ବାଡ଼—1. A screen; curtain.
୨ । ଘୋଡ଼ଣୀ; ଘଟାଟୋପ—2. A cover; hood.
୩ । ଅଦର୍ଶନୀ ବିଦ୍ୟା; ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାବଳରେ ଲୋକକୁ କେହି ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—3. A magical spell by which a person becomes invisible to others.

ତିରସ୍କରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tiraskariṇī ଈ)—ତିରସ୍କରଣୀ (ଦେଖ)
Tiraskaraṇī (See).

ତିରସ୍କରୀ—ସଂ. ବି. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tiraskarī ପରଦା; ଆଚ୍ଛାଦକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Screen; cover; hood.

ତିରସ୍କାର—ସଂ. ବି. (ତିରସ୍=ଅବଜ୍ଞା+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Tiraskāra ୧ । ଅବଜ୍ଞା; ଅନାଦର—
1. Derision; insult; disregard.
(ତିରସ୍କୃତି; ତିରସ୍କ୍ରିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗାଳି; ଭର୍ତ୍ସନା—
(ତିରସ୍କୃତ—ବିଣ) 2. Rebuke; reproach; abuse; scolding.
୩ । ନିନ୍ଦା—3. Blaming; defamation; censure.
୪ । ଆଚ୍ଛାଦନ; ଆବରଣ—4. Cover; hood.
୫ । କଞ୍ଚୁକ; କାଞ୍ଚୁଲା—5. A woman's jacket.
୬ । ଘୃଣା—6. Contempt.
୭ । ଲୁଚିଯିବା; ଦେଖା ନ ପଡ଼ିବା; ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ—
7 Concealment, disappearance (Apte).
୮ । ଅନାଦରପୂର୍ବକ ତ୍ୟାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Abandonment with contempt.

ତିରସ୍କାରଣୀ—ସଂ. ବି. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tiraskāriṇī ଈ)—ତିରସ୍କରଣୀ (ଦେଖ)
Tiraskaraṇī (See)

ତିରସ୍କାରିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ତିରସ୍କାର)—
Tiraskāribā ୧ । ତିରସ୍କାର କରିବା; ଗାଳି ଦେବା—
তিরস্কারা 1. To rebuke; to reproach; to scold.

କେମା ସେବା-ଦାସୀ ମୋତେ ତିରସ୍କାରି କୂପେ ଠେଲି ଗଲା ଭଲା—
ନନ୍ଦକିଶୋର, ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୨ । ନିନ୍ଦା କରିବା—2. To blame.

ତିରସ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସିତ—
Tiraskṛuta 1. Rebuked.
୨ । ନିନ୍ଦିତ—2. Censured; blamed.
୩ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—3. Covered.
୪ । ଅବଜ୍ଞାତ—4. Insulted.
୫ । ଦୂଷିତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5. Contaminated.
୬ । ଅନାଦର ବା ଘୃଣାପୂର୍ବକ ତ୍ୟକ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Abandoned with contempt.

ତିରସ୍କ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ତିରସ୍+କ୍ରିୟା)—ତିରସ୍କାର (ଦେଖ)
Tiraskriyā Tiraskāra (See)
(ତିରସ୍କୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରସ୍ତା—ଦେ. ବି—ତିଦସ୍ତା (ଦେଖ)
Tirastā Tidastā (See)

ତିରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିକ୍)—ତିନି ଫୋଠା ବା ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ତାସ୍—
Tirā A card with three points.
তিরী, **तिक्की**

ତିରି—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
Tiri 1. A female.
তিরী ମୋ ଘର ସ୍ୱାମୀ ତିରି ନାସ୍ତି—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।
त्रिया, तिय, तिरया ୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife.
୩ । ତିରା (ଦେଖ)—3. Tirā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଦେ. ଅ—ଗୁଣିତକ ୩; ତିନି ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୁଣା ହେଲେ— Multiplied by three.
(ଯଥା—ପାଞ୍ଚ ତିରି ପନ୍ଦର ପଣ—ପଣିକିଆ ।)

ତିରିକଟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—
Tirikaṭa The number three.
ତିନ ତିରିକଟ ମରଣ ନିକଟ—ପ୍ରବଚନ ।

ତିରିଗୁ ପାଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେଲୁଗୁ) ବି—ଗାଳି—
Tirigu pāṭu Abuse.

ତିରିଥ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୀର୍ଥ)—ତୀର୍ଥ; ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନ—
Tiritha Place of pilgrimage.
তীর্থ, **तीरथ**

ତିରିପୁତ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ତୃପ୍ତ)—ତୃପ୍ତ (ଦେଖ)
Tiriputa Tṛupta (See)
তিরপিত, **तिरपित**
(ତିରୁପୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରିପୁତି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୃପ୍ତି)—ତୃପ୍ତି (ଦେଖ)
Triputi Tṛupti (See)
তিরপিতি, **तिरपिती; तिपति**
(ତିରୁପୁତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରିଫଳା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଫଳା)—ତ୍ରିଫଳା (ଦେଖ)
Tiriphaḷā Triphaḷā (See)
তিরফলা, **तिरफला**

ତିରିବ(ବେ)ଣୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିବେଣୀ)—୧ । ତ୍ରିବେଣୀ (ଦେଖ)
Tiribi be)ṇi 1. Tribeṇi (See)
তিরবেনী ୨ । କହୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
तिरबेनि 2. Kahuniāñ (See)
୩ । ତିକାଠିଆ (ଦେଖ)—3. Tikāṭhiā (See)

ତିରିଭଙ୍ଗ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗ)—ତ୍ରିଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tiribhaṅga Tribhaṅga (See)
ନବୀନ କଶୋର ଶୃଙ୍ଗ ଅନଙ୍ଗ ତରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ,
ଦେବ ଯନ୍ତ୍ରେ ତିରିଭଙ୍ଗ କଦମ୍ବ ମୂଳେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତିରିଭଙ୍ଗୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)—ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)—
Tiribhaṅgi Tribhaṅgi (See)

ତିରିଲା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ତିରି; ସ୍ତ୍ରୀ; ମାଇକିନିଆ—
Tirilā Female
(ତିର୍ଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତିରିଲା ହୋଇ ଯେବେ ଯାଇ—
তিরী ସଜ ନ ହେଲା, ଧିକ୍ ତା ଜୀବନ ।
तिरिया ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. Wife
୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—3. Woman folk.

ତିରିଶ(ଶି)—ଦେ. ବି (ସଂ ତ୍ରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ତୀସା)—୧ । ଦଶ ସଂଖ୍ୟାର
Tiriśa (śi) ତ୍ରିଗୁଣିତ ସଂଖ୍ୟା; ୩୦ ସଂଖ୍ୟା—1. Number 30.
ত্রিশ ୨ । ୩୦ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. Thirtieth.
तीस

ତିରିଶା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Tiriśā 1. Relating to thirty;
তিরিশা consisting of 30.
तिशा ୨ । ତିରିଶ ଦିନ ବିଶିଷ୍ଟ (ମାସ)—
2. (a month) Having 30 days.
(ଯଥା—ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ଏପ୍ରେଲ୍, ଜୁନ୍ ଓ ନଭେମ୍ବର ମାସମାନ ତିରିଶା ଅଟନ୍ତି ।)

ତିରିଶା ଶହେ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଂଶୋତ୍ତର ଶତ)—୧୩୦ ସଂଖ୍ୟା—
Tiriśā śahe The number 130.
ଦେ. ବିଣ—୧୩୦ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 130.

ତିରିଶୂଳ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଶୂଳ)—ତ୍ରିଶୂଳ (ଦେଖ)
Tiriśūḷa Triśūḷa (See)

ତିରିହୁତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତି)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Tirihuta Trihuta (See)
তিরিহুত, **तिरहुत**
(ତିରିହୁତିଆ—ବିଣ)

ତିରୀଟ—ସଂ. ବି—ଲୋଧ୍ର; ଲୋଧ (ଗଛ) (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Tiriṭa Symploços Racemosa (tree).

ତିରେ(ରୈ)—ଦେ. ଅ—ହାତୀର ମାହୁନ୍ତମାନେ ହାତୀକୁ ଗାଧୋଇବା
Tire (rai) ବେଳେ ପାଣିରେ ବା ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଏକ କଡ଼
ମାଡ଼ି ଭୂମିରେ ଶୋଇବା ପାଇଁ ବୋଲିବା ଶବ୍ଦ—
तिरै A word uttered by the keeper of an elephant commanding him to lie down on the sides.

ତିରୋଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି—ତ୍ରୟୋଦଶୀ (ଦେଖ)
Tirodaśī Trayodeśī (See)

ତିରୋଟ—ଦେ. ବି—ଅର୍ଥାଭାବ; ଅଭାବ—
Tiroṭa Pecuniary want.
(ଯଥା—ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ପଇସାପତ୍ରର ଭାରି ତିରୋଟ ।)
तङ्गी ଦେ. ବିଣ—୧ । ନଅଣ୍ଟ; ନଅଣ୍ଟିଆ—
1. Insufficient.
୨ । ମହର୍ଘ—2. Dear (in price).
୩ । ଅଭାବଯୁକ୍ତ (ଅବସ୍ଥା, ସମୟ, ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Needy.

ତିରୋଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତିରୋଟ (ଦେଖ)
Tiroṭiā 1. Tiroṭa (See).
୨ । (ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତିରୁ ହି. ତ୍ରିହୁତ ଓ ତିରହୁତ)—
ପୂର୍ବ ଭାରତର ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅନେକ ପୁରୁଷ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ହୋଇ ପୁରୀରୁ ଯାଇ ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା (ବିହାର)ର ମହାରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ ଜମିବାଡ଼ ପାଇ ସେଠାରେ ସପରିବାରରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି—
2. (Brahmans of Puri) Who have for generations settled in Darbhanga on grants of land given by former Maharajas.

ତିରୋଟିଆ କାଳ—ଦେ. ବି—ଅଭାବ ବା ମହର୍ଘର ସମୟ—
Tirotiā kāla — A time of want or dearth.

ତିରୋଧାନ—ସଂ. ବି (ତିରସ୍=ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ+ଧା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tirodhāna — ୧ । ଅଦର୍ଶନ—1. Disappearance.
୨ । ଅନ୍ତର୍ଧାନ—
2. Vanishing.
୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering.
(ତିରୋହିତ—ବିଣ) ୪ । ଲୁଚିବା—4. Concealment.
୪ । (+କରଣ. ଅନ)—ଆଚ୍ଛାଦନ ବସ୍ତ୍ର—
4. Cloak.

ତିରୋଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତିରସ୍=ଅଦୃଶ୍ୟ+ଧା ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ଲୁଗୃଇଦିଏ—
Tirodhāyaka
(ତିରୋଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Causing to disappear; concealing; hiding
୨ । ଯେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖେ—2. Covering.

ତିରୋଭାବ—ସଂ. ବି (ତିରସ୍+ଭୂ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଲୋପ—
Tirobhāba — 1. Discontinuance; abolition.
(ତିରୋଭୂତ—ବିଣ) ୨ । ଅଦର୍ଶନ—2. Disappearance.
୩ । ଲୁଚିଯିବା; ଅନ୍ତର୍ଧାନ—
3. Vanishing away; vanishment.
୪ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—4 Departure.
୫ । ଗୋପନ—5. Concealment.

ତିରୋଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ତିରସ୍+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥିତ—
Tirobhūta — 1. Departed.
୨ । ଲୁପ୍ତ—2. Vanished.
୩ । ଗୁପ୍ତ—3. Concealed.

ତିରୋହିତ—ସଂ. ବିଣ (ତିରସ୍+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥିତ—
Tirohita — 1. Departed.
୨ । ଲୁପ୍ତ—2. Vanished.
୩ । (+କର୍ମ. ତ) ଗୁପ୍ତ; ଲୁକ୍କାୟିତ—3. Hidden.
୪ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—4. Covered over.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତିରସ୍=ବକ୍ର+ଅଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ନିପାତନ)—୧ । ବକ୍ର; ବଙ୍କା; ତେରଛା; କୁଟିଳ—1. Crooked; awry; oblique.
Tirjyak

[ଦ୍ର—ବସ୍ତୁର ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଅବସ୍ଥା ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯାହା ଲମ୍ବଭାବରେ ନ ରହି ତେରଛା ହୋଇଥାଏ ଯଥା, / ଏବଂ ଯାହା ବଙ୍କାଟଙ୍କା ହୋଇଥାଏ ଯଥା〰〰]
୨ । ଧରାତଳ ସଙ୍ଗେ ସମାନ୍ତର—
2. Horizontal.
୩ । ବକ୍ରଗାମୀ—
3. Moving tortuously; going crookedly.
୪ । ଗଡ଼ାଣିଆ ବା ଢଳାଣିଆ; କ୍ରମନିମ୍ନ ବା କ୍ରମୋଚ୍ଚ—
4. Sliding; sloping.
ସଂ. ବି—ପଶୁ ପକ୍ଷୀ—Birds and beasts; the inferior beings.

[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜୀବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ବୋଲାଯାଏ; କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହେଲାବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀରର ବିସ୍ତାର ଧରାତଳ ସଙ୍ଗେ ସମକୋଣ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଯଷ୍ଟିବତ୍ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ଶରୀରର ବିସ୍ତାର ଭୂମିରୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍, ଅର୍ଥାତ୍ ତେରଛା ବା ସମାନ୍ତର ହୁଏ; ମନୁଷ୍ୟର ଆହାର ପେଟକୁ ସିଧାଭାବରେ ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ଆହାର ସେମାନଙ୍କ ପେଟକୁ ତେରଛା ହୋଇ ଯାଏ; ଏମାନଙ୍କ କଣ୍ଠନାଳୀ ତେରଛା ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଜାତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଜାତି)—ମାନବେତର ଜୀବ; ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ପ୍ରାଣୀ—
Tirjyak-jāti — The inferior animals; birds and beasts etc.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭେଦ—ସଂ. ବି—୨ଟି ଠିଆ ଉପରେ ପୃଥିବୀର ସମାନ୍ତରଭାବରେ ସ୍ଥାପିତ ବସ୍ତୁର ମଝିରେ ଚାପ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ଭାଙ୍ଗିଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tirjyak-bheda — Breaking in the middle of a thing laid parallel to the ground on two props.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ସ୍ରୋତସ୍—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ସ୍ରୋତସ୍)—
Tirjyak-srotas — ୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ବିସ୍ତାର ତେରଛା—
Spread in a curved manner.
୨ । ଯେଉଁ ଜୀବଙ୍କ ପେଟକୁ ଆହାର ତେରଛା ହୋଇକରି ଯାଏ; ମନୁଷ୍ୟେତର (ପ୍ରାଣୀ)—
2. (animals) Whose alimentary canal is oblique (viz, beasts and birds).

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିଖୁର, ଏକଖୁର, ପଞ୍ଚନଖ ପଶୁ, ଜଳଚର ଓ ଖେଚରମାନଙ୍କୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ସ୍ରୋତସ୍ ବୋଲାଯାଇଅଛି ।]

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଯୋନି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଯୋନି)—
Tirjyak-joni — ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଜାତି (ଦେଖ)
Tirjyak-jāti (See).

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତିର୍ଯ୍ୟକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ୍)—ବଙ୍କ; ତେରଛା—
Tirjyaka oblique.

• ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଧ ତିର୍ଯ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କର ମତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଦେ. ବି—ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ଜୀବ— Birds and beasts.

ଦେବ ତିର୍ଯ୍ୟକ ନର ଆଦି
ସ୍ଥାବର ବୃକ୍ଷ ପ୍ରଭୃତି—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଗତି)—
Tirjyag-gati ୧ । ବକ୍ରଗତି; ବଙ୍କା ବା ତେରଛା ଭାବରେ ଗମନ—
1. Oblique course.
୨ । କର୍ମବଶତଃ ପଶୁପକ୍ଷି ଯୋନିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ—
2. Being born as a bird or beast (as a result of one's Karma or actions).
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବକ୍ର ବା ତେରଛାଭାବରେ ଗମନ କରୁଥିବା—Moving obliquely.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗମନ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗତି (ଦେଖ)
Tijyag-gamana Tirjyag-gati (See)

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଦିକ୍—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଦିଶ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tirjyag-dik ଉତ୍ତରଦିଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The North.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଯାନ୍—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ+ଯାନ=ଗତି; ଯାହାର
Tirjyag-jān ଗତି ତେରଛା)—କଙ୍କଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Crab.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ୍)—ବଙ୍କ; ତେରଛା—
Tirjyaga Crooked; awry.

କେ ଭୁଲନ୍ତେ ସୌରେ ତିର୍ଯ୍ୟଗ ହୋଇ
କହିଁ ମନରେ କ ପଡ଼ଣ ନଣାଇ । ଯାଦବକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ତିର୍ଯ୍ୟଙ୍—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ (ଦେଖ)
Tirjyaṅ Tirjyak (See)
(ତିର୍ଯ୍ୟର୍; ତିର୍ଯ୍ୟତ୍; ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ (ଦେଖ)
Tirjyañcha Tirjyak (See)
(ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତିର୍ଲା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—ତିରଲା (ଦେଖ)
Tirlā Tirilā (See)

ତିର୍ଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
Tirli Woman.

ତିର୍ଲୋକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋକ)—ତ୍ରିଲୋକ (ଦେଖ)
Tirloka Triloka (See)
তিরলোক तिलोक

ତିଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ସ୍ନେହ ବା ତୈଳଯୁକ୍ତ ହେବା—
Til (root) To be oily; to abound in oil.

ତିଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ତିଳ (ଦେଖ)
Til Tiḻa (See)

ତିଳ—ସଂ. ବି. (ତିଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାଶି; ଖସା; କୃଷିଜାତ
Tiḻa ବର୍ଷଜୀବୀ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଛୁଇଁରୁ ବାହାରିବା ତୈଳପ୍ରଦ ବୀଜବିଶେଷ—1. Sesamum Indicum; Gingelly; Indian sesame.

ସଂ. ନାମ—ତିଲ, ପେତ୍ରି, ସ୍ନେହଗର୍ଭ, ପବିତ୍ର, ଜଟିଲ, ସ୍ନେହଫଳ, ତୈଳଫଳ, ହେମଧାନ୍ୟ, ପିତୃତର୍ପଣ, ପାପଘ୍ନ, ପୂତଧାନ୍ୟ, ବନୋଦ୍ଭବ
ଗୁଜ. ମ. ତିଲ
ତେ. ନୋବ୍ଵୁଲୁ
କା. ଵାଲ୍ଲେଳେର
ଦ୍ରା. ବାରକଡିଲ
ଫା. କୁଞ୍ଜଦ୍
ଆ. ସିମ୍ ସିମ୍
তিল
तिल

[ଦ୍ର—ରାଶି ୩ ପ୍ରକାର, ଯଥା—କଳା, ଧଳା ଓ ନାଲି ରାଶି । କୃଷି ସମୟଭେଦରେ ଏହା ୨ ପ୍ରକାର—ମାଘୀ ରାଶି ଓ ଭୋଦେଇ ରାଶି ।

ରାଶି ବା ତିଳରୁ ବାହାରିବାରୁ ତୈଳ ନାମ ହୋଇଅଛି । ତିଳରୁ ବାହାରିବା ତୈଳ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସ୍ନେହ ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ତିଳରେ ଗୁଡ଼ ବା ଚିନି ମିଶାଇ ଲଡ଼ୁ କରାଯାଏ ଓ ଶଙ୍କାନ୍ତିପରେ ଏହା ବୃଣାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତିଳ ପବିତ୍ର ଅଟେ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ତର୍ପଣାଦିରେ ଏବଂ ଦାନରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁତିକ୍ତ କଷାୟ ମଧୁର ରସ, ଗୁରୁ, କଟୁ ଓ ମଧୁର ବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଫ ପିତ୍ତନାଶକ, ବମନକର, କେଶ୍ୟ, ଶୀତଳସ୍ପର୍ଶ, ଚର୍ମର ହିତକର, ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ବ୍ରଣର ହିତକର, ଦନ୍ତର ଦୃଢ଼ତା ସମ୍ପାଦକ, ଅଳ୍ପ ମୂତ୍ରକାରୀ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ବାତଘ୍ନ, ଅଗ୍ନିକର ଓ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରଦ । କୃଷ୍ଣ ତିଳ ଶୁକ୍ରକର । କୃଷ୍ଣ ତିଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଶୁକ୍ଳ ତିଳ ମଧ୍ୟମ, ଓ ରକ୍ତ ତିଳ ଅଳ୍ପ ଗୁଣଯୁକ୍ତ । ତିଳପୁଷ୍ପ ଧଳା ଓ ବଙ୍କାଗ୍ର । କବିମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାସିକାକୁ ତିଳଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି; ତିଳତୈଳର ଗନ୍ଧ କଡ଼ା ନୁହେଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଶକ୍ତି ଏ ତୈଳର ଥିବାରୁ ତିଳ ତୈଳଦ୍ୱାରା ଅନେକ ପ୍ରକାର ସୁବାସିତ ଓ ଫୁଲର ତେଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ମୁସଲମାନଙ୍କର ବିବାହ ପରେ ବର କନ୍ୟାଠାରୁ ବିଦାୟ ହେଲାବେଳେ କନ୍ୟା ହାତରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ତିଳକୁ ବର ଖୁଣ୍ଟିଦିଏ; ଏଥିର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହିକି ବର କନ୍ୟାକୁ ସର୍ବଦା ମଧୁର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବେ । ଉଦ୍ଭିଦତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ତିଳ ଆଫ୍ରିକାରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଅଛି । ଆଫ୍ରିକାରେ ୩୧୦ ଜାତିର ତିଳ ଜଙ୍ଗଲୀ ହୋଇ ଗଛ ହୁଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅନ୍ୟ ତୈଳବୀଜର ବ୍ୟବହାର ନ ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ତିଳ ଭାରତକୁ ଆସିଛି । ଅଥର୍ବ ବେଦରେ ତିଳ ଓ ଧାନଦ୍ୱାରା ତର୍ପଣ କରିବା କଥା ଲେଖା ଅଛି । ବହୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ତିଳତୈଳ ପିଇଲେ ଝାଡ଼ା ସଫା ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧	ୱ	ଢ଼	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ତ୍ଥ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ହ

୨ । ଦେହରେ ଖସା ପର କୃଷ୍ଣ ଦାଗ; କଳା ଜାଇ— 2. A mole on the body; a freckle; Naevus; mother's mark; stigmata; Note-infantum.

[ଦ୍ର—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଡାହାଣ ଅଙ୍ଗରେ ଓ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ବାମ ଅଙ୍ଗରେ ତିଳ ଥାଏ ସେ ସୁଖୀ, ଧନୀ, ଲୋକପ୍ରିୟ ଓ ସ୍ନେହୀ ହୁଏ; କରତଳରେ ତିଳଚିହ୍ନ ସୌଭାଗ୍ୟସୂଚକ ।]

୩ । କଣା ମାତ୍ର; ଅତ୍ୟଳ୍ପ; ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣ— 3. A very small quantity; a little.

୪ । ଖସାପରିମିତ ସ୍ଥାନ—4. A very little space.

୫ । ସୂକ୍ଷ୍ମ କାଳାଂଶ—5. A moment.

୬ । ଏକ କଉଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୮୦ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ— 6. One eightieth part of a cowrie-money.

୭ । ଆଖିର କଳା ଡୋଳାର ଭିତରେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଦର୍ପଣବତ୍ ବସ୍ତୁ, ଯହିଁରେ ଆଖି ସାମନାରେ ଥିବା ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପଡ଼େ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 7. The crystalline bit inside the pupil of the eye.

ଦେ. ବି—ବତକ; ହଂସଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳଚର ପକ୍ଷିବିଶେଷ— A kind of aquatic bird; the teal.

ତିଳକ୍—ଦେ. ବି—ମରହଟ୍ଟା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Tilak A family-title of the Marhatta Brahmans.
(ତିଲକ୍-ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ବାଳଗଙ୍ଗାଧର ତିଳକ୍ ।)

ତିଳ(ଲ)କ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କ)—
Tila(la)ka ୧ । ଲଲାଟରେ ଲଗାଯିବା ଚନ୍ଦନ ଆଦିର ଚିହ୍ନ; ଚିତା; ଟୋପା—1. Sectarian marks of sandal and other pastes painted on the forehead and other parts of the body of a Hindu.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ସ୍ନାନ କରି ସାରି ପୂଜା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଚନ୍ଦନ, ଗୋରୋଚନା, ତିଳକ ମାଟି ଆଦି ଘୋରି ତିଳକ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଦେହରେ ବାର ସ୍ଥାନରେ ତିଳକ ପିନ୍ଧିବାର ବିଧି ଅଛି, ଯଥା— ଲଲାଟ, ମସ୍ତକ, ଦୁଇ କାନ, କଣ୍ଠ, ଦୁଇ ବାହୁ, ବକ୍ଷ, ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱ, ପୃଷ୍ଠ ଓ ନାଭି ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱପୁଣ୍ଡ୍ର (ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡା ପରି ୨ଟି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରେଖା), କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଶାକ୍ତ ଓ ଶୈବମାନେ ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ର (ତ୍ରିଶୂଳ ପରି ୩ଟି ଆଡ଼ରେଖା), ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଏବଂ ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଟୋପା ଚିତା ପିନ୍ଧିବାର ବିଧି ଅଛି । ତିଳକ ଦେଖି ତିଳକଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାତି ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ପାରେ ।]

୨ । ଦେହରେ ଥିବା ଖସା ପରି ଚିହ୍ନ— 2. A mole on the body.

୩ । ଗନ୍ଧ ତୁଳସୀ; ଦୁଲଭ ଗଛ— 3. Theosimum Basilicum.

୪ । ମୂତ୍ରାଶୟ—4. Kidney; the bladder.

୫ । ଖସା ଗୁଳ୍ମ— 5. The sesamum plant.

୬ । ଦେହରେ ତିଳ ଚିହ୍ନ ଥିବା ଅଶ୍ୱବିଶେଷ— 6. A kind of horse with freckles on the body.

୭ । ଘୋରି କରି କପାଳ ଆଦିରେ ପିନ୍ଧିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମାଟି; ତିଳକ ମାଟି— 7. A kind of coloured earth for making marks on the body.

୮ । ଲୋଧ୍ର (ବୃକ୍ଷ)— 8. Simplocus Racemosa tree.

୯ । (ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ କାଳରେ ରାଜାଙ୍କ କପାଳରେ ତିଳକ ଦିଆ ଯାଉଥିବାରୁ) ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ— 9. Installation ceremony of a king.

୧୦ । (କନ୍ୟା ପକ୍ଷର ଲୋକେ ବରର ମୁଣ୍ଡରେ ତିଳକ ଅଙ୍କିତ କରିଥିବାରୁ) କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ—10. Ceremonial betrothal before marriage.

୧୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳରେ ପିନ୍ଧିବାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ମଥାମଣି ବା ଟୀକା—11. An ornament worn on the brow by females.

୧୨ । ଶିରୋମଣି ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି— 12. Chief or best person.

୧୩ । ମରୁବକ; ମରୁଆ (ଦେଖ) 13. Maruā (See)

୧୪ । ପ୍ଲୀହା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Spleen.

୧୫ । ସୌବର୍ଚ୍ଚଳ ଲବଣ—15. Name of a salt.

୧୬ । କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥସୂଚକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା; ଟୀକା— 16. Annotation of a work.

୧୭ । ପୁନ୍ନାଗଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ— 17. Name of a tree.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବସନ୍ତ କାଳରେ ଛୋଟ ଆକାରର ଫୁଲ ଧରେ, ଶୋଭା ପାଇଁ ଲୋକେ ଏ ଗଛକୁ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହାର କାଠ ଓ ଛାଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ—ହି. ଶବ୍ଦ-ସାଗର । ରଘୁବଂଶ (୯।୪୧) ଓ ମହାଭାରତ (୩।୫) ରେ ଏ ଗଛର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ତିଲକ, କ୍ଷୁରକ, ଶ୍ରୀମାନ୍,

ସ୍ୱସ୍ୱାଦୁ, ତିକ୍ତପୁଷ୍ଟକ । ଏହା କଫ, କୁଷ୍ଠ, କ୍ରିମି ଓ ବସ୍ତିଗତ, ମୁଖଗତ ଓ ଦନ୍ତଗତ ରୋଗର ନାଶକ ।]

୧୮ । ଯମକଯୁକ୍ତ ରଚନା—
18. Alliteration (Apte).

୧୯ । ଗୀତର ଧ୍ରୁବକ ବା ଘୋଷା—
19. The burden of a song (Apte).

୨୦ । ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—20. The lungs (Apte).

୨୧ । ଚର୍ମରେ ଫୁଲା ନଥାଇ କଳା ଦାଗ ପଡ଼ିବା ରୋଗବିଶେଷ—
21. A kind of disease; the appearance of black spots on the skin without any inflammation (Apte).

୨୨ । ମୁଞ୍ଜ ତୃଣର ଫୁଲ (ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
22. The bunch of flowers of the 'Munja grass.

ସଂ. ବିଣ – ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—Chief.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ରଘୁକୁଳତିଳକ ।]

ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ ତିଳ) ରାଶି; ଖସା—
1. Sesamum.
ଚୁଳିଆ ଶୀର୍ଷ ତିଳକ ତିଳକ ସମ କରି ଝେଇ ପାରେ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ କାଳ—2. A moment.
ଏହା ସଖୀ ହୁଏ ଗୁଣିତିଳକ
ଗଲେ ତ ନ ଦେଖିବ ଗୁଣିତିଳକ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି

ତିଳ(ଲ)କ କାଟିବା – ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ନାନ ସାରି ଦେହରେ ତିଳକର
Tila la)ka kāṭibā ଚିତା ଅଙ୍କିତ କରିବା—1. To draw
तिलक लगाना marks on the body with coloured pastes.
ତିଳକ ଦେଇବା
ତିଳକ ଦେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତିଳ(ଲ)କ ଲାଇବା
ତିଳକ ଲଗା(ଗେ)ଇବା
୨ । (ଭୁଲ. ଚିତା କାଟିବା) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରିବା—
2. (fig.)To deceive; to cheat.
(ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ତିଳକ କାଟିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଭଣ୍ଡତପସ୍ୱୀ ହୋଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଠକାଇବା ଘଟଣା ବିରଳ ନ ଥିବାରୁ ତିଳକ କାଟିବା ଓ ଚିତା କାଟିବାର ଏହି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।)

ତିଳ(ଲ)କ କାମୋଦୀ—ସଂ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ମିଶ୍ର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Tila(la)ka kāmodi Name of a mixed tune in Hindu music.
[ଦ୍ର—ଏହା ରାତ୍ରିର ୨ୟ ପ୍ରହରରେ ଗେୟ । ଏହା ସପ୍ତସ୍ୱର, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଏକ କୋମଳସ୍ୱର ଅଧିକ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ତିଳ(ଲ)କଟ—ସଂ. ବି—ତିଳଚୂର୍ଣ୍ଣ (ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tila(la)kaṭa Powdered sesamum.
(ତିଳକଳ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଳ(ଲ)କ ଧାରୀ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ତିଳକରେ ଚିତା ଦେଇଥାଏ—
Tila(la)ka dhāri One having marks of Tilaka on the body.
(ତିଳକଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତିଳ(ଲ)କ ପାଟି—ଦେ.ବି—କପାଳରେ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତ ତିଳକ ରେଖା—
Tila(la)ka pāṭi Painting done on the forehead from ear to ear.
তিলক পাটি

ତିଳ(ଲ)କ ପେଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଆଧାର ବା ପାତ୍ରରେ ତିଳକ
Tila(la)ka perdi କାଟିବାର ସରଞ୍ଜାମ ରଖାଯାଏ—
তিলক পেঁড়ী A pouch for keeping the materials
तिलक का पेड़ा for painting with Tilaka,
(ତିଳକ କୋଥଳି, ତିଳକମୁଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଳ(ଲ)କ ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିଳକ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—
Tila la)ka māṭi ଯେଉଁ ରଙ୍ଗର ଚିକଣଥା ମାଟିକୁ ଘୋରି ତିଳକ
ତିଳକ ମାଟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତିଳକ ମାଟ
তিলক মাটি
ଦେଖା ଯାଏ—Coloured earth used in painting the forehead etc.
[ଦ୍ର—ଗଙ୍ଗା ନଦୀର କୂଳ ଓ ବୃନ୍ଦାବନ, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଆଦି ତୀର୍ଥସ୍ଥାନର ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମାଟିକୁ ବଳ ତିଳକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରଖାଯାଏ ।]

ତିଳ(ଲ କ ମାଟିଆ—ଦେ. ବି—ତିଳକ ଚିତା ଦେଇଥିବା ନାମମାତ୍ର
Tila(la)ka māṭiā ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ସଂପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ—
(ତିଳକ ମାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A class of nominal Baishnabas found in towns and places of pilgrimage.
তিলক মাটিআ
[ଦ୍ର—ସହର ଓ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ଉଠାଇବାକୁ ଲୋକଙ୍କ କେହି ନ ଥିଲେ ଏମାନେ ଶବକୁ ନେଇ ସତ୍କାର କରନ୍ତି ।]

ତିଳ(ଲ)କ ସେବା—ଦେ. ଅ—ସ୍ନାନ କରି ସାରି ତିଳକ ଧାରଣ ଓ
Tila la)ka sebā ଦେବତାଙ୍କର ପାଦୁକ ଆଦି ସେବା କରିବା
তিলক সেবা କାର୍ଯ୍ୟ—The act of painting the
तलक सेवा forehead with Tilaka and taking particles of Pādodaka of Deities after bath (in the case of the Hindus.)

ତିଳ(ଲ)କା—ସଂ. ବି. (ତିଳକ+ଅ)—
Tila(la)kā ୧ । କଣ୍ଠର ହାରବିଶେଷ—
1. A kind of necklace.
୨ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—
2. Name of a Sanskrit metre.

ତିଳ କାଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି. (ବହୁ; ତିଳ+କାଞ୍ଚନ)—
Tila kāñchana ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଅନୁସାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ ଦିଆଯିବା

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	ଞ୍ଚ	ଇଂ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	୬	ଡ଼

କିଛି ତିଳ ଓ ଖଣ୍ଡେ ସୁନା—A bit of gold and a quantity of sesamum seeds given away to Brahmins for expiation of sins during a Śrāddha or other ceremony.

ତିଳକାଧାର—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳକ + ଆଧାର)—
Tilakādhāra ତିଳକ ପେଡ଼ି; ତିଳକ କାଟିବାର ଉପକରଣ ରଖିବାର ଥୋଇଲି—A pouch for storing the materials required for painting Tilaka.

ତିଳକାଳକ—ସ. ବି. [ତିଳ (ତୁଲ୍ୟ) + କାଳ = କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ) + କ]—
Tilakālaka ୧ । ଦେହର ଖସା ଚିହ୍ନ; କଳାଜାଇ—
1. A mole on the body.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଖସା ଚିହ୍ନ ଥାଏ—
2. A person having mole-marks on the body.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଳକ ଅଛି ଅଳକରେ—ଚୂର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ତଳରେ ଯାହାର)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଳକାପାଟିରେ ଅର୍ଥାତ୍ କପାଳ ଉପରେ ଆକର୍ଣ୍ଣ ବିସ୍ତାର୍ଣ୍ଣ ତିଳକର ରେଖା କାଟି ଥାଏ—2. A person who paints the whole length of his forehead (from ear to ear) with Tilaka.
୪ । କପାଳରେ ଟାଣିବା ତିଳକ ଦାଗ—
4. Painting done on the brow from ear to ear.
୫ । ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ଏକ ବ୍ୟାଧି, ଯହିଁରେ ପୁରୁଷର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପାଚି ଯାଏ ଓ ତହିଁ ଉପରେ କଳାକଳା ଦାଗମାନ ପଡ଼ି ଯାଏ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A disease in which the male organ is suppurated and freckled with black spots.

ତିଳକାଶ୍ରୟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳକ + ଆଶ୍ରୟ)—
Tilakāśraya ୧ । ତିଳକାଧାର; ତିଳକ ପେଡ଼ି—
1. A pouch for Tilaka requisites.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଲଲାଟ ଦେଶ—2. The brow or forehead (where Tilaka is painted).

ତିଳ କିଟ୍ଟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ + କିଟ୍ଟ = ପିଣ୍ଡିଆ)—
Tila kiṭṭa ରାଶି ପିଣ୍ଡିଆ—The cakes of sesamum left after oil is pressed from it.

ତିଳକୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତିଳକ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Tilakī ତିଳକଧାରୀ—Wearing marks of Tilaka on the body.
(ତିଳକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତିଳକୁଟ—ସ. ବି. (?)—
Tilakuṭa ଖସା ଲଡ଼ୁ; ରାଶି ଛେଚା ହୋଇ ଗୁଡ଼ରେ ପାଗ ହୋଇ ତିଆର ହୋଇଥିବା ମିଠେଇ—Sweetmeat composed of pounded sesamum mixed with sugar.

ତିଳକୁ ତାଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ସାମାନ୍ୟ କଥାକୁ ବଡ଼ କରିବା;
Tilaku tāla karibā ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଠାଇବା—To make a mountain of a molehill; to magnify a small or insignificant matter.
তিলকে তাল করা

ତିଳକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟରେ; ଟିକେ ମାତ୍ର—
Tilake In the least; a bit; slightly.
একতিল, তিলমাত্র
ତୁଳା ତିଳକେ କିଛିକେ ନାହିଁ ସବୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଭଦ୍ର ।

ତିଳ(ଲ)ଖ—ଦେ. ବି. (ସ. ତିଲକ)—
Tila(la)kha ୧ । ତିଳକ ମାଟି—1. Coloured earth used in painting the body.
তিলক
तिलक ୨ । ତିଳକ ଚିହ୍ନ—2. Marks made on the body with Tilaka earth.
୩ । ସ୍ନାନ ପରେ ତିଳକ ସେନିବା କ୍ରିୟା—
3. The operation of painting Tilaka on the body after bath.

ତିଳ(ଲା) ଖଜା—ଦେ. ବି.—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Tila(lā) khajā A kind of sweetmeat.
তিলেখাজা [ଦ୍ର—ଏହା ଉପରେ ତିଳଗୁଣ ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଥାଏ । तिलगनी, तिलवा ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଉତ୍ସବରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଖଜା ତିଆର ହୋଇ ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ ।]

ତିଳଟ—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଲୁହାର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଅର୍ଗଳ
Tilaṭa (ଯାହା ଉପରେ ଆହୁଲାର ମଧ୍ୟଭାଗ ରଖାଯାଇ ଆହୁଲା ଘୂରିତ ହୁଏ ।)—(nautical term) A crescent-shaped hook on which the oar turns while being plied.

ତିଳ ତଣ୍ଡୁଳ—ସ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତିଳ + ତଣ୍ଡୁଳ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ
Tila taṇḍula ଦାନ କରାଯିବା କିମ୍ବା ତର୍ପଣ ସମୟରେ (ତିଳତଣ୍ଡୁଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟବହୃତ ରାଶିମିଶା ଚାଉଳ—
1. Rice mixed with grains of sesamum (given away to Brahmans or used while offering oblations to the manes).
୨ । ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—2. Close embrace.

ତିଳ ତଣ୍ଡୁଳିତ—ଦେ. ବିଣ. (ତିଳ + ତଣ୍ଡୁଳ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥରେ ଇତ)—
Tila taṇḍulita କଳା ଧଳା ରଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର—Chequered.
ଚିତ୍ରପଟେ ଅଙ୍କାରେ ହୋଇଥିଲା
କୋଷ୍ଠ ତିଳତଣ୍ଡୁଳିତ । ପ୍ରଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେଠାରେ ପାଠକମାନେ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଡ଼' ଦେଖିବେ।

ତିଳ ତର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ତିଳ+ତର୍ପଣ)—ପିତୃଲୋକଙ୍କ
Tila tarpana ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳର ଅଞ୍ଜଳିରେ ତିଳ ମିଶାଇ ଦିଆଯିବା ତର୍ପଣ—Oblations offered to the manes with handfuls of water sprinkled with sesamum.

ତିଳ ତୈଳ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ତୈଳ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ରାଶିତେଲ—
Tila taila Sesamum oil.
[ଦ୍ର—ରାଶିତେଲ ଓ ରାଶିଗଛର ଅନ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ପଦାର୍ଥରୁ ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ଥିବାରୁ ରାଶିତେଲ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା—ଫୁଲ, ମସଲା ଆଦି) ପକାଇଲେ ତାହା ଅକ୍ଳେଶରେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରେ; କିମ୍ବା ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ରାଶିକୁ କିଛିଦିନ ରଖି ସେହି ରାଶିକୁ ପେଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ସୁବାସିତ ହୋଇଥାଏ । ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ଔଷଧ-ତୈଳମାନ ରାଶିତେଲଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]

ତିଳ ଧେନୁ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳନିର୍ମିତ ଧେନୁ)—ତିଳରେ
Tila dhenu ଗାଈର ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆର କରାଯାଇ କରାଯିବା ଦାନ—A pious gift consisting of the image of cow done with sesamum seeds.

ତିଳ ପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଳର ପର୍ଣ୍ଣପରି ପର୍ଣ୍ଣ ବା ପତ୍ର ଯାହାର)—
Tila parnna ୧ । ଚନ୍ଦନ ଗଛ—1. The sandal wood tree.
୨ । ତାର୍ପିନ୍ ତେଲ—2. The oil of turpentine.
୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ରାଶିଗଛର ପତ୍ର—3. The leaf of sesamum plant.

ତିଳ ପର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିଳପର୍ଣ୍ଣ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନଗଛ—
Tila parnnikā The red sandal-wood tree;
(ତିଳପର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Pterocarpus Santalinus.

ତିଳ ପିଚ୍ଚଟ—ସଂ. ବି.—ତିଳ ଗୁଣ୍ଡା କରି ତାକୁ ଗୁଡ଼ ବା ଚିନିରେ ପାଗ
Tila pichchata କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପିଷ୍ଟକ—A cake made
(ତିଳପିଷ୍ଟ; ତିଳପିଷ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) of powdered sesamum seeds seasoned with sugar.
[ଦ୍ର—ଏହା ମଳବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୁକ୍ରଜନକ, ବାୟୁନାଶକ, କଫ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ଶରୀରର ଉପଚୟକାରକ, ଗୁରୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ମୂତ୍ରାଧିକ୍ୟନାଶକ ।

ତିଳପୀଡ଼—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ପୀଡ଼୍ ଧାତୁ=ପେଷିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tila pirda ତେଲି—Oil-man.

ତିଳ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ପୁଷ୍ପ)—୧ । ତିଳର ଫୁଲ—
Tila pushpa 1. The flower of sesamum.
୨ । ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ; ନଖୀନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—2. A scented herb; shell.

ତିଳ ପୁଷ୍ପକ—ସଂ. ବି. (ତିଳପୁଷ୍ପ+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ. କ)—
Tila pushpaka ୧ । ବାହାଡ଼ା (ଦେଖ)
Bahārdā (See)

୨ । ନାକ (ସୁନ୍ଦର ନାକକୁ ତିଳ ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ କବିମାନେ ଉପମା କରନ୍ତି)—2. Nose.

ତିଳ ଭେଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ଭେଦ)—ପୋସ୍ତକଦାନା—
Tila bheda Poppy seed.

ତିଳ ରସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ରସ)—ରାଶିତେଲ—
Tila rasa Sesamum oil; gingelly oil.
[ଦ୍ର—ତିଳତୈଳ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ତିଲରା—ଦେ. ବି.—କଂସାରିଙ୍କ ଛେଣି (ଯାହାଦ୍ୱାରା ବାସନ ଉପରେ
Tilarā ବଙ୍କା ଗାରମାନ ଖୋଳାଯାଏ)—A kind of
তিলরা तोलरा brazier's drill.

ତିଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତିଳ+ସୁବର୍ଣ୍ଣ)—ତିଳ କାଞ୍ଚନ (ଦେଖ)
Tila subarnna Tila kānchana (See)

ତିଳ ସ୍ନେହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ସ୍ନେହ)—
Tila sneha ତିଳ ତୈଳ (ଦେଖ)
Tila taila (See)

ତିଳା—ଦେ. ବି.—୧ । ବଢ଼େଇଙ୍କ ଭର୍ମର ଯନ୍ତ୍ରର କାଠଫୋଡ଼ିବା ଅଂଶ
Tilā ବା କଣ୍ଟା—1. A bit or boring nail used by carpenters in boring wood; carpenter's bit.
୨ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର ରାଶି—2. A species of sesamum seed.
୩ । ସୁନାଗଣ୍ଠିଆ ପ୍ରଭୃତି ଅଳଙ୍କାରରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ସୁନାର ଛୋଟ ଛୋଟ ଲମ୍ବ ଥିବା ଗୁଆ—3. Small elongated bits of metal put on ornaments.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଟିଲା (ଦେଖ)—Ṭilā (See)

ତିଲା—ଦେ. ବି—ତିଳା (ଦେଖ)
Tilā Tilā (See)
ଗ୍ରା. ବି—ତିରି (ଦେଖ)—Tiri (See)

ତିଳାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳ+ଅଞ୍ଜଳି)—ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର
Tilānjali ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ତିଳମିଶ୍ରିତ ଅଞ୍ଜଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳ—Handful of water in which sesamum seeds are thrown and which is offered to the manes.

ତିଳାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳ ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ନ)—
Tilānna ତିଳମିଶ୍ରିତ ଖେଚୁଡ଼ି—Rice and sesamum seeds boiled together.

ତିଳାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ସ୍ୱଳ୍ପକ୍ଷଣମାତ୍ର—
Tilārddha 1. A moment.
୨ । ଅତ୍ୟଳ୍ପ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ—2. A little space.
୩ । ଅତିସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ—3. A very minute part.

୧	ଇ	ଜ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅର୍ଦ୍ଧନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଢଅ	ଗ୍ଧ
୨	ଈ	ଭ	ଋ	ଲ୍ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ

ତିଳାର୍ଦ୍ଧ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତିଳାର୍ଦ୍ଧମ୍)—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର; ଜରାସା ଟିକିଏ ହେଲେ ମଧ୍ୟ; ଆଦୌ—In the slightest manner; a bit; at all.

(ତିଳାବେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ଏହା କରିବ ବୋଲି ମୁଁ ତିଳାର୍ଦ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ଥିଲି ।)

ତିଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tili A tree.
(ତିଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ସୁଗନ୍ଧ ।]
ଦେ. ବି—ତିଲ (ଦେଖ)—Tili (See)

ତିଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳିକ)—ବୈଶ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—
Tili A Baisya caste.
তিলি [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିବା ତିଲିମାନେ
तेली ବୈଶ୍ୟଜାତୀୟ । ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ତେଲିଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ଓ ଖାଆଣ ପିଆଣ ଆଦି କରନ୍ତି ନାହିଁ । କଟକ, ଭଦ୍ରକ, ସୋରୋ ଓ ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ରହିଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ତେଲ ପେଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତେଲ ଓ ତୈଳିକାଜର ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଦଶହରାକୁ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ତିଲିମାନଙ୍କ ପରି ଦୁର୍ଗାପୂଜା କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ତେଲିସମାଜରେ କଣ ରଖିବା ମନା; ମାତ୍ର ତିଲିମାନେ କଣ ରଖନ୍ତି ।]

ତିଲଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିଳ)—୧ । ତିଳଯୁକ୍ତ—
Tilia 1. Having sesamum seeds.
୨ । ତିଳଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ—
2. Freckled; having mole marks on.

ତିଳିଆ ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ଖଜା, ଯାହା ଉପରେ
तिलगनी, तिलवा ରାଶି ରାଶି ତିଳ ଲାଗିଥାଏ—A kind of sweetmeat overlaid with sesamum seeds.
ତିଳଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତିଳ(ଲ)ଆ ଖଜା }

ତିଲକା—ସଂ. ବି—ତିଳ ବା ଶସାପରି ଦାନାଥିବା କସ୍ତୁରୀ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)—A kind of musk having
Tilika grains like sesamum seeds.

ତିଲିତ୍ସ—ସଂ. ବି. (ତିଲତ୍ =ଗତି +ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+ ଅ)—ବୋଡ଼ାସାପ; ଗୋନସ ସର୍ପ—
Tilitsa Viper (snake)

ତିଲୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତିଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tili ତିଳବିକ୍ରେତା ଜାତିବିଶେଷ; ତେଲି—Name of a
(ତିଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) caste dealing with oil seeds.

ତିଲୁ(ଲୁ)ଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତିଳଆ (ଦେଖ)
Tilu(lu)ā Tilia (See)

ତିଲୁ(ଲୁ)ଆ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ମକର ବା ମାଘସଂକ୍ରାନ୍ତି—
Tilu(lu)ā saṁkrānti The Saṁkrānti of the solar month of Makara (Māgha).
[ଦ୍ର—ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ତିଳୁଆ ବା ତିଳମିଶ୍ରିତ ଖଜା ଓ ପିଠା ଭୋଗ କରାଯାଏ ।]

ତିଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକକ୍ଷଣ ସୁଦ୍ଧା—
Tile 1. Even a moment.
তিলমাত্র; তিলেক ୨ । ଟିକିଏ ମାତ୍ର (ସ୍ଥାନ, ସମୟ ବା ପରିମାଣ)—
जरासा 2. Even a little; slightly (in
(ତିଳେକ, ତିଳେ ମାତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) point of time, place or quantity).
ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ନକେ ତିଲେ ନ ବଢ଼ାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦରବାର ।
ଦେ. ବିଣ—ଲେଶମାତ୍ର; ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
In the slightest degree.
ଏବେ ଆସିବାକୁ ତିଲେ ନାହିଁ ଅବସର । ଜଗନ୍ନାଥ. ବେଶସଂହାର ।

ତିଲେହେଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତିଲେ (ଦେଖ)
Tilehen Tile (See)
ଦେଳେ ବସିଲେ ବଇଁଶର
ତିଲେହେଁ ନ ଦଶେ ଅନ୍ଧାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତିଲେ ହେଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତିଲେ (ଦେଖ)
Tile hele Tile (See)
ତଥାପିତ ତିଲେ ହେଲେ ତୋ ସ୍ନେହ ନ ରହିବରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋସିତମ୍ ଚ. ଗୀତ ।

ତିଲୋତ୍ତମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିଳ+ଉତ୍ତମା=ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ)—
Tilottamā ପରମରୂପବତୀ ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—
Name of a heavenly nymph.
[ଦ୍ର—ବିଧାତା ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ସୁନ୍ଦ ଓ ଉପସୁନ୍ଦ ନାମକ ଅସୁରଦ୍ୱୟଙ୍କ ବଧାର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁରୁ ତିଲତିଲ ମାତ୍ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ଦୁଇ ଭାଇ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବର ପାଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ୟ କେହି ମାରି ପାରିବ ନାହିଁ, ସେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ମରିବେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ହେଉ ନ ଥିଲା । ସେ ଦୁହେଁ ବଳଦୃପ୍ତ ହେବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା ତିଲୋତ୍ତମାକୁ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ତିଲୋତ୍ତମା ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳକୁ ଗଲା । ଏ ଦୁହେଁ ତାକୁ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଓ ତାକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଭାଇ ବିବାଦ କଲେ ଓ ପରସ୍ପର ଯୁଦ୍ଧ କରି ମଲେ—ସ୍ତ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିଲୋଦକ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ତିଳ+ଉଦକ)—
Tilodaka ୧ । ତିଳାଞ୍ଜଳି (ଦେଖ)—
1. Tilāñjali (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ପିତୃ ତର୍ପଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ତିଳମିଶ୍ରିତ ଜଳ—
2. Water mixed with sesamum seeds offered to the manes of one's ancestors.

ତିଳୌଦନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ତିଳ+ଓଦନ)—
Tilaudana (ପିଣ୍ଡରେ ଦିଆଯିବା) ତିଳ ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ନ—
Boiled rice mixed with sesamum seeds.

ତିଲ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ତିଲ+ବ)—ଲୋଧ; ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଲୋଧ
Tilwa ଗଛ—A tree; the bark of which is used in dying; Symplocus Recemosa.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଛେଲି ରଙ୍ଗ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତିଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତିଲ+ଯୋଗ୍ୟାର୍ଥରେ ଯ)—ରାଶିବିଲ; ରାଶି ବୁଣିବା
Tilya ଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର—A field fit for raising sesamum crop.

ତିଶାଖା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିଶାଖ)—ତ୍ରିଶାଖ (ଦେଖ)
Tisākhā Trisākha (See)
তেশাখা तिशाखा (ତିଶାଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଶିରା—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଶିରା)—ରାମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ;
Tisirā ତ୍ରିଶିରା ରାକ୍ଷସ—Name of a demon killed by Rāmchandra.

ତିଶେଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ତିନିଶେଣିଆଁ; ଯେଉଁ ଘରର ଚାଳରେ ତିନି
Tiseniān ଗୋଟି ଶେଣୀ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—(a house) Having a gabled roof with 3 side-beams or plates only.

ତିଷ୍ଠଦ୍ଗୁ—ସଂ. ବି—(ସ୍ଥା ଧାତୁରୁ ସଂ. ତିଷ୍ଠତ୍=ସ୍ଥିତ ହେବା+ଗୋ;
Tishthadgu ଯେଉଁ ସମୟରେ ଗାଈଗୋରୁ ବାହାରୁ ଚରି କରି ଗୁହାଳକୁ ଫେରି ଆସି ଥାଆନ୍ତି)-ଗୋଧୂଳି;ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ—
Dusk; evening.

ତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟରୁ ବାହାରି ନବାବଗଞ୍ଜ ନିକଟରେ
Tishthā ଗଙ୍ଗାରେ ମିଳିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ; ତିସ୍ତା—
A tributary of the Ganges; the Tistā.

ତିଷ୍ଠିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ରହିବା—1. To stay.
Tishthibā ୨ । ବାସ କରିବା—2. To live.
তিষ্ঠন; तिष्ठना ୩ । ବଞ୍ଚିବା;ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା—3. To exist.
[ତିଷ୍ଠା(ଷ୍ଠେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ତିଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ତୋଷିଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ କରାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଯ; ନିପାତନ)—୧ । ଅଷ୍ଟମ ନକ୍ଷତ୍ର;
Tishya ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ର—1. The 8th of the 27 lunar mansions in Hindu astronomy.
୨ । ପୌଷ ମାସ—2. The lunar month of Pausha (December and January).
୩ । କଳିଯୁଗ—3. The Kali age.

ତିଷ୍ୟପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି.-ଆମଳକୀ; ଅଁଳା—Embellic myrobalan.
Tishya-pushpā (ତିଷ୍ୟା ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିସନ୍—ପ୍ରାଦେ (ଲରିଆ) ଅ. (ସଂ. ତୈସନ)—
Tisan ସେହିପରି; ତାଦୃଶ—Like that; similar to that.

ତିସରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିବାସର)—୧ । ତୃତୀୟ ଦିବସ—
Tisarā (ତିସିରା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Third day.
তেস্রা ୨ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
तीसरा 2. A third person; outsider.
୩ । ତିସରି (ଦେଖ)—3. Tisari (See).
ଦେ. ବିଣ—୧ । ତୃତୀୟ—1. Third.
(ଯଥା—ଦିନ ଅସି ତିସରା ପହର ହେଲାଣି ।)
୨ । ତିସରି (ଦେଖ) —2. Tisari (See).

ତିସରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିସର)—ତିନିଗୋଟି ସୋରି ବା ସୂତ୍ର—
Tisari (ତିସରା, ତିସରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Three strings.
তেনরি ଦେ. ବିଣ—ତିନିସରିଆ; ତିନିସରି; ତିନି ସୋରିଯୁକ୍ତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ
तिलड़ी (ହାର ଆଦି)—Three-stringed (necklace).

ତିସରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତିନିସରି କରିବା; ତ୍ରିଗୁଣିତ କରିବା—
Tisareibā 1. To treble a thread or string.
তিনপাট করা ୨ । ତିନିଭାଙ୍ଗ କରିବା—
तेहराना 2. To fold into three.

ତିସୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅତସୀ)—ଅତସୀ (ଦେଖ)
Tisī Atasī (See).

ତିସ୍ତା—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ତିଷ୍ଠା)—ତିଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Tistā Tishthā (See).

ତିହାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଘାତ)—(ସଙ୍ଗୀତ)ତାଳର ସମାପ୍ତି ବା ସମକୁ
Tihāi ଆସିବାର ପୂର୍ବରୁ ତିନିବାର ଆଘାତ; ତାଳର
তোহাই ମାତ୍ରା ଅନୁସାରେ କରତାଳ ଦ୍ୱାରା ବା ମୃଦଙ୍ଗାଦିରେ ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ବିଭାଗ ଜ୍ଞାପନପୂର୍ବକ ଶେଷ ବିଭାଗ ସ୍ଥାନରେ କରତାଳ ନ ଦେବା—
(music) The 3 final strokes given before the conclusion of a particular musical measure or beating to time.

ତିହାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) (ସଂ. ତିଥି+ବାର) ଦେ. ବି. (ଭୁଲ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟୋହାର)—ଉତ୍ସବ; ପର୍ବ—
Tihār Festival.

ତିହାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମହାପ୍ରସାଦନିର୍ବନ୍ଧ ପରେ ଓ ବିବାହ
Tihāri ପୂର୍ବରୁ ବର ଘରୁ କନ୍ୟା ଘରକୁ ଏବଂ କନ୍ୟା ଘରୁ ବର ଘରକୁ ପଠାଯିବା ଲୁଗା, ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଉପଢୌକନ—Exchange of presents of clothes and sweetmeats between the bride's and the bridegroom's families after betrothal and beforemarriage.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ

ତିହୁଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିକୂଟ)—୧ । (ବାୟୁସାଧକମାନଙ୍କ ଭାଷା) ଶରୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନବିଶେଷ (ଯେଉଁଠାରେ ଇଡ଼ା ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ ମିଳିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି)—1. An imaginary centre in the human system where the 3. principal air-channels meet.
Tihurdi
(ତିହୁଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ତିଉଡ଼ି (ଦେଖ)—2. Tiurdi (See).

ତିହୋରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିଗୁଣିତ)—୧ । ତ୍ରିଗୁଣିତ; ତିନି ପରସ୍ତ କରା ଯାଇଥିବା—1. Folded thrice.
Tihori
তেপাট, तिहरा
୨ । ତିନିସରିଆ—2. Three-stringed.

ତିହୋରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତିନିପରସ୍ତ କରିବା—1. To fold into three.
Tihoreibā
তেপাট করা
तिहराना
୨ । କୌଣସି କର୍ମ ତିନିଥର କରିବା—2. To do a work thrice.

ତିହ୍ନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ତିନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tihni (etc) Tini etc (See).

ତୀକ୍ଷ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—1. Sharp.
Tiksha
তিখ, তিক্ষ
तिखा, तिक्ष
ଗୁଳି ପାଇଁ କରୁଛେ ଖାସ ଦ୍ରୋଣ ପ୍ରାଣ,
କେବା କହ ଅଛେ କିରଣ ତୀକ୍ଷ ବାଣ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
୨ । ଖଣ୍ଡାଧାର ହୋଇଥିବା; ଖଣ୍ଡା ଦାଢ଼ ପରି ଉଚ୍ଚା; ଅତଡ଼ିଆ—2. Precipitous.
୩ । ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—3. Very high.
୪ । ଗରମ—4. Hot; warm.
୫ । ଦ୍ରୁତ—5. Swift.
୬ । କଡ଼ା; କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ (ମିଜାଜ)—6. Hot; wrathful (temper).
୭ । ଚିଡ଼ଚିଡ଼ିଆ—7. Irritable; surly.

ତୀକ୍ଷଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ତୀକ୍ଷ (ଦେଖ)
Tikshana Tiksha (See)
(ତୀଖଣ-ଅନ୍ୟରୂପ)
ଏହୁଷଣି ତୀକ୍ଷଣ ବାଣରେ ତୋ ମୁଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ଦେ. ବି—ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—Sharpness.
ଲକ୍ଷଣର କଟାକ୍ଷ ତୀକ୍ଷଣ କହୁ
କପାଳ ସାର ସାରଙ୍ଗ ନକତ ରହୁ—ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତୀକ୍ଷମୁନା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୁନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ର—A kind of sharp pointed weapon or dart.
Tiksha-munā

ତୀକ୍ଷ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ତିଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ତ)—୧ । ଧାରୁଆ; ଶାଣିତ—1. Sharp; whetted.
Tikshna
(ତୀକ୍ଷ୍ଣତା, ତୀକ୍ଷ୍ଣତ୍ୱ—ବି)
୨ । ରୁଗା—2. Pungent.
୩ । ପ୍ରଖର; ତୀବ୍ର—3. Keen; acute.
୪ । ଚଞ୍ଚଳ; ଖର; ଅନଳସ—4. Active; quick.
୫ । ଉଷ୍ଣ—5. Warm; hot.
୬ । ରୁକ୍ଷ—6. Rude.
୭ । ବୁଦ୍ଧିମାନ—7. Intelligent.
୮ । ଆତ୍ମତ୍ୟାଗୀ—8. Self-denying.
୯ । ମୁନିଆଁ—9. Sharp-pointed.
୧୦ । କ୍ରୋଧୀ; ଚଡ଼ଲ (ସ୍ୱଭାବ)—10. Irritable; irascible (nature).
୧୧ । କର୍ଣ୍ଣକଟୁ (ସ୍ୱର)—11. Harsh (sound).
୧୨ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—12. Violent.
୧୩ । କଡ଼ା; କଡ଼ୁଆ—13. Acrid.
ସଂ. ବି—୧ । ଶସ୍ତ୍ର—1. Weapon.
୨ । ଉଗ୍ରତା—2. Keenness.
୩ । ଉଷ୍ଣତା; ଗରମି—3. Warmth; heat.
୪ । ବିଷ—4. Poison.
୫ । ଇସ୍ପାତ; ଲୌହବିଶେଷ—5. Steel.
୬ । ଯୁଦ୍ଧ—6. Battle.
୭ । ମୃତ୍ୟୁ—7. Death.
୮ । ସୋରା; ଯବକ୍ଷାର—8. Saltpetre; nitre.
୯ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ; କରକଚ; ପଙ୍ଗାଲୁଣ—9. Sea-salt.
୧୦ । ବଚ—1. The sweet flag (a medicinal roo
୧୧ । କଟୁତା—11. Harshness; pungency.
୧୨ । ବଚ୍ଛନାଭ; ମହୁରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Aconite.
୧୩ । ମୁଷ୍କକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. A kind of tree.
୧୪ । ଚବ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14 Piper Chaba,
୧୫ । ଯୋଗୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. An anchorite.
୧୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୂଳା, ଆର୍ଦ୍ରା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଓ ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. The 19th, 6th, 18th and 9th asterisms.
୧୭ । ପୂର୍ବ ଭାଦ୍ରପଦ, ଉତ୍ତର ଭାଦ୍ରପଦ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ଅଶ୍ୱିନୀ ଓ ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଧ ଗ୍ରହର ଗତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. The passage of the planet Mercury through the 25th, 26th, 18th, 1st and 27th asterisms.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ + କଣ୍ଟକ)—୧ । ଧାତୁରା ଗଛ; ଦୁଦୁରା—1. The Dhaturā plant.
Tikshna kantaka
୨ । ଇଙ୍ଗୁଦୀ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Ingudi tree (See)
୩ । ବଂଶ; ବାଉଁଶ—3. Bamboo.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଭୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । (କର୍ମଧାରୟ) ତାଢ଼ୁଆ କଣ୍ଟା—
4. Sharp pointed thorn.
ସଂ. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ କଣ୍ଟକ ଯୁକ୍ତ—Thorny.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଗନ୍ଧ)—
Tikshna gandha ୧ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବା ସଜନା ଗଛ—
(ତୀକ୍ଷ୍ଣଗନ୍ଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Hyperanthera Morunga.
୨ । ରକ୍ତ ତୁଳସୀ—2. The red variety of the Holy Basil plant.

ତୀକ୍ଷ୍ଣଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଗନ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tikshnagandha ୧ । ଛୋଟ ଅଳାଇଚ; ଗୁଜୁରାଟି—
1. Small cardamom.
୨ । ଶ୍ୱେତବଚ—2. A medicinal plant; Acorus Calamus.

ତୀକ୍ଷ୍ଣତଣ୍ଡୁଲା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିପ୍ପଳୀ—
Tikshna-tandula Long pepper.

ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—ସଂ. ବି. (ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଭାବ. ତା)—୧ । ତାଢ଼ୁଆ ଅବସ୍ଥା;
Tikshnata ଧାରଯୁକ୍ତତା—1. Sharpness.
(ତୀକ୍ଷ୍ଣତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରାଖର୍ଯ୍ୟ; ଉଗ୍ରତା—2. Keenness.
୩ । ଝାଙ୍ଗୁଆ ସ୍ୱାଦ—3. Pungency.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଦଂଷ୍ଟ୍ରା)—
Tikshna damshtra ତାଢ଼ୁଆ ଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—
Having sharp teeth.
ସଂ. ବି—ବାଘ—Tiger.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଦନ୍ତ)—ତାଢ଼ୁଆ ଦାନ୍ତ—
Tikshna danta Sharp tooth.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)-ତାଢ଼ୁଆଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—
Sharp-toothed.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଧାର)—ତାଢ଼ୁଆ; ଶାଣିତ—
Tikshna dhara Sharp-edged.
ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—(ଅସ୍ତ୍ରାଦିର) ତାଢ଼ୁଆ ବା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର—
Sharp edge.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ପୁଷ୍ପ)—ଲବଙ୍ଗ—
Tikshna pushpa Cloves.

ତୀକ୍ଷ୍ଣପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ=ତୀବ୍ର+ପୁଷ୍ପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tikshna-pushpa କେତକୀ—The Ketaki plant; a kind of screwpine.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ରସ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ରସ)—୧ । ଯବକ୍ଷାର—
Tikshna rasa 1. Saltpetre; nitre.
୨ । ବିଷ—2. Poison.
ସଂ. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ; ରାଗ—Pungent.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ସାର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ସାର)—ଲୁହା—
Tikshnasara Iron.

ତୀକ୍ଷ୍ଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବଚ—
Tikshna 1. Acorus Calamus (a plant).
୨ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବା ସଜନା ଗଛ—(ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
2. The Horse-radish.
୩ । ବିଛୁଆତି (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
3. The Stinging nettle.

ତୀକ୍ଷ୍ଣାୟସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଅୟସ୍=ଲୁହା)—ଇସ୍ପାତ—
Tikshnayasa Steel.

ତୀଖ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ (ଦେଖ)
Tikha Tiksha (See)
(ତୀକ୍ଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାହିଁ ସେ ମନ ଅଛି ଏଡ଼େ ତୀଖ ଗତି
ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଗୀତ ପଦେ ଭେଦକ ତା କତି—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ-'ଛାନ୍ଦ ଓ ଗୀତ'

ତୀଖ(ଖି)ଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—୧ । କ୍ରୋଧରେ ଡେଇଁ ଉଠିବା—
Tikha(khi)rdiba 1. To spring up in anger or
[ତୀଖ(ଖି)ଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଖେପା तेखना vexation.

ତୀଖଡ଼େଇବା
ତୀଖାଡ଼ିବା
ତିଖଡେଇବା
ତିଖାଡ଼ିବା
—ଣିଜନ୍ତରୂପ

୨ । ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା—
2. To be excited.
୩ । ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ବାହାରିଯିବା; ସ୍ୱସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—
3. To move away from the original position; to be displaced.
୪ । କୌଣସି ପକ୍ଷ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବା—
4. To leave a party.

ତୀଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ସରୁଆ
Tikha ଓ ତାଢ଼ୁଆ ବଳୟ; ଧାତୁ ବା କାଚର ପାଢ଼ଆ ପରି
(ତୀଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକପ୍ରକାର ଖଡୁ—A very thin and sharp-edged bracelet of metal or glass used by females.
କେମାମଣି ମଣିବନ୍ଧରେ ଅଛି ଖଞ୍ଜିଲେ ତୀଖା—
କନକପୁର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ତୀଖାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—
Tikhardiba ୧ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ମଡ଼ାଇବା—
तिखड़ाना 1. To excite; to incite.
तिखारना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ବିଗାଡ଼ିବା—
ତୀଖଡ଼େଇବା, ତୀଖଡ଼ା ତୀଖଡ଼ି କରିବା, ତୀଖାଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ 2. To spoil or poison the mind of a person.
୩ । କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝି କରି ଜାଣିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ପଚାରିବା—3. To inquire into a matter repeatedly.

୧	ଠ	ଢ଼	ଋ,ଋ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଘ
୨	ଉ	ଊ	ଋ	ଌ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	●	ଡ଼

ତୀବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ସ୍ଥୂଳ ହେବା—
Tīb (root) To become stout or thick.

ତୀବର—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ବର)—
Tībara ୧ । ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଜାତିବିଶେଷ; ଢିଅର—
(ତୀବରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A caste of fishermen.
୨ । (+କର୍ମ. ବର) ସମୁଦ୍ର—2. The sea.
୩ । ବ୍ୟାଧ—3. Hunter.

ତୀବ୍ର—ସଂ. ବି. (ତୀବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ଆଧିକ୍ୟ—
Tībra 1. Excess.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—2. Sharpness.
୩ । ଉଗ୍ରତା; କଟୁତା—3. Pungency.
୪ । ଉଷ୍ଣତା—4. Warmth.
୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5. Śiba.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉଗ୍ର; ତୀବ୍ର—1. Strong; violent.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—2. Sharp; cutting.
୩ । ଅତ୍ୟଧିକ—3. Excessive.
୪ । କଠୋର; ଦୁଃସହ—
4. Harsh; unbearable; bitter.
୫ । କଡ଼ା; କଟୁ; ରାଗୁଆ—5. Pungent; acrid.
୬ । ଉଷ୍ଣ—6. Hot.

ତୀର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଉଚ୍ଚତାରେ ପହଞ୍ଚିବା; ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିବା—
Tīr (root) 1. To get at the boundary or height.
୨ । ସମାପ୍ତ ହେବା—2. To end.

ତୀର—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୂଳ—1. Shore.
Tīra ୨ । ନୈକଟ୍ୟ—2. Vicinity.
୩ । ଟିଣ; ଧାତୁବିଶେଷ—3. **Tin (metal).**
୪ । ସୀସା—4 Lead.
୫ । ପ୍ରାନ୍ତ; ଧାର—5 Edge; brim.
ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ତୀର ଅଗ୍ରଭାଗବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ (ଯଥା— →)—Arrow-mark.
[ଦ୍ର—ନଦୀର ସ୍ରୋତର ଦିଗ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୁସ୍ତକାଦିରେ ଓ ନକ୍ସାରେ ଏପରି ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ ।]

ତୀର ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—କାଣ୍ଡ; ଶର; ବାଣ—
तीर Arrow.
[ଦ୍ର—ପଞ୍ଚଦଶୀ ଆଦି କେତେକ ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ଏହି ଅର୍ଥ ମିଳେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୀର ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ପ୍ରଥମ ରଜସ୍ୱଳା ବାଳିକା ପ୍ରଥମ ତିନି ଦିନ ଯେଉଁ ନିର୍ଜନ ଘରେ ରହେ—The lonely room to which a girl retires for 3 days after her first menses.
Tīra ghara

ତୀରନ୍ଦାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଶରନିକ୍ଷେପକ ସୈନ୍ୟ—
Tīrandāja Archer.
तीरन्दाज ଯେଉଁ କମାଣ କରରେ ତୂଣୀର
तीरंदाज କେତେ ତୀରନ୍ଦାଜ ହେଲେ ବାହାର—ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତୀରବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତୀର+ବୃତ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Tīrabartti ୧ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ—
1. Situated on the bank.
୨ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—2. Adjacent.
(ତୀରବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳରେ ଉପସ୍ଥିତ—
3 Present on the shore.

ତୀର ବେଗ—ଦେ. ବି. (ଫା. ତୀର+ସଂ. ବେଗ)—ତୀରର ବେଗ ବା ଗତି ପରି ଦ୍ରୁତ ଗତି—Speed of an arrow; very high speed.
Tīra bega

ତୀର ଭୁକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଗଙ୍ଗା, ଗଣ୍ଡକୀ ଓ କୌଶିକୀ ନଦୀତ୍ରୟର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶ)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Tīra bhukti Trihuta (See)

ତୀରସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ତୀର + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tīrastha ୧ । ତୀରବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)
1 Tīrabartti (See)
(ତୀରସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ—2. Dying; about to die.

ତୀରାଟ—ସଂ. ବି—ଲୋଧ (ଦେଖ)
Tīrāṭa Lodha (See)

ତୀରୁ—ସଂ. ବି—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
Tīru 1. Śiba.
୨ । ଶିବଙ୍କ ସ୍ତୁତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Prayer to god Śiba.

ତୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tīrṇṇa ୧ । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ପାରଗତ—1. Having crossed or passed; having got over.
୨ । ଅଭିଭୂତ—2 Overcome.
୩ । ଅନୁପ୍ଳୁତ; ସ୍ନାତ—
3; Flooded; irrigated; wetted; bathed.

ତୀର୍ଣ୍ଣ ପଦା(ଦୀ)—ସଂ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ.(ତୀର୍ଣ୍ଣ+ପଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଈ)—ତାଳମୂଳୀ—
Tīrṇṇa padā(dī) A medicinal plant.

ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ଗମନ କରିବା+କର୍ମ. ଥ)—
Tīrtha ୧ । ପାପମୋଚନ କ୍ଷେତ୍ର; ପୁଣ୍ୟ ସ୍ଥାନ; ପାପରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଆନ୍ତି—
1. Holy place; a place of pilgrimage.
(ଦ୍ର—ତଳେ ଟୀକା ୧ ଦେଖ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ ଦେଖିବେ

୨ । ପୁଣ୍ୟଜଳ; ଋଷିସେବିତ ଜଳ; ପୁଣ୍ୟତୋୟା ନଦୀ-ତଡ଼ାଗାଦି—2. Sacred bathing place; holy stream or reservoir.

୩ । ନଦୀଅବତରଣସ୍ଥାନ ବା ସ୍ନାନଘାଟ—3. A place for landing or bathing; bathing ghat; ferry-ghat.

୪ । ଉତ୍ତମ ଓ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ମ; ଯେଉଁ କର୍ମମାନ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖସାଗରରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ (ଯଥା— ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ, ସ୍ୱଚରିତ୍ର, ଈଶ୍ୱରୋପାସନା, ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ, ସତ୍ୟାଶ୍ରୟ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି) —
4. Meritorious or pious acts.

୫ । (+କରଣ. ଥ) ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ; ଉପଦେଶକ—
5. A counsellor; king's adviser; minister.

୬ । ଆଗମ ଶାସ୍ତ୍ର—6. Holy books; the śāstras; the scriptures of the Hindus.

୭ । (ଅଧିକରଣ. ଥ) ଉପାୟ—7. Means.

୮ । କ୍ଷେତ୍ର—8. A field.

୯ । ପାତ୍ର—9. A vessel.

୧୦ । ଗୁରୁ; ଶିକ୍ଷକ; ଉପାଧ୍ୟାୟ (ତଳେ ଟୀକା ୩ ଦେଖ)—
10. A preceptor.

୧୧ । ବିପ୍ର; ବ୍ରାହ୍ମଣ—11. A Brāhmaṇa.

୧୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ରଜଃ—12. The menstrual flux.

୧୩ । ଯୋନି—13. The vulva; vagina.

୧୪ । ଯଜ୍ଞ—14. Vedic sacrifice; oblations to fire.

୧୫ । ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ—15. Source; origin.

୧୬ । ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—16. Bedānta Philosophy.

୧୭ । ଅଗ୍ନି—17. Fire.

୧୮ । ନିଦାନ—18. Prime or remote cause.

୧୯ । ନିଦାନ ଶାସ୍ତ୍ର—
19 The science of the symtoms of diseases.

୨୦ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
20. The right ear of a Brāhmaṇa.

୨୧ । ଡାହାଣ ହାତର କରତଳର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ (ଯଥା — ପିତୃତୀର୍ଥ, ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥ, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟତୀର୍ଥ, ଦୈବତୀର୍ଥ)
21. Particular parts of the right palm.
(ଦ୍ର—ତଳେ ଟୀକା ୨ ଦେଖ)

୨୨ । ଅବସର; ସୁଯୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
22. Opportunity.

୨୩ । ଚରଣାମୃତ; ପାଦୋଦକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
23. Water with which the feet of an idol or holy person is washed.

୨୪ । ପୁଣ୍ୟ କାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
24. Holy time.

୨୫ । ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
25. A title assumed by Daśanāmī Sannyāsis.
(ଯଥା—ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

୨୬ । ପାର କରାଉ ବାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
26. A person who ferries or takes another across a river.

୨୭ । ଈଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—27. God.

୨୮ । ମାତା ଓ ପିତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—28. Parents.

୨୯ । ଅବତାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—29. Incarnation.

୩୦ । ଅତିଥି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
30. Honoured guest.

୩୧ । (ରାଷ୍ଟ୍ର ନୀତି) ରାଷ୍ଟ୍ରର ୧୮ଟି ସମ୍ପତ୍ତି—
31. (Hindu Political Science) The 18 items constituting the wealth of a kingdom.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୮ଟି ତୀର୍ଥ ଯଥା—୧. ମନ୍ତ୍ରୀ, ୨. ପୁରୋହିତ, ୩. ଯୁବରାଜ, ୪. ରାଜା, ୫. ଦ୍ୱାରପାଳ, ୬. ଅନ୍ତର୍ବେଶିକ ବା ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ, ୭. କାରାଗାରାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୮. ଦ୍ରବ୍ୟ ସଞ୍ଚୟକାରକ, ୯. କୃତ୍ୟାକୃତ୍ୟ ଅର୍ଥର ବିନିଯୋଜକ, ୧୦. ପ୍ରଦେଷ୍ଟା, ୧୧. ନଗରାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୨. କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ମାଣକାରକ, ୧୩. ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୪. ସଭ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୫. ଦଣ୍ଡପାଳ, ୧୬. ଦୁର୍ଗପାଳ, ୧୭. ରାଷ୍ଟ୍ରାନ୍ତପାଳ ଓ ୧୮. ଅଟବୀପାଳ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

[ଦ୍ର—ଟୀକା (୧) ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତୀର୍ଥ ୩ ଶ୍ରେଣୀର, ଯଥା—ଜଙ୍ଗମ ତୀର୍ଥ=ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସାଧୁ, ଗୁରୁଜନ । ସ୍ଥାବର ତୀର୍ଥ—ଗଙ୍ଗା, ଗୋଦାବରୀ, କାଶୀ, ପ୍ରୟାଗ, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଆଦି । ମାନସ ତୀର୍ଥ=ସତ୍ୟ, କ୍ଷମା, ଦୟା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ, ଦାନ, ଦମ, ସନ୍ତୋଷ, ସରଳତା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ପୁଣ୍ୟକର୍ମ, ଜ୍ଞାନ, ମନଃଶୁଦ୍ଧି, ପ୍ରିୟବାଦିତା ଓ ଧୃତି ।

ଟୀକା (୨) ଦେବ ଓ ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟାଦିରେ ଡାହାଣ ହାତର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଂଶମାନ ତୀର୍ଥରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୁଏ । ଅଙ୍ଗୁଳମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଭାଗ—ଦୈବତୀର୍ଥ; କନିଷ୍ଠା ଓ ଅନାମିକାର ଅଗ୍ରଭାଗ—ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ ବା କାୟତୀର୍ଥ, ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜନୀର ମଧ୍ୟଭାଗ—ପିତୃ ବା ପୈତ୍ର ତୀର୍ଥ; ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠର ମୂଳଭାଗ—ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥ । ଦୈବତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ତର୍ପଣାଦି ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ, ପିତୃତୀର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପିଣ୍ଡ ଦାନ ଓ ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ଆଚମନ କରାଯାଏ ।

ଟୀକା (୩) ବିଦ୍ୟାର କୌଣସି ଶାଖାରେ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରି ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟତୀର୍ଥ, ବ୍ୟାକରଣ-ତୀର୍ଥ, ବେଦାନ୍ତତୀର୍ଥ, କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ଆଦି ଉପାଧି ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇ-ଥାଏ । ଏ ସ୍ଥଳରେ ତୀର୍ଥ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅଧ୍ୟାପକ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଐ	ଔ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	୮

ତୀର୍ଥକ—ସ. ବ (ତୀର୍ଥ+କ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Tirthaka 1. A Brāhmaṇa.
୨ । ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)—2. Tirthakara (See)
୩ । ତୀର୍ଥକୁ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A person about to start on pilgrimage.

ତୀର୍ଥକର—ସ. ବ. (ତୀର୍ଥ=ଶାସ୍ତ୍ର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tirthakara ୧ । ଜୈନ ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା—1. Author of
(ତୀର୍ଥଙ୍କର—ଅନ୍ୟରୂପ) Jaina religious books.
୨ । ଜୈନ ବା ବୌଦ୍ଧମତ-ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୁନି; ଜୈନ ଧର୍ମଗୁରୁ—
2. A Buddhist or Jaina saint.
[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥକରମାନେ ଜୈନମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟଦେବ । ଏମାନଙ୍କୁ ଜୈନମାନେ ଦେବତାଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମୁକ୍ତିଦାତା ଓ ସର୍ବଦୋଷ ଘାତକ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦିଗମ୍ବର (ନଗ୍ନ) ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ି କରି ଜୈନମାନେ ପୂଜା କରନ୍ତି । କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସିଂହାସନର ଆକାର ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଗତ ଅବସର୍ପିଣୀ (ଜୈନ ଯୁଗ)ରେ ୨୪ ତୀର୍ଥକର ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଯଥା—୧. କେବଳଜ୍ଞାନୀ, ୨. ନିର୍ବାଣୀ, ୩. ସାଗର, ୪. ମହାଯଶ, ୫. ବିମଳନାଥ, ୬. ସର୍ବାନୁଭୂତି, ୭ ଶ୍ରୀଧର, ୮. ଦତ୍ତ, ୯. ଦାମୋଦର, ୧୦. ସୁତେଜ, ୧୧. ସ୍ୱାମୀ, ୧୨ ମୁନି ସୁବ୍ରତ, ୧୩. ସୁମତି, ୧୪. ଶିବଗତି, ୧୫. ଅସ୍ତାଗ, ୧୬. ନେମୀଶ୍ୱର, ୧୭. ଅନିଲ, ୧୮. ଯଶୋଧର, ୧୯. କୃତାର୍ଥ, ୨୦. ଜିନେଶ୍ୱର, ୨୧. ଶୁଦ୍ଧମତି, ୨୨ ଶିବକର, ୨୩. ସ୍ୟନ୍ଦନ ଓ ୨୪ ସମ୍ପ୍ରତି ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର୍ପିଣୀର ଆରମ୍ଭରୁ ଯେଉଁ ତୀର୍ଥକର ମାନେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ନାମ, ଯଥା—୧. ଋଷଭ ଦେବ, ୨. ଅଜିତନାଥ, ୩. ସମ୍ଭବନାଥ, ୪. ଅଭିନନ୍ଦନ, ୫. ସୁମତିନାଥ, ୬. ପଦ୍ମପ୍ରଭ, ୭. ସୁପାର୍ଶ୍ୱନାଥ, ୮. ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ, ୯. ସୁବୁଦ୍ଧିନାଥ, ୧୦. ଶୀତଳନାଥ, ୧୧. ଶ୍ରେୟାଂସ ନାଥ, ୧୨. ବାସୁ ପୂଜ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ, ୧୩. ବିମଳନାଥ, ୧୪. ଅନନ୍ତ ନାଥ, ୧୫. ଧର୍ମନାଥ, ୧୬. ଶାନ୍ତିନାଥ, ୧୭. କୁନ୍ଥୁନାଥ, ୧୮. ଅମରନାଥ, ୧୯. ମଲ୍ଲିନାଥ, ୨୦. ମୁନି ସୁବ୍ରତ, ୨୧ ନମିନାଥ, ୨୨. ନେମିନାଥ, ୨୩. ପାର୍ଶ୍ୱନାଥ ବା ପରେଶନାଥ ଓ ୨୪. ମହାବୀର ସ୍ୱାମୀ । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଋଷଭ, ବାସୁପୂଜ୍ୟ ଓ ନେମିନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଯୋଗାସନରେ ବସିଥିବା ଆକାରରେ ନିର୍ମିତ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ମୂର୍ତ୍ତି । କଲିକତାରେ ଅପର ସରକୁଲାର୍ ରୋଡ୍ର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ସୁଶୋଭିତ ଚୂଣ୍ଡାତ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଧରେଶନାଥ ଉପରୋକ୍ତ ତୀର୍ଥଙ୍କରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣ୍ୟେକଂଶ ଅଟନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

ତୀର୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁଣ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ଦର୍ଶନ କରି ସେଠାରେ ଯଥାମତେ
Tirtha kariba ଦେବଦର୍ଶନାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପାଦନ କରିବା—
তীর্থ করা To visit a place of pilgrimage and
तीरथ करना perform due rites there.

ତୀର୍ଥ କାକ—ସ. ବ. (ତୀର୍ଥରେ କାକ ପରି)—
Tirtha kāka ୧ । ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଥିବା କୁଆମାନଙ୍କ ପରି ଲୋଭୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଲୋଲୁପ ବ୍ୟକ୍ତି—
One who (like the crows frequenting places of pilgrimage) is extremely avaricious.
୨ । (୭ମୀ ତତ୍) ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା କାକ—
2. The crows frequenting holy places of pilgrimage.

ତୀର୍ଥକୃତ୍—ସ. ବ. (ତୀର୍ଥ=ଶାସ୍ତ୍ର+କୃତ୍=ଯେ କରେ)—
Tirthakrut ୧ । ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)—
(ତୀର୍ଥଂକୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Tirthakara (See)
୨ । ଶାସ୍ତ୍ରକାର—2. The author of religious works.

ତୀର୍ଥଙ୍କର—ସ. ବ.—(ତୀର୍ଥଂ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)-ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)
Tirthankara Tirthakara (See)

ତୀର୍ଥ ଦେବ—ସ. ବ.—ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tirtha deba Śiba.

ତୀର୍ଥ ପତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ପତି)—ତୀର୍ଥ ରାଜ (ଦେଖ)
Tirtha pati Tirtha rāja (See)

ତୀର୍ଥ ପାଦ—ସ. ବ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ+ପାଦ)-ବିଷ୍ଣୁ-(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tirtha pāda Bishṇu

ତୀର୍ଥପାଦୀୟ—ସ. ବ.—(ତୀର୍ଥପାଦ+ଈୟ)—ବୈଷ୍ଣବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tirthapādiya A devotee of Bishṇu.

ତୀର୍ଥବାକ—ସ. ବ. (ତୀର୍ଥ+ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କେଶ; ବାଳ—
Tirthabāka The hair.

ତୀର୍ଥ ବାସ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ବାସ)—ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ
Tirtha bāsa ଅବସ୍ଥାନ—Residence in a holy place.
[ଦ୍ର—ମୁକ୍ତି କାମନାରେ ଲୋକେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ବା ଜୀବନର ଶେଷଭାଗରେ ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରି ରହି ଥାଆନ୍ତି ।]

ତୀର୍ଥ ବାସୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ତୀର୍ଥ+ବାସୀ=ଯେ ବାସ କରେ)—
Tirtha bāsi ୧ । ଯେଉଁମାନେ ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି—
(ତୀର୍ଥବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Inhabiting a sacred place.
୨ । ମୁକ୍ତି କାମନାରେ ଯେଉଁମାନେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ବା ଶେଷ ଜୀବନରେ କୌଣସି ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି—
2. Taking up residence at some sacred place to pass the last days of life.
ସ.ବ.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କୌଣସି ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ଯାହାଙ୍କୁ ତୀର୍ଥରେ ଦାନାଦି କରିବା ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଟେ—
1. Brahmans who are residents of a tirtha and to whom gifts are enjoined in the Hindu śāstras.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପଣ୍ଡା—2. A priest who guides a pilgrim through the shrines of a particular holy place.

ତୀର୍ଥଭୂତ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଭୂତ)—ତୀର୍ଥରେ ପରିଣତ; ପବିତ୍ରିତ—
Tīrtha bhūta Sanctified.

ଦେଖି ମୋ ଅସ୍ଥି ଭୂତକୃତ,
ତେଣୁ ବଳ ତୀର୍ଥଭୂତ । ଭଗବତ ।

ତୀର୍ଥମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍, ତୀର୍ଥ+ମୃତ୍ୟୁ)—କୌଣସି ତୀର୍ଥ ବା
Tīrtha mṛutyu ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନରେ ମରଣ—Death at a holy place.

[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥସ୍ଥାନରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ ହୁଏ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।]

ତୀର୍ଥମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ମୃତ୍ୟୁ+
Tīrthamṛutyu jōga ଯୋଗ)—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—A special conjunction of stars and planets in a person's horoscope which enables him to pass his last days at some sacred place.

[ଦ୍ର—ଜାତକରେ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରହଙ୍କ ମିଳନରେ ଏ ଯୋଗ ଘଟେ । ଜାତକରେ ଯେବେ ନବମାଧିପତି ଗ୍ରହ ନବମକୁ ଦେଖୁଥିବେ, ଲଗ୍ନାଧିପ ଲଗ୍ନକୁ ଦେଖୁଥିବେ, ଅଷ୍ଟମାଧିପତି ଅଷ୍ଟମକୁ ଦେଖୁଥିବେ କିମ୍ବା ଲଗ୍ନର ଅଷ୍ଟମ ସ୍ଥାନରେ ବୃହସ୍ପତି ଥିବେ ତାହା ହେଲେ ଏ ଯୋଗ ହୁଏ । ଯାହାଙ୍କର ଜାତକରେ ଏ ଯୋଗ ଥାଏ କୌଣସି ସୁତୀର୍ଥରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ—ଜାତକଚନ୍ଦ୍ରିକା ।]

ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍, ତୀର୍ଥ କରିବାପାଇଁ ଯାତ୍ରା)—
Tīrtha jātrā ୧ । ତୀର୍ଥକୁ ଗମନ— Pilgrimage.

୨ । କୌଣସି ତୀର୍ଥକୁ ଯିବାପାଇଁ ଘରୁ ଅନୁକୂଳ କରି ବାହାରିବା—2. Starting on pilgrimage.

ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଯାତ୍ରୀ)—ଯାତ୍ରୀ; ତୀର୍ଥକୁ ଯାଉଥିବା
Tīrtha jātri ବ୍ୟକ୍ତି—A pilgrim.

ତୀର୍ଥରାଜ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ରାଜନ୍)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠତୀର୍ଥ—
Tīrtha rāja 1. Most sacred place.

(ତୀର୍ଥପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୟା—2. Gya

୩ । କାଶୀ—3. Benares.

୪ । ପ୍ରୟାଗ—4. Allahabad

୫ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ; ପୁରୀ—5. Puri.

୬ । ସମୁଦ୍ର—6. The ocean.

ତୀର୍ଥରାଜି—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ+ରାଜି=ଶ୍ରେଣୀ;ଯେଉଁଠାରେ ଅନେକ
Tīrtha rāji ତୀର୍ଥ ଅଛନ୍ତି)—କାଶୀ; ବାରଣସୀ—Benares.

ତୀର୍ଥସେବୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ+ସେବନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Tīrtha sebi ତୀର୍ଥବାସୀ—Residing in a holy place.

ସଂ. ବି.—ବକପକ୍ଷୀ; ବଗ—An aquatic bird; Ardea Nivea.

ତୀର୍ଥାଟନ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଅଟନ)—୧ । ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ; କୌଣସି
Tīrthāṭana ତୀର୍ଥକୁ ଯିବା—2. Pilgrimage.

ତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନ, ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ }—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ନାନା ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଭ୍ରମଣ—
1. Peregrination or travelling about various sacred places.

ତୀର୍ଥିକ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଇକ)—୧ । ତୀର୍ଥଙ୍କର (ଦେଖ)
Tīrthika 1. Tīrthakara (See)

୨ । କୌଣସି ତୀର୍ଥର ପଣ୍ଡା—2. A priest belonging to a particular centre of pilgrimage.

୩ । (ବୌଦ୍ଧମତରେ) ବୌଦ୍ଧଧର୍ମବିଦ୍ୱେଷୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
3. (according to theBudhists) A Brāhmaṇa who is inimically disposed towards Buddhism.

ତୀର୍ଥୋଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ଉଦକ)—ଗଙ୍ଗା ଆଦି
Tīrthodaka ତୀର୍ଥର ପବିତ୍ର ଜଳ—Water from sacred reservoirs.

[ଦ୍ର—ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ତୀର୍ଥଜଳ ଆଣିଯାଇ ଦେବତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଜଳାଶୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଗୃହପ୍ରତିଷ୍ଠା, ରାଜାଙ୍କ ଅଭିଷେକ, ଯଜ୍ଞ, ହୋମ ଆଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତୀର୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ତୀର୍ଥ+ଯ)—୧ । ରୁଦ୍ରବିଶେଷ—
Tīrthya 1. Name of one of the Rudra Deities.

୨ । ସହପାଠୀ; ଏକ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ଛାତ୍ରଗଣ—The students reading under the same preceptor.

ତୁ—ସଂ. ଅ—ପାଦପୂରଣାର୍ଥ—A conjunction used in concluding a sentence.
Tu

[ଦ୍ର—ଏହା ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

(ତୁତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ଅ.—କୁକୁରକୁ ପାଖକୁ ଡାକିବାର ଶବ୍ଦ—
A shout to call a dog to one's side.

ତୁଇ ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତ୍ୱଂ; ପ୍ରା. ତୁଂ)—(ଅମାନ୍ୟାର୍ଥ ୨ୟ ପୁରୁଷ
ତୁ ୧ବଚନ) 'ତୁମ୍ଭେ'ର ଅମାନ୍ୟାର୍ଥକ ରୂପ—
Thou (contemptuously used).

[ଦ୍ର—ସ୍ନେହ ଓ ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ 'ତୁ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅତି ଭକ୍ତିରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ 'ତୁ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ; ଯଥା—ତୁ ନାଥ ପରମ ଦୟାଳୁ, ତୁମ୍ଭ କବାଟ ସନ୍ଧି ପାଳୁ ।]

ତୁଅ(ଅ)—ଦେ. ବି—ଥର; ବାର—Time.
Tua (a) (ଯଥା—ଆଜି ଚାରି ତୁଅ ବରଷା ହେଲାଣି ।)
ବାର ବାର

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉ୍ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ତୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଥରକୁଥର କରିବା—
Tuāibā To do a work over and over; to repeatedly do a work.

ତୁଆଇ ତୁଆଇ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ —୧ । ଥରକୁ ଥର—
Tuāi tuāi 1. Repeatedly; again and again.
(ତୁଆକୁତୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୁଆଇ ତୁଆଇ ମୁହଁ ଦେଖିଥିଲେ
বারবার ଲୁହା କି ହୋଇବ ସୁନା ? ଚଗ ।
बार'बार
୨ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତଭାବରେ—2 Unremittingly.

ତୁଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବ. ('ତୁମ୍ଭେ'ର ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ)—୧ । ନିଶ୍ଚୟ ତୁ—
Tui তুই तूइ 1. Certainly thou.
୨ । ତୁ—2. Thou.

ତୁଉଟା—ଦେ. ସର୍ବ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୁ ଛାର ଲୋକ—
Tu-uṭā তুটা तुहैं Thou despicable person.

ତୁଁଡ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତୁଣ୍ଡ; ପାଟି—
Tuṅḍ Mouth.
ଫିଁକଡ଼ା ଚାଉଳ, ଛେଳିର ମୁଁଡ୍
ଖାଇଲେ ସଫଳ ହେବା ତୁଁଡ୍ । ଚଗ ।

ତୁକ୍—ସଂ. ବି. (ତୁଜ୍ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍)—
Tuk ସନ୍ତାନ; ଅପତ୍ୟ—Offspring; child.

ତୁକାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବୋଧନ; ଅମାନ୍ୟ ବଚନ—
Tukāra 1. Slang language; derisive or disrespectful words.
তুই তুকারী
तुकार ୨ । ଭର୍ତ୍ସନା—2. Rebuke.
ଦେ. ବିଣ—ଅବମାନନାସୂଚକ—
Disrespectful; slang.
(ଯଥା—ସେ କାହାର ତୁକାର ପଦ ସହିବ ନାହିଁ ।)

ତୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅମାନ୍ୟ ବଚନ କହିବା; 'ତୁ, ତା, ରେ, ରି'
Tukāribā କହିବା—To rebuke with slang language.
তুই তুকারী করা
तुकारना ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେ ବୋଇଲା ତୁକାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ତୁଖଡ଼୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତକ୍ରାଡ଼୍)—୧ । ବିବାଦ—
Tukhaṛd 1. Dispute.
(ତୁଖୁଡ଼୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିବାଦ ବିସମ୍ବାଦ; କଳିକଜିଆ—
তুখড়; তোখড় 2. Quarrel.
तगड़ा ବିଣ—୧ । ବଳିଷ୍ଠ—1. Strong; mighty.
୨ । ନିପୁଣ—2. Skilful.
୩ । କର୍ମଠ—3. Active.
୪ । ଚାଲାକ; ଚତୁର—4. Clever.

ତୁଗା—ସଂ. ବି—ବଂଶଲୋଚନା—
Tugā The manna of bamboo.
(ତୁଗା କ୍ଷୀରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ତୁନଜ୍ ଧାତୁ=ବଳିଷ୍ଠ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tuṅga ୧ । ଉଚ୍ଚ; ଉନ୍ନତ—1. High; elevated; lofty; prominent.
୨ । ଡେଙ୍ଗା—2. Tall.
୩ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Chief; superior.
୪ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—4. Fierce; violent.
୫ । ମହାକାୟ—5. Stupendous.
୬ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—6. Excellent.
ସଂ. ବି—୧ । ପୁଷ୍ପର କିଞ୍ଜଲ୍କ ବା କେଶର—
1. Filaments of a flower.
୨ । ପୁନ୍ନାଗ; ନାଗକେଶର (ଦେଖ)
2. Mesua Ferra (tree and flower).
୩ । ପର୍ବତ—3. Mountain.
୪ । ମେଷାଦି ରାଶି—4. Name of the solar mansions or signs (Hindu astronomy);
୫ । ବୁଧଗ୍ରହ—5. The planet Mercury.
୬ । ଅତ୍ରିମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
6. Name of the son of sage Atri.
୭ । ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ଡେଙ୍ଗା ଗଛ—7. Cocoanut and similar tall trees; the palms.
୮ । ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—1. Siba See)

ତୁଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+କ)—ନାଗେଶ୍ୱର ଗଛ—
Tuṅgaka Mesua Ferra (tree)

ତୁଙ୍ଗତା—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭାବ. ତା.)—ଉଚ୍ଚତା—
Tuṅgatā Height; elevation; altitude.

ତୁଙ୍ଗନାଥ—ସଂ. ବି—ହିମାଳୟ ଉପରେ ଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗ ଓ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ-
Tuṅganātha Name of a Siba Liṅga and holy place on the Himalayas.

ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭଦ୍ର)—ମତ୍ତହସ୍ତୀ—
Tuṅga bhadra A maddened or excited male elephant; a restive elephant.

ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦକ୍ଷିଣଭାରତର କୃଷ୍ଣାନଦୀର ଶାଖାନଦୀ-
Tuṅga bhadrā ବିଶେଷ—Name of a river in Southern India.
(ତୁଙ୍ଗବେଣୀ—ଅନ୍ୟନାମ)
[ଦ୍ର—ପଶ୍ଚିମଘାଟ (ସହ୍ୟାଦ୍ରି) ପର୍ବତରୁ ତୁଙ୍ଗା ଓ ଭଦ୍ରାନାମକ ଦୁଇଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ ବାହାରି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ହାଇଦ୍ରାବାଦ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣସୀମା ଦେଇ କୃଷ୍ଣାନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହେବା ପରେ ପୂର୍ବାଭିମୁଖରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣାନଦୀର ପ୍ରଥମ ଅଂଶକୁ ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା ବୋଲାଯାଏ ।]

ତୁଙ୍ଗ ଶେଖର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଙ୍ଗ+ଶେଖର)—
Tuṅga śekhara ଅତିଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ Very high mountain.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୁଙ୍ଗ ସାର—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—
Tunga sāra Very high.

ତରୁର ବଳେକ ତୁଙ୍ଗସାର ଧ୍ୱଜ ତୁଳିତ ବସନ ହୁଏ ।
—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଙ୍ଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଙ୍ଗ+ଆ)—୧ । ବଂଶଲୋଚନା—
Tungā 1. The manna of bamboo.
୨ । ଶମୀ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Śamī tree (See)
ଦେ. ବି—ଟୁଙ୍ଗା; ଅରଣ୍ୟଜାତ ମୂଳବିଶେଷ—
A kind of edible bulbous root growing wild.
[ଦ୍ର—ଶବର ଆଦି ଜାତିର ଲୋକେ ଏହି ମୂଳ ସିଝା କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ତୁଙ୍ଗାଦ୍ରି—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ ଅଦ୍ରି)— ଅତି ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ—
Tungādri Very high mountain.

ତୁଙ୍ଗିମା—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭାବ. ଇମନ୍)—ଉଚ୍ଚତା, ଔଚ୍ଚତ୍ୟ—
Tungimā Altitude; elevation; height.

ତୁଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଙ୍ଗ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Tungī ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତ—Situated on high.
ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନଗତ ଗ୍ରହ—
(astrology) A planet appearing at a high point.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଙ୍ଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ହଳଦୀ—
1. Turmeric.
୨ । ରାତ୍ରି—2. Night.
୩ । ଛତଉଆ; ମହା ଶତାବରୀ—
3. A kind of juicy medicinal root; Asparagus root.
୪ । ବଣତୁଳସୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Wild Basil plant.

ତୁଙ୍ଗୀପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଙ୍ଗୀ=ରାତ୍ରି+ପତି)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tungī pati The moon.

ତୁଙ୍ଗୀଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଙ୍ଗୀ=ରାତ୍ରି+ଈଶ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tungīśa 1 The moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
୩ । ଶିବ—3. Śiba.
୪ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—4. Śrīkrushṇa.

ତୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ=ଗଣନା କରିବା; ଓଜନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ, ଯାହାକୁ ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ରୂପେ ଗଣନା କରାଯାଏ)—
Tuchchha
୧ । ଅଳ୍ପ—1. Little.
୨ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର; ସାମାନ୍ୟ—2. Insignificant.
୩ । ମୂଲ୍ୟହୀନ; ନଗଣ୍ୟ—3 Trifling; valueless.
୪ । ସାନ, କ୍ଷୁଦ୍ର—4. Small.
(ତୁଚ୍ଛତା—ବି) ୫ । ହୀନ; ହେୟ—5. Mean; contemptible.
୬ । ଅସାର—6. Worthless; unsubstantial.
୭ । ଶୂନ୍ୟ; ଖାଲି; ଫମ୍ପା—7. Empty;
୮ । ବର୍ଜିତ—8. Abandoned.
୯ । ନୀଚ—9. Low.
ସଂ. ବି—୧ । ତୁଷ; ଭୂଷି—1. Chaff.
୨ । ତୁତିଆ—2. Blue vitriol.
୩ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—Indigo plant.

ତୁଚ୍ଛକ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—କାହାରିକୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥିବା ବା
Tuchchaka ବଳ ପଡ଼ୁଥିବା—Excelling.

ଚରଣେ ପୁଚ୍ଛତୁଚ୍ଛକ କୁନ୍ତଳା—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ସଂ. ବି—କଳା ଓ ଶାଗୁଆ ରଙ୍ଗର ମରକତ (ଏହା ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବୋଲି ଜଣେ ନାହିଁ)—Black and green emerald.

ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ଘୃଣା; ଅବମାନନା—
Tuchchha jñāna Contempt; disregard.

ତୁଚ୍ଛତା—ସଂ. ବି. (ତୁଚ୍ଛ+ଭାବ. ତା)—୧ । ନୀଚତା—
Tuchchhatā 1. Meanness.
(ତୁଚ୍ଛତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସାରତା—2. Worthlessness.
୩ । ଶୂନ୍ୟତା—3. Hollowness.

ତୁଚ୍ଛ ତାଚ୍ଛ(ଚ୍ଛି)ଲ୍ୟ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତୁଚ୍ଛ ଓ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ)—
Tuchchha tāchchha(chchhi)lya ୧ । ତୁଚ୍ଛଜ୍ଞାନ; ହେୟଜ୍ଞାନ—1. Disregard.
ତୁচ্ছতাচ্ছল্য
୨ । ଅପମାନ; ଅବମାନ୍ୟ—2. Disgrace.
୩ । ଘୃଣା—3. Contempt.
୪ । ପରିହାସ—4. Derision; banter.

ତୁଚ୍ଛ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅବମାନନା କରିବା—
Tuchchha tāchchhalya karibā 1. To treat with derision; to despise.
ছ্ত্তাচ্ছিল্য করা
तुच्छ मानना ୨ । ଘୃଣା କରିବା—2. To hold in contempt.

ତୁଚ୍ଛଦ୍ରୁ—ସଂ ବି (ତୁଚ୍ଛ=ଅସାର+ଦ୍ରୁ=ବୃକ୍ଷ)—ଗବଗଛ; ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ—
Tuchchhadru The castor-seed plant.

ତୁଚ୍ଛ ଧାନ୍ୟକ—ସଂ. ବି (ତୁଚ୍ଛ+ଧାନ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅଗାଡ଼ି—
Tuchchha dhānyaka. Chaff.

ତୁଚ୍ଛା—ସଂ. ବି (ତୁଚ୍ଛ+ଆ)—୧ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—
Tuchchhā 1. Indigo plant.
୨ । ତୁତିଆ—2. Blue vitriol.
୩ । ଗୁଜରାଟି; ଶ୍ୱେତ ଅଳେଇଚ—
3. Small white cardamom.
ଦେ. ବିଣ—ତୁଚ୍ଛା (ଦେଖ)—Tuchhā (See)

ତୁଚ୍ଛାତିତୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଚ୍ଛ+ଅତି ତୁଚ୍ଛ; ତୁଚ୍ଛଠାରୁ ମଧ୍ୟ ତୁଚ୍ଛତର)—
Tuchchhāti-tuchchha ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେୟ—1. Very despicable; insignificant.

୧	ଋ	ଙ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇ୍ୟ	ଙ୍ଖ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ଯ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଖ	ନ୍

୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—2 Very small; minute.

ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ମିଶ୍ର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Tuchchhā māṭhiā misra — A family-title of certain Brahmans of Puri district

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଗଙ୍ଗବଂଶ ରାଜା ମଦନମହାଦେବ ଓ ତାହାଙ୍କ ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଡ଼ ନା ବୌଦ୍ଧ ବଡ଼ ବୋଲି ତର୍କ ହେଲା । ରାଣୀ ବୌଦ୍ଧଙ୍କ ପକ୍ଷ ଏବଂ ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କଲେ । ତେଣୁ ଏ ବିଷୟ ପରୀକ୍ଷା ହେବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଅଜ୍ଞାତରେ ଗୋଟିଏ ମାଠିଆରେ ସାପଟିଏ ରଖା ଯାଇ ମାଠିଆର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରାଗଲା ଏବଂ ମାଠିଆରେ କଅଣ ଅଛି ବୋଲି ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ପଚରା ଗଲା । ବୌଦ୍ଧମାନେ କହିଲେ, "ସର୍ପ ଅଛି" ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କହିଲେ, "ଭସ୍ମ ଅଛି" । ମାଠିଆ ଖୋଲିଲାବେଳକୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ ସତକୁ ସତ ଭସ୍ମ ଅଛି । ଏଥିରେ ବୌଦ୍ଧମାନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ପଳାୟନ କଲେ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ତପୋବଳରେ ସର୍ପପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆ ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ହେଲା ସେମାନେ ଏହି 'ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ମିଶ୍ର' ପଦ ପାଇଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ ।]

ତୁଚ୍ଛୋଦରୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତୁଚ୍ଛ+ଉଦର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)--କୃଶୋଦରୀ;
Tuchchhodarī କ୍ଷୀଣ କଟିବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Thin or slender-waisted (woman).

ତୁଛ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Tuchha — Tuchchha (See)

ତୁଛା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ, ପ୍ରା. ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)—
Tuchhā — 1. Tuchchha (See)
ଖାଲି — ତୁଛା ଶଙ୍କା ଧର ନ ପଡ଼ ଜଳ ମୋହେ—
खालि, छुछा, छुँछा — କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଶୂନ୍ୟ; ରିକ୍ତ; ଫମ୍ପା—2. Empty.

୩ । ଏକାକୀ—3. Alone.

୪ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସଙ୍ଗରହିତ—
4. Not accompanied by any other thing.

୫ । ଅଳଙ୍କାରହୀନ—
5. Bare; devoid of ornaments.

(ଯଥା—ବିଧବାର ତୁଛା ହାତ ।)

୬ । ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ (ହାତ)—6. Penniless.

୭ । କର୍ମଶୂନ୍ୟ; ବେକାର—7. Without employment.

୮ । ଯାହାଠାରେ ବୋଝ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ନାହିଁ—8. Unencumbered.

୯ । ଅନଧିକୃତ—9. Unoccupied.

ଯଥା—ତୁଛା ଘର; ତୁଛା ପଲଙ୍କ ।)

ଦିଏ ଚଳେ ଗଜ ବଗ, ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁ ଧନ ବଦେଶ ଗଲେଣି,
ପଲଙ୍କ ପଡ଼ିଛି ତୁଛା । ଚଗ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତୁଛା; ଖାଲି; ମାତ୍ର; କେବଳ—
1. Simply; only; solely; merely.
ବୃଥା — ତୁଛ ବସିଥିଲେ ହୋଇବ ସୁଖ କିସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
बेफायदा — ୨ । ବୃଥାରେ—2. In vain.

ତୁଛ ଭୃତ୍ୟ ଭାଇମାନେ ଯେ କୋପ କଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତୁଛ(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି --୧ । ଅଜାଡ଼ିବା—
Tuchhā(chhe)ibā — 1. To pour down.
ଢାଲା — ୨ । ପାତ୍ରାଦିକୁ ଶୂନ୍ୟ କରିବା—
ढालना — 2. To empty a pot of its contents.
[ତୁଛା(ଛେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୁଛାକୁ—ଦେ କ୍ରି. ବିଣ—ଅକାରଣରେ; ବୃଥା—
Tuchhāku ବୃଥା **खामख्वाह** — In vain.
ତୁଛକୁ ଏବେ, ମୃତ ନାହିଁ ଗୋଡ଼ କରୁଡ଼, କେତେ—ଚଗ ।
(ତୁଛାକୁ, ତୁଛଟାକୁ, ତୁଛରେ, ତୁଛଟାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଛାକୁ ତୁଛା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ —ତୁଛାକୁ (ଦେଖ)
Tuchhāku tuchhā — Tuchhāku (See).
(ତୁଛାକୁତୁଛା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୁଛକୁ ତୁଛ, ତୁଛ କାନ୍ଦି ପାଣି ମଳମୂତ୍ର—ଚଗ ।

ତୁଛା ଭାତ—ଦେ. ବି—ଖାଲି ଭାତ; ଡାଲି ତରକାରୀ ଆଦି ନ ଥାଇ
Tuchhā bhāta ଖିଆଯିବା ଅନ୍ନ—Rice taken without any curry.
(ତୁଛା ଭାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
सुखा भात छुछा भात

ତୁଛା ମାଠିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମାଠିଆରେ ଜଳ ଆଦି ନାହିଁ—
Tuchhā māṭhia — Empty water-pitcher.

ତୁ ଛାର—ଦେ. ସର୍ବ—ତୋ ପରି ଘୃଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Tu chhāra — A despicable being like thee.
तोर मत छार लोक — ତୁ ଛାର ଯେ ଅଜ୍ଞକୁ କଲୁ ଯେ ଦୂଷଣ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତୁଛା ହାତ—ଦେ. ବି—୧ । ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତ; ରିକ୍ତ ହସ୍ତ; ଯେଉଁ ହାତରେ
Tuchhā hāta କିଛି ଧରାଯାଇ ନାହିଁ—1. Empty hand.
खालि हात — ଥରେ ଯେ କିଛି ଭକ୍ଷ୍ୟ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ
छुछा हात — ନ ପାଇବାରୁ ତୁଛା ହାତରେ ଅସିଲେ ।
(ତୁଛା ହାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) — କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱମେଧ ।

୨ । ବଳୟାଦିବର୍ଜିତ ହସ୍ତ—
2, A hand having no wristlet.

ଦେ. ବିଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କର୍ମହୀନ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯାହା ହାତରେ କିଛି କାମ ନାହିଁ—(figurative) (a person) without any employment; unemployed.

(ଯଥା—ଭାଷାକୋଷ କାମ ସରିଗଲେ ମୁଁ ତୁଛା ହାତ ହୋଇ ବସିବି ।

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଅତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଧା ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତୁଛେଇଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବୃଥା; ଅକାରଣରେ—
Tuchheiñ — In vain; for nothing.
ତୁଚ୍ଛେଇଁ, ତୁଛାଇ, ତୁଛେଇଁକି —ଅନ୍ୟରୂପ
বৃথা নাহক
(ଯଥା—ତୁଛେଇଁ ଅପଣା ଅପଣା ଘରରେ କଳି କରୁଁ ।]

ତୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କଳହ କରିବା—
Tuṭ (root) — To quarrel.

ତୁଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୁଟି)—୧ । ତ୍ରୁଟି; ଦୋଷ—
Tuṭa — 1. Deficiency; defect; flaw.
টুটি, টুট — ୨ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—
टूट — 2. Loss; damage; injury.
୩ । ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟରେ ଲୋକସାନ ବା କ୍ଷତି—
3. Loss in trade or business.
୪ । ନ୍ୟୂନତା; ହାନି; ପ୍ରଥମ ପରିମାଣରୁ କମି ହେବା—
4. Shortage; wastage.
[ଦ୍ର—ଶସ୍ୟାଦିକୁ ଅମାର, ଖଣି, ପାଳ ମଦରେଇ ଅବରେ କେତେକ ସମୟ ରଖି ପରେ ତାକୁ ତହିଁରୁ କାଢ଼ି ମାପିଲେ ପୂର୍ବ ମାପ ଅପେକ୍ଷା ତାହା ମାପରେ କିଛି କମତି ହେବାର ଦେଖାଯାଏ; ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେଲା ପରେ ତାହାର ଓଜନ କିଛି କମିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହିସବୁ କମତିକୁ ଅମାର ତୁଟ, ଖଣି ତୁଟ, ପ୍ରଚାଲ ତୁଟ ବା ରାସ୍ତା ତୁଟ ବୋଲାଯାଏ ।]
୫ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତ୍ରୁଟି ବା ହେଳା—
5. Neglect of one's duties.

ତୁଟା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରୁଟିତ)—୧ । ଭଙ୍ଗା; ଭଗ୍ନ; ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା; ଖଣ୍ଡିତ—
Tuṭā — 1. Broken; maimed.
টুটা — ୨ । ଛିଣ୍ଡା; କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—
टूटा — 2. Damaged; torn; injured,
୩ । ଯେ ତୁଟେ ବା ଭାଙ୍ଗେ—
3. One who breaks; breaking.
(ଯଥା—ସେ ମୋହବତ ତୁଟା ମନୁଷ୍ୟଟାଏ; ତୁମେ ତ ବନ୍ଧୁ ତୁଟା ଲୋକ ।)
୪ । ଯେ ବା ଯାହା ତୁଟିଯାଏ ବା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ; ଆହତ—
4. One who is or that which is maimed or broken; hurt; wounded.
(ଯଥା—ସୈନ୍ୟଯ କ ରଣତୁଟା ହୋଇ ପଳେଇ ଗଲେ ।)
[ଦ୍ର—(୩ ଓ ୪) ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ତୁଟା' ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବି.—ଗାଳି ଦେବା; ତୁଟିବା; ମୁହଁ ତୁଟିବା—
Calling names; abusing.
ଦେ. ସଂ—ତୁଉଟା (ଦେଖ)
Tu-uṭā (See).

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; 'ଓ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଉଚ୍ଚାରଣ) ବି—
(ଆମ୍ବ) ତୋଟା—(mango) Tope; orchard.

ତୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା; 'ତୁଟିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Tuṭā(ṭe)ibā
টুটান, তুটান — ୧ । (ବିବାଦ) ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା—
टूटवाना, तुड़वाना — 1. To decide; to settle (a dispute).
(ଯଥା—ଜମିଦାର ମୋ ଅଡ଼ୁଆ ତୁଟାଇଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।)
୨ । ଭଙ୍ଗାଇବା—2. To cause to break up.
୩ । ହିସାବ ନିକାଶ କରିବା—
3. To settle an account.
୪ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିବା—4 To cut.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଆଜିଠାରୁ ବନ୍ଧୁତା ତୁଟାଇଲି ।)
୫ । ଦେୟ ବା ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବା—
5. To liquidate or clear off one's debt.
ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) କ୍ରି—ଭାଙ୍ଗିବା—To break.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୁଟା ତୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଭଙ୍ଗାଭଙ୍ଗି; (ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ବହୁଥର) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—
Tuṭā tuṭi — 1. Breaking (of many things or several times).
টুটাটুটি, তুটাতুটি — ୨ । ବିବାଦ ଆଦିର ନିଷ୍ପତ୍ତି—2. Final decision of disputes.
टूटाटूटि
୩ । ହିସାବର ମୀମାଂସା—
3. Settlement of accounts.
(ଯଥା—ଆଜି ମହାଜନ ସଙ୍ଗେ ଦଶ ବର୍ଷର ହିସାବ-ତୁଟାତୁଟି ହୋଇଗଲା ।)

ତୁଟା ଫ(ଫୁ)ଟା—ଦେ. ବିଣ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ତ୍ରୁଟିତ+ସ୍ଫୁଟିତ; ବହୁବଚନ ଦ୍ୟୋତକ)—ଭଗ୍ନ ଓ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—Broken and punctured.
Tuṭā pha (phu)ṭā
টুটাফাটা टूटाफुटा
ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ହୁଡ଼ାହୁଡ଼ି ହୋଇ ଗାଳି ଦିଆଦେଇ ହେଉଥିବା—Mutually calling names.

ତୁଟି—ଗ୍ରା. ବି—ତୁଟ (ଦେଖ)
Tuṭi — Tuṭa (See)
তুটি ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ତ୍ରୁଟି=ଅଣୁ, ପରମାଣୁ) ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ—
टूट — Little; insignificant.

ତୁଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା; ଲୋକସାନରେ ପଡ଼ିବା; ତୁଟିରେ ପଡ଼ିବା—1. Sustaining loss or damage.
Tuṭi paṛibā
তূটা হওয়া
(ଯଥା—ମୋତେ ଏ ବର୍ଷ ଭାରି ତୁଟି ପଡ଼ିଲା ।)—
टूट पड़ना — କ୍ରି—୧ । ଖସି ପଡ଼ିବା —1. To fall down.

୧	ଇ	ଢ଼	ର୍‌,ର୍‌	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍‌	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍‌

୨ । ଭାଙ୍ଗି ତଳେ ପଡ଼ିବା—2. To break down.

ତୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା, ଛେଦନ କରିବା; ପ୍ରା. ତୁଟ୍ଟ ଧାତୁ)—୧ । (ଅକର୍ମକ) ସମ୍ପନ୍ନ ବା ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା— 1. To be accomplished or completed.

Tuṭibā
टूटा, तूटा

टूटना ୨ । (ଅକର୍ମକ) ନଷ୍ଟ ହେବା—2 To be damaged.

[ତୁଟା (ଟେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ଗଲେ ହେଲେ ଜାତ ମହତ୍ତ୍ୱ-ସଂପତ୍ତି ଫିଟି
ତୁଟି ଲୋଟି ଯାଇ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । (ଅକର୍ମକ) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—
3. To break; to burst.

ତୁଟେ କରେ କଙ୍କଣ ଝଙ୍କାରେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୪ । (ଅକର୍ମକ) ଛିନ୍ନ ହେବା—
4. To be cut or rent asunder.

ମାତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଟିଥିଲା ସଂସାରର ସ୍ନେହ-ପାଶ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୫ । (ଅକର୍ମକ) କମି ଯିବା; ଊଣା ହେବା—
5. To diminish; to be lessened; to dwindle.

ବସ୍ତ୍ରସ ସନ୍ଦର୍ଭ୍ୟ ତୋ ନ ତୁଟୁ ଲବେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । (ଅକର୍ମକ) କ୍ଷୀଣ ହେବା—
6. To be emaciated.

୭ । (ଅକର୍ମକ) ପୃଥକ୍ ହେବା; ସମ୍ପର୍କଶୂନ୍ୟ ହେବା—
7. To be separated.

୮ । (ଅକର୍ମକ) (ବିବାଦ ବା ହିସାବ) ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା—
8. To be settled or decided.

(ଯଥା—ତାଙ୍କର ଆମର ଅଡ଼ୁଆ ଆଜ ତୁଟିଲା ।)

୯ । (ଅକର୍ମକ) ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା; ଦୂର ହେବା—
9. To disappear.

ଗ୍ରାମ୍ୟବାସୀ ମନୁ ତୁଟୁ ଦୁଃସଂଶୟ—ନନ୍ଦକିଶୋର, ଶୀତାବନବାସ ।

୧୦ । (ଅକର୍ମକ) (ସ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=କଳହ କରିବା; ସ. ଶୋଟକ=କ୍ରୋଧମୟ ବଚନ) ମୁହଁ ଛୁଡ଼ିବା; ଦୁର୍ବାକ୍ୟରେ ଗାଳି ଦେବା—10. To call names; to be disrespectful or impudent.

(ଯଥା—ବୃଥା କାହିଁକି ଏପରି ତୁଟୁଛୁ ?)

୧୧ । (ଅକର୍ମକ) କଳି କରିବା—11. To quarrel.

୧୨ । (ଅକର୍ମକ) କ୍ଷୟ ପାଇବା; କ୍ଷୟିତ ହେବା—
12. To waste away.

ତୋର୍ ତୁକି ବିନା ହନ୍ତ ମୋ ସାର ଯାଉଛି ତୁଟି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଶଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ଗୀତ ।

୧୩ । (ସକର୍ମକ) (ଉପଦେଶ; ଆଦେଶ) ଭାଙ୍ଗିବା; ରକ୍ଷା ନ କରିବା—13. To infringe.

ନରପତୋଦେ ଅନୁରୋଧ ତୁଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

୧୪ । (ଅକର୍ମକ) (ଗଣ୍ଠି) ଫିଟିବା—
14. To be untied.

ତୁଟିଲା ହେ ହୃଦ-ଗ୍ରନ୍ଥି ଚଯ୍ୟ—ମଧୁସୂଦନ, କବିତା ।

୧୫ । (ସକର୍ମକ) ଛାଡ଼ିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—
15. To forsake.

ଯେଣୁ ସେହି ସଙ୍ଗ ଜାଣି ଧନୁ ଗୁଣ ମାତ୍ର
ତୁଟି ନ ପାରଣ ସଙ୍ଗେ ଅର୍ଣ୍ଣେ ଥିଲେ ବଳୀ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଏ ଅକର୍ମକ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୁଟୁକା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତତ୍କାଳ; ସ. ତ୍ରୁଟି=କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ)—
Tuṭukā ୧ । ସାମାନ୍ୟ—1. Ordinary; insignificant.
(ତୁଟୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆଶୁ ଫଳପ୍ରଦ—
2. Producing immediate effect.

टोटका ଦେ. ବି—ତୁଟୁକା ତୁଟୁକି (ଦେଖ)
टोटका, टूटका, टोट्‌मा Tuṭukā tuṭuki (See)

ତୁଟୁକା ତୁଟୁକି—ଦେ. ବି. (ସ. ତତ୍କାଳ; ସ. ତ୍ରୁଟି)—
Tuṭukā tuṭuki ୧ । ଅନାୟାସଲଭ୍ୟ ଅଥଚ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳପ୍ରଦ
टोटका टूटकी ଜଡ଼ିବୁଟି ଔଷଧ—1. Ordinary herbs
टोटका टुटकी producing immediate effect.
(ତୁଟୁକା ତୁଟୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳପ୍ରଦ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର—
2. Incantations and charms producing immediate effect.

ତୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତୋଟା; ବଗିଚା—
Tuṭṭā Garden.

ତୁଠ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୀର୍ଥ)—୧ । ନଦୀ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଆଦିରେ ସ୍ନାନ କରିବାର ସ୍ଥାନ; ଗାଧୁଆପାଧୁଆ କରିବାର ଘାଟ—
Tuṭha
घाट 1. Bathing ghat.
घाट ୨ । ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ଘାଟରେ ୧୦ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୃତ
(ତୋଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତିର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରାଯାଏ; ଦଶତୁଠ—
2. A place on the bank of a river or pond where pindas or funeral offerings are cooked and offered to the ghost of the deceased during the 10 days of the funerals amongst the Hindus.

୩ । ମୃତାହର ଦଶମ ଦିନ ତୁଠରେ କରାଯିବା କ୍ଷୌର, ସ୍ନାନ, ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କର୍ମ—3. The funeral rites and shaving done on the bank of water on the 10th day of the funerals amongst the Hindus.

୪ । ଧୋବା ଲୁଗା କାଚିବା ସ୍ଥାନ—
4. The place on the bank of water where washermen wash clothes.

୫ । ନଈପାର ଘାଟ—5. Landing place; ferry.

୬ । ନଦୀର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକେ ଜଳରେ ପଶି ପାର ହୋଇ ପାରନ୍ତି; ଥଳ—6. A ford in a river; a place where a river can be forded.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତେବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ଅପରସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତୁଠ ପଥର—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ବା ଧୋବା ତୁଠରେ
Tuṭha pathara ପଡ଼ିଥିବା ପଥର—1. A slab of stone
ঘাটের পাথর put at the bathing ghat.

ସେ ନଦୀର ତୁଠପଥର ପରି ହାଣ
ଖଣିଲେ ତୁଭ ନଟେ ତୁଅନ୍ତେ ପ୍ରାଣ ମନ୍ଦି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବଣ ।

[ଦ୍ର—ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ପଡ଼ିଥିବା ପଥରରେ ଗାଧୋଇବା ଲୋକେ ଗୋଡ଼ ଘଷନ୍ତି ଏବଂ ଧୋବାର ତୁଠପଥରରେ ଧୋବା ଲୁଗା କାଚେ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଗାଳି ମାଡ଼ ବା ଅତ୍ୟାଚାର ସହେ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A very patient and forbearing person

ତୁଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭେଦ କରିବା—
Turḍ (root) 1. To pierce.
୨ । ଆଘାତ କରିବା—2. To strike; to hurt.

ତୁଡ଼୍କା—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧରିବା ଶୀତଜ ରୋଗବିଶେଷ—
Turḍkā A disease of the cattle (due to cold).
(ତୁଡ଼ୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଗୋରୁଙ୍କ ମୁହଁ ଫୁଲି ଯାଇ ପାଟିରୁ ଲାଳ ବହେ ।]

ତୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ଘଡ଼ିବାଣ—
Turḍi 1. A kind of fire-work.
୨ । ଛୋଟ ମାଛ—2. A kind of fish.

ତୁଡ଼ୁକ୍(କ)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ତୁରୁକ୍; ଇଂ. ଟର୍କ୍; ସ. ତୁରୁଷ୍କ ପ୍ରା.
Turḍuk(ka) ତୁରୁକ)—୧ । ମୁସଲମାନ; ପଠାଣ—
তুরকী 1. A Mahomedan; Muslim.
तुरक; तुरकटा

ତୁଡ଼ୁକେ କରେ ଭର ଗଡ଼ବମାନଙ୍କୁ
ପୋଷ ବର ଯୋଡ଼ବ ଦେଲେ ମଦରକୁ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

[ତୁରୁକ(କ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

୨ । ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A Turk.

ତୁଡ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ—ଅନାଦର କରିବା—
Tuḍḍa To treat with contempt.

ତୁଡ୍ଡକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୁଡ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଭର୍ତ୍ସନାକାରୀ;
Tuḍḍaka ତାଡ଼ନାକାରୀ—Chastising.
(ତୁଡ୍ଡିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୁଡ୍ଡନ—ସ. ବି. (ତୁଡ୍ଡ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଭର୍ତ୍ସନା; ତାଡ଼ନା—
Tuḍḍana Chastisement; rebuke.

ତୁଣ——ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତେମନ)—୧ । ତିଅଣ (ଦେଖ)
Tuṇa 1. Tiaṇa (See)
୨ । ତୂଣ (ଦେଖ)—2. Tūṇa (See)

ତୁଣି—ସ. ବି—ତୁନ୍ ଗଛ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tuṇi The Toon tree.

ତୁଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବଧ କରିବା—
Tuṇḍ (root) 1. To kill.
୨ । ପୀଡ଼ନ କରିବା—2. To press.
୩ । ଭେଦ କରିବା— 3. To pierce.
୪ । ପେଷଣ କରିବା—4 To grind.

ତୁଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ତୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tuṇḍa ୧ । ପାଟି; ମୁହଁ—1. Mouth.
୨ । ଓଷ୍ଠାଧର—2. Lips.
(ତୁଣ୍ଡକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—3. Beak.
୪ । ଶିବ; ମହାଦେବ—4. Śiba.
୫ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—5. Name of a demon.
୬ । ଖଡ୍ଗର ଅଗ୍ର ଭାଗ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. The point of a sword.
୭ । ଥୋମଣି—Sout.
ଦେ. ବି—୧ । ପାଟିର ଶବ୍ଦ—1. Voice.
গলা ୨ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱର—2. Loud voice.
गला ୩ । ଗଳାର ସ୍ୱର—3. Tone of one's voice.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଥା; ବଚନ—
4. (figurative) Word; speech.

ଏଥିରୁ ଆନ ବୋଲିବାକୁ ତୁଣ୍ଡ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତୁଣ୍ଡ ଅଇଁଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାମମାତ୍ର ଖାଇବା; ଖାଇ ବସିବା
Tuṇḍa ainṭhā karibā କିଛି କହି ନ ଖାଇବା—
মুখ এঁঠো করা Not to eat any thing at the meal.
मुहँ जुठारना

ତୁଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ପାଟି କରିବା—
Tuṇḍa karibā To speak out; to talk loudly.
গলা করা जोरसे बोलना

ତୁଣ୍ଡକେରୀ—ସ. ବି. (ତୁଣ୍ଡକ=ମୃଗ+ଈର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Tuṇḍakerī ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଏହାର ପାଚିଲା ଫଳ ଓଷ୍ଠ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଉ ଥିବାରୁ)—
୧ । କଇଁଚକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
1. Kaiñchi kākurḍi (See)
୨ । କପା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 Cotton.

ତୁଣ୍ଡ ଖସିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସାବଧାନରୁ ହୋଇ ଅକଥ୍ୟ କଥା
Tuṇḍa khasi jibā କହିବା—Careless saying of things which had better left unsaid.

ତୁଣ୍ଡ ଘା—ଦେ. ବି—ଓଠ ଓ ଜିଭରେ ହେବା ବ୍ରଣ ରୋଗବିଶେଷ—
Tuṇḍa ghā A kind of disease in the mouth
(ତୁଣ୍ଡଘାଅ, ତୁଣ୍ଡୁଘା—ଅନ୍ୟରୂପ) (consisting of eruptions on the lips and the tongue); sores in the mouth.
মুখের ঘা
मुहँ फटना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇର୍	ତ୍ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ନ୍

ତୁଣ୍ଡ ପକା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ତୁଣ୍ଡରେ ପକାଇବାକୁ ହୁଏ—
Tunda pakā 1. That which is put to the mouth; chewing gum.
खैनी
୨ । ଗୁଣ୍ଡପତ୍ର; ପାଟିରେ ପକାଇବା ଧୂଆଁ ପତ୍ର—
2. Tobacco (which is chewed by some persons)

ତୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି କୁମାର)—
Tunda pordā ନାରଙ୍ଗାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ କଣ୍ଟକୀ କ୍ଷୁପବିଶେଷ—
ଅନ୍ୟ. ସଂ. ନାମ—ତୁଣ୍ଡାସ୍ୟ A kind of throny shrub
ତାମ୍ରପତ୍ର, କୃଷ୍ଣବଲ୍କ, with pungent leaves;
କୁମାର ପତ୍ର Toddalia Aculeata.
(ତଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବୃ—ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ, ପତ୍ରର
ଅଗ୍ନିକୁମାର ପିଠିରେ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଟା ଥାଏ; ପତ୍ର କଟୁଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ
ଲେ. ଅର୍କ୍ନିବେଣ୍ଟମ୍ ଏବଂ ତାହା ଚୋବାଇଲେ ତୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼େ । ଏହାର
ଫୁଲ ଏକଲିଙ୍ଗ, ଫଳ ଗୋଲାକାର ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ।]

ତୁଣ୍ଡ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଥା କହିବା—
Tunda phitā(te)ibā 1 To speak out.
मुख खोला ୨ । ମାଗିବା—2. To ask for.
मुहँ फाड़कर कहना ଖାଇବୁଁ ବୋଲି ତୁଣ୍ଡ ଫିଟାଇଲେ ନାହିଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତୁଣ୍ଡ ବଜା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତୁଣ୍ଡ+ବାଦନ)—କଳହ—
Tunda bajā Quarrelling.

ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଣ୍ଡ ବାଦ୍ୟ)—
Tunda bāida ୧ । ଜନରବ; ତୁଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାରିତ କଥା;
ଜନଶ୍ରୁତି—1. A report transmitted from place to place by word of mouth; rumour.
(ତୁଣ୍ଡବାଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଚମ-ବାଇଦ କୋଟେ, ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ ସହସ୍ର, ବୋଲ—ଢଗ ।
୨ । ତୁଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ବମ୍ ବମ୍ ଶବ୍ଦ—
2. The sound of bom-bom made by the mouth.
୩ । କଳିକଜିଆ; ବାଦାନୁବାଦ; ବଚସା—
3. Wrangling quarrel.

ତୁଣ୍ଡ ବାଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୁଣ୍ଡ+ବାଦ୍ୟ)—ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ (ଦେଖ)
Tunda bādya Tunda bāida (See)

ତୁଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ମୁହଁ ଲଗାଇବା
Tunda māribā ଖାଇବାକୁ ବସିବା ବେଳେ କିଛିମାତ୍ର ନ ଖାଇବା—
मुहँ मारना Not to eat at all.

ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ଲୋକର ପାଟି ଶୁଭିବା-
Tunda munda bājibā 1. A person's voice being heard.
गला शोना याओया
୨ । ଶୁଣାଯିବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର—2. An audible loud voice.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ପିଲାଙ୍କର ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବାକୁ ନାହିଁ ।)

ତୁଣ୍ଡରୁ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି
Tundaru chhardā(rde)i nebā କଥା କହିବା ପୂର୍ବରୁ
मुहसे बात छिनना; ଅନ୍ୟଜଣ ସେହି କଥା (ଅନ୍ୟ ଢଙ୍ଗରେ) କହି
मुहँ से बात उचकना ଦେବା—To speak out what
মুখথেকে কথা কেড়ে লওআ another was just going to speak.

ତୁଣ୍ଡରେ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କୌଣସି କଥା) କହିବା—
Tundare dharibā To speak; to utter (anything).
মুখে ধরা ମିଥ୍ୟା କଥା ମୋ ଆଗେ ତୁଣ୍ଡରେ ନ ଧର ।
मुहँ पर लाना କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅର ।
(ତୁଣ୍ଡରେ ଆଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଣ୍ଡରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚୋବାଇବା ବା ଖାଇବା
Tundare pakā(ke)ibā ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଟିକୁ କ୍ଷେପ
মুখে ফেলা କରିବା—To put any thing into one's
मुहमे देना mouth for eating or chewing.

ତୁଣ୍ଡଲା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ହେଲେ ତଳୁ ଉପରର
Tundalā ତୁଣ୍ଡ ବା ପାଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାପରେ ଯେଉଁ ଗଭୀରତା ହୁଏ;
एक गला ପ୍ରାୟ ୫ ଫୁଟ ଗଭୀରତା—Depth of water
(ତୁଣ୍ଡୁଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) measured from the bottom upto the mouth of a person standing in water; a depth of about 5 feet.
(ଯଥା—ସେ ପୋଖରୀରେ ପାଣି ତୁଣ୍ଡଲାଏ ।
ଦେ. ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟର ତୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର—Lip-deep.

ତୁଣ୍ଡ ଲଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପାଟି ଖନା ହେବା; ଖନେଇ ଖନେଇ
Tunda lāgibā କଥା କହିବା—Stammering.
তোতলা হওয়া. तुतला होना

ତୁଣ୍ଡ ଲେଉଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟାଂଶ
Tunda leutibā ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—
মুখে আসা 1. Being able to distinctly utter any word.
୨ । କୌଣସି କଥା କହିବାପାଇଁ ସାହସ ହେବା ବା ପାଇବା-
2. Having enough courage to say something.

ତୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡୁ)ଲି—ଦେ. ବି.—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tunda(ndu)li A kind of weapon.

ତୁଣ୍ଡ ଶୁଘି(ଭି)(ବି)ବା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଅନ୍ୟର
Tunda sughi(bhi)(bi)bā ଶ୍ରବଣଗୋଚର ହେବା—
गला शुना याओया One's voice being heard by or audible to another person.

ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆପଣାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି
Tunda sunā(ne)ibā ଶୁଣିପାରିବା ଭଳି କଥା କହିବା—
আবাজ দেওয়া 1. To talk loudly so that one's voice
मुहँ फाड़कर कहना will be audible to another.
(ଯଥା—ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କ ଘରରେ ବାହା ଗୁଳିଲେ ହେଲେ ମଝିରେ
ମଝିରେ ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଉ ଥାଏ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

মুখ ফুটে চাওয়া ୨ । କୌଣସି ଲୋକର ଆଗରେ ଆପଣାର ମନୋଗତ ଭାବ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଇବା—
2. To express one's prayer or thoughts before another by word of mouth.
(ଯଥା—ବାବାଙ୍କୁ ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଇଲେ ଉତ୍ତରର ଦୁଃଖ ମେଣ୍ଟିଯିବ ।)

ତୁଣ୍ଡ ସଙ୍ଖାଳି—ଦେ. ବଣ.—ବଚନସର୍ବସ୍ୱ; କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ପଟୁ—
Tunda sankhāli Expert in words; having nothing but hollow words; braggart
বচনসার

ତୁଣ୍ଡ ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାକ୍‌ସଂଯମ କରିବା—
Tunda sambhāliba To control one's tongue.
মুখ সামলান मुहँ सँभालना

ତୁଣ୍ଡ ସେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଜାଣେ କିଛି କଥା ନ କହି ଚୁପ୍‌ହୋଇ ରହିବା—1. To keep studiously silent.
Tunda seinba
मुहँ सीना মুখ সেলাইকরা
(ତୁଣ୍ଡ ସିଲେଇ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କଥା କୁହାଇ ନ ଦେବା—2. Not to allow another to speak.

ତୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ—
Tundā Umnitzera Racemosa (Haines).
[ବି—ଏହାର ବକଲା ଅତି ବନ୍ଧୁର । ଏହା ମହାନଦୀର ମୁହାଣ ପାଖେ ଥିବା ଉପକୂଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ ।]
(ତୁଣ୍ଡୀ, ତୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ଯଥା ଭଲତୁଣ୍ଡା; କୁତୁଣ୍ଡା)—ତୁଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
(a particle added to other words) Having voice or voiced (as. in loud-voiced.)

ତୁଣ୍ଡାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଣ୍ଡ+ଅଗ୍ର)—ଜିଭର ଅଗ—
Tundāgra The tip of the tongue

ତୁଣ୍ଡାଟ—ଦେ.ବି.—ଯେଉଁ ପଟା ଘରର ଓଳମ୍ବାଖର ଖିଲର ନଡ଼ାକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବାପାଇଁ ଖୁଅମାନଙ୍କ ଅଗରେ ମରାଯାଇ ଥାଏ—A long and broad plate attached to and running along the lower end of rafters to hold back the straw of the thatch and prevent them from falling down.
Tundāta
(ତୁଣ୍ଡାଟ ପଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପିଣ୍ଡାଗଣ୍ଡି ଭଲ ତୁଣ୍ଡାଟ ଭିଡ଼ାଇ
ଧଳଅ ଖଣ୍ଡା ତୋଳିଲେ । ଭକ୍ତା. ସାଅନ୍ତଅବାହା ।

ତୁଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. (ତୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+ଇ)—୧ । ବଦନ; ମୁହଁ—
Tundi 1, Face
୨ । ନାଭି—2. The navel.
୩ । ଚଞ୍ଚୁ;ଥଣ୍ଟ—3. Beak.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଣ୍ଡ)—୧ । ଗୋରୁଅଙ୍କ ମୁହଁ ଗୁରିପାଖେ ବନ୍ଧାଯିବା ପାଶବିଶେଷ—1. Curb; a noose or strap put round the mouth of beasts to prevent them from biting; a muzzle.
মুখড় मुसिका

ଗଳଲ ବଧ୍ୟ ଗଭିଦେଲ ମୃଗ ।
ତୁଣ୍ଡେ ବନ୍ଧ-ତୁଣ୍ଡି ଦେଇ । ଉପାନାଥ. ଯଯାତି ।

मुण्डली ୨ । ଘରର ଛଣଖାଇ; ବତାରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ଘରର ଓଳରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଛଣବିଡ଼ା—2. A plait of straw woven round a rod and attached to the edge of the eaves, over which the layers of straw are laid.
୩ । ତୁଣ୍ଡାଟ (ଦେଖ) — 3. Tundāta (See)

ତୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ବଡ଼ପାଟିଆ; ଯାହାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ବେଶି ଉଚ୍ଚ; ମୁଖର—1. Loud-voiced.
Tundiā
বাচাল ୨ । ଯେ ପାଟି କରି ଗୋଳମାଳ କରେ—
मुहँजोर 2. Noisy; brawling.
(ତୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । କଳହୁଡ଼ା; କଳହପ୍ରିୟ—
3. Quarrelsome; querulous.
୪ । ବକୁଆ; ବାଚାଳ—4 Talkative; garrulous.
ଦେ. ବି—ତୁଣ୍ଡାଟ (ଦେଖ)—Tundāta (See)

ତୁଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି (ତୁଣ୍ଡ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ତଣ୍ଟି (ବୃ.ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tundikā 1, Throat.
୨ । ଥଣ୍ଟ (ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Beak.
୩ । କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
3. Kainchi kākurdi (See)

ତୁଣ୍ଡିକେଶୀ—ସଂ. ବି—କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Tundikeśi Kainchi kākurdi (See)

ତୁଣ୍ଡି ପଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟିଣ୍କର ତୁଅଣି ଘରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା କାଠର ପାଣିପାଟିଆ; ଖପରଲି ଘରର ତୁଣ୍ଡାଟ ପଟା—A long plate attached to the lower end of the rafters of a tiled house.
Tundi patā

ତୁଣ୍ଡି ବତା—ଦେ. ବି—ପାଣିପାଟିଆକୁ ଖିଲଉପରକୁ ଟାଣି ରଖିବା ବତା—The split bamboo which keeps the end-plate of the eaves in position.
Tundi batā
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖପରଘରର ପାଣିପାଟିଆ; ତୁଣ୍ଡାଟ (ଦେଖ)—Tundāta (See)

ତୁଣ୍ଡିଭ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି=ନାଭି+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥରେ. ଭ)—
Tundibha ୧ । ପେଟୁଆ; ସ୍ଥୂଳୋଦର; ଅଳ୍ପଲପେଟୁଆ—
(ତୁଣ୍ଡିଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Pot-bellied.
୨ । ଧୁଣ୍ଡା; ମୋଟାସୋଟା—2. Corpulent; fat.
୩ । ବୃହତ୍ ନାଭିଯୁକ୍ତ—3. Having a big navel.

ତୁଣ୍ଡିଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥରେ. ଳ)—ତୁଣ୍ଡିଭ (ଦେଖ)
Tundila (ତୁଣ୍ଡିଳା ସ୍ତ୍ରୀ) Tundibha (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଃ	ଉଃ	ଃ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ	ଇଅ	●	ଙ

ଟୁଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଟୁଣ୍ଡ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଥଣ୍ଟଯୁକ୍ତ—
Tundi 1. Having beak.
(ଟୁଣ୍ଡିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଥୋମଣିଯୁକ୍ତ—2. Snouted.

ଟୁଣ୍ଡୀ ଗୁଦପାକ—ସଂ. ବ (ଟୁଣ୍ଡୀ+ଗୁଦ+ପଚ୍ ଧାତୁ+ଅ)—ବାଳରୋଗ
Tundi gudapāka ବଶେଷ—An infantile disease.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶିଶୁର ନାଭରେ ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଓ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ପାଚଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଟୁଣ୍ଡୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Tunduri Kunduri (See)

ଟୁଣ୍ଡୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବ—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Tunduru Kunduri (See)

ଟୁତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ତୁତ୍; ତୁଳ. ସଂ. ତୁତ M. W.).
Tut ଶୀତଋତୁରେ କୃଷିଜାତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
ତୁଙ୍; ତୁঁত The Mulberry plant; Morus Indica;
तुत, तुति (ଟୁଁ ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Morus Alba.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ପତ୍ର ଶୀତକାଳରେ ଝଡ଼ିଲେ; ଏହା ଓସ୍ତ୍ରପତ୍ର ପରି । ଏହି ପତ୍ର ରେସମପୋକର ଖାଦ୍ୟ । ଏହି ଗଛର କୋଳି ପାଚିଲେ ଖଟା ମିଠା ଲାଗେ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଏ ଫଳ ଶୀତଦିନେ ପାଚେ । ଏ ଇଉରୋପର ଗଛ ଓ ଅସିଆର ଶୀତ ପ୍ରଧାନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଟୁଟୁକାର—ଦେ. ବ—୧ । କୁକୁରକୁ ଡାକିବା 'ଟୁଟୁ' ଶବ୍ଦ—
Tut-kāra The sound used in calling dogs.
তুইতোকারী ୨ । ଟୁକାର (ଦେଖ)—2. Tukāra (See)
तोता, तुतुकार (ଟୁଟୁକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଟୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁକୁରକୁ 'ଟୁ ଟୁ' କରି ଡାକିବା—
Tut-kāribā 1. To call a dog by making the
তুইতোকারী করা 'tu, tu' sound.
तुतुकार करना ୨ । ଟୁକାରିବା (ଦେଖ)
(ଟୁଟୁକାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Tukāribā (See)

ଟୁତ୍ ପୋକ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ପୋକ ଟୁତ୍‌ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି;
Tut-poka ଗୋଟିପୋକ; ପାଟପୋକ—The silk-insect.
তুতপোকা तुतकीड़ा (ଟୁଁତ୍‌ପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଟା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ
Tuta karibā ସମ୍ବୋଧନ କରିବା; ଅବମାନନାସୂଚକ କଥା
তুইতোকারী করা ବା ଟୁକାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—1. To use
तुतुकार करना slang terms (thou and thee) to a
ଟୁ ଟା ରେ ର କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ person; to use scornful
ଟୁ ଟା ବେ ବା କରିବା } address or foul words.
তোতোকার করা; তুইতোকারি করা ୨ । ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—
अरियाना, तूतूमैंमैं करना 2. To recriminate.

ଟୁଟି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Tuti 1. The rose finch (bird); the canary
তুতী bird; Carpodacus Erythrinus; Serinus
तूती Canarius.
(ଟୁଟି, ଚୋଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାରୀ, ଶୁଆ ଶ୍ୟାମା, ଟୁଟି, ଚଷପୁଅ । ଦୟାଳୁ ପୁଣି ମୂଳଅ । ଗୃଧାଜାତ. ଯଗଚି ।
तूती [ଦ୍ର—ଏହା ଖାଖାଶୟୀ ବର୍ଗର ପକ୍ଷୀ;୭।୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ, ଗଳା ଓ ଛାତି ଗୋଲାପୀ ରଙ୍ଗ; ପିଠି ଖଇରା ଏବଂ ବସନ୍ତକାଳରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଏହାର ଅଖି ଧଳା । ଏ 'ଟୁଟିଭିଟି' ମଧୁର ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ପୋଷନ୍ତି । ଏ ଟୁଟ୍‌କୋଳିର ପ୍ରିୟ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଶୁଆ—
2. A small species of parrot.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଥଣ୍ଟ ହଳଦିଆ, ବେକ ବାଇଗଣୀ ଓ ପକ୍ଷୀ ଏବଂ ପିଠି ଶାଗୁଆ ।]

ଟୁଟିଆ—ଦେ. ବ (ସଂ. ତୁତ୍ଥ)—ତାମ୍ରସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଉପରସବିଶେଷ;
Tutiā ମୟୂରଗ୍ରୀବ—Blue vitriol; copper
তুতিয়া, তুঁতিয়া, তুঁতে sulphate.
तुतिया [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର—ମୟୂରତୁତ୍ଥ ଓ ଚେଳ=ମୟୂରତୁତ୍ଥଂ ଖର୍ପରିତୁତ୍ଥ ।]
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ତୁତ୍ଥ, ମୟୂରଗ୍ରୀବକ, ନୀଳାଞ୍ଜନ)

ଟୁଟି ଭିଟି—ଦେ. ଅ—ଟୁଟି ପକ୍ଷୀର ଡାକ ବା ଶବ୍ଦ—
Tuti bhiti The sound made by the rose-finch.
(ଟୁଟ୍‌ଭିଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁ ଟୁ—ଦେ. ଅ—କୁକୁରକୁ ଡାକିବା ଶବ୍ଦ—
Tu tu The voice used in calling dogs.
তুতু तु

ଟୁଟୁରି—ଦେ. ବ (ସଂ. ତୁରମ୍)—ଶିଙ୍ଗା; ତୁରୀ—
Tuturi A trumpet; a horn for blowing.
তুতুরী तुरही, तुडुम

ଟୁତ୍ଥ—ସଂ. ବ (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟଥିତ କରିବା ବା କଷ୍ଟଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଥ)
Tuttha ୧ । ଟୁଟିଆ—1. Blue vitriol; copper sulphate.
୨ । ରସାଞ୍ଜନ—2. Antimony.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.

ଟୁତ୍ଥକ—ସଂ. ବ (ତୁତ୍ଥ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ)—ଟୁତ୍ଥ (ଦେଖ)
Tutthaka Tuttha (See).

ଟୁଥା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁତ୍ଥ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଛୋଟ ଅଲେଇଚ—
Tutthā 1. Small cardamom.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ ଦେଖିବେ

୨ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—2. Indigo plant.

ତୁତ୍ଥାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (ତୁତ୍ଥ+ଅଞ୍ଜନ)—୧ । ତୁତିଆ— Tutthañjana 1. Blue vitriol.
୨ । ଆଖିରେ ଘେନିବା କଜ୍ଜ୍ୱଳ— 2. Black powder or collyrium used as a pigment to paint the eyelids.

ତୁଚ୍ଛା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)—Tuchchha (See).
Tutsā ଦେଖି:ତବ ମୂର୍ଖ ତୁଚ୍ଛା ନାୟକ
ରମା ଘେନି ଖଣ୍ଡିଦେବେ ଚୁବକି—ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଦଗୁଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ।

ତୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ପୀଡ଼ା ଦେବା— Tud (root) To cause pain; to oppress.

ତୁଦନ—ସଂ.ବି (ତୁଦ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+ଭାବ ଅନ)— Tudana ୧ । ପୀଡ଼ନ—1. Tormenting.
୨ । ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା—2. Aching.

ତୁ ଧଃ—ଦେ. ଅ—କୌଣସି ଜୀବକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ Tu dhah କୁକୁରକୁ ଡାକ ଦେଖାଇ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଚାରିତ ଧଃ; ଧଃଧଃ ଡାକ—A halloo used in setting a dog to chase the prey.

ତୁନ୍—ଦେ. ବି (ସଂ.ତୁନ୍ନ; ତୂଣୀ)—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A wild tree; Tun the Toon tree; Cedrela Toona.
(ତୁନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ତୁନ୍ତୁର ସ୍ୱାଭାବରେ ଜନ୍ମେ । ତୁନ ତୁନ, ତୁଣୀ ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୭୦ ହାତ ଓ ବେଢ଼ ୧୨
ସଂ. ନାମ—ତୁନ୍ନ, ତୂଣୀ, ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ; ପତ୍ର ନିମ୍ବ ପତ୍ର ପରି । ତୁନ୍ନକ, ଅପୀନ, ତୂଣିକ, ଶୀତକାଳରେ ଏ ପତ୍ର ଝଡ଼ିପଡ଼େ । ବସନ୍ତ କଚ୍ଛପ, କୁଠେରକ, କାଳରେ ଏ ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏ କାନ୍ତଲକ, ନନ୍ଦିବୃକ୍ଷ, ଫୁଲ ନିମ୍ବ ଫୁଲ ପରି ଧଳା ଓ ଉଭୟ ନନ୍ଦକ, ମହାନିମ୍ବ ଦଳବିଶିଷ୍ଟ । ଫୁଲରୁ ଏକପ୍ରକାର ବସନ୍ତ ରଙ୍ଗ ତିଆରି ହୁଏ । ଏ ଗଛର କାଠ ନାଲି ଓ ମଜବୁତ୍ । ଏ କାଠରେ ଉଇ ବା ପୋକ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ମେଜ ଆଦି ଓ ଗୃହା ବାକ୍ସ ତିଆରି ହୁଏ; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁପାକ, କଷାୟମଧୁରତିକ୍ତରସ, ଲଘୁ, ଧାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହା ବ୍ରଣ, କୁଷ୍ଠ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ । ଏହା ମାହାଲଗଛ ପରି]
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିଅଣ—Curry.

ତୁନି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂ)—୧ । ନିର୍ବାକ୍; ନୀରବ; ଚୁପ୍— Tuni 1. Silent.
ଚୁপ ନୋହିଲେ କାଟି ଦେଇ ରହ ହୋଇ ତୁନି ।
चूपका କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ; ଗୁପ୍ତ—2. Concealed.
୩ । ନିସ୍ତବ୍ଧ—3. Calm and quiet.
ଦେ. ବି—୧ । ନୀରବତା—Silence.
୨ । ନିସ୍ତବ୍ଧତା—2. Quiet.

चूपी ୩ । କାନ୍ଦ ବା କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—
(ତୁନିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Stopping of talking or crying.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—1 Silently; quietly.
চুপকরে **चूपसे** ୨ । ଗୁପ୍ତଭାବରେ—2. Stealthily.

ତୁନି କ(କି)ରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ— Tuni ka(ki)ri 1. Silently.
চুপকরে ୨ । ଗୁପ୍ତଭାବରେ—2. Stealthily.
चूपते

ତୁନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂ)—୧ । କଥା କହୁଥିବା ବା Tuni kariba କାନ୍ଦୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ବା ଭୟ ଦେଇ চুপ করা ତାହାର କଥା ବା କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ କରାଇବା—1. To stop **चूप करना** the crying or talking of a person.
୨ । ଅନ୍ୟର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କୁହାଇ ନ ଦେବା—2. To stop the mouth of a person; not to let a person speak.
[ତୁନିକରା(ରେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତୁନିକା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁନି (ଦେଖ) Tunikā Tuni (See)
(ତୁନିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—ଚୁପ୍ ସଇତାନ୍ (ଦେଖ) Chūp saitān (See)

ତୁନି ତାନ୍(ନି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁନି (ଦେଖ) Tuni tān (ni) Tuni (See)
চুপচাপ ବଡ଼ ପହର ନ ସରିବ ଅଭି ସବୁ ଖାଇ ତୁନିତାନ୍—
चूपचाप ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତୁନିତାନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁନି କରିବା (ଦେଖ) Tunitāni kariba Tuni kariba (See)

ତୁନିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ତୁନ୍ନ=ଚିରା ଲୁଗା)—ଚିରା Tunibā ଲୁଗା ଆଦିକୁ ସିଲାଇ କରିବା—To sew torn cloth etc.

ତୁନି ମୁନି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—(ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—ଚୁପ୍ ସଇତାନ୍ ଲୋକ; Tunimuni ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାହାରେ ମୁନି ପରି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରହି ସାଧୁ চুপসয়তান্ ଓ ବାକ୍‌ସଂଯମୀ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ **चूपसयतान** ଗୁପ୍ତ ଦୁଷ୍ଟ ବା ଖଳ—(ironical) One who assumes a silent exterior but is inwardly vicious.

ତୁନି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବ)—୧ । ଚୁପ୍ ହେବା; ନୀରବ Tuni hebā ହେବା—1. To be silent; to keep quiet.
চুপ হওয়া ୨ । କାନ୍ଦ ବା କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—
चूप होना 2. To stop crying or talking.

ତୁନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ; ନ ଆଗମ)— Tunda ଉଦର; ପେଟ—Belly; abdomen.
तुंद ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ପ୍ରଚଣ୍ଡ; ତୀବ୍ର—Violent.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଥ୍	ଊଥ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ଁନ୍

ତୁଣ୍ଡି—ସ.ବି (ତୁଦ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇ; ମ ଆଗମ)—୧। ଉଦର;ପେଟ—
Tundi 1. Belly.
୨। ନାଭି—2. Navel.
୩। ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—3. Name of a Gandharba.

ତୁଣ୍ଡିକ(ଭ)(ଲ)—ସ. ବିଣ.ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ, ଇକ,ଇଭ, ଇଲ)
Tundika(bha) (la) ୧—ପେଟା;ସ୍ଥୂଳୋଦର;ଥଲ୍ଥଲପେଟିଆ—
(ତୁଣ୍ଡିକା(ଭା) (ଲା)-ସ୍ତ୍ରୀ) Pot-bellied; fat.

ତୁଣ୍ଡୀ—ସ. ବି (ତୁଣ୍ଡି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ନାଭି—Navel.
Tundī

ତୁନ୍ଦୁର—ବୈଦେ (ଆ. ତନ୍ଦୁର୍)—ତନ୍ଦୁର (ଦେଖ)
Tundur Tandur (See)
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି. ଗର୍ତ୍ତ—Pit; hole.

ତୁନ୍ନ—ସ. ବିଣ (ତୁଦ୍. ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ମ.ତ)—
Tunna ୧। ବ୍ୟଥିତ—1. Tormented.
୨। ଚିରା; ଛିନ୍ନ—2. Torn.
୩। ସ୍ୟୂତ; ସିଲାଇ କରାଯାଇଥିବା—3. Sewn.
ସ. ବି.—୧। ଚିରା ଲୁଗା—1. Torn cloth.
୨। ଛିଣ୍ଡା କନା—2. Rag.
୩। ତୁନ୍ (ଦେଖ)—3. Tun (See).

ତୁନ୍ନବାୟ—ସ. ବି (ତୁନ୍ନ=ଛିନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର+ବେଧାତୁ=ସିଲେଇ
Tunnabāya କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦରଜୀ—A tailor.

ତୁପିବା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ୍) କ୍ରି—(ତୁଲ. ହି. ତୋପ୍‌ନା=ଲୁଚାଇବା)
Tupibā ପୋତିବା—To bury.

ତୁଫଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବି (ଅ; ତୁଲ. ଆ. ତୁଫାନ୍=ଝଡ଼, ବାତ୍ୟା)—
Tuphang ବାୟୁ ଚାଳିତ ବନ୍ଧୁକ—Air-gun.
तुफंग; तुफङ्ग

ତୁଫାନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—ତୋଫାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tuphāna (etc) Tophāna etc (See)

ତୁବର—ସ. ବି (ତୁ. ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବର)—
Tubara ୧। କଷାୟ ରସ—1. Astringent taste or flavour;
୨। ହରଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of pulse; the pigeon-pea.
୩। ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ତଟରେ ଜନ୍ମିବା ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Name of a plant growing on the bank of rivers or the sea.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ କର୍ଣ୍ଣ (ତେନ୍ତୁଳି) ପରି। ଏ ଫଳ ଖାଇଲେ ଗାଈ ଇତ୍ୟାଦି ପଶୁ ବେଶି ଦୁଧ ଦିଅନ୍ତି। ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]
ବିଣ.—୧। କଷା—1. Astringent.
୨। (ପୁଂ) ମାଖୁନ୍ଦା; ଯେଉଁପୁରୁଷର ଅଦୌ ଦାଢ଼ି ବା ନିଶ ଉଠେ ନାହିଁ—2. (a person) In whom no beard or mustaches grow.

ତୁବରକ—ସ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଚଉଳମୁଗୁରା (ଦେଖ) (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ
Tubaraka କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Chāula mugurā (See).
(ଅନ୍ୟନାମ. କୁଷ୍ଠଘ୍ନ)

ତୁବରିକା—ସ. ବି. (ତୁବର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—୧। ଗୋପୀଚନ୍ଦନ
Tubarikā (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Gopi-chandana (See).
୨। ହରଡ଼ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of pulse. Cajanus Indicus; the pigeon-pea.

ତୁବରୀ—ସ. ବି. (ତୁବର+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—୧। ବବୁରୀ;ତୁଳସୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Tubari 1. Ocimum Gratissimum.
୨। ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ ମୃତ୍ତିକା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. Coloured earth found in Gujerat.
୩। ରାଇ ସୋରିଷ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—3. Rye; mustard.

ତୁବି—ସ. ବି. (ତୁ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ବି)—
Tubi ୧। ତୁଂବା; ପିତା ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Bitter gourd.
୨। ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—2. Tumbā (See).

ତୁମ୍‌ତଡ଼ାକ୍(କା)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) ଧୁମ ଧାମ; ଆଡ଼ମ୍ବର; ଆଡ଼ମ୍ବର
Tum-tardāk(kā) ସହିତ ଗୋଲମାଲ—Pomp and noise;
तुम्तड़ाक्; तुमतड़ाक ado; grand show.

ତୁମ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ତୁଲ. ସ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା ୧ ବଚନ ତ୍ୱମ୍ ଓ
Tuma ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ ତବ;) ଅତି ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ)—ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
(ତୁମର-ଅନ୍ୟରୂପ) Tumbhara (See).

ତୁମଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ତୁମ୍ବୀ=ଲାଉ; ତୁମ୍ବିକା)—୧। ପିତା ଲାଉର
Tumardi ତୁମ୍ବୀରେ ନିର୍ମିତ ବଂଶୀ ବିଶେଷ; ତିତ୍ତିରି; ସ୍ୱରସ୍ୱରୀ—
तुबड़ी; तुमड़ी 1. Bagpipe made of narrow-necked
तुमड़ी and big-billied bitter gourd.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମଧ୍ୟଂଅଶ ମୋଟ ଓ ଦୁଇପାଖ ସରୁ। ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ୱିକଳ ଯନ୍ତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା। ସାପୁଆ କେଳାମାନେ ଏହା ବଜାଇ ସାପ ଖେଳାନ୍ତି। ଏହାର ଅଗରେ ସଚ୍ଛିଦ୍ର ଦୁଇଟି ନଳ ଲାଗିଥାଏ, ମଧ୍ୟଅଂଶ ଗୋଟିଏ ପିତା ଲାଉର ଖୋଳପା, ଓ ମୂଳଅଂଶ ଗୋଟିଏ ନଳ; ଶେଷୋକ୍ତ ନଳକୁ ଫୁଙ୍କାଯାଏ। କେହି କେହି ଏହାକୁ ନାକରେ ବଜାନ୍ତି। ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତି ଏହିପରି ବଂଶୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ। ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଏହାର ନାମ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯଥା—ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବାଗ୍‌ପାଇପ୍ (Bagpipe);ସାଇବେରିଆରେ ତିତ୍ତି (Titti), ପାରସ୍ୟରେ ନିଅମ୍ବୁନା, ମିସରଦେଶରେ ଜୁକ୍କାରା, ଇଟାଲୀରେ ଜାମ୍ପୋନା। ବାଇବଲରେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରର ନାମ ସାମ୍ଫୋନିୟା ବୋଲି ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୟୋତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ କୀଟ—
2. A kind of poisonous insect.

୩ । ତୁମ୍ବା; ଲାଉ ଖୋଳପାରେ ନିର୍ମିତ ଥାଳ—3. A bowl made of the shell of the gourd.

ତୁମର(ରି)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
Tumara (ri) Tumbhara (See)

ତୁମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତୁମ୍ବୀ)—୧ । ଲାଉ—
Tumā Bottle gourd.

୨ । ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—2, Tumbā (See)

ତୁମି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ ଚକର ମଝି ହାଣ୍ଡି; ତୁମ୍ବ—
Tumi The nave of a wheel.

ତୁମୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବି—ତୁମଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Tumuṛi Tumaṛi (See)

ତୁମୂଳ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ତୁ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଅଧିକରଣ ଓ କର୍ମ. ମୂଳ)—ତୁମୁଳ (ଦେଖ) Tumūla (See)
Tumula

ବିଶ୍ୱକର୍ମୀ ସୁତ ହନୁମନ୍ତ କପିପତି ସୁନୁ ସମ୍ମରବେ ଅରମ୍ଭେ ତୁମୂଳ—
ରାମ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁମୂଳ—ସଂ. ବିଣ (ତୁ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ମ. ମୂଳ)—
Tumūla ୧ । ଘୋରତର ଗୋଳମାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Tumultuous.

୨ । ଅତିଶଯ୍ୟ—2. Excessive.

୩ । ଭୟଙ୍କର; ଭୟାନକ—3. Dreadful; terrible.

୪ । ଉତ୍କଟ; ଅତି ପ୍ରବଳ—4. Violent.

୫ । ଘୋର—5. Serious; grave.

ବି—(+ଅଧିକରଣ. ମୂଳ)—୧ । ମାରପିଟ—1. Brawl; affray.

୨ । କଳହ—2. Quarrel.

୩ । ଗଣ୍ଡଗୋଳ—3. Uproar; tumult.

୪ । ଯୁଦ୍ଧ—4. Conflict; fighting.

୫ । ଯୁଦ୍ଧରେ ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଦୁଇ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଗମନ ଚଳନ—5. Bustle created by the movement of opposing soldiers in a fight.

୬ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Beleric Myrobalan.

ତୁମେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ; ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି
Tume ବ୍ୟବହୃତ; ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ
तुमि ତ୍ୱଂ; ପ୍ରା. ତୁମ୍ହେ)—ତୁମ୍ଭେ (ଦେଖ)
तुम Tumbhe (See)

[ଏ ଶବ୍ଦର ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ ତମେ, ଛମେ, ତେମେ]

ତୁମେ ଗୁଡ଼ାକ—ଦେ.ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ ବହୁବଚନ)—ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ
Tume guṛāka ପରି ନଗଣ୍ୟ ଲୋକମାନେ,ନଗଣ୍ୟ ତୁମ୍ଭେମାନେ
তুমরাসব, **तुमलोकों** You fellows.

ତୁମେ ମାନେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ବହୁବଚନ)—ତୁମ୍ଭେମାନେ—
Tumemāne (ତୁମେ ଶବ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) (plural) You.

ତୁମ୍ପୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଙ୍କୁଚିତ)—୧ । ଶୁଷ୍କ—
Tumpuṛā 1. Withered.
(ତୁଂପୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସଙ୍କୁଚିତ; ସେମେଟା—
2. Contracted; wrinkled; shrunk.

ତୁମ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବଧ କରିବା—1. To kill.
Tumb (root)

୨ । କଷ୍ଟ ଦେବା—2. To distress; to trouble.

୩ । ଅଘାତ କରିବା—3. To hurt.

ତୁମ୍ବ—ସଂ. ବି (ତୁମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଲାଉ; ଅଲାବୁ—
Tumba 1. White gourd; Lagenarea Vulgaris.

୨ । ପିତା ଲାଉ—2. Bottle gourd.

୩ । ବୀଣା—3. Harp.

୪ । ସିତାର ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରର ଲାଉ—The bulb of a guitar or harp.

୫ । ତମ୍ବୀ; କଇଁଚ କାକୁଡ଼ି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—5. Kaiñchi kākuṛi (See)

ଦେ. ବି—୧ । ଧାନ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପାତ୍ର—1. A measure for corn.

୨ । ବଡ଼ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ଗଢ଼ କରି ସେହି ଗଣ୍ଡରେ ତମ୍ବା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଘଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଗଭୀର ଛିଦ୍ର କରି ସେ ଛିଦ୍ରରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି କରାଯିବା ଯନ୍ତ୍ରବାଣ—
2. A kind of fire work.

୩ । ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଣ୍ଡି—
3. The hub of a wheel.

ତୁମ୍ବକ—ସଂ. ବି—ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbaka Tumba (See)

ତୁମ୍ବର—ସଂ. ବି—୧ । ତୁମ୍ବୁରୁ (ଦେଖ)
Tumbara 1. Tumburu (See)

୨ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
2. A kind of musical instrument (Apte).

ତୁମ୍ବରୁ—ସଂ. ବି—ତୁମ୍ବୁରୁ (ଦେଖ)
Tumbaru Tumburu (See)

ତୁମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁମ୍ବ; ତୁମ୍ବକ)—
Tumbā ୧ । ଶୁଖିଲା ଲାଉ ଖୋଳର ପାତ୍ର; ଲାଉ ଥାଳ—
তুবড়ী 1. A bowl made from a gourd; the
तुमड़ी, तुंबा hollow shell of a gourd.

୨ । ବୀଣାଦି ଯନ୍ତ୍ରର ହାଣ୍ଡି ବା ଫାଙ୍କ—2. The gourd or bowl or bulb at the back of a guitar or other stringed instrument.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଖ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉ୍ଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

୩ । ବାୟାଁ; ତୁଗୀ—
3. The left-hand-piece of a double-drum.

୪ । ଯୋଗୀ ଥାଳ—4. Begger's bowl.

୫ । ଲାଉ ତୁମ୍ବିର ମୁହଁରେ ନଳ ଗୁଞ୍ଜା ଯାଇ ତିଆର କରାଯିବା ଫୁଙ୍କା ବାଜା—5. A kind of musical pipe made of bottle gourd; bagpipe.

୬ । ପିତା ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. B tter ₒᵤurd.

୭ । ନଦୀ ଓ ଜଳାଶୟ କୂଳରେ ମନକୁ ଉଠିବା ଏକପ୍ରକାର ଧାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. A kind of paddy growing wild on the banks of tanks and rivers.

ତୁମ୍ବି—ସଂ. ବି —ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbi Tumba (See)

ତୁବଡ଼ୀ ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ; ବଡ଼ ଘଡ଼ି ବାଣ—
तुमड़ी 1. A firework having powder pushed inside a ball or hole made in the feled trunk of a big tree.

[ଦ୍ର—ସାନ ମୁହଁ ଥିବା ମୋଟ ମାଟି ଘଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ତେନ୍ଦୁ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଲୁହାର ସରୁ ଗୁଣ୍ଡ ଭରତି କରାଯାଇ ଯେଉଁ ବାଣ ତିଆରି ହୁଏ ତାକୁ ଚମ୍ପା ବା ଘଡ଼ିବାଣ ବା ତୁମ୍ବି ବୋଲାଯାଏ । ଏ ଘଡ଼ିର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଲୁହା ଚୂନା ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗରେ ଅଗ୍ନିମୟ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଆକାରରେ ଫୁଟିଉଠି ଉପରକୁ ଉଠେ । ଲାଉତୁମ୍ବା ଆକାରର ବଡ଼ ମାଟି ଘଡ଼ିରେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡ ଦେଇ ତିଆରି କରାଯିବା ବାଣକୁ ତୁମ୍ବି ବୋଲାଯାଏ । କରି, ତେନ୍ତୁଳି ଆଦି ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଗଡ଼ କରି କାଟି ଆଣି ତାକୁ ଭୂମିରେ ପକାଇ ତାହା ମଝିରେ କତାଣଦ୍ୱାରା ୧ ଫୁଟ ଗଭୀର ଗୋଲ ଗର୍ତ୍ତ କରାଯାଏ । ସେ ଗର୍ତ୍ତରେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ଖୁନ୍ଦା ଯାଏ ଓ ଖୁବ୍ ମାଡ଼ ଦେଇ ତା ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ସାନ କଣା ରଖା ଯାଏ । ସେହି ମେଲା ମୁହଁରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କଲେ ସେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ୩୦।୪୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠେ ଓ ଖୁବ୍ ଗର୍ଜନ ହୁଏ । ଏହି ବାଣକୁ ତୁମ୍ବ ବୋଲାଯାଏ । ସାନ ତୁମ୍ବକୁ ତୁମ୍ବି ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—
2. A measure for corn.

୩ । ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—3. Tumbā (See)
ତୁମ୍ବି କାଖେ ଜାକି ଚର୍ମ କାନ୍ଧରେ—ପ୍ରାଚୀ. ପରିବେଶୀତ ।

ତୁମ୍ବୀ—ସଂ. ବି. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଈ)—ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbī Tumba (See)
(ତୁମ୍ବିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏତେ କହୁଅଛି ତୁମ୍ବୀ (୧) ଅବଲମ୍ବ ସେ କାଳରେ
କରେ କରିବ—ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଦେ. ବି—ତୁମ୍ବି (ଦେଖ)—Tumbi (See)
କତ ବିଗୁରିଲା ବିଚିତ୍ର ହେଲା ତୁମ୍ବୀ ବୁଡ଼ିଲା
ନ ବୁଡ଼ି ଶିଉଳ ସଲିଳ ଉପରେ ଯା ଭାସିଲା—ଭଞ୍ଜ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ତୁମ୍ବଡ଼ୀ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ କୀଟ—
Tumbarḍi A kind of poisonous insect.

ତୁମ୍ବୁକ—ସଂ. ବି —ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tumbuka Gourd.

ତୁମ୍ବୁର—ଦେ. ବି—ଅନେକ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ବଡ଼କାଠ—
Tumbura A bigdrum.

ତୁମ୍ବୁରୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ଉର)—କୁକୁର—
Tumburā (ତୁମ୍ବୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Dog.

ତୁମ୍ବୁରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁମ୍ବୁର + ଈ)—୧ । ଧନିଆ—
Tumburī 1. Coriander.

୨ । କୁତୀ; ମାଈକୁକୁର—2. Bitch.

ତୁମ୍ବୁରୁ—ସଂ. ବି. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ଉରୁ)—୧ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—
Tumburu 1. Name of a heavenly chorister
ତୁମ୍ବୁରୁ ତାହା ଦେଖି ସହି ନ ପାରିଲେ
ଏକଶ ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଘୋଡ଼ା ଅଣାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

[ଦ୍ର—ଏ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାରେ ବିଶେଷ ପାରଦର୍ଶୀ ଥିଲେ ଓ ତୁମ୍ବୁରୁ ବାଦ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ଏ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଥରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରିୟ ପାର୍ଷଦ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. Name of a tree.

तेजबल ୩ । ନାରଙ୍ଗାଦି ବର୍ଗର ସାନ କଣ୍ଟକୀ ତରୁବିଶେଷ—
3. Xanthoxylum Alatum.

[ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଧଳା । ପତ୍ର ଘନ, ପତ୍ରର ଡେଙ୍ଗରେ ପକ୍ଷ ଅଛି । ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ସାନ । ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. ବୃକ୍ଷ ପୃଥକ୍ । ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି ଯାଏ । ମଞ୍ଜି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ନେପାଳୀ ଧନିଆଁ ନାମରେ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ । ଶୂଳଘ୍ନ ବୋଲି ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ହିମାଳୟ ଓ ଖାସିଆ ପାହାଡ଼ରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ଏବୀଜ ଦେଖିବାକୁ ଧନିଆ ମଞ୍ଜି ପରି । ଏହା ଭାରି କଟୁ (ରାଗୁଆ) ଓ ଏହାକୁ ପାଟିରେ ପକାଇଲେ ପାଟି ରୁଗୁରୁଗୁ ହୁଏ ଓ ପାଟିରୁ ଖୁବ୍ ଲାଳ ବହେ । ଦାନ୍ତ ଦରଜ ହେଲେ ଲୋକେ ଏହାକୁ ପାଟିରେ ଜାକନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଗରମ, କଡ଼ୁଆ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ ଏବଂ କଫ, ବାତ ଓ ଶୂଳ ଦୂର କରେ ।]

୪ । ଋଷି ବିଶେଷ—4. Name of a sage.

୫ । ଧନିଆଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Coriander.

ଦେ. ବି—ବଡ଼କାଠ ବାଜା—Big drum.

ତୁମ୍ବ—ଦେ. ବି—୧ । ଶକଟାଦି ଚକର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଣ୍ଡି—
Tumbha 1. The centre or nave of a wheel; the hub of a wheel.
ତୁବଡ଼ୀ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରୁନାହାନ୍ତି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଅନୁସାରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଧ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଦ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

तुमडी ୨ । କାଠର ବଡ଼ ଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ କରି ତହିଁ
(ତୁମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦି ତିଆରି କରାଯିବା ବାଣ— 2. A firework made by pushing gunpowder into a deep hole dug in a log of wood.

[ଦ୍ର—ବର କମ୍ପା କେନ୍ଦୂକର ଗଡ଼କାଠରେ ୩।୪ ଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲାକାର ଗାତ ଖୋଳାଯାଏ; ଅର ପାଖ ପୃଷ୍ଠବାକୁ ପ୍ରାୟ ୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ବାଦ ଥାଏ, ତଳ ପାଖର ବାକି ଅଂଶରେ ଲୁହା ଭଅଁର ଦ୍ୱାରା ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଳି ମୋଟରେ ଗୋଟିଏ କଣା କରାଯାଏ । ସେହି କଣାକୁ ଛୁଞ୍ଚା କନା ଦ୍ୱାରା ବା ଡଭା ଦଉଡ଼ିର ବଣ୍ଡା ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରାଯାଏ । ପରେ ବଡ଼ ଗାତରେ ଅଙ୍ଗୁଳକର ୩ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ପରିମାଣରେ ମାଟି ପକାଇ ଗାଞ୍ଜଦ୍ୱାରା (ଯେଉଁ କାଠ ଖଣ୍ଡର ମାପରେ ଗାତ ଖୋଳା ଯାଇ ଥାଏ ତାହାଦ୍ୱାରା) ଖୁନ୍ଦି ପୁଣି ଭଅଁର ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବୋକ୍ତ କଣା ସହିତ ସମାନ କରି କଣା କରାଯାଏ । ସେ ଗାତରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଖୁନ୍ଦା ଯାଏ । ତା ଉପରେ ଗାତର ମୁହଁର ବ୍ୟାସ ପରିମାଣରେ ମାଟିର ପ୍ରସ୍ତ ଦିଆଯାଇ ବାଡ଼ିଆ ଯାଏ । ସେ ମାଟିକୁ ମାଟିକଲ ବୋଲାଯାଏ । ସେ ମାଟିକଲ ଟାଣ ହୋଇ ବାଡ଼ିଆ ହେଲା ପରେ ଗଡ଼କୁ ଲେଉଟାଇ ଛିଦ୍ର ମୁହଁରୁ ବଣ୍ଡା କଢ଼ାଯାଏ ଓ ସେ କଣାରେ ସାମାନ୍ୟ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ଛିଦ୍ର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଯାଏ ।]

তুমার ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
तुमारा Tumbhara (See)

ତୁମ୍ଭ ତହିଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭଠାରେ (ଦେଖ)
Tumbha tahiñ In you (See)
তোমাতে तुमसे

ତୁମ୍ଭ ତହୁଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ସର୍ବନାମ—୧ । ତୁମ୍ଭଠାରୁ—
Tumbha tahuñ 1. From you.
(ତୁମ୍ଭଠୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତୁମ୍ଭ ଅପେକ୍ଷା—2. Than you.
তোমা থেকে तुमसे

ତୁମ୍ଭନ୍ତ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ସର୍ବନାମ. —ତୁମ୍ଭକୁ—
Tumbhanta To you.

ତୁମ୍ଭ ପାଟିଆ—ଦେ. ବି— ଶଗଡ଼ଚକ୍ରର ଧୁର ପାଖେ ଲଗାଯାଇଥିବା
Tumbha pātiā ଲୁହାର ବଳା—Iron ring put round the hub of a wheel.

ତୁମ୍ଭ ବାଢ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ତୁମ୍ଭରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା କର୍ମ—
Tumbha bārḍiā Pushing or ramming of gunpowder into the hole of a log of wood.

ତୁମ୍ଭ ବାଢ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁମ୍ଭରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦିବା—
Tumbha bārḍeibā To push or ram gunpowder into a log-hole.

ତୁମ୍ଭର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ତୁମ୍ଭେ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ଏକ ବଚନ)—
Tumbhara ଆପଣଙ୍କର—Your.
(ତୁମ୍ଭରି—ଅନ୍ୟରୂପ) କେ ଅଛି ନିସ୍ତାରେ ଏକ ପ୍ରାଣ ମାତ୍ର ତେଜି
তোমার, তোমারি ତୁମ୍ଭଙ୍କ ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗେ ଭଜିବ ଏ ଭବେ ।
तुम्हारा ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତୁମ୍ଭରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ—୧ । ତୁମ୍ଭଠାରେ—
Tumbhare 1. With you; in you.
তোমাতে ୨ । ତୁମ୍ଭ ନିକଟରେ—2. Near you.
तुमसे

ତୁମ୍ଭେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ. ୧ମା. ୧ବ. ତ୍ୱଂ. ପ୍ରା. ତୁମ୍ହେ;
Tumbhe ଆଦରାର୍ଥେ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଚିତ ସ୍ଥଳରେ) ୨ୟ
তুমি ପୁରୁଷ; ଏକ ବଚନ—You.
तुम [ଦ୍ର—ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍, ଓ. ତୁମ୍ଭେ ଶବ୍ଦର ରୂପ :—

	ଏକ ବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମା	ତୁମ୍ଭେ	ତୁମ୍ଭେମାନେ
୨ୟା	ତୁମ୍ଭକୁ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ
୩ୟା	ତୁମ୍ଭ ଦ୍ୱାରା	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
୫ମୀ	ତୁମ୍ଭଠାରୁ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ
୬ଷ୍ଠୀ	ତୁମ୍ଭ, ତୁମ୍ଭର	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର
୭ମୀ	ତୁମ୍ଭରେ, ତୁମ୍ଭଠାରେ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରେ.

ତୁମ୍ହର—ପ୍ରାଦେ. (ଭଜିଭାଷା) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର—.
Tumhara Your; yours.

ତୁମ୍ହି—ପ୍ରାଦେ. (ଭତ୍ରିଭାଷା) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭେ—
Tumhi You.

ତୁୟ—ପ୍ରାଦେ. (ଭତ୍ରିଭାଷା) ସର୍ବନାମ—ତୁ—
Tuya You.

ତୁର ତୁର—ଦେ. ବଣ—ତୁରୁ ତୁରୁ (ଦେଖ)
Tur tur Turu turu (See)

ତୁରତୁରିଆ—ଦେ. ବଣ—ତୁରୁତୁରିଆ (ଦେଖ)
Tur-turiā Turuturiā (See)

ତୁରପା —ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ+ଉପର)—
Tur-pā ଛାଗା ଗଲା ସିଧା ସିଲାଇ—
তুরপা Straight single stitching.
तुरपन (ଦ୍ର—ଏହା ବଖିଆ ସିଲେଇର ବିପରୀତ ।)

ତୁରପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଘା)—
Tur-pibā ଛାଗା ଗଲାଇ ସିଲାଇ କରିବା—
তুরপা To make long single stitches.
तुरपना

ତୁର—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତ୍ୱର)—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—
Tura Quickly.
ବି. (ସଂ. ତୂର୍ଯ୍ୟ) ତୁରୀ; କାହାଳୀ— Trumpet.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ହ୍ର	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇ,ଂ	ଉ,ଂ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଫ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	●	ଳ୍ପ

ସ. ବ—ବେଗ—Speed; velocity.

ତୁରକ୍—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ଫା. ତୁର୍କ୍; ତୁଲ. ସ. ତୁରୁଷ୍କ; ଇଂ. Turk)—ତର୍କ (ଦେଖ)—Turka (See)
Turak
তুরক ତୁରକମାନେ ତୁଇ ତାହାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ପକାଇଲେ ।
तुरक ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ

ତୁରକ୍ ସବାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟ୍ରୁପର୍—ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନିକ)—
Turak sabār ୧ । ରାଜାଙ୍କର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦେହରକ୍ଷୀ ସୈନିକ—
তুরক শওয়ার 1. A king's body-guard riding on a horse.
तुर्कसवार
(ତୁରକ୍ ସୱାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଫା. ତୁର୍କ୍=ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ +ଶବାର୍=ଘୋଡାଆରୋହୀ)—ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ପଲଟଣ—2. A Mahomedan cavalry officer; a Turk trooper or horse-man.

ତୁରକୀ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)
Turaki Turkī (See)

ତୁରଗ—ସଂ ବ. ପୁ. (ତୁର+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କଥାବନ.)—
Turaga ୧ । ଘୋଟକ; ଅଶ୍ୱ; ଘୋଡ଼ା—
(ତୁରଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Horse.
୨ । ମନ; ଚିତ୍ତ—2. The mind.
୩ । ସାତ ସଂଖ୍ୟା—3. The number seven.

ତୁରଗ ଦାନବ—ସ. ବ.—ଅଶ୍ୱାକୃତି ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
Turaga dānaba Name of a demon in the shape of a horse.
[ଦ୍ର—କେଶୀନାମକ ଦାନବ କଂସର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଅଶ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣ ତାକୁ ବଧ କଲେ ।]

ତୁରଗବକ୍ତ୍ର—ସ.ବଣ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁରଗ+ବକ୍ତ୍ର)—ତୁରଗାନନ(ଦେଖ)
Turaga baktra Turagānana (See)
ସ. ବ.—କିନ୍ନର (ଦେଖ)—Kinnara (See)
(ତୁରଗବଦନ; ତୁରଗାନନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁରଗ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁରଗ+ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ)—ସ୍ତ୍ରୀ
Turaga brahmacharjya ଅଭାବରୁ ମନୁଷ୍ୟ ବାଧହୋଇ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରେ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—Continence observed by a person for the sole reason that he gets no woman to satisfy his lust.

ତୁରଗ ଶାଳା—ସ. ବ.—ଘୋଡ଼ାଶାଳ; ଅସ୍ତାବଲ—
Turaga sālā Stable.

ତୁରଗ ସାଦୀ—ସ. ବ. (ତୁରଗ+ସଦ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୭ମୀ ୧ବ)—
Turaga sādi ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ—Horse-man; cavalier.

ତୁରଗାନନ—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଘୋଟକମୁଖ; ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ;
Turagānana ଯାହାର ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାପରି—
Having a face like that of a horse.
ସ. ବ.—କିନ୍ନର (ଦେଖ)—Kinnara (See)

ତୁରଗାରି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ତୁରଗ+ଅରି—କନିଅର (ଦେଖ)
Turagāri Kaniara (See)

ତୁରଗୀ—ସ. ବ. ପୁଂ—(ତୁରଗ+ଇନ୍; ୧ମା; ୧ବ.)—ଘୋଡ଼ସବାର;
Turagi ଅଶ୍ୱାରୋହୀ—A horseman; horse-rider; a cavalier.
ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । (ତୁରଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଘୋଟକୀ; ଘୋଡ଼ୀ; ମାଈଘୋଡ଼ା—1. A mare.
୨ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଦେଖ)—2 Aśwagandhā (See)

ତୁରଙ୍ଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ ବ. ପୁଂ—ତୁରଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Turaṅga (etc) Turaga etc (See)
ସ. ବଣ.—ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—Swift.
ବୈଦେ. ବ.—(ଇଂ ଟ୍ରଙ୍କ୍) ଟିଣର ବା ଲୁହାର ପେଟେରା—
A tin or steel trunk.

ତୁରଙ୍ଗ ପ୍ରିୟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁରଙ୍ଗ+ପ୍ରିୟ)—ଯବ; ଯଅ ଧାନ
Turaṅga priya (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Barley.

ତୁରଙ୍ଗମ(ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବ. ପୁଂ—ତୁରଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Turaṅgama (etc) Turaga etc (See)
ବଣ. ପୁଂ—ବେଗଗାମୀ—Swift.

ତୁରଙ୍ଗୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ ପୁଂ—ତୁରଗୀ (ଦେଖ)
Turaṅgi Turagi (See)

ତୁରଞ୍ଜ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ତରଂଜ୍; ଅ. ତୁର୍ଜ)—୧ । ଟଭା ଜାତୀୟ
Turañja ଏକପ୍ରକାର ଫଳ—1. Lemon; Citrus;
ସ. ନାମ—ମାତୁଲଙ୍ଗ, Medica, var. Typica; citron;
ବୀଜପୂର Lunonum (Kirtikar).
ତେ. ନିମ୍ମପଣ୍ଡୁ, ଜାଇଦାକା ୨ । ଭୁଜାବ ପିଠିପାଖରେ, ଶାଲର
ସ୍ତ. ନାରତ୍ତମ ପଜ୍ଞାନ୍; କଣରେ ଆମ୍ବ ବା ପାନପତ୍ର ଆକାରର
ଏଲୁମିଚ ଚମ୍ପାଙ୍ଗାମ୍ ଛାଞ୍ଚର ଛୁଞ୍ଚିକାମ—2. A needle-
ଗୁ. ବଜୋରୁ, ତୁରଙ୍ଗ work resembling a mango or
ମ. ମହାଲଙ୍ଗ betel leaf worked on the back
টাবানেবু, ছোলঙ্গ of a coat or the corners of a
तुरंज, बिजौरा, नीबु shawl.

ତୁରନ୍ତ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—(ସ. ତ୍ୱରିତ; ତରସ୍=ବେଗ)—
Turanta ୧ । ଅତିଶୀଘ୍ର—1. Quickly.
(ତୁରଂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଲିବେ ଏ ବୃଷ ତୁରନ୍ତ ମରୁ; ଭାଇବନ୍ଧୁଙ୍କର ଭାଗ ନାହିଁ ଏରୁ
তাড়াতাড়ি, তুরন্ত ନନ୍ଦକିଶୋର. ନର୍ମଦା ।
तुरंत, तुरत ୨ । ହଠାତ; ତତକ୍ଷଣାତ୍—
2. Immediately; at once.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତୁରପା—ଦେ. ବି.— ତୁର୍‌ପା (ଦେଖ)
Turapā Tur-pā (See

ତୁରପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତୁର୍‌ପିବା (ଦେଖ)
Turapibā Tur-pibā (See)

ତୁରଷ୍କ - ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ତୁରୁଷ୍କ)—୧ । ତୁର୍କୀଦେଶ; ଇଉରୋପ
Turashka ଅନ୍ତର୍ଗତ ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟ ବା ରୁମ୍— 1. Turkey.
୨ । ଆସିଆଟିକ ତୁରଷ୍କ — 2. Turkey in Asia or Asia minor.
୩ । ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ (ଦେଖ)—3. Turkistan (See)
[ଦ୍ର—ଆଗେ ଇଉରୋପୀୟ ତୁରଷ୍କ ସୁଲ୍‌ତାନ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ପୃଥିବୀର ସମଗ୍ର ମୁସଲମାନ୍ ସମାଜର ଧର୍ମଗୁରୁ ବା ଖଲିଫା ଥିଲେ । ବିଗତ ଜର୍ମାନୀ ସମର ପରେ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ସୁଲତାନଙ୍କୁ ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଅଛନ୍ତି ।]

ତୁରାଣୀ(ଣି)— ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୋରାଣି (ଦେଖ)
Turāṇi(ni) Tordāṇi (See)

ତୁରାନ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ନାମ)—ପାରସ୍ୟର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ମଧ୍ୟଆସିଆର
Turān ଦେଶଖଣ୍ଡ—Turkistan; Turan.
[ଦ୍ର—ଏହା, ତୁର୍କୀ, ତାତାର, ଓ ମୋଗଲଙ୍କ ଆଦିମ ବାସସ୍ଥାନ । ଏହାର ପୂର୍ବରେ ଚୀନ, ପଶ୍ଚିମରେ ଅଲଟାଇ ପର୍ବତ, ଦକ୍ଷିଣରେ ହିମାଳୟ ଓ ହିନ୍ଦୁକୁଶ ଓ ଉତ୍ତରରେ ରୁଷିଆ । ଏ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଶକ । ପ୍ରାଚୀନ ତୁରାନୀମାନେ ଅଗ୍ନି ଉପାସକ ଥିଲେ ଓ ପଶୁବଳି ଦେଉଥିଲେ । ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ସମଗ୍ର ଇଉରୋପ, ଆସିଆ ଓ ଭାରତକୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ । ଚେଙ୍ଗୀସ୍ ଖାଁ, ତୈମୁର୍ ଓ ଉସ୍‌ମାନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଏହି ଦେଶୀୟ ଥିଲେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ତୁରାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୋରାଣୀ—
Turāni Cold rice gruel.
ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ତୁରାନ ଦେଶବାସୀ— Turanian.

ତୁରାସାଟ୍—ସଂ. ପୁ. (ତୁରା=ବେଗ+ସହ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Turāsāt ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର—An epithet of Indra.
(ତୁରାଷାଟ୍, ତୁରାସାହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁରି— ସଂ. ପୁ. (ତୁର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ତନ୍ତୁବାୟର ନାରି ବା
Turi କଣ୍ଡା—1. A shuttle (used in weaving).
୨ । ଚିତ୍ରକରର ତୂଳି—2. Painter's brush.
୩ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ— A kind of musical instrument.
୪ । ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ— 4 A kind of military weapon.

ତୁରି ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂର୍ଯ୍ୟ; ତୂରୀ)—୧ । ବିଗୁଲ୍; ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ
तुरही ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଲମ୍ବା ଶିଙ୍ଗା ବିଶେଷ—
1. A bugle; a clarion; trumpet.
[ଦ୍ର—ପେଁ ପେଁ ବା ଭେଁଭେଁ ଧ୍ୱନିକାରୀ ଶିଙ୍ଗାକୁ ଭେରୀ ବା ପେଁଏଁକାଳୀ ବୋଲାଯାଏ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ପାତିଅରେ ଟୋକେଇ, ଭୋଗେଇ ଆଦି ବୁଣି ବିକି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—A non-aryan caste living on preparing and selling baskets etc with split bamboo.

ତୁରିତ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରିତ)—୧ । ସତ୍ୱର; ଚଞ୍ଚଳ;
Turitā ଅତିଶୀଘ୍ର—1. Hastily; in haste; quickly;
तुरित speedily.
तुरत ତ୍ୱରିତେ ଧରି ସେହିମତ, କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଲଭିଲା ତୁରିତ ।
(ତୁରିତେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍; ହଠାତ୍—
2. Suddenly; at once; immediately.
ତୁରିତେ ଉଜ୍ଜଳିଣ୍ୟାସ୍ଥିତ ବନ୍ଦିଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ରୁମ ଗନ୍ଧ ଘସି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୁରୀ—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତୁରି (ଦେଖ)
Turi Turi (See)
ଦେ. ବି—ତୁରି (ଦେଖ)—Turi (See)

ତୁରୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍=ସଂଖ୍ୟା+ପୂରଣାର୍ଥ ଈୟ. ନିପାତନ)—
Turiya ୧ । ଚତୁର୍ଥ—1 Fourth.
୨ । (ତ୍ୱର+ଈୟ) ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ; ଶୀଘ୍ରଗତି—2. Swift.
୩ । ପରିତ୍ରାଣକାରୀ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3 Redeeming.
ବି—୧ । ସମାଧିର ଅବସ୍ଥା ବିଶେଷ (ଯେତେବେଳେ ସାଧକର ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମା ବା ପରଂବ୍ରହ୍ମରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୁଏ)—
1. A stage attained in spiritual meditation when the Infinite is attained i. e. when 'God in Man becomes one with Man in God').
[ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତରେ ପ୍ରାଣୀର ୪ଟି ଅବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଜାଗ୍ରତ୍, ସ୍ୱପ୍ନ, ସୁଷୁପ୍ତି ଓ ତୁରୀୟ । ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଭେଦଜ୍ଞାନ ଲୁପ୍ତ ହୁଏ ଓ ଆତ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚୈତନ୍ୟରେ ଲୀନ ହୁଏ ।]
୨ । ପରଂବ୍ରହ୍ମ—2. The Supreme Being.
୩ । (ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ)—ମାୟାର ଅତୀତ ୪ର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ—
3. The 4th Essence beyond the worldly illusion (Hindu Philosophy).
୪ । ବେଦ ଅନୁସାରେ ବାଣୀ ବା ବାକ୍ୟର ଏକଶ୍ରେଣୀ—
4. A class of utterance according to the Bedas.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଏଂ	ଡ଼ ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଓ	ଡ଼

[ଦ୍ର—ବେଦରେ ବାଣୀ ବା ବାକ୍ୟକୁ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି, ଯଥା—୧ ପରା, ୨ ପଶ୍ୟନ୍ତୀ, ୩ ମଧ୍ୟମା, ୪ବୈଖରୀ ବା ତୁରୀୟ । ଯେଉଁ ନାଦାତ୍ମକ ବର୍ଣ୍ଣ ମୂଳାଧାରରୁ ଉଠିଛି ଓ ଯାହା ନିରୂପିତ ହୋଇ ନ ପାରେ ତାହା ପରା; ଯେଉଁ ନାଦକୁ କେବଳ ଯୋଗସାଧକମାନେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ତାହା ପଶ୍ୟନ୍ତୀ । ଯେତେବେଳେ ବାଣୀ ବୁଦ୍ଧିଗତ ହୋଇ କହିବାର ଇଚ୍ଛା ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ ତେତେବେଳେ ତାହାର ନାମ ମଧ୍ୟମା । ଯେତେବେଳେ ବାଣୀ ମୁଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ତାହା ବୈଖରୀ ବା ତୁରୀୟ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁରୀୟ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୁରୀୟ+ଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନର Turiya jñāna ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ— Knowledge through which a person attains salvation or beattitude.

ତୁରୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ; ଶୂଦ୍ର ଜାତି— Turiya barnna The 4th or lowest caste; the Sūdra caste.

ତୁରୀୟ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବି—ପରଂବ୍ରହ୍ମ— Turiya brahma The Supreme Soul.

ତୁରୀୟ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତି ଜାଣିବା ପାଇଁ Turiya jantra ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Quadrant; an (ତୁରୀ ଯନ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) astronomical instrument.

ତୁରୁକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତୁର୍କ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Turuk (etc) Turk etc (See)

ତୁରୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଚିତାବାଘ— Turukā A small tiger; leopard.

ତୁରୁକି—ଦେ. ବି—ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ଛୋଟିଆ ଘୋଡ଼ା— Turuki Turkish pony.

କେହୁ ତୁରୁକି ପିଠିରେ ବସି ଢାଲ ବରଛି ଧରିଛି କଷି
କର୍ଣ୍ଣରେ ନଳ ଦେଇଛି ଖୋସି ଲମ୍ବିଛି ଦାଢ଼ି ଯେ—
ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଦେ. ବିଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)—Turki (See)

ତୁରୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ୍)—୧ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ Turunga ଦେବା ନିମନ୍ତେ ତାହାର ଗୋଡ଼ ହାତକୁ କାଷ୍ଠ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ତୁରୁଂ; ତୁଡ଼ୁଙ୍ଗ ଛିଦ୍ରରେ ଠୁକି ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ହଡ଼ି ହରିକାଠ—1. A pair of stocks for punishing a man.

୨ । ବେଡ଼ି—2. Shackles.

ତୁରୁଙ୍ଗ ଠୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହରିକାଠରେ ପକାଇ Turunga thukibā ତୋଲପ ପକାଇବା—To put a man (ତୁରୁଙ୍ଗ ଠୁକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) in the stocks.

ତୁରୁଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଇମାଣି ବା ଇମାଖାଡ଼ ମାଛ— Turujā A kind of fresh-water fish.

ତୁରୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଇଁଖିକାକୁଡ଼ି— Turur̤ā Cephalandra Indica; wild liquorice.

ତୁରୁତିଅ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତୃତୀୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୃତୀୟ— Turutia Third.

ତୁରୁତିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) ତୃତୀୟା ତିଥି— Turutiā The 3rd day of a lunar fortnight. ତୃତିଆ, तीज

ତୁରୁତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ)—୧ । ଚପଳ ସ୍ୱଭାବ— Turuturiā 1. Hasty. (ତୁରୁତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
ব্যস্ত বাগীশ तुर्‌तुरा ୩ । ଅଧୀର—3. Impatient.

ତୁରୁତୁରୁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରା)—ତରତରିଆ; ଚପଳ; ଅସ୍ଥିର— Turuturu Restless; hasty.

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତରତର ହୋଇ—1. Hastily.

୨ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—2. Very quickly.

୩ । ଅଧୀର ଭାବରେ—3. Impatiently.

ତୁରୁପ(ଫ)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍, ତୁରୁଫୋ)— Turup(ph) ୧ । ଏକପ୍ରକାର ତାସ ଖେଳ; ରଙ୍ଗଖେଳ— ତୁରুপ 1. A kind of card play.
तुरुप [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗରେ ତାସ୍ କଟା ହୋଇଥାଏ ସେହି ରଙ୍ଗର ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ତାସ ପକାଇ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର ତାସମାନଙ୍କୁ ଜିତି ଏକପିଠି ନେବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ରଙ୍ଗର ତାସକୁ ତୁରୁପ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । କଟା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ତାସ— 2. Trump card.

ତୁରୁପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଟା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ତାସ ପକାଇ Turup karibā ବଦରଙ୍ଗର ତାସମାନଙ୍କୁ ଜିତିବା—To ruff in card playing.

ତୁରୁପା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତୁରପା (ଦେଖ) Turupā Turapā (See)

ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କର ମୁହଁ ଫାଟିଯିବା ରୋଗ—Mouth disease in cattle.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ରୋଗକୁ ଫାଟୁଅ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ତୁରୁପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁରପିବା (ଦେଖ) Turupibā Turapibā (See)

ତୁରୁମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ତୁରୁଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Turuma (etc) Turunga etc (See)

ତୁରୁଷା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃଷା)—ଶୋଷ— Turushā Thirst.

ତୁରୁଷ୍କ—ସଂ. ବି (ତୁର+ଅଧିକରଣ ଉସ୍; କ ଯୋଗ)—୧ । ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ Turushka ଦେଶ—1. Turkey.

[ଦ୍ର—ଭାଗବତ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣରେ ହିମାଳୟର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ-ବାସୀ ତୁରଷ୍କ ଜାତି ବୋଲି ସୂଚିତ ।]

୨ । ଅଗାଢ଼ ହରିତ ମଣିବିଶେଷ—
2. Turquois; torquay (a bluish yellow gem).

୩ । ଲୋବାନ୍ (ଏହା ତୁରଷ୍କ ଦେଶରୁ ଆସୁଥିବାରୁ)—
3. Olibanum.

୪ । ତୁର୍କୀ ଜାତି—4. Turk.

ତୁର୍କ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)
Turk — Turki (See)

ତୁର୍କସବାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତୁରକ୍‌ସବାର୍ (ଦେଖ)
Turk-sabār — Turak-sabār (See)

ତୁର୍କୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା; ସଂ. ନାମ. ତୁରୁଷ୍କ)—୧ । ତୁରଷ୍କଦେଶ—
Turki — 1. Turkey.
तुर्क, तुरक — ୨ । ତୁରଷ୍କ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A Turk.
तुरुक, तुरक, तुरकी — ୩ । ତୁରଷ୍କ ସେନା—3. A Turk soldier.

୪ । ତୁରଷ୍କ ଦେଶୀୟ ଘୋଡ଼ା—
4. A Turkish or Arab pony.

୫ । ତୁରଷ୍କ ଦେଶୀୟ ଭାଷା—
5. The Turkish language.

[ଦ୍ର—ଇଉରୋପ ମହାଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ନାମ ତୁରଷ୍କ ବା ତୁର୍କୀ । ଏହା ପୂର୍ବେ ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ଉପାଧିଧାରୀ ରାଜାଙ୍କ ଶାସନାଧୀନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ହୋଇଅଛି । ଏ ଦେଶକୁ ହିନ୍ଦୀରେ ରୂମ୍ ବୋଲିଥାଏ । ଅସିଆ ମହାଦେଶରେ ଥିବା ତୁରଷ୍କ (ଆସିଅ଼ିକ ତୁରଷ୍କ, Turkey in Asia) ଆରବର ଉତ୍ତର ଓ ପାରସ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ପଶ୍ଚିମ । ଏ ଦୁଇ ତୁରଷ୍କ ଦେଶର ମଧ୍ୟରେ ମର୍ମରସାଗର ବ୍ୟବହିତ ।]

ବିଣ—୧ । ତୁରଷ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to Turkey.

୨ । ତୁରଷ୍କ ଦେଶ ଜାତ—2. Turkish.

୩ । ତୁରଷ୍କ ଦେଶବାସୀ—3. Residing in Turkey.

ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ୍—ବୈଦେ. ବି: ଫା.(ନାମ)—ଅସିଆ ମହାଦେଶରେ ଥିବା ଦେଶ-ବିଶେଷ—Turkistan.
Turkistān
(ତୁର୍କିସ୍ତାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶ ଆସିଅ଼ିକ ତୁରଷ୍କ ଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ଏହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ୧ । ରୁଷିଆ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ (ପଶ୍ଚିମାଂଶ) ଓ ୨ । ଚୀନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ (ପୂର୍ବାଂଶ) ।]

ତୁର୍ତିଅ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ତୃତୀୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୃତୀୟ (ଦେଖ)
Turtia — Trutiya (See)

ତୁର୍ତିଆ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୃତୀୟା (ଦେଖ)
Turtiā — Trutiyā (See)

ତୁର୍ତୁର(ରୁ)—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁରୁତୁରୁ (ଦେଖ)
Turtur(ru) — Turuturu (See)

ତୁର୍ତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତୁରୁତୁରିଆ (ଦେଖ)
Turturiā — Turuturiā (See)

ତୁର୍ବସୁ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଦେବଯାନୀଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଯଯାତିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Turbasu — Name of a son of king jājāti.

[ଦ୍ର—ଏ ଅପଣା ପିତା ଯଯାତିଙ୍କ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାରୁ ଯଯାତିଙ୍କ ଶାପରେ ବହୁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିଥିଲେ ।]

ତୁର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚତୁର୍=ଚାରି ସଂଖ୍ୟା+ଯ. ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
Turjya — ଚତୁର୍ଥ; ଚତୁର୍ଥ—Fourth.

ବିଣ—୧ । ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥା—1. The fourth or last stage attained in meditation.

୨ । ଚତୁର୍ଥ; ଚତୁର୍ଥ ଅଂଶ—
2. A quarter or 4th part.

ତୁର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁର୍ଯ୍ୟ+ଆ)—ତୁରୀୟ ଜ୍ଞାନ (ଦେଖ)
Turjyā — Turiya Jnyāna (See).

ତୁଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ତୁଳନା କରିବା—
Tul (root) — 1. To compare.

୨ । ଓଜନ କରିବା—2. To weigh.

୩ । ସଦୃଶ ହେବା—3. To be equal.

ତୁଲ୍‌କଲାମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଲ୍‌କାଲାମ୍=ଦୀର୍ଘ ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ)—
Tul-kalām — ତୁମୁଳ ଝଗଡ଼ା; ବିସମ୍ବାଦ—
ତୁଲକଲାମ୍, ତୁଲ୍‌କାଲାମ୍ ତଲ୍‌କାଲାମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ — Brawl; noisy quarrel.
तुलकालाम — तुलकालाम

ତୁଲ୍‌ଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଛା—
Tul-ngi — The end of the loin-cloth which is tucked backwards.

ତୁଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ତୋଳିବା—
Tul-bā — To pluck.

ତୁଳ—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ତରାଜୁ ଦଣ୍ଡ—
Tula — 1. Weighing yard or rod.

୨ । ପରିମାଣଦଣ୍ଡ; ସେର ତରାଜୁ—
2. A pair of scales; weighing instrument.

ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଳନ)—୧ । ଓଜନ—1. Weight.

୨ । ଓଜନ କରିବା—2. Weighment.

୩ । ତୁଲ୍ୟ; ତୁଳନା—3. Comparision.

ତୁ ତ ସ୍ୱଭାବେଣ ତୁଳ ମୁଁ କେବେ ନ ଚିହ୍ନେଁ ଏଥି ଅବଗାହ ।
ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୌରମାନ ମାସ; ସୌରମାନ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ—4. Solar month of Kartika.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ତୁଳରେ ଗେଇଲେ ମୂଳରେ ଫଳେ—କୃଷିବଚନ ।

ବଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ—1. High.

୨ । ତୁଲ, ସମକକ୍ଷ—2 Equal in comparision.

(ପଗା—କପସାଚ) ୩ । କୋଡ଼, କାଙ୍କ ବା କୁରାଢ଼ିର ବେଣ୍ଟ ଗଳିବା କଣାର ଉପର-ମୁହାଁ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

3. (a spade) Of which the eye has been made in such a manner that the handle when thrust into it bulges up.

[ଦ୍ର—କଣାଟି ଉପରମୁହାଁ ହୋଇ ରହିବାରୁ ବେଣ୍ଟଟି ସିଧା ନ ରହି ଉପରମୁହାଁ ହୁଏ । ତେଣୁ ସେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ହାଣିବାକୁ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ।]

ଦେ.କ୍ରି (ତୁଳିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ରୂପ)—୧ । ତୁଳନା କର—1. (you) Compare.

୨ । ଓଜନ କର—2. (you) Weigh.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଭିଧାନରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ଶବ୍ଦାଦି ତୁଳନା କରି ସେ ଦୁହିଙ୍କ ସାଦୃଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ କରିବାକୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ଥଳରେ ଏହି 'ତୁଲ' ଶବ୍ଦ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।]

ତୁଳ—ଦେ, ବଣ (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ)—୧ । ସମକକ୍ଷ; ତୁଲ୍ୟ; ସମାନ—
Tuḻa 1. Equal; similar.

ରୂପ ଗର୍ବରେ କାହିଁ ଗୋ ତୁଳେ ମଣି—ରଘୁନାଥ ମେଘଦୂତ ।

समान ୨ । ସମତଳ—2. Level; of the same level.

ମୃତ୍ତିକା ପକାଇଣ ତୁଳ କଲେ
ବୃକ୍ଷ କଟିବଲ ସୁଖେ ଚଳଲେ—ବିଶ୍ୱନାଥ, ଉଡ଼ିଆ ରାମାୟଣ ।

କ୍ରି. ବଣ—୧ । (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ) ତୁଲ୍ୟ; ପରି; ପ୍ରକାରେ—
1. Like.

୨ । ସଦୃଶ—2. Similarly.

ବି—୧ । ତୁଳନା—1. Comparision..

୨ । ସମାନତା; ସାମ୍ୟ—
2. Equality; likeness; similarity.

୩ । ଗୃହୋପକରଣ—
3. Fittings; furnitures; utensils.

ତୁଳକ—ଦେ. ଅ—ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ—
Tuḻaka Like.

समान ପୋଛି କାଳକ ମୋର ଚଳକ ବଙ୍କ ତୁଳକ ନାହିଁ
बराबर ସେନ ତୁଳକେ ଚାପ କାଳକେ ଭବେ ଅଳକେ ଲହି ।
ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୁଳ କସଟ—ଦେ, ବି—ନିକିତି ଦ୍ୱାରା ତଉଲ—
Tuḻa kasaṭa Weighment by a balance

ରଜା ମସ୍ତାନ୍ ବାହାଦୁରଙ୍କ ସଭା
ତୁଳ କସଟ ପ୍ରାୟେ ଅଟଇ ଶୋଭା—ବ୍ରଜନାଥ ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତୁଳଣ—ଗ୍ରା. ବି—ତୁଳଣା (ଦେଖ)
Tulaṇa Tuḻaṇā (See).

ତୁଳଣ ଦେବାକୁ ତୁଲ୍ୟ ଭୁଲଇ ନାହିଁ—ପ୍ରାଚୀ ରସବାରିଧି ।

ତୁଳଣା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୁଳନା)—
Tuḻaṇā ତୁଳନା (ଦେଖ)
(ତୁଲଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) Tuḻaṇā (See).

ଶୂନ୍ୟର ଅର୍ଥ ନାସ୍ତି କହି
ଏଣୁ ତୋ ତୁଳଣା ଏ କୋହି—ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତୁଳନ—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ଉପମାନ—
Tuḻana 1. Act of comparing.

୨ । ପରିମାଣ କରିବା—2. Measurement.

୩ । ସମାନ କରିବା—3. Equalising.

ଦେ. ବି—ଓଜନ କରିବା—Weighment.

ଧର୍ମ ଚରଣରେ ସବୁ ତୁଳନ ହେଉଛି—ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ତୁଳନା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tuḻanā ୧ । ଉପମା—1. Comparision.

୨ । ସାଦୃଶ୍ୟ—2. Equality; similarity.

୩ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ—3. Instance; illustration.

୪ । ପରିମାଣ—4.Measure.

ତୁଳନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପମା କରିବା—
Tuḻanā kariba 1. To compare.
তুলনা করা ୨ । ସମକକ୍ଷ କରିବା—2. To liken.
तुलना करना

ତୁଳ ପାତ୍ର—ଦେ. ବି—ନିକିତି—
Tuḻa pātra Balance; scales.

ବସାଇ ବହେଳ ତୁଳ ପାତ୍ରେ ତୁଳ ଦେଲ ସିନା ପ୍ରେମ ଧନରେ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଳରେ—ଦେ. ଅ—ତୁଳେ; ସହିତ—
Tuḻare With.

सने ଶର୍ମିକ ବର୍ମିକ ଏ ଦୁହିଙ୍କ ତୁଳରେ, ପ୍ରୀତି କଲେ ଶ୍ରମ ବୀର କରିତୁକରେ ।
बराबर (ତୁଳେ, ତୁଲେ-ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭ.

ତୁଳସା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୁଳସୀ)—ତୁଳସୀ (ଦେଖ)
Tuḻasā Tuḻasi (See)
(ତୁଳୁସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୁମ୍ଭ ଅଙ୍ଗ ଧରଣେ ସେ ଅଛନ୍ତି ତୁଳସା ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ତୁଳସା ରାଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୁଳସୀ ଓ ରାଜ୍ଞୀ)—
Tuḻasā rāṇi ତୁଳସୀ ଚଉରାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତୁଳସୀ ଗଛ
(ତୁଳୁସା ରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୂପ ଦେବୀ ବା ଠାକୁରାଣୀ—
The holy Basil plant regarded as a Goddess.

ତୁଳୁସା ରାଣୀ ! ଜାଣି ନ ଜାଣି (ମୁଁ) ଦେଉଛି ପାଣି,
(ତୁ) ନଇଥା ଥାଣି : ... ... ଚଗ ।

ତୁଳସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଲା=ସାଦୃଶ୍ୟ+ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା
Tuḻasi +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ପୃଥିବୀରେ ଯାହା ନିକଟରେ ସଂ. ସୁରଭୀ, ଜୀବା, ପାବନୀ, ସମସ୍ତ ସାଦୃଶ୍ୟ ଲୋପ ପାଇଅଛି,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ବିଷ୍ଣୁବଲ୍ଲଭା, ସୁରେଜ୍ୟା, ସୁରସା, କାୟସ୍ଥା, ସୁରଦୁନ୍ଦୁଭି, ସୁରଭି, ବହୁପତ୍ରୀ, ମଞ୍ଜରୀ, ହରିପ୍ରିୟା, ଅପେତରାକ୍ଷସୀ, ଶ୍ୟାମା, ଗୌରୀ, ତ୍ରିଦଶମଞ୍ଜରୀ, ଭୂତଘ୍ନୀ, ଭୂତପତ୍ରୀ, ପର୍ଣ୍ଣାସ ବୃନ୍ଦା, କଠିଞ୍ଜରା, କୁଠେରକ, ବୈଷ୍ଣବୀ, ପୁଣ୍ୟା, ପବିତ୍ରା, ମାଧବୀ, ଅମୃତା, ପତ୍ରପୁଷ୍ପା, ସୁଗନ୍ଧା, ଗନ୍ଧହାରିଣୀ, ସୁରବଲ୍ଲୀ, ପ୍ରେତରାକ୍ଷସୀ, ସୁବହା, ଗ୍ରାମ୍ୟା, ସୁଲଭା, ବହୁମଞ୍ଜରୀ, ଦେବଦୁନ୍ଦୁଭି ।

ହି. ତୁଲସୀ

ତେ. ତୁଷ୍ଟ, ଗଗେରଚେଟ୍ଟୁ

ଇଯୁଲସି

ମ. ତୁଲ୍‌ସିଚେ ଝାଡ଼

তুলসী

तुलसी, बरवड़ा

ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀରେ ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ତୁଳନା କରାଯାଇ ନ ପାରେ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ କ୍ଷୁପ; ତୁଳସୀଗଛ—
The Holy Basil plant; Ocymum Sanctum (Haines).
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତୁଳସୀ ୫ ପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । କୃଷ୍ଣତୁଳସୀ =କଳାତୁଳସୀ, ୨ । ଶ୍ୱେତ ତୁଳସୀ = ଧଳାତୁଳସୀ, ୩ । ବର୍ବରୀ ତୁଳସୀ = ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି, ୪ । ଜଳ୍‌ଗନ୍ଧ ବା କର୍ଣ୍ଣଗନ୍ଧ ତୁଳସୀ, ବଣତୁଳସୀ = ଦୁଳଭି । ୫ । କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ର ତୁଳସୀ = ଗନ୍ଧତୁଳସୀ, ବଣ ତୁଳସୀ । ତୁଳସୀ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥର ଗୋଟିଏ ଆଦରଣୀୟ କ୍ଷୁପ; ଏହାର ପତ୍ର ଓ ମଞ୍ଜରୀ ଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜା ହୁଏ । ଆମଦେଶରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ ଆପଣାର ଖଞ୍ଜାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୂପ ବା ଚଉରା ନିର୍ମାଣ କରି ତାହା ଉପରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ଗୋଟିଏ ଲଗାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ବୃଦ୍ଧ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମାଳି କରନ୍ତି । ଏ ମାଳିକୁ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଜପନ୍ତି ଓ କଣ୍ଠରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏହାର ଫୁଲ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଓ ଜଟାଭଳି ହୁଏ । । ଧଳା ଓ କଳା ପତ୍ର ଭେଦରେ ଗଛ ୨ ପ୍ରକାର । ବଣରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକପ୍ରକାର ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛ ଅଛି, ଯଥା—ଗନ୍ଧତୁଳସୀ ବଣତୁଳସୀ, ଦୁଳଭି, ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି, ଇତ୍ୟାଦି । ତୁଳସୀଗଛ ଓ କାଠକୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅତି ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦନକାଠ ଅଭାବରେ ଏହି କାଠକୁ ଚିତାନଳରେ ମିଶାଇ ଶବଦାହ କରନ୍ତି । ତୁଳସୀପତ୍ର, ତମ୍ବା ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ ଧରି ଲୋକେ ହଲପ କରି ଥାଆନ୍ତି । କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା ବରକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ହାତକୁ ତୁଳସୀମାଳା ଟେକି ଦେଲେ ବିବାହର 'ନିର୍ବନ୍ଧ' ହୁଏ ।

ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏ ପତ୍ର ଅତି ପ୍ରିୟ । ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କଠାରେ ଏ ପତ୍ର ଓ ମଞ୍ଜରୀ ଦିଆଯାଏ । ନୈବେଦ୍ୟ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଏ ପତ୍ର ପକାଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ ।

ତୁଳସୀ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପୂଜ୍ୟା, ତେଣୁ 'ତୁଳସୀ'ର ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ଭଲ ଲୋକ ସୁଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି । ଏହାର ଗନ୍ଧ ଅତି ମନୋହର, ତେଣୁ ଲୋକେ, ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ 'ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ ବାସେ ଓ ବିଛୁଆତି ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ କୁଣ୍ଡେଇ ହୁଏ' ବୋଲି ଉପମା ଦିଅନ୍ତି । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ ଯେପରି ତୁଳସୀ ଗଛର ଅଙ୍କୁର ବାହାରିବା ମାତ୍ରକେ ସୁଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଓ ବିଛୁଆତି ଗଛ ପତ୍ର ହେବା ମାତ୍ରକେ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଗଲୁ ହୁଏ, ସେହିପରି ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଜଣାପଡ଼େ ।

ଏହି ତୁଳସୀ ଗଛ ପ୍ରତି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏପରି ଭକ୍ତି ଯେ ତୁଳସୀ ଗଛ 'ମରିଗଲା' ବୋଲି ନ କହି "ନାରାୟଣ ପାଇଲେ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଫହାରକ ଓ ଏହାର ରସ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଔଷଧ ସଙ୍ଗେ ଅନୁପାନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ତୁଳସୀର ପୌରାଣିକ ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ମତ ଦେଖାଯାଏ । ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମେ ଏ ରାଧିକାଙ୍କର ସଖୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ନାମ ବୃନ୍ଦାବତୀ ଥିଲା । ରାଧିକାଙ୍କ ଶାପରେ ଏ ଧର୍ମଧ୍ୱଜ ନାମକ ରାଜାଙ୍କର କନ୍ୟା ହୋଇ ମାଧବୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ତୁଳସୀ ନାମରେ ଅଭିହିତା ହେଲେ । ପରେ ଏ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ନାମକ ଦୈତ୍ୟର ପତ୍ନୀ ହେଲେ । ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ହେବାରୁ ଏ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହମୃତା ହେଲେ; ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବରରେ ଏହାଙ୍କର କେଶରୁ ତୁଳସୀ ଗଛର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା ।

ପଦ୍ମପୁରାଣ ମତରେ—ଜଳନ୍ଧର ନାମକ ଅସୁରର ବୃନ୍ଦା ନାମ୍ନୀ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଏ କାଳନେମୀ ଦୈତ୍ୟର କନ୍ୟା । ଜଳନ୍ଧର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରାସ୍ତ କରି ସ୍ୱର୍ଗରେ ରାଜା ହେବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ମହାଦେବଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେଲେ । ଏ ଦୈତ୍ୟ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପ୍ରତି କାମାସକ୍ତ ହୋଇ ପାର୍ବତୀ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଆଦେଶ କରିବାରୁ ମହାଦେବ ଏହା ଉପରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ବହୁ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ପରାସ୍ତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହାର ପତ୍ନୀ ପତିପରାୟଣା ସତୀ ବୃନ୍ଦା ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜା କରି ପତିର ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଆନ୍ତି । ବିଷ୍ଣୁ ମାୟାରେ ଜଳନ୍ଧର ରୂପ ଧାରଣ କରି ବୃନ୍ଦା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ବୃନ୍ଦାର ତପସ୍ୟା ଭଗ୍ନ ହେଲା ଓ ଜଳନ୍ଧର ହତ ହେଲା । ପରେ ବୃନ୍ଦା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏହି କୂଟ ଜାଣି ପାରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତା ସାଧ୍ୱୀଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ, ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହମୃତା ହୁଅ ଓ ତୁମ୍ଭ ଚିତାଭସ୍ମରୁ ତୁଳସୀ, ଧାତ୍ରୀ, ପଳାଶ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଏହି ୪ଟି ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପୂଜା ପାଇବେ ।]

ଦେ. ବି—୧ । (ଭାଗବତ) ତୁଳସୀ ଦେବୀ; ବୃନ୍ଦାବତୀ—
1. Name of a woman who was transformed into the Holy Tu̱lasī plant.

୨ । ତୁଳସୀ ଗଛର ପତ୍ର—
2. The leaf of a Tu̱lasī plant.

୩ । ତୁଳସୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
3. Name for calling Tu̱lasī.

ତୁଳସୀ କଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ମାଳି (ଦେଖ)
Tu̱lasī kaṇṭhi — Tu̱lasī mā̱li (See)

ତୁଳସୀ କ୍ଷେତ୍ର—ଦେ. ବି—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା—
Tu̱lasī kshetra A mythological name of Kendrā-pa̱rḏā in the district of Cuttack.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଟ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଣ୍ଠ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଣ୍ଡ	ଙ

ପବିତ୍ର ତୁଳସୀକ୍ଷେତ୍ର ବହୁ ମୁଦ
ବସନ୍ତି ଯହିଁ ପ୍ରଭୁ ହଳାୟୁଧ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

[ଦ୍ର—ଲଳିତଗିରିବାସୀ କନ୍ଦରାସୁରକୁ ସଂହାର କରି ବଳରାମ ତାହାର କନ୍ୟା ତୁଳସୀକୁ ବିବାହ କରିଥିବାର ସ୍ଥାନୀୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି । ଏଣୁ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ଅନ୍ୟତମ ନାମ ତୁଳସୀକ୍ଷେତ୍ର । ବଳଦେବ ଜୀଉ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ପ୍ରଧାନ ଦେବତା ।]

ତୁଳସୀ ଚଉଁରି—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ଚଉରା ୧ (ଦେଖ)
Tulasi chauṅri Tualsi chaurā 1 (See)

ସମ୍ଭ୍ରମରେ ଲୁଟି କରି
ଥାପିଲେ ତୁଳସୀ ଚଉଁରି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତୁଳସୀ ଚଉରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳସୀ+ଚତୁଷ୍କ)—୧ । ଯେଉଁ
Tulasi chaurā ଚଉରା ବା ବେଦୀ ଉପରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ଲଗା ଯାଇଥାଏ—1. A mound of earth or platform on which the Tulasi plant is planted.

[ଦ୍ର—ତୁଳସୀ ଗଛ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ ପୂଜା ପାଏ । ଏହାର ଚଉରାର ମୂଳ ଲିପାପୋଛା କରି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଘିଅଦୀପ ବସାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ବିଧବାମାନେ ଏହା ମୂଳରେ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣୀ ମୁରୁଜରେ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି କାର୍ତ୍ତିକପୂଜା ଓ ଦୀପଦାନ ଆଦି କରନ୍ତି । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଏହା ଉପରେ ଛାମ୍ପା କରି ବସୁନ୍ଧରା ଘଡି ଟାଙ୍ଗନ୍ତି; ଏହି ଘଡିର ତଳେଥିବା ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଗଛ ଉପରେ ଜଳଧାରା ପଡୁଥାଏ ।]

୨ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ମାଳତୀପାଟପୁରରେ ଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୁଳସୀଗଛର ଚଉରା ଓ ତନ୍ନାମକ ଗ୍ରାମ—
2. Name of a mound cnotaining the Tulasi plant and a village some 4 or 5 miles on the road to Puri.

ସୁଖ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟେ ଭାସି
ତୁଳସୀ ଚଉରା ପ୍ରବେଶି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ମାଳତୀପାଟପୁର ଗ୍ରାମରେ ଜଗନ୍ନାଥ ସଡ଼କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ତୁଳସୀ ଚଉରା ଅଛି । ତାହାକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ସାରି ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି । ପୁରୀକୁ ଦର୍ଶନାର୍ଥ ଆସୁଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ଏହିଠାରେ ପ୍ରଥମେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳର ଚୂଡ଼ା ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ।]

ତୁଳସୀ ଚଢ଼ା(ଢେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ
Tulasi chardhā(rdhe)ibā ପ୍ରତିମା ବା ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କଠାରେ ତୁଳସୀ ଅର୍ପଣ କରିବା—
To put Tulasi leaves on a Deity.

ତୁଳସୀ ଚୂରା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୁଳସୀ ଚଉରା (ଦେଖ)
Tulasi chūrā Tulasi chaurā (See)

ତୁଳସୀ ଜଟା—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ଗଛର ପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ ଲମ୍ବ ଗୁଚ୍ଛ—
Tulasi jaṭā The flower-bunch of the Holy Basil plant.
(ତୁଳସୀ ଜଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳସୀ ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଭାରତବାସୀ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ
Tulasi dāsa ଭକ୍ତପ୍ରବର ଓ କବି—A name of a Hindi poet and devotee of Rāmachandra.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ହିନ୍ଦୀ ପଦ୍ୟରେ ରଚିତ ରାମଚରିତମାନସ ଓ କବିତ୍ତରାମାୟଣ ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏ ସରଯୂକୂଳବାସୀ ଦୁବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୫୮୩ (ଅନ୍ୟ ମତରେ ୧୫୮୭)ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଚିତ୍ରକୂଟ ନିକଟସ୍ଥ ରାଜାପୁର ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଓ ଏଠାରେ ଏହାଙ୍କ ହାତ-ଲେଖା ରାମାୟଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଏ ଯୁବାକାଳରେ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଆସକ୍ତ ଥିଲେ । ଥରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବାପଘରେ ଥିବା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଏ ସେଠାକୁ ଗଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ତିରସ୍କାର କରି କହିଲେ, ତୁମେ ମୋଠାରେ ଯେପରି ଆସକ୍ତି ରଖିଅଛ ଯେବେ ସେପରି ଆସକ୍ତି ରାମଙ୍କଠାରେ ରଖନ୍ତ ତେବେ ମୁକ୍ତି ପାଇଯାଆନ୍ତ । ଏହା ଶୁଣି ତୁଳସୀ ଦାସ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କାଶୀ ଆସିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଏ ସ୍ୱଶରୀରରେ ହନୁମାନ୍ ଓ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଲେ ଓ ସେହି ଦିନଠାରୁ ରାମଭକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ସାଧନାଦ୍ୱାରା କବିତ୍ୱ ଲାଭ କଲେ ।

ଏ ଖ୍ରୀ: ୧୬୨୩ ରେ ଗଙ୍ଗାକୂଳସ୍ଥ କାଶୀରେ ଅସୀଘାଟରେ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ହିନ୍ଦୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଯଥା—ରାମଚରିତମାନସ ବା ରାମାୟଣ, ଦୋହାବଳୀ, ଗୀତାବଳୀ, କବିତ୍ତରାମାୟଣ, ହନୁମତ୍‌ପତ୍ରିକା, ରାମାଜ୍ଞା, ଜାନକୀମଙ୍ଗଳ, ପାର୍ବତୀମଙ୍ଗଳ, ବୈରାଗ୍ୟସନ୍ଦୀପନୀ, କୃଷ୍ଣଗୀତାବଳୀ, ବରବୈ ରାମାୟଣ, ରାମଲଲାନହଛୁ, ହନୁମାନ ବାହୁକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଳସୀ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁଳସୀ ଚଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Tulsi debā Tulasi chardhaibā (See)

ତୁଳସୀ ଦ୍ୱେଷା—ସଂ. ବି—ବନ ତୁଳସୀ; ବବୁରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tulasi dweshā A wild variety of the Holy Basil plant.

ତୁଳସୀ ପତ୍ର ପାତ୍ର କରି ଟେକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କନ୍ୟାକୁ ଗୋଟିଏ
Tulasi patra pātra kari ṭeki debā ତୁଳସୀ ପତ୍ର ସହିତ ଜାମାତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେବା—
To hand over one's daughter to the bridegroom elect along with a 'Tulasi' leaf (in the case of a poor father).

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗରୀବ କନ୍ୟାପିତା ଆପଣାର ଘରକୁ ଜୋଗିଙ୍କୁ ଆଣି କନ୍ୟାକୁ ଆପଣା ଘରେ ସାଡ଼ମ୍ବର ବିବାହ ଦେଇ ନ ପାରନ୍ତି ସେ ଗୋଟିଏ ତୁଳସୀ ପତ୍ର ସହିତ ଆପଣା କନ୍ୟାକୁ ଜାମାତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଜାମାତା ଉକ୍ତ କନ୍ୟାକୁ ଆପଣା ଗୃହକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ବିବାହ କର୍ମମାନ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ନିମ୍ନ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ/'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତୁଳସୀପତ୍ରିଆ କବି—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—
Tuḻasī patriā kabi ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରଣୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଛଳରେ ଯେଉଁ କବିମାନେ ଆଦିରସାତ୍ମକ କବିତା ରଚନା କରନ୍ତି—(ironical) Poets who write on love themes under the guise of describing the love intrigues between Rādhā and Kṛushṇa.

ତୁଳସୀ ବଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳସୀ ବନ)—
Tuḻasī baṇa ତୁଳସୀ ଗଛରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ବଗିଚା—
A garden which is full of Holy Basil plants.

ତୁଳସୀ ବଣରେ ବାଘ—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଢଗର ପ୍ରକୃତ ଭାବାର୍ଥ ଏହି ଯେ, ପ୍ରକୃତ ବାଘ ମହାଦ୍ରୁମାକୀର୍ଣ୍ଣ ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଏ। ତୁଳସୀ ପରି ସାମାନ୍ୟ ଗଛ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ବିରାଡ଼ି ଆପଣାକୁ ବାଘ ବୋଲି ବିଚାର କରି ସ୍ୱଶକ୍ତି ଦେଖାଇବା ଭଳି କ୍ଷେତ୍ରଲୋକ ବା ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଗୁଣ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଅଧିକାର ଦେଖାଇ ଥାଏ । ଅଳ୍ପ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଦ୍ୱାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଆପଣାର ଗର୍ବ ଦେଖାଇ ପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୂର୍ଖମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ଆପଣାର ବଡ଼ାଇ ଦେଖାଇ ହେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ଢଗ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ । ଏହାର ସମାନାର୍ଥକ ପ୍ରବଚନ । ଯଥା— ବନ୍ୟ ସାହିରେ କଟାଶ ମହାବଳ ।]

ତୁଳସୀ ବନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତୁଳସୀ ବଣ (ଦେଖ)
Tuḻasī bana 1. Tuḻasī baṇa (See)
୨ । ବୃନ୍ଦାବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Bṛundābana (See)

ତୁଳସୀ ବାସ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଶାରଦ ଧାନ—
Tuḻasī bāsa A kind of fine winter paddy.
तुलसी बास

ତୁଳସୀ ବିବାହ—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଦିନ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହିତ
Tuḻasī bibāha ବୃନ୍ଦାବତୀ ବା ତୁଳସୀ ଚଉରାରେ ଥିବା ତୁଳସୀ ଗଛର ବିବାହ ରୂପକ ଉତ୍ସବ—
The formal ceremony of marriage between Bishṇu and the Holy Basil plant on the 12th day of the dark fortnight of Kārttika.

ତୁଳସୀ ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ପୁରୁଷ; ତୁଳସୀ+ମଞ୍ଜରୀ)—
Tuḻasī mañjarī ତୁଳସୀ ଗଛର କୋମଳ ପତ୍ର କଳିକା—
The tender shoots of the Tuḻasī plant.

ତୁଳସୀ ମାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଳସୀ+ମଞ୍ଜରୀ)—ତୁଳସୀ ଗଛର କାଣ୍ଡରୁ
Tuḻasī māḻi ପ୍ରସ୍ତୁତ ବେକରେ ପିନ୍ଧିବା ଓ ଜପିବା ମାଳା—
[ତୁଳସୀ ମା(ଳ)ଳା—ଅନ୍ୟରୂପ] String of beads made
तुलसी माला from the stem of the Tuḻasī plant.
तुलसी माला

ତୁଳସୀ ଲାଗି—ଦେ. ବି.—(ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମାଙ୍କର) ତୁଳସୀ ପତ୍ର ବା ମାଳ
Tuḻasī lāgi ଗ୍ରହଣ—The putting of Tuḻasī leaves on an image of Bishṇu.

ତୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଲ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+କରଣ. ଅ+
Tuḻā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ତୁଳା ଯନ୍ତ୍ର; ତରାଜୁ; ନିକିତି—
1. A pair of scales.
୨ । ତୁଳା ଦଣ୍ଡ; ପରିମାଣ ଦଣ୍ଡ ବା ବିଷାର କାଠି; ତଉଲିବା କଣ୍ଟା—2. A steel yard or wooden beam used for weighing.
୩ । ସୁନା ରୁପାର ଶହେ ପଲ ପରିମାଣ (ପ୍ରାୟ ଛଟଙ୍କା ଊଣା ସେର)—3. A standard weight of gold or silver.
୪ । ଓଜନ କରିବା—4. Weighing; weighment,
୫ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୭ମ ରାଶି—
5. The sign of Libra in the zodiac.
୬ । ଆପଣା ଶରୀରର ଓଜନ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ସୁନା ବା ରୁପା ଧାତୁ—6. One's own weight of gold or silver.
୭ । (+ଭାବ. ଅ) ସାମ୍ୟ—7. Equality.
୮ । ସାଦୃଶ୍ୟ; ତୁଳନା—8. Likeness; similarity.
୯ । (+କର୍ମ. ଅ) ଗୃହର ଉପରସ୍ଥ ଶେଣି; ଚାଳଘରର ଯେଉଁ ଶେଣୀ ସବୁ ଉପରେ ଥାଏ—9. The timber or plate which occupies the highest position in the gabled roof of a thatched house.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଲ)—୧ । କପା ଓ ଶିମିଳି ଆଦିର
तूला, तूलो ଫଳକୋଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତନ୍ତୁମୟ କୋମଳ ବସ୍ତୁ—
तुला, रूई 1. Picked cotton.
[ଦ୍ର—କପା ଗଛରୁ କପା ତୁଳା, ଶିମିଳି ଗଛରୁ ଶିମିଳି ତୁଳା ଓ ଅରଖ ଗଛରୁ ଅରଖ ତୁଳା ବାହାରେ ।]
୨ । (ସଂ. ତୁଲ ଧାତୁ) କଷିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
2. Testing.
୩ । ତୁଳନା—3. Comparision.
ଭଜନର ତୁଳା ହୋଇ, ରତି କରିବ ରଚନା ଭଣା ହେବ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ବିଣ. (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ) ୧ । ସମାନ—1. Similar; like.
ପୁଷ୍ପଦଳ ଉପୁଲ ସେ ତନୁ ତୁଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ତୁଳା ପରି କୋମଳ—
2. As soft as picked cotton.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଯ୍ଵ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	କୃ

(ଯଥା—ମାଙ୍ସ ସିଝି ତୁଳା ହୋଇ ଯାଇଛି ।)

ତୁଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଓ ସ୍ଥାନରେ ଉ ଏବଂ ଲ ସ୍ଥାନରେ
Tulā ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୋଲା (ଦେଖ)—Tolā (See)

ତୁଲଇ—ଦେ. ବି—ତୁଳନା—Comparision.
Tulāi ତୁଳଣ ଦେବାକୁ ତୁଲ୍ୟ ତୁଲଇ ନାହିଁ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।
(ତୁଳାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତୁଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ;
Tuḻā(ḻe)ibā The causative form of 'Tuḻibā').
तुलान ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଓଜନ କରାଇବା—
तुलवाना, तुलाना To cause to be weighed.

ତୁଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁଲ· ଡା—ତୁଲେଇ=ଶେଷକରିବା)-
Tulā(le)ibā ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମାଧାନ କରିବା—
1. To accomplish a work; to bring a thing to its conclusion.
ପଡ଼ିଲେ କଷ୍ଟକାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ମୁଁ ତୁଲଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । କୌଣସି ଆପଦ ବା ଘଟଣାକୁ ସମ୍ଭାଳିବା—
2. To cope with an emergency or difficulty.
୩ । ଦାୟିତ୍ୱ ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା; ଚଳାଇ ନେବା—
3. To discharge a duty or onus or responsibility.
ପାଞ୍ଚ ପାଇଟି ଭାଇମାନେ ତୁଲନ୍ତି । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭଣୀ ।
୪ । ସମାନ କରିବା—4. To equilise; to smooth.
୫ । ସମତଳବିଶିଷ୍ଟ କରିବା—
5. To level up; to smooth.
୬ । ଏକବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହେବା ପରି କରିବା-
6. To cause a thing to tally with another thing.
୭ । ତୁଲ୍ୟ ହେବା—7. To be equal to.
ହେ ଭଲ କହିଲ ବର କାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସୁକାନ୍ତିକି ଆଉ ତୁଲଇ ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୮ । ତୁଳନା କରିବା—8. To compare.
ହୁଁ ହୁଁ ହୁଁ ହୁଁ ନା ନା ମଲି ଉଷି ଭାଷାକୁ କିସ ତୁଲଇବ ।
ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୁଲାଏବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ତୋଳାଇବା—
Tulāebā To cause to pluck.

ତୁଳା କାଠି—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ କାଠି ଅଗରେ ତୁଳା ଗୁଡ଼ା
Tuḻā kāṭhi ହୋଇ ଥାଏ—A small twig with cotton wound at the top.
(ତୁଳା କାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା କାନ ଅଦ କୁଣ୍ଡାଇବାକୁ ହୁଏ, ଏ କାଠିକୁ ଅତରରେ ବୁଡ଼ାଇ ହାତରେ ଓ ନାକ ପାଖରେ ଧରା ଯାଏ ଓ ଏ କାଠି ଘିଅରେ ବୁଡ଼ାହୋଇ, ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗି ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଆରତି କରାଯାଏ ।]

୨ । ତରାଜୁ ବା ଓଜନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତରାଜୁ ପ୍ରଭୃତି—2 Weighing yard or beam.

ତୁଳା କୋଟି(ଟୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଳା=ଶକ୍ତି+କୁଟ ଧାତୁ=ପରିମାଣ
Tuḻā koṭi(ṭī) କରିବା+ଇ;+ଈ)—୧ । ନୂପୁର—
1. A twinkling anklet.
ବଳା ତୁଳାକୋଟୀ ଶଙ୍ଖଲେ ପାଦେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ତୁଳାଦଣ୍ଡର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ମୁଣ୍ଡ—2. The end of the scale-yard or beam of a balance.
୩ । ପରିମାଣବିଶେଷ—3. A standard weight.
୪ । ଅର୍ବୁଦ ସଂଖ୍ୟା—4 One hundred millions.
ଦେ. ବି.—ଉପମା ସମୂହ—
A number of comparisions.

ତୁଳା ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଳ+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ଓଜନ କରିବାର
Tuḻā daṇḍa ନିକିତି; ଧଡ଼ା; ଦଣ୍ଡୀ—1. The steel yard of a scale; the beam of a balance.
୨ । ତରାଜୁ କାଠି—2. The weighing yard.

ତୁଳା ଦାନ—ସଂ. ବି.—ତୁଳା ପୁରୁଷ (ଦେଖ)—
Tuḻā dāna Tuḻā purusha (See)

ତୁଳା ଧଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଳା+ଧଟ)—ତୁଳା ଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Tuḻā dhaṭa Tuḻā daṇḍa (See)

ତୁଳାଧର—ସଂ. ବି. (ତୁଳା=ତୁଳାରାଶି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tuḻādhara ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ତୁଳାଧାର—ସଂ. ବିଣ. (ତୁଳା=ନିକିତି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tuḻādhāra ୧ । ବ୍ୟବସାୟରତ; ବ୍ୟବସାୟକାରୀ—
2. Trading; engaged in trade.
୨ । ଯାହା ତୁଳାଦଣ୍ଡରେ ଝୁଲି ଯାଇ ଥାଏ—2. Held suspended by the weighing beam.
ବି.—୧ । ବଣିକ୍; ବ୍ୟବସାୟୀ—
1. A tradesman; merchant.
୨ । (ତୁଳା+ଆଧାର) ନିକିତିର ପଲ୍ଲା—
2. The scales of a balance.
୩ । ତରାଜୁ ଦଣ୍ଡିରୁ ଓହଳିଥିବା ଡୋରି, ଯହିଁରେ ପଲ୍ଲା ଲାଗି ଥାଏ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. The strings of a balance.
୪ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତୁଳାରାଶି—
4. The sign of Libra in the zodiac.
୫ । କିରଣ—5. Ray.

ତୁଳା ଧାରୀ—ସଂ. ବି.—(ତୁଳା+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା ୧ବ)—
Tuḻā dhārī ଓଜନ କରିବାଳା—Weigh-man.

ତୁଳା ପରୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନିକିତିଦ୍ୱାରା ଓଜନ କରାଯାଇ ପାପ ବା
Tuḻā parikshā ଅପରାଧ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବାର ବିଧି—An ordeal

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖୀ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

prescribed in the śāstras by which the accused had to be weighed in a balance.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ପରି ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ପରୀକ୍ଷା ଥିଲା । ଯଜ୍ଞକାଷ୍ଠରେ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟା (ବଡ଼ ତରାଜୁ) ନିର୍ମାଣ କରି ସେଥିରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତଉଲା ଯାଉଥିଲା । ପୁଣି କିଛି ସମୟପରେ ଆଉଥରେ ତଉଲିଲେ ଯେବେ ତାହାର ଓଜନ ବେଶି ହେବାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ତେବେ ସେ ଦୋଷୀ ଥିବାର ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲା ।—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ତୁଳା ପାତ୍ର—ଦେ. ବି.—ତରାଜୁ—
Tuḻā pātra — A pair of scales; balance.

ବଚ୍ଛେଦକୁ ତୁଳାପାତ୍ର କରି,
ବେନି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ତୁଳିଲେ ହରି । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ତୁଳା ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଆପଣା ଦେହର ସମାନ ଓଜନର ସୁନା ବା ରୁପା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରିବା ବିଧି—A gift of gold or silver weighing as much as one's own weight (prescribed in the śāstras).
Tuḻā purusha
(ତୁଳାପୁରୁଷ ଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳା ବୀଜ—ସଂ.ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୁଳା=ଓଜନ+ବୀଜ; ଯେଉଁ ବୀଜ ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁନା ରୁପା ଆଦି ଓଜନ କରାଯାଏ)-କାଇଞ୍ଚ- A seed used by goldsmiths for weighing gold or other metals; the seed of Abrus Precatorius.
Tuḻā bija

ତୁଳା ଭିଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଧୂନନ)—ତୁଳାକୁ ଭିଣିବା ଜାତିବିଶେଷ— A caste which picks cotton into wool.
Tuḻā bhiṇā
ধুনারী; ধুনারু **धुनिया, बेहना**

ତୁଳା ଭିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁଳା+ସଂ. ଧୁ, ଧୂ. ଧାତୁ=କମ୍ପନର ଧୂନୋତିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭିଣିବା)—ତୁଳାକୁ ଧନୁକାକାର ଯନ୍ତ୍ରର ଗୁଣର ଆଘାତରେ ନରମ କରିବା— To card cotton; to pick crude cotton into soft cotton wool.
Tuḻā bhiṇibā
তুলা ধুনা
तुला धुनना

ତୁଳା ମାନ—ସଂ. ବି—ତୁଳାଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଓଜନ ସ୍ଥିର କରିବା—
Tuḻā māna — Weighing by the scales

ତୁଳା ମେଘ—ଦେ. ବି—ତୁଳା ପରି ଦିଶୁଥିବା ମେଘ—
Tuḻā megha — The cirrus or fleecy cloud.

ତୁଳାମେଘ ପରି ଦିଶଇ ଧୂମ । ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ. ଖାରବେଳ ।

ତୁଳା ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ତରାଜୁ—
Tuḻā jantra — The scales; balance.

ତୁଳା ଯଷ୍ଟି—ସଂ.ବି—ତୁଳା ଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Tuḻā jashti — Tuḻā daṇḍa (See)

ତୁଳା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁଳିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—
Tuḻā ji(he)bā — ୧ । ତୌଲିହେବା; ଓଜନ କରାଯିବା—
তুলা যাওয়া — 1. To be weighed.

तुलना — ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯିବା— 2. To be compared with another thing.

ତୁଳାରାମ୍—ଦେ. ବିଣ—ଭୟରେ ହୃତ୍‌କମ୍ପ ଯୁକ୍ତ—
Tuḻārām — Having throbbing or palpitation of the heart due to sudden fear.

ତୁଳାଶା—ଦେ ବି (ସଂ. ତୁଳ+ଆଶା)—ତୁଳନା କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
Tuḻāśa — A wish to compare.

ତପଫଳକ ଶିବ ସେବା ତୁଳାଶା । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଳ)—୧ । ତୁଳା—
Tuḻi — 1. Cotton.

୨ । ତୁଳାରେ ତିଆରି ଶଯ୍ୟା; ଗେଣ୍ଡୁ; ତୋଷକ; ଲେପ — 2. A quilt; a cushion stuffed with cotton wool.

କାଠ ଉତ୍ପାତ, ଝାଣି ଚନ୍ଦ୍ରାତପ, ହଂସତୂଳ ତୁଳିକ ପାରି ।
ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । (ସଂ. ତୁଳ. ଧାତୁ=ଉପରକୁ ଉଠାଇବା)—ଚାଳଘରର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ—3. The ridge of a triangular thatch or gabled roof.

ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ରକରର ବର୍ତ୍ତିକା—3. Painter's brush; painter's hair-pencil.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡେ କାଠିର ଅଗରେ ଗୋଛାଏ କେଶ ବାନ୍ଧି ବନ୍ଧାଯାଇ ତୁଳି ତିଆରି କରାଯାଏ ।]

୨ । ତନ୍ତୁବାୟର ତୁରୀ; ମାକୁ—
2. A shuttle used by the weaver.

ଦେ. ବିଣ—ତୁଳା ନିର୍ମିତ—Made of cotton.
(ଯଥା—ତୁଳି ସୁପାରି ।)

ତୁଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚାଳଘରର ତୁଳି ବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶ ବା ମଥାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Appertaining to the ridge or highest part of a triangular or gabled roof.
Tuḻiā

ତୁଳିଆ—ଦେ. ବି—ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟ—
Tuliā — The higher pillars of a thatched house.

ଉଦେ ଅସ୍ତ ମେରୁ ତହିଁ ହୋଇଛି ତୁଳିଆ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛାତ—Roof.

ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳ ଧାତୁ=ଉପରକୁ ଉଠାଇବା)—ନାହାଚାଳିଆ ବା ଉଲଟେଇଆ ଘରର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଖୁଣ୍ଟଦ୍ୱୟ (ଯାହା ଉପରେ ତୁଳିଆ ଶେଣୀ ରଖାଯାଏ ।)—The higher pillars of a gabled house; the higher pair of pillars supporting the highest ridge-plate.
Tuḻiā khuṇṭa
(ତୁଳିଆ ଖମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
ପାରିଆ ଖୁଣ୍ଟ / ପାଡ଼ିଆ ଖୁଣ୍ଟ } ବିପରୀତ

ତୁଳିଆ ଶେଣୀ—ଦେ. ବି—ନାହାଚାଳିଆ ଘରର ଚାଳର ମଥାନ ବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶ ତଳେ ଯେଉଁ ଶେଣୀ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ; ତ୍ରିଭୁଜାକାର ଚାଳର ଶୀର୍ଷ
Tuḻiā śeṇi
(ପାରିଆ ଶେଣୀ—ବିପରୀତ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ;	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	କୃ

ଖେଣୀ—The central or ridge-plate running under the highest points of a gabled roof; ridge-piece.

ତୁଳକ—ସଂ. ବି. (ତୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଲେଖନୀ; କଲମ—
Tulika Pen.

ତୁଳକା—ସଂ. ବି. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କରଣ. ଇ+କ+
Tulikā ଅ)—୧ । ତୂଳ (ଦେଖ)—1. Tuli
୨ । ଖଞ୍ଜନ ତୁଲ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
2. A kind of small bird.

ତୁଳ କାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଳ)—ତନ୍ତିମାନଙ୍କ ଲୁଗା ବୁଣିବା କାଠ;
Tuli kāṭha ଯହିଁରେ ଲୁଗାର ବୁଣା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିଥାଏ—
Weaver's roller; beam or back-beam of a hand-loom.

ତୁଳ କାଠି—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରକରର ବର୍ତ୍ତିକା—
Tuli kāṭhi Painter's brush.

ତୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୁଲ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିମିତ—
Tulita 1. Measured.
୨ । ଓଜନ କରାଯାଇ ଥିବା—2. Weighed.
୩ । ତୁଳନା କରାଯାଇ ଥିବା; ଉପମିତ—
3. Compared.
୪ । ଉପରକୁ ଉଠାଯାଇ ଥିବା; ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ—
4. Lifted; raised.
୫ । ଚାଳିତ—5. Moved.

ତୁଳିନୀ—ସଂ. ବି—ଶାଳ୍ମଳୀ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tulini The silk-cotton tree.
(ତୁଳଫଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—ଓଜନ କରିବା—
Tulibā 1 To we gh.
तुला ପୂର୍ବେ ଦେବ ଋଷି ଏକଠା ହୋଇଲେ
तुलना ତୁଳିବାକୁ ତୁଳାଦଣ୍ଡେକ ଆଣିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।
୨ । ଉପମା କରିବା; ତୁଳନା କରିବା; କଳିବା—
2. To compare.
ତୁଦ ବଦନ ତା ନେତ୍ର ହସନ୍ତ ବୁଇ ଶୋଭା ନେନେ ତୁଳିବାକୁ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ସମାନ କରିବା—3. To equalise.
୪ । କଷିବା—4. To test.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ତୋଳିବା—To pick.

ତୁଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡି ମାରିବା ପରି ଚାଳଘରର
Tuli māribā ମଥାନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶର ଛୁଆଣି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କରିବା—To complete the thatching of the highest ridge of a gabled house.

ତୁଳ ସୁପାତି—ଦେ. ବି—ତୁଳା ଭର୍ତ୍ତି ନରମ ଶେଯ—
Tuli supāti Soft quilt stuffed with cotton wool.

ତୁଳୀ—ସଂ. ବି—ତୁଳ (ଦେଖ)
Tulī Tuli (See)
ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତୁଳ (ଦେଖ)—Tuli (See)

ତୁଳୁବ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ସହ୍ୟାଦ୍ରି ଓ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ
Tuluba. ଭାରତର ଏକ ପ୍ରଦେଶ (ଆଧୁନିକ ଉତ୍ତର କାନାଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The north Karnatac country of ancient India.

ତୁଳୁସୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୁଳସୀ)—
Tulusī etc) ତୁଳସୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Tulasī etc. (See)

ତୁଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ)—୧ । (ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର) ସହିତରେ-
Tule 1. With.
सने ସଞ୍ଜବେଳରୁ କଞ୍ଜ ଫୁଟିବା ପାଏ,
साथ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତୋ ତୁଲେ ପସି ଲାଗେ ଲୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । (ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର) ସହିତରେ; ସଙ୍ଗେ—
2. With; together with.
ଘୋଟ କଉବନ୍ଧୁଳ, ଘୋର ଘୋର ଜାଙ୍ଗଳ, କହର ତୁଲେ ତାହା ପିଇଲୁରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଘଚମ୍ପୂ ସ. ଗୀତ ।
୩ । ତୁଲ୍ୟ; ପ୍ରକାରେ; ପରି; ସମାନରେ—
3. Equally with; like.
ସୁକୁମାରୀ ପଣେ ନଳିନୀ ତୁଲେ କେ ଅଛି ଅନ—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ତୁଲେଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—୧ । ସଙ୍ଗେ; ସହିତ—
Tulena 1. With.
୨ । ଠାରେ; ନିକଟରେ—2. At; near.
ଯଥା ବଚନ ଅନ୍ତରେଣ ଦୂତିକା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତୁଲେଣ ସମ୍ବାଦ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଲା=ସାଦୃଶ୍ୟ+ସନ୍ନିହିତାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ଅନୁରୂପ;
Tulya ସଦୃଶ—1. Similar; resembling.
୨ । ସମ; ସମାନ—2. Equal.

ତୁଲ୍ୟକୋଣିକ—ସଂ. ବିଣ (ଜ୍ୟାମିତିର ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ; ତୁଲ୍ୟ+କୋଣ
Tulya konika +ଇକ)—ଯାହାର (ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର) ସମସ୍ତ କୋଣ ସମାନ—(geometry) Equiangular.

ତୁଲ୍ୟତା—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—ସାଦୃଶ୍ୟ; ସମାନତା—
Tulyatā Similarity; equality; similitude.
(ତୁଲ୍ୟତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଲ୍ୟ ପାନ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଏକସଙ୍ଗେ ବସି ପାନ
Tulya pāna ଭୋଜନାଦି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Dining in the company of one's castemen.

ତୁଲ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ, ଯହିଁରେ
Tulya pradhāna byaṅga ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ଏକ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A figure

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆରେ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଥିବା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

in rhetoric in which the literary and implied meanings of a sentence are the same.

ତୁଲ୍ୟ ବୟସ୍କ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୁଲ୍ୟ + ବୟସ୍ + କ)—ଏକବୟସୀ; ସମବୟସ୍କ—Of the same age; coeval.
Tulya bayaska
(ତୁଲ୍ୟବୟସ୍କା— ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୁଲ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଲ୍ୟ+ମୂଲ୍ୟ)—୧ । ଏକମୂଲ୍ୟ-ବିଶିଷ୍ଟ; ସମାନ ଦରର—1. Of equal value; of the same price.
Tulya mūlya

୨ । ସଦୃଶ—2. Similar.

୩ । ପ୍ରାୟ ସମାନ; ସମକକ୍ଷ— 3. Almost equal; nearly same.

୪ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—4. Fit.

ତୁଲ୍ୟ ଯୋଗିତା—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ୟଯୋଗିନ + ତା)—୧ । କାବ୍ୟାଲଙ୍କାର-ବିଶେଷ (ଯେଉଁ ଅଲଙ୍କାରରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବା ଅପ୍ରସ୍ତାବିତ ବସ୍ତୁର କୌଣସି ଗୁଣ ବା ଧର୍ମ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଧର୍ମ ବା ଗୁଣ ତୁଳନା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ)— 1. A figure of rhetoric having reference to similitude of two things; simile.
Tulya jogitā

୨ । ସାମ୍ୟ; ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟତା— 2. Similitude; similarity.

ତୁଲ୍ୟଯୋଗୀ—ସଂ. ବଣ (ତୁଲ୍ୟ + ଯୁଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ) ଯେ ସମାନ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖେ—Maintaining a similar or equal relationship.
Tulyajogi

ତୁଲ୍ୟ ରୂପ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଲ୍ୟ+ରୂପ)—ସମାନ ରୂପ ବା ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—Similar in shape or form.
Tulya rūpa
(ତୁଲ୍ୟରୂପତା—ବି)

ତୁଲ୍ୟ ଶୋଧନ—ସଂ.ବି (ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ)—(ବୀଜଗଣିତ) ସମୀକରଣର ସରଳତା ସମ୍ପାଦନ—(algebra) Simplification of equation; reduction of an algebrical equation by removing the like magnitudes on both sides.
Tulya śodhana

ତୁଲ୍ୟାକୃତି—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ୟ+ଆକୃତି) (କର୍ମଧା)—ସମାନ ଆକାର— Similar shape.
Tulyākṛuti

ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସମାନ ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ—Of similar shape or form; similar in shape.

ତୁଲ୍ୟେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବଣ—(ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି) ସହିତରେ; ସଙ୍ଗେ— With.
Tulye

ନଳ ଭାରିକା ସମ ସତୀ, ତାହାଙ୍କ ତୁଲ୍ୟେ ପ୍ରୀତ କର ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା— 1. To be satisfied.
Tush (root)

୨ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—2. To satisfy (Apte).

ତୁଷ—ସଂ. ବି (ତୁଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ତଷୁ; ଚୋକଡ଼; ଧାନ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟର ଚୋପା; ତୁଷି—1. Chaff; husk of grain.
Tusha

୨ । ବିଭୀତକ ବା ବାହାଡ଼ାଗଛ— 2. The Beleric Myrobalan (tree).

୩ । ଡିମ୍ବର ଖୋଳପା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3. The shell of an egg.

ତୁଷ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ତୁଷ=ତଷ୍ + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଗ୍ନି— Fire.
Tusha graha

ତୁଷ ସାର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷ+ସାର)—ଅଗ୍ନି— The fire.
Tusha sāra

ତୁଷାନଳ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷ ଦ୍ୱାରା ଦୀପ୍ତ ଅନଳ)— ୧ । ତଷୁ ନିଆଁ A fire made of chaff.
Tushānaḷa
(ତୁଷାଗ୍ନି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଶୁଖିଲା ଘାସ କୁଟା ଓ ଘଷିର ନିଆଁକୁ ମଧ୍ୟ ତୁଷାନଳ ବୋଲାଯାଏ —ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ତଷୁ ନିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରଦାହରୂପ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବିଶେଷ— 2. A kind of expiation for sin by being burnt to death
[ଦ୍ର—କୁମାରିଲ ଭଟ୍ଟ ତୁଷାନଳ ଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ମରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଷାମ୍ବୁ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷ ମିଶ୍ରିତ ଅମ୍ବୁ)—ତଷୁ ସହିତ ଯବଧାନକୁ କୁଟି ତାହାକୁ ସଢ଼ାଇ ତିଆରି କରିବ ଏକପ୍ରକାର କାଞ୍ଜି— A kind of fermented gruel made with barley grains pounded with chaff and put in water.
Tushāmbu
(ତୁଷୋମ୍ବୁ, ତୁଷୋଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ପାଚକ, ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଷାର—ସଂ. ବି (ତୁଷ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । ଜଳକଣା— 1. Minute particles of water.
Tushāra

୨ । ନୀହାର; କାକର—2. Hoar–frost; dew.

୩ । ବରଫ—3. Ice; snow.

୪ । ଶୀତ; ହିମ—4. Cold.

୫ । କୁହୁଡ଼ି—5. Mist; fog.

୬ । ଏକପ୍ରକାର କର୍ପୂର; ଚୀନା କର୍ପୂର— 6. A kind of camphor

୭ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ— 7. Name of an ancien t country.

[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଉତ୍ତର । ଏହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ା ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା; ଏହି ଦେଶବାସୀ ଶକ ଜାତିର ଶାଖା ଅଟନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ପ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତଳ—Very cold.

ତୁଷାର ଋତୁ—ଦେ. ବି—ଶୀତଋତୁ—
Tushāra ṛutu The winter season.

ତୁଷାର କଣ(ଣା)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଷାର+କଣ, କଣା)—
Tushārakaṇa(ṇā) ୧ । ବରଫର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
1. Minute flakes of snow.
୨ । କାକରର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ—
2. Minute drops of dew.

ତୁଷାର ଗିରି—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷାରପୂର୍ଣ୍ଣ ଗିରି)—
Tushāra giri ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—The Himalayan mountain.
(ତୁଷାରପର୍ବତ, ତୁଷାରଶିଖରୀ, ତୁଷାରାଦ୍ରି, ତୁଷାରଶୃଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଷାର ଗୌର—ସଂ. ବିଣ—ବରଫ ପରି ଧଳା—
Tushāra gaura Snow-white.
ସଂ. ବି—କର୍ପୂର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Camphor.

ତୁଷାର ଧବଳ—ସଂ. ବିଣ-୧ । (ତୁଷାରବତ୍ ଧବଳ; ରୂପକ କର୍ମଧା)—
Tushāra dhabaḷa ବରଫ ପରି ଧଳା—
1. White as snow; snow-white.
୨ । (୭ମୀ ତତ୍)—ଉପରେ ବରଫ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ଧଳା—
2. Snow-covered and looking white.

ତୁଷାର ପାତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍;ତୁଷାର+ପାତ)—୧ । ବରଫ ପଡ଼ିବା—
Tushāra pāta 1. Snow-fall.
୨ । କାକର ପଡ଼ିବା—2. Fall of dew.

ତୁଷାର ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ମୂର୍ତ୍ତି; ତୁଷାର ପରି ଶୀତଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଯାହାର)—ତୁଷାରାଂଶୁ (ଦେଖ)
Tushāra mūrtti Tushārāṁśu (See).

ତୁଷାର ରେଖା—ଦେ. ବି (ଭୌଗୋଳିକ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ଉଚ୍ଚସୀମା ବା ରେଖା ଉପରେ ପଡ଼ିବା ବରଫ ବର୍ଷକଯାକ ଅଦୌ ତରଳେ ନାହିଁ—
Tushāra rekhā (geography) Snow-line.

ତୁଷାର ଶିଖର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ଶିଖର)—
Tushāra śikhara ତୁଷାର ଗିରି (ଦେଖ)
(ତୁଷାର ଶୃଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tushāra giri (See)
ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ ତୁଷାରାବୃତ—
Snow-topped (monntain).

ତୁଷାର ସାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ. ତତ୍; ତୁଷାର+ସାର)—ଶୀତଳତା—
Tushāra sāra Coolness
ତୁମ୍ଭେ ରବିନନ୍ଦନାର ନୀର, ଚନ୍ଦ୍ରିକାତଯ୍ ତୁଷାର ସାର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ; କଲୋଗଚମ୍ପୂ ବ. ଗୀତ ।

ତୁଷାରାଂଶୁ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ଅଂଶୁ; ତୁଷାର ଅର୍ଥାତ୍ ଶୀତଳ ଅଟେ ଅଂଶୁ ଯାହାର)—ହିମାଂଶୁ; ଚନ୍ଦ୍ରମା;ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
Tushārāṁśu
ତୁଷାର କର }—ଅନ୍ୟରୂପ
ତୁଷାର ରଶ୍ମି }

ତୁଷାରାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ତୁଷାର+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—ତୁଷାର (କୁହୁଡ଼ି ବା ବରଫ) ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—
Tushārāchhanna
(ତୁଷାରାବୃତ-ଅନ୍ୟରୂପ) Covered with snow or fog; foggy; snow-clad.

ତୁଷାରାଦ୍ରି—ସଂ.ବି (ମ.ପ.ଲୋ; ତୁଷାର+ଅଦ୍ରି)—ତୁଷାର ଗିରି (ଦେଖ)
Tushārādri Tushāra giri (See)

ତୁଷିତ—ସଂ. ବି. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ଗଣଦେବତା-ବିଶେଷ—1 Name of a class of collective Dieties.
Tushita
[ଦ୍ର—ଏ ଗଣଦେବତାମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ୧୨ ଅଟନ୍ତି ଓ ମନ୍ୱନ୍ତର ଅନୁସାରେ ଏମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଭିତରେ ନାମ ବଦଳା-ବଦଳି କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]—
୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A name of Bishṇu.
୩ । ବୌଦ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗବିଶେଷ—3 Name of a heaven of the Buddhists.

ତୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଷ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଆହ୍ଲାଦିତ;ଆନନ୍ଦିତ—
Tushṭa 1. Gladdened.
(ତୁଷ୍ଟତା, ତୁଷ୍ଟି-ବିଶେଷ୍ୟ) ୨ । ତୃପ୍ତ—2. Gratified; pleased.
୩ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—3. Satisfied; content.

ତୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (ତୁଷ. ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ସନ୍ତୋଷ—
Tushṭi 1 Contentment,
୨ । ତୃପ୍ତି—2 Gratification; satisfaction.
[ଦ୍ର—ସାଂଖ୍ୟ ମତରେ ତୁଷ୍ଟିକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ୪ ପ୍ରକାର ଓ ବାହ୍ୟିକ ୫ ପ୍ରକାର, ଏପରି ୯ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି, ହି.ଶ.ସା]
୩ । ଆନନ୍ଦ; ହର୍ଷ—3. Pleasure; gladness.
୪ । କଂସର ଆଠ ଭାଇ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. One of the 8 brothers of king Kaṁsa.
୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଷୋଡ଼ଶମାତୃକା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା—
5. The name of one of t! mother-Goddesses of the Tantras.

ତୁଷ୍ଟିଁ ଭାବ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୂଷ୍ଣୀଂଭାବର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tushṭiñ bhāba ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭାବ (ଦେଖ)—Tūshṇiṁ-bhāba (See).

ତୁଷ୍ଟିଁ ଭୂତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭୂତର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tushṭiñ bhuta ତୂଷ୍ଣୀଂଭୂତ (ଦେଖ) Tūshṇiṁbhuta (See)

ତୁଷ୍ଟିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ (ତୁଷ୍ଟି+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ ମତ୍)—ସନ୍ତୋଷଯୁକ୍ତ—
Tushṭimān Contented.
ବି. (ଭାଗବତ) ଉଗ୍ରସେନର ପୁତ୍ର;କଂସର ଭାଇ (ଅନ୍ୟନାମ ତୁଷ୍ଟି)
A brother of King 'Kaṁsa'.

ତୁଷ୍ଟୁ—ସଂ. ବି—(ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ତୁ)—
Tushṭu କର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ମଣି—A gem worn in the ear.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଷଡଡ ୧ ଚଲ୍ଲିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଲ୍ଲିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଲ୍ଲିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଳିତ ଚଳନ୍ତା ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ଦେଖିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଝୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଝିଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୁସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶବ୍ଦ କରିବା—To make a sound.
Tus (root)

ତୁସ—ସଂ. ବି—ତୁଷ (ଦେଖ)—Tūsha (See)
Tusa

ତୁସ୍ତ—ସଂ. ବି (ତୁସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—୧ । ଚୂନା; ଧୂଳି—
Tusta 1. Dust; powder

୨ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଣୁ—2. Minute particle.

୩ । ପୁଷ୍ପ ରଜଃ—3. The farina or pollen of a flower.

୪ । ସ୍ତ୍ରୀ ରଜଃ—4. The menstrual flux.

ତୁଷ୍ଟି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୁତିର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tusti ୧ । ସ୍ତୁତି; ସ୍ତବ—1. Prayer.
(ଜଳା—ଜପସ୍ତିତ) ୨ । ପ୍ରଶଂସା—2 Praise.

ତୁହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୀଡ଼ା ଦେବା—
Tuh (root) To give pain; to trouble

ତୁହା—ଦେ. ବି—ତୁଅ; ଥର; ବାର—
Tuhā Time; occasion.
बार ଥରକେ ଯେବେ ଲେଖ, ନୋହୁବ ଜାଣେନ୍ତ, କହିବା କେତେ ତୁହା
दफा ତୁହାକୁ ଗୋ । ବନସ ସଂ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୁହାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବାରମ୍ବାର—
Tuhāi Repeatedly.
बारबार ମାଗିଲି ପଡ ବଥ ସେ ତୁହାଇ ।
•बारंबार ବୃନ୍ଦାବ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ତୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦ୍ୱିବାର, ତ୍ରିବାର)—
Tuhāibā ୧ । ବାରମ୍ବାର କହିବା—1. To rapeat saying of thing.
दुहराना

୨ । ଥରକୁଥର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଲଢ଼ଉଥିବା—
2. To do a thing repeatedly.

ତୁହାଇ ତୁହାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବାରମ୍ବାର; ଥରକୁ ଥର—
Tuhāi tuhāi Repeatedly; over and over.
बारंबार ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପୃଷ୍ଠ ଦେଖ ଥଲେ ଲୁହା ନ ହୋଇବ ଶୂନ୍ୟ—ଚଇ ।
बारंबार

ତୁହାକୁ ତୁହା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତୁହାଇ ତୁହାଇ (ଦେଖ)
Tuhāku tuhā Tuhāi tuhāi (See)

ତୁହାକୁ ତୁହା ବର୍ଷା ହେଉଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ.ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

(ତୁହା ତୁହାକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁହି—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତ୍ୱଂ. ପ୍ରା. ତୁହ)—
Tuhi (ଘୃଣା, ଅଳ୍ପ ପରିଚୟ ଓ ଅନାଦରାର୍ଥ) ତୁଇ—
तुई Thou (used is contempt, familiarity and disregard).
तू

ତ୍ରିପୁ ସହୁ ! ପରମାଦ ବଡ ତୁହି ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗ୍ରବନ୍ଦ୍ର. ୨ ଗୀତ ।

ତୁହିନ—ସଂ. ବି (ତୁହ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ାଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ)—
Tuhina ୧ । ହିମ—1. Cold.

୨ । କୁହୁଡ଼ି—2. Mist, fog.

୩ । କାକର—3. Dew; hoarfrost.

୪ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—4. Moonlight.

ବିଣ—୧ । ଶୀତଳ; କାକର; ଥଣ୍ଡା—
1. Cold; cool.

୨ । ହେମ କାକର; ବରଫ ପରି ଥଣ୍ଡା—2. Ice-cold.

ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବାକ୍ୟ (ଓ. ତୁ+ସଂ. ହୀନ) ତୁ ହୀନ ଅଛୁ—
Thou art mean.

ବଧାରା ତୁହିନ ବୋଇଲୁ ଜାଣି
ତତରୁ ବରୁ ତ ପଡ଼ିଲ ଶ୍ରେଣୀ—ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁହିନ କର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁହିନ+କର)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tuhina kara 1. The moon.
(ତୁହିନରଶ୍ମି, ତୁହିନାଂଶୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କର୍ପୂର—
2. Camphor.

ତୁହିନ ଗିରି—ସଂ. ବି (ମ.ପ. ଲୋ. ତୁହିନାବୃତ ଗିରି)--ହିମାଳୟପର୍ବତ—
Tuhina giri The Himalayan mountain.
(ତୁହିନଶିଖରୀ, ତୁହିନାଦ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ହିଂସା କରିବା; ବଧ କରିବା—
Tū root) 1. To envy; to kill.

୨ । ବୃଦ୍ଧିପାଇବା—2. To increase.

ତୂଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Tūṇ (root) Te be filled.

ତୂଣ—ସଂ. ବି (ତୂଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟେ. ଅ; ଯାହା ବାଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ)—
Tūṇa ୧ । ଶରମୁଣା; ବାଣ ରଖିବାର ଥଳି ବା ଖୋଳ; ଶରଧି—
(ତୂଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A quiver (for arrows).

୨ । ତୂଣକ (ଦେଖ)—Tūṇaka (See)

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତେମନ; ତୁଣାନ୍ନ)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତରକାରୀ—Curry.

ତୂଣକ—ସଂ. ବି—ସଂସ୍କୃତର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ଏଥିରେ ୧୫ ଗୋଟି
Tūṇaka ଅକ୍ଷର ଥାଏ; ଏଥିର ଅଯୁଗ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଗୁରୁ ଓ ଯୁଗ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ—A measure of verse with 15 letters in which the odd letters are long and even letters short.

(ଯଥା—ଗ୍ଲମ ଗ୍ଲମ ଗ୍ଲମ ଗ୍ଲମ ଗ୍ଲମ ଗ୍ଲମ ଗ୍ଲମ ଦେ ।)

ତୂଣୀ—ସଂ. ବି. (ତୂଣ ଧାତୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଈ)—୧ । ତୂଣ; ଶରମୁଣା—
Tūṇi 1. Quiver for arrows.

୨ । ନୀଳଗୁଳ୍ମ—2. Indigo plant.

୩ । ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ବ୍ୟଥା ଉଠିବା ବାତରୋଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A kind of disease.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୂଣ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତୂଣଧାରୀ—
Bearing a quiver.

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତନ୍ନବନୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	●	କ୍ନ

ତୂଣୀକ—ସଂ. ପ—ତୁନ୍ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tūṇika The toon tree; Tun (See)

ତୂଣୀର—ସଂ. ପ. (ତୂଣ ଧାତୁ+କର୍ମ ଈର)—ତୂଣ (ଦେଖ)
Tūṇira Tūṇa (See)

ତୂତକ—ସଂ. ପ—ତୁତିଅ—
Tūtaka Blue vitriol; copper sulphate.

ତୂଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ରାଶି; ଗଦା —
Tūḍā 1. Heap.
ତୁଦା ୨ । ସୀମାର ଚହ୍ନ—2. Boundary-mark.
ତୂଦା ୩ । ତୀର, ବନ୍ଧୁକ ଆଦିଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମାଟି ଗଦା —
3. A mound of earth to which beginners aim arrows and bullets during target-practice.

ତୂବର—ସଂ. ପ. (ତୂ ଧାତୁ+ବର)—୧ । ଅଜାତଶୃଙ୍ଗ ଗୋରୁ—
Tūbara 1. Cattle which has not yet grown horns.
(ତୁବରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଶୃଙ୍ଗହୀନ ବୃଷ—2. A hornless bull.
୩ । ମାଖୁନ୍ଦା ବା ଶ୍ମଶ୍ରୁହୀନ ଲୋକ—
3. A beardless man.
୪ । ନପୁଂସକ—4. An eunuch,
୫ । କଷାୟ ରସ—5. Astringent taste.
ବରଚମାନରେ ତାହା ସ୍ୱାଦନ କଲାକେ ଅଳ ତୂବର—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ବିଣ—୧ । କଷା —1. Of astringent taste.
୨ । ନପୁଂସକ—2. Neuter; unmanly.

ତୂବରିକା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୂବର+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଫିଟ୍‌କିରି; ଟାଙ୍ଗଣା—
Tūbarikā Borax

ତୂବରୀ—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୂବର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମୃତ୍ତିକା—
Tūbari Earth or yellow soil of Gujerat.

ତୂର (ଧାତୁ)—ଦ । ୧ । ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା—
Tūr (root) 1. To move quickly or swiftly.
୨ । ହିଂସା କରିବା—
2. To injure; to kill; to envy.

ତୂର—ସଂ. ପ. (ତୂର ଧାତୁ=ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tūra ୧ । ତୂର୍ଯ୍ୟ; ଭେରୀ—1. A bugle; trumpet.
୨ । କାହାଳୀ; ପେଁକାଳୀ; ପିତ୍ତଳ ନିର୍ମିତ ମହୁରୀ—
2. Clarionet.
ଅଗରେ ବାଜଣ୍ଡି ଯେ ବାଜଇ ଭାର ତୂର
ବୋଲନ୍ତି ବୋଲଇ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ସହକର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ।
୩ । (+ଭାବ. ଅ) ବେଗ—3. Speed (Apte).
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଦୂତକର୍ମ; ଧାଉଡ଼ିଆ—
4. Courier (Apte).
୫ । (+ଭାବ. ଅ) ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
5. Hastening (Apte).

ତୂରୀ—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୂର ଧାତୁ+ଈ)—୧ । ତୂର (ଦେଖ)
Tūri 1. Tūra (See)
ସିଂହଦ୍ୱାରେ ବସି ବଜାଇଲେ ଢୋଲ ତୂରୀ
ନୃପଙ୍କ ଗମ୍ଭରେ ଯାଇଁ ଜଣାଇଲେ ଦ୍ୱାରୀ ସେ—ଭକ୍ତ. ସ୍ୱଦର୍ଶବଟୀ ।
୨ । ଧାତୁରା—2. Thorn apple (Apte)

ତୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତୂର ଧାତୁ=ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tūrṇṇa ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେତୁ; ଦ୍ରୁତ—
Speedy; hasty; brisk; swift.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତୂର୍ଣ୍ଣଂ; ତୂର ଧାତୁ+ତ)—ଅବିଳମ୍ବେ; ଅଭିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର; ତ୍ୱରିତ, ତ୍ୱରନ୍ତ—
Sharp; speedily; swiftly; hastily.
ପାଷେଟ୍ଟ ଯିବ ଉଠି ତାହାକୁ ତୂର୍ଣ୍ଣରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତୂର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ପ. (ତୂର ଧାତୁ+ଭାବ ନି)—୧ । ବେଗ—
Tūrṇni 1. Speed; force; swiftness.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ନି) ମଳ; ବିଷ୍ଠା—2. Excrement.
୩ । ମନ—3. The mind.
୪ । (+ଭାବ. ନି) ତ୍ୱରା—4. Haste.
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ନି) ଶ୍ଳୋକ—5. A stanza.

ତୂର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ପ. (ତୂର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ; ବା ଚତୁର+ଯ)—
Tūrjya ୧ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
(ତୂର୍ଯ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A musical instrument.
୨ । ଏକକ ବାଦନ୍ତ ବହୁଧ ବାଦ୍ୟ—
2. Many musical instrments struck simultaneously; a band of musical instruments.
୩ । (ଚତୁର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ; ଚତୁର ସ୍ଥାନରେ ତୁର୍ ଆଦେଶ) ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
3. A fourth part; a quarter.
୪ । ଯୋଗର ଚତୁର୍ଥ ଅବସ୍ଥା; ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥା—
4. The fourth step in joga-practice.

ତୂର୍ଯ୍ୟଖଣ୍ଡ—ସଂ. ପ—ଖଞ୍ଜଣୀ—
Tūrjya khaṇḍa Tabor (Apte; M. W.).
(ତୂର୍ଯ୍ୟ ଗଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂର୍ଯ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ପ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂର୍ଯ୍ୟ+ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—ବାଦ୍ୟଶିକ୍ଷକ; ଓସ୍ତାଦ୍—
Tūrjyāchārjya Music master; band-master.

ତୂର୍ଯ୍ୟାଜୀବ—ସଂ. ପ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୂର୍ଯ୍ୟ=ବାଦ୍ୟ+ଆଜୀବ=ଜୀବିକା ଯାହାର)—ବାଜାବାଲା; ବାଦ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ—
Tūrjyājiba A musician by profession.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୂଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଓଜନ କରିବା—
Tūl (root) 1. To weigh
୨ । ତଡ଼ି ଦେବା—2. To drive out (Apte).
୩ । ପୂର୍ତ୍ତି କରିବା—3 To fill (Apte).
୪ । ମାପିବା—4. To measure.

ତୂଳ—ସ. ବି. (ତୂଲ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+ଅ)—୧ । ତୁଳା—
Tūla 1. Picked cotton.
୨ । ଶିମିଳି ତୁଳା—2. Simmul cotton; silk cotton
୩ । ଆକାଶ—3. The sky
୪ । ତେନ୍ତୁଳି ଗଛ—4. Tamarind tree.
୫ । ତୁଁତ ଗଛ—
5. The mulberry tree.
୬ । ଘାସର ବିଡ଼ା—
6. A tuft of grass (Apte).
୭ । ଧାତୁରା—7. Thorn apple (Apte).
୮ । ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳ—8. Atmosphere; air (Apte).
୯ । ଫୁଲର ଫେଣ୍ଡା—
9. A panicle of flowers (Apte).

ତୂଳକ—ସ. ବି. (ତୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କପା—
Tūlaka Picked cotton.

ତୂଳ କାର୍ମ୍ମୁକ—ସ. ବି. (ତୂଳ+କାର୍ମ୍ମୁକ)—
Tūla kārmmuka ତୁଳା ଧୁଣିବାର ଧନୁ ଆକାରର ଯନ୍ତ୍ର—
(ତୂଳଚାପ, ତୂଳଧନୁଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) The cotton-carding bow.

ତୂଳ ନାଳ(ଳୀ)—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂଳ+ନାଳ; ନାଳୀ)—
Tūla nāli(lī) ତୁଳାର ବରଣା; ତୁଳା ବଳା ହୋଇ ବସ୍ତ୍ର
(ତୂଳ ନାଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାଉଥିବା ଲମ୍ବ ପିଣ୍ଡ—
A skein of cotton; twist cotton; a thick roll of cotton drawn out for spinning.

ତୂଳ ବୃକ୍ଷ—ସ. ବି—ଶିମିଳି ଗଛ—
Tūla bruksha. The silk-cotton tree.

ତୂଳ ଶର୍କରା—ସ. ବି. (ତୂଳ=ତୁଳା+ଶର୍କରା=ଗୋଡ଼ି)—
Tūla śarkarā ତୁଳା ମଞ୍ଜି—Cotton seed.

ତୂଳ ସେଚନ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂଳ=ତୁଳା+ସିଚ୍ ଧାତୁ=
Tūla sechana ସେଚନ କରିବା+ଭାବ, ଅନ)—
ତୁଳାରୁ ସୂତା କାଟିବା—Act of spinning.

ତୂଳା—ସ. ବି· (ତୂଳ ଧାତୁ+କର୍ମ୍ମ ଅ+ଆ)—
Tūlā ୧ । କପା ଗଛ—1. The cotton tree.
୨ । ଦୀପର ବତି; ବଳିତା—
2. The wick of a lamp (Apte).

ତୂଳା କୋଟୀ—ସ. ବି—ତୁଳା କୋଟୀ ୧ (ଦେଖ)
Tūlā koṭī Tulā koṭī 1 (See)

ତୂଳି—ସ. ବି—ତୁଳି (ଦେଖ)
Tūli Tuli (See)
ଗୁଚ୍ଛି ଫୁଲମାଳୀ ମାଳୀ ଗ୍ରାସ୍ରେ ପାତ ତୁଳି ତୁଳି ତୁଳକେ ତହ ଲେଖିବ ଭଳ ଭଳ ।
ଭକ୍ତ · ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୂଳିକ—ଦେ. ବି—ତୁଳିକ (ଦେଖ)
Tūlika Tulika (See)
ଗୁଚ୍ଛି ଫୁଲ ମାଳୀ ମାଳୀ ଗ୍ରାସ୍ରେ ପତ ତୁଳିତୁଳି ତୁଳକେ ତହ ଲେଖିବ ଭଳ ଭଳ ।
ଭକ୍ତ· ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୂଳିକା—ସ. ବି (ତୂଳ+କ+ଆ)—୧ । ତୁଳି (ଦେଖ)
Tūlikā 1. Tuli (See)
୨ । କାଠକୁ ଭଅଁର କରିବା ଯନ୍ତ୍ର—
2. A boring instrument (Apte).
୩ । ଧାତୁ ତରଳା ହୋଇ ଛଳା ହେବା ଛାଞ୍ଚ—
3. An ingot mould (Apte).
୪ । ଘାଆଦିର ଗଭୀରତା ଜାଣିବାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି—
4. A probing rod (Apte).

ତୂଳିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୂଳ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶିମିଳି ଗଛ—
Tūlinī The silk cotton tree; Bombax
(ତୂଳଫଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) Malabarica.

ତୂଳୀ—ସ. ବି. (ତୂଳ ଧାତୁ+ଈ)—
Tūlī ୧ । ତୁଳା—1. Cotton.
୨ । ଦୀପର ବତି—
2. The wick of a lamp (Apte).
୩ । ତନ୍ତୀର ତାସଣ—3. A weaver's fibrous stick or brush (Apte).
୪ । ଚିତ୍ରକରର ଚିତ୍ର-ଲେଖନୀ—
4. A painter's brush (Apte).
୫ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—5 The indigo plant (Apte).

ତୁଷ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ତୃପ୍ତ ହେବା—
Tūsh (rot) 1. To be satisfied.
୨ । ତୃପ୍ତ କରିବା—2. To satisfy; to please.

ତୂଷ—ସ. ବି—ତୁଷ ୧ (ଦେଖ)
Tūsha Tusha 1 (See)
ଏ ସବୁ ମାଗର ଯେମନ୍ତେ
ତୂଷ ମାଣିବା ଖନନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତୂଷ୍ଣୀ—ଦେ. ଅ. (ସ. ତୂଷ୍ଣୀଂ)—ତୂଷ୍ଣୀଂ (ଦେଖ)
Tūshṇī Tūshṇīm (See)

ତୂଷ୍ଣୀଂ—ସ. ଅ. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ+ଣୀଂ)—୧ । ନୀରବରେ; ମୌନ ହୋଇ—
Tūshṇīm 1. Silently.
୨ । ଶୀଘ୍ର; ଦ୍ରୁତପଦଃ—2. Quickly (Apte).
୩ । ଗୋଳମାଳ ନ କରି—
3 Without noise (Apte).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ନ	ଋଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭାବ—ସଂ. ବ—ମୌନାବସ୍ଥା; ନୀରବତା—
Tūshṇīmbhāba Silence; reticence.

ତୂଷ୍ଣୀଭାବ—ଦେ. ବ—ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭାବ (ଦେଖ)
Tūshṇi bhāba Tūshṇim bhāba (See)

ତୂଷ୍ଣୀଭୂତ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ)—ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ (ଦେଖ)
Tūshṇibhūta Tūshṇimbhūta (See)

ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୂଷ୍ଣୀଂ+ଭୂତ)—ନୀରବ; ମୌନୀ—
Tūshṇimbhūta Silent; become silent or grave
(ତୂଷ୍ଣୀଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୂଷ୍ଣୀଂଶୀଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମୌନୀ—
Tūshṇim śiḷa 1. Silent; taciturn.
(ତୂଷ୍ଣୀଂ ଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗମ୍ଭୀର—2. Grave.

ତୂଷ୍ଣୀକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୂଷ୍ଣୀଂ+ଈକ)—ମୌନୀ; ନୀରବ—
Tūshṇika Silent; grave; taciturn.
(ତୂଷ୍ଣୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ତୂଷ୍ଣୀଂମକ, ତୂଷ୍ଣୀମୀକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂସ ବୈଦେ. ବି. (ତିବ୍ବତୀଭାଷା—ଥୋସ୍)—୧ । ହିମାଳୟର ଅତି
Tūs ଶୀତଳ ପ୍ରଦେଶରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ଏକଜାତୀୟ
तूस ଛେଳିର ଖୁବ ପତଳା ଲୋମ; ପଶମ—1. Fine wool
तूस obtained from a kind of goat found in the coldest regions of the Himalayas and the Altai mountains.

[ଦ୍ର—ତୂସ୍ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଛେଳି ହିମାଳୟର ଉଚ୍ଚତମ ଓ ଶୀତଳତମ ପ୍ରଦେଶରେ କାଶ୍ମୀରଠାରୁ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଅଲଟାଇ ପର୍ବତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଏ ଛେଳିର ଚମଡ଼ା ଉପରେ ଖୁବ୍ ଘନ ଲୋମର ସ୍ତର ଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଲୋମର ମୂଳରେ ଖୁବ୍ ପତଳା ଓ ଲୁଚାପର ଯେଉଁ ନରମ ପଶମ ଥାଏ ତାହାକୁ ତୂସ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ତୂସ୍ ପଶମର ବର୍ଣ୍ଣ ଫିକାକଳା ବା ସ୍ଲେଟ୍ର ରଙ୍ଗପର । ଏହି ତୂସ୍‌ରେ ବୁଣା ଶାଲ ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ । ଏହି ଛେଳିର ଚମର ଉପର ପାଖେ ଯେଉଁ ଲୋମ ଥାଏ ତାହା ତୂସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଟାଣୁଆ ଓ ମୋଟ ଓ ସେହି ଲୋମରେ ସୂତା ବଳାଯାଇ ପଟ୍ଟୁ ନାମକ ବସ୍ତ୍ର ତିଆରି ହୁଏ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ତୂସ୍ ପଶମରେ ତିଆରି କମ୍ବଳ—2. Blanket made from the fine wool of the above goat.

ତୂସୀ—ବୈଦେ. ବଣ.—(ତିବ୍ବତୀଭାଷା. ଥୋସ୍)—୧ । ସ୍ଲେଟର ରଙ୍ଗପର
Tūsi ଫିକା କଳା—1. Slate-coloured.
तूसी ୨ । ତୂସ୍ ଲୋମ ନିର୍ମିତ—
तुसी 2. Made of the Tūs wool.

ବୈଦେ. ବ.—ତୂସ୍ ଲୋମରେ ବୁଣା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଶାଲ—
Shawl made from the fine Tūs wool.

ତୂସ୍ତ—ସଂ. ବ. (ତୁସ୍ ଧାତୁ+ତ)—୧ । ଜଟା—
Tūsta 1. Matted hair (Apte).
୨ । ଧୂଳି—2. Dust (Apte).
୩ । ଅଣୁ; କଣିକା—3. Atom; minute particle.
୪ । ପାପ—4. Sin (Apte).
୫ । ଶୂର୍ପ; ଧନୁଃ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Bow.

ତୃକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ.—ଗତି କରିବା; ଯିବା—
Tṛuksh (root) To go; to move.

ତୃକ୍ଷ—ସ. ବ.—(ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କଶ୍ୟପ ଋଷି—
Tṛuksha The sage Kaśyapa.

ତୃଖ—ସ. ବ.—ଜାଇଫଳ; ଜାଇଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tṛukha Nutmeg (Apte).

ତୃଟିକ—ଦେ. ବ.—ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ—
Tṛutika Very short time.
ତୃମ୍ଭକୁ ନ ଦେଖି ଅସ୍ଥିର, ତୃଟିକ ଯୁଗକ ଆକାର । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତୃଣ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Tṛuṇ (root) 1. To eat.
୨ । ଘାସ ଚରିବା—2. To graze (Apt)

ତୃଣ—ସ. ବ.—(ତୃଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ ଗୋମେଷାଦି ଭକ୍ଷଣ
Tṛuṇa କରନ୍ତି; କିମ୍ବା ତୃହ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+ଣ; ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ି ଆଘାତ କରନ୍ତି; କିମ୍ବା ତୃହ୍ ଧାତୁ =ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ; ଯାହା ବିନା ଯତ୍ନରେ ବଢ଼େ)
୧ । ଘାସ—1. Grass.

[ଦ୍ର—ତୃଣ କାଣ୍ଡରେ ମଞ୍ଜ ନଥାଏ, ଏହାର କାଣ୍ଡ ବା ଡାଙ୍ଗ ଫମ୍ପା ଏବଂ ଗଣ୍ଠିଆ; ଦୁଇଗଣ୍ଠି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶକୁ ପବ ବୋଲାଯାଏ, ଧାନ ଗଛ ଓ ବାଉଁଶଗଛ ମଧ୍ୟ ତୃଣ ଶ୍ରେଣୀର ।]

୨ । କୁଟା—2. Straw.
୩ । ଗନ୍ଧତୃଣ—3. Scented grass.
୪ । ବାଉଁଶ—4 Bamboo.
୫ । କାଣ୍ଡଶର, ନଳ, ବେଣା, କୁଶଆଦି—5. Reeds.
୬ । (ଅଶପ୍ସାର୍ଥ) ଘାସପରି ନୀଚ, ନଗଣ୍ୟ ବା ତୁଚ୍ଛ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—6. A thing or person beneath one's contempt or notice; a thing or person of no worth or substance.

ଗ୍ରା. ବ.—(ସ. ତୂଣୀର) କାଣ୍ଡମୁଣା; ତୂଣୀର—A quiver.
ଲକ୍ଷେ ବାଣ ତୃଣୁଁ କାଢ଼ି ଗୁଣେ ବସାଇଲେ,
ବୈଦ୍ୟ ଉପରକୁ କୋପ କଟାଇ ମାରିଲେ । ଶାରଳା. ବଲଙ୍କାରାମାୟଣ ।

ତୃଣ କରି ଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୃଣ ଜ୍ଞାନ କରିବା (ଦେଖ)
Tṛuṇa kari gaṇibā Tṛuṇa jñāna karibā (See)
तृण ज्ञानकरा ତିଭ ହୋଇ ଏକଠାବେ ରହେ ମହାବଳୀ,
तुच्छ जानना ମହାବଳ ଅରିଦଳ ତୃଣ କରି ଗଣି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତୃଣ କୁଙ୍କୁମ—ସଂ. ବ.—୧ । ରୋହିଷତୃଣ; ସୁଗନ୍ଧ ଘାସ—
Tṛuṇa kuṅkuma (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A kind of scented grass.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଷ୍ଟ ୧ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଂକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ପଂକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଂଶ ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ତୃଣାସ୍ତ୍ର, ଗନ୍ଧତୃଣ, ଯୋଣିତ, ତୃଣପୁଷ୍ପ, ଗନ୍ଧାଢ଼୍ୟକ, ତୃଣୋତ୍ଥ, ତୃଣଗୌର ଓ ସ୍ନେହତ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଜ୍ୱର ଏବଂ କଫ, ବାୟୁ, ଶୋଥ, କଣ୍ଡୂ, ପାମା, କୁଷ୍ଠ ଓ ଅମଦୋଷ ନାଶକ—ଦେବେନ୍ଦ୍ର—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

୨ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—

2. A variety of perfume (Apte).

ତୃଣ କୁଟୀର—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+କୁଟୀର)—ଖଡ଼ଘର; Truṇa kuṭira ଘାସଛାଉଣି ଘର—A thatched hut; a hut of straw. (ତୃଣକୁଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୃଣ କୂଟ—ସଂ. ବି.—ଘାସ ବା କୁଟାର ଗଦା— Truṇa kūṭa A heap of grass or straw. (ତୃଣକାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୃଣ କେତୁ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୃଣ+କେତୁ)—୧ । ବାଉଁଶ ଗଛ— Truṇa ketu 1. The Bamboo tree. (ତୃଣକେତୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତାଳଗଛ— 2. The palmyra tree.

ତୃଣ ଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବି.—ନୀଳକାନ୍ତ ମଣି; ନୀଳା— Truṇa grāhī Sahphire.

ତୃଣଚର—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ଜୀବ Truṇachara ଘାସ ଆଦି ଚରନ୍ତି—(animals) Grazing on grass; graminivorous.

ସଂ. ବି.—ଗୋମେଦ ମଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— A kind of gem (Apte); topaz.

ତୃଣ ଜମ୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତୃଣ+ଜମ୍ଭ=ଖାଦ୍ୟ ଯାହାର)— Truṇa jambha ୧ । ତୃଣାଦ; ତୃଣଭକ୍ଷକ—Herbivorous. ୨ । ହରିଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—Having green teeth.

ତୃଣ ଜଳାୟୁକା—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଜଳ+ଓକସ୍)—୧ । ସମ୍ବାଳୁଆ— Truṇa jalāyukā 1. Caterpillar (Apte). (ତୃଣଜଳୁକା, ତୃଣଜଳୌକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. A kind of leech.

[ଦ୍ର—ତୃଣଜଳୌକାନ୍ୟାୟ—ଯେଉଁ ପରି ସମ୍ବାଳୁଆ ପୋକ କାଳ ତନ୍ତୁରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ନିଜ ଶରୀରକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପ୍ରଜାପତି ରୂପଧାରଣ କରେ, ଜମ୍ମା ଜୋକ ଗୋଟିଏ ତୃଣକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ତୃଣରେ ଯାଇ ଲାଗେ, ସେହିପରି ଆତ୍ମା ଏକ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରି ଶରୀରାନ୍ତର ଧାରଣ କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ନୈୟାୟିକମାନେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ।]

ତୃଣ ଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଜୀବ୍. ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)— Truṇa-jibi ଯେ ଘାସ ଖାଇ ବଞ୍ଚେ; ତୃଣାଦ— Herbivorous; graminivorous; living on grass.

[ଦ୍ର—ଗୋରୁ, ମେଣ୍ଢା, ଘୋଡ଼ା, ଛେଳିଆଦି ତୃଣଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି ବୋଲି ଏମାନଙ୍କୁ ତୃଣଜୀବୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତୃଣ ଜ୍ଞାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବଜ୍ଞା କରିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ Truṇa jñāna karibā ଘାସପରି ହେୟ ମନେ କରିବା; ତୁଚ୍ଛଜ୍ଞାନକରା ଜ୍ଞାନ କରିବା—To disregard; to look down तुच्छजानना upon with contempt. (ଯଥା—ସେ ମୋ କଥାକୁ ତୃଣଜ୍ଞାନ କଲା ।)

ତୃଣ ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଗୁଳ୍ମ— Truṇa jyotiḥ The Staff tree.

ତୃଣ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ— Truṇa jyotishmatī A kind of medicinal plant.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଦୁଗ୍ଧ ସହିତ ବାଟି ପାନ କଲେ ଏହା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ ରକ୍ତରୂପେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]

ତୃଣତା—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଭାବ. ତା)—୧ । ତୃଣତ୍ୱ (ଦେଖ) Truṇatā 1. Truṇatwa (See) ୨ । (ଯାହା ତୃଣପରି ନଇଁଯାଏ) ଧନୁ—2. A bow.

ତୃଣତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—୧ । ତୃଣର ଅବସ୍ଥା— Truṇatwa 1. The quality of a grass. ୨ । ଲଘୁତା—2. Lightness. ୩ । ହୀନତା; ଦୈନ୍ୟ—3. Humility; lowness.

[ଦ୍ର—ତୋଫାନ ବା ସ୍ରୋତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛମାନଙ୍କୁ ଉପାଡ଼ି ପକାଏ, କିନ୍ତୁ ତୃଣ ନଇଁ ପଡ଼ିବାରୁ ତାହାର ତୋଫାନରେ କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ ଦୈନ୍ୟ ଅର୍ଥ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି ।]

ତୃଣ ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ତୃଣପରି ଶାଖାହୀନ ଦ୍ରୁମ (ବାଉଁଶ, Truṇa druma ନଡ଼ିଆ, ତାଳ, ଖଜୁରୀ, କେତକୀ, ଗୁଆଗଛ (ତୃଣବୃକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଦି)—The trees resembling the grass (e. g bamboo, palm, cocoanut, screw pine etc).

ତୃଣ ଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+ଧାନ୍ୟ)— Truṇa dhānya ୧ । ନୀବାର; ବାଲୁଙ୍ଗାଧାନ— 1. Paddy growing wild. ୨ । କୋଦୁଅ, ସୁଆଁ, ଚନାଆଦି ଅଯତ୍ନ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଶସ୍ୟ— 2. Tares; grains growing wild. ୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଧାନ୍ୟ; କୁଧାନ୍ୟ— 3. Inferior kinds of grains

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା କଷାୟ ମଧୁର ରସ, କଟୁବିପାକ ଲଘୁ, ଲେଖନ ଗୁଣଯୁକ୍ତ, ରୂକ୍ଷ, କ୍ଲେଦନାଶକ, ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ମଳରୋଧକ ଏବଂ ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ ଓ କଫନାଶକ ।]

ତୃଣ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି—ତୃଣକେତୁ (ଦେଖ) Truṇa dhwaja Truṇa ketu (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ଙ୍

ତୃଣନିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ଚିରାଇତା (ଦେଖ)
Truṇa nimba Chirāitā (See)

ତୃଣପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । ତୃଣ କୁଙ୍କୁମ (ଦେଖ)
Truṇa pushpa 1. Truṇa kuṅkuma (See)
୨ । ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Granthi parṇṇī (See)

ତୃଣବତ୍—ସଂ. ଅ. (ତୃଣ+ସଦୃଶାର୍ଥେ ବତ୍)—ଘାସପରି; ତୃଣସଦୃଶ-
Truṇa bat Like grass.
ବିଣ—୧ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର; ନଗଣ୍ୟ; ଘାସପରି ହେୟ—
1. Beneath notice (as one looks down upon the grass).
୨ । ତୁଚ୍ଛ—2. Contemptible; worthless.
୩ । (ତୃଣ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—ତୃଣପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Grassy; full of grass.

ତୃଣ ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+ବୃତ୍ତି)—ତୃଣତ୍ୱ (ଦେଖ)
Truṇa brutti Truṇatwa (See)

ତୃଣ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତୃଣ ଜୀବୀ (ଦେଖ)
Truṇa bhojī Truṇa jībī (See)

ତୃଣ ମଣି—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ ମଣି—
Truṇa maṇi A gem; amber.

ତୃଣ ମତ୍କୁଣ—ସଂ. ବି—ପ୍ରତିଭୂ; ଯାମିନ—
Truṇa matkuṇa A bail or surety.
[ଦ୍ର—ହଳବଳରେ ଏ ଶବ୍ଦ ତୃଣମତ୍କୁଣ ଶବ୍ଦର ଭ୍ରାନ୍ତ ପାଠ ବୋଲି ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ଅପ୍ତେ ଲେଖନ୍ତି ।]

ତୃଣମୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ମୟ)—
Truṇamaya ୧ । ତୃଣରଚିତ; ତୃଣଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ—
1. Made of grass.
୨ । ଘାସପୂର୍ଣ୍ଣ; ତୃଣପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of grass.
୩ । ତୃଣ ବହୁଳ—3. Overgrown with grass.

ତୃଣରାଜ—ସଂ. ବି.—୧ । ତାଳଗଛ—
Truṇarāja 1. The palm tree.
୨ । ନଡ଼ିଆଗଛ—2. Cocoanut tree.
୩ । ତୃଣଦ୍ରୁମ—3. Trees having some qualities of grass (e. g bamboo; palm etc).
୪ । ଆଖୁ—4. Sugarcane (Apte).
୫ । ଖଜୁରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Date palm.

ତୃଣ ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧ । ତୃଣରଚିତ ଆସନ; ଘାସ ବା କୁଟାରେ
Truṇa śajyā ତିଆରି ହେବା ବିଛଣା—1. A bed of grass or straw.
୨ । ଚଟେଇ; ମସିଣା—2. A mat of reeds.

ତୃଣଶୀତ—ସଂ. ବି—୧ । ସୁଗନ୍ଧ ତୃଣ—
Truṇaśīta 1. A kind of scented grass.
୨ । ଜଳ ପିପ୍ପଳୀ (ଦେଖ)—2. Jaḷa pippaḷī (See)

ତୃଣ ଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଘାସ ନାହିଁ—
Truṇa śūnya 1. Grassless.
(ତୃଣସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠଙ୍କ; ଡାଙ୍ଗି (ସ୍ଥାନ)—
2. Barren; hilly (ground).
ବି—୧ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—1. The jasmine flower; Jasminum Zambac.
୨ । କେତକୀ ଫୁଲ—2. The screwpine flower; Pandanus Odoratissimus.

ତୃଣ ଷଟ୍ପଦ—ସଂ. ବି—ବିରୁଡ଼ି (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
Truṇa shatpada , Wasp,

ତୃଣସ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ବାହୁଲ୍ୟାର୍ଥେ ସ; ଭୂଳ. ଲୋମଶ)—
Truṇasa ତୃଣମୟ (ଦେଖ)—Truṇamaya (See)

ତୃଣସାର—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଣ+ସାର+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—କଦଳୀଗଛ—
Truṇasārā The plantain tree.

ତୃଣା—ସଂ. ବି—ତୃଣାବର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
Truṇā Truṇābartta (See)

ତୃଣାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ+ଅଗ୍ନି)—୧ । ଘାସ କୁଟାଆଦିର
Truṇāgni ନିଆଁ—1. Fire kindled with grass or straw; hay-fire,
୨ । ଯେଉଁ ନିଆଁ ସହଜରେ ବା ଶୀଘ୍ର ଲିଭିଯାଏ—
2. Quickly extinguished fire.
୩ । ଅପରାଧୀ ବା ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଘାସ, କୁଟା ଆଦି ଗୁଡ଼ାଇ ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଯାଇ ତାକୁ ପୋଡ଼ି ଦେବା ରୀତି—3 Burning of a criminal by entwining straw round his body and then setting it on fire (Apte).

ତୃଣାଙ୍କୁର—ଦେ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ତୃଣ+ଅଙ୍କୁର)—ବାଳୁଙ୍ଗା ଧାନର
Truṇāṅkura ଶୁଙ୍ଗ—The beard of wild paddy.
ବସ୍ତ୍ରକ ଅଛ ଲୁଗଇ, ତୃଣାଙ୍କୁରେ ଭେଦ ହୋଇ
ଗଣ୍ଡକର ଦେହ ତଥା ଏହୁ ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୃଣାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅଞ୍ଜନ)—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Truṇāñjana Chameleon (Apte)

ତୃଣାଟବୀ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ+ଅଟବୀ) ଯେଉଁ ଜଙ୍ଗଲରେ
Truṇāṭabī ଖୁବ୍ ଘାସ ବଢ଼ିଥାଏ—A forest or prairie abounding in grass.

ତୃଣାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅନ୍ନ)—ବାଳୁଙ୍ଗା ଧାନ—
Truṇānna Rice growing wild (Apte).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଳ' ଦେଖିବେ

ତୃଣାବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି.—(ନାମ)—୧ । କଂସର ଅନୁଚର ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ-
Tṛuṇābartta — 1. Name of a demon killed by Kṛushṇa.

[ଦ୍ର—ଏ କଂସର ଆଦେଶରେ ତୃଣ ଓ ଧୂଳିର ବୃର୍ଣ୍ଣିବାୟୁର ରୂପ ଧାରଣ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ବଧ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲା ।]

ପୋଡ଼ୁ ସେ ତୃଣାବର୍ତ୍ତପଣ; ପୋଡ଼ୁ ପୂତନା ବକସ୍ତନ ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ; ଗଣ୍ଡିଅଳୁଅ—
2. A tornado; whirlwind

ତୃଣାବ୍ରତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃଣାବର୍ତ୍ତ)—ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ୧ (ଦେଖ)
Tṛuṇābrata — Tṛuṇā bartta 1 (See)

ତୃଣାମ୍ଳ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅମ୍ଳ)—ଅମ୍ଳଲୋଣୀ; ଅମିଳିଆ ଶାଗ—
Tṛuṇāmḻa — Indian sorrel (pot herb).

ତୃଣାସନ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ+ଆସନ)—୧ । ତୃଣ-
Tṛuṇāsana — ରଚିତ ଆସନ—1. A bed of straw or grass.

୨ । ଚଟେଇ; ସପ ମସିଣା; ମୁନ୍ଦୁରି; ପଟୁଡ଼ି; ବେଁସ—
2 A reed mat.

ତୃଣୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Tṛuṇīkṛuta — ୧ । ଯାହାକୁ ତୃଣବତ୍ ଘୃଣା ଜ୍ଞାନ କରାଯାଇ ଥାଏ—
(ତୃଣୀକରଣ—ବି) — 1. Treated with contempt.

୨ । ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ—
2. Eclipsed; obscured.

ତୃଣେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ତୃଣ+ଇନ୍ଦ୍ର)—
Tṛuṇendra — ତାଳଗଛ—Palmyra tree.

ତୃଣୋଲ୍କା—ସଂ. ବି.—ତୃଣଜାତ ଉଲ୍କା; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Tṛuṇolḵā — ୧ । ତୃଣାଗ୍ନିରୁ ସଂଭୂତ ଅଗ୍ନିକଣା—
1. Sparks from a hay-fire.

୨ । କୁଟାରେ ତିଆରି ହୁଲା; ନିଆଁ ବଡ଼ିଆ; ନିଆଁ ଅଠା—
2. A firebrand or torch made of straw.

ତୃଣୌକଃ—ସଂ. ବି (ମ. ପ ଲୋ; ତୃଣ=ତୃଣ ନିର୍ମିତ+ଓକସ୍=
Tṛuṇaukaḥ — ଗୃହ) ଖୁଲଘର; ଛପର ଘର—
(ତୃଣହର୍ମ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) — A thatched hut; a hut of straw.

ତୃଣ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଣ+ସମୂହାର୍ଥେ ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଘାସ ବା କୁଟା
Tṛuṇyā — ଗଦା—A heap of straw or hay; hay-stack

ତୃତିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଲେଖନ)—
Tṛutiā — ତୃତୀୟା (ଦେଖ)—Tṛutiyā (See)

ତୃତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ (ତ୍ରି+ପୂରଣାର୍ଥେ ତୀୟ)—
Tṛutiya — ୧ । ତିନିର ପୂରକ; ଦ୍ୱିତୀୟର ପରବର୍ତ୍ତୀ—1. Third.
(ତୃତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) — ୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—3. Thrice the quantity of.

ତୃତୀୟ ତ୍ରସରେଣୁ ଯେହୁ,
ତାହାକୁ ତ୍ରୁଟି ବୋଲି କହୁ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ଦେ. ବିଣ (ପଦ୍ୟ) ତିନି—Three.

ତୃତୀୟ ନିମେଷରେ କ୍ଷଣ
ପଞ୍ଚ କ୍ଷଣରେ କାଷ୍ଠା ପୁଣ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ତୃତୀୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃତୀୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Tṛutiyaka — ତିନି ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ଘଟୁଥିବା—Taking place every third day; tertian.

ବି—ପାଳି ଜ୍ୱର; ତିନି ଦିନରେ ଥରେ ହେଉଥିବା ଜ୍ୱର—
Tertian fever; intermittent fever.

ତୃତୀୟ ପନ୍ଥା—ସଂ. ବି—ଦୁଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥରୁ ଭିନ୍ନ ପଥ; ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
Tṛutiya panthā — ବାଟ—A third way; yet another way.

ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—୧ । ଆମ୍ଭେ ଓ ତୁମ୍ଭେ ଛଡ଼ା
Tṛutiya purusha — ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁବାଚକ ପଦ (ସେ, ତାହା)—1. Third person in grammsr (e. g. He, she, it).

୨ । ବାହାରର ଲୋକ; ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକ—
2. An outsider; disinterested person.

ତୃତୀୟ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୃତୀୟା+ପ୍ରକୃତି)—
Tṛutiya prakṛuti — କ୍ଳୀବ; ନପୁଂସକ—
(ତୃତୀୟ ପ୍ରକୃତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) — Neuter; impotent.

ତୃତୀୟ ଯୁଗ—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ—
Tṛutiya juga — The tertiary age of the world according to the Hindus.

ତୃତୀୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୃତୀୟ+ଆ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ଅମାବାସ୍ୟାର
Tṛutiyā — ପରବର୍ତ୍ତୀ ତୃତୀୟ ତିଥି; ପକ୍ଷର ତୃତୀୟା ତିଥି—
1. The third day of the lunar fortnight.

[ଦ୍ର—ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଶୁକ୍ଳ ଓ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷରେ ଦୁଇଟି ତୃତୀୟା ତିଥି ହୁଏ ।]

୨ । ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି (ଦେଖ)
2. Tṛutiyā bibhakti (See)

୩ । ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ—3. The termination of the instrumental case.

ତୃତୀୟାଂଶ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୃତୀୟ+ଅଂଶ)—
Tṛutiyāṁśa — ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତିନି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—One third of any thing.

ତୃତୀୟାକୃତ—ସଂ. ବି—ତିନି ଓଡ଼ି ଚଷା ଯାଇଥିବା (କ୍ଷେତ୍ର)—
Tṛutiyākṛuta — Ṭbrice ploughed field (Apte).

ତୃତୀୟା ତତ୍ପୁରୁଷ—ସଂ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଯେଉଁ ତତ୍ପୁରୁଷ
Tṛutiyā tat-purusha — ସମାସରେ ୧ମ ଶବ୍ଦର ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ ଲୋପ ହୋଇଥାଏ—(grammar) The ins-

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

trumental compound; a compound composed of words, the first component having the 3rd case termination which vanishes from the compound word.

ତୃତୀୟା ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ଲୀବ; ନପୁଂସକ—
Trutiyā prakruti Neuter; eunoch; genderless; sexless.

ସଂ. ବି.—୧ । (କର୍ମଧା) କ୍ଲୀବତ୍ୱ—1. Impotence.

୨ । କ୍ଲୀବ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. An eunoch; a hermaphrodite.

୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ଲୀବ ଲିଙ୍ଗ—
3. The neuter gender.

ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି—ସଂ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଦ୍ୱାରା, କର୍ତ୍ତୃକ, ରେ ପ୍ରଭୃତି
Trutiyā bibhakti ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ କରଣକାରକର ବିଭକ୍ତି—
The third case of nouns; the instrumental case in grammar.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ କରଣ କାରକରେ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ; ତା ଛଡ଼ା ସଂସ୍କୃତର ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୃତୀୟାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି—ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Trutiyāsrama Bānaprasthāsrama (See)

ତୃଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଫଟାଇବା; ଚିରିବା—
Trud (root) 1. To cleave; to split.

୨ । ବଧ କରିବା; ବିନାଶ କରିବା—
2. To kill; to destroy.

୩ । ମୁକ୍ତ କରିବା—3. To set free.

୪ । ଆଦର ନ କରିବା—4. To disregard (Apte).

ତୃତୀୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Trutiyi ୧ । ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ଧନ ପାଇବାର ଅଧିକାରୀ—
1. Entitled to a third portion of a property.

୨ । ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ—
2. Occupying the third rank (Apte.)

ତୃପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—
Trup (root) 1. To be satisfied.

୨ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—2. To please; to gratify.

୩ । ନିଆଁ ଜଳାଇବା—
3. To kindle; to light up (Apte);

ତୃପତ୍—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Trupat 1. The moon.

୨ । ଛତା—2. Umbrella.

ତପତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ତୃପ୍ତ)—ତୃପ୍ତ (ଦେଖ)
Trupata Trupta (See)

(ତୃପତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିତ ଦେଖୁଥିଲେ ପ୍ରୀତ ବଢ଼ୁଥାଇ ତୃପତ
तृपत ନୁହଇ ଚିତ୍ତ ଗୋ ମିତ—ବନମାଳୀ. ସଙ୍ଗୀତ ।
तृपित

ତୃପତି—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତି)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon (Apte).

ତୃପତି – ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୃପ୍ତି)—ତୃପ୍ତି (ଦେଖ)
Trupati Trupti (See)

ବିଣ (ସଂ.ତୃପ୍ତ)-ତୃପ୍ତ—Satiated.

(ତୃପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅରଜୁନ ଅଗ୍ନିକୁ କରଇ ତୃପତି—
तृपति କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
तृपति

ତୃପଲା—ସଂ. ବି—୧ । ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Trupalā 1. Creeper.

୨ । ତ୍ରିଫଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
2. Triphalā (See)

ତୃପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ;
Trupata ପରିତୁଷ୍ଟ—1. Satisfied; satiated; gratified; contented.
(ତୃପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ପ୍ରସନ୍ନ—2. Pleased; cheerful.

ତୃପ୍ତି—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ସନ୍ତୋଷ; ପରିତୋଷ;
Trupti ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାରୁ ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଆନନ୍ଦ—
1. Satisfaction; gratification; satiety; fulfilment of one's desire; contentment.

୨ । କ୍ଷୁଧାର ନିବୃତ୍ତି—3. Gratification of hunger; satiety.

୩ । ଆହ୍ଲାଦ—3. Gladness.

୪ । ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି—4. Satiation of thirst.

୫ । ପ୍ରସନ୍ନତା—5. Pleasure; cheerfulness.

ତୃପ୍ର—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ପୁରୋଡ଼ାଶ—
Trupra 1. A sacrificial cake.

୨ । ଘୃତ; ଘିଅ—2. Ghee; clarified butter.

୩ । ଦୁଃଖ—3. Sorrow; suffering.

(ତୃପ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତୃପ୍ତ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Gratifying.

ତୃଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହେବା—
Trush (root) 1. To be thirsty; to thirst.

୨ । ଲାଳାୟିତ ହେବା—
2. To hanker after; to wish eagerly.

୩ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—3. To wish.

୪ । ଲୋଭ କରିବା—
4. To covet; to be greedy (Apte).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୃଷା—ସଂ. ବି (ତୃଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପିପାସା;
Tṛushā ତୃଷ୍ଣା; ଶୋଷ—1 Thirst.
୨ । ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା; ଆକାଂକ୍ଷା—2. Strong desire.
୩ । ଲୋଭ—3. Avarice; covetuousness.
୪ । କଳଅର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of bracelet.

ତୃଷା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋଷ କରିବା; ପିପାସ ହେବା; ଶୋଷେଇବା
Tṛushā karibā The feeling of thirst; being thirsty.
তিষ্ণা পাওআ प्यास लगना

ତୃଷାତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍ ବା ୩ୟା ତତ୍; ତୃଷା+ଆତୁର)—
Tṛushātura ତୃଷାହେତୁ ଆତୁର; ତୃଷାର୍ତ୍ତ—
(ତୃଷାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ତୃଷାତୁରତା—ବି) Thirsty.

ତୃଷା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୃଷା କରିବା (ଦେଖ)
Tṛushā dekhā(khe)ibā Tṛushā karibā (See).

ତୃଷାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତୃଷା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୱିତ)—
Tṛushānwita ୧ । ତୃଷାର୍ତ୍ତ—1. Thirsty.
(ତୃଷାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଲୁବ୍ଧ—2. Covetuous; greedy of gain.
୩ । ଉତ୍ସୁକ; ଲାଳାୟିତ—
3. Desirous; hankering.

ତୃଷାବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃଷା+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯାହାକୁ ଶୋଷ
Trushāban କରୁଥାଏ; ଶୋଷୀ—Thirsty.
(ତୃଷାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷାଭୂ—ସଂ. ବି—ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜୀବ ପିଇଥିବା ପାଣି
Tṛushābhū ମୂତ୍ରାଶୟକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଜମା ରହେ—
(ତୃଷା ସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) The bladder; that part of the belly where the water which an animal drinks, accumulates before passing into the kidney.

ତୃଷାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ତୃଷା+ଆର୍ତ୍ତ)—
Tṛushārtta ଶୋଷ ଦ୍ୱାରା ଜର୍ଜରିତ; ପିପାସା ଦ୍ୱାରା କାତର—
(ତୃଷାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very thirsty; pained with thirst.

ତୃଷାର୍ତ୍ତି(ର୍ଥି)—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ ତୃଷାର୍ତ୍ତ)—ତୃଷାର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
Tṛushārtti(rthi) Tṛushārtta (See).

ତୃଷାଳୁ—ସଂ. ବିଣ (ତୃଷା+ଆଳୁ; ତୁଳ. ନିଦ୍ରାଳୁ)—
Trushālu ତୃଷିତ; ପିପାସିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Thirsty.

ତୃଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ତୃଷାନ୍ୱିତ (ଦେଖ)
Tṛushita Tṛushānwita (See).
(ତୃଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tṛushṇā ୧ । ଶୋଷ; ତୃଷା; ପିପାସା—1. Thirst.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା; ଲାଳସା—
2. Inordinate desire or longing after a thing.
୩ । ଲୋଭ—3. Covetousness; greed.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଧନତୃଷ୍ଣା; ବିଷୟତୃଷ୍ଣା; ମୃଗତୃଷ୍ଣା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତୃଷ୍ଣା କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା+କ୍ଷୟ)—
Tṛushṇā kshaya ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Tṛushṇā nibṛutti (See)

ତୃଷ୍ଣା ଦୂର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିପାସା ବା ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତ କରିବା—
Tṛushṇā dūra karibā To quench one's thirst.
তৃষ্ণা দূর করা प्यास दूर करना

ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା+ନିବୃତ୍ତି)—
Tṛushṇā nibṛutti ୧ । ପିପାସାର ଉପଶମ ବା ତୃପ୍ତି—
1 Satiety of thirst; quenching of thirst.
୨ । ବାସନା କ୍ଷୟ; ବୈରାଗ୍ୟ; ସାଂସାରିକ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତିର ଅଭାବ—
3. Renunciation of worldly desires.
୩ । ତୃପ୍ତି—2. Contentment.
୪ । ମନର ଶାନ୍ତି—4. Tranquility of mind.

ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା+ଅନ୍ୱିତ)—ତୃଷିତ—
Tṛushṇānwita Thirsty.
(ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା+ଆର୍ତ୍ତ)—ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତ (ଦେଖ)
Tṛushṇārtta Tṛushṇānwita (See)
(ତୃଷ୍ଣାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣାଳୁ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଷ୍ଣା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଆଳୁ; ତୁଳ. ଦୟାଳୁ)—
Tṛushṇālu ପିପାସାର୍ତ୍ତ—Thirsty.

ତୃଷ୍ୟ—ସଂ ବିଣ. (ତୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଲୋଭନୀୟ; ବାଞ୍ଛନୀୟ—
Tṛushya Desirable; sought after.
ବି—(ତୃଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଲୋଭ—
1. Avarice; greed.
୨ । ଶୋଷ—2. Thirst (Apte).

ତେ—ପ୍ରାଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ବ୍ୟବହାରରୁ ବାଲେଶ୍ୱର
Te ମେଦିନୀପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ)—
তে
नेको ୧ । ନିମିତ୍ତ ବା ହେତୁ ଅର୍ଥକ ବିଭକ୍ତି—
1. An ending attached to the present participle of verbs to denote (for).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇମ୍	ଋଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଡ଼୍	ଇଅ	●	ନ

ବାମେ ଭ୍ରମାଇ ଭଗ୍ନ ଚଉ
ଜାଣିତେ ଉକ୍ତ ନ ଅଭକ୍ତ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟ ବୈଷ୍ଣବ ଯୁଗର କବିତାରେ ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭାଗବତରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ତେଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁ (ଦେଖ)
Teiñ — Tahiñ (See)
(ତେହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଇଁକି—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁକି (ଦେଖ)
Teiñki — Tahiñki (See)
(ତେହିଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ମୁଁ ଗ୍ରାମରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି, ତେଇଁକି ସେ ଗ୍ରାମରେ ନାହାନ୍ତି)

ତେଇଶ(ଶି)—ଦେ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ତ୍ରୟୋବିଂଶ; ପ୍ରା. ତେଵୀସ; ତେଇସ) ବି—୨୩ ସଂଖ୍ୟା—
Teisa(śi) — The number 23; twentythree.
তেইশ
तेइस

ତେଇଶେ ଣ—୧ । ୨୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering twenty three.
तेइसवाँ
୨ । ତ୍ରୟୋବିଂଶ—2. Twentythird.

ତେଇଶା ଦୁଇଶ—ଦେ. ବି ଓ ଣ—ଦୁଇଶ ତେଇଶ—
Teiśā duiśa — 223; Two hundred and twenty three.
(ତେଇଶା ଦୁଇଶହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଇଶା ଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି ଓ ଣ—ଏକଶ ତେଇଶ—
Teiśā śae(he) 123; One hundred and twenty three.

ତେଉଆରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିବେଦୀ)—ପଶ୍ଚିମା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—Tewari; a family title of up-country Brāhmaṇa.
Teuari
তেওয়ারী
तिवारी [ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳର ତ୍ରିପାଠୀ ବା ତିଆଡ଼ି ଉପାଧି ପରି ।]

ତେଉ(ହୁ)ଡ଼ି—ଦେ. ବି—ତିଉଡ଼ି (ଦେଖ)
Teu(hu)ṛdi — Tiuṛdi (See)

ତେଏଷଠି—ଦେ. ବି ଓ ଣ—ତେଷଠି (ଦେଖ)
Te-eshaṭhi — Teshaṭhi (See)

ତେଓଡ଼—ଦେ. ଣ. (ସଂ. ତୃତୀୟକ)—ତେଢ଼ା (ଦେଖ)
Teorda (ṛdā) — Terḍhā (See)
तिकार, ताबा ବି—ଷେତର ତୃତୀୟ ଥର ଚଷ—
Third time of ploughing of a field.

ତେଁଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) ବି—ତଣ୍ଟି; ଗଳା—
Teñṭu — Throat.

ତେଁତର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର)—ବି—ତେନ୍ତୁଳି—
Teñtara — Tamarind.

ତେକଚ୍ଛି ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକଚ୍ଛ)—ତକଚ୍ଛ; ଲୁଗାର ତିନିଟି କାନ ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାର ଢଙ୍ଗ—Wearing of cloth with three of the corners tucked up
Tekachchhi
তেকোঁচা
तिकछी

ତେକାଣ୍ଟ—ଦେ.ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକଣ୍ଟକ)—ତିନି ମୁନ ଥିବା ଅସ୍ତ୍ର; ତେଖଣ୍ଟା; ତ୍ରିଶୂଳ—A three pronged harpoon; trident.
Tekāṇṭa
তেকণ্ডকা

ତେଘାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି ଓ ଘାଟ)—ତିନି ଘାଟ ଯୁକ୍ତ ପର୍ବତ ବା ଗିରିସଙ୍କଟ ସ୍ଥାନ—A hill or place having three mountain passes.
Te-ghāṭi
তেঘাটী

ତେଣୁ ତୁଟାଗଳ ତେଘାଟ ଅତଳେ
ଏଣେ ଚନ୍ଦନଠାଅ ଦାଉ ଦାଇ ଦଲେ—ଅଜ୍ଞସୁତଚନ୍ଦ୍ର, ଶେଷବଣ୍ଟୀ ।

ଣ— ତିନିଘାଟଥିବା; ତିନି ଘାଟବିଶିଷ୍ଟ (ଜଳାଶୟ)—
(a tank) Having three wharves or bathing places.

ତେଙ୍ଗଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗଟ=ଶିକା)—
Tengarḍā ୧ । ହାଣ୍ଡି ଆଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଦୁଇ କାନ୍ଥର କୋଣରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ମାରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ତ୍ରିକୋଣାକାର ସ୍ଥାନ—1. A bracket made by driving a stick into the corner of 2 walls to put cooking pots on it.
কোলঙ্গা; তেকাটা
ताखा
(ତେଙ୍ଗେଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ରନ୍ଧନଶାଳାରେ ହାଣ୍ଡି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ମଲା କରାଯାଇଥିବା ପିଣ୍ଡି—2. A platform with grooves made on it to put the round bottomed cooking pots on them.

୩ । ଝର ଝମ୍ପା (ଦେଖ)
3. Jhara jhampā (See) (Haines)

ତେଙ୍ଗୁଡ଼ିବା—ଦେ.କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗଟ)—ଥରେ ପାକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଥିବା ପାକପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଧୁଆଧୋଇ କରି ପୁଣି ପାକ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଘରର ତେଙ୍ଗଡ଼ାରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ରଖିବା—To arrange the empty pots in the niches in order after washing them when they are emptied of their contents.
Tenguṛdibā
ତେଙ୍ଗଡ଼ିବା
ତେଙ୍ଗଡ଼ା ତେଙ୍ଗୁଡ଼ି କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଙ୍ଗେଡ଼ିବା

ତେଜ୍ ଆମ ଗରମୀ—ଦେ. ବି—ଚୋଠା ଗରମ ହେବା; ପେଟ ଭିତରେ ଗରମ ହେବା ରୋଗ (ଯହିଁ ଯୋଗୁଁ ନାଳ-ରକ୍ତ ଝାଡ଼ା ହୁଏ)—Heat in the abdomen resulting in dysentery.
Tej āma garamī

ତେଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେଜସ୍)—୧ । କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି; ଯୁତି—
Teja — 1. Glamour; radiance.
তেজ
तेज

ତକାରେ ନ ତେଜ ବଢ଼ୁଛ ପଣ୍ଡବର । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ପରାକ୍ରମ; ପ୍ରତାପ—2. Might; prowess.
୩ । କ୍ରୋଧ—3. Anger; wrath.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅ ୮ର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କର' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଉତ୍ତେଜନା—4. Irritation; excitement.

ଉତ୍କେଟ ଅଶିବ ଶୀତ ଜାତ ମୋ ଭ୍ରମର ମାର ତେଜେ ସୁମନ ସମର ପର ହେ ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୫ । ଶକ୍ତି; ଫୂର୍ତ୍ତି; ସକ୍ରିୟତା—
5. Energy; spirit; activity.

୬ । ବାହୁ; ଜୋର—6. Force; brunt.

୭ । କଥା ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଜୋର—
7. Stress; emphasis.

ତେଜ୍ ବି. ବି. (ଫା. ତେଜ୍)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣତା; ଖରତା—
तेज 1. Sharpness; keenness; acuteness.
तेज, तेजी ୨ । ଅସହ୍ୟତା—2. Unbearableness.
୩ । ତେଜୀ (ଦେଖ)—3. Tejī (See)
୪ । ଶୀଘ୍ରଗାମିତା; ବେଗ—
4. Swiftness of motiou; velocity.

ତେ. ବିଣ. (ଫା. ତେଜ୍)—
୧ । ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ; ମହର୍ଘ; ମହଙ୍ଗା (ବସ୍ତୁ)—
1. Dear (in price); of high price.
(ଯଥା—ସିଅର ବଜାର ଭାବ ତେଜ ହୋଇଅଛି ।)
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଧାରୁଆ—2. Sharp-edged.
୩ । ଶୀଘ୍ରଗାମୀ; ବେଗବାନ୍—
3. Fleet of foot; swift.
୪ । କଡ଼ା; କଡ଼ୁଆ; ରାଗ—4. Pungent; acrid.
୫ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—5. Acute; violent.

ତେ. ବିଣ—୧ । ବିଚକ୍ଷଣ—1 Intelligent; of sharp intellect.
୨ । ଅଶୁ ଫଳପ୍ରଦ—2. Instantaneous in effect.
୩ । ଚପଳ; ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—3. Restless; fickle-minded.
୪ । କଡ଼ା ମିଜାଜ—4. Of irritable temper.

ତେଜ ଘରର ସେବ ପିଇ, ମାଇଗୁଲା ଘରର ଭତ ନ ଖାଇ—ଡଗ ।

ତେଜଃ—ସ. ବି. (ତେଜସ୍ ଶବ୍ଦ, ତିଜ୍ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା + Tejah କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ଉତ୍ତାପ—1. Heat.
୨ । କାନ୍ତି; ଜ୍ୟୋତି; ଅଭା; ଚମକ—2. Glamour; lustre; glow; glare; splendour; brilliance.
୩ । ଅଲୋକ—3. Light.
୪ । ଘୋଡ଼ାର ବେଗ—4. Velocity; swiftness; the speed of a horse.
୫ । ବାହୁ; ପ୍ରତାପ; ପ୍ରଭାବ—5. Spirit; ardour; energy; vigour.
୬ । ଜୋର; ବଳ; ଶକ୍ତି; ପରାକ୍ରମ
6. Might; force; strength; brunt; power.

୭ । ରେତଃ; ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—
7. Semen; semen seed; semen virile.
୮ । ସତ୍ତ୍ୱ; ପୌରୁଷ; ପୁରୁଷପଣିଆ—
8. Virility; vitality.
୯ । ଘୃତ—9. Ghee.
୧୦ । ଦର୍ପ; ଅହଙ୍କାର; ଉଦ୍ଧତ ପଣ—
10. Haughtiness; arrogance.
୧୧ । ପିତ୍ତ—11. Bile.
୧୨ । ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ—12. Metal (e.g. gold, silver)
୧୩ । ବ୍ରହ୍ମ—13. Brahma or the prime Essence of the universe.
୧୪ । ମଗଜ; ମଜ୍ଜା—14. Brain; marrow.
୧୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସାର ଭାଗ—15. Essence; pith; quintessence.
୧୬ । ସୁନା (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. Gold.
୧୭ । ମଖନ; ଲହୁଣି; (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Butter.
୧୮ । (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର) ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଲିଙ୍ଗଶରୀର —
18. (Hindu philosophy) The material body born of the Satwa element of nature.
୧୯ । ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତରୁ ଏକତମ; ଅଗ୍ନି—19. Fire, one of the 5 elements of nature according to the Hindu philosophy.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଗୁଣ-ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ରୂପ; ଏଥିରୁ ତାପ ଓ ଅଲୋକ ବାହାରେ ।]

୨୦ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ପ୍ରକାଶିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ବା ଅଭା—
23. The bright appearance of the human body (Apte).
୨୧ । ସାହସ; ସାହସ—21. Courage; valour (Apte).
୨୨ । ବୀରତ୍ୱସୂଚକ ପ୍ରଭା—
22. Martial or heroic lustre (Apte).
୨୩ । ବୀରୋଚିତ ପ୍ରଭାବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—
23. One possessed of heroic lustre (Apte).
୨୪ । ଚରିତ୍ର ବଳ (ଯାହା ଅପମାନ ବା ମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ସହ୍ୟ କରି ପାରେ ନାହିଁ)—24. The strength of character which does not brook insult or ill treatment (Apte).
୨୫ । ଗୌରବ; ମହତ୍ତ୍ୱ—
25. Majesty; dignity (Apte).
୨୬ । ଚକ୍ଷୁର ପ୍ରଭା ବା ନିର୍ମଳତା—
26. Clearness of the eyes (Apte).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

୨୭ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବସ୍ତୁ—
27. A shining or luminous body (Apte).
୨୮ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତା; ଖରତା—28. Violence; fierceness; ferocity (Apte).
୨୯ । ଅଧୀରତା—29. Impatience (Apte).
୩୦ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତା; ଉଗ୍ରତା—
30. Smartness; acuteness; keenness.
୩୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଗାଙ୍ଗୁଲୀ)—31. The sun.

ତେଜ କଲମ—ଦେ. ବି—ତେଜୀ କଲମ (ଦେଖ)
Teja kalama Tejī kalama (See)

ତେଜ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଗ ଦେଖାଇବା—
Teja kā<u>rdh</u>ibā 1. To give vent to one's anger.
তেজ বাহির করা ୨ । ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଇବା—2. To show
तेज निकालना, तमकना one's mettle or spirit or energy.
[ତେଜଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
୩ । ଗର୍ବ ଦେଖାଇବା—3. To show haughtiness.
୪ । ବାହାଦୁରି କରିବା—4. To arrogate; to brag.

ତେଜ ଚକ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେଜଃ+ଚକ୍ର)—୧ । ତେଜସମୂହ;
Teja chakra ତେଜୋରାଶି–1. A mass of lustre.
୨ । ତେଜୋମୟ ଚକ୍ର—2. Luminous wheel.

ବୋଲେ କେ ଜଗବନ୍ଧୁ ପକ୍ଷଭବ
ବକ୍ଷଶଙ୍ଖରେ ତେଜଚକ୍ର ସମ୍ଭବ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତେଜଣା—ଦେ. ବି. (ସ. ତେଜନ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣୀକରଣ; ପଜାଇବା—
Tejaṇā 1. Act of whetting; sharpening.
୨ । ଜଳୁଥିବା ପ୍ରଦୀପର ବଳତାକୁ ତେଜିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଶଲାକା ବା କାଠି—2. A pick used to trim or push up the wick of a burning oil lamp; a trimmer.
୩ । ଦୀପକୁ ତେଜିବା—3. The trimming of the wick of a lamp; the act of pushing up the wick of a burning lamp.

ତେଜନ—ସ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣୀକରଣ—
Tejana 1. Sharpening.
୨ । ଦୀପ୍ତିକରଣ—2. Illuminating.
୩ । (+କର୍ମ ଅନଟ୍)—ବାଉଁଶ—3. Bamboo.
୪ । ମୁଞ୍ଜତୃଣ; ମୁରୁଗାଘାସ; କାଣ୍ଡଘାସ—
4. The Muñja grass.
(ତେଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୫ । ଶରତୃଣ—5 The sara reed.

ତେଜନୀ—ସ. ବି—୧ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
Tejanī 1. Tejobatī (See)
୨ । ଚବ୍ୟ; ଚୁଇଚାଠ—2. Piper Chaba.

ସ. ଭଣ—ମୂର୍ଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Illiterate

ତେଜ ପତ୍ର—ସ. ବି. (ସ. ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର)—ନାତିଦୀର୍ଘ ଚିରଶ୍ୟାମଳ ତରୁ ବିଶେଷର ସୁବାସିତ ପତ୍ର—
Teja patra The scented leaves of cassia cinnamon; Tolia Malabathy; Cinnamonium Obtusifolium (Kirtikar.)
ସଂ. ଭୃଙ୍ଗ, ବରାଙ୍ଗ, ରାମେଷ୍ଟ, ଉତ୍କଳ, ତ୍ୱଚ, ଉତ୍କଟ, ଶୈଳ, ସୁରଭିବଲ୍କଲ, ସୁତକଣ୍ଠ, ଗନ୍ଧଜାତ, ମୁଖଶୋଧନ, ସିଂହଳ, ସୁରସ, କାମବଲ୍ଲଭ, ବହୁଗନ୍ଧ, ପତ୍ର, ପତ୍ରକ, ଶ୍ୱେତ, ବନପ୍ରିୟ, ଲଟ୍ପର୍ଣ୍ଣୀ, ଗନ୍ଧବଲ୍କଲ, ବର, ଶୀତ, ରାମବଲ୍ଲଭ, ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର, ପାକରଞ୍ଜନ, ତମାଳପତ୍ର, ତ୍ୱକ୍
তেজপাতা; তেজপাত
तेजपत्ता, तेजपात
ମ ଓ ଗୁ. ତମାଳପତ୍ର
ତେ. ଆକୁପତ୍ରୀ
ଫା. ସାଦରସୁ
ଆ. ସାଜାଜ୍

[ଦ୍ର—ଦାରୁଚିନି ବା ଡାଲଚିନି ଗଛକୁ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରେ ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର ବା ତ୍ୱଚ ବୋଲାଯାଏ । ଡାଲଚିନି ଗଛର ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ବାସନାଯୁକ୍ତ, ତଥାପି ତେଜପତ୍ର ଗଛ ଓ ଡାଲଚିନି ଗଛ ପୃଥକ୍ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା କାଶ, ଆମ, କଣ୍ଡୁ, ଅରୁଚି କୃମି, ପୀନସଆଦି ରୋଗ ପକ୍ଷରେ ଉପକାରୀ ଓ ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବଳକାରକ । ଏହାର ମଞ୍ଜିରୁ ଚାରା ଉଠାଇ ଗଛ ୫ ବର୍ଷର ହେଲେ ଲୋକେ ନେଇ ବଗିଚାରେ ପୋତନ୍ତି । ଏ ଗଛକୁ ଖରାରୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଉପରେ ଛାଇ କରାଯାଏ ଓ ୭ ବର୍ଷ ପରେ ଏଥିରୁ ପତ୍ର ଓ ସାନ ସାନ ଡାଳ ଛିଣ୍ଡାଇ ଶୁଖାଇ ରଖାଯାଏ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅକ୍ଟୋବରରୁ ମାର୍ଗଶିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଥିର ପତ୍ର ଛିଣ୍ଡାଯାଏ । ପ୍ରତି ଗଛରୁ ବର୍ଷକେ ୧୦।୧୫ ସେର ପତ୍ର ବାହାରେ । ଏ ଗଛ ପୂର୍ବ ହିମାଳୟ, ଖାସିଆ ପାହାଡ଼, ତ୍ରିପୁରାଆଦି ପୂର୍ବଭାରତୀୟ ଅଞ୍ଚଳର ନାତିଦୀର୍ଘ ଚିରହରିତ ବୃକ୍ଷ ଅଟେ । ଏ ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଓ ତରକାରୀରେ ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତେଜବତୀ—ଦେ. ବି—ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
Tejabatī Tejobatī (See)

ତେଜବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତେଜୋବତ୍)—ତେଜୋବାନ୍ (ଦେଖ)
Tejabanta Tejobān (See)
तेजवन्त

ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱର ତେଜବନ୍ତ
ସକଳ ସୁବିଦ୍ୟା ପଣ୍ଡିତ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

(ତେଜଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ସଂ. ବତୁପ୍ ଓ ମତୁପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦମାନ ଯଥାକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆରେ ପୁଂ. ବନ୍ତ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟାଦିରେ ବନ୍ତା) ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ତୀ ଏବଂ ପୁଂ. ମନ୍ତ, (ପ୍ରାଚୀନ—ମନ୍ତା) ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ମନ୍ତୀ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତେଜବର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ତୁଳ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଯେ ତୃତୀୟ ଥର ବିବାହ କରିଅଛି—
Tejabara A person who has married three times in succession.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଝୋଟା ଠିକ ହେଉଁ ହେଉଁ ବରର ବୟସ ହୋଇ ଗଲାଣି ପଚାଶ,
କନ୍ୟା ଅଛବନ୍ତି ଲୋକ କୋଳବର ଓ ତେଜବର ବୟସ ଷାଠିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତେଜମୟ—ଦେ. ଣ. ପୁଂ. (ସ. ତେଜୋମୟ)—ତେଜୋମୟ (ଦେଖ)
Tejamaya Tejomaya (See)

ରୂପ ନାହିଁ ତେଜମୟ
ପ୍ରକାଶ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରଶ୍ମି ପ୍ରାୟ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତେଜ(ଜା)ରତ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତିଜାରତ୍)—ତିଜାରତ (ଦେଖ)
Teja(jā)rat Tijārata (See)

ତେଜ(ଜା)ରତି—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ତିଜାରତି)—
Teja(jā)rāti ତିଜାରତି (ଦେଖ)
(ତେଜାରତି—ଅନ୍ୟରୂପ) Tijārati (See)

ତେଜ(ଜୁ)ରି—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବ. (ଇଂ. ଟ୍ରେଜରି)—
Teja(ju)ri ଟ୍ରେଜରି (ଦେଖ)
[ତେରଜ(ଜୁ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ] Trejari (See)

ତେଜରର—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟ୍ରେଜରର)—ଟ୍ରେଜରର (ଦେଖ)
Tejarara Trejarara (See)

ତେଜଳ—ସ. ବ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଳ)—୧ । କପିଞ୍ଜଳ ପକ୍ଷୀ;
Tejaḷa ଗୌରଚଟକ—1. Brown swallow.
୨ । ଗୁଡରପକ୍ଷୀ—2. Coccyster bird.

ତେଜସ୍—ସ. ବ.—ତେଜଃ (ଦେଖ)
Tejas Tejaḥ (See)

ତେଜସ୍କର—ସ. ବଣ. (ତେଜସ୍ + କୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tejaskara ୧ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—1. Glorious.
(ତେଜସ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—2. Glamorous.
୩ । ଉଦ୍ଦୀପକ—3. Invigorating; exciting.
୪ । ବଳକାରକ—4. Strengthening; strength-giving.
୫ । ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ତେଜୋବୃଦ୍ଧି ହୁଏ—
5. Increasing vigour; energy-giving.

ତେଜସ୍ୱ—ସ. ବ. (ତେଜସ୍ + ବ)—ମହାଦେବ; ଶିବ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tejaswa Siba.

ତେଜସ୍ୱତୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତେଜସ୍ୱାନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଲତା; ବଣ ପିପଳୀ;
Tejaswatī ଗଜପିପ୍ପଳୀ—A medicinal creeper.
• ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ତେଜସ୍ୱାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tejasbān (See)

ତେଜସ୍ୱାନ୍—ସ. ଵଣ. ପୁଂ (ତେଜସ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ବତ୍;)—
Tejaswān ତେଜସ୍ୱତ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା ୧ବ.)—୧ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍—
(ତେଜସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Shining; briliiant.
୨ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—2. Powerful.
୩ । ବଳବାନ୍—3. Vigorous.
୪ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ—4. Energetic.

ତେଜସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତେଜସ୍ୱୀନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମହାଜ୍ୟୋତି-
Tejaswinī ସ୍ତମ୍ଭ ଲତା —1. A kind of phosphorescent herb.
୨ । ତେଜୋବଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A vigorous woman.
୩ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
3. Tejobatī (See)
ସ. ବଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ତେଜସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tejaswī (See).

ତେଜସ୍ୱୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ. ବିନ୍; ତେଜସ୍ୱିନ୍
Tejaswī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ତେଜୋବଶିଷ୍ଟ—
(ତେଜସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lustrous; splendid.
(ତେଜସ୍ୱିତା—ବ) ୨ । ପରାକ୍ରାନ୍ତ—2. Vigorous; splendid.
୩ । ବଳବାନ୍—3. Mighty; powerful; mettled.

ତେଜା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତେଜନ)—୧ । ଦୀପ ତେଜିବା—
Tejā 1.Trimming the wick of a lamp.
तेजा ୨ । ଉତ୍ତେଜନ—
उसकाना 2. Incitement.

ତେଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତେଜିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Tejā(je)ibā 1. The causative form of 'Tejibā'.
तेजान ୨ । ତ୍ୟାଗ କରାଇବା—
उसकाना To cause to quit.
तेजान ଚଳଗାଉ ଯଥା ଅଳକା ତେଜାଉ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗମଗାଚେ ।
तेजाना ଭକ୍ତ: ବୈଦେଶିକ ଦାସ ।

ତେଜାବ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା.)—ଏସିଡ୍; ଅମ୍ଳସାର—
Tejāb Acid.
अम्लद्रावक तेजाब

ତେଜାଳ—ବୈଦେ ବ.—(ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ତିଜେଲ୍—ମାଟିର ଚୁଲ୍ଲି
Tejāḷa ହାଣ୍ଡି)—ମାଟିର ଛୋଟ ଚୁଲ୍ଲୀ—A portable earthen oven.
तिजाल
उड़ल चुल्हा ଦେ. ବଣ.—ତେଜସ୍ୱୀ—
तेजाल Energetic.
तेज़ी

ତେଜି (ଧାତୁ)—ସଂ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ + ଣିଚ୍)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରାଇବା—
Teji (root) 1. To sharpen.
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To incite.

ତେଜି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭାରି ରାଗିଯିବା—
Teji uthibā 1. To be very angry.
କହୁଁ କହୁଁ ଏ ବୃଦ୍ଧଙ୍କର କୋପ ତେଜି ଉଠିଲା ।
ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତର ରାମଚରିତ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ତେଜସ୍ୱର ହେବା—
2. To be brighter to some extent

ତେଜିତ—ସଂ. ବଣ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = ତେଜି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Tejita ୧ । ଶାଣିତ—1. Sharpened.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଉଂ	ଉଃ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଉଥ	ଞ	ନ୍

୨ । ମାର୍ଜିତ—2. Purified; trimmed.

୩ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Excited.

ତେଜିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ତିଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସୀପର ସଳତାକୁ
Tejibā ଉସକାଇ ସତେଜ କରିବା; ତେଜିବା—
উসকান 1. To trim up the wick of an oil lamp; to
उसकाना trim up a lamp or candle.

୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ଉଦ୍ଦୀପନ କରିବା; ହିଡ଼ାଇବା—
2. To excite.

୩ । ରଗାଇବା—3 To make angry.

୪ । ଉଚ୍ଚ ଦର ହେବା; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ହେବା; ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହେବା—
4. To rise in price.

(ଯଥା—ଆଜି କାଲି ବଜାରରେ ମଇଦା ମସଲା ଦର ଭାରି ତେଜିଛି ।)

୫ । ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହେବା; ପ୍ରବଳତର ହେବା—
5. To increase in vigour; to rise up.

(ଯଥା—ଆଜି ତାର ଜରଟା ଭାରି ତେଜିଛି ।)

তেজা ୬ । (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା) ତ୍ୟାଗ କରିବା—
तजना, तयागना 6. To abandon; to give up.

ସୀର୍ଘ ଉପର ନାସ ନଳ ତେଜଲେ ଅହା ମରଇତ କରୁଥିଲ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ବଳୋସାଚମ୍ଭୁ, ବ, ଗୀତ ।

୭ । ମାୟା ନ ରଖିବା; ମମତା ନ ରଖିବା—
7. To have no concern or interest.

ଭୂମିପାଇଁ ଙ୍କ ମତ୍ହୁଁ ତେଜ ସବୁଣକୁ,
ଶକ୍ତି ଅନୁରୂପେ ବନ୍ଧୁ ନ ସାହକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ: ମହାଭାରତ ଭୀଷ୍ମ ।

ତେଜିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—ଅତିଶୟ
Tejishṭha ତେଜସ୍ୱୀ—Very luminous; very
(ତେଜିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) powerful.

ତେଜି—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତେଜସ୍ୱୀ)—୧ । ତେଜଃଶାଳୀ; ତେଜସ୍ୱୀ—
Tejī 1. Splendid.
তেজিআন ୨ । ସୀପ୍ତିଶାଳୀ—
तेजी 2. Shining.

୩ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—3. Powerful.

୪ । ତେଜୀୟାନ୍; ତେଜସ୍କର—
4. Firm; fiery; spirited.

୫ । ବଳିଷ୍ଠ; ପରାକ୍ରମୀ—5. Mighty.

୬ । ରାଗୀ; କ୍ରୋଧୀ—
6. Of fiery temper; wrathful.

ବିଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ତେଜୀ; ଚିରିମା; ଚଡ଼ା ଭାଉ—
1. Dearness in price; rise in price,

୨ । ଧାର, ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—2. Sharpness.

୩ । ଶୀଘ୍ରଗାମିତ୍ୱ—3. Fleetness.

୪ । କଡ଼ୁଆପଣ—4. Pungency.

ତେଜି କଲମ—ଦେ. ବି.—୧ । ପରାକ୍ରମୀ ଲେଖା—
Tejī kalama 1. Lusty writing; mighty pen; the
তেজীকলম power of writing very strongly.
तेजी कलम ୨ । ଚଞ୍ଚଳ ଲେଖା—1. A swift running hand; ready writing.

୩ । କଲମ ଯୋର; ଲିପିକୁଶଳତା—3. Penmanship; the quality of being an expert in the act of writing or composition.

ତେଜୀୟାଂସ—ଦେ.ବି.—(ସଂ. ତେଜୀୟସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ. ତେଜୀୟାନ୍)
Tejīyāmsa ତେଜୀୟାନ (ଦେଖ)—Tejīyāna (See)

ତାଙ୍କର କୁହନ ସେ ଦୋଷ
ଯେଣୁ ସେ ଅଟେ ତେଜୀୟାଂସ । ଶ୍ରୀନୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତେଜୀୟାନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ; ଈୟସୁ; ୧ମା. ୧ବ.)
Tejīyāna ଅତି ତେଜସ୍ୱୀ—Very powerful; mettled.
(ତେଜୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତେଜୋବତୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତେଜୋବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତେଜୋବାନର
Tejobatī ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—The feminine of 'Tejobān'.

ସ. ତେଜବତୀ, ତେଜୋବତୀ, ତେଜସ୍ୱିନୀ, ତେଜନ୍ୟା, ମହୋଜସୀ, ଲଘୁବଲ୍କଳା, ପାରିଜାତା, ଶୀତା, ଉକ୍ତା, ତେଜନୀ, ଅତିତେଜନୀ, ତଡ୍ରାଲ୍ପୀ, ସୁତେଜସୀ
তেজবতী
तेजबल
ମ. ତେଜବଲ
ତେ. ଜଲଧସୀ

ବି—୧ । ହିମାଳୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହରିଦ୍ୱାର ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମିବା ବନ୍ୟ କଣ୍ଟକୀ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
1 A kind of thorny plant growing in Haradwar and other places near the Himalayas; the toothache tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଛାଲ ଲଙ୍କାମରିଚ ପରି ରାଗ । ପାହାଡ଼ିମାନେ ଏହାକୁ ମସଲା ପରି ଡାଲି ଇଥଣରେ ମିଶାନ୍ତି । ଏହାର ତେଲ ଓ ମୂଳ ଘେନାଇଲେ ଦାନ୍ତରୋଗ ଭଲ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ପାଚକ, କଫ, ବାତ, ଶ୍ୱାସନାଶକ ଓ ଅର୍ଶରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ସ. ନାମ ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ, ଜିହ୍ୱା, ତେଜୋବତୀ, କନକପ୍ରଭା, ତେଜନୀ, ସୁବଲତା, ଅଗ୍ନିଫଳା ମେଧାବନୀ, ପୀତ
लताफटकी
मालकँगनी

୨ । ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Cardiospermum Helicacabum

[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଝେଲମ ନଦୀଠାରୁ ଆସାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଲଙ୍କା, ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ସମୁଦ୍ର ପତନରୁ ୪୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତର ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ । ଏ ଲତା ଗଛ ଉପରେ ମାଡ଼ି ଗଛସାକ ଆଚ୍ଛାଦନ କରେ । ଚୈତ୍ରମାସରେ ଏ ଲତାର ଦେହସାକ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଫୁଲ ଧରେ ଓ ଫୁଲ ଝଡ଼ିଗଲେ ନେଳ ଫଳ ଧରେ । ଫଳ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଅପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ପାଚଲେ ହଳଦିଆ ମଞ୍ଜିର ଉପର ଦେଖାଯାଏ । ଫଳ ଭିତରୁ କାଳି ଦାନା ବାହାରେ । ଏହି ମଞ୍ଜିରୁ ପେଡ଼ି ତେଲ ବାହାର କରନ୍ତି । ଏ ତେଲର ବର୍ଣ୍ଣ ନାରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଅଧିକ ହୁଏ । ଏ ତେଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏ ତେଲର ସ୍ୱାଦ କଡ଼ୁଆ । ଏହା ଅଗ୍ନି, ମେଧା ଓ ସ୍ମୃତିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତ, କଫ ଓ ଦାହନାଶକ —ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତେଜୋବାନ୍— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତେଜସ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—
Tejobān ୧ । ତେଜଃଶାଳୀ—1. Vigorous; energetic.
(ତେଜୋବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍—2. Valorous.
୩ । ବଳୁଆ; ଶକ୍ତିଶାଳୀ—3. Strong; powerful.
୪ । କାନ୍ତିମାନ୍—4. Lustrous; dazzling

ତେଜୋମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତେଜସ୍ + ବହୁଳାର୍ଥେ. ମୟ)—ତେଜସ୍ୱୀ;
Tejomaya ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟ—Dazzling; luminous;
(ତେଜୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) glorious; vigorous.
[ଦ୍ର—ତେଜସ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନାନା ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ତେଜୋମୂର୍ତ୍ତି; ତେଜୋରୂପ; ତେଜଃଶାଳୀ; ତେଜଃପୁଞ୍ଜ; ତେଜପୂର୍ଣ୍ଣ ।]

ତେଜୋମୟୀ—ସ. ବିଣ—(ସଂ. ତେଜୋମୟ) ତେଜୋମୟ (ଦେଖ)
Tejomayī Tejomaya (See)

ରୂପ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭା ପାଇ,
ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାୟ ତେଜୋମୟୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତେଜୋମୂର୍ତ୍ତି—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତେଜଃ + ମୂର୍ତ୍ତି)—ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟ
Tejomūrtti ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Having a luminous body;
(ତେଜୋରୂପ—ଅନ୍ୟରୂପ) with body sorrounded by a halo of light.
ବ—୧ । ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟ ରୂପ—1. A shining body.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

ତେଜୋହ୍ୱା—ସଂ. ବ—୧ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)—
Tejohwa 1. Tejobatī (See)
୨ । ଚବ୍ୟ—2. Piper chaba.

ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର—ଦେ. ବ (ସ. ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର=ଯେଉଁ ପୁତ୍ରକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା
Tejyaputra ଉଚିତ; ଯେଉଁ ପୁତ୍ରକୁ ପିତା ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି; ତ୍ୟକ୍ତ
तेजिपुत्र ପୁତ୍ର—A son disowned or forshaken
त्यक्तपुत्र by the father.

ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପେ ବସ୍ତୁ ଥାଉ ଥାଉ ଦଲିଲ
Tejyaputra kariba ସମ୍ପାଦନ ବା ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ପୁତ୍ରକୁ
तेजिपुत्र करना ଆପଣାର ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା—
To disinherit one's son.

ତେଜ୍ୟା—ଦେ (ସ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ) ତ୍ୟଜନ; ତ୍ୟାଗ—
Tejyā Giving up; abandonment.

ଦେଖି ସାରକାକ୍ଷି ସରଳ ବାଦନ୍ତିନୀ ବାଣୀକା,
ଶଚୀକଲା ସଙ୍ଗ ବଳିଲା କରି ଲୋକକ ତେଜ୍ୟା ।
ଉକ୍ତ. କୋଟୀବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତେଡ଼ପୁଣି ଗାଈ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବିଛୁଆତି ଗାଈ (ଦେଖ)
Terdapuni gāi Bichhuāti gāi (See)

ତେଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ତେଢ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Terdā etc Terdhā etc (See)

ତେଡ଼ି(ଢ଼ି)—ଦେ. ବ—ଟେଇ (ଦେଖ)
Terdi(rdhi) Ṭeri (See)

ତେଡ଼ିକି—ଦେ. ବିଣ (ସ. ତାବତ୍)—୧ । ସେହି ପରିମିତ—
Terdiki 1. So much; such.
ତତ; ତତବଡ଼
तेतना

ଯେତିକି ବର୍ଷକୁ ତେଡ଼ିକି ପୂଜା,
ବାଲି ଗରଡ଼ାକୁ ଲୁଗଲରଜା । ଉର ।

୨ । ସେହି ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ; ତଦାକାର—
2. Of that magnitude.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Excessive; too much.
(ଯଥା—ତା ଘରେ ତେଡ଼ିକି ଅନାଟ ହେବାରୁ ମୁଁ ତା ଘର ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିଲି ।)
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି ପରିମାଣରେ—1 So much; such.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ବିଶେଷ ଭାବରେ—2. Too much.
(ଯଥା—ତା ବେଗ ତେଡ଼ିକି ବଳାଇବାରୁ ତାକୁ ଡାକ୍ତର-ଖାନାକୁ ନେଇ ଆସିଲୁ ।)

ତେଡ଼େ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତେଡ଼ିକି (ଦେଖ)
Terde 1. Terdiki (See)

'ବେଦବ୍ୟାସ ଗୋସାଇଁ ଶିଷ୍ୟ ଶୁକ ଯେନ,
ସତ୍ୟ ସେ ଯାଗରେ ହେଲେ ତେଡ଼େ ମନ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅବ ।

କ୍ରି. ବିଣ.—ତେଡ଼ିକି (ଦେଖ)—Terdiki (See)

ଏ ତେଣେ ତେଡ଼େ ବଣ ବୋଲି
ନିଷ୍ଠାମେ ଯେତେ ଦୋଷ ହେଉ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । ସେତେବଡ଼ ଗୁଣ ବା ଗରିମାବିଶିଷ୍ଟ—
2. Possessing so many qualities; so great a; such a great.

ତେଡ଼େକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତେଡ଼ିକରେ—
Terdeke In so much.

ସେତେ ଯେତେ ତେଡ଼େକେ ରହିଲି । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତେଡ଼େଭଳି—ଦେ. ଅ.—୧ । ତାଦୃଶ—
Terde bhali 1. Such.
ତତବଡ଼ ୨ । ତେତେବଡ଼—
तेता बड़ा 2. So great; such a great. (preson).

ମୃଗୟାରେ ସେ ଭୂଲି ବହୁତ ପର୍ବତ,
ତେଡ଼େ ଭଳି ରୂପ ପାଇଲେ ଅତ ଶ୍ରାନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ତେଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତିର୍ଯ୍ୟକ; ଢରସ)—୧ । ବଙ୍କ, ବଙ୍କା କୁଟିଳ—
Terdhā 1. Crooked; curved; awry; not straight.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଦସ୍ତ	ଋଷ୍ୟ	ଡ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍କା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଟେଢ଼ା, তেড়া ୨ । ତେରଛ; ଯାହା ଠିଆ (ଖଡ଼ା) ବା ଶୁଆ (ଅଡ଼ା) ଟେଢ़ା ବାଗରେ ନ ଯାଇ କର୍ଣ୍ଣ ମାର୍ଗରେ ଯାଇଥାଏ— 2. Oblique.

୩ । ଉଗ୍ର; ରୁକ୍ଷ—2. Surly; irritable.

(ଯଥା—ଟେଢ଼ା ମିଜାଜ୍ ।)

୪ । ଠେଁସା; ଅପମାନସୂଚକ; ଅବାଧ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ— 4. Insubordinate.

(ଯଥା—ଟେଢ଼ା କଥା କହିବା ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡେ ଗୃହରେ ରଖିବ ନାହିଁ ।)

୫ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଜବାବ ଦିଏ; ଉତ୍ତରଦାୟକ (ଭୃତ୍ୟ)— 5. Recalcitrant; refractory (servant).

ଟେଢ଼ା ଟେଢ଼ି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରର କଥାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ଠେଁସା-ଠେଁସି; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ପ୍ରତି ରୁକ୍ଷ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—Mutual disagreement or quarrel.
Terdha terdhi
টেঢ়াটেঢ়ী
टेढ़ाटेढ़ी

(ଯଥା—ଯେଉଁ ଘରେ ସାଆନ୍ତ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ସବୁବେଳେ ଟେଢ଼ା ଟେଢ଼ି ଲାଗେ ସେ ଘରେ ନଉକର ଚାକରଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କହିଲେ ନ ସରେ ।)

ଟେଢ଼ା ମେଢ଼ା—ଦେ. ବଣ. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତ୍ୱ ସହଚର ଶବ୍ଦ)— ବଙ୍କାଟଙ୍କା; ବହୁବାର ବଙ୍କେଇଥିବା—Crooked at several places.
Terdha merdha
টেঢ়ামেঢ়া
टेढ़ामेढ़ा

ଟେଢ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅମାନ୍ୟ କରିବା; ନ ମାନିବା; ହେଳାଭରେ କରିବା—1. To disobey, to disregard.
Terdhi deba
ঠেঁসে দেওয়া
ठेसना

୨ । ଘଉଡ଼ି ଦେବା; ତଡ଼ି ଦେବା— 2. To drive away.

ଟେଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଈର୍ଷ୍ୟକ୍)—
Terdhiba ୧ । (ପ୍ରଭୁ ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କ କଥାକୁ) ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ନ ମାନିବା—1. To disobey; to disregard (a superior's words.)
ঠেঁসা
ठेसना

୨ । ଜବାବ ଦେବା; ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କ କଥାରେ ଅବଜ୍ଞା-ସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେବା—2. To give insubordinate replies to a superior's command.

୩ । ମେଳ ନ ଖାଇବା—3. To disagree; to jar.

(ଯଥା—ଏ କବାଟଟା ଚଉକାଠକୁ ଟେଢ଼ୁଛି ।)

୪ । ଠେଁସିବା—4. To push.

ଟେଢ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ତିରସ୍)—
Terdheiba ୧ । ବଙ୍କା ହେବା—1. To be curved.
তেওড়ানা ୨ । ତେରଛ ହେବା—2. To slant.
टेडा होना

ତେଣ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସ. ତତ୍ସ୍ଥାନ)—
Tena ୧ । ସେହି ଆଡ଼—1. That side
(ଏଣ—ବିପରୀତ) ୨ । ସେହି ଦିଗ—2. That quarter.
সেখানে, উদিগ, ওদিগ ୩ । ସେହି ଅଞ୍ଚଳ—3. That place, that part.
उधर

[ଯଥା—ଏହି ଶବ୍ଦର ୨ୟା ତେଣିକି; ତେଣିକୁ; ୫ମୀ-ତେଣୁ; ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ତେଣେ ।]

ବିଣ—ତେଣର (ଦେଖ)—Tenara (See)

ତେଣର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସ. ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି)—
Tenara ୧ । ସେହି ଆଡ଼ର—1. Of that place or side.
(ଏଣର—ବିପରୀତ)
সেখানকার, ওদিগর ୨ । ତତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining to that.
उधरका

(ତେଣକା, ତେଣକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଣିକା—ଦେ. ବିଣ—ତେଣର (ଦେଖ)
Tenika Tenara (See)
(ତେଣିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଣିକି—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ଦିଗକୁ—1. To that side.
Teniki ୨ । ସେହି ଆଡ଼କୁ—2. To that quarter.
(ଏଣିକି-ବିପରୀତ) ତେମନ୍ତ ଭଲ ଲାଗିବାର ତେଣିକି ଥାଉ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଶମ ।
ওদিগে, উদিগে ୩ । ସେହି ସ୍ଥାନକୁ—3. To that place.
उधर ଯାହା ଗଲାଣି ତା ଯାଉ ତେଣିକି
ବଳ ଚାଲିଥାଅ ପାଣି ରହୁ ଏଣିକି । ଚଗ ।

୪ । ତତ୍ପରେ—4. After that

ତେଣୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହିଆଡ଼ୁ; ସେହିଦିଗରୁ—1. From that
Tenu ୨ । ବିପରୀତ ଦିଗରୁ—2. From opposite direction.
(ତେଣୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଏଣୁ ପଠଉଣୀ ତେଣୁ ପଠାଣ—
କାଞ୍ଚିକି ବୋଇଲେ ଗଢ଼ ବୁଝଣ—କାଞ୍ଚିଗୀତ)
উদিগথেকে ୩ । ତେଣୁକରି (ଦେଖ)
उधरसे 3. Tenukari (See)

ତେଣୁକରି—ଦେ. ଅ—ସେହି ହେତୁରୁ; ସେହି କାରଣରୁ—
Tenukari For that reason; therefore.
(ଏଣ କରି—ବିପରୀତ) ବିଷୟ ଅନ୍ତରେ ମନ ନ ଗମିବା ପାଇଁ
তাই, তাইজন্যে; ତେଣୁକରି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର ରଖି ନାହିଁ ।
इसवास्ते ଶିଶୁଙ୍କର ଭାଷା ଅଭିଳାଷ ।

ତେଣେ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ଆଡ଼େ—1 In that side.
Tene ୨ । ସେହି ବିଷୟରେ—2 In that matter.
(ଏଣେ—ବିପରୀତ) ତେଣେ ସଂଶୟ ନାହିଁ ମୋର
উদিগে उधर ସକଳେ କୃଷ୍ଣ କଥା କର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଅପର ପକ୍ଷରେ—3. On the contrary.

୪ । ସେହିଠାରେ; ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ— 4. In that quarter; there.

୫ । ବିପରୀତ ଦିଗରେ—5. In opposite direction.

ଏଣେ ବଡ଼ଭଣୀ ଟେଣେ ବଢ଼େଇ
ଖାଣ୍ଟି କ ବୋଇଲେ ଘୋଡ଼ ସଢ଼େଇ । ଖାଣ୍ଟି ଗୀତ ।

୬ । ପରନ୍ତୁ—6. Moreover; on the other hand.

ଢେଣ୍ଟଣ—ଦେ. ବଣ—କୃପଣ—Miserly
Tentana

ଢେଣ୍ଟରେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଢେଣ୍ଟେଇ ହେବା;
Tentareibā କୌଣସି ବିଷୟ ନେଇ ବିଗଦାର କରିବା— To bother a person with tenaciousness; to importune.

ଢେଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. କଣ୍ଟକ)—୧ । ବଡ଼ ମାଛକୁ ବିଦ୍ଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମୁନିଆଁ ଶସ୍ତ୍ର; ମୁନା— 1 A harpoon.
Tentā
बर्मा
बरछा
दांगा
टल्टा

୨ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—2. Trouble.

୩ । ଲଣ୍ଠା; ଜଞ୍ଜାଳ; ହେଙ୍ଗାମା; ଅଡ଼ୁଆ— 3. Confusion; complication

୪ । ଆପଦ୍—4. Crisis; danger.

୫ । ଢେଣ୍ଟା ବାଡ଼ି (ଦେଖ)— 5. Tentābardi (See).

ଢୀଟ ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟ)—ଚେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
ढीठ Chentā (See).

ଅଲପ ଢେଣ୍ଟା ମାଇପ ଟେଣ୍ଟା ମଠିଆ ବଳଦ ଯର
ଯମ ଘର ଯାଇ କ ଫଳ ହେବ ନଚ ମରଣ ଭାର—ଡ଼ାକ ।

ଢେଣ୍ଟାବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପୋଖାମାନେ ୨୨ ଇଞ୍ଚ
Tentābardi ଲମ୍ବରେ ବନ୍ଧିଥିବା ଚର୍ବି ବନାର ମୋଟ ବଳିତା ଯାହା ଅଗ୍ରରେ ଢେଣ୍ଟାକାରବିଶିଷ୍ଟ ଯେଉଁ ଲୁହା-ଦଣ୍ଡରେ ଜଳେ—An iron fork over which balls of cloth saturated with oil are put and lighted.

ଢେଣ୍ଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଲରଆ)ବି—ଲଣ୍ଡି; ଗଳା—
Tentu Throat.

ଢେଣ୍ଟୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟିଟ୍ଟିଭ)—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Tentuā Tittibha (See).

ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟ; ଶଠ)—୧ । କଳହପ୍ରିୟ— 1. Quarrelsome.

टैंटा ୨ । ଜଞ୍ଜାଳିଆ—2. Noisy; pertinacious

टंटबाज ୩ । ଏକଜିଦିଆ—3. Obstinate.

(ଢେଣ୍ଟେ(ଣ୍ଟୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୪ । ଚେଣ୍ଟା (ଦେଖ)— 4. Chentā (See).

ଢେଣ୍ଟୁଆ ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ଭୁଲ. ଇଂ. ଟୋଡ଼ ଷ୍ଟୁଲ୍)—ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଓ ନାଡ଼ଯୁକ୍ତ ଛତୁ—
Tentuā chhatu Big species of mushroom with long stems.

ଢେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼—ଦେ. ବି—ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ (ଦେଖ)
Tentei gorda Tentei gorda (See)

ଢେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Tenteigordī Tentei gordī (See)
(ଢେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ିଆ, ଢେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ା—ପୁଂ)

ଢେଣ୍ଟେଇ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କଳହପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ— 1. Vixen; virage.
Tentei
(ଢେଣ୍ଟୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକଜିଦିଆ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Obstinate
(ଢେଣ୍ଟା, ଢେଣ୍ଟୁଆ—ପୁଂ) (woman); pertinacious.

୩ । ଚେଣ୍ଟେଇ; ନିର୍ଲଜ୍ଜା— 3. Indecent; indecorous (woman) immodest.

୪ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଡ଼ ନଳ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା; ନଳ-ଗୋଡ଼ୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—4. A longlegged woman.

୫ । ଜଞ୍ଜାଳୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)— 5, Noisy (woman), pugnacious.

୬ । ଧୃଷ୍ଟା—5. Impudent (woman).

୭ । କଳହପ୍ରିୟା—7. Quareelsome (woman).

ବି—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)—Tittibha (See).

ଢେଣ୍ଡବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Tendabā Chameleon.

ଢେଣ୍ଡର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବନସି ଖୋଇରେ ଲାଗିଥିବା
Tendarā ମୟୂର ପର କାଠ ବା ଖୋଲ; ଚେଟେଣ୍ଡା— The float of a fishing line.

[ଦ୍ର—ଏହା ବୁଡ଼ିଗଲେ ମାଛ ଥୋପ ଧରିଅଛି ବୋଲି ବଳସିଥାନ୍ତି ଜଣାଯାଏ ।]

ଢେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର୍ଯ୍ୟକ୍ ଦଣ୍ଡ; ସଂ. ଟେଙ୍କ—ବଢ଼ିଆ କାଙ୍କ
Tendā ପକ୍ଷୀ)—ଗଭୀର ଜଳାଶୟ ବା କୂଅରୁ ଛଡ଼କୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଟିଙ୍କି ପରି ପଡ଼ିବା ଉଠିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Water-lifting crane; an appliance for raising buckets of water from deep places (on the lever principle) for irrigation purposes; (consisting of an earthen pot or bucket suspended to one end of a long bamboo pole which moves on a fulcrum).
टेंअरा, लाठा हँाड़िकल
(बाँस ड़ारे) टेंङ्गा
ढेंकली

ଢେଣ୍ଡା ବାନ୍ଧି ବାନ୍ଧି କେହି ଚଷା ପୁଭ
ଗୀତଙ୍ଗରେ କରେ ବଗ ମୃଦିରତ—ଚାରଣୀ ରୁଷିକୁଲ୍ୟା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦୁଇଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଡ଼ ଧାରଣା ପଡ଼ି ଏହି ଅଡ଼ ଧାରଣା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ଏପରି ଖଞ୍ଜା ହୁଏ ଯେ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିଲେ ଆର ମୁଣ୍ଡଟି ପଡ଼ିଯାଏ । ସେହି ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଣ୍ଡିଏ ମାଟି ବା ପଥର ଲଦା ହୋଇଥାଏ । ଅପର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ବା ଲଗି ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଲଗି ବା ଦଉଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡି ଝୁଲୁଥାଏ । ଲଗିକୁ ଧରି ସେହି ହାଣ୍ଡିକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଟେକିଲେ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଲଦା ହୋଇଥିବା ପଥର ବା ମାଟି ଭାର ଯୋଗୁଁ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡିକୁ ଟେକିବା ନିମନ୍ତେ ଅଳ୍ପ ଆୟାସ ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ । ସେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡିକୁ ଟେକି ତହିଁର ଜଳକୁ ଗୋଟିଏ ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳ ଗଛର ଫାଳ (ହୋଦା) ରେ ଢାଳି ଦେଲେ ସେହି ହୋଦାବାଟେ ପାଣି କ୍ଷେତକୁ ବୋହିଯାଏ ।

ଟେଣ୍ଡାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶମାନଙ୍କର ନାମ, ଯଥା—ଟେଣ୍ଡାଖୁଣ୍ଟ, ବାହାଲଖୁଣ୍ଟ, ମାକଡ଼ୀ, ଅଡ଼ ଧାରଣା ବା ମାଢ଼, ବାହାଲ ବାଉଁଶ, ହାତ ବାଉଁଶ ବା ଲଗି, ହୋଦା ବା ନୋଦା, ହାଣ୍ଡି, ଭାଡ଼ ବା ମଞ୍ଚା ।]

ଟେଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଣ୍ଡିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Tenḍā(nḍe)ibā 1. The causative form of Tenḍibā.
୨ । ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ପାଣି ଉଠାଇ ହୋଦାରେ ଢାଳିବା;ଟେଣ୍ଡିବା—
2. To pour down water on the receiving channel after lifting it by means of a crane-contrivance.
୩ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଟିରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢାଳିବା—3. To pour down profusely any liquid into the mouth of another person.
(ଯଥା—କଟୁ ପାଚନକୁ ମା ଶିଶୁକୁ ଟେଣ୍ଡାଇ ଦେଲେ ।)

ଟେଣ୍ଡାଖୁଣ୍ଟା(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚାରି ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭାଡ଼ରେ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହୋଇ ଟେଣ୍ଡାକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ପାଣି ଉଠାଏ—The four pillars on the scaffolding of which stands the man who works the water-lifting crane.
Tenḍākhunṭa(nṭi)
(ଟେଣ୍ଡାଖମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଭୀର ଜଳାଶୟରୁ ଉପରକୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ଟେଣ୍ଡା ଯନ୍ତ୍ରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶମାନ ବସାଇବା—To set up a crane-contrivance for lifting water from deep places.
Tenḍā māribā

ଟେଣ୍ଡାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୋକ ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଜଳାଶୟରୁ ଜଳ ଉତ୍ତୋଳନ କରେ—A person who lifts up water into a Tenḍā.
Tenḍāla
(ଟେଣ୍ଡାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ନଈରୁ ପାଣି ଟେଣ୍ଡଇ ଟେଣ୍ଡାଳ—ହାରିକା ଦାସ, ପରଚେଗୀତା ।

ଟେଣ୍ଡାଶାଳ—ଦେ. ବି—ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଟେଣ୍ଡା ମଡ଼ାଯାଏ—
Tenḍāśāla The place on the bank of a reservoir of water where the Tenḍā is set up.

ଟେଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ପାଣି ଉଠାଇ ଢାଳିବା—
Tenḍibā 1. To irrigate or pour down water by means of a lifting crane.
घुँटना
ନଈରୁ ପାଣି ଟେଣ୍ଡଇ ଟେଣ୍ଡାଳ—ହାରିକା ଦାସ, ପରଚେଗୀତା ।
୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢକ୍ ଢକ୍ କରି ପିଇବା—2. To gulp down a big quantity of any liquid.
(ଯଥା—ମୁଁ ଭାରି ଶୋଷେଇ ଥିଲି, କଂସାଏ ତୋରାଣି ଟେଣ୍ଡି ଦେଲି ।)
୩ । ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ନାକବାଟେ ଶୋଷିବା—
3. To suck any liquid through the nostrils

ଟେତ୍‌କେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଟେତେକେ (ଦେଖ)
Tetke Teteke (See)

ଟେତ(ତେ)କ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସ. ତତ୍ତ)—ସେତିକ; ସେତିକି; ତନ୍ମାତ୍ର—That much; so much.
Teta(te)ka
তডেক तेतना, ितना

ଟେତମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତେତାମ୍ମା; ଆ. ତତମ୍ମା=ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ)—୧ । ଅଡ଼ୁଆ; ଗୋଳମାଳ—
Tetamā
তেতাম্মা 1. Confusion; complication.
तितिंबा ୨ । କଳହ; ବିବାଦ—2. Quarrel; dispute.
(ଯଥା—ମହାଜନ ଖାତକ ସଙ୍ଗେ ଟେତମା ଲଗାଇ ସୁଧ ବାବଦରେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ନେଇଗଲା ।)
୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହି ଯାଇଥିବା ଅଂଶ—
3. Remnant; remains.
୪ । ପୁସ୍ତକର ପରିଶିଷ୍ଟ—
4. Appendix to a book; supplement.
ବିଣ—୧ । ଅବଶିଷ୍ଟ; ବଳିଥିବା—1. Remaining.
୨ । ବାଜେ; ଫୁଟଫର୍ଦ୍ଦା—2. Miscellaneous.
୩ । ବୃଥା—3. Vain; fruitless; useless.
୪ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ; ଚୁମ୍ବକ—4. Concise.
(ଯଥା—ଜମିଦାର ଅସୁଲନଦାର ଟେତମା କାଗଜ ଶୀଘ୍ର ଦାଖଲ ନ କଲେ ତହସିଲଦାରଙ୍କୁ ବରଖାସ୍ତ କରାଯିବ ।)

ଟେତାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିନ୍ତିଡ଼ି)—ତିତାଲ (ଦେଖ)
Tetāla Titāla (See)

ଟେତିକ—ଦେ. ଅ. କ୍ରି. ବିଣ. ଓ ସର୍ବନାମ. (ସଂ. ତତ୍; ତାବତ୍)—
Tetiki ୧ । ସେହି ପରିମାଣ; ତନ୍ମାତ୍ର; ସେତିକ—
তডেক 1. That much.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଅଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଅଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅଙ୍କିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଅଙ୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

तितनी, तैतिक ୨ । ସେହି ପରିମିତ; ତେତେ; ସେତେ; ସେହି (ଏତିକ—ରୂପାନ୍ତର) ପରିମାଣରେ—2. So much.

ଅବସ୍ଥାରେ ପଶୁ ଯେ ଅଛନ୍ତି ଯେତିକ
ଅଛନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେତିକ ଭୂମିର ତେତିକ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅନୁ ।

ତେତିପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିତିଭ; ତିତ୍ତିର)—ତିତିଭ (ଦେଖ)
Tetipa — Titibha (See)

ତେତିଶ ଶି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ତେତୀସା)—
Tetiśa(śi) ୩୩ ସଂଖ୍ୟା—The number 33.
তেত্রিশ ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 33.
तैंतीस ୨ । ୩୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. 33rd.
(ତେତ୍ରିଶ, ତେତ୍ରିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେତୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Name of a tree.
Teturḍi [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର କାଠ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ଓ ଚେମଡ଼ି; ଏଥିରେ ପାଳଙ୍କ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ତେତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ ଓ ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତତି)—
Tete ସେତେ; ସେହି ପରିମାଣ; ସେହି ପରିମିତ—
(ତେତେକ—ଅନ୍ୟରୂପ) That much.
তত କାଳକ୍ରମେ ଜନମନ ସ୍ତବକ ପାଳନ
तेता ନୋହିଲ ଶିଶୁଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ତେତେ ପ୍ରୟୋଜନ । ଲଳିତଗୋର. ସୀତା ବନବାସ ।

ତେତେକେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତତଃ)—
Teteke ୧ । ସେତେକେ; ସେହି ପରିମିତ ବସ୍ତୁରେ—
ততেতে 1. With that quantity or amount.
तेतामीं ୨ । ତଦନନ୍ତର—2. After that; then.

ତେତେ ଗୁଡ଼ାଏ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
Tete gurḍāe ୧ । ସେହି ପରିମିତ—1. So much.
(ତେତେ ଗୁଡ଼ାଏ—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ) ୨ । ସେହି ସଂଖ୍ୟକ—
ততগুলা, ততগুলি तेता 2. So many.

ତେତେନା ତେନାତେ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Tetenā tenāte ରାଗିଣୀର ସ୍ୱରବିଶେଷ—
A refrain in singing.

ଉଦାର ଅଳପି ରାଗ ସଙ୍ଗରେ
ତେତେନା ତେନାତେ ତାନ ଉଠାରେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତେତେବେଳ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ+ବେଳା)—
Tetebe̱la ତେବେ; ସେହି ସମୟ—
তখন उसवखत That time; then.

ତେତେବେଳକୁ—ଦେ. ବି—୧ । ସେହି ସମୟକୁ—1. Then; upto
Tete be̱laku that time; by that time.
୨ । ତେତେବେଳ (ଦେଖ)—2. Tetebe̱la (See)

ତେତେ ବେଳୁଁ—ଦେ. ଅ—ସେହି ସମୟରୁ—
Tete be̱luñ From that time; thenceforth.
তখন থেকে तबसे

ତେତେବେଳେ—ଦେ. ଅ—ସେହି ସମୟରେ—
Tetebe̱le Then; at that time.
তখনি तब

ତେଦ୍(ର)ସ୍ତା—ଗ୍ରା. ଅ—ତିଦସ୍ତା (ଦେଖ)
Teda(ra)stā Tidastā (See)

ତେନା ତେନା—ଦେ. ଅ—ମର୍ଦ୍ଦଳର ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Tenā tenā A refrain of drum-beating.

ଦ୍ରୁତ ମର୍ଦ୍ଦଳ ହୋଇଲ ବାଡ଼ତ
ନାନା ଧ୍ୱନି ତେନା ତେନା ସତ । ଉଚ୍ଛ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତେନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ତେଣେ (ଦେଖ)
Tene Teṇe (See)

ତେନ୍ତ(ନ୍ତେ)ରା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଖ ଉପରେ ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡା ରଖାଯିବା ପାଇଁ ଦଣ୍ଡା ତଳେ ଲଗାଯାଇଥିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ ଦ୍ୱୟ—1. Two pieces of grooved wood set over the axle of a bullock cart to support the shafts or beams
Tenta(nte)rā
तेंतरा
सफेद शिरीष ୨ । (ସଂ. ନାମ—ଭଣ୍ଡୀର; କପୀତନ)—
सफेद सिरिष ବଡ଼ ଓ ତେଙ୍ଗା ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
2. Albizzia Procera (tree) (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହାର ବକଳା ଧୂସର୍ ହଳଦ୍ ଓ ଧଳା । ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ମାଟିରେ ଏ ଗଛ ବଢ଼େ । ଗୋଲେଇ ୭।୮ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଏହାର କାଠ ସୁନ୍ଦର ଓ ଶକ୍ତ । ଏହା ଶଗଡ଼ରେ ଲାଗେ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ତରତରିଆ—
Hasty.

ତେନ୍ତରା ଖାବଲ—ଦେ. ବି—ତେନ୍ତରାର ଯେଉଁ ଗାତ ଶଗଡ଼ର ଅନ୍ୟ
Tentarā khābala ଉପରେ ଚୌକସ ହୋଇ ବସେ—
The groove in a 'Tentarā' which fits in with the beam of a cart.

ତେନ୍ତରା ମାଧିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତନ୍ତରା ମାଧିଆ (ଦେଖ)
Tentarā mādhiā Tantarā mādhiā (See)

ତେନ୍ତାଳି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତା ବା ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—
Tentāḷi Name of a village Goddess.

ତେନ୍ତୁଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ତିନ୍ତୁଳି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tentuḷi (etc) Tintuḷi etc. (See)

ତେନ୍ତେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିନ୍ତୁଳି (ଦେଖ)
Tentel Tintuḷi (See)

ଠଙ୍ଗଡ଼ି ମାଛର ଝୋଲ, ତାର ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ଘୋଲ
ଭୁଲି ଯାଉଥାଏସି ମନ୍ଦ୍ର ବୋଲି, ଖାଇଲେ ତେନ୍ତେଲ୍ ବୋଲ—ଗୀତ ।

ତେପଟ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତିପଟ (ଦେଖ)
Tepaṭa Tipaṭa (See)

ତେପନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍; ପ୍ରା. ତିପଣ୍ଣା)—
Tepana ୫୩ ସଂଖ୍ୟା; ପଚାଶରୁ ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—
তেপান Number 53.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇୟୁ	ତ୍ରଅ	ଧ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଗ	ସ	ଙ୍ଘ	ଉଅ	ୠ	୮

तिरपन ବଣ—୧ । ୫୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 53.
୨ । ୫୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. 53rd.

ତେପନାଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—୧୫୩—153.
Tepanāśae(he) [ଦ୍ର—ଏହିପରି ତେପନାଦୁଇଶ=୨୫୩ ।]

ତେପାୟା—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ.—(ସଂ. ତ୍ରିପଦୀ)—ତିପାହିଆ (ଦେଖ)
Tepāyā Tipāhiā (See)
(ତେପାଇଆ; ତେପାହିଆ, ତେପାଦ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେପାନ୍ତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପ୍ରାନ୍ତର)—ଜନଶୂନ୍ୟ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତର—
Tepāntara Widely extended lonely plain; prairie.
তিপান্তর

ତେବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—
Teb (root) To play; to disport.

ତେବକା—ଦେ. ବଣ.—ସେହି କାଳର; ସେହି ସମୟର—
Tebakā Of that time.
তবেকার तबका (ତେବକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେବଠଉଁ—ଦେ. ଅ.—ସେହି ସମୟରୁ—
Tebaṭhaun̄ Since that time; from that time.
(ତେବେଠଉଁ; ତେବଠୁ; ତେବଠଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তবেথেকে तबसे

ତେବନ—ସଂ. ବି. (ତେବ୍ ଧାତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଅଧିକରଣ ବାଚ୍ୟରେ
Tebana ଅନ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାକାନନ; କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ—
1. Pleasure garden. (M. W.)
୨ । (+ଭାବ. ଅନ) କ୍ରୀଡ଼ା; ବିହାର—
2. Sport. (M. W.)

ତେବାରି—ଦେ. ବି.—ତେଉଆରି (ଦେଖ)
Tebārī Teuārī (See)

ତେବେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତାବତ୍; ତଦା; ପ୍ରା—ତାବ)—
Tebe ୧ । ସେହି ସମୟରେ—1 At that time.
তবে ୨ । ତଥା; ତାହାହେଲେ—
तब् 2. Then; in that case.
ବସୁମାନ ବୋଇଲେ କରିବା ଇଚ୍ଛା ଯେବେ,
ନ କରୁଛ ଦଣ୍ଡ କର ମୁଁ ଦେଲି ତେବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
୩ । ତା ପରେ—3. After that; thereafter.

ତେବେକେ—ଦେ. ଅ.—ତେବେହେଲେ (ଦେଖ)
Tebeke Tebehele (See)
ତେବେକେ ସେମାନେ ଲଭର ପକାଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତେବେହେଲେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତାବତ୍)—୧ । ତଥାପି—
Tebehele 1. Then.
(ତେବେଇ, ତେବେବି, ତେବେଉ, ତେବେଯୁକ୍ତା, ତେବେହେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଅର୍ଜୁନ ବୋଇବା ବଚନ ସହିଲା, ତେବେହେଲେ ସେ କମ୍ପିତ ନ ରହିଲା ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ; ମହାଭାରତ. ବନ ।

তবেই ୨ । ତାହାହେଲେ ମଧ୍ୟ—
तबति 2. Then even; then also.

ତେମତ(ତି)—ଦେ. ଅ. ବି. ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ.—ତେମନ୍ତ (ଦେଖ)
Temata (ti) Temanta (See)
(ତେମତିକା, ତେମତିକିଆ, ତେମତେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେମଥା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତ୍ରିମସ୍ତକ) ସଡ଼କର ଛକ; ତିଛକ—
Temathā The meeting place of roads.
তেমাথা तिराहा

ତେମନ—ସଂ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Temana ୧ । ଓଦା କରିବା; ଆର୍ଦ୍ରକରଣ—1. Moistening.
୨ । (+କର୍ମ. ଅନ)—ତିଅଣ; ବ୍ୟଞ୍ଜନ—2. Curry.
୩ । ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ—(ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Cooked food.

ତେମନ୍ତ—ଦେ. ଅ. ବି. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ—ସେହିପରି; ସେହିପ୍ରକାରେ-
Temanta In that manner; such like.
(ତେମନ୍ତ; ତେମନ୍ତେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତେମନ୍ତ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ତନ୍ତ୍ର ନ ପାରିଲେ ।
তেমত, তেমতি, তেমন, তেমনি तसा କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତେମନ୍ତାଇ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ଅ.—ତେମନ୍ତ ହିଁ—
Temantāi In that manner too.
ଶୂକରର ତୁଣ୍ଡ ନ ବୁଝିଲ ତାହା, ଭାବଗ୍ରାହୀ ମୋତେ ଡରୁଛି ଯେ
ଏକଥା ତେମନ୍ତାଇ । ଭକ୍ତନାଥ. ବଳିଦସ୍ୟୁମାପ୍ତଣ ।

ତେମୁହାଣୀ—ଦେ. ବି.—ତିମୁହାଣୀ (ଦେଖ)
Temuhāṇī Timuhāṇī (See)
ତେମୁହାଣୀ ନାମେ ଏହି ସ୍ଥାନ ଏବେ ବଦତ ଲୋକେ । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

ତେୟାଅଶୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ.—(ସଂ. ତ୍ର୍ୟଶୀତି; ପ୍ରା.—
Teyāaśī ତିଯ୍ୟାସୀଇ)—୮୩; ଅଶିରୁ ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
তিরাশি' तिरासी 83; Eighty three.
(ତେୟାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେୟାନଉ(ବେ)—ଦେ.ବି. ଓ ବଣ—(ସଂ. ତ୍ରିନବତି; ପ୍ରା.ତିନ୍ନବଇ)—
Teyānau (be) ୯୩ ସଂଖ୍ୟା; ନବେ ଅପେକ୍ଷା ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
তিরানবই Ninety three.
तिरानबे
(ତେୟାନୋଇ, ତେୟାଁନଉ, ତେୟାଁନବେ, ତେୟାଁନୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେୟାଳିଶ(ଶି)—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ (ସଂ. ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା—
Teyālisa (śi) ତିଚତ୍ତାଲିସା)—୪୩ ସଂଖ୍ୟା—Number 43.
তেতাল্লিশ ୨ । ୪୩ର ପୂରକ—2. 43 rd
तेतालिस ବଣ.—୧ । ୪୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 43.

ତେୟାଳିଶାଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶୋତ୍ତର ଶତ)—
Teyāliśāśae (he) ଏକଶହ ତେୟାଳିଶ ୧୪୩—
143; one hundred and forty three.

ତେରଜ (ଜୁ)ଡ଼(ଡ଼ି)—ଗ୍ରା (ବୈଦେ) ବି. (ଇଂ ଟ୍ରେଜରି)—
Teraja (ju) ṛdi (ri) ଟ୍ରେଜରି (ଦେଖ)—Ṭrejarī (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣିଂଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

ତେର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶ; ପ୍ରା—ତେରହ; ତେରସ୍)—
Tera — ୧ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟା—1. Number 13.
তের — ୨ । ତେରବର୍ଷ ବୟସ—
तेरह — 2. The age of thirteen years.
(ତେଏର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାର ଯାଇ ତେର ପଶିଲା ବହରେ ଶଢ଼ଇ ପଶିଲା । ଡଗ
୩ । ତେର ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ ସନ ବା ଅଙ୍କ—
3. A year having the figure of 13 in it.
ଚଉଦ ଥିବ ତେରଙ୍କୁ, ତଉଦ ପନ୍ଦର ନେହି ନ ରହିବ ସବ ଉଗ୍ରୂଜବ ସହରକୁ ।
ଓଡ଼ିଆ. ମାଦଳା ବଚନ ।
ବିଣ.—୧ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 13.
୨ । ତ୍ରୟୋଦଶ ସ୍ଥାନୀୟ—2. Thirteenth.

ତେରଅଙ୍କ—ଦେ. ବି—୧ । ୧୩ ରାଶି ବା ୧୩ ସଂଖ୍ୟା—
Teraanka — 1. The number or figure 13.
୨ । ଉତ୍କଳୀୟ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୀର) ରାଜାଙ୍କ ସିଂହାସନାରୋହଣର ଅଙ୍କ ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବର୍ଷ ୧୩ ଗଣାଯାଏ—1. A year of the regime of the kings of ancient Orissa (now of the Raja of Puri) which is computed according to a special calculation as thirteen.
୩ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ ସନ—3. A year containing the figure 13 in it.
(ଯଥା—ସୁ ୧୨୧୩ ସାଲ, ସନ ୧୯୧୩ ସାଲ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ତେରଛ(ଛା)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିରସ୍; ତିରଶ୍ଚୀନ; ପ୍ରା. ତେରଚ୍ଛ)—
Terachha(chhā) — ୧ । ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଠିଆ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଡ଼ା ନୁହେଁ; ବାଙ୍କ; ବକ୍ର; କୁଟିଳ—
তেরচা, তেড়চা
टेढ़ा, तिर्छा, तिरच्छा — 1. Crooked; awry; sidelong.
ଚାହାଣି ତାଙ୍କର ଅଟଇ ତେରଛ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୨ । କର୍ଣ୍ଣମାର୍ଗରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଯାହା ଭୂପୃଷ୍ଠଉପରେ ଲମ୍ବଭାବରେ ବା ସମାନ୍ତରଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୁହେଁ—
2. Slanting; situated diametrically.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଅନ୍ୟ) ବସିବାପାଇଁ ବା ଠିଆ ହେବା ପାଇଁ ଅଖାଞ୍ଜିଆ ସ୍ଥାନ—A place which is inconvenient to stand or sit upon.
[ଦ୍ର—ନଈ ଅରଡ଼ ଓ ପିଣ୍ଡାଦାଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତେରଛ ଚାହାଁଣି—ଦେ. ବି—ବାଙ୍କ ଚାହାଣି—Sidelong glance; furtive glance.
Terachha chāhāñṇi
বাঁকাচাঅনি — ଦେଖ ଦେଖ ସଖି ଚାହାଁଣି ତେରଛ ବାଣେ ପାଷାଣ ଭରଇବ ।
टेढ़ीचितवन — ଗ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତେରଛା(ଛେ)ଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବକ୍ରକରି; ବକ୍ରଭାବରେ—
Terachhā(chhe)i — In a sidelong manner; crookedly
তেরছে — ତେରଛାଇ ଚାହିଁବେବାକୁ ଚଳକାଇ ଦେଲେ ।
तिरछाकर — ଦୀନ. ଗୋପୀଭାଷା ।

ତେରଛା(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଙ୍କା କରିବା—
Terachhā(chhe)ibā — 1. To cause to be crooked.
বাঁকান — ୨ । ବକ୍ରଗତି କରିବା—2. To move crookedly.
तिरछाना — ୩ । ବଙ୍କାହେବା—3. To be crooked.

ତେରଛି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତେରଛାଇ (ଦେଖ)
Terachhi — Terachhāi (See)

ତେରଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେରଛାଇବା (ଦେଖ)
Terachhibā — Terachhāibā (See)

ତେରଜ(ଜି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତେରଜ୍=ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଧାଡ଼ିବନ୍ଦ ଅଙ୍କମାନଙ୍କର ମିଶାଣ; ଯୋଗ; ଇତ୍ୟାଦି)—
Teraja(ji)
তেরিজ — ୧ । ଯୋଗ, ମିଶାଣ—1. Addition.
तेरज — ୨ । ସଙ୍କଳନ—2. Compilation.
୩ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗଫଳ—
3. Sum total of many figures.
୪ । ବିବରଣ ପତ୍ର—4. Statement.
୫ । ଯେଉଁ ମହାଜନ ଓ ଜମିଦାର ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସିରସ୍ତାର ହିସାବ କାଗଜରେ ଜମା ଓ ଖରଚଅଦର ସଂଖ୍ୟା ବା ପରିମାଣ କ୍ରମିକଭାବରେ ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଏବଂ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଲେଖାଯାଇ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ଓ ରେଖାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥାଏ—
5. A zamindar's or merchant's account book showing the statements and totals of serial items under different heads in columns and lines.
୬ । କ୍ରମାନୁସାରେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ରେଖାକାରରେ ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ହିସାବ ମିଳାଯିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—6 The system of double accounting by tolalling up the serial figures vertically and horizontally.
୭ । ଗୋସୁଆରା (ଦେଖ)—7. Gosuārā (See)

ତେରଜ(ଜି) ମିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜମାଖରଚଅଦ ହିସାବରେ ବାଆଁଅଡ଼ୁ ଡାହାଣକୁ ଧାଡ଼ିବନ୍ଦ ହୋଇ ଲେଖାଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ କରି ଉକ୍ତ ଯୋଗଫଳମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉପରୁ ତଳକୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ଯୋଗଫଳମାନ ମେଳ ଖାଉଛି କି ନାହିଁ ଗଣନାଦ୍ୱାରା ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା—To square up a statement by causing the totals of the figures of the different columns and lines tally with each other.
Teraja(ji) milā(le)ibā
তেরিজ মেলান
तेरज मिलाना

୧	ଲ	ଉ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇ୍ମ	ଜ୍ଞ	ଊ
୨	ଐ	ଡ	ରୁ	ଲୃ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନୂ

[ଦ୍ର—ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉଦାହରଣରେ ରେଖାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି ମେଳ ଖାଇବାର ଦେଖା ଯାଉଅଛି । ଧାଡ଼ିବାଗରେ ଲେଖାଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖାଥିବା ସମଷ୍ଟି ମେଳ ଖାଉଅଛି । ଏହାକୁ ତେରଜ ମିଳାଇବା ବୋଲିଯାଏ । ଯେବେ ଏ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଠାରେ ଗୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟା ଭୁଲ ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ ତେବେ ତେରଜ ମିଳେ ନାହିଁ । କୌଣସି ହସାବ ଠିକ ଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ତେରଜ ମିଳାଇବା ଦରକାର; ଯେବେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରେ କରାଯାଇଥିବା ସମଷ୍ଟି ସମାନ ଥିବାର ଦେଖାଯିବ ତେବେ ହସାବ ଠିକ ଅଛି; ଯେବେ ସମାନ ଥିବାର ଦେଖା ନ ଯିବ ତେବେ ଏ ହସାବରେ ଭୁଲ ଅଛି ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଏଠାରେ ଦଆଯିବା ଷ୍ଟେଟମେଣ୍ଟରେ ରେଖାଭାବରେ ଲେଖା ଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକ ଟୋଟାଲ କଲେ ୬୬ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ଯୋଗଫଳ ୬୬ ନ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ତେବେ ତେରଜ ମିଳି ନ ଥାନ୍ତି]

୧+୨+୩+୪+୫=୧୫
୨+୩+୪+୫+୬=୨୦
୪+୫+୬+୭+୯=୩୧
୭+୧୦+୧୩+୧୬+୨୦=୬୬

ତେରଜ ହସାବ—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତେରଜ୍ ହେସାବ)—ଧାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡଅ Teraji hisāba ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଓ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ (ତେରଜ ହସାବ-ଅନ୍ୟରୂପ) ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନ ମିଶା- तेरिज हेसाब ଯାଇ ତେରଜ ମିଳା ଯାଇଥିବା ହସାବ— **तेरज हिसाब** An account which has been squared up by the system of double accounting.

ତେରଡଙ୍ଗା—ଗ୍ରା. ବଣ—ତରଡଙ୍ଗା (ଦେଖ) Teradanga Taradanga (See)

ତେରଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାଳ; କାନ୍ତାର; ମହରଗକାଳ— Terantā A time of scarcity and high prices

ତେରସ୍ତା—ଦେ. ବ (ସ ତ୍ରି+ବର୍ଷ)—ତରସ୍ତା; ତିରସ୍ତା; ଗତବର୍ଷର Terastā ପୂର୍ବବର୍ଷ; ଅଦ୍ୟଠାରୁ ଗତ ୩ୟ ବର୍ଷ—Year before तेसराबरस **त्योरस, तेरस** last.

ତେରା ମେରା—ବୈଦେ. ବ (ପା ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ) ତେରମେର (ଦେଖ) • Terāmerā Terimeri (See)

ତେରା ମେରା ଶବ୍ଦ, କସ କରବ ଖାଗା । ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ପ୍ରବଚନ ।

ତେରି(ରେ)ଜ(ଜି)(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ(ଅ)—ତେରଜ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ) Teri(re)ja(ji) (etc) Teraja etc. (See)

ତେରିମେରି—ବୈଦେ. ବ (ଫାର୍ସୀ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ; ତେରି=ତୋର; Teri meri ମେରି=ମୋର)—୧ । କ୍ରୋଧପରବଶ ହୋଇଥିବା तेरिमेरी; **तुकार** ବ୍ୟକ୍ତିର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର— 1. Use of Hindustanee terms in a fit of anger.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ବା ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ଭାରତର ମୁସଲମାନ ଓ ରାଜପୁତମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ଥିବାରୁ ଓ ସେମାନେ ବୀର ଜାତି ବୋଲି ଓଡ଼ିଶାରେ ପରିଚିତ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆମାନେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ବାହାରି ପଡ଼େ। ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ମଧ୍ୟ ତେରିମେରିର ଏହି ଅର୍ଥ ଚଳେ]

୨ । କର୍କଶ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ—2. The use of harsh word.

୩ । ତୁ ଡା ରେ ରୁ ବା ତୁକାର ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ— 3. Use of uncouth or derogatory language.

୪ । ତୋର ଓ ମୋର—4. Your and mine.

ତେରିମେରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁବାକ୍ୟରେ ଗାଳିଦେବା; ଖୋଲିଟି Terimeri karibā ଉଡ଼ାଇବା—To abuse in filthy तेरिमेरिकरना **तुकारना** language; to call names.

ତେରିମେରି ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । କୁବାକ୍ୟରେ ଗାଳିଦେବା— Terimeri batā(te)ibā 1. To abuse in filthy language.

୨ । ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେବା—2. To give impertinent reply.

ତେରୁଆଳି—ଦେ.ବ(ବଣିଆଶବ୍ଦ)—ଛୋଟ ଛୋଟ ଦାନାଯୁକ୍ତ ଛାଞ୍ଚବିଶେଷ— Teruāli A kind of mould used by goldsmiths.

ତେରେଣ୍ଡା—ଦେ. ବ (ସ. ତରଣ୍ଡ)—ତରଣ୍ଡା, ତରଣ୍ଡି)—ବନସି Terendā ସୂତାରେ ଲାଗିଥିବା ମୟୂର କାଠି ବା ସୋଲ— फातना, फतना A float of a fishing line. **तिरेन्दा, तरेन्दा**

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଜଳାଶୟରେ ବନସି ପକାଇବାକୁ ହୁଏ ସେ ଜଳାଶୟର ଗଭୀରତାକୁ ଗ୍ରହି ବନସି ଡୋରର ଅଗରୁ କିଛି ଦୂର ଛଡ଼ା କରି ତେରେଣ୍ଡା ବନ୍ଧାଯାଏ, ମାଛ ବନସି ଥୋପ ଗିଳିଲେ ଏହି କାଠି ବୁଡ଼ିଯାଏ । ତେଣୁ ମାଛ ଥୋପ ଧରି ଅଛି ବୋଲି ଜାଣି ଲୋକେ ବନସିକୁ ଉପରକୁ ଟାଣି ଆଣନ୍ତି ।]

ତେରେନା—ଦେ. ଅ—ରାଗ ଓ ତାଳମାନ ସହିତ ବୋଲିଯିବା ନିରର୍ଥକ Terenā ଶବ୍ଦବିଶେଷ—Sounds or catch words तेलाना, तेरेना **तानारीरी** uttered before singing to music.

ତେଲ—ଦେ. ବ (ସ. ତୈଳ; ପ୍ରା. ତେଲ)—୧ । ମାଲପା; ତୈଳ; Tela ମଥାବହି—1. Oil.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ବାପ ତେଲ ସାତେରେ ଲଣ୍ଡା, ପୁଅ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ସଜ୍ଜ । ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଗତ ଅର୍ଥ ଅନୁସାରେ ତିଳ ବା ରାଶିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମାଲପା 'ତୈଳ' ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ମାଲପା ବା ତୈଳବତ୍ ବସ୍ତୁକୁ ତୈଳ ବା ତେଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଚରବି—1. Fat (ଯଥା—ମାଛ ତେଲ)

তেল, तेल ୩ । ତୈଳବତ୍ ପଦାର୍ଥ—3. Oily or fatty substance.

୪ । ଆୟୁର୍ବେଦର ଉପଦେଶମତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ—4. Medicated oil.

୫ । (ନାମ) ମହାନଦୀର ଶାଖା ନଦୀବିଶେଷ, ଏହା ଉପରେ ସୋନପୁର ରାଜଧାନୀ ଅବସ୍ଥିତ—Name of a branch of the Mahānadī river on which stands Sonepur.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ତେଲ ପରିବର୍ତ୍ତେ 'ମାଲପା' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆରେ ସାଧାରଣ ତୈଳକୁ ତେଲ ଓ ଆୟୁର୍ବେଦ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳକୁ 'ତୈଳ' ବୋଲାଯାଏ ।

ତେଲ(ଲା)ଉଣୀ—ଦେ. ବି—ତେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Tela(lā)unī Telunī (See)

ତେଲକାପଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳ ଓ କର୍ପଟ)—ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଶବକୁ Telakāpa<u>rd</u>ā ବହୁଦିନ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ତାହା ସଢ଼ି (ତେଲକପଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ ଯିବା ବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ନ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାକୁ ତୈଳାକ୍ତ ଲୁଗାଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଇବାର ରୀତି—The process of preserving the dead body of Rajas and big people by winding pieces of cloth steeped in oil around it.
তেলকাপড়া
तेलकपड़ा

[ଦ୍ର—ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରାଜ୍ୟକୁ ଆସିବାର ବିଳମ୍ବ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମୃତ ରାଜାମାନଙ୍କ ଶବକୁ ତେଲ କାପଡ଼ା କରି ବହୁ ସମୟ ରଖାଯିବାର ବିଧି ଅଛି ।]

ତେଲ କାଠୁଆ—ଦେ. ବି—କାଠର ତିଆରି ବରତେଲଗା ତେଲଗିନା—
Tela kā<u>th</u>uā A wooden cup for oil.
তেলকাঠুয়া, तेलाचो

ତେଲକାଣ୍ଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳକାଣ୍ଟ)—ତୈଳକୁ ବହୁ ସମୟ ରଖି Telakā<u>n</u><u>t</u>i ଦେଲେ ତୈଳଭାଣ୍ଡର ତଳ ଭାଗରେ ଯେଉଁ ମଳ ବସିଯାଏ; ତୈଳମଳ—The sediments of oil deposited in a pot.
তেলকাইট
तेलकीमैल, तलछट

ତେଲକୋଚଟ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତେଲ ଚକଟା (ଦେଖ)
Tela kocha<u>t</u>a Tela chiki<u>t</u>ā (See)

ତେଲ କୋ(କୁ)ଡ଼—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tela ko(ku)<u>rd</u>a Randia Uliginosa (Haines).
पिंडालो

ତେଲ କୋରୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକଜାତୀୟ ନାତିଦୀର୍ଘ Tela koruhā̃ ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ—The torch tree; Ixora Parviflora (Haines).
রঙ্গন
कोटगन्धल

(ତେଲକୁରୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏଥିର କାଠରେ ଘଟା ଓ କୁରାଢ଼ି ବାରଣୀ ଆଦିର ବେଣ୍ଟ ହୁଏ । ଏଥିର କାଠ ଟାଣୁଆ ଓ ଚିକ୍କଣ; ଏଥିର ଫୁଲ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ ଓ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଓ ଫୁଲର ଡେମ୍ଫ ନଳାକାର ।]

ତେଲଗୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୈଲିଙ୍ଗ)—ତେଲଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Telagu Telaṅgā (See)

ତେଲ ଲୁ ଗୁଣି—ଦେ. ବି—ତେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Tela(lu)gu<u>n</u>i Telu<u>n</u>ī (See)

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Aegiceras Majus.

[ଦ୍ର—ଏହା ୧୮ ଫୁଟରୁ ୨୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]

ତେଲଘଟା—ଦେ. ବି—ତେଲ ବୋଳା ହେବା ଯୋଗୁଁ ମୁଣ୍ଡବାଳ, Telagha<u>t</u>ā ଦେହ ଓ ଲୁଗାରେ ଜମିଯିବା ମଇଳା ବା ଅଠା—Gummy grease (on cloth etc) due to excessive application of oil.
তেলচিকটা
तेलचिकट

ତେଲଘଡ଼ି—ଦେ. ବି—ତେଲ ରଖିବା ପାଇଁ ଛୋଟ ଘଟ—
Telagha<u>rd</u>i A small earthen pot for oil.
তেলেরকুপ ତେଲଘଡ଼ିର ଲେଉ, ପୁଅନୂଆର ଲେଉ—ଢଗ ।
तेलहँड़ी

ତେଲଘଣା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘଣା ବା ଶାଳରେ ତୈଳବୀଜ ପେଷା Telagha<u>n</u>ā ଯାଇ ତହିଁରୁ ତେଲ ବାହାରେ—Oil mill.
তেলঘানী, तेलकीकोल्हू

ତେଲଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତୈଲଙ୍ଗ; ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗ)—
Telaṅgā ୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଦେଶବିଶେଷ; ଅନ୍ଧ୍ର ଦେଶ; ଉତ୍କଳର ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣାଟ ଉପକୂଳସ୍ଥ ଦେଶ—1. The Telgu country; the Carnatic.
ତେଲଙ୍ଗାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ତେଲଙ୍ଗିଆଣୀ }
তেলগু, তেলঙ্গা
तेलंग, तैलंग, तिलंगा ୨ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଜାତିବିଶେଷ—2. The Telgu people.

୩ । ତୈଲଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3 A Telgu.

୪ । ତୈଲଙ୍ଗ ଭାଷା—4. The Telgu language.

ବିଣ.—ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶୀୟ—Pertaining to the Telgu country, language or people

ତେଲଙ୍ଗା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାବିଶେଷ—
Telaṅgā mukundadeba Name of a king of Orissa.
[ଦ୍ର—ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ତେଲଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୈଲଙ୍ଗୀୟ)—ତୈଲଙ୍ଗଦେଶୀୟ; Telaṅgī ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ—Pertaining to the

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୵	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ

তেলগু Telgu country; in vogue amongst the Telgus.
तिलङ्गी
(ତେଲଙ୍ଗିଆ – ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ତେଲଙ୍ଗୀ ଜୁଡ଼ା) ।

ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଜା—ଦେ. ବି. (ସ. ତୈଲଙ୍ଗୀୟ ଓ ବାଦ୍ୟ)—୨ଟି ଢୋଲ
Telaṅgi bājā ୨ଟି ମହୁରୀ ଓ ହଳେ ଝାଞ୍ଜ ଏପରି ଅନ୍ୟୂନ ୫
ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଇଦ, } ଅନ୍ୟରୂପ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ର ସହକାରେ
ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଦ୍ୟ ବାଦ୍ୟ—A concert performed by 5 instruments (viz. 2 drums; 2 trumpets and 1 pair of cymbals) originally introduced in Orissa from the Deccan.

ମେଘ ବରଷିଲା ଟପର ଟପର କେଶର ମାଇଲା ଗଜା,
କେଉଁ ସହରରେ ରହିଲେ ମୋ ରଜା ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଇଦ ବଜା । ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏ ବାଦ୍ୟ ତେଲଙ୍ଗା ଦେଶର ଦେଖାଦେଖି ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଳିବାରୁ ଏହି ନାମ; ଏଥିର ୨ଟି ମହୁରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଗୀତର ରାଗ ଅନୁସାରେ ବାଜେ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କେବଳ ଧାରାବାହିକ ଅଖଣ୍ଡ ସ୍ୱରରେ ବଜାଯାଉଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଢୋଲ ମହୁରୀରେ ବୋଲୁ ଥିବା ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ତାଳକ୍ରମେ ବଜାଯାଉଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଢୋଲର ଡାହାଣପାଖେ ତାଳ କ୍ରମେ କାଠି ଆଘାତ କରାଯାଉଥାଏ ଓ ବାଆଁ ପାଖ ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇଆ ଲଗା କାଠି ଦ୍ୱାରା ଘଷା ହୋଇ ଭ୍ରମର ପରି ଭୁଅଁ ଭୁଅଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥାଏ । ଏକତ୍ରବାଦିତ ତେଲଙ୍ଗୀବାଜାର ୫ଟି ଯନ୍ତ୍ର ଶ୍ରୁତିମଧୁର ଅଟେ ।]

ଶୁଣନ୍ତି ମଣ୍ଡପ କାହିଁ ଉଅଉଛି ଅନେକ ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଦ୍ୟ ।
ଭଞ୍ଜ, ରସିକହାରାବଳୀ ।

ତେଲଚଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ତୈଲଚୌରିକା)—ଅସରପା ପୋକ—
Telachaṭā A cockroach.
তেলচাটা झींगुर

ତେଲଚିକଟ(ଟା)—ଦେ. ବି—୧ । ତୈଲ ଲାଗିବାଯୋଗୁଁ ବସ୍ତ୍ରାଦିର
Telachikiṭa(ṭā) ବର୍ଣ୍ଣର ମଳିନତା—1. Greasiness;
তেলচিকটা discolouring due to a cloth
तेलचिकट being smeared with oil.
(ତେଲଚିକଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତୈଳଲେପ ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଚିକ୍କଣତା—2. Oiliness, brightness due to application of oil over a thing; a state of being too much oiled.

ବିଣ—ତୈଳାକ୍ତ ହେବାରୁ ମଳିନତା ପ୍ରାପ୍ତ—
Discoloured by the application of too much oil; greasy with oil; soiled with oil.

ତେଲ ଜରଜର—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତୈଳ ଜର୍ଜ୍ଜର)—ଦେହରୁ ବୋହି
Tela jarajara ପଡ଼ିବା ଭଳି ତେଲ ବୋଳା ହୋଇଥିବା—
তেলকুচকুচে With oil literally oozing from the body.
ତେଲଜୁଡ଼(ଡୁ)ବୁଡ଼(ଡୁ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଲସରସର

ତେଲ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Tela debā 1. Tela lagāibā (See)
তেলদেওয়া ୨ । ଲଣ୍ଠନ ବା ଦୀପରେ ଜଳାଇବା ତେଲ ପୂରାଇବା—
तेलदेना 2. To put oil into a lamp.

ତେଲପଥର—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ଓ ରୁପା କାମର ଛେଣି
Telapathara ଛେଣି ହତିଆରକୁ ଧାର କରିବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ପଥରବିଶେଷ—Oil-stone.

ତେଲ ପିଠା—ଦେ. ବି (ସ. ତୈଳ ଓ ପିଷ୍ଟକ)—ତେଲରେ ଛଣା
Tela piṭhā ହୋଇଥିବା ପିଷ୍ଟକ—Cakes fried in oil.
তেলেপিঠে, तेलकापीठा

ତେଲପିପା(ମ୍ପା)—ଦେ. ବି (ସ. ତୈଳ + ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ପୀପା)—
Telapipā(mpā) କାଠ ବା ଚମଡ଼ାର ତେଲ ରଖିବା ବଡ଼
তেলপিপে ପାତ୍ର—Oil can.
तेलपीपा

ତେଲ ପେଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଣା ସାହାଯ୍ୟରେ ତୈଳବୀଜାଦିରୁ ତେଲ
Tela peṛibā ବାହାର କରିବା—To press oil seeds in
তেলপিশা a mill in order to get oil; to squeeze
तेलपेरना out oil from oil seeds.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ, ତେଲୀ ତୈଳବୀଜ ପେଡ଼ି ତେଲ ବାହାର କରେ, କିନ୍ତୁ ତେଲକୁ ପେଡ଼େ ନାହିଁ ।]

ତେଲବାଲିଆ ମାଟି—ଦେ. ବି—ବାଲିମିଶା ଚିକ୍କଟା ମାଟି (ଏହା
Tela bāliā māṭi ଉର୍ବରା)—A kind of fertile soil (sandy land).

ତେଲ ବାହାର କରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲ ବାହାର କରିବା
Tela bāhāra karāibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1. The
তেল বের করান causative form of 'Tela bāhāra
तेल निकालाना karibā'.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରାଇ ଥକାମରା କରି ଦେବା—2. (figurative) To cause a person to be tired by excessive labour.

ତେଲ ବାହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲ ପେଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Tela bāhāra karibā 1. Tela peṛibā (See)
তেল বের করা ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରାଇବା—
तेल निकालना 2. To cause a person to labour very hard.

ତେଲ ବାହାରି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରସ ନିକଳି ଯିବା; ବିଶେଷରୂପେ
Tela bāhāri jibā ଆହତ ହେବା—Being much hurt.
তেল বেরা ତେଲ ହୁଇ ହୁଇ ତେଲ ବାହାରି ଯିବ—ଉପଦେଶ. ବଚନ ।
तेल निकलना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱରର ୧ ଉଚ୍ଚାରଣ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଉଚ୍ଚାରଣ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଉଚ୍ଚାରଣ କୌଣସି ବର୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଉଚ୍ଚାରଣ ବର୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ପିବା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ପ୍ପା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତେଲ ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେଲ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Tela bolibā — Tela lagāibā (See)

ତେଲ ମର୍ଦ୍ଦନ—ଦେ. ବି—ତୈଳ ମର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)
Tela marddana — Taila marddana (See)
(ତେଲ ମରଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶରୀର ଶରୀରରେ ଉପରଟାଉପରିଆ
Tela māribā ଭାବେ ତେଲ ଲଗାଇବା—
1. To roughly anoint oil on one's body.
୨ । ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ, ରାଶି ଆଦିକୁ ସିଦ୍ଧ କରି ତେଲ ରାନ୍ଧିବା-
2. To prepare oil by boiling oil-producing substances.

ତେଲ ମାଲିସ୍—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ତେଲକୁ ବାରମ୍ବାର ଘଷିବା—
Tela mālis — Rubbing or massaging the body with
তেল মালিস, **तेल मलना** — oil; shampooing with oil.

ତେଲ ରାନ୍ଧିବା—ଦେ.କ୍ରି—ତୈଳସାରାଦିକୁ ଜଳରେ ସିଝାଇ ଜଳୀୟାଂଶ
Tela rāndhibā — ଶୁଷ୍କାଦିତ କରି ତେଲ ବାହାର କରିବା—
To prepare oil by boling oily substauces and dehydrating them.

ତେଲରି—ଦେ. ବି—ତିନି ସରିଆ ହାର—
Telari — Three stringed necklace.
তেনরি **तिलड़ा**

ତେଲ ଲଗା—ଦେ. ବି—ତୈଳାଭ୍ୟଙ୍ଗ—
Tela lagā — Anointing the body with oil.
তৈল লাগান **तेलवाह**

ତେଲ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ବା ଅନ୍ୟର ଦେହରେ
Tela lagā(ge)ibā ତେଲ ବୋଳିବା—To apply or
তেল লাগান, **तेल लगाना** — anoint oil over the body.

ତେଲ ଲଗାଇବ ଅବାଖାବା ଖାଇ ବସିବ ଅଗା
ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବ ଉଠି ହୋଇ ମାତ୍ର ବସିଥିବ ଜାଗା—
ଉପଦେଶାସ୍ତ୍ର. ପ୍ରବଚନ ।

ତେଲ ଲୁଣ—ଦେ. ବି. (ସମାହାର ଶବ୍ଦ)—ଶୁଖିଲା ଡାଲିକୁ ଖାଦ୍ୟ
Tela luṇa ଦ୍ରବ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ
তেল লুন ଦୁଇଗୋଟି ଉପକରଣ—Salt and oil required
तेल नमक — to be mixed with raw articles before they are fit for meal.

ତେଲ ଲୁଣ ଖରଚ—ଦେ. ବି—ଶୁଖିଲା, ଡାଲି, ପରିବା ଛଡ଼ା
Tela luṇa kharacha ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦୈନିକ ସବୁ ଖରଚ—
Miscellaneous daily expenses for preparing food.

ତେଲ ସରସର—ଦେ. ବଣ—ତେଲ ଜରଜର (ଦେଖ)
Tela sarasara — Tela jarajara (See)

ତେଲ ସାଉଁଳା—ଦେ. ବଣ—ଯେ ତେଲ ଲଗାଇ ମୁହଁକୁ ଓ କେଶକୁ
Tela sāuṅlā ଚିକ୍କଣ କରିଥାଏ—One who smooths his
তেল কুচকুচে, **तेलहा** (or her) hair and face with oil.
(ତେଲ ସାଉଁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତେଲ ହଳଦୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳ ଓ ହରିଦ୍ରା)—(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ-
Tela haladi ମାନେ) ଦେହରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବଟା ହଳଦୀ
তেল হলুদ ଓ ସେଥିରେ ମିଶା ଯିବା ତେଲ—Turmeric paste mixed with oil.

ତେଲ ହଳଦୀ ପାଟଣା—ଦେ. ବି—ରାଣୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ତେଲ
Tela haladi paṭaṇā ହଳଦୀ ଖରଚ ଚଳିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ
ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଗ୍ରାମ ବା ଜମି—Grant of land given to a Rāṇi or Lady to meet the expenses of her toilette.

ତେଲା—ଦେ. ବଣ—ତେଲିଆ (ଦେଖ)
Telā — Teliā (See)

ତେଲାଉଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ତେଲୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Telāuṇi (etc) — Teluṇi etc (See)

ସେମାନଙ୍କ ମାଂସ ବାନ୍ଧି ସମସ୍ତେ ।
ମଲେ ସିଏ ତେଲାଉଣୀରେ କରି ଉଜା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ

ତେଲାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Telāṇi — Teluṇi (See)

ତେଲି—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ତୈଳକ, ତୈଳୀ)—
Teli ୧ । ତେଲ ପେଡ଼ିବା ଜାତି; ତୈଳକାର ଜାତି—
তিলী 1. A caste for pressing oil; oilman.
तेली ତେଲ ଘୁରୁଅ—ବାର ମାସରେ ବାର ଘୁରୁଅ—ଅନୁଭବ ବଚନ ।
ତେଲୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ତୈଳ ବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତି; ଘାଣ୍ଟି (ଦେଖ)
ତେଲିଆଣୀ } 2 A caste dealing in oil.

[ଦ୍ର—ତେଲିମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଭୀରୁ କୃପଣ ବୋଲି ଅନେକ ଦେଶରେ କଥିତ ଅଛି । ଏମାନେ ଦୋକାନ ଓ ମହାଜନ କରନ୍ତି । ସବୁବେଳେ କାରବାର କରୁଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଓ ଲୁଗାପଟା ତେଲ ଯୋଗୁଁ ମଇଳା ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ଥରେ ଜଣେ ତେଲି ତେଲ ପେଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ 'ଗବ' ବା ଗଡ଼ା କିଣି ଆଣୁଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଗବମଣ୍ଡି ପାଣିରେ ପଡ଼ି ଭାସିଗଲା । ସେହି ଗବଟିକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ସାତଟି ଯାକ ତେଲି ଧରାଧରି ହୋଇ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମଲେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ—
A caste of Sūdras in the district of Ganjam.

ତେଲିଆ—ଦେ. ବି—ତିଲୁଆ (ଦେଖ) Tiluā (See)
Teliā ବଣ—୧ । ତୈଳାକ୍ତ—1. Oily; greasy.
তেলা ୨ । ତୈଳସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—Having an oily taste.
तेलिया, तेलहा

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଉ	ଋୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

୩ । ଯେ ଦେହରେ ତେଲ ଲଗାଇ ଥାଏ—
3. Steeped with or annointed with oil.
ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ—ଢଗ ।
୪ । ଚିକ୍କଣିଆ—4. Smooth.
୫ । ଯହିଁରେ ତୈଳ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅଛି—
5. Abounding in oil.

ତେଲିଆ କନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳକନ୍ଦ)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ
Teliā kanda ଲତାର ମୂଳ—A kind of wild root.
तैलिका कन्द [ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଉଠେ ସେ ସ୍ଥାନ ଚାରିପାଖ ତେଲିଆ ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ବାତ, ଅପସ୍ମାର, ଚର୍ମ, ଦେହ ଫୁଲା ଓ ଚର୍ମରୋଗରେ ଉପକାରୀ ଓ ପାରାକୁ ଏହା ଗାଢ଼ କରିଦିଏ ।]

ତେଲିଆ ଖଜା——ଦେ. ବି—ତିଲୁଆ (ଦେଖ)
Teliā khajā Tiluā (See)

ତେଲିଆ ମାଟି—ଦେ. ବି. (ତୈଳାକ୍ତ+ମୃତ୍ତିକା)—
Teliā māṭi ଏକ ପ୍ରକାର ଉର୍ବର ମୃତ୍ତିକା—
ତেলা মাটি A kind of fertile soil.
तेलहा मिट्टी [ଦ୍ର—ଏହା ଚିକ୍କଣ ଦେଖାଯାଏ ।]

ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ନୁହେଁ-
Teliā muṇḍa (figurative) A person above wants; a well-to-do person.
ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ—ଢଗ ।

ତେଲିଆ ସାରୁ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବେଶି ଲାଳଯୁକ୍ତ ଚିକ୍କଣିଆ
Teliā sāru ସାରୁ—A kind of taro.
[ଦ୍ର—ଏ ସାରୁ ଖରା ଦିନେ ଓ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭରେ ଖୋଳାଯାଏ । ଏହାର ଗଛର ନାଡ଼ ଓ ପତ୍ର କଳା ଥିବାରୁ ଏହା ତୈଳାକ୍ତ ଦେଖାଯାଏ । ଧଳା ସାରୁକୁ 'ଝଙ୍କଡ଼ା' ସାରୁ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ସାରୁ ଶୀତ ଦିନେ ଖୋଳାଯାଏ ତାକୁ ମୁକ୍ତାକେଶୀ ବା ଶାରସିଆ ସାରୁ ବୋଲାଯାଏ । ଖରା ଓ ବର୍ଷା ଦିନେ ଖୋଳାଯିବା ସାରୁକୁ ଚଅଁଳିଆ ବା ତେଲିଆ ସାରୁ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତେଲି କୋଚଟ—ଦେ. ବିଣ—ତେଲିମାନଙ୍କ ଜାତିର ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଗୁଣ
Teli kochaṭa (କୃପଣତା ଓ ମଇଳିଆ ପଣିଆ) ଯୁକ୍ତ—
(ତେଲି କୋଚଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Greasy and close-fisted like the oilman (of our country).
ତେଲି କୋଚଟ ବୋଇତ ପାଇଁ ବସାନ୍ତି ହାଟ—ଢଗ ।

ତେଲି ଚିକିଟା—ଦେ. ବିଣ—ତେଲି ଜାତିର ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଗୁଣ
Teli chikiṭā (ମଇଳିଆ) ଯୁକ୍ତ—Greasy like an
(ତେଲି ଚିକଟା, ତେଲି ଚିକଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) oilman.

ତେଲି ଭାଗବତ—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ବିରଚିତ ଓଡ଼ିଆ
Teli bhāgabata (ପ୍ରାକୃତ) ଭାଗବତକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ (ଏ ସଂସ୍କୃତରେ ରଚିତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ) ଘୃଣାରେ ଦେଇ ଥିବା ନାମ—A name given in derision by the contemporary Brahman Pandits of Orissa to the Oria metrical translation of Bhagabata by Jagannath Das.

ତେଲି ଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳୀ+ଶାଳା)—
Teli śāla ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ତେଲି ଘଣା ଦ୍ୱାରା ତେଲ ବାହାର
তিলি শাল করে—Oil factory; the place where
तेलिशाल oil is pressed.
ତେଲି ଶାଳେ ହେଳେ ଷଣ୍ଢ ଥାଇଁ ଥାଇଁ ବାଜଇ । ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ପଦ ।

ତେଲି ସାପ—ପ୍ରାଦେ. ବି—(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ)
Teli sāpa ଦୋମୁଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)—Domuṇḍiā (See)

ତେଲୁଗୁ—ଦେ. ବି—ତେଲେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Telugu Teleṅgā (See)

ତେଲୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତେଲିର ସ୍ତ୍ରୀ—
Teluṇī 1. A female of the oilman caste.
তেলিনী ୨ । ପଲମ; ତେଲଭଜଣୀ—2. An earthen lid
तेलिन for covering pots; a frying pan.
তোলানিয়া [ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ଘୋଡ଼ାଯିବା ଛୋଟ ପାତ୍ରକୁ
चपनी ସରା, ମଧ୍ୟ ଭଜା ପାତ୍ରକୁ ତେଲୁଣୀ ଓ ବଡ଼ ପାତ୍ରକୁ ପଲମ କୁହାଯାଏ ।]
୨ । ସିଧା ଝଙ୍କାଳିଆ ବୁଦା—
2. Aegeceras Mayus (Haines).

ତେଲୁଣୀ ପୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳିକା)—
Teluṇī poka ଏକ ପ୍ରକାର ଶତପଦୀ ପୋକ—Millipede;
(ତେଲୁଗୁଣୀ ପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ) galley worm; myrapods.
কাঁদরাই, কেন্ন [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି କଣ୍ଠ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର
तेलिन ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛର ଖୋଳପା ପରି ପଟି ପଟି ଜାତି ଥାଏ । ଏମାନେ ନାଲି, କୋଳଥିଆ ଓ ନାଲି ଉପରେ କଳା ଲମ୍ବା ଡୋରିଆ ପଡ଼ିଥିବା ରଙ୍ଗ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ଏମାନେ କୁଣ୍ଡଳାକୃତି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଥରକେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଛୁଆ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଦିଆସିଲି କାଠି ପରି ମୋଟ ଓ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପାହାଡ଼ୀ ଦେଶରେ ଏମାନେ ଅଧ ଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ ଓ ୧୨ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଏକ ପ୍ରକାର କଷାକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଅଛି । ପିଲାମାନେ ଭୁଲରେ ଏହି ପୋକକୁ ପାଟିରେ ପୁରାଇ ଦେଲେ ପାଟି ନାଲି ହୋଇ ଘା ହୋଇଯାଏ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୫ ପ୍ରକାର । ୧—ଏକ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ବ୍ୟାସ ଅଧ ଇଞ୍ଚ, ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଓ ନାଲିଆ ମିଶା । ୨—ନାଲି । ୩—କଳା । ୪—କଳା ଓ ନାଲି ଡୋରିଆ । ୫—ଈଷତ୍‌ରକ୍ତିଆ କଳା ଓ ନାଲିର ଦାଗ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଣ୍ଣ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ତେଲୁଣୀ ବସା—ଦେ. ବି—ବିବାହର ଏକ ବା ଦୁଇ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ
Teluṇī basā ଯେଉଁ ଦିନ ପିଠା ତିଆରି ହେବା ପାଇଁ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ତେଲୁଣୀ ମଙ୍ଗଳା ଯାଇ ଚୂଲିରେ ବସାଯାଏ; କାଣ୍ଡି ମଙ୍ଗଳା—A ceremony (generally on the day previous to the marriage) in which the frying pan is formally set on the oven to fry cakes for the feast.

ତେଲେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସର (ଦେଖ)
Telei Sarā (See)

ତେଲେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତେଲଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Teleṅgā Telaṅgā (See)
ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳକୂଳଜାତ ତୃଣ, ହେରୁଡ଼ା ଘାସ । ଏହାକୁ କାଟି ଏଥିରେ ଦେସ ତିଆରି କରାଯାଏ; ସନ୍ତରି—
A species of aquatic grass used in weaving mat.

ତେଲେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତେଲୁଣୀ ୨ (ଦେଖ)
Telen Teluṇī 2 (See)

ତେଷଠି—ଦେ. ସ. ଓ ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ରିଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା. ତିସଟ୍ଠି)—
Teshaṭhi ୬୩ ସଂଖ୍ୟା—63
তেষঠি. तिरसठ ଷାଠିଏ ଅପେକ୍ଷା ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—Sixtythree.

ତେସନ(ନେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦ୍‌ସମ; ତାଦୃଶ; ପ୍ରା. ତାଇସ)
Tesana(ne) ତୁଳ ଏସନ, କେସନ, ଯେସନ)—ସେହିପରି—
তেমন তেমনে, तैसा n that manner.
ବିଣ.—ସେହିପ୍ରକାରର—Of that kind.
(ତେସନେକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେସା—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ହି. ତୁ ଅନୁରୂପ)—
Tesā ସେହି ପ୍ରକାରେ—In that manner.
तैसा (ଯଥା—ଯେସାକୁ ତେସା ।)
ବିଣ.—ସେହି ପ୍ରକାରର—Of that kind.
ଯେସା ଗାଛ ତେସା ଅଙ୍କୁର । ଡଗ ।
ବି.—ସେହି ପ୍ରକାର—That kind.

ତେସ୍ତରି—ଦେ, ବି. ଓ ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ତିସତ୍ତରି; ହିତେତ୍ତର)—ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ବେଶି—
Testarī
তিয়াত্তর 73; Seventy three.
तिहत्तर ଧନୁଃଶାଏ ଧରଣ କର୍ଣ୍ଣକର ପିଣ୍ଡ, କାଟିବାକୁ ବଳିଲେ ତେସ୍ତରି କାଣ୍ଡ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ: ଦ୍ରୋଣ ।

ତେହ(ହେ)ଳି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ.—ତୃତୀୟ— Third.
Teha(he)ḻi ଏଥର ହେବ ତେହଳି ଦଣ୍ଡ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତେହାତି—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ରିହସ୍ତ)—ତିନିହାତ ପରିମିତ—
Tehāti Three cubits long
ବି.—୧ । ତିନିହାତ ପରିମାଣ—
1. Length of three cubits.
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ତିନିପୁରୁଷ—
2. Three generations of a person.

ତେହାରା—ଦେ. ବିଣ.—(ତୁଳ. ଦୋହୋରା) ତିନିଗୁଣ—
Tehārā Thrice; three fold.
তিনগুনা तेहरा

ତେହିଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tehiñ (etc) Tahiñ etc (See)

ତେହିଁରୁ—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁରୁ (ଦେଖ)
Tehiñru Tahiñru (See)

ତେହିଁରେ—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁରେ (ଦେଖ)
Tehiñre Tahiñre (See)

ତେହେଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଡ଼ ନୌକା—
Tehenṭā A long big boat.

ତେହ୍ନେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. ଓ ଅ.—(ତୁଳ. ଯେହ୍ନେ; କେହ୍ନେ)
Tehne ସେହି ପ୍ରକାରେ—In that manner.
তেমন ମଧୁର ପଦ, ଯେହ୍ନେ କଣ୍ଠ ଯୁବତୀ; ନାରପୁରୁଷ ଅବୋଧ ବୋଲଏ ସତ,
तैसा ତେହ୍ନେ ତୋ ମତ— ବଳୁନାଥ. ଓଡ଼ିଆ ରାମାୟଣ

ତୈକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତିକ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ))—୧ । ତିକ୍ତତା—
Taikta 1. Bitterness in taste.
୨ । ତିକ୍ତସ୍ୱାଦ—2. Bitter taste.

ତୈକ୍ଷ୍ଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—
Taikshṇya 1. Sharpness.
୨ । କ୍ଷୁରଧାର—2. Sharp edge of a razor.
୩ । ଉଷ୍ଣତା—3. Warmth.

ତୈଜସ—ସଂ. ବିଣ. (ତେଜସ୍+ବିକାରର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ତେଜୋ-
Taijasa ବିକାର—1. A resultant of energy or light.
୨ । ଧାତୁମୟ; ଧାତୁନିର୍ମିତ—
2. Metallic; made of metal.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Radiant; bright.
୪ । ରଜୋଗୁଣୋଦ୍ଭବ—4. Produced from the gross attributes of nature.
ବି.—୧ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟ—1. Metal articles.
୨ । ଘୃତ; ଘିଅ—2. Ghee.
୩ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ)—
3. Name of a sacred place of the Hindus mentioned in the Mahābhārata.
୪ । ଧାତୁ, ମଣି ଆଦି ଚକଚକିଆ ବସ୍ତୁ—
4. Anything having a metallic lustre.
୫ । ପରାକ୍ରମ—5. Might.
୬ । ସୁମତିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ରର ନାମ—
6. Name of a son of Sumati.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ପ	ଙ୍ଖ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଳୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଲଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍

୭ । ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ି ପାରୁଥିବା ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
7. A very swift horse.

୮ । ଭଗବାନ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. God.

୯ । ଯେଉଁ ଶାରୀରିକ ବଳ ଆହାରକୁ ରସ ଓ ରସକୁ ଧାତୁରେ ପରିଣତ କରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. That energy inside the system which changes the food into a liquid sap before it turns into blood.

୧୦ । (ହିନ୍ଦୁଦର୍ଶନ) ରଜୋଗୁଣୋଦ୍ଭୂତ ଅହଙ୍କାର—
10. (Hindu philosophy) Egotism born of gross worldly attributes

ତୈଜସପତ୍ର—ଦେ. ବି.—ତୈଜସ ପାତ୍ର (ଦେଖ)
Taijasapatra Taijasapātra. (See)

ତୈଜସପାତ୍ର—ସଂ. ବି.—ଧାତୁମୟ ପାତ୍ର; ବାସନ ବର୍ତ୍ତନ; ବାସନକୁସନ
Taijasapātra Metal vessels; household utensils.

ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ—ସଂ. ବି. (ତୈଜସ୍+ଆବର୍ତ୍ତିନୀ)—ଧାତୁ ଆଉଟିବା ହୋଇ—Crucible.
Taijasābarttini

ତୈଜସୀ—ସଂ. ବି.—ଗଜପିପଳି (ଦେଖ)
Taijasi Gajapippali (See)

ତୈତିକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ତିତିକ୍ଷା+ଅ)—ତିତିକ୍ଷାଶୀଳ; ସହିଷ୍ଣୁ—
Taitiksha Enduring; forbearing.

ତୈତିର—ସଂ. ବି (ତିତିର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ତିତ୍ତିର (ଦେଖ)
Taitira Tittiri (See)

ତୈତିଲ—ସଂ. ବି (ତିତିଲ+ଅ)—୧ । ଗଣ୍ଡାର; ଗଣ୍ଡାପଶୁ—
Taitila 1. Rhinoceros.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ବବ, ବାଲବ ପ୍ରଭୃତି କରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ କରଣ—2. The fourth of astrological combinations called 'Karana'.

୩ । ଦେବତା—3. Deity.

ତୈତ୍ତିର—ସଂ. ବି. (ତିତ୍ତିର+ଅ)—୧ । ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷି ସମୂହ—
Taittira 1. A flight of partridges.

୨ । ତିତ୍ତିରି (ଦେଖ)—2. Tittiri (See)

୩ । ଗଣ୍ଡାପଶୁ—3. Rhinoceros.

ତୈତ୍ତିରି—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷି—
Taittiri Name of a sage.

ତୈତ୍ତିରୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତିତ୍ତିର=ଜଣେ ଋଷି+ଈୟ)—
Taittiriya ୧ । ତିତ୍ତିର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to
(ତୈତ୍ତିରୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) the sage 'Tittiri'.

୨ । ତିତ୍ତିର ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ଯଜୁର୍ବେଦ ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
2. Studying the branch of the Jajurbeda composed by sage Tittiri.

ସଂ. ବି—ତିତ୍ତିର ନାମକ ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଶାଖାବିଶେଷ—1. A section of the Jajurbeda composed by sage Tittiri.

[ଦ୍ର—ଏହା ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ୮୬ ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । ଏହା ଆତ୍ରେୟ ଅନୁକ୍ରମଣିକା ଓ ପାଣିନିଙ୍କ ଅନୁସାରେ ପ୍ରୋକ୍ତ । ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଏକଦା ବୈଶମ୍ପାୟନ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଏଥିର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ସେ ଆପଣା ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ସବୁ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନ ଥିବାର ଦେଖି ବୈଶମ୍ପାୟନ କୁପିତ ହୋଇ କହିଲେ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗ କର । ଏଥିରେ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ଯାହା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ତାହା ସବୁ ବାନ୍ତି କରି ପକାଇଲେ । ଏହା ଦେଖି ତାଙ୍କ ସହପାଠିମାନେ ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷୀରୂପ ଧାରଣ କରି ତାହା ଖୁଣ୍ଟି ନେଲେ । ଏହାହିଁ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖା ହେଲା । ଏହି ଶାଖାର ଉପନିଷଦ ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରଥମ ଭାଗର ନାମ ସଂହିତୋପନିଷଦ ବା ଶିକ୍ଷାବଲ୍ଲୀ; ଏଥିରେ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଦ୍ୱୈତବାଦର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି, ୨ୟ ଭାଗ ଆନନ୍ଦବଲ୍ଲୀ ଓ ୩ୟ ଭାଗ ଭୃଗୁବଲ୍ଲୀ; ୨ୟ ଓ ୩ୟ ଭାଗକୁ ସମ୍ମିଳିତଭାବରେ ବାରୁଣୀ ଉପନିଷଦ କୁହାଯାଏ । ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି, ଇତିହାସ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଉପନିଷଦର ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭାଷ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଉପରୋକ୍ତ ଶାଖାର ଉପନିଷଦବିଶେଷର ନାମ—
2. A treatise of Upanishada on the above section of the Jajurbeda.

ତୈତ୍ତିରୀୟକ—ସଂ. ବିଣ—ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ—
Taittiriyaka Reading the Taittariya chapter of the Jajurbeda.

ତୈତ୍ତିରୀୟାରଣ୍ୟକ—ସଂ. ବି. (ତୈତ୍ତିରୀୟ+ଆରଣ୍ୟକ)—
Taittiriyāranyaka ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାର ଆରଣ୍ୟକ ଅଂଶ (ଏଥିରେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଅଛି)—
Name of a part of the Taittiriya Śākhā.

ତୈନ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Tain Tain (See)

ତୈନାତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତଇନାତ (ଦେଖ)
Taināt(ti) Taināta (See)

ତୈୟାର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ)—ତିଆର (ଦେଖ)
Taiyāra Tiāra (See)

ତୈୟାରି—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତିଆରି (ଦେଖ)
Taiyāri Tiāri (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକା' ଦେଖିବେ

ବଣ—ତିଅର (ଦେଖ)— Tiāra (See)

ତୈର—ସଂ. ବି—ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Taira Name of a bushy plant.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ତୈରଣୀ, (ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହାର ପତ୍ର କୁମାଲୀ, ସ୍ୱାଦୁ ତିକ୍ତ ଓ ବ୍ରଣନାଶକ—ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର ।)

ତୈର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ କୃତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—ତୀର୍ଥକୃତ୍ୟକର୍ମ; ତୀର୍ଥରେ
Tairtha କରାଯିବା କର୍ମ— The pious acts and rituals enjoined in the Śastras to be performed at particular holy places.

ତୈର୍ଥିକ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ=ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର+ ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ ଇକ)—
Tairthika କପିଳ, କଣାଦଆଦି ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା— An author of a treatise on Hindu Philosophy; Philosopher.

ତୈଳ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ରାଶିତେଲ—
Taila 1. Sesamum oil.
୨ । ତେଲ, ମାଳପା—2. Oil.
୩ । ଚିକ୍କଣ ବା ସ୍ନେହ ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ—3. Oily liquid.
୪ । ଲୋବାନ୍—4. Benzoin (Apte).
୫ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ— 5. Mediciated oil.

ତୈଳକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ତେଲିଆ କନ୍ଦ (ଦେଖ)
Tailakanda Teliā kanda (See)

ତୈଳକଲ୍କ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+କଲ୍କ)—ପିଡ଼ିଆ—
Tailakalka Oil cake.

ତୈଳକାର—ସଂ ବି. (ତୈଳ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tailakāra ତେଲି—Oilman.
[ଦ୍ର— ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ମତରେ ଏ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି କୋଟକ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ କୁମ୍ଭୀରଜାତୀୟ ପୁରୁଷଠାରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି—ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୈଳକିଟ୍ଟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତେଲର କାଣ୍ଡି—
Tailakiṭṭa 1. Sediment of oil deposited at the bottom of a pot.
ପିଡ଼ିଆ— 2. Oil cake

ତୈଲଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. ନାମ—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳ—
Tailanga 1. The Ṭelangana or Carnatic (Apte).
୨ । ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An inhabitant of the Ṭelanga country.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶ ଶ୍ରୀଶୈଳଠାରୁ ଚୋଳ ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଏ ଦେଶରେ କାଳେଶ୍ୱର, ଶ୍ରୀଶୈଳ ଓ ଭୀମେଶ୍ୱର ନାମକ ତିନି ପାହାଡ଼ରେ ଥିବା ୩ ଗୋଟି ଶିବଲିଙ୍ଗ (ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ) ଥିବାରୁ ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗର ଅପଭ୍ରଂଶ । ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତ ଉପକୂଳ ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶ ଅଟେ ।]

ତୈଲଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବଣ—ତେଲଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Tailangī Telangī (See).
(ତୈଲଙ୍ଗୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳଚୋ(ଚୌ)ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅସରପା—
Tailacho(chau)rikā • Cockroach.

ତୈଳଦ୍ରୋଣୀ—ସଂ. ବି (ମ: ପ. ଲୋ. ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରୋଣୀ=କାଷ୍ଠପାତ୍ର)-
Tailadroṇī ୧ । ତେଲପୂର୍ଣ୍ଣ କାଠପିଞ୍ଜା—
1. Oil can; wooden cans full of oil.
୨ । ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବଡ଼ ଲମ୍ବ ପାତ୍ର—
1. A tub filled with oil.
[ଦ୍ର—ଏ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶୋଇ ପାରିବା ଭଳି ଏହା ଲମ୍ବ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । ଏଥିରେ ତୈଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ମୃତଦେହକୁ ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଶବକୁ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀରେ ରଖିବାରୁ ତାହା ଶୀଘ୍ର ସଢ଼ୁ ନ ଥିଲା । ରାଜା ଦଶରଥଙ୍କ ଶବ ଭରତଙ୍କ ଆଗମନ ଅପେକ୍ଷାରେ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀରେ ସଞ୍ଚିତ କରି ଯାଇଥିଲା ।]

ତୈଳପକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୈଳ+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+
Tailapaka କ)—ତୈଳଚୋରିକା (ଦେଖ)
Tailachorikā (See)

ତୈଳପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତୈଳ+ପକ୍ୱ)—ତେଲରେ
Tailapakwa ପାକ କରି ଯାଇଥିବା, ତେଲରେ ଭଜା ଯାଇଥିବା— Fried in oil.

ତୈଳପର୍ଣ୍ଣିକ—ସଂ. ବି (ତୈଳପର୍ଣ୍ଣୀ=ଚନ୍ଦନକାଷ୍ଠ+କ)—
Tailaparṇṇika ହରିଚନ୍ଦନ; ଶ୍ୱେତଚନ୍ଦନ—White sandal wood,
(ତୈଳପର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୈଳ+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tailapā ତୈଳଚୋରିକା (ଦେଖ)—Tailachorikā (See)
(ତୈଳପାୟିକା, ତୈଳପାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳପିଷ୍ଟକ—ସଂ. ବି—ପିଡ଼ିଆ—
Tailapishṭaka Oil cake.

ତୈଳବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ଶତାବରୀ; ଶତମୂଳୀ—
Tailaballī Asparagus.

ତୈଳମର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ମର୍ଦ୍ଦନ)—
Tailamarddana ୧ । ଦେହରେ ତେଲ ମାଲିସ କରିବା; ତେଲ ମାଖିବା—1. Anointing or rubbing oil on the body.
ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୋସାମଦ ବା ଖୁଣ୍ଟୁ କରିବା—(Figurative) Flattering a person.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇତ୍ଯ	ଉଅ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ତୈଳମାଳୀ—ସଂ. ବି—ତେଲର ବଳତା—
Tailamāli A wick saturated with oil.

ତୈଳଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୈଳନିଷ୍କାଶକ ଯନ୍ତ୍ର)—ଘଣା—
Tailajantra Oil mill.

ତୈଳଶାଳା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ + ଶାଳା)—ତେଲଶାଳ—
Tailaśālā A house where oil mill is worked.
(ତୈଳଶାଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳସାଧନ—ସଂ. ବି (ତୈଳ+ସିଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସାଧ୍ ଧାତୁ ନିଷ୍ପାଦନ
Tailasādhana କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ-
ବିଶେଷ—1. Perfume for scented oils.
୨ । ଶୀତଳଚିନି; କବାବଚିନି—2. Cubebs.

ତୈଳସେକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ସେକ)—ଦେହରେ ଗରମ
Tailaseka ତେଲ ମାଲିସ—Rubbing warm oil over the body.

ତୈଳ ସ୍ଫଟିକ—ସଂ. ବି—୧ । ଅମ୍ବର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ଅମ୍ବରୀ—
Taila sphaṭika Amber-gris.

[ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର ସମୁଦ୍ରଜାତ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଏହା ତିମି ମାଛର ଅନ୍ତ୍ରରୁ ବାହାରି ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଆସେ । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଅମ୍ବର ଖଣିରୁ ମିଳେ ଏହାକୁ ଇଂରାଜୀରେ (fossil amber) ବୋଲାଯାଏ; କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭଜାତ ଏକପ୍ରକାର ... କଠିନ ଉଦ୍ଭିଦ ପଦାର୍ଥ ।]

ତୈଲା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତଇଲା (ଦେଖ)
Tailā Tailā (See)

ତୈଳାକ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ତୈଳ+ଅକ୍ତ=ଲିପ୍ତ)—
Tailākta ୧ । ତେଲ ସରସର—1. Besmeared with oil.
୨ । ତେଲିଆ—2. Oily.

ତୈଳାକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଶିଳାରସ (ଦେଖ)
Tailākshya Śilārasa (See)

ତୈଳାଟ—ସଂ. ବି (ତୈଳ+ଅଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିରୁଡ଼ି
Tailāṭa (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—Wasp.

ତୈଳାଧାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ଆଧାର)—ତେଲ ରଖିବା
Tailādhāra ପାତ୍ର—A receptacle for oil.

ତୈଳାଭ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ=ମର୍ଦ୍ଦନ)—
Tailābhyaṅga ଦେହରେ ତେଲ ମାଲିସ କରିବା—
Anointing the body with oil.

ତୈଳିକ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ତୈଳ+ବ୍ୟବସାୟାର୍ଥେ. ଇକ)—ତେଲି—
Tailika Oil man.
(ତୈଳିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ (+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ) ତୈଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to oil.

ତୈଳିକ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତୈଳିକ+ଯନ୍ତ୍ର)—ତେଲଘଣା—
Tailika jantra Oil mill.

ତୈଳିନୀ—ସଂ. ବି—୧ । ତେଲୁଣୀ ପୋକ—
Tailini Galley worm; myrapod.
୨ । ବଳତା—2. Lamp wick.

ତୈଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୈଳ+କରିବା ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍)—
Taili ତୈଳିକ (ଦେଖ)
(ତୈଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tailika (See)

ତୈଷ—ସଂ. ବି (ତୈଷୀ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା+କାଳାର୍ଥେ. ଅ)
Taisha ପୁଷମାସ—The month Pusha.

ତୋ—ଦେ. ଅ—(ବାକ୍ୟର ପୂରଣାର୍ଥେ, ଦୂରବସ୍ତୁ ପ୍ରଦର୍ଶନାର୍ଥେ
To ବ୍ୟବହୃତ; ସଂ. ତୁ)—ତ; ତେବେ—Too.
তো (ଯଥା—ହେଇ ତୋ ! ବଡ଼ ଦେଉଳର ନୀଳଚକ୍ର ବାନା
तो ଦେଖାଗଲାଣି ।)
তোর ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତେ; ଅନାଦରାର୍ଥକ; ଓ ତୁ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ
तेरा ବିଭକ୍ତି ୧ବଚନ) ; ତୋର; ତୁମ୍ଭର—Thine.

ତୋକମାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତୁଖ୍ମଲଙ୍ଗା)—ଈଷତ୍ ଗୋଲ ଲମ୍ବାବର୍ତ୍ତୁଳ
Tokmāri ମଞ୍ଜି ପରି ଏକପ୍ରକାର ମଞ୍ଜି—The seed of tooly
তোকমারী hook; Lallemantia Roybana.
तोकमारी [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ତୁଳସ୍ୟାଦିବର୍ଗର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁପ; ଏଥିର ମଞ୍ଜିକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ଲମ୍ବାବର୍ତ୍ତୁଳ ମଞ୍ଜି ପରି ଛାଡ଼ା ଫଉଲ ଉଠେ । ଏହାକୁ ବଥ ଉପରେ ଦେଲେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବଥ ଫାଟିଯାଏ ।]

ତୋକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୁ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କ)—୧ । ଶିଶୁ;
Toka ଛୋଟ ପିଲା—1. Child; boy.
(ତୋକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ସଖା—
2. Name of a companion of Śrikṛushṇa.

ତୋକେ—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ସର୍ବନାମ (ତୁଳ. ବ. ତୋକେ)—
Toke ତୋତେ—To thee.

ତୋକ୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଙ୍କୁର; ଗଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tokma 1. Sprout.
୨ । ଯବଧାନର ନୂଆ ଗଜା—2. Sprout of barley.
୩ । କଞ୍ଚା ଯବଧାନ—3. Unripe barley.
୪ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—4. Yellow colour.
୫ । ମେଘ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Cloud.
୬ । କାନର ମଳ, କାନଗୁହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Ear wax.

ତୋଖଡ଼ ମୋଖଡ଼—ବୈଦେ. ବି (ଅ) (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Tokharda mokharda ଟିଖଡ଼ (ଦେଖ)
Tikharda (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଦ୍ୱିତୀୟ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'କଣ୍ଢୁ' ନ ପାଇଲେ 'କଣ୍ଡୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଲ' ଦେଖିବେ

ସେ ଅବଧାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କ ତୋଖଡ଼ ମୋଖଡ଼ ଲଗାଉଥିଣି—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତୋଖମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତୁଖ. ସଂ. ତୋକ୍=ଗଜା)—
Tokham ଜନ୍ମ; କୁଳ—Birth; lineage.
তোখম ତୋଖମ୍, ତାସନ୍ ସୋବତ୍ ଅସଲ—ଫାରସୀ. ଉକ୍ତି ।
तोखम

ତୋଟ୍ରି—ଦେ. ବି—ଧାନ ଗଛର ରୋଗବିଶେଷ—
Toṭri A kind of pest attacking paddy plants.
ତୋଟର, ତୋଟୁର } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଧାନ କେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଗଛ ଶୁଖି ଯାଏ ।]

ତୋଟକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୋଟକ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୨ ଗୋଟି
Toṭaka ଲେଖାଏଁ ଅକ୍ଷର ଥିବା ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—The name of a Sanskrit metre of 12 letters.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣର ଅକ୍ଷରକୁ ଚାରି ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ ପ୍ରତି ଅଂଶର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ଓ ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ ହୁଏ । ଯଥା—
୧ । ଦ୍ୱିଜରାଜମୁଖୀ ମୃଗରାଜକଟୀ
୨ । ଗଜରାଜବିରାଜିତମନ୍ଦଗତିଃ ।
୩ । ଯଦି ସା ରମଣୀ ହୃଦୟେ ରମତେ
୪ । କ୍ୱ ଜପଃ କ୍ୱ ତପଃ କ୍ୱ ସମାଧିବିଧିଃ ।
ଏହି ଛନ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ମଧ୍ୟ କବିତା ରଚିତ ହୋଇ ଅଛି । ଏ ଶବ୍ଦ ହି. ଶବ୍ଦସାଗରରେ ସଂସ୍କୃତ ଥିବାର ଲେଖାଅଛି]

ତୋଟକା (ଇତ୍ୟାଦି)—ତୁଟ୍‌କା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Toṭakā etc Tuṭkā etc. (See)

ତୋଠା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା; ତେ. ତୋଟ୍ଟା);
Toṭā ୧ । ଆରାମ ଉପବନ—1. Pleasure garden.
টোটা, তোটা बाग ୨ । ଆମ୍ବ ବଗିଚା—2. Mango-tope.
୩ । ଫଳବୃକ୍ଷବହୁଳ ଉପବନ; ଫଳ ବଗିଚା; ବଗାଏତ—3. A plantation of fruit garden; orchard.
ତୋଠାରେ ଏହି ଯେତେବେଳେ ଥିବ ଶୋଇ
ମାରିବ ମୁଁ ତାକୁ ଘୋରେ ଦୋଉ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।
୪ । (କ୍ୱଚିତ୍ ବ୍ୟବହାର) ଫୁଲ ବଗିଚା—4. A flower garden.
ସମ କୃଷ୍ଣ ଦୁହେଁ ତୋଠାକୁ ଗଲେ ବନ୍ଧୁ ପଚାରିଲେ ମାଳୀକି ।
ଭକ୍ତଚରଣ ମଥୁରା. ମଙ୍ଗଳ ।

[ଦ୍ର— ଫଳ ବା ବଡ଼ ଗଛର ଉଦ୍ୟାନକୁ ତୋଠା ବା ବଗାଏତ ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା—ଆମ୍ବ ତୋଠା, ନଡ଼ିଆ ତୋଠା ଇତ୍ୟାଦି ଓ ଫୁଲ ବା ସାନ ସାନ ଗଛର ଉଦ୍ୟାନକୁ ବଗିଚା ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ତୁଳସୀ ବଗିଚା, ମଲ୍ଲି ବଗିଚା ଇତ୍ୟାଦି । ତାଳ, ବାଉଁଶ ଆଦି ବୃକ୍ଷ ଓ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବହୁଳ ସ୍ଥାନକୁ ବଣ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ତାଳ ବଣ, ବାଉଁଶ ବଣ ଇତ୍ୟାଦି ।]
୫ । ଟୋଠା (ଦେଖ) Ṭoṭā (See)

ତୋଠା ଗୋପୀନାଥ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—୧ । ପୁରୀ ନିକଟସ୍ଥ ବଡ଼
Toṭāgôpīnātha ଆମ୍ବ ତୋଠାରେ ଥିବା ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି—1. Name of an image of Bishṇu in a mango tope in the suberb of the town of Puri
୨ । ସତ୍ୟବାଦୀ ବକୁଳ ତୋଠାରେ ଥିବା ଗୋପାଳଜୀଉ ଠାକୁର—2. A name of the Idol Gopaljiu at Sakhigopal in the District of Puri.

ତୋଠାଳ—ଦେ. ବି—ତୋଠା ରକ୍ଷିଅଳ; ତୋଠା ଜଗୁଆଳ; ଉପବନ-
Toṭāḷa ରକ୍ଷକ ମାଳୀ—A person watching a garden; a servant in charge of a garden.

ତୋଠାଳିଆ—ଦେ. ବି—ତୋଠାଳ (ଦେଖ)
Toṭāḷiyā Toṭāḷa (See)
ଦେ. ବଣ.—ଯେ ତୋଠାକୁ ଜଗିଥାଏ—Watching an orchard.
ଦ୍ରବ୍ୟ ଥାଇ ଯାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନ ଆସଇ
ତୋଠାଳିଆ ମାନବ ପରି ଜାଣ ସେହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ

ତୋଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୋଟି; ତ୍ରୋଟୀ; (ତୁଲ) ଇଂ ଥ୍ରୋଟ୍; ତ୍ରୁଟ୍
Toṭi ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା)—୧ । ଘଣ୍ଟି; ତଣ୍ଟି; ଗଳଦେଶର
টুটি, টুঁটি ସମ୍ମୁଖ ଭାଗ—1. Throat.
टेंटुआ ୨ । ଗଳା; କଣ୍ଠନାଳ—2. Larynx.
ତୋଟିର ଚମ୍ପିଲ ତୃଷା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର. ଚ. ଗୀତ ।
୩ । ଗଳାର ସ୍ୱର—3. Voice.
(ଯଥା—ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ମୋ ତୋଟି ବସିଗଲା)

ତୋଟିକଟା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଗଳାକଟା; ତଣ୍ଟିକଟା; ଯେ ତୋଟି
Toṭikaṭā କାଟି ଦେଇ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରେ—1. Cut-throat.
টুঁটিটেপা बटमार ପରତେ ନ ଯିବୁ ତୋଟିକଟାକୁ । ଢଗ ।
୨ । ନରହନ୍ତା—2. A murderer.
୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—3. A faithless person.
୪ । କୌଣସି ଲୋକର ତୋଟି କାଟି ତାଠାରୁ ଅପହୃତ (ଧନ) 4. Obtained by cutting a man's throat.
ବି.—ତୋଟିକୁ କାଟିବା—Cutting of the man's throat.

ତୋଟି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ତଣ୍ଟି କାଟି ମାରିବା;
Toṭi kāṭibā 1. To kill a person by cutting his throat.
গলা কাটা गलाकाटना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ କରିବା—2. (figurative) To ruin a person.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଋ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋଅ	ଡ଼	ଟ

୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ଆଚରଣ କରିବା—3. To do a faithless act; to act perfideously.

ସମସ୍ତେ ତାକୁ ତୋଣ୍ଟକ, ସଖା ଲକ୍ଷଣ ଏହୁ କ । ବୈଦେହୀଶ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୋଣ୍ଟିଗଡ(ଲ)ଗଡ(ଲ)ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାରୁ ଗଳା ଭିତର କୁଣ୍ଡାଇ ହେବା—Aching in the throat.
Toṭigata(la)gata(la)hebā
ଗଳା ଖସଖସ କରା
ଗଲା ଖुनखुनाना, गला कनकनाना

ତୋଣ୍ଟି ଚିପା—ଦେ. ବି—ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ପ୍ରାଣନାଶାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତୋଣ୍ଟିକୁ ଚିପିବା; ଗଣ୍ଠି ଚିପିବା—Strangling a person by the throat.
Toṭi chipā
ଟୁଁଟିଟେପା, ଗଳାଟିପା
गला टोपा, ବିଣ—୧ । ଯେ ତୋଣ୍ଟିକୁ ଚିପି ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରେ—1. Strangler.
टेंटुआ दबाना
ଗଳାଟେପା
गलाटोपा

୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପରର ତଣ୍ଟିକି ଚିପି ତାହାର ମୁହଁ ପାଖରୁ ଖାଦ୍ୟ ଛଡ଼ାଇ ଆଣେ—2. One who wrests away the food from another's mouth by strangling him.

୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟି ଚିପି ଜବରଦସ୍ତି ଅଣା ଯାଇଥିବା (ଧନ)—3. Obtained by strangling.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ଧନ ପରକୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଥାଏ—4. (figurative) (money) Obtained by oppression or extortion.

(ଯଥା—ପ୍ରଜାଙ୍କ ତୋଣ୍ଟଚିପା ଧନରେ ସେ ରଜା ବଡ଼ ଲୋକ ବୋଲାଉଛି ।)

ତୋଣ୍ଟି ଚିପିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୋଣ୍ଟିକୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରି ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରିବା—1. To suffocate or strangle a person by holding his throat tightly; to throattle.
Toṭi chipibā
ଟୁଁଟିଟେପା
गलाटोपना

୨ । ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ବା ଗଲା କାଟି ମାରି ପକାଇବା—2. To strangle a person to death.

୩ । ଅନ୍ୟର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାହାର ଗଳାକୁ ଚିପିବା—3. To suffocate a person with a view to wrest away his food from his mouth.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନ ଆଦାୟ କରିବା ପାଇଁ ଜବରଦସ୍ତି ବା ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—4. (figurative) To oppress or extort money from a person.

ତୋଣ୍ଟି ଦରଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋଣ୍ଟ+ଫା. ଦର୍ଦ୍ଦ)—ଗଳା ବା କଣ୍ଠନାଳୀ ଭିତରେ ବ୍ୟଥା ଓ ଦରଜର ଅନୁଭୂତି—Having pain in the larynx.
Toṭi daraja
ଗଳାରଦର୍ଦ୍ଦ
गलाफटना

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇ ମାରି ପକେଇବା—(figurative) To kill a person by inflicting much pain.

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହାର ଜୀବିକାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା—6. (figurative) To deprive a person of his livelihood.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—7. (figurative) To bring ruin upon a person.

ସେହିରୂପରେ ଅବଳମ୍ବ ଦେହେ ତୋଣ୍ଟ
କାଳକୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଚିପିବ ତୋଣ୍ଟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକେଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଣ୍ଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟିକୁ ଚିପି ତାକୁ ଅବଶ ବା ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିବା—1. To overcome a person by holding his throat tightly.
Toṭi dharibā
ଟୁଁଟିଧରା
गलापकड़ना

୨ । ନାଛୋଡ଼ବନ୍ଦା ହୋଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଅଳି କରିବା; ବିବ୍ରତ କରିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—2. To pester a person by importunities; to ply a person with importunity.

ଦେ. ବି—ଗଳାଫୁଲା; କଣ୍ଠନାଳୀ ଓ କଣ୍ଠ ଦେଶର ଫୁଲା ଓ ଦରଜ ହେବା—Swelling and pain in the throat.

ତୋଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୋଣ୍ଟ ବସିବା (ଦେଖ)
Toṭi paṛibā Toṭi basibā (See)
(ତୋଣ୍ଟ ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଣ୍ଟି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତଣ୍ଟି ବସିବା; କଣ୍ଠିତ ପାଟ କରିବା ବା ଶରଦି ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଗଳାର ସ୍ୱର କମିଯିବା; କଣ୍ଠସ୍ୱର ମନ୍ଦ ହେବା—1. Hoarseness of one's voice (due to cold etc).
Toṭi basibā
ଗଳାବସା
गलाबैठजाना
(ଗଳା ବସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଶରଦି ଆଦି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱର ଆଦୌ ଶୁଣା ନ ଯିବା—2. Low or subdued voice due to cold or over straining of the larynx.

ତୋଣ୍ଟିରେ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା ଶୁଖିଲା ରୁକ୍ଷ ବସ୍ତୁ, ମାଛକଣ୍ଟା) ତଳକୁ ନ ଖସି ଗଳାରେ ଅଟକି ରହିବା—(a food) To stick in the throat.
Toṭire lāgibā
ଗଳାରେ ଲାଗା
गला पकड़ना, गलामे बैठना

ଦେ. ବି—କଣ୍ଠରେ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଅଟକି ଯାଇ କଣ୍ଠ ଅବରୁଦ୍ଧ ହେବା—Sticking of phlegm or any other substance in the throat.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ କେହି ଦୂରସ୍ଥ ବନ୍ଧୁ ତୁମ୍ଭକୁ ମନେ କରୁଥିଲେ ତୁମେ ଖାଇଲାବେଳେ ବା ପାଣି ପିଇଲାବେଳେ ତୁମର ତୋଣ୍ଟିରେ ଲାଗେ]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଣାରେ ୨,ଚଳ ୧ ଚଲ୍ତିଜ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚଲ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଲ୍ତିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଜପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ହୋଇ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ।

ତୋଠ— ଦେ. ବି. (ସ. ତୀର୍ଥ)—ତୁଠ—(ଦେଖ)
Toṭha Tuṭha (See)
ତୋଠର ପଥର ସ୍ରାବ କର ଚୋର ହୁଅ । ପ୍ରାଚୀ, ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣଗୀତା ।

ତୋଠଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ତୋ ଠାରୁ; ତୋ ନିକଟରୁ—1. From thee.
Toṭhauṅ
ତୋଠାଉଁ, ତୋଠୁ—ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ତୋ ଅପେକ୍ଷା—2. Than thee.
তোথেকে
तिजसे
୩ । ତୋଠୁ ବଳି— 3. Excelling thee.

ତୋଠାଇଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ତୋଠାରେ— 1. In thee.
Toṭhāiṅ
ତୋଠି, ତୋଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ତୋ ନିକଟରେ— 2. Near you or thee.
তোরঠাঁই

ତୋଠାକୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୋ ନିକଟକୁ— To thee.
Toṭhāku
তোরকাছে
(ତୋଠିକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଠେଇଁକି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତୋଠାକୁ— 1. To thee.
Toṭheiṅki
তোচ্ছে ୨ । ତୋ ଅପେକ୍ଷା—2. Than thee.

ତୋଡ଼—ଦେ. ବି (ସ. ତୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା; ସଂ. ତୂର୍ଣ୍ଣି=ବେଗ. ତୁଳ. ସଂ. ତରଙ୍ଗ (ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—
Torda
তোড়
तोड़
୧ । ଜଳସ୍ରୋତର ବଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଗ ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡତା— 1. The violence or force of a stream or current of water.
୨ । ସ୍ରୋତର କ୍ଷିପ୍ରଗତି— 2. Swiftness of a current.
ଉପର ପାଣି ତୋଡ଼ ପଡ଼ୁଛି ସମ୍ଭାଳ ହେଉ ନାହିଁ ।
ପଦ୍ମାବତୀ ଚରିତ. ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।
୩ । ବେଗ—3. Speed; rapidity.
୪ । ଉଗ୍ରତା; ଜୋର; ବଳ— 4. Strength; violence; force.
୫ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—5. Anger; wrath.
୬ । ରାଗର ଦଶା ବା ଥର— 6. A fit of anger or temper.
୭ । ଆକ୍ରମଣର ଉଗ୍ରତା—7. Strain or brunt of some attack.
୮ । ବିବାଦ—8. Dispute.
୯ । କଳିକଜିଆ—0. Wrangling; quarrel.
୧୦ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତା—10. Violence; vehemence.

ତୋଡ଼କା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଚୋରିରେ ଖାଇବା— 1. Eating a thing by stealth.
Tordakā
୨ । ଘୋଟିବା; ହାପୁରି; ବେଶି ପରିମାଣରେ ଗଳାଧଃକରଣ କରିବା—2. Gulping; swallowing.
ମାଗି ଆଣିଲୁ ଚାଉଳ ତୋଡ଼କାଏ—ଚଗ ।

ଦେ. ବିଣ.ପୁଂ.—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଚୋର; ଯେ ଚୋରି କରି ଖାଏ—
(ତୋଡ଼କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One who eats a thing stealthly.
୨ । ଯେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ହାପୁରି କରି ଖାଏ— 2. Habituated to gulping down food.
ସଁଘାଣି ନାକୀ ବହୁ ତୋଡ଼କା—ବ୍ୟଙ୍ଗ ବଚନ ।

ତୋଡ଼କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୋରିରେ କରି ଖାଇବା—
Tordakibā To eat a thing stealthly.

ତୋଡ଼କୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତୋଡ଼କୀ; ଖାଇଚୋରଣୀ—
Tordakuṇī A woman who eats things stealthly.

ତୋଡ଼ଙ୍ଗ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ୍)—
Tordaṅg ଟ୍ରଙ୍କ୍; ଧାତୁନିର୍ମିତ ଲମ୍ବ ପେଟରା—
(ତୋଡ଼ଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) A trunk made of steel or tin-plates.
তোড়ং
तुड़ंग

ତୋଡ଼ ଜୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ ଓ ଯୁଜ ଧାତୁ)—
Torda jorda
তোড়জোড়
तोड़जोड़
୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଓ ଯୋଡ଼ିବା— 1. Breaking and repairing a thing.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଉପକରଣ ବା ଧନର ସଂଗ୍ରହ; ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ତଦାରଖ ଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚୟ କରିବା—
2. Collecting the necessary materials by any means.
(ଯଥା—ମହାଜନ ଦେଲା ମୁଁ ତୋଡ଼ଜୋଡ଼ କରି ଅଣ୍ଟ ଖୁଣ୍ଟି ଦେଲି ।)
୩ । ସାଜସରଞ୍ଜାମ; ଉପକରଣ— 3. Materials; fittings; outfit.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନର ଉପାୟ ଓ ଉପକରଣମାନ— 4. Means and materials for a work.
୫ । ଧକ୍କା; ଉଗ୍ରତା—5 Pressure; fit; brunt.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ତୋଠା ଭିଆଇ କାମ ଖୁବ ତୋଡ଼ଜୋଡ଼ରେ ଚାଲିଛି ।)
୬ । ଦାଉପେଚ; ନାନା ଉପାୟ— 6. Means fair or foul.

ତୋଡ଼ ତାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ବାଦବିବାଦ; ବାଦବିସମ୍ବାଦ—
Torda tārda 1. Dispute.
୨ । ବାକ୍ କଳହ— 2. Noisy quarrel; wordly quarrel.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	କ୍ଷ	ଇୟ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ

ତୋଡ଼ପ—ଦେ. ବି—ଭୂମିରେ ବା ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଣ୍ଡିରେ ଲଗାଯିବା ପାତଳ ବା ବଳୟ—A flat ring put round the nave of a cart-wheel.
Tordapa

ତୋଡ଼ପା—ଦେ. ବି—୧ । ଜଳୀୟ ଖାଦ୍ୟକୁ ହାପୁରିବା—1. Gulping of any liquid food.
Tordapā

୨ । ଥରେ ହାପୁରିବାରେ ଯେଉଁ ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଟିକୁ ଯାଏ—2. That much of a liquid food which can be taken in at one gulp.

କାଞ୍ଜି କଲ ତୋଡ଼ପାଏ, ମୁଁ ଗଉଡ଼ନ ବୋଲ କାଳଥିଲୁ ସେ
ଶୁଭିଥିଲ ବାଟ ପାଏ । କବ୍ୟାର ଅନୁଚନ୍ଦ୍ରା ।

୩ । ଗଉଡୁଣୀମାନେ ହାଣ୍ଡିରୁ ଦହି ବାହାର କରି ବିକି କରିବା ବେଳେ ମାପି ଦେବାର ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁ ବା ସଢ଼େଇ ପାତ୍ର—3. A cup used by cowherd females in measuring out churned curd to purchasers.

ତୋଡ଼ ମାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । କୋଡ଼ମାଡ଼; ପ୍ରହାର; କୋଇମାଡ଼; ଅତ୍ୟାଚାର; ଯୁଲୁମ—1. Oppression; sound beating.
Torda mārda

୨ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେଗ—2. Violent force.

ତୋଡ଼ର—ଦେ. ବି—ଶୃଙ୍ଖଳବିଶିଷ୍ଟ ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of anklet consisting of chain.
Tordara
तोड़ा

ତୋଡ଼ର ମଲ୍ଲ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଟୋଡ଼ର ମଲ୍ଲ (ଦେଖ) Tordara malla (See)
Tordara malla

ତୋଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଣ =ଶର ମୁଣି)—
Tordā

୧ । ଥଳି; ଟଙ୍କା ଆଦିର ମୁଣି; ଝୁଣି—1. A purse or bag of money.

ପଡ଼ି ତ ରହିଲ ସୁନା ରୂପା ତୋଡ଼ା । ରଘୁନାଥ. ଦରବାର ।

[ଦ୍ର— ସାଧାରଣତଃ ପାଞ୍ଚ ଶହ, ହଜାରେ, ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ସମ୍ଭାଳିବା ଭଳି ତୋଡ଼ା ତିଆରି ହୁଏ ।]

୨ । (ଆ. ତୁର୍‌ହ=ଫୁଲର ପେନ୍ଥା)—
ତোড়া
तोड़ा

ଫୁଲର ସଙ୍କେତ-ଗୁଚ୍ଛ ବା କେଣ୍ଡା—2. A cluster or bunch of flowers; nosegay.

୩ । ବନ୍ଧୁକରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳା ବା ଝୋଟ ଆଦିର ଦଉଡ଼ା ବା ଜଡ଼; ସଳିତା—3. A match or wick to ignite a matchlock gun.

ଦେ.ବି—୧ । (ସଂ. ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ) ଭାଙ୍ଗିବା; ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—1. Breaking to pieces; demolition.

୨ । ଗାଲକୁ ଚିମୁଟିବା; ଗାଲକୁ ତୋଡ଼ିବା—2. Pinching of the cheek.

୩ । ରୁପା ତାର ଓ ଘୁଙ୍ଗୁରନିର୍ମିତ ଗୋଡ଼ର ଏକ ପ୍ରକାର କଳା—3. A kind of anklet made of silver wires and fitted with tinkling bells.
तोड़ा

ତୋଡ଼ା ଅଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବହୁ ଧନ ଦେବା—To loosen one's purse strings.
Tordā ajārdibā
तोडे उलटना

ତୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of Tordibā.
Tordā(rde)ibā
তোড়ান

୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ତୋଡ଼ିବା କର୍ମ କରାଇବା; ଭଙ୍ଗାଇବା—2. To cause to be broken or demolished.
तुड़ाना तुड़वाना; तोड़ाना

୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗାଲ ଚିମୁଟାଇବା—2. To cause one's cheeks to be pinched by another person.

ତୋଡ଼ାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋୟ+ ଅନ୍ନ; ଅଥବା ସଂ. ତୃଟ୍=ତୃଷା+ ନିବାରଣୀ=ତୃଷ୍ଣିବାରଣୀ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ତୃଷା ନିବୃତ୍ତ ହୁଏ)—ତୋରାଣି; ପଖାଳ ଭାତରେ ମିଶିଥିବା ପାଣି; ପଖାଳରୁ ଭାତ କାଢ଼ି ନେଲେ ଯେଉଁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ରହେ—Cold rice gruel; water left after taking out the rice from pakhāla (watered boiled rice.)
Tordāni
তোড়ানি, অমানি
तुर्शि, माँड़

[ଦ୍ର— ରନ୍ଧା ଭାତ ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତହିଁରେ ପାଣି ମିଶାଇ ଦେଲେ ଗରମ ପଖାଳ ହୁଏ । ଆଜି ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭାତରେ ପାଣି ମିଶାଇଲେ ତାହା ସଜପଖାଳ ହୁଏ । ସଜପଖାଳ ଦିନକରୁ ବେଶୀ ରହିଲେ ତାହା ବାସିପଖାଳ ହୁଏ । ପଖାଳରୁ ଭାତତକ କାଢ଼ି ନେଲେ ଯେଉଁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ରହେ ତାକୁ ତୋଡ଼ାଣି କହନ୍ତି ।]

ତୋଡ଼ାଣିଆ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଲତା ତୃଣ—A medicinal creeper.
Tordānia

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଗୋରୁଙ୍କ ପାଇଁ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବାହାରୁ ଥିବା ବଥରେ ଏହି ମୂଳକୁ ବାଟି ଲେପ ଦେଲେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବଥ ଫାଟି ଯାଏ ।]

ବିଣ.—୧ । ତୋଡ଼ାଣି ମାତ୍ର ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରୁଥିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗରିବ—1. Very poor; subsisting on gruel water only.

୨ । ତୋଡ଼ାଣି ମିଶ୍ରିତ—2. Mixed with gruel water.

୩ । ପରଘରେ ତୋଡ଼ାଣି ପିଇ ବଞ୍ଚିଥିବା; ପରାନ୍ନଭୋଜୀ—3. Subsisting on another person's liberality.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ.—ତୋଡ଼ାଣିରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ—Fit for being taken with Tordāni.

(ଯଥା—ଅମ୍ଭକଥି ତୋଡ଼ାଣିଆ ହେଲାଣି ।)

ତୋଡ଼ାଦାର—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବାରୁଦରେ ନିଆଁ ଧରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଧ ବା ତୋଡ଼ାଦଉଡ଼ି ଦରକାର ହୁଏ—
Tordādāra
তোড়াদার
तोड़ादार; तोड़ेदार
A matchlock gun.

ତୋଡ଼ାବନ୍ଧି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତୁରବନ୍ଦ୍)—ଟଙ୍କାକୁ ତୋଡ଼ାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ମୁଦିବା—Sealing a bag after filling it with money.
Tordābandi
তোড়াবন্দী
तोड़ाबन्द ବି.—ତୋଡ଼ାରେ ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା (ମୁଦ୍ରାଦି)—(money) Sealed in a bag.
(ତୋଡ଼ା ବନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋଟ୍ଟ; ତୋଷ୍ଠୀ; ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ତଣ୍ଡ ତ୍ରୋଟ)
Tordi
তোড়া, কাঙ্কলামাছ
कौआमछलि
୧ । ଏକପ୍ରକାର ଅଣ୍ଡ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜାତିଯୁକ୍ତ ମାଛ—1. A small fresh water fish resembling the garfish; the bill fish.
[ବି—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଏକ ଫୁଟରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଥଣ୍ଟ ଗୋଲିଆ, ଦେହ ନାଲିଆ । ପଙ୍କରେ ରହନ୍ତି; ଏମାନେ ଶୁଖିଲା ପଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଧଳା ଗାର ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଣିଆତୋଡ଼ି ବୋଲଯାଏ ।]

୨ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ—2. Name of a musical tune; a metre in Oriya poetry.

ତୋଡ଼ିପେଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଗାଳି—A term of abuse applied to males.
Tordipetā

ତୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା; ତୁଡ଼୍ ଧାତୁ ଭେଦନ)
Tordibā
তুড়া
तोड़ना
୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—1 To break.
୨ । ଗାଲକୁ ଚିମୁଟିବା; ଗାଲକୁ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଚିପିବା—2. To pinch the cheek with the fingers.
(ତୋଡ଼ିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଡ଼ିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଗୋଲିଆ; ଗୋଲାମୁହାଁ—(a term of abuse) Having pointed lips.
Tordimuhān
(ତୋଡ଼ିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୋଡ଼ିଶିମ୍ବ—ଦେ. ବି.—ତୋଡ଼ିମାଛ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ—A kind of lean bean.
Tordi simba

ତୋଡ଼ର—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ପାଦଭୂଷଣ; ତୋଡ଼ର—A kind of anklet.
Tordhara
ସେ ବାମା । ତୋଡ଼ର ନୂପୁର ବହି । ଉକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତୋତଲ(ଲା)—ଦେ. ବିଣ.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ= ଭାଙ୍ଗିଯିବା)—ଖନା; ଯାହାର ପାଟି ଲାଗେ; ଯେ କଥା କହିଲା ବେଳେ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ—Stammering.
Totalā(lā)
তোতোলা
तोतला

ତୋତଲ(ଲା)(ଲେ)(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ ଜନ୍ମା) କଥା କହିଲାବେଳେ ତୋ—ତୋ ହେବା (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖନେଇବା; ଅକ୍ଷରମାନ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କଥା କହିବା—To stammer
Totalā (lā) (le)(le)ibā
তোতলান
तोतलाना; तुतलाना

ତୋତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଶୁଆ; ଶୁକପକ୍ଷୀ—Parrot.
Totā

ତୋତାପୁରି—ଦେ.ବି. (ନାମ)—ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଗୁରୁ—The ascetic preceptor of Śrī Rāmakrushna Paramahamsa.
Totāpuri

ତୋତି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତୁତି (ଦେଖ)—Tuti (See)
Toti

ତୋତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅମାନ୍ୟାର୍ଥକ)—'ତୁ'ର ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ—To thee.
Tote
তোকে, **तोजको**
ତୋତେ ସେବକେ ସେହି ବର ପଦତ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ମେଘଦୂତ ।

ତୋତ୍ର—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କରଣ. ତ୍ର)—
Totra
(ତୋତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୧ । ଗୋରୁଜଗା ପାଞ୍ଚଣ; ଛାଟେଣୀ—1. A wand or stick for driving cattle; a cowherd's wand.
୨ । ହାତୀ ଅଙ୍କୁଶ; ଅଙ୍କୁଶ—2. An iron hook for driving elephants; elephant-goad.

ତୋତ୍ରବେତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବେତ୍ର ପରି ସରୁ ତୋତ୍ର) (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଧୃତ)—ଗୋରୁ ଜଗା ସରୁ ପାଞ୍ଚଣ—Name of a thin wand used by Śrikrushna while he was tending kine at Brundābana.
Totrabetra

ତୋଦ—ସଂ. ବି. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Toda
୧ । ପୀଡ଼ା—1. Pain; pang; anguish.
୨ । ବ୍ୟଥା; ବଥାଇବା—2. Aching.

ତୋଦନ—ସଂ. ବି. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Todana
୧ । ପୀଡ଼ା ଦେବା—1. Giving pain.
୨ । ବେଦନା; ପୀଡ଼ା—2. Ailing; pain; pang; anguish.
୩ । (+କରଣ. ଅନ)—ଅଙ୍କୁଶ—3. An iron goad or hook for driving an elephant.
୪ । ମୁଖ—4 Face.
୫ । ଦଣ୍ଡ—5. A stick.

ତୋନାଲ୍ ମୋନାଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—
Tonāl monāl
୧ । ବିଶେଷ ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—1. Refulgent.
୨ । ଚାକ୍‌ଚକ୍ୟମାନ—2. Shining.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—3. Having bright colour.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଁ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଔ	କୃ

ତୋନିକ—ଦେ. ଅ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୋ ପରି—
Toniki তোরমতন Like thee.
(ତୋପରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତୋପ୍)—୧ । କମାଣ—
Topa 1. Cannon; artillery.
୨ । କମାଣର ଶବ୍ଦ—2. Report of a cannon.

ତୋପ ଅ(ଆ)ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ ତୋପ୍+ଫା. ଅୱାଜ୍)—
Topa a(ā)bāj ତୋପ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ; ଗୁଡୁମ୍ ଗୁଡୁମ୍ ଶବ୍ଦ—
তোপের আবাজ The booming of a cannon.
तोपकी अवाज् (ତୋପଅଉଆଜ୍, ତୋପଅବାଜ୍, ତୋପଅୱାଜ୍,
—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପ ଆବାଜ୍ କରିବା——ଦେ. କ୍ରି—ତୋପର ବାରୁଦରେ ନିଆଁ-
Topa ābāj karibā ଲଗାଇ ଶବ୍ଦ କରାଇବା—
তোপ আবাজ করা To fire a cannon.
तोपकी आवाज करना (ତୋପ ଦାଗିବା; ତୋପ ଫାଏର କରିବା;
ତୋପଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପଖାନା—ବୈଦେ.ବି. (ତୁର୍କୀ. ତୋପ୍+ଫା. ଖାନା)—
Topakhānā ଯେଉଁଠାରେ ତୋପ ରଖାଯାଏ—
তোপখানা, **तोपखाना** A place for cannon; a battery.

ତୋପଚି—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ ତୋପ୍+ଫା. ଚୀ)—
Topachi ଯେଉଁ ସୈନିକ ତୋପ ଫାଏର କରେ—
তোপচি Artillery man; a gunner.
तोपची

ତୋପଚିନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋବ୍‌ଚିନି)—ତୋବ୍ ଚିନି (ଦେଖ)
Topachini Tob chini (See)
তোপচীনী [ଦ୍ର—ଭାବ ପ୍ରକାଶରେ ଏହା ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୂପେ
तोपचीनी କଳ୍ପିତ । ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରବଚ ।]

ତୋପବାଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ବୋମା; ତୋପ ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା
Topabāji ଏକପ୍ରକାର ବାଣ—A kind of firework;
তোপবাজী bomb.
तोपबाजी [ଦ୍ର—ଏହା ବମ୍ବାଠାରୁ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକତର ଧ୍ୱନି କରେ ।]

ତୋପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରିୟା (ହି. ତୋପ୍‌ନା=ଲୁଚାଇବା)—
Topibā ପୋତିବା—To bury.

ତୋଫା—ବୈଦେ.ଗୁଣ. (ଆ. ତୋହ୍‌ଫା)—୧ । ଅପୂର୍ବ; ଅସାଧାରଣ—
Tophā 1. Extraordinary; uncommon; rare;
তোফা singular.
तोफा ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent; admirable.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Bright.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful; charming.

ତୋଫାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତୁଫାନ୍)—୧ । ଝଞ୍ଜାବାୟୁ; ବାତ୍ୟା;
Tophāna ପ୍ରବଳ ଝଡ଼—1. Tempest; hurricane.
তুফান, **तुफान** ଉଚ୍ଛଳଜଳଧିରେ ଗର୍ଜଇ ତୋଫାନେ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।
୨ । ଝଡ଼ ସହିତ ବର୍ଷା—2. Wind and rain.

ତୋଫାନ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. ବି—ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ର ଉଦ୍ୟମ—
Tophāna uṭhā(ṭhe)ibā The coming of tempest;
তুফানউঠা, **तुफानउठाना** the brewing of tempest.

ତୋଫାନିଆଁ—ବୈଦେ. ଗୁଣ. (ଫା. ତୁଫାନି)—୧ । ବାଚାଳ—
Tophāniāṅ 1. Talkative.
তুফানী ୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣ—
तुफानी 2. Full of bombast; bombastic (person).
(ତୋଫାନି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ନିରାଟ ମିଛୁଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
তুফানী 3. Lying person.
तुफानी ୪ । ନିରାଟ ମିଛକଥାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବାକ୍ୟ)—
4. Totally false.
(ଯଥା—ସେ ତୋଫାନିଆ କଥା ଗୁଡ଼ାଏ କହୁଛି ।)
୫ । ଫିସାଦିଆ—5. Artful; roguish.
୬ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ—6. Fierce; violent.

ତୋବ୍‌ଚିନି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚୋବ୍‌ଚିନି) ଏକପ୍ରକାର ବିଦେଶୀ ଚୋବ
Tobchini ବା ଗଣ୍ଠିଆ ମୂଳ—China root; smilax china;
ସଂ. ତୋପଚିନି, ଚୋବଚିନି, smilax Macrophylla
ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରବଚ ଓ ତୋପଚିନି, [ଦ୍ର—ଏହା ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଧାତୁ
ଚୋବଚିନି ପୁଷ୍ଟିକର, ରସାୟନ ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ,
তোপচিনি, কালবচ, কুমারিকা ମଳମୂତ୍ରବିଶୋଧକ, ରକ୍ତଦୋଷ
तोपचिनि, चोब्‌चिनि ନାଶକ, ବାତ, ଆମବାତ, ଶୂଳ,
ତେ. ଫରଙ୍ଗିଚେକ୍କା ଅପସ୍ମାର ଓ ଫିରଙ୍ଗି ରୋଗରେ
ମ. ଚୋପଚିନି ଉପକାରୀ । ଏହା ସେବନ କରିବା
ଗୁ. ଚୋପଚିନି ରୋଗୀର ଲବଣ ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ।]
ଫା. ଏବନ୍, ଖସିଲ୍‌ସୁଦ୍ ଅଷସିନୀ
ଆ. ଏବନ୍

ତୋବଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତୋବରା)—୧ । ଚୁଟ, କୋଲଥ ଆଦି
Tobarḍā ଦାନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଥଳି, ଯାହା ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରେ ବାନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରୁ
তোবড়া ଲମ୍ବାଇ ଦିଆଯାଏ—1. A horse mouth-bag;
तोबड़ा nose-bag.
୨ । ଡାକବାଲାର ଥଳି—2. A postman's bag.

ତୋବା(ବ୍ବା)—ବୈଦେ. ଅ (ଆ. ତୌବହ୍; ତଓବାହ୍ ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)
Tobā (bbā) (ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ)—ହା ହରେ ! ହାୟ !
তোবা ଛି ଛି ! ରାମ୍ ରାମ୍ !—(an interjection of
तोबा regret or repentance) God forbid !
Alas

[ଦ୍ର—କୌଣସି ନିଷିଦ୍ଧ କଥା ଶୁଣିଲେ, ଦେଖିଲେ ବା ଛୁଇଁଲେ
ବା ନିଜର କୌଣସି ପାପ ବା ଅନ୍ୟାୟ ସ୍ମରଣ କଲେ ମୁସଲମାନ-

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧରିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଣ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଣ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ମାନେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବା ଖେଦସୂଚକ ବା ଅନୁତାପସୂଚକ ଏହି ଅବ୍ୟୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ତୋବା(ବ୍ବା)ତୋବା (ବ୍ବା)—ବୈଦେ. ଅ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)— Tobā(bbā)tobā(bbā) **ତୋବା** (ଦେଖ) Tobā (See)
তোবা তোবা ଅସୁନ୍ଦର ଧଡ ଘଡ ହୋଇ ଉଠି ପଡ଼ି "ତୋବା ତୋବା"
তোবা তোবা କହି ଚାହିଁ ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତୋବା ତୋବା କରିବା—ଦେ. କି (ଅ. ତୌବହ୍) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା) Tobā tobā karibā ଗର୍ଭୀର ଅନୁତାପ ବା ଶୋକ ପ୍ରକାଶ
তোবা তোবা করা କରିବା—To give vent to utter
তোবাতিল্লা করো grief or repentance.

ତୋମତି—ଦେ. ଅ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୋପରି; ତୋପରି— Tomati তোরমতন Like thee.

ତୋମର—ସଂ. ବି—(ତୁ=ହିଂସା କରିବା+ମ. ଧାତୁ+କରଣ. ଅ; Tomara ବା; ତମ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ଲାନି କରିବା+ଅର)—
୧ । ହସ୍ତକ୍ଷେପ୍ୟ ତୀକ୍ଷ୍ଣାଗ୍ର ଲୌହାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଚେଙ୍ଗା; ବର୍ଚ୍ଛା; ଭାଲା—Javellin; an iron crow; lance.
ଭୁଷୁଣ୍ଡି ଶକତ ଗଦା ତୋମର ପଟ୍ଟିଶ
ପଡ଼ନ୍ତେ ଅଗ୍ନିପୂରେ ଦେଖିଲନ୍ତି ବୃନ୍ଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର । ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ ।]
୨ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୮ମ ଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜବଂଶ—2. The name of a royal family of Kshatriyas who reigned over Delhi between the eighth and the twelfth century A. D.

ତୋମରଧର—ସଂ ବି (ତୋମର+ଧୃ. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ Tomaradhara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଗ୍ନି ଦେବତା—1. The God of fire.
୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire.
ସଂ. ବଣ—ତୋମରଧାରୀ; ଯେ ତୋମର ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରିଥାଏ—Holding a javellin.

ତୋୟ—ସଂ. ବି (ତାୟୃ. ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ତୁ. ଧାତୁ= Toya ପୂର୍ତ୍ତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 20th asterism in Hindu Astronomy.

ତୋୟ କର୍ମ—ସଂ.ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟଦ୍ୱାରା କୃତ କର୍ମ) ତର୍ପଣ— Toyakarma Offering of water to the manes.

ତୋୟକାମ—ସଂ. ବଣ (ଉପପଦତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ; ତୋୟ+କାମ)— Toyakāma ୧ । ଜଳାଭିଳାଷୀ—1. Wanting water.
୨ । ପିପାସୁ—2. Thirsty.
ବି—୧ । ଉଦ୍ଭିଦ—Plant.
୨ । ଜଳ ବେତସ; ବାନୀର—2. A kind of a aquatic ratan.

ତୋୟକୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟ=ପାନରୂପ+କୃଚ୍ଛ୍ର= Toyakṛuchhra ବ୍ରତ)—ଜଳମାତ୍ର ପାନ କରି ଜୀବନଧାରଣ ରୂପ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବ୍ରତ—A penance consisting of living on a diet of water only.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଜଳପାନ କରି ରହିବାକୁ ହୁଏ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତୋୟଡିମ୍ବ—ସଂ. ବି—କରକା; କୁଆପଥର—Hail-stone. Toyaḍimba

ତୋୟଦ—ସଂ. ବି—(ତୋୟ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)— Toyada ୧ । ମେଘ; ଜଳଦ—1. Cloud.
୨ । ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା—2. Bulbuous root of grass.
୩ । ଘୃତ—3. Ghee.
ବଣ—ଜଳଦାତା—Giving water.

ତୋୟଦାଗମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟଦ+ଆଗମ)—ଜଳଦାଗମ; Toyadāgama ବର୍ଷାକାଳ—The rainy season.

ତୋୟଧର—ସଂ.ବି (ତୋୟ+ଧୃ. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)— Toyadhara ୧ । ଜଳଧର; ମେଘ—1. Cloud.
(ତୋୟଧାର-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଥା—2. Bulbuous root of grass.

ତୋୟଧି—ସଂ. ବି (ତୋୟ+ଧା. ଧାତୁ+ ଅଧିକରଣେ. ଇ)—ଜଳଧି; Toyadhi ସମୁଦ୍ର—The ocean.

ତୋୟନିଧି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟ+ନିଧି)—ସମୁଦ୍ର— Toyanidhi The ocean.

ତୋୟନୀବୀ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟ+ନୀବୀ; ସାଗର ବା ଜଳ ଯାହାକୁ Toyanībi ନୀବୀ ପରି ଘେରିଛି)—ପୃଥିବୀ—The earth.

ତୋୟ ପ୍ରସାଦନ—ସଂ.ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟର ପ୍ରସାଦନ ବା ନିର୍ମଳତା Toya prasādana ହୁଏ ଯାହାଦ୍ୱାରା)—ନିର୍ମଳୀଫଳ— The clearing nut.

ତୋୟବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟ+ବଲ୍ଲୀ)—କଲରାଲତା— Toyaballi The memordica charantia creeper.
(ତୋୟପର୍ଣ୍ଣୀ, ତୋୟବେଲ୍ଲି)—ଅନ୍ୟ ନାମ

ତୋୟବିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ଜଳବିମ୍ବ; ଜଳବୁଦ୍‌ବୁଦ୍; ପାଣି ଫୋଟକା— Toyabimba A bubble of water.

ତୋୟସୂଚକ—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟ=ଜଳ+ସୂଚକ=ଜ୍ଞାପକ; Toyasūchaka ଯାହାର ରବ ଶୁଣିଲେ ଶୀଘ୍ର ବୃଷ୍ଟି ହେବ ବୋଲି ବୋଧ ହୁଏ)—୧ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—1. Frog.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷରେ ବର୍ଷାକାରକ ଯୋଗବିଶେଷ — 2. Name of an astrological conjunction of stars which foretells a shower.

୧	ଇ	ଵ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଞ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଏପ୍ର	ହ୍ୟ	ଗ୍ଧ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳ୍ପ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଉଷ୍ଣ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ତୋୟାଧାର—ସଂ. ତ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟ + ଆଧାର) ଜଳାଶୟ; ପୋଖରୀ—
Toyādhāra — Tank; reservoir of water.

ତୋୟେଶ—ସଂ. ତ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟ + ଈଶ)—ବରୁଣ ଦେବ—
Toyeśa — Neputune, the sea Deity.

ତୋର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ 'ତ୍ୱଂ' ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ଏକବଚନ 'ତେ')—୧। (ଅନାଦରାର୍ଥେ) ତୋ—1. Thine.
Tora
তোর
तेरा
ସେ କଥା ମୁହିଁ ତୋର ପାଖେ, କହିବି ଭକ୍ତଜନ ସୁଖେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।
(ତୋଅର, ତୋଓର, ତୋହର, ତୋହୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରଇ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋଅର; କେବଳ ତୋର—
Torai — Certainly yours; yours only.
তোরি, तेराहिँ (ତୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ)—ଟିଣ ପେଟରା—
Toraṅga — Trunk.
তোড়ং, तुरंग

ତୋରଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସଂ. ତୁଣ୍ଡିକେର)—ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
Torarḍā — Tararḍā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—କୁଆମଲତା—A kind of kitchen fruit; Sephalandra Indica. (Kirtikar).

ତୋରଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଶୁଖି ସେମଟି ଯିବା—
Torarḍibā — 1. To wither.
তোবড়ান
सिकुड़ना
୨। ତରଡ଼ା ପରି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯିବା—2. To shrivel up; to wrinkle.

ତୋରଣ—ସଂ. ବ (ତୁର ଧାତୁ=ବେଗରେ ଗମନ କରିବା + ଅଧିକରଣ ଅନ)—୧। ବହିର୍ଦ୍ୱାର; ସିଂହଦ୍ୱାର—1 Lion's gate; gate-way.
Toraṇa
୨। ଖିଲାଣଯୁକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭଦ୍ୱୟ; ଫାଟକ; ଗେଟ୍—2. Gate; an arch supported by two pillars; arched portal.
୩। ଦୁଆରବନ୍ଧ; ଚଉକାଠ—
3 Portal; door frame.
୪। ବାରଣ୍ଡା—4 Veranda; portico, porch.
୫। ଚାନ୍ଦନୀ; ମଣ୍ଡପ—5. An open building supported by four pillars and open on all sides.
୬। ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଦୁଇ ସ୍ତମ୍ଭ ବା ଦୁଆରବନ୍ଧ, ଫାଟକ ଓ କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍ଗା ଯିବା ତୋରଣାକାରମାଳ—6. Festoon.

ତୋରଣ ଦ୍ୱାର—ଦେ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ. ତୋରଣସହିତ ଦ୍ୱାର)—
Toraṇa dwāra — କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ବହିର୍ଦ୍ୱାର—An ornamental gate-way; a triumphal arch.

ତୋରଣ ସ୍ଫଟିକା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋରଣ + ସ୍ଫଟିକ + ଅ)—
Toraṇa sphaṭikā — ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୟଦାନବଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସଭାମଣ୍ଡପର ଅନୁକରଣରେ ଈର୍ଷ୍ୟାରେ ରଚିତ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ସଭାମଣ୍ଡପ—The audience hall or royal court which Duriyodhana got built out of envy to rival the artistic pavillion built by Mayadānaba for the Pāṇḍabas.

ତୋରଣ-ହସନ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବ—ତାରନିର୍ମିତ ଅଣ୍ଟାସୂତା—
Toraṇa-hasana — A wire-woven waist-chain.
ତହିଁ ଉପରେ ମଣିମୟ ରଶନା ତୋରଣ-ହସନ ଜାଣି—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି।

ତୋରଣା—ଦେ. ବ (ସଂ. ତୋରଣ)—୧। ତୋରଣ (ଦେଖ)
Toraṇā — 1, Toraṇa (See)
তোরন
तोरन
୨। ତୋଣା; ଦୁଇ ସ୍ତମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଝୁଲୁଥିବା ଫୁଲ ବା ପତ୍ରର ମାଳା—Festoon.
ସରଣୀରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଲମ୍ବିତ ହେଉଛି ସପୁଷ୍ପ-ପର୍ଣ୍ଣ-ତୋରଣା—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ।

ତୋରା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରା)—
Torā — ୧। ତ୍ୱରିତ; ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ, ଚଞ୍ଚଳ—
(ତୋରାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Swift; in haste.
ଶାଲ୍ୱ ଶିଶୁପାଳ ବଧରୁ କ୍ରୋଧ ବହି
ସକଳ ସୁର ଯାନେ ବସି ତୋରା ହୋଇ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।
୨। ତୋଫା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright; dazzling; gay.
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ ତୋରା, ଦର୍ପଣ ଯେମନ୍ତ ତୋରା,
ସେହି ରୂପେ କରଇ ମନକୁ ତୋରା। ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ।
୩। ସୁନ୍ଦର—3. Graceful; fine.
ତାହାକୁ ମନହାସ କରୁଛି ତୋରା। କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦି।
୪। ଅସ୍ଥିର; ଉତ୍କଣ୍ଠାଯୁକ୍ତ; ବ୍ୟଗ୍ର—4. Restless; eager.
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ ତୋରା, ଦର୍ପଣ ଯେମନ୍ତ ତୋରା
ସେହି ରୂପେ କରଇ ସେ ମନକୁ ତୋରା। ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ।
କ୍ରି. ବଣ—ଚଞ୍ଚଳ; ଶୀଘ୍ର; ତୁରନ୍ତ—Swiftly; hastily.
ବ—ରାଗ; କ୍ରୋଧ; କ୍ରୋଧର ବଶ—
A bit of anger; paroxysm of rage.
(ଯଥା—ସେ ମୋ ଉପରେ ତୋରା ଦେଖାଉଛି।)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ—Name of a tree.

ତୋରାଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ତୋଡ଼ାଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Torāṇi (etc) — Torḍāṇi etc (See)

ତୋରାବର—ଦେ. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରାବାନ୍)—
Torābara — ଶୀଘ୍ର; ତରବର; ଚଞ୍ଚଳ; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—
तोरबान — Hasty; hastily; in hot haste.
(ତୋରା ବୋରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋହୋର; ତୋହରହିଁ—
Tori — Thine only.
(ତୋଅର, ତୋଓର, ତୋହର, ତୋହଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তোরই तेराहि

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତୋରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ—୧ । ତୋଠାରେ—
Tore 1. In thee.
তোরে
ମୂରଲ ! ତୋରେ ଶରଣ ଗଲ
ଭଜେ ନ ଡାକନ୍ତୁ ବଧିବା ବୋଲ । ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ତୋତେ—2. To thee.

ତୋରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) (ତୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ)—ଝଙ୍ଗି—
Torei Luffa Acutangula.

ତୋଳ—ସଂ. ବି. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ ନିରୂପଣ କରିବା+କରଣେ ଅ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସୁନା, ରୁପା, ମଣି ଆଦିର ଓଜନ ନିରୂପିତ ହୁଏ)—
Tola
ତୋଳା; ଭରି; ୧୦ (ବା ମତାନ୍ତରରେ ୧୨) ମସା; ୮୦ ରତି ଓଜନ; ଏକ ଟଙ୍କା ଓଜନ—A unit of weight; a weight of one silver rupee; a tola; 208 grains troy.

ତୋଳକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଅକ)—
Tolaka ଯେ ଓଜନ କରେ; ପରିମାପକ—
(ତୋଳକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Weighing.
ବି—୧ । ତୋଳ (ଦେଖ)—1. Tola (See)
୨ । ନିକିତି; ତରାଜୁ—2. A balance; scale.
୩ । ବଟକରା—3. Standard weights.
୪ । (ପୁଂ) ମାପୁଣି—4. Weighman.

ତୋଳନ—ସଂ. ବି. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tolana ୧ । ତଉଲିବା—1 Weighment.
୨ । ଉଠାଇବା—2. Lifting.
୩ । ପ୍ରସଙ୍ଗ କରଣ; ଉତ୍ଥାପନ—3. The putting up of a matter for consideration; adducing; the raising of a question.

ତୋଳ ପାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍, ଧାତୁ=ଉଠାଇବା; ପତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ପାତ=ପକାଇବା; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Tola pārḍa
তোলপাড়
হালাডালা
୧ । ପକାଉଠା; ଲେଉଟପାଲଟ; ଆନ୍ଦୋଳନ; ଘଣ୍ଟାଘାଣ୍ଟି; ଆଲୋଡ଼ନ—1. Violent agitation; topsyturvfication; commotion.
୨ । ତୁମୁଳ ଝଗଡ଼ା; ଝଟାପଟା—2 Violent brawl.
୩ । ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ; ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression; disturbance.
ବିଣ.—୧ । ଆଲୋଡ଼ିତ; ଘଣ୍ଟାଘାଣ୍ଟି ହୋଇଥିବା—
1. Agitated.
୨ । ଲେଉଟପାଲଟ ହୋଇଥିବା—
2. Stirred up; disturbed.
୩ । ଉପଦ୍ରୁତ—3. Oppressed.

ତୋଳପାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୟାନକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା; ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା—
Tolapārḍa karibā
তোলপাড় করা 1. To agitate violently.
हला डाला करना ୨ । ଲେଉଟପାଲଟ କରିବା—
2. To stir up briskly.

ତୋଳା—ସଂ. ବି. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Tolā ଓଜନ—Weighing.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ; ତୋଳ; ତୋଳକ)—୧ । ଏକଟଙ୍କା
তোলা ଓଜନ; ଏକ ଭରି; ଦଶମସା ପରିମାଣ—
तोला 1 A tola; weight of one rupee.
୨ । ତୋଳନ; ଗଛରୁ ଫଳ ବା ଫୁଲ ସଂଗ୍ରହ କରିବା; ତୋଳିବା—
2. Plucking (of flowers and fruits.
୩ । ନଡ଼ିଆ ଆମ୍ବ ଆଦି ଗଛରୁ ଫଳ ଆଦି ତୋଳାଯିବାର ଥର—3. One plucking occasion of fruits etc from a tree or trees.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ପୀତାମ୍ବରଙ୍କର ବଗିଚାରେ ନଡ଼ିଆଗଛରୁ ପହିଲି ତୋଳାରେ ଶହେପଣ ସୁଦ୍ଧା ନଡ଼ିଆ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।)
୪ । ଘର ଆଦି ତୋଳିବା ବା ତିଆରି କରିବା; ନିର୍ମାଣ—
4. Building; raising of a structure; structures.
(ଯଥା—ଶିବେଇ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଦେଉଳ ତୋଳା ନ୍ୟାରୁ ।)
তোলা ୫ । (ତୁଲ. ଇଂ. ଟୋଲ୍)—ହାଟ ତୋଳା; ହାଟରେ ପଣ୍ୟ-
हटमहसूल ବିକେତାଙ୍କ ଠାରୁ ହାଟର ସ୍ୱାମୀଙ୍କପକ୍ଷରୁ ଆଦାୟ କରାଯିବା ଶୁଳ୍କ—5. A toll in money or kind levied from the stall-keepers and vendors in a market; market toll.
[ଦ୍ର—ଏହା ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆକାରରେ କମ୍‌ ଅର୍ଥାକାରରେ ନିଆଯାଏ ।]
୬ । (ସଂ. ଉତ୍+ତୋଳନ) ଉଠାଇବା; ଉତ୍ତୋଳନ—
6. To lift; raise; take up.
୭ । ଗୋଟାଇ ପକାଇବା—7. Picking up.
ବିଣ.—୧ । ତୋଳକ; ଯେ ଓଜନ କରେ—1. Weighing
୨ । ଉତ୍ତୋଳିତ—2. Raised; lifted.
୩ । ନିର୍ମିତ—3. Constructed.
ଅଶ୍ରମ ତୋଳା ହୋଇଅଛି ସେ ଅନେକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ତୋଳା ଅବାଦ (ଦେଖ)
Tolā ābādi (See)

ତୋଲ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ) ତୋତେ; ତୁମ୍ଭକୁ—To you; to thee.
Tolā

ତୋଳା ଅବାଦ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ନୂଆବାଦ; ନୂତନ ଚାଷ କରାଯିବା ପଡ଼ିଆ ଜମି—Newly reclaimed land.
Tolā ābādi

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଋ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନ୍

ତୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତୋଳବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Tol̲ā(l̲e)ibā The causative form of Tol̲ibā.
তোলন ୬ । (ଗୃହ ଆଦି) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିର୍ମାଣ କରାଇବା—
खड़ा करना 2. To cause (houses) to be erected.
তুড়বানা ରାଜାର ଅମଙ୍ଗଳ ପ୍ରାପ୍ତେ ସେ ନଗର,
उठवाना ତୋଳାଇଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭଳା ନକେ ଇନ୍ଦୁ ସର । ମଧୁସୂଦନ ବାଳରାମ ସ୍ତଣ ।
୬ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗଛରୁ ଫଳ ଫୁଲ ଆଦି ଛିଣ୍ଡାଇବା—
2. To cause to be plucked.
୩ । ଭୂମିରେ ଶୁଖୁଥିବା ଲୁଗାଆଦିକୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକଦ୍ୱାରା ଗୋଟାଇ ନେବା ବା ଉଠାଇ ନେବା—
3. To cause a cloth (which has been spread on the ground) to be taken up or picked up.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା ନେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଳା କନ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ = ଟେକି ଦେବା + କନ୍ୟା)—
Tol̲ā kanyā ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ପିତା ବିବାହବ୍ୟୟ ବହନ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇ ଯେଉଁ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ପୂର୍ବେ ବର ହସ୍ତରେ ତୁଳସୀପତ୍ର ସହିତ ସମର୍ପଣ କରେ ଏବଂ ବର ନିଜ ଗୃହରେ ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରେ—
A maiden who is given away by her poor parents to the bridegroom elect who has the marriage ceremony performed at his house instead of the maiden's father.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ କନ୍ୟାପିତା ବରକୁ ନିଜ ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଧନରତ୍ନବିଭୂଷିତା କନ୍ୟାକୁ ବେଦୀ ଉପରେ ବରଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରନ୍ତି ଓ ବିବାହର ସମସ୍ତ ବ୍ୟୟ ନିଜେ ବହନ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଗରିବ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଏ ବ୍ୟୟାଦି ବହନ କରିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ ସେ ଗୋଟିଏ ତୁଳସୀପତ୍ର ସହିତ କନ୍ୟାକୁ ବର ଘରକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ବିବାହ କର୍ମ ଓ ବିବାହ ଉତ୍ସବାଦି କରନ୍ତି; ବରଙ୍କ ହସ୍ତକୁ ଏହିରୂପେ ସମର୍ପିତା କନ୍ୟାକୁ ତୋଳାକନ୍ୟା ବୋଲାଯାଏ ।]

ତୋଳା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାଟତୋଳା କରିବା; ହାଟରେ ପଣ୍ୟ
Tol̲ā karibā ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କଠାରୁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟାଂଶ
তোলাতোলা ବା ନଗଦ ଧନ ଶୁଳ୍କରୂପେ ଆଦାୟ କରିବା—
ତୋଳାନେବା, ତୋଳାତୋଳିବା } ଅନ୍ୟରୂପ To levy a toll from the stall keepers and vendors in a market in money or kind.

ତୋଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଙ୍ଗ) ବି—ସରଳି (ଦେଖ)
Tol̲i Sarāl̲i (See)

ତୋଳଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୋଳବା (ଦେଖ)
Tol̲idebā 1. Tol̲ibā (See)
তুলেদেওআ ୬ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୂର୍ବେ ଆଦର ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ
सौंपदेना ଅନ୍ୟର ହାତକୁ ଟେକି ଦେବା—2. To hand over a thing to another as a promised gift.
ବାରି ତୋଳି ଦେଲେ ଶଙ୍ଖେ ଶଙ୍ଖେ ରତ୍ନ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୋଳି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଦର ଓ ଯତ୍ନ କରିବା—
Tol̲i dharibā 1. To take proper care; to
তুলেধরা look after.
संभालना ତୋଳି ଧରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଅସିହନ୍ତି ଧାଇଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟତମ ଗଣ ।
ଭିକାରି. ରତ୍ନମାଳୀ ।
୬ । ତୋଳନେବା (ଦେଖ)—2. Tol̲inebā (See)
୩ । ତଳେପଡ଼ିଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଟେକି ଧରିବା—
3. To hold up a thing or person fallen on the ground by lifting it or him up.

ତୋଳନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ ନେବା—
Tol̲inebā To pick up,
তুলেনেওয়া ତୋଳି ନେଇ ଗଛ ଯାଉଥିବା ଫଳ ଫୁଲବଉଣ ।
उठालेना ଗ୍ରନ୍ଥ ନାଥ. ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।

ତୋଳବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । (ଗଛରୁ ପୁଷ୍ପାଦି) ଉତ୍ପାଟନ
Tol̲ibā କରିବା—1, To pluck (fruits and flowers).
[ତୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ଜାଇ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ତୋଳି ଉଦ୍ଧ—
তোলা କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
ताड़ना ୬ । ଗୃହ ଆଦି ନିର୍ମାଣ କରିବା—
2. To erect; build (a structure).
उठाना, खड़ा करना ବୋଇଲେ ତୋଳି ବସା ଏଠାରେ ମୋ ପାଇଁ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।
୩ । ତଳୁ ଗୋଟାଇବା—
3. To pick up from the ground.
बटोरना ୪ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—4. To gather; to collect.
उठाना ୫ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା; ଉଠାଇବା, ତଳୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକିବା—5. To raise up; to lift up.
ଉଦ୍ଧବବାଦେ ବନମାଳୀ, ପର୍ବତ ବାମ କରେ ତୋଳି—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

(ତୋଳାଯି(ହ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) ୬ । (ସ୍ୱରକୁ) ଉଚ୍ଚତର କରିବା—
6. To raise one's voice; to make one's voice louder.
ରାଜା ଦେଖେ ମୁହିଁ ତୋଳୁଥିଲି ଯେବେ ସ୍ୱରରେ ଗୀତଲହରୀ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୭ । (ଶଯ୍ୟାଦି) ଟେକିବା ବା ଗୋଟାଇବା; ଭୂମିରୁ ଉଠାଇବା—
7. To take up from the ground (e.g. a bed or mat).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ତୃତୀୟ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୮ । (ମସ୍ତକାଦ) ଉପରକୁ ଟେକ ବା ହାତ ବା ମୁଣ୍ଡକୁ ସିଧା କରି ଉଠାଇବା—8. To raise up one's head or arm.

ସନ୍ନିଧି ଲଭିଣ ଭଗବନ୍ତଙ୍କର, ତୋଳହସ୍ତ ଗୁରୁ ଜନ୍ମଳଶିରର— ସ୍ୱଥାନାଥ, ଲେଖା ।

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଅଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ଧରିବା, ରଖିବା ପକା(କେ)ଇବାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଳହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧଇଁ ବା ଅଣଶ୍ୱାସ ପବନ ଯୋଗେ
Tolihebā ମନୁଷ୍ୟ ପେଲ ହେବା ବା ଉଠିବା ପଡ଼ିବା— 1. To gasp violently.

୨ । (ତୋଳିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—ଉତ୍ତୋଳିତ ହେବା; ଟେକା ହେବା—2. To be raised.

କହିବାକୁ ସଙ୍ଗୀତ ତୋ ଅଟେ ଲେ, ସଙ୍କେ ତୋଳ ନୁହେ ମଥା— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୋଷ—ସଂ. ବି (ତୁଷ୍. ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tosha ୧ । ସନ୍ତୋଷ; ତୃପ୍ତି—1. Satisfaction; gratification.

୨ । ହର୍ଷ; ଅହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ—2. Pleasure; joy; gladness.

୩ । ସୁଖ—3. Happiness.

୪ । (ତୋଷି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇବା; ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ; ତୋଷଣ—4. Act of gratifying (any one)

୫ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ସଖାଙ୍କ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 5, Name of a campanion of Srikrushna,

ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—Satisfied.

ଏହାଶୁଣି ରଘୁବର୍ଯ୍ୟ ତୋଷ ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତୋଷକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୁଷ୍. ଧାତୁ ଣିଚ୍; ତୋଷି. ଧାତୁ+ଅକ)—
Toshaka ସୁଖଦ; ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦ—Pleasing; that which
(ତୋଷିକା-ସ୍ତ୍ରୀ) gives pleasure or comfort; gratifying.

ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ-ତୋଶକ୍=ଗଦି) ଭୁଲ. ସଂ. ତୋଷକ)—
তোষক ୧ । କପାତୁଳା ବା ନଡ଼ିଆକତା ପୂରି ସିଲାଇଥିବା ପତଳା
तोशक ଶେଯ; ଲେଫ଼ଇ—1. Quilt; thin cotton mattress; mattress stuffed with cotton or coir,

୨ । ଗଦି—2, Cushion,

ତୋଷାଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତୋଷାଖାନା;)—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ
Toshākhānā ରଜା ଅଦିଙ୍କ ପୋଷାକପତ୍ର ଓ ଅଲଙ୍କାରାଦି ରହେ—
তোষাখানা तोषाखाना 1, Ward-robe of a Raja; a room where a Raja's dress and ornaments are kept,

(ତୋଷାଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଧନାଗାର; ଭଣ୍ଡାର— 2, A store room,

[ଦ୍ର—ଫାର୍ସୀରେ ତୋଷା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବାଟରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀ ଅପଣା ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (victuals) ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥାଏ ।]

ତୋଷଣ—ସଂ. ବି. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Toshaṇa ୧ । ସନ୍ତୋଷ; ତୃପ୍ତି— 1, Satisfaction; pleasure.

୨ । ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ—2. Act of satisfying or pleasing.

୩ । (+କରଣ. ଅନ) ସନ୍ତୋଷ ସାଧନ ବସ୍ତୁ—Object of pleasure.

ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) —ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦକ; ଆନନ୍ଦଦାୟକ—2 Pleasing; producing satisfaction.

୨ । ସନ୍ତୋଷଯୁକ୍ତ—2. Contented.

ତୋଷଦାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାର୍ଟ୍ରିଜ୍‌ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉର୍ଦ୍ଦୁ କର୍ତ୍ତୂଜ+
Toshadān ଫା, ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାନ୍=ଉର୍ଦ୍ଦୁ ତୋଷଦାନ; ଯୋଗେଶ୍ୱର୍ଦ୍ଦ
তোষদান ଫା. ତୋଷଦାନ୍—ଷ୍ଟାନେନ୍ସ)—ଗୁଳି ବାରୁଦ ଅଦି
तोषदान ରଖିବାର ମୁଣି— A cartridge and powder pouch.

ତୋଷଦାଣି—ଦେ. ବିଣ—ତୋଷକ (ଦେଖ)
Toshadāni Toshaka (See)

କପଟକଣ୍ଠ ତୋଷଦାଣି ବେଣ ମଣ୍ଡରେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତୋଷଦାନ୍ (ଦେଖ) Toshadān (See)

ତୋଷଭର--ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ଆନନ୍ଦ—
Toshabhara Satisfied; pleased.

ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ରଜା ଯେ ହୋଇ ତୋଷଭର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅଦି

ତୋଷମନ—ଦେ. ବିଣ. (ତୋଷ+ମନସ୍; ତୁଷ୍ଟମନାଃ)— ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Toshamana Satisfied; pleased.

ତାହା ଜାଣିପାରି ହୋଇଲେ ତୋଷମନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦି

ତୋଷଲ—ଦେ. ବି— ୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ନଗର ଓ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Toshaḷa 1. Name of a kingdom and town of ancient Orissa.

[ଦ୍ର—ମହାନଦୀର ଉତ୍ତର ଭାଗରୁ ବିସ୍ତୃତ ଉତ୍କଳର ସମସ୍ତ ଭୂଭାଗକୁ ଉତ୍ତର ତୋଷଲ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୂଭାଗକୁ ଦକ୍ଷିଣ ତୋଷଲ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ଯାଜପୁର ତୋଷଲର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ତୋଷଲରେ କର ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଗ୍ରୀକ୍ ଐତିହାସିକ ଟୋଲେମିଙ୍କ ମାନଚିତ୍ରରେ ବୈତରଣୀ କୂଳର ତୋଷଲ ନାମକ ଏକ ସହର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଅଛି—ଦୈନିକ ଆଶା. ୨୬।୮।୨୯ ।

ଅଧୁନାକ ଖଲ୍ଲିକୋଟ୍, ଘୁମୁସର, ବାଣପୁର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ନୂଆଗଡ଼, ରଣପୁର, ପୁରୀ ସଦର୍‌ଡିଭିଜନର କେତେକ ଅଂଶ, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର

୧	ଲ	ଡ଼	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଦ୍ଧ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ତ୍ର

ବାଙ୍କି ଓ ଓଲ୍ସ ପ୍ରଗନା ନେଇ ଏହା ଗଠିତ—ନାଗପୁଣ ବଂପାଠୀଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ କେଶରୀବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ତାମ୍ରଶାସନ ।]

୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଯୋଦ୍ଧୃଜାତିବିଶେଷ—2. Name of a warrior nation of ancient Utkal.

[ଦ୍ର—ହରିବଂଶ, ଅଥର୍ବବେଦ ଓ ୨ୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭରତର ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତୋଷଳ ଗୋଟିଏ ଯୋଦ୍ଧୃଜାତି ଥିବାର କଥିତ ଅଛି । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ଉତ୍କଳୀୟ ଜାତି ହୋଇଥିବେ—ବୈଦିକଅଣ୍ଡା. ୨୫।୮।୨୯ ।]

ସଂ. ବି—୧ । ମୂଷଳ; ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (କ୍ଷୀରେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରକୃତିବାଦ)—1. A kind of lethal weapon; mace.

୨ । କଂସର ଏକ ଅସୁର ମଲ୍ଲ ଯାହାକୁ ଧନୁର୍ଯଜ୍ଞରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଧ କରିଥିଲେ—2. Name of a wrestler-demon retained by Kamsa and killed by Srikrushna.

ତୋଷାମଦ(ଦ)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁଶ୍ ଅମଦ; ତୁଳ. ସଂ. ତୋଷ + ଅମୋଦ)—୧ । ଖୁସାମଦ; ଖୋସାମଦ; ଅନ୍ୟର ମନ ଜଗେଇବା; ମନରଖା; ଚାଟୁକ୍ତି—1. Flattery.
Toshāmata(da)
তোষামদ
खुसामद्
ତୋଷାମୋଦ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତୋଷାମୋଦ }
୨ । ଚାଟୁକ୍ତି; ପରର ମନଜଗା କଥା—2 Flattering words

ତୋଷାମତି(ଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁଶ୍ଅମୋଦି)—ଚାଟୁବୃତ୍ତି—Habitual flattering.
Toshāmati(di)
(ତୋଷାମୋଦି, ତୋଷାମୋଦି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଷାମଡ଼(ଦି)ଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖୁଶ୍ଅମୋଦି)—୧ । ଚାଟୁକାର—1. Flattering (person).
Toshāmati(di)ā
তোষামুদে **खुसामदी**
ତୋଷାମୋଦିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତୋଷାମୋଦିଆ }
୨ । ଚାଟୁପ୍ରିୟ—2. Fond of being flattered.

୩ । ଚାଟୁପୂର୍ଣ୍ଣ (ବାକ୍ୟ)—3. Flattering (words)

ବି—ଚାଟୁକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A flatterer.

ତୋଷାଳ(ଳି)—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜଧାନୀବିଶେଷ-
Toshāli(li) Name of the capital of ancient Utkal (Orissa) from the 4th B. C. to the 15th century A. D.

[ଦ୍ର—ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪୦୦ରୁ ୧୫୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ଏହା ଧଉଳି ପାହାଡ଼ ଓ ଖଣ୍ଡଗିରି ପାହାଡ଼ ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିଲା । ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଅଶୋକ କଳିଙ୍ଗ ଜୟ କରିବା ପରେ ତୋଷାଳିରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରକୁ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ—(ପୁରୀ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟିଅର ଓ ହ୍ୟାସିକ୍ସ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

ତୋଷି (ନାମ ଧାତୁ)—(ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍)—ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—To please; to gratify.
Toshi (root)

ତୋଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = ତୋଷି ଧାତୁ + କର୍ମ.ତ)-
Toshita ସନ୍ତୋଷିତ; ତର୍ପିତ—Satisfied; pleased; gratified.

ତୋଷିତା—ଦେ. ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ତୁଷ୍ଟ—Pleased.
Toshitā
ବହୁରୂପା ନଳିନୀ ତାର ଧାରରେ ସୀତା,
ତକାଶିତ ରୂପରେ ସେ ସମସ୍ତ ତୋଷିତା । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୋଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—(ସଂ. ତୋଷି ଧାତୁ)—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—. To gratify to please.
Toshibā
তুষা
तुषना, तोषना
ତୋ ଶ୍ରବଣ ତୋଷିବ ଉନ୍ମ ଶିଞ୍ଜିତ;
ବୀଣାଝଙ୍କାରଙ୍କ ମଧୁ ସଙ୍ଗୀତ । ରାଧାନାଥ ମେଘଦୂତ ।

୨ । (ସଂ. ତୁଷ୍ ଧାତୁ)—ତୁଷ୍ଟ ହେବା—2. To be pleased or gratified.
ଯେ ଯାହା ସୁଖେ ପଦ୍ମ ଜେଲେ
ସର୍ବେ ତୋଷିଲେ ମଲ୍ଲସ୍ଥଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତୋଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୁଷ୍ ଧାତୁ = ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତୁଷ୍ଟ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ଆନନ୍ଦିତ—Pleased; delighted
Toshī
(ତୋଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ପୂର୍ବରେ କେଉଁ କବିମାନେ ହୋଇ ତୋଷି ।
ଏ ମହାଭାରତକୁ କହିଥିଲେ ବସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୨ । (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତୋଷି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ତୁଷ୍ଟ କରିଏ—2. Satisfying; pleasing (person).

୩ । ସନ୍ତୋଷଜନକ; ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦ—3. Satisfactory (matter).

ତୋହ(ହୋ)—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଆଦରାର୍ଥକ)—ତୋ—Thine.
Toha(ho)
তোর
तोहरा, तेरा
ତୋହ ଅଗମ କାଳେ ଯାହା ଉପୁଭି
ତୋତେ ସେବକେ ସେହ ବିକଳିତ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ତୋହଠଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋଠଉଁ (ଦେଖ) Tothauṅ (See)
Tohathauṅ
(ତୋହଠଁ, ତୋହଠଉଁ, ତୋହ ଠାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋହଠିଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋଠାଇଁ (ଦେଖ) Tothāiṅ (See)
Tohathiṅ
(ତୋହଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋହମତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତୋହ୍ମତ୍)—୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—1. False charge against a person.
Tohamat (ti)
তোহমত
तोहमत
୨ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ; ମିଥ୍ୟା କଳଙ୍କ—2. False imputation or scandal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତିନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ବଣ – ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦଯୁକ୍ତ—False and defamatory; scandalous.

କ୍ରି. ବଣ—୧ । ବୃଥା—1. To no purpose; in vain.
(ଯଥା— ଚିନ୍ତାଟା ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ଦଳ ସହିତ ତୋହମତ୍ ବୁଲୁଛି ।)

୨ । ସର୍ବଦା; ଦବାରାତି—
2. Day and night; incessantly.

ତୋହମତିଆ – ବୈଦେ. ବଣ—ବୃଥା—
Tohamatiā Vain; fruitless; useless.
(ତୋହମତି – ଅପଭ୍ରଂଶ) (ଯଥା—ମୁଁ ତୋହମତିଆ କଥାସବୁ
তোহমতী तोहमती ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନାହିଁ ।)
୨ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗକାରୀ—
2. Making false charges against a person.
୩ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ ପ୍ରଚାରକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
3. Propagating malicious gossip.
୪ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦଯୁକ୍ତ (ବିଷୟ, ବାକ୍ୟ)—
4. Scandalous.

ତୋହର—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋହ (ଦେଖ)
Tohara Toha (See)

ତୋହରେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତୋ ଦ୍ୱାରା—
Tohare 1. By thee.
୨ । ତୋଠାରେ—2. In thee.

ତୋହୋ (ଇତ୍ୟାଦି)—ତୋହ (ଦେଖ)
Toho (etc) Toha etc. (See)

ତୌକ୍ଷିକ— ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଧନୁରାଶି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Taukshika (astronomy) The zodiacal sign of Sagittarius; Sagitta.

ତୌଜି (ଇତ୍ୟାଦି)—ତଉଜି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tauji (etc) Tauji etc. (See)
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦେଶଜ ଓ ବୈଦେଶିକମାନଙ୍କ ଆଦ୍ୟରେ 'ତୌ' ଅଛି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ 'ତଉ' ଆଦ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦମାନ ଦେଖ ତୌରି, ତୌଜି ।]

ତୌତାତିତ —ସଂ.ବି—୧ । ଜୈନମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ(ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tautātita 1 A sect of the Jainas.
୨ । କୁମାରିଲ ଭଟ୍ଟଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A name of the Hindu religious reformer Kumārila Bhatta.

ତୌତିକ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁକ୍ତା—1. Pearl.
Tautika ୨ । ଶୁକ୍ତି; ଶାମୁକା—2. A mussel; cuckle; oyster.
୩ । ମୁକ୍ତା ଉତ୍ପାଦକ ଶୁକ୍ତି—3. Pearl-oyster.

ତୌରେତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ହେବ୍ରୁ ଭାଷା)—
Tauret ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ—
तौरेत The scripture of the Jews.
[ଦ୍ର—ଏହା ମହାତ୍ମା ମୁଷା (Moses) ଙ୍କ ଦ୍ୱାରେ ପ୍ରକଟିତ । ଏଥିରେ ସୃଷ୍ଟି ଓ ଆଦାମଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ଯ୍ୟ + ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ)—
Taurjya ୧ । ତାଳ ଅନୁସାରେ ବାଦିତ ଶଙ୍ଖଣି ବା ମୃଦଙ୍ଗର ସ୍ୱର; ମୃଦଙ୍ଗାଦିର ଧ୍ୱନି—1. The sound of tabor set to measure; harmony.
୨ । ଢୋଲ ଓ ଶଙ୍ଖଣି ଆଦି ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ—
2. Drums and tabors.

ତୌର୍ଯ୍ୟତ୍ରିକ— ସଂ. ବି. (ତୌର୍ଯ୍ୟ + ତ୍ରି + କ)—
Taurjyatrika ୧ । ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ଏହି ତିନୋଟିର ଏକତ୍ର ମିଳନ; ଏକ ସଙ୍ଗେ ନାଚ, ଗାଇବା ଓ ବାଇବା—
1. Song, music and dancing; dancing accompanied by vocal and instrumental music; symphonic dance; dance to the accompaniment of music and song.
୨ । ଗାଇବା ବାଇବା—
2. Music (vocal and instrumental).
[ଦ୍ର:—ମନୁ ଏହାକୁ କାମଜ ବ୍ୟସନରୂପେ ଗଣନା କରି ଅଛନ୍ତି ଓ ଏହା ତ୍ୟାଜ୍ୟ ବୋଲି କହି ଅଛନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତୌଳ—ସଂ. ବି. (ତୁଲା + ଅ)—
Taula ୧ । ତରାଜୁ; ନିକିତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Weighing instrument; balance.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର) ତୁଳା ରାଶି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Zodiacal sign Libra.

ତୌଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Taula (etc) ତଉଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taula etc (See)

ତୌଳା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ତଉଳା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taulā (etc) Taulā etc (See)

ତୌଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଉଳାଇବା (ଦେଖ)
Taulā(le)iba Taulāiba (See)

ତୌଳିଆ –ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତଉଲିଆ (ଦେଖ)
Tauliā Tauliā (See)

ତୌଳିକ—ସଂ. ବି. (ତୂଲା+ଇକ)—୧ । ଚିତ୍ରକର—
Taulika 1. Painter.
୨ । ତଉଲାପଡ଼—2. One who weights; weighman

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ତୌଲିକିକ—ସଂ. ବି. (ତୂଳିକା+ଇକ)—ତୌଳିକ (ଦେଖ)
Taulikika Taulika (See)

ତୌଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଉଲିବା (ଦେଖ)
Tauliba Taulia (See)

ତୌଷାର—ସଂ. ବି. (ତୁଷାର+ଭବ ଅର୍ଥରେ ଅ)—
Taushāra ୧ । କୁହୁଡ଼ି; ନୀହାର—1. Frost.
୨ । ବରଫ—2. Ice; snow.
୩ । କାକର—3. Dew.
୪ । ବରଫ ତରଳଥିବା ପାଣି (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4 Water collected by the thawing or melting of ice.
ସଂ. ବିଣ—ତୁଷାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to dew or ice.

ତ୍ୱ—ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଭାବାର୍ଥ ଓ ଗୁଣବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ—A suffix
Twa denoting the state or quality of something.
(ଯଥା—ନବତ୍ୱ; ଶୁକ୍ଳତ୍ୱ ।)
[ତ୍ୱ—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଭାବ ବା ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତ୍ୱକ୍—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ୱଚ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Twak ୧ । ଛାଲ; ଦେହର ଚର୍ମ—1. Skin; hide.
୨ । ଛେଲି; ଗଛର ବକଳ—2. Bark of a tree.
୩ । ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ—3. The organ of touch.
[ତ୍ୱ—ଏ ପାଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ଏହା ପ୍ରାଣୀର ରକ୍ତମାଂସାସ୍ଥିସମନ୍ୱିତ ଦେହ ଉପରେ ବସ୍ତୁତ; ଏହାଦ୍ୱାରା ତାପ, ଶୈତ୍ୟ, କୋମଳତା, ଦୃଢ଼ତା, ମସୃଣତା, ରୁକ୍ଷତା ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।]
୪ । ଫଳର ଚୋପା—4. The rind of a fruit; peel.
୫ । ଡାଲଚିନି—5. Cinnamon.
୬ । ତେଜପତ୍ର—6. The cassia cinnamon; the cassia leaves.
୭ । ଶତାବରୀ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
7. Asparagus Racemosus.

ତ୍ୱକ୍କ୍ଷୀର(ରୀ)—ସଂ. ନ୍. (ତ୍ୱକ୍+କ୍ଷୀର+ଅ; ଈ)—ବଂଶଲୋଚନା—
Twak-kshirā(ri) The manna of bamboo.

ତ୍ୱକ୍ଛଦ—ସଂ. ବି. (ତ୍ୱକ୍+ଛଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶଶକନ୍ଦ (ଦେଖ)
Twak-chhada Śaśakanda (See)

ତ୍ୱକ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଛେଦ)—
Twakchheda ଇହୁଦୀ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସୁନ୍ନତ୍—
(ତ୍ୱକ୍ଛେଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Circumcision amongst the Mahomedans and the Jews.

ତ୍ୱକ୍ପତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ତେଜପତ୍ର—
Twakpatra 1. The cassia leaves.
୨ । ଡାଲଚିନି—2. Cinnamon.

ତ୍ୱକ୍ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ୱକ୍+ପତ୍ର+ଈ)—
Twakpatri ୧ । ହେଙ୍ଗୁପତ୍ରୀ; ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—
1. A medicinal plant; Mimosa Octandra.
୨ । କଦଳୀଗଛ—2. Plantain tree.

ତ୍ୱକ୍ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । ରୋମାଞ୍ଚ—1. Horripilation.
Twakpushpa ୨ । ଶୁଖିଲା ଖୁଣ୍ଟିଆ—2. Dry scabs.
(ତ୍ୱକ୍ପୁଷ୍ପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱକ୍ସାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ସାର)—ଫମ୍ପା—
Twaksāra Empty
ବି—୧ । ବାଉଁଶ ଗଛ—1 Bamboo.
୨ । ଦାରୁଚିନି—2. Cinnamon.
୩ । ନଳିତା ବା ଝୋଟ ଗଛ—3 Jute plant.

ତ୍ୱକ୍ସାରା—ସଂ. ବି. (ତ୍ୱକ୍ସାର+ଆ)—ବଂଶଲୋଚନା; ବାଉଁଶ ମଧ୍ୟରେ
Twaksārā ଥିବା ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
Tabashir; a salicious deposit found inside the bamboo; the manna of bamboo.

ତ୍ୱକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସଂ—କାଠଆଦି ଚାଞ୍ଛିବା—
Twaksh (root) To pare wood.

ତ୍ୱଗ୍ଦୋଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଦୋଷ)—୧ । ଚର୍ମରୋଗ—
Twagdosha 1. Skin disease.
(ତ୍ୱଗ୍ରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—2. Leprosy.

ତ୍ୱଗ୍ଦୋଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ୱଗ୍ ଦୋଷ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Twagdoshi କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ; କୋଢ଼ିଆ—Leprous.
(ତ୍ୱଗ୍ଦୋଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ—କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
A leper.

ତ୍ୱଗ୍ସୁଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ସୁଗନ୍ଧ+ଆ)—
Twag-sugandhā ୧ । ଏଲବାଲ (ଦେଖ)
1. Elabāla (See)
୨ । ଗୁଜରାତି; ଶ୍ୱେତ ଅଳାଇଚ—
2. The small white variety of cardamom.

ତ୍ୱଗଙ୍କୁର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଅଙ୍କୁର)—ରୋମାଞ୍ଚ—
Twagankura The bristling of the hairs of one's body; horripilation.

ତ୍ୱଗାକ୍ଷୀରୀ—ସଂ. ବି—ବଂଶଲୋଚନା (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Twagākshiri The manna of bamboo.

ତ୍ୱଗିନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତ୍ୱକ୍+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ; କର୍ମ ରୂପକ)—
Twagindriya ୧ । ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରେ—
1. The sense of touch.
୨ । ଚର୍ମ; ଚମଡ଼ା—2. Skin.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କି ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଡା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ୱଗ୍‌ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ଗନ୍ଧ; ଯାହାର ଛାଲ ସୁଗନ୍ଧ)—
Twaggandha ନାରଙ୍ଗ ଗଛ (ଦେଖ)—
Nāraṅga tree (See)

ତ୍ୱଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଆବରଣ କରିବା—
Twach (root) 1. To cover.

ତ୍ୱଚ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twach 1. Twak (See)
୨ । ସାପକାତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The slough of a snake.

ତ୍ୱଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱଚ୍)—ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twacha Twak (See)

ବୃକ୍ଷରେ ତ୍ୱଚକୁ ସହରେ,
ତ୍ୱଚକୁ ସ୍ପର୍ଶରେ ସଂହରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ୱଚା—ସଂ. ବି.—ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twachā Twak (See)

ତ୍ୱଚିସାର—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ତ୍ୱଚି=ତ୍ୱକ୍‌ରେ+ସାର) ବାଉଁଶ—
Twachi sāra Bamboo.

ତ୍ୱଚିସୁଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ତ୍ୱଚି+ସୁଗନ୍ଧା)—କ୍ଷୁଦ୍ରଗୁଜ; ଛୋଟ
Twachi sugandhā ଅଲେଇଚ)—The small variety of cardamon.

ତ୍ୱତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସମାସରେ
Twat ଧାରଣ କରିବା ଆକାର)—ତୁମ୍ଭର—Yours; your.
[ଦ୍ର—ଯୁଷ୍ମଦ୍ ସମାସରେ ଏରୂପ ହୁଏ । ଯଥା—ତ୍ୱତ୍ ସମ; ତ୍ୱଦୀୟ; ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ ।]

ତ୍ୱତ୍ସମ—ସଂ. ବିଣ.—ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ (ଦେଖ)
Twatsama Twadbidha (See)
(ତ୍ୱତ୍ସମତା—ବି)
(ତ୍ୱତ୍ସଦୃଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—ତୁମ୍ଭର; ଭବଦୀୟ—
Twadīya Thine; yours; your.
(ତ୍ୱଦୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ୱତ୍+ବିଧ=ପ୍ରକାର)—ତୁମ୍ଭ ପରି—
Twadbidha Like you; similar to you.
(ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱର (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବେଗରେ ଗମନ କରିବା—
Twar (root) 1. To go briskly; to hasten.
୨ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
2. To be in haste; to make haste.

ତ୍ୱରମାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ୱର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ସତ୍ୱର; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ
Twaramāṇa Quick; swift; hastening.
(ତ୍ୱରମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତ୍ୱର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବେଗ
Twarā 1. Velocity; speed.
୨ । ଦ୍ରୁତତା—2. Swiftness; haste; hurry.
୩ । ଜରୁର—3. Urgency.
୪ । ଶୀଘ୍ରତା—4. Quickness.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ୱରାବାନ୍)—୧ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—
1. In haste.

ଦମୟନ୍ତୀ ଶୁଣି ଅତି ତ୍ୱରା ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—2. Anxious.

ଏହା ମୋର ଆଗେ କହ ତ ଯମ ରାଜେ,
ଶୁଣିବାକୁ ମୋ ମନ ଅତି ତ୍ୱରା ହୁଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୩ । ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ—3. Eager.

କାହାର ସେ ପୁତ୍ର ବୋଲାଏ ରୁକ୍ମିମଣି,
ଶୁଣିବାକୁ ତୋର ତ୍ୱରା ହୁଏ ମୋ କର୍ଣ୍ଣ ବେନି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସିକ ।

ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତ୍ୱରା+ଅନ୍ୱିତ)—୧ । ସତ୍ୱର—
Twarānwita 1. Quick; hasty; hurried.
୨ । ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ—2. Eager.

ତ୍ୱରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ୱରା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—ସତ୍ୱର—
Twarita Swift; quick; hasty.
କ୍ରି. ବିଣ.—ଶୀଘ୍ର; ତ୍ୱରାସହକାରେ—
Swiftly; hastily.

ତ୍ୱରିତା—ସଂ. ବି.—ଦେବୀବିଶେଷ—
Twaritā Name of a Goddess.
[ଦ୍ର—ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ କରିବାପାଇଁ ଏ ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ତନ୍ତ୍ରରେ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ୱରିତାନନ୍ଦ ମୌଜ—ଦେ. ବି.—(ବ୍ୟଙ୍ଗ), ତୁରୀୟାନନ୍ଦ)—ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇ
Twaritānanda mauja ମୌଜ କରିବା—(ironical)
Smoking ganja in company and making merry.

ପୋଲସ୍ ଥାନରେ ବସି ଅଧଘଡି ଯାଏ ତ୍ୱରିତାନନ୍ଦ ମୌଜ କରନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତ୍ୱରିତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରିତଂ)—ତୁରନ୍ତ—
Twarite Swiftly; hastily; hurriedly.
तुरन्त, तुरत

ତ୍ୱଲଗ—ସଂ. ବି—ପାଣିରେ ରହିବା ସର୍ପବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Twalaga The water snake.

ତ୍ୱଷ୍ଟା—ସଂ. ବି (ତ୍ୱକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ=ତ୍ୱଷ୍ଟୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Twashṭā ୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—1. The heavenly architect according to the Hindus.
[ଦ୍ର—ଭବିଷ୍ୟପୁରାଣ ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ୭ ଜଣ ସାରଥି ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ ।]
୨ । ବଢ଼େଇ—2. Carpenter.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୃ	ଌ	ଏ	ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଇଯ୍	ୠଂ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

(ତ୍ୱଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The Sun God.

୪ । ମହାଦେବ—4. God Śiba.

୫ । ବୃତ୍ରାସୁରର ପିତା—5. Father of Brutra.

୬ । ଦ୍ୱାଦଶାଦିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକାଦଶ (ଏ ଚକ୍ଷୁର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ)—6. Name of the eleventh solar Deity.

୭ । ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ—7. The Deity presiding over the 14th asterism.

୮ । ବୈଦିକ ଦେବତାବିଶେଷ—
8. Name of a Vedic Deity.

[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭସ୍ଥ ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଭାଗ କରନ୍ତି ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।]

୯ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; ସୂତ୍ରଧାର—
9. Name of a caste of mixed blood; carpenter.

ସଂ. ବିଣ—ତକ୍ଷଣକର୍ତ୍ତା; ଯେ କାଠ ଚାଞ୍ଛେ—Scraping wood.

ତ୍ୱଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (ତ୍ୱକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ତି)—ମନୁସଂହିତାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର
Twashṭi ଜାତିବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) Name of a mixed caste according to Manu.

ତ୍ୱଷ୍ଟ୍ରା—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ର—
Twashṭrā (astrology) The 14th asterism.

ତ୍ୱାଦୃକ୍—ସଂ. ବିଣ (ଯୁଷ୍ମଦ୍=ତ୍ୱତ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍)—ତ୍ୱଦ୍ୱିଧ;
Twadṛuk ତୁମ୍ଭ ପରି—Like you; resembling thee.

ତ୍ୱାଦୃକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ—ତ୍ୱାଦୃକ୍ (ଦେଖ)
Twādṛuksha Twādṛuk (See)
(ତ୍ୱାଦୃକ୍ଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱାଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ତ୍ୱାଦୃକ୍ (ଦେଖ)
Twādṛusha Twādṛuk (See)
(ତ୍ୱାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱାଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି (ତ୍ୱଷ୍ଟୃ+ଅ)—୧ । (ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ନିର୍ମିତ) ବଜ୍ର—
Twāshṭra 1. Thunder bolt.

୨ । (ଏ ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାରୁ) ବୃତ୍ରାସୁରର ଏକ ନାମ—
2. A name of Bṛutrāsura.

୩ । (ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ) ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ର—The 14th asterism according to the Hindu astrology.

ତ୍ୱାଷ୍ଟ୍ରୀ—ସଂ. ବି (ତ୍ୱଷ୍ଟୃ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ କନ୍ୟା
Twashṭrī ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କ ମାତା ସଂଜ୍ଞା ଦେବୀ—1. Name of one of the two wives of the Sun God.

୨ । ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 1st asterism of the Hindu astrology.

ତ୍ୱିଟ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୱିଷ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Twiṭ ୧ । ଶୋଭା—1. Beauty.

୨ । ଦୀପ୍ତି; ପ୍ରଭା—2. Brilliance.

୩ । ଆଲୋକ—3. Light.

୪ । ବ୍ୟବସାୟ—4. Trade.

୫ । ବାକ୍—5. Speech.

ତ୍ୱିଷ (ଧାତୁ)—ସଂ ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
Twish (root) To shine.

ତ୍ୱିଷ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ୱିଟ୍ (ଦେଖ)
Twish Twiṭ (See)

ତ୍ୱିଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ଦୀପ୍ତି—
Twishā 1. Brilliance; lustre.

୨ । ଶୋଭା—2. Beauty.

ତ୍ୱିଷାଂପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଓ ଅଲୁକ୍; ତ୍ୱିଷାଂ=ଦୀପ୍ତିସମୂହ+ପତି=ସ୍ୱାମୀ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
Twishāmpati
(ତ୍ୱିଷାମ୍ପତି, ତ୍ୱିଷାମୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱିଷି—ସଂ. ବି (ତ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—କିରଣ; ତେଜଃ—
Twishi Ray; beam of light.

ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ତଦ୍ଧିତରେ ଭବ ବା ଜାତ ଅର୍ଥବୋଧକ
Tya ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—A suffix denoting situate in.
(ଯଥା—ଅତ୍ରତ୍ୟ; ତତ୍ରତ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ତ୍ୟକତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ତ୍ୟକ୍ତ (ଦେଖ)
Tyakata Tyakta (See)

ଜଳକୁ ରସ ଅବା ଅନ୍ତର ହୋଇବେ,
ତେଜ ଅବା ରୂପକୁ ତ୍ୟକତ କରିବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦ ।

ତ୍ୟକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବର୍ଜିତ; ଯାହାକୁ
Tyakta ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇଅଛି; ବିସୃଷ୍ଟ; ପରିତ୍ୟକ୍ତ—
(ତ୍ୟକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Left; abandoned; deserted; given up; forsaken; relinquished.
(ତ୍ୟାଗ—ବି)

୨ । ବିଷୟବିରକ୍ତ; ବୈରାଗୀ; ବିଷୟତ୍ୟାଗୀ 2. One who has renounced the world; retired.

୩ । ଦତ୍ତ—3. Given; bestow.

୪ । ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଫୋପଡ଼ା ହୋଇଥିବା—
4 Strewn; thrown away.

ତ୍ୟକ୍ତ ଜୀବିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟକ୍ତ+ଜୀବିତ=ଜୀବନ)—
Tyakta jībita ମଲା; ମୃତ—Dead; deceased.
(ତ୍ୟକ୍ତଜୀବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୟକ୍ତ ବିରକ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ତ୍ୟକ୍ତ+ବିରକ୍ତ)—
Tyakta birakta ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ଓ ବ୍ୟସ୍ତ; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—Perturbed; bewildered; bothered; pestered.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ତବ୍ୟ)—ଯାହାକୁ ତ୍ୟାଗ
Tyaktabya କରିବା ଉଚିତ—Deserving to be abandoned
(ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) or shunned.

ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟକ୍ତ + ଲଜ୍ଜା)—ନିର୍ଲ୍ଲଜ୍ଜ—
Tyakta lajja Shameless
(ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୟକ୍ତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Tyaktā ତ୍ୟାଗକାରୀ—Abandoning; renouncing.
(ତ୍ୟକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୟକ୍ତ + ଅ)—ତ୍ୟକ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tyakta.

ତ୍ୟଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—
Tyaj (root) To give up.

ତ୍ୟଜନ—ସଂ. ବି (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ତ୍ୟାଗ; ବର୍ଜ୍ଜନ—
Tyajana 1. Relinquishment; giving up;
(ତ୍ୟକ୍ତ; ତ୍ୟଜନୀୟ; ତ୍ୟାଜ୍ୟ—ବଣ) abandonment.
୨ । ବୈରାଗ୍ୟ—2. Renunciation.
୩ । ଦାନ—3. Gift; act of giving; bestowing

ତ୍ୟଜନୀୟ—(ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟ (ଦେଖ)
Tyajaniya Tyaktabya See)

ତ୍ୟଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ବିରଳ ବ୍ୟବହାର) ତ୍ୟାଗ କରିବା(ଦେଖ)
Tyajibā Tyāgakaribā (See)
ত্যজা, तजना

ତ୍ୟଜପୁତ୍ର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ରର ଅଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର)—
•Tyajyaputra ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର (ଦେଖ)
তেজিপুতুর Tyājyaputra (See)

ତ୍ୟଜ୍ୟମାନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଆନ)—ଯାହାକୁ
Tyajyamāna ତ୍ୟାଗ କରାଯାଉଅଛି—Which is being
(ତ୍ୟଜ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) forsaken or abandoned.

ତ୍ୟଜ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ)—ତ୍ୟାଗ (ଦେଖ)
Tyajyā Tyaga (See)

ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ବର୍ଜ୍ଜନ; ପରିତ୍ୟାଗ;
Tyāga ବିସର୍ଜ୍ଜନ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣାଠାରୁ ଅଲଗା କରିବା
କର୍ମ—1. Abandonment; forsaking.
୨ । ବୈରାଗ୍ୟ; ସଂସାରର ମାୟାମମତା ଛୁଟାଇବା—
2 Renunciation of worldly ties.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ତ୍ୟାଗ ବା ବୈରାଗ୍ୟର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ତ୍ୟାଗୀ ଲୋକ ନିଷ୍କାମ ଓ ପରୋପକାରରତ ହୋଇ ବିଷୟବାସନା ଓ ସୁଖଭୋଗ ସଙ୍ଗେ କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖେ ନାହିଁ । ଏପରି ତ୍ୟାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ଅଟେ । ଭଗବଦ୍ଗୀତାର ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତ୍ୟାଗକୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ (୯ମ ଶ୍ଳୋକ) ରାଜସିକ (୮ମ ଶ୍ଳୋକ) ଓ ତାମସିକ (୭ମ ଶ୍ଳୋକ) ଏପରି ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ତ୍ୟାଗ ସନ୍ନ୍ୟାସର ଏକ ଅବସ୍ଥା; କାମ୍ୟ ଧର୍ମର ପରିତ୍ୟାଗ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅଟେ ଓ କର୍ମଫଳର ଆଶା ନ କରିବା ତ୍ୟାଗ ଅଟେ । ଗୀତାର ମତରେ ଯଜ୍ଞ, ଦାନ ଓ ତପଃ କର୍ମମାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାରେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କର୍ମଫଳକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାରେ; ମନୁସଂହିତା ମତରେ ସଂସାରରେ ପିତା, ମାତା, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ସବୁକୁ ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇ ପାରେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ଦାନ—3. Bestowal; gift.
୪ । ଉତ୍ସର୍ଗ—5. Sacrifice.
୫ । ନିକ୍ଷେପ 5. Throwing away.
୬ । ଛାଡ଼ିବା—6 Giving up.
। ଛାଡ଼ି ପଳାଇବା— 7. Desertion; quitting.
୮ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ଆପଣା ସମ୍ପର୍କ କାଟିବା—
8. Cutting off one's connection with any thing.
୯ । କର୍ମଫଳର ତ୍ୟାଗ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା)—9. Absence of hankering after the result of one's actions.

[ଦ୍ର—ତ୍ୟାଗ ଶବ୍ଦ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ । ଯଥା—ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ, ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ, ସଂସାରତ୍ୟାଗ, ବିଷୟତ୍ୟାଗ, ସର୍ବସ୍ୱତ୍ୟାଗ, ଦେହତ୍ୟାଗ ରାଜ୍ୟତ୍ୟାଗ, ସଙ୍ଗତ୍ୟାଗ, କ୍ରୋଧତ୍ୟାଗ, ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୟାଗ, ଅଭ୍ୟାସତ୍ୟାଗ, ଅସତ୍ୟତ୍ୟାଗ, ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଦେ. ବି—ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ—Self-denial; self-sacrifice.
ଦେ. ବଣ—ତ୍ୟକ୍ତ—Deserted.
ତପ କରନ୍ତେ ଏ ତନ ବର୍ଣ୍ଣ ସେ
ଯେଣୁ ତ୍ୟାଗେ ସର୍ବ ଧର୍ମମାନ ସେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ ରଚନସମାପ୍ତ ।

ତ୍ୟାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ)—ଛାଡ଼ିବା—
Tyāga karibā To give up; to leave; to abandon;
ত্যাগকরা तजना forsake,

ତ୍ୟାଗପତ୍ର—ସଂ ବି. (ସଂ. ପଦ, କିନ୍ତୁ ଦେଶଜରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Tyāgapatra ୧ । ତଲାକନାମା; ଛାଡ଼ପତ୍ର; ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତ୍ୟାଗ କଲେ ଯେଉଁ ଦଲିଲ ଲେଖି ଦିଏ—
1. Deed of divorce,
୨ । କୌଣସି ବିଷୟରୁ ସ୍ୱତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ କରିବନାମା; ନାଦାବୀ ପତ୍ର—2, Deed of relinquishment.
୩ । ଇସ୍ତଫା—3. Resignation,

ତ୍ୟାଗଶୀଳ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟାଗ + ଶୀଳ)—
Tyāgasila ୧ । ତ୍ୟାଗପ୍ରବୃତ୍ତ; ଦାନୀ—1. Liberal,
(ତ୍ୟାଗଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ—2. Self-denying;
(ତ୍ୟାଗଶୀଳତା—ବି) self-sacrificing,

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଂ	ଉଥ	୪
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଓ	୯

ତ୍ୟାଗିଅ(ୟ) — ଦେ. ବିଣ. (କଟକିଆ ଭାଷା; ସଂ. ତ୍ୟାଜ୍ୟ) —
Tyāgia(ya) ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇ ଥିବା; ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ତ୍ୟକ୍ତ; ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବା—Left; left by the deceased,
ত্যাগীয়
(ଯଥା—ମହାନ୍ତଙ୍କ ତ୍ୟାଗିଅ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଚେଲା ମାଲିକ ହେଲେ ।)

ତ୍ୟାଗିବା — ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ)—ତ୍ୟଜିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା;
Tyāgibā ଛାଡ଼ିବା; ତେଜିବା—To give up.
ত্যজা
तयागना
ମାତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ତ୍ୟାଗି ଗଲେ
ଦୀନ ନ୍ୟ ହରେ ପ୍ରବେଶିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ
(ତ୍ୟାଗିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୟାଗିଲା — ଦେ. ବିଣ. —ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଥିବା; ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇ ଥିବା —
Tyāgilā Abandoned.
ତ୍ୟାଗିଲା ପିଣ୍ଡରେ କେତୁ ପୂରଇବ ପ୍ରାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତ୍ୟାଗୀ — ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ୟାଗ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tyāgi ୧ । ଯେ ତ୍ୟାଗ କରେ—1. Abandoning; forsaking; relinquishing; renouncing.
(ତ୍ୟାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଯଥା—ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ; ଗୃହତ୍ୟାଗୀ; ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ଦାତା—2. Liberal.
୩ । ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ—3. Self-sacrificing.
ବି.—ବୈରାଗୀ; ଯୋଗୀ—An ascetic; a recluse.

ତ୍ୟାଜ — ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ.— ବହିର୍ଗତ—
Tyāja Coming out.
ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ଭୁଜ ଭୁଜଙ୍ଗ କପି ସମାନ ନାସାକର୍ଣ୍ଣରନ୍ଧ୍ରରେ ତ୍ୟାଜ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତ୍ୟାଜ୍ୟ — ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ତ୍ୟଜ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବର୍ଜନୀୟ;
Tyājya ଯାହା ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉପଯୁକ୍ତ—1. Fit to be forsaken or given up.
(ତ୍ୟାଜ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ତ୍ୟକ୍ତ—2. Forsaken; given up.
୩ । ପିତୃ ଧନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ପୁତ୍ର) —
3. (a son) Deserving to be disinherited.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପତ୍ର — ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୟାଗପତ୍ର)—(କଟକିଆ ଭାଷା)—
Tyājyapatra ୧ । ଆପଣା ଅନ୍ତେ ଆପଣାର ପୁତ୍ର ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାରୀ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ପିତା ଯେଉଁ ଦଲିଲ ଲେଖି ଦିଏ—1. A deed disinheriting one's son.
୨ । ତ୍ୟାଗପତ୍ର; ଛାଡ଼ପତ୍ର—2. A deed of divorce.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର — ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତ୍ୟାଜ୍ୟ + ପୁତ୍ର)—ଯେଉଁ ପୁଅକୁ
Tyājyaputra ପିତା ଆପଣା ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରନ୍ତି—
A son disowned or disinherited by the father.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର କରିବା — ଦେ. କ୍ରି.—ବଞ୍ଚି ଥାଉ ଥାଉ ଦୁଷ୍ଟ ପୁତ୍ରକୁ ଆପଣା
Tyājyaputra karibā
তেজপুতুর করা ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା—To disinherit; to out off (one's son) with a shilling.

ତ୍ର — ସଂ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ସ୍ଥାନାଧିକରଣ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଠାରେ—
Tra A suffix denoting in; at (a place)
(ଯଥା—ଯତ୍ର, ତତ୍ର, ଅତ୍ର ଅନ୍ୟତ୍ର ସର୍ବତ୍ର ।)

ତ୍ରଙ୍ଗ — ସଂ. ବି. (ନାମ) ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜଧାନୀ (ହୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Traṅga The name of the capital of Rājā Harischandra.

ତ୍ରପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.— ଲଜ୍ଜିତହେବା—
Trap (root) To be ashamed.

ତ୍ରପ — ସଂ. ବି. ପୁଂ. —(ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—ଲଜ୍ଜା —
Trapa Shame.

ତ୍ରପମାଣ — ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ଯେ ଲଜ୍ଜା ପାଉ
Trapa māṇa
(ତ୍ରପମାଣା – ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଛି—Feeling ashamed; bashful.

ତ୍ରପା — ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଲଜ୍ଜା-
Trapā ଶୀଳତା—1. Embarrassment; shyness; bashfulness; coyness.
୨ । ଲଜ୍ଜା; ଲାଜ—2. Shame.
୩ । ବିନୟ—3. Humility; modesty.
୪ । ଯଶଃ; କୀର୍ତ୍ତି—4. Reputation; fame; renown.
୫ । କୁଳ; ବଂଶ—5. Family; lineage.
୬ । କୁଳଟା—6. Adulteress.
୭ । ବେଶ୍ୟା – 7, Prostitute; whore.

ତ୍ରପିତ — ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଲଜ୍ଜିତ—
Trapita Ashamed; abashed; embarrassed.
(ତ୍ରପିତା – ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପିଷ୍ଠ — ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପା=ଲଜ୍ଜା + ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—
Trapishṭha ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—1. Very coy. shy; coy; modest.
(ତ୍ରପିଷ୍ଠା – ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଲାଜକୁଳା—2. Bashful.

ତ୍ରପୀ — ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Trapī ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—Coy; modest.
(ତ୍ରପିଣୀ – ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପୀୟାନ — ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରପା + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଈୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Trapiyān ଲାଜକୁଳା; ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—Shy; coy; modest.
(ତ୍ରପୀୟସୀ – ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପୁ — ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Trapu ୧ । ସୀସା ଧାତୁ—1 Lead (metal).
୨ । ଦସ୍ତା—2. Zinc
୩ । ରଙ୍ଗ; ରାଙ୍ଗ ବା ଟିଣ—3. Tin (metal).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଇଥିବା ୧ ଚକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ତିର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଦେଇଥିବା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

ତ୍ରପୁଳ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଳ)—ରଙ୍ଗ; ଟିଣ—
Trapula Tin (metal).

ତ୍ରପୁଷ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଷ)—
Trapusha ୧ । ଟିଣ (ଧାତୁ)—1. Tin (metal).
୨ । କଣ୍ଟକ ଫଳ; କାକୁଡ଼—2. Cucumber.
୩ । ଶିମିଳି ବୃକ୍ଷ—3. The silk cotton tree; Bombax; malaborika.

ତ୍ରପୁଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରପୁଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କାକୁଡ଼ି ଲତା—
Trapushā Cucumber creeper.

ତ୍ରପୁସୀ—ସଂ. ବି—୧ । କଣ୍ଟିଆଳି କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Trapusī 1. Kanṭiāli kākurdi (See)
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଯବ (ଦେଖ)—2. Indrajaba (See)

ତ୍ରପ୍ସା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସା)—
Trapsā ଛାତି ବା କଣ୍ଠରେ ହୋଇଥିବା ଶ୍ଲେଷ୍ମା ବା କଫ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—Phlegm coagulated in the breast or throat.

ତ୍ରୟ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତ୍ରି+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅୟ)—
Traya ୧ । ତିନି ସଂଖ୍ୟାର ସମାହାର—
(ତ୍ରୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Triplate; an aggregate of three.
୨ । ତିନି ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Three persons; trio.
୩ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା—3. Number three.
୪ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ ଏହି ତିନି ଭୁବନ—
4. The earth, the heaven and the nether world.
୫ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ ଏହି ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି—
5. The Hindu Trinity; Traid.
୬ । ଋକ୍, ସାମ, ଯଜୁଃ ଏହି ତିନି ବେଦ—
6. The three Vedas.
୭ । ଗୃହିଣୀ—7. House-wife.
୮ । ଦୁର୍ଗା—8 Goddess Durgā.
ବିଣ—୧ । ତ୍ରିଗୁଣଯୁକ୍ତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ—1. Triple.
୨ । ତ୍ରିସଂଖ୍ୟକ—2. Numbering three.
୩ । ତୃତୀୟ—3. Third.

ତ୍ରୟଃ ପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ ବି ଓ ବିଣ—ପଚାଶରୁ ତିନି ଅଧିକ; ୫୩—
Trayah panchāsat 53; Fifty-three.

ତ୍ରୟମ୍ବକ ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ)—ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ; ଶିବ; ମହାଦେବ—
Trayambaka God Siba.

ତ୍ରୟ ଲୋଚନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋଚନ)—ତ୍ରିଲୋଚନ (ଦେଖ)
Traya lochana Trilochana (See)

ପେଷି ପ୍ରୀତ କରୁଥିଲେ ତ୍ରୟଲୋଚନ, ନାଗବ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗରେ ବସାଇଛନ୍ତି
ଉଙ୍ଗରେ ପ୍ରୀତ ଯୋଗୁଁ ସର୍ବ ଅଙ୍ଗେ ଚଢ଼ାଉନ୍ତି ଲୋଚନ ।
ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Trayastrimsa ୩୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Thirty-third.

ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ତ୍ରୟ+ତ୍ରିଂଶତ୍)—
Trayastrimsat ତିରିଶି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ତେତିଶି । Thirty-three

ତ୍ରୟୀତନ(ନୁ)—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The Sun.
Trayītana(nu) [ଦ୍ର—ବେଦମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିବାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ତ୍ରୟୀ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି—ଋକ୍; ସାମ; ଯଜୁର୍ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମକାଣ୍ଡ—
Trayī dharma The body of rites prescribed in the Vedas.

ତ୍ରୟୀମୟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୟୀ+ମୟ)—
Trayīmaya ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The Sun.
୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ତ୍ରୟୀମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରୟୀ+ମୁଖ)—
Trayīmukha (୩ ବେଦ ପାଠ କରିଥିବା) ବ୍ରାହ୍ମଣ—
A Brahmaṇa (versed in the three Vedas)

ତ୍ରୟୋଦଶ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ ସମାସ; ତ୍ରି ଅଧିକ
Trayodasa ଦଶନ୍)—୧ । ଦଶ ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୧୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Thirteen.
୨ । ତେର ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering thirteen.
ସଂ. ବିଣ—୧୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ; ତେର ସ୍ଥାନୀୟ—
Thirteenth.

ତ୍ରୟୋଦଶୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୟୋଦଶ+ଈ)—
Trayodasi ଚନ୍ଦ୍ରର ତ୍ରୟୋଦଶ କଳାର ହ୍ରାସ ବା ବୃଦ୍ଧିଜନିତ
त्रिरोदसी ତିଥି; ଚନ୍ଦ୍ରପକ୍ଷର ତ୍ରୟୋଦଶ ଦିବସ—The 13th
तेरस् day of lunar fortnight.
[ଦ୍ର—ଏକ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ଗୋଟି ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି ପଡ଼େ
ଯଥା—ଶୁକ୍ଳା ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଓ କୃଷ୍ଣା ତ୍ରୟୋଦଶୀ ।]

ତ୍ରୟୋବିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୟୋବିଂଶତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Trayobimsa ୨୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Twenty third.

ତ୍ରୟୋବିଂଶତି—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ; ତ୍ରି ଅଧିକ
Trayobimsati ବିଂଶତି)—କୋଡ଼ିଏରୁ ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
Twenty three.

ତ୍ରୟୋବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ.ବି. (ହିନ୍ଦୁ ମତ)—ମହତ୍ ତତ୍ତ୍ୱ, ଅହଙ୍କାର ତତ୍ତ୍ୱ,
Trayobimsati tattwa ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର, ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ ଏବଂ ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—The 23 elements of nature according to the Hindu philosophy.

ସେ କାଳ ଶକ୍ତି ରୂପ ଧରି
ତ୍ରୟୋବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱେ ପୂରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ତ୍ରସ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go.
Tras (root) ୨ । ଭୀତ ହେବା—2. To be frightened.

ତ୍ରସ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗମନଶୀଳ—Moving.
Trasa ବି. (+ ଅଧିକରଣ. ଅ)—ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—Forest; woods.

ତ୍ରସନ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Trasana ୧ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—1. Fright; fear.
୨ । ଉଦ୍‌ବେଗ—2. Anxiety through fear.
୩ । ଆଶଙ୍କା—3. Apprehension.
ବିଣ—୧ । ତ୍ରାସଯୁକ୍ତ—1. Frightened.
୨ । ଆଶଙ୍କିତ—2. Apprehensive.

ତ୍ରସର—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଅର)—ତନ୍ତୁବାୟର ତୁସର; କଣ୍ଡା—
Trasara Weaver's shuttle.

ତ୍ରସରେଣୁ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ = ଗମନଶୀଳ + ରେଣୁ = କଣା)—
Trasarenu ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଜଣେ ପତ୍ନୀ—
1. A wife of the Sun-god.
୨ । ୩୦ ଗୋଟି ପରମାଣୁର ସମଷ୍ଟି—
2. 30 molecules; a mote.
୩ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ କଣା—3. Very slender particle.
୪ । ଝରକା ଆଦିର ଛିଦ୍ର ବାଟେ ପଡ଼ୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣର ରେଖାରେ ଯେଉଁ ଧୂଳି ଉଡ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ—
4. Mote in a sunbeam; minute particles of dust seen floating in a sunbeam passing through a fissure.
[ଦ୍ର—ମନୁଙ୍କ ମତରେ ୧ ତ୍ରସରେଣୁ = ୩ ପରମାଣୁ; ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ୧ ତ୍ରସରେଣୁ = ୩୦ ପରମାଣୁ — ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ରସୁର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—
Trasura ୧ । ପେଚା; ପେଚକ—1. An owl.
୨ । ବିଲୁଆ; ଶୃଗାଳ—2. Jackal.
୩ । ଭାଲୁ; ଭଲ୍ଲୁକ—3. A bear.
(ତ୍ରସୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ.—ଭୀରୁ; ଡରୁଆ—Timid.

ତ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଶୀଳାଦ୍ୟର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Trasta ୧ । ଭୀତ—1. Terrified; afraid; frightened.
(ତ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶଶବ୍ୟସ୍ତ; ତ୍ରାସଯୁକ୍ତ; ଚକିତ—
2. Affrighted; alarmed.
୩ । ଥରିଲା; ଭୟକମ୍ପିତ; ଛନକା—
3. Trembling with fear.
୪ । ପୀଡ଼ିତ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Sickened.

ତ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ତ୍ରସ୍ତ + ବ୍ୟସ୍ତ)—
Trasta byasta ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ; ଥରିଲା; ଛନକା—
Very much afraid; alarmed.

ତ୍ରସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇ; ଥରିଲା ହୋଇ—Being very much affrighted.
Traste byaste
ত্রস্তেব্যস্তে
ତ୍ରସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତେ ଦୁଃଶାସନ ଅନ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ମାରେ । ପ୍ରଧାନାଥ, ବେଣୀସଂହାର ।

ତ୍ରସ୍ନୁ—ସଂ ବିଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଅତ୍ୟର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ)—
Trasnu ୧ । ସ୍ୱଭାବତଃ ଭୟଯୁକ୍ତ; କାପୁରୁଷ—1. Coward.
୨ । ଭୟାକୁଳ; ଅଚଞ୍ଚିଆ; କଷ୍ଟବଗରା—2. Timid.

ତ୍ରହ୍ୟସ୍ପର୍ଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ)—ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ (ଦେଖ)
Trahyasparsa Tryahasparsa (See)
তেরস্পর্শ

ତ୍ରାଟକ—ସଂ. ବି—ଯୋଗର ଷଟ୍ କର୍ମରୁ ଷଷ୍ଠ କର୍ମ ବା ସାଧନ—
Trātaka The Joga exercise of concentrating the vision on a fixed point.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅନିମେଷ ନୟନରେ ବହୁକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ କର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଏ ।]

ତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ରକ୍ଷା—
Trāna 1. Preservation; protection.
୨ । ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—2. Salvation; redemption.
୩ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର—3. Deliverance from danger.
୪ । ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)—Trāyamānā (See)
ବିଣ.—(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା; ରକ୍ଷକ; ତ୍ରାତା—
1. Rescuing; delivering; saving.
୨ । (+କର୍ମ.ତ) ରକ୍ଷିତ—
2. Saved; protected; rescued.

ତ୍ରାଣକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ତ୍ରାତା (ଦେଖ)
Trānaka Trātā (See)
(ତ୍ରାଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ତ୍ରାଣ କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା; ରକ୍ଷକ—
Trāna karttā Saviour; deliverour; protector.
(ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରାତା—Redeeming.

ତ୍ରାତ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—୧ । ରକ୍ଷିତ—
Trāta 1. Preserved; saved.
୨ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇ ଥିବା—2. Saved; delivered or rescued from danger.

ତ୍ରାଣା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଆ)—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)
Trānā Trāyamānā (See)

ତ୍ରାତା—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃନ୍; ପ୍ରାତ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା—1. Saving.
Trātā
(ତ୍ରାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—2. Delivering.
(ତ୍ରାତାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍', ଦେଖିବେ।

ତ୍ରାପୁଷ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରପୁସ୍ + ବିକାରାର୍ଥେ ଅ)—ଟିଣ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ—
Trāpusha — Made of tin; tinned.

ତ୍ରାୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)
Trāyantī — Trāyamāṇā (See)

ତ୍ରାୟମାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—
Trāyamāṇa ୧। ଯେ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଅଛି; ଯାହାକୁ ତ୍ରାଣ
(ତ୍ରାୟମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରାଯାଇଅଛି—1. Saved; protected; delivered.
୨। (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ତ୍ରାଣକାରୀ—2. Delivering.
ସଂ. ବି—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)—Trāyamāṇā (See)

ତ୍ରାୟମାଣା—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପାର୍ବତ୍ୟ ଔଷଧ ଲତାବିଶେଷ;
Trāyamāṇā — ଭଦ୍ରଭଦ୍ରକଣ୍ଠ ଲତା—A herbarious creeper; Thalictrum Faliolosum.
ସଂ. ବଳଭଦ୍ରା, ତ୍ରାୟନ୍ତୀ, ତ୍ରାଣ, ତ୍ରାୟମାଣ, ତ୍ରାତା, ଗିରିଜା, ଗିରିସାନୁଜା, ଭୟନାଶିନୀ, ଅନୁଜା, ଦେବବାଲା, ରକ୍ଷିଣୀ, ବଳଭଦ୍ରା, ଅବନୀ, ପାଳନୀ, ତ୍ରାୟମାଣିକା
[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତରସ। ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର କ୍ୱାଥ ବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଫ, ପିତ୍ତ, କୃମି, ରକ୍ତଗୁଳ୍ମ, ଜ୍ୱର, ଅର୍ଶ, ପ୍ଲୀହା, ହୃଦ୍‌ରୋଗ, ଭ୍ରମର, ଶୋଥ, ଭ୍ରମ, ଶୂଳ ଓ ବିଷ ପ୍ରଶମକ।]
বলাডুমুর; বনভাদুলিয়া; ত্রায়মাণা
त्रायमान; त्रायमाणा
ମ. ତ୍ରାୟମାଣ ଗୁ. ତ୍ରାହମାନ୍
ଫା. ଅଶ୍ବକ୍ ତେ. ତ୍ରାୟମାଣା

ତ୍ରାସ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧। ଭୀତି; ଭୟ; ଶଙ୍କା—
Trāsa — 1. Fear; fright.
(ତ୍ରସ୍ତ—ବିଣ) ୨। ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ; ଚମକ—
2. Alarm; terror; dread.
୩। ମଣିର କଳଙ୍କ ବା ଦୋଷ—3. Flaw in a gem.
୪। ବିରକ୍ତି—4. Vexation.
ଦେ. ବି—୧। ତାପ; ଅଗ୍ନି ବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ରଶ୍ମି—
তরাস 1 Heat of fire or sun's rays.
ସୁଜ୍ଞାଙ୍ଗ ନଳେ କର ବାସ
ଯେଉଁ କାଷ୍ଠରେ ଅଗ୍ନି ତ୍ରାସ। ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।
୨। ତରାଜୁ—2. Scales; balance.
୩। (ଶରୀର ତାପରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ) ଅଡ଼ାଣି; ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ପାଖରେ ଧରାଯିବା ଅଡ଼ଗଛ—
3. A fan-shaped umbrella for protecting a king or idol, while in procession, from the side-rays of the sun.
ଛତ୍ରର ପତାକା ଝଣ୍ଟକର ତ୍ରାସ। ରଘୁନାଥ. ହରିବାର।
୪। ଆଲୋକର ମଣ୍ଡଳ—4. A halo of light.

କଣ୍ଠେ କୌସ୍ତୁଭ ମଣି ତ୍ରାସେ। ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ କ ସେ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

ତ୍ରାସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍ + ଣିଚ୍ ତ୍ରାସି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Trāsaka ୧। ଭୀତିକାରକ—1. Frightening.
(ତ୍ରାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ନିବାରକ—2. Preventing.

ତ୍ରାସନ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରାସି ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—ଡରାଇବା—
Trāsana — Frightening.
ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ତ୍ରାସକ (ଦେଖ)
Trāsaka (see)

ତ୍ରାସ ବିକାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରାସ + ବିକାଶ)—
Trāsa bikāsa ମନରେ ଭୟର ଉଦ୍ରେକ ବା ସଞ୍ଚାର—
The feeling or reigning of fear in mind.
ଚିହ୍ନାଏ ହେଲେ ସେ ଭୂତପ୍ର ସଙ୍ଗେ କୋଟିଏ ତ୍ରାସ ବିକାଶ।
ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତ. କମୋସ୍ କର୍ମ, ୫. ଗୀତ।

ତ୍ରାସି (ଧାତୁ)—ସଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଣିଚ୍)—ଭୀତ କରାଇବା—
Trāsi (root) — To frighten; to terrify.

ତ୍ରାସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍. ତ୍ରାସି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Trāsita ଯାହାକୁ ଭୟ ଦେଖାଯାଇଅଛି; ବିତ୍ରାସିତ—
Terrified; affrighted; alarmed.

ତ୍ରାସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—୧। (ସଂ. ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ) ଭୟ କରିବା; ଡରିବା—
Trāsibā 1. To fear.
তরাসা ତ୍ରାସିଲେ ଦାନବନାଶ ବାସବ ଅପନେ। ରଘୁନାଥ, ବେଣୀହାର।
त्रसन ୨। (ସଂ. ତ୍ରାସି ଧାତୁ) ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଡରାଇବା—
2. To threaten.
ଚରଣ ଶରଣ ସେବକକୁ ତ୍ରାସିବା କଥା ତ ଉଚିତ ନୋହେ।
ଭକ୍ତ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି।

ତ୍ରାହି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତ୍ରୈ ଧାତୁ—ରକ୍ଷା କରିବା; ସଂ. ଅନୁଜ୍ଞାରେ ରୂପ;
Trāhi ଏହାର ଅର୍ଥ ଉଦ୍ଧାର କର; ତ୍ରାଣ କର)—ରକ୍ଷା କର—
ত্রাহি त्राहि (interjection) Oh ! save me; deliver me.
ବହୁଜନେ ବହୁଜନେ ତ୍ରାହି ସୀତା ମାତେ। ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।
ଦେ. ବି—ରକ୍ଷଣ; ଉଦ୍ଧାର—Deliverance; protection.

ତ୍ରାହିକ ଜ୍ୱର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟାହିକ ଜ୍ୱର)—ତିନିଦିନ ଅନ୍ତରେ
Trahika jwara ଥରେ ହେବା ଜ୍ୱର—Tertian fever.
ত্রাহিক জ্বর

ତ୍ରାହି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଉଦ୍ଧାର କରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା—
Trāhi kariba To protect; to save; to deliver.
ত্রাহি করা ଲକ୍ଷଣ ତ୍ରାହିକର ବୋଇଲୁ ଏ ବାଣୀ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।
त्राहि करना

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି—ଦେ. ଅ.—ତ୍ରାହି (ଦେଖ)
Trāhi trāhi — Trāhi (See)
ত্রাহি ত্রাহি ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ନନାଦେ ସତତ ଭରା। ଜନକଶୋର. କର୍ଣ୍ଣହରଣୀ।
त्राहि त्राहि

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ ପାର(ଡ଼ି)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକିବା
Trāhi trāhi ḍāka pāri (rḍi) bā (ଦେଖ)—
Trāhi trāhi ḍākibā (See)

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଵ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ଢ଼

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡକା ପାଇ ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ,
କେ କାହିଁ ପଡ଼ିଲେ ଛନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ । ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା ।

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ— ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତ୍ରୈ ଧାତୁ)—ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର
Trāhi trāhi ḍāka ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ
ত্রাহিত্রাহি রাব ବା ଆର୍ତ୍ତନାଦ—Cry for mercy; supplication for deliverance.
ତ୍ରାହିରବ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ରବ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ରାବ

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କର ବୋଲି
Trāhi trāhi ḍākibā ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱର କରିବା—To supplicate for mercy or deliverance from a danger.
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି କରିବା
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡକା ଛାଡ଼ିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡକା ପକାଇବା
ত্রাহি ত্রাহি ডাকা त्राहि त्राहि डाकना
ত্রাহি ত্রাহি করা त्राहि त्राहि करना

ତ୍ରି—ସଂ. ବି.—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—The number three.
Tri ବିଣ.—ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—Numbering three.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ସଂସ୍କୃତରେ 'ତ୍ରି', ଇଂରାଜୀରେ ଥ୍ରୀ (three), ଗ୍ରୀକ୍‌ରେ ଟ୍ରେଇସ Treis, ଲାଟିନରେ ଟ୍ରେସ (tres), ଗେଲିକ୍‌ରେ ଟ୍ରି (Tri), ଗଥିକ୍‌ରେ ଥ୍ରାଇସ୍ (Thrais); ହିନ୍ଦି. ଫାର୍ସୀ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ତିନ୍ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତିନି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ସଂସ୍କୃତ ଉପପଦରୂପେ ପ୍ରୟୋଗ ହେଉଥିବା 'ତ୍ରି' ହିନ୍ଦୀରେ 'ତି,' ବଙ୍ଗଳାରେ 'ତେ' (ଯଥା—ତେପେଟ), ଓଡ଼ିଆରେ 'ତି' (ଯଥା—ତିପଟ) ଓ ଲାଟିନରେ ଟ୍ରି-Tri ରୂପେ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ । ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପୂର୍ବେ ଯୋଗ ହୋଇ ଅନେକ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ତ୍ରିଅଗ୍ନି—ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ନାମକ ବୈଦିକ ଅଗ୍ନିତ୍ରୟ । ତ୍ରିଗୁଣ—ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଗୁଣତ୍ରୟ । ତ୍ରିଲୋକ—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ ଲୋକତ୍ରୟ । ତ୍ରିକାଳ—ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ । ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା—ସକାଳ, ଦ୍ୱିପହର, ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା । ତ୍ରିଋଣ—ଦେବଋଣ, ପିତୃଋଣ ଓ ଋଷିଋଣ । ତ୍ରିକର୍ମ—କାୟିକ, ବାଚିକ ଓ ମାନସିକ । ତ୍ରିମଦ—ବିଦ୍ୟାମଦ, ଧନମଦ ଓ ଆଭିଜାତ୍ୟମଦ । ତ୍ରିଧାତୁ—ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ । ତ୍ରିତାପ—ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ ଓ ଆଧିଦୈବିକ । ତ୍ରିବେଦ—ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ । ତ୍ରିବର୍ଗ—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ । ତ୍ରିଦେବ—ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ । ତ୍ରିଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା କିମ୍ବା ଜନ୍ମ, ଜୀବନଧାରଣ, ଓ ମୃତ୍ୟୁ କିମ୍ବା ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରଳୟ । ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ—ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁଂ ଓ ନପୁଂସକ ।]

ତ୍ରିଅ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ (ସ. ତ୍ରି)—ତିନି—Three.
Tria
(ଯଥା—ତ୍ରିଅଲୋଚନ ।)

ତ୍ରିଅମ୍ବକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ; ତ୍ରିଅମ୍ବକ)—ମହାଦେବ—
Triambaka Siba.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଥାଆନ୍ତି । ଯଥା—ଗେଲବସରିଆ ପୁଅ ଅଳ୍ପକୁ ୧୦ ବରଷ ହେଲା ପାଠ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ତ୍ରିଅମ୍ବକଟା କଲାଣି ! ଏହିପରି ମଧ୍ୟ ଲେମ୍ବୁ, ଲୁଣ, ଲେଫଡ଼ା ଆଦି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।]

ତ୍ରିଓଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶୀ)—ତ୍ରୟୋଦଶୀ (ଦେଖ)
Triodaśī Trayodaśī (See)
তিরোদশী तेरस

ତ୍ରିଂ—ଦେ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ସୀତାର, ଏକତାରା, ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ରର
Trim ତାର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—(onomatopoic) The twang
(ତ୍ରିଂ ତ୍ରିଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) of the wires of the guitar and other stringed instruments.

ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ତିରିଶି ସଂଖ୍ୟାର
Trimśa ପୂରକ—1. Thirtieth.
୨ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ—
2. Joined with thirty (Apte).
୩ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟକ—3. Consisting of thirty (Apte).
୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିର $\frac{1}{30}$ ଅଂଶ—
4. (astronomy) $\frac{1}{30}$ of a sign of the zodiaic; a degree (Apte).

ତ୍ରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି+ଦଶନ୍)—ଦଶ ସଂଖ୍ୟାର ତିନି ଗୁଣ;
Trimśat ୩୦ ସଂଖ୍ୟା—Thirty.

ତ୍ରିଂଶତ୍କ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରିଂଶତ୍+କ)—ତ୍ରିଂଶ—
Tirimśatka Thirti-eth

ତ୍ରିଂଶତ୍ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରିଂଶତ୍+ପତ୍ର)—ଧଳା କଇଁ—
Trimśat-patra White water-lily.

ତ୍ରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଂଶତ୍+ତମ)—ତ୍ରିଂଶ—
Trimśattama Thirtieth.

ତ୍ରିଂଶାଂଶ—ସଂ. ବି.—(ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରିଂଶ+ଅଂଶ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର
Trimśāmśa ତିରିଶି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—1. One thirtieth of any thing.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିର ୩୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
2. One thirtieth of a sign of the zodica

ତ୍ରିକ—ସ. ବି. (ତ୍ରି+କ)—୧ । ମେରୁଦଣ୍ଡର ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ—
Trika 1. The base of the spine.
୨ । କଟି—2. The loin.
୩ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା—3. The number three.
୪ । ତିନି ପଦାର୍ଥର ସମଷ୍ଟି—
4. An aggregate of three.
୫ । ତିଛକ, ତିମୁହାଣୀ—
5. Meeting place of three roads.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୬ । ତ୍ରିଫଳା; ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା—
6. The aggregate of the three fruits-Myrablan, Embelic Myrablan and Belleric Myrablan.

୭ । ତ୍ରିକଟୁ; ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳି ଓ ମରିଚ—7. The aggregate of the three pungent fruits:—dried ginger, long pepper and black pepper.

୮ । ତ୍ରିମଦ (ଦେଖ)—8. Trimada (See)

୯ । ଶତକଡ଼ା ତିନି ଟଙ୍କା (ସୁଧ, ଲାଭ)—
9. Rate of three per cent.

ତ୍ରିକଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ—ତିନି କାନି ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା—Wearing
Trikachchha cloth tucked up at the three corners.
[ଦ୍ର—ଆମ୍ଭେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ତିନି କାନି ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାର ଡାହାଣ ପାଖର ଦୁଇ କାନି ଅଣ୍ଟା ପଛଆଡ଼େ ଖୋସିଥାଉଁ ଓ ଡେର ପାଖର ଉପର କାନି କୁଞ୍ଚ ସଙ୍ଗେ ନାହି ପାଖରେ ଖୋସୁଁ ଓ ତଳ କାନି ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥାଏ । ଲୁଗା ବେଶି ଚଉଡ଼ା ହେଲେ କୁଞ୍ଚପାଖର ତଳ କାନିକୁ ମଧ୍ୟ ଦୋଓଡ଼ା କରି ନାହି ପାଖରେ ଖୋସୁଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଚାରି କାନି ଖୋସୁଁ ।]

ତ୍ରିକଟୁ—ସଂ. ଉ. (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି = ୩ ସଂଖ୍ୟକ; କଟୁ = ରାଗୁଆ ଫଳ)—
Trikaṭu (ବୈଦ୍ୟକ) ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳି ଓ ଗୋଲମରିଚ ଏହି ତିନି-
(ତ୍ରିକଟୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଟି ରାଗ ଫଳର ସମାହାର—
The aggregate or mixture of three pungent drugs; e. g. dried ginger, long pepper and black pepper (used in medical prescriptions).

ତ୍ରିକଣ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି = ତିନି ସଂଖ୍ୟକ + କଣ୍ଟ = କଣ୍ଟା
Trikaṇṭa ଯାହାର)—୧ । ଗୋକ୍ଷୁର—
ବ. ଗୋକ୍ଷୁର 1. A kind of horned berry used as medi-
গোক্ষুরা cine; Tribulus Terrestis.
ସଂ. ବଜ୍ରଦ୍ରୁ ୨ । ତିକଣ୍ଟା ସିଜୁ; କଣ୍ଟା ସିଜୁ—
তেকণ্টাসীজ 2. Euphorbia Tirucalli.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ମୂଳରେ ଗଛର ଦେହରେ ଏକସ୍ଥାନରେ . ତିନୋଟି ଲେଖାଏଁ କଣ୍ଟା ଉଠିଥାଏ ।]
টেঙ্গরা মাছ ୩ । ଶିଙ୍ଗୀ ବା କଣ୍ଟିଆ ମାଛ—3. Maecronis
टेंगरा मछली Vittartus; Silurus Aacila (a small
(ତ୍ରିକଣ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) fresh water fish having three stinging horns).
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଗାଲସି ତଳେ ୨ଟି ଓ ଦେହ ଉପରେ ଗୋଟିଏ, ଏପରି ୩ଟି କଣ୍ଟା ଥାଏ ।]
୪ । ତ୍ରିଶୂଳ—4. Trident
୫ । ଜବାଶା (ଦେଖ)—5. Jabāśā (See)

ତ୍ରିକତ୍ରୟ—ସଂ.ବି.(ବୈଦ୍ୟକ)—ତ୍ରିଫଳା (ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା),
Trika traya ତ୍ରିକଟୁ (ଶୁଣ୍ଠି, ପିପଳି ଓ ମରିଚ) ଓ ତ୍ରିମେଦ (ମୁଥା, ଚିତାମୂଳ ଓ ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ)ର ସମାହାର—
An aggregate of three trios of drugs.

ତ୍ରିକନା—ଦେ. ବି. (ତ୍ରିକର୍ଣ୍ଣି)—ତିନି ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ର—
Trikanā A spear with 3 prongs; a three
তেশাখা तिशाखा pronged weapon.
ବିଣ—ତିନିଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ—Three pronged.

ତ୍ରିକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଦାନନିରତ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
Trikarmā 1. (a Brahman) Practising vedic sacrifice, Shedies and gift.
୨ । ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟାପନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହନିରତ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
2. (a Brāhman) Practising priest-hood, teaching and accepting gifts.
୩ । ତ୍ରିକର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନକାରୀ—
3. Performing the threefold duties.
[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଷଟ୍‌କର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ସେ ଜୀବିକା-ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟାପନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହ କରିବେ ଏବଂ ଧର୍ମଲାଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଦାନ କରିବେ ।]

ତ୍ରି କଳିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ତିନୋଟି ଅଂଶଯୁକ୍ତ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟ (ଯଥା—ଉତ୍ତର
Tri kaḻiṅga କଳିଙ୍ଗ ବା ଉତ୍କଳିଙ୍ଗ; ମଧ୍ୟ କଳିଙ୍ଗ ବା ମୁଦ୍ଗକଳିଙ୍ଗ ଓ ଦକ୍ଷିଣ କଳିଙ୍ଗ)—The ancient Kaḻiṅga kingdom consisting of 3 parts (north, middle and south).
[ଦ୍ର—କଳିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ଦେଖ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ଉତ୍କଳ, କୋଙ୍ଗଦ ଓ କଳିଙ୍ଗ ଏହି ତିନୋଟି ରାଜ୍ୟ ପୃଥକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ରାଜନୈତିକ ସୂତ୍ରରେ ଏକତ୍ର ଆବଦ୍ଧ ରହି 'ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗ' ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଉଥିଲେ—ବିନାୟକ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Trikā ୧ । ତିକାଠିଆ; କାନ୍ଥରେ ମରାଯିବା ତିନିଖଣ୍ଡି କାଠିଯୁକ୍ତ
তেকাঠা ସ୍ଥାନ—1. A triangular bracket consisting of three pegs driven into the wall.
୨ । କୂଅର ଫନ ଉପରେ ପକାଯିବା ତିନିକୋଣିଆ କାଠ; କୂପନେମି—2. A triangular frame of wood put at the mouth of a well.

ତ୍ରିକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । (ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତିନୋଟି କାଣ୍ଡ ଥିବାରୁ)
Tri kāṇḍa ଅମରକୋଷ ଅଭିଧାନ—1. A name of the Sanscrit dictionary named Amarakosha
୨ । (ତିନି କାଣ୍ଡ ଥିବାରୁ) ନିରୁକ୍ତ (ଦେଖ)
2. Nirukta (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରପ୍ତ	କ୍ରଥ	ଘ
୧	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲଥ	ଙ୍କ	ନ୍ନ

ତ୍ରିକାଣ୍ଡ କୋଷ—ସଂ. ବ—ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନର ନାମ—Name
Trikāṇḍa kosha of a Sanscrit Lexicon by Raja
(ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) Purushottama Deb.
[ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳର ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ (ଖ୍ରୀ. ୧୪୭୭-୧୪୯୭) ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥରୂପେ ଗଣ୍ୟ ।]

ତ୍ରିକାଳ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+କାଳ)—୧ । ତିନିକାଳ; ଭୂତ,
Trikāḷa ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ; ସମୟର ତିନି ବିଭାଗ—
1. The past, the present and the future.
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟାର ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ—2. (grammar) The three tenses of a verb.
୩ । ଦିନର ତିନି ବେଳ; ପ୍ରାତଃ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସାୟାହ୍ନ—
3. Morning, noon and evening of the day.

ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତ୍ରିକାଳ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Trikāḷajña ଯେ ତିନିକାଳର ଘଟଣା ଜାଣିପାରେ—One who
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) knows the events of the past,
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞତା—ବ) the present and the future; omniscient.
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—
1. The Buddha.
•୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2. God Siba.
୩ । ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଘଟଣା ଜାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A seer; prophet.

ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିତା—ସଂ. ବ—ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞତ୍ୱ
Trikāḷa darsitā The state of being a seer.

ତ୍ରିକାଳ ଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବ ଓ ବଣ—ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Trikāḷa darsi Trikāḷajña (See)
(ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶନ, ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିତା ବ.)

ତ୍ରିକୁଟ—ଦେ. ବ (ସଂ. ତ୍ରିକୂଟ)—୧ । ଯୋଗ ବା ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Tri kuṭa ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମରନ୍ଧ୍ର; ତ୍ରିମୁନା; ଦୁଇ ଭ୍ରୂ ମଧ୍ୟସ୍ଥ
ତ୍ରିକୁଟ ସ୍ଥାନ—1. The imaginary point in the
ত্রিকুট human body on which attention is
ত্রিকুট concentrated during the practice of 'Joga'. the point between the two eye-brows.
୨ । ମହା ବିଷମ ସମସ୍ୟା—2. A trilema; insoluble difficulty.

ତ୍ରିକୁଳ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+କୁଳ)—ତିନି କୁଳ; ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କୀୟ
Tri kuḷa ତିନି ବଂଶ; ପିତୃ କୁଳ, ମାତୃ କୁଳ ଓ ଶ୍ୱଶୁର କୁଳ—
The three families with which a person is connected, viz, that of one's father, of one's mother and of one's father-in-law.

ତ୍ରିକୂଟ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି=ତିନି, କୂଟ=ଶୃଙ୍ଗସାହାନୁ)—
Tri kūṭa ତିନି ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—Three-horned; three-peaked; having three peaks.
ବ—୧ । (ପୁରାଣ ମତେ) ଲବଣ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ତିନିଗୋଟି ଶିଖରବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ବତ (ଯାହା ଉପରେ ଲଙ୍କା ଅବସ୍ଥିତ)—1. Name of a mythological sea-girt mountain with three peaks on which Ceylon stands (Hindu mythology).
୨ । (ପୁରାଣ ମତେ) କ୍ଷୀର ସମୁଦ୍ରସ୍ଥ ପର୍ବତ, ଯହିଁରେ ସୁନା, ରୁପା ଓ ଲୌହର ୩ଟି ଶୃଙ୍ଗ ଅଛି ଓ ଯହିଁରେ ବୈକୁଣ୍ଠ ଅବସ୍ଥିତ—2. Name of a mythological mouhtain with three peaks (of gold, silver and iron respectively) in the mythical ocean of milk on which stands Bishnu's abode.

ପର୍ବତ ତ୍ରିକୂଟ ସେ ନାମ, ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ମୂଳ ଧାମ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ—3. Sea-salt
୪ । ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ସ୍ଥାନ; ତ୍ରିକୁଟ—
4. Name of an imaginary point inside the body of man on which one has to concentrate his inner sight while practising 'Joga'.

ଅକାର ମକାର ଉକାର ତିନି, ତ୍ରିକୂଟ ତାହାକୁ ବୋଲି ଘାଲୁନି—
ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ତିନିଗୋଟି ଗ୍ରାମର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳ—
The centre of three villages.

ତ୍ରିକୋଣ—ସଂ. ବ (ତ୍ରି+କୋଣ)—୧ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ତିନି କଣ; ତିନି
Tri koṇa କୋଣ—1. Three corners; three angles.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସ୍ତ୍ରୀଚିହ୍ନ; ଯୋନି—
2. The vulva; vagina.
୩ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ପଞ୍ଚମ ଓ ନବମ ସ୍ଥାନ—
3. (astrology) The 5th and 9th places or positions counted from the 'lagna' in a person's horoscope.
୪ । (ଗଣିତ) ତ୍ରିଭୁଜ—4. A triangle.
୫ । ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି ସ୍ଥାନ ବା ବସ୍ତୁ—
5. A triangular place or thing.
୬ । ଆସାମ ଦେଶସ୍ଥ କାମରୂପର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
6. Name of a place of pilgrimage in Kamarupa in Assam.
ବଣ—ତିନିକଣିଆ; ତ୍ରିକୋଣବିଶିଷ୍ଟ; ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି—
Triangular; trigonal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମି—ସଂ.ବି—(ଭୌଗୋଳିକ ପରିଭାଷା)—ନଦୀର ମୁହାଣରେ
Trikoṇa bhūmi କାଳକ୍ରମେ ପଟୁ ଜମାହୋଇ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା
ବଦ୍ୱୀପ ତିନିକଣିଆ ଭୂମି; ଡେଲ୍ଟା—(geography) Delta.
त्रिकोण धरती (ତ୍ରିକୋଣମଣ୍ଡିତ ଭୂମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିକୋଣମିତି—ସଂ. ବି (ଗଣିତ ପରିଭାଷା)—ରେଖା ଓ କୋଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Trikoṇamiti ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ— Trigonomety.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏଶାସ୍ତ୍ରରେ ତ୍ରିଭୁଜର କୋଣ ମାପିବାର ନିୟମ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚତୁର୍ଭୁଜ ଓ ବହୁଭୁଜର କୋଣ ମାପିବା ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଭୁକ୍ତ ଅଛି ।]

ତ୍ରିକୋଣାକାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତ୍ରିକୋଣ+ଆକାର)—
Tri koṇākāra ତିନି କୋଣିଆ ଆକୃତି; ତ୍ରିଭୁଜ ପରି ଆକାର—
(ତ୍ରିକୋଣାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) Triangular shape.
ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନିକୋଣିଆ; ତ୍ରିଭୁଜ ପରି ଆକାରଯୁକ୍ତ—
Three-cornered; triangular; triangle-shaped.

ତ୍ରି କ୍ଷାର—ସଂ. ବି (ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟ)—ଯବକ୍ଷାର, ସାଚକ୍ଷାର ଓ ଟାଙ୍ଗଣା ଏହି
Tri kshāra ତିନି କ୍ଷାରର ସମାହାର (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
An aggregate of 3 salts used in medicine.

ତ୍ରି କ୍ଷୁର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+କ୍ଷୁର) କୋଇଲେଖା (ଦେଖ)
Tri kshura Koilekhā (See).

ତ୍ରିଖ—ସଂ. ବି—୧ । ସୀସା—1. Lead.
Trikha ୨ । କାକୁଡ଼ି—2. Cucumber.
୩ । ଟିଣ (ଧାତୁ)—3. Tin (metal).

ତ୍ରିଗଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଗଙ୍ଗା; ୩ ଗୋଟି ଗଙ୍ଗାର ମିଳନ
Triganga ସ୍ଥାନ)—୧ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
1. Name of a place of pilgrimage mentioned in the Mahābhārata.
୨ । ୩ ଗୋଟି ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—
2. A place where three rivers meet.
୩ । ପ୍ରୟାଗ; ତ୍ରିବେଣୀ (ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀମାନଙ୍କ ମିଳନ ସ୍ଥାନ)—3. A name of Allahabad.

ତ୍ରିଗଣ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଗଣ)—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ ଏହି
Trigaṇa ତ୍ରିବର୍ଗ—The three main worldly pursuits (viz, duty, riches,and love or virtue, wealth and desire).

ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି=ତିନି+ଗର୍ତ୍ତ=ନିମ୍ନ ଭୂମି; ଗଙ୍ଗା, ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଓ
Tri gartta ସିନ୍ଧୁ, ଏହି ତିନିଗୋଟି ଗର୍ତ୍ତ ଯେଉଁଠାରେ
(ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଛି)—୧ । ତିବ୍ବତ ଦେଶ—1. Tibet (country).
୨ । ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶଅନ୍ତର୍ଗତ ଜିଲ୍ଲା; ଜଳନ୍ଧର—
2. The Jalandhar district in the Punjab Precidency.
୩ । ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—3. Name of a branch of mathematices.
୪ । ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତଦେଶବାସୀ ଲୋକ—4. A resident of the district of Jalandhar.
ଅଗେ ଗଲେ ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତେ ବିରାଟ ନବରକୁ
ସେ ଦେଶର ଧେନୁ ନେଇ ଆସିବାକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବିରାଟ ।

ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭୋଗାଭିଳାଷିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ;
Trigarttā କାମୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A lustful woman.
୨ । ଛିଣ୍ଡାଳୀ; ପୁଂଶ୍ଚଳୀ—2. Adulteress.
୩ । ଘୁର୍ଘୁରିକା; ନଟୁ—3. A spinning top,
୪ । ଘୁର୍ଘୁରିଆ ପୋକ; ଗୁଣ୍ଡୁର ପୋକ—4. A kind of insect which bores into the dust.

ତ୍ରିଗୁଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୁଣତ୍ରୟ; ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମ ଏହି ତିନି ଗୁଣ;
Triguṇa ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଓ ମୋହ—1. The three inherent or fundamental qualities of Nature or the Universe (viz good,medium and bad or heavenly, worldly and hellish).
୨ । ତିନିଗୋଟି ତାର ବା ଖିଅ—2. Three strings or strands.
୩ । ତିନିଗୁଣ; ତିନିଓଡ଼ି, ତିନିଥର; ତିନିଦଫା—
3. Three times.
ବିଣ—୧ । ତିନି ଭଙ୍ଗିଆ—1. Having three strands; trebled.
୨ । ତ୍ରିସୂତ୍ର; ତିନିଖିଅଯୁକ୍ତ—2. Three stringed; consisting of three cords or threads.
୩ । ତିନିଦୋହର; ତିନିଗୁଣିଆ—
3. Threefold; folded thrice.
୪ । ଗୁଣତ୍ରୟଯୁକ୍ତ—4. Having the 3 inherent qualities of nature.
୫ । ତିନିଗୁଣା—5. Triple.
୬ । ତିନିଥର—6. Thrice.

ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି: ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Triguṇanetra ଯାହାର ଚକ୍ଷୁରେ ଶୁକ୍ଳ, କୃଷ୍ଣ ଓ ରକ୍ତ ଏହି ୩ ବର୍ଣ୍ଣର ଆଭାସ ଥାଏ—With tricoloured eyes.
(ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ରୀ-ସ୍ତ୍ରୀ)
ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ରୀର ନେତ୍ର କାମକସ୍ତୁ ପାତ୍ରୀ—ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ତ୍ରିଗୁଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଗୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—
Triguṇā 1. Goddess Durgā.
୨ । ମାୟା—2. Illusion.

୧	ଇ	ଉ	ର,ର୍	ଷ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଈ	ଢ଼

ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଳୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି ଗୁଣ+ଆତ୍ମା+
Trigunātmaka କ)—୧। (ସାଂଖ୍ୟମତ) ତ୍ରିଗୁଣଯୁକ୍ତ;
(ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତ୍ରିଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ; ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଏହି
ତିନିଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Consisting of or having the three primeval attributes, viz, Satwa, Rajaḥ and Tamaḥ.

୨। ତିନିଗୁଣା—2. Thrice; triple.

୩। ତିନି ଭଙ୍ଗୁଣିଆ—
3. Three-stringed; three-stranded.

ସଂ. ବି—(ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ) ଅଜ୍ଞାନ—
(Bedanta philosophy) Ignorance.

ତ୍ରିଗୁଣିତ—ସଂ. ବି° (ତ୍ରିଗୁଣ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—୧। ତିନି
Trigunita ଭଙ୍ଗୁଣିଆ—1. Three stringed; trebled; folded thrice.

୨। ତିନି ଦ୍ୱାରା ଗୁଣା ହୋଇଥିବା;—
2. Multiplied by three.

୩। (ଏକ ରାଶି) ସେହି ରାଶି ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଦୁଇଥର ଗୁଣା ଯାଇ
ଥିବା—3. (a number) Multiplied twice by itself.

୪। ତିନିଗୁଣ—4. Threefold.

ତ୍ରିଗୁଣୀ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିଗୁଣ+ଈ)—ବେଲଗଛ (ଏ ଗଛର ପତ୍ର ତିନି
Triguṇi ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ)—The Bel tree.

ତ୍ରିଗୁଣୀକୃତ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରିଗୁଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Triguṇikṛuta ୧। ତିନିଭଙ୍ଗୁଣିଆ—1 Trebled.

୨। ତିନିପରସ୍ତ ଭଙ୍ଗା ଯାଇ ଥିବା—
2. Made into three–folds.

ତ୍ରିଗୁଡ଼—ସଂ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶ ଧାରଣ କରିଥିବା ପୁରୁଷର ନୃତ୍ୟ—
Tri gūrdha Dance by a male attired in female dress.

ତ୍ରିଚକ୍ର—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଚକ୍ର)—୧। ତିନିଚକିଆ
Trichakra ଗାଡ଼ି—1. Tricycle.
(ତ୍ରିଚକ୍ରଯାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କ ରଥ—
2. The three-wheeled car of the 'Aświnī kumāras.

ସଂ. ବଣ.—ତିନିଚକିଆ—Three-wheeled.

ତ୍ରିଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଚକ୍ଷୁସ୍)—ତିନି ଆଖିଆ—
Tri chakshuḥ Three-eyed.

ବି.—ମହାଦେବ—Śiba (the three-eyed God.)

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Tri chatwārimśa ୪୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Forty-third.

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବଣ.—(ତ୍ରି ଅଧିକ ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍, ମ. ପ.
Trichatwārimśat ଲୋ. କର୍ମଧା;)—୧। ତେୟାଳିଶି; ଚାଳିଶିରୁ
ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—1. Fortythree; 43.

୨। ତେୟାଳିଶି ସଂଖ୍ୟକ—2 Numbering 43.

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବଣ.—ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶ (ଦେଖ)
Tri chatwārimśattama Tri chatwārimśa (See)

ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି.—କାବେରୀ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ
Tri chinapallī ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଗରବିଶେଷ—Name of a town in the Deccan situated on the bank of the Kaveri river; Trichy.

[ଦ୍ର—ଇଂରେଜମାନେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହାକୁ 'ଟ୍ରିଚୀ' ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଲେଖନ୍ତି। ଖ୍ରୀ. ୧୮୪୫ ସାଲ ପୂର୍ବରୁ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଖ୍ୟାତ ପାର୍ବତ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ଥିଲା। ପର୍ବତ ଉପରେ ଗଣେଶଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି। ପର୍ବତର କାନ୍ଥିରେ ମଥୁରଭୁତେଶ୍ୱରଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି। ଏ ପର୍ବତ ଚାରିପାଖର ଜନ୍ମଭୂମିରୁ ୨୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ। ଏଠାରୁ ଶ୍ରୀରଙ୍ଗମ୍ ଓ ଶ୍ରୀରଙ୍ଗମ୍‌ର ଗୋପୁରମାନ ଦେଖାଯାଏ ଓ କାବେରୀ ନଦୀର ଦୁଇ ଶାଖା ମଧ୍ୟ ଦିଶେ। ଏହାର ପୂର୍ବ ନାମ ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ। ଏଠାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିଶିରା ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରିଥିଲେ।]

ତ୍ରିଜଗତ୍—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଜଗତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ
Tri jagat ପାତାଳ ଏହି ତିନିଲୋକ; ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ତିନିଭୁବନ—The universe; the created world consisting of the heaven, the earth and the nether world according to the Hindus.

ତ୍ରିଜଗତୀ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଜଗତ୍+ଈ)—ତ୍ରିଜଗତ୍
Trijagatī (ଦେଖ) Trijagat (See)

ତ୍ରିଜଟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଜଟ)—ଯାହାମୁଣ୍ଡରେ ତିନୋଟି
Tri jaṭa ଜଟ ଥାଏ—Having three plaits or braids of hair.
(ତ୍ରିଜଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତ୍ରିଜଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧। ମହାଦେବ—
1. God Śiba.

୨। ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନାମ—2 Name of a Brāhmaṇa.

[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଏହାଙ୍କୁ ଅନେକ ଗ୍ରାମ ଦାନ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର।

ତ୍ରିଜଟା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଜଟା)—୧। ମହାଦେବ—
Trijaṭā 1 God Śiba.

୨। (ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିଶାଖା ଥିବାରୁ) ବେଲଗଛ—
2. The Bel tree.

ସ୍ତ୍ରୀ.—ରାବଣର ଲଙ୍କାସ୍ଥ ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ; ବିଭୀଷଣର କନ୍ୟା (ଏ ବନ୍ଦିନୀ ସୀତାଙ୍କର ପକ୍ଷପାତିନୀ ଥିଲା)—Name of a demoness, deputed by Rābaṇa to keep watch over Sīta, but who was always kind to her ward; the daughter of Bibhīshana.

ବଃପଡ଼ ଭୂପକା ଭେଟ ତ୍ରିଜଟା ଶଅର ଯେ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ହସ୍ତାରେ ୨ ଚିହ୍ନିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରିଜାତକ—ସଂ. କ୍ଳ.—(ବୈଦ୍ୟକ) ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଜାତକ—
Trijātaka ଡାଲଚିନି (ମତାନ୍ତରରେ ଜାୟିତ୍ରୀ), ଅଲେଇଚ ଓ ତେଜ-
(ତ୍ରିଗନ୍ଧକ—ଅନ୍ୟନାମ) ପତ୍ରର ସମଷ୍ଟିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧବିଶେଷ-
A mixture of three spices prescribed by the Ayurbeda (viz. cinnamon or mace; cardamom and cassia leaves.)

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନାଗେଶ୍ୱର ମିଶିଲେ ଚତୁର୍ଜାତକ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତ୍ରିଜାତକ ରେଚକ, ରୁକ୍ଷ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧନାଶକ, ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ଏ. ବାୟୁଦୋଷ ଓ ବିଷନାଶକ ଅଟେ ।]

ତ୍ରିଜୀବୀ—ଦେ., ବିଣ (ସଂ. ଚିରଂଜୀବୀ)—ଚିରଂଜୀବୀ—
Trijībī Long-lived.

ତ୍ରିଜୀବୀ ହେବାକୁ ବର ପାଇଥିଲ, ସୀତା ହରଣ କରାଇ କଲ ହେ, ରାଜନ—
ଭକ୍ତନାଥ. ବଚନ ସମାପ୍ତଣ ।

ତ୍ରିଣା ରିଣା—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ବାଦ୍ୟର ନାଦବିଶେଷ—
Triṇā riṇā A sound of musical instruments.

ଝେଝେଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଞ୍ଜାଳ ଝଙ୍କେ,
ଝେଙ୍ଗୁଣା ତ୍ରିଣାରିଣା ସୁଣିଭ ଶୁଣାକେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତ୍ରିତୟ—ସଂ. କ୍ଳ (ତ୍ରି+ପୂରଣାର୍ଥେ ଓ ଅବୟବାର୍ଥେ, ତୟ)—
Tritaya ୧ । ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ ଏହି ତିନିର ସମାହାର—
ତ୍ରିତୟା } ସ୍ତ୍ରୀ
ତ୍ରିତୟୀ }
1. The aggregate of piety, riches and worldly desire.
୨ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା—2. Three.
ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିସଂଖ୍ୟାନ୍ୱିତ—Numbering three

ତ୍ରିତୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରେତା)—ତ୍ରେତାଯୁଗ—
Tritayā The second age of the world according to the Hindu.

ତ୍ରିତଳ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ତଳ)—ତିନି ମାହାଲାଯୁକ୍ତ—
Tritaḻa Three-storied.
ବି—ତୃତୀୟ ମହଲା—Second storey.

ତ୍ରିତାପ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ତାପ)— ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ
Tri tāpa ଭୋଗ କରିବା ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖ; ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଦୁଃଖ—The three classes of worldly troubles to which man is liable, viz, spiritual or mental, bodily and those inflicted by Divine a agency.

ତ୍ରିଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆଶ୍ରମର
Tri daṇḍa ଚିହ୍ନ; ଏକତ୍ରୀକୃତ ତିନି ଖଣ୍ଡ ଯଷ୍ଟି; ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ହାତରେ ବହନ କରିବା ଖଣ୍ଡିଏ ବଡ଼ ଯଷ୍ଟିର ଅଗ୍ର ଭାଗରେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଛୋଟ କାଠି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଣ୍ଡ—1. A staff with a cross attached at the top, carried by a class of ascetics; the sacred triple staff of an ascetic.

୨ । ମନ, ବାକ୍ୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟର ନିଗ୍ରହ; ମନଃସଂଯମ, ବାକ୍ ସଂଯମ ଓ ଦେହସଂଯମ—2. Control over one's thoughts, words and actions; triple self control
୩ । ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମ—3. The state of a Sannyāsī or ascetic.
୪ । ମନୋଦଣ୍ଡ, ବାଗ୍‌ଦଣ୍ଡ ଓ କାୟଦଣ୍ଡ, ଏହି ତ୍ରିତୟ—4. Three kinds of punishment viz. on the mind, on one's utterances and one's body.

ତ୍ରିଦଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଦଣ୍ଡ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tridaṇḍī ୧ । ତ୍ରିଦଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—1. Consisting of three sticks.
୨ । ତ୍ରିଯଷ୍ଟିବାହକ—2. Carrying three sticks.
୩ । ତ୍ରିଦଣ୍ଡଧାରୀ—3. Carrying the triple staff.
ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର କାୟମନୋବାକ୍ୟ (ମନ ବଚନ ଓ କର୍ମ ଏହି ତିନି) କୁ ସଂଯମ କରିଅଛି—1. One who has succeeded in controlling his mind, body and action.
୨ । ତ୍ରିଦଣ୍ଡଧାରୀ ପରିବ୍ରାଜକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀବିଶେଷ—2. A class of wandering ascetics carrying the triple staff.
୩ । ଯଜ୍ଞୋପବୀତ (ଏଥିରେ ତିନି ସରୁରେ ତିନୋଟି ଲେଖାଏ ଗ୍ରନ୍ଥି ଥାଏ)—3. The sacred thread worn by the 3 higher castes amongst the Hindus.

ତ୍ରିଦଳ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯାହାର ତିନିଗୋଟି ପତ୍ର ଥାଏ—
Tridaḻa 1. Having three leaves.
(ତ୍ରିଦଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ପତ୍ରର ତିନିଗୋଟି ଶାଖା ଥାଏ—2. (leaf) Having three branches.
ସଂ. ବି—ବେଲ ଗଛ—The Bel tree.

ତ୍ରିଦଳା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିଦଳ+ଆ)—ଗୋଧାପଦୀ (ଦେଖ)
Tridaḻā Godhāpadī (See)

ତ୍ରିଦଶ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି=ତାପତ୍ରୟ+ଦଶ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Tridaśa ଅ; ଯେଉଁମାନେ ଜୀବର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ, ଆଧିଦୈବିକ ତାପମାନ ବିନାଶ କରନ୍ତି)—ଦେବତା; ଅମର—The Gods; the Immortals.
ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଅଧିକ ବା ତ୍ରିଗୁଣିତ ଦଶ)—୩୩ ସଂଖ୍ୟା ବିଶିଷ୍ଟ (ଯଥା—ଆଦିତ୍ୟ ୧୨, ରୁଦ୍ର ୧୧, ବସୁ ୮, ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ୨=୩୩ଦେବ)—Numbering 33.
ଦେ. ଓ କ୍ଳ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶ)—୧୩ ସଂଖ୍ୟା —The number thirteen.

ି	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ୍ଥ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଡ଼ଅ	ଘ
୍ର	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

ତ୍ରିଦଶ ଅଧୀପ ସୁଖଶ୍ରୀ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୁଣ ଗଣ ଧାନ । ପ୍ରାଚୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତ୍ରିଦଶ ଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଗୁରୁ)—ବୃହସ୍ପତି—
Tridaṡa guru The spiritual preceptor of the
(ତ୍ରିଦଶାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Gods; Bṛuhaspati.

ତ୍ରିଦଶ ଗୋପ—ସଂ. ବି—ସାଧବ ଘର ବୋହୂ ପୋକ; ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପକୀଟ—
Tridaṡa gopa The cocculus insect ;cochenial.

ତ୍ରିଦଶ ଦୀର୍ଘିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଦୀର୍ଘିକା)—
Tridaṡa dīrghikā ମନ୍ଦାକିନୀ ବା ସ୍ୱର୍ଗ ଗଙ୍ଗା—
The sacred Ganges said to flow in the Heaven.

ତ୍ରିଦଶ ପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ପତି)—
Tridaṡa pati ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—Indra, the king amongst the Gods.
ତ୍ରିଦଶାଧିପତି, ତ୍ରିଦଶାଧିପ, ତ୍ରିଦଶାଧ୍ୟକ୍ଷ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତ୍ରିଦଶ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—ଲବଙ୍ଗ—
Tridaṡa pushpa Clove.

ତ୍ରିଦଶ ବଧୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ବଧୂ)—ଦେବ ସ୍ତ୍ରୀ;
Tridaṡa badhū ଅପ୍ସରା—The nymphs of the Gods;
(ତ୍ରିଦଶବନିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) the heavenly maidens; the fairies of the Hindus.

ତ୍ରିଦଶ ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ମଞ୍ଜରୀ)—
Tridaṡa mañjarī ତୁଳସୀ ଗଛ—The sacred Basil plant.

ତ୍ରିଦଶାଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅଙ୍କୁଶ)—ବଜ୍ର—
Tridaṡāṅkuṡa Thunder bolt.

ତ୍ରିଦଶାୟନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅୟନ)—ବିଷ୍ଣୁ—
Tridaṡāyana Bishṇu.

ତ୍ରିଦଶାୟୁଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆୟୁଧ)—
Tridaṡāyudha ୧ । ବଜ୍ର; ଚଡ଼କ—1. Thunderbolt.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—2 The rainbow.

ତ୍ରିଦଶାରି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅରି)—
Tridaṡāri ଅସୁର; ରାକ୍ଷସ; ଦାନବ; ଦୈତ୍ୟ—
A demon; a titan

ତ୍ରିଦଶାଳୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆଳୟ)—
Tridaṡāḷaya ୧ । ସ୍ୱର୍ଗ; ଦେବଲୋକ—1. The heaven.
(ତ୍ରିଦଶାବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—
2. The Sumeru mountain.

ତ୍ରିଦଶାହାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆହାର)—
Tridaṡāhāra ଅମୃତ; ସୁଧା—Nectar; ambrosia

ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଈଶ୍ୱର)—
Tridaṡeṡwara ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
(ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମହାଦେବ—2. Siba.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—
Tridaṡeṡwarī 1. The wife of Indra.
୨ । ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—1. Pārbatī.
୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—3. Lakshmī.

ତ୍ରିଦଶ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଦଶାଳୟ)—ସ୍ୱର୍ଗ—
Tridaṡya Heaven.

ଯେ ସର୍ବ ଭୂତେ ଦୟା ଚିନ୍ତ
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ତ୍ରିଦଶ୍ୟେ ବସନ୍ତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିଦିବ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତ୍ରି=ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା
Tridiba କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅ; ଯେଉଁଠାରେ ଦେବତାମାନେ ବିହାର କରନ୍ତି)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.
୨ । ଆକାଶ—2. The sky; welkin.
୩ । ସୁଖ—3 Happiness.

ତ୍ରିଦିବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିଦିବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀବିଶେଷ—
Tridibā Name of a river,

ତ୍ରିଦିବେଶ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦିବ+ଈଶ)—ଦେବତା—
Tridibeṡa A God; Deity.

ତ୍ରିଦୃକ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଦୃଶ୍=ଚକ୍ଷୁଃ)—ତ୍ରିଲୋଚନ;
Tridṛuk ଶିବ—The three eyed God, Ṡiba.

ତ୍ରିଦେବ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଦେବ)—ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ—
Trideba The Hindu Trinity.

ତ୍ରିଦୋଷ—ସଂ. ବି. (ଆୟୁର୍ବେଦ ମତେ) ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫଜନିତ
Tridosha ଶରୀରର ବିକାର ବା ପ୍ରକୋପ; ସନ୍ନ; ସନ୍ନିପାତ ବିକାର—Derangement of the three humours of the body (wind, bile and phlegm) according to Āyurbeda; collapse.

ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଦୋଷ+ହନ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+
Tridoshaghna କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫର ପ୍ରକୋପକୁ ନାଶ କରେ—(medicine) Which sets the three disordered humours right.

ତ୍ରିଦୋଷଜ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଦୋଷ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tridoshaja ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ଦୋଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ରୋଗାଦି)—
ତ୍ରିଦୋଷଜନିତ, ତ୍ରିଦୋଷଜାତ } ଅନ୍ୟରୂପ Due to the derangement of the three humours of the body.
ସଂ. ବି—ସନ୍ନିପାତ—Collapse.

ତ୍ରିଧା—ସଂ. ଅ (ତ୍ରି+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଧା)—୧ । ତିନି ପ୍ରକାରରେ—
Tridhā 1. In three ways; in three kinds.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ତିନିଗୁଣ—2. Threefold.
୩ । ତିନିଥର—3. Thrice.
୪ । ତିନି ଖଣ୍ଡରେ—4. In three pieces.
୫ । ତିନିଭାଗରେ—5. In three parts; into three.
୬ । ତିନିଆଡ଼େ—6. In three directions.
ବଣ—୧ । ତିନି ପ୍ରକାରର—1. Of three kinds.
୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—2. Threefold; trebled.

ତ୍ରିଧାତୁ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ଧାତୁ; ସମାହାର)—୧ । ସୁନା, ରୁପା ଓ ତମ୍ବା-
Tridhātu 1. Gold, silver and copper.
୨ । ଶରୀରସ୍ଥ କଫ, ବାତ ଓ ପିତ୍ତ—2. The 3 humours of the body; phlegm, wind and bile.

ତ୍ରିଧାମା—ସଂ. ଉ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଧାମନ୍=ବାସସ୍ଥାନ ଯାହାର; ତ୍ରିଧାମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—
Tridhāmā 1. Brahma.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
୩ । ଶିବ—3. Siba.
୪ । ଅଗ୍ନି—4. Fire.
୫ । ମୃତ୍ୟୁ—5. Death.
୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—6. Heaven.
ସ. ବଣ—ତ୍ରିସଂଖ୍ୟାନ୍ୱିତ—Numbering three.

ତ୍ରିଧାର—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଧାର)—
Tridhāra ତିନିଗୋଟି ଧାରର ସମାହାର—Three streams flowing or meeting together.
ବଣ—୧ । ତିନି ଧାରାବିଶିଷ୍ଟ—
1. Having three streams.
୨ । ତିନି ଧାରାରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା—
2. Flowing in three streams.

ତ୍ରିଧାରା—ସଂ. ଉ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଦ୍ୱିଗୁ ଓ କର୍ମଧା; ତ୍ରି+ଧାରା)—
Tridhārā ୧ । ତିନିଗୋଟି ଧାରା ବା ପାଣି ବହିବା ଧାର—
1. Three streams flowing together.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତିନି ଧାରାରେ ବହୁଯାଉଥିବା ନଦୀ, ଗଙ୍ଗା—
2. The Ganges flolwing in three streams.
[ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ଗଙ୍ଗାର ପ୍ରଥମ ଧାରା ମନ୍ଦାକିନୀରୂପେ ସ୍ୱର୍ଗରେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଧାରା ଭାଗୀରଥୀରୂପେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଓ ତୃତୀୟ ଧାରା ଭୋଗବତୀରୂପେ ପାତାଳରେ ବହୁଅଛି ।]
୩ । ଦେଉଡ଼ଥିଆ ସିଜୁ—
3. A kind of cactus.

ତ୍ରିନବତି—ସଂ. ବି ଓ ବଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ ତ୍ରି ଅଧିକ
Trinabati ନବତି)—ତେୟାନବେ; ୯୩—Ninety three.

ତ୍ରିନୟନ—ସଂ. ଉ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ନୟନ)—୧ । ମହାଦେବ—
Trinayana 1. The three-eyed God Siba.
(ତ୍ରିନେତ୍ର, ତ୍ରିଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ଲୋଚନ-
(ତ୍ରିନୟନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତ୍ରୟ—2. Three eyes.
ବଣ. ପୁଂ—ତିନି ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ; ତିନିଆଖିଆ—
Three-eyed.

ତ୍ରିନୟନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଳୀ; ଦୁର୍ଗା; ବଗଳାମୁଖୀ—
Trinayanā Goddess Kāli.
(ତ୍ରିନେତ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଣ—ଲୋଚନତ୍ରୟଯୁକ୍ତା; ତ୍ରିଚକ୍ଷୁ-ବିଶିଷ୍ଟା—Three-eyed (female); having three eyes.

ତ୍ରିନାଥ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର; ତ୍ରି+ନାଥ)—ତ୍ରିଦେବ (ଦେଖ)
Trinātha Trideba (see)

ତ୍ରିନାଥ ମେଳା—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Trinātha meḻā ପୂଜା—A worship, for some time in vogue in Orissa, of the Hindu Trinity.

ତ୍ରିନାଥ ମେଳା, ସୁବୁଦ୍ଧିଆ ପୂଜା, ଗ୍ରାମ ଦେବତା ମାନଣା
ଦୁଇଜଣଯାକ ଢେର ଢେର ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

[ଦ୍ର—ଏହା କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ନୁହେ । ଏଥିରେ ପଇସାକର ପାନ, ପଇସାକର ତେଲ ଓ ପଇସାକର ଗଞ୍ଜେଇ ତିନି ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ ଓ ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ । ତେଲ ସରିଗଲେ ଦୀପ ଲିଭିଗଲେ, ପାନ ଓ ଗଞ୍ଜେଇକୁ ଉପସ୍ଥିତ ଭକ୍ତମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ତ୍ରିପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିପକ୍ଷୀୟ)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସଠାରୁ
Tripakshi ୪୫ ଦିନ ପରେ କରାଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—A Sraddha performed on the forty-fifth day of one's death.

ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ. ବି ଓ ବଣ (ତ୍ରି ଅଧିକ ପଞ୍ଚାଶତ୍; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Tripañchāsat ତେପନ; ୫୩—Fifty-three.

ତ୍ରିପଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିପୁଟା)—ତିନିତାଳବିଶିଷ୍ଟ ସଙ୍ଗୀତ—
Tripaṭā A song having three stops.

ତ୍ରିପଣ୍ଡ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରି=ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ+ପଣ୍ଡ=ବ୍ୟର୍ଥ; ଯେ ଧର୍ମ,
Tripaṇḍa ଅର୍ଥ କାମକୁ ପଣ୍ଡ କରେ)—୧ । ଦୁରାତ୍ମା; ଦୁର୍ବୃତ୍ତ—
1. Wicked.
୨ । ଖଳ; ଶଠ; ପ୍ରତାରକ—
2. Cheating; fraudulent; deceitful.
ଦେ. ବି.—୧ । ବଦାକାର—1. Ugly.
ବଣର ବଣ.—୧ । ବିକଟରୂପେ; ଭୟାନକରୂପେ—
1. Frightfully.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Very.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଙ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଞ

ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଳା—ଦେ. ବଣ.—ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
Tripaṇḍa kaḻā — Very black coloured.
(ତ୍ରିପଣ୍ଡ କାଳଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁଣ୍ଡଟା ବଡ଼ପଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡପର ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଳା ।
(ତ୍ରିପଣ୍ଡ କାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତ୍ରିପତାକ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ପତାକା; ପତାକା ପରି ଚିହ୍ନ-ତ୍ରୟବିଶିଷ୍ଟ)—ପତାକାତ୍ରୟବିଶିଷ୍ଟ —Having three flags.
Tripatāka
(ତ୍ରିପତାକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବି.—୧ । ପତାକାବତ୍ ରେଖାତ୍ରୟ ଅଙ୍କିତ ଲଲାଟ—
1. A brow having three flag-like lines or folds.

୨ । ମଧ୍ୟମା ଓ ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଳି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳି ବିଶିଷ୍ଟ ହସ୍ତ—2. A palm of hand having three fingers only (i.e without the middle and the ring fingers).

ତ୍ରିପତି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—(ସଂ. ତ୍ରି + ପତି)—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଆରକଟ ଜିଲ୍ଲାର ଚନ୍ଦ୍ରଗିରି ତାଲୁକାର ପ୍ରଧାନ ନଗର; ତିରୁପତି—1. Name of a sub-division town and place of pilgrimage in Madras presidency; Tirupati.
Tripati

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ଗୋଟିଏ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୀର୍ଥ । ଏସ୍ଥାନର ତିରୁମଲ ପର୍ବତ ଉପରେ ଦେବମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହି ପର୍ବତ ସପ୍ତଶୃଙ୍ଗ-ବିଶିଷ୍ଟ । ଛଅଗୋଟି ଶୃଙ୍ଗ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲେ ଶେଷାଚଳ ନାମକ ସପ୍ତମ ଶୃଙ୍ଗରେ ଶ୍ରୀନିବାସ ଦେବଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ବେଙ୍କଟାଦ୍ରି । ଏ ଦେବବିଗ୍ରହ ଶ୍ରୀନିବାସଦେବ ବାଲାଜି ନାମରେ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଭିହିତ ହୁଅନ୍ତି । ବାଲାଜି, ଶ୍ରୀ ଓ ଭୂ ଶକ୍ତିଦ୍ୱୟସମନ୍ୱିତ କୃଷ୍ଣପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁ-ମୂର୍ତ୍ତି । ଏଠାରେ ସ୍ୱାମୀ ତୀର୍ଥ, ପାଣ୍ଡବ ତୀର୍ଥ ଓ କପିଳ ତୀର୍ଥମାନ ଅଛି । ଏଠାରେ ରାମାନୁଜ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । (ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) । ଏ ମନ୍ଦିରର ଖଞ୍ଜା ବୃତ୍ତିରୁ ବାର୍ଷିକ ୧୬ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହୋଇ ଏହି ଦେବଙ୍କ ସେବାପୂଜାରେ ବ୍ୟୟିତ ହୁଏ ।

୨ । ଭଗବାନ; ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.

ତ୍ରିପତି ପାଦେ ମୋ ପ୍ରଣତି
ଯେଣେ ହୋଇବ ମୋର ଗତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିପତ୍ର—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ପତ୍ର) – ତିନି ଗୋଟି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
Tripatra — Trefoil; having three leaves attached to a stalk.

ବି.—୧ । ବେଲପତ୍ରୀ—1. The Bel leaves (having three leaves together.

୨ । ବେଲଗଛ—2. The Bel tree.

୩ । କୁଶତ୍ରୟରେ ରଚିତ ଦୈବ ଓ ପୈତ୍ରକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଡ଼ା—3. Three blades of kuśa grass coiled together.

ତ୍ରିପତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ ତ୍ରି + ପତ୍ରୀ)—ତିନିଗୋଟି କାଣ୍ଡ—
Tripatrī — Three arrows.
ତେବେ ଚେତନା ପାଇଥିଲେ ପତନ ହୋଇ ତ୍ରିପତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ପୁନଃ ମାରିଁ ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତ୍ରିପଥ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ପଥ)—୧ । ତିଛକି; ତିନି ଛକି ବାଟ—1. The meeting of three roads.
Tripatha

୨ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—2. Heaven, earth and the nether regions.

୩ । ତିନିଗୋଟି ବାଟ—3. Three ways.

୪ । ଧର୍ମ ସାଧନର ତିନି ମାର୍ଗ (କର୍ମ, ଜ୍ଞାନ ଓ ଉପାସନା)—
4. The three ways for worshipping.

ତ୍ରିପଥଗା—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—(ତ୍ରିପଥ=ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ. ପାତାଳ + ଗମ୍ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
Tripathagā ଗଙ୍ଗା—The Ganges (flowing in the Heaven, the earth and the nether world).
(ତ୍ରିପଥଗାମିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ତିନି ବାଟରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା—
Flowing in three ways.

ତ୍ରିପଦ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରି + ପଦ)—ଯାହାର ତିନୋଟି ଗୋଡ଼ ଥାଏ; ତିନିଗୋଡ଼ିଆ—Three-legged.
Tripada
(ତ୍ରିପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ତିପାଇ; ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଷ୍ଟୁଲ ବା ଟେବଲ—1 Tripod.

୨ । ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.

ତ୍ରିପଦା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିପଦ + ଆ)—ଗାୟତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Tripadā — Gāyatrī (See)

ତ୍ରିପଦିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ରିପଦୀ (ଦେଖ)
Tripadikā — Tripadī (See)

ତ୍ରିପଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରି + ପଦ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tripadī ୧ । ତିପାହି; ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଟେବଲ—1. Tripod.
(ତ୍ରିପଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
2. Name of a metre; Trochæ.

[ଦ୍ର—ଏହି ଛନ୍ଦର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରେ ତିନି ଚରଣ ଥାଏ ଓ ତିନି ସ୍ଥାନରେ ଯତିପାତ ହୁଏ ।]

୩ । ହସ୍ତୀର ପଦବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—3. The chain with which the legs of an elephant are tied.

୪ । ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଶଙ୍ଖାଧାର—
4. A tripod for putting conch on it.

୫ । ଗୋଧାପଦୀ ବା ହଂସପଦୀ ଗୁଳ୍ମ—
5. A kind of plant.

୬ । ତିନିଶ୍ଳୋକବିଶିଷ୍ଟ କବିତା—
6. A poem with tree stanzas.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମଧ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରିନାହାନ୍ତି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ଦେଖିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୁଦ୍ର' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁଦ୍ର' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

୭ । ବଣିଅଙ୍କ ଝଟେଇ—7. A three-legged stool used by goldsmiths.

୮ । ଗାୟତ୍ରୀ (ଦେଖ)—8. Gāyatri (See)

ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—ପଳାଶବୃକ୍ଷ—A kind of tree; (Butea Frondosa).
Triparṇṇa

ବିଣ—ତିନି ପତ୍ରଯୁକ୍ତ—Trifoliate.

ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶାଲପର୍ଣ୍ଣୀ ଶାକ—
Triparṇṇi 1. A medicinal potherb; Gangetic Hedysarum.
(ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ ଶାକ—
2. A medicinal potherb.

୩ । ବନକାର୍ପାସ—
3. A wild variety of cotton tree.

୪ । ଶାଲପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—
4. Śālaparṇṇi (See)

ତ୍ରିପାଠୀ—ସଂ. ବିଣ—ଯେ ତିନି ବେଦ ପାଠ କରିଅଛି—
Tripāṭhi Learned in the 3 Bedas.

ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ; ତିବାଡ଼ୀ; ତେବାରୀ—
A family-title of certain Brāhmaṇs.

ତ୍ରିପାଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିନି ଗୋଟି ପାଦ ଯାହାର; ବାମନ
Tripāda ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ୩ ଗୋଟି ପାଦ ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ)—

୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.

୨ । ଜ୍ୱର—2. Fever.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୱରପୁରୁଷର ତିନି ଗୋଟି ଗୋଡ଼ ଥିବାର ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ।]

୩ । ତ୍ରେତାଯୁଗର ଧର୍ମସ୍ୱରୂପ ବୃଷ—3. A three-legged bull said to represent the piety observed duing the 2nd mythical age of the Hindus.

ବିଣ—ତିନି ପାଦପରିମିତ—
Measured by three foot-steps.

ତ୍ରିପିଟକ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପିଟକ=ବୌଦ୍ଧଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ)—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ
Tripiṭaka ଗ୍ରନ୍ଥ—The Buddhist scripture.

[ଦ୍ର—ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଉପଦେଶମାନ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତମାନେ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହା ୩ ଭାଗ (ପିଟକ)ରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା—ସୂତ୍ରପିଟକ, ବିନୟପିଟକ ଓ ଅଭିଧର୍ମପିଟକ । ୧. ସୂତ୍ରପିଟକରେ ବୁଦ୍ଧ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଘଟନାରେ ଦେଇଥିବା ସାନ ବଡ଼ ଉପଦେଶମାନ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ୨. ବିନୟପିଟକରେ ବୌଦ୍ଧ. ଭିକ୍ଷୁ ଓ ଶ୍ରାବକମାନଙ୍କ ଅନୁସରଣୀୟ ନିୟମମାନ ରହିଅଛି । ୩. ଅଭିଧର୍ମପିଟକରେ ତତ୍ତ୍ୱ, ନୈତିକ ଧର୍ମ ଓ ନିର୍ବାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଅଭିଧର୍ମପିଟକ ବୌଦ୍ଧ ଦର୍ଶନର ମୂଳଭୂମି । ବୌଦ୍ଧମାନେ ମହା ଯାନ, ମଧ୍ୟମ ଯାନ ଓ ହୀନ ଯାନ ଏହି ତିନ ଭିନ୍ନଗୋଷ୍ଠି ସଂପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ମହାଯାନ ତ୍ରିପିଟକ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଓ ଏହା ନେପାଳ, ତିବ୍ବତ, ଚୀନ, ଅସାମ, ଭୁଟାନ, ରୁଷିଆ ଓ ଜାପାନରେ ଆଦୃତ । ହୀନଯାନ ତ୍ରିପିଟକ ପାଲି ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଓ ଏହା ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଶ୍ୟାମ ଓ ଲଙ୍କାରେ ଦୃଢ଼ । ତ୍ରିପିଟକର ମଧ୍ୟମଯାନ ସଂସ୍କରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳୁ ନାହିଁ ।

ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ନିର୍ବାଣ ପରେ ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତ୍ରିପିଟକକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ସ୍ମୃତିଗୃହ ଜନୈକସ୍ଥ ଏକ ଗିରିଗହ୍ୱରରେ ରଖିଥିଲେ । ପରେ ଅଶୋକ ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ସମ୍ମିଳନୀ ଆହ୍ୱାନ କରି ତହିଁରେ ଆଲୋଚନା ପରେ ତ୍ରିପିଟକର ଗୋଟିଏ ବିଶୁଦ୍ଧ ସଂସ୍କରଣ ପାଲି ଭାଷାରେ ସମ୍ପାଦନ କଲେ । ଏହାହିଁ ହୀନଯାନମାନଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ । ତ୍ରିପିଟକରେ ନାରାୟଣ, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ, ଶିବ, ବ୍ରହ୍ମା, ବରୁଣ ଆଦି ଦେବତାମାନଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ରିପିବ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପା ଧାତୁ+ଅ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ କାନ
Tripiba ଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି—
A kind of long-eared he-goat.

[ଦ୍ର—ଏ ପାଣି ପିଇଲାବେଳେ ଏହାର ଦୁଇ କାନ ପାଣିରେ ଲାଗେ । ମନୁଙ୍କ ମତରେ ଏପରି ଛେଳିର ମାଂସ ପିତୃକର୍ମ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଉପଯୁକ୍ତ ।]

ତ୍ରିପିଷ୍ଟପ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପିଷ୍ଟପ+ଭୁବନ)—
Tripishṭapa ୧ । ତୃତୀୟ ଭୁବନ, ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.

୨ । ତ୍ରିଲୋକ; ତ୍ରିଭୁବନ—
2. The three worlds (heaven, earth and nether world).

୩ । ଆକାଶ—3. The sky.

ତ୍ରିପୁଟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ପୁଟ=ଆଚ୍ଛାଦନ ଯାହାର)—
Tripuṭa ୧ । ମସୁର; ଖେସାରି—
1. A kind of pulse; Lathyrus Sativus.

୨ । ଶର; ତୀର—2. Arrow.

୩ । ତଟ; ତୀର—3. Shore.

୪ । ତାଲା; କୋଲପ—4. A padlock.

୫ । ଗୋକ୍ଷୁର (ଦେଖ)—
5. Gokshura (See).

୬ । ମଟର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Pea.

ବିଣ—ତ୍ରିଗୁଣିତ—Threefold (M. W.).

ତ୍ରିପୁଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିପୁଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—
Tripuṭā 1. Jasmine flower; Arabian jasmine(M.W).

୨ । ବଡ଼ ଅଲେଇଚ—2. The large cardamom.

୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମଏଳା; ଛୋଟ ଅଲେଇଚ—
3. The small cardamom.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଗ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ୍ର	ତ୍ୟ	ଘ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୪ । ତନ୍ତ୍ର—4. The Tantras.

୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଷ୍ଟାକ୍ଷରଧାରୀ ଦେବୀବିଶେଷ—
5. Name of a Goddess.

୬ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
6. A name of a mode in music.

ତ୍ରିପୁଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିପୁଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଏରଣ୍ଡ ଗଛ; ଗବ ଗଛ—1. The castor plant.
Triputi

୨ । ଖେସାରୁ—2, A kind of pulse.

୩ । ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)—3. Tihurdi (See)

ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣର ରୂପ—ତ୍ରିପଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tripunda (etc) Tripanda etc (See)

ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ର—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ପୁଣ୍ଡ୍ର—ଅଙ୍କ; ଅଙ୍କ ପର ଲମ୍ବ ୩ ରେଖା)—ଭସ୍ମଚନ୍ଦନାଦିଦ୍ୱାରା କପାଳରେ କଟାଯିବା ସମାନ୍ତର ୩ଟି ଗାର—
Tripundra
(ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
A triple sectarian mark on the forehead with ashes or paste consisting of three parallel horizontal lines or streaks.
[ଦ୍ର—ଏହି ଚିତାକୁ ଶୈବମାନେ ତିନିଗୋଟି ଅଡ଼ବାଗିଆ ଗାରରୂପେ କପାଳରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି ।]

୨ । ବୈଶ୍ୟମାନେ କପାଳରେ କାଟିବା ଚିତା—
2. The sandal paste mark put on the brow by the Baisyas
(ଏଥିର ଶାସ୍ତ୍ରବଚନ—ଅର୍ଦ୍ଧ ପୁଣ୍ଡ୍ରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟ ଦ୍ୱିପୁଣ୍ଡ୍ରକଂ ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ରକଂ ତୁ ବୈଶ୍ୟସ୍ୟ ବର୍ତ୍ତୁଳଃ ଶୂଦ୍ର ଜାତିଷୁ ।)

ତ୍ରିପୁତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃପ୍ତି)—ତୃପ୍ତି; ସନ୍ତୋଷ—
Triputi Satisfaction; contentment; satiety,
ତ୍ରିପ୍ତି ବିଣ.(ସଂ. ତୃପ୍ତ)—ତୃପ୍ତ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
ତ୍ରିପିତି Satisfied; contented.
ଶୁଣି କରୁ ସ୍ନାନ କଲେ ଯେ, ଭ୍ରମ ତ୍ରିପୁତି ହୋଇଲେ ସେ ।

ତ୍ରିପୁର—ସଂ. ବି.—(ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ପୁର)—୧ । ମୟଦାନବ ନିର୍ମିତ ସୁନା, ରୁପା ଓ ଲୁହାର ତିନିଗୋଟି ନଗର ବା ଦୁର୍ଗ—
Tripura
1, Three fabulous cities or fortresses constructed by the Titan Mayadānaba,
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ତାରକାସୁରର ତିନି ପୁଅ ତାରକାକ୍ଷ, କମଳାକ୍ଷ ଓ ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାଳୀ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁର ସ୍ୱର୍ଗରେ, ରୌପ୍ୟପୁର ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ ଓ ଲୌହପୁର ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଥିଲା । ଶିବ ଗୋଟିଏ ବାଣରେ ଏ ତିନିପୁରକୁ ପୋଡ଼ି ଏ ତିନି ଅସୁରଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଥିଲେ ।]

୨ । ତ୍ରିପୁରାସୁର; ତାରକାସୁରର ତିନି ପୁତ୍ର—
2. Name of three demons; sons of Tārakāsura,

୩ । ବାଣାସୁର (ଦେଖ)—3. Bāṇāsura (See).

୪ । ତାରକାସୁର (ଦେଖ)—4. Tārakāsura (See).

୫ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—5 The Heaven, the earth and the nether worlds.
ତ୍ରିଗୁଣ, ତ୍ରିବେଦ, ତ୍ରିପୁର—ଅଶିକ୍ଷା ଶକ୍ତି ଏ ଚୈତନ୍ୟ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତ୍ରିପୁରଘ୍ନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ତ୍ରିପୁର + ହନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମହାଦେବ—Siba.
Tripuraghana
(ତ୍ରିପୁରଦହନ, ତ୍ରିପୁର ମର୍ଦ୍ଦନ, ତ୍ରିପୁରାରି, ତ୍ରିପୁରାନ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିପୁର ପର—ସଂ. ବି.—ମହାଦେବ—
Tripura para Śiba.
ତ୍ରିପୁରପର ଦମନ କର ନୂପୁର ଝମକ ଇତି ସଂଗ୍ରାମ ଠମକ କେତେ ଜମକ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତ୍ରିପୁର ଭୈରବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଳିକା ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦେବୀବିଶେଷ—
Tripura bhairabi An incarnation of Durgā mentioned in the Kālikā purāṇa.

ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି.—ତିବଳମଲ୍ଲୀ; ମଲ୍ଲୀ ମଲ୍ଲ—
Tripura malli Treble-pettalled jasmine.
(ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲିକା— ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିପୁରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦେବୀବିଶେଷ—
Tripurā 1. Name of a Goddess.
ତିନି ପୁରେଣ ଏକ ଦେଖି,
ତେଣୁ ତ୍ରିପୁରା ନାମ ହୋଇ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Durgā.

୩ । ଆସାମର କାମାକ୍ଷ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କର ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି—
3. An image of the Goddess Kāmākhyā in Assam.

୪ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶୀ ରାଜ୍ୟ; ଅଧୁନା ତ୍ରିପୁରା ଦେଶ; ଟିପାରା—
4. Tipperah (state, district and town in Bengal).

ଦେ. ବି—ତିନିପରସ୍ତ ପାଖୁଡ଼ା ଥିବା (କଳା ଓ ଧଳା) ଧୂତୁରା ଫୁଲ—The treble petalled Dhatura flower.

ତ୍ରିପୁରାରି ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ କବି-ବିଶେଷ—Name of an Oria poet of the eighteenth century A. D.
Tripurāri dāsa
[ଦ୍ର—କେବଳଗୀତା, କଟପାସ୍ତା, ରାଧାକୃଷ୍ଣ କେଳିକଲ୍ଲୋଳ ଓ ରାମକୃଷ୍ଣ କେଳିକଲ୍ଲୋଳ ଏହି କବିଙ୍କ ବିରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ । (ଭାରତୀ-ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ, ଇତିହାସ) । ଏ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗର କବି ଅଟନ୍ତି । (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ) ।]

ତ୍ରିପୁରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟିପାରା ଜିଲ୍ଲା, ରାଜ୍ୟ ଓ ନଗର—
Tripuri Tipperah district, town and state (in Bengal).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ

ତ୍ରିପୁଷ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଜଣେକ ବଣିକ୍—
Tripusha Name of a merchant of ancient Utkal.

[ଦ୍ର—ଏ ଭଲ୍ଲିକ ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବଣିକ ସଙ୍ଗରେ ପଞ୍ଚଶତ ଶକଟରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ମଗଧକୁ ଯାଉଥିଲେ । ବାଟରେ ଏ ଦୁହେଁ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ଓ ବୁଦ୍ଧ ତପସ୍ୟା ସାଧନ ପରେ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ତାଙ୍କୁ ମଧୁ ଅନ୍ନ ଦେଲେ ଓ ଓ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । ଚୈତ୍ୟ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧ ଏମାନଙ୍କୁ ନିଜର ନଖ ଓ କେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଦୁହେଁ ଦେଶକୁ ଫେରିଆସି ଶିଳାଗର୍ତ୍ତ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଚୈତ୍ୟ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ସହକାର ୧୦।୧୦ ।]

ସଂ. ବି—୧ । କାକୁଡ଼ି—1. Cucumber.

୨ । ଗହମ—2. Wheat.

ତ୍ରିପୁଷ୍କର—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ପୁଷ୍କର)—୧ । ପୁଷ୍କର ତିଥି,
Tripushkara ପୁଷ୍କର ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ପୁଷ୍କର ବାରରେ ଘଟିବା ମୃତ୍ୟୁଯୋଗବିଶେଷ—An inauspicious combination of certain days at the time of one's death.

[ଦ୍ର—ପୁଷ୍କର ତିଥି ଯଥା—୨ୟା, ୭ମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ । ପୁଷ୍କର ନକ୍ଷତ୍ର ଯଥା—ପୁନର୍ବସୁ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, କୃତ୍ତିକା, ଉତ୍ତରଫାଲ୍‌ଗୁନୀ, ପୂର୍ବାଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଓ ବିଶାଖା । ପୁଷ୍କର ବାର ଯଥା—ରବି, ଶନି ଓ ମଙ୍ଗଳ । ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଏହି ତିନିଗୋଟି ପୁଷ୍କର ଘଟେ ତାହାର ତ୍ରିପୁଷ୍କର ଦୋଷ ଘଟେ । ଏହି ଦୋଷ ଘଟିଲେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶ ଓ ବାସ୍ତୁ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ; ଏହି ଯୋଗରେ ଜନ୍ମିବା ସନ୍ତାନର ଜାରଜ ଯୋଗ ବୋଲି ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ କହନ୍ତି । ତ୍ରିପୁଷ୍କରରେ କୌଣସି ହାନି ଘଟିଲେ ସେହିପରି ହାନି ପରେ ଆଉ ତିନି ଥର ଘଟିବ ଓ ଲାଭ ଘଟିଲେ ସେହିପରି ଲାଭ ଆଉ ତିନି ଥର ଘଟିବ ବୋଲି ଜ୍ୟୋତିଷିକମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।]

୨ । ବୃନ୍ଦାବନସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
2. Name of a place of Hindu pilgrimage.

୩ । କନିଷ୍ଠା, ମଧ୍ୟମା ଓ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠକୁ ଟେକିଲେ କରତଳରେ ଯେଉଁ ଆଧାର ଗଠିତ ହୁଏ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. The cup-shaped palm formed by erecting the little finger, the middle finger and the thumb.

ତ୍ରିପୁସ—ସଂ. ବି—ରଙ୍ଗ; ଟିଣ ଧାତୁ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Tripusa Tin (metal).

ତ୍ରିଫଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ଫଳ; ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ)—ହରିଡ଼ା,
Triphalā ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା ଏହି ତିନି ଫଳର ସଂଯୋଗ—
(ତ୍ରିଫଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A combination of myrobalan, belleric myrobalan and emblic myrobalan (prescribed in the Āyurbeda).

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଉତ୍ତମ ଭେଦକର, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ରୁଚିକାରକ ଓ ସାରକ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ମେହ, କୁଷ୍ଠ ଓ ବିଷମ ଜ୍ୱର ବିନାଶକ; ଏଥିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ୧ ଭାଗ ହରିଡ଼ା, ୨ ଭାଗ ବାହାଡ଼ା ଓ ୩ ଭାଗ ଅଁଳା ମିଶାଇବାକୁ ହୁଏ । ତ୍ରିଫଳାରେ ନାନାପ୍ରକାର କ୍ୱାଥ, ପାଚନ, ଘୃତ ଓ ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ତ୍ରିବର୍ଗ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବର୍ଗ)—୧ । ସଂସାରୀର
Tri barga ତିନିଗୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଯଥା—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ—
1. The three pursuits or desires of a worldly man, viz. virtue, wealth, and desires.

୨ । ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ଲୟ—
2. Creation, preservation and destruction.

୩ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ—3. The three primary qualities of Nature (good, medium and evil).

୪ । ତ୍ରିଫଳା—4. The three myrobalans.

୫ । ତ୍ରିକଟୁ—5. The three pungent drugs.

୬ । ଆୟ, ସ୍ଥିତି ଓ ବ୍ୟୟ—
6. Income, saving and expenditure.

ତ୍ରିବର୍ଗ ସାଧନ—ସଂ. ବି—ସଂସାରୀର ପ୍ରଧାନ ତିନିଗୋଟି ଆକାଙ୍କ୍ଷାର
Tribarga sādhana ପୂରଣ—Consummation or fulfilment of the three main aims of a worldly man.

ବିଣ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ତ୍ରିବର୍ଗ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ—Bringing about the fulfilment of the threefold aim of man.

ତ୍ରିବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ—
Tribarnna 1. The three higher castes amongst the Hindus.

୨ । ବଣକପା—2. The wild variety of cotton.

ବି—ତିନିରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—Tricoloured.

ତ୍ରିବର୍ଷିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ବର୍ଷ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତିନିବର୍ଷୀୟା
Tribarshikā ମାଈ ବାଛୁରୀ ବା ଗାଈ—A she-calf or heifer 3 years old.

ତ୍ରିବଳି—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବଳି=ଶ୍ଲଥଚର୍ମ)—ଉଦର,
Tribali କପାଳ ଓ କଣ୍ଠଦେଶ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ମାଂସ ଓ ଚର୍ମର
(ତ୍ରିବଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଙ୍କୋଚ ଜନିତ ରେଖାତ୍ରୟ—The three folds or wrinkles of skin appearing in the belly, brow or neck of some persons.

ତ୍ରିବଳୀକ—ସଂ. ବି—୧ । ପାୟୁ; ମଳଦ୍ୱାର—
Tribalīka 1. The anus.

୨ । ବାୟୁ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The air.

୧	ଲ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଥ	●	ନ୍ତ

ତ୍ରିବାର୍ଷିକ—ସଂ. ଣ (ତ୍ରିବର୍ଷ + ଇକ)—୧ । ତିନିବର୍ଷରେ ଥରେ
Tribārshika ଘଟୁଥିବା—1. Happening once in three years.
୨ । ତିନିବର୍ଷ ସମୟର ସୀମା ପରେ ଘଟୁଥିବା—
2 Happening at the end of three years.

ତ୍ରିବିକ୍ରମ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି = ପାଦତ୍ରୟ ଦ୍ୱାରା + ବିକ୍ରମ = ଆକ୍ରମ, ଅଧିକାର
Tri bikrama ହୋଇଅଛି ଯାହାଙ୍କର, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ବାମନ ଅବତାରରେ ତ୍ରିପଦଦ୍ୱାରା ତ୍ରିଲୋକକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ; କିମ୍ବା ତ୍ରିଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଯାହାଙ୍କର ବିକ୍ରମ ପାପ୍ୟମାନ ଅଛି)—୧ । ବାମନରୂପୀ ବିଷ୍ଣୁ—
1. Bishṇu in the incarnation of Bāmana.
୨ । ତ୍ରିଲୋକ ଆକ୍ରମଣ—
2. An attack on the 3 worlds.

ତ୍ରିବିକ୍ରମ ଭଞ୍ଜ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେକ ଗଡ଼ଜାତର ରାଜା ଓ ଓଡ଼ିଆ
Tribikrama bhañja କବି—Name of an Oria poet and Raja of a Hill-state.
[ଦ୍ର—ଏ 'କନକଲତା' ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାବ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ (ଭାରତୀ-ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ତ୍ରିବିଂଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରୟୋବିଂଶ)—ତେଇଶି; ୨୩—
Tribiṁśa 23; twenty-three.
ଚାଳୁଥିଁ ସ୍କନ୍ଦେ ଭାଗବତ,
ତ୍ରିବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଚରିତ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିବିଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ତ୍ରିବେଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ).
Tribiṇi (etc) Tribeṇi etc (See)

ତ୍ରିବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ବିଦ୍ୟା)-ତ୍ରିବେଦ (ଦେଖ)
Tribidyā Tribeda (See)

ତ୍ରିବିଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଳୀ (ତ୍ରି + ବିଧ = ପ୍ରକାର)—ତିନି
Tribidha ପ୍ରକାରର—Of three kinds.
(ତ୍ରିବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିବିଷ୍ଟପ—ସଂ. ବି.—ତ୍ରିପିଷ୍ଟପ (ଦେଖ)—Tripishṭapa (See)
Tribishṭapa

ତ୍ରିବୃତ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି + ବୃ ଧାତୁ = ଘୋଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)
Tribṛut ୧ । ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
1. Tihuṟdi (See)
ତ୍ରିବୃତା, ତ୍ରିବୃତ୍ତି, ତ୍ରିବେଲା, ତ୍ରିବଣ୍ଡୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ମସୂର ବା ଖେସାରି—
2. A kind of pulse; Lathyrus Sativus.

ତ୍ରିବୃତ୍ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ହୁଡ଼ିମିଚ୍ଛ ଶାଗ; ହୁଲମୋଚିକା ଶାକ—
Tribṛut-parṇṇi Name of a medicinal potherb; Hingsta Repens.

ତ୍ରିବୃତ—ସଂ. ବିଣ—ବେଦବିହିତ ସଗୁଣ; ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ; ତ୍ରିଗୁଣମୟ—
Tribṛuta Consisting of the 3 qualities of Nature.
ତ୍ରିବୃତ ଧର୍ମର ଲକ୍ଷଣ,
ଏ ଯଜ୍ଞ କର୍ମେ ଅଛି ମନ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିବୃତ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବି (ତ୍ରିବୃତ୍ = ଅ, ଉ ଓ ମ + ବ୍ରହ୍ମ)—ଓଁକାର—
Tribṛuta brahma The mystic syllable 'Om'.
ଅଭ୍ୟାସ କରି ଶୁଦ୍ଧ ମନେ,
ତ୍ରିବୃତ ବ୍ରହ୍ମ ସୁମରଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଳୀ (ତ୍ରି + ବୃତ୍ = ଗୁଣିତ)—ତ୍ରିଗୁଣିତ—
Tribṛutta Threefold; multiplied by three.
(ତ୍ରିବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିବୃତ୍ତ ଯମକ—ଦେ. ବି—ଗୀତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦରେ ତିନି ସ୍ଥାନରେ
Tribṛutta jamaka ପଡ଼ିବା ଯମକ—Alliteration at three places in a line in poetic composition.
ରମା ଶିଶିରେ ଘୋର ନିଶିରେ କୁଞ୍ଜପଶିରେ ଭାସି,
ବସି ଏକାନ୍ତ ମାନସେ କାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ କାନ୍ତ ଘୋଷି ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତ୍ରିବେଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ବେଣୀ = ପ୍ରବାହ ଯାହାର)—
Tribeṇi ୧ । ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳ; ପ୍ରୟାଗ-
1 Allahabad, the junction of the three streams, the Ganges, the Jamunā and the Saraswatī.
[ଦ୍ର—ଏହି ତିନି ନଦୀ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରୟାଗରେ (ଏଲାହାବାଦରେ) ମିଳିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଯୁକ୍ତବେଣୀ ଓ ବଙ୍ଗଦେଶ ହୁଗୁଳୀ ନିକଟରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ମୁକ୍ତବେଣୀ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ କରାଯାଇଥିବା ତିନି ଗୋଟି ବେଣୀ—
2. The hair of the head plaited into three braids.
୩ । ହଠଯୋଗ ଅନୁସାରେ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ ତ୍ରୟର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥାନ—
3. The imaginary meeting place of the three principal air—channels inside the body.
ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ନାନଘାଟ—1. Name of a sacred bathing place in the old Prāchī river in the district of Puri.
[ଦ୍ର—ଏହା ବାଲିପାଟଣା ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ବନମାଳୀପୁର ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ବୁଡ଼ ପଡ଼େ ଓ ୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେଳା ହୁଏ ।]
୨ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଭାଗୀରଥୀଙ୍କ ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—
ତ୍ରିବେଣୀଘାଟ (ଦେଖ)—Name of a place in the Hooghli district of Bengal where two other rivers meet the Ganges.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ସ୍ନାନଯୋଗ ପଡ଼େ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏ ପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଯୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କି ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା — ଦେ. ବି.— ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା । ଏ ଦିନ ପ୍ରୟାଗରେ
Tribeṇī amābāsyā ମକରସ୍ନାନ ଯୋଗ ଘଟେ—The new moon day of the month of Māgha.

ତ୍ରିବେଣୀ ଘାଟ—ଦେ. ବି.—ଭାଗୀରଥୀ ବା ଗଙ୍ଗା ନଦୀ କୂଳରେ
Tribeṇī ghāṭa ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଘାଟ—Name of a place in the Hooghli district where three rivers meet.

[ଦ୍ର—ଇ. ଅଇ. ଅର୍. ରେଲ୍‌ଓ୍ୱେର ଯେଉଁ ଶାଖା ନବଦ୍ୱୀପକୁ ଯାଇଅଛି ତହିଁ ନିକଟରେ ହାବଡ଼ାଠାରୁ ୩୦ମାଇଲ ଦୂରରେ ହୁଗୁଲି ଜିଲ୍ଲାରେ ଭାଗୀରଥୀ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ନଦୀ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଏହିଠାରେ ଗୋଟିଏ ଘାଟ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହା ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ; ଯେଉଁମାନେ ଗଙ୍ଗାରେ ଅସ୍ଥି ଦେବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଏହିଠାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ଅସ୍ଥି ନିକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ଓ ଏଠାରେ ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମେଳା ହୁଏ ।]

ତ୍ରିବେଣୀ ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି—ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ତ୍ରିବେଣୀରେ
Tribeṇī snāna (ପ୍ରୟାଗଆଦି ତୀର୍ଥରେ) ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ସ୍ନାନ— Bathing in the junction of three rivers in Prayāga (Allāhābad) and other holy bathing places on the new moon of Māgha.

ତ୍ରିବେଦ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ବେଦ)—
Tri beda ତ୍ରୟୀ; ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ ଏହି ତିନି ବେଦ—
The three Bedas; Ṛuk, Sāma and Jajur.

[ଦ୍ର—ଅଥର୍ବବେଦ ପରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।]

ତ୍ରିବେଦୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିବେଦ + ଇନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Tribedī ତିନି ବେଦରେ ପାରଙ୍ଗମ —
Learned in the three Bedas.

ଦେ. ବି—ତ୍ରିପାଠୀ; ତେବାରୀ ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
A Brāhmana holding the family-title of Tebāri or Tripāṭhī.

ତ୍ରିଭଙ୍ଗ— ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରି + ଭଙ୍ଗ)— ତିନିସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା—
Tri bhaṅga Crooked at three places.
(ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିଭଙ୍ଗି— ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)— ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ (ଦେଖ)
Tribhaṅgi Tribhaṅgima (See)

ପାଦକେ ପାଦ ଛନ୍ଦିଦେଇ,
ତ୍ରିଭଙ୍ଗି ଭଙ୍ଗେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)— ଠିଆହେବାବେଳେ ଶରୀର ତିନି
Tribhaṅgima ଯାଗାରେ ବଙ୍କା ହୋଇଥିବା (ଅବସ୍ଥା ବା ଠାଣି)
(ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମା—ଅନ୍ୟରୂପ) (A pose or posture of standing) Having three bends in the body; bent at three places.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଂଶୀ ଧରି ପାଦାଗ୍ରରୁ ପାଦର ଆଣ୍ଠୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଭାଙ୍ଗ, ଆଣ୍ଠୁରୁ କଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଭାଙ୍ଗ ଓ କଟିର ଉପରକୁ ଏକ ଭାଙ୍ଗ, ଏପରି ତିନି ଯାଗାରେ ବକ୍ର ହୋଇ ଠିଆହେବା ଠାଣିକୁ ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ ଠାଣି ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଠାଣିରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ମୁରଲୀଧାରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାଧକମାନେ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ।]

ତ୍ରିଭଙ୍ଗି ଯମକ—ଦେ. ବି—ତ୍ରିବୃତ୍ତ ଯମକ (ଦେଖ)
Tribhaṅgi jamaka Tribṛutta jamaka (See)

ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ—ସଂ.ବି. (ସଙ୍ଗୀତ)—୧ । ତାଳର ୬୦ ମୁଖ୍ୟ ଭେଦର ଏକତମ-
Tribhaṅgī 1. One of the 63 musical modes.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ଗୁରୁ, ଏକ ଲଘୁ ଓ ଏକ ପ୍ଳୁତ ମାତ୍ରା ଥାଏ ।]

୨ । ଶୁଦ୍ଧ ରାଗର ଏକତମ—
2. One of the pure tunes in music.

୩ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୩୨ ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦ—
3. Name of a metre of 32 syllables.

ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ (ଦେଖ)—
Tribhaṅgima (See)

ତ୍ରିଭଜ୍ୟା—ସଂ. (ଜ୍ୟାମିତି)—ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tribhajyā (geometry) Radius.
(ତ୍ରିଜ୍ୟା, ତ୍ରିଭଜ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିଭାଗ—ସଂ. ବି—୧ । ତିନି ଅଂଶ—1. Three parts.
Tribhāga ୨ । ତିନି ଖଣ୍ଡ—2. Three pieces.
୩ । ତୃତୀୟ ଭାଗ—3. The third part.

ତ୍ରିଭାରି—ଦେ. ବି—ରାଜୋପକରଣବିଶେଷ—
Tribhāri Royal paraphernalia.

ତ୍ରିଭୁକ୍ତି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Tribhukti Trihuta (See)

ତ୍ରିଭୁଜ – ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ଭୁଜ = ବାହୁ, ଯାହାର)—
Tribhuja (ଜ୍ୟାମିତି) ତିନି ଗୋଟି ସରଳ ରେଖା ଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର—(geometry) Triangle.

[ଦ୍ର—ବାହୁ ଭେଦରେ ତ୍ରିଭୁଜ ୩ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ସମବାହୁ, ସମଦ୍ୱିବାହୁ ଓ ବିଷମବାହୁ । କୋଣ ଭେଦରେ ମଧ୍ୟ ତ୍ରିଭୁଜ ୩ ପ୍ରକାର ଯଥା—ସମକୋଣୀ, ସ୍ଥୂଳକୋଣୀ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣୀ ।]

ବିଣ—ତିନି ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ—Having three arms.

ତ୍ରିଭୁଜାକାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତ୍ରିଭୁଜ + ଆକାର)—
Tribhujākāra ତ୍ରିଭୁଜର ଗଠନ—Form of a triangle.
(ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ତ୍ରିଭୁଜାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ- Triangular in shape.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ତ୍ରଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ୠ	ନ୍‍

ତ୍ରିଭୁବନ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଭୁବନ)—
Tribhubana ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ; ତ୍ରିଲୋକ—
The three worlds (heaven, earth and the nether world.

ତ୍ରିଭୁବନ ବିଜୟୀ— ସଂ. ବଣ— ଯେ ତ୍ରିଭୁବନକୁ ଜୟ କରେ—
Tribhubana bijayī Conquerer of the three worlds.

ତ୍ରିଭୂମ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି + ଭୂମି)—
Tribhūma ତିନି ମହଲା କୋଠା; ତ୍ରିତଳ ପ୍ରାସାଦ—
A three storied building.

ତ୍ରିମଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି—ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Trimaṇḍī Trimuṇḍī (See)

ତ୍ରିମଦ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମଦ)—
Trimada ମୁଥା, ଧଳାଚିତା ମୂଳ ଓ ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—
The aggregate of three herbs (viz, root of grass, leadwort and a vermicide seed).

୨ । ବଂଶଜ ମଦ, ଧନ ମଦ ଓ ଆଭିଜାତ୍ୟ ମଦ ଏହି ତ୍ରିବିଧ ମତ୍ତତା—2. The conciet arising from the possession of worldly prosperity,wealth and high lineage.

ତ୍ରିମଧୁ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ମଧୁ)—
Trimadhu ୧ । ମହୁ, ଘିଅ ଓ ଚିନିର ସମାହାର—
1. A mixture of honey, ghee and sugar.

୨ । ଋଗ୍‌ବେଦର ଅଂଶବିଶେଷ—2. Name of a part of the Ṛugbeda.

ତ୍ରିମାତ୍ର—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରି + ମାତ୍ରା)—ତ୍ରିମାତ୍ରିକ (ଦେଖ)
Trimātra Trimātrika (See)

ତ୍ରିମାତ୍ର, ଦ୍ରୁତରେ ଚରମ ଅଛି । ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତ୍ରିମାତ୍ରିକ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରି+ମାତ୍ରା+ଇକ)—
Trimātrika ୧ । ଯେଉଁ ଛନ୍ଦରେ ତିନି ମାତ୍ରା ଥାଏ—
1. (metre) Having three measures or strokes.

୨ । ପ୍ଳୁତ (ଉଚ୍ଚାରଣ); ୧, ୨ ଓ ୩ ଗଣିବାକୁ ଯେତେ ସମୟ ଲାଗେ ସେତିକି ସମୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଦୀର୍ଘ (ସ୍ୱର)-
2. Extra-long (sound of a vowel.)

ତ୍ରିମାର୍ଗ— ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ+ତ୍ରି+ମାର୍ଗ)—
Trimārga ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—Heaven, earth and the nether regions.

ତ୍ରିମାର୍ଗୀ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମାର୍ଗ+ଈ)—
Trimārgī ୧ । ତିନି ଛକିଆ ବାଟ—
1. A meeting place of three roads.

୨ । ତ୍ରିମାର୍ଗଗାମିନୀ; ଗଙ୍ଗା ନଦୀ—
2. The river Ganges.

ତ୍ରିମୁକୁଟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି = ତିନି + ମୁକୁଟ = ଶୃଙ୍ଗ)—
Trimukuṭa ତ୍ରିକୂଟ ପର୍ବତ—The mythological Trikūṭa mountain.

ତ୍ରିମୁଖ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନି ଗୋଟି ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
Trimukha Having three mouths or faces.

ବି—୧ । ଶାକ୍ୟ ମୁନି—1. A name of the Buddha.

୨ । ଗାୟତ୍ରୀ ଜପିବାର ୨୪ ମୁଦ୍ରା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରା—
2. One of the 24 postures assumed while counting the Gāyatrī formula in the rosary.

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡ – ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନି ମୁଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
Trimuṇḍa Three-headed.

ସଂ. ବି—୧ । ତ୍ରିଶିର ରାକ୍ଷସ—1. Name of a three-headed demon killed by Rāmachandra.

୨ । ଜ୍ୱର ପୁରୁଷ—2. The demon personifying the fever-disease.

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ – ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିମୁଣ୍ଡ)—ତିନିଟା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜଟ ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା
Trimuṇḍī କେଶବିନ୍ୟାସ—A chignon made up of three stuffs of hair wound up separately; a three stuffed chignon.

ଶିରେ ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ କି ଅବା ମଣ୍ଡି ଥୋଇଛି ଉଦ୍ଧରି—
ଭକ୍ତଚରଣ, ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ ଗଭା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ତ୍ରିଶାଖାଯୁକ୍ତ ଫୁଲତୋଡ଼ା—
Trimuṇḍī gabhā Three-stuffed nosegay.

ତ୍ରିମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ ; ତ୍ରି + ମୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ
Trimūrtti ଶିବ, ଏପରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ତ୍ରିରୂପାତ୍ମକ ପ୍ରକାଶ—
The Hindu Trinity or the threefold manifestation of the Hindu God-head (viz. Brahmā the Creator, Bishṇu the Preserver and Śiba the Destroyer); the Hindu Triad.

୨ । ବ୍ରହ୍ମଶକ୍ତିବିଶେଷ—2. Name of a Divine energy of the Brahmā.

ବଣ—ତିନି ମୂର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—Manifest in three forms; having three forms.

ତ୍ରିମେଦ—ସଂ. ବି (ସମାହାରଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ମେଦ)—ତ୍ରିମଦ (ଦେଖ)
Trimeda Trimada (See)

ତ୍ରିୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି—
Triya Three.

ସେ ତ୍ରିୟ ତତ୍ତ୍ୱ ବୋଲଇ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ତ୍ରିୟ ତତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିତତ୍ତ୍ୱ)—୧ । (ଓଡ଼ିଶାର ତାନ୍ତ୍ରିକ ବା
Triya tattwa ଶାକ୍ତରଭେଦ , ସାଧକମାନଙ୍କ ସାଧନାର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ)—ହ୍ରୀଁ, କ୍ଲୀଁ, କ୍ରୀଁ—1. The three

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଟାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଦ୍ୱନ୍ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

mystic particles uttered by the mystics of Orissa during their esoteric exercises.

[ଦ୍ର—ଏମାନ ଯଥାକ୍ରମେ ରମା ବା ଲକ୍ଷ୍ମୀବୀଜ, ପଦ୍ମ ବା ଦୁର୍ଗା (ମତାନ୍ତରରେ ବିଷ୍ଣୁ) ବୀଜ ଓ କାମବୀଜ ଅଟେ ।]

୨ । (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନ) ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ— 2. (Tantric) The mystic reference for the Hindu Trinity.

ତ୍ରିସ୍ତ୍ରି ଉତ୍ତରରେ ମନ୍ତ୍ର ଦେଲେ
ତୀର୍ଥର ଫଳ ଲଭେ ହେଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ମଦାମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ତ୍ରିଯମ୍ବକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି=ତିନ+ଅମ୍ବକ=ଚକ୍ଷୁଃ)
Triyambaka ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ; ମହାଦେବ; ଶିବ— The three-eyed God Śiba.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ 'ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ' ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କେବଳ ମାତ୍ର କବି କାଳିଦାସ 'ତ୍ରିଯମ୍ବକ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଏହି ଶବ୍ଦ ତ୍ରିଅମ୍ବକରୂପେ ଦେଶଜରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତ୍ରିୟଲୋଚନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋଚନ)—ତ୍ରିଲୋଚନ (ଦେଖ)
Triyalochana Trilochana (See)

ତ୍ରିଯାନ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ୩ ଭେଦ (ମହାଯାନ, ମଧ୍ୟମଯାନ ଓ
Trijana ହୀନଯାନ)—The three branches of the Buddhist faith.

ତ୍ରିଯାମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଯାମ=ପ୍ରହର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Trijāmā ୧ । ରାତ୍ରି; ରଜନୀ—1 Night.

୨ । ଯମୁନା ନଦୀ—2. The Jamunā river.

୩ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—3. Turmeric.

[ଦ୍ର—ରାତ୍ରିର ପ୍ରଥମ ଅର୍ଦ୍ଧ ଦଣ୍ଡ ଓ ଶେଷ ଅର୍ଦ୍ଧଦଣ୍ଡ ଦିବସର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ରାତ୍ରିକୁ ତ୍ରିଯାମା ବୋଲାଯାଏ ।]

୪ । କଳା ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)
4 (the black) Tihurdi (See)

୫ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—5. The indigo plant.

ତ୍ରିଯୁଗ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଯୁଗ)—
Trijuga ୧ । ତିନିଗୋଟି ଯୁଗ; ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ— 1. The three ages (Satya, Tretā and Dwāpara) of the world according to the Hindus.

୨ । ଋତୁତ୍ରୟ (ବସନ୍ତ, ବର୍ଷା ଓ ଶରତ)— 2. The three seasons of the year; (spring, rains and autum)

୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A name of Bishṇu.

ତ୍ରିଯୁଗୀ ନାରାୟଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍ତର ଭାରତର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Trijugi nārāyaṇa Name of a place of pilgrimage in Northern India.

[ଦ୍ର—ଏହା ରୁଦ୍ରପ୍ରୟାଗଠାରୁ ୩୨ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଅଷ୍ଟ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି ତ୍ରିଯୁଗୀ ନାରାୟଣଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ରହିଅଛି ।

ଶ୍ରୀହରପାର୍ବତୀଙ୍କ ବିବାହ ସମୟରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋମକୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନି ତିନିଯୁଗ ହେଲା ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖା ହୋଇଥିବାର ବିଶ୍ୱାସ କାଳକ୍ରମେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏଠାର ପଣ୍ଡାମାନେ କୁଣ୍ଡମଧ୍ୟରେ କାଷ୍ଠ ନିକ୍ଷେପ କରି ଅଗ୍ନିକୁ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି ଅଛନ୍ତି । ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏହି ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ହୋମ କରିବାର ବିଧାନ ଅଛି (ମଦନମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) ।]

ତ୍ରିଯୂହ—ସଂ. ବି—ଧଳା ରଙ୍ଗର ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Trijūha A horse of white colour.

ତ୍ରିରାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ରାତ୍ରି)—
Trirātra ୧ । ତିନିରାତ୍ରି ପରିମିତ କାଳ—
(ତ୍ରିରାତ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Time covered by three successive nights (i.e. three successive nights and two days between them).

[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରୀଙ୍କର ତୀର୍ଥରେ ତ୍ରିରାତ୍ର ଯାପନ କରିବାର ବିଧି ଅଛି ।]

୨ । ରାତ୍ରି ସହିତ ଦିବସତ୍ରୟ—2. Three days and nights following each other.

୩ । ତିନି ଦିନ ଉପବାସ କରିବା ବ୍ରତବିଶେଷ— 3. A vow consisting of fasting for 3 days consecutively.

୪ । ଗର୍ଗ-ତ୍ରିରାତ୍ର ନାମକ ଯାଗ— 4. Name of a Vedic sacrifice.

ତ୍ରିରାତ୍ରାଶୌଚ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ଜନ୍ମ ବା ମୃତ୍ୟୁରେ ଶାସ୍ତ୍ର
Trirātrā śaucha ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟର ତିନି ରାତ୍ରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳିବା ଅଶୌଚ—Impurity extending over three nights observed by a person on the death or brith of specific relations (as enjoined by the Hindu Sāstras).

ତ୍ରିରେଖ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ରେଖା)—୧ । ତିନି
Trirekha ରେଖାର ସମାହାର; ରେଖାତ୍ରୟ——1 An aggregate of three lines.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶଙ୍ଖ—2. Conch.

ତ୍ରିରୋରି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଥାନେଶ୍ୱରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନବିଶେଷ;
Trirori ତିରୋରୀ—Name of a place near Thāneśwar; Tirouri.
(ତିରୋରୀ; ତ୍ରିରୌରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀ ଓ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ପରାସ୍ତ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ପ	ତ୍ଥ	ଢ
୧	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲଥ	ଈ	ନ୍ଥ

ହୋଇ ମୃତ ହେଲେ । ସେହି ଦିନରୁ ଭାରତରୁ ହିନ୍ଦୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୋପ ପାଇଲା ।]

ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ — ସ. ବିଣ.—(ବ୍ୟାକରଣ) ସ୍ତ୍ରୀ. ପୁଂ ଓ ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ଶବ୍ଦ)—
Trilinga — (grammar) Having three genders.

ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ, ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଓ ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ— 1. The three genders (masculine, feminine and neuter).

୨ । ତୈଲଙ୍ଗ (ଦେଖ) — 2. Tailanga (See)

[ଦ୍ର—ତୈଲଙ୍ଗ ବା ତେଲଙ୍ଗା ଶବ୍ଦର ଏହି ଶବ୍ଦ ମୂଳସ୍ୱରୂପ ଶବ୍ଦ ଥିବାର କେହି କେହି କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ ନ ଥିବାର ଜଣା ଯାଏ ।]

ତ୍ରିଲୋକ—ସ. ବି. କ୍ଲୀ (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ଲୋକ)—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ ଏହି ତିନି ଭୁବନ; ତ୍ରିଭୁବନ—
Triloka (ତ୍ରିଲୋକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) The three worlds; the heaven, the earth and the nether world.

ତ୍ରିଲୋକନାଥ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ + ନାଥ)— ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
Triloka nātha (ତ୍ରିଲୋକପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Bishṇu (the Lord of the three worlds.)

୨ । ମହାଦେବ; ଭୂତେଶ୍ୱର; ବିଶ୍ୱନାଥ—2. Śiba.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

୪ । ତ୍ରିଲୋକର ଈଶ୍ୱର— 4. The Lord of the three worlds.

ତ୍ରିଲୋକୀ—ସ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ଲୋକ)—ତ୍ରିଭୁବନ—
Trilokī The three worlds.

ତ୍ରିଲୋକୀ ନାଥ—ସ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକୀ + ନାଥ)—
Trilokī nātha ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu

୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba.

ତ୍ରିଲୋକେଶ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ + ଈଶ)—
Trilokeśa ତ୍ରିଲୋକନାଥ (ଦେଖ)—Trilokanātha (See)

ତ୍ରିଲୋକେଶ୍ୱର—ସ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ + ଈଶ୍ୱର)—
Trilokeśwara ତ୍ରିଲୋକନାଥ (ଦେଖ)— Trilokanātha (See)

ତ୍ରିଲୋଚନ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ଲୋଚନ)—
Trilochana (ତ୍ରିଲୋଚନା, ତ୍ରିଲୋଚନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ମହାଦେବ—1. Śiba (the three-eyed God).

୨ । କାଶୀସ୍ଥ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ— 2. Name of a Śiba-linga of Benares.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ— A name given to males.

ସ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଲୋଚନତ୍ରୟଯୁକ୍ତ—Three-eyed.

ତ୍ରିଲୋଚନ ଗୁଣା—ଦେ. ବି.—(ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ତିନି ଗୋଟି ବେଢ଼ ଥିବା ସୁନାରେ ତିଆରି ଗୁଣା—
Trilochana guṇā A kind of nose-flower made up of 3 circuits or circular strips.

ତ୍ରିଲୋଚନ ଦ୍ୱିଜ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିବିଶେଷ—
Trilochana dwija Name of an ancient Orissa poet.

[ଦ୍ର—ଏ ପଦ୍ମପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଚୀନମାହାତ୍ମ୍ୟର ଉତ୍କଳାନୁବାଦ କରି ଥିଲେ । ଏ ଭକ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବା ସମସାମୟିକ ଲେଖକ ଅଟନ୍ତି । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ତ୍ରିଲୋଚନା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଲୋଚନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପାର୍ବତୀ; ଦୁର୍ଗା—
Trilochanā Durgā; Pārbatī.

(ତ୍ରିଲୋଚନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ରିଲୋଚନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Feminine of Trilochana.

ତ୍ରିଲୋ(ଲୌ)ହ—ସ. ବି.—(ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ଲୋହ; ଲୌହ)
Trilo(lau)ha (ତ୍ରିଲୌହକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୁନା, ରୁପା ଓ ତମ୍ବା—The three metals; gold, silver and copper.

ତ୍ରିଶ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସ. ତ୍ରିଂଶ)—ତିରିଶି; ୩୦—
Triśa 30; Thirty.

त्रिंश तीस

ତ୍ରିଶକଟ ଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ତୋପକୁ ତିନୋଟି ଶଗଡ଼ ଲଗାଇ ବୋହି ନିଅନ୍ତି—
Triśakaṭa guṇḍa A big cannon carried on 3 carts put together.

ତୋପ କମାଣ ତ୍ରିଶକଟ ଗୁଣ୍ଡ, କବାଲ କମ୍ବୁସ ନଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତ୍ରିଶକ୍ତି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି; କାଳୀ, ତାରା ଓ ତ୍ରିପୁରା—
Triśakti The three manifestations of Goddess Durgā (viz. Kāḷi, Tārā and Ṭripurā.

ତ୍ରିଶଙ୍କୁ—ସ. ବି. (ନାମ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପିତା ଓ ପୃଥୁରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Triśanku 1. Name of a king of the solar dynasty of ancient India who was stationed in a void space intermediate between the heaven and the earth.

[ଦ୍ର—ଅଯୋଧ୍ୟା ଏହାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ଆପଣାର କୁଳଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଓ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ କହିବାରୁ ସେମାନେ ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । ତତ୍ପରେ ଏ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେବାରୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସ୍ୱୀୟ ତପଃ ପ୍ରଭାବରେ ଏହାଙ୍କୁ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଠାଇଲେ । ଏ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହାଙ୍କ ପାଇଁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ବସିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଅଗତ୍ୟା ଭୀତ ହୋଇ ଏ ଖସି ପଡ଼ୁଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧପଥ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ପଥରେ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଏହାଙ୍କୁ ରହିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ତଦବଧି ଏ ତିନିଗୋଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ର ରୂପେ ନଭୋମଣ୍ଡଳର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ବିରାଡ଼ି—2. A cat.

୩ । ଶଲଭ; ଝିଣ୍ଟିକା—3. A locust.

୪ । ଗୃହଚଟକପକ୍ଷୀ—4. A kind of swallow.

୫ । ଖଦ୍ୟୋତ—5. A firefly.

୬ । ଦକ୍ଷିଣ ଆକାଶରେ ଧ୍ରୁବ ନକ୍ଷତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ଚାରି ଗୋଟି ପର ସ୍ଥିତ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରୁ ଉପରର ତିନିଗୋଟି— 6. The three upper stars in the constellation of the Southern cross in the southern sky.

ତ୍ରିଶତ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ତ୍ରିଗୁଣିତ ଶତ)— Trisata ତିନିଶହ—Three hundred.

ତ୍ରିଶାଖ—ସ. ବିଣ. କ୍ଳୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶାଖା)— Trisakha ୧ । ତିନି ଶାଖା ବା ଡାଳବିଶିଷ୍ଟ— 1. Having three branches.

(ତ୍ରିଶାଖା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ତିନିମୁନା—2. Three forked; three pronged.

ସ. ବି—ବେଲପତ୍ର— The leaf of the Bel tree.

ତ୍ରିଶିଖ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶିଖ)—୧ । ତ୍ରିଶୂଳ— Trisikha 1. A trident.

୨ । କିରୀଟ—2. A crown.

୩ । ରାବଣର ପୁତ୍ରବିଶେଷ— 3. Name of a son of Rābaṇa.

୪ । ବେଲ ଗଛ— 4. The Bel tree; Aegle Marmelos.

(ତ୍ରିଶିଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଳୀ—ତିନି ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ— Three forked.

ତ୍ରିଶିର—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିଶିରସ୍)—ତ୍ରିଶିରା ୩ (ଦେଖ) Trisira Trisirā 3 (See)

ଭଗବଦ୍‌ବେଦାନ୍ତକ ତ୍ରିଶିର ରଘୁନାଥ ମହୋଦର ଅତ କାମୁକ— ରାମା: ତୈତୋଭ୍ରାଦବଲାସ ।

ତ୍ରିଶିରା—ସ. ବିଣ. (ତ୍ରିଶିରସ୍ ଶବ୍ଦ, ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶିରସ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ତିନିମୁଣ୍ଡିଆ—Three-headed. Trisirā

ବି—୧ । କୁବେର—1. God Kubera.

୨ । ଜ୍ୱର ପୁରୁଷ—2. The demon presiding over fever; fever personified as a Deity.

[ଦ୍ର—ହରିବଂଶରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ବାଣାସୁରର ସହାୟତା କରିବା ପାଇଁ ମହାଦେବ ଯେଉଁ ଜ୍ୱରକୁ ଏହାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଏହାର ୩ ମୁଣ୍ଡ, ୩ ଗୋଡ଼, ୬ ହାତ ଓ ୯ ଆଖି ।]

୩ । (ରାମାୟଣୋକ୍ତ) ଖରର ସେନାପତି; ରାକ୍ଷସବିଶେଷ— 3. Name of a demon; a commander of the demon Khara.

[ଦ୍ର—ଏ ରାବଣର ଏକ ଭାଇ । ଏ ଖର ଦୂଷଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ ରହୁଥିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ ।]

୪ । ତ୍ୱଷ୍ଟା ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର— 4. Name of a son of Twashṭā.

ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ (ଦେଖ) Trisirāpalli Trichināpalli (See)

ସା ଗ୍ରାମେ ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ ଅଭିରାମ ବଧିଲେ ତ୍ରିଶିର ରକ୍ଷେ ଯହିଁ ରାମ—ତୀର୍ଥମାଳା । ମହୋଦଧି ।

ତ୍ରିଶୀର୍ଷକ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୀର୍ଷ+କ)—ତିନିମୁଣ୍ଡିଆ— Trisirshaka Three-headed.

ବି—ତିନି ଫଳକଯୁକ୍ତ ଅସ୍ତ୍ର; ତ୍ରିଶୂଳ— Trident; a three-pronged weapon.

ତ୍ରିଶୂଳ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୂଳ ଯାହାର)— Trisūla ୧ । ତ୍ରିଫଳକଯୁକ୍ତ ମହାଦେବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର— 1. The trident; the weapon of Siba.

୨ । ତିନି ଦେଖିଆ ମୁନା ଅସ୍ତ୍ର— 2. A pitchfork.

ତ୍ରିଶୂଳ ଧାରିଣୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା— Trisūla dhāriṇi Goddess Durgā.

(ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ—ପୁଂ) ବିଣ—ତ୍ରିଶୂଳ ଧରିଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)— (a female) Holding the trident.

ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରିଶୂଳ+ଧୃ ଧାତୁ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Trisūladhāri ମହାଦେବ—Siba.

(ତ୍ରିଶୂଳଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ—ତ୍ରିଶୂଳ ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି— Holding the trident.

ତ୍ରିଶୂଳିନୀ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରିଶୂଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତ୍ରିଶୂଳଧାରିଣୀ (ଦେଖ) Trisūlini Trisūladhāriṇi (See)

ତ୍ରିଶୂଳୀ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି+ଶୂଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ (ଦେଖ) Trisūli Trisūladhāri (See)

ତ୍ରିଶୂଳୀ ବାତ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଭୟଙ୍କର ବାତ ରୋଗ— Trisūli bāta A kind of fatal fit.

ତ୍ରିଶୃଙ୍ଗ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୃଙ୍ଗ)—୧ । ତ୍ରିକୂଟ ପର୍ବତ— Trisrunga 1. Name of a three headed mountain.

୨ । ତ୍ରିକୋଣ; ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.

ସ. ବିଣ—୧ । ତିନୋଟି ଶିଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ପଶୁ)— 1. Three horned (animal).

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଉ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

୨ । ତିନୋଟି ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ପର୍ବତ)—
2. (mountain) Having three peaks.

ତ୍ରିଶୃଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି + ଶୃଙ୍ଗ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Trisṛungi ୧ । ରୋହିମାଛ—1 Name of a big fresh water fish (Rohita) Cyprinus Rohita.
୨ । ଶିଙ୍ଗିମାଛ—2. Sacco branchus fossillis.
୩ । ରୁଦ୍ରାନୁଚରବିଶେଷ—
3. Name of an attendant of Śiba.

ତ୍ରିଷଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ତ୍ରି + ଷଷ୍ଟି)—
Trishashṭi ଷାଠିଏରୁ ତିନି ଅଧିକ; ତେଷଠି; ୬୩— 63; Sixty three.

ତ୍ରିଷଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଷଷ୍ଟୀ + ଅ)—ତେଷଠିର ପୂରଣ—
Trishashṭha Sixty three.

ତ୍ରିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—ତିନି ଚକିଆ ଗାଡ଼ି—
Trishṭa Tricycle.

ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍—ସଂ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୧ ଅକ୍ଷର ଥିବା ବୈଦିକ
Trishṭup ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—A vedic metre having
(ତ୍ରିଷ୍ଟୁଭ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) eleven syllables in every foot
[ଦ୍ର—ସୁମୁଖୀ, ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା, ଉପେନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା, କୀର୍ତ୍ତି, ବାଣୀ, ମାଲା, ଶାଲା, ହଂସୀ, ମାୟା, ଜାୟା, ବାଲା, ଆର୍ଦ୍ରା, ଭଦ୍ରା, ପ୍ରେମା, ରାମା, ରଥୋଦ୍ଧତା, ଦୋଧକ, ଋଦ୍ଧି, ସିଦ୍ଧି, ବୁଦ୍ଧି ଏ ଛନ୍ଦର ପ୍ରଧାନ ଭେଦ ।]

ତ୍ରିସନ୍ଧି—ସଂ. ବି—ସଦାବିହାରୀ ଫୁଲ—Name of a flower;
Trisandhi Periwinkle.
ଏ ଫୁଲର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ସାନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମା, ସନ୍ଧିବଲ୍ଲୀ, ସଦାଫଳା, ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମା, କାଣ୍ଡା, ସୁକୁମାରୀ ସନ୍ଧିଜା
(ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏହା ଧଳା ଓ ଲୋହିତ୍ ନାଲି ଉଭୟ ରଙ୍ଗର ଦେଖାଯାଏ ।]
ଦେ. ବି—ବିଷମ ସମସ୍ୟା— Trelemma; a puzzle

ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ, ତ୍ରି + ସନ୍ଧ୍ୟା)—ସକାଳ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ
Trisandhya ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ ଦିନର ଏହି ତିନିକାଳ—
Morning, noon and evening.

ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ତ୍ରି + ସନ୍ଧ୍ୟା=ମିଳନକାଳ)—
Trisandhyā ସକାଳ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ; ଦିବସର ତିନି ବେଳ; ତ୍ରିକାଳ—Dawn, noon and eve; the three diurnal junctions

ତ୍ରିସପ୍ତ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି=ତ୍ରିଗୁଣିତ + ସପ୍ତ)—୨୧ ସଂଖ୍ୟା—
Trisapta Twenty one; 21

ତ୍ରିସପ୍ତତି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି ଅଧିକ + ସପ୍ତତି=ସତୁରି)—
Trisaptati ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ତେସ୍ତରି; ୭୩— Seventy three; 73.

ତ୍ରିସବନ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି + ସବନ=ସ୍ନାନ)—ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ତିନିଥର
Trisabana ସ୍ନାନ; ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସ୍ନାନ—Bathing thrice during the day (viz in the morning, at noon and in the evening).

ତ୍ରିସମ—ସଂ. ବି (ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ)—ସମାନଭାବରେ ହରିଡ଼ା, ନାଗର
Trisama ମୁଥା (ମତାନ୍ତରରେ ଶୁଣ୍ଠି) ଓ ଗୁଡ଼ ମିଶ୍ରିତ ଔଷଧ— A medicinal preparation consisting of three equal quantities of myrabolan, grass-root and molasses mixed together.

ତ୍ରିସର—ସଂ. ବି—୧ । ରାଶି ଓ ଚାଉଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ଖେଚୁଡ଼ି—
Trisara 1. A dish composed of rice and sessamum seeds boiled together.
୨ । ଖେସାରି—2. Lathyrus Sativus.

ତ୍ରିସରି ମୁଦି—ଦେ. ବି—ହାତ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର
Trisari mudī ମୁଦି—(ଗୋଟିଏ ତାରକୁ ତିନିଥର ଘୂରାଇ ଏ ମୁଦି ତିଆରି ହୋଇଥାଏ)—A kind of finger ring for the hands.

ବାମ କରର ଅଙ୍ଗୁଳି,
ତ୍ରିସରି ମୁଦିରେ ଝଳ—ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ତ୍ରିସାମା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତ୍ରିସାମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—(ବିଷ୍ଣୁସହସ୍ର
Trisāmā ନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—A name of Bishṇu.
ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭାଗବତ) ମହେନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତରୁ ବାହାରିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ— Name of a river rising from the Mahendra mountain.

ତ୍ରିସାହସ୍ର—ସଂ. ବି (ତ୍ରି + ସାହସ୍ର)—ତିନିହଜାର ପରିମିତ—
Trisāhasra Numbering three thousand; consisting of three thousand.

ତ୍ରିସିତା—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ସିତା)—(ବୈଦ୍ୟକ) ଗୁଡ଼,
Trisitā ଚିନି ଓ ମିଶ୍ରିର ସମାହାର—(Ayurveda) A mixture of three kinds of sugar (i. e. molasses, refined sugar and sugar candy.)

ତ୍ରିସୀତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରି + ସୀତ୍ ଧାତୁ=ଚାଷ କରିବା + କର୍ମ. ଯ)—
Trisītya ତିନି ଓଡ଼ ହଳ ହୋଇଥିବା; ତିନିଥର ଚଷା ଯାଇଥିବା; ତ୍ରିବାର କର୍ଷିତ—Thrice tilled or ploughed; thrice furrowed (land).

ତ୍ରିସୀମା—ଦେ. ବି—ସନ୍ନିଧି; ନିକଟ; ସମୀପ—
Trisīmā Proximity; vicinity.
ত্রিসীমা (ଯଥା—ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ତ୍ରିସୀମା ମାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି, ସେ
त्रिसीमा ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ପୂଜା ପାଉଅଛନ୍ତି ।)

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ୨ ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତ୍ରିସୁଗନ୍ଧି—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତ୍ରି+ସୁଗନ୍ଧ)—(ବୈଦ୍ୟକ)
Trisugandhi ଡାଲଚିନି, ଅଳେଇଚ ଓ ତେଜପତ୍ରର ସମାହାର—
(Ayurveda) A mixture of three scented articles (viz. cinnamon, cardamom and Cassia leaves.

ତ୍ରିସ୍କନ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ତିନିଗୋଟି ଶାଖା (ଗଣିତ,
Triskandha jyotisha ସଂହିତା ଓ ହୋରା) ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ—Hindu Astronomy consisting of three sections.

ତ୍ରିସ୍ପୃଶା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Trisprusā ଯେଉଁ ଏକାଦଶୀରେ ଏକାଦଶୀର ଶେଷ ହୋଇ
(ତ୍ରିସ୍ପର୍ଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରେ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଓ ରାତ୍ରି ଶେଷରେ ତ୍ରୟୋଦଶୀର ସଂଯୋଗ ହୁଏ—A day on which Ekādasī, Dwādasi and Trayodasi the 3 lunar days fall in the course of one solar day.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୁଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ତିଥି ଅଟେ ।]

ତ୍ରିସ୍ରୋତାଃ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ସ୍ରୋତସ୍)—ତିନି
Trisrotāḥ ଧାରରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା—Flowing in three currents.
ବି—ତ୍ରିପଥଗା; ଗଙ୍ଗାନଦୀ; ଭାଗୀରଥୀ—The river Ganges (said to flow through three worlds).

ତ୍ରିହଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିସୀତ୍ୟ (ଦେଖ)
Trihalya Trisītya (See)

ତ୍ରିହାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ରି+ହାୟନ=ବର୍ଷ, ଯାହାର)—
Trihāyaṇa ୧ । ତିନି ବର୍ଷ ବୟସ୍କ (ଗବାଦି)—1. (a calf)
(ତ୍ରିହାୟଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Aged three years.
୨ । ତିନି ବର୍ଷର—Of three years.

ତ୍ରିହାୟଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ହାୟନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Trihāyaṇī ୧ । ତିନି ବର୍ଷିଆ ଗାଈ; ତଡ଼ି—1. A heifer three years old.
୨ । (ପୁରାଣ ମତରେ ତିନିଯୁଗରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ) ଦ୍ରୌପଦୀ—2. Draupadi.
[ଦ୍ର—ଏ ସତ୍ୟ ଯୁଗରେ ବେଦବତୀ, ତ୍ରେତାରେ ଜାନକୀ, ଦ୍ୱାପରରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ରୂପେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ତ୍ରିହୁତ—ଦେ. ବି (ନାମ) ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତି)—ବିହାର୍; ମିଥିଳା ଅନ୍ତର୍ଗତ
Trihuta ଦେଶ; ଆଧୁନିକ ବିହାରର ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଓ ମଜଫରପୁର
ତ୍ରିହୁତ ଜିଲ୍ଲା—Tirhoot.
तिरहुत [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଗଙ୍ଗା, ଗଣ୍ଡକୀ ଓ କୌଶିକୀ ଏହି ତିନି ଗୋଟି ନଦୀ ଘେରି ରହିଅଛି ।]

ତ୍ରୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଛିନ୍ନ ହେବା—
Truṭ (root) 1. To break into pieces.
୨ । କମିବା—2. To diminish; to dwindle.

ତ୍ରୁଟି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ)—୧ । ଅଂଶ; ଖଣ୍ଡ; କ୍ଷୁଦ୍ର
Truṭi ଖଣ୍ଡ—1. A small bit; fragments.
(ତ୍ରୁଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଏକମାତୃକା—
2. One of the foster mothers of Kārttikeya.
୩ । କମତି; ନ୍ୟୂନତା; ଅଳ୍ପତା—
3. Defect; omission; deficit.
୪ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—4. Loss.
୫ । ଅଭାବ—5 Want.
୬ । ଅପଚୟ—6. Waste; deterioration.
୭ । ଅନିଷ୍ଟ, ହାନି—7. Loss; injury; mischief.
୮ । ଭୁଲ—8. Mistake.
୯ । ଦୋଷ; ଅପରାଧ—
9. Fault; crime; neglect of duty.
୧୦ । ଅଙ୍ଗୀକାର ଭଙ୍ଗ—10. Breach of promise.
୧୧ । ସ୍ଖଳନ—11. Act of slipping away; deviation from the path of rectitude.
୧୨ । କ୍ଷଣକାଳ; ଦଣ୍ଡ, (ମତାନ୍ତରରେ) ଚାରି ଓ (ମତାନ୍ତରରେ) ପାଞ୍ଚ କ୍ଷଣ ପରିମିତ କାଳ—12 A short space of time; a moment.

ତ୍ରୁଟି ହେଲେ କରଣ୍ଡି, ଏବେ ମୋର କି ଦୋଷୁଁ
କୃଷ୍ଣଲାଞ୍ଚି ତୋ ସ୍ନେହ ତୁଟିଲ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୩ । ଛୋଟ ଅଳେଇଚ; ଗୁଜରାତି—
13 Small cardamom.
୧୪ । ସଂଶୟ; ସନ୍ଦେହ—14. Doubt.

ତ୍ରୁଟିତ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରୁଟ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କଟା ଯାଇଥିବା—
Truṭita 1. Cut.
୨ । ଭଗ୍ନ; ଭଙ୍ଗା—2. Broken.
୩ । ସ୍ଖଳିତ—3. Deviated.
୪ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ; ଆହତ—4. Hurt; injured.

ତ୍ରେତୟା—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ତ୍ରେତା)—ତ୍ରେତା ୧ (ଦେଖ)
Tretayā Tretā 1 (See).

ତ୍ରେତୟା ଯୁଗ ହେଲ ଅନ୍ତେ
ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ ଉପଗତେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରେତା—ସଂ. ବି (ତ୍ରୈ. ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ଇତ=ପ୍ରାପ୍ତ+ଅ;
Tretā କିମ୍ବା ତ୍ରି+ଇତ+ଆ)—୧ । ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା, ଦ୍ୱାପର ଓ କଳି ଏହି ଚାରି ଯୁଗ ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୁଗ—
1. The age of the world between the Satya and Dwāpara ages according to the Hindns.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଢ଼ଥ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନୃ

[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଷ ସଂଖ୍ୟା ୧୨୯୬୦୦୦ ବର୍ଷ । କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ ଦିନ ଏ ଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଯୁଗରେ ପରଶୁରାମ ଓ ଶ୍ରୀରାମ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

୨ । ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ନାମକ ଅଗ୍ନିତ୍ରୟ— 2. The three sacrificial fires.

୩ । ପଶାଖେଳରେ ତିନିଗୋଟି କାଠିରେ ତିନିଟି ମାତ୍ର ଚିହ୍ନ ଲେଖିହୁଏବା ଅବସ୍ଥା—3. A throw of the dice resulting in three dots turning up

୪ । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ତିନି କଉଡ଼ି ଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଦାଉ—4. A throw in a game at cowries in which three cowries fall with their ventral side upwards.

ତ୍ରେତାଗ୍ନି—ସଂ. ବି—ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ଏହି ତିନି-
Tretāgni ପ୍ରକାର ଅଗ୍ନି—Three kinds of sacrificial fires.

ତ୍ରେତାପୁରୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶସ୍ଥ ଉତ୍ତରର
Tretāpuri ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧତୀର୍ଥ—Name of a Buddhist sacred place at the foot of the Himalayas.

ତ୍ରେଧା—ସଂ. ଅ (ତ୍ରି+ଧା)—ତ୍ରିଧା; ତିନି ଥର; ତିନି ପ୍ରକାରେ; ତିନି
Tredhā ଭାଗରେ—In three; thrice
(ତ୍ରୈଧା, ତ୍ରୈଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରୈ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ରକ୍ଷା କରିବା—
Trai (root) To save.

ତ୍ରୈକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରିକାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ତ୍ରିକାଳ
Traikālika (ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Eternal; appertaining to all the time.

୨ । ସକାଳ, ସନ୍ଧ୍ୟା ଓ ଦ୍ୱିପ୍ରହରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Done during the three periods of the day.

ତ୍ରୈଗୁଣିକ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରିଗୁଣ+ଇକ)—୧ । ତିନିଗୁଣା—
Traigunika 1. Thrice as much.

୨ । ତିନିଗୁଣ ଗ୍ରହଣକାରୀ—2. Taking thrice as much.

୩ । ଯେଉଁ ମହାଜନ ମୂଳଧନର ତିନିଗୁଣ ସୁଧ ନିଏ—
3. An exorbitant creditor taking thrice as much of the capital advanced.

ତ୍ରୈଗୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ତ୍ରିଗୁଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ, ତମଃ
Traigunya ଏହି ତିନି ଗୁଣର ସମଷ୍ଟି—1. The aggregate of the three primordial attributes of nature.

୨ । ଦଉଡ଼ି ତିନି ସରୁ ଭଙ୍ଗା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of having been twested or wrought with three strings.

୩ । ତିନିଗୁଣର ଭାବ—3. The state of containing the three attributes.

ବିଣ—ତ୍ରିଗୁଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to three fundamental attributes of nature.

[ଦ୍ର—ତ୍ରି ସଂଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ, ସ୍ୱାର୍ଥରେ, ବ୍ୟାପ୍ତ୍ୟର୍ଥେ, ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ, ଦାନାର୍ଥେ, ଅ, ଯ ଆଦି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ 'ତ୍ରୈ' ଆଦ୍ୟାକ୍ଷର ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ଯଥା—ତ୍ରୈଧାତୁକ—ତିନିଧାତୁ ମିଶ୍ରିତ । ତ୍ରୈପୁର—ତ୍ରିପୁର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈପୁରୁଷ —ତ୍ରିପୁରୁଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବର୍ଗ୍ୟ ଓ ତ୍ରୈବର୍ଗିକ—ତ୍ରିବର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବର୍ଣ୍ଣିକ—ତ୍ରିବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବାର୍ଷିକ—ତ୍ରିବର୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈମାସିକ—ତ୍ରିମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବିକ୍ରମ—ତ୍ରିବିକ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବିଧ—ତ୍ରିବିଧ ଭାବ । ତ୍ରୈଶଙ୍କବ—ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତ୍ରୈପୁରୁଷ—ସଂ.ବିଣ. (ତ୍ରିପୁରୁଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ତିନିପୁରୁଷ ବ୍ୟାପୀ—
Traipurusha Extending over three generations.

ତ୍ରୈବାର୍ଷିକ—ଦେ. ବିଣ. (ତ୍ରିବାର୍ଷିକର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—
Traibārshika ତ୍ରିବାର୍ଷିକ (ଦେଖ)
Tribārshika (See)

ତ୍ରୈବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିବିଦ୍ୟା+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଅ)—
Traibidya ତ୍ରିବେଦଜ୍ଞ; ତ୍ରିବେଦାଧ୍ୟାୟୀ—Learned in three Vedas.

ତ୍ରୈବିଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିବିଧ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ତିନିପ୍ରକାର—
Traibidhya 1. Three sorts;

୨ । ତ୍ରିବିଧତ୍ୱ—2. The state of being of three kinds.

ତ୍ରୈମାତୁର—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ମାତୃ+ଉର)--(କୌଶଲ୍ୟା ଓ
Traimātura କୈକେୟୀଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚରୁର ଫଳରେ ସୁମିତ୍ରାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ) ଲକ୍ଷ୍ମଣ—Lakshmana (a brother of Rāma).

ତ୍ରୈମାସିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିମାସ+ଇକ)—୧ । ତିନିମାସରେ ଘଟିବା--
Traimāsika 1. Quarterly.

୨ । ତିନିମାସ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶିତ—
2. Appearing once in three months published quarterly.

ତ୍ରୈରାଶିକ—ସଂ. ବି.—(ତ୍ରିରାଶି+ପରିମାଣାର୍ଥେ. କ)—(ଗଣିତ) ତିନି
Trairāśika ଗୋଟି ରାଶିର ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଙ୍କପ୍ରଣାଳୀ--
(Arithmetic) The rule of three.

[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ତିନିଗୋଟି ଦତ୍ତ ରାଶି ସାହାଯ୍ୟରେ ୪ର୍ଥ ଅଜ୍ଞାତ ରାଶି ଜଣା ପଡ଼େ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଯଥା—ଜଣକୁ ଟ ୧୦୯ ଦଅଗଲେ ୧୫ ଜଣକୁ କେତେ ଦଅ ଯିବ । ଏହାକୁ ତ୍ରୈରାଶିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ କଲେ

୧ : ୧୫ : ଟ ୧୦ : ଅଜ୍ଞାତ;

ଏଥିର ସାଧନ; ଅଜ୍ଞାତ $\frac{୧୫ \times ୧୦}{୧}$ = ୧୫୦/୧ = ଟ ୧୫୦ ।]

ବିଣ.—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତିନିଗୋଟି ରାଶି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Belonging to three signs of zodiac.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ତ୍ରିଲୋକ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—ତ୍ରିଲୋକ; ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ
Trailokya ଓ ପାତାଳ—The three worlds together.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବିଜୟ—ସଂ. ବି.—୧ । ତ୍ରିଲୋକକୁ ଜିଣିବା—
Trailokya bijaya 1. Victory over three worlds.
ବିଣ.—ଯେ ତ୍ରିଲୋକକୁ ଜୟ କରିଅଛି—
Victorious over the three worlds.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବିଜୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଭାଙ୍ଗ; ସିଦ୍ଧି—A decoction
Trailokya bijayā or paste made of the leaves of Canabis Indica, inducing intoxication.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ତ୍ରିଲୋକର ବଶକାରୀ—
Trailokoya mohana One who enchants the three
(ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହନା, ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) worlds.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର—
2. Very charming; beautiful.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହିଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହିନୀ)—
Trailokya mhoanī ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ—Very beautiful (woman).
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହେନା, ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହୋନା } ଅନ୍ୟରୂପ

ତ୍ରୋଟକ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ)—ଛେଦକ—
Troṭaka Cutting.
ବି—୧ । ଦୃଶ୍ୟ କାବ୍ୟ ବା ନାଟକବିଶେଷ—
1. A species of drama (M.W)
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୫ ଠାରୁ ୯ ଗୋଟି ଅଙ୍କ ଥାଏ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଓ ପାର୍ଥିବ ବିଷୟ ବ୍ୟାପାର ଏହାର ପ୍ରଧାନ ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବିଷୟ । ଏଥିରେ ଶୃଙ୍ଗାର ପ୍ରଧାନ ରସ ।]
୨ । ବିଷଧର ପୋକବିଶେଷ—2. Name of venomous insect (M. W.)
୩ । କ୍ରୋଧମୟ ବାକ୍ୟ—3. Angry speech (M.W.)

ତ୍ରୋଟକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+ଅକ+ଈ)—
Troṭakī ବୃତ୍ତିଶୀବିଶେଷ—Name of a metre.

ତ୍ରୋଟି—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଇ; ତୁଳ. ଇଂ. ଥ୍ରୋଟ୍)—
Troṭi ୧ । ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—1. Beak; bill.
ବୈଦେହୀ ଜାହୁ କହୁ ଦେହି କହାର ମୁଖ ତ୍ରୋଟି ହେଲୁ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ମାଛର ମୁହଁ—2. The mouth of a fish (M.W)

୩ । ଚୋଭ ମାଛ—
3. A kind of fresh water fish.
୪ । କଙ୍କ ପକ୍ଷୀ—4. The Kaṅka bird (M. W.)
୫ । କାଫଡ଼ ବା କଟଫଳ ଗଛ—
5. A medicinal tree (Myric Nagi)

ତ୍ରୋଟିତ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Troṭita ଭଗ୍ନ; ଯାହା ଭୁଟି ଯାଇଅଛି—Broken (M. W).

ତ୍ରୋଟୀ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+ଅ+ଈ)—
Troṭī ୧ । ତଣ୍ଟି; ଚୋଟ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Throat.
୨ । ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—2. Beak of a bird.
[ଦ୍ର—ତ୍ରୋଟୀ ଶବ୍ଦର ଚୋଟ ବା ତଣ୍ଟି ଅର୍ଥ ଅପ୍ରେ, ମନିଅର ଉଇଲିଅମ୍ସ୍ ଓ ପ୍ରକୃତିବାଦରେ ନାହିଁ; ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନରେ ତ୍ରୋଟ ଓ ତ୍ରୋଟୀ ଶବ୍ଦର ଏକ ଅର୍ଥ ଛନ୍ତି, ନରକଣ୍ଠର ଚଞ୍ଚୁବତ୍ ଉନ୍ନତ ଅସ୍ଥି ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି ।]

ତ୍ରୋଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଣ)—ଶରତୂଣ—
Troṇa A quiver.
ତୋଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ଧନୁ ତ୍ରୋଣ
ଅଭେଦ କବଚ ଭୂଷଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରୋଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋରଣ)—ଦୁଇ ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ହେବା
Troṇā ମାଳା; ତୋରଣ—A garland hung on two
তোরনা posts; festoon.
तोरनो ତ୍ରୋଣା ଲମ୍ବାଇ ଗୃହ ମଧ୍ୟେ
ଚନ୍ଦନ ଛେର ଦ୍ୱାରଦେଶେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରୋତଳ—ସଂ. ବିଣ—ତୋତଲା (ଦେଖ)
Trotaḷa Totalā (See)

ତ୍ରୋତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ତ୍ର)—
Trotra ୧ । ପାଞ୍ଚଣ—1. A staff; a cowherd's or driver's staff.
୨ । ଚାବୁକ—2. Whip.
୩ । ରୋଗବିଶେଷ—3. A disease.

ତ୍ର୍ୟଂଶ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି=ତୃତୀୟ+ଅଂଶ)—ତୃତୀୟ ଅଂଶ—
Tryaṁśa One third.

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅକ୍ଷି)—ମହାଦେବ; ତ୍ରିଲୋଚନ—
Tryaksha God Śiba.
(ତ୍ର୍ୟକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ତିନି ଗୋଟି ଆଖି—
Three-eyed.

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅକ୍ଷର)—ତିନି ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ—
Tryakshara Consisting of three letters.
ବି—୧ । ପ୍ରଣବ; ଓଁକାର (ଏହି ଅ. ଉ. ମ. ଏହି ୩ ଅକ୍ଷରର ସମଷ୍ଟି)—1. The mystic sound 'Om' uttered by the Hindus.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଳ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଐ	ଔ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଙ	ନ୍ନ

୨ । ତିନ ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—2. A trigraph.
୩ । ବିବାହର ଘଟକ—3. A marriage-broker.

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ର୍ୟକ୍ଷ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା—
Tryakshā Durgā,

ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗଟ—ସ. ବି. (ତ୍ରି+ଅଙ୍ଗ+ଟ)—୧ । ତିନକୋଣିଆ ବା ତିନ ବଉଡ଼ ଲାଗିଥିବା ଶିକାବିଶେଷ—
Tryangata 1. A hanging shelf.
୨ । ତେଙ୍ଗଡ଼ା—2. A grooved bracket in the corner of a wall for putting unstable pots.
୩ । ଈଶ୍ୱର—3. The supreme Being.
୪ । ଚନ୍ଦ୍ରମା—4. The moon.

ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅମ୍ବକ=ଚକ୍ଷୁ)—
Tryambaka ତ୍ରିଲୋଚନ; ମହାଦେବ—Siba,

ତ୍ର୍ୟମ୍ବକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା—
Tryambakā Durgā.

ତ୍ର୍ୟଶୀତି—ସ. ବି ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି+ଅଶୀତି)—ଅଶୀ ଅପେକ୍ଷା ତିନ ଅଧିକ
Tryasiti ସଂଖ୍ୟା; ତେୟାଅଶୀ; ୮୩—83; Eighty three.

ତ୍ର୍ୟଶୀତିତମ—ସ. ବିଣ—୮୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—
Tryasititama Eighty third,

ତ୍ର୍ୟସ୍ର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅସ୍ର)—
Tryasra ୧ । ତିନଗୋଟି କୋଣ—1. Three angles.
୨ । ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.

ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବି. (ତ୍ରି+ଅହନ୍+ସ୍ପର୍ଶ)—ଏକ ସୌର ଦିନରେ
Tryahasparsa ତିନ ତିଥିର ଭୋଗ—A day occupied by
(ତ୍ର୍ୟହସ୍ପୃଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) parts of three lunar days.

ତ୍ର୍ୟାହିକ—ସ. ବିଣ. (ତ୍ର୍ୟହନ୍+ଇକ)—ତିନ ଦିନରେ ଘଟିତ—
Tryāhika Tertian; occurring every third day.
तिजारी ବି—ତିନ ଦିନେ ଘଟିବା ଜର—
Remittent fever occuring every third day; tertian fever.

ତ୍ସରୁ—ସ. ବି—୧ । ଖଡ୍ଗର ମୁଠା—1. The handle or hilt of
Tsaru a sword.
୨ । ଖଣ୍ଡାର ଖୋଳ—2. Scabbard.

ତ୍ହ—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର; ସାଙ୍କେତିକ)—
T-ha ତହବିଲ ଓ ତହସିଲର ସଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—
Abbreviation for 'Tahabil' or 'Tahasil'.

ତ୍ହଦାର—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-hadāra ତହସିଲଦାର (ଦେଖ)—Tahasildāra (See)

ତ୍ହବିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-habil (etc) ତହବିଲ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tahabila (etc) (See)

ତ୍ହସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—(କଚେରୀ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-ahsil (etc) ତହସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tahasila (etc) (See)

ଥ

ଥ—ସ—ସପ୍ତଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ; ତ ବର୍ଗର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିର
Tha ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତ, ତେଣୁ ଏହା 'ଦନ୍ତ୍ୟ' ବର୍ଣ୍ଣ—
The 17th letter of the consonants corresponding to the sound of 'th' in path.

ବି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ପର୍ବତ—1. Mountain,
୨ । (+ଭକ୍ଷ. ଅ) ଭକ୍ଷଣ—2. Eating.
୩ । ଭୟତ୍ରାତା—3. Deliverer from fear.
୪ । ଭୟ ଚିହ୍ନ—4. Sign of fear.
୫ । ରକ୍ଷଣ—5. Protection.
୬ । (+କରଣ. ଅ) ଭୟ—6. Fear; terror.
୭ । ମଙ୍ଗଳ—7. Welfare.

ଗ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) କ୍ରି. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ମଧ୍ୟମ
(ଥଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା ହେବ)—(ତୁମ୍ଭେ) ଥାଅ—
(you) Do stay,

ଥଇଥାନ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥିର)—ଧୀରସ୍ଥିର—
Thaithān Calm and quiet.

ଥଇଲ—ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥଳ)—ସମତଳ—
Thaila Levelled up; level.
(ଯଥା—ଅମେ ପାହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଥଇଲ କଲୁଁ ।)

ଥଉଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥୂଳ)—ସ୍ଥୂଳ; ମୋଟା—
Thaula Fat; thick.
थूल

ଥଏ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)
Thae Thaya (See)
ପ୍ରଶଂସାବାକ୍ୟରୁ ଥିର ଥଏ, କୁପେ ପଡ଼ିଲୁ ସିଂହ ପ୍ରାୟେ ।
ରୁପଚ. ପ୍ରେମରାମୃତ ।

କ୍ରି. ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)—Thaya (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଥକ୍—ଦେ. ବଣ. (ସ. ସ୍ତବ୍ଧ)—ଥକା (ଦେଖ)
Thak — Thakā (See)

ଥକ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସ. ସ୍ଥଗିତ)—
Thak kari — ୧ । ଥକା ମାରିଲା ପରି ହୋଇ— 1. Being dumbfounded.
ଥକ୍‌କିନା(କ), ଥକ୍ କରି, ଥକ୍ ହୋଇ } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ହଠାତ; ଅକସ୍ମାତ ଭାବେ— 2. Suddenly; accidentally.
থককরে **थककर**

ଥକ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଥକ୍କ ଧାତୁ)—
Thak khāibā — ୧ । ଅବସନ୍ନ ହେବା—1. To be exhausted; to sink down.
থকা
ठहरजाना, थकना — ୨ । କହୁ କହୁ ହଠାତ୍ ଚୁପ ହେବା— 2. To stop suddenly while speaking.
୩ । ଗତିରହିତ ହେବା—3. To stop.
୪ । ନିର୍ବାକ୍ ହେବା; ଅବାକ୍ ହେବା—4. To become dumb through fear or exhaustion.
୫ । ନିବୃତ୍ତ ହେବା—5. To cease from any work.

ଥକତ୍—ଦେ. ବଣ. (ସ. ସ୍ଥଗିତ)—୧ । ଅବସନ୍ନ; କ୍ଳାନ୍ତ; ଥକାମରା—
Thakat — 1. Tired; weary.
থকিত — (ଯଥା—ତାକୁ ଯାବତା କାମ କରି ଥକତ୍ ହୋଇ ଗଲାଣି ।)
थकित — ବି.—କ୍ଳାନ୍ତି; ଶ୍ରାନ୍ତି—Weariness.
থকা — (ଯଥା—ଚାଲି ଚାଲି ମତେ ଥକତ୍ ଲାଗିଲାଣି ।)
थकावट

ଥକ(କା) ମକ(କା)—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଅପ୍ରତିଭ—
Thaka(kā)maka(kā) — 1. Bewildered; confused.
থতমত — ୨ । ଶ୍ରାନ୍ତ, କ୍ଳାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—
थकित — 2. Tired.

ଥକା—ଦେ. ବଣ.—(ସ. ସ୍ଥଗିତ; ପ୍ରା. ଥକ୍କିଅ)—୧ । ସ୍ଥଗିତ; ଗତିରହିତ—1. Stopped; motionless.
Thakā
(ଥକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ଅବସନ୍ନ; ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଳାନ୍ତ—
থকিত — 2. Tired; pulled down; fatigued.
थकाहुआ थकामाँदा — ୩ । ନିର୍ବାକ୍—3. Speechless; silent.
୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼— 4. Dumbfounded; bewildered.
୫ । ମୁଗ୍ଧ—5. Enchanted.
୬ । ମୂଢ଼; ନିର୍ବୋଧ—6. Foolish.
(ଯଥା—ଥକା ମନ ଭୁଲି ଯିବା, ତମାଳବୃକ୍ଷ ଦେଖିବା-ଭଜନ ।)
୭ । ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—7. Alarmed.
୮ । ବାକିଥିବା; କାଲିଠାରୁ ବାକି ରହିଯିବା (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ)— 8. Pending; left unfinished from yesterday.
(ଯଥା—ଆଜି ଯେତେ ସବୁ ହେଉ ପଛକେ ସବୁକୁ ସେପରି ଅସିଦ୍ଧ, କାଲିକି ଥକା ରହିବ ନାହିଁ ।)

থকা — ଦେ. ବି.—୧ । ଅବସାଦ—
थकावट — 1. Weariness; exhaustion.
୨ । ଦେଉଳର ଦହିନଉତି ଓ ଚକ୍ରର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ— 2. The space or portion of a temple between the dahi-nauti and the discus at the top.

ଥକା(କେ)ଇ ଥକା(କେ)ଇ—ଦେ. ଅ.—୧ । ରହି ରହି; ଧୀରେ ଧୀରେ; ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ—
Thakā(ke)i thakā(ke)i — 1. Slowly; by degrees.
থেকেথেকে
रहरहके — ୨ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ— 2. At intervals.
(ଯଥା—ଆଜି ଦିନଯାକ ଥକେଇ ଥକେଇ ବରଷା ହଉଛି ।)

ଥକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ସ୍ଥଗିତ; ଥକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ସ୍ଥଗିତ କରିବା—
Thakā(ke)ibā
থেকান, থাকান — 1. To stop.
थकाना — ନିଜ ନୟନେ ଥକାଇ ମାରନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ସ୍ତମ୍ଭିତ କରିବା—2. To make dumb.
୩ । ଶ୍ରାନ୍ତ କରାଇବା—3. To tire.
୪ । କଥା କହୁ କହୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚୁପ ହୋଇଯିବା— 4. To stop or halt during a talk.

ଥକାମରା—ଦେ. ବଣ. (ସ. ସ୍ଥଗିତ; ସ୍ତମ୍ଭିତ)—୧ । ଅବସନ୍ନ—
Thakā marā — 1. Weary.
(ଥକ୍କାମରା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ଶ୍ରାନ୍ତ—
থকিত — 2. Fatigued; pulled down.
थकामादा — ୩ । ଅବାକ୍—3. Dumbfoundered; dumbfounded.

ଥକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଥକ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thakā māribā — Thak khāibā (See)
(ଥକ୍କା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥକାସି—ଗ୍ରା. ବଣ.—(ସ. ସ୍ଥଗିତ)—ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଳାନ୍ତ—
Thakāsi — Tired; fatigued.
থকিত — ସାଆନ୍ତ ବଡ଼ ଥକାସି ହୋଇ ଗଲେଣି ।
थाकाहुआ — କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ- ନନ୍ଦଭୃତ୍ୟ ।

ଥକି(ଗି)ତ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ସ୍ଥଗିତ; ପ୍ରା. ଥକ୍କିଅ)—୧ । କ୍ଳାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—1. Tired; fagged; fatigued; worne.
Thaki(gi)ta
(ଥଗିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
থকিত — ୨ । ଅବାକ୍; ସ୍ତମ୍ଭିତ; ସ୍ତବ୍ଧ—
थकित, थगित — 2. Dumbfounded; mute.
୩ । ସ୍ଥିର—3. Motionless.
ପବନ ହୋଇଲା ଥକିତ, ଅଚଳ ଚଳ ବପସତ ।
ଭୂପତି- ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	●	ଢ଼

ଥକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ=ସ୍ଥିର ହେବା; ପ୍ରା. ଥଗ୍ ଧାତୁ; Thakibā ଥକ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଅଶକ୍ତ ହେବା—
(ଥଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To be unable.
थमका, थका ୨ । ଥକାମନ୍ଦ ହେବା; ଶ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
थकना तकना 2. To become tired or fatigued.

ଚଢେ ଗୁରୁଜନ ହେଲ ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ଥକିଲଣି ।
ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।

୩ । ସ୍ଥିର ହେବା—3. To become motionless.
୪ । ମାଡ଼ା ବା ଢିଲ୍ଲ ପଡ଼ିବା—4. To become slack.
୫ । ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା—5 To be dumbfounded.

ପଢ଼ନ୍ତ ସେଭୁଟେ ଚଉବୃତ୍ତ ଥକ । ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା

ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ—ଦେ. ବିଣ.—(ସ୍ଥ. ସ୍ତମ୍ଭିତ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ Thaṅga thaṅga କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ—1. Hesitating
थङ्ग थङ्ग थतमत or scrupling to do a work.
थकामांदा ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ କରୁ ମଝିରେ ସ୍ଥଗିତ ହେଉଥିବା—
(ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Pausing at intervals; halting (in the course of doing something.)

ଚଳ ନ ପାରୁ ହେଲେ ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।

୩ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ—3. Suspicious; doubtful.
୪ । ଅଟକି ଅଟକି କଥା କହୁଥିବା—
4. Speaking with pauses.

ବାଣୀକ ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ କରୁ ସେ ଯୁବତୀ
କଲେ ଲଜ୍ଜା ମୁଖକୁ ଗୋଟି ଏ ଯୁବତୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୫ । ମଝିରେ ଅଟକି ଅଟକି କୁହାଯାଉ ଥିବା (କଥା)—
5. Spoken at intervals between utterances.

ଥଙ୍ଗଥଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍-Thaṅgathaṅga hebā ପଦ ହେବା—1. To scruple to
थतमत हओया; थता do a work.
झिझकना ୨ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା; ଅଟକିବା—
ଥଙ୍ଗେଇବା / ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ 2. To pause; to halt during a work or talk.

ଥଟବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଥଟିଲ (ଦେଖ)
Thaṭabāj Thaṭila (See)

ଥଟଲି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଥଟିଲ (ଦେଖ)
Thaṭali 1. Thaṭila (See)
ठाट ठाबाज ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥକ (କଥା)—2 Ironical.
ठठोल

ଥଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବି. (ସ୍ଥ. ଅଟ୍ଟହାସ; ଭୁଲ. ଭା. ଉଡ୍ଡୁ=ଗାଳିଦେବା; Thaṭā(ṭṭā) ଭୁଲ. ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ)—୧ । ଉପହାସ; ବ୍ୟଙ୍ଗ—
ठट्ठा 1. Irony; satire; innuendo; redicule.
ठट्ठा, ठठा ୨ । ପରିହାସ—2. Joke; jest.
୩ । କୌତୁକ ବାକ୍ୟ—3. Wit and humour; fun.
୪ । ଖେଳସ୍ତ—4. Practical joke.
ବିଣ—ଥଟା ଖେଳିବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Fit to be joked with.

ଥଟା(ଟ୍ଟା) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ୍ଥ. ଅଟ୍ଟହାସ)—୧ । ପରିହାସ କରିବା—
Thaṭā(ṭṭā) karibā 1. To cut jokes; to jest.
ठट्ठाकरना ଲୁଚବାକି କାଳ କରେ ଯାହୁ ଥଟା । ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।
ठट्ठाकरना ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗବିଦ୍ରୂପ କରିବା—2. To satirise.

ଥଟା(ଟ୍ଟା) ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖେଳସ୍ତ ଖେଳିବା—
Thaṭā(ṭṭā) khelibā To cut practical jokes.
ठट्ठाखेला **ठट्ठाउड़ाना**
[ଥଟାଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଥଟା ତ(ତା)ମ(ମା)ସା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ୍ଥ. ଅଟ୍ଟହାସ+ଫା. Thaṭā ta(tā)ma(mā)sā ତମାସା)—ପରିହାସ; ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ
ठट्ठातामासा; ठट्ठाबाट खरा Joking in words and actions;
ठट्ठातमासा satire and practical joke.

ଥଟା ପରିହାସ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ୍ଥ. ଅଟ୍ଟହାସ+ସ୍ଥ. ପରିହାସ)—
Thaṭā parihāsa ଥଟା ତାମସା (ଦେଖ)
Thaṭā tāmasā (See)

ଥଟା ମୁସ୍କୁଲି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଥଟା ତାମସା (ଦେଖ)
Thaṭā muskuli Thaṭā tāmasā (See)
(ଥଟାମୁସୁକୁଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥଟା(ଟ୍ଟା)ରି—ଦେ. ବି. (ସ୍ଥ. ସ୍ଥାଲକାର; କିମ୍ବା ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—
Thaṭā(ṭṭā)ri ୧ । କଂସାରି—1. Brazier; brass-
ठटारी founder.
ठठेरा ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପିତଳ ଓ କଂସାର ବାସନ ଓ
(ଥଟାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗହଣାଆଦି ତିଆରି କରେ—2. One who manufactures bellmetal articles.

ଥଟାରି ଘର ପାଖ, (ଆହୁ) ଦୁଇ ଦମ ଦମ ଦଗ—ଦଗ ।

ଥଟା(ଟ୍ଟା)ବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଥଟିଲ; ପରିହାସପ୍ରିୟ—
Thaṭā(ṭṭā)bāj Fond of jest.
ठट्ठाबाज **ठट्ठेबाज**
(ଠଟ୍ଟାବାଜୀ—ବି)

ଥଟିଲ୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଥଟ୍ଟାପ୍ରିୟ—1. Witty; given to
Thaṭila jesting; fond of jests; jestive.
ठट्ठाबाज ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of wit or satire.
ठट्ठिल

ଥଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. [ସ୍ଥ. ତୋଣ୍ଡ, ତୁଣ୍ଡ (Beams)]—ପକ୍ଷୀର ଚଞ୍ଚୁ—
Thanṭa Beak of a bird.
ठोँठ ଥଣ୍ଟରେ ଟିକି ଟିକି କରଣ ଗାଇଲେ ।
टोँट, ठोर କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବଣ—ଏକାଥରକେ ଥଣ୍ଟରେ ଯେତେ ପରିମାଣ ପଦାର୍ଥ ସମ୍ମେଇବ ସେତିକି ପରିମିତ—As much as can be contained within the beak of a bird.
(ଯଥା—ଧାନ ମୁନ୍ଦରୁ ଚୁଆ ଥଣ୍ଟେ ନେଇ ଗଲେ ସରିଯିବ ନାହିଁ ।)

ଥଣ୍ଟ ବୋହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନ୍ୟଲୋକଠାରୁ ଧନ ପ୍ରଭୃତି ନେବା—Taking of riches from a person.
Thanṭa bohibā
(ଯଥା—ତୁମ୍ଭର ଧନ ଦିନୁଦିନ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେଉ, ଆଉ ଆମ ଥଣ୍ଟ ସବୁବେଳେ ବୋହୁଥାଉ ।)

ଥଣ୍ଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଫଳ ଆଦିକୁ ଥଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା; ଖୁମ୍ପିବା—To peck at a thing with the beak.
Thanṭa māribā
ଠোঁট্‌মারা
चोंच मारना

ଥଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ବଡ଼ ଥଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ—Having a large beak.
Thanṭiā
चोँचवाला

ଥଣ୍ଟିଆ କୁମ୍ଭୀର—ଦେ. ବି—ଲମ୍ବ ଥଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ କୁମ୍ଭୀର—The gavial of the Ganges; (having a long pair of snouts and webfooted); Gavialis Gangeticus.
Thanṭiā kimbhira
मगर

ନୂଆ ବୋହୂଟି, କହିବ ଗାଧୋଇ ଯିବୁ ନାହିଁଟି,
ଥଣ୍ଟିଆ କୁମ୍ଭୀର ଜଳିବସିତ, ଝାମ୍ପୁଡ଼ନ ନେବ ତତେ । ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଥଣ୍ଟ ବା ପାଟିର ଦୁଇପାଖ ଅଗ୍ରଭାଗ ଦନ୍ତଯୁକ୍ତ ଓ ହାତେ ଦେଢ଼ ହାତ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ମାଛ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ଲମ୍ବରେ ୧୦।୧୫ ହାତଯାଏ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଦେଖା ନାହିଁ ।]

ଥଣ୍ଡ୍—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ତବ୍ଧ; ପ୍ରା. ଠଡ୍ଢ)—୧ । ଶୀତଳ; ଥଣ୍ଡା—1. Cold.
Thaṇḍ
ঠাণ্ডা
ठंड
୨ । ଶୀତଳ କରାଯାଇଥିବା—2. Cooled.
୩ । ଶାନ୍ତ; ଶମିତ—3. Appeased.
ଦେ. ବି—ଶୀତଳତା—Coolness.

ଥଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ନିଗ୍ଧ କିମ୍ବା ଶାନ୍ତ; ପ୍ରା. ଠଡ୍ଢ—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Thaṇḍā ୧ । ଜାକରଅ; ଶୀତଳ—1 Cold; cool.
(ଗରମ—ବିପରୀତ) ୨ । ସହ୍ୟ; ଦେହରେ ସହି ହେଲା ଭଳି—2. Agreeable.
ঠাণ্ডা
ठंड, ठंडक
୩ । ନିବୃତ୍ତ; ଉପଶାନ୍ତ; ସନ୍ତୋଷିତ—3. Appeased; cooled; assuaged; satisfied.
୪ । ସ୍ଥିର—4. Calm.
୫ । ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ; ଯାହା ଥଣ୍ଡା କରେ—5. Cooling; refreshing; soothing.
୬ । ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ—6. Meek; mild.
୭ । ଯାହା ଉଗ୍ର ନୁହେଁ—7. Gentle; not ferocious.
୮ । ବିଶ୍ରାମ ଦ୍ୱାରା ଯାହାର କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର ହୋଇଥାଏ—8. Refreshed after rest; soothed.
୯ । ଉଦାସୀନ—9. Indifferent.
୧୦ । ଦମିତ—10. Checked.
୧୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ତୃପ୍ତ—11. Satisfied.
୧୨ । ସ୍ଥିର; ଶାନ୍ତିମୟ—12. Tranquil; calmed.
୧୩ । ସ୍ତବ୍ଧ; ସ୍ତମ୍ଭିତ—13. Stopped; quiet.
୧୪ । ନିବୃତ୍ତକ୍ରୋଧ; ଯାହାର କ୍ରୋଧ ଉପଶାନ୍ତ ହୋଇଅଛି—14. One whose rage has abated.
୧୫ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ; ଜଡ଼—15. Motionless; inert.
୧୬ । (ଯେଉଁ ବଜାର ବା ସମୟରେ) ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ମୂଲ୍ୟ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ସସ୍ତା ହୋଇଥାଏ; ମାନ୍ଦା—16. (a market or time) In which the price of commodities have gone down considerably.
(ଯଥା—ଆଜିକାଲି ଘିଅର ବଜାର ଥଣ୍ଡା ହୋଇଅଛି ।)

ବି—୧ । ହିମ—1. Coolness.
୨ । ଶୈତ୍ୟ—2. Cold.
୩ । ଶୀତ—Feeling of cold.
୪ । ନିବୃତ୍ତି—4. Appeasement; satiety.
୫ । ଧୀରତା—5. Mildness.
୬ । ସର୍ଦ୍ଦି—6. Catching cold.
୭ । ଆରାମ; ଶାନ୍ତି—7. Comfort; refreshment.
୮ । ବିଶ୍ରାମ—8. Rest.
୯ । ବିରାମ—9. Cessation.
୧୦ । ଧୀରତା—10 Slowness.

ଥଣ୍ଡା ଉପଚାର—ଦେ. ବି—ଥଣ୍ଡା ଚିକିତ୍ସା (ଦେଖ)
Thaṇḍā upachāra Thaṇḍā chikitsā (See)

ଥଣ୍ଡାଏ ଥଣ୍ଡାଏ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାଟ ଚାଲିବା—To travel during the cool hours of the day (morning, evening, and night).
Thaṇḍāe thaṇḍāe jibā
ঠাণ্ডাএ ঠাণ্ডাএ যাওয়া
ठंडे ठंडे चलेजाना
[ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣର ତାପ ସହିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଏ ସମୟକୁ ଶୀତଳ ବା ଥଣ୍ଡା ସମୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଥଣ୍ଡା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୀତଳ କରିବା—1. To make cool; to lower the temperature of.
Thaṇḍā karibā
ঠাণ্ডাকরা
ठंडा करना
୨ । ଉପଶମ କରିବା; ଶାନ୍ତ କରିବା—2. To appease; to satiate.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇତ୍ୟ	ଉଥ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ୠ	ନ୍

୩ । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—3. To comfort; to soothe.

ବନ୍ଧୁ ସେଠାରୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ଥଣ୍ଡା କରି ଦେଲେ—

ନୀଳକଣ୍ଠଦାସ. ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୪ । ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରିବା—

4. To bring one to one's senses.

୫ । ଦମନ କରିବା—5. To check a person; to teach a lesson; to reduce a person to meekness.

ଏପରି କଲେ ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆସି ତୋତେ ଥଣ୍ଡା କରି ଦେବେ ।

ନୀଳକଣ୍ଠଦାସ. ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୬ । ଶୀତଳ ଉପଚାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—

6. To apply soothing remedies.

ଥଣ୍ଡା ଚିକିତ୍ସା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଶରୀରର
Thaṇḍā chikitsā ଉତ୍ତାପ କମିଯାଏ—Soothing treatment.
(ଥଣ୍ଡା ଚିକିଛା— ଅନ୍ୟରୂପ)
ঠাণ্ডা চিকিচ্ছা **ठंडि चिकित्सा**

ଥଣ୍ଡା ଥଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ— ପ୍ରାତଃକାଳୀନ ବା ସାୟଂକାଳୀନ ଶୀତଳତା--
Thaṇḍā thaṇḍā The cool of the morning or evening.
ঠাণ্ডাঠাণ্ডা **ठंडेठंडे**

ଥଣ୍ଡା ପ୍ରକୃତି—ଦେ. ବି— ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତି—
Thaṇḍā prakṛuti Meek or gentle nature.
(ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜ୍, ଥଣ୍ଡା ମିଜାସ୍— ଅନ୍ୟରୂପ)
ঠাণ্ডা মেজাজ **ठंढमिजाज**

ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜି } ଅନ୍ୟରୂପ ବିଣ—ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ—
ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜୀ } Meek; gentle.
ঠণ্ডমিজাজী **ठंडमिजाजी**

ଥଣ୍ଡା ବିଜୁଳି—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Thaṇḍā bijuḻi ବୈଦ୍ୟୁତିକ ବାଟେରି ବା ପ୍ରବାହଯୁକ୍ତ ତାରଦଣ୍ଡର
(ଗରମ ବିଜୁଳି—ବିପରୀତ) ମୁଣ୍ଡରେ ବହୁଳ ପ୍ରାନ୍ତ (negative)
ঠণ্ডা বিজলী ନାମକ ନିଦ୍ୟମାନ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି—
ठण्डी बिजली Negative electricity.

ଥଣ୍ଡା ବେଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଦିବସର ଯେଉଁ ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣର
Thaṇḍā beḻa ପ୍ରଖରତା ନ ଥାଏ (ସନ୍ଧ୍ୟା, ସକାଳ ଓ ରାତି)—
ঠাংডা বেলা 1. Cool time of the day (viz. morning,
ठंडा वख्त evening and night); cool hours of the day.

୨ । ଦିବସର ଯେଉଁ ସମୟରେ ଶୀତ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—

2. Time of the day when it is cold or when one may catch cold.

ଥଣ୍ଡା ଲଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୀତଳ ବୋଧ ହେବା—
Thaṇḍā lagibā 1. Feeling of a cool sensation.
ঠাণ্ডা লাগা ୨ । ସର୍ଦ୍ଦି ଧରିବା—2 Catching of cold;
ठंडा मालुम होना being effected by chill.

୩ । ଦେହରେ କାକର ବା ଥଣ୍ଡା ପବନ ଲାଗିବା—

3. Being affected by cold air or dew.

କ୍ରି—ହାତକୁ ବା ସ୍ପର୍ଶକୁ ଶୀତଳ ଲାଗିବା—

To appear cold to one's touch.

ଥଣ୍ଡାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍ ଥଣ୍ଡା—
Thaṇḍāḻiā A bit cool.

ठंढासा ଦେ. ବି— ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ--
A species of bird found in the Chilkā lake.

ଥଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ଅସନ୍ତୋଷର
Thaṇḍā hebā କାରଣର ନିବୃତ୍ତି ପରେ ମନରେ ଶାନ୍ତି
ঠাংডা হওয়া ଉପଭୋଗ କରିବା—1. (figurative) To
ठण्डा होना be pacified after one's grievance is remedied.

(ଯଥା—ମହାଜନଙ୍କ ପଇସା ପଇସା ଟଙ୍କା ଫେରମାନ କରିବାରୁ ମୂଳଦେଇମାନେ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଗଲେ ।)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୁଧା ତୃଷ୍ଣାଦିର ନିବୃତ୍ତି ପରେ ଶାନ୍ତ ହେବା-
2 (figurative) To be satiated after satisfaction of hunger, thirst etc.

(ଯଥା—ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଯାଇ ଅନ୍ନ ମୁଠିଏ ପଡ଼ିବାରୁ ପେଟ ଥଣ୍ଡା ହେଲା ।)

୩ । ଶୀତଳ ହେବା—3. To become cold.

ଥଣ୍ଡିଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଣ୍ଡିଲ)—
Thaṇḍiḻa ହୋମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାଲିର ବେଦୀ—
An altar of sand raised for performing 'Homa' thereon.

ଥଥ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ— ତୋତଲା; ଖନା; ଯାହାର ପାଟି
Thath-rā ଲାଗେ—Stammering.
(ଥଥୋ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଥନ (ଦେଖ)
Than Thana (See)

ଥନ୍ ଥନ୍— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ଓ ବି—ଥନ ଥନ (ଦେଖ)
Than than Thana thana (See)

ଥନ—ଦେ ବି. (ସଂ. ସ୍ତନ; ତୁଳ. ପ୍ରା. ଥଣ)—
Thana ୧ । ଦୁଧ; କୁଚ—1. The female bosom or breast.
মাই
थन, स्तन ୨ । ମାତୃସ୍ତନ—2. A mother's breast; the mamma.

୩ । ସ୍ତନ୍ୟ; ମାତୃ ସ୍ତନରେ ଥିବା ଦୁଧ—

3. Milk from the mother's breast.

ଜମ୍ବୁ ପୂତନାଥନ ପସ୍ୱଶଣ୍ଡିଅ । ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ତରାମଙ୍ଗଳ ।

ଥନ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଶିଶୁ) ମାତୃ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରିବା—
Thana khāibā To suck the mother's breast (said of a child).
মাই খাওয়া **छाति पीना**

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ... ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଦେ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଥନ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Thana chhārdibā — To cease sucking the breast (said of a child); to be weaned.
माई छाड़ना
दुध छोड़ना

ଥନ ଥନ—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱ. ଶବ୍ଦ)—୧ । କାନ୍ଦିବାର ଦୂଙ୍କ ଅବସ୍ଥା—
Thana thana — 1. Readiness to weep.
୨ । ଚକ୍ଷୁର ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥା—2. The state of the eyes being filled with tears.
डबडबाना

ଘୃମଙ୍କର ବଚନ ଶୁଣି ପାଲଗୁନ
କ୍ରୋଧରେ ନୟନକୁ କରି ଥନ ଥନ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

ବିଣ—ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ (ଚକ୍ଷୁ)—Tearful; brimming (eyes).

ଗୋପୀ ଲୋଚନ ଥନ ଥନ
ନ ବାନ୍ଧ କାନ୍ଦର ବଧାନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଥନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁକୁ ଆପଣାର ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଇବା—
Thana debā — To suckle a child at one's breast.
माईदेओया छाती पिलाना

ଥନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥନ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thana dharibā — Thana khāibā (See)

ଥନ ଭାଙ୍ଗି କ୍ଷୀରଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ସ୍ତନରୁ ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଇବା—
Thana bhāṅgi kshīradebā — To suckle a child at one's breast.
सातीसोआका दुधपिलाना
(ଥନ ଭାଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୋଇଲ ଲେ ଥନରେ କ୍ଷୀରପାନ ଦେଇ । କେଶବ କୋଇଲି ।

ଥନ-ଯଉବନ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ସ୍ତନ ଓ ଯୌବନ)—
Thana jaubana — ଯୁବତୀର ଉଚ୍ଚ କୁଚର ଶୋଭା—
The beauty of a youthful girl due to having swollen breasts.

ଅଗେରେ କାଉଆ ! କାହିଁ କରୁଥିଲୁ ସଂସାରି ଲାଳକୁ ଦେଖି,
ଏବେରେ କାଉଆ ! ଝୁରି ମରୁଅଛୁ ଥନ ଯଉବନ ଦେଖି । ଭଗ ।

ଥନହରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତନ୍ୟହରା)—ସ୍ତନକୁ ଉଛୁଳିବା ରୋଗ—
Thanaharā — An inflammatory affectation of the breast; a disease of the mammary glands; mammitis; mammary abscess.
थनैला
ଥନଘରା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଥନଭରା }

ଥଣ୍ଟ(ଣ୍ଠ)ରା(ଡ଼ା)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଦନ୍ତୁର)—ମୁନ ବା ଦାଢ଼ ଖରାପ ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ଅସ୍ତ୍ର); ଦନ୍ତୁର; ମୁଣ୍ଡା—Blunt; dull-edged.
Thanta(ntha)rā(rdā)
भोंता थोथरा

ଥଣ୍ଟରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରର ଦାଢ଼କୁ ଥେଚଡ଼ା କରିବା—
Thantarā(re)ibā — To blunt the edge of a sharp instrument by beating or staving.
थेंतला
थोथराना
(ଥଣ୍ଟଡ଼ାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥଣ୍ଟ(ଣ୍ଠ)ଲ(ଳ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୁନ୍ଦିଲ ବା ସ୍ଥୂଳ)—ପୃଥୁଳ; ସ୍ଥୂଳ—
Thanta(ntha)la(la) — Fat; corpulent.
भुँड़िया थलथल
[ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ପେଟର ବିଶେଷଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଥଣ୍ଟଲ ପେଟ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳୋଦର—
Thantala peta — Pot-belly; corpulence.
भुँड़ी थलथलपेट

ଥଣ୍ଟଲ ପେଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥଣ୍ଟଲ ପେଟିଆ (ଦେଖ)
Thantala petā — Thantala petiā (See)
भुँड़े थलथल पेटवाला (ଥଣ୍ଟଲପେଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥଣ୍ଟଲ ପେଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସ୍ଥୂଳୋଦର ବିଶିଷ୍ଟ—
Thantala petiā — Pot-bellied; corpulent.
(ଥଣ୍ଟଲ ପେଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥଣ୍ଟଲ ପେଟିଆ 'ଥ' ତହୁଁ ନଇଁଲା 'ଧ' । ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଶିଶୁଗୀତ ।

ଥପଡ଼(ଡ଼ା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପେଟ)—
Thaparda(rdā) (etc) — ଥାପଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଥପ୍ପଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) — Thāparda etc (See)

ଥପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥାପଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Thapardā(rde)ibā — Thāpardāibā (See)

ଥପ(ଫ) ଥପ(ଫ)—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁଜ)—ଟପ ଟପ; ତରଳ ବସ୍ତୁ ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦାନୁକରଣ—Sound of liquids falling in drops.
Thapa(pha) thapa(pha)
टपटप; टपास टपास
टपटप
(ଥପ—ଅନ୍ୟରୂପ

କ୍ରି. ବିଣ—ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ—
Drop by drop; in dribles.

ଦ୍ୱିଧା ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ, ଭଗ୍ନ ଦଧିଖଣ୍ଡ ଯଥା
ପଡ଼ଇ ମସ୍ତିଷ୍କ ତଳେ ଥପ ଥପ ହୋଇ । ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା

ଥପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—୧ । ଥାପିବା; ସ୍ଥାପନ କରିବା—1. To set.
Thapā(pe)ibā
थपवाना — ୨ । ଲାଗିଲା ପରି କରିବା; ଲଗାଇବା—
2. To cause a thing to stick.

ଥପା କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶରବିଶେଷ (ଏ ଶରର ୩ଗୋଟି ଅଙ୍କୁଶା ପରି ମୁନ ଥାଏ)—A kind of arrow with three barbed points.
Thapā kānd
(ଥପା କାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥପା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜାଲପୋଢ଼ୁଅ (ଦେଖ)
Thapā jāla — Jāla pordhua (See)

ଥପା ସୁଧ—ଦେ. ବି—କରଜ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ଧାନ ଉପରେ ସାଧାରଣ ସୁଧ—Simple interest on paddy lent.
Thapā suhda

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ୟ
୧	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ମ

ଥବିର—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥବିର)—୧ । ବୃଦ୍ଧ—
Thabira 1. Old; aged.
୨ । ସ୍ଥିର—2. Tranquil.
ସେହୁଠାରୁ ରଥ ଯେ ଚଳେ ମହାବୀର
ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାରେ ଚଳିଲେ ଦ୍ରୋଣ ଥବିର । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଥମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତନର୍ ଧାତୁ)—
Tham khāibā ୧ । ହଠାତ୍ ସ୍ଥିର ହେବା; ହଠାତ୍ ଥମିଯିବା—
थमकान 1. To come to a sudden standstill; to stop at once.
থমকা
୨ । ହତ୍ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା – 2. To be taken aback.

ଥମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥମକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Thamakā(ke)ibā 1. The causative form of Thamakibā.
थामान
থমকানো ୨ । ଥମାଇବା (ଦେଖ)—2. Thamāibā (See)

ଥମକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥମ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thamakibā Tham khāibā (See)
(ଥମକିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥମ ଥମ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭିତ)—ମଠ ମଠ; ବିଳମ୍ବିତ—
Thama thama Dilatory; delaying.
थमथम ଯିବାଠାରୁଁ ଅସିବା ବେଳଯାଏଁ ସେ ଖାଲି ଥମ ଥମ ହେଉଛି ।
থমথমকর ସହକାର ।

ଥମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ)—୧ । ନିବୃତ୍ତି; ଥାମିବା—
Thamā 1. Stopping; cessation.
थामा ୨ । ଥକିବା—
থমা 2. Halting.

ଥମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ତନ୍ଭ୍ ଧାତୁ; ସ୍ତମ୍ଭନ, ପ୍ରା. ଥଂଭନ)
Thamā(me)ibā ୧ । ଥମିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
थामाद 1. The causative form of 'Thamibā'.
থমানো ୨ । ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop; to cause to stop; to bring to a standstill.
୩ । ଶାନ୍ତ କରିବା—3. To appease; to quiet.
୪ । ଥଣ୍ଡା କରିବା 4. To cool down.
୫ । ଅଟକାଇବା—5. To detain; to restrain.

ଥମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତନ୍ଭ୍ ଧାତୁ ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭନ, ପ୍ରା. ଥଂଭନ)—
Thamibā ୧ । ବନ୍ଦ ହେବା—1. To cease; to stop.
କାହୁଁ ଥମି ଗଲ କହେଧ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।
थामा ୨ । ଥମ୍ ଖାଇବା—2. To come to a standstill; to be taken aback.
থামনা, থমনা
୩ । କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—3. To cease speaking; to desist from speaking.
୪ । ଗତି କରୁ କରୁ ଅଟକି ଯିବା—
4. To halt; to pause.
୫ । (ମେଘ, ଜୁଆର ଆଦି) କମିବା; ଉପଶାନ୍ତ ହେବା—
5. To slack (as the tide or rain).

ଥମ୍ଭ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ; ପ୍ରା. ଥଂଭ)—ଖମ୍ବ; ଖୁଣ୍ଟ—
Thamba Post; pillar; column.
थाम ବିଣ.—ଅଚଳ—
থম্ভ, থাম 2. Motionless.
ଥମ୍ଭ ପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟେକ ବେନ ବାମା ନ ପାରନ୍ତି କଥା କହି ।
ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଥମ୍ଭନ—ଗ୍ରା. ବି.—ସ୍ତମ୍ଭନ (ଦେଖ)
Thambana Stambhana (See)
थामा ଅଗ୍ନି ଥମ୍ଭନ ମୁଁ କଲଇଁ ସତ୍ତ୍ୱେଁ,
থম্ভনা ଜାଣି ତରବ ପଳାଇଲେ ଉଦ୍ଧେଁ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଥମ୍ଭା—ଦେ. ବି.—ଥମା (ଦେଖ)
Thambā Thamā (See)

ଥମ୍ଭା(ମ୍ଭେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଥମାଇବା (ଦେଖ)
Thambā(mbe)ibā Thamāibā (See)

ଥମ୍ଭିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା—
Thambibā 1. To charm or enchant a person.
थामा ଅଗ୍ନି କାଳକ୍ରେ ଅମ୍ଭିଲ ସହେଣୀ
থামনা ଅନେକ କାଳେ ନ ଛାଡଇ ପାଣି । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।
୨ । ଥମିବା (ଦେଖ)—2, Thamibā (See).
ଭୀମଙ୍କ ଭୁଲେ ରଣ ଗୋଳ ଆରମ୍ଭିଲେ,
ଭୟ କାତ ହେଲେ ତା ଦମ୍ଭରେ ଥମ୍ଭିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

ଥୟ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥେର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ସ୍ଥିର—
Thaya 1. Quite; still.
थ ୨ । ନିଶ୍ଚଳ—2. Calm; serene.
থাহ ୩ । ନିଶ୍ଚିତ—3. Certain: fixed.
୪ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—4. Settled; ascertained.
ଦମ୍ଭ କରି ଥୟ କୁପେ ସିଂହ, ପ୍ରାୟ ବୃତ୍ତ ଭୁ ମର ନା ।
ଉଦ୍ଦ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୫ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—5. Freed from anxiety.
୬ । ଶାନ୍ତ—6. Assuaged.
ଥଇ ବି.—୧ । ସ୍ଥିରତା—1. Certainty; fixity.
ପଥ ହୋଇସ ତୃଣମୟ
ବାଟର ନ ମିଳଇ ଥୟ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।
୨ । ଠିକଣା—2. Ascertainment; settlement.
ହସ୍ତରେ ଅଛ ମୋ ଉପାୟ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ନ ପାଇବ ଥୟ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।
୩ । ନିଶ୍ଚଳତା—3. Standstill.
୪ । ଶାନ୍ତି; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—4. Calmness; peace.
୫ । ନିଶ୍ଚିତ ସଂବାଦ—5. Correct information.
ଥବିର ପଣେ ମାୟାଗତ ଥୟ ନ ଜାଣେ ବେଦପତ ।
କମଳଲୋଚନ. ଚଉତିଶା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଶ୍ରେଣୀର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଶ୍ରେଣୀର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଶ୍ରେଣୀର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଶ୍ରେଣୀର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

୬ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା; ବିସ୍ମୟରେ ଜଡ଼ବତ୍ ଅବସ୍ଥା—
6. The state of being taken aback.
୭ । ନିର୍ବାକ୍ ଅବସ୍ଥା—7. Silence.

ଥୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସ୍ଥିର କରିବା—
Thaya karibā 1. To settle.
ठैर पाओया थ करा ପାଇ ଯେ ହଜାଇଛୁ ଧନ ।
थाहना କେ ଥୟ କରିବ ତା ମନ । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଠିକଣା କରିବା; ନିଶ୍ଚିତ ସଂବାଦ ବୁଝିବା—
2. To acertain.
୩ । ନିଶ୍ଚଳ କରିବା—3. To fix up.

ଥୟ ଥାୟ—ଦେ. ବିଣ.—(ଥୟ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଥାୟ
Thaya thāya ଶବ୍ଦର ଯୋଗ)—ଥୟ (ଦେଖ)
Thaya (See)

ଥୟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବା—
Thaya dharibā 1. To be certain
(ଥୟହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିବା—
ठाँओ हओया 2. To be settled.
थिर रहना ୩ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—3. To rest; to take rest.

ଥୟ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠିକଣା ପାଇବା—
Thaya pāibā 1. To fathom; to ascertain.
(ଥୟ ଲଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ ପାଇବା—
थई पाओया 2. To get correct news.
थाह पाना

ଥୟେ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)
Thaye Thaya (See)
ଏମନ୍ତ ମୂରତି ଦେଖି କରିବ କେ ଥୟେ । ଗ୍ରାମ୍ୟଭକ୍ତି ଗୀତ ।
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନିଶ୍ଚୟରେ—1. Certainly.
୨ । ସ୍ଥିରଭାବରେ—2. Calmly.

ଥର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର)—୧ । କମ୍ପ—
Thara 1. Trembling; shiver; trepidation.
थर ବହିଲ ଯେ ଥର ଭୟେ ହୃଦୟ ପଥର ।
थर ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । (ସଂ. ସ୍ତର) ବାର—2. Times.
ସପତଙ୍କ ମୋରରେ ସହ ଏହି ଥରରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣ୍ଠୋଦଚଣ୍ଡୀ ଗୀତ ।

ଥର(ରେ)କ—ଦେ. ଅ—ଏକବାର ମାତ୍ର—
Thara(re)ka Once only.
बारेक एकबार

ଥରକର—ଗ୍ରା. ଅ—ଥରେ; ଦିନେ—
Tharakara Once upon a time.
बारेक ଦେ. ବିଣ—ଏକବାରର (ଘଟଣା)—
एकबारका Appertaining to a time.

ଥରକୁଥର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ—
Tharaku thara 1. Again and again; from time to time.
रबाबार
बारबार ୨ । ବହୁବାର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—
2. Several times; repeatedly; times without number.
ଥରକୁଥରି ମହାମୋହ ପାଇଥିଲେ,
ତାହାଙ୍କୁ ସଞ୍ଜୟ ଏ ବଚନ କହିଲେ ।—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି

ଥରକେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଏକବାରରେ—1. Once.
Tharake ୨ । ପ୍ରତିଥର ବା ବାରରେ—
एकबारमे 2. Each time; every time.

ଥରଥର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର କମ୍ପ। ସ୍ଥବିର=ବୃଦ୍ଧ; ବୃଦ୍ଧମାନେ
Tharathara କମ୍ପନ୍ତି ବୋଲି)—୧ । କମ୍ପିତ; କମ୍ପାନ୍ୱିତ—
थरथर 1. Shaking; shivering; trembling.
थरथर; थरथरी ସେ କୁର ଭଜନ୍ତ ଅଙ୍କରେ ବୃଦ୍ଧସ୍ୱର ।
ଦେହରେ ରହି ଭୂଦ ବଗ ଥରଥର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।
୨ । ଅଥୟପା; ଅସ୍ଥିର—2. Tottering.
୩ । ଛନକା; ଭୟରେ ଅଧୀର—
3. Shaking through fear.
୪ । ଶୀତରେ ଥୁରୁ ଥୁରୁ ବା କମ୍ପମାନ—
4. Shivering through cold.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବିଶେଷ କମ୍ପର ସହିତ; ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ
(କମ୍ପିବା)—1. With much trembling.
(ଯଥା—ପିଲାଏ ଅବଧାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଥରଥର କମ୍ପୁଛନ୍ତି ।)
[ଦ୍ର—ଥରଥରଠାରୁ ଲଘୁତର କମ୍ପକୁ 'ଥୁରୁ ଥୁରୁ' ବୋଲାଯାଏ ।]
बारबार ୨ । ଥରକୁଥର (ଦେଖ)
बारबार 2. Tharakuthara (See)

ଥରଥର କମ୍ପନ—ଦେ. ବିଣ—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କମ୍ପନ—
Tharathara kampana Shaking; shivering.
थरथरकाँपा ସେବକର ଦରଶନେ ଥରଥର କମ୍ପନେ ଥରନ୍ତି ବେଗେ ହରିହର ।
थरथराहट ମଧୁସୂଦନ. କବିତା ।

ଥରଥର କମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଭୟରେ)—ଠକ୍ଠକ୍ ହୋଇ କମ୍ପିବା·
Tharathara kampibā To tremble violently (in fear).
थरथरकरिया काँपा थरथराना, थरथर करना

ଥରଥର କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଥରକୁଥର (ଦେଖ)
Tharathar kari Tharakuthara (See)

ଥର ଥରକେ—ଦେ. ଅ—ଥରେ ଥରେ; କୌଣସି କୌଣସି ସମୟରେ—
Thara tharake At times.
बारबार ଥର ଥରକେ ମୋ ଅଙ୍ଗ, ଅଣଅଙ୍ଗ ହୁଏ କାମ ଶର ଘାତେ ।
बारबार କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଥର ଥର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥର ଥର କମ୍ପିବା (ଦେଖ)
Thara thara hebā Thara thara kampibā (See)
ଥର ଥର ହୁଏ କାମ ଶର ଘାତେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପୁ ଗୀତ ।

ଥରଥରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥରଥରିଆ (ଦେଖ)
Tharatharā Tharathariā (See)
(ଥରଥରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ଥରଥର କମ୍ପନ (ଦେଖ)
Tharathara kampana (See)

ଥରଥରାଥର—ଦେ. ବିଣ—ସର୍ବାଙ୍ଗବ୍ୟାପୀ କମ୍ପନଯୁକ୍ତ; ଯହିଁରେ
Tharatharāthara ସର୍ବାଙ୍ଗ କମ୍ପିତ ହେଉଥାଏ—
(ଥରଥରାଥର—ଅନ୍ୟରୂପ) Shivering throughout the
ଥରଥରାଧର limbs; trepidating.
ଥରଥରାହଟ

ଥରଥରା ବାତ—(ସଂ. ଅସ୍ଥିର+ବାତ)—
Tharatharā bāta ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ ଯାହାର ଆକ୍ରମଣରେ
ଥରଥରାନି, ଥରାବାତ ରୋଗୀ ବାରମ୍ବାର କମ୍ପେ—
ଥରହରୀ ବାଇ A fit accompanied by repeated tremours.

ଥରଥରି(ରୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ ଭୟର କାରଣ
Tharathari(ru)ā ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଥରେ; ଥରୁଆ; ଭୟାଳୁ—
(ଥରଥରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Given to trembling at slight
ଥରଥରେ causes; timid.
ଥରଥରନିବାଲା ୨ । ଭୟରେ ଅସ୍ଥିର—2. Shaking through fear; trembling.
୩ । ଅଥୟ; ଅସ୍ଥିରତା—3. Tottering.
ବି—କମ୍ପକମ୍ପା; ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଡ଼ି ଅଣ୍ଡୀ—
A kind of slender and long-legged insect (which is seen trembling) Pholcus Phalangioidos.

ଥରହର—ଦେ. ବିଣ. (ଥର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ହର ଶବ୍ଦ ଯୋଗ)—
Tharahara ଥରଥର (ଦେଖ)—Tharathara (See)
ଥରହର ତାହା ଦେଖିଣ ଭକ୍ତ ହୋଇ ଥରହର
ଥରଥର ମନେ କଲେ ମୋ ପ୍ରାଣ ନେବ ଏ ଅସୁର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।
[ଦ୍ର—ଥରଥର ଓ ଥରହର ଏକାର୍ଥବୋଧକ । ମାତ୍ର ଭୟର ଆଧିକ୍ୟ ବୁଝାଇଲେ ଥରହର ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ଥରହର(ରି)କମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରଥର କମ୍ପିବା (ଦେଖ)
Tharahara(ri)kampibā Tharathara kampibā(See)
ଥରହରିକାଁପା ଡମ୍ଫୋଳ ସେ କାଳେ କର ଯୋଡ଼ ହୋଇ
ଥରହରାନା ଥରହର ହୋଇ କମ୍ପିଲା ଅବଳା । ରଘୁନାଥ. ଲଳିତା ।

ଥରା—ଦେ. ବି—ଥରିବା; କମ୍ପ—
Tharā Trembling; trepidation.
ଥରଥରାନି ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଥରୁଥିବା—
ଥରଥରାହଟ Trembling; shivering.

ଥରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Tharā(re)ibā 1. The causative form of 'Tharibā.'
ଥରାନ
ଥରାନା, ଥରକାନା, ୨ । କମ୍ପାଇବା; କମ୍ପିତ କରାଇବା—
ଥରଥରାଦେନା 2. To shake; to cause to tremble.
ପଳାଇଲେ ଭୟେ ଥରାଇ ତାଙ୍କ ଗାତ୍ର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଥରା ବାତ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ ରୋଗ; ଯହିଁରେ ରୋଗୀ
Tharā bāta ବାରମ୍ବାର କମ୍ପେ—1. A fit of severe
ଥରାବାତ shivering.
ଥରଥରୀ ବାଇ [ଦ୍ର—ଏହି ବାତ ହେଲେ ରୋଗୀର ଦେହ ସର୍ବଦା କମ୍ପୁଥାଏ ।]
୨ । ଭୟଜନିତ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ କମ୍ପନ—
2. Violent trepidation due to fear.

ଥରିତ—ଦେ. ବିଣ—ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ କମ୍ପିତ—
Tharita Trembling; quaking.
ଥରଥର ବାଳକା ପ୍ରାୟେ ବପୁ ଦର୍ଶନେ ଥରିତ ।
ଥରଥର ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଥରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର; ଋଗ୍ବେଦ ଓ ବାଜସନେୟୀ ସଂହିତାରେ
Tharibā ଅଥର୍ଯ୍ୟ=କମ୍ପୁଥିବା ଓ ଅଥର୍ଯ୍ୟନ୍ତ=ଥରୁଛ ଅର୍ଥରେ
(ଥରିଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ମନ୍ତ୍ରଅର୍ଥ ଉଇଲ୍ସନ
ଥରା ଲେଖି ଅଛନ୍ତି)—୧ । (ଭୟରେ) କମ୍ପିବା—
ଥରାନା, ଥରଥରାନା 1. To shiver; to tremble; to quake with fear.
ଏହା ଜାଣିଣ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନାଦି ଭୟରେ
ଅହନିଶ ଥିବେ ଥରିଲେ ନିରନ୍ତରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।
୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ହଲିବା—2. To shake repeatedly

ଥରୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୟରେ ଥରିବାର ଅଭ୍ୟାସଯୁକ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ
Tharuā ଭୟାଳୁ—1. Very timid; tremulous.
ଥରଥରେ ୨ । କମ୍ପିତ—2. Trembling.
ଥରଥରା

ଥରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକ ସମୟରେ—
Thare 1. Once upon a time.
ଏକବାର ୨ । ଏକବାର—2. Once.
ଏକବାର କହୁବ ଥରେ ପ୍ରାଣ ନାଥରେ ମନେ ନବକଳିକା । ଗୋଲକ ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା ।
୩ । ଏକ ଥର ମାତ୍ର—3. Once only.
ନିରେଖି ଭଟାରୁ ଥରେ ଅହା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋପସନ୍ତ୍ରମ୍ଭ ଗୀତ ।
୪ । ଏକ ଥର ସୁଦ୍ଧା—4. Even once.

ଥରେକ(କେ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାରରେ—
Thareka(ke) Every time; on each occasion.
ଫିବାର ହରଦଫା

ଥରେ ଥରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କେଳେ କେଳେ; କେବେ କେବେ—
Thare thare 1. Some times; at times.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅଂକ ର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତିନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ନମ୍ବର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବନ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବନ୍ତ ଦେଖିବେ

କଖନ କଖନ — ମଦନେ ଥରେ ଭୁବ ପଥରେ ଶୁଖନ୍ତ ଥରେ ଥରେ ।

କମି କମି — ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ଥରକୁ ଥର; ବାରଂବାର—
2. Time after time; repeatedly.

ଥର୍ମା(ର୍ମୋ)ମି(ମେ)ଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଥର୍ମୋମେଟର୍)—
Tharmā(rmo)mi(me)ṭar — ଉଷ୍ଣତାମାନଯନ୍ତ୍ର ତାପକଣ୍ଣୀସୂଚକ
ଥର୍ମ୍ମାମିଟର — ଯନ୍ତ୍ର; ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର)—Thermometer.
ଥର୍ମାମିଟର [ବ୍ର—ଗୋଟିଏ କାଚର ଫମ୍ପା ଗୋଲାରମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ନଳ ଲାଗିଥାଏ । ଗୋଲାମଧ୍ୟରେ ପାରଦ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଏ ଓ ନଳର କେତେକ ଅଂଶ ଖାଲିଥାଏ । ଖାଲିଥିବା ନଳର ଅଂଶକୁ ବାୟୁଶୂନ୍ୟ କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବା ପାଣିରେ ବା ଅନ୍ୟବସ୍ତୁରେ ଲଗାଇଲେ ଦେହର ବା ପାଣିଆଦିର ଉଷ୍ଣତା ବା ଶୀତଳତା ଅନୁସାରେ ଗୋଲାମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାରଦର ଆକାର ବଢ଼େ ବା କମିଯାଏ । ବଢ଼ିଗଲେ ପାରଦ ନଳରେ କିଛି ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିଆସେ ଓ କମିଗଲେ ପାରଦ ନଳରେ କିଛିଦୂର ତଳକୁ ଖସିଆସେ । ଫୁଟନ୍ତା ପାଣିରେ ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ରଖିଲେ ନଳରେ ପାରା ଯେଉଁ ସୀମାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠେ ତାହାକୁ ୧୬୦ ଡିଗ୍ରି ଧରାଯାଇ କାଚନଳର ସେହି ସୀମାରେ ୧୬୦ ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଏ । ବରଫ ପାଣିରେ ରଖିଲେ ପାରା ଯେଉଁ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖସେ ତାକୁ ୦ (ଶୂନ) ଡିଗ୍ରୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ଶୂନଠାରୁ ୧୬୦ ଡିଗ୍ରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ୧୬୦ ସମାନ ଭାଗରେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ; କୌଣସି ଗରମ କମ୍ବା ଥଣ୍ଡା ପଦାର୍ଥରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଲଗାଇଲେ ପାରା ଯେଉଁ ରେଖାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବାର ବା ଖସିବାର ଦେଖାଯାଏ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁର ସେତେ ଡିଗ୍ରି ଉତ୍ତାପ ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଥଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳ)—୧ । ନଦୀର ଅଳ୍ପଜଳ ଥିବା ସ୍ଥାନ;
Thaḷa — ନଦୀର ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ଜଳରେ ପଶି ପାର ହୋଇ
ଥହ — ପାରନ୍ତି—1. Ford in a river.
ଥଲ, ଥାହ — ୨ । ଜଳର ତଳ—2 Ground at the bottom of water.

୩ । ସ୍ଥିତି—3. Position.

୪ । ସ୍ଥଳ; ଭୂଭାଗ; ଜଳହୀନ ଭୂଭାଗ—4. Land.
ଥଳ ଦେଖି ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖି ପଶିଲେ ଘନେ । ପ୍ରତାପ ଘଣ୍ଟିଦେଣା ।

୫ । ସ୍ଥାନ; ଜାଗା—5. Place.

୬ । ପାଣି ମଧ୍ୟରେ ଠିଆ ହେବାର ସ୍ଥାନ—
6. A footing found in water.
ନଦୀ ହବ ଥଳ, ବନ୍ଧୁ ହବ ବଳ । ଚଉ ।

୭ । କ୍ଷେତ୍ର; ତୀର୍ଥ—7. Holy place.
କପୋତେଶ୍ୱର ନୃସିଂହ ଥଳ,
ନାଟକେ ଶୁଣି ନିଳାଚଳ । ଭୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଥୈ — ବଣ—ମନୁଷ୍ୟ ପାଦିରେ ପଶି ପାର ହୋଇଯିବା ଯୋଗ୍ୟ
ଥାହର; ଥାହ — (ନଦ୍ୟାଦି) ଅଗଭୀର—Fordable (water); not deep.

ବନ୍ଧାଅ ସେତୁ ବାନ୍ଧି ଅଚଳ,
ମୁଁ ପୁଣି କରି ହୋଇବ ଥଳ,
ପାର ହୋଇବେ ସକଳ ବଳ,
କହିଲା ଘଳ ହେ । ବଶ୍ୱନାଥ. ବଚନସୁମାୟଣ ।

ଥଳକମଳ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)
Thaḷakamaḷa — Sthaḷakamaḷa (See)
ଥଲପଦ୍ମ ଥଲକମଲ
(ଥଳପଦ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥଳକୂଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳ ଓ କୂଳ)—୧ । ଗଭୀରତାର ପରିମାଣ
Thaḷakūḷa — ଓ ନଦ୍ୟାଦିର ଅପର ପାରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
ଥଈ — 1. Ascertainment of the depth and the
ଥାହ — opposite shore of an expanse of water.
ନ ପାଇ ତାର ଥଳକୂଳ, ଏରୂପେ ସେ କାରୁଣ୍ୟ ଜଳ ।
ଭୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସ୍ଥିରତା; ନିଶ୍ଚିତତା—2. Certainty.
(ଯଥା—ତା କଥାରେ ମୁଁ କିଛି ଥଳକୂଳ ପାଉନାହିଁ ।)

ଥଳଚର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳଚର)—ସ୍ଥଳଭାଗରେ ଚଳପ୍ରଚଳ
Thaḷachara — ହେଉଥିବା; ସ୍ଥଳଚର—Moving on land;
ଥଲଚର — living on dry land.

ଥଳଥଳ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଶିଥିଳ; ଲୋଳ; ଢାଳୁଆ; ନରମ ଓ
Thaḷathaḷa — ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା; ଦଳଦଳିଆ—1 Flabby;
ଥଲଥଲ ଥକଥକିଆ ଥଲଥଲେ — flaccid; soft and loose; soft
ଥଲ୍‌ଥଲ — and fleshy.
ଥଲଥଲ — ୨ । ଥାଲୁଲ; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
ଥଲଥଲିଆ — 2. Fat; corpulent.
ଥଲଥଲିଆ (ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ କାଠିଆ ହୋଇ ନ ଥିବା;
ଥଲଥଲିଆ — ନରମ ଓ ଘନ—3. coagulated but
ଥଲଥଲିଆ — not hardened; soft and thick; condensed.

ଥଳଥଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥଲଥଲ ହେବା; ନରମ ମାଂସ
Thaḷathaḷeibā — ମେଞ୍ଚାପରି ହେବା—1. To be flaccid or
ଥଲଥଲକରା ଥଲଥଲାନ — flabby.
ଥଲଥଲାନା, ଥଲକନା — ୨ । ଥାଲୁଲ ଥାଲୁଲ ହେବା; ଖୁବ ମୋଟ
(ଥଲଥଲାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ସ୍ଥୂଳ ହେବା—
2. To be corpulent.

୩ । ଧଣ୍ଡା ଓ ଥଲ୍ଲ ପେଟିଆ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପେଟରୁ ପୁଷ୍ଟ ବା ଅଙ୍ଗରୁ ମାଂସ ଓହଳ ପଡ଼ିବା—3. To dangle loosely or laxly as the flabby folds of flesh of a corpulent man.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ଡ଼

ଥଳପଥ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥଳପଥ (ଦେଖ)
Thalapatha Sthalapatha (See)
ইস্থলমার্গ

ଥଳପଦ୍ମ (ଦ୍ମ)—ଦେ. ବି—ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)
Thalapadman(dma) Sthalakamala (See)

ଥଳା—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାଲୀ)—୧ । ଥାଳ; ଛୋଟ ଥାଳି—
Thala 1. A plate; small tray; platter.
थाली ୨ । (ଗୋରୁ) ଗଳକମ୍ବଳ—
लोर 2. Dewlap.
ବେକର ଥଳାଗା ଥାଇ ଗାଈଠାରୁ ବଳି ସୁନ୍ଦର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଥଳା(ଲେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ସ. ତଳ)—
Thala(le)iba ସମତଳ କରିବା—To level up.

ଥଳାଥଳି—ଦେ. ବି—ସମତଳ କରିବା—
Thalathali Levelling up.

ଥଳି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥଳୀ)—୧ । ସମତଳ ପଡ଼ିଆ ଭୂମି—
Thali 1. A level field.
समतल ୨ । ସ୍ଥାନ—2. A place.
ସମ୍ଭଳୀ ନାମେ ପ୍ରାଚୀନରେ ଛିଡ଼ ସ୍ଥଳ ଏ ମଣ୍ଡଳରେ—
ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।
୩ । ଥଳୀ (ଦେଖ)—3. Thali (See)

ଥଳିଆ—ଦେ. ବି—ଥଳୀ (ଦେଖ)
Thalia Thali (See)
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଥିବା ଗଳକମ୍ବଳ—
A bull's or cow's dewlap.

ଥଳିଆଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୋଠା ଘରପରି ସମତୁଲ ହୋଇ ଥିବା ଅଟୁ—Flat earthen roof below a thatch.
Thaliatu

ଥଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥଳୀ; ସ. ସ୍ଥଳ—ଭୂମ୍)—୧ । ଟଙ୍କା ଆଦି ରଖିବାର ମୁଣି; ବଟୁଆ—1. A bag; a pouch.
Thali
थली, थलिया ୨ । ଥଳି (ଦେଖ)
थैला, थैली 2. Thali (See)

ଥଲେଇ ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ସମତୁଲ କରିବା—
Thalei deba To level the earth.
(ଥଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏଠାରେ ମାଟି ଥଲେଇ ଦେ ।)

ଥା—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଠା; ସ୍ଥାନ—
Tha 1. Place.
था ୨ । (କଟେଇଆ ସାଙ୍କେତିକ) ଥାନା (ଦେଖ)
थल 2. Thana (See)
ବିଣ—ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚିତ—Fixed; certain.
थाईं ଅ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ଏଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କର—
1. (you) Stay.
थाक ୨ । ଅପେକ୍ଷାକର—2. Wait.
୩ । ବନ୍ଦକର—3 Stop.

ଠହରୋ କ୍ରି—(ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା ଅନାଦରାର୍ଥ ଭୂ)—୧ । ସ୍ଥିର ହୁଅ; ଏଠାରେ ରହ—1. (you) Please stay here.
ଟୁକେଇ ମୂର୍ତ୍ତି ସେ ଟୁକେଇ ମୂର୍ତ୍ତି, ଥାଏ ଭରଣକ ତାଙ୍ଖଥା ବସି
ତୁ ଥା ମୁଁ ଯାଉଛି ବୁଝି—ଶିଶୁରଞ୍ଜନ. ପଦ ।
୨ । (ଅନ୍ୟ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ) ଅମୁକ କ୍ରିୟା କର—2. (you) Please do (such an act).
(ଥାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଣିଥା ମୋହ ଠାରୁ ଧୂଇସଂସ୍କୃତ ।
(ଥାଅ—ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ) ଗଡ଼ା ଫର୍ଚ୍ଚି ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ତୋ କାନୁ ଅଣ୍ଟ ।
(ଥାଅନ୍ତୁ, ଥାଉନ୍ତୁ—ମାନ୍ୟାର୍ଥକରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
[ଦ୍ର—ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ 'ଥା' ରୂପ ହୋଇ ଥିବା, ଥିଲା, ଥାଇ, ଥାଏ, ଥା, ଥାଅ, ଥାଅ, ଥାନ୍ତି, ଥାଆନ୍ତି, ଥିଲେ, ଥାଉ, ଥାନ୍ତୁ, ଥାଅନ୍ତୁ, ଥାଉନ୍ତୁ, ଥାଆନ୍ତେ ଇତ୍ୟାଦି ରୂପ ହୁଏ । ଗଞ୍ଜାମରେ 'ଥାଉଛି' ଶବ୍ଦ 'ଅଛି' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଥାଅ—ଦେ. କ୍ରି (ଥିବା କ୍ରିୟାର ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ଆଦରାର୍ଥକ (ତୁମ୍ଭେ) ଓ ବହୁବଚନ (ତୁମ୍ଭେମାନେ) ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ) ଥା (ଦେଖ)—Tha (See)
Tha-a

ଥାଆ—ଦେ. କ୍ରି—ଥା (ଦେଖ)
Thaa Tha (See)

ଥାଇ—ଦେ. କ୍ରି (ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ)—ସ୍ଥିତ ହୋଇ; ରହି—Staying
Thai
धेके (ଯଥା— ସେଠି ତୁ ଥାଇ କଣ କରିପାରିବୁ ନାହିଁ ।)
रहके

ଥାଇରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥିର)—ଅବସ୍ଥିତ; ଦୃଢ଼; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ନିଶ୍ଚଳ—
Thairi Stayble; certain; quiet; settled; fixed.
स्थिर, थाई

ଥାଈ—ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥାୟୀ)—୧ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—
Thai 1. Permanent.
(ଥାଇତ୍, ଥାଇତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚିର—2. Lasting.
ठौर ୩ । ଥୟ; ସ୍ଥିର; ସୁଦୃଢ଼—
थाई 3. Permanently settled.
୪ । ସଂସାରରେ ସଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଅବସ୍ଥିତ—
4. Comfortably settled in the world.
୫ । ବିପଦରୁ ରକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ—5. Saved from danger.
ବି—(ସ. ସ୍ଥିରତା)—ସ୍ଥିରତା—Certainty.

ଥାଉ—ଦେ. ଅ—୧ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ଏଠାରେ ବନ୍ଦ ହେଉ—
Thau 1. Let us stop.
थाक ୨ । ବନ୍ଦକର; ସ୍ଥଗିତ କର—2. Stop.
रहनेदो ୩ । ଅପେକ୍ଷା କର—3. Wait.
କ୍ରି. (ଅସମାପିକା)—ଥାଇ (ଦେଖ)—Thai (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଧନ ବା ଘର ବାର ଥାଉ
ବାଃ ନରୁଳିନ୍ତୁ ଥାଉ ପଡ଼ିରେ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିଶେଣା ।

ଥାଉଁ(ଉ)ଥାଉଁ(ଉ)—ଦେ. ଅ—ଥିବାସ୍ଥଳେ; ଥିବାସତ୍ତ୍ୱେ ଥିଲେମଧ୍ୟ—
Thāuṅ(u)thāuṅ(u) Inspite of; inspite of the presence of.
থাকতে থাকতে
रहते रहते
ନ ବଶର ଅଶି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ପଥ । ବଳଦୂର୍ଗ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଥାଏ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଥାଇ ୪ (ଦେଖ)
Thāe Thāi 4 (See)
ମୁଁ ସତ୍ୟ ଲଙ୍ଘିବ ନାହିଁ,
ଜୀବନ ପେଷ୍ଟିଟି ଥାଏ କରିବ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଥାଏତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ)—ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ—
Thāet Permanence.
ঠৌর ବିଣ—ଥାଇ (ଦେଖ)
थाइत Thāi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ତୁମ୍ଭେ)—ଥାଆନ୍ତ—
(you) Might have stayed; might have.

ଥାଏତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ମୁଁ, ସେ, ସେମାନେ)—ଥାଆନ୍ତି—
Thāeti (I, he, they) Might have been.

ଥାକ—ଦେ. ବି. ସଂ. ସ୍ତବକ; ସ୍ତୋମକ; ତୁଳ ଇଂ. ଷ୍ଟାକ୍=ରାଶି; ଗଦା; ଷ୍ଟକ୍=ଭଣ୍ଡାର)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥ; ପରସ୍ତ; ସ୍ତର—
Thāka 1. Layer; fold; stratum.
থাক
थाक ୨ । ଧାରାବାହିକ; ଶ୍ରେଣୀ—2. Series.
୩ । ଧାଡ଼ି; ପଂକ୍ତି; ଶ୍ରେଣୀ—3. Line; row.
୪ । ଛୋଟ ଗଦା—4. Small heap; stack.
তাক ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାକ)—
ताक ୧ । କାନ୍ଥକୁଣ୍ଡ; କାନ୍ଥ ଦେହରେ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ରଖିବାର ଠାଣ—
1. A niche in the wall; a recess in a wall.
୨ । ଅଲମାରିର ଗୋଟିଏ ଥାକ—
2. A shelf of an almirah.
ବିଣ—ଛୋଟ—Small.

ଥାକ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—
Thāka karibā 1. To arrange in layers.
(ଥାକ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଗଦାରେ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—2. To arrange in small heaps or stacks.
থাক করা, থাক দেওয়া
थांक लगाना
୩ । ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରିବା—
3. To sort; to classify.
୪ । ଲୁଗା ଆଦିକୁ ପ୍ରସ୍ଥ ପ୍ରସ୍ଥ କରି ଭାଙ୍ଗିବା—
4. To fold.

ଥାକ ଥାକ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ; ପ୍ରସ୍ଥ ପ୍ରସ୍ଥ କରି—
Thāka thāka 1. In layers; in folds; one over the other.
(ଥାକେ ଥାକେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
থাকে থাকে ୩ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଗଦାରେ—
थाक थाक 3. In small heaps.
ଛୁଉ ଘଳା ମୋଡ଼ କରି ଥାକ ଥାକ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଗୀତଲହରୀ ।

ଥାକ ବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ସୁସଜ୍ଜିତ ବା ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରାଯିବା—
Thāka bandi Classification; arrangement in layers.
থাক বন্দি
थाकबंदी ସଂ. ଣ—୧ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—1. Classified.
୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Well arranged.

ଥାକବସ୍ତ(ସ୍ତି)—ବୈଦେ.ବି. (ଫା.ଥୋକବସ୍ତ; ଥାକ=ଗାଆଁର ସରହଦ)-
Thākabasta(sti) ୧ । ଜମିର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣସୂଚକ ମାପ ବା ଜରିପ୍—1. Cadastral survey.
থাকবস্ত
थाकबस्त ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—
2. Ascertainment or filing up of the boundaries of different plots.
୩ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର ଶ୍ରେଣୀ ନିରୂପଣ—
3. Classification of different classes of lands.
୪ । ଜମିର ସୀମା ଆଦି ନିରୂପକ କାଗଜପତ୍ର—
4. Zamindari papers relating to cadastral survey.

ଥାକିତି ବଳଦ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା ଯିବା ବଳଦ—The ox yoked in the left side of the plough.
Thākiti balada

ଥାକିବା—ଦେ. କି—୧ । ରହିବା—
Thākibā 1. To stay.
থাকা ୨ । ଥାକ ମାରିବା—2. To arrange in layers.
थकना ୩ । ଏକାବେଳକେ ଥକି ଯିବା—
3. To lose the strength altogether.

ଥାକୁଲ(ଲୁ)ଥାକୁଲ(ଲୁ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—୧ । ଥଲ୍‌ଥଲିଆ; ସ୍ଥୂଳକାୟ ଓ ଦେହରୁ ମାଂସପୁଞ୍ଜ ଝୁଲି ପଡ଼ୁଥିବା—1. Corpulent; stout.
Thākul (lu)thākul(lu)
ଥାକୁଲ ଥୁକୁଲ }
ଥାକୁଲୁ ଥାକୁଲୁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଥାକୁଲୁ ଥୁକୁଲୁ }
থাকুড় থুকুড়
लथपथ
ଗଛ ତଳେ ଅଧାରଣ ଥାକୁଲ ଥାକୁଲ—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଥଲ ଥଲ; କୋମଳ ଓ ବାଦୁଆ—
2. Flabby; soft and thick.
୩ । ଲେସହୁ ପଡ଼ୁଥିବା—3. Soft and waxy.

ଥାକୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳକାୟ)—ସ୍ଥୂଳକାୟ; ମୋଟା—
Thākulā Corpulent; fat; very stout.
(ଥାକୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ ଥାକୁଲାଟାକୁ ବୁଢ଼ାକୁଟ ଖାଇବାକୁ—ତଗ ।
ভুড়িয়া, थलथल

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଗ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲପ୍ପ	ଉ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଯ୍ୟ	ସ	ସ	ଙ୍ଗ	ଉ୍ଥ	ଊ	ନ୍

ଥାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିତି; ସଂ. ସ୍ଥାତୃ; ସ୍ଥାତା=ସ୍ଥିତିଶୀଳ; ଦଣ୍ଡାୟ-
Thāṭa ମାନ)—୧ । ସୈନ୍ୟଦଳ—1. Army.
ঠাট ସାରଙ୍ଗୀ ଜଙ୍ଗଲ-ତାରେ ପ୍ରବେଶଲେ, ଜଙ୍ଗଲପତିଙ୍କ ଥାଟ ।
ठाट, थाट ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୨ । ପ୍ରତିମାର ମେଢ଼; ଢାଞ୍ଚା—2. A frame work for an image's frame,

୩ । ଧଡ଼ି; କଙ୍କାଳ—3. Skeleton.

୪ । ଘରର ବାଉଁଶନିର୍ମିତ ଅବରଣ—4 The frame work for a thatched roof.

୫ । ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର; ଢପ—
5. Out-ward frame; out-ward show.

୭ । ସମୂହ—7. Collection.
ଅଗୁରୁ ଧୂମ ଘନ ମଣି କେତେ ଥାଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଥାଟପଟାଳି—ଦେ. ବି.—ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମିଳନ—
Thāṭapaṭāli A big crowd; a throng; multitude.
ठठ, ठट्ट, ठट
(ଥାଟ ପଟୁଆର(ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାଟପଟାଳି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—(କୌଣସି ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ)
Thāṭapaṭāli bhāngi paṛdibā ଅନେକ ଲୋକ ହଠାତ୍
ठट लगाना ମିଳିତ ହୋଇଯିବା—Many people to crowd at a place.

ଥାଟ ବଜାୟ ରଖିବା—ଦେ. କି.—ଭିତରର ସାର କ୍ଷୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
Thāṭa bajāya rakhibā ବାହାରର ଢପକୁ ବଜାୟ ରଖିବା—
ঠাট বজায় রাখা To keep the outward show.
ठट ठटना

ଥାଟର(ରା)ଜା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି କୌଣସି ରାଜା ତାଙ୍କର କନିଷ୍ଠ
Thāṭara(rā)jā ଭାଇଙ୍କୁ ଦେବା ଉପାଧି—A title given by some Rajas to their younger brothers.

ଥାଣୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାଣୁ)—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—
Thāṇu 1. Siba.
थान ୨ । ଥୁଣ୍ଟା ଗଛ; ଗଣ୍ଡି ଗଛ—
2. A pollard; a stump of a tree

ଥାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିତି)—୧ । ଜମା; ପୁଞ୍ଜି; ସଞ୍ଚିତ ଧନ; ଗଚ୍ଛିତ
Thāti ଧନ—1. Hoarded wealth.
फुजी थाती ଶୋଭା ବସୁମତୀ ଥାତି ଭଣ୍ଡାର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ନ୍ୟସ୍ତ ଧନ—2. Deposited wealth; money kept in trust with another.

୩ । ଧନ ସମ୍ପଦ; ବିଭବ—3. Wealth; riches.

ଥାତା(ଥା)ମାମା—ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇତ-
Thātā(thā)māmā ସ୍ତତଃ ହେବା; ଦ୍ୱିଧା କରିବା—
थतमत, थामता थामता Wavering.
आगापिछा ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ ହେବା—
2. Shrinking from doing a work.

୩ । କୌଣସି କଥା କହିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
3. Prevarication.

୪ । ସନ୍ଦେହାନ ହେବା—4. Hesitancy.

୫ । ସନ୍ଦେହ—5. Doubt.

ବି.—୧ । ସନ୍ଦେହାନ—1. Wavering,

୨ । କୁଣ୍ଠିତ—2. Prevaricating.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇତସ୍ତତଃ କରୁଥିବା—
3. Hesitating,

୪ । ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ—4. Shrinking.

ଥାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ସ୍ଥାନ—
Thān 1. Place; space.

୨ । ଆଧାର—2. Receptacle.

ଥାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଥାନ)—୧ । ଜାଗା; ସ୍ଥଳ—
Thāna 1. Place; station.
থান ଅରେ ଧରମତି, ଥାନ ବାଛ ନ ରହେ ତୋ ବୃଥିତି ।
थान, थानक କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ପାତ୍ର; ଆଧାର—2. Receptacle.

୩ । ରହିବାର ସ୍ଥାନ—3. Room; space; position.

୪ । ଖଣ୍ଡେ ଜମି—4. Plot of land.

୫ । ଲମ୍ବ ଲୁଗା—5. A long piece of cloth.

୬ । ଧଡ଼ି ନ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୈର୍ଘ୍ୟଯୁକ୍ତ ଲମ୍ବ ଲୁଗା—
6. A long piece of cloth without border; a whole length of cloth.

୭ । ଏକ ଖଣ୍ଡ—7. A piece.
(ଯଥା—ଅଳଙ୍କାର ୩ ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ନାକରେ ନାକଫୁଲି ।
[ଦ୍ର—ଅଳଙ୍କାର, ବାସନ, ଲୁଗା, ଗହଣା ପ୍ରଭୃତିର ଅବିଭକ୍ତ ଖଣ୍ଡ ନ କହି ଥାନ ବୋଲାଯାଏ ।]

୮ । ଧାତୁର ବଡ଼ ପତର—8. A sheet of metal.

୯ । ଘୋଡ଼ା, ଗାଈ ଆଦି ପଶୁ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିବା ସ୍ଥାନ—
9. Stall for a horse or cattle.

ଥାନକୁଡ଼ି(ଣି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ)—ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Thānakuṛdi(ṇi) Maṇḍūkaparṇṇī (See)

ଥାନଛଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Thānachharḍā Thāna bhrasṭa (See)

ଥାନ(ନା)ପତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଥାନପତି)—୧ । ମଠର ଅଧୀନ ଗ୍ରାମର
Thāna(nā)pati ଶାସକ କର୍ମଚାରୀବିଶେଷ—
थानादार 1, A village-official under an endowment.
थानापति, थानैत
୨ । ହାଟୁଆ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—
2, A headman amongst the 'Hāṭuā' castes.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରିଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କର' ଦେଖିବେ

୩ । ଗ୍ରାମର ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି, ସ୍ଥାନାଧିପତି—
3. Headman of a village.

୪ । ଗ୍ରାମର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା; ଗ୍ରାମଦେବତା—
4. Presiding Deity of a village.

ଥାନଫଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଥାନରୁ ଫଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—
Thāna pharḍā. A bit of cloth cut from a larger piece; a cut length of cloth.
থানকাটা
टुकुरा, फारगजि

ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ)—ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Thānabhrashṭa Sthānabhrashṭa (See)
থানছাড়া

ଥାନ ମୁଦୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାନ+ମୁଦ୍ରା)—କପାଳର ଦୁଇପାଖ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲେ ଡିପେ ବା ଦବେ)—The temples of the head.
Thāna mundurā
কানমুথা
कुरपुरी

ଜଣଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲେ ଆଉ ଜଣଙ୍କର ଥାନମୁଦୁରା ପଡ଼େ ।
ପଞ୍ଚାମୃତ, ୩।୧—୨ ପୃଷ୍ଠା ।

ଥାନମୁଣ୍ଡା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଥାନମୁଦ୍ରା }

ଥାନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାନ)—୧ । ପ୍ରହରୀ ବା ଚୌକିଦାରମାନଙ୍କ ଅଡ୍ଡା—1. Out post
Thānā
থানা

୨ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଛାଉଣୀ—
2. A military post.
थाना

୩ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ଶାନ୍ତିରକ୍ଷାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଅଫିସ; ପୁଲିସ୍ ଷ୍ଟେସନ୍—
Police station.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଥାନା ଅଧୀନରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଫାଣ୍ଡି ଥାଏ ।]

ଥାନା(ନେ)ଦାର୍—ଦେ. ବି. ଓ ଥାନା+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—ଥାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—Station officer; officer incharge of a police station.
Thānā(ne)dār
থানাদার
थानादार थानेदार

ଥାନାଦାରୀ—ଦେ. ବି.—ଥାନାଦାରର କର୍ମ ବା ପଦବୀ—
Thānādārī The post of a station officer.
থানাদারী, **थानादारी**

ଥାନି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥାନୀୟ)—୧ । ସ୍ଥାନୀୟ—
Thāni 1. Local; belonging to the locality.
(ପାହି—ବିପରୀତ) ୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent.
খোদকস্তা ୩ । ବାସିନ୍ଦା—3. Resident.
थानी ବି—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀ ରୟତ—1. A cultivator of a village.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ଗତ ୧୮୯୨ ସାଲର ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ—ଥାନି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପ୍ରଜାମାନେ କୌଣସି ମହଜାର ବାସିନ୍ଦା ଥାଇ ସେ ଗ୍ରାମର ଜମି ଚାଷ କରନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ—ପାହି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ରୟତଙ୍କର କୌଣସି ମହଜାରେ ଚାଷଜମି ଅଛି କିନ୍ତୁ ଘର ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ଏ ପ୍ରଭେଦ ଉଠି ଯାଇଅଛି । କେବଳ ନାମ ମାତ୍ର ରହିଅଛି ।]

୨ । ବାସିନ୍ଦା ରୟତର ଘରବାଡ଼ିରେ ଜାତ ହେବା ଦଖଲ ସ୍ୱତ୍ୱ—Occupancy right of a resident royat in his homestead holding.

ଥାନିଜମା—ଦେ. ବି—ଥାନି ରୟତଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କର—
Thānijamā Assessment on resident royats.

ଥାନି ଜମି—ଦେ. ବି—ଥାନି ରୟତମାନଙ୍କ ଅଧିକୃତ ଭୂମି—
Thāni jami Land held by resident royats of a village.

ଥାନିପଟ୍ଟା—ଦେ. ବି—କାଇମ୍‌ପଟ୍ଟା; ଥାନି ରୟତଙ୍କୁ ମିଳିଥିବା ସ୍ଥାୟୀ ପଟ୍ଟା—Permanent lease granted to a resident royat.
Thānipaṭṭā
(ଥାନିପଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାନିପ୍ରଜା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମବାସୀ ପ୍ରଜା ବା ଚାଷୀ—
Thānipraja A resident cultivator.
(ଥାନି ରୟତ, ଥାନି ରଏତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
थानी रयत

ଥାନେ ଥାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ (ଦେଖ)
Thāne thāne Sthāne sthāne (See)
জায়গায় জায়গায়
जगह जगह

ଥାନେ ଥାନେ ଭୂମିର ଯେ ସନ୍ଧି ଅଂଶମାନ—
ପ୍ରାଚୀ. ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଥାନେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି (ନାମ,—ଦିଲ୍ଲୀ ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର—
Thāneśwara Name of a famous battle field near Delhi.
থানেশ্বর
थानेश्वर

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ୧୧୯୧ ରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ମୁସଲମାନ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାର ପର ବର୍ଷ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀ ଏଠାରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ ଓ ବନ୍ଦୀ କରି ହତ୍ୟା କଲେ ଓ ଦିଲ୍ଲୀ, କନଉଜ ଓ ବନାରସ ଅଧିକାର କଲେ; ଏ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଅନ୍ୟ ନାମ ତିରୋରି ।]

ଥାପ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୂଲ. ହି. ଶବ୍ଦସାଗର=ଚାପୁଡ଼ା; ଥପଡ଼ୀ=ତାଳି)—୧ । କରତାଳି—1. Clap of the palms.
Thāpri

୨ । ଚାପୁଡ଼ା; ଚପେଟାଘାତ—2. Slap.

ଥାପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥାପନ)—ମୃଦଙ୍ଗ ତବଲା ଆଦିରେ ହାତର ପଞ୍ଝାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଘାତ—Stroke of the whole palm on drum.
Thāpa
থাপড় **थाप**

ଥାପଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚାପୁଡ଼ା; ଚାପୁଡ଼ା—
Thāparda(rdā) A slap; a smack.
(ଥାପ୍ପଡ଼(ଡ଼ା)—ଅନ୍ୟରୂପ)
থাপড় **थप्पड़**

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଥ	ଊ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଥ	ଓ	ନ୍ତ

ଥାପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥାପୁଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Thāparḍā rḍe)ibā Thāpurḍāibā (See)

ଥାପନ(ନା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥାପନ)—୧ । ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ; ସ୍ଥାପନ କରିବା; ବସାଇବା—1. Act of establishing or setting up.
Thāpana(nā
ଥାପନ
थापन, थपन

ଏମନ୍ତ ପ୍ରତିମା ସ୍ଥାପନା କରି,
ପୂଜାର ଏହି ଅର୍ଥ ବୋଲି କରି । ସାତୀ ପରଚେଗୀତ ।

୨ । ରଖିବା—2. Placing; putting.

ବିଣ—୧ । ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା—1. Set up.
थपा हुआ ୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—2 Placed.

ଥାପନା ଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଶିବଲିଙ୍ଗକୁ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥାଏ—A 'Linga' image of Siba set up by somebody at a place.
Thāpanā linga
ସ୍ୱୟମ୍ଭୂଲିଙ୍ଗ } ଅନ୍ୟଲିଙ୍ଗ
ପାତାଳଫୁଟ୍ଟ ଲିଙ୍ଗ }
थापना लिंग

ଥାପର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଥାପଡ଼; ଚାପୁଡ଼ା—A slap
Thāpar

ଥାପା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—ବଣିଅଙ୍କର ଯେଉଁ ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳାଯାଏ—A goldsmith's mould.
Thāpā
थापा ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ତୁଳ. ହି. ଝାପ, ଝାପି) ମାଛ ଧରିବା ଯନ୍ତ୍ର; ପୋଲୁହ—A tum cated basket like contrivance for catching fish.

ଥାପି—ଦେ. ବ—୧ । କୁମ୍ଭାରଙ୍କର ପିଟଣା; ଯେଉଁ ପିଟଣାଦ୍ୱାରା କୁମ୍ଭାରମାନେ କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡି ଆଦିକୁ ପିଟନ୍ତି; କୋବା; ପିଟଣା—1. A flat piece of wood used by potters to pat the wet earthen pots
Thāpi
थापी

୨ । ପଥୁରିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଛେଣି—2. A stone mason's chisel.

୩ । ଶାନ୍ତି—3. Calmness; peace.

ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ କର୍ମ୍ମ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ଥିର—1. Fixed.

୨ । ଶାନ୍ତ—2. Appeased; calm.

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଧୀରେ—1. Quietly; slowly.

୨ । ଶାନ୍ତଭାବରେ—2. Calmly.

୩ । ସ୍ଥିର କରି—3 With certainty.

ଥାପିରେ କହ ଉଥାପିରେ ପ୍ରିୟସଖି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଥ ଗୀତ ।

ଥାପିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—1. To place.
Thāpibā
थापना

ଏହା କହି ତାଙ୍କୁ ସ୍ଥାପି ମାଗି ଯାବ
ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ସେନ ତହିଁ ପଶି ଗଲେ ମର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—2. To set up.

ସ୍ଥାନ ଉଥର ଦେବ ଅର୍ଥେ
ଶୁଣ ତୁ ଥାପିଲେ ଯେମନ୍ତେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ବସାଇବା—3. To establish; to place.

୪ । ସ୍ଥିର କରିବା—4. To settle.

କନ୍ଦରେ ସୁଗ ଥାପି ଗୀତକୁ ଗାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସର୍ଗ ।

୫ । ସ୍ଥାପିତ କରିବା—5. To plant.

୬ । ଗୋବର, କାଦୁଅ ଆଦିର ଦଣ୍ଡାକୁ ହାତରେ ବା ଭୂଇଁରେ ଚଟକା କରି କାନ୍ଥରେ ବା ଭୂମିରେ ବସାଇବା—6. To set balls of cowdung or clay on the ground or wall by flattening them with the palm.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଢାପିବା (ଦେଖ) Dhapibā (See).

ଥାପୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଥାପଡ଼ (ଦେଖ)
Thāpurḍā Thāparḍā (See).

ଥାପୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବା—1. To slap or pat; to strike with the flat of the hand gently.
Thāpurḍā(rḍe)ibā
(ଥାପୁଡ଼ାଥାପୁଡ଼ି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
थापड़ाना
थपकाना

୨ । ହାତଦ୍ୱାରା ମାଟି ଆଦି ଲଗାଇବା—2. To stick mud on a wall with the hand.

୩ । ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—3. To patch up a thing; to do patch work.

୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ କିଛିକାଳ ସକାଶେ ଅଟକାଇ ରଖିବା—4. To keep a matter in obeyance for the time being.

ଥାପୁଡ଼ୁଥୁପୁଡ଼ୁ କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଯେ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ସମ୍ଭାଳିବା—To get on with a work any how.
Thāpurḍuthupurḍu karibā

ଥାବର (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ଥାବର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thābara (etc) Sthābara etc (See)

ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ପଟଙ୍ଗ,
କାଟ ସ୍ୱରୂପେ ଯେତେ ଜୀବ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଥାବରୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀବିଶେଷ—Name of a village Goddess
Thābari

ଥାବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ବାଘ ଭାଲୁ ଆଦି ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କର ଚରଣତଳ—The paw or claws of an animal.
Thābā

ଥାବା ମାରିବା—ପ୍ରଦେ. କ୍ରି (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର)—ଜୀବଜନ୍ତୁମାନେ ଚରଣତଳ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—To strike with the paw.
Thābā māribā
ଥାବାମାରା
पंजा मारना; थाप मारना

ଥାମିବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ; ସ୍ତମ୍ଭନ)—୧ । ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା—1. To stop; to halt.
Thāmibā
थामा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଥମନା ୨ । ଚୁପ ହେବା—2. To cease talking.
୩ । ଶାନ୍ତ ହେବା; ନିବୃତ୍ତ ହେବା—3. To forbear.

ଥାୟ—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ଥାୟୀ)—ଥାଇ (ଦେଖ)
Thāya — Thāi (See).
(ଯଥା—ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରଭୁ ! ଥାୟ କରୁଅଛ ।)

ଥାରି—ଦେ. ଭଣ (ସ. ସ୍ଥିର)—ସ୍ଥିର; ଶାନ୍ତ—
Thāri — Calm.
ସବୁ ସୁଖ ସାର ଥା ହେବ ମୁଁ କେହି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ—ଥାଳ—Plate.

ଥାରୁ—ଦେ. ବ—ନେପାଳ ଦେଶର ଜଙ୍ଗଲି ଜାତିବିଶେଷ—
Thāru — Name of a Nepalese wild tribe.
थारी थारा

ଥାର୍ଡ (ଡ୍)—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ତୃତୀୟ—
Thārd(rd) — Third.
थार्ड़ थारड

ଥାର୍ଡ଼ଇୟର କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କଲେଜର ତୃତୀୟବାର୍ଷିକ
Thārdiyar clās — ଶ୍ରେଣୀ—The third year class of a College.
থাড় ইঅর ক্লাস
थारड ईअर किलास

ଥାର୍ଡ (ଡ୍) କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ତୃତୀୟ
Thārd(rd) class — ଶ୍ରେଣୀ—1. Third class of a school.
থার্ড ক্লাস
थारडे किलास ୨ । ରେଳ ବା ଜାହାଜର ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ—Third class of a railway or ship.
୩ । ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ; ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ—Third class; lowest class.

ଥାଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଥାଲୀ)—୧ । ଥାଳି—
Thāla — 1. A metal plate or tray.
থাল ୨ । ଲାଉଖୋଳନିର୍ମିତ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—
थाल 2. A beggar's bowl made of pumpking.
তুমড়ী ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଭିକ୍ଷା ଅର୍ଥ ବଳ ଗାଳରେ ବୋଧହୁଏ—
तुमड़ी ଲକ୍ଷ...ବୈଦେଶିକକୋଷ ।

ଥାଳକୁଡ଼ି—ଦେ. ବ (ସ. ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ)—ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Thālakurdi — Mandūkaparnnī (See)
(ଥାଲକୁଣି, ଥାଲୁକୁଡ଼ି, ଥାଲକୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାଳି—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ଥାଲୀ—ବର୍ତ୍ତୁଳୀ; ପାତ୍ରପାତ୍ର)—୧ । ଧାତୁର
Thāli — ଚଟକା ପାତ୍ର—1. Metal tray.
(ଟାଳଥ—ଅପଭ୍ରଂଶ) ୨ । ଥାଳ; ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—
থালা 2. Begger's bowl.
थरिया, थाली, थाली फोरना [ଦ୍ରୁ—ଥାଳ ମାରିଦେଲେ ଭୂଇ ଯିବ—ବାକ୍ୟ । ଯେଉଁଠାରେ ବହୁତ ଲୋକ ଖୁନ୍ଦା ଖୁନ୍ଦି ହୋଇ ଜମା ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡମାନ ଏପରି ଘନସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଯେ, ସେହି ମୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼େ ଥାଳ ଢାଳିଇ ଦେଲେ ଲୋକମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଉପରେ ତାହା ଖସି ଗୁଲିଯିବ ।]

ଥାଳିଆ—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ଥାଳ; ରେକାବି—
Thālia — A small plate; a salver
থালী — a platter.
थरलिया

ଥାଳି ଖେଚୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—ଥାଳରେ ବଢ଼ାଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥ
Thāli khechārdi — ଲିଙ୍ଗରାଜ ଆଦି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସକାଳେ ଭୋଗ କରାଯିବା ଖେଚୁଡ଼ି—Rice boiled with pulse and offered to Idols in the morning.

ଥାଳିଧରା—ଦେ. ବ—ବ୍ରତବେଳାରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଭିକ୍ଷା କଲାବେଳେ ମାମୁ
Thālidharā — ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପଛଆଡ଼େ ଠିଆ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଧରି
थालीधरना — ଥିବା ଭିକ୍ଷାଥାଳକୁ ଟେକି ଧରିବା—The act of the boy's maternal uncle holding up the plate held up by a Brāhmana boy during his sacred thread ceremony, by standing behind the boy.

ଥି—ଦେ (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—(୭ମୀ ବିଭକ୍ତ୍ୟର୍ଥପ୍ରୟୋଗ) ଠାରେ—
Thi — (a suffix denoting) At.
(ଥିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏଥି, ତଥି)
ଥାଯ଼ ମେଁ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଭକ୍ତିଚିହ୍ନ—୧ । ରେ—1.In.
୨ । ରୁ—2. From.
(ଯଥା—ତାର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଥି ପିତର ବାହାରୁଛେ ।)

ଥିଏଟର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ନାଟକାଭିନୟ—
Thietar — 1. Performance of play.
ଥିଯ୍ୱେଟର }
ଥେଟର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ରଙ୍ଗାଳୟ; ନାଟ୍ୟଶାଳା—
থিয়েটার थियटर — 2. Theatre.

ଥିଏଟରପାର୍ଟି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ନାଟକାଭିନେତୃଦଳ—
Thietarpāti — Theatrical party.
থিয়েটার পার্টি; थियटर पाटी
ଥିଯ୍ୱେଟର ପାର୍ଟି }
ଥେଟର ପାର୍ଟି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଥିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି)ଥିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି)—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)ଅ—ଅଙ୍ଗୁଳି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Thing(ngi)thing(ngi) — The sound of drums beaten with the fingers.
थिङ्ग थिङ्ग

ଥିତି—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ଥିତି)—ସ୍ଥିତି—Existance.
Thiti — ଯେ ମିଳି ଯଥାବୃଦ୍ଧ ଥିତି—ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।
थिति

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଥିନାକିଟା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)ଅ—ସଙ୍ଗୀତବାଦ୍ୟର ଧ୍ୱନିର ଭଙ୍ଗୀ—
Thinākiṭā A refrain of music accompanied with dancing.
ଥିନକିଟା }
ଥିନକିଟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଥିନିନା }

ଥିନେ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ଗ୍ରା. କି—(ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ମାନ୍ୟାର୍ଥକ
Thine ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ସହିତ ପ୍ରୟୋଗ) ଥିଲେ—
(he and they) Was; were.

ଥିପ(ପା)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଟୋପା; ବୁନ୍ଦା—A drop;
Thipa (pā) round mark.
(ଯଥା—ଏହା କହିବାରୁ ଜଣ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିପ ମସି ଯାଇଅଛି ।)

ଥିପେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଟୋପାଏ; ଏକ ବିନ୍ଦୁ—
Thipe One drop only.

ଥିବ—ଦେ. ବ—ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—
Thiba Thebaw; the title of the old kings of
थिव **थीब** Burma.

ଥିବା—ଦେ. କି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ହେବା—
Thibā 1. To be to exist.
थाका ୨ । ଜୀବନରେ ରହିବା—
होना, रहना 2. To be alive.
ଥିବ କି ଛାଡିବ ପ୍ରାଣ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲୀଚିନ୍ତାମଣି ଗୀତ ।
୩ । ରହିବା—3. Remain.
ସେ ତଣ୍ଡାଂଗୁ ସ୍ନେହବଶେ ଥାଉ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରୀତ—ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
ବଣ—୧ । ଧନୀ – 1. Rich; well-to-do.
(ଯଥା—ଥିବା ଘର, ଥିବା ଲୋକ ।)

ଥିର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ତୋରାଣି —
Thir Cold rice gruel.
ଦେ. ବଣ—ଥିର (ଦେଖ)—Thira (See).
କି. ବଣ—ଥିର ଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See)

ଥିରପଣିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଲଇଥ) ବ—ତୋରାଣି—
Thirpasiā Cold rice gruel.

ଥିର—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିର—
Thira 1. Fixed.
स्थिर ମନ ଭକ୍ତି ଥିର ନୋହେ ଦୁଃଖ ଚଞ୍ଚଳ ମତି ।
थिर ପ୍ରତାପ. ଶଶିରେଖା ।
୨ । ଗତିହୀନ; ନିଶ୍ଚଳ—2. Motionless; calm.
୩ । ଧୀର—3. Slow; sedate; steadfast.
୪ । ଅବିଚଳିତ—4. Unperturbed.
କୋଇଲି ହେବ ଏଥର ଥିର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୫ । ଅଚଞ୍ଚଳ—5. Not moving; not fickle.
୬ । ନିଶ୍ଚିତ—6. Certain.
୭ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—7. Fixed; settled; ascertained.
୮ । ଗମ୍ଭୀର—8. Grave.
ବ—ସ୍ଥିରତା—Certainty.

ଥିର(ରି)ତୋରାଣି—ଦେ. ବ—ପଖାଳ ଭାତରୁ କିଛିକ୍ଷଣ ରଖିଦେଲେ
Thira(ri)tordāṇi ଭାତଯାକ ତଳକୁ ବସିଯାଇ ଯେଉଁ ପରିଷ୍କାର
ତୋରାଣି ଉପରେ ଥାଏ—The purely watery portion of boiled rice water after the rice settles down at the bottom of the pot.

ଥିର(ରି)ଥିର(ରି)—ଦେ. କି. ବଣ—୧ । ଚୁପ୍ ହୋଇ—
Thira(ri)thira(ri) 1. Silently.
धीरेधीरे ୨ । ସ୍ଥିରଭାବରେ—2. Quietly.
धीरेधीरे ୩ । ଧୀରେ ଧୀରେ—3. Slowly.
୪ । ଲଘୁଭାବ ରୂପ—4. Lightly; gently.

ଥିରପାଣି—ଦେ. ବ—ସ୍ରୋତୋହୀନ ଜଳ—
Thirapāṇi Standing and stagnant water.
थिर पानी

ଥିରମତି(ନ)—ଦେ. ବ ଓ ବଣ (ସଂ. ସ୍ଥିରମତି)—ସ୍ଥିରମତି (ଦେଖ)
Thiramati(na) Sthiramati (See).
ଅରେ ଥିରମତି, ଆଜ ବାଦ ନ ଉଣେ ମୋ ଚିତ୍ତରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଥିରା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥିରା)—ପୃଥିବୀ—
Thirā The Earth.
थिरा ବଣ—ଧୀର—Quiet.
କି. ବଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See)

ଥିରି—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିର; ଧୀର—
Thiri 1. Quiet.
୨ । ମନ୍ଥର—2. Slow.
କି. ବଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See)

ଥିରିକରି—ଗ୍ରା. କି. ବଣ—ଧୀରଭାବରେ—
Thirikari Slowly; gently.
धीरे **धीरे**

ଥିରିଥିରି—ଗ୍ରା. ବଣ—ଧୀର; ଅଚଞ୍ଚଳ—
Thirithiri Slow; quiet.
ଗ୍ରା. କି. ବଣ—୧ । ଧୀରସ୍ଥିରଭାବରେ—1. Gently.
୨ । ଧୀରେ ଧୀରେ—2. Slowly.

ଥିରେ—ଦେ. କି. ବଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)
Thire Thirathira (See)
ବେନି ଚରଣ ଥିରେ(*)ଥୋଇ
କପାଳେ ବେନି କର ଦେଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଥିଲ—ଦେ. ବଣ—ଥିବା ୧ (ଦେଖ)
Thila Thibā 1 (See)
ସାଧୁ ଭେଟିଲ କି ଥିଲ ଧାଡକ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିରେଖା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ ।

ଛିଲ ଥା — ଦେ. କ୍ରି. [ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଅନାଦରାର୍ଥ (ସେ) ଏକ ବଚନ] (ସେ ତାହା) ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲା; ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା—(He, she, or it) Was; was staying; existed.

ଥିଲାକୁ—ଦେ. ଅ—ଥିବାରୁ—
Thilāku

ଆମ୍ଭେ ଅସଭ୍ୟ ତୁ ଅଇଲୁ । ପ୍ରାଚୀ. ନରସିଂହଦାସ ।

ଥିଲା ଘର—ଦେ. ବି. (ଯେଉଁ ଘର ବା ପରିବାରର ଧନ ଅଛି)—
Thilā ghara ଧନୀ ପରିବାର—Rich family; well-to-do family.
ଥିଲଘର
(ଥିବାଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥିଲାଘର ପୁଅ ରଙ୍କ । ଚଉ ।

ଥିଲାବାଲା—ଦେ. ବଣ—ଥିବା ୧ (ଦେଖ)
Thilābālā Thibā (See)

ତଳେଇ ଗାଁ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲାବାଲା ଲୋକ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଥିଲା ଲୋକ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ଲୋକ—
Thilā loka Rich man.
ଥିଲଲୋକ

ଥୁ—ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଠାରୁ—
Thu 1, From.
ଛେ ୨ । ଅପେକ୍ଷା—2. Than.
ସେ ଦେ. (ଛେପ ପକାଇବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
(ଥୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । (ଘୃଣାର୍ଥକ) ଛି ! ଧିକ୍ !—Fie !
ଥୁ ୨ । ଘୃଣା ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ
ଥୁ ଛେପ ପକାଇବା ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ)—ମୁଁ ତୋତେ
(ଥୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘୃଣା କରୁଛି—2. I spit on thee.
ଥୁକ ବି. (ଛେପ ପକାଇବାବେଳେ ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ
ଥୁକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛେପ; ଥୁପ; ଲାଳ୍ପୀବନ; ପିକ—
Spittle; saliva

ଥୁଅ—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ, ଥୋଇବା ଓଡ଼ିଆ
Thua ଧାତୁର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା)—
ଥୁଅ; ରାଖ ୧ । (ତୁମ୍ଭେ) ରଖ—(you) Do keep.
ରଖୋ

ଏତାକୁ ପ୍ରାଣ ମାତ୍ରେ ଥୁଅ
ଘନ୍ତ୍ୟୁ ବାହାର କରୁ ଅଅ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ସ୍ଥାପନ କର—2. (you). Do place.

ଥୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—ସ୍ଥାପନ—
Thuā Placing.
ଥୁଓ଼ୟା ବଣ.—୧ । ସ୍ଥିତ—1. Placed; put.
ରଖନା ୨ । ରକ୍ଷିତ—2. Kept; preserved.

ବହୁତ କାଳରୁ ଥୁଆ ଧନୁ ଉଇଁ ଘୁଣ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ସ୍ଥାପିତ—3. Set down.

ଥୁଆଇବା—ଦେ. ଓ.—(ଥୋଇବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Thuāibā The causative form of Thoibā.
ବାଖାନ ୨ । ରଖାଇବା; ସ୍ଥାପନ କରାଇବା—
ରଖବାନା To cause to place or set

ପୃଥିବୀର ପ୍ରଚୁରପ ଗଢ଼ାଇ ବାଖନେ,
ଥୁଆଇବ କସ୍ତରକୁ ପ୍ରଜସରା ତଳେ । ପ୍ରଧାନା ଷ. ମହାଭାରତ ।

ଥୁଆଥୋଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ଘରେ ବିଧବାବିବାହ ବା
Thuāthoi ଚୁଡ଼ାଗ୍ରୁ ପ୍ରଥା—1. The system of widow
ଚୁମାଵନ marriage amongst the Śūdras
୨ । ବିଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖିବା—
2 Keeping things in proper order.

ଥୁଆ ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଥୋଇବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)
Thuāji(he)bā ରଖା ଯାଇଥିବା—To be placed.
ରାଖା ହওয়া ଥୁଆ ହୋଇଥିବ ବାଣରେ ବହିଭାଗ,
ରଖାଯାନା ଚଳୁଥ ହୋଇବୁ ବଳୁ ଉ ସଗର । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଥୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Thui Kept (woman).
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଥୋଇଲା ମାଇପ; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ପୋଇଲୀ—
Concubine; mistress; kept woman.

ଥୁଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ବ. ଥୁଓୟା)—ଥୋଇବା,
Thuibā ରଖିବା—To keep; to put; to place.

ଥୁଁତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି
Thunti ଅର୍ଥରେ)—୧ । ଥୋଡ଼; ଓଠ—1. Chin.
୨ । ଥୋମଣି—2. Snout.

ଥୁକ୍—ଦେ. ଅ.—ଥୁ (ଦେଖ)
Thuk Thu (See)
ବ.—ଥୁକ—(ଦେଖ)—Thuka (See)

ଥୁକ—ଦେ ବ.—(ଥୁ=ଛେପ ପକାଇବା ଧ୍ୱନିରୁ)—୧ । ପଠିତ
Thuka ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବା ଚିହ୍ନ—1. Book-mark.
ଥୁ ଥୁ ୨ । ପାଟିରୁ ପିଙ୍ଗାଯିବା ଛେପ—
ଥୁକ 2. Spittle.

ଲୋକମାନେ ଥୁକ ପକାଇବାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଲ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଭ୍ରମଣ ଅଠଗଡ଼ ।

ଥୁକଦାଣି—ଦେ. ବ.—ପିକଦାନି (ଦେଖ)
Thukadāni Pikadāni (See)
ଥୁକଦାନୀ

ଥୁକ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛେପ ପକାଇବା (ଦେଖ)
Thuka pakā(ke)ibā Chhepa pakāibā (See)
ଥুথু ফেলা ଥୁକ ଫେକନା

ଥୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଥୁକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Thukā(ke)ibā Causative form of Thukibā.
ଥুথু ফেলান ୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଛେପ
ଥୁକାନା ପକାଇବା କର୍ମ କରାଇବା—2. To cause others to spit upon a person.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ମ	ଉ୍ଅ	ଢ
୧	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତୁ

(ଯଥା— ଜମିଦାର ପାଣକଦ୍ୱାରା ହାଟୁଆ ପ୍ରଜା ମୁହଁରେ ଥୁକାଇ କରି ହାଟୁଆ ପ୍ରଜାର ଜାତି ନେଲେ ।)

୨ । ପାଟିରେ ପୂରାଇଥିବା ଜିନିଷକୁ କାଢ଼ି ପକାଇବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—2. To cause a person to spit up anything he has got in his mouth.

(ଯଥା—ପିଲା ଗୁଡ଼ାଏ ମାଟି ପାଟିରେ ପୂରାଇ ଥିବାର ଦେଖି ବାପା ପିଲାକୁ ସେ ମାଟିଗୁଡ଼ାକ ଥୁକାଇ ଦେଲେ ।)

ଥୁକାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଥୁତ୍କାର)—୧ । ଥୁ ଥୁ କରି ଛେପ ପକାଇବା—1. Spitting.
Thukāra
थुत्कार ୨ । ଛେପ—2. Spittle.
थुकाइ

ଥୁକଥାଇ—ଦେ. ଅ.—୧ । ଥୁ (ଦେଖ)
Thukithāi 1. Thu (See)

ଥୁକଥା, ଥୁକ୍କଥାଇ, ଥୋକଥାଇ —ଅନ୍ୟରୂପ

थुतिया

୨ । ଖେଳାଳି ପିଲା ଖେଳମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ କିଛି କ୍ଷଣ ପାଇଁ ଖେଳ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ବେଳେ ଖେଳକୁ କିଛିକ୍ଷଣ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ହାଣ୍ଡିରେ ଛେପ ପକାଇବା ବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଶବ୍ଦ (ଏଥିର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଫେରି ଆସିବା ଯାଏଁ ଖେଳ ବନ୍ଦ ରହୁ)—2. (An interjection used by a player who is obliged to leave the game for some little time and who spits at the pot and utters this word) Let the game be stopped till I come back.

ଥୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛେପ ପକାଇବା—
Thukibā 1. To spit.
थूः करा ୨ । ଘୃଣାରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଛେପ
थुकना ପକାଇବା—2. To spit on a thing or person with contempt.

ଥୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥାଣୁ)—୧ । ସ୍ଥାଣୁ—
Thuṇṭā 1 Lopped up (tree).
ठूँटा ୨ । ଶାଖାହୀନ—2. Shorn of branches
ठुँठा, ठुँटा ୩ । (ଘୃଣାର୍ଥକ) ଜରାଗ୍ରସ୍ତ ଓ ଅତି ବୃଦ୍ଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
3. Decrepit; worthless and old (man).
୪ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ—4. Very old.
୫ । ମୁଣ୍ଡା; ମୁନ ଘୋର ହୋଇଯାଇଥିବା (ଅସ୍ତ୍ର, ଲେଖନ, କଲମ ଆଦି) ଦନ୍ତୁରା—
5. Blunted (weapon; pen).

ଚାଲିବା ଚଢ଼ିଲା ସାତୋଟି ପଚର ଲେଖକ ହୋଇଗଲା ଥୁଣ୍ଟା—
ଉକାସ, ସାନ୍ତୁଆ ବାହା ।

୬ । ଯାହାର ହାତ ବା ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗୁଠି ନ ଥାଏ—
6. Maimed.
୭ । ଯାହା ଲାଞ୍ଜ କଟି ଯାଇଅଛୁ—7. Tailless.

ठुँठ, ठुँड़, ठुँठी ବି—୧ । ଲମ୍ବା ବାଡ଼ି—1. A long stick.
୨ । ଶାଖାହୀନ ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି—
2. A branchless trunk.
୩ । ଶାଖାହୀନ ବୃକ୍ଷ—3. A pollard.
୪ । କଟା ହୋଇଥିବା ହରଡ଼ ଆଦି ଗଛର ମୂଳର ଯେଉଁ କାଠ ଭୂମିରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଥାଏ—
4. Stubble; protruding stick.

ଥୁଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଥେଣ୍ଟା; ମୁଖର; ଉତ୍ତରଦାୟକ
Thuṇṭiā (ଭୃତ୍ୟ, ଶିଷ୍ୟ)—Recalcitrant; insubordinate (servant or pupil).

ଥୁତ୍—ସଂ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛେପ; ନିଷ୍ଠୀବନ—
Thut Spittle.

ଥୁତ୍କାର—ସଂ. ବିଣ. (ଥୁତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଛେପ ପକାଇବା—Spitting.
Thut-kāra
ଦେ. ବି—୧ । ଛେପ—1. Spittle.
୨ । ଧିକ୍କାର—2. Contemptuous dispargement.

ଥୁତ୍(ତୁ)କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧିକ୍କାର; ତିରସ୍କାର)—
Thut(tu)kāribā ୧ । ଘୃଣାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଛେପ
थुत्कार करा ପକାଇବା—1. To spit on a person.
थुका फजीहत करना ୨ । ଧିକ୍କାର କରିବା—2 To cry down a person contemptuously.

ଥୁତ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଳ. ହି. ତୁତରା)—
Thutrā ଖନା; ତୋତଲା—Stammering.
(ଥୁଥ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଥୁତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୁତି(ଥି)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଓଷ୍ଠ) (ତୁଳ. ହି.
Thuti(thi) ଥୁଥନ; ଥୁଥନୀ)—୧ । ଚିବୁକ; ଓଠର ତଳଭାଗ—
1. The chin.
୨ । ଥୋଡ଼; ଦାଢ଼ି—2. Beard.
୩ । ଥୋମଣି—3. Snout,

ଥୁତୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଥୁତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thutu (etc) Thut etc (See)

ଥୁଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଥୁତ୍)—୧ । ଧିକ୍କାର—
Thuthā 1. Contemptuous expression.
थुत्कार (ଯଥା—ମୋ ଉପରେ ଏତେ ଥୁଥା କାହିଁକି ?)
थुड़ीथुड़ी, थुकाइ ୨ । ଅନବରତ ଛେପ ପକାଇବା—
(ଥୁତ୍ଥାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Repeated spitting.

ଥୁ ଥୁ—ଦେ. ଅ—ଧିକ୍କାର; ଛିଃ ଛିଃ—
Thu thu Fie !.
थुथु थूथू ଥୁ ଥୁ ତୋ ରୂପକୁ ବସନ୍ତଭୂତ—ଗୋଲକ. ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଥୁପ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଥୋପ (ଦେଖ)
Thupa — Thopa (See)

ଥୁପନା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମଲଦ୍ଦୁଣ୍ଡି ପାଲିଙ୍କି ଉପରେ ଝୁଲୁଥିବା ସୂତା ବା ରେଶମ ସ୍ତବକ—Tassols.
Thupanā

ପାଲିଙ୍କ ଥୁପନା ପରି କୁଣ୍ଡିଆଣି ବସା ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ହୋଇ ଝୁଲୁଅଛି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଥୁପା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଥୋପା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thupā (etc) — Thopā etc (See)

ଥୁପି—ଦେ. ବି—ଥୋପା (ଦେଖ)
Thupi — Thopā (See)

ଥୁବ୍ଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥୁବୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Thubrdā — Thuburdā (See)
(ଥୁବ୍ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୁବୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସ୍ତବର)—୧ । ମୁଣ୍ଡା; ଧାର ନ ଥିବା; ବନ୍ଧୁର—1. Blunt.
Thuburdā
ଥୁବଡ଼ା, ଥୋବଡ଼ା
थोथा
୨ । ଦରବୁଢ଼ା; ଅଳ୍ପ ବୃଦ୍ଧ— 2. An elderly person.
୩ । ଦରବୁଢ଼ା ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ଅବିବାହିତ ରହେ— 3. Old bachelor; a man who has long passed his marriageable age but still unmarried.
୪ । ନତ—4. Bent.
୫ । ନିର୍ଲଜ; ଥୋବଲ—5. Shameless

ଥୁବୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବୟସ୍କା ଓ ଅବିବାହିତା (କନ୍ୟା)—
Thuburdī — (a girl) Who has long past the marriageable age; old yet unmarried (woman).
ଥୁବଡ଼ୀ
थोथी

କରଣ ଘର ବୋଲି ଝିଅଟାକୁ ଥୁବୁଡ଼ୀ କରି ଘରେ, ରଖିବା ସେଇଥି
ନିହାତି ନାଲଠାପଣିଅ କଥା । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଥୁମ(ମୁ)ଣି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଥୋମଣି (ଦେଖ)
Thuma(mu)ṇi — Thomaṇi (See)

ଥୁମି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାଗ; ଫେଟା—
Thumi — Turban.

ଥୁର୍‌ଥୁର୍—ଦେ. ବି—ଥୁରୁଥୁରୁ (ଦେଖ)
Thur thur — Thuruthuru (See)

ଥୁରୁଥୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଥରଥର; କମ୍ପମାନ; ଯେ ଥରେ—
Thuruthurā — 1. Trembling; shaking; tremulous; crazy.
ଥୁରଥୁରେ
थरथरानेवाला
୨ । ଭୟଯୁକ୍ତ—2 Timid.
୩ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ ଓ କମ୍ପିତ କଳେବର— 3. Shaky; decrepit.
ଥୁରଥୁରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଥୁରୁଥୁରିଆ }
(ଥୁର(ରୁ)ଥୁରୀ; ଥୁର(ରୁ)ଥୁରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୁର(ରୁ)ଥୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥୁରୁଥୁରୁ କମ୍ପିବା—
Thur(ru)thurā(re)ibā — Shivering; trembling.
ଥୁର୍‌ଥୁରାନ, **थरथराना**

ଥୁରୁଥୁରୁ—ଦେ. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ କମ୍ପିବା—
Thuruthuru — Shivering; shaking.
ଥୁରଥୁର
[ଦ୍ର—ଥର ଥର ଅପେକ୍ଷା ଲଘୁତର କମ୍ପକୁ ଥୁରୁଥୁରୁ ବୁଝାଯାଏ ।]

ଥୁରେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ଥୋଡ଼ାଏ; ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ—
Thure — A little; a few.
(ଟିକିଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୁର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଥୁର୍ବ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. କ୍ତ)—୧ । ବିନାଶିତ—
Thurtta — 1. Destroyed.
୨ । ହତ—2. Killed.

ଥୁର୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—
Thurb (root) — 1. To kill.
୨ । ବିନାଶ କରିବା—2. To destroy.

ଥୁଲିଂ ମଠ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ତିବତର ହିମାଳୟର ସାନୁଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧ ମଠ—Name of a Buddist monastery at the foot of the Himalayas in Tibet.
Thulim matha
ଥୁଲିଂ ମଠ
थूलीं मठ
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷରୁ ଅଧିକ ପୁସ୍ତକ ଓ ୭୮ ଲକ୍ଷ ଦେବ ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛନ୍ତି ।]

ଥେଇଅ—ଦେ. ଅ ଓ ବି—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Theiā — The thei (See)
(ଥେଇ, ଥେଇକା, ଥେଇଅକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥେଇକି ଥାକଡ଼—ଦେ. ଅ. ଓ ବି—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Theiki thākarda — Thei thei (See)
(ଥେଇକି ଥାକଡ଼, ଥେଇକି ଥେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥେଇ ଥେଇ—ଦେ. ଅ.—ନାଚବାର ବୋଲ—
Thei thei — A key of dancing.
ଥେଇଥେଇକା }
ଥେଇ ଥେଇକା }
ଥେୟା ତା ଥେଇ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଥୈୟା ଥୈୟା }

ଥେଇ ଥେଇ ହୋଇ ଭଲ ନାଚଇ
ବାଜା ଶୁଣି ହୋଇ ତୋଷ ସେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ବଇଦେହୀଶମାଦୃଶ ।

ଥେଈ ଥେଈ ବି—୧ । ନୃତ୍ୟ—1. Dancing.
थिरक थिरक थेई थेई
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଳି ଝଗଡ଼ା— 2. (figurative) Quarrelling.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ୩ ଦିନ ହେଲା ଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିଛି ।)

ଥେଇ ଥେଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ କରିବା—
Thei thei karibā — 1. To pester a person.
ଥେଈ ଥେଈ କରା
୨ । ଅସ୍ଥିର କରିବା—
थेई थेई करना — 2. To make a person restless.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଦ

ଥେଇସ୍ୟା—ଦେ. ବଣ—୧ । କ୍ଲାନ୍ତ—
Theiyā 1. Tired.
(ଥେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିରକ୍ତ—2. Disgusting.
थे तो (ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାକୁ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଥେଇସ୍ୟା ହୋଇ
थैंढ़र ଗଲିଣି ।)
ଯାହା କରୁଥିଲି ସେଇସ୍ୟା
କାଠ କାଠ କରି ଥେଇସ୍ୟା—ଭଗ ।

ଅ ଓ କ୍ର—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)—Thei thei (See)

ଥେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ—
Thenṭa 1. A wicked person.
ठेंट ୨ । ଚୋର—2. A thief.
ठेठ ୩ । ଖଣ୍ଟ; ଡକାଇତ—3. Robber.
ଏ ବାହାରେ ସେ ଥେଣ୍ଟ ଖଣ୍ଟ ହୋଇ କୋଟି
କରନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନରେ ଧନ ବସ୍ତ୍ର ଲୁଟି । କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

୪ । ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—4. Beak.
ବଣ—୧ । ଫିକୁଫାଟି—1. Foppish.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Complete; pure and simple.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ କାବୁ ।)
୩ । ଅମିଶ୍ରିତ—3. Pure; unmixed.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ ଦୁଧ ।)
କ୍ରିୟାର ବଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ନିତାନ୍ତ—1. Very; extremely.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ; ଉପଟ—2. Fully.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ ବଳାଇ ।)
୩ । ଅମିଶ୍ରିତରୂପେ—Purely.

ଥେଣ୍ଟ କାଲ—ଦେ. ବଣ—ସାମାନ୍ୟ କାଲ; ବଡ଼ ବୋଲ—
Thenṭa kāla Slightly deaf; one who can hear words if uttered loudly.

ଥେଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—୧ । ମୁଥ; ଗାଲରେ ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହାର—
Thenṭā 1. A box on the cheek, a fist blow
ठुनका on the ear or the side of the face.
୨ । ଦୁଣ୍ଟା; ଖେଣ୍ଟା—2. Protruding; stubble.
ବଣ—୧ । ଉତ୍ତରଦାୟକ (ଭୃତ୍ୟ), ଅମାନିଆ; ଠେଁସା; ମଗସ୍ର-
ଥେଣ୍ଟିଆ, ଥେଣ୍ଟ, ଥେଣ୍ଟିଅ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Insubordinate; disobedient.
୨ । ଯେ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଅଦେଶକୁ ଅବଜ୍ଞା କରେ; ଅବାଧ—2. One who disregards the
(ଥେଣ୍ଟୀ, ଥେଣ୍ଟେଇ, ଥେଣ୍ଟୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ठेंटा, ठेठा orders of one's superiors; recalcitrant.
ढीठ ୩ । ଜିଦିଖୋର—3. Obstinate; selfwilled: stubborn (Beams).
ଥେଣ୍ଟାପଣ, ଥେଣ୍ଟପଣ } ବି

ଥେଣ୍ଟା ଥେଣ୍ଟି—ଦେ.ବ—୧ । ଠେସା ଠେସି; ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି (ବା
Thenṭā thenṭi ଚାକର) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପରସ୍ପର
ठेमाठेसि ମଧ୍ୟରେ କଳ ଲଗାଇ ପରସ୍ପର ଉପରେ କାମ
टुँडाटुँसी ପକାଇବା—1. Mutual shirking or shuffling of responsibility for doing any work; carping at each other.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଘରେ ଏକାଧିକ ଚାକର ଥାଆନ୍ତି ଓ ଚାକରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗ ନ ଥାଏ ସେମାନେ ଥେଣ୍ଟା ଥେଣ୍ଟି ହୋଇ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ବାଦ ପକାଇ ରଖନ୍ତି ।]
୨ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଅବଜ୍ଞା କରିବା—2. Repeated recalcitrancy or insubordintion.
୩ । ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)—3. Thelātheli (See)

ଥେଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ବଡ଼ ଅଗ୍ରଭାଗବିଶିଷ୍ଟ; ଥଣ୍ଟିଆ—
Thenṭiā 1' Having a long beak; long-beaked.
ଥେଣ୍ଟେଇ, ଥେଣ୍ଟୋଇ, ଥେଣ୍ଟଇ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଥେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
2. Thenṭā (See)

ଥେଣ୍ଟିଅ କମ୍ଭୀର—ଦେ. ବ—ଥଣ୍ଟିଆ କମ୍ଭୀର (ଦେଖ)
Tenṭiā kimbhira Thanṭiā kimbhira (See)

ଥେଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ କଥାକୁ ଅମାନ୍ୟ
Thenṭibā କରିବା—1. To disobey or disregard
ठेठा the words of one's superiors.
बात कटाना, ୨ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ କଥାରେ ଜବାବ ଦେବା-
ढीठाना 2. To give curt replies to the words or questions of one's superiors.

ଥେଣ୍ଟୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋଟି)—
Thenṭi ୧ । ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ସରୁ ଓ ମୁନିଆ ଭୂଭାଗ (ଥଳପର)
ठेठी ଜଳ ମଧ୍ୟକୁ ପଶି ଯାଇ ଥାଏ—
1. A narrow pointed strip of land running into water.
୨ । ମୁଥ—2. A box on the side of the face.
ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅମାନିଆ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
ठेंटी 1. Insubordinate (woman).
୨ । କଳିହୁଡ଼ୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Quarrelsome (woman).

ଥୋଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଖନା; ଯାହାର ପାଟି ଲାଗେ—
Thothā Stammering.
(ଥୋଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥେନ୍ତରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଥନ୍ତରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thentarā (etc) Thantarā etc. (See)

ଥେବଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—ଚେପ୍ଟା—
Thebarḍā Flat.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଅଙ୍କିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତିନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୁନ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଥେବଡ଼ା ନାକରେ ନାହିଁଣୀ ମୟୂର ବସଣୀ ଯିବ ସରି ।
ଫକୀରମୋହନ. ମାମଁ ।

ଥେବବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂଇଁରେ ଟିପ ଭରା ଦେବା—
Thebibā 1. To support one's self by putting
ठेँठना the thumb on the ground.

ହୁମାଳସ୍ ଶିଖେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠିକେ ଥେବ
ଚପ କଲେ ଶବ ବରଷ ସୁଖ ଭବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଖୋଚିବା; ଭୁଷିବା; କାହାର ଘଟରକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭେଦ କରିବା—2. To poke.

ଥୈଆ—ଦେ. ଅ ଓ ବି—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Thaiā Thei thei (See)
(ଥୈ, ଥୈଥୈ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୈଲି(ଲୀ)—ଦେ. ବି—ଥଳି ୧ (ଦେଖ)
Thaili(lī) Thalī 1 (See)

ଥୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—
Thoibā ୧ । ବନ୍ଧା ପକାଇବା; ବନ୍ଧକଦେବା—
थुआ; থোওয়া 1. To pledge.
रखना ୨ । ରଖିବା—2. To keep.

ଥୋଇ ଛୁଟସ୍ତଲେ ନ ବର ବକଲ । କଟସୁଧି. କଶୋସ୍ତମ୍ଭ. ଅ.ଗୀତ ।

୩ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—3. To place; to set; to put down.
୪ । ନ୍ୟାସ କରିବା—4. To deposit; to keep in trust.
୫ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—5. To store up.
୬ । ଉପୁଜାଇବା; ଜାତ କରାଇବା—6. To produce.

ଜଳ ଭୂରେ ଥୋଇ ଦଅନ୍ତି ଉପଯାକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୭ । ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା; ଜିଆଇବା—
7. To bring up; to let live.

ଏ ବାଳବଧୀ ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ରୋହୀ
ଏହାକୁ ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ଥୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବିଣ—୧ । ରଖାଯାଇଥିବା—1. Kept.
୨ । ସଞ୍ଚିତ—2. Hoarded; stored.
୩ । ସଂସ୍ଥାପକାରୀ; ଯେ ରଖିଥାଏ—
3. Keeper; one who has kept or stored.
(ଯଥା—ଧନ ଥୋଇବା ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ପୁଅମାନେ ତାହା ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।)

ଥୋଇଲା—ଦେ. ବିଣ—ଥୋଇବା (ଦେଖ)
Thoilā Thoibā (See)

ଥୋଇସ (୨)ଧନ ଚୋର ଖଣ୍ଡ ଖାଇବେ । ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।

ଥୋଇଲୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା—Kept.
Thoilī ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ପୋଇଲୀ; ପୁରୁଷର ଅବିବାହିତା
रखना; सुरैतीन रखेलीन स्त्री—Concubine; kept woman.
(ଥୋଇଲୀ ମାଇପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋଇଲୀ ଘଇତା—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଉପପତି—
Thoilī ghaitā Paramour of a concubine.
(ଥୋଇଲୀ ମାଇପ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୋଇଲୀ ପୁଅ—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—
Thoilī pua Son of a concubine; a bastard; an
रखेलीनका बच्चा illegitimate son.
(ଥୋଇଲୀଅଡ଼ର ପୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ=ସାମାନ୍ୟ; ପ୍ରା. ଥୋଅ)—
Thoka ୧ । ଅଳ୍ପମାତ୍ର; ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ—
1 Little in quantity.
୨ । (ସଂ. ସ୍ତୋମକ; ପ୍ରା. ଥୋବ୍ବଁକ) ଏକାଠିକୃତ; ଏକତ୍ର କରାଯାଇଥିବା—2. Gathered together.
୩ । (ସ୍ତୂପୀକୃତ) ସ୍ତୂପୀକୃତ; ଗଦାଗଦା କରାଯାଇଥିବା—
3. Made up into small heaps; heaped up.
থোক ୪ । ସମଷ୍ଟୀକୃତ—4. Added up; totalled up.
थोक ୫ । ଏକ କିସ୍ତିରେ ଦିଆଯିବା (ଧନ)—
5. Paid in one instalment.
୬ । ବହୁପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି ବା ଖରିଦ କରାଯିବା (ପଣ୍ୟାଦି)—
6. Sold or purchased wholesale.
ବି—୧ । (ସଂ. ସ୍ତବକ) ଗୁଚ୍ଛ—1. Cluster.
୨ । (ସଂ. ସ୍ତୋମକ, ପ୍ରା. ଥୋବ୍ବଁକ) ସମୂହ; ରାଶି—
2. Collection; lump.
୩ । ପୁସ୍ତକାଦିରେ ରଖାଯିବା ଚିହ୍ନ—3. A Book-mark,
୪ । (ସଂ. ସ୍ତୂପ) ଛୋଟ ଗଦା—4. Small heap.
(ଯଥା—ଟ ୧୦୦ କୁ ୪ ଥୋକ କରି ରଖ ।)
୫ । ଥର; ବାର; କିସ୍ତି—5. Instalment; time.
(ଯଥା—ମୋର ତୋ ଉପରେ ଡିଗ୍ରୀ ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା ଧନ ଥୋକରେ ଶୁଝିଦେଲେ ମୁଁ ସୁଧ ଦାବି କରିବି ନାହିଁ ।)
୬ । (ସଂ. ଥୁତ୍କାର) ଛେପ; ଥୁକ—6. Spittle.
୭ । ସମଷ୍ଟି; ଯୋଗଫଳ—7. Total.
୮ । ଟଙ୍କାଆଦି ଦେବାର ଥର; କିସ୍ତି—8. Instalment.
୯ । ଏକାଥରକେ ବହୁଦ୍ରବ୍ୟର ଖରିଦ ବିକି—
9. Wholesale transaction of sale or purchase.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକାଠେଇଁ; ଏକା କିସ୍ତିକେ (ବହୁସଂଖ୍ୟା ବା ମୁଦ୍ରାଦେବା)—1. Once; by one instalment; in a lump sum.
୨ । ବହୁ ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକାଥରକେ ବିକିବା ବା କିଣିବା ପ୍ରକାରେ—2. Wholesale.

ଥୋକ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ସମୁଦାୟ ଟଙ୍କା—
Thoka ṭankā 1. Whole amount.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଲୁ	ଲୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

থোকটাকা ୨ । ସମୁଦାୟ ନଗଦ ଟଙ୍କା—
थोकरुपैया 2. A lump sum in cash.

ଥୋକ ଥୋକ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକକିସ୍ତିରେ—
Thoka thoka kari 1. By one instalment.
তাকতাক করে ୨ । ଏକାଥରକେ—2. Once.
थोंकथोंक ୩ । ଗଦା ଗଦା କରି—3. In different heaps.
ଥୋକଥୋକ } ଅନ୍ୟରୂପ ୪ । ଥର ଥର କରି—
ଥୋକେଥୋକେ } 4. By instalments.
୫ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି—5 In small quantities.
୬ । ଗୋଛା ଗୋଛା କରି—6 In sheafs.

ଥୋକଦାର—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଏକାଥରକେ ବହୁ ପରିମାଣରେ
Thokadāra ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ରୟ କରି ବିକ୍ରୟ କରିବା ବାଲା ବେପାରୀ—
থোকদার Purchasing or selling wholesale; a
थोकदार wholesale trader.
(ଥୋକଦାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋକବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । କିସ୍ତିବନ୍ଦୀ ପାଉଣା ଟଙ୍କା ଏକାଧିକ
Thokbandi ଥରରେ ଦାଖଲ କରିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
থোকবন্দী 1. Arrangement to pay the dues
थोकबन्दी by instalments.
୨ । ଗଦା ଗଦା କରି ରଖିବା—
2. Arranging anything in heaps.
୩ । ଥାକବନ୍ଦି; ସୁସଜ୍ଜିତ ବା ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା—
3. Classification; arrangement in layers.
ବିଣ.—୧ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—1. Classified.
୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Arranged.
୩ । ଗଦା ଗଦା କରି ରଖାଯିବା—
2. Arranged in heaps.
୪ । କିସ୍ତିବନ୍ଦ କରି ଯାଇଥିବା—4. Arranged to be paid in instalments.

ଥୋକବସ୍ତ—ଦେ. ବି.—ଥାକବସ୍ତ (ଦେଖ)
Thoka basta Thākabasta (See)

ଥୋକବିକ୍ରି—ଦେ. ବି.—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଏକ ଥରକେ ଜଣକୁ ବିକ୍ରୟ
Thoka bikri କରିବା—Wholesale disposal of any
থোকেবিক্রী commodity.
थोकबिक्रि

ଥୋକାଏ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ—
Thokāe A few.
কতেক ଯୁଦ୍ଧ କରି ଥୋକାଏ ଏଥିରୁ ରକ୍ଷସ ।
कोईकाई; कितना; थोड़ा କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ. ସଭା
ସର୍ବନାମ.—କେହି କେହି; କେତେକ—Some.
ଯେବେ ବୃଦ୍ଧ ରକ୍ଷସ ଅଛନ୍ତି ଏ ଲୋକେ,
ଏ ଯାଗ ବିଘ୍ନ ଅଛି କରିବେ ଯେ ଥୋକେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

একটুকু କ୍ରି. ବିଣ.—ଟିକିଏମାତ୍ର—
थोड़ा A little; slightly.
ଥୋକାଏ ତୋ ପ୍ରୀତି । କହସ୍ୱିନୀ ଉତ୍କଳର ଉତ୍ସ, ଥି ପ୍ରୀତି ।

ଥୋକାଏକ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସର୍ବ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—
Thokāeka ଥୋକାଏ (ଦେଖ)—Thokāe (See)

ଥୋକୁଲ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥାକୁଲ (ଦେଖ)
Thokulā Thakulā (See)

ଥୋକେ—ଦେ. ସର୍ବ.—ଅଳ୍ପ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Thoke Some; a few.
ଥୋକେ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଦୂରେ ପଳାଇଲେ,
ଥୋକେ ହେଲେ ପଦାନତ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
ଦେ. ବିଣ.—ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—Few.
ବଶ୍ୟ ରାଜାର ଅଶ୍ୱଥାଯ ଥୋକେ,
ସୈନ୍ୟ ବେଲ ସଙ୍ଗରେ । ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ଥୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋଡକ)—୧ । କଦଳୀ ଗଛର ମଞ୍ଜା; କଦଳୀ
Thorda ମଞ୍ଜ; କଦଳୀ ମଞ୍ଜା—1. The spathe or spike
থোড় of a plantain tree before it shoots out
थोर from the stem; the pith of a
(ଥୋଡ଼ୁଅ; ଥୋର—ଅନ୍ୟରୂପ) plantain.
[ବି—ଅପ୍ରୁ । କଦଳୀ ମଞ୍ଜକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଗର୍ଭଥୋଡ଼ ବୋଲି ଯାଏ ।]
୨ । ପବାକୁ ବାହାରିଥିବା ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟର କେଣ୍ଡା—
2. Green ear of corn before it shoots out from the stem or culm.
୩ । ଦାଢ଼ୀ—3. Beard.
୪ । ଥୋଡ଼ପା—(ଦେଖ)—
4. Thordapā (See)

ଥୋଡ଼ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଧାନ ଗଛ କେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ଭଳି
Thordadhariba ହେବା; ଶସ୍ୟ ଗଛ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିବା ଉନ୍ମୁଖ
ଥୋଡ଼ ହେବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ହେବା—To be ready
ଥୋଡ଼ୁଅ ହେବା } to shoot forth
from the stem (said of a paddy plant).

ଥୋଡ଼ପାହାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୁଣ୍ଡ; ତୁଳ. ଗ୍ରେକ୍. ହୋଣ୍ଡ; ଲାଟିନ୍ ତଲୁକସ; ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ)—ହାତୀର ଶୁଣ୍ଢ—
Thorda pāhāra The trunk or proboscis
ଥୋଡ଼ପା of an elephant.
ଥୋଡ଼ପାଢ଼
ଥୋଡ଼ପାହାଡ଼ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଥୋଡ଼ପାହାର
ଥୋଡ଼ ପାହୁଲ
শুণ্ড सुंड

ଥୋଡ଼ମଞ୍ଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଞ୍ଜ; ଗଛ ଉପରୁ ଭଣ୍ଡା
Thorda mañja ବାହାର ଥିବା, କିନ୍ତୁ କଦଳୀ ବାହାର ନ ଥିବା
କଦଳୀ ପେଣ୍ଡା—The spathe of a plantain
tree which has just come out of the trunk.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଥୋଡ଼ହସ୍ତ—ଦେ. ବି—ଥୋଡ଼ପାହାର; ହାତୀଶୁଣ୍ଢ—
Thorḍahasta — The trunk of an elephant.
ଶୁଣ୍ଡ — ଥୋଡହସ୍ତେ ଅଡ଼ ହସ୍ତକୁ ଲଗାଇଲେ,
सूँड़ — ଦେଖାଇଁ ବଳ ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଖଣ୍ଡ ।

ଥୋଡ଼ା—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. ସ୍ତୋକ; ପ୍ରା. ଥୋଅ; ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ)—
Thorḍā ୧ । ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ—1. A little
থোড়া — ମଣ୍ଡେ ପଞ୍ଚ ବାଜ ଲେଡ଼ ଦୁଧ ଥୋଡ଼ା ।
थोड़ा — ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।
ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ା, ଥୋଡ଼ାଏ ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼ାସା —ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଅଳ୍ପ—2. Small; little.
୩ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—3. A few.
୪ । କେତେକ—4. Some.
ବିଶେଷ ଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ସାମାନ୍ୟରେ; ଈଷତ୍—1. Slightly; a little.
ଯାହା ବାପ ଚଢ଼େ ଘୋଡ଼ା, ତା ପୁଅ ଚଢ଼େ ଥୋଡ଼ା । ଢଗ ।
୨ । ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ—2. In small quantities.
୩ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ—3. Little by little.
୪ । ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟାରେ—4. In a small number.

ଥୋଡ଼ା ବହୁତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ+ବହୁ) (ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ)
Thorḍā bahuta ଅଳ୍ପ ହେଉ ବେଶି ହେଉ, କିଛି—
থোড়াবহুত — Some, be it small or great.
थोड़ा बहु

ଥୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠୀ)—୧ । ଚୋଡ଼ ମାଛ—
Thorḍi 1, A kind of tube-like fresh water fish.
(ଥୋରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঠোঁট ୨ । ତଳ ଓଠ; ଚିବୁକ—2. Chin; lower lip
ठुड्डी, ठाड़ी ୩ । ଥୋଡ଼ି; ଦାଢ଼ି—3. Beard.
ଥୋଡ଼ିକ ମୋଡ଼ି ଦେଇ ଅର୍ପିଲେ ଟେକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।
୪ । ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ଶସ୍ୟ ଆଦି ଜିନିଷ ବୁହାଇବାର ଅଖା
পালান ଗୁଣି; ପଲ୍ଲାଣ; ଲଦନ—4. Pack saddle used
तंगी in carrying grains etc on the back of pack-bullocks.

ଥୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଏକ ପ୍ରକାର ଶୂଦ୍ର ଜାତି; ଯେଉଁମାନେ
Thorḍiā ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ମାଲ ବୁହାଇ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି—
(ଥୋରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A caste of Śūdra who trade
(ଥୋଡ଼ିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) in commodities carried on pack-
लदना bullocks; pack-bullock-drivers.
ବିଣ—୧ । ବଳଦଙ୍କ ଉପରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ବୁହାଉଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Carrying, things on pack-bullocks.
୨ । ଯାହାର ଥୋଡ଼ି ବଡ଼—2. Long chinned.
୩ । ଯାହାର ଦାଢ଼ି ଲମ୍ବ—2. Long beared.

ଥୋଡ଼ିଆ ହିସାବ—ଦେ. ବି—ସାଙ୍କେତିକ ଧାରାରେ କରାଯିବା ଗଣିତ
Thorḍiā hisāba ବିଷୟକ ହିସାବ—Practice (arithmetic).
हिसाब तिजारत

ଥୋଡ଼ି ବଳଦ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଳଦମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ଥୋଡ଼ି
Thorḍi baḷada ବୁହା ଯାଏ; ଥୋଡ଼ିବୁହା ବଳଦ—
(ଥୋଡ଼ିଆ ବଳଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) Pack-bullocks.
পালান বলদ लदना बयल

ଥୋଡ଼ୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଥୋଡ଼; ଧାନଗଛର ଗର୍ଭରେ ଥିବା
Thorḍua ଧାନ କେଣ୍ଡା—Ear of paddy while inside the stem.

ଥୋଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ ଭୂଲ. ହି. ଥୋଡ଼େଇ)—
Thorḍe ୧ । ସାମାନ୍ୟରେ—1. Slightly.
থোড়াই ୨ । ସହଜରେ—2. Easily.
थोड़ाही (ଯଥା— ତୁ ମୋର ବିଶେଷ ନୋକସାନ କଲୁଣି, ମୁଁ ତତେ ଥୋଡ଼େ ଛାଡ଼ୁଛି ?)
ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼େଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ପ୍ରଶ୍ନ, ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ଓ ନଞର୍ଥରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବିଶେଷ ଣ ଓ ବିଣ—ଥୋଡ଼ା (ଦେଖ)—Thorḍā (See)

ଥୋତଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ଯେ ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ କରି କଥା କହେ—
Thotarḍā Stammering; halting at intervals during speech.

ଥୋତା—ଦେ. ବିଣ—ମୂର୍ଖ—Idiot.
Thotā — ଗୁରୁ ଯୁଗେ ମୂନଗଣେ ହୋଇଛନ୍ତି ଥୋତା ।
থোঁতা — ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଥୋପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତବକ)—୧ । ବନସି କଣ୍ଟାରେ ଲଗାଯିବା
Thopa ମାଛଙ୍କ ଅଧାର—1. Bait for fish attached to
চারা — an angling line.
चारा — ତୋର ଲଗ୍ନ ଥୋପ ଯେସନ ଅନୁସରେ ଶଫରୀ ।
ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।
থোবা ୨ । ଗଭା; ଝୁମ୍ପା; ଗୁଚ୍ଛ—
गुच्छा 2. A bunch of flowers.
ବନ୍ଧା କୁସୁମ ଥୋପ ଅସିତ କୁନ୍ତଳରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଲୋଭନ ବସ୍ତୁ—3. (figurative) A bait; a tempting thing.
থুপী ୪ । (ବିଶେଷ ଶବ୍ଦ) ବାହୁରେ ଝୁଲାଇ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର
झुंड़ी, लटकन ଅଳଙ୍କାର—4. A sort of tassellated ornament which hangs down when worn.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ଚ. (ହି. ଝୋଟ୍ଟବନ)—ଦୁଇ ପାଖର ଅଗରେ ଚମକର ରଙ୍ଗିନ ଫୁଲ ଲାଗିଥିବା ପାଟ ଫୁନ୍ଦା (ଯାହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶିଶୁମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି)—
Tassellated tape used for tying chignons.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ୍ର	ଉଅ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ତ

ଥୋପ ଗିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନସି କଣ୍ଟା ଅଗରେ ଲଗିଥିବା ଥୋପକୁ ମାଛକୁ ଗିଳାଇବା—
Thopa gila(le)iba 1. To succeed in getting the fish bite the bait.
চারাগেলান
बनसीसे बझाना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରଲୋଭନରେ ପକାଇବାରେ ସମର୍ଥ ହେବା—2. (figurative) To succeed in making a person succomb to a temptation.

ଥୋପ ଗିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମାଛ) ବନସୀ କଣ୍ଟାରେ ଫୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ସହିତ ଥୋପକୁ ଖାଇବା—
Thopa giliba 1. To catch or swallow the bait (said of fishes); to have a bite at the bait.
(ଥୋପ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
চারাগিলা
बनसीमें बझना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନ ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଯିବା—2. (figurative) To succomb to a temptation or to a bait.

ଥୋପ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନସି କଣ୍ଟାରେ ମତ୍ସ୍ୟାହାର ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଫୋଡ଼ି ପାଣିରେ ପକାଇବା-
Thopa paka(ke)iba 1. To throw a bait.
বড়শীফেলা
बनसी फेंकना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗରେ ପ୍ରଲୋଭନ ବସ୍ତୁ ରଖିବା—2. (figurative) To put a tempting thing before a person with a view to ruin him.

ଥୋପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତବକ)—୧ । ସ୍ତବକ; ଗୁଚ୍ଛ—
Thopa 1. Bunch; cluster.
(ଥୋପି—ଅନ୍ୟରୂପ)
থোপা, থোবা
थोप
ଥୋପା ଥୋପା ଗଜ ମୁକ୍ତା ଗୁମ୍ଫିତ ଚୂଡରେ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୨ । ପାଟଫୁଲ ଅଗରେ ଝୁଲୁଥିବା ସୂତାର ଗୋଛ; ଫୁଲ; ଝୁମ୍ପା—2. A tuft of thread attached to a dressing tape; a tassel.
हातुड़ी
मोंगरी
୩ । ପଥର କାଟିବାର ଲୁହା ମୁଦ୍ଗର—
3. Stone mason's iron hammer.
টোপা
टोप
୪ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଟୋପା; ଜଳାଦିର ବିନ୍ଦୁ—
4. Drop of a liquid.
ଲୋତକୁଁ ଲୋଚକଦେଖ ଟୋପା ଟୋପା ପଡ଼େ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
थूपी
थोपा, थोपी, थापी
୫ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ପଛରେ ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ--
5 A stroke with the middle finger on the back of another's head.

ଥୋପା(ପେ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ପଛ ଅଡ଼େ ଆଘାତ କରିବା—
Thopa(pe)iba 1. To strike a person on the back of his head with one's middle finger.
(ଥୋପିବା---ଅନ୍ୟରୂପ)
থুপান, থোপান
थपथपाना
୨ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
2. To fall down by drops.

ଥୋପା ଥୋପା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ—
Thopa thopa 1. In clusters.
(ଥୋପି ଥୋପି—ଅନ୍ୟରୂପ)
থোপাথোপা
बुंदबुंद थक्काथक्का
୨ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ—
2. In drops.

ଥୋପା ଥୋପି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ମୁଣ୍ଡର ପଛ ଅଡ଼େ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—Striking each other on the back of the head with the middle fingers.
Thopa thopi
থুপাথুপী
थोपाथोपी

ଥୋପା ସଜ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Thopa saja
ପଥରଥାଙ୍କର ମୁଦ୍ଗର ଓ ନିହାଣ—
छेनीहथौरी A stone mason's hammer and chisel.

ଥୋପି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
Thopi pardiba 1. To fall in drops; to trickle.
୨ । ବୋହି ପଡ଼ିବା—2. To flow down.
ଥୋପି ପଡ଼ୁଥିବ ● ଇଙ୍ଗେ ଇକ୍ଷିମା ସେ ଇଙ୍ଗ ଓଷ୍ଠ ଅଧରେ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।
थुक गीरना
୩ । ପାଟିରୁ ପାଳ ପିକ ଆଦି ବୋହି ପଡ଼ିବା—
3. To flow down from the lips (said of spittle.)
ଥୋପି ପଡ଼ୁଥାଇ ଇଙ୍ଗ ଅଧର । ଭଞ୍ଜ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।
୪ । ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ଫୁଲ ଫୁଟିଲା ପରି ମନୋହର ଦେଖାଯିବା—
4. To look beautiful like a clnster of blossoming flowers.
ଥୋପି ପଡ଼ିଲ ସେ ଇଙ୍ଗେ ଇଙ୍ଗିଣୀ । ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

ଥୋବଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥୁବୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Thobarda Thuburda (See)
(ଥୋବଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୋବଣି—ପ୍ରାଦେ, (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଥୋମଣି (ଦେଖ)
Thobani Thomani (See)
ତେବେ ଆପଣ କ ଠେକ ଧରି ଗାଇ ଥୋବଣୀଟା ଦୁହିଁ ବସିବେ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଥୋବର୍‌ା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ—
Thobara 1. Very much pestered.
(ଥୋବର୍‌ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
থোবড়া
थोथरा, थुथुर
୨ । କ୍ଳାନ୍ତ—2. Tired; worne out; worried.
(ଯଥା—ମୁଁ କହି କହି ଥୋବର୍‌ା ହୋଇ ସାରିଲିଣି, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ମୋ କଥା ଶୁଣିଲା ନାହିଁ ।)
୩ । ନିର୍ଲ୍ଲଜ୍ଜ—3. Shameless.
୪ । ଅନ୍ତୁର—4. Blunt.

> ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଶ୍ୟତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଥୋବଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରିଭାଷା) କ୍ରି—(ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ନାମ୍ପୁରୁଷ ଏକବଚନ)—୧ । ରହିଲ୍ଲ—1. Remained.
Thobal̤ā
୨ । ଥିଲ୍ଲ—2. Stayed; was

ଥୋମଣି—ଦେ. ବି—୧ । ପଶୁମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଓ ନାକର ଅଗ, ଯାହା ବାହାରି ପଡ଼ିଥାଏ—1. Projecting mouth and nose of animals.
Thomaṇi
ଥୋମଣା, ଥୋମୁଣା, ଥୋମୁଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ପଶୁମାନଙ୍କର ଓଷ୍ଠାଗ୍ର—2. Muzzle; snout of beasts.
୩ । ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟ—3. The two lips.
थोबना, थूथना, थुथनी, थोमनी
ବାନ୍ତ ଥୋମଣିରେ ଗୋଡ ଭୂମି ଭଗ ।
ବୃନ୍ଦାବ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଥୋରପାର—ଦେ. ବି—ଥୋଡ଼ ପାହାର (ଦେଖ)
Thorapāra Thoṛda pāhāra (See)
କଇବ୍ରଜ, ମନ୍ଦ୍ରୋଷି ଗଜବଷ୍ଟାବୃତ ହାସେ ଥୋରପାର ଟେକ ।
ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଥୋର ହସ୍ତ—ଦେ. ବି—୧ । ଥୋଡ଼ ପାହାର (ଦେଖ)
Thora hasta 1. Thoṛda pāhāra (See)
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବୃକ୍ଷେ ଭାଲୁ ଉଦ
ଚାହିଲେ ଥୋର ହସ୍ତେ ଧର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ମଣ୍ଡପର ମଧ୍ୟାନ ମଣ୍ଟିରୁ ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥିବା କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ ବା ତଳସ୍ତମ୍ଭ—2. A long piece of wood hanging down from the centre of the roof of a thatched block house; a gargayle hanging down the roof of a thatched blockhouse.

ଥୋରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଥୋଡ଼ି (ଦେଖ)
Thori (etc) Thoṛdi (See)

ଥୋରିଆ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଥୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Thoriā Thoṛdiā (See)

ଥୋଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଗୁଚ୍ଛ; ପେନ୍ଥା—
Thol̤ā Cluster.
(ଯଥା—ଅମ୍ବ ଥୋଳା ।)

ଥୋଲ୍ଲ—ଦେ. ବି—ଥୋଳା (ଦେଖ)
Tholā Thol̤ā (See)
थक्का

ଥୋଲ୍ଲ ଥୋଲ୍ଲ—ଦେ. ଅ—ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା—
Tholā tholā In clusters.
थक्काथक्का

ଥୋଲି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ପେନ୍ଥା—
Tholi Small cluster; bunch.

ଥୋଲି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ପେଣ୍ଡି ବାଇଗଣ; ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ବାଇଗଣ, ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ଗଛରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳେ—A kind of egg-fruit which grows in clusters.
Tholi bāigaṇa
थक्का बइगन, सतपुतिआ बैंगन

ଥ୍ନା—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ସାଙ୍କେତିକ)—ଥାନା—
Thnā Abbreriation for Thānā.
(ଥାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ: ୩ୟ ଖଣ୍ଡର ପରିଶିଷ୍ଟ ।

ଛଟା ଅକ୍ଷରର ନମୁନା ।

(ଛଟା ବା କରଣୀ ଅକ୍ଷର ତଳେ କୋହ୍ନ ଦେଖ)

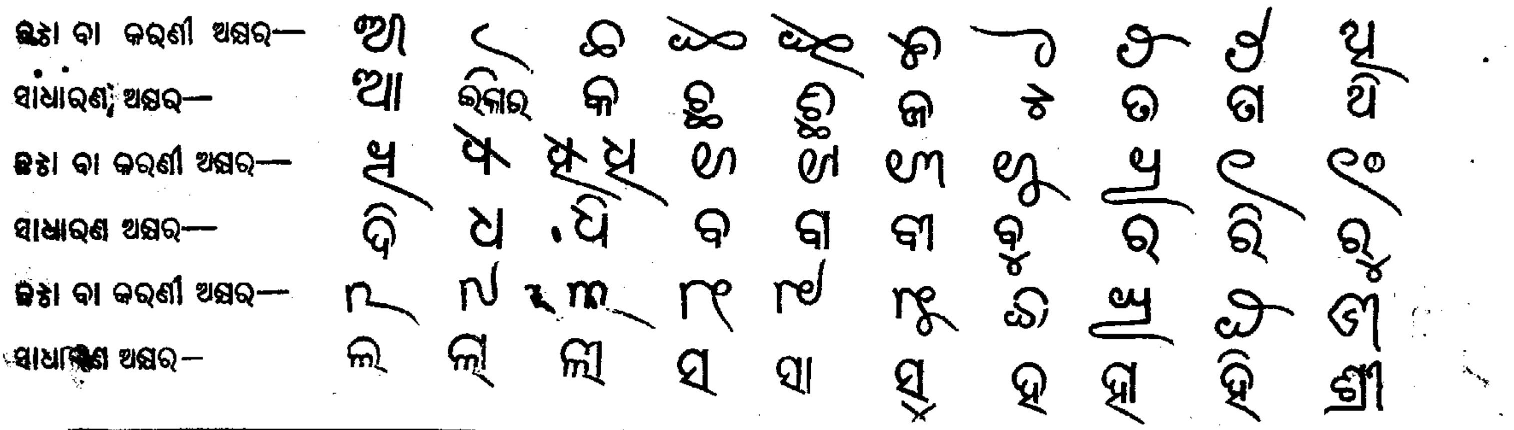

Printed by V. Kar, The Utakal Sahitya Press, Cuttack.